

שבוע שמחת-תורה - בארץ הקודש

(4 - 10 oktober 20)

ט"ז - כ"ב תשרי תשפ"א

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
**מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהָעֶרֶב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמּוּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנַחֲתָה אֲנִיחָנוּ וְצִאֲצִיאֵנוּ,
וְצִאֲצִיאֵנוּ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלִי־מִשָּׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעֵנוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצֻוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֹּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפַּתְי דִּגְגְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶּם,
וְסָרְתֶם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִתֶּרֶחַ מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיכֶם.
וּלְמִדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְכוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְזִכָּרָתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכְּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקִּבְּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמּוֹךְ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - משהו חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול יהיה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה'") בציווה ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וינחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו יתקן ל"חרד וביט של צדקה".

קט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פרי"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁר־יִמְיִדְךָ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁר־יִצְרֵי עֲדָתִיו בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֶף לֹא־פָעִלוּ עוֹלָה בְּדַרְכָּיו הַלְכוּ: ד אַתָּה צִוִּיתָה פִּקְדֶיךָ לִשְׁמֹר מְאֹד: ה אֲחֲלִי יִפְנוּ דְרָכֶי לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצּוֹתֶיךָ: ז אֲוֹדֶךָ בַּיָּשָׁר לִכְבֹּד בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשֶׁמֹר אֶל־תַּעֲבֹבִי עַד־מָאֹד: ט בְּמָה יִזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אַרְחוֹ לִשְׁמֹר כְּדִבְרֶךָ: י בְּכָל־לֵבִי דִרְשֶׁתִּיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצּוֹתֶיךָ: יא בְּלֵבִי צִפְנֹתִי אִמְרֹתֶיךָ לִמְעַן לֹא אֲחַטֵּא־לָךְ: יב בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמִדְרֵי חֻקֶּיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְרֹתִי כָל מִשְׁפָּטֶיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי פָעַל כָּל־הַיּוֹן: טו בְּפִקְדוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבִּיטָה אֶרְחֹתֶיךָ: טז בְּחֻקֶּיךָ אֲשַׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח

המשך בעמוד פה

אגרות קודש

בי"ה, ה' מרחשון, ה'תשי"א

ברוקלין

הו"ח אי"א נו"מ עוסק בצרכי ציבור באמונה וכו'

מוהר"ר בנימין שליט"א למשפחת אבו

שלום וברכה!

בנועם נודעתי על ידי בא-כוחנו הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"מ עוסק בצב"א איש רב פעלים וכו' מוהר"ר מיכאל שי' ליפסקר מעבודתם המסורה לחינוך בני ישראל בכלל, ובהחזקת הת"ת דק"ק מידלת בפרט.

על פי בקשת הנ"ל הזכרתי על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ לברכה והצלחה בכל המצטרך להם ולב"ב שיחיו. ובדאי צדיק עליון ימליץ עליהם במרום להתברך הוא וב"ב יחיו בכל טוב גשמי ורוחני ולא ידעו מכל צער ונוק ועג"נ ח"ו ואך טוב וחסד ימצאוהו תמיד כל הימים.

ביאר כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בכמה מקומות במאמרו מרז"ל שכן מצוה מצוה, אשר שכן היותר גדול בעד קיום מצוה הוא זה גופא שנתנה היכולת לאיש הישראלי לקיים מצוותיו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. אבל פשיטא וברור הדבר אשר בתור טפל לשכר זה גדול הוא שכר המצוות בגשמיות וברוחניות. ואם כן הוא בכל המצוות בכלל, על אחת כמה וכמה במצוות שהם טוב לשמים וטוב לבריות ובפרט במצוות ת"ת שהיא כנגד כולם. על אחת כמה וכמה בת"ת הקשורה במצוות חינוך בני ישראל אשר יש בה כל המעלות: תלמוד תורה, הבאת בני ישראל לחיי העולם הבא (על ידי לימוד תורת השם) ולחיי העולם הזה (על ידי לימוד המעשה הטוב והישר: מידות טובות, גמילות חסדים, צדקה וכו' וכו'), אשר מפירותיהם האדם אוכל בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא.

וגודל הפירות מובן מסיפור רז"ל אשר שכן ג' פסיעות שפסע נ"נ הרשע לכבוד המקום נפסקה מלכות לו וליוצאי חלציו ג' דורות. על אחת כמה וכמה בבני ישראל המשתדלים בנפשם גופם וממונם לכבוד המקום בחינוך בני ישראל, אשר יתן להם השי"ת רוב טוב, גשמי ורוחני, להם ולב"ב שיחיו.

ומובטחני אשר עוד יוסיף אומץ בעבודתו הק' בהחזקת הת"ת בעירו והגדלתו ויוכל להודיע בשורות טובות מפעולותיו הטובות בזה, ומפירות פעולותיו אלו, וגם בשורות טובות בעניניו הפרטים.

המברכו אותו ואת כל בני ביתו שיחיו בגו"ר,

מנחם שניאורסאהן

רה..... עין יעקב מסכת מגילה.....	ב	א) סדר הנחת תפילין.....	94
כג) מסכת עירובין עם ביאורים	ג	ב) מזמורי תהלים קיט, קכ.....	95
רו..... מדף נו עד דף סב.....		ג) מאמר ד"ה להבין ענין שמחת-תורה	96
		ה) יום שמחת-תורה, ה'תש"ל.....	97
		ד) מברקים ערב חג הסוכות ה'תשנ"ב.....	98
כד) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	כד	ה) ר"ד ש"ק שמע"צ ושמח"ת, ה'תש"ל.....	99
רלח..... אדמו"ר הזקן.....	כו	ו) שיחת ליל שמחת-תורה, ה'תש"ל.....	100
כה) שולחן ערוך הלכות שבת	לג	ז) שיחת יום שמחת-תורה, ה'תש"ל.....	101
רלח..... לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן.....	נה	ח) יום ג', כ"ה תשרי, ה'תש"ל.....	102
כו) לקוטי תורה ביום השמיני עצרת תהיה לכם [א]	ט	ט) לקוטי-שיחות וזאת הברכה-שמח"ת כרך יד... סא	103
רמא..... אדמו"ר הזקן.....	י	י) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח	104
כז) תורת חיים	סו	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....	105
רמז..... אדמו"ר האמצעי.....	סט	יא) ילקוט גאולה ומשיח – וזאת הברכה.....	106
כח) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	ע	יב) שיעורי חומש יומי לשבוע שמחת-תורה.....	107
רמט..... אדמו"ר ה"צמח צדק".....	פח	יג) שיעורי תהלים לשבוע שמחת-תורה.....	108
כט) תורת שמואל תרל"ב	יד	שיעורים בספר התניא (מוגה)	109
רנ..... אדמו"ר מוהר"ש.....	פט	לשבוע שמחת-תורה.....	110
ל) קונטרס העבודה	טו	לוח "היום יום" לשבוע שמחת-תורה.....	111
רנא..... אדמו"ר מוהרש"ב.....	טז	הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....	112
לא) ספר המאמרים – קונטרסים			
רנג..... אדמו"ר מוהרי"צ.....			
לב) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק			
רנט..... אדמו"ר מוהרי"צ.....			
לג) ספר הזכרונות פרק לה.....			
לד) אגרות קודש			
רסה..... אדמו"ר מוהרי"צ.....			
לה) קריאה התורה למנחת שבת-קודש.....			
לו) לוח זמנים לשבוע שמחת-תורה.....			
לז) סדר מצות הדלקת נרות לשמיני עצרת שחל בשבת			
רעא..... קודש ולשמחת תורה.....			
		כ) נביאים וכתובים	113
		ירמיה פרק מו, דניאל פרק ח.....	114
		כא) משניות – מסכת כלים	115
		ביאור קהתי.....	116

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בתוך התוכן הכללי של "זמן שמחת-תורה" שבחג הסוכות, שלכן
מפני עניינה המיוחד שאיננו חלק משמחת חג הסוכות אלא דבר מיוחד בפני
עצמו נקראת שמחה מיוחדת זו בשם "שמחת תורה", היינו בשם
מיוחד ושונה מהשם של שמחת חג הסוכות. וכדאיאתא וכמובא בזהר

פרשת פנחס³ "ונוהגין

למעבד לעשות ישראל עמה עם

התורה חדרה, ואתקריאת

ונקראת, חדרה ושמחה זו עושים עם

התורה שמחת תורה" כו',

שמחה שכתוב בוזהר כאן

"ונוהגין" כו', היינו שמדובר

במנהג מיוחד ומיוחד מוכח

שמחה זו של שמחת תורה

אינה באפן של המשך וקשר

לשמחה שבחג הסוכות, שהרי

בנוגע לשמחה שבחג הסוכות

אין מקום לומר "ונוהגין", שהוא ביטוי

הולם לגבי מנהג, כי על שמחת חג

הסוכות יש צווי מפרש בתורה,

"ושמחת בחגך"⁴, ועד כדי כך

שמחת חג הסוכות היא דבר מקובל

ולא מנהג מחודש ששמחה זו של

חג הסוכות היא גם מצד טבע

האדם, דכיון שחג הסוכות

הוא בזמן האסיף, בעת

שאוספים את התבואה מן השדה לבית

"באסף מגרנד ומיקבך"⁵,

בשעה שאתה אוסף את התבואה

מהגורן ואת היין מן היקב שצא בעונת

האסיף ברפת ה' בתבואה ובפירות

שצמחו במשך השנה היא בגלוי,

הרי זה מביא לידי שמחה

גדולה ביותר, ושמחה זו היא,

כאמור, בחג הסוכות, וגם מזה מוכח

שהשמחה של שמחת-תורה עליה

נאמר בוזהר שהיא מנהג, היא עניין

אחר, שהתוכן שלו שונה מתוכן

השמחה של חג הסוכות. וכדאיאתא

וכמובא ב"ילקוט"⁶ מדרש ילקוט

הוא בזמן האסיף, "באסף מגרנד ומיקבך"⁵, שצא ברפת ה' היא בגלוי, הרי

זה מביא לידי שמחה גדולה ביותר. וכדאיאתא ב"ילקוט"⁶ שזהו הטעם שבחג

להבין ענין התוכן הפנימי של חג שמחת-תורה, שהוא יום
מיחד בשנה ולא יום חול רגיל (וממנו מיום שמחת תורה נמשך
התוכן והעניין של יום מיוחד זה על כל השנה¹), שעקר ענינו התוכן
העיקרי והמרכזי של יום שמחת תורה הוא - בשמו - שמחת תורה,

שמחה מוכן שעקר הוא ענין

השמחה שבני ישראל שמחים

בתורה. והינו, שנוסף על

השמחה שבכל המועדים

שנקראים כל החגים, בנוסח

התפילה ובנוסח הקידוש "מועדים

לשמחה"², ונוסף על

השמחה המיוחדת בחג

הסוכות שנקרא "זמן

שמחתנו"² ויש בחג הסוכות

תוספת שמחה על השמחה שבחגים

האחרים, ונוסף על הענין

המיוחד בזמן שמחתנו עצמו,

בתוספת וביתרון על שאר ימי חג

הסוכות, שבשמיני-עצרת

ושמחת-תורה שבחורן לארץ, שם

נוהג יום טוב שני של גלויות, הם

בשני ימים נפרדים, שמיני עצרת הוא

ביום השמיני של חג הסוכות, כ"ב

תשרי, ושמחת תורה הוא למחרת, כ"ג

תשרי (שמחה שמחלקים

ומבדילים ימים אלו של שמיני

עצרת ושמחת תורה מפל ימי חג

הסוכות, מוכן שהשמחה

ב"זמן שמחתנו" זה, של שמיני

עצרת ושמחת תורה היא שמחה

נוספת שמחה גדולה ושמחה יתירה,

על השמחה ב"זמן שמחתנו"

שבחג הסוכות), הגה נוסף

לזה ישנה שמחה מיוחדת

נוספת ויתירה ביום שמחת-

תורה, שאינה משתפת עם

השמחה שבחג הסוכות אלא

נבדלת ממנה ונעלית ממנה (ולא

כמו השמחה בשמיני-עצרת,

שהיא לא שמחה מסוג אחר לגמרי

משמחת חג הסוכות אלא רק

שמחה נוספת בכללות הענין

בס"ד. יום שמחת-תורה, ה'תש"ל

(הנחה בלתי מוגה)

להבין ענין שמחת-תורה, שהוא יום מיחד
בשנה (וממנו נמשך על כל השנה¹),

שעקר ענינו הוא - בשמו - שמחת תורה, שמחה
מוכן שעקר הוא ענין השמחה בתורה. והינו,

שנוסף על השמחה שבכל המועדים שנקראים
"מועדים לשמחה"², ונוסף על השמחה

המיוחדת בחג הסוכות שנקרא "זמן שמחתנו"²,
ונוסף על הענין המיוחד בזמן שמחתנו

שבשמיני-עצרת ושמחת-תורה (שמחה
שמחלקים ומבדילים ימים אלו מפל ימי חג

הסוכות, מוכן שהשמחה ב"זמן שמחתנו" היא
שמחה נוספת על השמחה ב"זמן שמחתנו"

שבחג הסוכות), הגה נוסף לזה ישנה שמחה
מיוחדת ביום שמחת-תורה, שאינה משתפת עם

השמחה שבחג הסוכות (ולא כמו השמחה
בשמיני-עצרת, שהיא רק שמחה נוספת בכללות

הענין של "זמן שמחתנו" שבחג הסוכות), שלכן
נקראת בשם "שמחת תורה". וכדאיאתא בזהר

פרשת פנחס³ "ונוהגין למעבד ישראל עמה
חדרה, ואתקריאת שמחת תורה" כו', שמחה

שכתוב "ונוהגין" כו', מוכח ששמחה זו אינה
באפן של המשך וקשר לשמחה שבחג הסוכות,

שהרי בנוגע לשמחה שבחג הסוכות יש צווי
מפרש בתורה, "ושמחת בחגך"⁴, ועד ששמחה

זו היא גם מצד טבע האדם, דכיון שחג הסוכות
הוא בזמן האסיף, "באסף מגרנד ומיקבך"⁵, שצא ברפת ה' היא בגלוי, הרי

זה מביא לידי שמחה גדולה ביותר. וכדאיאתא ב"ילקוט"⁶ שזהו הטעם שבחג

(1) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ח"ב ע' תשמח. תקס"ט ע' רפ. אוה"ת סוכות ע' א'תשנו. ברכה ע' א'תתסו. ספר
המאמרים תרנ"ד ע' לו. תרנ"ו ע' רעה. תש"ב ע' 49. (2) בנוסח התפילה וקידוש דיו"ט. (3) רנו, ריש ע"ב. (4) פ' ראה טז,
יד. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סתקכ"ט ס"ו. (5) פ' ראה שם, יג. (6) ילקוט שמעוני אמור רמז תרנד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שמעוני' שְׁזָהוּ עובדה זו שבחג הסוכות יש שמחה משהו שזו עונת האסיף
- 2 הַטַּעַם שֶׁבַחַג הַסֻּכּוֹת אֵתָה מוֹצֵא שְׁלֹשׁ שְׂמֻחוֹת מצינו שהמושג
- 3 שמחה נזכר בתורה בקשר לחג הסוכות שלוש פעמים (ובשְׁלֹשׁ פְּעָמִים
- 4 הָיִי חֻזָּקָה⁷ וכלל הוא בהלכה שדבר החזור על עצמו שלוש פעמים מקבל
- 5 תוקף מיוחד של 'חזקה' וקביעות),
- 6 לֹא פָּחַג הַפֶּסַח שְׂאִין אֵתָה 1 הַסֻּכּוֹת אֵתָה מוֹצֵא שְׁלֹשׁ שְׂמֻחוֹת (ובשְׁלֹשׁ
- 7 מוֹצֵא שְׂמֻחוֹת בּוֹ תוֹרָה אֶפִּילוֹ 2 פְּעָמִים הָיִי חֻזָּקָה⁷), לֹא פָּחַג הַפֶּסַח שְׂאִין אֵתָה
- 8 שְׂמֻחָה אַחַת, לגבי חג הפסח לא 3 מוֹצֵא שְׂמֻחוֹת בּוֹ אֶפִּילוֹ שְׂמֻחָה אַחַת, וְגַם לֹא
- 9 נאמר בתורה 'שמחה' אפילו פעם אחת 4 כַּעֲצָרַת שְׂאִין כְּתוּב בּוֹ אֲלֹא שְׂמֻחָה אַחַת וַיֵּשׁ
- 10 וְגַם לֹא כַּעֲצָרַת חג השבועות 5 לֹמֵר טַעַם הַחֲלוּקִים בֵּין פֶּסַח לַעֲצָרַת, לְפִי שַׁחַג
- 11 הַנִּקְרָא בַּתּוֹרָה 'עֲצֵרַת' (על שם שהוא 6 הַפֶּסַח שִׁיף רַק לַשְּׁעוּרִים⁸, שֶׁהֵם מֵאֲכָל בְּהֵמָה⁸,
- 12 יום חג שבו עוצרים וגמגמים מעשיית 7 וְלָכֵן אֵין הַשְּׂמֻחָה גְּדוּלָּה כָּל־כֶּף, מֵהַשְּׂאִין־כֶּן
- 13 מֵאֲכָל) שְׂאִין כְּתוּב בּוֹ אֲלֹא 8 כַּעֲצָרַת, כְּשִׁישְׁנוֹ גַּם עֲנִין הַחֲטִים⁹, מֵאֲכָל אָדָם,
- 14 שְׂמֻחָה אַחַת שבו נאמרה בתורה 9 אֲזִי הַשְּׂמֻחָה הִיא גְּדוּלָּה יוֹתֵר, וְכַדְמוּכָה מִמֶּסֶכֶת
- 15 שמחה רק פעם אחת וַיֵּשׁ לֹמֵר 10 פְּסָחִים¹⁰ שְׁעָנִין הַחֲטִים נַעֲלָה הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵעֲנִין
- 16 טַעַם הַחֲלוּקִים הַהִבְדֵּל בֵּין פֶּסַח 11 הַשְּׁעוּרִים], שְׁזָהוּ לְפִי שַׁחַג הַסֻּכּוֹת הוּא "וְיָמֵן
- 17 לַעֲצָרַת, שבפסח לא נאמרה שמחה 12 הָאֶסִּיף", שֶׁהַתְּבוּאָה וּפְרוֹת הָאֵילָן בְּפָנִים, לְפִיכֶן
- 18 אפילו פעם אחת, ובשבועות כן נאמרה 13 כְּתוּבוֹת "שְׁלֹשׁ שְׂמֻחוֹת". וּמִזָּה מוֹכֵן, שֶׁמָּה
- 19 שמחה לְפִי שַׁחַג הַפֶּסַח שִׁיף 14 שְׂכָתוֹב בְּזָהַר "וְנוֹהֲגִין לְמַעַבְד כו' חֲדָה" כו',
- 20 רַק לַשְּׁעוּרִים⁸, כי ביום השני של 15 הָיִי זֶה שְׂמֻחָה מִיַּחַדָּת שְׂאִינָה שִׁיכַת לְ"חַג
- 21 חג הפסח, ט"ז ניסן, הביאו את קרבן 16 הָאֶסִּיף", וּכְפִי שְׂמֻחָתִי בְּזָהַר שִׁישׁ לָהּ שֵׁם
- 22 העומר שהוא משעורים שֶׁהֵם 17 מִיַּחַד: "וְאַתְקָרִיאַת שְׂמֻחַת תּוֹרָה".
- 23 מֵאֲכָל בְּהֵמָה⁸, וְלָכֵן אֵין 18 (ב) וְהִנֵּה מָמָה שְׂכָתוֹב בְּזָהַר "וְנוֹהֲגִין לְמַעַבְד
- 24 הַשְּׂמֻחָה של האדם גְּדוּלָּה כָּל־ 19 יִשְׂרָאֵל עֲמָה חֲדָה, וְאַתְקָרִיאַת
- 25 כֶּף, מֵהַשְּׂאִין־כֶּן כַּעֲצָרַת, חג 20 שְׂמֻחַת תּוֹרָה", מוֹכֵן, שְׂמֻחָה זֶה אֵינָה מִצַּד
- 26 השבועות כְּשִׁישְׁנוֹ גַּם עֲנִין 21 הַקְּרִיאָה בַּתּוֹרָה, כִּי הַשְּׂמֻחָה הַכֹּאֶה מִצַּד
- 27 הַחֲטִים⁹, כי בחג השבועות הביאו 22 הַקְּרִיאָה וְלִמּוּד בַּתּוֹרָה הִיא דְּכָר טְבָעִי, כְּמוֹ
- 28 את קרבן שתי הלחם העשוי מקמח 23 שְׂכָתוֹב¹¹ "פְּקוּדֵי הַזֶּה" יִשְׂרָיִם מִשְׁמָחִי לֵב",
- 29 חֲטִים מֵאֲכָל אָדָם, אֲזִי 24 וְהִנֵּי, שְׂכָתוֹב כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל (כְּשֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ
- 30 כשמיביאים קרבן נעלה יותר, ממאכל 25 הַיֵּשֶׁר כו') שֶׁהַלִּמּוּד וְהַקְּרִיאָה בַּתּוֹרָה מִבִּיא
- 31 אדם דווקא, הַשְּׂמֻחָה הִיא גְּדוּלָּה 26 אוֹתוֹ לִידֵי שְׂמֻחָה, וְאִם־כֵּן לֹא שִׁיף לֹמֵר עַל זֶה
- 32 יוֹתֵר, וְכַדְמוּכָה מִמֶּסֶכֶת 27 "נוֹהֲגִין" כו', וְעַל כֵּן צָרִיף לֹמֵר, שֶׁהַשְּׂמֻחָה
- 33 פְּסָחִים¹⁰ שְׁעָנִין הַחֲטִים 28 שְׂכָתוֹת־תּוֹרָה (שְׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר "וְנוֹהֲגִין" כו')¹¹
- 34 נַעֲלָה הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵעֲנִין 29 הִיא מִצַּד הָעֲנִין הַמִּיַּחַד שִׁישְׁנוֹ בְּיוֹם שְׂמֻחַת־
- 35 הַשְּׁעוּרִים, בגמרא שם מדובר על 30 תּוֹרָה (שְׁלִמְעֵלָה גַּם מִהַקְּרִיאָה בַּתּוֹרָה), שֶׁהוּא
- 36 החשיבות של דיבור בלשון נקיה, 31 לַקְּרִיאָתָהּ (יֵצֵא לְכַפְּרִים לְרֹאוֹת אֵת
- 37 והגמרא מספרת: "יוחנן חקוקאה נפק 32 אִיכוֹת הַתְּבוּאָה) כִּי אֵתָה (כַּשְׁחוֹר)
- 38 לקריאתה (יצא לכפרים לראות את 33 אִמְרוּ לִיה: חֲטִין נַעֲשׂוּ יוֹתָ? אִמְרוּ
- 39 איכות התבואה) כי אתא (כשחור) 34 לָהֶם: שְׁעוּרִים נַעֲשׂוּ יוֹתָ (כדי לא
- 40 אמרו ליה: חטין נעשו יפות? אמר 35 לַהּצִּיא מִפִּי דְּבַר בְּגוּת חֲטִיטִים) אִמְרוּ לִיה: צֹא וּבִשֶׁר לְסוּסִים וּלְחֻמּוּרִים,
- 41 להם: שעורים נעשו יפות (כדי לא 36 דְּכַתִּיב וְהַשְּׁעוּרִים וְהַתְּבֵן לְסוּסִים וּלְרַכְשֵׁי...)", וּמִזָּה מוֹכֵן שְׂגוּלָה מַעֲלָה
- 42 להוציא מפיו דבר בגנות החיטים) אמרו ליה: צא ובשר לוסוס ולחמורים,
- 43 דכתיב והשעורים והתבן לוסוס ולרכשי...", ומזה מוכן שגדולה מעלת

(7) ב"מ קו, ריש ע"ב. (8) ראה משנה סוטה יד, סע"א. נתבאר בלקו"ת אמור לו, א ואל"ך. ובכ"מ. (9) ראה ב"ב קמז, א. (10) ג, סע"ב. (11) תהלים יט, ט. וראה שו"ע או"ח ר"ס תקנד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מהקריאה (בתורה), שהוא ענין ה'הקפות' שעושים בשמחת
 - 2 תורה סביב הבימה וה'רקודים' עם התורה כפי שהיא התורה
 - 3 עטופה ומכוסה במפה כו'¹², וכידוע מאמר רבותינו
 - 4 נשיאינו¹³ שזוהי שמחת ה'הקפות' וה'רקודים' עם ספרי התורה הסגורים
 - 5 והמכוסים עקר השמחה
 - 6 בשמחת-תורה [ויש לומר, ענין ה'הקפות' וה'רקודים' עם התורה כפי שהיא
 - 7 שבתחלה בשלב ראשון של עטופה במפה כו'¹², וכידוע מאמר רבותינו
 - 8 השמחה בשמחת תורה בא הרקוד נשיאינו¹³ שזוהי עקר השמחה בשמחת-תורה
 - 9 עם ספרי התורה מצד השמחה, [ויש לומר, שבתחלה בא הרקוד מצד השמחה,
 - 10 והינו, שהשמחה מתבטאת ברקודים, ולאחרי כן, לאחר שהרקוד בא כביטוי
 - 11 מתבטאת ברקודים, ולאחרי כן, לאחר שהרקוד בא כביטוי
 - 12 כן, לאחר שהרקוד בא כביטוי לשמחה שהייתה קיימת בשמחת תורה
 - 13 לשמחה שהייתה קיימת בשמחת תורה מלכתחילה הנה הרקוד עצמו
 - 14 מלכתחילה הנה הרקוד עצמו מוסיף בשמחה וגורם שהשמחה
 - 15 מוסיף בשמחה קודם לכן, תהיה שמחה עוד יותר גדולה. ויוכן זה מענין
 - 16 הדבור (שהוא דגמא ומשל לספירת המלכות, פידוע, וכן הרקוד ברגלים שיף לעבודה
 - 17 הרקוד ברגלים שיף לעבודה דקבלת-על¹⁴, כלומר, יש עבודת ה' על ידי השכל שבראש, יש עבודת
 - 18 ה' על ידי הרגש שבלב שהם כוחות פנימיים בנפש ובעלי תוכן עשיר, ויש עבודת ה' מתוך אמונה פשוטה וקבלת
 - 19 עול מלכות שמים, ואת עבודה זו מסמלים הרגלים, ולתחום זה של
 - 20 קבלת-עול שיך הרקוד שאינו ענין של שכל או רגש אלא ענין של
 - 21 קבלת-עול, ועשרת כוחות הנפש מקבילים לעשר הספירות כך שהשכל
 - 22 מקביל לענין המוחין למעלה, הספירות חכמה-בינה-דעת, הרגש
 - 23 מקביל לענין המידות העליונות, הספירות חסד-גבורה-תפארת-נצח
 - 24 הוד-יסוד, והדיבור מקביל לענין הדיבור למעלה שהוא בחינת
 - 25 מלכות כמו שנאמר ב'תחת אליהו' מלכות פה' וכמו שהמלך שולט במדינה באמצעות הדיבור), ובענין הדיבור מצדו שבתחלה בשלב ראשון של
 - 26 התגלות השכל והרגש מנפש האדם כלפי חוץ הדבור הוא כלי אמצעי ביטוי להבנת השכל לחכמים שהשכל הבין ורגש הלב הרגשות שהלב
- מרגיש, והינו, שההבנה והרגש מתבטאים ומתגלים מתוך נפש האדם החוצה באותיות הדבור. אבל אחר-כך בשלב הבא של גילוי וביטוי השכל והרגש על ידי הדיבור הנה הדבור גופא עצמו מוסיף בשכל וברגש ומפתח אותם ומגדיל אותם יותר מכפי שהיו בתחילה, קודם שבאו לידי ביטוי וגילוי. וכמו-כן יוכן בענין הרקוד בשמחת-תורה, שבתחלה בשלב ההתחלתי של ה'רקודים' בא הרקוד ונובע מצד השמחה שקיימת מלכתחילה, מעצם מהותו של היום, ואחר-כך הרקוד עצמו מוסיף בשמחה ומגביר את השמחה שתהיה יותר מכפי שהייתה מתחילה].
- וענין זה של השמחה וה'רקודים' עם ספר התורה כפי שהוא עטוף ומכוסה ובאותה שעה לא לומדים ולא קוראים בו שיף בעקר לשמחת-תורה (מה-שאי-כן השמחה הקשורה עם הקריאה והלימוד בתורה, שישנה גם בשמיני-עצרת ואינה מיוחדת לשמחת תורה), ומביא הוכחה לכך שענין ה'הקפות' וה'רקודים' שיך במיוחד לשמחת תורה, וכמוכן גם ממה שכתב אדמו"ר הזקן בסידורו¹⁵: "מנהג ותיקין הוא לעשות יום שמיני-עצרת גם-כן כמו בשמחת-תורה, ולהקיף כו' שבע הקפות עם הספרים כו' ולרקד בפניהם" כו' גם בשמיני עצרת, והינו, שעקר ענין זה של ה'הקפות' וה'רקודים' הוא בשמחת-תורה, אלא שבשמיני-עצרת עושין גם-כן כמו בשמחת-תורה. וזהו גם מה שמדק בזה: "מאי עצרת" כו', כי "ונוהגין כו' ואתקריאת שמחת תורה", אף שבה לפרש מה שכתוב¹⁶ "ביום השמיני עצרת" גו', ובלשון הוזהר "מאי מהי (מהו הענין והתוכן של) עצרת" כו', ואין לתמוה על כך שהוזהר עוסק בפירוש ענינו של שמיני-עצרת ומדבר אודות מנהג ההקפות בשמחת

(12) ראה ד"ה ביום השמע"צ תרפ"ט (ספר המאמרים תרפ"ט ע' 10). ד"ה להבין ענין שמח"ת תש"ה, תש"ו (ספר המאמרים תש"ה ע' 69. תש"ו ע' 40), תשל"ח (תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' רי). (13) ראה ספר השיחות תש"ג ע' 8. תש"ה ע' 58. וראה גם ד"ה לך-לך תשל"ח פ"ג (תורת מנחם ספר המאמרים שם ע' רנב). (14) ראה גם לקוטי שיחות חיד"ע (15. 167) ב"סדר הקפות בשמחת תורה". (16) פינחס כט, לה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 תורה כי אכן עקרה של השמחה באפן של 'הקפות' שמחים בתורה (וכמו שאומרים¹⁹ בפיט הנאמר בשמחת תורה
- 2 ורקודים, הוא (לא מצד ענין ה"עצרת", אלא מצד) מנהגן אברהם שמח בשמחת-תורה, יצחק שמח בשמחת-תורה
- 3 של ישראל בשמחת-תורה¹⁷ (אם כי למעשה נוהגים לעשות 'הקפות' וכו', ועד שגם צמח, שהוא משיח²⁰, שמח בשמחת-תורה
- 4 ורקודים גם בשמיני עצרת, כמבואר לעיל, ועדיין עיקר העניין שייך לשמחת והכוונה היא שכל אלה הנזכרים שמחו בתורה), ישנו גם הפרוש הנוסף
- 5 (תורה). בשמחת תורה' שהתורה עצמה
- 6 והענין בזה, בתוכנו המיוחד של עקרה של השמחה באפן של 'הקפות' ורקודים,
- 7 שמחת תורה, הוא שהשמחה הוא (לא מצד ענין ה"עצרת", אלא מצד) מנהגן
- 8 בשמחת-תורה באפן של של ישראל בשמחת-תורה¹⁷.
- 9 'הקפות' ורקודים, שהיא וְהַעֲנִין בזה, שהשמחה בשמחת-תורה באפן
- 10 שמחה גדולה ביותר, עד כדי גדולה ביותר, עד שגממשת וחדרת גם ברגלים,
- 11 כך גדולה השמחה שגממשת של 'הקפות' ורקודים, שהיא שמחה
- 12 וחדרת גם ברגלים, למרות גדולה ביותר, עד שגממשת וחדרת גם ברגלים,
- 13 שהרגלים לא מבינות את הסיבות באה מצד זה שנוסף ענין חדש בתורה שהוא
- 14 לשמחה ולא מרגישות את השמחה, למעלה מהתורה עצמה, שזהו מה שכתוב
- 15 בכל זאת גם הרגלים רוקדות, בהמשך מאמר הזהר (לאחרי שאומר ש"נוהגין
- 16 והשמחה הגדולה הו באה מצד למעבד עמה ישראל חדרה, ואתקריאת שמחת
- 17 זה שנוסף ביום שמחת תורה ענין תורה") ("ומעטין לספר-תורה בכתר דיליה",
- 18 חדש בתורה שהוא הענין וְהַיְנו, שישאל ממשכים בתורה ענין חדש
- 19 החדש הנוסף למעלה מהתורה שהיא נעלה באין-ערך מהתורה עצמה, ועד
- 20 עצמה, שזהו מה שכתוב שנקרא בשם "כתר" לגבה (שאפילו בערך
- 21 בהמשך מאמר הזהר (לאחרי שאומר ש"נוהגין למעבד
- 22 עמה ישראל חדרה, כתה המלך שהוא למעלה אפילו מהראש. וזהו
- 23 ואתקריאת שמחת תורה, גם הפרוש "שמחת תורה", פירוץ¹⁸ שנוסף על
- 24 ומקוטט לעיל בתחילת המאמר) הפרוש שישאל שמחים בתורה (וכמו
- 25 "ומעטין לספר-תורה בכתר דיליה", ומקטטים את ספר התורה
- 26 בשמחת תורה, שישאל שמיים ומוסיפים בתורה
- 27 ורקודים, שהיא נעלה באין-ערך מהתורה עצמה, ועד
- 28 ענין חדש שהוא הדבר הנוסף שגממשת וחדרת גם ברגלים,
- 29 ענין חדש שהוא הדבר הנוסף שגממשת וחדרת גם ברגלים,
- 30 נעלה באין-ערך מהתורה עצמה, ועד
- 31 מהתורה עצמה, ועד הוא נעלה שנקרא בשם "כתר"
- 32 הוא נעלה שנקרא בשם "כתר" לגבי התורה עצמה
- 33 לגבה (שאפילו בערך ביחס אל התורה, הרי זה נקרא בשם
- 34 "כתר"), בדגמת כתה המלך שהוא למעלה אפילו
- 35 למעלה אפילו מהראש של המלך, דבר המלמד על
- 36 כך שהוא יותר גבוה ויותר נעלה מהמלך עצמו, וכך גם בעניינו, ה'כתר'
- 37 שנוסף לתורה בשמחת-תורה הוא ענין יותר נעלה מהתורה עצמה.
- 38 וזהו גם הפרוש "שמחת תורה", פירוץ¹⁸ המבואר בחסידות
- 39 שנוסף על הפרוש הפשוט של 'שמחת תורה', היינו שישאל

(17) ראה גם לקוטי שיחות ח"ט ע' 226 בשו"ג הא' להערה 12. 18) ראה לקוטי שיחות ח"ד ע' 168. וש"נ. 19) פיט "אגיל ואשמח בשמחת-ת" - שאומרים ביום שמחת-תורה אחרי קריאת התורה. 20) ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ממזוות תלמוד תורה **מְבָרְכִים בְּרֶפֶת הַתּוֹרָה** שאותה יש לברך לפני
- 2 כל לימוד תורה **גַּם עַל הַקְּרִיאָה בַּתּוֹרָה, וּבִפְרָט** במיוחד מודגש
- 3 ענין ברכת התורה על הקריאה בתורה **בְּשִׂמְחַת-תּוֹרָה יוֹם שֶׁכָּל אֶחָד**
- 4 **וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל עוֹלָה לַתּוֹרָה וּמְבָרֵךְ בְּרֶפֶת הַתּוֹרָה⁽²¹⁾**,
- 5 **שֶׁהוּא** לימוד התורה **עֲנִינָן**
- 6 **הַפְּנִימִיּוֹת, וַיִּכְמוּ שְׂכָתוֹב²²**
- 7 במשלי **"לָכוּ לַחֲמוּ בְּלֶחֱמִי"**,
- 8 ומוסבר בקבלה וחסידות שהכתוב
- 9 מכונן על לימוד התורה הנקראת
- 10 "לחם" ש"לחם" **"מְזוֹן"** הוא
- 11 **עֲנִינָן הַפְּנִימִיּוֹת** זה טבעו של
- 12 הלחם, והמזון בכלל, שהוא נכנס
- 13 וחודר לתוך הפנימיות של גוף האדם
- 14 וכך לימוד התורה שהוא על ידי
- 15 שהאדם תופס וקולט את דברי התורה
- 16 בשכלו והדברים חודרים בנפשו
- 17 בפנימיותו. **וּבָזֶה - גּוֹפָא יֵשׁ כְּמָה**
- 18 **דְּרָגוֹת, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ**
- 19 **ז"ל²³** שאמרו בשבח הלימוד אצל
- 20 האמורא רבא **"אֲכָלוּ בִישְׂרָא**
- 21 **שְׂמֵנָא בִּי רַבָּא"**, היינו שהלימוד
- 22 אצל רבא הוא מעולה ומשובח כמו
- 23 שבשר שמן הוא מאכל טוב וחשוב
- 24 **וְהֵינּוּ,** והמשמעות הפנימית של
- 25 הדברים היא **שֵׁשׁ בְּחִינָה בַּתּוֹרָה**
- 26 **שִׁנְקֵרְתָא בְּשֵׁם "בִּישְׂרָא**
- 27 **שְׂמֵנָא"**, בשר שמן **שֶׁלְמַעֲלָה**
- 28 **מִבְּחִינַת 'לָחֶם'.** ובחינה זו
- 29 בתורה, שנמשלה לבשר שמן, היא
- 30 בחינה נעלית יותר מהבחינה בתורה
- 31 שנקראת 'לחם' **דְּכָשֵׁם**
- 32 **שֶׁבִּגְשָׁמִיּוֹת,** בלחם ובשר גשמיים
- 33 **הָרִי הַלָּחֶם הוּא הַמְּזוֹן**
- 34 **הַמְּכַרֵּחַ לְצֶרֶךְ קִיּוֹם הַגּוֹי,**
- 35 **מִה-שְׂאִינֵן בֶּשֶׂר כֻּלָּל,**
- 36 **וּבִפְרָט** במיוחד **בֶּשֶׂר שְׂמֵן, הוּא**
- 37 **דְּבֶר נַעֲלָה יוֹתֵר מִלָּחֶם, וְהַבֶּשֶׂר**
- 38 **הוּא דִּבְר שְׂאִינֵנו הַכֶּרְחִי כו'** אלא
- 39 מספק הנאה שלמעלה מההכרח, **כְּמוֹ-כֵן הוּא גַּם בַּתּוֹרָה (שֶׁהִרִי כָּל**
- 40 **הַמְּשָׁלִים שֶׁב־תּוֹרַת אֱמֶת" מְכֻנָּיִם הֵם כָּל פְּרָטִיָּהם,** מאחר
- 41 שהתורה היא תורת אמת, הרי כשהתורה אומרת משל, המשל מכונן ומתאים
- 42 לנמשל בכל פרטיו, ולא רק באופן כללי, **וְהֵינּוּ** והסיבה הפנימית לכך היא

לְפִי שְׂמֵשָׁלִים אֵלֹה אֵינֶם סתם המצאה אלא הדברים הגשמיים המהווים משל לדברים הרוחניים מְשַׁתְּלֵשִׁים מִהֶנְמָשָׁל²⁴ שהוא שורשם הרוחני, וְכִהְלֵשׁוֹן בַּתִּנְיָא²⁵ לגבי העובדה שיש הקבלה בין עשרת כוחות הנפש של האדם לעשר הספירות העליונות שֶׁנִּשְׁתַּלְשְׁלוּ מִהֶן, וכשם שבגשמיות בשר שמן הוא מזון יותר מעולה מלחם, כך בנמשל, בתורה שְׂבָחִינָה "בִּישְׂרָא שְׂמֵנָא" שְׂבָחִינָה הִיא לְמַעֲלָה בְּמִדְרָגָה מִבְּחִינַת "לָכוּ לַחֲמוּ בְּלֶחֱמִי", כאמור לעיל. אֲמָנָם, על אף שבהשוואה של התורה למזון יש הבדלים ובחינת 'בשר שמן' נעלית יותר מבחינת 'לחם', מכל-מקום גַּם בְּחִינַת "בִּישְׂרָא שְׂמֵנָא" שְׂבָחִינָה הִיא בְּחִינַת הַפְּנִימִיּוֹת כשם שבגשמיות כל סוגי המזון נכנסים בפנימיות האדם, כך ברוחניות, גם דרגת התורה המכונה 'בשר שמן' שייכת להארת אלוקות שיוורת ומתלבשת בפנימיות. ולמַעֲלָה מִזֶּה הוּא בְּחִינַת 'פֶּתֶר תּוֹרָה' שְׂנִמְשָׁךְ בְּשִׂמְחַת-תּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'מִקִּיף' וכאמור לעיל, האור ה'מקיף' נעלה מהאור ה'פנימי' ומפני מעלתו הוא לא יורד להתלבש בעולמות ובנבראים בהתלבשות פנימית אלא נשאר 'מקיף' (כי הוא למעלה מהתגלות ובמובן מסויים נשאר נעלם).

אף גם לאחר שנתבאר כי העניין המיוחד של שמחת-תורה הוא שבוים הזה בני ישראל ממשכים בתורה עניין חדש, 'כתור תורה', עדיין צָרִיף לְהִבִּין, מהו הכח של יִשְׂרָאֵל שִׁיכּוּלִים לְהוֹסִיף עֲנִינָן חֲדָשׁ בַּתּוֹרָה, "לְעֵטְרָה" בְּבְחִינַת הַפֶּתֶר. וגם צָרִיף לְהִבִּין, מה שְׂאֵחְרִי ה'הַקְּפוֹת' קוֹרְאִין בַּתּוֹרָה, דְּלִכְאוּרָה, בִּינָן שְׂעָקָר עֲנִינָן שְׂמִיחַת-תּוֹרָה הוּא הַשְׂמִיחָה ב'הַקְּפוֹת' וְרִקּוּדִים, שֶׁזֶהוּ עֲנִינָן נַעֲלָה יוֹתֵר מִקִּיף'.

וגם צָרִיף לְהִבִּין, מה שְׂאֵחְרִי ה'הַקְּפוֹת' לאחר הריקודים עם ספר התורה כשהוא סגור קוֹרְאִין בַּתּוֹרָה, דְּלִכְאוּרָה, בִּינָן שְׂעָקָר עֲנִינָן שְׂמִיחַת-תּוֹרָה הוּא הַשְׂמִיחָה ב'הַקְּפוֹת' וְרִקּוּדִים, כאמור לעיל, שֶׁזֶהוּ השמחה המיוחדת של ה'קפות' עֲנִינָן נַעֲלָה יוֹתֵר

(21) ראה רמ"א או"ח סתרס"ט ס"א. לבוש שם ס"א. (22) משלי ט, ה. וראה זח"א רס, א. לקו"ת ויקרא ה, ד. (23) ב"ב כב, א. וראה לקו"ת שם. (24) ראה ספר המאמרים תר"ס ע' כב. ובכ"מ. (25) רפ"ג.

יום שמחת-תורה, ה'תש"ל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מהשִׁמְחָה שְׂמֵצֵד עֲנִין הִקְרִיָּא בַּתּוֹרָה (כַּנ"ל), אִם-כֵּן מָהוּ
 2 עֲנִין הִקְרִיָּא בַּתּוֹרָה אַחֲרֵי ה'הִקְפּוֹת' וְהָיָה לֹא מִסְתַּבֵּר שֶׁאֲחֵרֵי
 3 הַשְּׂמִיחָה הַגְּדוּלָּה וְהַמַּעֲלָה הַגְּדוּלָּה שֶׁל ה'הִקְפּוֹת' יַעֲשׂוּ דָבָר שֶׁלֹּמֶטָה מִזֶּה?
 4 (ג) וַיּוֹכֵן בְּהִקְדָּיִם הַמִּבְאָר בְּמֵאמַר שְׂמִינִי-עֲצָרָתְךָ שֶׁל שְׁנַת תר"ל²⁶
 5 (שְׁנֵאמַר עַל יְדֵי אֲדַמּוּר מַהֲר"ש רַבִּי
 6 שְׂמֵאֵל, אֲדַמּוּר הַרְבִּיעִי בְּשׁוֹשֶׁלֶת
 7 אֲדַמּוּרֵי חֶבֶד) לִפְנֵי מֵאָה שָׁנָה,
 8 מֵאָה שָׁנָה לִפְנֵי אֲמִירַת מֵאמַר זֶה עַל יְדֵי
 9 הַרְבֵּי בִּשְׂמִיחַת תּוֹרָה שֶׁל שְׁנַת תש"ל),
 10 עַל הַפְּסוּק²⁷ בַּסֵּפֶר מַלְכִּים
 11 "וַיִּקְהֲלוּ אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל
 12 אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֵיתָנִים
 13 חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי הַנִּקְרָא (מִכְמָה טַעֲמִים) יִרְחַ
 14 הָאֵיתָנִים, מִלִּשׁוֹן אֵיתָן וְחֹזֶק בְּחָג,
 15 בְּחָג הַסּוּכּוֹת, הוּא הַחֹדֶשׁ
 16 הַשְּׁבִיעִי, וּמִבְּאָר אֲדַמּוּר
 17 מַהֲרִ"שׁ בְּמֵאמַר, שְׁ"יִרְחַ
 18 הָאֵיתָנִים" הוּא חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי,
 19 לִפְנֵי שְׁבוֹ בַּחֹדֶשׁ זֶה מֵאִיר בְּחִינַת
 20 "אֵיתָן" [וְכַמְבָּאָר בְּמִקּוֹם
 21 אַחֲרֵי²⁸ בַּחֲסִידוֹת גְּדָל מַעֲלָת
 22 בְּחִינַת "אֵיתָן", שְׁהוּא מִלִּשׁוֹן
 23 'חֹזֶק וְקִשָּׁה' תְּכֻנּוֹת שֶׁל תְּקִיפּוֹת
 24 וּמַעֲלָה, וּבְעֲנִין הַזֶּמֶן פְּרוּשׁוֹ שֶׁל
 25 'אֵיתָן' הוּא מִלִּשׁוֹן יִשְׁשׁוֹן²⁸,
 26 שְׁוֹהוּ שְׁתַּרְגּוּם "יִרְחַ
 27 הָאֵיתָנִים" הוּא "יִרְחַא
 28 דְּעִתִּיקָנָא", הַחֹדֶשׁ שֶׁל הַעֲתִיקִים
 29 שְׁהוּא הַבִּיטוֹר 'עִתִּיק' מִשְׁמַעוֹ זֶמֶן
 30 קָדוֹם בִּיּוֹתָר]. וְהֵנָּה, אוֹתִיּוֹת
 31 "אֵיתָן" בְּרֹאשׁ מִילָה מִשְׁמָשׁוֹת
 32 לְעִתִּיד-לָבֹא, לְמַשֵּׁל הַמִּילָה 'הֵי'
 33 הֵיא לִשׁוֹן עֵבֶר, וְאִילוּ כְּאִשֶּׁר מוֹסִיפִים
 34 בְּרֹאשׁ הַמִּילָה א' וְהַמִּילָה 'הֵי' הוֹפֶכֶת
 35 לְמִילָה 'אֵהֵי' הָיָה לִשׁוֹן עִתִּיד (וְכֵן גַּם
 36 עַל הוֹסַפָּה בְּרֹאשׁ הַמִּילָה שֶׁל אֲרָם
 37 הָאוֹתִיּוֹת בְּמִילָה 'אֵיתָן', ה' ת' וְהוּא
 38 רִמּוֹ לִכְךָ שְׁלַעֲתִיד-לָבֹא בִּימּוֹת
 39 הַמִּשִּׁיחַ יִהְיֶה גְּלוֹי בְּחִינַת
 40 "אֵיתָן" בַּאֲלֻקּוֹת שְׂכָאמּוֹר הֵיא דְּרַגְגָּה נַעֲלִית בִּיּוֹתָר.
- וְזֶהוּ הָאֲמּוֹר לַעֲלִי עַל הַקֶּשֶׁר הַמִּיּוֹתֵד שֶׁל 'אֵיתָן' לַעֲתִיד לָבֹא הוּא הַפִּירוּשׁ
 הַפְּנִימִי בַּכְּתוּב בַּתְּהִלִּים "מִשְׁכִּיל לְאֵיתָן הָאֲזָרְחִי"²⁹, פְּרוּשׁ:
 'אֲזָרְחַ' הוּא רִמּוֹ לִכְךָ שְׁלַעֲתִיד-לָבֹא "תְּזַרְחַ" הֵינּוּ תֹאִיר וְתַתְּגִלָּה
 בִּישְׂרָאֵל בְּחִינַת "אֵיתָן"³⁰ הַרְגָּה הַנַּעֲלִית בַּאֲלֻקּוֹת הָאֲמּוֹרָה לַעֲלִי.
 וּכְתִיב³¹ הַבִּיטוֹר 'אֲזָרְחַ' מוֹפִיעַ
 בַּתּוֹרָה לְגַבִּי חֵג הַסּוּכּוֹת כַּכְּתוּב כָּל
 הָאֲזָרְחַ בִּישְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ
 בַּסּוּכּוֹת, פְּרוּשׁ: כָּל מָה
 שְׁעִתִּיד "לְהִזְרִיחַ בִּישְׂרָאֵל"
 לַעֲתִיד לָבֹא, עֲכָשׁוּ בִּזְמַן הַגְּלוּת
 "יֵשְׁבוּ בַּסּוּכּוֹת", שְׁהָאָרָה הֵינּוּ
 מַעֲט מִבְּחִינָה זֹאת בְּחִינַת 'אֵיתָן'
 שְׁתֹּאִיר לַעֲתִיד לָבֹא מִתְּגִלָּה כַּעַת
 בְּחָג הַסּוּכּוֹת³². וְזֶהוּ מָה
 שְׁכָתוּב עַל חֵג הַסּוּכּוֹת בַּפְּסוּק הַנּוֹכַח
 "בִּירַח הָאֵיתָנִים בְּחָג",
 וְהַכְּתוּב מְדַבֵּר עַל חֵג הַסּוּכּוֹת, כִּי
 בְּחָג הַסּוּכּוֹת מֵאִיר בְּחִינַת
 "אֵיתָן" שְׁ"תְּזַרְחַ" וְתֹאִיר
 לַעֲתִיד-לָבֹא. [וַיֵּשׁ לֹזְמֶר,
 שְׁמָה שְׂמֵאִיר עֲכָשׁוּ בְּחָג
 הַסּוּכּוֹת, כְּאֲמּוֹר שְׂגַם בִּזְמַן זֶהוּ, זֶמֶן
 הַגְּלוּת, יֵשׁ בְּחָג הַסּוּכּוֹת הָאָרָה שֶׁל
 בְּחִינַת 'אֵיתָן' הוּא רַק בְּבִחִינַת
 מְקִיף הָאָרָה שֶׁלֹּא יוֹרֶדֶת לְכַדִּי
 הַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית (אֲלֹא שְׂכָאן
 מְדוּבָר בַּהֲאֲרַת 'מְקִיף' מִסּוּג אַחֵר, כֵּךְ
 שְׂגַם הַמְּקִיף הוּא אֲמַנֵם לֹא
 לְגַמְרִי בַּתְּלַבְּשׁוֹת כְּמוֹ אוֹר פְּנִימִי
 אֲבָל מַצֵּד שְׁנֵי אֵינּוּ בְּרִיחֻק אֵלֹא
 בְּאִפְּן שֶׁל הַתִּשְׁבּוּת, כְּפִי שֶׁנִּרְמָז
 בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב "יֵשְׁבוּ
 בַּסּוּכּוֹת"³³). וְלִכֵּן אֵין זֶה
 הַקְּבִיעָה שֶׁהָאֲרַת בְּחִינַת 'אֵיתָן' בְּחָג
 הַסּוּכּוֹת קִיַּמֶת גַּם בִּזְמַן בְּסִתְרָה
 לְמָה שְׁכָתוּב "מִשְׁכִּיל לְאֵיתָן
 הָאֲזָרְחִי", שְׁבִּחִינָה זֹאת
 "תְּזַרְחַ" לַעֲתִיד-לָבֹא דְּוָקָא,
 כִּי אֲכַן בְּחִינָה זֹאת תּוֹרַח בְּעִיקָר לַעֲתִיד
 לָבֹא, אֲבָל לַפְּחוֹת בְּדֶרֶךְ 'מְקִיף' הֵיא קִיַּמֶת גַּם כַּעַת].

(26) נִדְפַס בַּסֵּפֶר הַמֵּאמְרִים תַּרְכִּיט ס"ע שְׁעָה וְאֵילָךְ. (27) מַלְכִּים-א ח, ב. (28) רָאָה לִקּוּת ר"פ רָאָה. סֵפֶר הַמֵּאמְרִים עֶטְר"ת
 ע' תֵּרִיא וְאֵילָךְ. תַּרְפ"א ע' שֶׁל וְאֵילָךְ. תַּרְח"ץ ע' סז וְאֵילָךְ. תַּש"ג ס"ע 72 וְאֵילָךְ. קוֹנְטֵרֶס לִימּוּד הַחֲסִידוֹת פ"ג [נִדְפַס גַּם
 בַּאֲג"ק אֲדַמּוּר מַהֲרִי"ץ ח"ד ע' שְׁלַח]. וְעוֹד. (29) תְּהִלִּים פֶּט, א. (30) רָאָה גַם לִקּוּת שֶׁם. (31) אֲמּוֹר כֵּג, מִב. (32) רָאָה גַם
 ד"ה כֹּל הָאֲזָרְחַ תַּרְל"ז (סֵפֶר הַמֵּאמְרִים תַּרְל"ו ח"ב ע' שֶׁסֵּט). סִד"ה בַּסּוּכּוֹת תִּשְׁבוּ תַּרְס"ד. עֲת"ר. תַּרְע"ג. פֶּר"ת. תַּרְצ"ד
 (סֵפֶר הַמֵּאמְרִים תַּש"א ע' 58). וְעוֹד. (33) רָאָה סִד"ה בַּסּוּכּוֹת תִּשְׁבוּ תַּרְצ"ד (סֵפֶר הַמֵּאמְרִים שֶׁם ע' 57 וְאֵילָךְ).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ד) ובכדי לבאר מעלת הגלוי שעתיד "להזרים" ולהאיר
2 לעתיד-לבא, בימות המשיח שהארה מועטת מבחינה זו מתגלה
3 בחג הסוכות, ממשיך אדמו"ר מהר"ש ומביא במאמר³⁴ הנזכר
4 מה שאמרו רבותינו ז"ל³⁵ בגמרא עולם-הבא אין בו לא
5 אכילה ולא שתיה. ומבאר,
6 שאין לומר ש"עולם-הבא" (ד) ובכדי לבאר מעלת הגלוי שעתיד
7 הנזכר כאן קאי מכון על עולם
8 הנשמות, שם נמצאות הנשמות ללא
9 גופים דאם-כן מאי רבותיה מה
10 החידוש והיתרון בכך ש"אין בו
11 לא אכילה ולא שתיה". ועל
12 כן צריך לומר, ש"עולם-
13 הבא" קאי מכון על עולם
14 התחיה, שכאשר תהיה תחיית
15 המתים יעמדו הנשמות בגופים
16 דוקא, ואף-על-פי-כן למרות
17 שהנשמות יהיו בגופים לא תהיה
18 בו באותו עולם הנקרא "עולם הבא"
19 אכילה ושתיה.
20 ויש להוסיף, שמזה מוכן,
21 שהאמור לעיל שבחג הסוכות
22 מאירה הדרגה שתאיר
23 לעתיד-לבא, היא בחינת "איתן"
24 קאי מכון לא רק על הדרגה
25 שתאיר בימות המשיח, אלא
26 גם על הדרגה שתאיר בתחית
27 המתים שתהיה בשלב מאוחר יותר
28 ולא מיד עם ביאת המשיח, שאז
29 בתקופה של תחיית המתים דווקא
30 יהיה עקר השכר של הנשמות על
31 קיום התורה והמצוות בעולם הזה
32 (כמו שכתוב בתנ"א³⁶),
33 והחידוש שגם אפילו דרגה זו
34 מאירה עכשו בחג הסוכות.
35 ומדייק במאמר, ושואל על האמור
36 שדברי הגמרא על עולם-הבא ללא
37 אכילה ושתיה מכונים על עולם
38 התחיה, בו יהיו נשמות בגופים,
39 דלכאורה אינו מוכן, איך
40 יכול להיות שהגוף הגשמי
41 יחיה בלא אכילה ושתיה?
42 דהנה, גם לעתיד-לבא בימות
43 המשיח, כשהרוחניות והאלוקות תהיה
- בגלוי, יהיה הגוף של האדם גשמי, וכידוע שהגופים שיקומו
בתחיה לא יהיו גופים אחרים שלא היו בעולם הזה הגשמי,
כי-אם אותם הגופים דעכשו הם עצמם יקומו לתחיה, אלא
שהיה גופים אלו בתכלית השלמות, וכדאיתא וכמואב בדברי
הגמרא במסכת סנהדרין³⁷ על
הפסוק³⁸ בירמיה "בם עור ופסח" גו',
ופסח" גו' (וזה לשון הכתוב
המדבר על ייעודי הגאולה: "הנני מביא
אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי
ארץ, בם עיור ופיסח, הרה ויולדת
יחדיו, קהל גדול ישובו הנה"),
שבתחלה הם עומדין קמים
לתחיה במומן עיוורים או פיסחים,
ורק אחר-כך לאחר שעומדים
וקמים לתחיה מתרפאין ומה
מוכת שגם לעתיד-לבוא הגוף יהיה גוף
גשמי, ולא עוד ולא זו בלבד שהגוף
יהיה גשמי כמו בזמן הזה אלא
שהגוף יהיה אז כשיקום בתחיית
המתים בתקף ובחזק יותר
מכמו שהוא עכשו, וכמו
שכתוב³⁹ בישעיה ביעודי הגאולה
"ועצמותיך יחליץ" (וזה לשון
הכתוב: "ונחך ה' תמיד והשביע
בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ,
והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא
יכזבו מימיו") והרי חילוק עצמות
פירושו תוספת חיזוק לגוף, ונמצא
שבתחיית המתים הגוף הגשמי יהיה
עוד יותר חזק מאשר בזמן הזה, ועד
כדי כך יתחזק הגוף באותו הזמן
שאמרו רבותינו ז"ל⁴⁰ במדרש
על הפסוק⁴¹ בפרשת בחוקותי
"ואולף אתכם קוממיות",
שתהיה קומת האדם קומת
אדם הראשון או אפילו פשתי
קומת של אדם הראשון וגם
מזה מוכן שבתחיית המתים הגוף יהיה
עוד יותר גדול מאשר בזמן הזה.
וכיון שגם אז יהיה הגוף
גשמי, איך יתכן שלא יצטרך
לאכילה ושתיה, והרי גם
אצל אדם הראשון בהיותו

(34) ספר המאמרים שם ע' שעו. (35) ברכות יז, א. (36) פל"ו בהגהה. (37) צא, ב. (38) ירמ' לא, ז. (39) ישעי' נח, יא. (40) ב"ר פי"ב, ו. וראה ב"ב עה, א. סנהדרין ק, א. (41) בחוקותי כו, יג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בגן-עדן (קדם החטא) כשהיה בתכלית המעלה היה ענין
2 האכילה ושתייה, וכמו שכתוב⁴² "מכל עץ-הגן אכל
3 תאכל". ואפילו משה, אשר מיד כ"שנולד (פעל בעולם
4 באפן ש)נתמלא הבית פלו אורה"⁴³, שמוז מובן גדול מעלתו
5 ו"משה משה לא פסיק
6 טעמא פיניהו"⁴⁴, ועוד נאמר
7 בוורה על מעלתו של משה שבכל
8 מקום בתורה ששם מופיע פעמיים,
9 כמו 'אברהם אברהם' יש טעם המפסיק
10 בין שתי הפעמים להראות שהפעם
11 השנייה דווקא היא השלימות, אבל
12 ב'משה משה' אין טעם מפסיק כי כבר
13 משעה שנולד הגיע לשלימות (ככתוב
14 על משה בלידתו 'ותרא אותו כי טוב
15 הוא'), ונע, זאת, גם משה הצריך היה
16 זקוק לאכילה ושתייה, וכאשר
17 עלה להר סיני והיה שם
18 ארבעים יום, ו"לחם לא
19 אכל, ומים לא שתה"⁴⁵,
20 נצטער על זה (כדאיתא
21 במדרש⁴⁶). ואם-כן, איך
22 אפשר איך יתכן שלעתיד-לבא
23 יהיה הגוף בלא אכילה
24 ושתייה, ואפילו הגוף לא
25 יצטער על העדר האכילה
26 ושתייה (וההוכחה לכך שהגוף לא
27 יצטער על זה היא שהרי לעתיד-
28 לבא, כאשר יקיים הייעוד "את
29 רוח הטמאה אעביר מן
30 הארץ"⁴⁷, כתיב⁴⁸ "ומחה
31 הו' אלקים דמעה מעל כל
32 פנים", ואם-כן כיוון שלא תהיה
33 שום מציאות שלילית ולא יהיה שום
34 צער לא יהיה שייך אז ענין
35 הצער, שהוא הצער בכחינת
36 "קטלא פלגא"⁴⁹ חצי מוות)?
37 (ה) וממשיך במאמר³⁴,
38 שלהבין זה האמור לעיל שלעתיד
39 לבוא יהיה גוף גשמי ומכל-מקום לא
40 יצטרך אכילה ושתייה, יש להקדים
- תחלה באור ענין האכילה ושתייה כפי שהוא ברוחניות,
וכמו שכתוב⁵⁰ בשיר השירים שהשכינה אומרת לבני ישראל "באתי
לגני אחתי כלה, אכלתי יערי עם דבשי", ואיתא מובא
בזהר⁵¹ ש"אכלתי יערי" קאי מכון על ברכות קריאת-
שמע, ו"דבשי" קאי מכון על
קריאת-שמע, והינו לפי
שתפלות הם כנגד
הקרבנות⁵², ובקרבנות נאמר
"את קרבני לחמי לאשי"⁵³,
שנקראים בשם "לחם", וזהו,
כביכול, האוכל של הקדוש-ברוך-הוא
ולכן גם התפלה (ברכות
קריאת-שמע וקריאת-שמע)
שהיא כנגד הקרבנות נקראת בשם
'אכילה', כמו שכתוב בפסוק זה
"אכלתי יערי" גו', שעל-
יד-זה שבני ישראל מתפללים
ואומרים ברכות קריאת שמע וקריאת
שמע נעשה ענין האכילה
למעלה.
והינו, דאף שלכאורה איך
שיך ענין האכילה למעלה,
ומה בכלל פשר הדבר וכדאיתא
כמובא בגמרא בסוף מסכת
מנחות לגבי ענין הקרבנות בלשון
תמיהה "וכי לאכילה הוא
צריך?", וכי הקדוש-ברוך-הוא זקוק
לאכילה, הרי מכל-מקום אמרו
רבותינו ז"ל⁵⁴ בוורה ובמדרש
"ישאל מפרנסין לאביהם
שבשמים", וכמאמר רבותינו
ז"ל⁵⁵ במדרש בנוגע לצווי על
ענין הקרבנות, שקודם לכן נאמר,
בפרשת פנחס, שמשח רבנו ביקש
מהקדוש-ברוך-הוא "פקוד ה" מנהיג

(42) בראשית ב, טז. (43) פירש"י שמות ב, ב. (44) זהר ח"ג (אדר"ר) קלח, א. קפז, ב. וראה תו"א משפטים עה, ג. עו, ג.
(45) תשא לד, כח. (46) שמו"ר פמ"ז, ז. וראה גם ד"ה לה"ע שמח"ת שבהערה 76. אוה"ת שה"ש ח"ב ס"ע תשעה. שם
ס"ע תשצא. המשך וככה תרל"ז פפ"ח ואילך (ספר המאמרים תרל"ז ח"ב ס"ע תרטז ואילך). ספר המאמרים תרח"ץ ע'
ריד. (47) זכרי' יג, ב. (48) ישעי' כה, ח. (49) ראה ב"ק סה, א. (50) שה"ש ה, א. (51) ח"ג רכו, סע"א. (52) ראה ברכות כו,
א"ב. (53) פינחס כח, ב. (54) זח"ג ז, ב. יל"ש פקודי רמז תיח. (55) שהש"ר פ"א, י (ג). פרש"י פינחס שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לבני ישראל אחרי משה, אמר לו הקדוש-ברוך-הוא "עד שאתה מצוני
- 2 על בני שאדאג להם, צוה את בני עלי" שידאגו לי, כביכול, והינו,
- 3 שעל-ידי הקרבנות מספקים (באזארן דואגים ומספקים) בני
- 4 ישראל, כביכול, את פרנסתו של הקב"ה. ומכל זה נמצא שגם
- 5 למעלה, כביכול, ישנו עניין האוכל
- 6 ומבאר במאמר⁵⁶, דכשם
- 7 שהאכילה הגשמית למטה
- 8 מחברת את הנשמה אל
- 9 הגוף, שהרי הגוף מצד עצמו
- 10 אינו בערך אל הנשמה, שהם
- 11 רחוקים זה מזה בתכלית, ובין
- 12 הגוף והנשמה יש פער עצום וכדי
- 13 שיהיה חבור הנשמה אל
- 14 הגוף, יש צורך בענין
- 15 האכילה. כמו-כן יובן
- 16 למעלה באלות, שבכדי
- 17 שיהיה הקשור והחבור של
- 18 רוחניות האלקות עם גשמיות
- 19 העולם, במאמר רבתינו
- 20 ז"ל⁵⁷ במדרש מה הנשמה
- 21 ממלאה את הגוף, כך
- 22 הקב"ה ממלא את העולם,
- 23 היינו שלמות הריחוק הגדול בין
- 24 הקדוש-ברוך-הוא והעולם, למעשה
- 25 הקדוש-ברוך-הוא ממלא את העולם,
- 26 הרי זה החיבור הזה נוצר על-ידי
- 27 ענין הקרבנות שנקראים
- 28 בשם 'אכילה' וכפי שממשיך
- 29 ומבאר.
- 30 והענין בזה, דהנה פעלת
- 31 האכילה למטה שמטרתה היא
- 32 לחבר את הנשמה עם הגוף,
- 33 כמבואר לעיל, היא על-ידי נצוץ
- 34 קדשה שישנו בלחם בכל דבר
- 35 גשמי, אפילו דומם, יש ניצוץ אלוני
- 36 שמחיה ומקיים אותו, והלחם הגשמי
- 37 נותן חיות לגוף ופועל את חיבור הגוף
- 38 עם הנשמה מכוח של הניצוץ האלוני
- 39 שבלחם (שעל זה על העוברת
- 40 שבלחם יש ניצוץ אלוני שהוא המחיה את האוכל נאמר⁵⁸ בתורה כי
- 41 לא על הלחם לבדו גו' יחיה האדם, היינו החיות שהאדם מקבל
- 42 באכילת לחם לא נובעת מהלחם עצמו כי על כל מוצא פי הו' גו'
- 43 דבר ה' שמחיה את הלחם הוא זה שמכוחו הלחם נותן חיות ופועל את חיבור
- הנשמה עם הגוף), ששרשו נעלה יותר מהאדם,
- להיותו מבחינת עולם התהו שלמעלה מעולם
- התקון⁵⁹, והינו שהוא למעלה משני הענינים
- שמחבר אותם, ולכן בכחו לחברם. וכמו-כן
- הוא בענין האכילה למעלה שעל-ידי הקרבנות
- (ובזמן הזה שאין לנו קרבנות, הרי זה על-ידי
- התפלה, שעל זה נאמר "אכלתי יערי עם
- דבשי"), שעל-ידי זה שהיו מקריבים בהמה
- גשמית על-גבי המזבח, והיתה נכללת בשרשה
- בעולם התהו (ששם "האורות מרבים" כו'⁶⁰),
- והיתה עולה עד "רזא דאין-סוף" (פידוע ש'רזא
- דקרנא עולה עד רזא דאין-סוף"⁶¹), הנה
- המזבח עולה ממצבה הקודם כבהמה גשמית עד "רזא דאין-סוף"
- סוד האין-סוף (פידוע האמור בוזה ש'רזא דקרנא סוד הקרבן
- עולה עד רזא דאין-סוף"⁶¹), הנה על-ידי זה על ידי ההתעלות
- של הבהמה הגשמית לדרגה גבוהה ברוחניות (התקרבות של הבריאה
- היינו אורות הספירות המאירים באופן
- מדור ומותאם לכלי המקבלים, ואילו
- ב"עולם התהו" האורות מאירים
- בעוצמה רבה שלא לפי כלי המקבלים
- והינו שהוא הניצוץ האלוני
- שבלחם למעלה משני הענינים
- שמחבר אותם, הגוף והנשמה,
- ולכן כיוון שהניצוץ האלוני שבלחם
- בא משרוש שגבוה יותר הן משרוש
- הגוף והן משרוש הנפש בכחו
- לחברם ליצור את החיבור בין הגוף
- והנפש.
- וכמו-כן הוא בענין האכילה
- למעלה שבני ישראל מספקים אוכל
- לקדוש-ברוך-הוא, כביכול שעל-ידי
- הקרבנות (ובזמן הזה שאין
- לנו קרבנות, הרי זה ענין
- האכילה למעלה על-ידי התפלה,
- שעל זה על התפלה נאמר
- "אכלתי יערי עם דבשי"
- וכמבואר לעיל הכוונה לברכות קריאת
- שמע וקריאת שמע), שעל-ידי זה
- שהיו מקריבים בהמה גשמית
- על-גבי המזבח, והיתה בהמה
- מתעלית למעלה ומאבדת את מציאותה
- הגשמית והיא נכללת בשרשה
- הרוחני העליון בעולם התהו
- (ששם בעולם התהו "האורות
- מרבים" כו'⁶⁰ כמבואר בקבלה
- וחסידות שבעולם התהו האורות
- מרוכים והכלים (המגבילים ומצמצמים
- את האורות) מועטים, ומזה מובן
- שמדובר בדרגה גבוהה ונעלית ביותר),
- והיתה בהמה שהקריבו על גבי

(56) ספר המאמרים שם ע' שעז. (57) ראה ויק"ר פ"ד, ח. מדרש תהלים קג, א. וראה ברכות י, א. (58) עקב ח, ג. וראה לקו"ת צו יג, ב. (59) ראה לקו"ת צו יג, סע"ב ואילך. (60) ראה עץ חיים שער י (שער התיקון) פ"ה. (61) ראה זהר ח"ב רלט,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לאלוקות בדרך העלאה מלמטה למעלה) הִיְתָה נַעֲשִׂית הַמִּשְׁכַּת
2 אור-אין-סוף לְהִתְחַבֵּר עִם הָעוֹלָם, חיבור של האלוקות עם העולם
3 (בדרך המשכה מלמעלה למטה) והמשכת האין-סוף בעולם היא כרי שְׂיִהְיֶה
4 הַקֶּבֶץ"ה "מִמְלָא אֶת הָעוֹלָם".
- 5 אָמְנָם כָּל זֶה הוּא דוֹקָא
6 פְּאָשֶׁר "בְּאִתִּי לִגְנִי", היינו
7 בדרגת האלוקות שיורדת ונמשכת
8 לשייכות לעולמות ונבראים שְׂאָז
9 שִׁיף עֲנִין הָאֲכִילָה, חיבור של
10 האלוקות והנבראים על ידי עבודתם
11 של הנבראים להתקרב לאלוקות
12 המעוררת המשכת אלוקות למטה ועל
13 זה רומז הכתוב "אֲכַלְתִּי יַעֲרִי"
14 גו', כמבואר לעיל אָבֵל בדרגות
15 גבוהות יותר באלוקות שלא יורדות
16 ונמשכות למטה לא שייך המושג
17 'אכילה', וכדברי זוהר, "בְּאִתְרִיהּ
18 לֹא אֹרְחִיהּ לְמִיכָל"⁶²,
19 במקומו – לא כפי שהאור האלוני יורד
20 ונמשך למטה שעל זה רומז הכתוב
21 'בְּאִתִּי לִגְנִי' – אין דרכו לאכול וְהִינּוּ,
22 שְׂאָז דרגה זו שנקראת 'בְּאִתְרִיהּ'
23 היא לְמַעְלָה גַם אפילו מַעֲנִין
24 עוֹלָם הַתְּהוֹ, שבהם כן שייך עניין
25 האכילה דְהַגֵּם שְׂהֵ'אֹרֹת'
26 שְׂבַעֲוֹלָם הַתְּהוֹ הֵם 'מְרִבִּים',
27 וְלֹא רַק מְרִבִּים כְּכִמּוֹת אֶלָּא
28 גַם מְרִבִּים וְנַעֲלִים בְּאִיכוֹת,
29 מְכַל־מְקוֹם לַמְּרוֹת מַעֲלָתָם הַגְּדוּלָּה
30 שֶׁל הָאוֹרוֹת דְּתוֹה שִׁיף שָׁם בְּעוֹלָם
31 הַתְּהוֹ עֲנִין הָאֲכִילָה בְּרוּחָנוֹת,
32 וְלֹכֵן כֹּאשֶׁר הַבְּחִינָה הַגִּשְׁמִית מַתְעַלִּית
33 לְשׁוֹרֶשָׁה בְּעוֹלָם הַתְּהוֹ הַדְּרָב גּוֹרֵם
34 הַמִּשְׁכַּת אֵלֻקוֹת לְמַטָּה וְנוֹצֵר חִיבוֹר
35 בֵּין הָאֵלֻקוֹת וְהַעֲלֹמוֹת מִה־שְּׂאִין-
36 כֵּן "בְּאִתְרִיהּ", כֹּאשֶׁר אור-אין-
37 סוף הוּא 'בְּמִקְוֵה' הִרִי זֶה לְמַעְלָה לְגִמְרִי מַעֲנִין הָאֲכִילָה חו
38 דְּרַגַּת אֵלֻקוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מַעֲלָה מַעֲלֹמוֹת וְהַנְּבִרָאִים. וְכִמּוֹ בַּעֲנִין הָאֲכִילָה
39 לְמַטָּה, אֲכִילָה גִשְׁמִית כְּפִשׁוּטָה, שְׂהִצְרָף בַּעֲנִין הָאֲכִילָה הוּא רַק
40 כְּדִי לְחַבֵּר אֶת הַנִּשְׁמָה אֶל הַגּוּף, שְׂאִינוּ בַּעֲרָף כָּלֵל אֶל
41 הַנֶּפֶשׁ, כְּדִי שֶׁלְּמִדַּת הַפֶּעַר וְהִרְחִיק הַעֲצוֹם בֵּין הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוּף יִיוֹצֵר חִיבוֹר
42 בֵּינֵיהֶם אָבֵל כְּדִי שְׂיִתְאַחֲדוּ כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ עִם עֲצָם הַנֶּפֶשׁ, אֵין
43 צִרְף בַּעֲנִין הָאֲכִילָה כִּי כוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ מִלְּכַתְחִילָה לֹא רַחוּקִים מִעֲצָם
- הנפש כמו שהגוף רחוק מהנפש ולכן יכולה להיות המשכה של חיות וכוחות
מעצם הנפש אל הנפש גם ללא אכילה.
ומבאר אדמו"ר מהר"ש במאמר⁶³ הנזכר, שְׂאָז הַחֲלּוּק הַהִבְדֵּל בֵּין
"אִיהוּ וְחִיּוּהִי חַד" ל"אִיהוּ וְגִרְמוּהִי חַד"⁶⁴, נאמר בזוהר
שבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת (הראשון והנעלה
ביותר מארבעת העולמות הכלליים של
סדר השתלשלות אצילות-בריאה-
יצירה-עשייה) הביטול לאלוקות הוא
בצורה מוחלטת עד כדי כך ש'אִיהוּ
וְחִיּוּהִי', הקדוש-ברוך-הוא בעצמו
והאורות המאירים בעולם האצילות הם
אחד, כי הספירות העליונות בטלות
לגמרי ל'מאציל' ולא זו בלבד אלא גם
'אִיהוּ וְגִרְמוּהִי חַד', גם הכלים של
הספירות שבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת הם אחד
ממש עם 'אִיהוּ', הקדוש-ברוך-הוא
בעצמו, ועל כך מבואר כאן שיש
ליחס את האמור לעיל שעניין האכילה
למעלה שייך רק בדרגות שיש להם
דימיון לעניין חיבור הגוף והנפש
(שהוא עניין האכילה למטה) וְהִינּוּ,
שְׂבַעֲנִין הָאֲכִילָה למעלה באלוקות
שִׁיף רַק בְּכַחֲנִית "אִיהוּ
וְגִרְמוּהִי", כִּי "גִרְמוּהִי" הֵם
בְּכַחֲנִית הַכְּלִים, בְּכַחֲנִית
'גּוּף', כִּי הארת האורות באמצעות
הכלים דומה לאהרת הנפש באמצעות
הגוף וְלֹכֵן כְּדִי שְׂתִּהְיֶה
הַתְּחַבְּרוּת אור-אין-סוף עִם
בְּכַחֲנִית "גִרְמוּהִי", שהם הכלים
שנועדו להגביל ולצמצם את האור
והחיידוש הוא שמכל-מקום יש חיבור
של האור האלוני עם 'גִרְמוּהִי' וכדי
לפעול חיבור זה יֵשׁ צִרְף בַּעֲנִין
הָאֲכִילָה, מִה־שְּׂאִין-כֵּן
בְּכַחֲנִית "אִיהוּ וְחִיּוּהִי חַד",
החיבור של האין-סוף עם האורות אֵין צִרְף בַּעֲנִין הָאֲכִילָה והוא קיים
גם ללא האכילה, ועל דרך האמור לעיל לגבי האכילה למטה שהיא נחוזה
כדי לפעול חיבור בין הנשמה והגוף אבל חיבור עצם הנפש עם כוחות הנפש
הוא ללא צורך באכילה.
(ו) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שְׂבַעֲנִין זֶה קָשׁוּר וְכֹא בְּהִמְשָׁךְ לְהַמְבָּאָר
בְּמִאמְרֵי שְׁלִפְנִי-זֶה⁶⁵, המאמר הקודם לזה במאמרי אדמו"ר מהר"ש
בשנת תר"ל, הובא ונתבאר במאמר הקודם של הרבי בשנה זו, תש"ל (דיבור

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המתחיל 'ובחמשה עשר יום', יוצא לאור עם ביאור בדרך אפשר ב'דבר
- 2 מלכות' לחג הסוכות שנה זו) האמור בכתבי הארז"ל ל"ש"אור-אין-סוף
- 3 **מֵאִיר בְּפֶתֶר וּבַחֲכָמָה בְּקִרְוֵב מְקוֹם, וּבִבְנֵיהָ בְּרַחוּק**
- 4 **מְקוֹם**"⁶⁶, כלומר, אור האין-סוף מאיר בכל הדרגות של ירידת האור
- 5 האלוקי מלמעלה עד למטה אלא
- 6 שבכל דרגה מידת ואופן ההארה היא
- 7 בהתאם למעלתה ומהותה של אותה
- 8 דרגה, בכתר - בחינת כתר עליון
- 9 שלמעלה מעשר הספירות העליונות
- 10 (כשם שהכתר הוא מעל ראש האדם)
- 11 ובחכמה - הספירה הראשונה והנעלית
- 12 ביותר מעשר הספירות, האור-אין-סוף
- 13 מאיר בקירוב מקום, היינו באור רב,
- 14 כשם שאור גשמי מאיר יותר במקום
- 15 קרוב למקור האור, בבינה - בספירת
- 16 הבינה האור מאיר בריחוק מקום,
- 17 שהיא הארה במידה פחותה יותר, כמו
- 18 שהאור מאיר רחוק ממקור האור,
- 19 **וְהָיָה זֶה** ההבדל האמור בין כתר
- 20 וחכמה שבהם ההארה היא 'בקירוב
- 21 מקום' לספירת הבינה שבה ההארה
- 22 היא 'בריחוק מקום' הוא גם החלוק
- 23 **שֶׁבֵּין "חַיּוּהִי" לְ"גִרְמוּהִי",**
- 24 ש'חיוהי' ההארה היא בקירוב מקום
- 25 ובריכוז אור (ואינה זקוקה לאכילה)
- 26 ואילו ב'גרמוהי' ההארה היא בריחוק
- 27 מקום (וכן זקוקה לאכילה) **בְּיָדוּעַ**⁶⁷
- 28 בתורת החסידות **שֶׁהַ'בָּלִים' דְּסַפִּירַת הַחֲכָמָה נִקְרָאִים "חַיּוּהִי",**
- 29 ספירת החכמה נעלית כל כך ומאיר בה אור רב כל כך שגם הכלים שלה לא
- 30 נקראים 'גרמוהי' כמו הכלים של שאר הספירות אלא 'חיוהי' **דְּכִינּוּן**
- 31 **שֶׁבְּסַפִּירַת הַחֲכָמָה "מֵאִיר אור-אין-סוף בְּקִרְוֵב מְקוֹם"**
- 32 ואורה גדול ורב במיוחד, **לְכֵן הַ'בָּלִים' הֵם בְּמַעוּט** והשפעתם של
- 33 הכלים על הגבלת וצמצום האור בחכמה היא מועטת ומצומצמת. **וּבְסַפִּירַת**
- 34 **הַבִּינָה שֶׁשָּׁם "מֵאִיר אור-אין-סוף בְּרַחוּק מְקוֹם",** ולכן האור
- 35 שבבינה הוא פחות מאור שבכתר ובחכמה **מֵתַחִיל עֶקֶר עֲנִינָן**
- 36 **הַ'בָּלִים**"⁶⁸, **"גִּרְמוּהִי".**
- 37 [נעל האמור לעיל שיש הבדל מהותי בין חכמה שבה מאיר האור-אין-סוף
- 38 'בקירוב מקום' לבינה שבה ההארה היא 'בריחוק' מקום, יש מקום לשאלה:
- 39 **וְאֵינָן זֶה סוּתֵר לְהַמְבָּאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת** בקבלה וחסידות
- 40 **שֶׁ"חֲכָמָה וּבִינָה' הֵם כְּמוֹ "תְּרִין רַעֲיוֹן דִּלָּא מִתְפָּרְשִׁין"**⁶⁹,
- 41 שני חברים שלא נפרדים, כי 'יחוד חכמה ובינה' הוא תמיד. כלומר, ההשפעה
- 42 וההמשכה הפנימית מחכמה לבינה היא תמידית, ללא הפסק (בשונה

- 43 מההשפעה וההמשכה בספירות אחרות שלפעמים היא קיימת ואפילו באופן
- 44 של יחוד פנימי, ולפעמים היא נפסקת) וכמבואר ב'לקוטי תורה' לאדמו"ר
- 45 הזקן: "החכמה תחיה ונקרא נקודה בחיכליה... שהנקודה [החכמה] מחיה את
- 46 ההיכל [הבינה] שאם אין נקודה אין ההיכל משמש כלום, וגם אם יהיה לו
- 47 בחינת נקודה זו אם אין היכל אינו
- 48 כלום ולפיכך צריך להיות שתיהן כאחד
- 49 והם [חכמה ובינה] תרין רעיון דלא
- 50 מתפרשין", וגם בכוחות השכל של
- 51 נפש האדם, החכמה שהיא נקודת
- 52 הרעיון מתקיימת על ידי התפתחות
- 53 והסתעפות הרעיון בבינה, והבינה
- 54 שהיא הרחבת העניין יונקת את כוחה
- 55 מהחכמה, **שֶׁמִּזֶּה** מהאמור שהחכמה
- 56 והבינה קשורות זו בזו בקשר כה חזק
- 57 ותמידי **מוֹכֵן שֶׁגַם בְּסַפִּירַת**
- 58 **הַבִּינָה "מֵאִיר אור-אין-סוף**
- 59 **בְּקִרְוֵב מְקוֹם" כְּמוֹ בְּסַפִּירַת**
- 60 **הַחֲכָמָה,** ואם כן הרי זה לכאורה
- 61 בסתירה לאמור לעיל שדווקא בחכמה
- 62 ההארה היא בקירוב מקום, ואילו
- 63 בבינה ההארה היא בריחוק מקום, ועל
- 64 כך בא המענה שלאמיתו של דבר אין
- 65 זה סותר, **כִּי עֲנִינָן זֶה** שהבינה
- 66 מאוחדת עם החכמה ולכן גם בבינה
- 67 יש הארה בקירוב מקום **הוא רק**
- 68 **כִּפִּי שֶׁסַפִּירַת הַבִּינָה כְּלוּלָה**
- 69 **בְּמַלּוֹי ו"ד שֶׁבִּיּוֹד דְּסַפִּירַת**
- 70 **הַחֲכָמָה,** אותיות המלוי של האות י' של שם הוי' הרומזות לחכמה
- 71 (כמבואר שארבע האותיות של שם הוי' רומזות לעשר הספירות י' - חכמה,
- 72 ה - בינה ו - מידות, ה - מלכות) הן י"ד והאמור שהבינה קשורה בחכמה
- 73 ואינה נפרדת ממנה מתייחס לבינה כפי שהיא כלולה בחכמה, והתכללות
- 74 הבינה בחכמה היא באופן כזה שהאות י' מאותיות יו"ד היא ענין החכמה
- 75 עצמה והבינה היא באותיות ו"ד מאותיות המלוי של החכמה, היינו כי הבינה
- 76 נכללת ועולה להיות חלק בלתי נפרד מהחכמה עצמה **וְשָׁם הִיא בְּבִחִינַת**
- 77 **"קִרְוֵב מְקוֹם"** כמו החכמה עצמה, **אָבֵל כְּשֶׁנֶּמְשַׁכֶּת** הבינה **בְּאוֹת**
- 78 **ה', שֶׁשָּׁם** הבינה כבר עניין בפני עצמו, לא חלק מהחכמה עצמה, אזי יש
- 79 הבדל בין חכמה ובינה כי במצב הזה השייכות בין חכמה ובינה **הִיא**
- 80 **בְּחִינַת "יִשְׁרָאֵל-סָבָא וְתַבּוּנָה"** 'סבא' לשון 'זקן', רומז לחכמה -
- 81 "זקן, זה שקנה חכמה" ו'ישראל' - רומז למידות הכלולות בתוך החכמה והן
- 82 מתייחדות עם 'תבונה' - בינה, הכוללת בתוכה את אותיות בן ובת - תולדות
- 83 הבינה, אלו הן המידות שבבינה **שֶׁנִּקְרָאִים "אָבָא-וְאֵמָא תַּמָּאִין",**
- 84 בעוד שהיחוד הפנימי, מחבר את פנימיות החכמה, ההשפעה ממוחין

פ"ג ואילך (ספר המאמרים תש"ל ע' לג ואילך). (66) עץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"ג-יד. שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"א. (67) ראה לקו"ת מטות פז, סע"ד. ספר המאמרים תש"ח ס"ע 161. (68) ראה המשך תרס"ו ס"ע תרסו ואילך. (69) ראה זהר ח"ב נו, א. ח"ג ד, א. לקו"ת פ' ראה יח, ב. ובכ"מ. (70) ראה אוה"ת ענינים ע' קפד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 שְׁמִגְלוֹת אֶת הַשָּׁכֵל, הִיא בָּאֶפֶן שֶׁל קְרוֹב וּבְמִילִים שְׁבָהּ הָאֵדָם
45 מִשְׁתַּמֵּשׁ כְּדִי לַחֲשׁוֹב עַל הָרַעֲיוֹן שֶׁהַשָּׁכֵל מֵאִיר אֹרֶךְ רַב מִהָרַעֲיוֹן הַשָּׁכֵל וְדִרְכָן
46 הוּא מִתְגַּלָּה. וְכֵן הוּא גַם לְמַעְלָה, שֶׁב־כֶּתֶר וּבִחְכָמָה מֵאִיר
47 אֹרֶז-אֵין-סוֹף בְּקְרוֹב מְקוֹם" כִּי לְמִדּוֹת שֶׁהָאֵין-סוֹף עֲצֻמוֹ נִעְלָה גַם
48 מִכֶּתֶר וּחְכָמָה, הוּא מִתְגַּלָּה בָּהֶם וּמֵאִיר
49 בָּהֶם בְּאֹרֶךְ רַב וְלִכֵּן זֶה הָאֵרֶךְ 'בְּקִירוֹב
50 מְקוֹם'.
51 אֵף עֲדִין גַּם לְאַחַר הַמִּשְׁלֵל הָאֵמֹר
52 מֵהַתְלַבְּשׁוֹת הַשָּׁכֵל בִּמְחַשְׁבָּה, אֵין
53 חֲדָר מִחוּר לְגִמְרִי כִי צָרִיךְ
54 לְהִבִּין, אֵיךְ שֶׁיֵּדֵן אֵין יִיתָכֵן
55 לֹמֵר שֶׁ"אֹרֶז-אֵין-סוֹף מֵאִיר
56 בְּכֶתֶר וּחְכָמָה בְּבַחֲמִית קְרוֹב
57 מְקוֹם", הֲרִי עֲצֻמוֹת אֹרֶז
58 אֵין-סוֹף הוּא לְמַעְלָה לְגִמְרִי
59 מִבְּחִינַת עֶשֶׂר סְפִירוֹת,
60 וּכְמֵאֲמַר הַזֹּהָר בִּפְתַח אֱלֹהִי
61 "לֹא מִכָּל אֵינוֹן מִדּוֹת אֵיהִו
62 כָּלֵל"⁷¹, כְּלוֹמֵר, "הוּא", עֲצֻמִּית
63 הָאֵין-סוֹף, אֵינוֹ מוֹגֵד כָּלֵל בְּהִגְדּוֹת
64 שֶׁל מִדּוֹת אֵלוֹ, הֵן הַסְפִּירוֹת, כִּי אִמְנֵם
65 הַסְפִּירוֹת הֵן כּוֹחוֹת אֱלֹקִיִּים וְיֵשׁ בָּהֶם
66 הָאֵרֶךְ מֵהָאֵין-סוֹף אֲבָל בְּעוֹד
67 שֶׁלְּסִפִּירוֹת יֵשׁ 'צִיּוֹר' וְהִגְדּוֹת (כְּמוֹ
68 חֲכָמָה, חֲסֵד וְכו') שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן
69 תְּכֻנוֹת מִשְׁלָה, הִרִי הָאֵין-סוֹף עֲצֻמוֹ
70 מוֹפֶשֶׁת וְנִעְלָה מִכָּל הַהִגְדּוֹת הַלָּלוּ,
71 וְאִם-כֵּן עֲדִין נִרְשָׁה בִּיאֹר מִדּוֹעַ הָאֵרֶךְ
72 הָאֵין-סוֹף בְּכֶתֶר וּבְחֲכָמָה נִקְרָא הָאֵרֶךְ
73 'בְּקִירוֹב מְקוֹם'?

74 וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה, עֲנִין נֹסֵף
75 בְּשֵׁאלָה זֶה, שֶׁבְּשֵׁלֵמָה הִיא אִפְשָׁר
76 לֹמֵר, כְּלוֹמֵר, הֲדָר יִכּוֹל לִהְיוֹת מוֹבֵן
77 וּמִתְקַבֵּל בְּנוֹגֵעַ לְסְפִירַת הַחֲכָמָה, הִנֵּה פִּינֵן שֶׁעֲנִינָהּ הוּא
78 בְּטוֹל כְּרִמּוֹ בִּשְׁמָה "כַּח מֵה" וְ"מֵה" מוֹרָה עַל בִּיטוֹל כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב 'נִחְנֹנוּ
79 מֵה' (וְזֹאת מִשּׁוֹם שֶׁהַחֲכָמָה הִיא רֵאשִׁית הַתְּגֻלוֹת הַשָּׁכֵל וְהִיא נִקְרָא בְּלִבּוֹ),
80 לָכֵן אֶפְשָׁר לִהְיוֹת שֵׁם הָאֵרֶךְ שֶׁל הָאֵין-סוֹף עֲצֻמוֹ בְּאֹפֶן שֶׁל "קְרוֹב
81 מְקוֹם". אֲבָל בְּנוֹגֵעַ לְסְפִירַת הַכֶּתֶר, הֲרִי אֵף-עַל-פִּי
82 שֶׁ"אֵיכָּם הוּא קָדֵם עֲלֵת הָעֲלּוֹת"⁷², נִאֲמַר בְּזוֹהָר "כְּתֵר עֲלִיוֹן, אֵף
83 עַל גַּב דִּאִיְהוּ אֹרֶךְ צַח וּמִצּוֹחֶצַח (הֵינּוּ אֹרֶךְ בְּהִיר בִּיּוֹתֵר, מְכַל-מְקוֹם) אֵוֹכֵם
84 (שְׁחֹר) הוּא קָדֵם עֲלֵת הָעֲלּוֹת" (הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצֻמוֹ שֶׁהוּא הַסִּיבָה שֶׁל
85 הַסִּיבּוֹת, הֵינּוּ מִקּוֹר הַכָּל), וּבְמִילִים אַחֲרוֹת, כְּתֵר עֲלִיוֹן מִצַּד עֲצֻמוֹ הוּא דִּרְגָה
86 נְעִלִית בִּיּוֹתֵר, אֵךְ כֹּאשֶׁר הוּא עוֹמֵד לִפְנֵי אֹרֶז-אֵין-סוֹף, הוּא בְּטֵל אֱלֹי, וְלִפְנֵי

1 שְׁבַחֲכֶמָה, עֲצֻם הַחֲכָמָה לְמוֹחִין שְׁבַחֲכֶמָה - עֲצֻם הַבִּינָה, הַנִּקְרָאִים "אֲבָ וְאֵם
2 עֵילָאִין", חֲכָמָה וּבִינָה עֲלִיוֹנוֹת, הִיחֹדֵר שֶׁל 'יִשְׂרָאֵל סְבָא וְתַבּוּנָה' שֶׁהוּא יִחֹדֵר
3 בְּדִרְגָה יוֹתֵר נִמּוּכָה, יִחֹדֵר חִיצוֹנִי, הַחֲכָמָה וְהַבִּינָה הֵם בְּדִרְגָה 'אֲבָא וְאֵמָא
4 תַּתְאִין', אֵזִי בְּמִצַּח הַזֶּה הַבִּינָה נִעְשִׂית בְּבַחֲמִית "רְחוֹק מְקוֹם"⁷⁰.
5 וְהָעֲנִין בְּזֶה, בְּאֵמֹר לְעִיל שֶׁהָאֵרֶךְ
6 'בְּרִיחֹק מְקוֹם' נִפְעֵלֶת עַל יְדֵי עֲנִין
7 הָאֲכִילָה, וְאֵילוֹ הָאֵרֶךְ 'בְּקִירוֹב מְקוֹם'
8 לֹא זִקְקָה לְעֲנִין הָאֲכִילָה כְּמוֹ
9 שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל, בְּאֵמֹר דִּיכּוֹר-
10 הַמִּתְחִיל 'בְּחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם' הַנּוֹכַח
11 שֶׁעֲנִין "קְרוֹב מְקוֹם" אֵינוֹ
12 בְּמְקוֹם גִּשְׁמִי, שֶׁהִרִי מְדוּבָר
13 בְּעֲנִינִים רּוֹחֲנִים לְמַעַל בְּאֱלֹקוֹת
14 שֶׁלֹא נִתּוּנִים לְהַגְבִּלוֹת שֶׁל מְקוֹם גִּשְׁמִי
15 כָּלֵל אֲלֹא הַכּוֹנֵן לְקִירוֹב' בְּמַעְלָה
16 וּמִדְּרָגָה, וְלָכֵן מֵה שֶׁאֹרֶז-
17 אֵין-סוֹף מֵאִיר יוֹתֵר בְּאֹרֶךְ רַב
18 יוֹתֵר, נִקְרָא "קְרוֹב מְקוֹם"
19 כֹּאשֶׁר הַמוֹשֵׁג 'מְקוֹם' אֵינוֹ אֲלֹא מִשְׁל
20 וְכִפִּי שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמִבְּאֵר.
21 וְיוֹבֵן מִעֲנִין הַתְּלַבְּשׁוֹת הַשָּׁכֵל
22 בְּמִחְשְׁבָה, אֹפֶן הַהִתְגַּלּוֹת
23 וְהַהִתְפַּתְחוֹת שֶׁל רַעֲיוֹן שְׁכִלִי הוּא
24 שֶׁתְּחִילָה הָרַעֲיוֹן 'נֹלָד' בְּכוֹחַ הַשָּׁכֵל
25 שֶׁבִּנְפֶשׁ וְאַחֲרָיִם מִכֵּן הָרַעֲיוֹן שֶׁבְּשִׁלֵּב
26 רֵאשׁוֹן הוּא מוֹפֶשֶׁת, 'מִתְלַבֵּשׁ'
27 בִּמְחַשְׁבָה שֶׁהִיא 'לְבוּשׁ' וְכִלִּי בִּיטוֹי
28 לְהַתְגַּלּוֹת הַשָּׁכֵל שֶׁהוּא וְהַתְלַבְּשׁוֹת
29 הַשָּׁכֵל בִּמְחַשְׁבָה הִיא בְּבַחֲמִית
30 קְרוֹב, יֵשׁ יִחַס קְרוֹב בֵּין הָרַעֲיוֹן
31 הַשָּׁכִלִי לְלְבוּשׁ הַמִּחְשְׁבָה וְהֵינּוּ,
32 שֶׁאֵף-עַל-פִּי שֶׁעֲנִין הַשָּׁכֵל
33 מִצַּד עֲצֻמוֹ הוּא לְמַעְלָה
34 מֵאֱוִתִּיּוֹת הַמִּילִים שֶׁל הַמִּחְשְׁבָה, וְהַשָּׁכֵל עֲצֻמוֹ הוּא כֹּאמֹר רַעֲיוֹן
35 מוֹפֶשֶׁת וְעַל-אַחַת-כְּפֶה-וְכְּפֶה כְּמוֹ שֶׁהוּא הָרַעֲיוֹן, לֹא בְּשִׁלֵּב אֲלֹא
36 בְּכַח הַמִּשְׁפִּיל, הַכּוֹחַ הַנִּפְשִׁי לְהַשְׁכִּיל הַשָּׁכֵל, שֶׁהוּא לְמַעַל מִהַשָּׁכֵל
37 (וְקִלְיוֹחֹמֵר שֶׁהוּא לְמַעַל מִהַמִּחְשְׁבָה) וְעַל-אַחַת-כְּפֶה-וְכְּפֶה כְּמוֹ
38 שֶׁהוּא הָרַעֲיוֹן הַשָּׁכִלִי קִיִּים כְּכַח הַהִיּוֹלִי הָעֲצָמִי, בְּדִרְגָה עוֹד יוֹתֵר
39 עֲמוּקָה בְּנִפְשׁ, הוּא הַכּוֹחַ שֶׁל אִפְשָׁרוֹת וְהִיכּוֹלֶת לְהַשְׁכִּיל, הַנִּעְלָה יוֹתֵר מִכּוֹחַ
40 הַשָּׁכֵל הֲרִי הוּא בְּאֵין-עֶרֶךְ לְגִמְרִי לְאוֹתִיּוֹת הַמִּחְשְׁבָה, וְיֵשׁ
41 פֶּעַם עֲצוֹם בֵּין הִיכּוֹלֶת וְהָאִפְשָׁרוֹת לְהַשְׁכִּיל לְרַעֲיוֹן כִּפִּי שֶׁהוּא מְלוּבָשׁ בְּמִילִים
42 בִּמְחַשְׁבָה מְכַל-מְקוֹם לְמִדּוֹת שֶׁאֵכֵן מִבְּחִינַת הַמַּעַל וְהָאִיכּוֹת יֵשׁ כֹּאן פֶּעַר
43 גְּדוֹל 'בְּאֵין עוֹרֶךְ', כָּכֵל זֹאת הַתְּלַבְּשׁוֹת הַשָּׁכֵל בְּאוֹתִיּוֹת הַמִּחְשְׁבָה

(71) תְּקוּ"ז בְּהַקְדָּמָה (פֶּתַח אֱלִי). (72) תְּקוּ"ז ת"ע קְרוֹב לְסוֹפוֹ (קֶלָה, ב). וְרֹאה סֵפֶר הָעֲרֻכִים - חֲב"ד כְּרֵךְ ב עוֹרֶךְ אֹר - בִּיחֵס לְחוֹשֶׁךְ ע' תְּקִמָּה וְאֵילָךְ. וְש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זה היה אפשר לומר כי מאחר שהכתר מתבטל אל מול האין-סוף, הרי הארת
2 האין-סוף בכתר היא באופן של 'קירוב' מקום, אך לאמיתו של דבר אין זה
3 ביאור מספיק, כי **מִכָּל-מָקוֹם אֵין זֶה עֲנִינוּ** ביטול זה אינו עיקר עניינו
4 של הכתר והשאלה במקומה עומדת, איך ייתכן שהארת האין-סוף בכתר היא
5 'בקירוב מקום'?

6 **וּכְמוֹכֵן** כשם שצריך ביאור מדוע
7 הארת האין-סוף בכתר היא הארה
8 'בקירוב מקום' כך גם צריך להבין,
9 איך אפשר להיות חבור עצם
10 הנפש עם הכחות, שגם על
11 חיבור זה נאמר לעיל שהוא ייתכן גם
12 ללא ענין האכילה **הָלֹא מְבָאָר**
13 **בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת**⁷³ בתורת
14 החסידות הרחוק הפער הגדול
15 שבין כחות הנפש שהם כחות
16 שיש להם הגדרות ומגבלות לעצמם
17 הנפש, ש"לאו מִכָּל אֵינוֹן
18 מדות איהו כָּלֵל", וכשם
19 שעצמיות האלוקות לא מוגדרת
20 בהגדרות ובמגבלות של הספירות כלל,
21 כך עצם הנפש לא מוגדרת בהגדרות
22 של הכחות הפרטיים כיוון שאינה
23 בעצמה כָּלֵל לכחות הגלויים
24 ואם כן מה פשר הדברים שהארת
25 הנפש בכחות היא 'בקירוב מקום' ?
26 ואף שישנו ענין הרצון
27 ששולט על כל הכחות, וכפי
28 שנתבאר בענין הזה במאמר הקודם
29 (דיבור המתחיל 'בחמשה עשר יום'),
30 "כמו למשל שאם אדם רוצה ומתמיד
31 בטבעו ללמוד, אזי יוכל להשיג
32 הלימוד אף-על-פי שאינו בר-שכל
33 גדול, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל יגעתי

34 ומצאתי תאמין, וכמוכן גם ממאמר רבותינו ז"ל לעולם ילמד אדם במקום
35 שלבו חפץ, והיינו שאף-על-פי שהלימוד הוא על-ידי כוח השכל, מכל-מקום
36 כאשר ליבו חפץ ללמוד ענין זה, פועל הרצון על כוח השכל...", וכיוון
37 שהרצון שולט על הכחות, נמצא שיש השפעה ישירה של הנפש על הכחות
38 הפרטיים-הגלויים, אמנם **מִכָּל-מָקוֹם אֵין זֶה מְכַרֵּית שְׁיִהְיָה** הרצון,
39 **בְּקִרְבּוֹ מְקוֹם' לְהַעֲצֵם** ולכאורה השליטה של הרצון על הכחות לא
40 מחייבת שההארה היא בקירוב מקום.

41 **אֶף הָעֲנִין הוּא**⁷⁴, והביאור היא כי לאמיתו של דבר, הרצון כן גורם לכך
42 שהארת הנפש בכחות תהיה בקירוב מקום (וזאת לא משום שהרצון שולט
43 על הכחות אלא מסיבה אחרת) **לְפִי שֶׁכָּל עֲנִין הָרָצוֹן הוּא רַק**

44 **הַטִּיט וּמְרוֹצֵת הַנֶּפֶשׁ** עצמה, ולא כוח פרטי מוגדר, **וְאֵינוֹ מְצִיאֹת**
45 **לְעַצְמוֹ** אלא ביטוי של הנפש עצמה, **וְלִכֵּן הָרִי הוּא הָרָצוֹן 'בְּקִרְבּוֹ**
46 **מְקוֹם' לְעַצֵּם הַנֶּפֶשׁ, וְעַל-יָדוֹ** באמצעות הרצון המשמש כ'ממוצע'
47 'ומתווך' בין הנפש והכחות **נַעֲשֶׂה חֲבוּר הַנֶּפֶשׁ עִם הַכּוֹחוֹת** ולכן
48 הארת הנפש בכחות היא אכן הארה
49 בקירוב מקום.

50 **(ז) וְהִנֵּה עַל סְפִירַת הַכֶּתֶר**
51 **וּסְפִירַת הַחֻקָּה**, שעל כך נאמר
52 בכתבי האר"י"ל שהאין-סוף מאיר בהם
53 בקירוב מקום **נֶאֱמַר** בזהר המצוטט
54 לעיל **ש"בְּאַתְרִיהָ לֹא אֹרְחִיהָ**
55 **לְמִיכָל**", במקומו (כשהאין-סוף
56 מאיר כפי שהוא מצד עצמו ואינו יורד
57 ונמשך למטה) אין דרכו לאכול, ושם
58 ההארה היא בלי צורך לפעול את ענין
59 האכילה (הנפצל על ידי הקרבנות או
60 התפילות, כמבואר לעיל) **דַּעַם הָיִית**
61 **שָׁגַם הֵם** הכתר והחכמה **אֵינָם**
62 **בְּעֶרְךָ לְאוֹר-אֵין-סוֹף**, והפער
63 והריחוק ביניהם ובין האין-סוף הוא
64 לאין שיעור **מִכָּל-מָקוֹם בֵּינוֹן**
65 **ש"אוֹר-אֵין-סוֹף מְאִיר בָּהֶם**
66 **בְּקִרְבּוֹ מְקוֹם**", כמבואר לעיל
67 **לִכֵּן אֵין שֵׁם צֶרֶךְ בְּעִנְיָן**
68 **ה'אֲכִילָה'** וגם בלעדיו יש בכתר
69 ובחכמה את הארת האין-סוף. **וְהִינוּ**,
70 **שְׁעִנֵּן ה'אֲכִילָה'** והצורך בו,
71 כהתעוררות מלמטה שפועלת את
72 ההמשכה מלמעלה, **מִתְחִיל**
73 **בְּסְפִירַת הַבִּינָה, שֵׁשֶׁם** בספירת
74 **הַבִּינָה דוּקָא הוּא עֲנִין ה'פְּלִים'**,
75 **שֶׁהֵם ב'דְּבָקוֹת בְּלִתי נִפְרָת'**,
76 כלומר, גם הכלים דבקים באין-סוף

77 אבל זו דביקות והתבטלות שאינה ניכרת (ומה שנראה בגלוי הוא ה'ציר'
78 וההגבלה של הכלים), ולכן אין האין-סוף מאיר בהם בקירוב מקום אלא רק
79 בריחוק מקום, **מֵה-שְּׂאִינֵן בְּבִחִינַת ה'אוֹר' אֵין צֶרֶךְ בְּעִנְיָן**
80 **ה'אֲכִילָה'** כדי שאין-סוף יאיר בו, **וְהִינוּ לְפִי שֶׁהָאוֹר הוּא**
81 **ב'דְּבָקוֹת נִפְרָת'**, כי דבקומו באין-סוף וביטולו אל האין סוף ניכרת בו
82 (כי כל ענין האור הוא התגלות והתפשטות של המאור, מקור האור) **שְׁלֹכֵן**
83 **הוּא "בְּקִרְבּוֹ מְקוֹם" כו'** וכיוון שעיקר ענין הכלים הוא החל מספירת
84 הבינה, נמצא שההארה בכתר ובחכמה היא בקירוב מקום וההארה בבינה היא
85 בריחוק מקום.
86 **וְכִידּוּעַ** בתורת החסידות **הַמְּשָׁל עַל זֶה**⁷⁵ **מִבְּעַל שֶׁכָּל גְּדוֹל,**

(73) ראה גם תורת חיים בראשית יח, א. ספר המאמרים תרס"ט ע' נב. (74) ראה גם ספר המאמרים עזר"ת ע' קצ. (75) ספר המאמרים שם ס"ע קפת ואילך. וראה גם המשך תער"ב ח"א פמ"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שִׁמְשָׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ וְיִוֵּד לְלִמַּד דְּבָרֵי שְׂכָל לְאָדָם שְׂאִינוּ
2 בְּרִשְׁכָּל גְּדוֹל כָּל-כֶּף וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂית שִׁיכּוֹת
3 קְרוֹבָה בִּינֵיהֶם, וְהַתְּקַרְבוֹת הִיא עַד כִּי כֶּךָ שְׁלֵמֵרוֹת שְׁהִיה יָכוֹל
4 הָאִישׁ בַּעַל הַשְׂכָּל הַגְּדוֹל לְדַבֵּר עֲצָמוֹ
5 בְּקִצּוֹר נִמְרָץ, מִכָּל-מְקוֹם
6 הוּא מְדַבֵּר עֲצָמוֹ בְּאִרְכּוֹת כו',
7 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה בִּאֲמָצְעוֹת הַדִּיבּוֹר
8 בִּאִרְכּוֹת עוֹמֵד בְּקִרְיֹב מְקוֹם
9 אֵילֹו וְגַם בְּנִמְשָׁל, הָאִין-סוֹף יוֹדֵר
10 וְנִמְשָׁךְ בְּכַתֵּר וּבְחִכְמָה בְּהַתְּקַרְבוֹת
11 שְׁמוֹגֶרֶת כִּיְרִיב מְקוֹם.
12 וְזֶהוּ גַם מַה שֶּׁ"עוֹלָם-הַבָּא (עוֹלָם הַתְּחִיָּה) אֵין
13 בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה, כִּי לַעֲתִיד-
14 לָבֹא יִהְיֶה רַבּוּי 'אוֹרוֹת', וְעַד שְׁכָּל מְקוֹם יִהְיֶה
15 בְּבִחִינַת 'קְרוֹיב מְקוֹם', וְלִכֵּן יִהְיֶה אַזְ כָּמוֹ שֶׁהוּא
16 "בְּאַתְרִיה", "דְּלֹא אֹרְחִיה לְמִיכָּל", וְכָמוֹ שֶׁהוּא
17 בְּקִשּׁוֹר עֲצָם הַנֶּפֶשׁ עִם הַכַּחְסוּת, שְׂאִין צָרָף בְּעִנְיָן
18 הָאֲכִילָה (כַּנֶּ"ל סְעִיף ה'), וּבִאֲפֵן כְּזֶה יִהְיֶה
19 לַעֲתִיד-לָבֹא גַם בְּנוֹגַע לַגּוֹף הַגָּשְׁמִי, שִׁיְהִיה נִזּוֹן
20 מֵאֱלֻקוֹת, וְלֹא יִצְטָרֵף לְאֲכִילָה. וְעִנְיָן זֶה יִהְיֶה
21 בְּאֲפֵן שְׂלֹא יִהְיֶה צָעֵר מִהָעֵדֶר הָאֲכִילָה, וְלֹא כְּפִי
22 שְׁהִיה אֲצָל מִשָּׁה בְּהִיּוֹתוֹ בְּהֵר סִינִי שֶׁהָצִטָּעֵר
23 מִהָעֵדֶר הָאֲכִילָה (כַּנֶּ"ל סְעִיף ד'), וְהִנֵּנוּ לְפִי
24 שְׁהִיה 'יְלֹוד אִשָּׁה', לִכֵּן לֹא יִהְיֶה הַגּוֹף שְׁלֹו יָכוֹל
25 לְקַבֵּל אֶת עֲצָם הַגְּלוּי כו', מַה-שְּׂאִין-כֵּן לַעֲתִיד-
26 לָבֹא שִׁיְהִיבְרָרוּ הַגּוֹפִים, כָּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְעֲצָמוֹתֶיךָ
27 יִחְלִיצוּ", אִזִּי הַגּוֹף יִהְיֶה נִזּוֹן מִזֵּי הַשְּׂכִינָה, וְלֹא
28 יִצְטָעֵר כָּלָל עַל הָעֵדֶר הָאֲכִילָה, וְאֲדַרְבָּה, עִנְיָן
29 זֶה יִהְיֶה מִתּוֹף עֲנָג רַב⁷⁶.
30 (ח) וַיֵּשׁ לֹדֶמֶר שְׁזֶהוּ גַם הַחֲלוּק בֵּין חֲגֵי הַסְּפּוֹת
31 לְשִׁמְיָנִי-עֲצָרָת. דְּהֵנָּה, בְּחֵג הַסְּפּוֹת
32 נֶאֱמָר³¹ "כָּל הָאֲזָרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסֻכּוֹת",
33 וּבִסְפָּה צִרִיף לְהִיּוֹת עִנְיָן הָאֲכִילָה, כָּמוֹ כָּכָל חֲגֵי
34 שִׁישׁ חִיּוֹב בְּאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה⁷⁷ (וְלֹא כָּמוֹ לַעֲתִיד-
35 לָבֹא, שֶׁ"עוֹלָם-הַבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא
36 שְׁתִּיָּה). וְעוֹד זֹאת, שֶׁבְּחֵג הַסְּפּוֹת הִיה רַבּוּי
37 גַם בְּנוֹגַע לַגּוֹף הַגָּשְׁמִי, שִׁיְהִיה נִזּוֹן יִשְׁרוֹת מֵאֱלֻקוֹת, וְלֹא
38 יִצְטָרֵף לְאֲכִילָה שֶׁל מוֹזֵן גָּשְׁמִי. וְעִנְיָן זֶה הַתּוֹנָה שֶׁל הַגּוֹף מֵאֱלֻקוֹת
- 44 יִהְיֶה בְּאֲפֵן שְׂלֹא יִהְיֶה לַגּוֹף צָעֵר מִהָעֵדֶר הָאֲכִילָה, וְלֹא כְּפִי
45 שְׁהִיה אֲצָל מִשָּׁה בְּהִיּוֹתוֹ בְּהֵר סִינִי שֶׁהָצִטָּעֵר מִהָעֵדֶר
46 הָאֲכִילָה (כַּנֶּ"ל סְעִיף ד'), וְהִנֵּנוּ וְהִסִּיבָה לִכֵּךְ שְׁמִשָּׁה רַבּוּנוֹ כֵּן הַצִּטָּעֵר
47 מִכֵּךְ שְׁבִיחִיתוֹ בְּהֵר סִינִי לֹא אָכַל וְלֹא שָׁתָה הִיא לְפִי שְׁהִיה 'יְלֹוד
48 אִשָּׁה', וְלִכֵּן לְמִרוֹת מַעֲלָתוֹ הַנִּפְלָאָה
49 גּוֹפּוֹ הִיה גּוֹף גָּשְׁמִי לִכֵּן לֹא יִהְיֶה
50 הַגּוֹף שְׁלֹו יָכוֹל לְקַבֵּל וְלִהְיוֹת
51 אֶת עֲצָם הַגְּלוּי כו' וְחִיּוֹת הַגּוֹף
52 מִגִּילּוּי אֱלֻקוֹת גְּרָמָה לוֹ צָעֵר, מַה-
53 שְׂאִין-כֵּן לַעֲתִיד-לָבֹא
54 שִׁיְהִיבְרָרוּ יִתְעַדְנוּ וְיִוִּדְכּוּ כָל
55 הַגּוֹפִים, כָּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּנִבְאוֹה
56 הַנּוֹכַח לַעֲלִי "וְעֲצָמוֹתֶיךָ
57 יִחְלִיצוּ", וְהַגּוֹף יִתְעַלֶּה, אִזִּי הַגּוֹף
58 יִהְיֶה נִזּוֹן מִזֵּי הַשְּׂכִינָה, וְלֹא
59 יִצְטָעֵר כָּלָל עַל הָעֵדֶר
60 הָאֲכִילָה, וְאֲדַרְבָּה, לֹא זֹו בְּלִבְד
61 שֶׁהִדְבֵּר לֹא יִגְרֹם לַגּוֹף צָעֵר אִלָּא עִנְיָן
62 זֶה שֶׁל הָעֵדֶר הָאֲכִילָה וְהַשְּׁתִּיָּה
63 יִהְיֶה מִתּוֹף עֲנָג רַב⁷⁶.
64 (ח) וַיֵּשׁ לֹדֶמֶר שְׁזֶהוּ הַחֲבֹד
65 הַמְּבֹאֵר לַעֲלִי בֵּין הַזִּמָּן הַזֶּה שְׁבוּ יֵשׁ
66 אֶת עִנְיָן הָאֲכִילָה, לִזְמָן שֶׁל לַעֲתִיד
67 לָבֹא שְׁבוּ אֵין אֶת עִנְיָן הָאֲכִילָה
68 (כַּהֲמִשָּׁךְ לְמִבְּאֹר לַעֲלִי אֹדוֹת הַחֲבֹד
69 בֵּין דְּרוֹגוֹת גְּבוּהוֹת בְּאֱלֻקוֹת, שֶׁם הָאִין-
70 סוֹף מֵאִיר 'בְּקִירִיב מְקוֹם' וְלֹא צוֹרֵךְ
71 בְּעִנְיָן הָאֲכִילָה, לְדְרוֹגוֹת יוֹתֵר נִמּוּכּוֹת
72 שֶׁם הָאִין סוֹף מֵאִיר 'בְּרִיחֹק מְקוֹם'
73 וְהַמְּשַׁכָּה נִפְעֶלֶת עַל יְדֵי עִנְיָן
74 הָאֲכִילָה) גַם הַחֲלוּק בֵּין חֲגֵי
75 הַסְּפּוֹת לְשִׁמְיָנִי-עֲצָרָת כְּפִי
76 שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפְרֹט.
77 דְּהֵנָּה, בְּחֵג הַסְּפּוֹת נֶאֱמָר³¹
78 "כָּל הָאֲזָרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסֻכּוֹת",
79 וּבִסְפָּה צִרִיף לְהִיּוֹת
80 כַּחֲלֵק מִהַצִּיּוּר 'שְׁבוּ בְּסֻכּוֹת' עִנְיָן
81 הָאֲכִילָה, כָּמוֹ כָּכָל חֲגֵי שִׁישׁ
82 חִיּוֹב וּמִצּוּוֹה עַל פִּי הַהִלָּכָה
83 בְּאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה⁷⁷ (וְלֹא כָּמוֹ
84 לַעֲתִיד-לָבֹא, שֶׁ"עוֹלָם-הַבָּא
85 אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה"). וְעוֹד זֹאת, בְּנוֹסֵף לְחִיּוֹב
86 הָאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה בִּימֵי חֲגֵי הַסְּפּוֹת שֶׁחַל עַל הָאָדָם, יֵשׁ לַחֲגֵי הַסְּפּוֹת שִׁיכּוֹת

(76) ראה גם ד"ה להבין ענין שמח"ת עטר"ת. תש"ה (ספר המאמרים עטר"ת ע' לג. תש"ה ע' 71). (77) ראה טושו"ע או"ח ר"ס תרכט. שו"ע אדה"ז שם ס"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נוספת לאכילה ושתייה, שפחג הסכות היה רבוי בענין הקרבנות
 - 2 (הנקראים בתורה "לחמי לאשי", היינו שהקרבנות הם הלחם והמזון
 - 3 של הקדוש-ברוך-הוא, כביכול), שהקריבו במשך ימי החג כקרבן 'מוסף'
 - 4 (מלבד קרבנות התמיד) שבעים פרים, מספר רב של קרבנות יחסית
 - 5 לשאר החגים מה-שאין-כן
 - 6 בשמיני-עצרת הקריבו לקרבן
 - 7 'מוסף' "פר אחד" בלבד,
 - 8 וכמאמר רבותינו ז"ל⁷⁸ בגמרא
 - 9 על כך שחג הסכות הקריבו שבעים
 - 10 פרים, ובשמיני עצרת הקריבו רק פר
 - 11 אחד משל למלך פשר-ודם
 - 12 שאמר לעבדיו: עשו לי
 - 13 סעודה גדולה ובנמשל הכוונה
 - 14 לקרבנות רבים. ביום האחרון של
 - 15 הסעודה הגדולה שנמשכה שבעה ימים
 - 16 אמר המלך לאוהבו: כעת עשה
 - 17 לי סעודה קטנה כדי שאהנה
 - 18 ממך בעצמך (ובלשון המדרש,
 - 19 המלך אמר לאוהבו "בוא ונגלגל
 - 20 אני ואתה"⁷⁹ ונשמח איש ברעהו,
 - 21 ופחות בסעודה), "סעודה
 - 22 קטנה" דיקא, וחכמינו ז"ל
 - 23 מדייקים ואומרים 'סעודה קטנה'
 - 24 הינו, הכי קטנה שאי-אפשר
 - 25 שתהיה יותר קטנה ממנה (כי
 - 26 אם אפשר שתהיה יותר קטנה
 - 27 ממנה, הרי אינה הכי קטנה),
 - 28 נקדה בלבד, נקודה קטנה שכמעט
 - 29 לא ניכרת שבעצרת הסעודה
 - 30 הגדולה של שבעים פרים
 - 31 שפחג הסכות, הרי זה הפר
 - 32 האחד שנחשב 'סעודה קטנה' נחשב
 - 33 להעדר האכילה, כאלו לא
 - 34 הייתה אכילה כלל בדגמת
 - 35 לעתיד-לבא שאין שם לא
 - 36 אכילה ולא שתיה, אלא
 - 37 שלעתידי-לבא לא יהיה ענין
 - 38 האכילה כלל, כמבואר לעיל
 - 39 אבל בשמיני-עצרת עכשו, שעדיין לא הגענו לגלויים
 - 40 דלעתידי-לבא, צריכה להיות "סעודה קטנה" על-פל-פנים,
 - 41 ולכן בזמן הזה מקריבים "פר אחד".
 - 42 (ט) והנה בתורה ישנם גס-כן שני הענינים הנ"ל, של אכילה
- ולמעלה מהאכילה שהרי ישנו ענין הלחם והמזון (אכילה) 43
שבתורה, כמבואר לעיל בתחילת המאמר שהתורה נקראת "לחם" (על שם 44
שלימוד התורה חדר בפנימיות האדם כשם שהמזון חדר בפנימיות גוף 45
האדם) אך יש גם בחינת התורה כפי שהיא מאחדת עם 46
קודש-א-ברוך-הוא הקדוש-ברוך- 47
הוא בעצמו, והתאחדות של התורה 48
עם הקדוש-ברוך-הוא היא בבחינת 49
"קרוי מקום" (ששם בדרגה 50
של 'קירוב מקום' אין צריך בענין 51
האכילה, פנ"ל, ש"באתריה 52
לאו אורחיה למיכל", כמבואר 53
לעיל), ובחינה זו תורה שלמעלה 54
מהאכילה, והאלוקות מאירה בה 55
'בקירוב מקום' נקראת בשם 56
"כתר תורה", כפי⁸⁰ והסיבה לכך 57
ש'כתר' קשור בקירוב מקום היא 58
המבואר בקבלה וחסידות אשר כל 59
הכתרים משתלשלים זה 60
מזה⁸¹, כלומר, בכל עולם יש את 61
בחינת ה'כתר' שלו ואכן יש חילוקי 62
דרגות בין הכתר של עולם אחד לכתר 63
שבעולם שלמטה ממנו, ובכל זאת כל 64
הכתרים שבכל הדרגות משתלשלים זה 65
מזה, וכולם הם בעצם עניין אחד, כי 66
אור מוגבל (ה'ממלא כל עולם') יורד 67
ונמשך מדרגה לדרגה ומעולם לעולם 68
בצמצומים שמשנים את מהותו, ואילו 69
אור הבלתי-גבול (ה'סובב כל עולם') 70
שנקרא 'כתר' ו'עניגולים' הוא אור 71
'מקיף' שהיירדה מדרגה לדרגה 72
ומעולם לעולם לא משנה את מהותו, 73
וכל הכתרים שבכל העולמות הם עניין 74
אחד, ולכן כל 'כתר' משתלשל 75
(ישירות) מה'כתר' וה'עניגולים' בעולם 76
שמעליו עד לעגול הגדול 77
שלפני הקו, אור האין-סוף 78
ה'מקיף' שהאיר לפני הצמצום שאחריו 79
חזר והאיר אור דק הנקרא 'אור הקר' 80
שלכן בגלל הקשר והשייכות של 'כתר' שבכל עולם לאין-סוף, ספירת 81
הכתר היא "בקרוי מקום" כי מאיר בה אור רב מאד, ולא כמו 82
הקו מבואר בקבלה וחסידות שבתחילה היה האין-סוף מאיר באופן שלא 83
הייתה נתינת מקום לקיומם של עולמות ונבראים, וכדי לבראם צמצם וסילק 84

(78) סוכה נה, ב. פירוש"י פניחס כט, לו. (79) במדב"ר פכ"א, כד. (80) בהבא לקמן - ראה ספר המאמרים עזר"ת ע' קפט ואילך. (81) ראה לקו"ת קרח נב, ג. ספר המאמרים תרמ"ג ע' קטו. תרנ"ט ס"ע יד ואילך. תרס"ה ע' רס ואילך. המשך תער"ב ח"א פע"ט. ח"ב פש"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ששמחה זו אינה קשורה עם ענין האכילה, אפילו לא
באפן של "סעודה קטנה" בלבד, "פר אחד", ואת האור
המאיר בשמחת תורה לא ממשכים על ידי עבודת הקרבנות אלא זוהי
שמחה הקשורה עם המשכת בחינת "בתר תורה" שהיא
הארה חדשה בתורה מבחינת ה'כתר',
כמבואר לעיל.
וזהו גם הדין בלשון הוזהר
"נוהגין למעבד" כו', עם דגש
על כך שההקפות והריקודים בשמחת
תורה הם מנהג כמבאר בדרושי
חסידות⁸⁴ בנוגע למנהג
ה'הקפות' שהעובדה שלא מדובר
במצווה ודין אלא דווקא במנהג,
מלמדת שזהו מנהג ההקפות ענין
שלמעלה מתורה שבכתב
ותורה שבעל-פה כו', שזהו
מה שממשיכים אור נעלה
מלמעלה בשמחת תורה (לא על-
ידי הקריאה בתורה, אלא)
דוקא על-ידי-זה שמרקדים
עם הספר-תורה (עטופה
במפה) בשמחה גדולה,
כמנהג ישראל בכל מקום.
אמנם, תכלית הפונה היא
שגם ה'מקיפים' ההארות של
אור האין-סוף הבלי-גבול ('עיגולים')
בסופו של דבר ימשכו וירדו
מלמעלה למטה ויפיעלו עד
לעננים פנימיים ולא רק
ב'מקיפים', אלא יאירו גם בתוך גרדי
המציאות המוגבלת ולכן לאחרי
הרקודים כו' ישנו גם כיום
שמחת תורה עצמו הקריאה
בתורה, והינו, שה'מקיפים'
שנמשכים על-ידי הרקודים,
באים ונמשכים ומאירים בפנימיות
על-ידי הקריאה בתורה
והקריאה היא בברכה, מלשון
כמו לשון המשנה המברך את
הגפן⁸⁵, היינו מכופף את ענפי עץ
הגפן שזהו ענין ההמשכה⁸⁶
של האור והגילוי מלמעלה למטה,
ועד שהמשכה זו היא בכל

הקדוש-ברוך-הוא את אורו הגדול האין-סוף ולאחר הצמצום הראשון חזר
והאיר אור מצומצם הנמשל לקו וחוט דק, ועל כך מבואר כאן כי האור המאיר
ב'כתר' שהוא האור המקיף הבלי-גבול המאיר 'בקירוב מקום', שונה ונבדל
מהאור שהאיר בקו, שורש האורות המצומצמים והמוגבלים לכרוא עולמות
ונבראים מוגבלים שהוא "ברחוק
מקום"⁸², פמוכן מזה שיש
בו באור הקו מעלה ומטה,
והינו, שהאור שאין בו
התחלקות מעלה ומטה, אלא
הוא אור 'מקיף' בחינת 'עיגולים'
שבעיגול אין ראש וסוף, הוא
"בקירוב מקום", אבל הקו
שיש בו מעלה ומטה, שנוגע
האור המאיר בו רק בקצהו
העליון ולא בקצהו
התחתון⁸³, שם האור מצומצם
ביותר, הרי זה לפי שהוא נוגע
באפן "רחוק מקום"
(וכמשל בעל שכל גדול,
שמדבר עם מי שאינו בעל שכל גדול כל-כך,
בקצור נמרץ כו'⁷⁵), ורק ספירת הכתר היא
"בקירוב מקום", מפני ששרשו מאור-אין-סוף
שלפני הצמצום, והינו בעגול הגדול שרק נגע
בו הצמצום (ולא כמו הקו שהצמצום פעל
עליו, ולכן הוא "ברחוק מקום").
(י) ועל-פי-זה יובן ענין שמחת-תורה,
ש'נוהגין למעבד ישראל
עמה חדוה כו' ומעטרין לספר-תורה בכתר
דיליה", ששמחה זו אינה קשורה עם ענין
האכילה, אפילו לא באפן של "סעודה קטנה"
בלבד, "פר אחד", אלא זוהי שמחה הקשורה
עם המשכת בחינת "בתר תורה". וזהו גם הדין
"נוהגין למעבד" כו', כמבאר בדרושי חסידות⁸⁴
בנוגע למנהג ה'הקפות' שזהו ענין שלמעלה
מתורה שבכתב ותורה שבעל-פה כו', שזהו מה
שממשיכים (לא על-ידי הקריאה בתורה, אלא)
דוקא על-ידי-זה שמרקדים עם הספר-תורה
(עטופה במפה) בשמחה גדולה, כמנהג ישראל
בכל מקום. אמנם, תכלית הפונה היא שגם
ה'מקיפים' ימשכו ויפיעלו עד לעננים פנימיים,
ולכן לאחרי הרקודים כו' ישנו גם הקריאה
בתורה, והינו, שה'מקיפים' שנמשכים על-ידי
הרקודים, באים בפנימיות על-ידי הקריאה
בתורה בברכה, מלשון המברך את הגפן⁸⁵,
שזהו ענין ההמשכה⁸⁶, ועד שהמשכה זו היא
המצוטט לעיל בתחילת המאמר

(82) ראה גם אוה"ת ענינים ע' קפ. (83) עץ חיים דרוש עיגולים ויושר ענף ב. (84) לקו"ת דרושים לסוכות פ, ג. (85) כלאים רפ"ז. (86) תו"א לו, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 חֲלָקֵי הָעוֹלָם, וחודרת אפילו לכל פרטי המציאות הגשמית שֶׁהָרִי
 - 2 הַסֵּפֶר-תּוֹרָה כְּתוּב בְּדִיו עַל הַקֶּלֶף, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה כָּל הַסּוּגִים
 - 3 דְּרֻמָּם-צוּמַח-חֵי, שהרי הספר שכעת הוא דומם, נוצר מדיו העשוי
 - 4 מַצְמַחִים וּמִקֶּלֶף הָעֵשׂוֹי מַעֲוֹרֹת בְּעֵלֵי חַיִּים וְכֵן גַּם סוּג הַמִּדְבָּר, שֶׁזֶּהוּ
 - 5 הָאָדָם הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה וּלְכֹן
 - 6 הַהִשְׁפָּעָה שֶׁל הַקְּרִיאָה בַּתּוֹרָה הִיא עַל
 - 7 כָּל חֲלָקֵי הַמַּצִּיאוֹת.
 - 8 וּמִשְׁמַחַת-תּוֹרָה מְמַשִּׁיכִים
 - 9 עֲנִיָּן נַעֲלָה זֶה שֶׁל 'כֹּתֵר תּוֹרָה' גַּם
 - 10 בְּכָל הַזְּמַנִּים, עַל כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה,
 - 11 וְהִנֵּנוּ, שֶׁהִמְשַׁכְת בְּחִינַת
 - 12 "כֶּתֶר תּוֹרָה" תִּהְיֶה בְּאָפֶן גָּלוּי גַּם בַּהֲכָנָה
 - 13 גָּלוּי גַּם בַּהֲכָנָה וְהַשְׁגָּה
 - 14 בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וַיְחֻשּׁוּ בֶּה לֹא רַק
 - 15 בַּעַת הַרִיקוּדִים בַּשְּׂמַחַת תּוֹרָה שֶׁהֵם
 - 16 בְּסִפֶּר תּוֹרָה מְכֻסָּה וְלֹא בְּלִמּוּד אֲלֹא
 - 17 גַּם בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה כָּל הַשָּׁנָה, וְכִינֵן
 - 18 שֶׁה"לִּמּוּד מְבִיא לִידֵי
 - 19 מַעֲשֵׂה"87, כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל
- בגמרא הרי זה נמשך גם בקיום המצות בהדור, ועד ל"בכל דרכיך דעהו"88, כלשון הכתוב במשלי, היינו שה'כֹּתֵר תּוֹרָה' חודר ומאיר אפילו בעניניו של האדם שאינם לימוד תורה וקיום מצוות אלא 'דרכיך' כי גם בהם הוא יודע את ה' ועושה את רצונו שזוהי כדברי הגמרא שפסוק זה 'בכל דרכיך דעהו' הוא פֶּרֶשֶׁה קִטְנָה ש"כָּל גּוֹפֵי תּוֹרָה תְּלִינֵן בָּהּ"89.
- ועל-ידי-זה זוכים לשנת אורה, שְׁנַת בְּרָכָה וְשָׁנָה הַצְּלָחָה, עַד לְשָׁנָה גְּאֻלָּה, בְּגֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלָמָה בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדִיקֵנוּ, שָׂאז בְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ יְקִינֵם הַיַּעֲוֹד "וְאֹלֶף אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת"90, בְּקֻמָּה זְקוּפָה בְּקָרוֹב מְמֹשׁ.
- ועל-ידי-זה זוכים לשנת אורה, שְׁנַת בְּרָכָה וְשָׁנָה הַצְּלָחָה, עַד לְשָׁנָה גְּאֻלָּה, בְּגֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלָמָה בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדִיקֵנוּ, שָׂאז יְקִינֵם הַיַּעֲוֹד "וְאֹלֶף אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת"90, בְּקָרוֹב מְמֹשׁ.

(87) ב"ק יז, א. וש"נ. (88) משלי ג, ו. (89) ברכות סג, א. (90) בחוקותי כו, יג.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג אלול, תשי"א
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ וכו' מהו"ר חיים ש"י שו"ב

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מייט אלול, ונהניתי לקרות בו ע"ד ההתועדות שסידר בח"י אלול, ומתאורו גופא יכולים לראות עד כמה כנים הם דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נב"מ זי"ע, שבאם רק מתחילים בעבודה ופועל בטוח הוא שיפעלו, ורק צריכים לגשת אל העבודה ולא להתפעל מכמות האנשים שבתחלה, לפי שבמשך הזמן מספרם בודאי יתרבה.

בדבר שאלתו בענין קבלת משרת שו"ב, אקוה שבאם יעמוד בחוזק הראוי יפעול ההטבה ג"כ בשחיטת גסות שתי' כדבעי, ובפרט כפי שכותב שהרב על צדו הוא, וכל זמן שלא תוקן זה הנה לדעתו לעת עתה יהי' על שחיטת עופות.

את כל אלו שמזכיר במכתבו, אזכירם בלי"נ על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר, לפני ר"ה הבע"ל.

ולקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולב"ב שיחיו, ברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה.

נוסח המברק ששלח כ"ק אדמו"ר שליט"א להקפות שניות בירושלים עיה"ק, באה"ק תובב"א

ב"ה, ערב חג הסוכות, ה'תשנ"ב
ברוקלין, נ.י.

כבוד המשתתפים בהקפות שמחת תורה
בירושלים עיר קדשנו תוב"ב אמן,
בתוככי כל עמנו בני ישראל השמחים
בשמחת תורה בכל מקום שהם – שליט"א

בזמן שהשמחה הכפולה, שמחת ישראל בהתורה ושמחת התורה בישראל, מקפת ומאחדת את כל עמנו הקרובים והרחוקים (לעת עתה) גם יחד, באיחוד אמיתי ונצחי, תוקף ותוכן מיוחד לשמחה זו במקדש מלך עיר מלוכה הנצחית דעמנו הנצחי, ירושלים השלימה, עיר שחברה לה יחדיו, בתוככי כל ארצנו הקדושה, פלטרין של מלך, בשלימותה, שניתנו בנחלת עולם, לעמנו גוי קדוש עם עולם, מאלקי עולם, ככתוב בתורתו הנצחית –

שלימות הארץ ושלימות העם ושלימות תורתנו הקדושה.
ויהי רצון, שתשוב ירושלים בקרוב ממש ליעודה ותפקידה, וכהבטחת נביא הגאולה ישעי' אשר ממנה תצא תורה ודבר ה'.
ובמהרה בימינו ממש תחזינה עינינו ממש גאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

ותקויים בכא"א, בתוככי כלל ישראל, תפילת וברכת משה רבינו בסיום וחותם מזמור צדי"ק שבתהלים: ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו – יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם,
ומעשה ידינו כוננהו – בבית המקדש השלישי, שיבנה במהרה בימינו, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש.

המשתתף בשמחתכם-שמחתינו,
וחותם בכבוד רב ובתפלה
לשנת תורה ושמחה ושלוש אמיתי
מנחם שניאורסאהן

מקדש מלך עיר מלוכה: פיוט "לכה דודי".
עיר שחברה לה יחדיו: תהלים קכב, ג. ובירושלמי (חגיגה פ"ג ה"ו): עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים.
וראה אוה"ת לתהלים (יהל אור) שם (ע' תעט ואילך).
גוי קדוש: יתרו יט, ו.
וכהבטחת... ישעי': ישעי' ב, ג.
נביא הגאולה ישעי': כשמו "ישעי" מלשון ישועה – ראה פרש"י ומצו"ד עה"פ ישעי' מט, א. זח"ב קעט, סע"ב. אוה"ת נ"ך כרך ב ריש ע' אינט. וראה לקו"ש חי"ח ע' 343 ואילך.
גאולה האמיתית ושהשלימה: שאין אחרי גלות (תוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב, ממכילתא עה"פ בשלח טו, א. יל"ש ישעי' רמז תצט).
יהי רצון... במעשה ידיכם: פרש"י עה"פ פקודי לט, מג. וראה גם פרש"י שמיני ט, כג. פרש"י עה"פ תהלים כאן.
ומעשה ידינו כוננהו – בבית המקדש השלישי: מדרש תהלים עה"פ.

נוסח המברק ששלח כ"ק אדמו"ר שליט"א להקפות שניות בכפר חב"ד (נה"ח ועוד), באה"ק תובב"א

ב"ה, ערב חג הסוכות, ה'תשנ"ב
ברוקלין, נ.י.

כבוד המשתתפים בהקפות שמחת תורה
בכפר חב"ד (נחלת הר חב"ד וכו') אשר
בארצנו הקדושה תובב"א, על ידי משיח צדקנו
בתוככי כל אחינו בני ישראל השמחים
בשמחת תורה בכל מקום שהם – שליט"א

בזמן שהשמחה הכפולה, שמחת ישראל בהתורה ושמחת התורה בישראל,
מקפת ומאחדת את כל עמנו הקרובים והרחוקים (לעת עתה) גם יחד, באיחוד אמיתי
ונצחי,

תוקף ותוכן מיוחד לשמחה זו בארצנו הקדושה בשלימותה, אשר תמיד עיני
השם אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה.
ויהי רצון, שתהי' הקדושה בגלוי, והשגחת השם עושה פלא בטוב הנראה
והנגלה,

וראו כל עמי הארץ כי בישראל גדול שמו – בשלימות התורה שלימות העם
ושלימות הארץ.

ובמהרה בימינו ממש תחזינה עינינו ממש גאולה האמיתית והשלימה על ידי
משיח צדקנו.

ותקויים בכא"א, בתוככי כלל ישראל, תפילת וברכת משה רבינו בסיום וחותם
מזמור צדי"ק שבתהלים: ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו – יהי
רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם,

ומעשה ידינו כוננהו – בבית המקדש השלישי, שיבנה במהרה בימינו, בגאולה
האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש.

המשתתף בשמחתכם-שמחתינו,

וחותם בכבוד רב ובתפלה

לשנת תורה ושמחה ושלוש אמיתי

מנחם שניאורסאהן

תמיד . . שנה: עקב יא, יב.

השם עושה פלא: ע"פ לשון הכתוב – תהלים עז, טו.

וראו כל עמי הארץ: לשון הכתוב – תבוא כח, י.

בישראל גדול שמו: לשון הכתוב – תהלים עז, ב.

גאולה האמיתית ושהשלימה: שאין אחרי' גלות (תוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב, ממכילתא עה"פ

בשלח טו, א. יל"ש ישע"י רמז תצט).

יהי רצון . . במעשה ידיכם: פרש"י עה"פ פקודי לט, מג. וראה גם פרש"י שמיני ט, כג. פרש"י עה"פ

תהלים כאן.

ומעשה ידינו כוננהו – בבית המקדש השלישי: מדרש תהלים עה"פ.

בס"ד. ר"ד ליל ש"ק, שמיני עצרת* בעת הסעודה, ה'תש"ל.

רשימה פרטית בלתי מוגה

- 1 א. בנוגע לדברי רבינו הזקן בשו"ע¹ "מצוה לתקן הסוכה ולבנותה כולה מיד למחרת יוה"כ" –
- 2 אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
- 3 הלשון "מיד" – מורה על ענין הזריזות. אבל בנדו"ד אין זה רק מצד ענין הזריזות בלבד, כמו בכל
- 4 המצוות², כי, אי משום הא, יכולים לבנות הסוכה קודם יוה"כ"פ, ואפילו בחודש אלול – בתוך השלושים
- 5 יום שלפני החג³. וזוהי ההוספה "מיד למחרת יוה"כ" – שמורה על השייכות דבנין הסוכה ליוה"כ⁴.
- 6 דובר גם אודות השקו"ט אם יש מצוה בבניית הסוכה, גם אם יושב בסוכה אחרת⁵. ובהמשך לזה
- 7 אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
- 8 כבר נדפס בספר המנהגים⁶ – מדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר – ש"במוצאי יוה"כ"פ מתעסקים או עכ"פ
- 9 מדברים על דבר עשיית הסוכה. – כ"ק מו"ח אדמו"ר לא נהג ליקח פטיש וכיו"ב ולהתעסק בעצמו
- 10 בבניית הסוכה⁷.
- 11 על השאלה איך נהג אבי כ"ק אדמו"ר שליט"א – אמר: בכלל הי' בא בעל-מלאכה ובונה הסוכה,
- 12 וכנראה, לאו דוקא במוצאי יוה"כ"פ, כי אדמו"ר הי' טרוד בהתוועדות דמוצאי יוה"כ"פ⁸.
- 13 ב. בנוגע לפעולת הישיבה בסוכה בשמע"צ⁹, לאחר ששכר יושב בסוכה שבעה ימים – אמר כ"ק
- 14 אדמו"ר שליט"א:
- 15 משמעות הדברים היא (אף שלא מצאתי זאת בפירושו¹⁰) שבשמע"צ עושים בסוכה – בית¹¹.
- 16 (והוסיף:) קשה לי על בני ארץ ישראל, שאין אצלם הענין דישיבה בסוכה בשמע"צ. ויש לומר,
- 17 שבכניסתם לבית בשמיני-עצרת, שהוא שמיני לסוכות, מכניסים את הסוכה לתוך הבית.
- 18 א' המסובים הזכיר ענין האושפזין, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
- 19 בשמע"צ אין זה באופן של "אושפזין" (אורחים), אלא באופן של בעלי-בתים¹². והוסיף: הנכם
- 20 יכולים למנות את כולם; "זיי זיינען פיינע בעלי-בתים"!

השייכות ליוה"כ"פ (המו"ז)².

(5) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ה ס"ע 56 ואילך. וש"נ.

(6) ע' 59.

(7) ראה גם ר"ד בעת הסעודות דחה"ס דאשתקד ס"ג (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ה ריש ע' 95). וש"נ.

(8) ראה גם "רשימת זכרונות הרבנית חנה" חוברת כו קרוב לסופה.

(9) לא' ששאל ע"ד אמירת "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת כו", אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שבשמע"צ אין אומרים זאת (ראה גם ר"ד (בעת הסעודות) ליל שמע"צ דאשתקד ס"ג (תורת מנחם – התוועדויות שם ע' 165)).

(10) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שהי' מרוצה ("צופרדין") אם הי' מוצא זאת בפירושו.

(11) נזכר גם שענין זה הוא מעין לעתיד לבוא.

(12) ראה גם ר"ד הנ"ל ס"ב (תורת מנחם – התוועדויות שם). וש"נ.

(* בסעודת ליל שמח"ת אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א לא' המסובים שיספר איזה סיפור, באמרו, שהוא חייב גם עבור אתמול... (שלא סיפר מאומה). וכן אמר לא' המסובים שיספר אודות שמח"ת ברוסיה (ראה גם שיחת ליל שמח"ת תשכ"ח ס"ד (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ה ע' 142)), באמרו, שכנראה הי' אצלם יותר בהרחבה ובגלוי, והנ"ל סיפר שהוצרכו לערוך הקפות בסתר בא' הבתים, לאחר שהביאו לשם ס"ת. וכן אמר לא' המסובים שיצא מריגא, שיספר כיצד הי' שם הסדר בשמח"ת (ראה ר"ד בעת הסעודה יום א' דר"ה ס"ג (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ה ע' 4)).

(1) או"ח סתר"ה.

(2) ראה שו"ע אדה"ז שם סקנ"ו סי"ז. וש"נ.

(3) ראה שם רסתר"ל. וש"נ.

(4) נזכר כאן גם החידוש של שו"ע אדה"ז ("הלכות בטעמיהן") לגבי השו"ע של המחבר – ואולי היתה הכוונה לבאר גם דיוק לשון אדה"ז "מחרת יוה"כ", ולא כלשון המחבר "מוצאי יוה"כ", להורות שאין הכוונה רק לענין הזריזות סתם (שמודגש ב"מוצאי" יותר מאשר ב"מחרת"), אלא עיקר ההדגשה היא על

- 1 [א' המסובים הזכיר המדובר לעיל¹³ אודות מעלת שמחת בית השואבה גם לגבי השמחה דשמע"צ
2 ושמח"ת, ואמר, שבעמדתו בשמע"צ ושמח"ת יש להדגיש מעלת השמחה דשמע"צ ושמח"ת (כפי שמצינו
3 בחסידות¹⁴ שבכל יו"ט מדגישים מעלתו של יו"ט זה לגבי כל שאר הימים טובים) – אמר כ"ק אדמו"ר
4 שליט"א: מוכרחני להודות שכן הוא¹⁵].
- 5 ג. אודות החילוק בין המקיפים דסוכה למקיפים ד"הקפות" – אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
6 סוכה – הו"ע מקיפים דבינה¹⁶, ואילו הקפות הו"ע מקיפים דאבא¹⁷. והיינו, שאם¹⁸ המקיפים דבינה
7 נמשכים בפנימיות, אזי מתגלים מקיפים נעלים יותר.
- 8 ד. א' המסובים הזכיר אודות אביו של רבינו הזקן, שהשם שמופיע ע"ג מצבתו הוא אברהם ברוך.
9 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
- 10 רבינו הזקן קרא שם בנו חיים אברהם. ואם שם אביו הי' אברהם ברוך, נמצא, שנתן לו רק חצי שם,
11 ואין זה דרך כבוד. – ע"פ חסידות יש ענין גם בחצי שם, כי שם הו"ע החיות, וחצי שם הוא עכ"פ חצי
12 חיות. אבל ע"פ נגלה – חצי שם אינו אותו השם כלל, כפי שכותב הצ"צ¹⁹ בנוגע לשמות של כלה
13 וחמותה, שאם השמות אינם שוים ממש, אלא רק חצי שם, אין קפידא כלל.
- 14 וסיים: אני שמעתי ששמו הי' ישראל ברוך²⁰. ומה שלא מצינו שיחתום שמו ב"ר ישראל ברוך, אלא
15 רק ב"ר ברוך, אולי י"ל, שהשם ישראל ניתוסף לאח"ז, ולא נקרא בשם זה במשך שלושים יום.
- 16 ולהעיר, שלפלא שלא מצינו שרבותינו נשיאינו יבקרו בציון אביו של רבינו הזקן. – אדמו"ר מהר"ש
17 וכ"ק מו"ח אדמו"ר ביקרו בכל הציונים, ואעפ"כ לא ביקרו בציונו של ר' ברוך ז"ל.
- 18 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לרש"ג שי' – שאמו נפטרה ביום י"ט תשרי – שיאמר "לחיים", דאל"כ,
19 יכול הדבר להחשב כאבילות בפרהסיא שאסורה ביו"ט²¹].

בס"ד. ר"ד יום ש"ק, שמיני עצרת בעת הסעודה, ה'תש"ל.

רשימה פרטית בלתי מוגה

- 5 א. בנוגע לפסוקי הקרבנות במוסף, שבשמע"צ (ושמח"ת) אומרים "ביום השמיני", ולא כמו בימים
6 שלפנ"ז שאומרים הקרבנות של שני ימים מצד ספיקא דיומא – אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שזהו כדי
7 שלא יבואו לזלזל ביו"ט, וכמו בימים הראשונים דסוכות, שגם ביום שני אומרים רק "ובחמשה עשר
8 יום גו"¹.
- 9 והזכיר את החקירה של הרצ"ובי² בנוגע ליו"ט שני, אי הוה השלמה ליו"ט ראשון או מציאות פרטי
10 (גזירה דרבנן בפני עצמה), והנפק"מ בנוגע להעובר על ב' חיובים, אם נחשבים לב' ענינים נפרדים (כיון
11 שיו"ט שני הוא ענין בפ"ע), או לענין אחד (כיון שהוא רק השלמה ליום ראשון).

(17) ראה לקו"ת דרושי סוכות פ, ג.
(18) על השאלה מהו הפירוש "אם", הרי כך כתוב בחסידות
– השיב כ"ק אדמו"ר שליט"א: הכוונה היא – אם מרגישים זאת
ואוחזים בזה.
(19) בשו"ת שלו אה"ע סקמ"ג, ובפס"ד סקט"ז.
(20) ראה גם "מבוא" לאג"ק אדה"ז ס"ע 10, ובהנסמן שם.
(21) ראה גשר החיים ח"ב פ"ז. וש"נ.
(1) ראה גם שו"ע אדה"ז או"ח רסת"צ. וש"נ.
(2) ראה צפע"נ מהדו"ת פא, ד.

(13) ליל ב' דחה"ס ס"ג (תורת מנחם – התועודיות חנ"ח ע'
(103).
(14) ראה ר"ד יום ב' דחה"ס ס"ו (תורת מנחם שם ע' 106).
וש"נ.
(15) בענין זה נזכר גם מעלת הרגל (כנראה בשייכות להריקוד
ברגלים בשמע"צ ושמח"ת), שבו מתגלה ענין הרצון (שהרגל
מרגיש ("דערהערט") פקודת הרצון) – שזה מורה על מעלת
הרצון לגבי השכל, שהשכל צריך "כלי" כדי להתגלות, ואילו
הרצון מתגלה בכל האברים (ראה דרמ"צ טו, א"ב).
(16) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ט ס"ע 211.

- 1 ב. על השאלה אם מי שאינו מזכיר נשמות אומר "אב הרחמים", אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שפעם
2 שאלו זאת אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר, ואמר³, שאפשר לעשות איך שרוצים⁴.
- 3 ג. דובר אודות תוספת יו"ט – במענה לשאלת הרש"ג אודות התחלת ה"שבעה", אם צריך להתחיל
4 מיד בצאת החג, או שיכול להתחיל מאוחר יותר, לאחר סיום ההתוועדות⁵, ובין הדברים ציין כ"ק
5 אדמו"ר שליט"א, שכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ הי' נוהג להמשיך ההתוועדות דיו"ט לתוך הלילה.
- 6 ד. דובר גם אודות כוס של ברכה, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שיש בעלי מרה-שחורה ששואלים
7 על כך שעורכים הבדלה על ה"כוס של ברכה", ולא על כוס בפני עצמו⁶.

בס"ד. שיחת ליל שמחת תורה (קודם הקפות), ה'תש"ל.

בלתי מוגה

- 1 א. הביאור בשיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר¹ שברכת שהחיינו דשמח"ת היא לא רק על היו"ט (שני של
2 גלויות), אלא גם על (שמחת) התורה², שלאחרי שמסיימים את התורה מתחילים ללמדה מחדש באופן
3 אחר לגמרי – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס³ בלקו"ש חי"ט ע' 371 ואילך.
- 4 ב. וכיון שכל אחד מישראל צריך לברך שהחיינו בשמח"ת, הרי מובן, שאצל כל אחד מישראל,
5 יהי' מי שיהי', ישנו ענין השמחה בתורה ללא ספק וספק ספיקא, דאל"כ לא הי' יכול לברך שהחיינו
6 (כמובן מדברי רבינו הזקן באגה"ת⁴).
- 7 ולא כמו אלו שחושבים שהענין של שמחת תורה ישנו רק אצל אלו שלמדו תורה, משא"כ אצל אלו
8 שלא למדו תורה, או אפילו אלו שלמדו תורה, אבל לא הרגישו את גודל מעלת התורה ש"היא חכמתכם
9 ובינתכם לעיני העמים"⁵ (דאף שאיתא במדרש⁶ "חכמה יש בגוים תאמין", מ"מ, התורה "היא חכמתכם
10 ובינתכם לעיני העמים"), ואפילו אם הרגישו זאת, לא הרגישו את האין-ערוך שבמעלת התורה; גם
11 מיהודי כזה דורשים לברך שהחיינו בשמח"ת, כי, לאמיתו של דבר יש גם אצלו הענין דשמחת תורה.
- 12 ולא עוד אלא שאצל כל אחד מישראל השמחה היא בשלימותה, ללא ענין של צער – כמובן מזה שאין
13 מברכים שהחיינו בברית מילה, משום "צערא לינוקא"⁷, והיינו, שאע"פ שלאמיתו של דבר הרי זו שמחה
14 גדולה ביותר, מצד גודל העילוי של הכנסתו בבריתו של אברהם אבינו, שע"ז מתקשר עם הקב"ה ב"ברית
15 עולם"⁸, ולכאורה במה נחשב צערא דינוקא לגבי גודל מעלת השמחה (אפילו אצל הינוקא עצמו – אילו

שייכותו לכל ימי הפסח), ורק יו"ט שני של שמע"צ נקרא בשם
מיוחד בפ"ע: "שמחת תורה"; ומזה מובן לא רק ענין השלילה,
שאינו כמו ימי הסוכות ושמע"צ, אלא גם ענין החיוב – ענין
התורה, ובאופן של שמחה דוקא (שמחת תורה), כידוע גודל
השמחה, שעל ידה נעשה הענין באופן אחר לגמרי – באופן של
פריצת גדר, וכמבואר ברמב"ם סוף הל' לולב – הן בצד החיוב,
ש"עבודה גדולה היא", והן בצד השלילה, ש"כל המונע עצמו ..
ראוי ליפרע כו".

- (3) בשילוב שיחת ליל שמח"ת תשל"א.
(4) פ"א.
(5) ואתחנן ד, ו.
(6) איכ"ר פ"ב, יג.
(7) ראה גם לקו"ש שבפנים ע' 377, ובהנסמן שם.
(8) לך לך יז, יג.

- (3) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' תיט. וש"נ.
(4) א' המסובים אמר, שבשנת תש"י הורה כ"ק אדמו"ר
שליט"א להריל"ג לומר "אב הרחמים".
(5) לשלימות הענין – ראה גם ר"ד בעת ניחום אבלים כ"ה
תשי"ס (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 198 ואילך).
(6) השקו"ט בזה – ראה ס' אירוסין ונישואין (קה"ת, תשע"ה)
ע' קיט ואילך.
(1) שיחת ליל שמח"ת תש"ה בתחלתה – לפני עשרים וחמש
שנים (סה"ש תש"ה ס"ע 55 ואילך). וראה גם שיחת יום שמח"ת
דאשתקד ס"ו (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ד ע' 181). וש"נ.
(2) כמובן משמו של היו"ט – שהרי "שמא מילתא היא" (ראה
תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 65. וש"נ) – ששונה מכל
שאר הימים טובים (ר"ה, פסח שבועות וסוכות) שיו"ט שני אינו
נקרא בשם מיוחד בפני עצמו (כולל גם ימים האחרונים דחג
הפסח, שיו"ט שני נקרא בשם "אחרון של פסח", שמדגיש את

ה' מבין שזהו ענין של הכנסה לברית כו'?! – ואעפ"כ, כיון שבפועל ישנו ענין של צער, אי אפשר לברך שהחיינו, כיון שברכת שהחיינו נאמרת רק כאשר השמחה היא בשלימותה.

זאת ועוד: הצער הוא רק לינוקא, ולא לגדול, ואעפ"כ, גם הוא אינו יכול לברך, כיון שיש צער לינוקא. ומזה למדים עד כמה בני קשורים זל"ז, שגם גדול שבגדולים קשור עם קטן שבקטנים, וכאשר אצל הקטן אין השמחה בשלימותה, אזי חסר גם אצל הגדול, עד שגם הוא אינו יכול לברך!

ומזה מובן, שכיון שכל אחד מישראל מברך שהחיינו בשמח"ת, הרי ברור הדבר שיש אצלו ענין של שמחה בתורה ובאופן של שלימות.

ג. ולהעיר:

כיון שהתורה מקפת את כל מציאות האדם בכל דבר ודבר – נוטלת התורה ממנו את כל החירות שלו, שהרי בנוגע לכל דבר אומרת לו התורה כיצד צריך להתנהג.

ולדוגמא: כשרוצה לאכול – אומרת לו התורה מה אסור לאכול ומה מותר לאכול; וגם מה שמותר לאכול – אומרת לו התורה שיש צורך בהכנה והכשרה כו' (כמו מליחת הבשר וכיו"ב), ורק אז יכול לאכול, וכן אומרת התורה מתי מותר לאכול; וגם כאשר נגש כבר לאכול, אומרת לו התורה שצריך תחילה לבקש רשות ולברך, כך, שלכאורה נוטלת ממנו התורה את כל החירות שלו, שלא זו בלבד שאינו בעה"ב על הזולת, אלא גם על עצמו אינו בעה"ב!

והרי טבע האדם הוא – שבהיותו משועבד, ולא יכול לעשות מה שרוצה, הרי זה בשבילו צער הכי גדול!...

ואעפ"כ, מברך כל יהודי שהחיינו על התורה, כיון ששמח עם התורה, והיינו לפי שהתענוג האמיתי שלו הוא בתורה דוקא, וכמ"ש הרמב"ם⁹ שרצונו האמיתי של כל אחד מישראל הוא "לעשות כל המצוות כו'", אלא "יצרו הוא שתקפו", אבל התענוג ("געשמאק") האמיתי שלו הוא בתומ"צ.

ולכן אפילו כאשר צועק ככרוכיאי שאין לו חירות – הרי זה רק בחיצוניות, אבל בפנימיותו הרי הוא שמח.

ומפנימיות זו נמשך גם בגילוי – כמודגש בנוסח ברכת "שהחיינו כו' לזמן הזה", שמורה על ההמשכה למטה ששם ישנו ענין הזמן, ובמילא גם ענין המקום, שהרי זמן ומקום קשורים זב"ז¹⁰.

ושמחה זו נמשכת על כל השנה כולה – שיהי' לימוד התורה וקיום המצוות בשמחה.

וע"י השמחה פועלים כל הענינים – כידוע¹¹ שכל הענינים שנפעלים בר"ה ויוהכ"פ ע"י קו המרירות, נפעלים בחגה"ס, שמע"צ ושמח"ת ע"י קו השמחה, כך, שנמשך הענין ד"כתבנו" ו"חתמנו" לחיים, חיים של שלום, כיון שהקב"ה "מברך את עמו ישראל בשלום".

וכיון ששמחה פורצת גדר¹² – פורצת שמחה זו כל גורי העולם, ופועלת ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, ו"שמחת עולם על ראשם"¹³.

* * *

ד. הביאור בנוסח הברכה¹⁴: "שהחיינו וקיימנו והגיענו" (כפי שנתקן ע"י אנשי כנסת הגדולה, ומובן גודל הדיוק שבזה¹⁵) – דלכאורה צ"ל הסדר מן הקל אל הכבד, להודות תחילה על קיום המציאות

(9) ה' גירושין ספ"ב. ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(10) ראה תניא שעהיחודה"א פ"ז (פב, א). לקו"ת פרשתנו

(ברכה) צח, א. ובכ"מ.

(11) ד"ה ביום השמע"צ תרצ"ה פכ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ב

שלט, א). – נעתק ב"היום יום" כב תשרי, שמע"צ. וראה גם תורת

מנחם – רשימת היומן ע' שנג.

(12) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(13) ישע"י לה, יר"ד. נא, יא.

(14) ראה גם שיחת ליל שמח"ת (קודם הקפות) תשכ"ז

בתחלתה (תורת מנחם – התוועדות חמ"ח ע' 125 ואילך).

(15) ובפרט שנוסח ברכה זו הוא בקיצור, הרי זה כודאי בדיוק יותר מאשר נוסח ארוך, שיש מקום לומר שאינו מדויק כ"כ.

1 ("קיימנו") ואח"כ גם על החיות ("שהחיינו")¹⁶ – כי, יש סברא שמצד החשבון¹⁷ יתכן שהזמנים של
 2 היפך הטוב והעונג הם יותר מאשר זמני הטוב והעונג, ועד ש"נוח לו שלא נברא"¹⁸. ולכן מקדימים
 3 "שהחיינו"¹⁹, שענין החיות כולל את כל עניני האדם מראשו ועד רגלו²⁰ בשוה, כיון שע"י התורה²¹
 4 נעשים כל עניניו במשך כל ימי חייו באופן של "חיות" – "אתם הדבקים בה' אלקיכם חיים"²², שלכן
 5 יכול וצריך ליתן שבח והודי' להקב"ה.

6 ולאח"ז מוסיפים "וקיימנו" – כי, ענין החיות אינו מוכרח להיות אצל נשמה בגוף דוקא, ואדרבה:
 7 חיות הנשמה עצמה הוא נעלה יותר, ועל זה מוסיפים שבח מיוחד גם בנוגע להגוף²³, שמצד עצמו הוא
 8 רק בבחי' קיום²⁴, ואעפ"כ, נמשך החיות האמיתי לתומ"צ²⁵ גם בהגוף²⁶.

חי עם החכמה כו'; ורק ע"י התורה ה"ה" חיי" בכל ענין, כיון
 שעל ידו ממלא את רצון הבורא, וגורם נח"ר למעלה כו'.
 (22) ואתחנן ד, ד.

(23) ועי"ז ניתוסף גם בענין השמחה – כפי שרואים במוחש
 שכאשר האדם פועל שמחה אצל הזולת, ניתוסף גם בשמחה שלו
 באופן שבאין ערוך, ומזה מובן גם מעלת השמחה מצד המשכת
 החיות לתומ"צ גם בהגוף.

וענין זה קשור גם עם שמח"ת – גמרה של תורה* שבכתב**,
 שבה מודגשת ההמשכה למטה בדיו על הקלף, שזוהי הפעולה
 בדרכי הזולת.

(24) וכפי שרואים שגם בעת השינה, שהיא א' מששים במיתה
 (ברכות נז, ב), נשאר הגוף בקיומו כמקודם.

(25) ובהקדים – שבענין החיות יש כמה סוגים: (א) חיות
 שלמטה מן האדם – אצל בעלי חיים שאינם בעלי שכל, (ב) חיות
 האדם, (ג) חיות שלמעלה מהאדם – חיות המלאכים***. ודוגמתו
 באדם עצמו: (א) החיות בענינים שאינם מצד השכל, כמו אכילה
 ושת' ושינה כו', שבהם הוא בדוגמת בעלי חיים (ראה חגיגה טז,
 א), (ב) החיות בענינים שעושה מצד השכל, (ג) החיות בקיום ציווי
 הבורא שלמעלה מהשכל (וכמשנ"ת במכתב הכללי (דימי הסליחות
 תשכ"ט – אג"ק חכ"ו ע' רטו) שהשלימות האמיתית של האדם
 היא – שמכיר בשכלו שצריך להתעלות ולהתבטל להקב"ה).

(26) וכן הוא בנוגע ללימוד התורה – שאצל הנשמה למעלה
 הלימוד הוא באופן נעלה יותר מאשר בהיותה למטה, שהגוף
 מבלבל כו'****, ואעפ"כ, התכלית היא לימוד התורה למטה
 דוקא*****.

וזהו גם המענה לאלו הטוענים (ראה גם תורת מנחם –
 התועודיות חנ"ו ע' 250. וש"נ): אם רצונו של הקב"ה שילמדו
 תורה ויקיימו מצוות, למה הוריד את הנשמה למטה, ולא השאירה
 למעלה שתוכל לעבוד עבודתו ללא מניעות ועיכובים כו' – כיון
 שעיקר המעלה היא הפעולה בגוף ובחלקו בעולם].

ובדוגמת החילוק שבין תושב"כ לתושבע"פ, שתושב"כ שהיא
 בקיצור, היא בדיוק יותר, ועד שמאות ו' אחת למדים כו"כ הלכות
 (ראה לקר"ת דרושי שמע"צ פח, רע"א. ברכה זה, ד), משא"כ
 בתושבע"פ.

– האמת היא שגם תושבע"פ (כולל גם מפרשי הגמרא וכו')
 היא בדיוק, להיותה "דברי אלקים חיים" (עירובין יג, ב. וש"נ),
 והחילוק הוא רק בנוגע להאדם, שבהקיצור תושב"כ נקל לו יותר
 למצוא את הדיוק מאשר בהאריכות תושבע"פ, שרק יחיד
 סגולה יכולים לעמוד על פרטי הדיוקים שבה. וכמו בתושבע"פ
 גופא, שבמשנה שהיא בקיצור לפי ערך הגמרא ומפרשי, ובלשון
 הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ: "דבר קצר וכולל ענינים רבים", נקל
 יותר לכל הלומדים, גם אנשים פשוטים, לעמוד על דיוקם של
 הדברים (ראה תורת מנחם – התועודיות חל"ה ע' 250. וראה גם
 תורת מנחם – התועודיות חנ"ו ע' 205. וש"נ).

(16) וכמו בגשמיות, שאין מקום להודות תחילה על אלה
 אלפים דינרי זהב, ואח"כ להודות על פרוטה.

(17) ובפרט כשפוגשים יהודים שכל חייהם היו במיצר ושבי',
 ועברו כו"כ נסיונות וכו'.

(18) עירובין יג, ב.

(19) אבל לולי זאת, אי אפשר לברך על זה ש"קיימנו", כיון
 שעדיין לא נתברר בוודאות שזהו ענין של שמחה, ואי אפשר
 לברך על הספק. – וע"ד שמצינו בנוגע להפרשת קרבן, שאין
 לומר "קרבן לה'", "דילמא אמר לה', ולא אמר קרבן, וקא מפיק
 שם שמים לבטלה" (נדרים יו"ד, סע"א).

(20) כולל גם הצפרנים שברגל, וכדאיתא בתנאי (פמ"ב ס,
 א) ש"כל מה שנעשה ונפעל באדם מכל רמ"ח אבריו .. ואפי'
 חום שבצפרני רגליו עד"מ אם נכוה באור .. יודע ומרגיש
 במוחו", והיינו, לפי שענין החיות חודר את כל הענינים.

(21) משא"כ בחכמות חיצוניות, שגם כאשר האדם מונח בהם
 לגמרי, אין זה חודר את כל מציאותו, וכמו בעת השינה, שאז אינו

(*) חוזר גם המעלה של פרשת "זאת הברכה" לגבי מ"ת – שבה נפעל ענין הכתב.

(**) ולאחרי שמח"ת לומדים תושבע"פ, שבה מודגש יותר ענין ההבנה וההשגה (אלא שגם ההבנה וההשגה קשורה עם תושב"כ) – שזהו ענין
 דחב"ד, שהכל צ"ל חזרו בהבנה והשגה. ולהעיר, שזהו גם החידוש של אדה"ר שפעל בכל הבריאה ענין המלוכה – לא רק ממשלה בע"כ, אלא
 "מלכותו ברצון קבלו עליהם", באופן שחזרו בהבנה והשגה (ועד"ז צ"ל אצל כל אחד מישראל, שהוא כמו אדה"ר – "עולם מלא", ו"חייב
 לומר בשבילי נברא העולם" – לתקנו כו').

(***) כמ"ש הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ב ה"ח) שהמלאכים הם בעלי דעה יותר מהאדם, ולשיטתו גדלה מעלת מלאך ממעלת הנשמה. וגם להשיטות
 שנשמה היא למעלה ממלאך – הרי בהיותה למטה זקוקה גם הנשמה למלאכים כדי להעלות את התומ"צ כו', עי"ז ש"גפ"ף לון ונשיק לון כו'"
 (ראה זהר ח"א כג, ב. חז"ב רא, א).

(****) כמובא בחסידות (טה"מ תרצ"ט ע' 57) מ"ש האלשיך (דניאל ה, א) בנוגע למלאכים מסייעים (כמו בצל וכיו"ב) שמפריעים להבנה
 והשגה, ולכן צריך לאכול רק מאכלים דקים כו' (וזהו גם ענין ה"מן" שהי' מאכל דק), לתועלת ההבנה וההשגה.

(*****) ולכן, לאחרי שמלמדיו תינוק במעי אמו כל התורה כולה, בא מלאך וסטר על פיו ומשכחו (נדה ל, ב). כיון שעיקר המעלה דלימוד
 התורה היא למטה דוקא (וזהו מסרתי הלימוד בהיותו במעי אמו – בכדי שיוכל להשיג התורה בהיותו למטה) (ראה לקר"ת שלח מד, א ובכ"מ).

ולאח"ז מוסיפים "והגיענו" – שזהו השבח על ענין היגיעה, שבזה תלוי שלימות השמחה והתענוג, כיון שאין זה "נהמא דכיסופא"²⁷, אלא ע"י עבודה ויגיעה דוקא –
הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חי"ט ע' 375 ואילך.

*

ה. בהמשך להמדובר לעיל אודות ענין היגיעה ("והגיענו") – יש להוסיף בשלילת הסברא שהענין דשמח"ת שייך בעיקר ליושבי אוהל²⁸, שהרי ענין היגיעה הוא בעיקר אצל בעלי עסקים.

– אצל יושבי אוהל יש רק ענין היגיעה בתורה, וגם כשיש לו קושיא ומתייגע עלי', אין זה מפריע לו משינתו... משא"כ בעל עסק, כשיש לו קושיא, אין זו קושיא בתורה, אלא הקושיא היא "פן²⁹ יחסר לחמו" וקושיא זו אינה מניחה לו לישון... וגם כאשר כבר נרדם, הרי הוא חולם אודות "וואָל-סטריט"...

ולכן צריכה להיות אצלם החלטה לקבוע עתים לתורה בכל יום, הן ביום והן בלילה [כהדין בהלכות תלמוד תורה]³⁰ – שלא כולם יודעים אותו – שלא מספיק לימוד התורה בחלק אחד של היום, אלא בכל חלק של היום צ"ל לימוד התורה בפ"ע, מבלי הבט על כל הקשיים שבדבר, ובודאי יש להם כחות על זה, שהרי "אין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו"³¹.

ואדרבה: בעלי עסק שיש להם קשיים, יש להם כחות נעלים יותר מאשר יושבי אוהל שאין להם קשיים, כך, שאי אפשר לדעת כיצד היו מתנהגים אילו היו להם קשיים, ובגלל זה סיבכו מלמעלה שישארו בישיבה או בכולל; ואילו בעלי עסק שיש להם קשיים – הרי זה גופא מוכיח שיש להם כחות על זה.

ו. וכיון שכל הענינים תלויים במעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות³² – הנה דוקא ע"י היגיעה בזמן הגלות זוכים לגאולה העתידה.

ולהעיר:

ענין היגיעה ישנה בזמן הגלות דוקא, שהרי בזמן הבית, ובפרט בימי שלמה, ש"קיימא סיהרא באשלמותא"³³, היתה עבודת הבירורים באופן שהניצוצים נתבררו מעצמם כו'³⁴, ולא הי' צורך בכל היגיעה ("מאטערניש") שישנה בזמן הגלות.

וזהו העילוי שבענין הגלות – מצד מעלת ענין היגיעה, וכמארז"ל³⁵ "לפום צערא אגרא" – לא רק שכר שבא לאחר העבודה, אלא גם בשעת מעשה יש בזה שמחה ותענוג יותר; ואילו בנוגע לעתיד לבוא נאמר³⁶ "הגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ", והיינו, שענין החפץ, פנימיות הרצון³⁷, נעשה בזמן הגלות דוקא.

וזהו גם הטעם לאריכות הגלות, אע"פ ש"שלשה מתחרט עליהן הקב"ה שבראם" וא' מהם הוא "יצר הרע"³⁸ (שעל ידו בא ענין החטא והגלות, "מפני חטאינו גלינו מארצנו"), ולכאורה מי מעכב בידו לבטלו – אלא מזה מוכח שזהו לטובת הבריאה, מצד מעלת היגיעה שבזמן הגלות, שבזה תלוי שלימות הטוב והתענוג כו' (כנ"ל ס"ד).

(27) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ריש ע"ד. ובכ"מ.

(28) ראה לעיל ס"ב.

(29) ע"פ ישעי' נא, יד.

(30) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ד. וש"נ.

(31) ע"ז ג, סע"א.

(32) תניא רפ"ז.

(33) זח"א קנ, רע"א. רכג, א"ב. רכה, סע"ב. ועוד. וראה גם

שמו"ר פט"ו, כו.

(34) ראה תו"א בראשית ה, סע"ד ואילך. לקו"ת במדבר ד, א.

ובכ"מ.

(35) אבות פ"ה מכ"א.

(36) קהלת יב, א. ראה שבת קנא, ב.

(37) ראה לקו"ת שה"ש כח, ד. וש"נ.

(38) ירושלמי תענית פ"ג סה"ד. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 168.

1 וכידוע דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר³⁹ בפירוש מארו"ל⁴⁰ "ברוך הוא שהקב"ה חישב את הקץ לעשות",
 2 שמצד גודל התענוג למעלה בעבודה שבזמן הגלות, ה' יכול להיות שלא תבוא הגאולה כלל ח"ו, ולכן
 3 נותנים שבח והודי' להקב"ה ש"חישב את הקץ לעשות".

4 ועד כדי כך גדלה מעלת הגלות, שלעתיד לבוא יאמרו "אורך הוי' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני"⁴¹:
 5 הפירוש הפשוט הוא – שאע"פ ש"אנפת בי", מ"מ, הנני מודה לך על זה ש"ישוב אפך ותנחמני".
 6 ולכאורה, עפ"ז ה' הכתוב צריך לומר "אורך .. אף שאנפת בי", ולמה נאמר "אורך .. כי אנפת בי",
 7 הרי הענין ד"אנפת בי" אינו דבר טוב, שיכול להיות נתינת טעם ("כי") על ההודאה ("אורך ה'")?! –
 8 והביאור בזה, ע"פ האמור לעיל, שיש מעלה בזמן הגלות ("אנפת בי"), שדוקא עי"ז בא לידי ביטוי ענין
 9 התענוג באופן נעלה ביותר, ולכן ההודאה היא אמנם על זה ש"אנפת בי"!

10 וכאמור לעיל – תענוג זה ישנו מיד בשעת העבודה. וכמובן גם מזה שמברכים "שהחיינו .. והגיענו",
 11 והרי אי אפשר לברך "שהחיינו" על שמחה שתהי' בעתיד (שזהו הטעם שישנם כו"כ ענינים גדולים שאין
 12 מברכים עליהם שהחיינו⁴²), ועכ"ל, שהשמחה על ענין היגיעה שבזמן הגלות ישנה כבר עתה.

13 אמנם, למרות גודל מעלת הגלות, ועד שהזמן דלעת"ל נקרא "שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ"
 14 – מוותרים בנ"י על ה"תענוג" שישנו בזמן הגלות⁴³, באמרם להקב"ה: "גענוג שוין מיט די מאַטערניש..."
 15 ורצונם שתהי' הגאולה, ועד שפועלים שהקב"ה שוחט את היצה"ר (כדאיאת בסוף מסכת סוכה⁴⁴, והרי
 16 "כל העוסק בתורת כו' כאילו הקריב כו"⁴⁵), וזוהים לביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

17
 18 ז. בהמשך להמדובר לעיל אודות ענין היגיעה – יש להזכיר גם אודות תקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר
 19 ללכת לשמח יהודים ביו"ט, שזהו ענין הקשור עם יגיעה, הן יגיעת בשר, שהולכים גם למקום רחוק,
 20 והן יגיעת נפש, כיון שבגלל זה מפסידים דברי תורה ודברי התעוררות שנאמרים בהתוועדות⁴⁶, ואעפ"כ
 21 עושים זאת, בשביל להשפיע שמחה לכו"כ מבני".

22 ויה"ר שתומשך השמחה על כל השנה כולה, שתהי' שנת הצלחה בלימוד התורה ובקיום המצוות
 23 בהידור ובעבודת התפלה.

24 וע"פ הניגון הידוע⁴⁷ שאע"פ שעדיין לא הגענו ל"קרעטשמע", ישנו כבר "טאם אי וואָדקאָ בודיעט"
 25 – יאמרו כולם לחיים וכו'.

* * *

26
 27 ח. ע"פ הידוע שכל הענינים שבעולם נלקחים מהתורה, כמאמר⁴⁸ "אסתכל באורייתא וברא עלמא",
 28 כיון שהתורה היא כמו "דיפתראות ופינקסאות" שעל ידם בונה האומן את הבנין⁴⁹ – הרי מובן שכן הוא
 29 גם בנוגע לענין ד"שהחיינו וקיימנו והגיענו", שישנו גם בתורה עצמה.

30 והענין בזה:

31 הענין ד"שהחיינו", ענין החיות שחודר את כל עניני האדם (כנ"ל ס"ד), ישנו גם בתורה – שאפילו
 32 קס"ד שבתורה הוא חלק מהתורה⁵⁰, ואפילו כאשר תלמיד שואל שאלה בכדי להגיע לאמיתית הדבר,
 33 הנה גם שאלה זו היא חלק מהתורה, כיון שהתורה חודרת את כל הענינים.

(39) סה"מ תש"ח ע' 151.
 (40) נוסח הגש"פ.
 (41) ישע"י יב, א.
 (42) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"י ע' 112. וש"נ.
 (43) ראה גם ברכות ט, סע"א ואילך.
 (44) נב, א.
 (45) מנחות בסופה. ועוד.
 (46) ראה גם אג"ק ח"ה ע' טו. תורת מנחם – התוועדויות חנ"י ע' 207.
 (47) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ט ע' 326. וש"נ.
 (48) זח"ב קסא, רע"ב.
 (49) ב"ר בתחלתו.
 (50) ראה תורת מנחם – התוועדויות חנ"ה ע' 280 הערה 92 בשובה"ג. וש"נ.

- 1 וכן הענין ד"קיימנו", שנת"ל⁵¹ שקשור עם ההמשכה בדבר הזולת, ישנו גם בתורה – כמובן
 2 ממארוז"ל⁵² "כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו", אלא צ"ל תורה וגמילות חסדים⁵³,
 3 כפשוטו בגשמיות או ברוחניות.
- 4 וכן הענין ד"הגיענו", שהוא מלשון יגיעה (כנ"ל ס"ד), ישנו גם בתורה – שהרי לימוד התורה צ"ל
 5 באופן של יגיעה דוקא, כדברי הגמרא⁵⁴ "לא יגעת ומצאת אל תאמין", היינו, שללא יגיעה לא יכול
 6 להיות הענין ד"מצאת".
- 7 והענין בזה – דלכאורה הרי מצינו כו"כ בעלי כשרון שמגיעים לאמיתת השכל גם ללא יגיעה – כדיוק
 8 לשון הגמרא "יגעת ומצאת" (ולא "ידעת", "השגת" או "הבנת"), מציאה דייקא, שבאה בהיסח הדעת⁵⁵,
 9 שלא לפי ערך היגיעה, והיינו, שנוסף על מעלת היגיעה שע"פ טבע מוסיפה בהבנת השכל, הנה ע"י
 10 היגיעה ניתוסף בהבנה באופן שבאין ערוך.
- 11 וכפי שרואים במוחש שיכול להיות שיתייגע באיזה ענין ולא יבין כו', ולפתע מתעורר בבוקר ונופל
 12 במוחו איזה רעיון, ורואה שבו טמון ביאור הענין, ואח"כ מפרטו לפרטים וכו', והוא בעצמו אינו מבין
 13 כיצד הגיע בשכלו לענין זה.
- 14 וזהו הענין ד"הגיענו" אצל בני תורה – יגיעה בתורה, שאז ישנה ההבטחה "יגעת ומצאת".
- 15 וכמו"כ ישנו הענין ד"הגיענו" – "יגעת ומצאת" – אצל אלו השייכים לקו של זבולון, "תמכין
 16 לאורייתא"⁵⁶, וכפי שהי' בפועל בנוגע לבנין הישיבה⁵⁷, שע"י היגיעה הי' ענין של מציאה שלא לפי ערך
 17 היגיעה – שהיו כאלו שבאו מעצמם והציעו ליתן כסף לישיבה, שזהו דבר שלא שיערו תחילה כלל.
- 18 ט. וכשם שאצל זבולון יש צורך בהוספה – יש צורך בהוספה גם אצל ישכר, והיינו, שיושבי אוהל
 19 צריכים להוסיף בלימוד התורה, וביגיעה בתורה.
- 20 והמדובר הוא הן בנוגע לתלמידים, והן בנוגע לראשי הישיבה, משפיעים ומשגיחים – שהרי
 21 התלמידים מסתכלים על ראשי הישיבה, המשפיעים והמשגיחים, וחושבים, שהם צריכים להיות קצת
 22 פחות מראשי הישיבה כו', ובכן, אם ראשי הישיבה כו' יהיו כדבעי, אזי יהיו התלמידים קצת פחות מהם,
 23 אבל אם ראשי הישיבה כו' יהיו קצת פחות, אזי יהיו התלמידים הרבה פחות... ואין הזמן גרמא לדבר
 24 עתה אודות ענינים אלו.
- 25 ראשי הישיבה צריך לדעת שכאשר יוסיף שעה אחת בלימוד התורה, יתוספו ארבע מאות שעות אצל
 26 ארבע מאות תלמידים שמסתכלים עליו!
- 27 וכאמור, ע"י היגיעה באים לענין המציאה, שלא בערך לגמרי.
- 28 וענין זה קשור גם עם ביאת המשיח – כדברי הגמרא⁵⁸ "שלשה באין בהיסח הדעת אלו הן משיח
 29 מציאה ועקרב", והיינו, שענין זה ישנו הן בלעו"ז – עקרב, הן בעניני הרשות – מציאה (כפשוטה), והן
 30 בעניני קדושה – משיח, עליו נאמר⁵⁹ "מצאתי דוד עבדי", שזהו מצד האין ערוך של זמן הגלות לגבי זמן
 31 הגאולה, ולזה באים דוקא ע"י ענין היגיעה⁵⁹.
- 32 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שכל ה"יושבי אוהל" יאמרו "לחיים", ואמר: עיקר הישיבה הם
 33 הבחורים, תלמידי הישיבה, והם בודאי צריכים לומר "לחיים", ועאכו"כ ההנהלה].

(56) זח"ג נג, ב.

(57) ראה גם מכתב יום ד' לסדר ואתם תהיו לי גו'; ל"ג

בעומר שנה זו (אג"ק חכו"ע רצו; ריש ע' שפז) – אודות הבנין
 החדש של מרכז הישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש.

(58) תהלים פט, כא.

(59) חסר הסיום (המו"ל).

(51) ס"ד והערה 23.

(52) יבמות קט, ב.

(53) ראה תורת מנחם – התועדויות חנ"ד ע' 326 הערה 32.

וש"נ.

(54) מגילה ו, רע"ב.

(55) סנהדרין צז, א.

* * *

- 1
2 י. קודם שהולכים ל"הקפות", ישנו עוד ענין הדורש יגיעה – בשייכות לפרשת וזאת הברכה,
3 – שהרי בשמח"ת מסיימים פרשת ברכה, וכידוע⁶⁰ שכ"ק מו"ח אדמו"ר הי' מעורר ע"ד קריאת פרשת
4 ברכה "שנים מקרא ואחד תרגום" בשמע"צ, שהוא ערב שמח"ת –
5 שישנו פירוש רש"י הדורש ביאור בחלק הפרשה דששי (ששייך לשמע"צ, כיון שלמחרתו, בשמח"ת,
6 קורין את הפרשה כולה), על הפסוק⁶¹ "וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב וגו'".
7 יא. השאלות בפירוש רש"י זה – נכללו בשיחת ש"פ בראשית סי"ז ואילך⁶². ואח"כ אמר:
8 הביאור בפירוש רש"י הנ"ל – נשאר להתוועדות שלאח"ז. ובינתיים – יתייגעו על זה, וכיון
9 שהובטחנו "יגעת ומצאת" (כנ"ל ס"ח), בודאי "ימצאו" ביאור הדברים ע"ד הפשט כו'.
10 יב. והעיקר – בנוגע לעניננו – שתקויים הברכה "וישכון ישראל בטח בדד וגו'", "שאינ צריכין
11 להתאסף ולישב יחד מפני האויב"⁶³, וכמ"ש⁶⁴ "וישבתם לבטח בארצכם גו' ושכבתם ואין מחריד", ועד
12 ש"פרזות תשב ירושלים"⁶⁵,
13 וכן המשך הכתוב – "עין יעקב", "כעין הברכה שברכם יעקב", ו"אף ברכתו של יצחק נוספת על
14 ברכתו של יעקב, שנאמר⁶⁶ ויתן לך האלקים מטל השמים וגו'"⁶³,
15 – כמבואר בדרושי ר"ה (בשער התקיעות)⁶⁷ "שעיקר ומקור כל הברכות המשיך יצחק דוקא, ולא
16 מצינו ענין ברכות כאלה כו'", כיון שענינו של יצחק הוא בחי' הגבורות, "שיש בהם תגבורת אור וחיות
17 בכח עצום יותר מכח החסדים" –
18 הן ברוחניות – "מטל השמים זו מקרא כו' דגן זה תלמוד כו'"⁶⁸, והן בגשמיות, "מטל השמים וגו'"
19 כפשוטו, שיומשכו כל ההשפעות מתוך הרחבה כו', כך, שיוכלו ללמוד תורה ולקיים מצוות מתוך מנוחה,
20 ללא מניעות ועיכובים.
21 ובלשון הכתוב⁶⁹: "אם בחקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", אזי "ונתתי גשמיכם בעתם וגו'",
22 עד "והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו לי לעם"⁷⁰, ועד לשלימות כל הברכות – "ואולך אתכם קוממיות"⁷¹,
23 בגאולה האמיתית, שאז תומשך "נחלת יעקב"⁷², "שכתוב בו"⁷³ ופרצת", "נחלה בלי מצרים"⁷⁴, בקרוב
24 ממש.
25 [ניגנו ניגון שמחה, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד על מקומו ורקד בשמחה גדולה.
26 טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ופרצת".]

(60) ראה שיחת יום שמח"ת תשכ"ח ס"ד (תורת מנחם –
(61) התוועדויות חנ"א ע' 169). וש"נ.
(62) ברכה לג, כח.
(63) תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 228 ואילך.
(64) פרש"י עה"פ.
(65) בחוקותי כו, ה"ו.
(66) זכרי' ב, ח.
(67) תולדות כז, כח.
(68) סידור (עם דא"ח) רמז, ב.
(69) ב"ר פס"ו, ג.
(70) ר"פ בחוקותי ובתו"כ ופרש"י.
(71) שם, יב.
(72) שם, יג.
(73) ישעי' נח, יד.
(74) ויצא כח, יד.
(75) שבת קיח, סע"א ואילך.

בס"ד. שיחת יום שמחת תורה, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.
- 2 א. בשיחת שמח"ת תש"ה (לפני עשרים וחמש שנה) שבה דובר אודות ברכת שהחיינו (כמדובר
- 3 אתמול¹) – אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר להמסובים²:
- 4 הנני יודע שיש ביניכם כאלו שלועגים עלי: איך יתכן שכאן באמריקא יכירו ברחוב ("אין סטריט")
- 5 שהולך יהודי, בן תורה. ואפילו אלו שאינם לועגים בגלוי, הנה בלבם לועגים ותמהים על זה. אבל אני
- 6 מקוה להקב"ה שבמשך זמן קצר יכירו ברחוב שהולך בן תורה, ואז הם יצחקו מתוך שמחה.
- 7 ב. ויש לדייק בלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר שאמר "אין סטריט" (בלשון המדינה), ולא בלשון הרגיל
- 8 (באידיש) "אין גאס", או "בחוץ", "ברחוב" (בלשון הקודש):
- 9 כוונתו להדגיש שמדובר אפילו על מי שאינו יודע איך נקרא "סטריט" בלשון הקודש, או באידיש,
- 10 "מאמע לשון" (כפי שדיברו הסבא והסבתא, וגם אביו ואמו – אם הם עדיין זוכרים...).
- 11 הוא יודע אמנם תיבת "רחוב" או "חוץ" מתנ"ך, אלא שאצלו הרי זה שייך לכ"ד ספרי קודש, אבל
- 12 הוא לא מקשר זאת עם ה"סטריט" שבמנהטן או בברוקלין.
- 13 ואעפ"כ, גם אצלו יהי' ניכר בה"סטריט" שהולך יהודי, בן תורה.
- 14 וטעם הדבר – כיון ש"אמריקא איז ניט אנדערש" ("אמריקא אינה שונה")³, ומוכן טעם הדבר, שהרי
- 15 הקב"ה, "אלקים חיים", אינו קשור עם הגבלת הזמן והמקום (שקשורים זב"ז⁴), וכיון ש"אלקים חיים"
- 16 נתן "תורת חיים" לבנ"י שנקראים "חיים"⁵, כמ"ש⁶ "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים גו'", הרי מוכן
- 17 שגם מצד התורה ומצד בנ"י אין שינוי של זמן ומקום, כך, שציווי התורה לבנ"י הם בכל זמן ובכל
- 18 מקום, ולא שייך לומר שאמריקה היא שונה.
- 19 ג. ואכן התקיימו דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר – כפי שרואים שיהודים הולכים ברחוב, "אין סטריט",
- 20 בכיסוי ראש, והעיקר – עם הציצית בחוץ, שזהו ענין שלא הי' אפילו פעם, מעבר לים, שאף שהיו
- 21 יראי-שמים אמיתיים, הנה כיון שהיו דרים בין העכו"ם, לא היו הולכים עם הציצית בחוץ, ואילו עכשיו,
- 22 גם ילד הולך עם הציצית בחוץ, ועושה זאת מתוך פשיטות, והנהגה זו הולכת ומתפשטת⁷ (ולכן לא שייך
- 23 בזה החשש ד"מחזי כיוהרא", כיון שנעשה מנהג פשוט אצל כולם⁸).
- 24 ולהעיר, שהנהגה זו קשורה עם א' מנימוסי ארה"ב – ענין הפירסום⁹, כפי שנקרא כאן: "פאבליסיטי".
- 25 ובהקדמה – ששיחה הנ"ל נאמרה ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר בהיותו כבר בארה"ב, לאחר השינוי
- 26 במקום, שעל ידו נעשה גם שינוי בהנהגה, כלשון חז"ל¹⁰: "עלת לקרתא הלך בנימוסה", כפי שלמדים
- 27 מהיהודי הראשון, אברהם אבינו, שכאשר המלאכים באו אליו נעשה אצלם שינוי בהנהגה כו'.
- 28 אלא שהפירוש "הלך בנימוסה" אינו כטעות העולם שמוותרים ח"ו על הוראות התורה בשביל להתנהג
- 29 בנימוסי המקום, ובסגנון הנ"ל: "אמריקא איז אנדערש", אלא אדרבה – יש לנצל את נימוסי המדינה

(5) ראה אבות דר"נ ספ"ד.

(6) ואתחנן ד, ד.

(7) ראה גם לקו"ש חל"ג ע' 95 ואילך. וש"נ.

(8) ראה גם אנציק' תלמודית (כרך ה) ערך גאווה (ע' מ ואילך).

וש"נ.

(9) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ג ע' 246. וש"נ.

(10) ב"ר פמ"ח, יד. וש"נ.

(1) שיחת ליל שמח"ת בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות

חנ"ח ע' 138 ואילך). וש"נ.

(2) שיחת שמח"ת בסעודת היום ס"ג (סה"ש תש"ה ס"ע 58

ואילך).

(3) ראה סה"ש תש"ו ע' 53. וש"נ.

(4) ראה תניא שעהיחווה"א פ"ז (פב, א). לקו"ת פרשתנו

(ברכה) צח, א. ובכ"מ.

1 לקדושה, ועד שיהי' אצלו "הלך בנימוסה", היינו, שע"י השימוש בנימוסי המדינה בנוגע לקדושה יגיע
2 להיות בבחי' מהלך – ע"ד המבואר¹¹ בפירוש לשון חז"ל¹² "האי עלמא דאזלינן מיני", שאע"פ שגם
3 בחי' עמידה היא דרגא נעלית, כפי שמצינו שמלאכים נקראים "עומדים"¹³, וגם הנשמות למעלה (קודם
4 ירידתם למטה) הם בבחי' עמידה, כמ"ש¹⁴ "חי ה' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו", הרי ענין ההליכה
5 ("מהלכים") הוא נעלה יותר, ולזה באים דוקא ע"י ירידת הנשמה למטה, וכן עי"ז שמשתמשים בנימוסי
6 המדינה לתועלת הקדושה – "הלך בנימוסה".

7 וכללות הענין בזה – שההליכה למקום חדש היא באופן ש"מה" מצעדי גבר כוננו ודרכו¹⁵ יחפץ¹⁶,
8 היינו, שהקב"ה הולך אותו למקום זה, כדי למלא שם את רצונו של הקב"ה, אלא שענין זה תלוי בבחירתו
9 כו'.

10 ועד"ז בנוגע לעניננו – שמשתמשים עם נימוסי המדינה בענין הפירסום בנוגע למצות ציצית, ללכת
11 עם הציצית בחוץ מבלי להתבייש ולהתפעל מהגוי שרואה אותו ברחוב, דכיון שישנו ציווי הקב"ה
12 "וראיתם אותו וזכרתם גו"¹⁷, הרי הוא מקיים זאת תמיד באופן של פירסום, וכדאיתא בספרים¹⁸ שלבישת
13 הציצית היא "כחותם האדון בעבדיו".

14 ועפ"ז נמצא שהפתגם "אמריקא איז אַנדערש" יש בו קורטוב של אמת¹⁹, אלא שהשינוי הוא בכך
15 שמשתמשים בנימוסי המדינה, כמו ענין הפירסום וההרחבה ("ברייטקייט"), לתועלת הקדושה, וכאמור,
16 שע"ז נעשים בבחי' מהלך – "הלך בנימוסה".

17 ד. ועוד ענין בנימוסי המדינה שיש לנצלו לקדושה:

18 ע"פ תורה צריכה להיות ההנהגה באופן ד"שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך"²⁰. אבל הסדר מצד
19 נימוסי המדינה – שהם שני עולמות נפרדים.

20 ובכן, יש לנצל זאת לקדושה – שתהי' ההנהגה באופן ש"בת כמה באמה כלה בחמותה"²¹ כדי לקרבם
21 לקדושה, וכפי שרואים במוחש, שע"י הילדים ניתוסף אצל ההורים – "והשיב²² לב אבות על בנים גו"²³.

* * *

23 ה. בהמשך להמדובר לעיל אודות ההנהגה באופן ד"עלת לקרתא הלך בנימוסה", שצריך לנצל מנהגי
24 אמריקא לקדושה – ישנו ענין נוסף שצריך לנצלו לקדושה:

25 יש נימוס בארה"ב, שבזמן מן הזמנים, בזמן שמחה, נותנים "מנה כפולה" ("דאָבל ראָשען").

26 ובכן: כיון שבדרך כלל יש "גזירה"²⁴ בנוגע לשתיית משקה ליקח רק ד' כוסיות²⁵, הנה כדי שיהי'
27 הענין ד"שמחה פורץ גדר"²⁶, יבטלו עתה ה"גדר" של ארבע, כך, שיכולים ליקח יותר מארבע, אבל עדיין
28 יש צורך בענין של הגבלה, שהרי משיח עדיין לא בא... ולכן יקחו מנה כפולה – שמונה כוסיות²⁷.

(19) ראה לקמן סכ"א. (20) האזינו לב, ז. (21) מיכה ז, ו. סוטה בסופה. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ג ע' 251. וש"נ. (22) מלאכי בסופו ובפרש"י. (23) חסר הסיום (המו"ל). (24) ראה תורת מנחם – התועדויות חל"ו ס"ע 351 ואילך. וש"נ. (25) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר (בבת-שחוק), שיש כאלו שגזירה זו מפריעה להם, וביקשו ממנו כמ"פ לבטלה כו'. (26) ראה סה"מ תני"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד. (27) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שאין הכוונה שישתו מיד כל השמונה כוסות (ואח"כ עוד הפעם שמונה, עד למספר ל"ב...).	(11) ראה אה"ת בראשית כד, ב. ועוד. (12) עירובין נד, א. (13) ראה תו"א ס"פ וישב (ל, סע"א ואילך). ובכ"מ. (14) מלכים"א יז, א. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 147 הערה 53. וש"נ. (15) להעיר מב' הפירושים ב"דרכו" – דרכו של האדם (גבר) או דרכו של הקב"ה (ראה גם תורת מנחם – התועדויות חכ"ו ריש ע' 131. וש"נ). (16) תהלים לז, כג. וראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ג ע' תקסא (נעתק ב"היום יום" יד חשון), שם ח"ה ע' קג (נעתק ב"היום יום" י תמוז). ועוד. (17) שלח טו, לט. (18) ספורנו עה"פ.
---	---

וענין זה צריך להיות באופן ד"אני המתחיל", ע"ד שמצינו במדרש²⁸ בנוגע לביטול הגזירה במ"ת.¹
 ויש להוסיף ולהעיר, שמספר שמונה שייך במיוחד לשמו של ה'יו"ט: "שמיני עצרת" (כולל גם שמח"ת
 שהוא יו"ט שני של שמע"צ), כפי שאומרים בנוסח התפלה וברכת המזון: "יום שמיני עצרת החג הזה",³
 להיותו בהמשך לשבעת ימי הסוכות.⁴

זאת ועוד:

בנוגע לשמחת בית השואבה שבחג הסוכות, שעז"נ²⁹ "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים" (כמ"ש
 הרמב"ם³⁰) – איתא במשנה³¹ "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין .. באבוקות של אור", "בארבע אבוקות
 או בשמונה", והרי שמונה הוא הכפל של ארבע.⁸

ועוד ענין בזה, ששמע"צ ושמח"ת קשורים גם עם לוחות שניות שניתנו ביוהכ"פ³², שענינו עבודת
 התשובה, שע"ז נעשה העילוי ד"כפלים לתושי"³³.

ו. ויש להוסיף בנוגע למקור הענין של כפל בתורה – שמצינו זאת בתושב"כ, בחומש, ודוקא בנוגע
 לענין בלתי-רצוי:¹¹

גנב – משלם כפל³⁴, משא"כ גזלן, שנאמר בו רק "והשיב את הגזילה גוי"³⁵, אבל לא כפל.¹³

הטעם הפשוט לחיוב תשלומי כפל (מלבד הטעם ע"פ נגלה שזהו ענין של קנס) – כדי שלא יחזור
 ויגנוב פעם נוספת, שכן, אם רק יחייבו אותו להחזיר את הגניבה, הרי זה לא ימנע אותו לחזור ולגנוב,
 דממה-נפשך: אם יתפסו אותו ויצטרך להחזיר את הגניבה – לא הרויח מאומה, אבל גם לא הפסיד, ולכן
 כדאי לו לנסות, אולי לא יתפסו אותו ואז ירויח; ולכן מחייבים את הגנב לשלם כפל, שע"ז ימנע מלגנוב,
 כדי שלא להסתכן בהפסד של תשלומי כפל.¹⁸

אבל, אי משום הא, היו צריכים לחייב גם גזלן בתשלומי כפל?

ועכצ"ל, שאם חיוב תשלומי כפל הי' יכול למנוע את הגזלן לחזור ולגזול, היו מחייבים אותו, אלא
 כיון שרואים שאין לו רגש של בושה, אזי גם חיוב תשלומי כפל לא יועיל לו; ולכן רק גנב, שיש לו
 רגש של בושה, יש לקוות שהחיוב בתשלומי כפל ימנע אותו לחזור ולגנוב.²²

ואע"פ שגם גנב אינו מתבייש מהקב"ה – אף שמאמין בו, כמארז"ל³⁶ "גנבא אפום מחתרתא רחמנא
 קרייא", שמזה מוכח שאינו חושב שהקב"ה נמצא ברקיע השביעי ואין לו עסק עם העולם, אלא הוא
 מאמין שהקב"ה נמצא בעוה"ז, ולכן מתפלל אליו שיעזור לו בפעולת הגניבה בעוה"ז החומרי – הרי
 יש לו עכ"פ רגש של בושה מפני בני-אדם, ולכן יש לקוות שהחיוב בתשלומי כפל ימנע אותו מלחזור
 ולגנוב, ועד שיתגלה אצלו גם רגש הבושה כלפי הקב"ה (שלעת-עתה הוא בהעלם אצלו, ובלשון
 הגמרא³⁷: "יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם").²⁸

והרי ענין הבושה הוא מהמדות של בניי (כדאיתא בגמרא³⁸ "שלשה סימנים יש באומה זו, הרחמנים
 והביישנים וגומלי חסדים"), כפי שנקבע בנפשם בשעת מ"ת, שכן, ישראל מצד טבעם הם "עזין
 שבאומות" (כדאיתא בגמרא במסכת ביצה³⁹: "שלשה עזין הן, ישראל באומות כו'"), להיותם בני אברהם³¹

ואילך. וש"נ.

(33) איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.

(34) משפטים כב, ג"ו.

(35) ויקרא ה, כג.

(36) ברכות סג, א (לגירסת הע"י).

(37) שם כה, ב. הובא בתניא פמ"א.

(38) יבמות עט, א.

(39) כה, ב.

אלא יש צורך להחזיק חשבון כו', באופן שאמירת ה"לחיים" תומשך ותספיק עד לסימונה של ההתוועדות באופן ש"תם ונשלם", גם מלשון שלימות.

(28) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו. ועוד.

(29) אמור כג, מ.

(30) הל' לולב פ"ח ה"ב.

(31) סוכה נא, סע"א ואילך ובפרש"י.

(32) ראה תורת מנחם – התוועדויות סה"מ תשרי ע' רטז

- 1 יצחק ויעקב, ובניו של הקב"ה שאמר והי' העולם, אלא שמ"ת פעל אצלם טבע הבושה⁴⁰ (ולולי מ"ת
- 2 לא הי' קיום לעולם מצד העזות של בני").
- 3 [ועפ"ז יש לתרץ – בדרך אגב – קושיא בתניא פ"א, שמזכיר המדות טובות שבטבע כל ישראל:
- 4 "רחמנות וגמילות חסדים", ולא מזכיר טבע הבושה – כי, שם מדובר אודות "מדות טובות שבטבע כל
- 5 ישראל בתולדותם", בירושה מהאבות כו', ואילו טבע הבושה נתחדש אצל בני במ"ת⁴¹].
- 6 ונוסף על המקור לענין הכפל בנגלה דתורה – צריך יהודי לחפש את המקור גם בתורת החסידות:
- 7 בנוגע לענין התשובה – בירור ניצוץ הקדושה שנפל בלעו"ז והעלאתו לשרשו ומקורו – מביא רבינו
- 8 הזקן באגה"ת⁴² מאמר רז"ל⁴³ "אם הי' רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים, לשנות פרק אחד ישנה ב'
- 9 פרקים", שזהו"ע הכפל, ועד לה"כפל" עי"ז ש"דונות נעשו לו כזכיות"⁴⁴.
- 10 ז. ויה"ר שינצלו לקדושה את הענין ד"הלך בנימוסה", ובנדו"ד, בנוגע ל"מנה כפולה"⁴⁵ דאמירת
- 11 לחיים, וע"פ המבואר בהשיחה⁴⁶ ג' טעמים במעלת המשקה, הרי זה שייך לכל ההולכים באורחותיו,
- 12 שזקוקים לזה כו', וכל מי שיכול צריך לנצל זאת, הן בנוגע לד' הראשונים, והן בנוגע לד' שלאח"ז⁴⁷.
- 13 וע"י ההוספה בענין השמחה יתוסף גם בענין ההליכה ("הלך כו'") "מחיל אל חיל"⁴⁸ במשך כל השנה
- 14 – שילך לבטח דרכו בלימוד התורה בהתמדה ושקידה, ובקיום המצוות בהידור, ככל ההחלטות הטובות
- 15 שנתקבלו בשמע"צ ושמח"ת.
- 16 ועד שההליכה היא באופן ש"ויפגעו בו מלאכי אלקים וגו'"⁴⁹, ובקרב ממש פוגעים במשיח צדקנו
- 17 שיוליכנו קוממיות לארצנו הקדושה, בגאולה האמיתית והשלימה.
- 18 * * *
- 19 ח. הביאור בדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה הנ"ל⁵⁰ שבשמח"ת "תרעין פתיחין", "שערי אורה שערי
- 20 ברכה שערי הצלחה", והכל לוקחים ע"י התורה,
- 21 – דלכאורה אינו מובן הטעם שנקט ג' הענינים דאורה ברכה והצלחה דוקא⁵¹, ובפרט שגם קודם

— זה כבר חידוש של ארה"ב! — אצל נח כתיב (נח ט, כ"א) "ויטע כרם (ולאחרי שעשה מהענבים יין) וישת מן היין וגו'", ואז נדרם; אבל לא מהידיעה בלבד!
(48) תהלים פד, ח.
(49) ויצא לב, ב.
(50) שיחת יום שמח"ת תש"ה ס"ה (סה"ש תש"ה ע' 59).
וראה גם שיחת ליל שמח"ת תשי"ב ס"ד ואילך (תורת מנחם – התוועדויות ח"ד ע' 73 ואילך).
(51) ואין לומר שהכוונה היא שבשמח"ת נמשכים על כל השנה* כל הענינים שמתחילים בכל אותיות הא"ב, ונקט רק התחלתם – דא"כ, לאחר האותיות א"ב (אורה ברכה) הי' לו להזכיר (לא אות ה', הצלחה, אלא) אות ג' (גאולה וכיו"ב), כפי שמצינו בכמה נוסחאות של "יהי רצון"; או שהי' צריך להזכיר האות הראשונה והאות האחרונה – א"ת*.

(40) חדא"ג מהרש"א ליבמות שם.
(41) ראה גם תניא עם לקוט פירושים מרבותינו נשיאינו לשם (ע' לז). וש"נ.
(42) ספ"ט.
(43) ויק"ר רפכ"ה.
(44) יומא פו, ב.
(45) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר (בבת-שחוק), שכאשר מנצלים נימוסי המדינה להפכם לקדושה, נחשב הדבר ל"גניבה"... ולכן צריך להיות "שנים ישלם"!
(46) שיחת ליל שמח"ת תש"ה ס"ו (סה"ש תש"ה ע' 57).
(47) בהמשך ההתוועדות אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שלפלא, שהדיבור כשלעצמו אודות שמונה כוסות, פעל כבר חלישות אצל הקהל; בדרך כלל, שתיתי יין פועלת מצב של שינה, וגם לא כ"כ מהר... אבל שהידיעה בלבד אודות שתיית יין תפעל ענין של שינה

(*) שכוללת את כל השינויים שישנם במשך השנה מתחילתה ועד סופה – שנה (לא רק מלשון "משנה" (נסמן בלקו"ש ח"י"ז ע' 150), שחזור ושונה מהלך השמש (שהרי עפ"י הי' אפשר לקרוא גם לחודש בשם "שנה", ע"ש שחזור ושונה מהלך הלבנה), אלא גם) מלשון שינוי (עבוה"ק ח"ד פ"ט). וכפי שמצינו גם בעניני חג הסוכות, שמעלת האתרוג – "פרי עץ הדר" (וממנו למדים ענין ה"הדר" גם בנוגע לשאר המינים (ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ח ריש ע' 97. וש"נ)) – היא ש"דר באילנו משנה לשנה" (סוכה לא, א"ב) ולא רק שנה אחת, אלא כמה שנים – שהרי כדי שאתרוג יהי' כשר למצותו צריכים לעבור תחילה ג' שנות ערלה ושנה רביעית (נסע רבעי), ורק לאחר"ז יכולים להביאו לברוקלין ולברך עליו, שסובל את כל שינויי האוירים שישנם במשך י"ב חדשי השנה, "קור וחום וקיץ וחורף גו'" (נח ח, כב), ולא רק שסובל אותם ואינם מזיקים לו, אלא אדרבה, שגדל מהם כו' (ראה המשך וככה תרל"ז פצ"ד (סה"מ תרל"ז ע"ב ע' תרכו ואילך)).
(**) ע"ד שמצינו בשנר היחוד והאמונה (פ"ב) בפירוש "זאתה מחי" את כלום" (נחמ"י ט, ו), ש"אתה" הן "האותיות מא' ועד תי"ו, והה"א היא ה' מוצאות הפה מקור האותיות".

- מ"ת⁵² היו כבר ענינים אלו⁵³ (שהרי ענין האור הי' כבר⁵⁴ בהתחלת הבריאה⁵⁵, וכן ענין הברכה – ב'¹ ד"בראשית", לשון ברכה, וענין ההצלחה – "וירא אלקים גו' והנה טוב מאד"⁵⁶, ש"נעשה הכל באופן היותר טוב⁵⁷ בדרך הצלחה"⁵⁸) –
- כי, נוסף לכך שכיון שבמ"ת בטלה הגזירה²⁸ והמחיצה בין עליונים ותחתונים⁵⁹, נעשים כל ענינים אלו בשלימותם⁶⁰, כפי שהם מצד העליון, בורא⁶¹, הנה בשמח"ת, שבנ"י "מעטרן לס"ת בכתר דילי"⁶², ה"ה ממשיכים ומגלים גם בתורה⁶³ את שרשה כפי שמושרשת בעצמותו ית'⁶⁴, ודוקא אז נמשכים ע"י

שתכליתו להתבטל לפני הקב"ה ולהתאחד עמו*. וזהו כל ענין הקרבנות – ע"פ מ"ש הרמב"ן (ויקרא א, ט) ש"צוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן .. וישרוף באש .. ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו .. וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה כו' – כידוע תורת רבינו הזקן (לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך) על הפסוק (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכס", דלכאורה הול"ל "אדם מכס כי יקריב", אך הענין הוא, שאמיתית ענין הקרבנות הוא באופן ש"הקרבן הוא מוכס", שהאדם מקריב להקב"ה חלבו ודמו (כלשון הכתוב (יחזקאל מד, טו): "להקריב לי חלב ודם"), שהו"ע התענוג והחיות, ועי"ז נעשה "לחמי לאשי" (פינחס כח, ב), ש"ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים" (זח"ג ז, ב).

(61) ולכן הרי זה שלא בערך כלל לגבי קודם מ"ת, שאז הגיעו לכל היותר לבחי' אריך, חיצוניות הכתר, שזהו עדיין בחי' נברא; ואילו ע"י התורה – "אותי אתם לוקחים" (ראה תורת מנחם – התועדויות חנ"ז ע' 265. וש"נ).

(62) זח"ג רנו, ב.

(63) ועי"ז נעשה עילוי גם בתורה – כי, אף שנתנית התורה היא לתועלת בני', הרי לא יתכן שבגלל זה יה' חסרון ח"ו בתורה, ובלשון הכתוב (וירא יח, כה): "השופט כל הארץ לא יעשה משפט" (בתמ"י), ועכ"ל, ש"ע נתינת התורה לבנ"י ניתוסף עילוי בתורה גופא.

וזהו גם הענין דלימוד התורה לשמה – לא רק ללא כוונה צדדית, אלא לשם התורה (כמו לשמה בנוגע לגט וס"ת), היינו, לטובת התורה. ואף שלכאורה לא זקוקה התורה ל"טובה" שלו, שהרי התורה ניתנה מ"נותן התורה", ויש בה לא רק בחי' גרמוהי, אלא גם בחי' חייה – הרי סוכ"ס התורה מצד עצמה היא בגדר נברא, ולא בורא (שהרי זוהי תורה, ולא "נותן התורה"), ואילו ע"י בני' ניתוסף עילוי גדול יותר בתורה – שנמשך בה בחי' איהו (שלמעלה גם מחייה), ובאופן ש"אורייתא וקוב"ה כולא חד" (ראה זח"ב ס, א. לקו"ת נצבים מו, א. ובכ"מ).

(64) וכידוע הקושיא במאמר הזהר (ח"ג עג, א) "תלת קשרין מתקשראן דא ברא, ישראל באורייתא ואורייתא בקב"ה" – הרי בהתקשרות של ג' דברים יש רק ב' קשרים? – אך הענין הוא (ראה תורת מנחם – התועדויות חמ"ד ס"ע 313 ואילך. וש"נ), שמלבד הקשר של ישראל עם קוב"ה ע"י התורה, יש גם קשר בין ישראל לקוב"ה באופן ישיר, והיינו, שבתחילה הסדר הוא שאורייתא עומדת בין ישראל לקוב"ה ומחברת אותם, אבל לאחר"ז נעשה הסדר שישאל עומדים בין אורייתא לקוב"ה ומחברים אותם. ובנוגע לזמני השנה – הנה בכל השנה מחברת התורה את בני' עם הקב"ה, ואילו בשמח"ת מחברים בני' את התורה עם הקב"ה.

(52) ואף שגם אז הי' קיום וחיות כל הענינים ע"י התורה, כדאייתא במדרש (ב"ר בתחלתו) "התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה .. הי' הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם", "אסתכל באורייתא ובורא עלמא" (זח"ב קסא, ריש ע"ב) – הרי כאן מדובר אודות ענין מיוחד שנחדש בשמח"ת.

(53) ועוד זאת, שהיתה בהם גם מעלת העבודה [היפך הענין ד"נהמא דכיסופא" (ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת זו, ו, ריש ע"ד. ובכ"מ), וכמארז"ל (ב"מ לח, א) "אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבין של חבירו", כולל גם בנוגע ל"רעך .. זה הקב"ה" (פרש"י שבת לא, א)] – שהרי רק בתחלת הבריאה כתיב (בראשית ב, ה) "ואדם אין לעבוד את האדמה", אבל מיד כשנברא אדה"ר, התפפל על הגשמים וירדו כו' (פרש"י עה"פ).

(54) ואדרבה: האור שנברא ביום ראשון – גנוז בתורה, (נסמן בתורת מנחם – התועדויות ח"ב ע' 55), והיינו, שבתורה, אור זה הוא בהעלם, ואילו בעולם, האיר אור זה בגילוי.

(55) ולהעיר, שלפני "שני אלפים תורה" היו "שני אלפים תהו" (סנהדרין זו, סע"א. וש"נ), והרי המעלה דתהו שיש בו אורות מרובים (ראה ע"ח ש"י פ"ה. ש"י א"ב).

(56) בראשית א, לא. כולל גם המעלה דאתהפכא חשוכא לנהורא – כמובן מדרשת רז"ל (ב"ר פ"ט, יו"ד. יל"ש עה"פ (רמז טז). ועוד) "טוב זה מלאך חיים, מאד זה מלאך המות", שגם אותו מהפכים לטוב.

(57) וכמובן גם ממ"ש ביוסף שבהיותו בבית פוטיפר הי' "איש מצליח" (וישב לט, ב) – שהרי בודאי היו בבית פוטיפר עוד עבדים שהרוויחו את לחמם כו' (דאל"כ, לא הי' פוטיפר מחזיקם בביתו...), ואעפ"כ, רק על יוסף נאמר "ויהי איש מצליח", כיון שעבודתו ופעולתו היתה יותר מכפי שדרשו וציפו ממנו.

(58) המשך תער"ב ח"ב ס"ע א"ק ואילך. ע' א"קג ואילך. (59) שזהו כל ענין המצוות – כנוסח ברכת המצוות: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו" – שעל ידם נעשה ענין של צוותא ו(עד ל)חיבור של האדם מקיים המצוה עם הקב"ה (ניצוץ בורא עם בחי' יחידה שבנפש – גם כפי שקשורה עם הגוף), וכמ"ש "ואתם הרבקים בה' אלקיכם חיים גו'", כשם שהקב"ה והתורה נקראים חיים (כנ"ל ס"ב).

ועד שע"ז יקוים היעוד (ישע"י מ, ה) "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו גו'", שאפילו ה"בשר" (של אינו יהודי, ולא רק מין המדבר, אלא גם בעלי חיים) יראה את כח הפועל האלקי (עליון) בנפעל (תחתון), ולא כמו עתה שרק יחיד סגולה זוכים לראות (לא את ה"קורה" (ב"אלקין"), אלא את) כח הפועל בנפעל, ורק בזמנים מיוחדים (ראה תורת מנחם – התועדויות ח"ד ריש ע' 258. וש"נ).

(60) וכמשנ"ת בהמכתב (דימי הסליחות תשכ"ט – אג"ק חכ"ו ע' רטו) בנוגע לשלימות האמיתית של מין המדבר –

(*) כמו בדצ"ח, ששלימות הצומח היא כשמתעלה ונכלל בחי', ושלימות החי היא כשמתגלה ונכלל במדבר – ע"י האכילה שנעשית דם ובשר בכבוד.

1 התורה⁶⁵ כל הענינים הנ"ל בתכלית השלימות –

2 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ט ע' 380 ואילך.

3 * * *

4 ט. בהמשך להמדובר לעיל שבשמח"ת "תרעין פתיחין", "שערי אורה שערי ברכה שערי הצלחה" –
5 יש להוסיף, שלא זו בלבד שהשערים פתוחים וכל הרוצה יכול לבוא וליטול, אלא עוד זאת, שזהו באופן
6 שהקב"ה אומר "אני מורה לכם כו' כאדם האומר לבנו בחר לך חלק היפה בנחלת, ומעמידו על חלק
7 היפה .. לומר את זה קח לך"⁶⁶, וכאמור, שלוקחים זאת ע"י התורה.

8 אמנם, אין כוונתי לומר שצריכים עתה להתיישב ללמוד תורה... (והוסיף בבת-שחוק): זה מה שחסר
9 לי ("מער פעלט מיר ניט") שאדרוש להתיישב ללמוד! – רבותינו נשיאנו היו להם "כתפיים רחבות"
10 ("ברייטע פלייצעס"), ולכן היו יכולים לדרוש זאת, אבל בלאה"כ, אין זה הענין של שמח"ת לשבת
11 וללמוד!

12 – בשעה שהדפיסו את קונטרס החלצו, זירזו ביותר שיהי' מוכן קודם שמח"ת⁶⁷, ובפשטות הי' הטעם
13 לזה, לפי שבשמח"ת באותה שנה מלאו יובל שנים⁶⁸ לאמירת המאמר. וכיון שענין זה התנהל על ידי,
14 הנה כשנכנסתי לכ"ק מו"ח אדמו"ר ודברתי עמו אודות המאמר, אמרתי, שכיון שהמאמר הי' מוכן
15 לשמח"ת, אזי יוכלו ללמוד בו בשמח"ת. ואז הסתכל עלי כ"ק מו"ח אדמו"ר במבט של פליאה: וכי
16 בשמח"ת ישבו ללמוד? ...!

17 ולכן מצינו שגם מאמרי החסידות שנאמרו בשמח"ת היו בקיצור, כיון שענינו של שמח"ת אינו לימוד
18 התורה⁶⁹.

19 י. ויש להוסיף ולבאר הענין ד"שערי אורה וכו'" – בפשטות:

20 ענין האור – אינו פועל מציאות חדשה, כי אם לאחר שישנה מציאות מסוימת אלא שלא יודעים
21 מהותה של מציאות זו, הנה כשמאיר אור, אזי רואים מהי המציאות, ומה צריך לעשות עמה כו'⁷⁰.

22 וכן הוא בנוגע לתורה – שנקראת "תורה אור"⁷¹, ועד שאפילו בלשון תרגום נקראת התורה
23 "אורייתא", כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷² שפירושו "אור ייתא", דהיינו, הבאת והמשכת האור בעולם,
24 שעי"ז רואים את המציאות האמיתית של העולם, שכן, לולי זאת, רואים אמנם "עולם", אבל לא יודעים
25 שהעולם נברא ע"י הקב"ה – "בראשית ברא אלקים גו"⁷³.

26 ענין זה התחיל אמנם ע"י אברהם, עליו נאמר⁷⁴ "מי העיר ממזרח גו'", "אל תקרי העיר אלא האיר"⁷⁵,
27 שהאיר את העולם עי"ז שהכריז שהקב"ה הוא בעה"ב על העולם;

(69) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף: כאן, יש כאלו שנרדמים
עוד קודם אמירת המאמר, ויש כאלו שמתאפקים מלהרדם עד
המאמר, ואז נרדמים; יש מהם ששומעים רק את הפסוק, ויש
מהדרים לשמוע גם את השאלות, ובוחנים אם הם שאלות
טובות... ויש כאלו שמתאפקים עד לאחר סיום המאמר, ואז
נרדמים גם הם... כי אי אפשר בלאו הכי, ובהכרח שתהי' קצת
שינה (וסיים, ששמח"ת "שאדט ניט"... (ראה סה"ש תורת שלום
ע' 53 ואילך. (ועוד, ולכן אפשר להזכיר זאת).

(70) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"א ע' 414. וש"נ.

(71) משלי ו, כג.

(72) סה"ש תש"ד ריש ע' 116.

(73) בראשית א, א.

(74) ישעי' מא, ב.

(75) ב"ר פ"ב, ג.

(65) תורה דוקא, יותר מאשר מצוות – כי, בנוגע למצוות, הרי
"אין שינוי בקלף התפילין ע"י הנחתן בראש ובזרוע" (תניא קו"א
קנה, א), משא"כ בתורה, שעל ידה נעשה שינוי בעולם בגלוי,
כדאיאת בירושלמי (כתובות פ"א ה"ב. ויש"ג) על הפסוק (תהלים
נז, ג) "לא-ל גומר עלי". וכן בנוגע לאדם – שבמצוות לא רואים
בגלוי את השינוי שנעשה בו ע"י קיום המצוה, והיינו, שאף
שברור הדבר שנעשה שינוי, הרי לא רואים זאת בגלוי, כי אם
יחידי סגולה (ישש להם "אָפּענע אויגן"), כמו ה"ינוקא" שבזהר
(ח"ג קפו, א) שהכיר שלא קיימו מצות ק"ש; משא"כ בלימוד
התורה יכול כל אחד לראות שנעשה בו שינוי, החל מתוספת
הידיעה כו'.

(66) פרש"י ס"פ נציבים.

(67) ראה גם שיחת ליל שמח"ת תשי"ז סי"ט (תורת מנחם –

התוועדויות חנ"ח ע' 86).

(68) תרנ"ט – תש"ט.

אבל אעפ"כ, גם אז לא ידעו עדיין מהי המשמעות האמיתית של בעלות הקב"ה על העולם – כי,¹
 אע"פ שבנוגע לאברהם אבינו נאמר ש"כליותיו כו' מלמדות אותו תורה"⁷⁶, וכפי שמביא הרמב"ם בספרו
 יד החזקה⁷⁷ (ספר של הלכות, שבזה מודגש יותר אמיתת הדבר) "שהשיג דרך האמת וכו'", הרי עדיין
 היתה הגזירה ש"עליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים"⁷⁸, כך, שלא היתה יכולה
 להיות התחברות והתקשרות עם הקב"ה באופן שנעשים מציאות אחת, ולכן לא היו יכולים לראות את
 הענין ד"ה' אחד"⁷⁸.

וזהו מה שנתחדש במ"ת ע"י התורה – כי, אע"פ שהעיקר הוא ענין הקבלת-עול לקיים התומ"צ, הרי
 צריך להיות גם ענין ההבנה וההשגה בתורה, ע"י הקדמת היגיעה כו',

– כולל גם שלימוד התורה הוא באופן של אור, לילך בדרך ישרה, ולא ב"מחשכים"⁷⁹, שזהו"ע
 הקושיות כו' שבתלמוד בבלי⁸⁰, שהם אמנם קושיות אמיתיות, אבל הם בכל זאת קושיות... –
 ועד שנעשה מציאות אחת עם התורה, שלכן "נקראת התורה על שמו", כפי שהי' אצל משה, כמ"ש⁸¹
 "זכרו תורת משה עבדי".

יא. ועפ"ז מובן גם שאע"פ שיש ב' אופני עבודה, העבודה דישכר והעבודה דזבולון (וכידוע
 שבפרטיות נחלקים בנ"י לעשר דרגות⁸², אבל בכללות ישנם ב' החלוקות דישכר וזבולון), מארי תורה
 ומארי עובדין טבין⁸³ – יש חילוק ביניהם בנוגע לענין האור;

בנוגע לעצם המציאות, יש לשניהם מציאות אמיתית, אבל בנוגע לענין האור ("זאגן אַז ס'איז געוואָרן
 ליכטיג") – הרי זה שייך רק אצל מי שלומד תורה באופן שנעשה מציאות אחת עם התורה.

מובן וגם פשוט שאין הכוונה למעט ח"ו במעלת קיום המצוות, או בלימוד התורה סתם, שהרי בודאי
 גדלה ביותר מעלת קיום המצוות מתוך קבלת עול, וכן לימוד התורה סתם, שכן, אם רק ישנו הענין
 ד"ברכו בתורה תחילה"⁸⁴, אזי "הקב"ה קורא ושונה כנגדו"⁸⁵; אבל בכדי שיהי' אצלו ענין האור בתכלית
 השלימות, הרי זה דוקא ע"ז שנעשה מציאות תורנית ("א' תורה/דיקע מציאות").

וזהו אמיתית הענין ד"שערי אורה" שנעשה ע"י התורה דוקא.

יב. ויובן יותר מהענין ד"שערי ברכה" שגם הם נמשכים ע"י התורה:

ובהקדם המשל מענין האור – שדוקא על ידו יכולים לנצל את הברכה בתכלית השלימות, כי, בשעה
 ששורר חושך, יכולים אמנם לממש ולהרגיש את הדבר ע"י חוש המישוש, ולידע אם הוא מרובע או
 עגול, קטן או גדול, ולהריחו ע"י חוש הריח וכו', אבל כל זמן שלא רואים אותו, אי אפשר לנצלו
 בשלימות; ורק כאשר הבית נעשה מואר, אזי יכולים לנצל את הדבר בשלימותו. ואז נעשה ענין הברכה
 – שהרי לא די בכך שישנו עצם מציאות הדבר, אלא התכלית היא לנצלו באופן הכי טוב והכי נעלה,
 עבור ענינים טובים.

ולדוגמא:

כשאומרים ליהודי שהעדר שמירת שבת מהווה עיכוב ומניעה לפרנסה⁸⁶, יכול לטעון שהוא רואה את
 ההיפך: אם החנות שלו תהי' פתוחה גם בשבת, ישנו יום נוסף בשבוע שקונים סחורה, ועי"ז מרויח יותר
 כסף. אלא מאי, יש איסור בדבר – יש ביכלתו לעשות תשובה. ואף שהאומר "אחטא ואשוב אין מספיקין"

שמור"ר פ"ל, ד. ויש"נ.

(82) ראה זח"ב פב, א. הובא בלקו"ת ר"פ נצבים.

(83) ראה תניא אגה"ק ס"ה (קט, א). ובכ"מ.

(84) נדרים פא, א. ויש"נ.

(85) תדבאר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

(86) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"י ע' 74.

(76) שם פס"א, א.

(77) הל' ע"ז פ"א ה"ג.

(78) ואתחנן ו, ד.

(79) איכה ג, ו.

(80) סנהדרין כד, א.

(81) מלאכי ג, כב. וראה שבת פט, א. מכילתא בשלח טו, א.

- 1 כו"ק⁸⁷, הרי רבינו הזקן אומר⁸⁸ ש"אם דחק ונתחזק . . מקבלין תשובתו", ו"ברייטקייט" – לא חסר
2 באמריקא! ...
- 3 ובכן, צריך לידע, שאפילו אלו שרודפים ("יאגן זיך") רח"ל אחרי הכסף, הרי העיקר הוא לא רק
4 להשיג את הכסף [ואז – להפוך ל"קמצן", ובזה תתבטא ההנאה שלו...], אלא גם להבטיח את
5 ההשתמשות בכסף באופן הרצוי, ולא באופן שיתבזבז עבור ענינים שאין בהם ממש, ועאכו"כ לא עבור
6 ענינים לא טובים ח"ו – כפי שראינו במוחש שיש כאלו שהוצרכו להוציא כספים עבור ענינים לא טובים,
7 ולאח"ז נשארו ללא כסף, שזהו גרוע יותר ממי שלא הי' לו כסף מעולם, דכיון שכבר טעם את הטעם
8 של כסף, אזי הצער מאיבוד הכסף הוא כמה פעמים ככה.
- 9 וכיון שכן, הרי מובן שאין שום תועלת בכך שירוויח יותר כסף מהמסחר בשבת – אם אינו בטוח
10 שהכסף ינוצל רק עבור ענינים טובים.
- 11 יג. ומזה מובן, שאמיתית הענין ד"שערי ברכה" תלוי בכך שישנו הענין ד"שערי אורה" – ע"י לימוד
12 התורה באופן ש"נקראת של שמו", שאז יודע כיצד להתנהג גם בצאתו לעסוק בעניני העולם (לאחרי
13 התפלה ולימוד השיעורים בתורה ונתינת הצדקה), באופן שגם עניני העולם נעשים מוארים אצלו –
14 שמקיים על ידם את הציווי "בכל דרכיך דעהו"⁸⁹, ואז נמשכת ברכת ה' למטה מעשרה טפחים, באופן
15 שמנוצלת רק עבור ענינים טובים.
- 16 וכפי שהבטיחה התורה שכאשר "בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", אזי "ונתתי גשמיכם
17 בעתם"⁹⁰ – "ונתתי" דייקא, ע"י הקב"ה בעצמו, ובאופן ש"כל הנותן"⁹¹ בעין יפה הוא נותן"⁹² – וכל
18 הברכות האמורות בפרשה, עד "ואולך אתכם קוממיות"⁹³, ככל הפירושים שנאמרו בפשטני המקרא
19 ובמדרשי חז"ל.
- 20 ובזה נכללת גם ברכתו של יעקב, ובאופן ד"אף שמיו יערפו טל"⁹⁴, "אף ברכתו של יצחק נוספת על
21 ברכתו של יעקב, ויתן"⁹⁵ לך האלקים מטל השמים וגו'⁹⁶, הן כפשוטו והן ככל הפירושים שבדרשות
22 חז"ל⁹⁷, ובאופן ש"יתן ויחזור ויתן"⁹⁸.
- 23 וכאשר ישנם הענינים דאורה וברכה, אזי ניתוסף הענין העולה על כולנה – "שערי הצלחה", שכל
24 הענינים נעשים בהצלחה רבה ומפלגה למעלה מן המשוער, כמ"ש ביצחק⁹⁹ "וימצא גו' מאה שערים
25 ויברכהו ה'", "שאמדוה . . ועשתה על אחת שאמדוה מאה".
- 26 ובאופן כזה נכנסים מתוך ריקוד לעבודה ד"יעקב הלך לדרכו"⁴⁹ על כל השנה כולה, שנעשית שנת
27 אורה שנת ברכה ושנת הצלחה, ושנת שמחה מופלגה עד לאופן של ריקוד, ועד שיוצאים בריקוד לקראת
28 משיח צדקנו, בעגלא דידן.

* * *

30 יד. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה להבין ענין שמחת תורה.

* * *

(87) יומא פה, ב (במשנה).
(88) תניא אגה"ת פ"א (ק, ב). וראה שם ח"א פכ"ה (לא, ב).
(89) משלי ג, ו.
(90) ר"פ בחוקותי ובתו"כ ופרש"י.
(91) ופועל גם אצל המקבל – "פנים בפנים" – שמקבל זאת בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות, גם אם מטבעו הוא בעל מרה-שחורה שרואה להיפך כו'.
(92) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(93) שם, יג.
(94) ברכה לג, כח.
(95) תולדות כז, כח.
(96) פרש"י ברכה שם.
(97) ראה ב"ר פס"ו, ג.
(98) ב"ר שם. הובא בפרש"י תולדות שם.
(99) תולדות כז, יב ובפרש"י.

טו. דובר לעיל (במאמר¹⁰⁰) אודות דברי הזהר⁶² "ונוהגין למעבד ישראל עמה חדוה ואתקריאת שמחת תורה", "נוהגין" דייקא – שלא מדובר כאן אודות המצות עשה מן התורה "ושמחת בחגך"¹⁰¹, או המצוה המיוחדת דשמחת חג הסוכות, כמ"ש²⁹ "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים", אלא אודות תוספת שמחה מצד מנהג ישראל.

ובהקדמה – שכללות הענין דמנהגי ישראל אין בו משום "בל תוסיף"¹⁰², כיון שלא עושים זאת בתור הוספה בתומ"צ, מצוה נוספת, אלא מלכתחילה ניתוסף הדבר בתור מנהג.

וכללות הענין בזה – שנוסף על ענין המצוות, שעל ידם מקיימים רצון העליון, כמו מצות תפילין, ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין"¹⁰³, שמברכים עלי' "אשר קדשנו במצוותיו וצונו" – יש כח לבנ"י לקבוע מנהג, ו"מנהג ישראל תורה היא"¹⁰⁴, ועד שמצינו בירושלמי¹⁰⁵ שמנהג מבטל הלכה, והיינו, שיש עילוי במנהג גם לגבי דין, ומהאי טעמא אין הדבר יכול לבוא באופן של דין ברו¹⁰⁶, אלא משאירים לבנ"י שיוסיפו ענין זה בתור מנהג ישראל.

טז. ויש להביא דוגמא לדבר בהלכות התורה – בנוגע לקידוש החודש:

ובהקדים – שענין קידוש החודש שייך במיוחד לר"ה, שעניניו נמשכים בגילוי בחג הסוכות, כמ"ש¹⁰⁷ "בכסה ליום חגיגנו" (שלכן גם הקביעות דחג הסוכות היא באותו אופן כמו הקביעות דר"ה), כדרשת חז"ל¹⁰⁸ "אזיהו חג שהחודש מתכסה בו, הוי אומר זה ר"ה", והיינו, שהחג היחידי שבא ביחד עם ר"ה הוא ר"ה.

ובכן: קידוש החודש הוא ענין שנפעל בכחן של ישראל, וכמארז"ל¹⁰⁹ "כשמתכנסין מלאכי השרת לפני הקב"ה לומר אימתי ר"ה ואימתי יוהכ"פ, הקב"ה אומר להם.. אני ואתם נלך אצל ב"ד של מטה", ועד שדרשו חז"ל¹¹⁰ על הפסוק¹¹¹ "אשר תקראו אותם", "אתם" כתיב, "אתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזדיין כו'".

ליתר ביאור:

בכל המצוות מצינו שקיומם נמסר להשערת בני אדם, שלכן אין חיוב להשתמש בכל המכשירים המודרניים כדי למצוא תולעים, וכיו"ב בשאר המצוות, כיון שעניני התומ"צ נמסרו לבנ"י לקיימם לפי ראות עיניהם, לפי כחם וכו'¹¹².

ובלשון הגמרא¹¹³: "פורתא לא דק" – שאין הפירוש בזה שהתורה לא מדייקת ח"ו, אלא שלכתחילה קבעה התורה מדידה שאינה מכוונת, וזוהי המדידה שע"פ התורה.

אמנם בקידוש החודש יש חידוש מיוחד – שקביעת החודש היא ע"פ ב"ד אפילו כשהם במעמד ומצב ד"מזדיין"!

ובהקדים – שלבנ"י ניתן ענין הבחירה, כך שאפילו הקב"ה בעצמו אינו בעה"ב (כביכול) על זה, וכמ"ש⁹⁰ "אם בחוקתי תלכו", "אין אם אלא לשון תחנונים"¹¹⁴, והיינו, שהקב"ה מבקש ומתחנן לבנ"י

(106) ראה גם לקו"ש שבפנים (ס"ח) ע' 385 ואילך.

(107) תהלים פא, ד. וראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, סע"ג ואילך. ובכ"מ.

(108) ר"ה ח, סע"א ואילך.

(109) דב"ר פ"ב, יד.

(110) ר"ה כה, סע"א.

(111) אמור כג, ב. שם, ד. שם, לו.

(112) ראה גם ערוך השלחן יו"ד ספ"ד סל"ו.

(113) סוכה ח, א.

(114) ע"ז ה, סע"א.

(100) בתחלתו (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 149 ואילך).

(101) פ' ראה טז, יד.

(102) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 346. וש"נ.

(103) קידושין לה, א. וש"נ.

(104) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא

ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע

אדה"ז או"ח סוסק"פ. סתל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז.

ועוד.

(105) יבמות פ"ב ה"א. ב"מ פ"ז ה"א – הובא בפוסקים.

וראה בארוכה שד"ח כללים מערכת המ' כלל לז"ל.

- 1 שיקיימו תומ"צ, כיון שזהו ענין שאינו תלוי בו, אלא בהם, כמארוז"ל¹¹⁵ "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".
2
3 ומצד ענין הבחירה, יכול להיות מעמד ומצב ד"מזידין" ח"ו, שהרי על כל אחד מישראל – אפילו
4 על מי ששימש שמונים שנה בכהונה גדולה – נאמר "אל תאמין בעצמך"¹¹⁶.
5 וזהו החידוש שבקידוש החודש – שאפילו כשב"ד הם במעמד ומצב של "מזידין", נקבע ר"ח על
6 ידם!
7 וכמו"כ מצינו הכח של ב"ד בנוגע להוראת שעה¹¹⁷, שאינם מוגבלים בדיני התורה, וביכלתם לשנותם,
8 ועד שיכולים גם להעניש בעונשים חמורים; ו"מרוכה מדה טובה כו"¹¹⁸ – שבודאי יכולים לפעול
9 ולהוסיף ענינים בתורה.
10 וזהו גם כחם של ישראל לקבוע מנהג, שע"ז ניתוסף חידוש בתורה, ועד לחידוש שבכחו לבטל דין
11 כו'.
12 ועד"ז בנוגע למנהג דשמח"ת, שזהו חידוש לגבי הענין ד"שמיני עצרת" שמפורש בתורה, שנפעל
13 ע"י מנהג ישראל.
14 יז. וממשיך בזהר⁶² בנוגע למנהג דשמח"ת – "ומעטרן לס"ת בכתר דילי":
15 מקומו של הכתר הוא על ראשו של המלך, והיינו, שנוסף על מעלתו של המלך בכלל ("מלך ביפיו
16 תחזינה עיניך"¹¹⁹), שאפילו "משכמו ומעלה גבוה מכל העם"¹²⁰, ועאכו"כ ראשו, הנה הכתר הוא למעלה
17 גם מראשו של המלך. ולכן אין משתמשים בכתרו של המלך¹²¹, וכפי שמצינו שכאשר המן אמר "יביאו
18 לבוש מלכות גו' וסוס גו' ואשר נתן כתר מלכות בראשו"¹²², אמר המלך רק "קח את הלבוש ואת
19 הסוס"¹²³, ולא כתר המלכות¹²⁴.
20 ועד"ז בענין ד"מעטרן לס"ת בכתר דילי" – שבנ"י ממשיכים בתורה ענין שלמעלה מהתורה, "כתר
21 תורה" (כשם שענין המנהג הוא למעלה מהתורה)¹²⁵.
22 וכל זה הוא מצד מעלת בני"י שגדלה מעלתם יותר ממעלת התורה – כדאיתא בתנא דבי אליהו¹²⁶:
23 "שני דברים יש בעולם תורה וישראל, אבל איני יודע איזה מהם קודם, כשהוא אומר צו את בני ישראל,
24 דבר אל בני ישראל, אומר אני ישראל קדמו" – קדימה לא רק בזמן, אלא גם במעלה, ובכח זה פועלים
25 בני"י הענין דכתר תורה ("מעטרן לס"ת בכתר דילי"). – בנוגע לפועל אי אפשר להוסיף ענין בתורה;
26 אבל "כתר דילי", שבנוגע לפועל הו"ע המנהג, יכולים בני"י להוסיף.
27 יח. והוספה זו פועלת ענין של שמחה – שזהו ענין "שמחת תורה", שנוסף על הפירוש שבנ"י שמחים
28 עם התורה, ישנו גם הפירוש שזוהי שמחת התורה עצמה¹²⁷, שמחה גלו', שנעשית ע"י הוספת דבר חדש
29 – החידוש שפועלים בני"י בתורה, כנ"ל.
30 ומצד זה נעשית שמחה גדולה גם אצל בני"י, ועד לשמחה הקשורה בענין הריקוד ברגלים, כמנהג
31 ישראל שהשמחה דשמח"ת מתבטאת בהריקוד ברגלים, שזהו ענין שלמעלה משיכוות להבנה והשגה כו'.

(115) ברכות לג, ב. וש"נ.
(116) שם כט, א. וש"נ.
(117) ראה אנציק' תלמודית (כרך ח) ערך הוראת שעה (ע')
תקיב ואילך). וש"נ.
(118) יומא עז, א. וש"נ.
(119) ישעי' לג, יז.
(120) שמואל'א ט, ב. וראה אוה"ת וירא (כרך ד) תרסד, ב.
שה"ש (כרך ב) ע' תיד ואילך. ועוד.
(121) רמב"ם הל' מלכים רפ"ב.
(122) אסתר ו, ח.
(123) שם, יו"ד (ובפרש"י שם, ט). וראה גם לקו"ש חכ"ח ע'
112 הערה 78.
(124) ראה גם שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש
מלכות פ"דח. וראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 64 הערה 62.
(125) ראה גם לקו"ש שבפנים (ס"ח) ע' 382 ואילך.
(126) פי"ד – ראה בהנסמן בלקו"ש חל"ד ע' 222.
(127) ראה גם שיחת יום שמח"ת דאשתקד סנ"ז (תורת מנחם
– התוועדות חנ"ד ע' 229). וש"נ.

אמנם, התכלית היא שהשמחה דהקפות שלמעלה מהבנה והשגה תומשך גם בהבנה והשגה – כמשנ"ת¹ במאמר¹²⁸ שזהו שלאחרי ההקפות קוראים בתורה (ובהקדמת ברכת התורה, שמורה על חביבות התורה, כמבואר בגמרא במסכת נדרים¹²⁹), להורות שלימוד התורה נעשה חדור בענין הריקוד שלמעלה מהבנה והשגה.

וע"י השמחה דשמח"ת ניתוסף עליו גם בלימוד התורה, שצריך להיות מתוך שמחה דוקא, כמובן מדברי הגמרא¹³⁰ "שאינן השכינה שורה כו' אלא מתוך דבר שמחה .. וכן לדבר הלכה", שאז הלימוד הוא באופן של אורה וברכה, היינו, שהתורה מאירה אצלו ופועלת ברכה בכל מעשה ידיו.

ולכל לראש – ברכה בנוגע ללימוד התורה גופא, שיאיר אצלו אור התורה באופן שיגיע מיד אל מסקנת הענין בנוגע לפס"ד למעשה בפועל, לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא¹³¹, שבשביל זה יש צורך בברכה מיוחדת, שהרי הלימוד מצד עצמו יכול להיות באופן שישנם ב' סברות, מבלי להגיע למסקנא; ואע"פ ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים"¹³², הרי אין זה מגיע להעילוי ד"הוי' עמו"¹³³, "שהלכה כמותו"¹³⁴, בדוגמת העילוי דשם הוי' – שם העצם ושם המיוחד כו' – לגבי שם אלקים ושאר השמות (שלכן יש דינים מיוחדים בנוגע לשם הוי')¹³⁵,

והרי זהו גם החידוש דלעתיד לבוא, כמ"ש¹³⁶ "ביום ההוא יהי הוי' אחד ושמו אחד", "לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה נכתב ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת (לא כשאינו נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"א, ונקרא אני באל"ף דל"ת), אבל לעולם הבא כולו אחד, נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י"¹³⁷.

יט. ויש להוסיף, שהעילוי דשם הוי' קשור במיוחד עם ענינו של שמח"ת:

ובהקדים – שכללות הגילוי דשם הוי' הו"ע שנתחדש במתן-תורה (לאחרי יצי"מ, שתכליתה מ"ת, כמ"ש¹³⁸ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה"), כי, בנוגע לאבות, הנה אע"פ שגם הם השתתפו בשמח"ת, כפי שאומרים¹³⁹ "אברהם שמח בשמחת תורה וכו'", כיון ש"קיים אברהם אבינו כל התורה כולה"¹⁴⁰, כמ"ש¹⁴¹ "עקב אשר שמע גו' וישמור משמרת גו' ותורותי", כולל גם תושבע"פ, ו"מימיהם של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם כו' (אפילו) במצרים"¹⁴² – הרי "שמי הוי' לא נודעתי להם"¹⁴², ואילו הגילוי דשם הוי' ("לכן אמור לבני ישראל אני הוי'"¹⁴³) נתחדש רק במ"ת, שאז ניתן לבני" כח של בעלות על העולם לשנותו כו', שזהו מצד שם הוי' דוקא.

אמנם, במ"ת – שאז הי' הגיור של בני"י¹⁴⁴, ו"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי"¹⁴⁵ – היו בני"י במדרגת צדיקים, ודוקא להם ניתנה התורה, ולכן, כשהי' לאח"ז ענין החטא, אזי היתה קס"ד שהתורה לא תשאר אצלם, כמ"ש¹⁴⁶ "ואשכרם לעיניכם", וטעם הדבר – דלכאורה היו צריכים רק לעוררם בתשובה, ואז היו יכולים להשאיר אצלם את התורה? – לפי שבמ"ת "פסקה זוהמתן"¹⁴⁷, כך, שאין נתינת מקום לענין של חטא ביחד עם התורה, ובמילא, כשהי' ענין של חטא, אזי היתה מיד שבירת הלוחות.

אמנם, החידוש דלוחות שניות שניתנו ביוהכ"פ הוא – שהתורה ניתנה גם לבעלי תשובה, ואפילו למי שעומד במעמדו ומצבו ("כאן נמצא כאן הי'") ועדיין לא שב בתשובה, כי, הסיבה לכך שהנהגתו אינה

(128) בסופו (תורת מנחם – התועדויות חנ"ח ע' 158).

(129) פא, א ובר"ן.

(130) שבת ל, ב. ויש"נ.

(131) יומא כו, א.

(132) עירובין יג, ב. ויש"נ.

(133) שמואל"א טז, יח.

(134) סנהדרין צג, ב.

(135) ראה סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. כס"מ הל' ע"ז פ"ב

ה"ז. פירוש ש"ט. מו"נ ח"א פס"א ואילך. עיקרים מ"ב פכ"ח.

(136) זכרי' יד, ט.

(137) פסחים נ, א. ויש"נ.

(138) שמות ג, יב.

(139) בפיוט "שישו ושחור".

(140) יומא כח, ב.

(141) תולדות כו, ה ובפרש"י.

(142) וראו ו, ג.

(143) שם, ו.

(144) ראה יבמות מו, ב. ויש"נ.

(145) שם כב, א. ויש"נ.

(146) עקב ט, יז.

(147) שבת קמו, רע"א. ויש"נ.

- 1 כדבעי אינה אלא בגלל ש"יצרו הוא שתקפו"148, כך, שאין זו המציאות שלו, אלא דבר נוסף עליו, וברור
2 הדבר שכאשר יתעסקו עמו כו' (אפילו באופן של כפי'), אזי ישוב בתשובה.
- 3 ועוד חידוש בלוחות שניות – שע"ז ניתוסף בתורה באופן ד"כפלים לתושי"33, כמבואר במדרשי
4 חז"ל שמצד לוחות ראשונות "לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד"149, ואילו מצד
5 לוחות שניות ישנם כל כ"ד ספרי קודש, "הלכות מדרש ואגדות"150.
- 6 וענין זה קשור עם שמח"ת – שהרי השמחה דשמח"ת קשורה עם מ"ת דלוחות שניות ביוהכ"פ32,
7 שאז נתחדש הענין דמ"ת גם עבור אלו שאינם במדרגת צדיקים (ואפילו לפני ששבו בתשובה), ובאופן
8 שגם אצלם ניתוסף בהבנת והשגת התורה עצמה.
- 9 ומזה מובן, שבשמח"ת (שלאחרי מ"ת דלוחות שניות ביוהכ"פ) ניתוסף גם בענין האורה שבתורה –
10 שהו"ע בירור ההלכה מצד הגילוי ד"הוי' עמו" "שהלכה כמותו", שהרי ענין המחלוקת ואי-היכולת
11 להכריע בין חילוקי הסברות ולבוא לבירור ההלכה הו"ע של חושך בעולם השכל, ורק ע"י בירור ההלכה
12 נעשה שלימות האור.
- 13 ומ"שערי אורה" באים ל"שערי ברכה" – שלימוד התורה הוא באופן ד"תן לחכם ויחכם עוד"151,
14 כמ"ש152 "יהיב חוכמתא לחכימין", ועד שע"י היגיעה בתורה נעשה ענין של מציאה, כדיוק לשון חז"ל153
15 "יגעת ומצאת" (ולא "הבנת" או "השגת" וכיו"ב), היינו, שמגיע להבנה והשגה וידיעה בתורה באופן
16 שלא בערך לגבי יגיעתו, שזהו הענין ד"שערי הצלחה".
- 17 כ. ויה"ר שכל אחד יקבל על עצמו החלטה טובה בנוגע ללימוד התורה – שלא יעבור יום אחד ללא
18 לימוד התורה, ובאופן שבשני חלקי המעת-לעת, הן בחלק היום והן בחלק הלילה, יהי' לו שיעור בתורה,
19 והחלטה זו תהי' על מנת לקיימה, וקיום ההחלטה יהי' ללא מניעות ועיכובים כו'.
- 20 ועי"ז תומשך ברכת ה', כמ"ש90 "אם בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", אזי "ונתתי גשמיכם
21 בעתם", וכל הברכות האמורות בפרשה, עד "ואולך אתכם קוממיות"93, ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.
- * * *
- 22
- 23 כא. דובר לעיל (ס"ב) אודות שלילת הסגנון "אמריקא איז אַנדערש" בנוגע לבנ"י בארצות-הברית,
24 כיון שהתורה היא אותה תורה – "תורת חיים" שניתנה מ"אלקים חיים", ולכן לא שייך לחלק ולומר
25 שאמריקה היא שונה, אלא ההנהגה צריכה להיות באותו אופן כמו שהיתה בעיירה מעבר לים.
- 26 אמנם, ע"פ הכלל ש"שקר אין לו רגלים"154, וכפי שמצינו בסיפור המרגלים ש"כל דבר שקר שאין
27 אומרים בו קצת אמת בתחלתו, אין מתקיים בסופו"155, הרי מובן גם בנדודי, שכיון שיש סברא וקס"ד
28 שאמריקה שונה, בהכרח שיש בזה איזה ענין של אמת – אמת ע"פ תורה, כיון שלכל דבר צ"ל מקור
29 בתורה.
- 30 וכפי שמצינו בגמרא156: "משה מן התורה מנין . . אסתר מן התורה מנין . . מרדכי מן התורה מנין",
31 – ולהעיר, שמשה ואסתר ומרדכי רומזים לב' סוגי מצבים אצל בנ"י: משה – שלא הי' מעולם בגלות,
32 שהרי אפילו בהיותו במצרים גדל בפלטרין של מלך (נוסף לכך ש"מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על
33 שבטו של לוי"157), וגם בהיותו במדין לא הי' במצב של גלות כו' – מורה על בנ"י כפי שאינם בגלות;

33. וש"נ.
155) ראה סוטה לה, רע"א. הובא בפרש"י עה"ת שלח יג, כז.
זח"א ב, ב.
156) חולין קלט, ב. וראה גם תורת מנחם – התועודיות
חנ"ג ע' 59. וש"נ.
157) ראה שמור"ר פ"ה, טז. הובא בפרש"י עה"ת שמות ה,
ד. תנחומא וארא ו.

148) רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.
149) נדרים כב, ב.
150) שמור"ר רפמ"ו. פמ"ז, ז.
151) משלי ט, ט.
152) דניאל ב, כא. וראה ברכות נה, ב.
153) מגילה ו, ריש ע"ב.
154) של"ה קכב, א. הובא באוה"ת חנוכה (כרך ה) תתקטו,
ב. תתקכד, א. בהעלותך ע' תיב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 4 הערה

1 ואילו מרדכי ואסתר מורים על בנ"י כפי שהם בגלות, שהרי הם היו יחד עם בנ"י בגלות, ועד ש"אכתי
2 (אפילו לאחר נס פורים) עבדי אחשורוש אנן¹⁵⁸. ועל שניהם אומרים: "מן התורה מניין" –
3 ועד שאפילו בנוגע להמן שואלת הגמרא¹⁵⁶: "המן מן התורה מניין", והיינו, שאפילו מציאותו של
4 "המן" אינה יכולה להיות ללא התורה. ולא עוד אלא שהמקור למציאותו של המן בתורה – בפסוק¹⁵⁹
5 "המן העץ" שנאמר בנוגע לעץ הדעת בג'רעדן (שהאיסור לאכול ממנו ה' רק למשך ג' שעות¹⁶⁰, ולאח"ז
6 ה' מותר לאכול ממנו, והרי מחוסר זמן לאו כמחוסר מעשה¹⁶¹, ורק בגלל שלא עמדו בנסיון, נשתלשל
7 לאח"ז ענינו של המן).
8 ולהעיר גם מדברי הגמרא¹⁶²: "מנא הא מילתא דאמרי אינשי כו'", ועד שלאח"ז נעשה חלק בתורה.
9 ועד"ז בנוגע לפתגם "אמריקא איז אנדערש", שנאמר ע"י יהודים יראי-שמים – שאף שזוהי טענת
10 המן... שלא ה' יכול לסבול העובדה ש"דתיים (של בנ"י) שונות מכל עם"¹⁶³, מ"מ, יש למצוא לזה
11 מקור בתורה.
12 ובכן: המקור לזה הוא בדברי רז"ל¹⁰: "עלת לקרתא הלך בנימוסה, למעלה שאין אכילה ושתי', עלה
13 משה למרום ולא אכל, שנאמר¹⁶⁴ ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי,
14 אבל למטה שיש אכילה ושתי', (נאמר במלאכים שבאו לאברהם) והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו¹⁶⁵,
15 וכי אוכלין היו, אלא נראין כאוכלין כו'".
16 והענין בזה – שלכל מקום יש נימוסים והנהגות הקשורים עם סדר החיים של מקום זה, ואין הכוונה
17 לבטלם ולהחריבם, אבל לאיך גיסא, אין לו להתאים את עצמו ל"קולי המקום שהלך לשם"¹⁶⁶, אלא
18 אדרבה – לנצלם לקדושה, באופן שע"ז יהי' אצלו ענין ההליכה, כנ"ל.
19 וכיון שהתחלת הפתגם הוא אמת, הרי בודאי שסוכ"ס יכול להיות כולו אמת – כאמור לעיל בנוגע
20 לענין הפירסום באמריקא דוקא, שרואים בפועל שנתקיימו דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר (וכפי שאמר, שגם
21 אלו שלועגים על דבריו, יצחקו מתוך שמחה) שיכירו ברחוב שהולך יהודי בן תורה, ובפרט בנוגע לבני
22 נוער, שהולכים בכיסוי הראש ועם הציצית בחוץ – שזהו דבר שלא ראינו מעבר לים אפילו אצל גדולי
23 תורה, בגלל שהיו דרים בין הגויים, ודוקא באמריקא נשתנה הדבר למעליותא – שילדים אינם מתפעלים
24 מזה שהגוי יראה שהם לובשים טלית-קטן, וכשנפגשים עם חבריהם ברחוב מדברים ביניהם באנגלית
25 אודות... פירוש דברי הגמרא או תוספות שנשאר אצלם מוקשה; הסבא מתבייש להתנהג כך, ואילו אצל
26 הנכד מונח הדבר בפשטות...!
27 כב. ויש לקוות שסוכ"ס יקויים מ"ש²² "והשיב לב אבות על בנים", כפירוש רש"י: "על ידי בנים",
28 וגם אצל בנות ואמהות – בנוגע לפאה נכרית ("שייטל"), וגם בנוגע לענין הצניעות בלבושים¹⁶⁷,
29 שלדאבוננו נעשה בזה פירצה גדולה שאין כמותה ("מ'שטעלט זיך גאָרניט פאַר וועגן וואָס דאָ
30 האַנדלט זיך"), אפילו אצל נשים זקנות,
31 – (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר:) אין כוונתי ל"נשים זקנות" שנזכרו בתשובות הרשב"א¹⁶⁸
32 שהמנהג שלהם יש לו תוקף יותר משקו"ט של גדולי ישראל –
33 ולכן יש להסביר להן מעלת הצניעות, כדי להקל עליהן לעמוד בנסיון, שלא לחשוב שאמריקא שונה
34 מכמו שהי' לפני עשרים או חמישים שנה לפני"ז.

(165) וירא יח, ח.

(166) ע"פ ל' חז"ל – פסחים נ, סע"א.

(167) ראה גם מכתב ז' אד"א שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' שכד

ואילך). וש"נ.

(168) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. הובא בשו"ת השיב

משה סי"ג.

(158) מגילה יד, א. וש"נ.

(159) בראשית ג, יא.

(160) נסמן בלקו"ש חכ"ד ריש ע' 133.

(161) נסמן בתורת מנחם – התועדויות ח"א ריש ע' 46.

(162) ב"ק צב, ב. ועוד.

(163) אסתר ג, ח.

(164) עקב ט, ט.

- 1 יש להסביר להן שהנהגה באופן של היפך הצניעות מורה על פחיתות הכי גדולה – שבחורה חושבת
- 2 שהדרך היחידה שתמצא חן בעיני בחור היא, לא ע"י שכל, ולא ע"י רגש הלב, אלא דוקא ע"י שתגלה
- 3 טפח שצריך להיות מכוסה!...
- 4 בהנהגה כזו היא נושאת שלט ומודיעה ברבים שאין לה שום מעלות של בן-אדם: לא שכל, ולא רגש,
- 5 ולא שאר מעלות, וגם פני' מכווערות; המעלה היחידה שיש לה – שמגלה טפח שצריך להיות מכוסה,
- 6 ועי"ז מגרה את הבחור שירצה לפנות אלי' ולדבר עמה כו', כך, שזוהי שפלות הכי גדולה, שאין בה
- 7 אלא ענין של פריצות... ולא עוד אלא שהיא מתגאה בכך, כמו כסיל שמתגאה בסיכלותו!...
- 8 והתשועה לזה – תלוי' דוקא בילדות הקטנות, שעליהם מוטל התפקיד להתנהג באופן של צניעות,
- 9 ועי"ז יפעלו גם על הנשים הזקנות.
- 10 אך לדאבוננו סובלות הילדות מהאמהות: האמא לא רוצה שהילדה תלבש שמלה ארוכה, שתראה
- 11 ברחוב כמו רבנית... ואז יחשבו שהאמא היא מבוגרת הרבה יותר – בת שבעים שנה... והרי אף אשה
- 12 לא רוצה שיאמרו עלי' שהיא בת שבעים, אפילו אם היא בת שמונים!... והעצה לזה – חושבת האמא
- 13 – לקצר את שמלתה של בתה, שתראה יותר צעירה, ועי"ז תראה גם האמא יותר צעירה, ועד שגם הסבתא
- 14 תראה כמו לפני בת-מצוה, אע"פ שהיא כבר בת תשעים!...
- 15 ולכן, יש לנצל את ה"ברייטקייט" של הנוער – באופן שהבת תפעל על אמה, והכלה תפעל על חמותה,
- 16 כנ"ל בענין "והשיב לב אבות על בנים", "ע"י בנים".
- 17 כג. ועד"ז אצל כל אחד לפי ענינו – שכשנמצאים במדינה מסויימת הרי אי אפשר שלא יושפעו
- 18 מנימוסי המדינה,
- 19 כפי שמצינו¹⁶⁹ שאפילו כאשר רק עוברים (בדרך מעביר) בסמיכות "לחנותו של בשם", אזי קולטים
- 20 את ריח הבשמים, ועד"ז לאידך, כשעוברים בסמיכות "לחנותו של בורסקי", ועאכ"כ כשחיים במקום
- 21 מסויים במשך כמה שנים וכמה דורות, הרי בודאי שנדבקים כמה ענינים,
- 22 ולכן יש להבטיח שינצלו את נימוסי המדינה שנדבקים אליו באופן שע"י יהי "מהלך" בעניני טוב
- 23 וקדושה.
- 24 ולכל לראש – בנוגע לענין הפרסומת, על יסוד מ"ש בתשובת הרשב"א¹⁷⁰ הידועה ש"מצוה לפרסם
- 25 עושי מצוה", וכן בנוגע לענין ה"ברייטקייט", כפי שלמדים מ"אחד הי' אברהם"¹⁷¹, שנקרא "אברם
- 26 העברי"¹⁷², ע"ש ש"כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד"¹⁷³, ואעפ"כ לא התפעל כו', ועד
- 27 שסוכ"ס נעשה "וירש (זרעו) את הארץ"¹⁷¹.
- 28 ועד"ז בנוגע לשאר נימוסי המדינה, שבודאי אפשר לנצלם לענינים טובים, כמו כל דבר שבעולם
- 29 שאפשר לנצלו לטוב וקדושה, וכפי שמצינו אפילו בנוגע לנחש הקדמוני, שהוא המקור לכל עניני רע,
- 30 שאמרו עליו: "חבל על שמש גדול שאבד מן העולם"¹⁷⁴, שגם אותו היו יכולים לנצל לטוב וקדושה.
- 31 וענין זה שייך לכל אחד ואחת מתושבי המדינה, שעליהם לחקור ולדרוש מה יכולים ליקח ממנהגי
- 32 המדינה בנוגע לחיזוק והפצת היהדות, ובודאי ימצאו בכל מנהג ונימוס איזו נקודה טובה שאפשר לנצלה
- 33 לחיזוק התורה והיהדות המסורתית, מתוך שמחה וטוב לבב.
- 34 וכאשר יעשו זאת, בודאי יצליחו, כך, שלמרות ש"אתם המעט מכל העמים"¹⁷⁵, מובטחים שלא זו
- 35 בלבד שהתלמידים והמושפעים לא יכנעו מפני השפעות בלתי טובות, אלא אדרבה, הם ינצלו את התוקף
- 36 וה"ברייטקייט" שלא להתפעל מהעולם, ועד ש"וירש זרעו את הארץ", שיעשו מהמדינה מקום של

(172) לך לך יד, יג.

(173) ב"ר ספמ"ב.

(174) סנהדרין נט, ב.

(175) ואתחנן ז, ד.

(169) ראה מדרש משלי פ"ג. יל"ש משלי רמז תתקנ.

(170) ח"א סתקפ"א. הובא ברמ"א יו"ד סרמ"ט ס"ג. וראה

גם בהנסמן בתורת מנחם – התועודיות ח"ג ריש ע' 313.

(171) יחזקאל לג, כד.

תומ"צ, להפצת לימוד תורה, ובאופן של לימוד המביא לידי מעשה¹⁷⁶, ועד לאופן ד"ופרצת ימה וקדמה¹ וצפונה ונגבה"¹⁷⁷, ולא זו בלבד שלא מתביישים מפני הגוים, אלא אדרבה: "ונברכו בך כל משפחות האדמה ו(אפילו) בורעך"¹⁷⁷.

ויה"ר שכל זה יהי' בעגלא דידן, ומוטב – רגע אחד קודם, שעיי"ז מקרבים ברגע נוסף את הגאולה האמיתית והשלימה, שאז יקויים היעוד¹⁷⁸ "ממזרח אביא זרעך וממערב אקבצך אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי", וכולם ילכו לארצנו הקדושה תבנה ותכונן במהרה בימינו, ע"י משיח צדקנו, בעגלא דידן.

* * *

כד. נשאלו כמה ענינים שצריכים לסיים: בנוגע לשינה בסוכה¹⁷⁹ ונוי סוכה¹⁸⁰ שאין נוהגים בחב"ד – לבאר איך מתאים מנהג זה ע"פ פנימיות התורה עם נגלה דתורה¹⁸¹; וכן בנוגע להסיום דמסכת מנחות¹⁸², להשלים איזה נקודות שעדיין לא נתבאר.

ולכל לראש, יש לבאר תוכן ומשמעות הענין ד"מקיפים דבינה" – שהרי המקור לכך שאין ישנים בסוכה הוא הפתגם של אדמו"ר האמצעי "איך אפשר לישון בסוכה שענינה מקיפים דבינה"¹⁸³.

והענין בזה – כפי שהוא בפשטות:

כדי לבוא לידי הכרה באלקות, יש צורך בהתבוננות כו', שעל ידה נעשית הכרת וראיית אלקות באופן פנימי – כפי שנתבארה בארוכה בכ"מ (גם בספרי מוסר, בחובת הלבבות וכו') ההתבוננות בעניני העולם שמהם רואים ש"יש בעה"ב לכירה זו"¹⁸⁴, ואם לא מספיקה ההתבוננות בצבא הארץ, יש להתבונן גם בצבא השמים, ובלשון הכתוב: "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה"¹⁸⁵, "כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננתה"¹⁸⁶, וכמ"ש הרמב"ם¹⁸⁷ "שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים וכו'"; והתבוננות זו היא ההכנה לתפלה, כפס"ד המשנה¹⁸⁸: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש".

אלא שדרגת האלקות שבה נעשית ההכרה באופן פנימי ע"י ההתבוננות בעניני העולם היא מדודה ומוגבלת לפי ערך עניני העולם שבהם היא ההתבוננות; ונוסף לזה יש גם גילוי אלקות שנמשך באופן מקיפי.

ובלשון הקבלה והחסידות – הרי זה החילוק בין זו"ן (ז"א ומלכות) לבינה:

ז"א – הו"ע ששת המדות הקשורים עם מציאות העולם, כדאיתא בזהר¹⁸⁹ בפירוש מ"ש¹⁹⁰ "ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ", ולא כתיב "בששת", ש"ששת ימים" קאי על הששה מדות העליונות שעל ידם ברא הקב"ה שמים וארץ. וכמבואר מכבר בשו"ת הרשב"א¹⁹¹ – ששייך לחלק הנגלה שבתורה – שכל עניני העולם נכללים בשבעת ימי ההיקף, שזהו הענין דז"א ומלכות.

33 ואילך).

(183) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבתי שחוק, שמצד איחור הזמן ורוב העייפות מהריקנים וכו', עלולים להירדם... אבל, לא נמצאים עכשיו בסוכה, ובמילא אין ה"מקיפים דבינה" שיפריעו לישון...

(184) ראה ב"ר רפ"ט.

(185) ישע"י מ, כו.

(186) תהלים ח, ד.

(187) הל' יסוה"ת פ"ב ה"ב.

(188) ברכות רפ"ה.

(189) ח"א רמז, א. ח"ג רחצ, ב. וראה גם שו"ת הרשב"א

ח"א סתכ"ג.

(190) יתרו כ, יא. תשא לא, יז.

(191) שבעה 168.

(176) קידושין מ, ב. וש"נ.

(177) ויצא כח, יד.

(178) ישע"י מג, ה"ו.

(179) ראה שיחת יום ב' דחה"ס סט"ז ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 130 ואילך). וש"נ.

(180) ראה ר"ד ליל א' דחה"ס (בעת הסעודה) ס"ב (תורת מנחם שם ע' 96 ואילך). וש"נ.

(181) בענין זה נזכר: (א) מ"ש הרמב"ם (ריש הל' ממרים) שמנהג שנתקבל ברוב תפוצות ישראל חל עליו הגדר ד"לא תסור" (פ' שופטים יז, יא), (ב) כשיש מחלוקת בין קבלה לנגלה – הלכה כנגלה, אבל כאשר בנגלה גופא אין הדבר ברור – אזי הכרעת הדברים היא ע"פ קבלה (ראה אנציק' תלמודית (כרך ט) ערך הלכה ס"ה (ע' נד ואילך). וש"נ).

(182) ראה שיחת וא"ו תשרי בתחלתה (תורת מנחם שם ע')

- 1 ומזה מובן, שדרגת האלקות שיכולים לקבל באופן פנימי ע"י ההתבוננות בעניני העולם היא רק בחי' ז"א ומלכות.
- 3 ואילו ספירת הבינה מורה על ההתבוננות באלקות שלמעלה מעניני העולם, שענין זה אינו יכול לבוא באופן פנימי, להיותו למעלה מהשכל כו', כי אם באופן מקיף.
- 5 וענין זה מתבטא במצות סוכה – שהרי הסוכה מקיפה את האדם, ועוד יותר מטלית שמקיף את האדם עצמו בלבד, ואילו הסוכה מקיפה את האדם יחד עם שולחנו וכליו¹⁹², באופן שכל עניניו צריכים להעשות בהמקיף של הסוכה; ומזה מובן שענין הסוכה הוא לא (רק) בנוגע לענינים שנמשכים בפנימיות, אלא (גם) בנוגע לענינים של מקיף, וכאמור – שזהו ענין מקיפים דבינה.
- 9 ובנוגע לענינו:
- 10 כיון שהאומר "שבעה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר"¹⁹³, כיון שהקב"ה ברא את האדם באופן שהוא זקוק לשינה [ולא כמו מלאכים שנמצאים בעולם שאין בו עייפות¹⁹⁴, ואינם זקוקים לשינה], הרי מובן, שבחג הסוכות שנמשך שבעה ימים (שכוללים ב"פ שלשה ימים) מוכרחים לישון (ועד שזהו הכרח גדול יותר מאשר אכילה, שהרי חיוב אכילה בסוכה הוא רק כזית בלילה הראשון¹⁹⁵, ולאח"ז יכול לאכול אכילת עראי, פירות וכיו"ב, שמותר לאכול חוץ לסוכה¹⁹⁶).
- 15 אמנם, בשעה שנמצאים בסוכה, שבה מאיר אור אלקי נעלה ביותר, מקיפים דבינה, הרי חבל על הזמן לישון... ולא עוד אלא שאין אפשרות לישון, כנ"ל מפתגם אדמו"ר האמצעי: איך יכולים לישון במקיפים דבינה!
- 18 אך עדיין אינו מובן: בשלמא אדמו"ר האמצעי אחז בדרגה שהרגיש המקיפים דבינה, אבל נער בר-מצוה בשנת תש"ל שאינו מרגיש מקיפים דבינה, למה שלא יישן בסוכה?! וגם, איך יתאים הביאור ע"פ חסידות עם פשטות הענין ע"פ נגלה.
- 21 כה. המשך הביאור בטעם המנהג שאין ישנים בסוכה,
- 22 – שאין לתרץ ע"פ דברי הרגצ'ובי¹⁹⁷ (שמבאר הטעם שבתיאור מצות ישיבה בסוכה בגמרא וברמב"ם לא נזכר ענין השינה) ששינה בסוכה "לא הוה קיום מצוה¹⁹⁸ רק שאסור לישן חוץ לסוכה"¹⁹⁹, שהרי רבינו הזקן פוסק²⁰⁰ "כיצד מצות²⁰¹ ישיבה בסוכה, שיהי אוכל ושותה וישן .. בסוכה". ולכן נתבאר¹⁹⁹ התירוץ לפי שמצטער פטור מן הסוכה, כולל גם הצער מהנהגה שאינה כפי ש"נפק מפומי" דרבו, או הצער מזה שהפתגם של אדמו"ר האמצעי אינו חודר בו כו'²⁰²;
- 27 וההוכחה שלא היו ישנים בסוכה – מדברי הגמרא¹⁹³: "אמר רבי יהושע בן חנני²⁰³ כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה .. לא טעמנו טעם שינה²⁰⁴ דהוּוּ מנמנמי אכתפא דהרדי", במקום שבו ערכו כולם יחד שמחת בית השואבה, ולא בסוכה –

סתע"ה סל"ב. וש"נ).

(200) שם (סתרל"ט) ס"ד.

(201) ע"ד המדובר אודות דיוק לשון רבינו הזקן באגה"ת (פ"א) "מצות התשובה כו'" (ראה תורת מנחם – התועודיות חנ"ג ס"ע 370 ואילך. וש"נ).

(202) ולכן הרי זה שייך גם למי שאינו בדרגת אדמו"ר האמצעי – ומי פתי לחשוב שנמצא בדרגה כזו! ...

(203) מן הלויים המשווערים הי' (פרש"י סוכה שם).

(204) והיינו, לפי שגילוי האור בביהמ"ק [שבו האיר אלקות בגלוי, ללא צורך בהתבוננות כו', עד כדי כך ש"משם אורה יוצאה לעולם" (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה) ע"י "חלוני שקופים אטומים" (מלכים-א ו, ד ובפרש"י)] הפריע ובלבל השינה – ע"ד שגילוי המקיפים דבינה בסוכה מפריע ומבלבל לשינה.

(192) שגם אותם צריך להכניס לסוכה (ראה שו"ע אדה"ז אר"ח וסתרל"ט. וש"נ), אלא שאין זה מעכב, שהרי הכלים יכולים להיות במקום אחר, ורק האכילה מוכרחת להיות בסוכה.

(193) סוכה נג, א. וש"נ.

(194) חגיגה טו, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א הי"א.

(195) ראה שו"ע אדה"ז שם סי"ז. וש"נ.

(196) ראה שו"ע אדה"ז שם סי"ז. וש"נ.

(197) צפע"נ לרמב"ם הל' סוכה פ"ו ה"ב.

(198) ועפ"ז אין צורך בתירוץ התוס' (ד"ה שכבר – ברכות יא, ב) על השאלה "מפני מה אין אנו מברכין לישן בסוכה .. משום שמא לא יישן והוי ברכה לבטלה שהרי אין בידו לישן כל שעה שירצה".

(199) וע"ד שבפסח יש חיוב אכילת מצה בלילה הראשון, ובשאר הימים יש רק איסור אכילת חמץ (ראה שו"ע אדה"ז אר"ח

נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ונדפסה²⁰⁵ בלקו"ש חכ"ט ע' 211 ואילך.

* * *

כו. בנוגע ל"נוי סוכה" שנזכר בגמרא²⁰⁶ – יש להקדים:

ענין ה"נוי" הוא דין לא רק במצות סוכה, אלא גם בכל המצוות, כדאיתא בגמרא²⁰⁷: "זה א-לי ואנוהו²⁰⁸ – התנאה לפניו במצוות, עשה לפניו סוכה נאה. . . ציצית נאה, ספר תורה נאה כו'" (ומובא בפוסקים²⁰⁹ שדרשה זו היא היסוד לענין "נוי סוכה").

ונוסף לזה ישנו הדין שכתב הרמב"ם בסוף הלכות איסורי מזבח בנוגע ל"תשעה מינין בשמן": "ומאחר שכולן כשרין למנחות, למה נמנו²¹⁰, כדי לידע יפה שאין למעלה ממנו והשווה והפחות, שהרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו. הרי נאמר בתורה²¹¹ והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו²¹². והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב, שיהי' מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה יהי' נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו. וכן הוא אומר²¹³ כל חלב לה'" (שפסוק זה קאי בקרבנות, שצריך להקריב את החלק המשובח שבגוף הבהמה).

[ויש להעיר בדרך אגב, שג' ענינים אלו ("בנה בית תפלה. . . האכיל רעב. . . כסה ערום") הם ג' החלוקות דמזון לבוש ובית שנתבארו בתורת החסידות, כמדובר פעם בארוכה²¹⁴].

ונפסק כן להלכה בשו"ע הלכות צדקה²¹⁵ – בשינויים מסויימים, שיש בהם גם נפק"מ להלכה²¹⁶, ואכ"מ.

ולכאורה זהו תוכן דברי הגמרא "התנאה לפניו במצוות" (ואף שהרמב"ם כותב ב' לשונות: "היפה המשובח", הנה בפשטות אין לחלק בין "היפה המשובח" ל"התנאה"), אלא שהרמב"ם לא הביא ראיה מהכתוב "זה א-לי ואנוהו", אלא מהכתוב "כל חלב לה".

ובנוגע למקור דברי הרמב"ם – הנה בכס"מ כתב "הם דברי רבנו ראויים אליו", ומשמעות הדברים, שלא מצא מקור לדברי הרמב"ם הנ"ל. אבל יש לומר, שמקור דברי הרמב"ם [שכתב ב"לשון צח וקצר כלשון המשנה"²¹⁷, "דבר קצר וכולל ענינים רבים"²¹⁸, בבחינת "מועט המחזיק את המרובה"²¹⁹] הוא בספרי זוטא²²⁰ (שהוא ספר שאינו מצוי, אבל יש אומרים שהי' ברשותו של הרמב"ם²²¹): "יהא הכל המעולה והיפה שבנכסיו, וכן הוא אומר כל חלב לה".

כז. וכן מצינו ענין נוסף דוגמת הנ"ל – "עשיר שהביא קרבן עני לא יצא"²²²:

אע"פ שגם "קרבן עשיר" וגם "קרבן עני" הם קרבנות, ושניהם מכפרים, אעפ"כ, אם העשיר הביא "קרבן עני" – לא יצא.

(213) ויקרא ג, טז.
(214) ראה תורת מנחם – התועדויות ח"ב ס"ע 54. וש"נ.
(215) יו"ד סו"ס רמח.
(216) ראה גם לקמן סכ"ח. וראה לקו"ש חכ"ז ע' 8 הערה 5.
חל"ג ע' 125 (ואילך) הערה 45 ובשוה"ג שם. התועדויות תשמ"ה ח"ה ע' 2970 ואילך.
(217) כס"מ בהקדמה.
(218) הקדמת הרמב"ם לסהמ"צ.
(219) ראה ב"ר פ"ה, ז. ועוד.
(220) ראה מדרש הגדול עה"פ פינחס כח, לא. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חל"א ע' 133. וש"נ.
(221) ראה אמבוהא דספרי על הספרי זוטא בהקדמה. ועוד.
(222) נגעים פי"ד מ"ב.

(205) בשילוב שיחות יום ב' דחה"ס ושבת בראשית שנה זו.
(206) שבת כב, א. סוכה יו"ד סע"א ואילך. וש"נ.
(207) שבת קלג, ב.
(208) בשלח טו, ב.
(209) תוס' רבינו פרץ לסוכה שם, א. ועוד. וראה גליוני הש"ס (לר"י ענגיל) סוכה שם.
(210) ואף שלמנורה "אין כשר. . . אלא ראשון ורביעי ושביעי בלבד" (שם ה"י), מ"מ, לא הי' צורך למנות את כל הט' מינין, ודי הי' לחלק בין ג' מינין אלו (הכשרים למנורה) לשאר המינין (שאינם כשרים למנורה אבל כשרים למנחות).
(211) בראשית ד, ד.
(212) משא"כ קרבנו של קין, שלא הי' מהמשובח כו' (ראה פרש"י שם, ג. – נתבאר בארוכה בלקו"ש חט"ו ע' 20 ואילך).

- 1 לכאורה אפשר לומר שזוהי גזירת הכתוב שאינו יוצא י"ח ב"קרבן עני", וחשיב כאילו הביא קרבן
2 שאינו שייך אליו; אבל אם רוצים לבאר זאת ע"פ סברא – הרי זה מובן ע"פ דברי הרמב"ם הנ"ל ש"כל
3 דבר שהוא לשם הא-ל" צ"ל "מן הנאה והטוב", שנאמר "כל חלב לה'".
- 4 ועד"ז מצינו בסיום מסכת מנחות: "נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח, ובעולת עוף אשה ריח
5 ניחוח, ובמנחה אשה ריח ניחוח²²³, לומר לך, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים":
6 החילוק בין "עולת בהמה" ל"עולת העוף" בפשטות הוא החילוק בין "קרבן עשיר" ל"קרבן עני",
7 ומשמעות דברי המשנה, שזוהי סברא פשוטה שהמביא עולת בהמה נקרא "מרבה" והמביא עולת העוף
8 נקרא "ממעט", ועל זה אין צורך בלימוד מהכתוב; והחידוש הוא, שאע"פ שפלוגי "מרבה" וחבירו
9 "ממעט", הרי הם שוים: "אחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכוון לבו לשמים".
- 10 אלא שזהו דוקא כאשר ה"ממעט" הוא עני; משא"כ אם הוא עשיר (שביכלתו להיות "מרבה") –
11 סברא פשוטה היא שלא יצא ידי חובתו²²⁴ (אף אם כיוון לבו לשמים), שהרי "עשיר שהביא קרבן עני
12 לא יצא".
- 13 ומובן שהענין ד"מרבה" ו"ממעט" הוא (לא רק בנוגע לכמות, אלא) גם בנוגע לאיכות:
14 בהמשך לדברי המשנה הובאה בגמרא ברייתא: "נאמר בשור הגס אשה ריח ניחוח ובעוף הדק אשה ריח
15 ניחוח. . לומר לך אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין את לבו לשמים".
- 16 ומשמע מלשון הברייתא שהחילוק בין עוף לבהמה הוא בכמות – שהבהמה היא גדולה יותר ("שור
17 הגס"), והעוף הוא קטן ("עוף הדק"). ועפ"ז, אילו הי' בנמצא שור קטן ועוף גדול – הי' מקום לומר
18 שמוטב להביא את העוף הגדול, להיותו גדול יותר בכמות.
- 19 אבל מלשון המשנה, שנקטה (לא כלשון הברייתא "שור הגס. . עוף הדק", אלא) "עולת העוף" ו"עולת
20 בהמה" סתם – משמע שהחילוק בין עוף לבהמה הוא לא רק בכמות, אלא גם באיכות, והיינו, שגם
21 כשמדובר בחילוק באיכות, הרי זו סברא פשוטה שהמביא קרבן גדול באיכות נקרא "מרבה", והמביא
22 קרבן קטן באיכות נקרא "ממעט".
- 23 ומזה מובן גם בנוגע להחייב ד"התנאה לפניו במצוות", שכאשר יש אפשרות לעשות ספר-תורה כשר,
24 אבל אינו נאה כ"כ, או לעשות ס"ת נאה יותר, שזהו חילוק באיכות הס"ת – יש חיוב לעשות ס"ת נאה
25 יותר.
- 26 [ומובן שכל זה אינו נוגע לכשרות הס"ת, אלא שיש חיוב על הגבדא לעשות ס"ת נאה יותר²²⁵; ואם
27 לא עשה כן – אין זה חסרון בהס"ת, אלא חסרון בהאדם].
- 28 כח. אך יש גם לחלק בין החיובים הנ"ל²²⁶:
- 29 מלשון הרמב"ם "ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו", משמע, שהחיוב
30 הוא רק להביא מן היפה והמשובח שבאותו המין שבדעתו להביא ממנו, אבל אינו מחוייב להביא ממין
31 אחר, משובח יותר, וכדמוכח מהרא"י שהביא הרמב"ם מקרבנו של הבל – ש"הביא. . מבכורות צאנו
32 ומחלביהו", היינו שהביא מהטוב והמשובח ביותר שבצאנו גופא, אבל לא ממין אחר. וכן הוא בנוגע
33 לכללות הענין ד"כל חלב לה'", שאין חיוב לשנות קרבנו ממין אחד למין אחר, אלא באותו מין גופא
34 צריך להביא "מן היפה המשובח ביותר".
- 35 אבל מהענין ד"אחד המרבה ואחד הממעט" שנאמר בנוגע לקרבנות, משמע, שיש חיוב להביא גם
36 מהמין המשובח ביותר (ולא רק מהמשובח ביותר שבאותו המין), שהרי "המרבה" קאי על מי שמביא
37 (לא עולת העוף או מנחה, אלא) עולת בהמה, שהיא מין אחר.

(226) בהבא לקמן – ראה לקו"ש חט"ו ע' 23 ואילך (גם משחיה זו).

(223) ויקרא א, ט. שם, יז. ב, ד.

(224) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 10 הערה 3 ובשוה"ג.

(225) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 11 ואילך.

וכן משמע גם מלשון השו"ע, שבהביאו דין זה של הרמב"ם בהלכות צדקה (כנ"ל סכ"ו) – אינו מזכיר
את התיבות "שבאותו המין" (כברמב"ם). ומשמע שלדעת השו"ע החובה להביא "כל חלב לה" היא מכל
מה שיש ברשותו, אפילו ממין אחר שלא הי' בדעתו להביא ממנו (ובלבד שישנו ברשותו).
כט. והנה, כל האמור שייך לכאורה גם בנוגע לסוכה, שיש חיוב לעשות סוכה נאה יותר, וא"כ, מדוע
הענין ד"נוי סוכה" אינו מנהג חב"ד?
אבל לאמיתו של דבר יש בזה חילוק עיקרי:
בנוגע לחיוב ד"זה א"ל ואנוהו, התנאה לפניו במצוות" בנוגע ל"ציצית נאה ספר תורה נאה", ועד"ז
בנוגע לשאר המצוות – ניתוסף נוי ויופי בהס"ת או בטלית עצמם.
וכן בנוגע לחיוב ד"כל חלב לה", שצריך לתת "מן היפה המשובח ביותר" (כלשון הרמב"ם),
ולדוגמא: "כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו" – הרי הכסות עצמה שנותן לעני היא "מן היפה" (ולא
שניתוסף בה ענין צדדי), ועד"ז בנוגע לבנין בית תפלה, שהבנין עצמו נאה כו'.
משא"כ בענין "נוי סוכה" – הרי הנוי אינו בהסוכה עצמה (כמו "סוכה נאה"), אלא שמוסיפים בה
ענינים צדדיים, כלשון הגמרא²⁰⁶: "עיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין, ותלה בה אגוזים אפרסקין שקדים
ורמונים .. יינות שמנים וסלתות", והיינו, שנוסף על יופי הסוכה מצד עצמה, מייפים אותה ע"י ענינים
שחץ הימנה ואינם שייכים אלי'.
והרי זה חידוש דבר שלא מצינו דוגמתו בשאר ענינים, ואי אפשר ללמדו מ"כל חלב לה" ולא מ"זה
א"ל ואנוהו", וגם לא מהענין ד"אחד המרבה ואחד הממעיט", שגם כשצריך להביא ממין אחר, הרי
ממנו בא הקרבן עצמו, ולא דבר צדדי להקרבן.
ל. ועפ"ז נמצא שיש בזה ענין של שלילה – שלא לעשות נוי סוכה, כי:
הסוכה עצמה – הן הדפנות והן הסכך – היא מצות ה', ויש בה קדושה [הסכך – יש בו קדושה מן
התורה, ואפילו הדפנות – יש בהם קדושה מדרבנן²²⁷], וכדאיאת בגמרא²²⁸ בפירוש הכתוב²²⁹ "חג
הסוכות .. לה", "כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה", דהיינו שהקדושה
שעל הסוכה היא בדוגמת קדושת קרבן חגיגה בזמן שביהמ"ק הי' קיים!
ולהעיר, שהסוכה היא החפץ היחיד שיכול להיות בחו"ל, בזמן הגלות ובלילה, ואעפ"כ יחול עליו
קדושת קרבן! והחידוש בזה – שהרי בדרך כלל נזהרים בזמן הזה מעשיית פעולות שהן בדוגמת קדשים
כו', שמתעם זה יש מקומות שאין אוכלים צלי בפסח, כדי שלא יהי' נראה כאוכל קדשים בחוץ²³⁰,
ואעפ"כ, קדושת הסוכה היא בדוגמת קדושת קרבן.
וכיון שכן, איך יעלה על הדעת לייפות את הסוכה ע"י ענין שמחץ ורימנו, דבר של רשות (בגד או פרי
יפה) – איזה תפיסת מקום יש לענינים אלו לגבי הסוכה עצמה?
בשלמא כשלוקחים קלף או דיו נאה יותר לכתיבת ס"ת, או לבוש נאה יותר כדי לקיים מצות "כי
תראה ערום וכסיתו"²³¹, או לבנים וחלונות משובחים יותר לבניית ביהכנ"ס – הרי עי"ז מתקיימת המצוה
עצמה באופן נאה יותר; משא"כ בנוגע ל"נוי סוכה" – שלאחרי שהסוכה עצמה כבר בנוי ועומדת
במקומה, רוצה לייפותה ע"י בגד או פרי יפה [לא חפץ קודש, שאסור להשתמש בו ל"נוי סוכה", אלא
סתם חפץ יפה בגשמיות], שאז תהי' הסוכה נאה ונחמדה למראה עיניו – הרי זה דבר שאינו מתקבל על
השכל כלל!
ובכל אופן, תורת החסידות תובעת, שיהודי יתייגע ויפעל בעצמו שיופיו של דבר גשמי יהי' בעיניו
באיךעודן לגבי קדושת הקרבן, כך, שלא יהי' שייך שעיי"ז יתוסף אצלו בענין הסוכה.

(229) אמור כג, לד.

(230) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תעו. וש"נ.

(231) ישע"י נח, ז.

(227) שו"ע אדה"ז או"ח סתרל"ח סעיפים א"ב (וש"נ). וראה

גם לקו"ש ח"ט ע' 357 ואילך.

(228) סוכה ט, א. שו"ע אדה"ז שם. וש"נ.

- 1 ואף שמצות סוכה היא "תשבו כעין תדורו"²³², וא"כ, כשם שבבית תולים וילון יפה וכיו"ב כדי
 2 לייפותו, יש לעשות כן גם בסוכה²³³ – הרי הבית אין בו קדושת קרבן; זהו אמנם בית כשר, שיש בו
 3 מזוזה ומעקה וכו', אבל לא נאמר בו "חג .. לה", שתחול עליו קדושת קרבן חגיגה, ולכן יש מקום
 4 ליפותו ע"י וילון יפה וכיו"ב; משא"כ הסוכה, שחלה עלי' קדושת קרבן – לא מתאים לומר שוילון נאה
 5 וכיו"ב יוסיף בה יופי.
 6 לא. ויש להעיר ולהבהיר בזה:
 7 ע"פ הלכה – נוי סוכה בטל אל הסוכה, שלכן אינו חוצץ, ומותר לשבת תחת הנוי כמו תחת הסכך²³⁴,
 8 ואסור להסתפק מנוי סוכה כל שבעה²³⁵, והיינו, שענין הסוכה נמשך גם על ה"נוי סוכה".
 9 ואין זה כמו ש"היתה גבוהה מעשרים אמה ובא למעטה (למעט גובה חללה מעשרים, ונותן
 10 בקרקעיתה להגבי) בכרים וכסתות, לא הוי מיעוט (שאינן סופו להניח שם כל שבעה מפני הפסד ממונו),
 11 ואף על גב דבטלינהו (לכל שבעה, בטלה דעתו אצל כל אדם ואין ביטולו ביטול)²³⁶; משא"כ בנוי סוכה
 12 אינו צריך לומר שמבטל את הנוי להסוכה, אלא הנוי בטל להסוכה מאליו.
 13 וכפי שמצינו לענין דיני טומאה המתפשטת בבית, שכדי שתתפשט הטומאה מן הבית צריך שיהי'
 14 בבית שיעור פותח טפח, ואם מיעוט מטפח ע"י שמילאו בעפר או תבן, יש אופנים שמתבטל ויש אופנים
 15 שאינם מתבטל²³⁷, ובאופנים שמתבטל – אין צורך שיבטלו בפירוש²³⁸, אלא הביטול חל אפילו אם הוא
 16 עצמו לא נתכוון לבטלו אלא עתיד לקחתו משם לאחר זמן, כיון שבטלה דעתו אצל כל אדם.
 17 ובטעם החילוק יש לומר בפשטות – ע"פ מ"ש התוס' שם²³⁹, שכתבו לחלק בין הדין שמיעוט בכרים
 18 וכסתות לא הוי מיעוט, להמבואר בעירובין²⁴⁰ לענין מילוי חריץ שבין שתי חצרות "דאפילו ארנקי (כיס
 19 מלא מעות) נמי מבטל איניש", והיינו משום דבעירובין מיירי בשבת שהארנקי אסור בטלטול, ולכן
 20 מבטלו לגבי החריץ וממילא החריץ מלא, משא"כ בימות החול אין הארנקי בטל, וה"ה לכרים וכסתות
 21 שאינם בטלים כיון שאינם נאסרים בטלטול²⁴¹.
 22 ועד"ז י"ל בענין "נוי סוכה" – שכיון שכוונתו להקצותו לצורך מצוה (לייפות את הסוכה), הרי אסור
 23 להסתפק ממנו כל שבעה, וכיון שאסור לקחתו משם – ממילא מתבטל לגבי הסוכה ונעשה חלק ממנה²⁴²
 24 (כשם שהארנקי מתבטל לגבי החריץ מפני איסור הטלטול). ואפילו אם אין רצונו שיתבטל – בטלה דעתו
 25 אצל כל אדם, והנוי בטל לגבי הסוכה.
 26 אמנם, אף שהנוי בטל אל הסוכה, הרי זה בכל זאת דבר צדדי שניתוסף אל הסוכה. וכיון שהסוכה
 27 מצד עצמה יש בה קדושת קרבן, הרי מצד רגש האדם צריך להיות מושלל ענין של תוספת יופי ע"י דבר
 28 חיצוני, כנ"ל.
 29 לב. אך עפ"ז אינו מובן: הרי מסופר בגמרא²⁴³ אודות תנאים ואמוראים שהי' אצלם "נוי סוכה"? !
 30 ויש לומר, שאצלם נתבטל מציאות הנוי (לא רק מצד ההלכה, אלא) גם מצד ההרגש שלהם, היינו,
 31 שלא נרגש אצלם שהסוכה נעשתה יפה יותר ע"י שתלו בה בגד או פרי; אצלם נרגש שהבגד או הפרי
 32 אין להם תפיסת מקום מצד עצמם, אלא נתבטלו לגמרי אל הסוכה ("אויס מציאות" בפ"ע) ונעשו חלק
 33 מהסוכה, כך, שאצלם הי' זה "נוי" שנקרא בשם "נוי סוכה", נוי שהוא בהמצוה גופא (כמו "ספר תורה
 34 נאה" וכיו"ב), ולא תוספת נוי ע"י דבר שמחוץ הימנו.

(238) ראה פיה"מ להרמב"ם ותו"ט אהלות שם. רמב"ם הל' טומאת מת פ"ז ה"ו.

(239) סוכה ד, רע"א.

(240) ע"ט, א (ובפרש"י).

(241) ראה גם ערוך לנר לתוס' שם. ועוד.

(242) ראה פרש"י ביצה ל, ב (ד"ה בכל), ובר"ן שם.

(243) סוכה שבהערה 206.

(232) סוכה כח, ב. וש"נ.

(233) ראה גם שו"ת הרשב"א ח"א סנ"ה.

(234) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתרי"ז ס"ו. וש"נ.

(235) שבת שבהערה 206. וראה שו"ע אדה"ז שם סתרי"ח

ס"ו ואילך. וש"נ.

(236) סוכה ג, סע"ב ואילך (ובפרש"י).

(237) אהלות פט"ו מ"ז. וראה עירובין שבהערה 240. סוכה

אמנם, במה דברים אמורים – במי שבטוח בעצמו שיוכל לבטל את הנוי לגמרי, אבל מי שמרגיש
בעצמו שאצלו תופס מקום היופי של ה"נוי" (הבגד או הפרי) מצד עצמו (לא רק בתור חלק מהסוכה),
ומצד יופי ה"נוי" נעשית הסוכה מחזה נאה יותר בעיניו – אין לו לעשות "נוי סוכה".

ולהעיר מהלשון שמצינו בנוגע למעות הקדש: "ימסרם לציבור יפה יפה"²⁴⁴, והיינו, שיכול להיות מצב
ש"ימסרם לציבור יפה", אבל לא "יפה יפה", ועד"ז בענין "נוי סוכה", שאע"פ שגם אם אינו מבטלו בפירוש
ה"ה בטל להסוכה מצד הדין, מ"מ, ביטול זה הוא רק "יפה", אבל לא "יפה יפה", כיון שאצלו מקבלת
הסוכה מראה נאה יותר כשניתוסף בה ה"נוי".

– במשך שבעת ימי הסוכות, יחול אמנם על ה"נוי סוכה" שם מצוה, אבל לאחר יסוכות יקח את
אותו בגד או פרי ויתלהו בחדרו הפרטי כדי לייפותו, ומזה מוכח שאפילו בשעה שהי' תלוי בסוכה, לא
הי' חלק מהסוכה, כיון שהי' חסר אצלו הביטול באופן "יפה יפה", כך שה"סוכה" וה"נוי" הם שני דברים
נפרדים: ישנה מציאות הסוכה, ובהוספה לזה ישנו מציאות ה"נוי".

ועפ"ז אתי שפיר שע"פ דין השו"ע יש אמנם מקור ל"נוי סוכה", אבל אעפ"כ, כיון ש"לאו כל מוחא
סביל דא" לבטלו "יפה יפה" (כדי שלא יהי' מצב שע"י דבר חיצוני יתוסף אצלו חביבות ועריכות בשיבה
בסוכה), אין הכל צריכים לעשות נוי סוכה. – לומר שאסור לעשות "נוי סוכה", הרי זה ביטוי חריף (א'
שארפער וואָרט), ולכן אומרים רק שאין צורך לעשות "נוי סוכה", ודי בכך להבטיח שלא יתלו "נוי
סוכה".

לג. (ואח"כ אמר:)

כיון שמחר מתקיים "כיננוס תורה", יקחו בתור השתתפותי (נוסף על ה"סיום" דמסכת מנחות¹⁸²)
המדובר לעיל – בנגלה דתורה – בנוגע לשינה בסוכה ונוי סוכה (אע"פ שמצד כמה סיבות אינני משתתף
בגופי במקום ובזמן הכינוס).

ויה"ר שיהי' זה באופן ד"כיננוס"²⁴⁵.. לצדיקים הנאה להן והנאה לעולם²⁴⁶,
ונזכה לקיום הבקשה "ופרוש עלינו סוכת שלומך"²⁴⁷, שיהי' שלום על ירושלים, שלום על ארץ ישראל
בכלל, ושלום על "עם שלומך",
ובלשון הכתוב²⁴⁸: "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד", ועד לסיום הפרשה⁹³: "ואולך אתכם
קוממיות", ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

לד. השעה מאוחרת וצריכים כבר להתפלל תפלת ערבית, אבל, יש להזכיר עוד כמה נקודות:
נהוג להזכיר אודות "קרן השנה"²⁴⁹,

– שזהו ענין שנוגע לכל השנה, שהתחלתה בר"ה, "זה היום תחלת מעשיך"²⁵⁰, אבל כיון שזהו ענין
של צדקה שצ"ל מתוך שמחה, לכן נהוג להזכיר זאת בשמח"ת –

להפריש לצדקה מתחלת השנה סכום מסויים המכוון למספר ימי השנה,

– שהרי נתינת הצדקה צריכה להיות בכל יום (ד"כל יומא ויומא עביד עבדיתי"²⁵¹), כולל גם שבתות
וימים טובים, שאף שבהם אי אפשר ליתן צדקה בממון, אפשר לקיים ענין הצדקה ע"י נתינת מאכל
ומשקה, וגם ביוהכ"פ, ע"י כסות נקי' (שנותנים לפני יוהכ"פ) –

248) בחוקותי כו, ו.
249) ראה גם שיחת יום שמח"ת דאשתקד סנ"ה (תורת מנחם
– התוועדות חנ"ד ע' 228). וש"נ.
250) נוסח תפלת מוסף דר"ה (ר"ה כז, א).
251) זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, ריש ע"ב.

244) ר"ה ז, ריש ע"ב. וש"נ.
245) סנהדרין עא, סע"ב (במשנה).
246) בענין זה הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א מ"ש בסיום מסכת
סוכה. ולכאורה הכוונה לענין ד"טוב לצדיק טוב לשכנו" (המו"ז).
247) נוסח ברכות ק"ש של ערבית.

- 1 וכל המשתתפים ב"קרן" זו – נותנים צדקה עבורם בכל יום לפני התפלה, שאז צריך ליתן צדקה²⁵².
- 2 וכיון ששנה זו היא שנת העיבור – יש להוסיף וליתן גם כנגד הימים הנוספים דחודש העיבור, ועי"ז
- 3 יתוסף יותר בברכותיו של הקב"ה (לא רק בחודש העיבור, אלא גם) בכל השנה כולה, החל מר"ה, שנקרא
- 4 בשם "ראש השנה" (ולא תחלת השנה)²⁵³, דכשם שה"ראש" כולל את כל האברים, כמו כן כולל "ראש
- 5 השנה" את כל ימי השנה (כולל גם כ"ט או ל' ימי חודש העיבור), וכמובן גם מזה שהשנה כולה נקראת
- 6 שנת העיבור (ולפי הנוסחאות שבשנת העיבור מוסיפים במוסף דר"ח "ולכפרת פשע"²⁵⁴ – הרי זה לא
- 7 רק בר"ח העיבור, אלא גם בכל ר"ח), ובהתאם לכך הרי גם תוספת הברכה שמצד חודש העיבור היא
- 8 בכל ימות השנה.
- 9 וכל הזריז בנתינת הצדקה הרי זה משובח, כידוע גודל מעלת הזריזות בכל המצוות²⁵⁵, ובפרט במעשה
- 10 הצדקה, כמבואר באגה"ק סי' כא ("אך טוב לישראל"²⁵⁶).
- 11 לה. כן נהוג להזכיר בשמח"ת אודות שיעורי חת"ת (דכיון שמתחילים לקרוא את התורה מחדש, יש
- 12 לעורר ולחזק עזה"פ אודות לימוד שיעורי חת"ת), שיש בזה סגולה לכמה ענינים כו'²⁵⁷.
- 13 וענין זה שייך במיוחד למוצאי שמח"ת – שבו מתחיל הענין ד"ויסעו" לעבודה של השנה החדשה²⁵⁸,
- 14 "בשמחה תצאו ובשלום תובלון"²⁵⁹, באופן ש"ויהי חת"ת אלקים על הערים אשר סביבותיהם וגו'"²⁶⁰,
- 15 ועד ש"ויבוא יעקב שלם"²⁶¹ – שלם בכל עניניו, "שלם בגופו, שלם בממונו, שלם בתורתו"²⁶², וכך
- 16 באים כל בני"א לארץ ישראל שלמים בכל הענינים הגשמיים והרוחניים, ובניהם ובנותיהם אתם, בקרוב
- 17 ממש, ע"י משיח צדקנו.
- 18 (ואח"כ אמר:)
- 19 ברגעים הספורים שנשארו לזמן תפלת מעריב, יש לקיים מ"ש²⁶³ "אעלה את ירושלים על ראש
- 20 שמחתי", ולהזכיר אודות כפר חב"ד ונחלת הר חב"ד וכל הישובים.
- 21 ויה"ר שיקויים היעוד²⁶⁴ "ונתתי שלום בארץ וגו' וחרב לא תעבור בארצכם", "אפילו חרב של
- 22 שלום"²⁶⁴ (והיינו, שלא יהי' צורך ב"יו-ען"), וכל הברכות האמורות בפרשה, ובני"א יהיו במעמד ומצב
- 23 ד"וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב"²⁶⁵, ובאופן ש"פרוזות תשב ירושלים"²⁶⁶, ומתוך מנוחה והרחבה
- 24 יוכלו לעסוק בהפצת המעיינות באופן דמוסיף והולך מוסיף ואור.
- 25 ועד לקיום היעוד העיקרי – ש"מיד הן נגאלין"²⁶⁷, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.
- 26 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "האָפּ קאַזאַק"²⁶⁸, ניגון הכנה, ניגון אדמו"ר הזקן בן ד'
- 27 הבבות (בבא הד' – פ"א), והניגון "ניע זשוריצי כלאַפצי".
- 28 לאחר ברכת המזון, תפלת מעריב והבדלה – נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכאו"א מהנאספים
- 29 מ"כוס של ברכה".
- 30 טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו".]

(252) ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח סוסצ"ב. טושו"ע יו"ד סרמ"ט סי"ד.
 (253) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ.
 (254) אלי' רבה ופמ"ג לאו"ח סתכ"ג. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ו ע' 133. וש"נ.
 (255) ראה פסחים ד, א. וש"נ. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו סי"ז.
 (256) תהלים עג, א.
 (257) ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ד ע' רסח. סה"ש תרצ"ו ס"ע 149.
 (258) ראה סה"ש שם ע' 43. וש"נ.
 (259) ישע"י נה, יב.
 (260) וישלח לה, ה.
 (261) שם לג, יח.
 (262) שבת לג, סע"ב. הובא בפרש"י עה"פ.
 (263) תהלים קלז, ו.
 (264) תענית כב, א"ב.
 (265) ברכה לג, כח.
 (266) זכרי' ב, ח.
 (267) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.
 (268) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חמ"ח ע' 217.

בס"ד. יום ג', כ"ה תשרי, ה'תש"ל.

— בעת ניחום אבלים אצל הרה"ח הרה"ח ר' שמריהו גורארי* —

בלתי מוגה

- א. הרש"ג: ידוע בשם ר' הלל פאריטשער¹ שמותר ללמוד פנימיות התורה בימי ה"שבעה".¹
- כ"ק אדמו"ר שליט"א: מקור הדברים — כפי שמביא ר' הלל — מאמר חז"ל² "אין מוסרין סתרי תורה אלא למי שלבו דואג בקרבו", ואין לך "לבו דואג בקרבו" יותר מאבל!...
- [הרש"ג אמר שראה בספרים שמותר ללמוד מוסר³, וכ"ק אדמו"ר שליט"א הגיב בתמיהה⁴].
- ב. הרש"ג: כיצד נהגו רבותינו נשיאינו בנוגע לאמירת מאמרי חסידות בימי ה"שבעה"? — ידוע, למשל, שבש"ק דה"שבעה" אחר פטירת הרו"א⁵, אמר כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע מאמר בחדרו⁶. האם ידוע כיצד נהג בעת ה"שבעה" אחר פטירת אמו הרבנית מרת רבקה⁷?
- כ"ק אדמו"ר שליט"א: בעת ההיא שהה כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע בחו"ל (במענטאָן)⁸, ובמילא, לא היתה אפשרות לאמירת חסידות.
- הרש"ג: האם בחו"ל לא אמרו רבותינו נשיאינו מאמרי חסידות?
- כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא מצינו מאמרים שנאמרו בחו"ל. — בחו"ל התקיימו אמנם התוועדויות, אבל בדרך כלל לא נאמרו מאמרי חסידות. וזוהי גם הסיבה שמצינו כו"כ "המשכים" שנפסקו באמצע, כנראה, בגלל הנסיעה לחו"ל⁹.
- הרש"ג: לכאורה, יש להוכיח שנאמרו מאמרים בחו"ל, מהידוע שפעם נסע כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע למקום מרפא והוצרך לשותות ממעיינות הרפואה שהיו שם, ובין שתיית כוס לכוס, כתב מאמרים על כל מיני כרטיסים וגלויות ("קאָרטלאַך")¹⁰. — זכיתי לקבל מכ"ק מו"ח אדמו"ר אחדים מאותם קאָרטלאַך.
- כ"ק אדמו"ר שליט"א: מסיפור זה מוכח רק ע"ד כתיבת מאמרים, ולא אמירתם.
- הרש"ג הזכיר אודות ה"שבעה" אחר פטירת אביו כ"ק אדמו"ר מהר"ש, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: הסתלקות כ"ק אדמו"ר מהר"ש היתה באור ליי"ג תשרי¹¹, ובמילא, נסתיימה האבילות דשבעה בחג הסוכות¹² (משא"כ באבילות זו, כיון שהפטירה היתה בחוה"מ, מתחילים למנות שבעה אחרי החג)¹³.
- בהקשר לכך ישנו דבר פלא ששמעתי מהרב סימפסאָהן בנוגע לתשעה באב, שפעם כתשעה באב שחל בשבת אמר כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע מאמר¹⁴ אחר תפלת המנחה (דעש"ק), ולמחרת בזמן סעודה שלישית נכנסו ה"חוזרים" לערוך "חזרה", והמשיכו בכך עד שעה מאוחרת, וזאת, למרות שבמאמר לא דובר מענין תשעה באב¹⁵.

* * *

(8) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ב ע' תשפא. סה"ש תש"ד ע' 160. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חמ"ט ע' 8. וש"נ.
(9) ראה גם תורת מנחם — רשימת היום ע' שנה. וש"נ.
(10) ראה רשימת אדמו"ר מוהרי"צ — נעתקה בסה"מ תרס"ט הנ"ל ע' v בהערה.
(11) ראה ר"פ מתולדותיו ב"היום יום" בתחלתו.
(12) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"ד ריש ע' 25.
(13) ראה רמב"ם הל' אבל פ"י ה"ג, ושם ה"ח. טושו"ע יו"ד ר"ס שצט, ושם ס"ב.
(14) ד"ה ציון במשפט תרע"ד (המשך תער"ב ח"א ע' תקסד ואילך).
(15) ראה ספר המנהגים חב"ד ע' 46 ובהערה 11 שם.

(*) אחר פטירת אמו מרת שיינדיל אשת הרה"ח ר' מנחם מענדל גורארי ע"ה. — נפטרה י"ט תשרי תש"ל.
(1) הובא בנתיב החיים (לבעהמ"ס שער הכולל) סרנ"ח. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חמ"א ע' 46. וש"נ.
(2) חגיגה יג, א.
(3) ראה שד"ח אסיפת דינים מערכת אבילות אות כה (בסופו). וש"נ.
(4) כנראה, בגלל שזהו ענין בפ"ע, ומטעם אחר, ואינו שייך להמדובר אודות לימוד פנימיות התורה, סתרי תורה (המו"ק).
(5) נסתלק י"א מרחשון תרס"ט.
(6) ד"ה לה"ע האבילות תרס"ט (סה"מ תרס"ט) (בהוצאת תשמ"ט) ע' רמב ואילך. וראה שם ע' v במפתח בהערה.
(7) נסתלקה יו"ד שבט תרע"ד.

- 1 ג. הרש"ג: מובא בספר המנהגים¹⁶ ש"כשנת האבילות אין מקיפין (הבימה עם ד' מינים)¹⁷. —
- 2 דיברתי עד"ז עם רבנים מגליצא ("גאליציאנער רבנים") ולא ידעו כלל מזה. — ולכאורה, הרי זה ענין
- 3 של אבילות בפרהסיא האסורה ביו"ט¹⁸?
- 4 כ"ק אדמו"ר שליט"א: שמעתי זאת מכ"ק מו"ח אדמו"ר כשהייתי אבל — ל"ע — על הסתלקות
- 5 אאמו"ר¹⁹, וחג הסוכות הי' אז אחר השלושים, ואעפ"כ הורה לי כ"ק מו"ח אדמו"ר שלא אקיף.
- 6 *
- 7 ד. הרש"ג: האם מנהגנו שהאבל משנה מקומו?
- 8 כ"ק אדמו"ר שליט"א: ברוסיא לא ראיתי נוהגין כן, ועוד מנהגים כיו"ב, רק בגרמניא²⁰.
- 9 יש שם עוד מנהג — שבבוא האבל לביהכ"נ בשבת, עוברים הרבנים ולאחריהם כל הקהל על יד האבל
- 10 ואומרים לו לשון של תנחומים המותר בשבת²¹.
- 11 *
- 12 ה. הרש"ג: האם נכון הדבר שאומרים בשמו של כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות הקולא בעניני אבילות
- 13 ("הלכה כדברי המיקל באבל"²²), שזוהי גם טובה להנפטר?
- 14 כ"ק אדמו"ר שליט"א: נכון הדבר²³.
- 15 הרש"ג: מהו המקור לכך?
- 16 כ"ק אדמו"ר שליט"א: על דעת עצמי, מסברא.
- 17 — נוסף לכך שבכלל אין צורך לחפש חומרות בענינים כאלה, ה"ז מודגש יותר בימינו, כיון שמשיח
- 18 צדקנו עומד לבוא (ואז יבטלו לגמרי כל עניני אבילות).
- 19 *
- 20 ו. הרש"ג: שמעתי שכ"ק אדמו"ר שליט"א חיפשני בסיומה של ההתוועדות במוצאי יו"ט, לתפלת
- 21 ערבית וחלוקת "כוס של ברכה". — יצאתי לקראת סיום ההתוועדות, כדי שאוכל לחלוץ הנעלים קודם
- 22 תפלת ערבית.
- 23 כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא הייתם צריכים לצאת קודם תפלת ערבית, מחשש אבילות בפרהסיא, כיון
- 24 שזהו עדיין יו"ט.
- 25 ולא עוד אלא שגם בנוגע ל"כוס של ברכה" — להיותו בהמשך (סעודת) יו"ט, הייתם יכולים ליטול
- 26 "כוס של ברכה" [ובנוגע לשתיית הכוס של ברכה — אפשר ליתן למישהו אחר לשתות], ולהתפלל מעריב
- 27 אחר חלוקת "כוס של ברכה".
- 28 [הרש"ג אמר ששלח א' הבחורים ליטול עבורו "כוס של ברכה". כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל מיהו
- 29 הבחור, וכשהרש"ג הצביע לעברו של הבחור (שנכח שם), שאלו כ"ק אדמו"ר שליט"א באיזה נוסח
- 30 ביקש? וכשהשיב שאמר "בשביל ראביי גורארי", פנה כ"ק אדמו"ר שליט"א לרש"ג שי', והפטיר (בחיור,
- 31 בנימת התנצלות) ישנם הרבה ראביי גורארי... ואח"כ אמר:]
- 32 נשאר אצלי (בחדרי) מ"כוס של ברכה", ואתן לכם — בלי נדר — בשבת בראשית.

(20) פרטי השקו"ט במנהג זה — ראה גשר החיים ח"א פכ"ב ס"ג. וש"נ.

(21) ראה גשר החיים שם פכ"ב ס"ה. וש"נ.

(22) עירובין מו, סע"א. וש"נ.

(23) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"כ ע' 202. וש"נ.

(16) ריש ע' 78 (מסה"ש תש"ד ע' 30).

(17) ראה השקו"ט בזה — נ"כ הטושו"ע או"ח סתר"ס.

(18) ראה גשר החיים ח"ב פי"ז ס"ה. וש"נ.

(19) כ"ק הרה"ק הרה"ג המקובל וכו' ר' לוי יצחק נ"ע ז"ל

שניאורסאהן — נסתלק כ"ף מנחם-אב תש"ד.

* * *

ז. כ"ק אדמו"ר שליט"א: בהמשך להמוזכר לעיל (ס"ב) ע"ד מאמרי חסידות בזמן האבילות – ישנו מאמר מאדמו"ר הזקן השייך לעניני אבילות עם התחלה (דיבור-המתחיל) בלתי-רגילה: "מלאכי²⁴ שלום מר יבכיון"²⁵.

[הרש"ג: בכלל, הרי נוהגים שלא ללמוד ענינים אלו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אכן. – החתם-סופר כותב²⁶ לחמיו הגאון רבי עקיבא איגר, במענה למכתבו עם קושיות בהלכות שמחות: "בקראי בו .. נרתעתי לאחורי, כי גברא קפדנא אנא .. ואמנם שגגה יצאה מלפני השליט .. ונעשיתי אבל כו"ר].

הרש"ג: בספר מגן אבות (להרש"ז מקאפוסט) בפ' שמיני²⁷, יש מאמר שמדובר בו אודות הענינים דגיהנם וכף הקלע.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין זה נמצא גם באחד המאמרים של כ"ק אדמו"ר מהר"ש²⁸. בכלל, המאמרים של המגן אבות מיוסדים על מאמרי הצמח-צדק, וכמו כן מאמרי אדמו"ר מהר"ש מיוסדים על מאמרי הצמח-צדק. – בימינו, לאחר שנדפסו ריבוי מאמרים של הצמח-צדק, יכולים להוכיח זאת²⁹.

*

ח. כ"ק אדמו"ר שליט"א: בקשר להאמור שמאמרי אדמו"ר מהר"ש מיוסדים על מאמרי הצ"צ – ישנו סיפור ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר אודות הדפסת הלוקטי תורה לג' פרשיות³⁰:

אחר הסתלקות אדמו"ר מהר"ש שלחו מליובאוויטש לוילנא להדפיס את ה"לקוטי תורה לג' פרשיות" – "ביאורים ודרושים והגהות"³¹ מאדמו"ר מהר"ש על מאמרי הצ"צ. וכשנודע על כך לחסידי קאפוסט, התחכמו ועשו תחבולות כו', ועלה בידם להשמיט את הביאורים והדרושים של אדמו"ר מהר"ש (מלבד ההגהות), כך שהמאמרים שנדפסו הם של הצ"צ, עם הגהות מאדמו"ר מהר"ש.

– כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר שהשלוחים מליובאוויטש היו בטלנים ולא ראו מה שהדפיסו, כנראה, מפני שהיו סבורים שאין זה מענינים לראות מה שמדפיסים, היות ותפקידם הוא רק מילוי השליחות, או מפני שסמכו על מאדמו"ר³² "שלוחי מצוה אינן ניזוקין". –

וכשחזרו לליובאוויטש, נוכחו לדעת שבפועל נדפסו המאמרים של הצ"צ, וחסידי קאפוסט עשו מכך רעש גדול: היתכן שחסידי ליובאוויטש הדפיסו את מאמרי הצ"צ על שמו של אדמו"ר מהר"ש! ...

וזהו גם הסיבה לכך שהלקוטי תורה לג' פרשיות לא התפשט בין החסידים.

ובכל אופן, יש שם כו"כ הגהות מאדמו"ר מהר"ש, ומהם – ההגהה המפורסמת בענין אותיות הרשימו שלא נגע בהם הצמצום³³, שעל זה השיג הקאפוסטער בספרו מגן אבות³⁴ (שנדפס כו"כ שנים לאחר הדפסת הלקו"ת לג' פרשיות³⁵), והחסיד ר"ד תומרקין³⁶ – מחסידי הצ"צ ואדמו"ר מהר"ש – ניהל עמו וויכוח ע"י חילופי מכתבים, וכתב לו ג' מכתבים בענין זה³⁷.

(31) לשון השער הראשון – ווילנא תרמ"ד.

(32) פסחים ח, ב. וש"נ.

(33) עד, א. ולאח"ז באוה"ת נח (כרך ו) תתסח, ב.

(34) פ' ויגש מב, ג ואילך.

(35) בשנת תרס"ב (בברדיטשוב).

(36) אחיו של הר"י תומרקין, רבה של קרעמענטשוב.

(37) נדפסו בספר "המלך במסיבו" (קה"ת תשנ"ג) ח"ב ע' רפד ואילך.

(24) לשון הכתוב – ישע"י לג, ז. וראה חגיגה ה, ב. זח"א רי, סע"א. ועוד.

(25) נדפס במאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא ע' רכח ואילך.

(26) שו"ת חת"ס יו"ד ששמו"ו.

(27) כו, ג ואילך.

(28) סה"מ תרכ"ו ע' ע ואילך.

(29) בנדר"ד – מיוסדים מאמרים הנ"ל על מאמרו של הצ"צ באוה"ת שמיני (כרך ב) ע' תפב ואילך (המו"ל).

(30) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' רפ ואילך. וש"נ.

1 — יש לציין שהמכתבים שכתב החסיד ר"ד תומרקין לבעל המגן אבות (להוכיח את צדקתו של
2 אדמו"ר מהר"ש) נכתבו בסגנון של הדרת כבוד.

3 *

4 ט. הרש"ג: בקשר להמגן אבות — לפני היתה מחלוקת בין חסידים ע"ד לימוד ספר זה, ולכן, הייתי
5 ירא ללמדו, עד ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר שמאמרו מיוסדים על תורת הצ"צ, ואז הוריתי היתר
6 לעצמי ללמדו.

7 [הרש"ג אמר שראה שם פתגם אודות החילוק בין צדיק גמור לצדיק שאינו גמור, שצדיק גמור
8 מתקיימת ברכתו מיד ("דער ענין טוט זיך אָפּ גלייך"), משא"כ בצדיק שאינו גמור שורה הברכה לאט
9 לאט. ואינו זוכר באיזה מאמר הובא פתגם זה. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שיכולים למצוא ע"י
10 ה"מפתח" שבסוף הספר].

11 כ"ק אדמו"ר שליט"א: מאמרים אלה (במגן אבות) הם מאמרים ערבים ("געשמאַקע מאמרים"),
12 ומיוסדים הם על מאמרי הצ"צ (אלא שהם בתוספת ביאור), כך שיכולים ללמד, אף שבעבר (לא רק
13 שהיתה מחלוקת בדבר, אלא יתירה מזה) היתה אימרה שגורה בפי חסידים שאין ללמד.

14 וגדולה מזו מצינו — שאפילו בנוגע ל"דרך מצוותיך" שנכתב ע"י הצמח צדק בעצמו, היו זמנים
15 (בעבר) שלא נהגו ללמדו, בגלל... המוציא לאור³⁸ (אף שלא כתב אלא ההקדמה בלבד).

16 [הרש"ג: אצל אחד החסידים הי' הספר "דרך מצוותיך", וכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע נטל זאת
17 ממנו.

18 כ"ק אדמו"ר שליט"א: בכל אופן — היתה זו הוראת שעה בלבד.

19 ועד"ז בנוגע לספר החקירה להצ"צ — לא היו מרוצים כ"כ מהדפסת (ולימוד) ספר זה, אם כי מסיבות
20 אחרות³⁹].

21 ובכל אופן, בזכותו של המוציא לאור הנ"ל, נדפסו כו"כ כתבי חסידות של הצמח-צדק, כידוע
22 ומפורסם גודל השתדלותו ויגיעתו בהגהת הכתבים והבאתם לבית הדפוס, וגם בעלותו לאה"ק בהיותו
23 זקן מופלג, בן פ' או פ"א שנה, המשיך להתעסק במציאת ואיסוף כתבי-יד של מאמרי חסידות, הגהתם
24 (גם לאור הלבנה או לאור הנר!), ובסוף ימיו הכין לדפוס כו"כ מאמרים של אדמו"ר הזקן — בספר
25 "בונה ירושלים"⁴⁰.

26 י. הרש"ג: בנוגע למאמרים שבבונה ירושלים — יש אומרים שאינם מדויקים.

27 כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין זה נכון. וכדמוכח מזה שהמאמרים בבונה ירושלים נמצאים גם בביכ"ל
28 אחרים (עם איזה הוספות). ומה גם שהמוציא-לאור כותב שהמאמרים "נעתקו מספר כת"י", כלומר,
29 שאינם מלוקטים מכמה כת"י, אלא מביכל אחד כמות שהוא. ובכלל, במאמרים אלה ישנם ענינים ערבים
30 ("געשמאַקע") מאד, ולא יתכן שמישהו זי"ף אותם.

31 [הרש"ג: כך אמר גם אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע אודות מכתבי הגניזה המיוחסים להבעש"ט⁴¹ — במענה
32 לאלה שסברו שהם מזוייפים — שיש בהם ענינים ערבים ("געשמאַקע") מאד, ותוכנם אמיתי, ובמילא לא
33 יתכן שזוייפו, ואת"ל שזוייפו, הי' ה"זייפן" בעצמו אחד מהגדולים [...].

34 יא. הרש"ג: בנוגע להנחות ממאמרי אדמו"ר הזקן — ידוע שההנחות של ר' פינחס רייזעס הם
35 מדויקים מאד, והצ"צ הי' סומך על רשימותיו יותר מכל הרשימות⁴².

החקירה (הוצאה שני' — קה"ת תשט"ו).

(40) נדפס בשנת תרפ"ו (בירושלים).

(41) ראה בארוכה הנעתק ב"מקורות והערות הגניזה

החרסונית" שבסו"ס אג"ק אדה"ז ע' תלה ואילך.

(42) ראה סה"ש תורת שלום ריש ע' 87. תרצ"ו ס"ע 126. בית

(38) הרה"ח וכו' חיים אליעזר ביחובסקי. ר"פ מתולדותיו —
ראה בס' כתבי הרה"א ביחובסקי (ברוקלין תש"ג) בתחלתו. ועיין
תולדות חב"ד באה"ק פמ"א (המו"ז).

(39) ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ס"ע שז ואילך (וראה
צילום האגרת בס' כתבי הרה"א שם ע' 19). "פתח דבר" לספר

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אכן הם מדוייקים מאד.

— ידוע⁴³ שאדמו"ר הזקן הי' מתגלגל בעת אמירת דא"ח מרוב דביקותו, ור' פינחס הי' מתגלגל אחריו כדי שיוכל לשמוע כל תיבה.

חסידים מוסיפים שפעם ביקש אדמו"ר הזקן מר' פינחס לראות הנחה, וכאשר הראה לו, אמר אדמו"ר הזקן: "אזוי, אזוי, א גוטער ענין, א גוטער ענין", היינו, שמצד גודל דביקותו של אדמו"ר הזקן לא הרגיש בשעת מעשה בדברים שיצאו מפה קדשו. —

הדיוק בהנחות של ר' פינחס הוא באופן דלא חסר ולא יתיר, ואילו ההנחות של אדמו"ר האמצעי — עיקר הדיוק בהם הוא באופן דלא חסר, ולא באופן דלא יתיר, כיון שיש בהם גם הוספות של אדמו"ר האמצעי. וכפי שמצינו במאמרי תקס"ב — שנעתקו מביכל כתי"ק של אדמו"ר האמצעי⁴⁴ — שהצ"צ כותב על ענין מסויים: "משל זה נ' שהוא של מו"ח ז"ל"⁴⁵.

*

יב. כ"ק אדמו"ר שליט"א: בהמשך להמוזכר לעיל אודות ה"דרך מצוותיך" — יש להעיר שסגנון הלשון אינו דומה לסגנון הלשון בשאר מאמרי הצמח צדק, שכן, סגנון הלשון במאמרי הצמח צדק הוא באופן ד"תלמוד בבלי", כמארו⁴⁶ "בלולה במקרא .. במשנה .. בתלמוד", "בלול מכולם"⁴⁷, היינו, שדרכו לשלב בבלי ירושלמי ספרי מדרשים וכו'⁴⁸, ואילו סגנון הלשון בדרך מצוותיך הוא באופן מסודר.

והסיבה לכך, משום שסגנון הרגיל במאמרים — באור התורה — הוא הסגנון דאמירת המאמרים, ואילו הסגנון בדרך מצוותיך — שכתבו בצעירותו — הוא סגנון של כתיבה, אף שלאח"ז גם אמרם.

— בא' הביכלאך נרשם ש"מצות האמנת אלקות" שבדרך מצוותיך הוא מאמר על הפסוק אנכי ה' אלקיך שאמרו הצ"צ בשבת פ' יתרו. וכנראה, לא נאמר בפעם אחת, אלא בב' פעמים, להיותו מאמר ארוך.

יג. כמו כן יש להעיר אודות שינוי הסגנון במאמרי אדמו"ר הזקן — החל מהחילוק העיקרי בין המאמרים שנאמרו קודם פטרוברג ובין אלה שנאמרו לאחר פטרוברג (כפי שמבאר כ"ק אדמו"ר בתורת שלום⁴⁹), ונוסף לזה, יש גם שינויים במאמרים שלאחרי פטרוברג גופא⁵⁰.

הרש"ג: האם הכוונה לקיצור הלשון?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לאו דוקא, שכן, ישנם שם גם מאמרים ארוכים, אלא שסגנון הלשון שונה.

— ראיתי ביכל מאדמו"ר הזקן של מאמרים קצרים, והם ענינים ערבים (געשמאקע ענינים) שלא מדובר בהם בהרבה מקומות, וחלק מהם נדפס ב"מאה שערים"⁵¹, בשינויי נוסחאות כו'⁵².

*

יד. [כ"ק אדמו"ר שליט"א סיפר אודות השתדלותו של הו"ח וכו' שניאור זלמן שזר בהשגת אמצעים להדפסת ספרי חסידות של אדמו"ר הזקן⁵³.

משנת תקס"ב. — וראה בארוכה "סקירה כללית" שבסו"ס מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקפט ואילך.

(51) שנדפס בביריטשוב בשנת תרע"ג, ולאח"ז בשנת תשכ"ז ע"י הוצאת קה"ת.

(52) בשנת תשמ"א י"ל "מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים" (שבו נדפסו גם מאמרים קצרים שכבר נדפסו ב"מאה שערים", "בונה ירושלים", ועוד), ובסופו "סקירה כללית" ע"ד המאמרים הקצרים (המו"ל).

(53) ראה גם מכתב כ"ב חשון שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' רמא ואילך). תורת מנחם — התוועדויות חכ"ז ס"ע 434 ואילך. וש"נ.

רבי ח"א פכ"ו (נעתק ב"הערות וצינונים" שבסו"ס מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ע' קצא).

(43) ראה תורת מנחם — רשימת היומן ע' רצט. וש"נ.

(44) ראה ב"פתח דבר" לסה"מ תקס"ב ח"א בתחלתו.

(45) נעתק ב"הערות וצינונים" שבסוף הספר ע' שיג.

(46) סנהדרין כד, א.

(47) תורה לא — קידושין ל, א.

(48) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חמ"ה ע' 61. וש"נ.

(49) ע' 26. ע' 114.

(50) בענין זה נזכר בפרטיות ה"בונה ירושלים", וכן המאמרים

1 וכן הזכיר את זכותו של הרה"ח ר' בנימין אליהו גורודצקי – שהי' נוכח שם (באותה שעה) – שעלה
2 בידו להשיג כו"כ ביכלאך ממאמרי הצמח צדק שהיו ברשות נכדיו של הבאברויסקער (חלקו בירושה
3 שנתחלקה לאחר הסתלקות הצ"צ), וגם השתדל בהשגת אמצעים להדפסת ספרי החסידות של
4 הבאברויסקער, ובזכות זה הנציחו את שמו על הספר (אף שלא הי' חפץ בכך)⁵⁴.

5 ואח"כ אמר:]

6 ידוע ומקובל אצל חסידים שישנו ביכל מהצמח צדק הנקרא "להבין" (מפני שכל המאמרים שבו
7 מתחילים ב"להבין"). – בהיותי אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר בריגא, חיפשתי ב"מפתח" הכתבים שברשותו,
8 ולא מצאתיו. – (כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה להרבא"ג ואמר:) כנראה, עדיין לא הובאו (משם) כל
9 הביכלאך של הצ"צ.

10 [הרבא"ג אמר שהשתדל להביא את כל הביכלאך של הצ"צ (משא"כ של הבאברויסקער והקאפוסטער)
11 שהיו שם, וביכל זה, אולי נגנב, או נשאר אצל א' מבני המשפחה].

12 הרש"ג: יש מאמר ידוע ד"ה להבין ענין אוא"ס.

13 כ"ק אדמו"ר שליט"א: בבונה ירושלים נדפס מאמר קצר ד"ה זה⁵⁵.

14 – מקובל⁵⁶ שהצמח צדק כתב בריבוי עצום, כ"ד או ס' אלפים בויגן! בתחילה חשבתי שזוהי גוזמא,
15 אבל עכשיו רואים את ריבוי הכמות של דרושי הצ"צ, הן אלה שכבר נדפסו, והן – כמות גדולה יותר
16 – מה שצריכים עדיין להדפיס, כך שאין כאן גוזמא כלל.

17 [הרש"ג: ובפרט שהיתה השריפה הידועה בליובאוויטש⁵⁷.

18 כ"ק אדמו"ר שליט"א: אודות השריפה ההיא מסופר⁵⁸ ש"הרבה כתבי קודש שלו נשרפו בנגלה
19 ובנסתר", וכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע מוסיף⁵⁹ לפרט ש"היו עשרים ביכער כתב ידו הק', שנים עשר
20 בנגלה ושמונה דא"ח כו", והצ"צ אמר⁶⁰ ש"הי' אצלו ענין כתוב בהל' חליצה מחזיק חמש מאות בויגן"!.]

21 בנוגע לאופן הדפסת המאמרים – הנה: המאמרים שמתחילים בפסוק – נדפסים בפרשה שבה נאמר
22 פסוק זה, אבל המאמרים שמתחילים ב"להבין"⁴⁸ (ואינם באים בתור ביאור או המשך למאמרים
23 שלפניהם⁶¹) – יש לעיין באיזה שיטה להדפיסם⁶².

24 *

25 טו. הרש"ג: בזמני הי' קשה למצוא מאמר מאדמו"ר מהר"ש, ועתה יש לאברכים הכל – מאדמו"ר
26 מהר"ש ומאדמו"ר הצ"צ, ויכולים ללמוד כמה שרוצים!

27 כ"ק אדמו"ר שליט"א (בחיוך): יש להם "טענה" עלי: בעבר היו מדפיסים ביכל פעם בשנה, והיו
28 יכולים להספיק לגמור את כולו, אבל עתה, עוד טרם שמתחילים ללמוד בספר הנדפס, כבר יוצא-לאור
29 ספר חדש!

30 (וסיים:) הלואי שזו תהי' הטענה היחידה והאחרונה ("זאָל דאָס זיין די איינציקע און די לעצטע
31 טענה")!

המשך בעמוד רסז

(61) כמו המאמר "להבין" .. שיש ג' בחי' אדם – שאף שלא פותח בפסוק, ה"ה ביאור על מאמר שלפניו (ראה הנסמן בהוספה למאמרי אדה"ז ענינים ע' תסז), ובמילא, מקומו בהמשך מאמרים זה – המשך של מאמרים ערבים ("געשמאקע מאמרים"), עם הסבר ארוך ומסודר.

(62) בשנת תשמ"ג י"ל "אור התורה על מאדמו"ר לענינים", ובו (ע' עז ואילך) נדפסו כו"כ מאמרים ד"ה להבין (ובסופו ע' שס ואילך) – רשימת המאמרים ד"ה להבין שנדפסו בשאר ספרי אה"ת. – המו"ל.

(54) ראה ספר זכרון "60 שנות פעילות" להרבא"ג (אה"ק תשמ"ד) ע' 338 ואילך.

(55) סקל"ז (להבין מהו א"ס). סקמ"ו (ענין מהו אור א"ס).
(56) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' תו. וש"נ.

(57) ראה אודותה – ספר ספריית ליובאוויטש (קה"ת תשנ"ג) ע' לג ואילך. וש"נ.

(58) בית רבי ח"ג פ"ו.

(59) סה"ש תורת שלום ע' 82.

(60) אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ב ע' שכג. וראה סה"ש שם.

לקוטי שיחות וזאת הברכה – שמחת תורה כרך יד

מתורגם ללשון הקודש

ביוהכ"פ, ומצד לוחות אלו הוא מה שנוהגין
לעשות חדוה ושמחה בשמע"צ ("שהוא יום
האחרון שאחר יוהכ"פ"⁸, וכדלקמן).
והנה ידוע דפנימיות התורה "נשמתא
דאורייתא", ונגלה דתורה – "גופא דאורייתא"⁹
אינן ב' תורות ח"ו, כ"א תורה אחת היא שלימה;
ושמות אלו עצמם מוכיחים ומודיעים שהן
"נשמתא" (פנימיות) ו"גופא" (נגלה) של עצם
אחד. ומזה מובן שכל ענין בפנימיות התורה הוא
בהתאם לכמו שהוא בנגלה דתורה. ועפ"י צריך
ביאור – על פי נגלה מהי הקושיא בקביעות שמחת
תורה בשמע"צ – הרי מפורש בשו"ע¹⁰ הטעם ע"ז
"לפי שמסיימין בו התורה וראוי לשמוח בסיומה".
והנה בפשטות י"ל שהקושיא שבחסידות (למה
לא הוקבעה שמחת התורה בזמן מתן תורתנו
בחגה"ש) היא על התקנה מעיקרה; מדוע תקנו
מעיקרא להתחיל קריאת התורה בשבת שלאחרי
חגה"ס ולגומרה, בשמחה, בשמע"צ – הלא לכאור'
הי' מתאים יותר (להתחיל ו)לסיימה (בשמחה)
בחגה"ש שבו ניתנה התורה לישראל? וע"ז בא
התירוץ (בחסידות), שביוהכ"פ ניתנו לוחות
האחרונות, שעז"נ "ביום חתונתו זה מ"ת"¹¹, שהם
"כפלים לתושי"י"¹² לגבי הלוחות הראשונות, ולכן
דוקא בהם הוא עיקר השמחה.

ג. אולם באמת י"ל שהקושיא תיתכן גם לפי
התקנה שגומרין את התורה בשמח"ת ולא
בחגה"ש, ואעפ"כ מסתבר לומר שבחגה"ש בהיותו
זמן מתן תורתנו, הי' צ"ל קביעות שמחה מצד
גמרה של תורה"¹³; והוא ע"פ מש"כ רש"י¹⁴ בשם

א. איתא ברמב"ם¹⁵ (והוא ממשנה וגמרא²):
"משה תיקן להם לישראל שיהו קוראין בכל מועד
ענינו . . ומה הן קורין . . (וממשיך ומונה הקריאות
של כל המועדות) וביו"ט אחרון (של חג הסוכות)
קוראין כל הבכור . . ולמחר קורין וזאת הברכה".
והנה מהטעמים לקריאת "וזאת הברכה" ביו"ט
האחרון של חגה"ס, אי' במחזור ויטרי³ – "כדי
לסמוך שמחת התורה שזכו לסיימה לשמחת החג
שכן נכפלה שמחה במקרא בשמע"צ לפי ששמחת
החג מרובה".

אבל מזה שברמב"ם (ובגמרא) באה הלכה זו
שבשמח"ת "קורין וזאת הברכה", בהמשך ל"משה
תיקן להם לישראל שיהו קוראין בכל מועד ענינו"
– ואילו בהתחלת דבריו⁴, כשהוא מפרט סדר
קריאת התורה של שבתות השנה "מתחילין בשבת
שאחר חגה"ס וקורין בסדר בראשית, בשני' אלה
תולדות . . (הוא סותם ואומר) עד שגומרין את
התורה בחגה"ס" מבלי לפרש שגומרין את התורה
בזאת הברכה ביו"ט האחרון של חג – משמע,
שהשייכות ד"וזאת הברכה" ליו"ט האחרון של חג
היא רק מצד שהיא סיום התורה ומטעם לסמוך
שמחה לשמחה⁵, אלא) לפי שיש בפרשה זו ענין
המועד.

ב. ויובן בהקדים ביאור הקושיא המובאת
בדרושי חסידות⁶: "מהו השייכות לשמוח שמחת
תורה ביום השמע"צ והלא בשבועות הוא זמן מ"ת,
וא"כ אז הי' צ"ל קביעת שמחה זו דהאי יומא דקא
גרים". ומבואר שם התירוץ ע"ז, שהשמחה
דשמח"ת היא על הלוחות השניות⁷ שניתנו

(8) אוה"ת שם ס"ע א'תשעט. וראה גם שם ע' א'תשפו ואילך.
תרס"ז שם (בסופו). המשך תש"ו שם פמ"ד. וראה לקמן הערה
51.

(9) זח"ג קנב, א.

(10) טור אור"ח סי' תרסט. רמ"א שם. וראה ת"ז תק"א.

(11) משנה סוף תענית ופרש"י שם.

(12) שמו"ר רפמ"ו.

(13) ואף שמצינו שמחה בחגה"ש – ראה שו"ע אדמו"ר הזקן
(סי' תצד סי"ח מרש"י פסחים ס"ח, ב ד"ה דבעינן): "וצריך
לאכול ולשמוח בו", הרי אי"ז שמחה לגמרה של תורה אלא
דנתינת התורה "להראות שנתן ומקובל לישראל יום שנתנה בו
התורה" (היינו שאינו "עול" עלי). ולהעיר מסה"ש תש"ג ס"ע
143 ואילך. סה"ש תש"ה ע' 104.

(14) משפטים כד, יב.

(1) הל' תפלה פי"ג ה"ח ואילך.

(2) מגילה לא, א.

(3) סי' שפה.

(4) שם רפי"ג.

(5) ועאכו"כ שהיא לא רק "כדי לסמוך ברכת המלך (שלמה)
לברכת משה" (מחז"ו שם. אבודרהם סדר תפלת סוכות). או "לפי
שהוא סוף כל המועדות חותמין בברכת משה רבינו שבירך את
ישראל" (ר"ן מגילה פ' בני העיר).

(6) אוה"ת שמע"צ ע' א'תשעט ואילך. ד"ה ביוהשמע"צ תרס"ז
(בתחלתו ובסופו), תש"ו (בתחלתו), ועוד.

(7) בתורה שבכתב (או במקום ששייך לתושב"כ) בכ"מ לוחות
ל' זכר (תשא לד, א. ועוד) משא"כ בש"ס וכו'. וראה חולין קלז,
ב. ולהעיר ג"כ מתורה שתי (מנחות צד, א).

ועשה"ד – גמרה של (נתינת ה)תורה וא"כ – אז
הי' צריך להיות שמחה ל"גמרה של תורה".

ד. וביאור התירוץ בזה:
ההפרש שבין חגה"ש לשמע"צ: הלוחות
(עשה"ד וכל הרמוז בהם) הראשונות, היו באופן
של מתנה לבנ"י מלמעלה²¹; משא"כ בשמע"צ שבו
גומרים את התורה, היינו שבנ"י לומדים אותה
במשך כל השנה ועד שגומרים כל התורה – עבודת
ויגיעת בני²². ובזה יובן שהשמחה על "גמרה של
תורה" היא דוקא בשמע"צ ולא בחגה"ש.

שמחה שלימה וקבלת איזה דבר לא תתכן אלא
כשאנו "נהמא דכסופא"²³, ובנדוד"ד הרי שמחה זו
שייכת בשמע"צ שבו גומרים את התורה הנלמדת,
היינו התורה הנקנית ע"י עבודה ויגיעה נוגם זה
שהוא בבחי' לא ידע מאי קאמר – שגם עליו
לשמוח בשמח"ת – הנה אף שלא ידע, מ"מ
קאמר עכ"פ, ובזה מתבטאת עבודתו].

משא"כ בחגה"ש, אע"פ שגם בו הוא "גמרה
של תורה" (ולכאור' באופן נעלה יותר, שהרי לימוד
התורה ע"י האדם למטה אינו בערך לגילוי התורה
מלמעלה במ"ת), בכ"ז מכיון שזה בא במתנה, בלי
עבודה ויגיעה, אין השמחה שלימה (וע"ד אדם
רוצה בקב שלו מט' קבים של חבירו²⁴).

ויתירה מזו: כשהמדובר בדבר שאי אפשר לו
לאדם להשיגו בעבודתו, כ"א רק ע"י שיקבלו
במתנה (וע"ד הנ"ל בחכמת שלמה), הרי קבלתו
תגרום לו שמחה – אף שאינה שלימה כדבר
שהשיגו ע"י עבודה; משא"כ בדבר שאפשר
להשיגו ע"י עבודה, והוא מקבלו באופן של "נהמא
דכסופא", בלי עבודה ויגיעה, הרי השמחה
מעורבת בצער על אשר לא יגע כו' וקיבלה עי"ז.
ובפרט שבנדוד"ד, הרי נתינת התורה בחגה"ש היתה
בכוונה שאח"כ ילמדו אותה,

ולכן אין קובעין שמחה מיוחדת ב"גמרה של
תורה" זו.

אזהרות הרס"ג שבעשה"ד כלולות כל התרי"ג
מצות, וא"כ בזמן מתן תורה (ועשה"ד) הרי ישנה
כבר "גמרה של (נתינת כל ה)תורה" – ולכאור' יום
"גמרה" של תורה באופן זה, היינו שכולה
מתחלתה ועד סיומה כלולה בנתינתה, ראוי
לעשותו יום שמחה. ואדרבא אופן זה קרוב ודומה
יותר להמאורע שממנו למדין שעושים שמחה זו.
דאיתא במדרש¹⁵: "א"ל הקב"ה שלמה חכמה
שאלת לך כו' חייך החכמה והמדע נתון לך כו' מיד
ויקץ שלמה והנה חלום א"ר יצחק חלום הי' עומד
על כנו חמור נוהק והוא יודע מה נוהק צפור מצוץ
והוא יודע מה מצוץ מיד ויבוא ירושלים ויעמוד
לפני ארון ברית ה' ויעל עולות ויעש שלמים ויעש
משתה לכל עבדיו א"ר אלעזר מכאן שעושים
סעודה לגמרה של תורה".

ואף שהתכללות זו של כל (התורה ו)המצות
בעשה"ד (בלוחות הראשונות) היא בהעלם, ובגילוי
נתינו רק העשה"ד – מ"מ בנתינתן לבנ"י הרי
נתונה להם (אם שבאופן בלתי גלוי) כל התורה
והמצוה¹⁶, וע"ד מאמר רז"ל הפך בה והפך בה
דכולא בה¹⁷. ונתינה זו של כל התורה במ"ת –
דייה לעשות שמחה ביום סיומה. והרי עושים
סעודה ושמחה בסיום אפילו מס' אחת בלבד¹⁸.

ומכיון שכל הגילויים וההמשכות חוזרים
וניעורים ונמשכים מדי שנה בשנה וכו'¹⁹, הרי מובן
שבכל חגה"ש, זמן מתן תורתנו, חוזר ומתחדש
הענין דמתן תורה²⁰ והרי קורין פ' מתן תורה

(15) שהש"ר פ"א א (ט). הובא בספר האשכול (הלכות סדר
פרשיות והפטורות לכל שבוי"ט ותענית), אור זרוע (ח"ב סי' שכ)
ובית יוסף (סו"ט תרסט) – כמקור על המנהג שעושים שמחה
בשמח"ת לגמרה של תורה.

(16) להעיר מפי' מהר"ו במדרש שם "לגמרה של תורה –

שכל החכמה שידע שלמה ברוה"ק נכלל הכל בתורה".
(17) אבות ספ"ה. וראה ד"ה והי' אור הלבנה תרס"ו.

(18) רמ"א בשו"ע יו"ד סו"ט רמ"ו. וראה חות יאיר סי'
ע, יפה קול (למדרש שם) שכתבו שהכוונה במדרש הנ"ל
(שבפנים) היא גם לסיום מסכת.

(19) ראה לב דוד פכ"ט בשם הרמ"ז בס' תקון שובבי"ם. וראה
משנה ספ"ג דגיטין. שו"ת הרי" אירגס (בסו"ט מבוא פתחים)
ס"ה בארוכה. סד"ה עלה אלקים, תש"ד.

(20) ואף ש'בכל יום יהיו בענין חדשים" (פרש"י תבא כו,
טז. וראה גם פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג) ובכ"י חותמים
בברכת התורה נותן התורה (ל' הוה) שנותן לנו בכ"י (לקו"ת
סוכות פא, ג. וראה ברכות כב, א. סג, ב), הרי ההתחדשות בכ"י
היא רק התחדשות פרטית, ובחגה"ש היא התחדשות כללית, וכמו
התחדשות הבריאה בר"ה שהיא התחדשות כללית לגבי התחדשות
הבריאה בכל יום שהיא התחדשות פרטית (ד"ה ועשית חג"ש
תש"ה פמ"ה).

(21) ולהעיר מדחז"ל עה"פ (תשא לא, יח) ויתן גו' ככלותו –

במתנה (שמו"ר פמ"א, ו. הובא בפרש"י תשא שם).

(22) ועד"ז הו"ע לוחות שניות, כדלקמן בפנים.

(23) ראה ירושלמי (ערלה פ"א ה"ג): דאכיל מן חברי' בהית
(בוש) מסתכל ב' (וראה לקו"ת צו ז, רע"ד), ולהעיר ממ"מ
להב"י בראשית מהדו"ק ד"ה אור ליה"ש יד לטבת.

(24) ב"מ לח, א. וראה בכהנ"ל מכתב כללי (ושיחות) י"א ניסן
תשל"ב (גדפס בהגש"פ עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים
קה"ת תשל"ו) ע' שמג ואילך) ובהנסמן שם.

היגיעה בתורה. והיינו דמצד לוחות הראשונות
מקבלים בנ"י את התורה כמו שהיא נמשכת
מלמעלה, בבחי' אור ישר, ובגילוי מלמעלה הרי
לוחות הראשונות הם נעלים מלוחות האחרונות;
אבל ע"י הלוחות האחרונות נתחדש ענין העבודה
ויגיעה בתורה בכח עצמו, בבחי' אור חוזר, שדוקא
ע"ז ממשיך ממדריגה עליונה יותר בתורה מדרגא
הנמשכת מצ"ע. ולכן דוקא בשמח"ת (שהוא הסיום
דמ"ת שביוהכ"פ⁷⁹), הוא עיקר השמחה על התורה.

ו. והנה בדרושים הנ"ל³¹ מבואר עוד ביאור
בטעם הקביעות של שמח"ת בשמע"צ – מצד
לוחות שניות:

לוחות הראשונות הם כנגד בחי' צדיקים, דבעת
נתינתם עמדו בנ"י במדרי' צדיקים דכתיב³² "ויחן
שם ישראל כו' כאיש אחד", והקדימו נעשה
לנשמע³³ ובעת שעמדו בהר סיני פסקה זוהמתן³⁴;
אבל לוחות האחרונות הן כנגד בחי' בע"ת, כי בעת
קבלתם היו בנ"י בבחי' בע"ת. ולכן נקבעה
השמחה דוקא על נתינת התורה שהיתה ביוהכ"פ
לבחי' בע"ת, כי עיקר השמחה ויתרונה הוא דוקא
מקירוב הבא אחר הריחוק.

וגם זה עולה בקנה אחד עם המבואר לעיל,
דשמח"ת הוא דוקא מצד "גמרה של תורה" באופן
של לימוד ויגיעה ולא ע"י מתנה מלמעלה –
ובהקדים ביאור ההפרש בין צדיק לבע"ת³⁵, שהוא
בשתיים: א) בעבודת העצם בעצמו ועם עצמו, ב)
בפעולת עבודתו בעולם:

א) בעבודת עצמו: עבודת הצדיק היא, כמו
שהאלקים עשה את האדם ישר³⁶ ועבודה זו היא
מצד טבעו, כי יהודי אינו יכול בטבעו להיות נפרד
מאלקות, וצדיק שאין בו שליטת (וההעלם ע"י)
היצר, עבודתו היא מצד טבעו [וגם מצד השבועה
שמלמע' "תהי צדיק"³⁷];

ומובן הענין לכל או"א – דמכיון ששמחת
התורה שייכת לכאו"א²⁵, ומשתתפים בה גם נשים
וטף, לכן גם טעמה צ"ל מושג לכאו"א – גם לקטן
ביותר;

כי גם אצלו מתעוררת שאלה הנ"ל: למה לא
קבעו שמח"ת בחגה"ש? – שגם הוא יודע שאז
"זמן מתן תורתנו" – וע"ז משיבים לו ומסבירים
בדוגמא מיני' ובי': כשמקבל התורה כשעודנו
בקטנותו, ובהסברה: תורה ציווה לנו משה מורשה
קהלת יעקב – בכ"ז מובן, שבתור יורש התורה
נתונה לו, אמנם עדיין קטן הוא מלהבינה
ולהשיגה, ולכשיגדל ויבינה ובטוב טעם הרי ביחד
עם השמחה מתעורר בו צער מזה שאינו מבינה
עכשיו, ואין שמחתו בשלימות.

ה. והנה ביאור הנ"ל מתאים עם המבואר בכמה
דרושי חסידות (מהנ"ל), שטעם הקביעות של
שמח"ת בשמע"צ הוא מפני לוחות האחרונות
שנתנו ביוהכ"פ (שזהו גם הטעם שתקנו ש"גמרה
של תורה" (היינו גמר לימוד התורה ע"י האדם,
כנ"ל) תהי' בשמע"צ²⁶):

כללות ההפרש בין לוחות הראשונות ולוחות
האחרונות הוא²⁷ בהלוחות עצמן, דלוחות
הראשונות היו "מעשה אלקים גו' מכתב אלקים"²⁸,
ולוחות האחרונות היו רק "מכתב אלקים", אבל
הלוחות עצמם היו מעשה ידי משה²⁹. וזוהי גם
הסיבה להפרש בפעולתם בישראל ובעולם:

בלוחות הראשונות ארז³⁰ ש"אלמלי לא
נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה
מישראל. . אין כל אומה ולשון שולטת בהן",
אמנם בנתינתם של הלוחות האחרונות נתחדש ענין

(25) ועוד יותר משמחת ביה"ש* שרק "חסידים ואנשי מעשה
היו מרקדין", אבל כל העם באין לראות ולשמוע**, משא"כ
בשמח"ת הרי מנהג ישראל*** שגם נשים וטף שמחים.

(26) הקושיא שבסו"ס ב'.

(27) כמבואר בתש"ו שם פל"ד. ובד"ה ויתן לך תרס"ו.

(28) תשא לב, טז.

(29) דכתיב (שם לד, א) פסל לך גו' וכתבתי.

(30) עירובין נד, א.

* שמי שלא ראה שמחת ביה"ש לא ראה שמחה מימיו (משנה סוכה
נא, א).

** ראה משנה שם, רמב"ם הל' גולב פ"ח הי"ד.

*** שתורה היא (ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א. בתוד"ה נפסל
מנחות כ, ב): מנהג אבותינו. וראה גם מנהגים ישנים מדורא ע' 153.
מהרי"ל הובא ברמ"א שו"ע יו"ד שעו ט"ד).

(31) אוה"ת שם. וראה גם המשך תש"ו שם פל"ד ומ"ד.

(32) יתרו יט, ב. ופרש"י שם.

(33) משפטים כד, ז (וראה פרש"י שם, ד). שבת פח, א.

(34) שבת קמו, רע"א. זח"א נב, ב. ח"ב קצג, ב.

(35) ראה בזה לקו"ש ח"ט ע' 63-4. ע' 66. לקו"ש ח"י ע' 84

ואילך, ובהנסמן שם.

(36) קהלת ז, כט.

(37) ספ"ג דנדה (ל, סע"ב). וגם שבועה מל' שביעה, היינו
שנותנים לו כחות מלמעלה שיהי' צדיק (ראה קיצורים והערות
לתניא ס"ע נו ואילך).

משה מורשה קהלת יעקב", מורשה ל' ירושה⁴³,
 היינו שניתנה ובאה בירושה, בדרך ממילא ולא ע"י
 עבודה ויגיעה⁴⁴. והסיום דפ' וזאת הברכה (שהכל
 הולך אחר החתום⁴⁵) הוא "לעיני כל ישראל",
 שקאי על שבירת הלוחות⁴⁶, "שנשאו לבו לשבור
 הלוחות לעיניהם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו
 שנאמר⁴⁷ אשר שברת ישר כחך ששברת"⁴⁸, שבזה
 מרומז עילויים של הלוחות האחרונות לגבי לוחות
 הראשונות (שלכן אמר לו ישר כחך ששברת), כי
 דוקא ע"י שנשאו לבו לשבור את הלוחות לעיני כל
 ישראל, פעל בכל ישראל (גם באלו שלא חטאו
 בעגל) עבודת התשובה – עבודה בכח עצמו.

וכאשר נתקבלה תשובתם במילואה, אז נתן
 להם הקב"ה את הלוחות שניות, שבזה הראה לעין
 כל שהוא ית' קבל תשובתם ונתרצה הקב"ה
 לישראל בשמחה ובלב שלם⁴⁹ ונתן להם לוחות
 שניות, היינו שגם בתורה תהי' עבודה ויגיעה –
 לימוד התורה בכח עצמו.

וכאשר באים לשמע"צ לאחר ז' ימי הסוכות,
 הזמן שכל ההמשכות נקלטות בפנימיות⁵⁰, וגם
 בחי' התורה שנתנה בלוחות שניות, הרי אז באה
 השמחה האמיתית והשלימה בלימוד האדם בתורה
 בכח עצמו⁵¹.

ולכן לאחר סיום התורה "לעיני כל ישראל",
 מתחילין לקרות תיכף "בראשית ברא אלקים את

משא"כ בע"ת שחטא ופגם ועבר את הדרך, הרי
 כשם שהשינוי (תשובתו) הוא ע"י הבע"ת עצמו,
 כמו כן עבודתו בתומ"צ היא בעיקר בכח עצמו –
 "בחילא טגיא"³⁸.

(ב) ועד"ז בפעולת עבודתם בעולם: כשם
 שעבודתו של הצדיק בעצמו היא בזה שמגלה את
 הכחות שניתנו לו מלמעלה מהכח אל הפועל, כמו
 כן הוא בהדירה שעושה לו יתברך בתחתונים,
 שהיא נעשית ע"י שמברר דברי הרשות השייכים
 (בכח עכ"פ) לקדושה, ונמצא שעשיית ה"דירה"
 בעבודתו אינה באופן שיש בזה התחדשות ממש,
 אלא רק שמוציאה ומביאה (מן הכח) אל הפועל;
 וא"כ אי"ז שולל לגמרי את ה"נהמא דכסופא"
 שבפעולתו, מאחר שיסוד עבודתו הוא מתנה
 מלמעלה³⁹ (הכחות שניתנו לו מלמעלה, משביעים
 אותו כו' – ועד"ז בגילוי הדירה בתחתונים).

משא"כ בע"ת, שהוא מברר ומעלה גם הזדונות
 עד שנהפכו לזכיות⁴⁰, היינו שפעולתו היא גם
 בדברים המנגדים לאלקות (גקה"ט) לעשותם
 "זכיות" – כלים לאלקות; הרי עבודה זו אינה
 באופן של גילוי מהכח אל הפועל, אלא התחדשות
 ממש⁴¹. ונמצא שדוקא עבודת הבע"ת מושללת
 לגמרי מ"נהמא דכסופא", בהיות שהן עבודתו עם
 עצמו והן עבודתו בעשיית ה"דירה לו ית", ה"ה
 בכח עצמו, בחילא יתיר, עד שמהפך מרע ממש
 לטוב וקדושה.

ועפ"ז יובן דב' הביאורים נקודה אחת משותפת
 בשניהם: מעלת עבודתו של האדם בכוחו ויגיעתו,
 שהיא נקודת הטעם דביאור הא' – שלכן שלמות
 השמחה ב"גמרה של תורה" היא רק ביו"ט האחרון
 של חג (שמח"ת) – והיא היא נקודת היסוד בביאור
 הב' שהשמחה דשמח"ת היא מצד הלוחות
 האחרונות שניתנו לבעלי תשובה.

ז. עפ"י כהנ"ל מובנת השייכות ד"זאת הברכה"
 ל"ענין המועד" דשמע"צ⁴²:

בתחלת פ' ברכה מדובר בלוחות הראשונות:
 "הוי' מסיני בא גו'", וע"ז נאמר "תורה צוה לנו

(38) זח"א קטט, ב.

(39) ראה תניא פ"ד.

(40) יומא פו, ב. וראה בארוכה דרך מצותין קצא, א.

(41) ראה אוה"ת שם (ע' א'תשפ): והנה בחי' זכיות אלו הם
 זכיות אחרים שלא כענין זכיות דצדיקים כלל.

(42) ראה עד"ז לקו"ש ח"ט ע' 242 ואילך.

(43) ראה לקו"ת פרשתנו צד, ד. ובהנמקן שם.

(44) להעיר שקטן מושיטתו לזכר אביו מלמדו תורה צוה לנו
 משה גו' (סוכה מב, א. ה' ת"ת לאדמוה"ז רפ"א).

(45) ברכות יב, א.

(46) ספרי ורש"י ס"פ ברכה.

(47) תשא לד, א.

(48) פרש"י ס"פ ברכה. וראה לקו"ש שם ש"ל ש"ישר כחך
 ששברת" נאמר לא בעת שבירת הלוחות, אלא כשנצטוו על
 הלוחות שניות "אשר שברת". ורש"י מביא (ומגלה) זה (יישר כחך
 ששברת) רק בסיום וזאת הברכה, כי רק אז נתגלה העילוי שבא
 ע"י שבירת הלוחות.

(49) פרש"י תשא לג, א.

(50) ראה לקו"ת סוכות פח, ד. אוה"ת שם ע' א'תשפט. ובכ"מ.

(51) ראה אוה"ת שם (ע' א'תשפו ואילך. וראה גם לקו"ת
 ברכה צו, א) שביוהכ"פ וז' ימי הסוכות (שהוא ענין ז' ימי
 המשתה שאחר "ביום חתונתו" שביוהכ"פ) גילוי בחי' התורה
 שבלוחות האחרונות הוא בבחי' מקיף בלבד – קדושין וחופה,
 ובשמע"צ הוא "גמר יום חתונתו". ולכן אז שייך השמחה
 מהתורה שנמשכת ומתפשטת בפנימיותם.

וראה אוה"ת שם (ע' א'תשעג) שזהו ע"י התשובה דוקא
 שלכן בלוחות הראשונות בשבועות לא נתקיימה הקליטה,
 "וא"כ ע"י התשובה ניתנו הלוחות האחרונות ביוהכ"פ והם
 התקיימו וזהו ענין הקליטה דשמע"צ".

9 בעולם) אין ה"שותפות" בשלימותה – שהרי
10 הקב"ה בורא ומהווה מאין; אבל כשעבודתו היא
11 בכח עצמו, הבע"ת שעבודתו היא התחדשות ממש
12 בהבריאה, כנ"ל, ועד שעושה מדבר הפכי דבר
13 הרצוי – מעולם דלא "הניין לי" (להקב"ה) עושה
14 עולם ד"הניין לי" 54 – עי"ז נעשה דומה לבורא –
15 שותף בשלימות להקב"ה ובורא 55 שמים וארץ
16 "חדשים" שנגזג בהם ש"ה' אלקי ישראל מלך
17 ומלכותו בכל משלה 56, ומסייעין 57 להאדם
18 למלאות שליחותו ועבודתו בעולם.

(משיחות יום שמח"ת תשל"ג)

(54 ב"ר פ"ג, ז.

(55 להעיר מב"ר פצ"ח, ג: מה הקב"ה בורא עולמות אף
אביכם בורא עולמות, ובאוה"ת בראשית (רנח, ב) – דקאי על כל
בני"י.

(56 נוסח התפלה דר"ה.

(57 ראה ג"כ לקו"ת סד"ה' לי בעוזרי.

1 השמים ואת הארץ", כי ע"י עבודת האדם בלימוד
2 התורה בכח עצמו (ועד"ז – בעבודת הבע"ת שהיא
3 בכח עצמו ובכח"י התחדשות ממש) נעשה שותף
4 להקב"ה במעשה בראשית 52 שהוא מוסיף ומשפיע
5 כביכול במעשה בראשית 53 – כי שותפות
6 בשלימותה היא כששניהם שותפים שווים לגמרי.
7 ולכן הצדיק שעבודתו היא רק לגלות מהכח אל
8 הפועל (הן הכחות שלו, והן בהדירה שעושה

(52 ראה שבת י, א. קיט, ב. טור ושו"ע אדמוה"ז או"ח ר"ס
רס"ח.

(53 ועד"ז בתורה שארז"ל (ב"מ נט, ב) נצחוני בני נצחוני.
וכאשר מתחיל ללמוד התורה עוה"פ אחר שסיימה הרי הלימוד
הוא באופן נעלה יותר, ועוד שישאל מוסיפין* ומשפיעין**
בתורה. וראה לקו"ש שם ס"ד ובהערה 46 שם.

* וחיו"ב הוא "לאפשא לה" (זח"א יב, ב. תו"א מקץ לט, ד).
** שלכן בכ"מ נקראו התורה כלה וישראל חתן (ראה לקו"ת תצא לו,
טע"א. ברכה צג, ד ואילך).

המשך ביאור למס' עירובין ליום שני עמ' ב

27 אין מוֹדֵדִין את התחומין אֶלָּא כְּהֶבֶל שֶׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה בדיוק, לֹא
28 פְּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר.
29 וְלֹא יִמְדֹד אֶלָּא כְּנֶגֶד לְבֹ. כלומר, מאחר ומדידה זו נעשית על ידי
30 שני אנשים המחזיקים את החבל משני קצותיו, לפיכך קבעו להם
31 חכמים מקום קבוע, שיחזיק כל אחד את החבל כנגד ליבו, כדי
32 שלא יחזיק האחד כנגד צווארו והשני כנגד רגליו, ונמצא החבל
33 עומד באלכסון, והתחומים מתמעטים.
34 הֵיָה מוֹדֵד וְהַיָּע לָנֵיא – עמק, או לָגֵד – חומת אבנים שנפלה
35 ונעשה שם גל גבוה ומשופע, ובני אדם מהלכים עליו, שאין
36 ברוחבם אלא חמישים אמה, מְבַלִּיעוּ – מבליע את הגיא או הגדר
37 במדידתו, כלומר, אינו מודד את שיפוע העמק או הגדר כלל, אלא
38 מעביר החבל מעליהם, כאילו היתה זו דרך חלקה [ציוור ח].
39 וְחוֹזֵר לְמִדָּתוֹ. כלומר, אם היו הגיא או הגדר רחבים יותר מחמישים
40 אמה ואי אפשר להבליעם, ושהרי החבל אורכו חמישים אמה
41 בלבד, אך מחוץ לעיר בצדידה הם נעשים צרים, ורוחבם שם הוא
42 עד חמישים אמה, הולך המודד לצד העיר ומבליע שם את הגיא
43 או הגדר במדידתו, ולאחר מכן ממשיך ומודד בקו ישר עד שרואה
44 שנגמר רוחבו של הגיא כנגד העיר, וחוזר למדידתו הראשונה
45 שכנגד העיר [ציוור ט].
46 וכן הוא הדין במודד שהגיע לְהֵר שרוחבו עד חמישים אמה, שאינו
47 מודד את שיפועו, אלא מְבַלִּיעוּ, אך אם הוא רחב יותר מחמישים
48 אמה כנגד העיר, ואילו כנגד צידי העיר אין רוחבו עולה על
49 חמישים אמה, מבליעו מחוץ לעיר בצדידה, וממשיך במדידה שם
50 עד מקום שנגמר ההר כנגד העיר, וְאֵז חוֹזֵר לְמִדָּתוֹ – למדידתו
51 הראשונה שכנגד העיר.

1 מחברים את שני ראשי הקשת אלא כשיש ביניהם פחות מארבעת
2 אלפים אמה. אבל הָאָ אֵיכָּא לְמִימָר מְלִי – כאן, לגבי שלשה
3 כפרים משולשים, הכפר האמצעי נידון כאילו הוא ממלא את
4 החלל שבין הכפרים החיצונים, ולפיכך ניתן לחברם אף כשיש
5 ביניהם יותר מארבעת אלפים אמה.
6 הגמרא מקשה שמצינו שתי ערים הנידונות כאחת אף שיש ביניהן
7 מרחק גדול: אָמַר לִיה רַב סְפָרָא לְרַבָּא, הָרִי כְּנִי הַמָּקוֹם שֶׁשְּׁמוֹ
8 אֶקִּימָפוֹן, דְּמִשְׁחִינָן לְהוּ תְּחוּמָּא מֵהָא גֵיסָא דְּאַרְדִּישִׁיר – שאנו
9 מודדים להם את תחומם מן הצד השני של העיר ארדשיר הסמוכה
10 לעירם, כלומר, שאם רוצים לילך חוץ לתחום דרך העיר ארדשיר
11 אינם מתחילים למנות אלפיים אמה מגבול עירם אלא מסוף העיר
12 ארדשיר. וכן כְּנִי (תְּחוּמָּא) דְּאַרְדִּישִׁיר, מִשְׁחִינָן לְהוּ תְּחוּמָּא מֵהָא
13 גֵיסָא דְּאַקִּימָפוֹן – מודדים להם את התחום מן הצד השני של העיר
14 אקיסטפון. דהיינו, שערים אלו נידונות כעיר אחת. ויש לתמוה על
15 כָּ, הָא אֵיכָּא דְּגִלְתָּ דְּמִפְסָקָא – הרי נהר החידקל מפסיק בין שני
16 הערים, ושיעור רוחבו הוא יָתֵר מֵאַמָּה וְאַרְבָּעִים וְאַחַת אַמּוֹת וְשָׁלִישׁ,
17 ואם כן, כיצד ניתן לחבר ביניהם, הרי הכל מודים שאין נותנים בין
18 שתי עירות יותר משני קרפפות שהם מאה וארבעים ואחת אמות
19 ושליש.
20 נֶפֶק – יצא רבא לחרץ, אָחֳזִי לִיה הֵנָּה אֶמְסַקְתָּא דְּשׁוּרָא – הראה לו
21 את רגלי חומת העיר, דְּמִפְסָקָא דְּגִלְתָּ – שנבלעים בנהר החידקל,
22 בְּתוֹךְ שְׁנַעִים אַמָּה וְשִׁירָיִים לְכָל עִיר, ונמצא שהם מצטרפים להיות
23 כמו הערים עצמם, ומעתה אין שתי הערים רחוקות זו מזו, ולפיכך
24 מצטרפות הן להיות עיר אחת.

משנה

25 משנה זו מבארת כיצד מודדים את תחום אלפיים אמה חוץ לעיר.
26

פעמים אהי⁸ דבינה הנמשכים בז' פעמים הוי' דז"א.

בראשית מז, כח - ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה

קיי

"יעקב שני חייו", מקשר מספר שם "יעקב" עם מספר "שני חייו" קמ"ז, לרמז, שתוכן חיי יעקב הי' לקשר ולחבר בחי' בינה דקדושה (השכל) עם ז"א (המדות), שיהי' חיות של אהבה ויראה וכו'.

¹ שני חיי יעקב הי' קמ"ז שנה מספר ז' פעמים² אהי'.

כי:

א) יעקב³ מספר ז' פעמים הוי' הוא ז' מדות⁴ דז"א, וחייו הוא⁵ מבינה, כי בינה הוא חיי המלך דז"א, כידוע בענין נדרים⁶ שהם בחיי⁷ המלך, זהו שחייו היו מז'

1) מבאר ומרמז שלשה ענינים במספר חיי יעקב קמ"ז שנה, והם: א) מספר צירוף הפרטי דשם "יעקב", ומספר הפרטי ד"שני חייו" מורה על חיבור השכל (בינה) עם הו' המדות.

ב) שני חיי יעקב הוא שלישי דבינה (בחי' נה"י), המורה על החיבור דבינה (השכל) עם המדות.

ג) מספר הכללי יעקב + שני חייו, מורה ג"כ על החיבור דבינה (השכל) עם המדות ומעשה.

2) אהי' (בג' 21) $7 \times 147 = 1029$, מספר שני חיי יעקב "קמז". ראה ביאור שם אהי' בבינה הערה 8.

3) מקשר מספר שני חיי יעקב "קמז" שהוא ז' פעמים שם אהי' (שהוא בחי' בינה כדלקמן) עם הגימטריא דשם יעקב (182) שהוא בגי' ז' פעמים הוי' - הו' מדות, ולכן הוא בדיקו, מספר השם של יעקב הוא "ז" פעמים הוי' (המדות), ומספר חיי יעקב ג"כ "ז" פעמים שם אהי' - רמז לחיבור השכל עם המדות ומעשה, דכל ענין של יעקב הוא לחבר השכל אלקי' - בינה, עם הו' מדות שכלב עד לבחי' דיבור ומעשה. וראה לעיל סימן קטז.

4) ראה אור התורה חנוכה עמוד שכו, ב. ספר המאמרים ה'תרנ"ט עמוד קצו (קה"ת ה'תשע"א).

5) דחיי המדות - ז"א הם מהשכל - בינה. (ראה תניא פרק ג'). פירוש: מביא ראי' והוכחה בהקשר בין בחי' "בינה" (שם אהי') ועם ז"א (המדות, ז' פעמים שם הוי'), ובכמה פרטים:

א) החיים דז"א הוא מבינה, וזהו "כל הנודר כאילו נודר בחיי המלך", ונדרים הם בבינה (ראה גם לעיל סימן קטז).

ב) ומה בא הקשר בין שם "אהי" - בינה, עם ז"א - המדות, ששמו של יעקב בגי' "ז" פעמים הוי', ושני חייו "ז" פעמים אהי'.

6) ראה זה חלק ג' דף רנה, א. "כל הנודר כאילו נודר בחיי המלך". לקוטי תורה פרשת מטות פב, ב.

וראה לקוטי תורה שם פג, ג. אור התורה פרשת מטות עמוד א'רעו. א"שכו-ז. ע"ש כל הביאור נדר בחי' בינה. תורת מנחם התועדויות ה'תשמ"ח חלק ד' עמוד 92 הערה 87. תורת מנחם התועדויות ה'תשי"ד חלק ג' עמוד 135. מובא לעיל סימן קטז הערה 14.

7) בחיי המלך: פירוש, חיי המלך הוא בחי' בינה, הנותן חיות להמדות כנודע. ראה לקמן סימן קכז הערה 9.

וזהו כנגד מ"ש "ויחי יעקב", יעקב הוא בחי' ז"א, ויחי - היינו חיי - מבחי' בינה.

והם כנגד שם הוי' (יעקב), ושם אהי' (חיי - קמ"ז שנה כנ"ל). ראה גם לקמן סימן קיח הערה 17. 18.

8) שם אהי' - בינה: ראה הטעם בעץ חיים שער כה (שער דרוש הצלם) דרוש א. סידור עם דא"ח עמוד קנח, א. תורת מנחם - ספר המאמרים ה'תשט"ז עמוד ר.

והביאור:

השם "אהי" נזכר בתורה (שמות ג, יג-יד) דמשה שאל מהקב"ה "ואמר לי מה שמו מה אומר אליהם", "ויאמר אלקים אל משה אהיה אשר אהיה".

ומבואר בזהר (פ' אחרי דף סה, ב. ויקרא יא, א) ד"אהי" לשון עתיד, ופירושו "זמין לאמשכא ולאולדא כלא" (דהשם "אהי" מזומנת להמשיך את השפע ולהוליד את זו"ן - המדות).

ומבואר בחסידות (ראה אור התורה ענינים עמוד קצו ואילך. ספר הערכים חלק א' ערך אהי' עמוד תרמה. ועוד), דהשם אהי' הראשון הוא בחי' "כתר" (תענוג), ואהי' השני הוא בחי' "בינה", דדוקא ע"י בחי' בינה יש התגלות התענוג, וכמו שרואים בשכל האדם, דדוקא ע"י הבנה והשגה ("בינה") אז דוקא יש התגלות ה"תענוג" (כתר).

וכשיש "בינה" (השכל) אז נולד המדות (זו"ן) כמבואר בתניא פ"ג. נמצא דשם "אהי" - בינה, יש שני ענינים: א) ע"י בינה יש התגלות ה"כתר" - תענוג, ב) ע"י בינה יש הולדת המדות. וזהו אהי' (בינה) לשון עתיד, דע"י בינה יהי' התגלות (הכתר) - התענוג, והולדת המדות (זו"ן).

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על מאחז"ל עמוד קיד (מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן לב) שמביא ראי' מגמ' קידושין ע, ב "כשהקב"ה משרה שכנתו אין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל שנא' (ירמי' ל, כה) בעת ההיא נאם ה' אהי' לאלקים לכל משפחות ישראל, הוי' אהי' הוא חכמה ובינה שהוא אב ואם" ע"ש. ספר הערכים חב"ד ח"א עמוד תרמז.

וראה לקוטי תורה פרשת פקודי ז, ד וז"ל: "שם אהי' במילוי יודיין שהוא פנימיות בינה, והענין כי הנה הדם הוא הנפש והוא המחי' לכל האברים והוא מבחי' בינה, וגם שם אהי' בריבוע גימטריא* דם כמ"ש בע"ח" (שער הארת המוחין פ"ז). ע"ש.

אהי' ברבוע בגי' ד"ס, כזה: א', א"ה, אהי' = 44. והדם הוא בלב, ובינה ליבא (תיקוני זהר בהקדמה - פתח אליהו), וכן כמו שה"ד"ם הוא חיות הגוף, כן "בינה" הוא חיות המדות.

וראה תורה אור דרושים לראש השנה עמוד א'שסב-ג וז"ל: עכשיו אינו מתגלה כ"א בחי' שם אדני שהוא אדון כל הארץ ותופסים העולמות בחי' יש ודבר רק שהוא אדון ומלך עליהם, וזהו זה שמי לעלם לשון העלם שבחי' שם הוי' מוסתר ונעלם בתוך שם אדני ומי' עי' יומשך לעיל בבחי' גילוי כו' כמו שמהעבור יהי' הלידה... ועי' מורה שם אהי' כמ"ש בזהר פרשת אחרי דף ס"ה ע"ב אשר אהי' דאתעברת אימא וזמינא לאפקא פרטין כולהו ולאתגלייא שמיא עילאה, ר"ל שיהי' מזה לידת ז"א שהוא התגלות מדותיו ית' ע"ד ביום ההוא יהי' הוי' אחד ושמו אחד בת"א בדה"א וראה אל אברהם [נה, ג], ע"ש.

(*) ראה המשך תער"ב חלק א' עמוד שע ח"ל: דשם אהי"ה בריבוע בגימט' דם, ונודע דשם אהי"ה הוא בבינה והוא בחי' אלקי' חיים בחי' בינה המשכת האור והחיות (שזהו הדם) לאבר' דז"א, ובינה מקבלת מאור אבא שהוא בחי' מים העושה התפשטות' הדם כו', וכמא' אכל ולא שתה אכילתו דם היינו שאינו מתפשט בהאבר' כו', ח"ע אדם א' דם שני' הא' הוא התפשטות' הדם כו', ע"ש.

ס"ג עם אחוריים¹⁴ קס"ו, ואחוריים¹⁵ ק', דהיינו מספר האותיות שאחר ס"ג, כי ב'16 אחוריים. א', האחוריים¹⁷ דהשם גופא. ב', האותיות שאחר השם.

(ב) ואם⁹ נאמר שבבינה הוא אהי פעמים אהי¹⁰ מספר אמ"ת, א"כ חייו ז' פעמים אהי הוא שלישי¹¹ בינה דהיינו נה"י דבינה שהם שליש בינה, ומנה"י דבינה הוא החיים דז"א. (ג) וביחד יעק"ב¹² עם חייו קמ"ז הוא שכ"ט מספר¹³

ומעשה, זה מרומז בהגימטריא דהשם עצמו – שם ס"ג – ביחד עם המספר דאחוריים של השם וד"ל.

(14) מספר ס"ג עם אחוריו קס"ו, פירוש: מספר ס"ג הוא שם הוי' כזה: יו"ד (20), ה"י (15), ו"ו (13), ה"י (15) = 63, ס"ג. ובאחוריים הוא כזה:

יו"ד = 20.

+ יו"ד (20), ה"י (15) = 35.

+ יו"ד (20), ה"י (15), ו"ו (13) = 48.

+ יו"ד (20), ה"י (15), ו"ו (13), ה"י (15) = 63.

סך הכל: 20 + 35 + 48 + 63 = 166, קס"ו.

ראה המשך הערה 15. 16.

(15) ס"ג... ואחוריו ק', פירוש: חושבנין גם המספר דאותיות באל"ף בי"ת ש"אחר שם ס"ג, והוא: השם ס"ג כנ"ל הוא, יוד, הי, ואו, הי (בגי' 63 ס"ג), והאותיות באל"ף בי"ת שאחר אותיות אלו הוא: אחר אותיות יו"ד הוא אותיות כו"ה (בגי' 32), אחר ה"י הוא ו"כ (26), אחר ו"ו הוא זב"ז (16), ואחר ה"י הוא ו"כ (26).

סך הכל 32 + 26 + 16 + 26 = 100, מספר ק". ראה הערה 16.

(16) פירוש: כנ"ל בהערות 14. 15. דיש במספר ס"ג ב' אופני "אחוריים", (א) המספר ד"אחוריים" דהשם ס"ג עצמו, בגי' קס"ו-166, (ב) המספר דה"אותיות" באל"ף בי"ת ש"אחר" השם ס"ג, שהוא בגי' 100 ק' כנ"ל.

וביחד:

השם ס"ג = 63.

+ השם ס"ג באחוריים קס"ו = 166.

+ האותיות באל"ף בי"ת שאחר שם ס"ג, מספר ק' = 100.

סך הכל: 63 + 166 + 100 = 329, שכ"ט.

נמצא, דמספר השם יעקב (182) + מספר שני חייו (147) = 329, הוא בדיוק מספר שם ס"ג (בינה) + ב' אופני אחוריים, וזה מורה על המשכת בינה (ס"ג) על המדות ודבור ומעשה, המרומז בה"אחוריים", וד"ל. ראה הערה 17.

(17) פירוש: יש, (א) האחוריים דהשם עצמו, (ב) האחוריים דהאותיות באל"ף בי"ת שאחר השם, והחילוק הוא (בקיצור), דיש (כנ"ל) ג' דרגות: (א) בינה – השכל עצמו, (ב) המדות – ז"א, (ג) מלכות – דיבור ומעשה. והנה,

(א) בחי' בינה (השכל) עצמו הוא שם ס"ג.

(ב) ההשפעה של השכל על המדות נק' האחוריים של השם עצמו.

(ג) ההשפעה של בינה (השכל) על בחי' מלכות – מעשה, נק' ההשפעה של האותיות ש"אחר" השם.

דהאחוריים דהשם עצמו ס"ג, מורה שהוא עדיין קשור עם – מקורו – השם עצמו, וע"ד הקשר דשכל ומדות – עילה ועלול. והאחוריים בהאותיות דאל"ף בי"ת שהוא אחר השם ס"ג מורה על יותר העלם ואחוריים, וזהו דבחי' מלכות – מעשה – היא "יותר" אחוריים (והעלם) מבחי' מדות וד"ל.

(9) מרמז כאן, דיעקב כנודע הוא בחי' אמת, כמ"ש (מיכה ז, כ) "תתן אמת ליעקב", הנה ביאור הנ"ל שכוונת יעקב להמשיך בחי' בינה (השכל) עם ז"א (המדות) מרומז עוד, הן בשם אהי, והן בתיבת ומספר "אמת".

(10) אהי (21) x אהי (21) היינו 21 x 21 = 441, מספר אמת. ראה פירוש הרשב"ם שמות ג, טו ד"ה וזה זכרי. אור התורה חנוכה עמוד שכ"ב-644.

(11) שליש בינה דהיינו נה"י דבינה, דהנה מבואר בחסידות (ראה תניא – אגרת הקדש קכז, ב. דרך מצותיך יב, ב ואילך. תורת מנחם ספר המאמרים מלוטט חלק א' עמוד רעג סוף סעיף ד. ועוד), דבכל מדה ובחי' יש (בכללות) ג' חלקים, חב"ד, חג"ת, נה"י. חב"ד – השכל, הנק' שליש העליון, חג"ת – הם עצם המדות הנק' שליש האמצעיים, נה"י הם שעל ידם היא ההשפעה דהמדות – שליש התחתון. ובבחי' בינה הוא:

(א) ההתבוננות והשכל עצמו שהאדם מתבונן בו, הנק' בחי' חב"ד שבבינה.

(ב) ה"מדות" שבבינה, היינו האין ההתבוננות נוטה, דהרי מכל ענין שכלי נולד מזה נטי' לחדס (אהבה), או נטי' לגבורה (יראה), וזהו נק' חג"ת שבבינה – מדות שבשכל.

(ג) האין שההתבוננות משפיע על המדות שכלב בפועל, הנק' נה"י שבבינה.

וזהו שמבאר ד"אהי" נק' בינה, הוא בכל דרגות שבבינה, והוא מ"ש "אהי אשר אהי" (גילוי הכתר – התענוג – בבינה כנ"ל), בגי' 441 אמ"ת.

ויעקב שני חייו קמז-147 הוא בגימטריא שליש ממספר 441 (441 ÷ 3 = 147), כנגד נה"י שבבינה – שליש התחתון, דכאן מבואר כפי שבינה נמשך ופועל על הז' מדות, חיבור השכל עם המדות – ה"חיים" דז"א.

(12) פירוש: יעק"ב (בגי' 182) + קמ"ז (147) = 329, שכ"ט. ראה ביאור לקמן בהערות.

(13) פירוש: כידוע דיש ד' אופנים במילוי שם הוי', שם ע"ב (בחכמה), שם ס"ג (בבינה), שם מ"ה (בז"א – מדות), שם ב"ן (במלכות – מעשה). ראה ספר מאמרים אדמו"ר הזקן ענינים כרך א' עמוד קפב ואילך. אור התורה ענינים עמוד רמח ואילך.

ומרמז כאן עוד רמז במספר יעקב עם מספר שני חייו, דקודם מבאר הרמז ד"שני חייו" (קמז) הוא ד' פעמים אהי, ו"יעקב" ד' פעמים שם הוי', המורה על החיבור דאהי (בינה) עם הז' מדות.

וכאן מוסיף עוד רמז המורה על השפעת והמשכת ה"בינה" (השכל) על המדות בכל פרטי' (הנקרא בלשון הקבלה "בכל הפרצוף"), ד"יעקב" (182) + שני חייו קמז (147) = 329 (שכט).

ומספר "שכט" הוא ג"כ הגימטריא והמספר דשם ס"ג עם האחוריים (כמבואר בפרטיות בהערה 14. 15), וזהו מורה על השפעת שם ס"ג – בינה על ה"אחוריים", ומבואר בחסידות, דה"מדות" (ומעשה) לפי"ע ה"שכל" בינה – הוא נק' אחוריים, (ראה תניא – אגרת הקודש עמוד קז, ב. קצח, א. ועוד).

וכשיש החיבור והצירוף – היינו השפעת השכל (בינה) על מדות

ילקוט לוי יצחק על התורה

ע"ד¹⁸ בשם אהי"ר¹⁹ יש אחורי עצמו שעולה²⁰ ד"ם,

ויש האותיות שאחריו²¹ בוכ"ו שמספרם ד"ל²², כידוע.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזרז בראשית עמוד קטז

(דיבור ומעשה) וד"ל.

ראה קהלת יעקב אות ד' וז"ל: דל הוא חילוף אהיה באותיות שאחריו בוכ"ו והוא בחינת לבושין כנודע דאהיה בחינת לבושין (פרי עץ חיים שער הקדישים פרק ד'), ע"ש.

ראה גם מאורי אור אות ב' סעיף כב ביאור "בכיה", דבחסרון בינה – אימא, אז יש בכי, וד"ל. וע"ש גם ערך אות ד' סעיף יב.

(20) כנ"ל לעיל הערה 8. וראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזרז בראשית סוף עמוד קלד "והחיים דז"א הוא בהד"ם" וד"ל. ועיין ע"ז לקוטי לוי יצחק על פסוקי תנ"ך עמוד לה וז"ל: שם אהי' הוא בבניה, ורובע אהי' הוא דם, ומשם אהי' דיבנה ורובעו שהוא אהי' דם נמשך למלכות שזהו מה שאמא מקשטא לברתא, אהי' דם גימטריא אדנ"י במכוון, ע"ש. והיינו אהי' בגימטריא 21 + ד"ם 44, שהוא שם אהי' באחוריים הנק' ג"כ ברובע = 65, כמספר אדנ"י.

(21) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סוף סימן יא ש"בוכו" מרמז על רחל, וזהו ש"בכה" יעקב אצל הבאר כשנשק רחל, ועיין לקמן סימן קכא הקשר לרחל, מספר ד"ל – בוכ"ו, ע"ש.

(22) ראה לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד שס, ועוד.

(18) מבאר ומרמז, דכמו שהוא בשם "אהי-ה" (בינה) עצמו ב' אופני אחוריים, (א) אחורי עצמו, (ב) האותיות שאחריו, כן עדי"ז יש ב' אופני אחוריים ב"מילוי" שם ס"ג (בינה), (א) אחורי שם עצמו, (ב) האותיות שאחריו. ראה הערה 19.

(19) פירושו: שם אהי' (בבינה) יש ב' אופנים באחוריים (ע"ד בשם ס"ג כנ"ל):

(א) "אחוריים עצמו" היינו האותיות "אהי-ה" עצמו, כזה: א' (1), + א"ה (6), + אהי (16), + אהי-ה (21) = 44, בגי' דם. ו"דם" הוא התפשטות החיות לכל הגוף, ועדי"ז הוא רמז כאן דה"בינה" – השכל, פועל על המדות ומשם מתפשט לכל הגוף.

(ב) האותיות באל"ף ב"ת ש"אחר" שם אהי', והם: אחר אות א' הוא ב' (2), אחר ה' אות ו' (6), אחר י' אות כ' (20), אחר ה' אות ו' (6), ביחד (בגי' 34) שם "בוכו" מספר ל"ד.

ונמצא דיש ג' דרגות בשם אהי' (ובדיוק כנ"ל בשם ס"ג):

(א) שם אהי' עצמו – בחי' "בינה".

(ב) שם אהי' באחוריים. "אחורי עצמו בגימטריא ד"ם" – בחי' ז"א (מדות).

(ג) אחוריים דהשם אהי' "האותיות שאחריו בוכ"ו" – בחי' מלכות

המשך ביאור למס' עירובין ליום ראשון עמ' א

8 ואין לך תקופת טבת שנופלת בצדק שאינה מייבשת את היריעים.
9 כלומר, אם תקופת טבת נופלת בזמן שמשמש כוכב 'צדק', אזי
10 עתידה תקופה זו להיות חמה ומייבשת את הזרעים. והוא – אך
11 התנאי לכללים אלו, דאיתגליד ל'בנה' או ב'בנה' או ב'צדק' – שמולד
12 הלבנה של חודש טבת או ניסן חל בשעת שימוש של כוכב
13 'לבנה' או בשעת שימוש של כוכב 'צדק'.

1 תקופת תמוז בחצי שימוש, שהרי לאחר שבע שעות חוזר אותו
2 הכוכב לשמש, ואילו תקופת תשרי תיפול בתחילת שימוש של
3 הכוכב 'לבנה', ותקופת טבת בחצי שימוש. וכן הלאה.
4 הגמרא מביאה מימרא נוספת של שמואל בענין תקופות: ואמר
5 שמואל, אין לך תקופת ניסן שנופלת בצדק שאינה משבבת את
6 האילנות. כלומר, אם תקופת ניסן נופלת בזמן שמשמש כוכב
7 'צדק', אזי עתידה להיות בתקופה זו רוח סערה המשבבת אילנות,

המשך מעמוד רלה

8 נידונית לו כארבע אמות, מכל מקום מודים הם לו ב'מודד',
9 דהיינו באדם ששבת מחוץ לעיר או בעיר אחרת ומודד אלפיים
10 אמה של תחומו ומגיע לעיר או למערה, שבאופן כזה אין
11 העיר או המערה נידונים לו כארבע אמות, ואף על פי שיש
12 בהם דיורים, אלא עולים הם לו לתחום אלפיים אמה שלו,
13 ואם כלה תחומו באמצע העיר או המערה אינו רשאי להמשיך
14 ולילך עוד כלל.

1 עתה מביאה המשנה דין המוסכם על דעת הכל: ולמודד –
2 ולאדם השובת או נותן עירובו מחוץ לעיר, ומודד אלפיים
3 אמה לתחומו ונכנס לתוך העיר, שאמר חכמים שנותני לו
4 אלפים אמה לכל רוח ממקום שבינתו או מעירובו, בזה מודים
5 חכמים לרבי עקיבא שאפילו אם סוף מדתו ב'לה' באמצע מערה
6 אינו מהלך יותר. כלומר, אף על פי שנחלקו חכמים על רבי
7 עקיבא באדם הנותן עירובו בעיר, שלפי שיטתם כל העיר

המשך ביאור למס' עירובין ליום שבת קודש עמ' א

8 וישראל אהד, אוסר אותו ישראל על ישראלים אחרים להוציא
9 ולהכניס מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים, מפני שהיא כחצרו
10 של ישראל, והמוציא או מכניס מבתי הנכרים לחצר, הרי מוציא
11 או מכניס מרשות שהיא מיוחדת לאחד לרשות שהיא מיוחדת
12 לאחר, דב'רבי רבי מאיר. רבי אליעזר בן יעקב אוסר, לעולם הנכרי
13 אינו אוסר, עד שיהיו דרים בחצר שני ישראלים הדרים בשני בתים,
14 שהם אוסרים זה על זה.

1 עובד ב'בכבים', אף שדרים בבתיים הפתוחים אליה כמה עובדי
2 כוכבים, הרי הוא [החצר] נחשב כדיר של ב'בכבים', שכשם שאין
3 לבהמות כל זכות בחצר, ואין החצר נחשבת כאילו יש בה כמה
4 רשויות ויאסר להוציא ולהכניס מהבתים לחצר ומהחצר לבתים,
5 אף חצר שדרים בה כמה נכרים אינה נחשבת כאילו יש בה כמה
6 רשויות, ומותר להכניס ולהוציא מן חצר לבתים ומן בתים לחצר.
7 ואם יש שם – אם דר שם, באחד מהבתים הפתוחים לאותה חצר,

העגל – שהטעם לכך (בפנימיות) הוא, כדי שעל ידי זה יתוסף עילוי – עילוי בתורה) לוחות (היפך השבירה – עד למעלה נעלית מהלוחות אשר שברת), הלוחות השניות, המהוים "כפלים לתושי" לגבי הלוחות הראשונות.⁶

[ויש לומר שגם כוונת משה רבינו בשבירת הלוחות, כשדן הק"ו: כיון ש"ישראל מומרים" אי אפשר לתת להם התורה, ה"י (לא רק לשם הגנה על כבוד התורה, אלא גם) כדי לפעול על ישראל שיעשו תשובה.⁷

כמשל הב"י שהנהגתו אינה כדבעי, עד ש"אביו דוחהו חוץ לביתו ואומר לו שאינו אביו" – שעל ידי זה דוקא מתגלית אהבת הבן לאביו, עד שצווק במר נפשו "שאינו רוצה ליפרד מאביו בשום אופן, ומכל-שכן כשלא יקרא בשם אביו".

ועל פי זה מובן הדיוק "ואשברם לעיניכם" – וכפי שהכתוב גם מדגיש בסיום התורה "לעיני כל ישראל" – כי המעלה ושבח של משה בשבירת הלוחות היתה, בזה ש"נשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם"⁸, דבר זה הביאם לשוב בתשובה].

ובכך גם מבואר כיצד יום צום שבעה עשר בתמוז, יום שבירת הלוחות⁹, יהפך לששון ולשמחה¹⁰:

כיום, כאשר רואים אנו ששבירת הלוחות גרמה ש"אומה ולשון שולטת בהם", מהווה יום זה, יום תענית. משא"כ לעתיד לבוא, אשר אז תתגלה בשלימות מעלת התשובה של ישראל על חטא העגל; ואשר תשובה זו ראשיתה¹¹ ב"ואשברם לעיניכם" (ועד"ז – גם מעלתן של הלוחות השניות)¹², אז יהי יום שבעה עשר בתמוז יום שבירת הלוחות – יום ששון ושמחה.

וזהו הטעם מדוע נאמר "ישר כחך ששברת" רק בציווי על הלוחות השניות. ובגילוי, בפשוטו של מקרא (עולם העשי'), מתגלה הדבר רק בסיום התורה, כשהקב"ה הראה למשה רבינו "עד היום האחרון"¹³ – כי דוקא אז מתגלה העילוי שאליו הגיעו ישראל על ידי שבירת הלוחות.

לקוטי שיחות חלק ט עמוד 241-239

לד, יב – ולכל היד החזקה ולכל המזרא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל

א. לעיני כל ישראל, שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר (דברים ט, יז) ואשברם לעיניכם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר (שמות לד, א) אשר שברת, ישר כחך ששברת.

רש"י

(ב"ב יד, ב) אמר ר"ל "אשר שברת" אמר לו הקב"ה למשה ישר כח ששברת. והנה מעלת משה בשבירת הלוחות – אשר מחמת מעלה זו אמר לו הקב"ה "ישר כחך ששברת" – מהווה מעלה גם בנוגע לישראל, וכדלקמן:

הענין יובן בהקדם ההסבר מדוע נתינת ה"ישר כח" שנתן הקב"ה למשה על שבירת הלוחות (לא היתה מיד באותו היום, או למחרתו – מיד בעלותו להר, אלא) היתה כעבור ארבעים יום לאחר שבירת הלוחות: כשהקב"ה אמר לו "פסל לך גו", רק אז אמר לו "הלוחות הראשונים אשר שברת – ישר כחך ששברת". לכאורה למה לא אמר לו "ישר כח" מיד?

פלא גדול יותר: על הפסוק "אשר שברת" האמור ארבעים יום אחר שבירת הלוחות, כנ"ל, לא מפרש רש"י "ישר כחך ששברת", כי אם בסיום פרשת "וזאת הברכה", שנאמרה כמעט ארבעים שנה לאחר מכן – רק אז מפרש רש"י ש"אשר שברת" (דארבעים שנה מקודם) פירושו "ישר כחך ששברת".

ואף שבפשטות הטעם לכך הוא, כי ההוכחה לפרש כן (ע"פ הפשט), הוא מהמלים "לעיני כל ישראל" – אבל מכיון שכל עניני התורה הם בדיוק, הרי מזה גופא מובן, שה"ישר כח" שנתן הקב"ה למשה בעת אמירת "פסל לך" נתגלתה רק כש"ויעל משה ג' אל הר נבו גו".

ב. ביאור הדבר:

לגבי חטא העגל איתא בגמרא¹⁴: "לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה". דבר זה שהקב"ה נתן אפשרות ליצר הרע לשלוט על ישראל ולפתותם לעשות העגל, הוא לשם העילוי¹⁵ דתשובה (ביטול החטא – עד שהאדם עומד במעלה נעלית יותר¹⁶ מכפי שהי' מקודם החטא), שאליו יגיעו על ידי כן.

מכך מובן גם לגבי שבירת הלוחות – המסובב מחטא

(1) בפרשת תשא (לד, א), או עקב (יז, ב) – ראה חדא"ג מהרש"א כאן ד"ה אשר שברת.

(2) כי מכיון ש"לעיני כל ישראל" – שנשאו לבו לשבור הלוחות כו" – מונה הכתוב גבי המעלות והשבחים של משה, לכן הוכרח רש"י להוסיף "והסכימה כו".

(3) ע"ז ד, ב. פירוש רש"י שם.

(4) כי ענין התשובה בכלל – הורה כבר אדם הראשון וכו' (מדרש תהלים צב, ב. וראה גם ב"ר פפ"ד, יט – בנוגע לראובן).

(5) וכמאמר חז"ל במקום שבעלי תשובה עומדין אפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד שם (רמב"ם הלכות תשובה פרק ה הלכה ד – כדעת ר' אבהו ברכות לד, ב (וראה ספר המאמרים תש"ט עמוד 183 בהערה. לקוטי שיחות חלק יד עמוד 361)).

ולמעשה, שמהלשון "אין יכולים לעמוד" – ולא "אינם עומדין" (כבברכות שם) – משמע שהמקום שבעלי תשובה עומדין הוא למעלה אפילו מבחי' ה"כולת" [שנעלה מבחי' "כח" – (ראה ד"ה מן המיצר תש"ט פ"ד, ובכ"מ)] צדיקים.

(6) שמות רבה ר"פ מז.

(7) להעיר מתוספות שבת שם.

(8) באור התורה וארא ריש עמוד קכג (לענין אחר).

(9) עקב ט, יז.

(10) רש"י סוף פרשת ברכה.

(11) משנה תענית כו, סוף עמוד א. ואף שתיקון התענית הוא בעיקר מצד הבקעת העיר [שכן יש אומרים שבתחילה תיקון צום הרביעי בט' (סור) אורח חיים סימן תקמט)] – הרי מפשטות הענין משמע, שכל ה"חמשה דברים" שאירעו ב"ז בתמוז שייכים להתענית. וכמו שמסיים בטור שם: להבקעת העיר ולצרות שהוכפלו בו. ועוד להעיר שמצד הענין דמגלגלין... חובה ליום חייב (תענית כט, א. ערכין יא, ב) הרי הקביעות שזוהו יום חובה הייתה בשבירת הלוחות.

(12) זכר' ח, יט וכפירוש המצודות דוד שם. וראה לקוטי שיחות חלק ט עמוד 253 בהערה. חלק ח עמוד 355 הערה 31. חלק טו עמוד 414 ואילך.

(13) ומכיון כי ביום פקדי ופקדתי – לחטא העגל (סנהדרין קב, א) מובן ששלימות התשובה תהי' אך לעתיד-לבא כשיביטל החטא לגמרי.

(14) להעיר מזה"ו ויתן לך תרס"ו (ס"ע צב) [בנוגע להמעלה דתלמוד בבלי לגבי תלמוד ירושלמי, שהיא בדוגמת המעלה שבלוחות השניות לגבי לוחות הראשונות (שם עמוד צג)] ש"עיקר הגילוי מזה יהי' לעתיד".

(15) ספרי ורש"י ברכה לד, ב.

♦ יום ראשון ט"ז תשרי ♦

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךָ מֹשֶׁה אֱלֹהִים
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:
א וְאֵת בְּרַכְתָּא דִּי בְרִיךְ מֹשֶׁה נִבְיָא דְּיִי יֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם מוֹתָהּ:

כ"י! וְזֹאת הַבְּרָכָה • לִפְנֵי מוֹתוֹ. (ספרי) סמוך לְמִיתָתוֹ - שָׁאם לֹא עֲכָשׁוּ, אִימָתִי?.

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וּזְרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ
מִהַר פָּאָרֶן וְאַתָּה מִרְבַּבְתָּ קֳדָשׁ מִימִינוֹ אִשׁ דֶּת
לָמוֹ:
ב וַיֹּאמֶר יי מִסִּינַי אֲתִגְלִי וְזָהוּר יִקְרָה מִשְׁעִיר
אֲתִחַזִּי לָנָא אֲתִגְלִי בְּגִבְרָתָהּ מִטוּרָא דְּפָאָרֶן
וְעַמָּה רַבַּבְתָּ קֳדָשִׁין כְּתִב יְמִינָהּ מִגּוֹ אֲשָׁתָא
אֲרִיתָא יִהֲב לָנָא:

וְלֹא רָצוּ. הוֹפִיעַ • לָהֶם. מִהַר פָּאָרֶן • שֶׁהֶלֶךְ שָׁם
וּפְתַח לְבָנֵי יִשְׁמָעֵאל שֶׁיִּקְבְּלוּהָ, וְלֹא רָצוּ. וְאַתָּה •
לְיִשְׂרָאֵל (ש). מִרְבַּבְתָּ קֳדָשׁ • וְעַמּוֹ מְקַצֵּת רַבְבוֹת
מִלְּאֲכֵי קֳדָשׁ וְלֹא בָלָם, וְלֹא רָבָם, וְלֹא בְּדֶרֶךְ
בְּשֶׁר-וּדָם שֶׁמֶרְאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וּתְפָאֲרָתוֹ בְּיוֹם
חַפְתּוֹ. אִשׁ דֶּת • שֶׁהִתְהַבְּרָה כְּתוּבָה מֵאֵל לִפְנֵי בָּאֵשׁ
שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אֵשׁ לְבָנָהּ, נִתֵּן לָהֶם בְּלוּחוֹת כְּתִב
יְד יְמִינוֹ. דְּבַר אַחֵר: "אִשׁ דֶּת", כְּתִיבָתָהּ, שְׁנִתְּנָה
לָהֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.

כ"י! וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינַי בָּא • פְּתַח תַּחֲלֶה
בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם, וְאַחֲרֵיכֶן פְּתַח בְּצִרְכֵּיהֶם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, וּבְשִׁבְחָה שֶׁפְּתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְכָּרָת זְכוֹת
לְיִשְׂרָאֵל. וְכָל זֶה דֶּרֶךְ רָצוֹי הוּא, כְּלוּמַר כְּדֹאֵי הֵם
אֵלּוּ שֶׁתַּחֲוֹל עֲלֵיהֶם בְּרַכָּה. מִסִּינַי בָּא • יֵצֵא
לִקְרֹאתָם כְּשֶׁבָּאוּ לְהַתְיַצֵּב בְּתַחֲתִית הַהָר, כְּחִתָּן
הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פָּנֵי כְּלָהּ, שְׁנֹאמַר: (שמות יט) "לִקְרֹאת
הָאֱלֹהִים", לְמַדְּנוּ שֶׁיֵּצֵא בְּנִגְדָם. וּזְרַח מִשְׁעִיר
לָמוֹ • (ספרי) שֶׁפְּתַח לְבָנֵי עֲשׂוֹ שֶׁיִּקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יד פרשת וזאת הברכה - שמחת תורה)

שְׁנִתְּנָה בְּלוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, הֲרִי אִזְּ בָּאָה הַשְּׁמִיחָה הָאֲמִתִּית
וְהַשְּׁלִימָה בְּלִמּוּד הָאֲדָם בְּתוֹרָה בְּכַח עֲצֻמוֹ.
וְלִכְּנֹן לְאַחַר סִיּוֹם הַתּוֹרָה "לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", מִתְחִילִין
לְקַרְא תַּכְף "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
הָאָרֶץ", כִּי עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאֲדָם בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּכַח עֲצֻמוֹ
(וְעַל דֶּרֶךְ זֶה - בְּעֲבוּדַת הַבְּעִלִּית שׁוּבָה שֶׁהִיא בְּכַח עֲצֻמוֹ
וּבְבַחֲנִית הַתַּחֲדָשׁוּת מִמֶּשׁ) נַעֲשֶׂה שְׂתָף לְהַקְבֵּ"ה בְּמַעֲשֵׂה
בְּרֵאשִׁית שֶׁהוּא מוֹסִיף וּמַשְׁפִּיעַ כְּבִיכּוֹל בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית
- כִּי שְׁתַּפּוֹת בְּשִׁלְמוּתָהּ הִיא כְּשֶׁשְּׁנִיָּהּ שֶׁתַּפּוֹת שְׁנִיָּהּ
לְגַמְרִי. וְלִכְּנֹן הַצִּדִּיק שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא רַק לְגַלּוֹת מִהֶפֶח אֵל
הַפֶּעַל (הוֹן הַכּוֹחוֹת שֶׁלוֹ, וְהוֹן בְּדִירָה שְׁעוֹשָׂה בְּעוֹלָם) אִין
הַ"שְׁתַּפּוֹת" בְּשִׁלְמוּתָהּ - שֶׁהֲרִי הַקְבֵּ"ה בּוֹרָא וְקוֹמֵהוּ מֵאִין;
אֲבָל כְּשֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא בְּכַח עֲצֻמוֹ, הַבְּעִלִּית שׁוּבָה שֶׁעֲבוּדָתוֹ
הִיא הַתַּחֲדָשׁוּת מִמֶּשׁ בְּבִרְיָאָה, כְּנִל, וְעַד שְׁעוֹשָׂה מִדְּבַר
הַפְּכִי דְּבַר הָרָצוֹי - מַעוֹלָם דִּלָּא "הִנֵּן לִיָּה" (לְהַקְבֵּ"ה) עוֹשָׂה
עוֹלָם דְּ"הִנֵּן לִיָּה", עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה דוּמָה לְבוֹרָא - שְׂתָף
בְּשִׁלְמוּת לְהַקְבֵּ"ה, וּבוֹרָא שְׁמִים וְאָרֶץ "חֲדָשִׁים" שֶׁנִּגְשׁ
בָּהֶם שִׁ"ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מְלֶךְ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשֻׁלָּה,
וּמִסִּינַי עֵין לְהָאֲדָם לְמַלְאוֹת שְׁלִיחוּתוֹ וְעֲבוּדָתוֹ בְּעוֹלָם.

בְּתַחֲלַת פְּרֻשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" מְדוּבָר בְּלוּחוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת:
"הִנֵּן" מִסִּינַי בָּא גו', וְעַל זֶה נֹאמַר "תּוֹרָה צוּה לָנוּ מֹשֶׁה
מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב", מוֹרְשָׁה לְשׁוֹן יְרוּשָׁה, הִינֵנו שְׁנִיתְּנָה
וּבָאָה בְּיְרוּשָׁה, בְּדֶרֶךְ מִמְּלֵא וְלֹא עַל יְדֵי עֲבוּדָה וְיִגִּיעָה.
וְסִיּוֹם פְּרֻשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" (שֶׁהֶפֶל הוֹלֵךְ אַחֵר הַחֲתוּם)
הוּא "לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", שְׂקָאֵי עַל שְׁבִירַת הַלּוּחוֹת,
"שֶׁנִּשְׁאָו לְבוֹ לְשִׁבּוֹר הַלּוּחוֹת לְעִינֵיהֶם, וְהִסְפִּיקָה דַּעַת
הַקְבֵּ"ה לְדַעְתּוֹ, שְׁנֹאמַר אֲשֶׁר שְׁבַרְתָּ, יִשְׂר כְּחָף שֶׁשְׁבַרְתָּ",
שְׁבַרְתָּ מְרִמָּז עִלּוּיִים שֶׁל הַלּוּחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת לְגַבִּי לּוּחוֹת
הָרֵאשׁוֹנוֹת (שֶׁלֹּכֶן אָמַר לוֹ יִשְׂר כְּחָף שֶׁשְׁבַרְתָּ), כִּי דוֹקָא עַל
יְדֵי שֶׁנִּשְׁאָו לְבוֹ לְשִׁבּוֹר אֶת הַלּוּחוֹת לְעִינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, פֶּעַל
בְּכָל יִשְׂרָאֵל (גַּם בָּאֵלּוּ שֶׁלֹּא חָטְאוּ בְּעִגְלָה) עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה
- עֲבוּדָה בְּכַח עֲצֻמוֹ.

וְכֹאשֶׁר נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתָם בְּמִילּוּאָה, אִזְּ נִתֵּן לָהֶם הַקְבֵּ"ה
אֶת הַלּוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, שְׁבַרְתָּ הָרָאָה לְעֵין כָּל שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ
קִבֵּל תְּשׁוּבָתָם וְנִתְרַצָּה הַקְבֵּ"ה לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְחָה וּבְלֵב
שָׁלֵם וְנִתֵּן לָהֶם לּוּחוֹת שְׁנִיּוֹת, הִנֵּנו שָׁגַם בְּתוֹרָה תַּהֲנִיָּה
הַעֲבוּדָה וְיִגִּיעָה - לְמוֹד הַתּוֹרָה בְּכַח עֲצֻמוֹ.

וְכֹאשֶׁר בָּאִים לְשִׁמְיָנִי-עֲצָרָת לְאַחֵר ז' יְמֵי הַסְּכּוֹת, הַזְּמַן
שֶׁכָּל הַהִמְשָׁכוֹת נִקְלָטוֹת בְּפִנְיִמְיּוֹת, וְגַם בְּחִינַת הַתּוֹרָה

(ג) אַף חֵבב עַמִּים כָּל־קִדְשֵׁי בִידָךְ וְהֵם תָּכֹן לְרַגְלֶךָ יִשָּׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ:

גאף חבבנון לשבטא פל קדישוהי בית
ישראל בגבורא אפקנון ממצרים ואנון
מדברין תחת עננה נטלין על מימרך:

”וְאַשְׁמַע אֶת מַדְבַּר אֲלִי, כִּמּוֹ מַתְדַּבֵּר אֲלִי, אֵף זֶה מִדְּבַרְתֶּיךָ, מַה שֶּׁהֵייתָ מְדַבֵּר לְהַשְׁמִיעֵנִי לֵאמֹר לָהֶם. טִישׁ פּוֹרְפֶּרֶלִיר”ש פִּלְע”ז (צ״נע אונטערעדנוגען).
ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על־פי דברך, והמ”ם בו שמוש, משמשת לשון מן. דבר אחר: ”אף חבב עמים”, אף בשעת חבתן של האמות שהראית להם פנים שוחקות, ומסרת את ישראל בידם. פל־קדשיו בידך. כל צדיקיהם וטוביהם דבקו בך ולא משו מאחריך, ואתה שומרם. והם תכו לרגלך. והם מתמצעים ומתכנסים לתחת צלך. ישא מדברתך. מקבלים גזרותיך ודעותיך בשמחה, ואלה דבריהם.

כ”י אף חבב עמים. גם חבה יתרה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי עם, שהרי בנימין לבדו היה עתיד להולד כשאמר הקדוש־ברוך־הוא ליעקב: (בראשית לה) ”גוי וקהל גוים יהיה ממך”. פל־קדשיו בידך. נפשות הצדיקים גנוזות אתו, פענן שנאמר: (ש”א כה) ”והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה’ אלהיך”. והם תכו לרגלך. והם ראויים לך, שהרי תכו עצמן לתוך תחתית החר לרגלך, בסיני. ”תכו” לשון פעלו, התכוו לתוך מרגלותיך. ישא מדברתך. נשאו עליהם על תורתך. מדברתך. המ”ם בו קרוב ליסוד, כמו: (במדבר ז) ”וישמע את הקול מדבר אלי”, (יחזקאל ב)

דאורייתא יחב לנא משה מסרה ירתא
לכנשת יעקב:

(ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

כ”י תורה. אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזנוה ולא נעצבנה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ליל שמחת תורה תש”ל, תשל”א)

התורה היא ירשה לכל יהודי, וההלכה לגבי ירשה היא שאין חשיבות לגיל, למעמד ולמצב של היורש - התורה מועברת לכל יהודי בירשה.
ולפיכך, כאשר יש התחדשות ונוסף אור בתורה - בשמחת תורה, חלה אצל כל יהודי התחדשות ותוספת בהתנהגותו ובחיותו על־פי התורה.
ולכן עקר השמחה בשמחת תורה מתבטאת דוקא בהקפות - לא על־ידי קריאה ולמוד בתורה, אלא דוקא על־ידי תנועות ופעולות מעשיות של ריקוד עם התורה עצמה - כי עקר השמחה בשמחת תורה איננה כל־כך על הבנתה, אלא בעקר על כך שהתורה היא ”שהחיינו” - מחיה אותנו בכל ענייננו, עד לעשיה בפעל.

התורה היא ”מימינו אש דת למו”. ונאמר בספרי: ”מה אש - כל המשתמש בו עושה בגופו רשם, אף בני אדם שעמלים בו נקרים הם בין הבריות, כך תלמידי חכמים נקרים בהילוכם ובדבורם ובעטיפתם בשוק” (ויכפי שמפרש הרמב”ם את הפרטים שבבקר).
אף, לכאורה, מתעוררת השאלה מצד שני: אצל תלמידי חכמים, שהתחלת למוד התורה שוב היא אצלם באפן חדש לגמרי, מובן, שנגרמת התחדשות ותוספת הנפרדת ”בהילוכם ובדבורם...”, אבל אצל יהודים שאינם תלמידי חכמים, מהו החדוש שיש לתורתם בשמחת תורה עד־כדי כך שהוא משפיע על כל ענייניהם, כדלעיל, עד אשר הם שמחים כל כך ומברכים ברכת שהחיינו?
על כך מסביר בפרשתנו: ”תורה צוה לנו משה מורשה...” -

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות כרך כט עמוד 229 ואילך - מתוך ’לקראת שבת’)

בחינת ’אשר’ שהוא התענוג, נעשה קדשנו במצותיו, הינו שנשמות ישראל הם הם העושים את המצות, וזהו מה שכתוב וזכרתם את כל מצות הו’, ואחר כך כתיב ועשיתם את כל מצותי, הינו שישראל עושים מבחינת מצות הו’ שהיו מצותי, והוא על־דרך הני”ל שנשמות ישראל מחברים את התורה שלמעלה, בהקב”ה ממש. וכל זה הוא בבחינת ישראל. אמנם, התורה היא מורשה קהלת יעקב, הינו, שגם הנשמות דבחינת יעקב, יו”ד עקב, שזהו כפי שהנשמה ירדה למטה, הנה גם נשמות דבחינת יעקב הם משפיעים בתורה.

וזהו תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, שהתורה היא מארסה לישראל, הינו שישראל הם משפיעים בתורה. ועל זה נאמר ”מורשה קהלת יעקב”, הינו, שענין זה שהנשמות הם משפיעים בתורה הוא לא רק בבחינת ישראל, אלא גם בבחינת יעקב, יו”ד עקב. דהנה, ישראל הוא בחינת לי ראש, אותיות ’אשר’, ד’אשר’ פרושו תענוג, והוא בחינת ”טהורה היא”, שזהו כפי שהנשמות משרשות בבחינת התענוג. ובבחינה זו פשיטא שהנשמות הם משפיעים בתורה. וזהו גם מה שאומרים אשר קדשנו במצותיו, דמצד

משמעות לשון 'אחזניה' - בתורה

שבשדה אחוזה אפילו פשהבעלים מוכרים אותה, חוזרת להם ביוכל "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו" דמפנין ששדה זו היא אחוזתם, לכן קשורה אליהם בכל מצב.

כמו-כן התורה היא אחוזתם של ישראל, וקשורה אתם בקשר תמידי, דגם פשנמצאים בין האמות, התורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחוזת של ישראל. דזה שבני ישראל קשורים לתורה בכל מצב בו יהיו (ואפילו בזמן שבני ישראל נמסרו בידי אמות העולם), נובע מקף שהתורה היא "מורשה קהלת יעקב" ירושה ואחוזת של ישראל.

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

אחזניה ולא נעזבנה (לג, ד. ובפירוש רש"י)

צריך להבין, מהו הלשון אחיזה שפרש רש"י לגבי התורה, דלקאורה מתאים יותר לכתב לשון שמיעה, למוד, וכיוצא בזה, וכפי שכתבה התורה עצמה בפסוקים שלפני-זה? גם צריך להבין השכיחות בין "מורשה" - שהתורה היא ירושה, לזה שאחזניה ולא נעזבנה, הרי גם אם התורה נתנה במתנה וכיוצא בזה, שיף (לקאורה) לומר אחזניה ולא נעזבנה? וגם לומר שלשון "אחזניה" כאן אין משמעו אחיזה אלא אחוזה, שהתורה היא אחוזתם וירשתם של ישראל. דכמו

(ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל:
הויהה בישראל מלכא באתפנשות רישי עמא פחדא שבטיא דישראל:

את ראש, ראויין אלו שאברכם. דכר אחר: "בהתאסף", בהתאספם יחד, באגדה אחת ושלום ביניהם - הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם.

ויהי ראובן לחיי עלמא ומותא תננא לא ימות ויקבלון בנהי אחסנתהון במגנהון:

שנאמר: (בראשית לה) "וישכב את בלהה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המגן.

וידא ליהודה ואמר קבל יי צלותה דיהודה במפקה (באגדה) לקרבא ולעמה תתיבנה לשלם ידוהי ועבדן לה פרענותא מסנאוהי וסעיד מפעלי דכבוהי הוי לה:

סנחריב. ואל-עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה (ספרים אחרים: מן המלחמה). ידי רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו. ועזר מצריו תהיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד: (דה"ב יח) "ויזעק יהושפט, וה' עזרו". דכר אחר: "שמע ה' קול יהודה", (ספר) כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכתיו של יהודה. ואף פשחלקו ארץ ישראל, נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר: (יהושע יט) "מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון". [ומפני מה לא יחד לו ברכה בפני עצמו? שהיה בלבד עליו על

מה ששעה בששים, קף כתוב באגדת תהלים (מזמור צ):

כ"י ויהי. הקדוש-ברוך-הוא. בישרון מלך. תמיד על מלכותו עליהם. בהתאסף. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם. ראשי. כמו (שמות ל) "כיתשא

(ו) יחי ראובן ואל-ימת ויהי מתיו מספר: ס

כ"י ויהי ראובן. בעולם הזה. ואל-ימת. לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלהה. ויהי מתיו מספר. נמנין במגן שר אחיו, דגמא היא זו בענין

(ו) וזאת ליהודה ויאמר שמע יהודה קול יהודה ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה: פ

כ"י וזאת ליהודה. (מכות יא) סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם חודו על קלקול שבדס, שנאמר: (איוב טו) "אשר חכמים יגידו וגו', להם לבדם וגו' ולא עבר זר בתוכם". (ב"ק צב) ועוד פרושו רבותינו שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר: (בראשית מר) "וחטאתי לאבי כל הימים", אמר משה: 'מי גרם לראובן שידה? יהודה וכו'". שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד, ושלמה, ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים וחקיקה מפני

♦ יום שני י"ז תשרי ♦

ח וללוי אמר תמיא ואוריא אלבשטא לגבר דאשתכח חסידא קדמך די נסיתוהי בנסתא ויהוה שלים בנתוהי על מי מצותא ואשתכח מהימן:

(ח) וללוי אמר תמיך ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במפה תריבהו על-מי מריבה:

דָּבָר אַחֵר: "תְּרִיבֶהוּ עַל מִי מְרִיבָהּ", נִסְתַּקְּפֶתָּ לּוֹ לְבָא בְּעֲלִילָה, אִם מֹשֶׁה אָמַר: (במדבר כ) "שִׁמְעוּ נָא הַמּוֹרִים", אַהֲרֹן וּמִרְיָם מָה עָשׂוּ?.

ט דַּעַל אַבּוּהִי וְעַל אִמָּהּ לֹא רַחֵם כִּד חֲבּוּ מִן דִּינָא וְאַפִּי אַחֲוִי וּבְנוּהִי לֹא נָסִיב אֲרִי נִטְרוּ מִטְרַת מִימְרָךְ וּקְנִמָךְ לֹא אֲשַׁנִּי:

(ט) הָאֱמֹר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִי וְאֶת־אֲחִיו לֹא הִפִּיר וְאֶת־בְּנוֹ לֹא יָדַע כִּי שִׁמְרוּ אִמְרֹתֶךָ וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ:

אֶחָד מֵהֶם, שְׁנֶאֱמַר: (שם) "כָּל בְּנֵי לִוִּי". כִּי שִׁמְרוּ אִמְרֹתֶךָ. "לֹא יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים". וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ. בְּרִית מִלָּה, שְׁאוֹתָם שְׁנוּלְדוּ בַּמִּדְבָּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין וּמִלִּין אֶת בְּנֵיהֶם (ספרים אֲחֵרִים: אוֹתָם שְׁנוּלְדוּ בַּמִּדְבָּר, שִׁשְׁרָאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין) •

כ"י הָאֱמֹר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִי • כְּשִׁחֲטָאוּ בַּעֲגֹל וְאִמְרֹתֵי: (שמות לב) "מִי לָהּ אֱלִי", נֶאֱסָפוּ אֵלֵי כָּל בְּנֵי לִוִּי, וְצִוִּיתִים לְהִרְגֹּת אֶת אָבִי אִמּוֹ וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ אֶת אֲחִיו מֵאִמּוֹ, אוֹ אֶת בֶּן בִּתּוֹ, וְכֵן עָשׂוּ. וְאִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ אָבִיו מִמֶּשׁ, וְאֲחִיו מֵאָבִיו, וְכֵן בְּנֵי מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי לִוִּים הֵם וּמִשְׁבֵּט לִוִּי לֹא חָטָא

~ נקודות משיחות קודש ~ (27 קוטי שיחות 1 עמ' 39)

וְרָאָה רַשִׁי בַּמִּדְבָּר ג, יב (וְהַלּוּיִם, שֶׁלֹּא עָבְדוּ עֲבוֹדַת אֱלִילִים, נִבְחָרוּ תַּחֲתֵיהֶם) וּדְבָרִים ח, י (וּסְעִיתֶם בַּעֲגֹל, וּבְנֵי לִוִּי לֹא טָעוּ), שֶׁפָּרֵשׁ עַל הַלּוּיִם. אָבֵל בְּשִׁנְיָהֶם פָּרַשׁ הַטַּעַם דִּלָּא טָעוּ בַּעֲגֹל, וְלֹא שֶׁהִרְגוּ. וְאִין כָּאֵן מִקּוּמוֹ.

נֶאֱסָפוּ אֵלֵי כָּל בְּנֵי לִוִּי וְצִוִּיתִים לְהִרְגֹּת .. וְכֵן עָשׂוּ (רש"י לג, ט) רַשִׁי כֶּתֶב בַּפְּרָשָׁת תִּשְׁאָא (לב, כט) שֶׁהִכְתִּיב זְכוּ לְכַהֲנָה מִפְּנֵי שֶׁהִעֲנִישׁוּ אֶת עוֹבְדֵי הָעֵגֹל. וְלִכְאוּרָה, עַל־פִּי זֶה הָרִי זֶה צָרִיךְ לְהִיטֵב בְּכָל שִׁבְט לִוִּי, לֹא דִּקְא כְּהֵנִים.

י כְּשֶׁרִּין אֵלֵינוּ דִּילְפֹּון דִּינִיךְ לִיעֲקֹב וְאִירִיתֶךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁוִין קִטְרַת בּוֹסְמִין גְּדִמָּךְ וּגְמִיר לְרַעְיָא עַל מִדְּבַחֶךָ:

(י) יִרְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרַתֶךָ לְיִשְׂרָאֵל קִטּוֹרָה בְּאֶפֶד וְכָלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ:

כ"י יִרְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ • רְאוּיִין אֵלּוּ לְכָךְ. וְכָלִיל • עוֹלָה.

יא בְּרַךְ יי נִכְסוּהִי וְקִרְבִּן יְדוּהִי תִקְבֵּל בְּרַעְיָא תִּבְרַח חֲרָצָא דְסָנְאוּהִי וּדְכַעֲלִי דְכִבּוּהִי דְלֹא יְקוּמוּן:

(יא) בְּרַךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מִתְּנִים קִמְיוֹ וּמִשְׁנָאִיו מִן־קוּמוֹן: ס

וְהַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהָיוּ מוֹעֲטִים: שְׁגִים־עֶשֶׂר בְּנֵי חֲשִׁמוֹנָי וְאַלְעָזָר כִּנְגֵד כְּמָה רִכְבוּת. לְכֹךְ נֶאֱמַר: "בְּרַךְ ה' חֵילוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצֶה". וּמִשְׁנָאִיו מִן־יְקוּמוֹן • מִחֵץ קִמְיוֹ וּמִשְׁנָאִיו מִהִיּוֹת לָהֶם תִּקּוּמָה.

כ"י מִחֵץ מִתְּנִים קִמְיוֹ • מִחֵץ קִמְיוֹ מִפֶּת מִתְּנִים, כְּעִנֵּין שְׁנֶאֱמַר: (תהלים ט) "וּמִתְּנֵיהֶם תִּמִּיד הַמַּעַד", וְעַל הַמַּעֲוָרִין עַל הַכְּהֵנָה אָמַר בֶּן. דָּבָר אַחֵר: רָאָה שְׁעִתִּידִין חֲשִׁמוֹנָי וּבְנֵי לְהִלָּחֵם עִם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים,

יב לְבַנְיָמִן אָמַר רַחֲמָא דִּי יִשְׂרִי לְרַחֲצֹן עֲלוּהִי יְהִי מִגֵּן עֲלוּהִי כָּל יוֹמָא וּבִאֲרַעַה תִּשְׁרִי שְׁכִנְתָּא:

(יב) לְבַנְיָמִן אָמַר יָדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבִטְחָ עָלָיו חֲפָף עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: ס

מִשְׁנִבְחָה יְרוּשָׁלַיִם, לֹא שֶׁרַתָּה שְׁכִינָה בְּמִקּוֹם אַחֵר. וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן • בְּגִבָּה אֲרָצוֹ הִיָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחִלְקוֹ, בְּנוֹי, אֵלָא שְׁנִמּוּף עֲשָׂרִים וְשִׁלֵּשׁ אִמָּה מַעֲיִן עֵיטָם, וְשֵׁם הִיָּה דַעֲתוֹ שֶׁל דּוֹד לְבָנוֹת, כְּדֹאִיתָא בִּשְׁחִיטַת קִדְּשִׁים: 'אִמְרֵי נַחֲתִי בִּיה פּוֹרְתָא', מִשּׁוּם דְּכִתִּיב: "וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן", אִין לָךְ נָאָה בִּשְׁוֹר יוֹתֵר מִכְּחָפּוֹ.

כ"י לְבַנְיָמִן אָמַר • לְפִי שֶׁבְּרַכַּת לִוִּי בַּעֲבוּדַת הַקִּרְבָּנוֹת, וְשֶׁל בְּנִימִין בְּכַנֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחִלְקוֹ, סִמְכֵן זֶה לָזֶה, וְסִמְךָ יוֹסֵף אֲחִירִי שְׁאָף הוּא מִשְׁכֵּן שִׁילָה הִיָּה בְּנוֹי בְּחִלְקוֹ, שְׁנֶאֱמַר: (שם עח) "וַיִּמָּאֵס בְּאֵהָל יוֹסֵף וְגו'", וְלְפִי שֶׁבֵּית עוֹלָמִים חָבִיב מִשִּׁילָה, לְכֹךְ הִקְדִּים בְּנִימִין לְיוֹסֵף. חֲפָף עָלָיו מִכְּסָה אוֹתוֹ וּמִגֵּן עָלָיו. כָּל־הַיּוֹם • לַעֲלֹם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 146)

יהודי: כְּשֶׁנִּפְשׁ הָאֱלֻקִּית שָׁבוּ אֵינָהּ בְּבַחֲיִנַת הַתְּנַשְׁאוֹת וְהַבְּדֵלָה מִנִּפְשׁוֹ הַבְּהֻמִּית, גּוֹפּוֹ, וְחֻלְקוֹ בְּעוֹלָם, אֵלָּא הִיא מִתְעַסְקֶת אִתָּם וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶם, בְּכַדִּי לְכַרֵּם וּלְזַכְּכֵם – נַעֲשִׂים כָּלֵם מִשְׁכֵּן וּמִקֹּדֶשׁ לְהַשְׁרָאָה הַשְּׂכִינָה.

אָמְרִי, נַחְתִּי בֵּיהּ פּוֹרְתָא (רש"י לג, יב) בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֲמֹר לְהֵאִיר אֹר אֱלֹקֵי לְכָל הָעוֹלָם, עַד לְחֻלְקוֹ הַכִּי נִמּוּךְ. לָכֵן לֹא הָיָה גְבוּהָ לְגִמְרֵי מִן הָעוֹלָם, כִּי אִזּוּ הָיָה נִשְׁעָלָה מִכְדִּי שְׂיֻכָּל לְהֵאִיר לְכָל הָעוֹלָם; אֵלָּא נַחְתִּי בֵּיהּ פּוֹרְתָא, וְאִזּוּ הוּא שְׂיֻךְ וְקָרֹב לְעוֹלָם. וְהוּא הָדִין ל'מִקְדָּשׁ' הַפְּרָטִי שֶׁבְּתוֹךְ כָּל

♦ יום שלישי י"ח תשרי ♦

יג וְלִיּוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכָּת מִן קֶדֶם זֶי אֲרַעָה עֶבְדָּא מִגְדַּנִּין מִטְּלָא דְשִׁמְיָא מְלַעֲלָא וּמִמְבֹּרְעֵי צִינּוֹן וְתַהוֹמִין דְּנִגְדָּן מִמַּעַמְקֵי אֲרַעָא מְלָרַע:

(יג) וְלִיּוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכָּת יְהוָה אֲרַצּוֹ מִמֶּגֶד שְׁמִימִם מִפֹּל וּמִתְהוֹם רַבְּצַת תַּחַת:

אוֹתָהּ מִלְמַטָּה. אֵתָהּ מוֹצֵא בְּכָל הַשָּׁבָטִים בְּרַכְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, מַעֲיֵן בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

כ"י < מִבְּרַכָּת ה' אֲרַצּוֹ • שֶׁלֹּא הָיְתָה בְּנִחְלַת הַשָּׁבָטִים אֲרָץ מְלֵאָה כָּל טוֹב כְּאֲרַצּוֹ שֶׁל יוֹסֵף • מִמֶּגֶד • לְשׁוֹן עֲדָנִים וּמִתְקָן • וּמִתְהוֹם • שֶׁהִתְהוֹם עוֹלָה וּמִלְחָלַח

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ בראשית תשכ"א – תורת מנחם התנועדות כט עמ' 131)

בְּכָל טוֹב. תִּנּוּ יִדְכֶם וְתִסְיִיעוּ לַעֲבֹד אוֹתָהּ! בְּאֲרָץ יֵשׁ הַכֹּל, וְכֹאשֶׁר יַעֲבֹדוּ אוֹתָהּ – הִיא תִתֵּן כָּל טוֹב. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁ'אֲרָץ' זוֹ מִבְּרַכָּת הֵן בְּרוּחַ, "מֶגֶד שְׁמִימִם מִטְּלָא", וְהֵן בְּגֶשֶׁם, "תְּהוֹם רַבְּצַת תַּחַת".

שֶׁלֹּא הָיְתָה בְּנִחְלַת הַשָּׁבָטִים אֲרָץ מְלֵאָה כָּל טוֹב כְּאֲרַצּוֹ שֶׁל יוֹסֵף (רש"י לג, יג)

בְּאַחַת הַפְּעָמִים הַנִּדְיוֹת שֶׁכְּבוֹד־קְדוּשַׁת־מִזְרִי־וְחֻמִּי אֲדַמּוּר דָּבָר עַל עֲצֻמוֹ, הוּא אָמַר: אֲרַצּוֹ שֶׁל 'יוֹסֵף' מִבְּרַכָּת

יד וְעֶבְדָּא מִגְדַּנִּין וְעִלְלָן מִיבּוּל שְׁמִישָׁא וְעֶבְדָּא מִגְדַּנִּין מְרִישׁ יֶרַח בִּירַח:

(יד) וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שְׁמִישׁ וּמִמֶּגֶד גִּרְשׁ יֶרֶחִים:

אֲחֵר: "גִּרְשׁ יֶרֶחִים", שֶׁהָאֲרָץ מְגִרְשֶׁת וּמוֹצִיאָהּ מִחֻדָּשׁ לְחֻדָּשׁ.

כ"י < וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שְׁמִישׁ • שֶׁהָיְתָה אֲרַצּוֹ פְּתוּחָה לַחֲמָה, וּמִמִּתְקַת הַפְּרוֹת. גִּרְשׁ יֶרֶחִים • יֵשׁ פְּרוֹת שֶׁהִלְבֵּנָה מִבְּשִׁלְתָּן, וְאֵלּוּ הֵן: קְשׁוּאִין וְדְלוּעִין. דָּבָר

טו וּמְרִישׁ טוֹרִיא בְּכִירִיא וּמִטּוֹב רָמֵן דְּלָא פִּסְקֵן:

(טו) וּמִרְאֵשׁ הִרְרֵי־קָדֶם וּמִמֶּגֶד גִּבְעוֹת עוֹלָם:

גִּבְעוֹת עוֹלָם • גִּבְעוֹת הַעוֹשׂוֹת פְּרוֹת לְעוֹלָם וְאֵינֶן פּוֹסְקוֹת מֵעֶצֶר הַגִּשְׁמִים.

כ"י < וּמִרְאֵשׁ הִרְרֵי־קָדֶם • וּמִבְּרַכָּת מִרְאֵשִׁית בְּשׁוּל הַפְּרוֹת, שֶׁהִרְרִיָּה מְקַדִּימִין לְכַפֵּר בְּשׁוּל פְּרוֹתֵיהֶם. דָּבָר אֲחֵר: מִגִּיד שֶׁקִּדְמָה בְּרִיאַתָּן לְשָׂאֵר הָרִים.

טז וּמִטּוֹב אֲרַעָא וּמִלֵּאָה רְעִי לָהּ דְּשִׁכְנָתָהּ בְּשִׁמְיָא וְעַל מֹשֶׁה אֲתַגְלִי בְּאַסְנָא יִתְּנֵן כָּל אֲלִין לְרִישָׁא דְיוֹסֵף וּלְגִנְיָא פְּרִישָׁא דְאַחוּהִי:

(טז) וּמִמֶּגֶד אֲרָץ וּמִלֵּאָה וְרִצּוֹן שְׁכֵנִי סְנָה תְּבוּאוֹתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקֶדֶד נְזִיר אַחִיו:

זכֵּן כָּל "רִצּוֹן" שֶׁבְּמִקְרָא. תְּבוּאוֹתָהּ • בְּרַכָּה זוֹ לְרֹאשׁ יוֹסֵף. נְזִיר אַחִיו • שֶׁהִפְרֵשׁ מֵאֲחִיו בְּמִכִּירוֹ.

כ"י < וְרִצּוֹן שְׁכֵנִי סְנָה • כְּמוֹ שׁוֹכֵן סְנָה, וְתַהֲא אֲרַצּוֹ מִבְּרַכָּת מִרְצוֹנוֹ וְנַחַת רִחוּי שֶׁל הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ־הוּא הַנִּגְלָה עָלֵי תַחֲלָה בְּסִנָּה. רִצּוֹן • נַחַת רוּחַ וּפִיּוּס,

יז רַבָּא דְּבִנְהִי זִינָא לָהּ וּגְבוּרָן דְּאַתְעִבִּידָא לָהּ מִקְדָּם תְּקַפָּא וְרוּמָא דִּילָהּ בְּגִבְרַתָּהּ עִמְמִיא יִקְטֵל כְּחָדָא עַד סִפְיָא אֲרַעָא וְאִנּוּן רַבּוּתָא דְּבִית אֲפְרִים וְאִנּוּן אֲלִפְנָא דְּבִית מְנַשֶּׁה:

(יז) בְּכוֹר שׁוּרֵי הָרָר לֹא וּקְרָנֵי רֹאם קְרָנֵי בָּהֶם עַמִּים יִנְגַּח יַחֲדוֹ אֶפְסִי־אֲרָץ וְהֵם רַבְּבוֹת אֲפְרִים וְהֵם אֲלִפֵּי מְנַשֶּׁה: ם

קרני ראם. אפסי-ארץ. שלשים ואחד מלכים. אפשר שכלם מארץ ישראל היו? אלא אין לה כל מלך ושלטון, שלא קנה לו פלטרין ואחזה בארץ ישראל, שחשוכה לכלם היא, שנאמר: (ירמיה ג) "נחלת צבי צבאות גוים". והם רבבות אפרים. אותם המנגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים. והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון במדין, שנאמר: (שופטים ח) "וַיִּזְכֹּב וַיַּצְלֵמְנָה בַּקֶּקֶר וְגו'".

כ"י. בכור שורו. יש "בכור" שהוא לשון גדלה ומלכות, שנאמר: (תהלים פט) "אף אני בכור אתנהו", וכן: (שמות ד) "בני בכורי ישראל". בכור. מלך היוצא ממנו, והוא יהושע. שורו. שכחו קשה כשור לכבש כמה מלכים. הדר לו. נתון לו, שנאמר: (במדבר כז) "ונתתה מהודך עליו". וקרני ראם קרניו. שור כחו קשה, ואין קרניו נאות, אבל ראם קרניו נאות ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור, ויפיו

♦ יום רביעי י"ט תשרי ♦

יח וְלִזְבוּלָן אָמַר זְבוּלָן וְזָבִילָן בְּמִקְדָּשְׁךָ לְאַהֲרֹן קָרָבָא עַל בְּעָלֵי דְבָבָךְ וַיִּשְׁשֹׁכֶר בְּמִהְרָךְ לְמַעַבְדֵּךְ זְמַנִּי מוֹעֲדֶיךָ בִּירוּשָׁלַם:

(יח) וְלִזְבוּלָן אָמַר שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ וַיִּשְׁשֹׁכֶר בְּאַהֲלֶיךָ:

של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שתורתו של יששכר על-ידי זבולון היתה. שמח זבולון בצאתך. הצלח בצאתך לסחורה. ויששכר. הצלח בישיבת אהליך לתורה, לישיב ולעבד שנים ולקבץ חדשים, כמו שנאמר: (ד"א יב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים... ראשיהם מאתים", ראשי סנהדראות היו עוסקים בכך, ועל-פי קביעת עתיהם ועבודתיהם.

כ"י. וְלִזְבוּלָן אָמַר. אלו חמשה שבטים שבדור בצאתנו: זבולון גד דן נפתלי ואשר - כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם שהוליד יוסף לפני פרעה, שנאמר: (בראשית מז) "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו. שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך. זבולון ויששכר עשו שטיפות: "זבולון לחורף ימים ישפון", ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר ונותן לתוך פיו

יט שבטיא ד'ישראל לטור בית מקדשא יתפנשוין תמן יבסון נכסת קודשין לרעוא ארי נכסי עממיא ייכלון וסימא דמטמרא בחלא מתגליא להון:

(יט) עמים הר'קראו שם יזבחו וזבחי-צדק פי שפע ימים יינקו ושפני טמוני חול: ס

בכירי (ספרים אחרים: בסורי) ארזא. דבר אחר: "עמים הר'קראו", על-ידי פרקמטיא של זבולון, תגרי עובדי-כוכבים באים אל ארצו, והוא עומד על הספר, והם אומרים: הואיל ונצטערנו עד כאן, גלך עד ירושלים, ונראה מה יראתה של אמה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים לאלה אחד ואוכלים מאכל אחד, לפי שהעובדי-כוכבים, אלהות של זה לא כאלהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים "אין אומה כשרה כזו" ומתגדלים שם, שנאמר: "שם יזבחו וזבחי-צדק". פי שפע ימים יינקו. זבולון ויששכר, הים נתן להם ממון בשפע.

כ"י. עמים. של שבטי ישראל. הר'קראו. להר המורה יאספו. כל אסיפה על-ידי קריאה היא, ושם יזבחו ברגלים וזבחי-צדק. פי שפע ימים יינקו. יששכר וזבולון, ויהא להם פנאי לעסק בתורה. ושפני טמוני חול. (מגילה ו) פסוי טמוני חול: טרית, וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול, ויבחקו של יששכר וזבולון היה, כמו שאמרו במסכת מגילה: (שופטים ה) "זבולון עם חרף נפשו למות", משום ד'נפתלי על מרומי שדה", שהיה מתרעם וזבולון על חלקו: לאחי נחת שדות וקרמים וכו'. ושפני. לשון פסוי, כמו שנאמר: (מ"א ו) "ויספון את הבית", (שם ו) "וספון בארזו", ותרגומו: 'ומטלל

כ'ולגד אמר בריך אפתי לגד קליתא שרי ויקטול שלטונין עם מלכין:

(כ) וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ מַרְחִיב גֶּדֶר כְּלָבִיא שְׁכֵן וְטָרַף וְרוּעַ אֶרֶץ-קִדְקֹד:

לספר צריכים להיות גבורים. וטרף זרוע אף-
קדקד • הרוגיהן היו נפרין, חותכים הראש עם הזרוע
במכה אחת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק ט עמוד 8 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

טעם הקדמת בני גד לבני יהודה - בכבוש הארץ

בורחים מפניו, וכפרוש ה' מצודות' על הפסוק "ואיבי תתה
לי ערף" "פי ינוסו ויהפכו לי ערף". מה שאינן בני גד היו
הורגים אותם מיד, "חותכים הראש עם הזרוע במכה
אחת".

והנה במלחמת שבועה עממין נצטוו "לא תחיה כל נשמה",
ולכן היתה מעלה מיחדת בכבוש הארץ דוקא בבני גד שהיו
הורגין אותם מיד. מה שאינן אצל יהודה שהיו בורחים,
שגם אם אחר-כך יתפסו, יהיה להם זמן להערים,
כהגבעונים בימי יהושע, וכהפנענים בימי משה (פירוש רש"י
נצבים כט, י). ומטעם זה פרש רש"י בפרשת דברים על
הפסוק "חלוצים תעברו לפני אחיכם": הם היו הולכים לפני
ישראל... לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפניהם".

כא ואחזקבל בקדמתא דילה ארי תמן
באחסנתה משה ספרא רבא דישאל קביר
והוא נפק ועל בריש עמא זכון קדם יי עבד
ודינוהי עם ישראל:

(כא) וירא ראשית לו בישם חלקת מחקק ספון
ויתא ראשי עם צדקת יהוה עשה ומשפטיו
עם ישראל: ס

הם היו הולכים לפני החלוצים בכבוש הארץ, לפי
שהיו גבורים, וכן הוא אומר: (במדבר לב) "חלוצים
תעברו לפני אחיכם וגו'". צדקת ה' עשה.
שהאמינו דבריהם ושמרו הבטחתם לעבר את הירדן,
עד שפכשו וחלקו. דבר אחר: "ויתא", משה. "ראשי
עם". צדקת ה' עשה. על משה אמור.

כא וירא ראשית לו • ראה ליתן לו חלק בארץ
סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ. בישם
חלקת מחקק • פי ידע אשר שם בנחלתו חלקת
שדה קבורת מחקק, והוא משה. ספון • אותה חלקה
ספונה וטמונה מפל בריה, שנאמר: (לקמן לד) "ולא
ידע איש את קבורתו". ויתא • גד. ראשי עם •

♦ יום חמישי כ' תשרי ♦

כב וילדן אמר דן תקה כגור אריון ארעה
שתאיא מן נחליא דנגדן מן מתנן:

ונלחמו עם לשם, שהיא פמיאס, והיא בצפונית
מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמיאס, והוא
במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום וכלה
בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה, שנטל בדרומה
של ארץ ישראל, כמו שמפרש בספר יהושע, והוא
שנאמר: (שם) "ויצא גבול בני דן מהם, ויעלו בני דן
וילחמו עם לשם וגו'", יצא גבולם מכל אותו הרוח
שהתחילו לנחל בו.

(כב) וילדן אמר דן גור אריה יונק מן-הבשן:

כא וילדן גור אריה • אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך
מושלו באריות. יונק מן-הבשן • פתרגומו, שהיה
הירדן יוצא מחלקו ממערת פמיאס והיא לשם שהיא
בחלקו של דן, שנאמר: (יהושע יט) "וירקאו ללשם דן",
וזנוקו וקלוחו מן הבשן. דבר אחר: מה זנוק זה
יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שבטו
של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונית
מערבית, עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, וכאו

(כג) וּלְנִפְתָּלִי אָמַר נִפְתָּלִי שְׁבַע רְצוֹן וּמֵלֶא בְרַבָּת יְהוָה ים וְדָרוֹם יִרְשָׁה: ׀

כג וּלְנִפְתָּלִי אָמַר נִפְתָּלִי שְׁבַע רְצוֹן וּמֵלֶא בְרַבָּת יְהוָה ים וְדָרוֹם יִרְשָׁה: ׀

יִדְעֵה, לִקְחָה, שְׁמַע, כְּשִׁמוּסִיךָ בּוֹ ה"א, יְהִיָּה הַטַּעַם לְמַעֲלָה: שְׁמַעָה, יִדְעָה, סִלְחָה, לִקְחָה, אַף כָּאן: "יִרְשָׁה", לְשׁוֹן צוּוּי. וּבְמִסְרָתָה הַגְּדוּלָּה מְצִינוּ ב'אֶלְפָּא בִּיתָא' לְשׁוֹן צוּוּי דְּטַעְמִיהוֹן מְלַעִיל.

יִדְעֵה, לִקְחָה, שְׁמַע, כְּשִׁמוּסִיךָ בּוֹ ה"א, יְהִיָּה הַטַּעַם לְמַעֲלָה: שְׁמַעָה, יִדְעָה, סִלְחָה, לִקְחָה, אַף כָּאן: "יִרְשָׁה", לְשׁוֹן צוּוּי. וּבְמִסְרָתָה הַגְּדוּלָּה מְצִינוּ ב'אֶלְפָּא בִּיתָא' לְשׁוֹן צוּוּי דְּטַעְמִיהוֹן מְלַעִיל.

(כד) וּלְאֶשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנֵי אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹן אָחִיו וּטָבֵל בְּשֵׁמֶן רִגְלוֹ: ׀

כד וּלְאֶשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנֵי אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹן אָחִיו וּטָבֵל בְּשֵׁמֶן רִגְלוֹ: ׀

יִדְעֵה בְּרוּךְ מִבְּנֵי אֲשֶׁר. רִאֲיִי ב'סִפְרִי: אֵין לָךְ בְּכָל הַשְּׁבָטִים שְׁנִיתִּיךָ בְּבָנִים כְּאֶשֶׁר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ כִּי־צַד. יְהִי רְצוֹן אָחִיו. שְׁהִיָּה מְתַרְצָה לְאָחִיו בְּשֵׁמֶן אֲנִפִּיקִינוֹן וּבִקְפָּלָאוֹת, וְהֵם מְרַצִּין לוֹ בְּתִבּוּאָה. דָּבָר אַחֵר: "יְהִי רְצוֹן אָחִיו", שְׁהִיָּה בְּנוֹתָיו נְאוֹת, וְהוּא שְׁנֵאֲמַר ב'דְּבָרֵי הַיָּמִים: (א)

יִדְעֵה בְּרוּךְ מִבְּנֵי אֲשֶׁר. רִאֲיִי ב'סִפְרִי: אֵין לָךְ בְּכָל הַשְּׁבָטִים שְׁנִיתִּיךָ בְּבָנִים כְּאֶשֶׁר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ כִּי־צַד. יְהִי רְצוֹן אָחִיו. שְׁהִיָּה מְתַרְצָה לְאָחִיו בְּשֵׁמֶן אֲנִפִּיקִינוֹן וּבִקְפָּלָאוֹת, וְהֵם מְרַצִּין לוֹ בְּתִבּוּאָה. דָּבָר אַחֵר: "יְהִי רְצוֹן אָחִיו", שְׁהִיָּה בְּנוֹתָיו נְאוֹת, וְהוּא שְׁנֵאֲמַר ב'דְּבָרֵי הַיָּמִים: (א)

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת א עמ' 109)

שְׁהִיָּה בְּנוֹתָיו נְאוֹת. . נְשׂוּאוֹת לְכַהֲנִים גְּדוּלִים (רש"י לג, כד) יֵשׁ לְשֵׁאל, מַה הַקֶּשֶׁר בֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה הַנּוֹי הָאֲמִתִּי שֶׁל אִשָּׁה הוּא צְנִיעוּתָהּ, כֹּל כְּבוֹדָהּ בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה. וְצְנִיעוּת מְבִיאָה וּמוֹעִילָה לְכַהֲנָה גְּדוּלָּה, כְּפִי שְׁנֵאֲמַר בַּמִּדְרָשׁ שֶׁאִשָּׁה צְנוּעָה רְאוּיָה שֶׁתִּנָּשֵׂא לְכַהֵן וְתַעֲמִיד כְּהֲנִים גְּדוּלִים, וּבִזְכוּת צְנִיעוּתָהּ זִכְתָּה קִמְחִית

שְׁהִיָּה בְּנוֹתָיו נְאוֹת. . נְשׂוּאוֹת לְכַהֲנִים גְּדוּלִים (רש"י לג, כד) יֵשׁ לְשֵׁאל, מַה הַקֶּשֶׁר בֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה הַנּוֹי הָאֲמִתִּי שֶׁל אִשָּׁה הוּא צְנִיעוּתָהּ, כֹּל כְּבוֹדָהּ בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה. וְצְנִיעוּת מְבִיאָה וּמוֹעִילָה לְכַהֲנָה גְּדוּלָּה, כְּפִי שְׁנֵאֲמַר בַּמִּדְרָשׁ שֶׁאִשָּׁה צְנוּעָה רְאוּיָה שֶׁתִּנָּשֵׂא לְכַהֵן וְתַעֲמִיד כְּהֲנִים גְּדוּלִים, וּבִזְכוּת צְנִיעוּתָהּ זִכְתָּה קִמְחִית

(כה) בְּרוּל וְנִחְשֶׁת מְנַעֲלָךְ וּכְיִמְיָךְ דְּבִאָּךְ: ׀

כח תְּקִיף כְּפָרְזֵלָא וְנִחְשֶׁת וּכְיִמְיָ עוֹלָמְתָךְ תְּקַפֵּךְ: ׀

יִדְעֵה בְּרוּל וְנִחְשֶׁת מְנַעֲלָךְ. עֲכָשׁוּ הוּא מְדַבֵּר כְּנֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיָּה גְבוּרִיָּהם יוֹשְׁבִים בְּעָרֵי הַסֶּפֶר וְנוֹעֲלִים אוֹתָהּ, שְׁלֹא יוֹכְלוּ הָאוֹיְבִים לִיכָנֵס בָּהּ, כְּאֵלוּ הִיא סְגוּרָה בְּמִנְעוּלִים וּבְרִיחִים שֶׁל בְּרוּל וְנִחְשֶׁת. דָּבָר אַחֵר: "בְּרוּל וְנִחְשֶׁת מְנַעֲלָךְ", אֲרַצְכֶם נְעוּלָה בְּהָרִים שְׁחוּצָבִין מִהֶם בְּרוּל וְנִחְשֶׁת, וְאַרְצוֹ שֶׁל אֲשֶׁר הִיָּתָה מְנַעֲלָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּכְיִמְיָךְ דְּבִאָּךְ. וּכְיִמְיָךְ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ, שֶׁהֵן יָמִי תַחֲלֶתְךָ, יָמִי

יִדְעֵה בְּרוּל וְנִחְשֶׁת מְנַעֲלָךְ. עֲכָשׁוּ הוּא מְדַבֵּר כְּנֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיָּה גְבוּרִיָּהם יוֹשְׁבִים בְּעָרֵי הַסֶּפֶר וְנוֹעֲלִים אוֹתָהּ, שְׁלֹא יוֹכְלוּ הָאוֹיְבִים לִיכָנֵס בָּהּ, כְּאֵלוּ הִיא סְגוּרָה בְּמִנְעוּלִים וּבְרִיחִים שֶׁל בְּרוּל וְנִחְשֶׁת. דָּבָר אַחֵר: "בְּרוּל וְנִחְשֶׁת מְנַעֲלָךְ", אֲרַצְכֶם נְעוּלָה בְּהָרִים שְׁחוּצָבִין מִהֶם בְּרוּל וְנִחְשֶׁת, וְאַרְצוֹ שֶׁל אֲשֶׁר הִיָּתָה מְנַעֲלָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּכְיִמְיָךְ דְּבִאָּךְ. וּכְיִמְיָךְ שֶׁהֵם טוֹבִים לָךְ, שֶׁהֵן יָמִי תַחֲלֶתְךָ, יָמִי

(כו) אֵין כָּאֵל יִשְׁרוּן רַבֵּב שְׁמַיָּם בְּעִזְרָךְ וּבִגְאוּתוֹ שְׁחָקִים: ׀

כז לִית אֱלֹהָ כָּאֱלֹהָ דְיִשְׂרָאֵל דְּשִׁכְנָתָהּ בְּשִׁמְיָא בְּסַעֲדָךְ וְתַקְפָּה בְּשִׁמְיָ שְׁמִיָּא: ׀

יִדְעֵה אֵין כָּאֵל יִשְׁרוּן. דַּע לָךְ יִשְׁרוּן, שְׁאֵין כָּאֵל בְּכָל אֱלֹהֵי הָעוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים, וְלֹא כְצוּרָךְ צוּרִים. רַבֵּב שְׁחָקִים.

יִדְעֵה אֵין כָּאֵל יִשְׁרוּן. דַּע לָךְ יִשְׁרוּן, שְׁאֵין כָּאֵל בְּכָל אֱלֹהֵי הָעוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים, וְלֹא כְצוּרָךְ צוּרִים. רַבֵּב שְׁחָקִים.

♦ יום שישי כ"א תשרי ♦

(כו) מַעֲנֶה אֱלֹהֵי קֹדֶם וּמַתַּחַת זִרְעַת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵי אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשֹּׁמֵד:
כז מדור אלהא די מלקדמין במימרה
מתעבד עלמא ותרין מלקדמך סנאח ואמר
שצי:

וכחם חלש מפניו. לעולם אימת הגבה על הנמוך,
והוא שהכח והגבורה שלו בעזרו. ויגרש מפניו
אויב. ויאמר לה 'השמד אותם'. מענה. כל תבה
שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א בסופה.

כז"א מענה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי
קדם, שקדם לכל אלהים, ובגר לו שחקים לשבתו
ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים.
זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי כנען, שהיו תקפו
וגבורתו של עולם, לפיכך על-כרחם יחרדו ויזועו

(כח) וַיִּשְׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דִּגְן
וּתְרוּשׁ אֶף-שָׁמִי וַעֲרֹפוֹ-טָל:
כח ושרא ישראל לרחצן בלחודוהי פעין
ברכתא דברכנון יעקב אבוהון לארעא
עבדא עבדו וחמר אף שמיא דעלויהון
ישמשנון בטלא:

כצין הבטחה שהבטיחם יעקב: (בראשית מח) "והיה
אלהים עמכם, והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם".
יערפו. טיפו. אף שמיו וערפו-טל. אף ברכתו
של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב: (שם כז) "ויתן-לה
האלהים מטל השמים וגו'".

כז"א בטח בדר. כל יחיד ויחיד "איש תחת גפנו
ותחת תאנתו", מפזרין ואין צריכין להתאסף ולישב
יחד מפני האויב. עין יעקב. כמו: (במדבר יא) "ועינו
פעין הבדלח", פעין הברכה שברכם יעקב, לא
כ"בדר" שאמר ירמיה: (ירמיה טו) "בדר ישבתי", אלא

(כט) אֲשֶׁרִיד יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹד עֵם נוֹשַׁע בִּיהוָה מִגֵּן
עוֹרָד וְאֲשֶׁר-חָרַב גְּאוֹתָד וַיִּכְחָשׁוּ אִיבֵיָהּ לָךְ וְאַתָּה
עַל-בְּמוֹתֵימֹו תִּדְרֹךְ: ס
כט טובך ישראל לית דכותך עמא דפרקנה
(מן) קדם ?? תקוין בסעדה ודמן קדמוהי
נצחון גבורתך ויכדינו סנאח לה ואת על
פריקת צוארי מלכיהון תדרך:

איביך לה. כגון הגבעונים שאמרו: "יהושע ט) "מארץ
רחוקה באו עבדיך וגו'". ואתה על-במותימו
תדרך. כענין שנאמר: (שם י) "שימו את רגליכם על
צוארי המלכים האלה".

כז"א אשריד ישראל. לאחר שפרט להם הברכות,
אמר להם: 'מה לי לפרט לכם, כלל דבר: הפל
שלכם'. אשריד ישראל מי כמוך. תשועתך בה'
אשר הוא מגן עורד, (ואשר הוא) חרב גאותך. ויכחשו

♦ שבת קודש כ"ב תשרי ♦

לד (א) וַיַּעַל מֹשֶׁה מַעֲרַבַת מוֹאָב אֶל-הַר נָבוֹ רֹאשׁ
הַפְּסָגָה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת-כָּל-
הָאָרֶץ אֶת-הַגִּלְעָד עַד-דָּן:
א וסלק משה ממישרא דמואב לטורא דנבו
ריש רמתא די על אפי ירחו ואחזיה ?? ית
כל ארעא ית גלעד עד דן:

עבודת פוכבים, שנאמר: (שופטים יח) "ויקמו להם בני
דן את הפסל", והראהו שמשון שעתיד לצאת ממנו
למושיע.

כז"א מערבבת מואב אל-הר נבו. כמה מעלות היו,
ופסען משה בפסיעה אחת. את-כל-הארץ. הראהו
את כל ארץ ישראל בשלושה, והמציקין הצתידין
להיות מציקין לה. עד-דן. הראהו בני דן עובדים

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ האזינו, י"ג תשרי, ה'תשכ"ו)

ישנם החושבים שענין היריזות צריך להיות רק בענין של
מצוה, כלשון חז"ל: "יריזין מקדימין למצות", אבל בענין

של רשות - "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך
דעהו" - לא נוגע ענין היריזות.

ובהקדים - שלכאורה אינו מובן:
כיון שבגני ישראל הם "מאמינים בגני מאמינים", ועל-אחת-
כמה-זכמה אברהם אבינו שהוא "ראש למאמינים" - איך
שיך לומר שיהיה ספק אצל אברהם בנוגע לקיום שבועתו
של הקב"ה, שיצטרכו לשלח לומר לו שהקב"ה קיים את
השבועה?!

ובענין זה רואים נקודה נפלאה - שעל-ידי ענין הזריות
(בעניני הרשות) הגיע משה רבינו למדרגה געלית יותר
אפילו מאמונתו של אברהם אבינו.

ב וית כל נפתלי וית ארעא דאפרים ומנשה
וית כל ארעא דיהודה עד ימא מערבא :

(ב) וְאֵת כָּל־נַפְתָּלִי וְאֵת־אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת
כָּל־אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן:

יהודה • בשלוחות ובחרכנה, והרעהו מלכות בית
דוד ונצחונם. עד הים האחרון • ארץ המערב
בשלוחות ובחרכנה. דבר אחר: אל תקרי "הים
האחרון", אלא 'היום האחרון', הרעהו הקדוש-
ברוך-הוא כל המאצעות שעתידין ליארע לישאל
עד שיחיו המתים.

ג וית דרומא וית מישא בקעתא דירחו
קרמא דדקליא עד צער :

(ג) וְאֵת־הַנֶּגֶב וְאֵת־הַכֶּבֶד בְּקַעַת יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים
עַד־צֶעֶר:

המקדש, שנאמר: (מלכים א' ט) "בכפר הירדן יצקם המלך
במעבה האדמה".

ז"ל וְאֵת־הַנֶּגֶב • ארץ הדרום. דבר אחר: מערת
המכפלה, שנאמר: (במדבר יג) "ויעלו בנגב, ויבא עד
חברון". וְאֵת־הַכֶּבֶד • הרעהו שלמה יוצק כלי בית

ד ואמר יי לה דא ארעא די קנימית לאברהם
ליצחק וליעקב למימר לבניך אתננה
אחיתך בעניך ולתמן לא תעבר :

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֲךָ אֶתְנֶנָּה
הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׂמָה לֹא תַעֲבֹר:

הראיתיה לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא
תעבר, שאלולי כך, הייתי מקימך עד שתראה אותם
נטועים וקבועים בה, ותלך ותגיד להם.

ז"ל לֵאמֹר לְזֶרְעֲךָ אֶתְנֶנָּה הָרְאִיתִיךָ • כדי שתלך
ותאמר לאברהם, ליצחק וליעקב: 'שבועה שנשבע
לכם הקדוש-ברוך-הוא, קנימה', וזהו "לאמר", לךך

ה ומית שם משה עבד-יהוה בארץ מואב על-פי
על מימרא דיי :

(ה) וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי
יְהוָה:

ספר התורה חסר כלום, והוא אומר (לעיל לא): "לקוח
את ספר התורה הזוה"? אלא הקדוש-ברוך-הוא
אומר, ומשה כותב בדמע. על-פי ה' • בנשיקה.

ז"ל וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה • (כ"ב טו) אפשר משה מת,
וכתיב: "וימת שם משה"? אלא עד כאן כתב משה,
מכאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר אומר: אפשר

ויקבר יתה בחילתא בארעא דמואב לקבל
בית פעור ולא ידע אנש ית קברתה עד
יומא הדין :

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִוֶּל בֵּית פְּעֹוֹר
וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קִבְרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

אותם עון אשמה, וכי אחרים משיאים אותם? אלא הם משיאים את עצמם. מול בית פעור. קברו היה מוכן שם מששת ימי בראשית, לכפר על מעשה פעור, וזה אחד מן הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות (אבות פ"ה).

כ"י • ויקבר אתו • הקדוש-ברוך-הוא בכבודו. (ספרי נשא) רבי ישמעאל אומר: הוא קבר את עצמו, וזהו אחד משלשה 'אתין' שהיה רבי ישמעאל דורש בן. כיוצא בו (במדבר ו) "ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו", הוא מביא את עצמו. כיוצא בו (ויקרא כב) "והשיאו

והמשה בר מאה ועשרין שנין בד מית לא כהת עינוהי ולא שגא זיו יקרא דאפודה:

(י) והמשה בן-מאה ועשרים שנה במתו לא-כהתה עינו ולא-ננס לחה:

כ"י • לא-כהתה עינו • אף משמת. ולא-ננס לחה • לחלוותית שבו, לא שלט בו רקבון ולא נהפך תאר פניו.

ח ובכו בני ישראל ית משה במישריא דמואב תלתין יומין ושלמינו יומי בכיתא אבלא דמשה:

(ח) ויבכו בני ישראל את-משה בערבת מואב שלשים יום ויהלמו ימי בכי אבל משה:

לבעלה, נאמר: (במדבר כ) "כל בית ישראל", זכרים ונקבות.

כ"י • בני ישראל • הזכרים, אבל באהרן מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד ענף 255)

האמת. אהרן - מביא שלום לכל יהודי, גם אדם כזה שבשבילו מכרחים לשנות מן האמת. במשך חיי משה, כשהיה עסוק במלוי תפקידו, היה עסוק כלו בעבודה שלו, מדת האמת; אבל כאשר השלים שליחותו, הרגיש את מעלת הנהגת אהרן.

הזכרים, אבל באהרן. . זכרים ונקבות (רש"י לד, ח) לכאורה, מדוע מזכירים בעת מיתת משה את החסרון שלו לגבי אהרן. ויש לומר: אהרן עשה שלום על-ידי ששנה קצת מן האמת. אף משה, שמדתו אמת, אינו מסגל לפעל בדרך זו. ויש בזה מה שאין בזה: משה - אינו נוטה מן

ט ויהושע בר נון מלי רוח חכמה פרימך משה סמך משה ית ירוהי עלוהי וקבילו מנה בני ישראל ועבדו כמא די פקיד יי ית משה:

(ט) ויהושע בן-נון מלא רוח חכמה פרימך משה את-ידיו עליו וישמעו אליו בני-ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה את-משה:

י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה די אתגלי לה יי אפיין באפיין:

(י) ולא-קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יהוה פנים אל-פנים:

לב) "ועתה אעלה אל ה'", (במדבר ט) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם".

כ"י • אשר ידעו ה' פנים אל-פנים • שהיה לבו גם בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה, כענין שנאמר: (שמות

יא לכל אתניא ומופתניא די שלחה יי למעבד בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעה:

(יא) לכל-האֱתֹת והמוֹפְתִים אשר שלחו יהוה לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל-עבדיו ולכל-ארצו:

יב ולכל ידא תקפתא ולכל חזונא רבא די עבד משה לעיני כל ישראל: חזק

(יב) ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל-ישראל:

כ"ב וְלָכֵל הַיָּד הַחֲזָקָה • שְ�קַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה בְּלוּחוֹת בְּיָדָיו. וְלָכֵל הַמוֹרָא הַגָּדוֹל • נְסִים וּגְבוּרוֹת שְׂבַמְדָּבָר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל. שֶׁנֶּשְׂאוּ לְבֹו לְשֹׁבֵר הַלוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמָר: (לעיל

ט) "וְאַשְׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם", וְהַסְפִּימָה דַּעַת הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְדַעְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: (לעיל י) "אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ, יִישָׁר כַּחֲךָ שִׁשְׁבְּרָתָּ (שבת פז):

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כב עמ' כה)

בְּרִאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים, כִּי תִנְאִי הַתְּנָה הַקֶּבֶ"ה עִם כָּל מַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית בְּעַת הַבְּרִיאָה בְּנוֹגַע לְנִסִּים (בראשית רבה ה, ה. זח"ב קצה, ב. פירוש המשניות להרמב"ם ותוספות יום טוב אבות ה, ו).

לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת סְמִיכוֹת הַתּוֹרָה סוּפָה לַתְּחִלָּתָהּ, עַל פִּי מֶה שֶׁהִקְשִׁיו רַ"ל (נדרים לט, ב) וְהַכְּתִיב אֵין כָּל חֵדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ. וְזֶהוּ הַמִּשְׁפָּה הַתְּנוּבִים: לְכָל הָאוֹתוֹת וְהַמוֹפְתִים. . . אֲשֶׁר עָשָׂה. . . (וְאֵין זֶה חֵדֶשׁ, כִּי־אֵם)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ט עמוד 241-239)

- שֶׁהִטַּעַם לָכֵךְ (בַּפְּנִימִיּוֹת) הוּא, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יִתּוּסַף עֵילִי - עֵילִי בַּתּוֹרָה (לוחות) (הִיפָךְ הַשְּׂבִירָה - עַד לַמַּעֲלָה נַעֲלִית מֶה"ל לוחות אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ), הַלוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, הַמְהִיּוּם "כַּפְלִים לַתּוֹשִׁיָה" לְגַבִּי הַלוּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת.

אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, "אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ". אָמַר לוֹ הַקֶּבֶ"ה לְמַשָּׁה: יִישָׁר כַּחֲךָ שִׁשְׁבְּרָתָּ (ב"ב יד, ב).

וְהִנֵּה מַעֲלַת מֹשֶׁה בְּשִׁבְרֵת הַלוּחוֹת - אֲשֶׁר מַחֲמַת מַעֲלָה זֹ, אָמַר לוֹ הַקֶּבֶ"ה "יִישָׁר כַּחֲךָ שִׁשְׁבְּרָתָּ" - מֶהֵינָה מַעֲלָה גַם בְּנוֹגַע לְיִשְׂרָאֵל, וְכַדְלֶקְמוֹן:

הַעֲנִינוּ יוֹכֵן בְּהַקְדָּם הַהִסְבֵּר מְדוּעַ נִתְּנָה ה"יִישָׁר כַּח" שֶׁנִּתֵּן הַקֶּבֶ"ה לְמֹשֶׁה עַל שִׁבְרֵת הַלוּחוֹת (לֹא הִיָּתָה מִיַּד בָּאוֹתוֹ הַיּוֹם, אִו לְמַחֲרָתוֹ - מִיַּד בַּעֲלוֹתוֹ לְהָר, אֲלָא) הִיָּתָה כַּעֲבוּר אַרְבָּעִים יוֹם לְאַחֵר שִׁבְרֵת הַלוּחוֹת: כִּשֶּׁהֱקֶבֶ"ה אָמַר לוֹ "פֶּסֶל לָךְ גו'", רַק אִזְ אָמַר לוֹ "הַלוּחוֹת הָרִאשׁוֹנִים אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ - יִישָׁר כַּחֲךָ שִׁשְׁבְּרָתָּ". לְכַאֲוֶרָה, לָמָּה לֹא אָמַר לוֹ "יִישָׁר כַּח" מִיַּד?

פֶּלֶא גָדוֹל יוֹתֵר: עַל הַפְּסוּק "אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ" הָאֲמוֹר אַרְבָּעִים יוֹם אַחֵר שִׁבְרֵת הַלוּחוֹת, כִּנֵּ"ל, לֹא מִפְּרֵשׁ רִש"י "יִישָׁר כַּחֲךָ שִׁשְׁבְּרָתָּ", כִּי־אֵם בְּסִיּוֹם פְּרִשַׁת "וְזֹאת הַבְּרִכָּה", שֶׁנֶּאֱמָרָה כַּמַּעַט אַרְבָּעִים שָׁנָה לְאַחֵר מִכֵּן - רַק אִזְ מִפְּרֵשׁ רִש"י ש"אֲשֶׁר שִׁבְרָתָּ" (דְּאַרְבָּעִים שָׁנָה מִקּוֹדֶם) פִּירוּשׁוֹ "יִישָׁר כַּחֲךָ שִׁשְׁבְּרָתָּ".

וְאִף שֶׁבַּפְּשׁוּטוֹ, הִטַּעַם לָכֵךְ הוּא, כִּי הַהוֹכָחָה לְפָרֵשׁ כֵּן (עַל־פִּי הַפְּשׁוּט), הוּא מִהַמְלִים "לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל" - אֲבָל מִכֵּינוֹ שֶׁכָּל עֵינֵי הַתּוֹרָה הֵם בְּדִיקוֹ, הָרִי מִזֶּה גּוֹפֵא מוֹכֵן, שֶׁה"יִישָׁר כַּח" שֶׁנִּתֵּן הַקֶּבֶ"ה לְמֹשֶׁה בְּעַת אֲמִירַת "פֶּסֶל לָךְ" נִתְּגַלְתָּה רַק כִּשְׁ"וְיַעֲלֵל מֹשֶׁה גו' אֵל הַר נָבו גו'".

בְּאוֹר הַדְּבָר: לְגַבִּי חֲטָא הֶעֱגֵל, אֵיתָא בְּגִמְרָא: "לֹא עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הֶעֱגֵל אֲלָא לִיתֵן פִּתְחוֹן פֶּה לְבַעֲלֵי תִשְׁבּוּבָה". דְּבָר זֶה שֶׁהֱקֶבֶ"ה נִתֵּן אֲפָשְׁרוֹת לְיִצְרַר הָרַע לְשַׁלוּט עַל יִשְׂרָאֵל וּלְפִתּוּתָם לַעֲשׂוֹת הֶעֱגֵל, הוּא לְשֵׁם הַעֲלִיּוֹ דַּתְשׁוּבָה (בִּיטוּל הַחֲטָא - עַד שֶׁהָאָדָם עוֹמֵד בְּמַעֲלָה נַעֲלִית יוֹתֵר מִכִּפִּי שֶׁהִיָּה לְפָנֵי הַחֲטָא), שְׁאֵלִיו יִגְיעוּ עַל־יְדֵי־זֶה.

מִזֶּה מוֹכֵן גַּם לְגַבִּי שִׁבְרֵת הַלוּחוֹת - הַמְּסוֹבָב מִחֲטָא הֶעֱגֵל

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פִּי לְקוּטֵי־שִׁיחוֹת חֶלֶק ל"ד עמוד 217 - מִתּוֹךְ 'לְקוּרַת שַׁבַּת')

מַעֲלַת מֹשֶׁה בְּשִׁבְרֵת הַלוּחוֹת

לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל - שֶׁנֶּשְׂאוּ לְבֹו לְשֹׁבֵר הַלוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם (לד, יב. ובפירושו רש"י)

וְלָכֵל הַיָּד הַחֲזָקָה גו' אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל:

וְצִירֵי־עֵינַי אֵיךְ מֵתִים שְׁלֹא־חָרִי שֶׁהִכְתוּב מִסְפָּר עַל הַמַּעֲלֹת הַגְּדֹלוֹת וְהַנִּפְלְאוֹת שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוֹ, יִסִּים בְּ"לְעִינֵי כָל יִשְׂרָאֵל", שֶׁנֶּשְׂאוֹ לְבֹו לְשֹׁבֵר הַלִּחוֹת לְעִינֵיהֶם? וְיֵשׁ לִזְמַר עַל־פִּי הַמְדָּרֵשׁ (הוּבֵא בַרש"י פֶּרֶשֶׁת תִּשְׁאָ לֵד, א): "מֹשֶׁה לְמִלְךָ שֶׁהֵלֵךְ לְמִדְיָנָה הַיָּם וְהַנִּיחַ אֲרוֹסָתוֹ עִם הַשְּׂפָחוֹת, מִתּוֹךְ קַלְקוּל הַשְּׂפָחוֹת יָצָא עָלֶיהָ שֵׁם רַע. עֲמִיד שׁוֹשְׁבִינָה וְקָרַע כְּתֻבָּתָהּ. אָמַר, אִם יֵאמֹר הַמֶּלֶךְ לְהִרְגָּהּ, אִמְרָ לֹו עֲדִין אֵינָה אֲשֶׁתְּךָ. . . הַמֶּלֶךְ זֶה הַקֶּבֶד"ה, הַשְּׂפָחוֹת אֵלֹו עָרַב רַב, וְהַשׁוֹשְׁבִין זֶה מֹשֶׁה, אֲרוֹסָתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד"ה אֵלֹו

יִשְׂרָאֵל".

וְעַל־פִּי־זֶה מוֹכֵנֶת בְּפִשְׁטוֹת מַעֲלַת מֹשֶׁה בְּשִׁבְרֵת הַלִּחוֹת, שֶׁמַּעֲלָה זוֹ נַעֲלִית יוֹתֵר מִשְׁאָר מַעֲלֹתָיו הַנִּזְכָּרוֹת בְּכַתוּב, שֶׁחָרִי מוֹכֵן גְּדֹל וְיָקָר עָרַךְ הַתּוֹרָה בְּעִינֵי מֹשֶׁה רַבְּנוֹ, וּבִפְרָט שֶׁהוּא זֶה שֶׁקִּבְּלָה מִיָּדוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד"ה, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן כֹּאֲשֶׁר רָאָה מֹשֶׁה רַבְּנוֹ, הַרְעָה הַנָּאֵמָן וְהָאֹהֲבִי יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ מְקוֹם לְחִשּׁוֹשׁ שֶׁמִּצִּיאֻתָם שֶׁל הַלִּחוֹת יְכוּלָה לְפַגֵּעַ בְּיִשְׂרָאֵל חֹסֶן־וְשָׁלוֹם, לֹא הֶסֶס כָּלֵל וּשְׁבָרָם מִיָּד כְּדִי לְהַצִּיל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִהֶעֱנֵשׁ.

מ"א פסוקים, גאוא"ל סימן. חסלת פרשת וזאת הברכה

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

נִרְוִיָּה כְּכֹלֹת שְׁלֹמֹה לְהַתְפַּלֵּל אֶת אֱלֹהֵיהָ אֶת כָּל־הַתְּפִלָּה וְהַתְחַנְּנָה הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה מִכְרַע עַל־בְּרָכָיו וְכַפָּיו פָּרָשׁוֹת הַשָּׁמַיִם בַּעַת תְּפִלָּתוֹ: נַח וַיַּעֲמֵד וַיִּכְרֹךְ אֶת כָּל־קֶהֶל יִשְׂרָאֵל קוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר: נוֹ טָרַם בְּרַךְ אֶת הָעָם, רָאָה כִּי טוֹב לְכַרֵּךְ אֶת ה' בְּרֹאשׁוֹנָה וְאָמַר: בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר דִּבֶּר לֹא־נִפְּלָ לֹא נִחַסֵּר דִּבְרֵי אֲחֵד מִכָּל דִּבְרֵי הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עַבְדּוֹ: נוֹ יְהִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עֲמָנוּ כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם־אֲבוֹתֵינוּ אֲנִשׁ דוֹר הַמִּדְבָּר, שְׁהִיתָה הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עִמָּהֶם בְּתַמִּידוֹת אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵינוּ: נַח לְהַטּוֹת לְבָבֵנו אֵלָיו בְּהִיֹּת הַדְּבוּר מִצִּוֵּי לָהֶם לִלְכֹּת

הפטרה לשמיני עצרת לחו"ל

מלכים א פרק ח

ח נִרְוִיָּה כְּכֹלֹת שְׁלֹמֹה לְהַתְפַּלֵּל אֶת אֱלֹהֵיהָ אֶת כָּל־הַתְּפִלָּה וְהַתְחַנְּנָה הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבֵּחַ יְהוָה מִכְרַע עַל־בְּרָכָיו וְכַפָּיו פָּרָשׁוֹת הַשָּׁמַיִם: נַח וַיַּעֲמֵד וַיִּכְרֹךְ אֶת כָּל־קֶהֶל

יִשְׂרָאֵל קוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר: נוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כָּכָל אֲשֶׁר דִּבֶּר לֹא־נִפְּלָ דִבְרֵי אֲחֵד מִכָּל דִּבְרֵי הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עַבְדּוֹ: נוֹ יְהִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם־אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵינוּ: נַח לְהַטּוֹת לְבָבֵנו אֵלָיו לִלְכֹּת בְּכָל־דִּרְכָיו וּלְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־אֲבוֹתֵינוּ: נַח וַיַּחֲיוּ דְבָרֵי אֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְחַנְּנָתִי לִפְנֵי יְהוָה קִרְבִּים אֱלֹהֵי־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וְלַיְלָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עַבְדּוֹ וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבִרְיוֹם בְּיוֹמוֹ: ס לְמַעַן דַּעַת כָּל־עַמִּי הָאָרֶץ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד: סֵא וְהָיָה לְבַבְכֶּם שָׁלֵם עִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִלְכֹּת בְּחֻקָּיו וּלְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו כִּיֹּם הַזֶּה: סֵב וְהִמְלִיךְ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ וְכָתִים זָבַח לִפְנֵי יְהוָה:

עטרת מרים

יהוה: סג ויזבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח ליהוה בקר עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף ויחנכו את־בית יהוה המלך וכל־בני ישראל: סד ביום ההוא מוזב הקרנות שהקריבו קדש המלך בקדשת המזבח את־תוֹך החצר את רצפת חצר הכהנים אשר לפני בית־יהוה פירעשה שם על הרצפה היא את־העלה ואת־המנחה ואת חלבי השלמים ב־מזבח הנחשת אשר עשה שלמה ויהי רק מצופה נחשת אבל תחתיו היו אבנים שלמות אשר לפני יהוה ויהי עשרים על עשרים אמה קטן מוקבל מלחזק את העלה ואת־המנחה ואת חלבי

עטרת מרים

השלמים: סה ויעש שלמה בעת־היא את־החֹג הנזבח הבית וכל־ישראל עמו קהל גדול מלכוא חמת ער־נחל מצרים לפני יהוה אלהינו שבעת ימים של חנוך ושבעת ימים חג הסוכות ארבעה עשר יום רצופים: סו ביום השמיני מימי החג, הוא שמיני העצרת שלח את־העם נטלו ממנו רשות ללכת ויברכו את־המלך וילכו לאהליהם שמחים ומזבי לב על כל־הטובה אשר עשה יהוה לדור עבדו שקדם לו הכסתחו אשר בנו הישב על כסאו בנה הבית ולישראל עמו כי ראו אשר שרתה השכינה בבית הבני:

סג ויזבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח ליהוה בקר עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף ויחנכו את־בית יהוה המלך וכל־בני ישראל: סד ביום ההוא קדש המלך את־תוֹך החצר אשר לפני בית־יהוה פיר

עשה שם את־העלה ואת־המנחה ואת חלבי השלמים ב־מזבח הנחשת אשר לפני יהוה קטן מהכיל את־העלה ואת־המנחה ואת חלבי השלמים: סה ויעש שלמה בעת־היא את־החֹג וכל־ישראל עמו קהל גדול מלכוא חמת ער־נחל מצרים לפני יהוה אלהינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום: סו ביום השמיני שלח את־העם ויברכו את־המלך וילכו לאהליהם שמחים ומזבי לב על כל־הטובה אשר עשה יהוה לדור עבדו ולישראל עמו:

עטרת מרים

א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אליהושע בן־נון משרת משה לאמר: ב משה עבדי מת כי אלו היה עדין חי, לא יכלהם לעבור את הירדן כי עליו נגור לכל גבור ועתה קום עבר את־הירדן הזה אתה וכל־העם הזה אל־הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל: ג על כל־מקום אשר תדרוך פריגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל־משה: ד מהמדבר והלבנון הזה ועד־הנהר הגדול נהר־פרת כל ארץ החתים ועד־הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם: ה לא־יתיצב איש לפניך כל ימי חיך כאשר הייתי עם־משה אהיה עמך לא ארפך חלשה ולא אעזבך: ו חזק ואמץ בהנהגת העם כראוי כי אתה תנחיל את־העם הזה את־הארץ אשר־נשבעתי לאבותם לתת להם: ז רק חזק ואמץ מאד בתורה לשמור לעשות

עטרת מרים

הנהר הגדול נהר־פרת כל ארץ החתים ועד־הים הגדול ברוח מבוא השמש יהיה גבולכם: ה לא־יתיצב איש לפניך כל ימי חיך כאשר הייתי עם־משה אהיה עמך לא ארפך חלשה ולא אעזבך: ו חזק ואמץ בהנהגת העם כראוי כי אתה תנחיל את־העם הזה את־הארץ אשר־נשבעתי לאבותם לתת להם: ז רק חזק ואמץ מאד בתורה לשמור לעשות

הפסרת וזאת הברכה־שמחת תורה

ביושע פרק א

א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אליהושע בן־נון משרת משה לאמר:

ב משה עבדי מת ועתה קום עבר את־הירדן הזה אתה וכל־העם הזה אל־הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל: ג כל־מקום אשר תדרוך פריגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל־משה: ד מהמדבר והלבנון הזה ועד־הנהר הגדול נהר־פרת כל ארץ החתים ועד־הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם: ה לא־יתיצב איש לפניך כל ימי חיך כאשר הייתי עם־משה אהיה עמך לא ארפך חלשה ולא אעזבך: ו חזק ואמץ כי אתה תנחיל את־העם הזה את־הארץ אשר־נשבעתי לאבותם לתת להם: ז רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות בכל־התורה אשר צוה משה עבדי אל־תסור ממנו

עטרת מרים

בְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֲבָדֵי כִי לֹא־זֹאת, לֹא תוֹעִיל כְּלוּם בַּתְּהַנִּיחַ הָעַם בְּרֹאיוֹ, אֶל־תִּסְכּוּר מִפְּנֵי מִסְפַּר הַתּוֹרָה יִמְיָן וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁפִּיל תַּצְלִיחַ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ: ח לֹא־יִמּוּשׁ סִפָּר הַתּוֹרָה הַזֶּה הָאִמּוּר בַּמִּקְרָא שֶׁלִּפְנֵי מִפִּיד וְהַגִּית בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמָר

לַעֲשׂוֹת בְּכָל־הַכְּתוּב בּוֹ כִּי־אֶז תַּצְלִיחַ אֶת־דְּרֹכָךְ וְאֶז תִּשְׁפִּיל: ט הָלֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וְאַמְיָן בַּמִּלְחָמָה מִוֹל הָאוֹיֵב אֶל־תַּעֲרֵץ וְאֶל־תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ: י בַּיּוֹם שֶׁתִּמְנוּ יְמֵי כְּכִי אֶבֶל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שְׂטָרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ וּבְקֶרֶב הַמַּחְנֶה וְצִוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִדָּה מִיַּי מִאֲבָלִים וְזֹלָתִי הִלָּחֵם, כִּי בִשְׂבָעָה בְּאֶדְר שְׁמוֹת מֹשֶׁה לָקְטוּ מִן שֶׁהִסְתַּפְּקוּ בּוֹ עַד מִיִּי בְּיָסֵן כִּי בַּעֲדוֹ בְּסוֹף שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבֹא לְרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרֶשֶׁתָּהּ: יב וְלֹרְאוּבְנֵי וְלִגְדֵי וְלַחֲצֵי שְׂבֵט הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר לְבוֹר אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אַתֶּם מֹשֶׁה עֲבַד־יְהוָה לֵאמֹר

עטרת מרים

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם נָתַן לָכֶם מְקוֹם מְנוּחָה וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נְשִׁיכֶם טַפְכֶּם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים מִיּוֹם לִפְנֵי אַחֲיֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל שְׂבָכֶם וְעַבְדֵי חֲלוּצִים וְעֹזְרֵתֶם אוֹתָם: טו עַד

אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה וְיָתֵן ה' מְקוֹם מְנוּחָה גַם לְאַחֲיֵיכֶם כָּכֶם וְיִרְשׁוּ גַם־הַמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׂבָתָם לְאָרֶץ יְרֻשָּׁתְכֶם וְיִרְשָׁתֶם אוֹתָהּ אֲזַן תִּאֲחֻזוּ בָּהּ מִכְּלֵי מַעֲרָעַר אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר וְנָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֲבַד יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶח הַשָּׁמֶשׁ בְּעֶבֶר הַמִּזְרָחִי, הוֹאִיל וְתִקְנִי חֲתָנָא: טז וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְלֹא לָבַד הַדָּבָר הַזֶּה שְׁחִיבָנוּ עָלֵינוּ מִצַּד הַיָּשָׁר, כִּי גַם וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ גִלְדִּי: יז כְּכָל אֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה בֶּן נִשְׁמַע אֱלֹהִי רַק אִם יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ פֶּאֶשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה וְלֹא זֹאת לָבַד, כִּי גַם: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה יִמְרָה אֶת־פִּיד וְלֹא יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנוּ וְיָמָת בְּרִין מוֹדֵר בְּמִלְכּוֹת רַק חֲזַק וְאַמְיָן לַעֲנִשׁ הַמִּוֹדְרִים וְלֹא לַחֲזֹל עַל כְּבוֹדֶךָ:

יִמְיָן וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁפִּיל בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ: ח לֹא־יִמּוּשׁ סִפָּר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיד וְהַגִּית בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמָר לַעֲשׂוֹת בְּכָל־הַכְּתוּב בּוֹ כִּי־אֶז תַּצְלִיחַ אֶת־דְּרֹכָךְ וְאֶז תִּשְׁפִּיל: ט הָלֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וְאַמְיָן אֶל־תַּעֲרֵץ וְאֶל־תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ: י וַיֵּצֵא יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שְׂטָרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ וּבְקֶרֶב הַמַּחְנֶה וְצִוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִדָּה כִּי בַּעֲדוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבֹא לְרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרֶשֶׁתָּהּ: יב וְלֹרְאוּבְנֵי וְלִגְדֵי וְלַחֲצֵי שְׂבֵט הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר

אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אַתֶּם מֹשֶׁה עֲבַד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נְשִׁיכֶם טַפְכֶּם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אַחֲיֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעֹזְרֵתֶם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה וְיָתֵן לְאַחֲיֵיכֶם כָּכֶם וְיִרְשׁוּ גַם־הַמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׂבָתָם לְאָרֶץ יְרֻשָּׁתְכֶם וְיִרְשָׁתֶם אוֹתָהּ אֲשֶׁר וְנָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֲבַד יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶח הַשָּׁמֶשׁ: טז וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ גִלְדִּי: יז כְּכָל אֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה בֶּן נִשְׁמַע אֱלֹהִי רַק אִם יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ פֶּאֶשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיד וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנוּ וְיָמָת רַק חֲזַק וְאַמְיָן:

דְּבָרָךְ: ג ז גִּמְלָה עַל־עַבְדְּךָ אֲחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבָרָךְ: יח גִּלְעָיִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ:
 יט גֵּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עַתָּה:
 כא גִּעְרַת זָדִים אַרְוִירִים הַשְּׂגִים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גֵּל
 מַעְלֵי חֶרֶף וּבֹז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׂרִים בִּי נִדְּבָרוּ עֲבָדְךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־
 עֲדִיתִךָ שָׁעֲשָׁעִי אֲנִישִׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר
 נִפְשִׁי חֲיִנִּי כְּדְבָרְךָ: כו דְּרָכֵי סִפְרָתִי וְתַעֲנִנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ־פִּקּוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשִּׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִימִנִי
 כֹּדֶרְךָ־שֶׁקֶר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיָשֻׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוֹץ בִּי תַרְחִיב לִפְנֵי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרִנָּה עֶקֶב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרָתְךָ
 וְאַשְׁמִרְנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֹתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בֹ חֲפָצְתִּי: לו הִטְלִפִּי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאַל־
 אֶל־בָּצַע: לו הַעֲבֵר עֵינִי מֵרְאוֹת שׁוֹא כְּדְרָכְךָ
 חֲיִנִּי: לח הִקֵּם לַעֲבָדְךָ אֱמֶרְתָּךְ אֲשֶׁר לִירָאָתְךָ:
 לט הַעֲבֵר חֶרְפָּתִי אֲשֶׁר יִגְרָתִי בִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבָתִי לְפָקֶדְךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲיִנִּי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתָּךְ כְּאֱמֶרְתְּךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֶרְפִּי דָבָר כִּי־בִטַּחְתִּי כְּדְבָרְךָ: מג וְאַל־
 תִּצַּל מִפִּי דְבַר־אֱמֶת עַד־מָאֵד בִּי לְמוֹשַׁפְּטֶךָ
 יחֲלָתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תּוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְחַלְכֶּה בִּרְחֹבָה בִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאַדְבִּרָה בְּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאַשִּׂא־
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאַשִּׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָה לַעֲבָדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחֲלָתִנִּי: נ וְאֵת
 נִחְמָתִי בַעֲנִי בִּי אֱמֶרְתָּךְ חֲיִתִּנִּי: נא זָדִים חֲלִיצִנִי
 עַד־מָאֵד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מִעוֹלָם: ו יְהוָה וְאַתְנַחֵם: נג זִלְעָפָה אֲחוֹתִנִּי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרָתְךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹלֵלִי חֲקִיךָ
 בבית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תּוֹרָתְךָ: נו זֹאת הִיתָה־לִּי בִּי פִקּוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אֱמֶרְתִּי לְשֹׁמֵר דְּבָרֶיךָ:
 נח חֲלִיתִי פִנְיֶךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִי כְּאֱמֶרְתְּךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאַשִּׁיבָה רַגְלִי אֶל־עֲדִיתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לְשֹׁמֵר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבָלִי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תּוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוֹם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָתְךָ: סג חֶבֶר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמִרִי
 פִּקּוּדֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ יְהוָה
 כְּדְבָרְךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי בִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הֶאֱמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אֲנִי שֹׁגֵג וְעִתָּה אֱמַרְתָּךְ
 שְׁמַרְתִּי: סח טוֹב־אֵתָה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֶׁקֶר זָדִים אֲנִי בְּכָל־לֵב: א אֲצַר
 פִּקּוּדֶיךָ: ע טָפַשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אֲנִי תּוֹרָתְךָ
 שִׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלָפִי זָהָב וְכֶסֶף:
 י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְּנוּנִי הִבִּינִי וְאַלְמִדָּה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ בִּי לְדְבָרְךָ
 יחֲלָתִי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי: עו יִהְיֶנָּה חֶסֶדְךָ לְנַחֲמִנִי כְּאֱמֶרְתְּךָ
 לַעֲבָדְךָ: עז יִבְאֵנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה בִּי־תּוֹרָתְךָ
 שִׁעֲשַׁעִי: עח יִבְשׁוּ זָדִים כִּי־שֶׁקֶר עוֹתוֹנִי אֲנִי
 אֲשִׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ
 יִדְעִי עֲדִיתֶיךָ: פ יִהְיֶה־לִּפִּי תָמִים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פֹּא כָלְתָה לְתִשְׁוַעְתָּךְ נִפְשִׁי לְדְבָרְךָ
 יחֲלָתִי: כב כָּלוּ עֵינִי לְאֱמֶרְתְּךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: כג כִּי־יִחֲיִיתִי כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד כִּמָּה יִמְיַעֲבָדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְרִדְפִי
 מִשְׁפָּט: כה כְּרוֹלִי זָדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתּוֹרָתְךָ: כו כָּל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֶׁקֶר יִרְדְּפוּנִי
 עוֹרֵנִי: כז כִּמְעַט כָּלוּנִי בָאָרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֹזֹבְתִי

פְּקֻדֶיךָ: פח כְּחֶסֶדְךָ חִינִי וְאִשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פֶּט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וּתְעֻמֹּד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לִוְלִי תוֹרַתְךָ
 שֶׁשִּׁעֲשִׂי אֹז אֲבֹדְתִי בְּעֵינַי: צג לְעוֹלָם לֹא־אִשְׁכַּח
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לִךָ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קִנוּ רָשָׁעִים לֹא־בִדְנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכָל־תַּכְלָה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲבָה
 מִצּוֹתְךָ מָאֹד: מז מִה־אֲהַבְתִּי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחַתִּי: צח מֵאִיבִי תַחֲפֹמֵנִי מִצּוֹתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פְּקוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רָע כָּלֹאֲתִי רִגְלִי לְמַעַן
 אֲשֹׁמֵר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סִרְתִּי כִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אֲמַרְתָּ מִדְּבַשׁ לְפִי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־פֶּן שְׁנֹאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: נ קה גֵּר־לְרִגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבְתִּי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיִימָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יְהוָה חִינִי כִּדְבָרְךָ: קח נִדְּבֹת
 פִּי רִצְה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמֹדֵנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רָשָׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שָׁשׂוֹן לְפִי הִמָּה: קיב נָטִיתִי לְפִי
 לַעֲשׂוֹת חֻקֶּיךָ לְעוֹלָם עֲקֹב: קיג סַעֲפִים שְׁנֹאתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ
 יַחֲלִתִּי: קטו סוֹרוּ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאַצְרָה מִצּוֹת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי כְּאֲמַרְתָּ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְיִשְׁנִי
 מִשֹּׁבְרֵי: קיז סַעֲדֵנִי וְאַוְשָׁעָה וְאַשָׁעָה בַּחֲקִיד
 תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׁוֹגִים מִחֲקִיד כִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתֶם: קיט סִגִּים הַשֶּׁבֶת כָּל־רָשָׁעֵי־אֶרֶץ לְכֹן
 אֲהַבְתִּי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ וְרֵאתִי: ע קכא עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
 בְּלִתְנִיחָנִי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֱלֹ־
 יַעֲשֻׁקָנִי זָדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹא־אֲמַרְתִּי
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כְּחֶסֶדְךָ וְחֲקִיד

לְמֹדֵנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יְהוָה הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־פֶּן
 אֲהַבְתִּי מִצּוֹתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמִפָּז: קכח עַל־פֶּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שְׁנֹאתִי:
 פ קכט פְּלֹאוֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצַּרְתֶּם נַפְשֵׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא פִּי־פָּעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצּוֹתֶיךָ יֵאָבְדִי: קלב פִּנְה־אֱלִי וּחֲגִנִי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֲהַבִּי שִׁמְךָ: קלג פָּעַמִּי הִכֵּן בְּאֲמַרְתָּ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֲנוֹן: קלד פָּדֵנִי מִעֲשָׂק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פָּנֶיךָ הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדֵנִי
 אֶת־חֻקֶּיךָ: קלו פִּלְגִּי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלז צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלח צוֹיֹת צִדְקָה עֲדוֹתֶיךָ וְאַמוּנָה מָאֹד:
 קלט צִמְתַּתִּנִּי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אֲמַרְתָּ מָאֹד וְעֲבָדְךָ אֲהַבָה:
 קמא צַעִיר אֲנִכִּי וְנִבְזָה פְּקֻדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקַתְךָ צִדְקָה לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צֹר־
 וּמִצּוֹק מִצָּאֲנִי מִצּוֹתֶיךָ שֶׁשִּׁעֲשִׂי: קמד צִדְקָה
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיָּה: ק קמה קָרָאתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנִי יְהוָה חֲקִיד אֲצִרָה: קכו קָרָאתִי
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קכז קָדַמְתִּי בְּנִשְׁפָּה
 וְאַשׁוּעָה לְדְבָרְךָ יַחֲלִתִּי: קכח קָדַמוּ עֵינֵי אֲשֻׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאֲמַרְתָּ: קכט קוֹלִי שָׁמְעָה כְּחֶסֶדְךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קכ קָרְבוּ רַדְפִּי וְזִמָּה מִתוֹרַתְךָ
 רַחֲקוּ: קכא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמֶת:
 קכב קָדָם יָדַעְתִּי מַעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתֶם: ר קכג רֵאֵה־עֵינִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קכד רִיבָה רִיבִי וְגֵאלֵנִי לְאֲמַרְתָּ חִינִי:
 קכה רַחוּם מְרָשָׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֲקִיד לֹא דִרְשׁוּ:
 קכז רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קכז רַבִּים
 רַדְפִּי וְצָרִי מַעֲדוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קכח רֵאִיתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּסְטָה אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ לֹא שָׁמְרוּ:
 קכט רֵאֵה כִּי־פְקוּדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה כְּחֶסֶדְךָ חִינִי:
 קכ ראש־דְּבָרְךָ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קכא שָׁרִים רַדְפוּנִי חֲנֹם וּמִדְּבָרְךָ פָּחַד לְפִי:

קסב שֶׁשׁ אֲנִי עַל־אֲמַרְתָּךְ כְּמוֹצֵא שָׁלַל רֵב:
 קסג שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי וְאֶתְעַבָּה תוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי:
 קסד שֶׁבַע בָּיִם הִלְלִיתִיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קסה שְׁלוֹם רֵב לְאֶהְבֵּי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:
 קסו שֶׁבִרְתִּי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וּמִצוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קסז שְׁמִרָה נִפְשִׁי עֲדִיתִיךָ וְאֶהֱבֶם מְאֹד:
 קסה שְׁמִרְתִּי פִקּוּדֶיךָ וְעֲדִיתִיךָ כִּי כָל־דְּרָכֶי נִגְדֶּךָ:
 ת קסח תִּקְרַב רִנָּתִי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדִבְרְךָ הַבִּינֵנִי:

קע תָּבוֹא תַחֲנַנְתִּי לְפָנֶיךָ פֶּאֶמְרַתְךָ הִצִּילֵנִי:
 קעא תַּפְעֵנָה שְׁפָתִי תַהֲלֶה כִּי תִלְמַדְנִי חֲקִיד:
 קעב תַּעֲזֵן לְשׁוֹנִי אֲמַרְתָּךְ כִּי כָל־מִצְוֹתֶיךָ צִדְקָה:
 קעג תַּהֲיִי־יָדְךָ לְעֶזְרִי כִּי פִקּוּדֶיךָ בַּחֲרִיתִי:
 קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שֶׁעֲשִׂיתִי:
 קעה תַּחֲיִינִפְשִׁי וְתַהֲלִלְךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קעו תַּעֲלִיתִי כִשָּׁה אֲבִד בִּקְשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זין:

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּה לִּי
 ק'רָאֲתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
 שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רְמִיָּה: ג מִהֲיִתָּן לֵךְ וּמִהֲיִסִּיף לָךְ
 לְשׁוֹן רְמִיָּה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גִּחְלִי

רְתָמִים: ה אוֹיְהִלִּי בִּירְגָרְתִּי מִשֶּׁשׁ שְׁכָנָתִי
 עִם־אֶהְלִי קָדְרִי: ו רַבַּת שְׁכֵנָה־לָּהּ נַפְשִׁי עִם
 שׁוֹנֵא שְׁלוֹם: ז אֲנִי־שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
 לַמַּלְחָמָה:

המשך ביאור למס' עירובין ליום שני עמ' א

33 שאין נותנים קרפף אלא בין שתי עיירות. רב הונא אָמַר, דעת
 34 חכמים היא שנותנים קרפף אחד לעיר הוּו וקרפף אחד לעיר הוּו,
 35 כלומר, שנותנים לכל עיר שטח של שבעים אמה ושיריים הסמוך
 36 לה שיהא נידון כמותה, ונמצא שאם יש ריוח ביניהן עד מאה
 37 וארבעים ואחת אמות ושליש נעשות הן כעיר אחת.
 38 חִיָּא בַר רַב אָמַר, אין נותנים לדברי חכמים אלא קרפף [אחד]
 39 לַשְּׁתֵּיתֵיהֶן – לשתי העיירות, שאם יש ביניהן ריוח עד שבעים אמה
 40 ושני שלישי נעשות כעיר אחת, אך אם יש ביניהן יותר משיעור זה
 41 נידונות כשתי עיירות שונות.
 42 הגמרא מקשה על דברי רב הונא ממשנתו: תָּנִן – שנינו במשנתנו,
 43 וְחֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא אָמְרוּ קֶרֶפֶף אֶלָּא בֵּין שְׁתֵּי עֵיירֹת. ומאחר
 44 ונקטה המשנה 'קרפף' בלשון יחיד ולא 'קרפפות' בלשון רבים
 45 משמע שאין נותנים להן אלא קרפף אחד, והרי זה תִּיּוֹבָתָא
 46 [פירכא] על מימרא דְּרַב הוּנָא, הסובר שנותנים להן שני
 47 קרפפות.
 48 מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ רַב הוּנָא – רב הונא יתרץ לך, מֵאֵי – מה
 49 היא כוונת המשנה שנותנים 'קרפף' בין שתי עיירות, אין הכוונה
 50 לקרפף אחד ממש, אלא 'תורת קרפף', כלומר, שנותנים להן 'דין
 51 קרפף' וְלֵעוֹלָם – אך באמת נותנים קרפף אחד לזו וקרפף אחד לזו.
 52 מוסיפה הגמרא: הֲכִי נִמְי מִסְתַּבְּרָא – אכן כך מסתבר לומר,
 53 שלדברי חכמים נותנים להן שני קרפפות, מִדְּקָתֵנּי סִיפָא – שהרי
 54 שנינו בספא שאם יש לזו [לעיריה האחת] שטח ריק של שְׁבַעִים
 55 אָמָה וְשִׁירִיִּים הסמוך לה, וכן יש לזו [לעיריה האחרת] שטח ריק
 56 בשיעור שְׁבַעִים אָמָה וְשִׁירִיִּים הסמוך לה, כלומר, שיש ביניהן עד
 57 מאה וארבעים ואחת אמות ושלישי, עוֹשָׂה הַקֶּרֶפֶף לַשְּׁתֵּיתֵיהֶן [לשתי
 58 העיירות] לְהִיֹּת נִידוֹנוֹת כמקום אֶחָד, שְׁמַע מִיָּנָה שנותנים שני
 59 קרפפות לשתי עיירות, וכדברי רב הונא.
 60 מקשה הגמרא: לִיָּא – האם יש לומר, תִּיּוֹבָתָה – שמדברי
 61 הסיפא יש פירכא על מימרא דְּחִיָּא בַר רַב, הסובר שלשית
 62 חכמים נותנים רק קרפף אחד בין שתי עיירות, שהרי מפורש
 63 בדברי המשנה שנותנים להן שני קרפפות.
 64 מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ חִיָּא בַר רַב – חייא בר רב יתרץ קושיא
 65 זו,

1 לתחומי אומרים.
 2 וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא אָמְרוּ לִיתֵן קֶרֶפֶף לַעִיר יְחִידָה, אֶלָּא רַק בֵּין
 3 שְׁתֵּי עֵיירֹת, שֶׁאִם יֵשׁ בַּסְמוּךְ לָזוּ שטח ריק עד שיעור שְׁבַעִים אָמָה
 4 וְשִׁירִיִּים וּשְׁנֵי שְׁלִישׁ אֲמָה, וְכֵן יֵשׁ בַּסְמוּךְ לָזוּ שטח ריק עד שיעור
 5 שְׁבַעִים אָמָה וְשִׁירִיִּים, כלומר, שבצירוף שניהם יש בין העיירות עד
 6 מאה וארבעים ואחת אמות ושלישי, עוֹשָׂה הַקֶּרֶפֶף אֶת שְׁתֵּיתֵיהֶן
 7 [שתי העיירות] לְהִיֹּת נִידוֹנוֹת כמקום אֶחָד, לִפִּי שכל קרפף נידון
 8 כמו העיר הסמוכה לו, ונמצא שהעיירות מחוברות זו לזו על ידי
 9 הקרפפות, והיוצא מעיריה אחת לילך חוץ לתחום דרך העיריה
 10 השניה אינו מתחיל למנות אלפיים אמה מגבול עיירתו אלא
 11 מגבול העיריה השניה. אבל אם שיעור השטח שביניהם הוא יותר
 12 ממאה וארבעים ואחת אמות ושלישי, שוב אינן נידונות
 13 כמחברות, אלא כשני מקומות שונים, והיוצא לילך חוץ לתחום
 14 דרך העיריה האחרת מונה אלפיים אמה מגבול עיירתו.
 15 וְכֵן הוּא הָדִין לַגִּבִּי שְׁלוֹשָׁה בָּפָרִים הַמְשׁוּלָּשִׁין – העומדים בצורת
 16 משולש, שֶׁאִם יֵשׁ בֵּין הַשְּׁנַיִם הַחִיצוֹנִים שטח ריק עד שיעור מֵאָה
 17 וְאַרְבָּעִים וְאַחַת אֲמוֹת וְשְׁלִישׁ אֲמוֹה, עוֹשָׂה הַכֹּפֶר הָאֶמְצָעִי אֶת שְׁלִשְׁתֵּן
 18 לְהִיֹּת נִידוֹנִים כמקום אֶחָד, והיוצא מאחד הכפרים לילך חוץ
 19 לתחום דרך אחד הכפרים האחרים אינו מתחיל למנות מגבול
 20 הכפר שהוא דר בו, אלא מגבול הכפר השני. אבל אם יש ביניהם
 21 יותר משיעור זה, נידונים כשלשה מקומות שונים.

גמרא

22
 23 הגמרא מבררת מה מקורו של דין קרפף: מִנָּא הֵנִי מִילִי – מנין
 24 לומדים דין זה, שיש ליתן קרפף לעיר. אָמַר רַבָּא, יש ללמוד דין זה
 25 מִמֶּה דְּאָמַר קָרָא לַגִּבִּי מַגְרָשִׁי הַלְלוּיִם (במדבר להד) 'מִקֵּיד הָעִיר וְחוּצָהּ
 26 אֶלְף אֲמָה סָבִיב, וְיֵשׁ לְדֹקֵד מִדְּבָרִי הַכְּתוּב שֶׁכֵּן אָמַרְהָ תוֹרָה,
 27 תַּחֲלִילָה תֵּן חוּצָהּ – תן קרפף מחוץ לעיר, וְאַחֵר כֵּךְ מִדּוֹד אֵת תַּחְנוּמִי
 28 הָעִיר וּמַגְרָשָׁהּ.
 29 שנינו במשנה: וְחֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא אָמְרוּ וכו' קרפף אלא בין שתי
 30 עיירות.
 31 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדעת חכמים במשנתנו: אִיתָמַר
 32 – גמרא מחלוקת בבית המדרש בביאור שיטת חכמים, הסוברים

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ט"ז תשרי פרק כ, מפרק עט עד סוף פרק פב	יום רביעי - י"ט תשרי פרק כ, מפרק צ עד סוף פרק צו
יום שני - י"ז תשרי פרק כ, מפרק פג עד סוף פרק פז	יום חמישי - כ' תשרי פרק כ, מפרק צז עד סוף פרק קג
יום שלישי - י"ח תשרי פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט	יום שישי - כ"א תשרי פרק כ, מפרק קד עד סוף פרק קה
שבת קודש - כ"ב תשרי פרק כ מפרק קו עד סוף פרק קז	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט"ז תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלד, אך האמת אנדי... עד עמ' 268, ואחור ח"ו.

1 אַךְ הָאֱמֶת אֲנִי לְשׁוֹמְעִים לִי, כִּי אֶהְבֶּה מְקַלְקֶלֶת
2 הַשּׁוֹרָה¹¹, וְהִנֵּה הִיא – אֶהְבֶּה הִיא כְּסוֹת עֵינַיִם שְׁלֹא
3 לְרִאוֹת הָאֱמֶת, מֵרֹב אֶהְבֶּתָם לְחַיֵּי הַגּוֹף – שֶׁבִּגְלַל כֵּךְ בָּאִים
4 חֲסִידִים לִבְקֵשׁ עֲצוֹת בַּעֲנִינִים גִּשְׁמִיִּים, כִּפִּי שִׁפְרֵשׁ לִהְלֹךְ;
5 בִּינְתִּים מִצִּיּוֹן רִבְנָה הַזֶּה,
6 שְׁלֹא מִדּוֹבֵר כֹּאֵן חֶסֶד

אגרת הקדש

7 וּשְׁלוֹם עַל אֶהְבֶּת הַגּוֹף 1
8 סֹתָם, אֲלֵא הַכּוֹוֹנָה הִיא 2
9 אֲכֹן: לְשֵׁם שְׁמַיִם, – 3
10 רוֹצִים בְּחַיֵּי גּוֹף טוֹבִים, 4
11 לְשֵׁם שְׁמַיִם, לְעֵבֶד בּוֹ – 5
12 עִם הַגּוֹף, אֵת ה', בְּרִשְׁפֵּי 6
13 אִשׁ וְשִׁלְהֶבֶת גְּדוֹלָה 7
14 מֵאַהֲבַת נִפְשָׁם אֵת ה', 8
15 – הִרִי לְמִירוֹת שׁוֹה אֲכֹן 9
16 לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֲךְ כִּיּוֹן שְׁדֵם 10
17 כָּל כֵּךְ שְׁקוּעִים בּוֹה, עַד 11
18 שִׁישׁ לָהֶם גַּם אֶהְבֶּה לְחַיֵּי 12
19 הַגּוֹף, אֶהְבֶּה כּוֹז הַמִּפְרִיעָה 13
20 לְסִדֵּר, הִרִי בְּמִילָא – וְעַל 14
21 בֶּן הַיִּטֵּב חָרָה לָהֶם 15
22 בְּצִעֲרֵי הַגּוֹף חֲסִידֵי שְׁלֹם 16
23 ה' יִרְחֵם, וְאִין יִבְלִין 17
24 לְקַבֵּל כָּלֵל, – צֶעַר 18
25 וְיִסְרוּרִים, עַד שֶׁ – הַצֶּעַר 19
26 מְעַבְרֵם עַל דַּעְתָּם, 20
27 לְכַתֵּת רְגִלֵּיהֶם מֵעִיר 21
28 לְעִיר, לְשֹׂאֵל עֲצוֹת 22
29 מִרְחוֹק, – מִדּוֹ אֲכֹן 23
30 הַטֶּעַם שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ

31 הוּא נֹתֵן יִסּוּרִים, וְאִין יֵשׁ לְהִתִּיחַס עַל־פִּי תוֹרָה לְבַעֲיֹת הַחַיִּים
32 הַגִּשְׁמִיִּים – אִם הַדֶּרֶךְ הִיא לֹא לִבְקֵשׁ עֲצוֹת עַל כֵּךְ אֶצֶל תַּלְמִידִי
33 חֲכָמִים וְצַדִּיקִים? מִמִּשְׁכִּי רִבְנָה הַזֶּה וּמִסְבִּיר: אֵלֶּה הַמִּתְחַלְכִּים
34 לִבְקֵשׁ עֲצוֹת אִין לְהִפְטֹר מִהַצְרוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת, אִין דְּרַכֵּם הַדֶּרֶךְ
35 הַנִּכְוֶנָה עַל־פִּי תוֹרָה. שְׁכֵן, בַּעֲשׂוֹתָם כֵּךְ – וְלֹא שְׁעוֹ אֵל ה'
36 לְשׁוֹב אֵלָיו בְּרוּחַ נְמוּכָה וְהַכְנַעַת הַגּוֹף, לְקַבֵּל תּוֹכְחָתוֹ
37 בְּאַהֲבָה, "כִּי – הִרִי, דּוֹקָא אֵת אֲשֶׁר יֶאֱהֵב ה' וְכוּ": –
38 יוֹכִיחַ¹² – מִכָּאן, שֶׁבִּמְקוֹם לְהִתְחַלֵּק וּלְחַפֵּשׁ עֲצוֹת אִין לְהִפְטֹר
39 מִמַּעֲוִנִים גִּשְׁמִיִּים, עַל הָאֵדָם לְחַזֹּר בְּתִשְׁבּוּבָה, שְׁהִי הַעוֹנֵשִׁים
40 סִימָן הֵם שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא רּוֹצֵה שְׁאוֹתָיו יְהוּדִי יַעֲשֶׂה תִשְׁבּוּבָה,
41 וְיִתִּירָה מוֹז, עַל יְהוּדִי לְחַיֵּי שֶׁבַע רְצוֹן מִכֵּךְ, שְׁכֵן יֵשׁ לוֹ הַזְכוּת,
42 שְׁדוֹקָא אוֹתוֹ בַּחֲדָה לְעוֹרְרוֹ לְתִשְׁבּוּבָה, כִּבְיֹטִי לְאֶהְבֶּתוֹ
43 הַמִּיחֻדָּת שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא אֵלָיו.
44 וְכִמּוֹ אֲבִי רַחֲמָן חֲכָם וְצַדִּיק חֲמֵקָה בְּנוֹ, שְׂאִין לְבֵן חֲכָם

15 (הניגוד ל"פנים"), והם נקראים "אלהים אחרים". על-כל-פנים
16 יוצא, שבחינת "פנים" למעלה היא ההשפעה הניתנת לבני
17 ישראל ברצון הפנימי של הקדוש ברוך הוא. **וְכֵן הוּא בְּאֶדָם,**
18 **הָרָצוֹן וְהַחֲשֵׁק** – הרצון הפנימי של האדם, **הוּא בְּחִינַת**
19 **"פְּנִים"**, – וכשואמרים
20 שצריך להיות "פנים"
21 בפנים" מהאדם להקדוש
22 ברוך-הוא, הכוונה היא
23 לקבל ברצון וחשק (ברצון
24 פנימי) מה שניתן לו מה"פנים" שלמעלה (מהפנימיות שלמעלה),
25 ובענינו הכוונה שיש לקבל התוכחה של הקדוש-ברוך-הוא
26 (שהתבטאה ביסורים גשמיים) ברצון פנימי. **וְאִם אֵינוֹ מְקַבֵּל** –
27 התוכחה, **בְּאֶהָבָה וְרָצוֹן** – **בְּאֵלּוֹ הוֹפֵךְ עֵרָף וְאַחֲזֵר, חֶסֶד**
28 **וְשָׁלוֹם**.

אגרת הקדש

1 **והחשק הוא בחי' פנים ואם אינו מקבל באהבה**
2 **ורצון כאלו הופך עורף ואחור ח"ו.**

1 כפי שהוסבר בפרק כ"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא",
2 שבשעה שנותנים דבר לידיד, מסתכלים ישר בפניו כשנותנים
3 לו. שכן, כיוון שבנפש זה בא מהפנים ומהרצון הפנימי של
4 הנפש, כך גם בגוף מתבטא הדבר על ידי ההסתכלות בו בפנים,
5 ואילו כשנותנים דבר
6 לשונא – מפנים את הפנים
7 ממנו. שכן כיוון שבנפש,
8 הפנים, פנימיות הרצון
9 הפנימי, מופנים ממנו,
10 והנתינה היא רק ברצון החיצוני איזה טעם שהוא, אבל לא
11 שרוצים לתת לו באמת, הרי כשם שבנפש, הפנים, הרצון
12 הפנימי, מופנה ממנו, משתקף הדבר גם בגוף, שהפנים מופנים
13 בשעה שנותנים לו ההשפעה. כך גם כאן – השפעת חיי הגוף
14 לאומות העולם ניתנת רק ברצון החיצוני, בחינת "אחוריים"

יום שני י"ז תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 268, ועצה היעוצה לקבל... עד עמ' קלה, נס"ו:

56 למטה לאדם העליון – ללמעלה, **תִּתְעוֹרֵר הָאֱהָבָה בְּלֵב כָּל**
57 **מִשְׁכִּיל וּמִבִּין יָקָר מְהוּת אֱהָבַת ה' אֶל הַתַּחְתּוֹנִים**, –
58 לאלה הנמצאים בתחתיות העולם הזה, **אֲשֶׁר הִיא** – אהבתו
59 של הקדוש ברוך הוא, **יָקָרָה וְטוֹבָה מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָמִים**
60 **בְּכָלם**, – העולמות
61 הרוחניים והגשמיים, **בְּמֹו**
62 **שְׂכָתוֹב²¹**: **"מִה יָקָר**
63 **חֶסֶדְךָ וְכוּ"**, – וכן
64 כתוב²²: **"כִּי טוֹב חֶסֶדְךָ**
65 **מִחַיִּים כּוּ"**, **כִּי חֶסֶדְךָ**
66 **שְׁהוּא בְּחִינַת אֱהָבָה**, –
67 פנימיות החסד היא
68 אהבה, "אהבת עולם
69 אהבתך על כן משכתך
70 חסד", מאהבה בא חסד,
71 **הוּא חַיֵּי חֶסֶדִים שְׂבָכָל**
72 **הָעוֹלָמוֹת**, **בְּמֹו**
73 **שְׂאוּמִירִים**: – בשמונה
74 עשרה, **"מִכְלָלֵל חַיִּים**
75 **בְּחֶסֶד"**. – הרי שחסד
76 ואהבה הם המזון והחיים

אגרת הקדש

ועצה היעוצה

1 לקבל באהבה היא עצת ה' בפי חז"ל לפשפש במעשיו
2 וימצא לו עונות הצריכין מירוק יסורים ויראה לעין
3 גודל אהבתו אליו המקלקלת השורה כמשל מלך
4 גדול וגורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו
5 מרוב אהבתו כמ"ש אם רחץ ה' צואת כנות ציון כו'
6 ברוח משפט כו' וכמים הפנים אל פנים תתעורר
7 האהבה בלב כל משכיל ומבין יקר מהות אהבת ה'
8 אל התחתונים אשר היא יקרה וטובה מכל חיי העולמים
9 כולם כמ"ש מה יקר חסדך וכו' כי טוב חסדך מחיים
10 כו' כי החסד שהוא בחי' אהבה הוא חיי החיים
11 שבכל העולמות כמ"ש מכלכל חיים בחסד ואז גם
12 ה' יתן הטוב ויאר פניו אליו בבחי' אהבה מגולה
13 את הצואה, רק אהבתו
14 הרבה של המלך אל בנו
15 יחידו מקלקלת את השורה, שהוא עצמו רוחץ את צואתו. כך
16 יש לראות אהבתו הגדולה של הקדוש-ברוך-הוא אליו –
17 בנקותו עונותיו על ידי יסורים. **בְּמֹו שְׂכָתוֹב¹⁷**: **"אִם רָחֵץ**
18 **ה' צוֹאת בְּנוֹת צִיּוֹן כּוּ, בְּרוּחַ מִשְׁפָּט¹⁹ כּוּ"**²⁰. **וּבְמִים**
19 **הַפְּנִים אֶל פְּנִים**, – כשמתכלים עם הפנים במים, משתקפים
20 במים אותם פנים, כך הרי גם לב האדם לאדם, לב האדם

29 **וְעֵצָה הַיְעוּצָה לְקַבֵּל** – היסורים, **בְּאֶהָבָה**, – שיהיה בכוחו
30 של אדם לקבל את היסורים באהבה, **הִיא עֵצַת ה' בְּפִי**
31 **חֶכְמֵינוּ ז"ל**: **"לְפִשְׁפֹּשׁ בְּמַעֲשָׁיו"**, – כפי שהגמרא¹⁵ אומרת:
32 **"אִם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו"**, אחרי
33 אלה ממעשיו שיש
34 לעשות תשובה עליהם,
35 ויעשה תשובה, **וְיִמְצָא**
36 **לוֹ עוֹנוֹת הַצָּרִיכִין**
37 **מִירֹק וּיְסוּרִים, וְיִרְאֶה**
38 **לְעֵין גֹּדֶל אֱהָבָתוֹ** – של
39 הקדוש ברוך הוא, **אֱלֹוֹי**,
40 – אהבה **הַמְקַלְקֶלֶת**
41 **הַשּׁוֹרָה, בְּמִשְׁלַל מְלָךְ**
42 **גֹּדֶל וְנוֹרָא הָרוֹחֵץ**
43 **בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֶצְמוֹ צוֹאת**
44 **בְּנוֹ יְחִידוֹ, מִרְבֵּב¹⁶**
45 **אֱהָבָתוֹ**, – לבנו, שהרי זו
46 חריגה מהסדר, שאכן
47 המלך עצמו רוחץ ומנקה
48 את הצואה, רק אהבתו
49 הרבה של המלך אל בנו
50 יחידו מקלקלת את השורה, שהוא עצמו רוחץ את צואתו. כך
51 יש לראות אהבתו הגדולה של הקדוש-ברוך-הוא אליו –
52 בנקותו עונותיו על ידי יסורים. **בְּמֹו שְׂכָתוֹב¹⁷**: **"אִם רָחֵץ**
53 **ה' צוֹאת בְּנוֹת צִיּוֹן כּוּ, בְּרוּחַ מִשְׁפָּט¹⁹ כּוּ"**²⁰. **וּבְמִים**
54 **הַפְּנִים אֶל פְּנִים**, – כשמתכלים עם הפנים במים, משתקפים
55 במים אותם פנים, כך הרי גם לב האדם לאדם, לב האדם

נפשם. ראה ח"א פכ"ב וספ"ג". 15. ברכות ה, א. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע דבנמשל כ' גודל (איכות?) ובמשל רוב (כמות?)". 17. "ישע"י, ד, 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב - את". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מש' הכולל ליה"ר דביעור חמץ". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה פרש"י שם". 21. תהלים לו, ח. 22. שם סג, ד.

1	לאדם למטה, בבחינת אהבה מגלה, אשר היתה תחלה ויתמתקו הגבורות בשרשן, - שבשורש הרי הגבורות הן טוב,	7
2	מלבשת ומסתרת	8
3	בתוכה מגלה, - הבאה	9
4	מאהבה מסותרת, הרי זה	10
5	יבוא באהבה גלויה	11
6	ובחסדים גלויים,	12

אגרת הקדש

אשר היתה תחלה מלוכשת ומסותרת בתוכה מגולה ויתמתקו הגבורות בשרשן ויתבטלו הדינין נס"ו:

בשרשן, ויתבטלו הדינין נצח-סלה-ועד:

יום שלישי י"ח תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלה, אהובי אחי ורעיי... עד עמ' קלה, ור"ל.

13	האגרת הבאה נדפסה ונוספה כאן על ידי מסדרי "אגרת הקודש" (הוספת	48
14	כ"ק רבינו: "לאחרי הוצאות הראשונות דאגה"ק - ראה בהרשימה	49
15	"דהרפוסים"), כהוספה לאגרת הקודש סימן כ"ב, למרות שבאופן גלוי לא	50
16	נראה הקשר בינה לבין האגרת הקודמת.	51

אגרת הקדש

אהובי אחי ורעיי מגודל טרדתי אשר הקיפו עלי יחד וסבוני כמים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו. לא אוכל משא לאמר עם הספר כל אשר בלבבי. אך בקצרה באתי כמזכיר ומחזיר על הראשונות בכלל ובפרט אל המתנדבים בעם לעמוד על העבודה זו תפלה בקול רם להתחזק מאד בכל עוז ותעצומות נגד כל מונע מבית ומחוץ ביד חזקה כמשמעו שהוא רצון יריאיו אשר למעלה מן החכמה והתבונה אשר נתן ה' בהמה לדעת לעשות את כל אשר צוה ה' בהשכל ודעת. רק רצון פשוט ורוח נדיבה בכל איש אשר ידבנו לבו לעבוד עבודה תמה לעשות נ"ר ליוצרו. ועז"נ כי עם קשה עורף הוא וסלחת. כי הסליחה היא ג"כ למעלה מן החכמה. כי שאלו לחכמה כו' ומושה רבינו ע"ה ביקש מדה כנגד מדה ור"ל.

17 פרט לכך, שבחלק "אגרת
18 הקודש" סימן כ"ב, שלא נדפס
19 כאן (ב"אגרת הקודש")
20 מתאונן רבנו הזקן על
21 ששאלת עצות בענינים
22 גשמיים מעסיק אותו רבות -
23 אולי יש לכך שייכות לחלק
24 הבא של האגרת, שם הוא גם
25 כן מתאונן על העיסוקים
26 הרבים המקיפים אותו מכל
27 עבר.
28 **אהובי, אחי ורעיי!** - כר
29 קורא רבנו הזקן לחסידים
30 אליהם הוא כותב אגרת
31 קודש זו, מגדל מדרתי²³
32 **אשר הקיפו עלי יחד**²⁴
33 **וסבוני כמים, כל היום**
34 **וכל הלילה תמיד לא**

על רצון כזה שלמעלה לגמרי מהבנה, נאמר²⁸: "כי עם קשה ערף הוא, וסלחת", - כלומר, הסליחה באה, מפני שזה "עם קשה עורף"²⁹, היינו עקשנות ורצון שלמעלה מהבנה - וזהו הטעם שיהיה "סלחת", כי הסליחה היא גם-כן למעלה מן החכמה, - כשם שבאדם הרצון הפשוט שלו הוא למעלה משכלו וחכמתו - כך למעלה ענין הסליחה הוא למעלה מהחכמה שלמעלה, כי "שאלו לחכמה כו'", - מה יהא דינה של הנפש החוטאת - וענתה חכמה: נפש כי תחטא תישפט ותיענש, ולא שתשובה תכפר ותביא סליחה לחטא, כפי שמובא בירושלמי³⁰, ומו"ש רבנו עליו-השלוים בק"ש מדה כנגד מדה³¹, - באותה מדה שהאדם עושה תשובה ברצון שלמעלה מהבנה - כך תומשך לו סליחה ממדריגה שלמעלה מחכמה, שמשם באה הסליחה, ודי' למבין.

35 **יחשו - לא אוכל מלש משא**²⁵ **לאמר עם הספר כל אשר**
36 **בלבבי. אך בקצרה באתי, כמזכיר ומחזיר על הראשונות**
37 **בכלל, - על אותם דברים שרבנו הזקן כבר עורר אליהם,**
38 **ובפרט אל המתנדבים בעם, - המקריבים עצמם, מרצונם**
39 **החופשי, בענין עבודת התפלה - שעבודת התפלה תהיה הרבה**
40 **יותר מאשר הסדר הרגיל בזה, לעמוד על העבודה זו תפלה,**
41 **- כפי שחכמינו ז"ל אומרים**²⁶: "איזו היא עבודה שהיא בלב היו
42 אומר זו תפלה", שהתפלה נקראת עבודה שבלב - עבודה
43 שבלב ועם הלב, בקול רם, - להתפלל בקול רם, - מובן
44 שהכוונה היא מחוץ לשמונה-עשרה שעליה להיות בלחש, פרט
45 לימים הנוראים, כנזכר ב"שולחן ערוך"²⁷. **להתחזק מאד בכל**
46 **עז ותעצומות נגד כל מונע - מעבודת התפלה, מפני**
47 **ומחוץ, - להתחזק כנגד המניעות של עצמו הוא, וכנגד**

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכר בדפוסים - דלכאורה צ"ל טרדתי ל' רבים כההמשך". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד תהלים פח, יח (בהיפך הסדר) - [וכן כמה ל' כאן שלאח"ז]". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתניא שלפנינו: לא אוכל משא, אבל ב"לוח התיקון" תיקן ככפנים. והוא ע"ד לשון הכתוב ישעי' מו, ב. 26. תענית ב, א. 27. אדה"ז סק"א ס"ב - ג. 28. תשא לב, ט. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דמזה מובן שזהו למעליותא". 30. מכות פ"ב ה"ו. 31. דב"ר פ"א, ט.

יום רביעי י"ט תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלה, ועוד זאת אדרוש... עד עמ' 270, מלו"נ.

אגרת הקדש

ועוד זאת אדרוש ממעל' שלא

להשליך דברי אחריכם אשר ערכתי שיח להיות כל איש ישר והולך בתומו כאשר עשה האלקי את האדם ישר ולא לבקש חשבונות רבים מעלילות מצעדי גבר ומחשבות אדם ותחבולותיו. כי זו מלאכת שמים היא ולא מלאכת ב"ו. ולהאמין באמונה שלימה במצות חז"ל והוי שפל רוח בפני כל אדם בכלל כי יציבא מלתא ותקין פתגמא שכ"א מתוקן מחבירו. וכתוב כל [איש] ישראל כאיש אחד חברים. כמו שאיש א' מחובר מאברים רבים ובהפרדם נוגע בלב כי ממנו תוצאות חיים. א"כ אנחנו היות כולנו כאיש א' ממש תיכון העבודה בלב ומכלל הן כו'. וע"כ נאמר ולעבדו שכם אחד דוקא. וע"כ אהובי לתקוע אהבת רעהו בלבו. ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם ותחבולותיו, ויצרי מעללי אדם כתיב ולא תעלה על לב לעולם ואם תעלה יהרפנה

1 ועוד זאת אדרש ממעלתכם, – בתחילה, כשהוא מדבר
2 בענינים שבין אדם למקום, השתמש רבנו הזקן בלשון "כמזכיר
3 ומחזיר על הראשונות", ואילו כעת, כשהוא מתחיל לדבר
4 אודות בין אדם לחבירו – הוא משתמש בלשון דרישה, שלא
5 להשליך דברי אחריכם,
6 אשר ערכתי שיח, להיות כל איש ישר
7 והולך בתומו, כאשר עשה האלקים את
8 האדם ישר³², ולא לבקש חשבונות רבים³²,
9 מעלילות מצעדי גבר³², ומחשבות אדם³²,
10 ותחבולותיו, – שלא לחשוב אודות אדם שני
11 מה הן חשבונותיו וכוונותיו, כי זו מלאכת שמים היא ולא מלאכת
12 בשר ודם. – הקדוש ברוך הוא יודע הכל, וידידי נא ונא לטרוח בכל לב ונפש לתקוע אהבת
21 מעלילות מצעדי גבר, אדם מחשבות
22 ותחבולותיו, ויצרי מעללי אדם כתיב ולא תעלה על לב לעולם ואם תעלה יהרפנה
23 איש" – כפי הנוסח בתפלת ראש השנה. ולהאמין באמונה שלימה במצות
24 חז"ל³³: "והוי שפל רוח בפני כל אדם" בכלל, – בלי יוצא
25 מן הכלל³⁴. כי יציבא מלתא ותקין פתגמא, שכל אחד
26 מתקן מחבירו, – שכן, אמת הדבר ונכון הביטוי שכל אחד
27 "מתוקן" מחבירו, כל אחד נהיה יותר טוב על ידי חבירו. שכן,
28 לכל אחד מעלתו המיוחדת שאיננה בשני, ועל ידי האחדות של
29 כולם יחד מיתוספת לכל אחד המעלה שישנה בשני ואיננה בו.
30 על מה שרבנו הזקן אומר כאן "ועוד זאת אדרוש ממעלתכם",
31 אמר כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"נ"ע באחת משיחותיו הקדושות³⁵,
32 שאין הכוונה שרבנו הזקן כתב זאת אל בני עליה, רבנו הזקן
33 כתב זאת אל חסידים, ופירוש המלים "אדרוש ממעלתכם" הוא,
34 עוררו מעלותיכם. להלן אומר רבנו הזקן: "שלא להשליך דברי אחריכם"
35 אחרים אשר ערכתי שיח" – "שלא להשליך דברי אחריכם"
36 הוא מקיף, "אשר ערכתי שיח" הוא פנימי (כלומר, שרבנו הזקן
37 פעל בחסידים גם בדרך מקיף וגם בפנימיות), ומה שאומר לאחר

מכן: "במצות חכמינו ז"ל והוי שפל רוח בפני כל אדם בכלל כי יציבא מלתא ותקין פתגמא שכל אחד מתוקן מחבירו" – הכוונה בהוספה "כל אחד מתוקן מחבירו" היא, שעל ידי הוולת נעשה האדם עצמו מתוקן. וכתוב³⁶: "כל [איש] ישראל כאיש אחד חברים", כמו שאיש אחד מחבר מאברים רבים, ובהפרדם – אחד מהשני, נוגע בלב, כי ממנו תוצאות חיים", – כך גם, כפי שרבנו הזקן מסביר בפרוטרוט באגרת הקדוש סימן ל"א – שפירוד חסד ושלום בין בני ישראל נוגע בביכול בשכינה שהוא ה"לב" של בני ישראל. אם-כן אנחנו היות כלנו כאיש אחד ממש – תבון העבודה בלב, – עבודת התפלה שהיא – כנוצר לעיל – "עבודה שבלב", שענינה לחבר את הנשמה עם מקורה בשכינה, הרי

עלידי שבני ישראל הם באחדות, דבר המביא לאחדות עם השכינה – תביא האחדות לחיווקה ולקיומה של העבודה שבלב בתפלה, ומכלל הן כו', – כפי הלשון³⁷ "מכלל הן אתה שומע לא", שבשעה שחסרה האחדות חסד ושלום, חסר ב"עבודה שבלב" בתפלה. ועל כן – ולכן, נאמר³⁸: "ולעבדו" את הקדוש ברוך הוא, שכם אחד דוקא. – כלומר, באותה כוונה, מתי הוא הענין האמיתי של "לעבדו"? – כשהוא "שכם אחד" דוקא, כשכולם הם באחדות. ועל כן – ולכן, אהובי ידידי, – אומר רבנו הזקן לחסידים, נא ונא לטרוח בכל לב ונפש לתקוע אהבת רעהו בלבו, "ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם" כתיב³⁹, ולא תעלה על לב לעולם, – לא רק שלא לחשוב, שמשמעותו יכולה להיות מחשבה ממש, כי-אם גם שלא יעלה על הלב אף פעם, ואם תעלה – שאדם סתם, גם מי שהוא במדריתג "בינוני", הרי איננו בעלי-היבית על עצמו שלא יעלה בו הרהור כזה – הרי אם יעלה בו הרהור כזה,

32. ל' הכתוב – קהלת ז, כט. 33. אבות פ"ד מ"ו. 34. בתניא פ"ל מובא גם כן מארז"ל זה בשינויים, ועל כך מעיר הרבי: "בפ"ל מדובר בנוגע לעבודה בעצמו, במלחמת היצר בסומע"ט וכו' – בזה נוגע התבוננות שתביא לפועל במחוד"מ ולכן צ"ל, ופרטית ובהנהגה דוקא דפ' הקל ממנו וכו' ואין זה שייך לאמונה – ובלבד ששכלו יכריחו להתנהג בפו"מ כו'; באגה"ק מדובר בנוגע שיצטרף (לכל איש ישראל – כולנו כאיש א' ממש, אלא שצריך באוורענען שאם נדמה לו חסרון בפ' או בקבוצת אנשים (אל יחשוב ע"ז וכו' כדלקמן) אימין (ובכדי שיהי' ממש צ"ל) באמונה שלימה – ואדרבא לא יתבונן בפרטי הנהגת פ' ופ"י. 35. סה"ש תש"ה ע' 51. 36. שופטים כ, יא. 37. ספרי עקב יא, יט. 38. צפני"ג, ט. 39. זכרי' ח, יז.

17 שהם לא טוב אלא שעליהם להיות טוב כשמהפכים את הרע
18 לטוב, הרי, גם בענינים טובים יש למחשבה – מחשבות טובות
19 – השפעה בנפש יותר מאשר לדיבור, וגם בענינים לא טובים,
20 שמחשבות לא טובות יש להן השפעה הרסנית יותר מאשר
21 דיבורים לא טובים, שכן
22 מחשבה היא לבוש
23 המאוחד עם הנפש יותר
24 מאשר דיבור, שלכן
25 מחשבה ישנה תמיד כשם
26 שהנפש ישנה תמיד,
27 ואילו דיבור הרי "עת
28 לדבר" ו"עת לחשות
29 מלדבר"⁴³, שכן דיבור
30 אינו מאוחד כל־כך עם הנפש כמו מחשבה. וְה' הַטוֹב הַמְבָרֵךְ
31 אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם, יִשִּׁים עֲלֵיכֶם שָׁלוֹם וְחַיִּים עַד הָעוֹלָם,
32 כְּנֶפֶשׁ אוֹהֶב נִפְשָׁם מֵלֵב וְנִפְשָׁם:

אגרת הקדש

מִלְכוּ כַהֲנוּף עֵשֶׂן וְכִמּוּ מַחֲשַׁבַת ע"ז מִמֶּשׁ. כִּי
גְדוּלָה לַה' כִּנְגֵד ע"ז וְג"ע וּש"ד. וְאֵם בְּדִבּוּר כִּךְ
כּו' וְכִבֵּר נֹדַע לְכָל חֶכֶם לֵב יִתְרוֹן הַכֶּשֶׁר הַמַּח' עַל
הַדִּבּוּר הֵן לְטוֹב וְהֵן לְמוֹטָב. וְה' הַטוֹב הַמְבָרֵךְ אֶת
עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם יִשִּׁים עֲלֵיכֶם שָׁלוֹם וְחַיִּים עַד הָעוֹלָם כִּנְפֵשׁ
או"נ מלו"נ:

1 יְהִדְפֶנָּה מִלְכוּ כַהֲנוּף עֵשֶׂן, וְכִמּוּ מַחֲשַׁבַת עֲבוּד־הַזֹּרָה
2 מִמֶּשׁ⁴⁰. – כִּךְ יִגְרַשׁ מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ כָּל מַחֲשַׁבָּה רָעָה עַל יְהוּדֵי שְׁנֵי.
3 כִּי גְדוּלָה – עֲבִירַת לְשׁוֹן הָרַע כְּנִגֵּד – הַעֲבִירוֹת, עֲבוּד־הַזֹּרָה
4 וְנִלְוֵי עֲרִיזוֹת וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים, – כְּפִי שֶׁהִגְמֵרָא⁴¹ אֹמְרַת יְכָל
5 הַמִּסְפֵּר לְשׁוֹן הָרַע מִגְדִּיל
6 עֲוֹנוֹת כִּנְגֵד שֶׁלֹּשׁ עֲבִירוֹת
7 עֲבוּדָת כּוֹכָבִים וְגִילּוֹי
8 עֲרִיזוֹת וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים,²
9 וְאֵם בְּדִבּוּר כִּךְ כּו', –
10 שֶׁלְשׁוֹן הָרַע שְׁקוּל כִּנְגֵד
11 עֲבוּד־הַזֹּרָה, גִּילּוֹי עֲרִיזוֹת
12 וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים, הִרִי לְשׁוֹן
13 הָרַע בְּמַחֲשַׁבָּה – לַחֲשׁוֹב
14 לְשׁוֹן הָרַע – גְּרוּעַ מִזֶּה בַּהֲרַבָּה. וְכִבֵּר נֹדַע לְכָל חֶכֶם לֵב
15 יִתְרוֹן הַכֶּשֶׁר הַמַּחֲשַׁבָּה עַל הַדִּבּוּר, – שֶׁהִמַּחֲשַׁבָּה פּוֹעֶלֶת עַל
16 הַנֶּפֶשׁ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַדִּבּוּר, הֵן לְטוֹב וְהֵן לְמוֹטָב⁴². – בְּדַבְרִים

יום חמישי כ' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 270, כג. בגזירת עירין... עד עמ' קלו, למביני מדע.

57 רק עליהם, בבחינת מקיף, כפי שאומר בחלק הראשון של ספר
58 ה"תניא" סוף פרק י"א, אך כשעשרה יהודים לומדים תורה ביחד
59 – שורה השכינה "ביניהם", בפנימיות, כִּי זֶה כָּל הָאָדָם. – כפי
60 שהגמרא מפרשת בברכות⁴ את הפסוק: "כִּי זֶה כָּל הָאָדָם", "כל
61 העולם כולו לא נברא
62 אלא בשביל זה", וְאָף גַּם
63 זֹאת הִיְתָה כָּל יִרְדָּתוֹ
64 בְּעוֹלָם הַזֶּה – יִרְדָּת
65 הַנִּשְׁמָה מִמְּדִירִיגָתָה
66 הַגְּבוּהָה לְעוֹלָם זֶה – הִרִי
67 תְּכֵלֶת יִרְדָּה זֶה הִיא
68 לְצַדֵּף עֲלֶיהָ זֶה, –
69 שֶׁהַנִּשְׁמָה מִתְּעַלֶּית עַל־יְדֵי
70 לִימּוּד תּוֹרָה בְּצִיבּוּר, אֲשֶׁר
71 אֵין עֲלֶיהָ לְמַעְלָה
72 הִימָנָה. – כְּלוּמָר, הֵעֲלִיהָ
73 שֶׁבִּגְלָלָה הִיְתָה יִרְדָּת
74 הַנִּשְׁמָה, נַעֲשִׂית לֹא רַק אַחֲרֵי הִירְדָּה, כְּשֶׁהַנִּשְׁמָה עֹזֶבֶת אֶת
75 הַגּוֹף, אֲלֹא בְּעוֹד הַנִּשְׁמָה הִיא בְּגוֹף יִשְׁנָה כִּבֵּר עֲלֶיהָ שִׁגְבוּהָ
76 מִמֶּנָּה אִי אִפְשָׁר לִהְיוֹת כָּלֵל בְּעֵנִין הַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה – שֶׁנַּעֲשֶׂה
77 בִּיהוּדֵי עַל־יְדֵי לִימּוּד הַתּוֹרָה בְּרִבְבִּים, כִּי שְׁכִינָתָ עֲזוּ אֲשֶׁר
78 כְּנִבְחֵי מְרוּמִים, וְהַשְּׁמִים וְשְׁמֵי הַשְּׁמִים לֹא יִכְלְלוּ אִימָתָהּ
79 – תִּשְׁכֹּן וְתִתְגַּדֵּל בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁸: "כִּי אֲנִי
80 ה' שׁוֹכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" – עַל־יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת

33 כג. באגרת קודש זו, סימן כ"ג, מעורר רבנו הזקן, לעשות קביעות
34 בלימוד "עין יעקב" רבבים בין מנחה למעריב, וכן בהלכה למעשה
35 ב'שולחן ערוך', ובתור הקדמה לכך הוא מסביר ההפלאה והגדלות
36 העצומות בהשראת השכינה ששורה בבני ישראל בשעה שהם לומדים
37 תורה בציבור, זוהי מדרית
38 השכינה שקבלתה בגילוי
39 בתור שכר יכולים רק בעולם
40 הבא, אך בדרך השראה, היא
41 שורה על ובתוך בני ישראל
42 בשעה שלומדים תורה
43 בציבור.
44 "בְּגִזְרַת עִירִין פִּתְגָמָא
45 וּמֵאִמֵּר קְדִישִׁין", –
46 בגזירת המלאכים נאמרים
47 הדברים, ובמאמר
48 המלאכים הנקראים
49 "קדישין" (קדושים). וזהו
50 לשון הפסוק: שֶׁחֲכִמֵּינוּ ז"ל² (ורבנו הזקן כאן) משתמשים בה על
51 תלמידי חכמים שהם כמלאכי השרת³, שחכמי המשנה שהם
52 כמלאכים אמרו כך, חֲכָמֵי הַמִּשְׁנָה עֲלֵיהֶם־הַשָּׁלוֹם, שִׁשְׁנֵי
53 בְּמִשְׁנָתָם⁴: "עֲשֶׂרָה שְׁיִשְׁבִּין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה – שְׁכִינָה
54 שְׂרִוּיָה בֵּינֵיהֶם", – זֶה עֵנִין גְּבוּהָ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הָעֵנִין שֶׁל "אֵכָל
55 בִּי עֲשֶׂרָה שְׁכִינָתָא שְׂרִיא"⁵, עַל כָּל עֲשֶׂרָה יְהוּדִים הַנִּמְצָאִים יַחַד
56 בְּמִקּוֹם אֶחָד שׁוֹרָה שְׁכִינָה – שֶׁכֵּן, אוֹתָהּ הַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה הִיא

40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי י"ל הדיוק בזה ע"פ מחז"ל דרך על מח' ע"ז נענשין (קדושין מ, א)". 41. ערכין טו, ב. 42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פי' 'למוטב' – בלקר"ת (ס"פ קרח)". 43. ע"פ קהלת ג, ז. 1. דניאל ד, יד. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "פסחים לג, א". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רש"י שם, עיי"ש". 4. אבות פ"ג משנה ו'. 5. סנהדרין לט, א. 6. ו, ב. 7. קהלת יב, יג. 8. שלח לה, לה.

30 "בקרבר קדוש" הרי זה דוקא על-ידי לימוד התורה בעשרה.
 31 ומשום הכי נמי, אצטריך להו לרז"ל למילף מקרא: "מנין
 32 שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה בו". – ולכן צריכים גם
 33 חכמינו ז"ל ללמוד מפסוק מדיכן יודעים אנו שאפילו אחד
 34 שיושב ועוסק בתורה –
 35 קובע לו השי"ת שכר, כפי
 36 שהמשנה למדה זאת
 37 באבות¹⁴ מהפסוק¹⁵ "ישב
 38 בדד וידום כי נטל עליו",
 39 צריכים רבותינו ז"ל לימוד
 40 מיוחד על כך. ואף גם
 41 זאת, לא מצאו לו סמך
 42 מן המקרא אלא
 43 לקביעת שכן בלבד,
 44 ליחיד לפי ערכו לפי
 45 [נסח אחר: ולפי] ערך
 46 המרבים, – אם היחיד

47 הוא חלק ממרובים יותר אך פחות מעשרה – מקבל כל אחד
 48 מהם את השכר לפי ערך המרובים המשתתפים בוה. בהתאם
 49 לגירסת "לפי ערך" הכוונה היא, שהיחיד מקבל שכרו לפי הערך
 50 שיוצא בחלקו בתור חלק מהמרובים, ובהתאם לגירסת "ולפי
 51 ערך", בוא"ה, הכוונה היא, שככל שהיחידים מרובים יותר כך
 52 גדל שכרו של כל יחיד לעצמו. אבל לענין השראת קדושת
 53 הקדוש-ברוך-הוא¹⁶ – אין לו ערך אליהם כלל. – הקדושה
 54 הנמשכת על ידי לימוד התורה של יחידים, אין לה שום ערך
 55 לקדושה הנמשכת מלימוד התורה של ציבור, וההפך שפני
 56 השראה לקביעות שכן – בין השראה של קדושה שנעשית
 57 על ידי תורה בציבור, לבין קביעת שכר שנעשה על ידי תורה
 58 של יחיד, מוכן למבני מדע.

1 בעשרה דוקא, – עשרה יהודים הם "עדה" ו"ציבור", כמו
 2 שאמר ר' לוי: "אתיא תוך תוך בו". – למדים גזירה-שה
 3 מ"תוך" "תוך", כתוב "ונקדשתי בתוך בני ישראל"¹⁰, ובמרגלים
 4 שהיו עשרה כתוב¹¹ "מתוך העדה" – למדים מכך שדבר
 5 שבקדושה הוא בעשרה
 6 יהודים דוקא. באחת
 7 משיחותיו הקדושות¹²
 8 מעיר כ"ק אדמו"ר
 9 מהור"י צ"נ, מדוע ענין
 10 זה ש"עדה" הכוונה
 11 לעשרה, למדו רבותינו
 12 ז"ל מה"תוך" של העדה
 13 הרעה של המרגלים,
 14 עליהם כתוב¹⁴ "הבדלו"
 15 מתוך העדה הרעה
 16 הזאת? והוא אומר שם,
 17 שמשה רבנו הזהיר

18 "הבדלו" על המקיף של הרע, שכן את הפנימי היה בכוון לתקן,
 19 במילא יש לומר שגם בקדושה הכוונה כאן למקיף של קדושה,
 20 כלומר שבעדה של עשרה מיתוסף אור מקיף של קדושה
 21 המובדל לגמרי מהאור השורה על פחות מעשרה. ועל זה – על
 22 ההשראה של קדושה הנמשכת על-ידי עסק התורה והמצוות
 23 בעשרה, נאמר¹³: "בקרבר קדוש", – שבחינת "קדוש" שבעצם
 24 היא קדוש ומובדל – נמשכת "בקרבר", בפנימיות, בבני ישראל.
 25 וכפי שמפרש בשיחה הקדושה האמורה, שלעיל מדובר
 26 כשהאור נמשך בבחינה של מקיף, ועתה כשהוא מביא את
 27 הפסוק "בקרבר קדוש" הכוונה היא כפי שהמקיף נמשך
 28 בפנימיות, ו"אין דבר שבקדושה בפחות מעשרה". – כפי
 29 שהגמרא אומרת שם בברכות, כנזכר לעיל, הרי, כדי שיהיה

יום שישי כ"א תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלו, כי קביעת שכר... עד עמ' 272, לגמרי.

69 סוף פרק ל"ז, ש"קורא בתורה" זה כמו בן הקורא לאביו שיבוא
 70 אליו ויהיה אתו יחד, ולכן נקראת התורה "אור", שנאמר¹⁷:
 71 "עמ'ה אור בשלמה"¹⁸, – שזה מוסב על אור התורה שהוא
 72 "לבוש" (שלמה), מפני
 73 שהוא בהגבלה, והנפש
 74 היא בעלת גבול
 75 ותכלית ככל כחותיה,
 76 – כלומר, גם בכמות וגם
 77 באיכות, כל כוחות הנפש
 78 הם מוגבלים, וכיון

59 כי קביעת שכן הוא, שמאיר ה' לנפש תדרשנו, באור
 60 תורתו, שהוא מעמ'ה לבושו ממש, – שהקדוש-ברוך-הוא
 61 מתעטף ומתלבש בתורה – ועל ידי לבוש זה מאיר הקדוש-
 62 ברוך-הוא לנפשו של
 63 יהודי המחפש את ה',
 64 החיפוש יכול להיות
 65 בעבודת התפלה שלפני
 66 תורה, או בתורה עצמה,
 67 כפי שהוא אומר בחלק
 68 הראשון של ספר ה"תניא"

אגרת הקדש

כי קביעת שכר הוא שמאיר ה'

לנפש תדרשנו באור תורתו שהוא מעמ'ה לבושו ממש
 ולכן נקראת התורה אור שנאמר עוטה אור כשלמה
 והנפש היא בעלת גבול ותכלית ככל כחותיה לכן

9. ברכות כא, ב. 10. אמור כב, לב. 11. קרח טז, כא. 12. ספר השיחות תש"ד ע' 29. 13. ישעי' יב, ו. 14. פרק ג' משנה ב'. 15. איכה ג, ח. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ידועה הקושיא בזה, דבאבות שם (מ"ב) שנים שיושבין ואין ביניהם ד"ת שכינה שרוי' ביניהם. וייל' ע"פ משנת באוה"ת עקב ע' תקמב. ברכות ו, א. במגן אבות סוף ח"ו 1) גירסת אחרת באגה"ק זו. 2) ע"פ הבי' שם (כנראה לקוח מהצ"צ) – יש לתרץ הנ"ל. ראה גם תניא מהדו"ק ע' רסא הערה 13 שורה 48. 17. תהלים קד, ב. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכ"מ מובא ע"ז הכתוב כי נר מצוה ותורה אור – אבל כאן הכוונה להביא רא"י ש"מאיר ה'" ע"י תורה אור, "אור תורתו" כמו שע"י

45 גם כשאין הם לומדים תורה (כפי שיסביר להלן), שם הרי ודאי
46 שהכוונה היא להשראה בבחינת מקיף, וכפי הלשון "אכל", "על
47 כל", שעליהם בבחינת מקיף מאירה השראת השכינה, על-דרך
48 זה גם בהשראת השכינה שעל ידי תורה של רבים — הרי עיקר
49 האור הוא גם כן באופן
50 מקיף. שכן, זה אור
51 שבבחינת בלי-גבול שיכול
52 להתקבל בנפש רק באופן
53 של מקיף. כמו שכתוב:²¹
54 "ויהי נעם ה' עלינו,
55 ומעשה ידינו כוננה
56 עלינו", כלומר, כי "נעם
57 ה'" אשר הופיע
58 ב"מעשה ידינו"²², בעסק
59 התורה והמצות,
60 דאורייתא וקדש-א-ברוך
61 הוא כלל חד — שהתורה
62 והקדש-ברוך-הוא הם
63 דבר אחד לגמרי, ותבונ
64 וישרה עלינו מלמעלה,
65 — "עלינו", מעלינו,
66 בבחינת מקיף, להיותו
67 בלי גבול ותכלית ואינו
68 מתלבש במצוות
69 ושכלנו, ועל כן — ולכן,
70 אין אנו משיגים בשכלנו
71 הנעימות והערכות
72 מ"נעם ה'" וזו השכינה
73 — שהוא, בלי גבול
74 ותכלית, אשר מתבונן

75 וישרה עלינו ב"מעשה ידינו", בתורה — הנלמדת, ומצות —
76 הנעשות, ב"רבים" דקא. — שדוקא בתורה ובמצוות שברבים,
77 ישנה השראה מאור בלי גבול, ועל זה אמרו רבותינו
78 ו"ל²⁰: "שכר מצוה בתיא עולמא ליכא", — שכר מצוה בעולם
79 הזה — אין. שזה מוסב על האור וההתגלות הבלתי מוגבלות,
80 הבאות על ידי מצוה — התגלות זו איננה בעולם הזה. שכן,
81 העולם הזה הרי מתנהג בצורה מוגבלת — ולכן אין בעולם הזה
82 התגלות אור בלתי מוגבל, כי אי אפשר לעולם להשיג, —
83 את האור שהוא בלי-גבול, ב"רבים בהתפשטות הנפש
84 מהגוף. — אז, כשאין על הנפש ההגבלות שמן הגוף, בכוח
85 הנפש להשיג התגלות שבלי גבול, ואף גם זאת — שבכוח
86 הנפש להשיג זאת אז — הרי זה על דרך חסד, — הרי זה חסד
87 מהקדש-ברוך-הוא שנותן הכוח לנפש "לתפוס" התגלות כזו,
88 כמו שכתוב²³: "ולך ה' חסד, כי אתה תשלם לאיש

1 שהאור המאיר לנפש צריך להתקבל בתוך כוחות הנפש, מן
2 ההכרח הרי שגם האור יהיה מוגבל. ובלשון רבנו הזקן: לכן גם
3 אור ה' המאיר בה — בנפש, הוא גבולי, מצומצם, ומתלבש
4 בתוכה, — בתוך הנפש, שהנפש תופסת את אור ה' בפנימיות,

5 ועל כן — ולכן, יתפעל
6 לב מבקשי ה' בשעת
7 התפלה וכיוצא בה, כי
8 בו ישמח לבם, ויגל —
9 בגילה גלויה, המתבטאת
10 ב"אף גילת ורנן",
11 ותתענג נפשם בנעם ה'
12 [נפש אור: על ה' — על
13 הקדש-ברוך-הוא עצמו]
14 ואורו, בהתגלותו —
15 כשאור ה' מתגלה
16 ממעטה לבושו שהיא
17 התורה, ויצא כפרק
18 חצו, — אור כזה
19 שהתחלתו יוצא מלבוש
20 התורה כחץ של ברק
21 לנפשו¹⁹. וזו היא קביעת
22 שכר התורה, הקבוצה
23 תמיד בנפש עמלה בה.
24 — הרי שהשכר של תורה
25 קבוע תמיד בנפש, לא רק
26 בעולם הבא כשיהיה שכר
27 המצוה ש"בהאי עלמא
28 ליכא"²⁰ (שאינו ניתן
29 בעולם הזה), אלא תמיד,
30 גם בהיות הנשמה בגוף,

31 קבוע בה שכר זה של תורה, זה שכר ואור מוגבלים שיכולים
32 "להיתפס" בנפש גם כשהיא מלובשת בגוף. לכן אומרים, גם
33 כשאחד יושב ולומד תורה קובע לו הקדש-ברוך-הוא שכר.
34 אבל ההשראה — השראת השכינה, מה שאומרים "שכינה
35 שרויה ביניהם", היא הארה עצומה מאור ה' המאיר בה —
36 בנפש עצמה, לא בכוחות הנפש שהם מוגבלים, כ"אם בנפש
37 עצמה, בלי גבול ותכלית, ואינו יכול להתלבש — בפנימיות,
38 בנפש גבולית — בנפש מוגבלת, ב"רבים — בבחינת של אור
39 מקיף עליה מלמעלה מראשה ועד רגליה, — מהמדריגה
40 העליונה שבנפש עד למדריגה התחתונה, שכל כוחות הנפש
41 מוקפים ב"אור ה'" הבלתי מוגבל, כמו שאמרו חז"ל²⁵: "אכל
42 פי עשרה שכינתא שריא", — על כל עשרה יהודים שורה
43 שכינה, כלומר, עליהם מלמעלה, — הרי על-דרך שרבותינו
44 ז"ל אומרים בענין השראת השכינה השורה על כל בני ישראל,

אגרת הקדש

גם אור ה' המאיר בה הוא גבולי מצומצם ומתלבש בתוכה וע"כ יתפעל לב מבקשי ה' בשעת התפלה וכיוצא בה כי בו ישמח לבם ויגיל אף גילת ורנן ותתענג נפשם בנועם ה' [נ"א על ה'] ואורו בהגלותו ממעטה לבושו שהיא התורה ויצא ככרך חצו וזו היא קביעת שכר התורה הקבועה תמיד בנפש עמלה בה. אבל ההשראה היא הארה עצומה מאור ה' המאיר בה בלי גבול ותכלית ואינו יכול להתלבש בנפש גבולית כ"א מקיף עליה מלמעלה מראשה ועד רגלה כמו שאמרו חז"ל אכל בי עשרה שכינתא שריא כלומר עליהם מלמעלה כמ"ש ויהי נועם ה' עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו כלומר כי נועם ה' אשר הופיע במעשה ידינו בעסק התורה והמצות דאורייתא וקדש-א-ברוך הוא כולל אחד ישרה עלינו מלמעלה, — "עלינו", מעלינו, בבחינת מקיף, להיותו בלי גבול ותכלית ואינו מתלבש במצוות ושכלנו, ועל כן — ולכן, אין אנו משיגים בשכלנו הנעימות והערכות מ"נעם ה'" וזו השכינה — שהוא, בלי גבול ותכלית, אשר מתבונן

ושרה עלינו ב"מעשה ידינו", בתורה — הנלמדת, ומצות — הנעשות, ב"רבים" דקא. — שדוקא בתורה ובמצוות שברבים, ישנה השראה מאור בלי גבול, ועל זה אמרו רבותינו ו"ל²⁰: "שכר מצוה בתיא עולמא ליכא", — שכר מצוה בעולם הזה — אין. שזה מוסב על האור וההתגלות הבלתי מוגבלות, הבאות על ידי מצוה — התגלות זו איננה בעולם הזה. שכן, העולם הזה הרי מתנהג בצורה מוגבלת — ולכן אין בעולם הזה התגלות אור בלתי מוגבל, כי אי אפשר לעולם להשיג, — את האור שהוא בלי-גבול, ב"רבים בהתפשטות הנפש מהגוף. — אז, כשאין על הנפש ההגבלות שמן הגוף, בכוח הנפש להשיג התגלות שבלי גבול, ואף גם זאת — שבכוח הנפש להשיג זאת אז — הרי זה על דרך חסד, — הרי זה חסד מהקדש-ברוך-הוא שנותן הכוח לנפש "לתפוס" התגלות כזו, כמו שכתוב²³: "ולך ה' חסד, כי אתה תשלם לאיש

"שלמה" מתגלים כמה ענינים דהמלוכש בה. [ולכן נק' אור - שזהו עילוי לגבי תורה אור מצ"ע - מפני שהוא שלמה שע"י יתגלה ה'].
ועיין הצ"צ עה"פ עוטה אור". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דאה אגה"ק סו"ס טו שזהו ממקור כו". 20. קידושין לט, ב. 21. תהלים צ, יז. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע הפי" ב"מעשה ידינו" שזהו עסק התומ"צ". 23. תהלים סב, יג.

הלשון "ששמעתי מרבתי" – שלעיל ב"תניא" פרק ל"ה (בהגהה) 29
כתוב הלשון "ששמעתי ממורי", ואילו כאן הוא אומר הלשון 30
"ששמעתי מרבתי", והוא אמר על כך: "ששמעתי ממורי" הוא 31
מתכוון להוד כבוד קדושת הרב המגיד ממזריטש, ו"ששמעתי 32
מרבתי" הכוונה למורנו 33
הבעל-שם-טוב והרב 34
המגיד ממזריטש. לאחר 35
מכן, אומר שם כ"ק 36
אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, 37
אמר הוד כבוד קדושת 38
אאמו"ר (אדוני אבי מורי 39
ורבי), שאלו הן מההלכות 40
שלומדים בגן-עדן אודות 41
מעלת הנשמות לגבי 42

אגרת הקדש

כמעשהו וכמו שארז"ל שהקב"ה נותן כח בצדיקים 1
כו'. משא"כ במלאכים כמו ששמעתי מרבתי כי 2
אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה מישראל 3
ביחד אף שאינם מדברים בדברי תורה תפול עליו 4
אימתה ופחד בלי גבול ותכלית משכינתא דשריא 5
עלייה עד שהיה מתבטל ממציאותו לגמרי 6

מלאכים, כפי שהם (המלאכים) מתבטלים מ"אור הוי"ו" 43
ששכינתא שריא (שהשכינה שורה) במעמד עשרה מישראל, 44
למרות שאין הם מדברים בדברי תורה, והוא – ממשיך כ"ק 45
אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע לספר – סיפר לי שמונה סיפורים בנוגע 46
להלכות שלומדים בגן עדן, וסיים: וכל זה הוא ב"תניא" הקדמה 47
לכך, לעשות קביעות בכל יום ללמוד "עין יעקב", שהוא אומר 48
על כך שרוב סודות התורה מוסתרים בו וזה מכפר על עוונות 49
האדם. להלן³¹ הוא מביא שם, שהרבי (מוהרש"ב) נ"ע אמר לו 50
גם אז, שלחסידיים מלפנים היתה קביעות בחוק לימודם 51
(בלימודים שהיו לומדים כל יום כחוק בל יעבור), שנוסף על 52
השיעורים במשניות, עמוד גמרא ותניא, היו גם לומדים פסקא 53
ב"עין יעקב", ועל-כל-פנים הלכה אחת בקיצור שולחן ערוך שני 54
סעיפים³², אם היה זה סעיף גדול היו לומדים באופן כזה שהיה 55
זה הלכה אחת, ועל פי רוב הלכה אחת חלוקה בשני סעיפים, 56

1 במעשהו²⁴ – שתשלום השכר לפי מעשי האדם הוא חסד
2 מהקדוש-ברוך-הוא, וכמו ש'אמרנו' ר"ל²⁵, ש'הקדוש-ברוך-
3 הוא נותן ב'ה' בצדיקים ב'ו'. – לקבל את שכרם לעתיד לבוא.
4 שכן, השכר הוא הרי בלתי מוגבל, וכדי שהנשמה שהיא מוגבלת
5 – גם אחרי שהיא
6 מתפשטת מהגוף ואין
7 עליה הגבלות הגוף –
8 תוכל לקבל שכר שהוא
9 בלתי מוגבל, צריך הקדוש
10 ברוך הוא להעניק לה כוח
11 על כך. מה'שאינו-
12 במלאכים²⁶, – שאין
13 בכוחם לקבל התגלות
14 בלתי מוגבלת, כמו
15 ש'שמעתי מרבתי, – הכוונה על הבעל-שם-טוב והמגיד
16 ממזריטש, כי אלו נמצא מלאך²⁷ אחד²⁸ עומד במעמד
17 עשרה מישראל ביחד, – הרי זה רק מה שעשרה יהודים
18 נמצאים יחד – ש"אכל בי עשרה שכינתא שריא" – שורה הרי
19 שם השכינה, אף שאינם מדברים בדברי תורה – תפל עליו
20 אימתה ופחד בלי גבול ותכלית, משכינתא דשריא עליה, 21
– מהשכינה השורה עליהם, עד שהיה מתבטל ממציאותו
22 לגמרי. – מצד הביטול והפחד הגדולים שהיתה משרה עליו
23 השראת השכינה השורה על עשרה מישראל יחד למרות שאין
24 הם עוסקים בשעת מעשה בתורה²⁹. בספר השיחות תש"ד³⁰
25 מביא כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, כשאבי למד אתו אגרת
26 קדושה זו בפעם השניה, הרי בשעה שהגיע למה שרבנו הזקן
27 מדבר אודות מעלת הנשמות לגבי מלאכים, ומסיים "כמו
28 ששמעתי מרבתי" וכו' – דיבר הרבי (מהורש"ב) נ"ע אודות

יום שבת קודש כ"ב תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 272, וע"כ רע בעיני... עד עמ' 272, בזה"ק.

השמש), הרי גם כשהם עושים מה שהוא אומר להלן, שלפני 64
התפלה או אחרי התפלה, 65
אין הם לומדים תורה, 66
אלא זה נעשה מושב לצים 67
– הרי זה "רע בעיני", 68
ובפ'ת ב'ין אחי ורעי 69
הנ'שים אל ה'³⁴, "הנ'שה 70

אגרת הקדש

וע"כ רע 1
בעיני המעשה אשר נעשה תחת השמש בכלל ובפרט 2
בין אחיי ורעיי הנגשים אל ה' הגשה זו תפלה ואחר 3

57 ועל ב'ו, – ולכן, רע בעיני המעשה³³ אשר נעשה תחת
58 השמש בכלל, – כלומר,
59 באלה שעוסקים בעסק או
60 בעבודה, שהם ענינים
61 שתחת השמש (לא כמו
62 תורה שהיא "לעילא מן
63 שמשא", למעלה מן

24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה באם זהו כמעשהו – מהו החסד – אלא שזהו שיכול לקבלו". 25. סנהדרין ק, ב. 26. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלא ניתן להם הכח". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע שהרי מלאכים מעלים התפלות גם דצבור".
28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע – הכוונה?". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והא דהעשרה אינם בטלים כו' ואינם בפחד
כו' עכצ"ל משום דלא חזי אפילו מזליהו (דאז צ"ל בחרדה וכמרז"ל בחברי דניאל [מגילה ג, א]), ומוכרח להיות כן דאם לאו – בטלה
הבחינה כמובן ממצב חברי דניאל. והתועלת דשכינתא שריא – סיוע (בהעלם) להעבודה". 30. ע' 97-98. 31. ע' 101. 32. הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "צ"ע"ג אם אינו טה"ד: (1) לא הי' נפוץ לימודו ברוסיה אפילו בדורות האחרונים. (2) ע"פ רוב כל סעיף – ה' בפ"ע.
(3) נדפס לראשונה – בסוף ימי הצ"צ ומחוז לרוסיה. (4) שו"ע אדה"י נדפס בתחלת נשיאות אדהאמ"צ, ובטח נקבעו שיעורים בו מאז.
וה"ו לימוד ה' פסקות. ומה יגרום לשנות ולהחליף?!". 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הכתוב – קהלת ב, יד". 34. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה פרש"י יתרו יט, כב. ותפלות במקום קרבנות תקנום".

- 1 - וְזוֹ תַּפְלָה³⁵, - כלומר אלה העוסקים בעבודת התפלה,
2 ואחר התפלה או לפניו נעשה "מושב לצים" רחמנא
3 לצלן, כמו שאמרו רז"ל³⁶: "שנים שיושבין ואין ביניהם
4 דברי תורה בו", - הרי זה מושב לצים, ואם נעשה "מושב
5 לצים" בעשרה, -
6 מישראל, דשכינתא עליה -
7 שריא עליה -
8 שהשכינה שורה עליהם,
9 אין לה עלבונא וקלנא
10 דשכינתא - עלבון וקלון
11 השכינה, גדול מזה
12 רחמנא לצלן, ואם
13 אמרו רז"ל³⁷ על העובר
14 עברה פסתר ש"דוחק
15 רגלי השכינה חס -
16 ושלום, - הרי, העובר
17 עברה פרים - דוחק
18 כל שיעור קומה של
19 יוצר בראשית
20 בבבול³⁸, כמו שאמרו רז"ל³⁹: "אין אני והוא וכו'", -
21 יכולין לדור בעולם, הרי שהוא דוחה את השכינה לגמרי,
- שאין היא יכולה לשרות שם. אלא ש"מלך אסור ברהמים"
כו'⁴⁰. - השכינה היא באופן של "אסור" - כקשורה נגד רצונה
שלא לשרות במקום כזה - הרי יש בכך משום עלבון וקלון
לשכינה הנמצאת שם באופן של "מלך אסור וכו'". אבל "וי
למאן דדחקין לשכינתא
בד יוקים לה קדשא
ברידהוא, - וי לאלה
ש'דוחקים' את השכינה,
כאשר הקדוש-ברוך-הוא
יקים אותה, וימא לה: -
ויאמר לה: "התנערי
מעפר קומי וגו'"⁴¹, ועל
תלת מלין מתעכבי
ישראל בגלותא: - על
שלשה דברים מתעכבים
בני ישראל בגלות: על
דדחקין לשכינתא, - על
שהם מצירים לשכינה,
ועל דעבדין קלנא
בשכינתא - ועל שגורמים קלון לשכינה, וכו', כמו שכתוב
בזהר תקדוש⁴².

35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב"ר פמ"ט. פרש"י עה"פ". 36. אבות פרק ג' משנה ב'. 37. קידושין לא, א. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ע"ח ש' השמות פ"ו. יהל אור ע' תקעג ואילך". 39. סוטה ה, א. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מאגה"ת רפ"ז". 41. כמ"ש בישע' נב, ב. 42. ח"ג עה, ב.

המשך ביאור למס' עירובין ליום רביעי עמ' א

- 1 רק בעיר כזו, משום דשכיחי גבי תרמנא - שמאחר ומצויים בה
2 אנשים אצל המושל, דהיינו ראש הגולה, כדי ליטול הימנו רשות
3 לענינים שונים, מדברי אהרן - הם מזכירים זה לזה שטעם היתר
4 הטלטול הוא משום העירוב, ולא יבוא לטלטל בעיר של רבים
5 סתם, אם כן יש להחזיר לטלטל אף בשאר ערים של יחיד שנעשו
6 של רבים, שהרי פולחו ישראל נמי בצפרא דשבתא שכיחי גבי תרדי
7 - כל ישראל מצויים בשבת בבוקר זה אצל זה, שהכל באים
8 לשמוע דרשה מפי החכם.
9 אלא אמר רב נחמן, אכן כל עיר של יחיד הנעשית של רבים מותר
10 לערב את כולה, כגון דיסקרמא דתנוזאי - כמו העיר של אדם
11 ששמו 'תנוזאי', שלא היו נכנסים בה מתחילה שישים ריבוא בני
12 אדם, ולאחר מכן נתרבו אוכלוסייה, והתירו חכמים לערב את
13 כולה לפי שנידונת היא עדיין בעיני הבריות כרשות היחיד, ואין
14 לחוש שיבואו עקב כך לטלטל ברשות הרבים.
15 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדיני 'עיר של יחיד' ו'עיר של
16 רבים': תנו רבנן בברייתא, עיר שהיתה מתחילה של יחיד - שלא
17 היו נכנסים בה שישים ריבוא בני אדם, ונתרבו אוכלוסייה ונעשית
18 של רבים, ורשות הרבים ברוחב שש עשרה אמה, עוקרת בתוכה
- מצד לצד, ביצד מערבין אותה, כלומר, כיצד עושים תקנה לבטל
את רשות הרבים שבתוכה, כדי שיהא ניתן לאחר מכן לערב את
העיר. עושה להי מקנא - לקצה האחד של רשות הרבים העומד
בתחילת העיר, ולחי מקנא - לקצה השני של רשות הרבים העומד
בסוף העיר (צויר ד), או קורה מקנא וקורה מקנא (צויר ה), ועל ידי
לחי או קורה אלו נתבטל שם 'רשות הרבים', ומעתה רשאים
תושבי העיר להניח עירוב אחד לכל דייריה, ולהיות נושא ונותן
[מטלטל] באמצע - בין הלחיים או הקורות, וכן בשאר רחובות
העיר.
ומוסיפה הבריתא: ואין מערבין אותה ואת העיר לחצאין, כלומר,
אין רשאים תושבי העיר להחלק, ויניחו חצי מדיירי העיר עירוב
לעצמם והחצי השני עירוב לעצמם, אלא או יערבו את פולה
כאחת, או יערבו מבוי מבוי וכל מבוי אחד, שמאחר והיתה
עיר זו מתחילה רשות היחיד נידונת כולה כמבוי אחד, שהדין בזה
הוא שאם לא נשתתפו דיירי אחת החצירות במבוי אוסרים הם על
כל שאר דיירי המבוי.
היתה העיר מתחילה של רבים - שהיו נכנסים בה שישים ריבוא בני
אדם, ותרדי היא עדיין עיר של רבים, שלא נתמעטו דייריה,

יום ראשון

יום שישי

טז תשרי, ב דחג הסוכות [בחו"ל]

ה'תש"ד

בְּקִדּוּשׁ הַלֵּילָה: שֶׁהֵחֵינּוּ, וְאַחֲרֵיכֵן לֵישֵׁב בְּסִכָּה. בְּמִנְחָה אֵין אוֹמְרִים הוֹדוּ, אֲבָל אוֹמְרִים פֶּתַח אֱלֹהֵינוּ.

שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י.

תהלים: עט-פב.

תניא: אהובי . . . או"נ מלו"נ.

הצ"צ סיפר: תקס"ט האבען מיר געהערט פון זיידען דעם זעקסטען מאָל דעם ושבתם מים – הראשון – פון לקו"ת, און עס איז געווען ע"ד ווי די גמרא זאגט (ירוש' סוכה פ"ה ה"א) שמשם שואבים. יונה האָט מקבל געווען בשמחת בית השואבה גילוי הנבואה, מיר האָבען מקבל געווען עד אין סוף, דער סוף איז אז משיח וועט קומען, שנעוץ תחלתן בסופן.

ה'צמח צדק" ספר: בשנת תקס"ט שמענו מהסבא [אדמו"ר הזקן] בפעם הששית את [המאמר] ושאבתם מים – הראשון – שב"לקוטי תורה", וזה היה בדומה למה שהגמרא אומרת (ירושלמי סכה פרק ה' הלכה א') שממש שואבים. יונה [הנביא] קבל בשמחת בית השואבה את גילוי הנבואה, אנו קבלנו עד אין-סוף, הסוף הוא שמשיח יבוא, שנעוץ תחלתן בסופן.

יום שני

שבת

יז תשרי, שבת חוהמ"ס

ה'תש"ד

גם בשמחה ובצחלה.

שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם, אֵשֶׁת חַיִּל, מִזְמוֹר לְדָוִד, דָּא הִיא סְעוּדָתָא, וַיְתֵן לָךְ – אוֹמְרִים בְּלַחַשׁ. בְּמוֹסָף – "וּמִנְחָתָם וּנְסִיכָהֶם" אַחֲרֵי פְסוּקֵי כָל יוֹם וְיוֹם. בְּשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים הוֹשַׁעְנוּ.

שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פג-פז.

תניא: כג. בגזירת . . . קלו כלל.

על-ידי העבודה דנסיונות מתגלה בחינת יחידה שבנפש, כמאמר "חבוקה ודבוקה בך" – התקשרות הנשמה באלקות, ועל-ידי-זה – "טוענת עלך" – בקיום התורה ומצות במסירת נפש, הנה – "יחידה ליחדך" – שמתגלה בחינת יחידה שבנפש, דעל-ידי התגלות זו נהפך יחידה שבנפש בהמית לאלקות, שהוא ענין התקף בקיום התורה ומצות בחיות פנימי, ובהרגש תענוג גדול והנאה מרבה בעבודת ה', ובכל עניני העולם הן ולאן שוין אצלו בהשואה אמיתית, כי נלקח ממנו התענוג וטוב טעם שבנפשו הגשמיים.

יום שלישי

יום ראשון

יח תשרי, ב דחומה"ס [בחו"ל]

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: פח-פט.

תניא: וההפרש . . . קלו עמלה בה.

אוֹמְרִים "אוֹם אֲנִי חוֹמָה" וְגַם "אֶדוֹן הַמוֹשִׁיעַ", אֲבָל אֵין מְקִיפִים אֵלָא פַּעַם אַחַת. אוֹמְרִים תַּבַּת "הוֹשַׁעְנָא" הֵן בְּרֹאשׁ וְהֵן בְּסוֹף – בְּאוֹתָם הַאוֹתִיּוֹת שְׂאוֹמְרִם הַשְׁלִיחַ צְבוּר בְּקוֹל רָם. בְּהַשָּׁאָר – אוֹמְרִים רַק פַּעַם אַחַת. מִנְהֵגְנוּ לְהַתְחִיל בְּקוֹל רָם מְאוֹת "ס" או "ע". מוֹדִיקִים לַעֲשׂוֹת הַקָּף שְׁלֵם, וּמְשַׁלְּמִים בְּאוֹת "ת".

יום
רביעי

ה'תש"ד

יט תשרי, ג דחומה"ס [בחול"ל]

יום שני

שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.

תניא: אבל ההשראה . . . 272 לגמרי.

איתא [מובא בספרים], שכל השנה באמרו בשמונה עשרה "ואת כל מיני תבואתה לטובה", צריך לכוון לחטים למצה ואתרוג – במקום אחד נזכר מלכד הנ"ל גם יין לקדוש – ואז במילא תהיה כל התבואה לטובה.

יום
חמישי

ה'תש"ד

כ תשרי, ד דחומה"ס [בחול"ל]

יום שלישי

שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: צו"קג.

תניא: וע"כ . . . כמ"ש בזה"ק.

בצת הנענועים צריך להגיע עד התורה, מקום שמוכים באמירת "אשמנו".

אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] באחת ההתנודות, שיש לומר שזהו כמו הענין שעל-ידי הכפד ראש שקדם התפלה, שמתממר בנפשו, על-ידי דוקא יכול להיות אחר-כך התפעלות המדות בתפלה.

יום
שישי

ה'תש"ד

כא תשרי, הושענא רבה

יום רביעי

שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.

תניא: ע"כ אהובי . . . בפירש"י ז"ל שם.

בתקון ליל הושענא רבה גם פרשה "ברכה" אומרים רק פעם אחת מקרא – היו יחידים שאדוני אבי מורי ורבי [הרש"ב] צום לאמרה בהושענא רבה עם פרוש רש"י, ואינה הוראה לרבים. ובערב שמחת תורה אומרים אותה שנים מקרא ואחד תרגום.
קדם הלל מסירים שתי הכריכות שעל הלולב, וגשאים רק הג' המאגדים ג' המינים יחד. ערוב תבשילין. בהושענא רבה טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל לא בשמיני עצרת ושמחת תורה.

שבת
קודש

יום חמישי כב תשרי, שמיני עצרת [בארץ ישראל – שמע"צ ושמח"ת] ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קוק"ז.

תניא: ובשבת קדש . . . יהי רצון.

מקדשים ואוכלים ושותים בספה בין בלילה בין ביום. הקפות בליל שמיני עצרת. הפטורה: יהי בכלות – ולישראל צמו.

אין אומרים ה"יהי רצון" ביציאה מן הספה.

שמיני עצרת וראש השנה משתנים בכמה עניני כונות ויחודים עליונים, אלא שבראש-השנה הם בענין העליה ובשמיני-עצרת הם בענין ההמשכה. בראש-השנה העבודה בתחנונים בהכנעה ובמרידות עצומה, ובשמיני-עצרת היא בקו השמחה.

מטרת הענישה

יום ראשון ט"ז תשרי ה'תשפ"א

יעילו, ואילו בתורת עונש אין לוקים על ביטול מצות-עשה. זוהי כוונת הרמב"ם: "ואם הכו אותו בית דין מכת מדרות כדי להרחיק מן העבירה" – היינו קודם שנעשתה העבירה אך לא לאחר מכן, ובכך חלוקים איסורי 'עשה' מאיסורי 'שניות' שעליהם יש חיוב מלקות בתור עונש לאחר העבירה.

אך יש המפרשים את כוונת הרמב"ם לענישה שלאחר מעשה, אלא שבניגוד לחיוב מלקות על איסור לאו (כגון ה'שניות') שהוא לשם עונש וכפרה על העבירה, כאן מדובר על ענישה הבאה לשם הרתעה ומניעת המקרים הבאים, וזאת בהתאם לצורך השעה, כפי שיקול דעת הבית-דין, וכדברי הגמרא (סנהדרין מו, א) "בית דין מכין ועונשין כדי לעשות סייג לתורה, ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יוונים והביאוהו לבית דין וסקלוהו – לא מפני שראוי לכך (שהרי מדובר באיסור מדרבנן שאין עליו חיוב מיתה מעיקר הדין), אלא שהשעה צריכה לכך" (ראה מגדל עזר וצפנת פענח כאן).

הלכות איסורי ביאה פרק א, הלכה ח: והקא על אחת מן השניות כמורד - מכין אותו מכת מדרות מדרבניהם. אבל הקא על אחת מהני עשה, אינו לזקה; ואם הכו אותו בית דין מכת מדרות כדי להרחיק מן העבירה, הרשות בידם.

דברי הרמב"ם טעונים ביאור: מצד אחד הוא כותב כי רק על איסורי ה'שניות' (איסורי ערה מדרבנן) יש עונש מלקות ולא על איסורי 'עשה', אך מיד הוא ממשיך וכותב שגם עליהם רשאים בית דין להכות כדי להרחיק מן העבירה. ואם כן, מה ההבדל בין איסורי 'עשה' ל'שניות'?

ובביאור הדברים נחלקו המפרשים:

ה'מגיד משנה' מפרש על פי דברי הגמרא (כתובות פו, א) "אומרים לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה – מכים אותו עד שתצא נפשו". ולא מדובר במלקות הניתנת כעונש לאזור שנעשתה עבירה, אלא כאמצעי כפייה על קיום המצוה שחייב בה ומסרב לעשותה (כגון בתוך חג הסוכות, כאשר מחויב במצוות סוכה ולולב ומסרב לקיימן), אך מיד לאחר שעבר זמן החיוב אין להלקותו שהרי כבר בטל החיוב והמלקות לא

בין בדיקת טהרה לבדיקת חמץ

יום שני י"ז תשרי ה'תשפ"א

חמץ, ואילו בבדיקת הדם אפשר להביא את המטלית או את החלוק למקום גלוי ולכן טוב יותר לבדוק לאור היום. ועוד: בבדיקת הדם, הצבע ניכר יותר באור היום מאשר בלילה לאור הנר, ואילו בבדיקת חמץ מחפשים את ממשות החמץ ולא בודקים את צבעו.

וכתב עוד הרמ"א (שם):

בדיעבד מועילה בדיקת הדם לאור הנר. ומוסיף ה'צמח צדק' (פסקי דינים יור"ד שם): הבדיקה היא חלק מספירת שבעה נקיים, ולכן וודאי צריכה היא להיות ביום, אלא שלכתחילה צריך להמתין עד הנץ החמה כדי לבדוק לאור החמה, אך בדיעבד אם בדקה קודם הנץ החמה לאור הנר או שבדקה ביום בבית אפל לאור הנר – הרי זה הועיל.

הלכות איסורי ביאה פרק ה, הלכה יב: אין בודקין הדם אלא על גבי מטלית לבנה, ובחמה.

וכן כתב הרמ"א (יור"ד סי' קצו ס"ד): "הבדיקה תהיה לאור היום ולא לאור הנר". ולכאורה יש לתמוה:

אם אור היום עדיף על אור הנר, מדוע לענין בדיקת חמץ אמרו (פסחים ז, ב) שאין בודקים לאור החמה אלא לאור הנר מפני שאור הנר יפה לבדיקה, ואפילו אכסדרה (חדר שיש לו רק שלוש מחיצות) שאורה רב מאוד, בודקים בה לכתחילה בליל י"ד לאור הנר (שו"ע א"ח סי' תלג ס"א)?

מבאר ה'תורת השלמים' (יור"ד סי' קצו סק"ט):

בדיקת חמץ צריכה להיות בחורים ובסדקים, במקום שאין אור היום שולט בו, ורק לאור הנר יוכל לחפש ולמצוא שם

שלוש פעמים אינם מקרה

יום שלישי י"ח תשרי ה'תשפ"א

מחמת טבעה של האשה, ולכן יש לחשוש שהדבר יחזור על עצמו גם להבא.

אמנם, יש הבדל בין הדינים לגבי מספר הפעמים שבהם נקבעת החזקה: לגבי 'קטלנית' נפסק שלאחר פעמיים שנישאה ומתו בעליה כבר היא מוחזקת כקטלנית (הל' איסורי ביאה פכ"א, לא), אך בהלכה זו נפסק שרק לאחר שלש פעמים האשה קובעת וסת.

וטעם החילוק הוא, כי יש ספק להלכה האם חזקה נקבעת בפעמיים או בשלוש, ולכן לגבי 'קטלנית' שהיא שאלה של סכנה מחמירים ונוקטים שכבר לאחר פעמיים נחשבת קטלנית, אך לגבי וסתות אין קובעים חזקה אלא לאחר שלוש

הלכות איסורי ביאה פרק ח, הלכה ד: שאין האשה קובעת וסת עד שתקבענו שלש פעמים.

כאשר האשה רואה דם פעמיים במועד זה עדיין אין בכך 'קביעות וסת', כי יתכן ששתי הראיות היו באותו זמן רק במקרה, אך אם ראתה שלש פעמים אין להניח שהדבר אירע במקרה, כי 'המקרה לא יתמיד', אלא מן הסתם טבעה לראות תמיד במועד זה, ולכן יש להניח שגם להבא תשוב ותראה באותו זמן (ראה קובץ הערות, הוספות אות ב).

בדומה לכך מצאנו בדינים נוספים, כגון אשה שנישאה כמה פעמים ובעלה מת מוחזקת כ'קטלנית' ואסורה להינשא עוד, כי מן הסתם יש קשר בין המקרים ומיתת כולם אירעה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קא

פעמים, כי החיוב לחשוש שמא תשוב ותראה ביום הוסת אינו מהתורה אלא מדרבנן, ולכן מקילים בזה ואין קובעים חזקה בפעמיים אלא רק בשלוש פעמים (ראה נימוקי יוסף יבמות סד, ב).

וה'חתם סופר' (שו"ת יו"ד סי' קעה) מוסיף ומבאר: מעיקר הדין, אפילו אם ראתה פעמים רבות באותו זמן

אין בכך כדי לחשוש שתשוב ותראה במועד זה, כי הדבר נתון להשפעת גורמים חיצוניים כגון סוגי מאכלים, וכן משתנה עם הגיל אלא שחז"ל החמירו לחשוש לכך, ולכן די להחמיר ולחשוש רק כאשר ראתה שלש פעמים רצופות ולא בפתות מכך.

בין אדם טריפה לטריפה בבעלי חיים יום רביעי י"ט תשרי ה'תשפ"א

אינה יכולה לחיות (יותר משנים עשר חודש), ולכן אם חסרו רגליו עד למעלה מן הארכובה אינו נחשב ולד ואמו טהורה. ואילו רבי יוחנן סובר שטריפה יכולה לחיות זמן רב, ולכן גם אם חסרים רגליו עד למעלה מן הארכובה, הרי הוא ולד ואמו טמאה, ורק אם הם חסרים עד מקום טבורו, נחשב כמת ואמו טהורה.

ואם כן הרמב"ם הסובר שטריפה אינה חיה(הל' שחיטה פ"א ה"א), דברי הרמב"ם כאן - שפסק כרבי יוחנן שרק אם חסרו רגליו עד מקום טבורו אינו ולד, אבל אם חסרו רק עד הארכובה הריהו ולד (כי טריפה יכולה לחיות יותר משנים עשר חודש) – סותרים לדבריו שטריפה אינה חיה!

ומבאר ה'חתם סופר' (נדה שם ד"ה רבי): בהמה שנחתכה רגלה עד למעלה מן הארכובה אכן טריפה (הל' שחיטה פ"ח ה"א) אבל זהו רק בבהמה הנשענת על ירכה, מה שאין כן אדם שיכול לשבת ולשכב מבלי להישען על ירכו – חסרון הירך אינו עושה אותו טריפה.

הלכות איסורי ביאה פרק י, הלכה יא: נָכָרָא וְשֵׁם שְׁלוֹ אִטּוּם, או שְׁחִיָּה חָסֵר מִטְּבוּרוֹ... כָּל נָפֶל מֵאֵלוֹ אִינוּ וְלֹד, וְאִין אִמּוֹ מִמֶּמָּא לָדָה.

יולדת שהפילה נפל שיש עליו שם ולד, טמאה טומאת לידה (שבועה ימים לזכר ושבעיים לנקבה), אבל אם הפילה ולד שחסרים לו אברים שאין אדם יכול לחיות בלעדיהם, הרי היא טהורה מטומאת לידה. והקשה ה'כסף משנה':

נחלקו אמוראים (נדה כג, ב) מהו שיעור האברים שבחסרונם אין על הנפל שם ולד ואמו אינה טמאה טומאת לידה: לדעת רבי זכאי, אם חסרה רגלו 'עד הארכובה' (היינו שחסרה כל רגלו, השוק והברך) הולד טריפה ואינו יכול לחיות זמן רב, ולכן אמו טהורה מטומאת לידה. ולדעת רבי יוחנן, רק אם חסרה רגלו 'עד מקום טבורו' אין אמו טמאה, אבל אם חסרה רגלו פחות מזה (אף שחסרה הארכובה) - הרי זה ולד ואמו טמאה. ומבואר בגמרא (שם כד, א) שרבי זכאי סובר כדעה שטריפה

הלכה למשה מסיני' יום חמישי כ' תשרי ה'תשפ"א

ליהויו פרוונקא" (כמסופר בגמ' שם). ולמה גם לאחר שמעשה זמרי נכתב בתורה, עדיין נשארה הלכה זו בסוג של 'הלכה למשה מסיני', אף שנקשר בכתוב?

כי יש לפרש שהיתה בזה התחלה של עבודה-זרה, כמו שכתוב (במדבר כה, יח): "ועל דבר כזבי בת נשיא מדין אחותם המוכה ביום המגפה על דבר פנזור. ולפי זה, פנחס הרג את זמרי (לא בגלל היותו 'בועל ארמית', אלא) בגלל שגרם להתחיל לעבוד עבודה-זרה, וכמו הדין שבמקרים מסוימים בית דין מענישים, ואף הורגים, גם כאלו שלא חייבים בעונש מצד עצמם כדי "לעשות סייג לתורה, וכיון שרואים בית דין שפרצו העם בדבר יש להן לגדור ולחזק הדבר כפי מה שיראה להם" (הל' סנהדרין פכ"ד ה"ד).

ואם-כן הדין של "בועל ארמית" – קנאין פוגעין בו" הוא אכן 'הלכה למשה מסיני' ש"אין לו רמז במקרא ואינו נקשר בו".

הלכות איסורי ביאה פרק יב, הלכה ד: וְדָבָר זֶה הֵלָכָה לְמִשְׁה מִסִּינִי הוּא, וְרֵאִיָּה לְדָבָר זֶה - מַעֲשֵׂה פִּינְחָס בְּזִמְרִי. הרמב"ם (בהקדמתו לפירוש המשניות) מגדיר 'הלכה למשה מסיני' כ"דבר שאין לו רמז במקרא ואינו נקשר בו... עליו לבדו נאמר הלכה למשה מסיני". ואם כן לא מובן הכיצד דין "הבועל ארמית" – קנאין פוגעין בו" הוא 'הלכה למשה מסיני', כאשר "ראיה לדבר זה מעשה פנחס בזמרי" שמפורש בפרשה שלימה בתורה? ויש-לומר:

מסופר בגמרא (סנהדרין פב, א) שפנחס אמר למשה רבינו: "לא כך למדתני בדתך מהו טיני הבועל ארמית קנאין פוגעין בו?", ומכאן שההלכה ש"קנאין פוגעין בו" נאמרה למשה מסיני והיתה קיימת ארבעים שנה לפני מעשה זמרי. [ומה שמשה רבינו לא אמר לפנחס הלכה זו בתשובה לשאלתו – הרי זה משום שהלכה זו "אין מורין לו [לקנאין] ואע"פ שהוא בשעת מעשה" (להלן ה"ה) ולכן לא ענה משה לפנחס שאכן כך לימדו אלא אמר לו "קריינא לאיגראת איהו

(לקוטי שיחות כ"ך ז, עמ' 150 הע' 3)

ספק יהודי, ספק גוי יום שישי כ"א תשרי ה'תשפ"א

הראשונים נחלקו בהלכה זו: לדעת רש"י ותוספות (כתובות טו, ב), כאשר תינוק נמצא

הלכות איסורי ביאה פרק טו, הלכה כו: מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה - מִצֻּחַ לְחִיּוּתוֹ בִּישְׂרָאֵל.

ויש המבארים באופן אחר: לדעת הרמב"ם אין הנידון כאן נחשב ספק ממון אלא ספק מצוה, שהרי הספק הוא האם חייבים לגביו במצות צדקה, ולכן יש להחמיר ולפרנסו. אך על כך יש לשאול: במתנות כהונה ההלכה היא שכאשר יש ספק אין צריך לתת אותן לכהן, הרי שבמצוה של נתינת ממון יש לנהוג מספק כדין ספק ממון ולא להוציא מהנחבע, ומדוע כאן בספק צדקה מחמירים? ויש לחלק: במתנות כהונה, אם אינן של הכהן, הרי הן שייכות לבעלים המחזיק בהן, ומספק אין מוציאים מהמוחזק, אך לגבי נתינת צדקה מקופת הצדקה, כיון שאין לה בעלים מסוימים שאנו מוציאים מהם, מספק יש להחמיר ולפרנסו (קובץ שיעורים שם).

בעיר שרובה יהודים יש לפרנסו מממון של צדקה, כי מאחר שהרוב יהודים יש להניח שהוא יהודי, אך כאשר חצי מתושבי העיר הם יהודים וחצייים נכרים אין חובה לפרנסו, כי מספק אין מוציאים ממון (קובץ שיעורים כתובות שם, אות מב). אך הרמב"ם כותב שגם ב'מצצה על מצצה' מצוה להחיותו, ובטעמו יש לפרש: מאחר ומחמת הספק יתכן שהוא יהודי, הרי הוא חייב לקיים את כל דיני התורה כיהודי, שהרי 'ספיקא דאורייתא לחומרא' ועליו לחשוש שהוא יהודי, ומאחר ולמעשה הוא מקיים מצוות חייבים לפרנסו אפילו אם אינו יהודי, שהרי אפילו גוי שקיבל עליו לקיים שבע מצוות בני נח ('גר תושב') צריך לפרנסו (חתם סופר כתובות שם ד"ה אמר רב).

איסור שבויה לכהן בימינו

שבת קודש כ"ב תשרי ה'תשפ"א
כאיסור וודאי מדרבנן (נודע ביהודה מהר"ק אהע"ז סו, צפנת פענח כאן). וכתב ה'נודע ביהודה' (שם) שמטעם זה מצאנו אף השלכה ממונית לדין שבויה שאין בה חיוב קנס של אונס ומפתה משום שנחשבת כבעולה (ואין קנס אלא לכתולה) ומכאן שחכמים קבעו שנחשבת כבעולה כל עוד לא הוכח אחרת. אך יש סוברים שהשבויה אינה נחשבת כאיסור וודאי מדרבנן, אלא שחכמים קבעו כי יש לחשוש לצד הספק שמא נבעלה, אך אם יצטרף לכך ספק נוסף, יש להתיר מדין ספק ספיקא.

ואין הדבר דומה לאיסור גבינת נכרים שלגביו לא חילקו חז"ל בגזירתם ואסרו כל גבינה שיוצרה על ידי גוי, למרות שניכר בה שנעשתה על ידי מרכיבים כשרים (ראה הל' מאכלות אסורות פ"ג ה"ד), ולכן גדר התקנה היא שנחשבת כאיסור בעצם ולא רק כספק, אך לגבי איסור שבויה, אם התברר שלא נבעלה הרי היא מותרת, ולכן גם כשהדבר לא התברר, דינו כספק איסור בלבד, ויש להתירו בצירוף עם ספק נוסף (ראה מנחת יצחק א' סי' פז, ח).

הלכות איסורי ביאה פרק יח, הלכה יז: הַשְּׁבוּיָה שֶׁנִּפְדְּתָה... אִסּוּרָה לְכַהֵן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֶפֶק וְזוֹנָה; שָׁמָּה נִבְעְלָה לְגוֹי.

ה'שער המלך' (פ"ט הכ"ג) הביא את חידושו של המהרשד"ם כי בימינו אין איסור לכהן לשאת אשה שנשבתה לנכרים, כי טעמו של האיסור הוא מחמת הספק שמא נאנסה ונאסרה בכך לכהן, אך בימינו אין לאף אחד מהכהנים יחוס ברור ואינם אלא בגדר ספק כהנים, ולכן יש להתיר להם לשאת שבויה מ'ספק ספיקא': ספק אם אמנם נאנסה; וגם אם כן - שמא איננו כהן ואינה אסורה לו.

אולם חידוש זה תלוי בגדר איסור השבויה לכהן: יש סוברים כי אע"פ שסיבת האיסור היא מחשש שנאנסה, אך לאחר שקבעו אותו חז"ל הרי הוא כאיסור וודאי מדרבנן, כמו גבינות שיוצרו על ידי נכרים שאסרום חכמים מחשש שבתהליך היצור העמידום בעור של נבילה, אך למעשה הן נחשבות כאיסור וודאי וגם במקום ספק אם הגבינה היא של נכרים אין להתיר מספק ספיקא (ספק אם היא של נכרים, וגם אם כן – ספק אם העמידוה בעור נבילה), כי לאחר גזירת חכמים נחשבת

המשך ביאור למס' עירובין ליום שלישי עמ' א

לפי שזקוף הוא יותר מדי, וקשה הדבר להבליעו, ולפיכך הקילו בו חכמים שדי לאמוד את רוחבו בלא מדידה כלל.
הגמרא מביאה מימרא של שמואל בענין דין קידור בגיא: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, לֹא יִשְׁנוּ חֲכָמִים שֶׁמְקַדְרִין בְּגִיא שְׂאֵי אֲפֻשֶׁר לְהַבְלִיעוֹ, אֲלֵא בִּאֲוֶן שְׂאֵין חוּט הַמִּשְׁקוּלָת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ, כְּלוּמַר, שִׁשְׁפּוּעַ הֶגִּיא אֵינוֹ זָקוּף כָּל כָּךְ, וְנוֹחַ לַהֲלֹךְ בּוֹ, וְכֹאשֶׁר מִשְׁלֵשִׁים חוּט מִשְׁקוּלָת הַבְּנָאִים (חוט שבסופו משקולת של עופרת, שהבנאים משתמשים בו למדידת כותל אם ישר הוא) מִשְׁפַּת הֶגִּיא לַתַּחְתִּית, אֵין הוּא יוֹרֵד 'כְּנֶגְדּוֹ', דְּהֵינּוּ, אֵינוֹ יוֹרֵד בְּקוֹ יִשְׂרָאֵל, לִפִּי שִׁשְׁפּוּעַ הֶגִּיא מִרְחִיק אֶת הַמִּשְׁקוּלָת לַצִּדִּידִים (צִיּוֹר ז).

היתה מידת החבל אילו היה מעמיד מוטות משני צידי הכותל, וממשיך במדידתו.
הגמרא מקשה על הדין המתבאר בברייתא שדי לשער את מידת הכותל בלא מדידה: וְהָאֵין תֵּנּוּ – והרי שנינו במשנתינו, שאם הגיע לגדר או להר מבליעו וְחֹזֵר לְמִידָתוֹ, דְּהֵינּוּ, שהוא צריך לטרוח ולהבליעו בחבל, ואף כאן היה מן הדין להטריחו לעשות כן, ומדוע הקילו בזה שדי באומד בלבד.
מתרצת הגמרא: הָתָם – שם במשנתינו לגבי הר או גדר, נִיחָא תְּשִׁמִּישָׁתָא – נוח קצת להשתמש בהם, כלומר, שהשיפוע שלהם אינו זקוף יותר מדי, ונקל הדבר לעלות על גבם ולהבליעם, ולפיכך לא הקילו חכמים לאומדם בלא מדידה, הָתָם – כאן בברייתא לגבי כותל, לֹא נִיחָא תְּשִׁמִּישָׁתָא – אין נוח להשתמש בו,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ט"ז כ"ב תשרי ה'תשפ"א

יום ראשון ט"ז תשרי ה'תשפ"א

הלכות סוטה

פרק רביעי

(1) ביאר בו רבינו דיני השקאת הסוטה, דיני כתיבת המגילה ומחיקתה, ואם אמרה אחרי שנמחקה המגילה טמאה אני, נשפכו המים, לנו הלילה, הקדים עפר למים או לא היה עפר בהיכל, מנחת סוטה.

1 א. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאֶדְרַן נִפְגִּין בֵּית דִּין לְצַרְכֵּי
2 הַרְבִּים², וּבִדְקִין עַל הָרְאוּיָה לְשִׁתּוֹת לְהַשְׁקוֹתָהּ³,
3 וְעַל הָרְאוּיָה לְקַנָּא לָהּ⁴ וְלִהְיוֹצִיָּאָה בְּלֹא כִתְבָהּ⁵.
4 וּבְכָל זְמַן מִשְׁקִין אֶת הַסּוֹטוֹת⁶.

(2) כל צרכי צבור אם היו תלויים, ועדיין לא הסתדרו, בית דין מזדרז להשלימם מאותו יום והלאה שהוא קרוב לסוף שנת תורה הנגמרת בסוף חודש אדר ובוודאי מי שהזדרז והקדים לעשות לפני זמן זה הרי זה משובח. (3) הואיל ובזמן זה שוקד בית הדין על תקנת הצבור כגון תיקון רחובות וציון קברות שהם צרכי רבים, הוא נפנה גם לצרכים אלו. (4) להתרות בה, שלא תיסתר עם פלוני, כגון מי שנתחרש בעלה והעם מרנן אחריה. (5) אבל אין בית דין יכול להשקותה. (6) כלומר, באותו זמן מצויה בית דין להזדרז ביותר על ביצוע השקאתה, אם לא השקוה עד כה, אבל ההשקאה עצמה קיימת בכל ימות השנה.

5 ב. וְאִין מִשְׁקִין אֶת הַסּוֹטָה אֶלָּא בַּיּוֹם. וְכָל הַיּוֹם
6 פֶּשֶׁר לְהַשְׁקוֹת סוֹטָה⁷. וְאִין מִשְׁקִין שְׁתֵּי סוֹטוֹת
7 בְּאַחַת, שְׁנָאֲמַר: וְהַעֲמִיד אוֹתָהּ הַפֶּה⁸.

(7) אף על פי שזרזים מקדימים למצוה - כל היום כשר לכך, מעלות השחר עד צאת הכוכבים. (8) ובנדרים עג. "שנאמר והשקה - אותה לבדה".

8 ג. סוֹטָה שְׁאָמְרָה 'אִינִי שׁוֹתָה' מַחֲמַת יָרְאָה וּפָחַד
9 שֵׁישׁ לָהּ⁹ - וְכֹלָה לְחֹזֵר וְלוֹמֵר 'הֲרִינִי שׁוֹתָה'; אֲבָל
10 אֲמָרָה 'אִינִי שׁוֹתָה' וְהִיא בְּרִיָּאָה וְאִינִי יָרְאָה וְלֹא
11 פּוֹחֶדָת - אִינִי וְכֹלָה לְחֹזֵר וְלוֹמֵר 'הֲנִי שׁוֹתָה'¹⁰.

(9) שמא יבדקה המים ואפילו [=אם] היא טהורה [=יגרמו לה המים לכל הדברים הלא טובים הכתובים בפרשה]. (10) כיוון שאמרה איני שותה והיא בריאה הרי זו כאמרה: "טמאה אני" ואין צריכים עוד לבדוקה. שהרי בדוקה ועומדת היא.

12 ד. אֲמָרָה 'אִינִי שׁוֹתָה' קִדְּם שְׁתַּמְחַק הַמַּגִּלָּה¹¹ - הֲרִי
13 מַגִּלָּתָהּ נִגְזַת¹², וְאִינִי פֶּשֶׁר לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה
14 אַחֲרֶיהָ¹³, וּמִנְחָתָהּ מִתְּפַזֶּרֶת עַל הַדִּשָּׁן¹⁴. וְאִם אֲמָרָה
15 'אִינִי שׁוֹתָה' אַחֵר שְׁתַּמְחַק הַמַּגִּלָּה¹⁵ - מְעַרְעְרִין¹⁶
16 אוֹתָהּ וּמִשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל פְּרָחָה.

(11) במים המרים. (12) כל כתבי הקודש שאינם ראויים לקרוא בהם נגזים, שלא יתבזו. (13) שהרי לא נכתבה לשם זו. (14) מקום היה בעזרה, ששרפו בו קדשי קדשים שנפסלו ואף זו נתקדשה כבר בכלי שרת. ודינה להשרף שם. "מתפזרת", היינו נשרפת. (15) וגרמה שיימחק שם שמים על ידה. (16) מהממים ומכריחים אותה. ערעור - לשון בלבול ותימהון. כי אולי טהורה היא ומחמת פחד היא ירָאָה לשתות. ורש"י מפרש: מערערים - "כלומר, פותחים פיה שלא בטובתה ושופכים המים לתוך גרונה".

17 ה. וּמֵאִמִּין עָלֶיהָ שֶׁתִּשְׁתֶּה, וְאוֹמְרִין לָהּ: בְּתִי, אִם
18 בְּרִיר לָךְ הַדָּבָר שֶׁטְהוֹרָה אַתְּ - עֲמָדִי עַל בְּרִיךְ¹⁷
19 וְשִׁתִּי וְאַל תִּפְחָדִי. לְפִי שְׁאִין הַמִּים דּוֹמִין אֶלָּא
20 לְסֵם¹⁸ יָבֵשׁ מִנָּח עַל פֶּשֶׁר חֵי: יֵשׁ שָׁם מִכָּה -
21 מִתְּלַחֵל¹⁹ וְיִוָּרֵד, אִין שָׁם מִכָּה - אִינִי עוֹשֶׂה כְּלוּם²⁰.

(17) ודאותך, ורש"י מפרש: נקיותך. (18) עשב מרפא. (19) חודר. (20) וכל זה "אומרים לה - כדי להתירה לבעלה, שלא תירא מן המים ותאמר טמאה אני, והיא טהורה, ותוציא לעז על עצמה ועל בניה".

22 ו. אֲמָרָה 'טְמֵאָה אֲנִי', אָף עַל פִּי שְׁנִמְחַקָּה הַמַּגִּלָּה
23 - הַמִּים נִשְׁפָּכִין²¹, מִפְּנֵי שְׁאִין בָּהֶן קִדְּשָׁה²²,
24 וּמִנְחָתָהּ מִתְּפַזֶּרֶת עַל הַדִּשָּׁן²³.

(21) כיוון שאמרה טמאה אני, בדוקה ועומדת היא, ומים המרים לא ניתנו אלא לברר הספק. (22) "שאף על פי שנמחקה המגילה לתוכן, אין בהן משום קדושה שאין קדושתה אלא לברר את הספק". רוצה לאמר שאין בהם קדושה מצד שנמחקו בו השמות הקדושים, - והיה לנו להשוותם לספר תורה שבלה או שנפסל שהוא צריך גניזה - מכיוון שלכתחילה נכתבו השמות על מנת למחקם על המים, אין הם דומים לספר תורה שנכתב לקיום ושוב נמחק. וגם אין בהם קדושה לעניין מעילה אף על פי שהם מן הכיור - לפי שכל קדושתם אינה אלא לברר את הספק והרי נתברר, והרי זה ככל דבר שנעשה מצוותו שאין מועלים בו. (23) שאינה באה אלא להזכיר עוונה, וזו - עוונה זכור על פיה.

25 ז. מַגִּלַּת סוֹטָה שֶׁכִּתְבָּהּ בְּלִילָה - פְּסוּלָה; שְׁנָאֲמַר:
26 וְכֵתֵב וְגוֹמֵר, וְהִשְׁקָה וְגו', וְהִקְרִיב וְגו' - כָּשֵׁם
27 שֶׁקָּרְבָּנָהּ בַּיּוֹם²⁴, כֵּן פְּתִיבַת הַמַּגִּלָּה וְהִשְׁקוֹתָהּ
28 בַּיּוֹם²⁵. כִּתְבָּהּ לְמַפְרָע²⁶ - פְּסוּלָה; שְׁנָאֲמַר: הָאֵלָּה -
29 עַל הַסֵּדֶר²⁷. כִּתְבָּהּ קִדְּם שֶׁתִּקְבֹּל עָלֶיהָ הַשְּׁבוּעָה -
30 פְּסוּלָה; שְׁנָאֲמַר: וְהִשְׁבִּיעַ וְכֵתֵב.

(24) שאין קרבן קרב בלילה. (25) בסוטה יז: למדוה מפסוק אחר: "נאמר כאן: ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, ונאמר להלן: על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט, מה המשפט ביום אף מגילת סוטה ביום". (26) בסדר הפוך,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומספק אין אנו מחייבים לכתוב מגילה שנייה ולמחוק שם שמים שנית, ואנו אומרים "יש ברירה", כאילו הוברר הדבר אחרי חלוקת המים לשני כוסות - שכל אחת שתתה את חלקה הראוי לה. (44) ולא נשאר מהם כלום. (45) ואין אומרים לא נמחק בגללה שם שמים שתי פעמים. (46) כי לכתחילה עליה לשותות את כל מי מחיקת המגילה כולה. (47) בעיני שלא נפשטה ומספק אין אנו מחייבים לכתוב לה מגילה שנית ולמחוק לה שם שמים פעם שנייה.

יב. מי סוטה שֶׁלָּנֹה⁴⁸ - נִפְסָלִין בְּלִינָה⁴⁹. הַקִּדִּים עֹפֵר לְמִים - פְּסוּלָה⁵⁰. לֹא הָיָה שֵׁם עֹפֵר בְּהִיכָל - מִבֵּיא עֹפֵר מִבְּחוּץ וּמִנִּיחוֹ בְּהִיכָל⁵¹, וְלֹאֲחַת מִמֶּנּוּ וְנֹתֵן עַל פְּנֵי הַמִּים⁵². וְאִינוּ מִבֵּיא אֶפְרָס⁵³, אֲבָל מִבֵּיא רְקֻבּוּבִית⁵⁴ שֶׁהִיא כְּעֹפֵר.

(48) שעבר עליהם הלילה מאז שאיבתם מן הכיור ועד להשקאה. (49) הואיל ונתקדשו בכלי שרת, שהרי בחצי לוג שבמקדש היה מודד וגם נתקדשו בכיור, וכלי שרת מקדשים להיפסל בלינה. (50) שנאמר: "ומן העפר... יקח הכהן ונתן אל המים" - המים תחילה ואחר כך נתנת העפר אל המים. (51) על קרקע ההיכל. (52) שלא נאמר בתורה: ומקרקע המשכן יקח, אלא: "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן", לא הקפיד הכתוב אלא שיהא העפר מונח על קרקעית המשכן שעה אחת, אבל אם יכניס עפר מבחוץ להיכל ולא יתננו על גבי הקרקע - אינו כשר להשקאה. (53) שאין האפר נקרא עפר. ואף על פי שלענין כיסוי הדם גם האפר נחשב כעפר ומכסים בו - בסוטה נתמעט אפר משום שנאמר בה: "בקרקע המשכן" - שיהא דומה לקרקע. (54) ירק רקוב.

יג. וְלֹא יַחֲפֹר בְּקִרְדֵּם בְּהִיכָל וְיוֹצִיא עֹפֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן⁵⁵. וְאִם חָפַר וְהוֹצִיא עֹפֵר - כְּשֵׁר.

(55) לא הקפיד הכתוב אלא שיהיה על קרקע המשכן, שהרי לא נאמר: ומקרקע המשכן יקח.

יד. הַקָּרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחֵר כֶּךָ הַשָּׂקָה - כְּשֶׁרָה. נִטְמָאת מִנְחָתָה קִדֵּם שֶׁיִּנְחָנָה בְּכָלִי שֶׁרֶת⁵⁶ - הָרִי זֶה תִּפְדָּה, כָּכָל הַמִּנְחֹת שֶׁנִּטְמָאוּ קִדֵּם שֶׁיִּתְקַדְּשׁוּ בְּכָלִי שֶׁרֶת, וְיָבִיאוּ מִנְחָה אַחֶרֶת⁵⁷. נִטְמָאת הַמִּנְחָה אַחֵר שֶׁקִּדְּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת⁵⁸ - הָרִי זֶה תִּשְׂרֹף. וְכֵן אִם אָמְרָה 'טִמְאָה אֲנִי' קִדֵּם שֶׁתְּקַמֵּץ הַמִּנְחָה⁵⁹, או שֶׁאָמְרָה 'אֲנִי שׁוֹתָה'⁶⁰, או שֶׁלֹּא רָצָה בַּעֲלָהּ לְהִשְׁקוּתָהּ, או שֶׁבָּאוּ עֲדֵי טִמְאָה, או שֶׁמֶת הוּא⁶¹, או שֶׁמֶתָה הִיא - הָרִי הַמִּנְחָה כְּלָה נִשְׂרַפֶּת⁶². וְאִם אָרַע אֶחָד מֵאלוֹ אַחֵר שֶׁקָּרַב הַקִּמֵּץ - אֵין הַשְּׂרִירִים נֶאֱבָלִין.

(56) שאין בה קדושת הגוף אלא קדושת פה בלבד. (57) בדמי הפדיון. (58) שקדשה קדושת הגוף ואינה יוצאת עוד לחולין, שכלי שרת מקדשים את הראוי להם, שלא יצאו עוד לחולין ככתוב בהם: "כל הנוגע בהם יקדש". (59) אינה ראוייה עוד להיקרב שהרי אינה באה אלא להזכיר

הקדים לכתוב המאוחר ואיחר לכתוב המוקדם. (27) כמו שהן כתובות בפרשה.

ח. כְּתָבָה אֲגֶרֶת²⁸ - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: בִּסְפָר²⁹. כְּתָבָה עַל שְׁנֵי דְפִין³⁰ - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: בִּסְפָר - סֵפֶר אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה. וְאִינוּ כּוֹתֵב לֹא עַל הַנֶּזֶר³¹ וְלֹא עַל הַדְּפִתָּרָא³², אֲלָא בְּמַגֶּלֶת סֵפֶר³³; שֶׁנֶּאֱמַר: בִּסְפָר. וְאִם כְּתָבָה עַל נֶזֶר או דְּפִתָּרָא - פְּסוּלָה³⁴.

(28) שלא שירטט שורותיה. (29) והלכה היא: "שאין כותבים ספר תורה... אלא בשרטוט". (30) כדפין של ספר תורה העשויים עמודים. (31) של עשבים, שכותשים אותם עד שנעשה כמו עור. (32) עור שאינו מעובד כל צורכו, - מלוח וקמוח אבל אינו מעופץ בעפצים. (33) קלף מעובד כל צורכו. (34) כשם שאם כתבה איגרת פסולה מפני שאינה "ספר", כמו כן נייר ודפיתרא שאינם "ספר" - פסולים אפילו בדיעבד.

ט. וְאִם כְּתָבָה יִשְׂרָאֵל או כְּהֵן קָטָן - פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָתֵב הַכֹּהֵן³⁵. אִינוּ כּוֹתֵבָה לֹא בְּקוֹמוֹס³⁶ וְלֹא בְּקִנְקִנְתוֹם וְלֹא בְּכָל דְּבָר שֶׁרְשׁוּמוֹ נֶזֶר וְעוֹמֵד³⁷, אֲלָא בְּדִי שֶׁאֵין בוֹ קִנְקִנְתוֹם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָתֵב וּמָחָה - כָּתֵב שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַמְחֹת. וְאִם כָּתֵב בְּדָבָר הַמְתַּקֵּיִם - פְּסוּלָה.

(35) והקטן פסול שאין לו כוונה לכתוב לשמה, שהרי אינו בר דעת. (36) שרף האילן ומתיכו במים. (37) קיים, שאינו יכול להימחק.

י. נִשְׂאָר בְּמַגֶּלֶה רֶשֶׁם כָּתֵב נֶזֶר - פְּסוּלָה, עַד שֶׁיִּמְחֹק יִפָּה יִפָּה. כָּתֵב אוֹת אַחַת וּמָחָהּ, וְחִזֹּר וְכָתֵב אוֹת שְׁנִיָּה וּמָחָהּ, עַד שֶׁהִשְׁלִים - פְּסוּלָה, עַד שֶׁתְּהִיָּה כְּלָה כְּתוּבָה³⁸.

(38) שנאמר: "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת" - עד שתהא כולה כאחד.

יא. כְּתָבָה שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, או מְחָקָה שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה³⁹ - פְּסוּלָה. כָּתֵב שְׁתֵּי מַגִּלּוֹת לְשְׁתֵּי סוֹטוֹת וּמָחָקֵן לְתוֹךְ כּוֹס אֶחָד⁴⁰, או לְתוֹךְ שְׁתֵּי כּוֹסוֹת וְעָרְבָן כּוֹס אֶחָד⁴¹, וְהִשְׁקָה לְשְׁתֵּיהֶן - פְּסוּלָה⁴², לְפִי שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן לֹא שֶׁתְּהִי מַגִּלָּתָה. מְחָקֵן בְּשְׁנֵי כּוֹסוֹת וְעָרְבָן, וְחִזֹּר וְחִלְקֵן לְשְׁנֵי הַכּוֹסוֹת - לֹא יִשְׁקָה אוֹתָן, וְאִם הִשְׁקָה - כְּשֶׁר⁴³. וְאִם נִשְׁכְּכוּ הַמִּים⁴⁴ - הָרִי זֶה כּוֹתֵב מַגִּלָּה אַחֶרֶת וּמִבֵּיא מִים אַחֲרֵיהֶם⁴⁵. נִשְׁכְּכוּ וְנִשְׁתַּמֵּר מֵהֶן - לֹא יִשְׁקָה אֶת הַשְּׂאֵר⁴⁶, וְאִם הִשְׁקָה - כְּשֶׁר⁴⁷.

(39) שבשעת המחיקה התכוון לשם סוטה אחרת, והפסוק אומר: ועשה לה הכהן, שיהיו כל מעשיה לשמה. (40) שאין המחיקה ניכרת במים שהיא לשמה. (41) אף על פי שהמחיקה הייתה ניכרת בשעת נתינת המגילה לכוס כל אחת לשמה. (42) שהרי נתערבו לבסוף ובשעת השתייה אין החלקים ניכרים של מי הם. (43) בעיני שלא נפשטה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט"ז תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ל"גלגול שבועה מן התורה". (74) בזמן גירושיה.
(75) שגרשה שזינתה מותרת לבעלה. (76) כשמשביעה
לאחר כניסתה. (77) שמת בעלה הקודם ומצפה ליבם
שייבמנה, שהרי שומרת יבם שזינתה מותרת ליבם.
(78) כשהיה קיים [=חן]. (79) על היבם. (80) שאם זינתה
אז, נאסרה עליו לעולם. (81) "לכשתטמא מים מערערים
אותה ובודקים אותה" - חוזרים לה לתוך גרונה כאדם
הנחנק על ידי משקה נראה כעושה ערער.

יח. מצות חכמים על בני ישראל לקנאות⁸² לנשיהן,
שנאמר: וקנא את אשתו⁸³. וכל המקנא את אשתו,
נכנסה בו רוח טהרה⁸⁴. ולא יקנא לה לא מתוך
שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא
מתוך מריבה ולא להטיל עליה אימה. ואם עבר
וקנא לה בפני עדים מתוך אחד מכל הדברים האלו
- הרי זה קנוי.

(82) להזהירן ולהתרות בהן שלא יתנהגו בפריצות. (83) זו
חובה, כדברי רבי עקיבא. (84) ממרום, ששונא את
הפריצות.

יט. אין ראוי לקפץ ולקנאות בפני עדים תחלה⁸⁵,
אלא בינו לבינה, בנחת ובדרך טהרה ואזהרה, כדי
להדריכה בדרך ישרה ולהסיר המכשול⁸⁶. וכל מי
שאינו מקפיד על אשתו ועל בניו ובני ביתו ומזהירן
ופוקד⁸⁷ דרכיהן תמיד עד שיגיע שיהן שלמין מכל
חטא ומעון - הרי זה חוטא; שנאמר: וידעת כי
שלום אהלך⁸⁸, ופקדת נך⁸⁹ ולא תחטא.

(85) בפעם הראשונה, שבזה הוא מטיל קנאה בינו לבינה,
שמביישה בפני אחרים וגורם לכעס ורוגז בבית, ואף על פי
שמצוה לקנאות, אין זה אלא בפעם השנייה, אבל בפעם
הראשונה אסור לו להטיל קנאה בינו לבינה. (86) אבל לא
להקיט ולצער, ובפרישה לטור מפרש דברי רבינו: "שיאמר
לה בפירוש שלא על מנת לאסור אותך אני מקנא לך אלא
שתיזהרי מן הכיעור והדומה לו". (87) בודק ומבקר.
(88) זו אשתו. (89) אלו בני ביתו.

סליקו להו הלכות סוטה, ונגמר ספר נשים בסיעתא
דשמקא.

ומגזן פרקיו חמשים ושלשה פרקים: הלכות
אישות - עשרים וחמשה פרקים. הלכות גרושין -
שלשה עשר פרקים. הלכות יבום וחליצה - שמונה
פרקים. הלכות נערה בתולה - שלשה פרקים.
הלכות סוטה - ארבעה פרקים.

פעמי הכן באמרתך, ואל תשלט בי כל און

ספר חמישי והוא ספר

קדשה

הלכותיו שלש. וזה הוא סדורן: א. הלכות אסורי

עוונה של זו שתיבדק, והרי היא בדוקה ועומדת, וגם אינה
ראוייה להיקרב נדבה, שמנחת שעורים אינה כשרה אלא
לסוטה ולעומר. (60) ועדיין לא נמחקה מגילתה, כי אם
נמחקה משקים אותה בעל כורחה. (61) ואין עוד צורך
במנחתה. (62) בבית הדשן.

טו. היה בעלה בהן - אין שירי מנחתה נאכלין,
מפני שיש לבעל חלק בהם⁶³; ואינה עולה כלה
לאשים פמנחת זכרי פהנה⁶⁴, מפני שיש לה חלק
בה⁶⁵; אלא הקמין קרב לעצמו, ושירים מתפזרין על
בית הדשן. נמצאו עדיה⁶⁶ זוממין⁶⁷ - מנחתה תצא
לחלין⁶⁸.

(63) שמשלו היא באה, והתורה אמרה: "וכל מנחת כהן
כליל תהיה לא תאכל". (64) שמנחתם אינה נקמצת אלא
עולה כליל על המזבח. (65) שלכפרתה היא באה ואין
מנחת זר קריבה בלי קמיצה. (66) עדי סתירתה שעל ידיהם
באה לכך. (67) שהעידו שקר. (68) בלא פדיון, שהכל
בטעות היה, והקדש טעות אינו הקדש.

טז. המקנא לאשתו על ידי אנשים הרבה⁶⁹, ונסתרה
עם כל אחד ואחד מהם - הרי זה מביא מנחה אחת
על ידי כלן פשמשקה אותה; שנאמר: מנחת קנאת
היא - מנחה אחת לקנויין הרבה⁷⁰.

(69) שהתרה בה אל תסתרי עם פלוני ופלוני. (70) בכריתות
ט: דרשוה מהפסוק "זאת תורת הקנאות" - תורה אחת
לקינויין הרבה, שלא נאמר "תורות", אלא "תורת".

יז. יש לבעל לגלגל⁷¹ בשבועה עליה שלא זנתה עם
איש זה שקנא לה בו ולא עם איש אחר⁷², וישלא
זנתה תחתיו משנתאסרה קדם שתנשא ולא אחר
שנשאת⁷³. אבל אינו מגלגל עליה שלא זנתה קדם
הארוסין ולא אחר שגרשה, אם גרשה והחזירה;
שאם זנתה בעת זה⁷⁴ לא תאסר עליו⁷⁵, וכל שתבעל
ולא תהיה אסורה לו אינו מתנה עמה. לפיכך, אם
כנס יבמתו - אינו מגלגל עליה⁷⁶ שלא זנתה
בשהיתה שומרת יבם⁷⁷. אבל מגלגל עליה שלא
זנתה תחת אחיו⁷⁸; שאם זנתה תחת אחיו - הרי זו
אסורה עליו⁷⁹. וכן אם גרשה והחזירה - מגלגל
עליה שלא זנתה תחתיו פנשוואין הראשונים⁸⁰. ויש
לו לגלגל עליה בלהבא, שלא תזנה תחתיו, וישלא
תזנה אחר שיחזירנה אם יגרש ויחזיר. לפיכך,
בשתזנה להבא - מים בודקין אותה, ויארעו לה
אותן המארעות⁸¹. לכך נאמר: אמן אמן - אמן
מאיש זה, אמן מאיש אחר; אמן נשואה, אמן
ארוסה; אמן לשעבר, אמן להבא.

(71) לכלול, להטיל. (72) שלא קנא לה בו. (73) כלומר,
אף על פי שהארוסה אינו משביעה, אבל כשמשביעה גם על
זנות שאחר נישואין מוסיף הוא להשביעה על זנותה
משנתאסרה, ואפילו לא קנא לה בהיותה ארוסה, ומכאן

הפועל והנפעל⁵. ואם היו שוגגין - תיבין חטאת³⁶
קבועה⁶. ויש מן העריות שהוא במיתת בית דין⁷,
יתר על הכרת השוה בכלן⁸.

(2) "כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת, והם
האמורות בפרשת אחרי-מות ה הנקראות עריות" (הל'
אישות פ"א ה"ה). (3) אפילו אלה שיבואר להלן שעונשם
מיתת בית דין, חייבים כרת אם אין עדים כשרים או שלא
התרו בו, ומה הוא עונש כרת מבאר רבינו בפ"ח מהל'
תשובה ה"א: שלא יזכה לחיי העולם הבא, אלא "נכרת
ברשעו ואבד כבהמה", וזה נוסף על העונש שימות תוך
זמנו. (4) בכתב-יד תימן: הנפשות העושות. (5) תורת
כהנים (אחרי, פי"ג ה"ז): "אין לי אלא איש שהוא ענוש
כרת על-ידי אשה, אשה ענושה כרת על-ידי איש, מניין?
תלמוד-לומר הנפשות העושות, הרי כאן שנים". (6) שני
סוגי חטאות הם: חטאת קבועה וקרבן עולה ויורד, חטאת
קבועה באה מן הבהמה בלבד, וקרבן עולה ויורד: עשיר
מביא חטאת בהמה, ועני מביא תורים ובני יונה או עשירית
האיפה סולת. ופרטי דיניהם מבוארים בפ"י מהל' שגגות
ה"א. (7) ראה לקמן הלכות ד"ו. (8) אם עשה במזיד בלא
עדים והתראה.

ב. אותן העריות שיש בהן מיתת בית דין, אם היו
שם עדים והתראה ולא פָּרְשׁוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם - מְמִיתִין
אותן מיתה האמורה בהן⁹.

(9) בתורה, וכמבואר להלן.
ג. ואפלו היה העובר תלמיד חכם - אין מְמִיתִין
ולא מְלָקִין¹⁰ עד שתהיה שם התראה; שלא נתנה
התראה בכל מקום אלא להבחין בין שוגג למזיד¹¹.

(10) בעריות שיש בהם חיוב כרת בלבד והתרו בו למלקות,
וכמו שכתב לקמן בה"ז "שכל חייבי כריתות לוקין", אבל
חייבי מיתות בית-דין אין לוקין, שכל לאו שניתן לאזהרת
מיתות בית-דין, אין לוקין עליו (פ"ח מהל' סנהדרין ה"ב).
(11) לשונו של רבי יוסי ברבי יהודה (סנהדרין ח:): "חבר
(תלמיד חכם) אין צריך התראה, לפי שלא ניתנה התראה
אלא להבחין בין שוגג (שסבור שדבר זה מותר) למזיד"
(היועד שדבר זה אסור). ורבינו אף-על-פי שפסק כחכמים
- שגם תלמיד חכם צריך התראה - השתמש באותו המשפט
אבל במובן אחר, כגון להבחין אם ידע שאשה זו היא
קרובתו או שהיא נשואה, והבחנה זו שייכת גם בתלמיד
חכם, וצריך התראה שכזו (מגיד-משנה).

ד. העריות שיש בהן מיתת בית דין - מהן שְׁמִיתָתָן
בְּסִקְלָה, ומהן שְׁמִיתָתָן בְּשַׁרְפָּה, ומהן שְׁמִיתָתָן
בְּחִנּוּק¹². ואלו שְׁמִיתָתָן בְּסִקְלָה¹³: הבא על אמו,
ועל אשת אביו, ועל אשת בנו, והיא הנקראת פִּלְתוֹ;
והשוכב עם זכר; והשוכב עם בהמה; והאשה
המביאה את הבהמה עליה.

(12) משנה, סנהדרין מט, ב. (13) שם נג, א.

ה. ואלו הן העריות שְׁמִיתָתָן בְּשַׁרְפָּה: הבא על בת

ביאה. ב. הלכות מאכלות אסורות. ג. הלכות
שחיטה. והמצוות הנכללות בהן מפרשות בשמותן
במקומותן.

הלכות אסורי ביאה

יש בכללן שבע ושלשים מצות. מצוה אחת עשה,
ושלשים ויש מצות לא תעשה, וזה הוא פָּרְטָן:
(א) שלא לבא על האם. (ב) שלא לבא על אשת אב.
(ג) שלא לבעל אחות. (ד) שלא לבעל בת אשת אב.
(ה) שלא לבעל בת הבן. (ו) שלא לבעל הבת. (ז)
שלא לבעל בת הבת. (ח) שלא לשא אשה ובתה.
(ט) שלא לשא אשה ובת בנה. (י) שלא לשא אשה
ובת בתה. (יא) שלא לבעל אחות אב. (יב) שלא
לבעל אחות אם. (יג) שלא לבעל אשת אחי האב.
(יד) שלא לבעל אשת הבן. (טו) שלא לבעל אשת
אח. (טז) שלא לבעל אחות אשתו. (יז) שלא לשכב
עם בהמה. (יח) שלא תביא אשה בהמה עליה. (יט)
שלא לשכב עם זכר. (כ) שלא לגלות ערות אב. (כא)
שלא לגלות ערות אחי אב. (כב) שלא לבעל אשת
איש. (כג) שלא לבעל נדה. (כד) שלא להתחתן
בעובדי פוכבים ומזלות. (כה) שלא יבוא עמוני
ומואבי בקהל ה'. (כו) שלא להרחיק דור שלישי
מצרי מלבוא בקהל. (כז) שלא להרחיק דור שלישי
אדומי מלבוא בקהל. (כח) שלא יבא ממזר בקהל.
(כט) שלא יבא סריס בקהל. (ל) שלא לסרס זכר
אפלו בהמה חיה ועוף. (לא) שלא ישא פהן גדול
אלמנה. (לב) שלא יבעל פהן גדול אלמנה אפלו
בלא נשואין. (לג) שישא פהן גדול בתולה
בנערותה. (לד) שלא ישא פהן גרושה. (לה) שלא
ישא זונה. (לו) שלא ישא חללה. (לז) שלא יקרב
אדם לאחת מפל העריות ואף על פי שלא בעל.
ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר העריות שהן בכרת או במיתת בית דין: שאין מלקין
ולא ממיתין בלא התראה אפילו לתלמיד חכם: הבא על
אחד מחייבי לאוין או עשה, ושהאנוס פטור מכלום: אין
קישוי אלא לדעת: ודין אי זה הוא נקרא מערה והבא על
האשה: ודין ביאה אסורה בלא קישוי או הבא על הערוה
כמתעסק: ודין הבא על הטריפה, ששכב עם בהמה טריפה
או עם הזכר או עם טומטום: בן כמה יהיה האיש ויהיה
חייב וכן האשה: אם העדים נזקקים לראות בנאפים כמכחול
בשפופרת: מלקין ושורפין וסוקלין על החזקה: ודין האשה
שהוחזקה נדה בשכונותיה: ודין האב שאמר בתי מקודשת
היא לזה או האשה שאמרה מקודשת אני.

א. הבא על אחת מפל העריות האמורות בתורה

במזיד - חֵבֶב פֶּרֶת³; שְׁנֵאֵמַר: כִּי פֶל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִפֶּל

התועבת האלה ונקרתי הנפשות⁴ וגומר - שְׁגִיחָה,

שלישי לגירות, שנאמר: "דור שלישי יבא להם בקהל ה'" (דברים כג, ט) ולא דור שני, וכן כהן גדול שבא על הבעולה, שנאמר: "בתולה מעמיו יקח אשה" (ויקרא כא, יד) ולא בעולה. ולאו הבא מכלל עשה - דינו כעשה. (32) סנהדרין מו, א: "בית-דין מכין ועונשין שלא מן התורה, כדי לעשות סייג לתורה" (מגדל עוז). וזהו שכתב רבינו כדי להרחיק מן העבירה. בשניות לעריות כתב רבינו: "מכין אותו", כלומר בית-דין מצווה להכותו, ואילו בחייבי עשה, דייק וכתב: "הרשות בידם", כלומר לפי שיקול דעתם.

ט. אָנוּס - פִּטוּר מִכָּלוּם, מִן הַמְּלָקוֹת וּמִן הַקֶּרֶן, וְאֵין צְרִיף לִזְמַר מִן הַמִּיתָה; שְׁנֵאָמַר: וְלִנְעָרָה לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר³³. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֵׁנֵי אֲנוּסִים הַנִּבְעָל; אֲבָל הַבּוֹעֵל³⁴ - אֵין לוֹ אָנוּס³⁵, שְׁאֵין קִשְׁיוֹ³⁶ אֶלָּא לְדַעַת³⁷. וְאִשָּׁה שֶׁתְּחַלֵּת בִּיאָתָהּ בְּאָנוּס וְסוֹפָהּ בְּרָצוֹן - פִּטוּרָהּ מִכָּלוּם³⁸; שֶׁמִּשְׁתַּחֲחִיל לִבְעַל בְּאָנוּס אֵין בִּידָהּ שְׁלֹא תִרְצֶה, שֶׁיִּצָּר הָאָדָם³⁹ וְיִטְבְּעוּ פוֹפָה⁴⁰ אוֹתָהּ לְרָצוֹן.

(33) ב'ספרי' (פרשת כי-תצא) דרשו מהמילים היתרות שבכתוב זה, שאנוסים פטורים מכל עונש, וגם מקרבן - ששוגג חייב בו (מגיד-משנה). (34) שאנסוהו, כגון שתקפתו אשה וקרבתו לעצמה לאנסו. [כתב במגיד-משנה, שלדעת רבינו, אם אמרו לו גויים שיבוא על הערוה ואם לאו ייהרגוהו, ובא עליה - הוא חייב מיתה, שאין קישוי אלא לדעת. ודבריו תמוהים, שהרי רבינו אומר בפ"ה מהל' יסודי התורה ה"ד, ששלוש העבירות החמורות: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, שנאמר בהן ייהרג ואל יעבור, אם עבר הרי זה ביטל מצות-עשה של קידוש השם, ועבר על לאו של חילול השם, אבל אין ממיתים אותו ואין מלקים אותו, מכיוון שאנסוהו לכך]. (35) כלומר, אינו יכול להפטר בטענת אונס. (36) אבר המין. (37) אבל אם נתכוין לאשתו ונתקשה, ותקפתו אחת מן העריות, הרי זה נקרא אונס ופטור, כיון שהקישוי לדעת היה בהיתר, וראה בהשגת הראב"ד. (38) כתובות נא, ב - כרבא. (39) שם בגמרא: "יצר אלבשה", ולפיכך אפילו אם היא אומרת בפירוש, שהיא רוצה בכך - פטורה.

י. הַמִּכְנִיס רֹאשׁ הָעֵצָה⁴⁰ בְּלִבָּד - הוּא הַנִּקְרָא מַעֲרָה⁴¹, מִלְּשׁוֹן: אֶת מִקְלָהּ הָעֵרָה. וְהַמִּכְנִיס פֶּל הָאָבֶר - הוּא הַנִּקְרָא גּוֹמֶר⁴². וּבְכָל הַבִּיאוֹת הָאִסוּרוֹת, אֶחָד הַמַּעֲרָה וְאֶחָד הַגּוֹמֶר. וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא הוֹצִיא שְׂכֶבֶת זָרַע⁴³, וְאֵף עַל פִּי שֶׁפָּרַשׁ וְלֹא גָמַר, בִּין שֶׁהַכְנִיס רֹאשׁ הָעֵצָה נִתְחַיֵּבוּ שְׁנֵיהֶם⁴⁴ מִיתַת בֵּית דִּין אוֹ כֶּרֶת אוֹ מְלָקוֹת אוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת⁴⁵. (וְאֶחָד⁴⁶ הֵבֵא עַל הָעֵרָה כְּדִרְכָּהּ וְאֶחָד הֵבֵא עָלֶיהָ שְׁלֹא כְּדִרְכָּהּ⁴⁷) - מִשְׁיַעְרָה בָּהּ⁴⁸ יִתְחַיֵּבוּ שְׁנֵיהֶן מִיתָה אוֹ כֶּרֶת אוֹ מְלָקוֹת אוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת. בִּין שֶׁהָיוּ שׁוֹכְבִּין בִּין שֶׁהָיוּ עוֹמְדִים, עַל הַכְּנָסַת הָעֵצָה הוּא הַחַיִּיב.

(40) של האבר. (41) משנה, יבמות נג, ב. (42) שם, במשנה. (43) שם נה, ב. (44) בנדה כתיב "את מקורה

1 אֶשְׁתּוֹ בְּחַיֵּי אֶשְׁתּוֹ⁴⁴, וְעַל בֵּת בָּתָהּ, וְעַל בֵּת בָּתָהּ;
2 וְעַל אִם אֶשְׁתּוֹ, וְעַל אִם אִמָּהּ, וְעַל אִם אִבִּיהָ; וְהֵבֵא
3 עַל בֵּתוֹ⁴⁵, וְעַל בֵּת בָּתָהּ, וְעַל בֵּת בָּתָהּ.

(14) אבל לאחר מיתת אשתו, אינן בשריפה אלא בכרת, כמו שיתבאר לקמן פ"ב ה"ח. והוא-הדין לכל קרובות אשתו האמורות להלן, שאינן בשריפה אלא בחיי אשתו (שם). (15) אף-על-פי שאינה בת אשתו, כגון שנולדה לו בזנות - דינם בשריפה, והוא-הדין בתו מאשתו ומתה אשתו, שאמרנו למעלה שאין בה עונש שריפה משום בת אשתו.

4 ו. אֵין לָךְ עֲרוּהָ בְּחֵנֶק אֶלָּא אֶשֶׁת אִישׁ בְּלִבָּד⁴⁶;
5 שְׁנֵאָמַר: מוֹת יוֹמֶת הַנֶּאֱפֵף וְהַנֶּאֱפֵת, וּמִיתָה הָאִמּוּרָה
6 בְּתוֹרָה סֵתָם הִיא חֵנֶק⁴⁷. וְאִם הִיתָה בֵּת כֶּהֱן - הִיא
7 בְּשִׁרְפָה⁴⁸, וּבּוֹעֵלָה בְּחֵנֶק⁴⁹; שְׁנֵאָמַר: וּבֵת אִישׁ כֶּהֱן
8 כִּי תִחַל לְזִנּוֹת, בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף. וְאִם הִיתָה נִעְרָה
9 מֵאִרְשָׁה - שְׁנֵיהֶם בְּסִקְלָה; שְׁנֵאָמַר: כִּי תִהְיֶה נִעְרָה
10 בְּתוֹלָה וְגוֹמֶר, וְסִקְלָתָם אֹתָם בְּאֲבָנִים. וְכָל מְקוֹם
11 שְׁנֵאָמַר בְּתוֹרָה: מוֹת יוֹמֶתוֹ דְּמִיתָהּ בָּם - הָרִי הֵן
12 בְּסִקְלָה⁵⁰.

(16) גם מאורסה בכלל אם היא בוגרת (בת י"ג שנה ויום אחד), ראה לקמן פ"ג ה"ד. (17) סנהדרין נב, א. (18) שם עה, א. (19) שם פט, א. (20) שם נג, א.

13 ז. שְׁאֵר הָעֲרִיּוֹת כֶּלֶן - בְּכֶרֶת⁵¹ בְּלִבָּד, וְאֵין בָּהֶם
14 מִיתַת בֵּית דִּין. לְפִיכָךְ⁵², אִם הָיוּ שְׁם עֲדִים וְהִתְרַאָּה
15 - בֵּית דִּין מְלָקִין אוֹתָן⁵³; שֶׁכָּל חֲכָמֵי בְּרִיתוֹת -
16 לוֹקִין⁵⁴.

(21) כריתות ב, א. (22) הואיל שהלאו לא ניתן לעונש מיתת בית-דין, אבל כשיש עונש מיתת בית-דין - אין לוקין אפילו אם התרוהו למלקות (ראה למעלה הערה ח). (23) מכות יג, א. (24) שם.

17 ח. הֵבֵא עַל אַחַת מִחֲבִי לְאוֹיֵן⁵⁵ בְּמִזֵּיד - הוּא לֹקָה
18 וְהֵבֵא⁵⁶. וְאִם בְּשׁוּגָג - פִּטוּרִין מִכָּלוּם⁵⁷. וְהֵבֵא עַל
19 אַחַת מִהַשְּׁנִיּוֹת⁵⁸ בְּמִזֵּיד - מִכָּן אוֹתוֹ⁵⁹ מִכַּת מְרֻדוֹת⁶⁰
20 מִדְּבָרֵיהֶם. אֲבָל הֵבֵא עַל אַחַת מִחֲבִי עֲשֶׂה⁶¹ - אֵינוֹ
21 לֹקָה. וְאִם הָיוּ אוֹתָם בֵּית דִּין מִכַּת מְרֻדוֹת כְּדִי
22 לְהִרְחִיק מִן הָעֵבֶרָה - הָרְשׁוּת בִּידָם⁶².

(25) נשים שהתורה אסרה בעילתן בלאו, ולא הטילה על העובר עונש כרת, כגון ממזרת לישראל או גרושה לכהן הדיוט, ואלמנה לכהן גדול, ראה פ"א מהל' אישות ה"ז. (26) כריתות י, ב. (27) שאין קרבן על שוגג אלא בחייבי כריתות. (28) עריות האסורות מדברי סופרים, ונקראות שניות מפני שהן שניות לעריות ראשונות האסורות מן התורה, וכולן מנויות בפ"א מהל' אישות ה"ו. (29) חייבים להכותו. (30) "ולמה קורין אותן מכת מדרות? שמדר בדברי תורה ובדברי סופרים" (ערוך). ולא קבעו חכמים מספר המכות, ונמסר לבית-דין להחליט בכל מקרה ומקרה לפי שיקול דעתם. (31) כגון מצרית ואדומית עד דור

קח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט"ז תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מיתה או פרת או מלקות; והיא פטורה מכלום⁶¹,
אלא אם כן היתה גדולה. ואם היתה פחותה מזה -
הרי שניהן פטורין, שאין ביאתה ביאה⁶². וכן אשה
גדולה שפא עליה קטן: אם היה בין תשע שנים⁶³
ויום אחד ומעלה - היא חייבת פרת או מיתה או
מלקות, והוא פטור; ואם היה בין תשע שנים⁶⁴
ולמטה - שניהם פטורין.

(61) קטנה אינה בת עונשין, נדה מד, ב. (62) בפירוש
המשנה לרבינו שם כתוב: "זוה הדבר הלכה למשה מסיני".
וכן משמע מגמרא שם מה, א. במעשה דרבי עקיבא.
(63) שם מה, א.

יד. הפא על הזכר או הביא זכר עליו, פיון
שהערה⁶⁴, אם היו שניהם גדולים - נסקלים;
שאמר: ואת זכר לא תשכב - בין שהיה בועל או
נבעל⁶⁵. ואם היה קטן בין תשע שנים ויום אחד
ומעלה⁶⁶ - זה שפא עליו או הביא על עצמו נסקל,
והקטן פטור⁶⁷. ואם היה הזכר⁶⁸ בין תשע או פחות⁶⁹
- שניהן פטורין⁷⁰. וראוי לבית דין להפנות הגדול
מפת מרדות⁷¹, לפי ששכב עם זכר, ואף על פי
שהוא פחות מבין תשע.

(64) סנהדרין נה, א. (65) שנאמר "לא תשכב", אזהרה
לשוכב (לבושל), ואנו קוראים גם "לא תשכב" - אזהרה
לנשכב (לנבעל). כריתות ג, א. (66) סנהדרין, שם.
(67) שאינו בין עונשין. (68) השוכב או הנשכב.
(69) כלומר, שלא מלאו לו תשע שנים ויום אחד. (70) כרב,
בסנהדרין נד, ב שנשכב (נבעל) פחות מבין תשע שנים ויום
אחד, אינו מחייב את שוכבו. (71) כדרך מכת מרדות על
כל דבר שהוא פטור אבל אסור (מגיד-משנה).

טו. [אחד הפא על הזכר או] הפא על אנדרוגינוס⁷²
דרך זכרותו - חייב⁷³; [ואם פא עליו דרך נקבותו -
פטור]⁷⁴. והטמטום - ספק הוא⁷⁵. לפיכך, הפא על
הטמטום או על אנדרוגינוס [דרך נקבותו] - מכין
אותו מפת מרדות⁷⁶. והאנדרוגינוס מתר לשא
אשה⁷⁷.

(72) אדם שיש לו אברי המין של זכר ושל נקבה נקרא
אנדרוגינוס, מלה זו יוונית היא: אנדרו - זכר, גינוס - נקבה
(ערוך ערך אנתרופי). (73) כבא על הזכר, כרבי אליעזר,
יבמות פא, ב (74) שם פג, ב: "במה דברים אמורים,
בזכרות שלו. אבל בנקבות שלו - פטור". (75) אברי המין
אטומים, ואין אנו יודעים בו אם הוא זכר או נקבה.
(76) כמבואר למעלה הי"א, הערה נ. (77) שם פא, א. אע"פ
שלגבי קידושין הוא ספק אשה (ראה בפ"ד מהל' אישות
הי"א) וינשים המסוללות (מתחככות משום תאוה) זו בזו
אסור" (להלן פכ"א ה"ח) - באנדרוגינוס מותר (מגיד-
משנה).

טז. הפא על הבהמה או שהביא בהמה עליו - שניהן

הערה, מכאן להעראה מן התורה. ושאר עריות למדים אנו
בהיקש מנדה (שם נד.). (45) כמבואר למעלה בהלכות
ד"ח. (46) כן היא גירסת ה'מגיד משנה' ו'מגדל עוז', וכן
הוא ברפוס רומי ר"מ, ובכת"י התימנים. (47) סנהדרין נד,
א: "משכבי אשה (ויקרא יט, יג). מגיד לך הכתוב ששני
משכבות באשה" - "לחייב בכל עריות כדרכה ושלא
כדרכה" (רש"י שם). (48) ואפילו שלא כדרכה (הוריות ד.)
ובכתב"יד התימנים: משהערה בה שלא כדרכה.

יא. פל הפא ביאה אסורה פלא קשוי⁴⁹, אלא שהיה
האבר שלו מודלדל כמו אבר המותם, כגון החוליים,
או מי שגולדל כף, כגון סריס חמה, אף על פי
שהכניס את האבר בידו - אינו חייב לא פרת ולא
מלקות, ואין צריך לומר מיתה; שאין זו ביאה⁵⁰.
אבל פוסל הוא מן התרומה⁵¹, ובית דין מכין את
שניהם מפת מרדות⁵².

(49) בלשון הגמרא "משמש מת", היינו שהאבר כמו מת.
(50) שבועות יח, א. (51) בת כהן כל זמן שהיא בבית
אביה, ואשת כהן מותרות לאכול תרומה. ואם נבעלה לפסול
לה - נפסלה מלאכול תרומה (פ"ו מהל' תרומות ה"ו).
ומשמיענו רבינו כאן, שאם הפסול לה שימש באבר מת, גם
כן פוסל אותה מן התרומה (סוטה כו:). (52) שלא נאמר
פטור אלא ממיתה ומעונש, אבל אסור לעשות כן, וכל
שעבר על דבר שהוא פטור אבל אסור, מכין אותו מכת
מרדות (מגיד-משנה).

יב. הפא על ערוה מן העריות כמתעסק⁵³, אף על
פי שאין פונתו לכף⁵⁴ - חייב⁵⁵. וכן בחיבי לאוין
ובשניות⁵⁶. אבל הפא על ערוה מן העריות והיא
מתה⁵⁷ - פטור מכלום. ואין צריך לומר בחיבי לאוין
שהוא פטור. והפא על הטרפה⁵⁸, או ששכב עם
בהמה טרפה - חייב; חי הוא⁵⁹, אף על פי שסופו
למות מחלי זה. ואפלו שחטט⁶⁰ בה שגי סימנין ועדין
היא מפרקסת - הפא עליה חייב, עד שתמות או עד
שיתיי ראשה.

(53) שלא נתכוין לביאה ובא עליה. ויש מפרשים, שנתכוין
לאשתו ונודמנה לו אחותו (מגיד-משנה). (54) ובשאר
עבירות - המתעסק פטור מקרבן (כריתות יט.). (55) קרבן,
בגמרא שם: "המתעסק בחלבים ועריות, חייב שכן נהנה",
שההנאה באה לו ממעשה איסור, וכל זה אינו אלא לענין
קרבן, אבל מיתה או מלקות אין עונשין אלא במזיד והתראה
(מגיד-משנה). (56) מתעסק חייב. כלומר, חטא וחייב
עונש מן השמים, כי אין קרבן בחייבי לאוין שוגגים, והם
פטורים מכלום (כסף-משנה). וראה ראב"ד. (57) יבמות
נה, ב. (58) סנהדרין עח, א. (59) יבמות קכ, ב.
(60) חולין קכא, ב: "והרובעה חייב" (חידושים ומקורות על
הרמב"ם מהרש"ש).

יג. פל אשה אסורה מאלו, אם היתה בת שלש
שנים ויום אחד ומעלה, גדול הפא עליה - חייב

כ. מי שהחזק בשאר פשר - דנין בו על פי החזקה, 29
אף על פי שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב. ומלקין 30
ושורפין וסוקלין וחונקין⁹² על חזקה זו. כיצד? הרי 31
שהחזק שזו אחותו או בתו או אמו, וכא עליה בעדים 32
- הרי זה לוקה או נשרף או נסקל, ואף על פי שאין 33
שם ראיה ברורה שזו היא אחותו או אמו או בתו, 34
אלא בחזקה בלבד. ומעשה באשה אחת שבאת 35
לירושלים ותינוק מרכב לה על כתפה, והגדילתו 36
בחזקת שהוא בנה, וכא עליה, והביאה לבית דין 37
וסקלוה. ראיה לדין זה: מה שדנה תורה במקלל אביו 38
ומכה אביו שיומת. ומניין לנו ראיה ברורה שזה 39
אביו? אלא בחזקה⁹³. כך שאר קרובים בחזקה. 40

(92 קדושין פ, א. 93 "ירושלמי" קידושין פ"ד, ה"י.

כא. איש ואשה שבאו ממדינת הים, הוא אומר: 41
זאת אשתי, והיא אומרת: זה בעלי, אם החזקה 42
בעיר שלשים יום⁹⁴ שהיא אשתו - הורגין עליה⁹⁵; 43
אבל בתוך השלשים יום - אין הורגין עליה משום 44
אשת איש⁹⁶. 45

(94 בבא-בבא קטז, ב. 95) אם זינתה. (96) אבל מכת 46
מדרות יש בה משום ספק, כמו שכתוב למעלה ח"ט, ולהלן 47
פ"ג ועוד. ראה בהגהות רבי עקיבא איגר למעלה ח"ט.

כב. האשה שהחזקה נדה⁹⁷ בשכונותיה⁹⁸ - בעלה 46
לוקה עליה משום נדה. המקנא לאשתו⁹⁹ ונסתרה, 47
וכא עד אחד והעיד שנטמאה, והיה בעלה כהן וכא 48
עליה אחר כך - הרי זה לוקה עליה¹⁰⁰ משום 49
זונה¹⁰¹; אף על פי שעקר העדות בעד אחד¹⁰², כבר 50
החזקה בזונה¹⁰³. 51

(97 קידושין פ, א. 98) "שראה שכנותיה היום מלובשת 46
בגדי נדותה" (רש"י שם). (99) "ירושלמי" סוטה פ"ו ה"ב. 47
(100) אם העידו שנים שבא עליה. (101) שכהן אסור בה 48
שכתוב: "אשה זונה . . . לא יקחו" (ויקרא כא, ז). ולאחר 49
קנוי וסתירה אפילו עד אחד נאמן לומר שנטמאה (ראה פ"א 50
מהל' סוטה ה"ד). (102) "ירושלמי" שם: "עיקר עדותו לא 51
בעד אחד הוא". פירוש: העדות שבא עליה היא העדות 46
העיקרית, ועל זה יש שני עדים. ובדפוס רומי ר"מ: "אע"פ 47
שארין עיקר העדות בעד אחד". והכוונה אף-על-פי שבכל 48
התורה כולה, אין עדות פחות משנים. (103) שלאחר קינוי 49
וסתירה, גם עד אחד שהעיד שנטמאה - נאמן להחזיקה 50
לזונה. [ביבמות נו, א - אמרו, שגם ישראל לוקה משום לא 51
יוכל בעלה וכו', אולם ב"ירושלמי" הנ"ל, ששם מקור דין 46
זה, אמרו בפירוש "כהן", ומשמע שישראל אינו לוקה משום 47
טומאה. וראה ראב"ד ומגיד-משנה כאן].

כג. האב שאמר: בתי זו¹⁰⁴ מקדשת היא לזה, אף 52
על פי שהוא נאמן¹⁰⁵ ותנשא לו¹⁰⁶, אם זנתה - אינה 53
נסקלת על פיו¹⁰⁷, עד שיהיו שם עדים שנתארסה 54

נסקלין⁷⁸; שנאמר: ובכל בהמה לא תתן שכבתך - בין 1
שרבעה או הביאה עליו. ואחד בהמה ואחד חיה⁷⁹ 2
ועוף⁸⁰ - הכל בסקילה. ולא חלק הכתוב בבהמה בין 3
גדולה לקטנה; שנאמר: ובכל בהמה - אפלו ביום 4
לדתה⁸¹, (הבא עליה בין בדרבה בין שלא בדרבה)⁸², 5
בין שהערה בה⁸³ או שהערתה בו חיב. 6

(78) סנהדרין נד, א. (79) שהיה בכלל בהמה, בבא קמא נד, 1
ב. (80) היינו נרבע, שאין רובע בעוף, ראה זבחים פה, ב. 2
ובבבא-קמא נד, ב - אמרו שבכל מקום שזה עוף לבהמה, 3
לומדים בהמה בהמה משבת. (81) סנהדרין נד, ב: "בהמה 4
עשו בה קטנה כגדולה". (82) שם נה, א. (83) שם.

יז. קטן בן תשע שנים ויום אחד שבא על הבהמה 7
או הביאה עליו - היא נסקלת על ידו⁸⁴, והוא פטור. 8
היה בן תשע⁸⁵ או פחות - אין סוקלין את הבהמה. 9
וכן קטנה בת שלש שנים ויום אחד שהביאה בהמה 10
וחיה עליה, בין בהמה גדולה בין בהמה קטנה, בין 11
שהערתה בה הבהמה, (בין בדרבה בין שלא 12
בדרבה) - הבהמה נסקלת⁸⁶, והיא פטורה. ואם 13
היתה גדולה - שניהן נסקלין. ואם היתה מבית שלש 14
שנים ולמטה - אין הבהמה נסקלת⁸⁷. 15

(84) נדה מה, א. (85) שצריך שיהיה בן תשע שנים ויום 1
אחד, כמפורש בגמרא שם, ולמעלה ה"ד. (86) שם מה, 2
ב: "בת שלש שנים ויום אחד . . . ואם בא עליה אחד מכל 3
העירות . . . מומתין על-ידה". "אחד מכל עירות ואפילו 4
בהמה" (סנהדרין נה:). (87) שאין ביאתה ביאה.

יח. וכן השוכב עם הבהמה בשגגה⁸⁸, והאשה 16
שהביאה את הבהמה עליה בשגגה - אין הבהמה 17
נסקלת על ידו, ואף על פי שהן גדולים. כל העירות 18
כלן שהיה אחד גדול ואחד קטן - הקטן פטור, 19
והגדול חיב, כמו שבארנו⁸⁹. אחד ער ואחד לשן - 20
הישן פטור. אחד מזיד ואחד שוגג - המזיד חיב, 21
והשוגג מביא קרבן. אחד אנוס ואחד ברצון - 22
האנוס פטור, כמו שבארנו⁹⁰. 23

(88) בעיא בסנהדרין שם: אם מה שהבמה נסקלת הוא משום 1
שבאה על-ידה תקלה לאדם שנהרג, וכאן - כששגג - הרי 2
אינו נהרג, גם הבהמה אינה נהרגת. או משום קלון שבא 3
על-ידה, ואף בשוגג יש קלון, והבעיא לא נפשטה שם, ואין 4
סוקלין אותה מספק (מגיד-משנה). (89) למעלה ה"ג. 5
(90) למעלה ה"ט.

יט. אין העדים נזקקין לראות המנאפים שהערו זה 24
בזה והקנים כמכחול בשפופרת; אלא משיראו אותן 25
דבוקין זה עם זה⁹¹ בדרך כל הבועלין - הרי אלו 26
נהרגין בראיה זו. ואין אומרים שמה לא הערה, 27
מפני שחזקת צורה זו שהערה. 28

(91) מכות ז, א: "במנאפים - משיראו כמנאפים".

קי שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט"ז תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כא. (14) ה' אישות פ"א ה"ה. (15) מכות ה, ב - שנאמר: "אחותן בת אביך או בת אמך" (ויקרא יח, ט).

ג. בת אשת אביו שהיא אחותו מאביו - הרי היא ערוה עליו; שנאמר: ערות בת אשת אביך מולדת אביך. אבל אם נשא אביו אשה, ויש לה בת מאיש אחר - אותה הבת מתרת לו¹⁶; שאין זו מולדת אביו. והלא¹⁷ משום אחותו חייב עליה, ולמה נאמר: בת אשת אביך? לחייב עליה אף משום זה¹⁸.

(16) 'תורת כהנים', קדושים סוף פרק יא: "יכול אפילו מאיש אחר, תלמוד-לומר מולדת אביך". (17) חזון לראש דבריו, ומן "אבל" עד "אביו" הוא מאמר מוסגר. (18) כלומר, אף משום בת אשת אב.

ד. לפיכך, הבא על אחותו שהיא בת נשואת אביו - חייב שתיים: אחת משום ערות אחותך, ואחת משום ערות בת אשת אביך. אבל אם אנס אביו אשה או פתה אותה והוליד ממנה בת ובא עליה - אינו חייב אלא משום אחותו¹⁹ בלבד; שאין בת האנוסה בת אשת אביו.

(19) כמבואר בה"ב.

ה. אחות אמו, בין אחותה מאביה בין אחותה מאמה²⁰, בין מן הנשואין בין מזנות²¹ - הרי זו ערוה עליו משום אחות אם. וכן אחות האב, בין מן האם בין מן האב, בין מן הנשואין בין מזנות - הרי זו ערוה עליו משום אחות אב.

(20) יבמות נד, ב. (21) קרובות אלו הן "שאר בשר", ואסורות אפילו בלא אישות (מגיד-משנה).

ו. הבא על אשה דרך זנות והוליד ממנה בת - אותה הבת ערוה עליו משום בתו²². ואף על פי שלא נאמר בתורה ערות בתך לא תגלה, מאחר שאסר בת הבת שתק מן הבת²³. ואסורה מן התורה²⁴, ואינו מדברי סופרים²⁵. לפיכך, הבא על בתו מנשואתו - חייב שתיים²⁶: משום בתו, ומשום ערות אשה ובתה.

(22) סנהדרין עו, א. (23) "שתק הכתוב מלזכרה, להיותה אפשר להתלמד בגזירה-שוה" (ספר המצוות לרבינו, מצות לא-תעשה שלו). (24) שאנו למדים זאת מ'גזירה שוה', נאמר (ויקרא יח, י) "ערות בת בנך . . . כי ערות הנה", ונאמר (שם, יז) "ערות אשה ובתה . . . שארה הנה". כמו שבאסור אשה ובתה נאסרה בתה, כן גם באיסור בת בנו נאסרה בתו (סנהדרין עו). ובהל' מאכלות אסורות פ"ט ה"ב, כתב רבינו, שמאחר שאסר בת הבת, מובן מאליה שהבת אסורה, וזה כדעת אב"י שם. ואף-על-פי שאין לומדים אזהרה מקל-וחומר, כאן גילויי דברים פשוטים ומובנים (גילוי מילתא בעלמא, שם). (25) אף-על-פי שכל דבר הנלמד באחת משלוש-עשרה מדות (שהתורה נדרשת בהן)

בפניהם. וכן האשה¹⁰⁸ שאמרה: מקדשת אני - אינה נהרגת על פיה, עד שהיה שם עדים או תחזוק¹⁰⁹.

(104) נערה. (105) שהתורה האמינתו, שנאמר: "את בתי נתתי לאיש הזה" (דברים כב, טז). (106) לאיש הזה ואסורה לאחרים (קידושין סד). (107) שהתורה האמינה לו רק לאיסורא, אבל לא לקטלא, כרב ולא כרב אסי (שם סג). (108) שם. (109) באופן האמור בהכ"א.

פרק שני

(1) יבאר שארבע נשים אסורות על האדם לעולם: אחותו מזנות או בתו שנולדה לו מזנות שהן ערוה עליו: המקדש אשה כמה נשים נאסרו לו: וחמותו לאחר מיתה: עבר ונאף אחת משבע נשים אלו אם נאסרה אשתו עליו: הבועל אשה דרך זנות אם נאסרו עליו קרובותיה: הנטען על הערוה אם ידור עמה במבוי: הבא על אשה ובתה דרך זנות אם נעשות ערוה זו לזו: מצות חכמים שישא אדם בת אחותו.

א. אשת אביו, ואשת בנו, ואשת אחיו, ואשת אחי אביו - ארבעתן ערוה עליו לעולם, בין מן הארוסין בין מן הנשואין, בין שנתגרשו בין שלא נתגרשו, בין בחיי בעליהן בין אחר מיתת בעליהן; חוץ מאשת אחיו² שלא הניח בן³. ואם בא על אחת מהן בחיי בעלה - חייב שתיים⁴: משום שאר בשר⁵, ומשום אשת איש; שהרי שניהם⁶ האסורין באין בפחד⁷.

(2) שמת מבלי לגרשה. (3) כלומר, זרע, בן או בת או נכד ונין, שמצוה ליבמה, כמפורש בתורה (דברים כה, ה). (4) שתי חטאות, אם שגג (סנהדרין נג). (5) כלומר, משום קורבה: אשת אביו. (6) בכתב-יד התימנים: שני. (7) בשעת הקידושין, ולכן אין כאן משום "אין איסור חל על איסור" (יבמות לג. ולהלן פי"ז ה"ח), כי הכל מודים שבבת אחת חלים שני האיסורים.

ב. לפיכך, הבא על אמו שהיא אשת אביו - חייב שתיים, בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו⁸: אחת משום אמו, ואחת משום אשת אביו⁹. אחד אחיו מאביו או אחיו מאמו¹⁰, בין מנשואין בין מזנות¹¹ - אשתו ערוה¹² עליו. אבל אשת אחי אביו מן האם - הרי היא שניה¹³, כמו שבארנו¹⁴. ואחד אחותו מאביו או מאמו¹⁵, בין מן הנשואין בין מזנות, כגון שזנתה אמו או אביו עם אחרים והיתה לו אחות מזנות - הרי זו ערוה עליו; שנאמר: מולדת בית או מולדת חוץ.

(8) סנהדרין נד, א. (9) שם נג, א. ולא כתב גם משום "אשת איש", שהרי מדובר כאן גם ב'לאחר מיתת אביו'. ראה ב'לחם משנה'. (10) יבמות נה, א. (11) שם כב, א. (12) שאחיו נקרא מכל מקום. (13) מדברי סופרים, שגזרו על אשת אחי האב מן האם, משום אשת אחי האב מן האב - שהיא ערוה מן התורה - שגם כאן יש צד אב (יבמות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט"ז תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קיא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואחר-כך נתברר שהיא חיה - השניה צריכה גט (ראה שם הטעם), ולפיכך נאסרה עליו ארוסתו, שמא יאמרו נושא אחות גרושתו, אבל אם בא על אחות ארוסתו בזנות, אינה צריכה גט, ואינה אוסרת ארוסתו עליו, ובזה מסולקת השגת הראב"ד (מגיד-משנה).

יא. הַבּוֹעֵל אִשָּׁה דֶּרֶךְ זָנוּת - לֹא נֶאֱסָרוּ עָלָיו קְרוֹבוֹתֶיהָ³⁹, שֶׁהֵן הַשְּׂבַע נָשִׁים שֶׁאֲמָרְנוּ. אֲבָל חֻקִּים אֲסֻרוֹת⁴⁰ עַל מִי שֶׁנֶּאֱפָף עִם אִשָּׁה לְשֵׁא אֶחָת מִן הַשְּׂבַע נָשִׁים קְרוֹבוֹתֶיהָ כֹּל זֶמֶן שֶׁהַזֵּנוּת קִיָּמָתָהּ⁴¹; מִפְּנֵי שֶׁהַזֵּנוּת בָּאָה לְקְרוֹבוֹתֶיהָ לְבַקֵּר אוֹתָן, וְהוּא מְתַיַּחֵד עִמָּה, וְלִבּוֹ גָּס בָּהּ, וְיָבוֹא לְיָדֵי עֲבָרָה שֶׁיִּכְבֵּל הָעֲרוּהָ. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוּ נִטְעָן⁴² עַל אִשָּׁה - הֲרִי זֶה לֹא יִשָּׂא⁴³ אֶחָת מִקְרוֹבוֹתֶיהָ עַד שֶׁתָּמּוּת זֶה שֶׁנִּטְעָן עָלֶיהָ. וְאִם כֵּנִסָּה⁴⁴ הַקְּרוֹבָה שֶׁזָּנוּהָ עִם קְרוֹבוֹתֶיהָ - לֹא יוֹצֵא.

(39) יבמות צז, א. (40) שם: מדרבנן. (41) שם בגמרא על המשנה האומרת: נושאין לכתחילה, היינו לאחר שהזונה מתה. (42) נחשד ויצא עליו קול (רש"י שם צז.). (43) שם כז, א. (44) תוספתא יבמות פרק ד, ה.

יב. מִי שֶׁנִּטְעָן עַל עֲרוּהָ אוֹ שִׁינָּא לוֹ שֵׁם רַע עִמָּה - לֹא יְדוּר עִמָּה בְּמִבּוֹי אֶחָד⁴⁵, וְלֹא יִרְאֶה בְּאוֹתָהּ שְׂכֻנָּה. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד⁴⁶ שֶׁהָיוּ מְרַנְּנִין אַחֲרָיו עִם חֲמוּתוֹ, וְהָיוּ אוֹתוֹ חֻקִּים מִכַּת מִרְדּוֹת מִפְּנֵי שֶׁעֲבָר עַל פֶּתַח בֵּיתָהּ.

(45) למד דין זה ממעשה שהיה אצל רב ששת (קדושין יב:), שמובא בסוף ההלכה כאן. ונראה מדברי רבינו שאין לוקין מכת מרדות אלא בחמותו, מפני שלבו גס בה, אבל לא בשאר עריות (מגיד-משנה). וב'תוספות' המיוחסות לר"י הזקן (קידושין שם) כתוב, שלמדו דין זה מכהן שגירש את אשתו, שאמרו (כתובות כז:): "לא תדור עמו במבוי". (46) קידושין, שם.

יג. הַבָּא עַל אִשָּׁה וּבִתָּה דֶּרֶךְ זָנוּת, אוֹ עַל אִשָּׁה וְאֶחָתָהּ וְכִינָּא כֶּהֱן - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁבָּא עַל שְׁתֵּי נָשִׁים נִבְרִיתִי; שֶׁאֵין נַעֲשׂוֹת עֲרוּהָ זֶה עִם זֶה אֲלֵא בְּנִשְׁוֹאִין, לֹא בְּזָנוּת⁴⁷. וְכֵן אִם אָנֹס אֲבִיו⁴⁸ אוֹ בִּנוֹ אוֹ אֶחָיו אוֹ אֶחִי אֲבִיו אִשָּׁה אוֹ פֶּתַח אוֹתָהּ - הֲרִי זֶה מִתֵּרֵת לוֹ וְיִשָּׁאנָהּ; שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֲלֵא אִשָּׁת, וְאֵין כָּאֵין אִישׁוֹת.

(47) יבמות צז, ב: "דרך ליקוחין אסרה תורה", "שהיתה ראשונה לקוחתו, חייב על השניה כשבא עליה" (רש"י). (48) שם.

יד. אֲבִיו אוֹ בִּנוֹ שֶׁנִּשָּׂא אִשָּׁה - הֲרִי זֶה מִתֵּרֵת לְשֵׁא בִּתָּהּ אוֹ אִמָּה, כְּמֹ שֶׁבָּאֲרֵנוּ⁴⁹. וּמִתֵּרֵת לְאָדָם לְשֵׁא אִשָּׁת בֶּן אֶחָיו⁵⁰. וְנוֹשֵׂא אָדָם אִשָּׁה וּבִת אֶחָתָהּ אוֹ בֵּת אֶחָתָהּ כֶּאֱחָתָהּ⁵¹. וּמִצְוַת חֻקִּים⁵² שֶׁיִּשָּׂא אָדָם בֵּת

נקראים "דברי סופרים" (בשורש השני ב'ספר המצוות) אולם כאן (באיסור בתו) - אם כי זה נלמד ב'גזירה שוה' או בקל-חומר (כמבואר בהערה הקודמת) - אומר רבינו שאיסורה מן התורה ולא מדברי סופרים, מפני שזה רק גילויי הדברים המובנים מאליהם. ראה מגיד-משנה כאן, ובפ"א מהל' אישות ה"ב. (26) שתי חטאות אם שגג, ששני האיסורין באו כאחד, וכמבואר למעלה ה"א.

ז. פִּינּוּן שֶׁקָּדַשׁ אָדָם אִשָּׁה נֶאֱסָרוּ²⁷ עָלָיו מִקְרוֹבוֹתֶיהָ שֵׁשׁ נָשִׁים, וְכָל אֶחָת מֵהֶן עֲרוּהָ עָלָיו לְעוֹלָם, בֵּין כֵּנִסָּה²⁸ בֵּין גִּרָשׁ, בֵּין בְּחַי אִשָּׁתוֹ בֵּין לְאַחַר מוֹתָהּ. וְאֵלּוּ הֵן: אִמָּה וְאָם אִמָּה וְאָם אֲבִיהָ, וּבִתָּה וּבֵת בִּתָּה וּבֵת בָּנָה. וְאִם בָּא עַל אֶחָת מֵהֶן בְּחַי אִשָּׁתוֹ - שְׁנִיָּהּ נִשְׁרָפִין²⁹.

(27) 'דרך ארץ רבה' ריש פרק א. (28) הכניסה לחופה. (29) סנהדרין עה, א.

ח. בָּא עָלֶיהָ³⁰ לְאַחַר מִיתַת אִשָּׁתוֹ - הֲרִי אֵלּוּ בְּכֶרֶת³¹, וְאֵין כֶּהֱן מִיתַת בֵּית דִּין³². שֶׁנֶּאֱמַר: בָּאֵשׁ יִשְׂרָפוּ אוֹתוֹ וְאֶתָּהּ; בְּזֶמֶן שֶׁשְּׁתֵּיהֶן קִיָּמוּת, שֶׁהֵן אִשָּׁתוֹ וְזֶה שֶׁבָּא עָלֶיהָ - הֲרִי הוּא וְהָעֲרוּהָ נִשְׁרָפִין, וּבְזֶמֶן שֶׁאֵין שְׁתֵּיהֶן קִיָּמוּת - אֵין שֵׁם שְׂרָפָה.

(30) על אחת משש העריות שנוכרו למעלה. (31) שם עו, ב - פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא, ופסק כרבי עקיבא לפי הכלל: "הלכה כרבי עקיבא מחבירי" (מגיד-משנה). ומה שאמרו שם: "ורבי עקיבא סבר איסורא בעלמא", מפרש רבינו דהיינו איסור כרת, וביחס למיתות בית-דין קרא לכרת "איסורא בעלמא", וכן נמצא בקידושין סב, א - "אם שכב . . . אל איסורא בעלמא", אף-על-פי שיש שם כרת (חדושי הרמ"ה לסנהדרין, ו'מאירי' שם). (32) כל הקרובות המפורטות בהלכה זו, נלמדו מחמותו (סנהדרין עה. עו.) וכיון שבחמותו לאחר מיתת אשתו אין בה שריפה, הוא-הדין בשאר הקרובות הנלמדות מחמותו (מגיד-משנה).

ט. וְכֵן אֶחָת אִשָּׁתוֹ - עֲרוּהָ עָלָיו עַד שֶׁתָּמּוּת אִשָּׁתוֹ³³. בֵּין אֶחָתָהּ מֵאִמָּה³⁴ בֵּין אֶחָתָהּ מֵאֲבִיהָ, בֵּין מִן הַנִּשְׁוֹאִין בֵּין מִזָּנוּת³⁵ - הֲרִי זֶה עֲרוּהָ עָלָיו.

(33) שכתוב: "ואשה אל אחותה לא תקח . . . בחייה" (ויקרא יח, יח). (34) יבמות נה, א. (35) וכמו שביארנו למעלה: דאין צורך לאישות בקרובות אלו.

י. עֲבָר וְנָאֵף עִם אֶחָת מִשְּׂבַע נָשִׁים אֵלּוּ, בֵּין בְּזָדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא וְהַנּוֹאֲפֵת בְּמִיתַת בֵּית דִּין אוֹ בְּכֶרֶת - לֹא נֶאֱסָרָה אִשָּׁתוֹ עָלָיו³⁶; חוּץ מֵאֶחָת אֲרוּסָתוֹ³⁷, שֶׁהִיא אוֹסֶרֶת אִשָּׁתוֹ עָלָיו, כְּמֹ שֶׁבָּאֲרֵנוּ בְּהִלְכוֹת גְּרוּשִׁין³⁸.

(36) שם צה, א: "שכיבתה אוסרתה, ואין שכיבת אחותה אוסרתה". (37) שם. (38) כלומר, באותו האופן המבואר בפ"י מהל' גירושין הלכה ח"י, היינו במקום שאחות ארוסתו צריכה גט, כגון ששמע שמתה ארוסתו ונשא אחותה

וזה רק כשלא התרו בו, אבל אם התרו בו חייב מלקות מן התורה כדין כל פנוי הבא על הפנויה.

1 אַחֲתוֹ, וְהוּא הָדִין לְבַת אָחִיו⁵³; שְׁנֵאֵמָר: וּמִבְּשָׂרָךְ
2 לֹא תִתְעַלֵּם⁵⁴.

10 ב. הָבָא עַל הַקְטָנָה¹² אִשֶּׁת הַגְּדוֹלָה¹³, אִם קִדְּשָׁה
11 אִבִּיהָ - הָרִי זֶה בְּחֻנְקָה, וְהִיא פְטוּרָה מִכָּלֹם¹⁴.
12 וְנֶאֱסָרָה עַל בַּעֲלָהּ¹⁵, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת סוּטָה.
13 וְאִם הִיא בַת מֵאוֹן¹⁶ - מִפֶּיִן אוֹתוֹ¹⁷ מִפֶּת מְרֻדוֹת,
14 וְהִיא מִתֵּרֶת לְבַעֲלָהּ, וְאֶפְלוּ הָיָה כִּפְהִין¹⁸.

(12) בת שלוש שנים ויום אחד. (13) שנישאת לו, אבל בקידושין לבד היא ארוסה ומיתתו סקילה. (14) שקטנה אינה בת עונשין. (15) אם זנתה ברצון. ודעת רבינו, שקטנה יש לה רצון ואין אנו אומרים ש"פיתוי קטנה אונס הוא".... ואף על פי שמעשה קטנה נחשב כשוגג שאין לך שוגגת על איסור קטנה, ו"האשה שזינתה תחת בעלה בשגגה... מותרת לבעלה" - סובר רבינו, שהאשה שזנתה אסורה לבעלה, לא מפני שעברה על איסור תורה, אלא מפני שבגדה מרצונה בבעלה, ובתורה כתוב: "איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ולכן אף אם לא ידעה שהתורה אסרה זנות תחת בעלה ושוגגת הייתה בדין - אך מכיוון שידעה שבמעשה זה היא בוגדת בו ("ומעלה בו מעל"), נאסרה לבעלה. ומה שאמרנו שאם זנתה בשוגג מותרת, היינו כשהייתה שוגגת בזנות, כגון שלא ידעה שהבועל אינו בעלה, ובקטנה - מכיוון שלדעת רבינו, פיתוי קטנה אינו נחשב כאונס - הרי "מעלה בו מעל" ולפיכך נאסרת לבעלה. (16) שאין לה אב, ואמה ואחיה קיבלו הקידושין, שקידושה אינן אלא מדרבנן. (17) את הבועל, אבל היא פטורה, שאינה בת עונשין. (18) מכיוון שמן התורה אינה אשת איש, הרי זה כפנוי הבא על הפנויה שלא עשאה זונה.

15 ג. בַּת כֹּהֵן שֶׁזִנְתָה בְּשִׂיחָה אִשָּׁה אִישׁ, בֵּין שֶׁהִיא
16 בַּעֲלָה כֹהֵן בֵּין שֶׁהִיא יִשְׂרָאֵל, וְאֶפְלוּ הָיָה בַּעֲלָהּ
17 מִמְּזוֹר¹⁹ אוֹ מִתֵּינִי²⁰ אוֹ שְׂאֵר מִתֵּיבֵי לְאוֹיִן²¹ - הָרִי זֶה
18 בְּשִׂרְפָּה, שְׁנֵאֵמָר: וּבַת כֹּהֵן כִּי תִחַל לְזִנוֹת, וּבִוְעָלָהּ
19 בְּחֻנְקָה. וְכֵן בַּת יִשְׂרָאֵל אִשָּׁה כֹהֵן - בְּחֻנְקָה, בְּדִין כָּל
20 אִשָּׁה אִישׁ.

(19) "הבא מערוה מהעריות". (20) אחד משבעה עממים (כנעני, אמורי, פריזי, חתי, חוי, יבوسی וגרגשי - שישבו בארץ ישראל לפני שנכבשה על ידי ישראל), - שנתגייר, כמו הגבעונים, נקראים נתינים. (21) אף על פי שביאתן פוסלתה מן הכהונה.

21 ד. הָבָא עַל נַעֲרָה²² מֵאִרְשָׁה²³ - שְׁנִיחָה בְּסָקִילָה.
22 וְאִינֶן חֵיבִין סָקִילָה עַד שֶׁתִּהְיֶה נַעֲרָה, בְּתוּלָה,
23 מֵאִרְשָׁה, וְהִיא בְּבֵית אִבִּיהָ²⁴. הִיתָה בּוֹגֶרֶת²⁵, אוֹ
24 שְׁנִכְנֶסָה לְחֻפָּה אֶף עַל פִּי שְׂלֹא נִבְעָלָה, אֶפְלוּ מִסְרָה
25 הָאֵב לְשִׁלּוּחֵי הַבַּעַל וְזִנְתָה בְּדֶרֶךְ - הָרִי זֶה בְּחֻנְקָה.

(22) "הביאה שתי שערות למטה בגוף במקומות הידועים לגידול שער והיא מבת שתיים עשרה שנה ויום אחד ומעלה נקראת נערה". (23) שהיו קידושין בלבד ולא נכנסה

(49) למעלה ה"ג בבתה של אשת אביו, והוא-הדין לאמה. (50) "ירושלמי" יבמות פ"א ה"ד, ודרך ארץ רבה" פ"א. (51) כריתות יד, ב: "שאשה אחת יכולה להיות חמותו ואם חמותו ואם חמיו והוא בהיתר, על-דרך זה שנשא אשה ובת אחיה ובת אחותה" (מגיד-משנה). (52) יבמות סב, ב. (53) ראה שם רש"י ו'תוספות'. (54) שם. "הנושא את בת אחותו, עליו הכתוב אומר: אז תקרא וה' יענה" (ישעיה נח, ט), "לעיל מיניה כתיב . . . ומבשרך לא תתעלם היינו . . . ונושא בת אחותו" (רש"י).

יום שני י"ז תשרי ה'תשפ"א

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר הבא על אשת קטן ואשת חרש ושוטה או על אשה שהיא מקודשת בספק: ודין הבא על קטנה אשת גדול: ובת כהן שזנתה בעודה אשת איש: ודין הבא על נערה מאורסה בוגרת או נערה: וקטנה בבית אביה או חוצה לה: דין מוציא שם רע: ודין נערה מאורסה שהיתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה: ודין ביאה שחייבין עליה משמות הרבה מלקיות הרבה: ודין מהי שפחה חרופה ושדין ביאתה משונה מכל ביאות האמורות בתורה.

3 א. הָבָא עַל אִשָּׁת קָטָן, אֶפְלוּ הִיתָה יְבָמָה² שְׂבָא
4 עָלֶיהָ בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - הָרִי זֶה פְטוּר³. וְכֵן
5 הָבָא עַל אִשָּׁת חֲרָשׁ⁴ וְשׁוֹטָה⁵ וְאִשָּׁת טְמֻמָּה⁶
6 וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס⁷, וְעַל הַחֲרָשָׁה⁸ וְעַל הַשׁוֹטָה⁹ אִשָּׁה
7 הַפְּקָחָה, וְעַל אִשָּׁה שֶׁהִיא מְקַדְּשֶׁת בְּסָפֵק אוֹ מְגַרְשֶׁת
8 בְּסָפֵק - כֹּלָן פְטוּרִין¹⁰. וְאִם הָיוּ מְזִידִין - מִפֶּיִן אוֹתָן
9 מִפֶּת מְרֻדוֹת¹¹.

(2) וביאה ביבמה אינה צריכה דעת וכוונה ו"הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון... קנה" - אף על פי כן פטור. (3) "אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קטן". (4) שאינו שומע ואינו מדבר, וקידושו ונישואיו אינן אלא מדרבנן. (5) "כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים... בכלל שוטים ייחשב". ונתקדשה ונישאת לו כשהיה שוטה, ואין לו דין קידושין ונישואין כלל. (6) "ספק אשה הוא". (7) "אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר או נקבה". "טומטום ואנדרוגינוס שקידשו אשה... הרי אלו קידושי ספק. (8) אינה שומעת ואינה מדברת ונישואיה אינן אלא מדרבנן. (9) נתקדשה ונישאת כשהיא שוטה, ואין לה נישואין אפילו מדרבנן. (10) שאין ממיתין אלא כשהקידושין הם קידושי תורה וודאיים ולא על קידושין ונישואין החלים רק מכוח תקנת חכמים ולא על קידושי ספק. (11) ואפילו בשוטה שאין לה קידושין ונישואין כלל, חייב מכת מרדות כבא על הפנויה לשם זנות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני י"ז תשרי – ספר קדושה – הלכות איסורי ביאה קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(39) "כלומר ראו גידולים שגדלתם". (40) שדינה כדין ארוסה. (41) דבזינתה בבית חמיה אין את הטעם "ראו גידולים שגדלתם".

י. באו עדים אחר שפגרה⁴² או אחר שפגלה בעלה, אף על פי שהעידו שזינתה בבית אביה כשהייתה נערה - הרי זו נסקלת בבית הסקילה⁴³.

(42) כעבור שישה חודשים מיום הבאת סימני נערות. (43) "נערה המאורסה שזינתה ומשבגרה הוציא עליה שם רע... מקדימין לבית הסקילה". ודעת רבינו, שכוונת הגמרא: לבית הסקילה, היינו, לא לפתח בית אביה ולא על פתח שער העיר, אלא למקום המיוחד ששם היו סוקלין, וסובר רבינו, כמו שהבגרות הבאה בין זנות לעדות, משנה את דינה, מפתח בית אביה לבית הסקילה, כך אם נבעלה לבעלה בין זנות לעדות, נסקלת בבית הסקילה, מפני שבשניהם, אם הייתה מזנה עכשיו, הרי דינה בחנק ואף על פי שאין דינה משתנה מסקילה לחנק, משתנה היא, מפתח בית אביה לבית הסקילה.

יא. היתה הורתה שלא בקדשה ולדתה בקדשה⁴⁴ - נסקלת על פתח שער העיר. כל מי שמצותה לסקל אותה על פתח שער העיר, אם היתה עיר שרפה עובדי פוכבים ומזלות-סוקלין אותה על פתח בית דין⁴⁵. וכל מי שמצותה לסקל אותה על פתח בית אביה, אם לא היה לה אב או שהיה לה אב ולא היה לו בית - הרי זו נסקלת בבית הסקילה. לא נאמר פתח בית אב אלא למצוה.

(44) שאמה נתגיירה לאחר ההריון ולפני הלידה. (45) והטעם: כי בעיר שרובה גויים אין שער העיר נקרא "שעריך" אלא שערי בית הדין קרויים כך.

יב. הפא על ערוה מן העריות ביאות הרבה - חיב ברת או מיתת בית דין על כל ביאה וביאה. אף על פי שאין בית דין יכולין להמית אלא מיתת אחת, הרי הביאות נחשבות לו פעברות הרבה. וכן אם פא ביאה אחת שחיבין עליה משמות הרבה⁴⁶, אם היה שוגג - מביא קרבן על כל שם ושם, אף על פי שהיא ביאה אחת, כמו שיתבאר בהלכות שגגות. ואם היה מזיד - הרי זו נחשבת לו פעברות הרבה. וכן יש פא ביאה אחת ולוקה עליה מלקיות הרבה, כמו שיתבאר.

(46) מלאוין הרבה.

יג. שפחה חרופה האמורה בתורה⁴⁷ היא שחצייה שפחה וחצייה פת חורין⁴⁸ ומקדשת לעבד עברי⁴⁹; שנאמר: לא יומתו פי לא חפשה. הא אם נשתחררה כלה - חיבין עליה מיתת בית דין⁵⁰; שהרי נעשית אשת איש גמורה, כמו שבארנו בהלכות אישות.

(47) "ואיש כי ישכב את אשה... והיא שפחה נחרפת לאיש". (48) שפחה של שני שותפים, ואחד שחררה ונשארה

(לחופה. (24) ברשות אביה. (25) אחרי שישה חודשים מיום שהביאה שתי שערות למטה בגוף נקראת בוגרת.

ה. והפא על קטנה²⁶ מארשה בבית אביה²⁷ - הוא בסקילה, והיא פטורה²⁸. ונערה מארשה פת פהן שזינתה - בסקילה.

(26) בת שלוש שנים ויום אחד ומעלה. (27) שאביה קיבל הקידושין. (28) שאינה בת עונשין.

ו. באו עליה עשרה והיא בתולה ברשות אביה זה אחר זה - הרי הראשון בסקילה, וכלן בחנק. (פמה) דברים אמורים? שבאו עליה בדרבה; אבל אם באו עליה שלא בדרבה - עדן היא בתולה, וכלן בסקילה).

ז. נערה מארשה שהייתה משחררת או גיורת, אף על פי שנשתחררה ונתגירה והיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד²⁹ - הרי זו בחנק³⁰, בכל אשת איש³¹.

(29) ואף אם נבעלה, היא בתולה, לפי שבתוליה חזורים, אף על פי כן דינה בחנק ולא כנערה המאורסה ישראלית. (30) שלא חייבה תורה סקילה כנערה המאורסה אלא בישראל, שנאמר: כי עשתה נבלה בישראל. (31) כשהיא מבת שלוש שנים ויום אחד ומעלה.

ח. דין חדש³² יש במוציא שם רע. ומה הוא החדוש? שאם נמצא הדבר אמת, ובאו עדים שזינתה כשהייתה נערה מארשה, אף על פי שזינתה אחר שניצאה מבית אביה³³, ואפלו שזינתה אחר שנכנסה לחפה³⁴ קדם בעילת הבעל - סוקלין אותה על פתח בית אביה. אבל שאר נערות מארסות, שלא היה להן דין הוצאת שם רע, שזינו מאחר שניצאו מבית האב - הרי הן בחנק, כמו שבארנו. הא למדת, שבאשת איש³⁵ שלש מיתות: יש אשת איש שהיא בחנק³⁶, ויש אשת איש שהיא בשרפה³⁷, ויש אשת איש שהיא בסקילה³⁸.

(32) "מוציא שם רע חידוש הוא". (33) מרשות אביה. (34) "דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא וזנתה בחנק, ואילו מוציא שם רע בסקילה". (35) אשה נשואה. (36) בת ישראל נשואה שזנתה. (37) בת כהן נשואה. (38) מוציא שם רע ונמצא אמת שזינתה אחר כניסתה לחופה.

ט. והיכן סוקלין נערה מארשה שזינתה? אם זנתה בבית אביה, אף על פי שלא העידו עליה העדים אלא אחר שבאה לבית חמיה (ונסת) - הרי זו נסקלת על פתח בית אביה³⁹; וזנתה בבית חמיה קדם שמיסר אותה האב⁴⁰, אף על פי שהעידו עליה אחר שחזרה לבית אביה - הרי זו נסקלת על פתח שער העיר והיא⁴¹.

21 מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת מִדְּבָרֶיהֶם, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶן
22 מְזִידִין וְגִדּוּלִים.

23 יז. בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וַיּוֹם אֶחָד שָׁפַח עַל שְׂפָתָהּ חֲרוּפָה
24 - הִיא לֹקָה, וְהוּא מִבִּיא קֶרֶפֶן⁵⁹. וְהוּא שִׁתְּהִיהָ
25 גִּדּוּלָה וּבִעוּלָה וּבִרְצוּנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; שְׁאִין הָאִישׁ
26 חֵיב קֶרֶפֶן עַד שִׁתְּתַחֵיב הִיא מַלְקוֹת, שְׁנֵאמַר: בִּקְרָת
27 תִּהְיֶה וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בן תשע שנים ויום אחד שבא על שפחה חרופה, היא לוקה
והוא מביא קרבן".

ומשיג הראב"ד "זה שיבוש, שלא מצינו קטן בר עונשין,
וקרבן זה מן העונשין הוא, והיא כמו כן פטורה דהא מקשו
אהדדי, והכי איתא בכריתות".

והביאור בזה: קטן הוא אמנם לא בר עונשין, אבל מצינו
בכמה מקומות שפעולה שמכשירה מצוה, מקבלת תוקף
וחשיבות של מצוה. ודוגמאות רבות לדבר: א. מכשירי
מצות מילה שמחללין את השבת עליהם לדעת ר"א, אף
שהם עצמם אינן חלק ממצות המילה. ב. בניית סוכה
שמברכין עליה לדעת הירושלמי, אף שאינה חלק ממצות
הישיבה בסוכה, ועוד.

ברמה גבוהה יותר, מצינו גם דברים שמקבלים חשיבות
לא רק בהיותם הגורמים את אפשרות המצוה אלא שהם
עצמם הפכו לחיוב. ולדוגמא, חינוך הקטן, שאמנם החיוב
הוא על האב, אבל הבן אינו רק אמצעי לקיום חיוב האב
אלא שקיום המצוה על-ידו הוא חיובו האישי, כמובא
בכמה מקומות ברמב"ם - "שכל קטן שיודע להתעטף
חייב בציצית כדי לחנכו במצוות", "הקטנים חייבין בברכת
המזון מדברי סופרים כדי לחנכן במצוות", "קטן שאינו
צריך לאמו כו' חייב בסוכה מד"ס כדי לחנכו במצוות",
"קטן יהודע לנענע חייב בלולב מד"ס כדי לחנכו במצוות".

על-דרך-זה אפשר להסביר את ההלכה ברמב"ם "גר
שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני, וכן קטן שהגדיל בין
שני פסחים חייבין לעשות פסח שני, ואם שחטו עליו
בראשון פטור". והגם שאין לכאורה משמעות למה
ששחטו עליו בראשון, שהרי לא היה בר חיוב כלל,
מכלי-מקום כיון שהתורה אמרה שהקטן יכול להיות
מהמנויים על קרבן הפסח, הרי שמצד מצוות התורה על
האב, נמצא הקטן ב"גדר" קרבן פסח.

ומכאן נבוא גם להסביר הדין של קטן הבא על שפחה
חרופה שחייב קרבן. בזה שהתורה תלתה את חיוב הקרבן
שלו בחיוב המלקות שלה ולהיפך, נתנה תוקף וחשיבות
למעשהו כזה הגורם חיוב מלקות, ולכן חייב קרבן על אף
היותו קטן שאין עליו חיוב מצוות.

משועבדת לשני כפי חלקו, הרי היא חצייה שפחה - החצי
שלא שוחררה, וחצייה בת חורין - החצי ששוחררה.
(49) כלומר רק לעבד עברי, שהרי לישראל היא אסורה, מצד
החצי של שפחות, שאסור לו לקחת שפחה כנענית לאשה,
ולעבד כנעני אסורה מצד החצי בת חורין שלה, שאסורה
לישראלית להינשא לעבד כנעני וראוייה היא לעבד עברי
בלבד, שמותר לו לקחת שפחה כנענית לאשה. (50) חנק.

1 יד. בִּיאת שְׂפָחָה זוּ מִשְׁנָה מִכָּל בִּיאוֹת אֲסוּרוֹת
2 שְׁבִתוֹרָה, שֶׁהִרִי הִיא לֹקָה, שְׁנֵאמַר: בִּקְרָת תִּהְיֶה⁵¹,
3 וְהוּא⁵² חֵיב קֶרֶפֶן אֲשֶׁם⁵³, שְׁנֵאמַר: וְהִבִּיא אֶת
4 אֲשָׁמוֹ. אֶחָד שׁוֹגֵג אֶחָד מְזִיד⁵⁴ בְּשִׂפְחָהּ חֲרוּפָה
5 מִבִּיא אֲשֶׁם⁵⁵. וְהָבָא עָלֶיהָ בִּיאוֹת הִרְבָּה, בֵּין בְּזִדּוֹן
6 בֵּין בְּשִׁגְגָה - מִבִּיא אֲשֶׁם אֶחָד. אֲבָל הִיא חֵיבָת
7 מַלְקוֹת עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה, אִם הָיְתָה מְזִידָה,
8 כְּשֶׁאָר חֵיבִי לְאִוִין.

(51) ובכריתות יא. דרשו ש"ביקורת" זה מלקות וכתבה
התורה "תהיה" היינו היא לוקה, אבל הוא לא לוקה.
(52) הבועל. (53) אבל אינו לוקה. (54) אבל היא שחיובה
מלקות, מוכן, שזה רק במזיד ובהתראה. (55) ודווקא על
שפחה אחת, אבל אם בא על הרבה שפחות חייב אשם על
כל אחת ואחת "לחלק על כל שפחה ושפחה".

9 טו. הַמַּעֲרָה בְּשִׂפְחָהּ חֲרוּפָה וְלֹא גָמַר בִּיאוֹתוֹ -
10 פְּטוּר, עַד שֶׁיִּגְמַר בִּיאוֹתוֹ. וְאִינוּ חֵיב אֲלָא עַל
11 הַגִּדּוּלָה⁵⁶, הַבִּעוּלָה, הַמְזִידָה, וּבִרְצוּנָה. אֲבָל אִם
12 הָיְתָה קִטְנָה⁵⁷, אוֹ שְׁלֹא הָיְתָה בִּעוּלָה, אוֹ הָיְתָה
13 שׁוֹגֵגָת אוֹ אֲנוּסָה אוֹ יִשְׁנָה⁵⁸ - פְּטוּר. [וְכֵן אִם בָּא
14 עָלֶיהָ שְׁלֹא בְּדַרְכָּהּ - פְּטוּר; שֶׁבְּשִׂפְחָהּ חֲרוּפָה לֹא
15 הָשִׁיחַ בִּיאָה בְּדַרְכָּהּ לְבִיאָה שְׁלֹא בְּדַרְכָּהּ, שְׁנֵאמַר:
16 שְׂכַבְתָּ זָרַע. אֲבָל כְּשֶׁאָר בִּיאוֹת לֹא חֵלַק בֵּין בִּיאָה
17 לְבִיאָה; שְׁנֵאמַר מִשְׁכְּבִי אִשָּׁה - מַגִּיד [לָךְ] הַפְּתוּיב,
18 שְׁשִׁנִּי מִשְׁכְּבֹתָ בְּאִשָּׁה].

~ נקודות משיחות קודש ~

"...המערה בשפחה חרופה ולא גמר ביאותו, פטור".

אבל בעריות, חייב אחד המערה ואחד הגומר, בין כדרכה
ובין שלא כדרכה, בין לרצונה ובין שלא ברצונה. ויש לומר
הטעם, מכיון שנאמר "ביקורת תהיה", היינו שהוא חייב
קרבן רק כשהיא חייבת מלקות, ונמצא כל האיסור תלוי
רק בה, לכן צריכה להיות גם הפעולה בה (הביאה)
בשלימות וברצונה, מה-שאין-כן בעריות שהחיוב עליו
כשם שהוא עליה, ולכן חייב בכל אופן שיהיה.

(על-פי לקוטי חלק י"ז עמוד 240 והערה 65)

(56) "בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן אין האשה
לוקה אין האיש מביא קרבן". (57) שהיא פטורה ממלקות.
(58) שהיא פטורה ממלקות.

19 טז. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ בְּשִׂפְחָהּ שֶׁהוּא פְּטוּר - הוּא
20 פְּטוּר מִן הַקֶּרֶפֶן, וְהִיא פְּטוּרָה מִן הַמַּלְקוֹת. אֲבָל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני י"ז תשרי – ספר קדושה – הלכות איסורי ביאה קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הכתוב" (להלן ה"ג). (13) שהיא טמאה כנדה ואף-על-פי שלא ראתה דם, כמבואר להלן פ"י ה"א. (14) הימים שהיא רואה דם. (15) שהיא סופרת שבעה נקיים להיות טהורה, כמבואר להלן פ"ו ה"ח, ואפילו כשטבלה בתוך אותו הזמן. (16) 'ספרא' מצורע פרק ז פרשה ה: "בין שפחה בין משוחררת". (17) שכולן נקראו נדה.

(59) "איש, אין לי אלא איש, בן תשע שנים ויום אחד שראוי לביאה מניין? תלמוד לומר ואיש". "ואיש" גבי שפחה חרופה כתיב.

פרק רביעי

(1) יבאר שהנדה הרי היא כשאר כל העריות: אם יש הפרש בין גדולה לקטנה בענין נדות וזבות: ודין נדה וזבה ויולדת שלא טבלו במי מקוה: ודין הגויה אם חייבים עליהן משום נדה וזבה: ודין טבילת נדה ויולדת בלילה: הלך בעלה למדינה אחרת והניחה טהורה: האשה שאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני: היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי: אם ישמש סמוך לוסתה: ושמצוה לבדוק אחר התשמיש: קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה או שמשה ואבד העד, ואם מצא בו דם משוך או עגול: ודין מי שראתה דם בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה ושלישית.

ג. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים שֶׁהַטְּמָאָה תְּלוּיָה בְּיָמִים?¹⁷
בְּשִׁטְבָּלָהּ בְּמִי מְקוּהָ אַחֲרֵי הַיָּמִים הַסְּפוּרִים; אֲכָל
נִדְהָ וְזָבָה וְיֹולֶדֶת שֶׁלֹא טָבְלוּ בְּמִי מְקוּהָ, הֵבֵא עַל
אֶחָת מֵהֶן אֶפְלוּ אַחֲרֵי בַּמָּה שְׁנַיִם - חֵיב כְּרֵת;
שְׁבִינָמִים וְטַבִּילָה תְּלָה הַכְּתוּב, שְׁנֵאֲמַר: וְרָחֲצוּ
בַּמַּיִם. זֶה בְּנִינְן אָבִי¹⁹ לְכָל טָמֵא, שֶׁהוּא בְּטִמְאָתוֹ עַד
שִׁיטְבָּל.

(18) שבעה לנדה וליוולדת זכר, וארבעה עשר ליולדת נקבה, וימי זיבה ושבעה נקיים לזבה, ואחרי שיעברו היא טהורה. (19) דבר המפורש בתורה במקום אחד, משמש יסוד ללמוד ממנו גם במקומות אחרים. לימוד זה: "ורחצו" כבנין אב לכל הטמאים, לקוח מן הגאונים - שדבריהם דברי קבלה - "ויש מן הגאונים שלמדו זה מן הכתוב "ורחצו במים", זה בנין אב לכל הטמאים שיהיו בטומאתן עד שיטבלו" (רבינו בחיי' על התורה, פרשת מצורע - הרב י. ל. מיימון במבוא לרמב"ם דפוס רומי). ראה 'תוספות' יומא עח, 'אוצר הגאונים' חגיגה יא.

ד. הָעֵצוֹם - אֵין חֵיבִין עֲלֵיהֶם מְשֹׁם נִדְהָ וְלֹא מְשֹׁם זָבָה²⁰ וְלֹא מְשֹׁם יֹולֶדֶת. וְחֻכָּמִים גְּזָרוּ²¹ עַל כָּל הָעֵצוֹם, הַזִּכְרִים וְהַנְּקִיבוֹת, שִׁיְהוּ כְּזָבִים תָּמִיד,
בֵּין רָאוּ בֵין לֹא רָאוּ, לְעִנְיַן טְמָאָה וְטִהָרָה.

(20) נדה לד, א. (21) שם.

ה. כָּל דָּם שֶׁתִּרְאָה הַיֹּולֶדֶת בְּתוֹךְ ל"ג שָׁל זָכָר²² וְס'וֹ שָׁל נִקְבָּה²³ - הוּא הַנִּקְרָא דָּם טֹהָרָה²⁴, וְאֵין מוֹנֵעַ אֶת הָאִשָּׁה מִבְּעֻלָּהּ; אֲלֵא טוֹבֵלֶת אַחֲרֵי שִׁבְעָה לְזָכָר וְאַחֲרֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר לְנִקְבָּה וּמְשַׁמֶּשֶׁת מִטְּהָרָה²⁵,
אֵף עַל פִּי שֶׁהֵדָם שׁוֹתֵת וְיֹוֹרֵד²⁶.

(22) אחר שבעת ימי הלידה. (23) אחרי שבועיים ללידה. (24) שנאמר (ויקרא יב, ד) תשב בדמי טהרה. (25) מזדווגת עם בעלה. (26) מתוך שבעה של זכר לאחר שבעה, או מתוך ארבעה עשר של נקבה לאחר ארבעה עשר, ואף-על-פי שממעין אחד הוא (שם לח:).

ו. כָּל חֵיבִי טַבִּילוֹת - טַבִּילָתָן בַּיּוֹם²⁷, חוּץ מִנִּדְהָ וְיֹולֶדֶת. שֶׁהֲרִי הוּא אוֹמֵר בְּנִדְהָ: שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְהָ - הַשְּׁבָעָה כָּל²⁸ בְּנִדְהָ, וְטוֹבֵלֶת בְּלִיל שְׁמִינִי. וְכֵן יֹולֶדֶת זָכָר - בְּלִיל שְׁמִינִי, וְיֹולֶדֶת נִקְבָּה - בְּלִיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר; שֶׁהַיֹּולֶדֶת בְּנִדְהָ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ²⁹.

א. הַנִּדְהָ - הֲרִי הִיא כְּשֹׁאֵר כָּל הָעֲרִיּוֹת². הַמַּעֲרָה בָּהּ³, [בֵּין כְּדֹרְכָהּ בֵּין שֶׁלֹא כְּדֹרְכָהּ] - חֵיב כְּרֵת⁴. וְאֶפְלוּ הֵיתָה קִטְנָה בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד⁶, כְּשֹׁאֵר עֲרִיּוֹת. שֶׁהַבֵּת⁷ מִטְּמָאָה בְּנִדְהָ וְאֶפְלוּ בַּיּוֹם לְדִתָּהּ⁸, וְכַת עֲשֵׂרָה יָמִים⁹ מִטְּמָאָה בְּזִיבָה¹⁰. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוּר¹¹, שֶׁאֵין הַפֶּרֶשׁ בֵּין גְּדוּלָּה לְקִטְנָה לְטַמְאָת נָדוֹת וְזָבוֹת.

(2) כלומר, שלבעול נדה אינו איסור טומאה אלא איסור ערוה. ראה 'ספרא' קדושים פרשה ג, פרק יא; 'ירושלמי' סנהדרין פ"ז, ה"ה. 'תוספות' בבא-קמא יא, א דיבור-המתחיל דאין. (3) יבמות נד, א. (4) ראה למעלה פ"א, הערה מה. (5) כריתות ב, א. (6) שפחות מזה, אין ביאתו ביאה. ראה למעלה פ"א הערה נט*. (7) תינוקת, נדה מג, ב. (8) אם יצא ממנה דם, אלא שאינו חייב עליה משום נדה כשבא עליה לפני שהיא בת שלש שנים ויום אחד. (9) שם. (10) חלוקין הן דיני נדה מדיני זבה. ואם ראתה דם שלשה ימים רצופים אחר שעברו עליה שבעה ימי נדתה - הרי היא זבה, כמבואר להלן פ"ו. לפיכך כדי שתטמא בזיבה, צריכה להיות לפחות בת עשרה ימים. (11) שם לב, א: "הלכתא נינהו, ואסמכינהו רבנן אקראי".

ב. וְאַחַד הֵבֵא עַל הַנִּדְהָ כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים, וְאֶפְלוּ לֹא רִאֲתָה אֲלֵא יוֹם רִאשׁוֹן¹², וְאַחַד הֵבֵא עַל יֹולֶדֶת¹³ זָכָר כָּל שִׁבְעָה אוֹ עַל יֹולֶדֶת נִקְבָּה כָּל אַרְבָּעָה עָשָׂר, אוֹ עַל הַזָּבָה כָּל יָמֶי זֹוֹבָה¹⁴ וְסִפְרָתָהּ¹⁵, בֵּין שִׁפְכָה¹⁶ בֵּין מְשַׁחֲרֶרֶת - הַכֹּל בְּכֵרֶת¹⁷. שְׁנֵאֲמַר בְּנִדְהָ: שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְהָ; וּבְזָבָה נֵאֲמַר: כָּל יָמֶי זֹוֹב טְמָאָתָה פִּימִי נִדְתָה תִּהְיֶה; וּבִיֹולֶדֶת זָכָר הוּא אוֹמֵר: פִּימִי נִדְתָּ דוֹתָה טְטָמָא; וּבִיֹולֶדֶת נִקְבָּה: וְטְמָאָה שִׁבְעִים כְּנִדְתָּה.

(12) וטבלה בתוך שבעת הימים, שהטבילה אינה מטהרת נדה אלא אחרי שבעה ימים "שבימים וטבילה תלה

(32 שם. 33) לכתחילה, דאמרינן ב"ירושלמי" (נדה פ"ב ה"ד) אסור לשהות בטומאה.

"כל חייבי טבילות ביום חוץ מן הנדה ויולדת.. וטובלת בליל שמיני"

ט. כל הנשים שיש להן וסת³⁴ - בחזקת טהרה⁹ לבעלה³⁵, עד שתאמר לו: טמאה אני, או עד שתחזק נדה בשכנותיה³⁶. הלך בעלה למדינה אחרת והניחה טהורה, כשכבדא - אינו צריך לשאל לה; אפלו מצאה ישנה - הרי זה מתר לבוא עליה שלא בעונת וסתה, ואינו חושש שמא נדה היא. ואם הניחה נדה - אסורה לו³⁷, עד שתאמר לו: טהורה אני³⁸.

וממשיך בהלכה ז' שגם אם נתאחרה ימים רבים ולא טבלה, לא תטבול אלא בלילה, שאם תטבול ביום תבוא נדה אחרת לידי טעות ותטבול ביום השביעי. ומסיים בהלכה ח' שאם היתה חולה או שהיה המקום רחוק ואין הנשים יכולות להגיע לו ולחזור בלילה מפני הליסטים כו' טובלת ביום השמיני."

והקשה הרוגוצובי בהערה קצרה: "עיינ בהך דעירובין דף מ ע"ב". ויש לומר שכוונתו אודות ברכת שהחיינו על הכוס ביוהכ"פ שאין להשקות לתינוק "דילמא אתי למיסרך" אחר המנהג הזה ויבוא לשנות ממנו ביוהכ"פ אחר, אחרי שיגדיל. וא"כ מוכח מדברי הגמרא שהחשש "דילמא אתי למיסרך" אינו מתבטל כשאין ברירה אחרת, ואם כן גם בענינו צריך היה להיות הדין שגם אם נתאחרה בטבילתה משום חולי וכו' היה מקום לחשוש דילמא אתי למיסרך אחריה ולטבול ביום השביעי.

(34) קביעות זמן, רגילה לראות דם נדות באותו יום. (35) נדה טז, א. ודוקא אם יש לה וסת - מותר שלא בשעת וסתה, אבל אם אין לה וסת קבוע - צריך לשאול אותה אם ראתה דם (מגיד-משנה). (36) ראה למעלה פ"א הערה צד. (37) שם יא, ב. כיון שהניחה בחזקת טמאה. (38) טבלתי וטהורה אני.

ומתוך, שבטבילה ישנו עניין מיוחד, כי הטהרה אינה תלויה בפעולת האדם, וגם אם תדחפנה חברתה למים היא טהורה, כי במקווה לא חשובה הכוונה, כדמוכח מהגמ' בחולין ("לא ע"א") נדה שנאנסה וטבלה... טהורה לביתה" כי בזה אין נוגע כוונתה אלא רק שיבואו עליה המים, וממילא כיון שהטהרה נעשית ממילא ולא על-ידי פעולת הטבילה, הרי כשם שלא שייך לגזור (משום סרך בתה) שלא תהיה מכוסה במים, כך לא שייך לגזור שלא תטבול כיון שהטבילה אינה אלא דבר צדדי שע"ז נעשית מכוסה במים, ועל זה שכיסוי המים מטרה לא שייך גזירה ותקנה שלא יטהר.

י. האשה שאמרה לבעלה: טמאה אני, וחזרה ואמרה: טהורה אני³⁹, ודרף שחזק אמרתי לך תחלה - אינה נאמנת⁴⁰. ואם נתנה אמתלא⁴¹ לדבריה - נאמנת⁴². כיצד? תבעה בעלה, ואחותו או אמו עמה בחצר, ואמרה: טמאה אני, ואחר כך חזרה ואמרה: טהורה אני, ולא אמרתי לך טמאה אלא מפני אחותך ואמך שמא יראו אותנו - הרי זו נאמנת. וכן כל פיוצא בזה⁴³.

אמנם אם נתאחרה ולא טבלה מרצונה, אז דנים גם על פעולת הטבילה, מכיון שביטלה פעולה זו מרצונה, ולכן שייך לגזור עליה שלא תטבול ביום משום סרך בתה.

(39) שלא הייתי נדה. (40) כתובות כב, א. (41) נתינת טעם על "אמרה טמאה אני". (42) שם. (43) כגון בטעות אמרתי, סבורה הייתי להיות נדה, ועתה מצאתי שלא כן, או שאמרה: מחמת תשות כח אמרתי שטמאה אני, הרי זו אמתלא מתקבלת על הדעת ונאמנת (הגהות מיימוני).

(על"פ י"ן מלכות' ט"ו ס"ה)

יא. היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו: נטמאתי - לא פרש מיד והוא בקשוי, שהנאה לו ביציאתו כביאתו⁴⁴. ואם פרש והוא בקשוי - חייב פרת⁴⁵ כמו שבעל נדה. והוא הדין בשאר עריות⁴⁶. אלא כיצד יעשה? נועץ צפוני רגליו בקרקע, ושוהה ואינו מזדעזע עד שימות האיקר, ואחר כך נשמט ממנה⁴⁷.

(27 יומא ו, א. 28) פסחים צ, א. "עד הערב". (29) למעלה ה"ב.

(44) בהוצאת האבר כהכנסתו. (45) אבל היא פטורה, מכיוון שהיא רק הודיעה לו, אבל לא אמרה לו שיפרוש מיד, הרי היא אנוסה. ראה רמ"א יורה דעה סי' קפה ס"ו, וב'פתחי תשובה' שם. (46) שבועות יח, א: "כי איתמר דאביי, בעלמא איתמר", "כגון דסבר שהיא אשתו ובא עליה, ונמצאת אחותו" (רבינו חננאל).

ז. נתאחרה ימים רבים³⁰ ולא טבלה, כשתטבל - לא תטבל אלא בלילה; שאם תטבל ביום - יטעו, ותבוא נדה אחרת לטבל בשביעי³¹.

(30) וכל השבעה כולן היתה בנדרתה. (31) נדה סז, ב.

יב. ואסור לו לאדם לבוא על אשתו סמוך לוסתה⁴⁷, שמא תראה דם בשעת תשמיש; שנאמר: והזרתם את בני ישראל מטמאתם. וכמה? אם היה דרפה לראות ביום⁴⁸ - אסור לשמש מתחלת היום; ואם

ח. היתה חולה³², או שהיה מקום הטבילה רחוק ואין הנשים יכולות להגיע לו ולחזור בלילה מפני הלסטים או מפני הצנה או מפני שנועלין שערי המדינה בלילה - הרי זו טובלת ביום השמיני³³ או בקמים של אחריו ביום.

(55 שם יד, א. 56) שם יא, ב: "אמר רבי זירא אמר שמואל, אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק". (57 שתי בדיקות ב'עדים'. 58) בעד שלה. (59) והאיש בעד אחד בלבד לאחר תשמיש. (60) אפילו אלו שאינן מתנהגות כצנועות. ראה השגת הראב"ד. (61) שם יא, א. אף-על-פי שאינן עלולות לראות דם. (62) שלא ראתה דם מימיה, והדם שרואה בבכילה ראשונה הוא דם בתולים שאינו טמא, והיא מותרת לבעלה כל ארבע היממות הראשונות. כמבואר להלן פ"ה ה"ט. (63) בימי טהרה של יולדת.

יז. המשמש מטתו⁶⁴ פעמים רבות - אינן צריכין לבדק שני העדים שלהן על כל ביאה וביאה, אלא מקנח הוא בעד שלו והיא בעד שלה אחר כל ביאה וביאה של כל הלילה, ולמחר יבדקו העדים. נמצא הדם על עד שלה או על עד שלו - הרי זו טמאה. שמששה מטתה וקנחה עצמה ואבד העד⁶⁵ - הרי זו לא תשמש פעם שניה עד שתבדק⁶⁶ בעד אחר תחלה, שמא דם היה על העד שאבד.

(64 שם טז, א. 65) שם. (66) "דהרי היא כמו שלא בדקה" (רש"י שם).

יח. הניחה העד⁶⁷ תחת הכר או תחת הפסת, ונמצא עליה דם: אם משוף - טמאה, שחזקתה מן הקנחה; ואם היה עגול - טהורה⁶⁸, שאין זה אלא דם מאכלת⁶⁹ שנהרגה תחת הכר.

(67 שם נז, ב. ומדובר כאן, שבדקה את העד לפני שקנחה בו ולא היה עליו דם, אבל אם העד לא היה בדוק - אינה טמאה אם אין הכתם כגריס ועוד (מגיד-משנה). (68) וכל זה אינו אלא כשהכתם הוא פחות מכגריס ועוד, אבל אם הוא כגריס ועוד, אפילו עגול - טמאה, כמבואר להלן פ"ט ה"ו. וכן אם לא הניחה העד תחת הכר אלא בקופסא, אפילו עגול ופחות מכגריס טמאה, מפני שאין תלות בדם מאכלת (מגיד-משנה). (69) כנה.

יט. קנחה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה, ולמחר נמצא עליה דם - הרי זו טמאה⁷⁰, ואין אומרים: שמא פשטה אותה בירכה נהרגה מאכלת. קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה⁷¹, ולא ידעה אם היה עליה דם קדם שתקנח בו או לא היה נמצא עליה דם: אם היה הדם כגריס ועוד - הרי זו נדה⁷²; היה פחות מכן - טהורה, שאינו אלא מן המאכלת.

(70 שם יד, א. ואפילו עגול ופחות מכגריס, אין תולין בדם מאכלת כמו בהלכה הקודמת, מפני שאין זה דומה להניחתו תחת הכר (מגיד-משנה). (71) שלא בדקתו מעולם, אבל אם בדקתו והניחתו שעה אחת, ולא נודע שנכתם בו כתם דם, הרי העד בחזקת בדוק (מגיד-משנה). (72) השיעור של כגריס ועוד, מבואר להלן שם.

כ. מי שראתה דם בשעת תשמיש - הרי זו מתרת⁷³

1 הִיָּה דְרָפָה לְרֵאוֹת בְּלִילָה - אִסוּר לְשִׁמְשׁ מִתַּחֲלַת
2 הַלֵּילָה.

(47) רק בתשמיש אסור, אבל שאר פרישות לא החמירו עליו, כיון שווטות אינן אלא מדרבנן (מגיד-משנה). (48) נדה סג, ב.

3 יג. עֵבֶר וְסִתָּה וְלֹא רֵאֲתָה - מִתַּרְת לְשִׁמְשׁ אַחֵר
4 שֶׁתַּעֲבֹר עֹנֵת הַוֹּסֶת⁴⁹. פִּיֶּצֶד? הִיָּה דְרָפָה לְרֵאוֹת
5 בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם - אִסוּרָה לְשִׁמְשׁ מִתַּחֲלַת הַיּוֹם;
6 עֵבֶר שֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם וְלֹא רֵאֲתָה - אִסוּרָה לְשִׁמְשׁ
7 עַד לַעֲרֵב⁵⁰. וְכֵן אִם הִיָּה דְרָפָה לְרֵאוֹת בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת
8 בְּלִילָה, וְעֵבֶר וְלֹא רֵאֲתָה - אִסוּרָה לְשִׁמְשׁ עַד
9 שֶׁתִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ⁵¹.

(49) שם. (50) היינו עד שקיעת החמה. (51) מתחילת הנץ החמה (מגיד-משנה).

10 יד. דֶּרֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבָנוֹת יִשְׂרָאֵל לַעֲוֹלָם לְבָדֵק
11 עֲצָמָם אַחֵר הַתְּשֻׁמִּישׁ. פִּיֶּצֶד? מִקְנָח הָאִישׁ עֲצָמוֹ
12 בְּמִטְלִית נְכוּנָה לוֹ, וּמִקְנָחַת הָאִשָּׁה עֲצָמָהּ בְּמִטְלִית
13 נְכוּנָה לָהּ, וְרוֹאִין בָּהֶן שְׁמָא רֵאֲתָה דָם בְּשַׁעַת
14 תְּשֻׁמִּישׁ. וְיֵשׁ לְאִישׁ לְהַנִּיחַ אֶשְׁתּוֹ שֶׁתִּבְדֹּק⁵² בְּמִטְלִית
15 שְׁלוֹ; מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַנְתָּ עַל שְׁלָה נֶאֱמַנְתָּ עַל שְׁלוֹ.

(52) שכן הוזכר הבדיקה הכל באשה: בדקה, תבדוק (ביאורי הגר"א, יורה-דעה סי' קפו).

16 טו. בְּגָדִים אֵלּוּ שֶׁמִּקְנָחִין בָּהֶן צְרִיכִין שְׂוִיהֵיו שֶׁל
17 פֶּשֶׁתִּין⁵³, שְׁחָקִים וּלְבָנִים⁵⁴. וְהֵם הַנִּקְרָאִים עֲדִים
18 בְּעֵנֶן זֶה. וְהַבֶּגֶד שֶׁמִּקְנָח בּוֹ הוּא נִקְרָא עַד שְׁלוֹ,
19 וְהַבֶּגֶד שֶׁמִּקְנָחַת הִיא בּוֹ נִקְרָא עַד שְׁלָה.

(53) שם יז, א. ואפשר לומר שרבינו דדק בלשונו, דוקא פשתן ודוקא בגד, אבל צמר אפילו נקי ורך אינו יפה לבדיקה. או יש לפרש שזהו רק לדוגמא שיהא דבר רך כמו מטלית של בגד פשתן שחוק ונוח לבדוק בו, והוא-הדין כל דבר רך כמו צמר נקי ורך, כמבואר שם בדברי שמואל (כסף-משנה). (54) אבל בגד שאינו שחוק או אפילו שחוק אלא שהוא צבוע, אינו יפה לבדיקה.

20 טז. הַצְנוּעוֹת⁵⁵ אֵין מְשֻׁמְשׁוֹת אֲלָא עַד שִׁיבְדִּקוּ
21 עֲצָמָן תַּחֲלָה קִדָּם תְּשֻׁמִּישׁ. וְאִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ וָסֶת -
22 אִסוּרָה לְשִׁמְשׁ עַד שֶׁתִּבְדֹּק⁵⁶. לְפִיכָּךְ הִיא מְשֻׁמְשֶׁת
23 בְּשָׁנֵי עֲדִים⁵⁷: אֶחָד לִפְנֵי הַתְּשֻׁמִּישׁ⁵⁸, וְאֶחָד לְאַחֵר
24 הַתְּשֻׁמִּישׁ⁵⁹. אֲבָל אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וָסֶת - אֵינָה צְרִיכָה
25 עַד לִפְנֵי תְּשֻׁמִּישׁ, אֲלָא מִשּׁוֹם צְנוּעוֹת בְּלִבָּד. אֲבָל
26 אַחֵר תְּשֻׁמִּישׁ - הִפֵּל צְרִיכִין שְׁנֵי עֲדִים⁶⁰: אֶחָד לוֹ
27 וְאֶחָד לָהּ, אֲפֹל מַעֲבֵרַת וּמִנִּיקָה וְזִקְנָה. וּקְטָנָה⁶¹ לֹא
28 תְּשֻׁמִּישׁ אֲלָא בְּשָׁנֵי עֲדִים: אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לָהּ. אֲבָל
29 בְּתוֹלָה⁶² וְיוֹשֶׁבֶת עַל דָּם טְהוֹר⁶³ - אֵינָה צְרִיכָה עֲדִים,
30 שֶׁהֵרִי הָדָם שׁוֹתֵת מִמֶּנָּה.

גירושין". [נדעת רבינו שהבדיקה הזו מתירה אותה להנשא לאחרים, אבל לא לבעל שהוחזקה אצלו לראות דם מחמת תשמיש, כי מוטב שתינשא לאחרים שמא לא תראה ולא נצטרך לסמוך על הבדיקה (מגיד-משנה), אבל לא נתברר למה תצא מבעל שלישי ולא יחזיר, הרי כבר הוחזקה לכל ואף-על-פי-כן מתירים אותה להינשא מפני שסומכים על הבדיקה, ואם כן למה לא נתירה לבעל שלישי? ראה מגיד-משנה כאן].

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) יבאר שהאשה מתטמאה באונס לנידה ולזיבות: פירוש חדר, עליה ופרוודור: ואם מתטמאה בכל שהוא: חמישה דמים טמאים יש באשה: כיצד בודקין הדם: ואם הפילה חתיכה קרועה או דברים אחרים ודם בהם: ודין האשה שהשתינה מים ויצא דם: דם בתולים לקטנה, לנערה ולבוגרת שראו דם [נדות] או לא ראו.

א. האשה מתטמאת באנס² בין לנידה בין לזיבות³.
 ביצד? בגון שקפצה במקום למקום, או ראיתה בהמה או חיה או עוף מתעסקין זה עם זה והמקדה וראתה דם⁴, וכן כל פיוצא בזה - הואיל וראתה דם מקל מקום, נטמאת. ומטמאה בכל שהוא⁵. אפלו ראתה דם טפה כחרדל⁶ - הרי זו כמי שזב ממנה דמים הרבה.

(2) אפילו באונס. (3) נדה לו, ב. (4) שם כ, ב - שדם חמוד טמא. (5) שם מ, א. (6) שם: "ומטמאין בכל שהוא, אפילו כעין החרדל ובפחות מכך".

ב. כל הנשים מתטמאות בפנית החיצון⁷, ואף על פי שלא יצא הדם לחוץ, אלא נעקר מן הרחם ולא שמת, הואיל ויצא מבין השנים⁸ - הרי זו טמאה, ואף על פי שעדן הדם בבשרה; שנאמר: דם יהיה זוכה בבשרה. ועד היכן הוא בין השנים? עד מקום שנגיע אליו האבר⁹ בשעת גמר ביאה. ובין השנים עצמו כלפנים¹⁰.

(7) שם. ואפילו שלא יצא הדם לחוץ. (8) שם מא, ב: "תלתולי בשר בתוך הרחם" (רש"י שם). (9) שם. (10) שם. ואינן מתטמאות רק ביצא לחוץ מבין השניים.

ג. משל משלו חכמים באשה¹¹: הרחם שנוצר בו הולד, הוא הנקרא מקור, והוא שדם נדה וזבה יוצא ממנו - וקוראין אותו חדר, לפי שהוא לפני ולפנים. וצנאר הרחם פלו, והוא המקום הארץ שמתקבץ ראשו בשעת העבור כדי שלא יפל הולד, ונפתח הרבה בשעת לדה - קוראין אותו פרוודור. כלומר, שהוא בית שער לרחם.

(11) שם יז, ב.

ד. ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוודור ואינו מגיע עד ראשו שמבפנים, אלא רחוק ממנו מעט

1 לַשֹּׁמֵשׁ בְּשִׁתְּהָר פַּעַם שְׁנִיָּה. רָאָתָה דָם בַּפַּעַם שְׁנִיָּה
 2 - מִשְׁמֶשֶׁת פַּעַם שְׁלִישִׁית. רָאָתָה דָם בְּשְׁלִישִׁית -
 3 הָרִי זֹו אֲסוּרָה לְשֹׁמֵשׁ עִם בַּעַל זֶה לְעוֹלָם⁷³. בָּמָה
 4 דְּבָרִים אֲמִוּוִּים? בְּשִׁלָּא הָיָה שֵׁם דְּבָר לְתִלּוֹת בּוּ;
 5 אֲבָל אִם שְׁמֶשֶׁת סִמּוּךְ לִסְתָּה - תּוֹלָה בִּסְתָּה⁷⁴. הִיתָה
 6 בָּה מִכָּה⁷⁵ - תּוֹלָה בַּמִּכָּה⁷⁶. וְאִם הָיָה דָם מִכָּתָה
 7 מִשְׁנָה מִדָּם שֶׁתִּרְאָה בַּעַת הַתְּשֻׁמִּישׁ - אֵינָה תּוֹלָה
 8 בַּמִּכָּה. וְנִאֲמַנְתָּ⁷⁷ אֵשֶׁה לּוֹמֵר: מִכָּה יֵשׁ לִי בַתּוֹךְ
 9 הַמְּקוֹר שֶׁמִּמֶּנָּה הָדָם יוֹצֵא, וְתִהְיֶה מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ,
 10 וְאֵף עַל פִּי שְׂדֵם יוֹצֵא מִן הַמְּקוֹר בְּשַׁעַת הַתְּשֻׁמִּישׁ.

(73) שם סה, ב. (74) שם סו, א: "ואם יש לה וסת, תולה בווסתה". ראה שם ברש"י. (75) במקום מקור דם נדותה. (76) שם. (77) כתובות עב, א.

11 כֹּא. מִי שֶׁרָאָתָה דָם בְּשַׁעַת הַתְּשֻׁמִּישׁ פַּעַם רִאשׁוֹנָה
 12 וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, וְאֵין שֵׁם דְּבָר לְתִלּוֹת בּוּ - הָרִי זֹו
 13 תִּתְגַּרֵּשׁ, וּמִתְּרַת לְהִנָּשֵׂא לְשִׁנִּי⁷⁸. נִשְׁאֵת לְשִׁנִּי וְרָאָתָה
 14 דָם כֶּף בְּשַׁעַת הַתְּשֻׁמִּישׁ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים - הָרִי זֹו
 15 תִּתְגַּרֵּשׁ, וְתִנָּשֵׂא לְשְׁלִישִׁי. נִשְׁאֵת לְשְׁלִישִׁי וְרָאָתָה דָם
 16 כֶּף בְּשַׁעַת הַתְּשֻׁמִּישׁ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים - הָרִי זֹו תִּתְגַּרֵּשׁ,
 17 וְאֲסוּרָה לְהִנָּשֵׂא⁷⁹ עַד שֶׁתִּבְרִיא⁸⁰ מַחֲלִי זֶה.

(78) נדה, שם. (79) שהוחזקה לראות דם מחמת תשמיש עם כל גבר, וחזקה שלעולם תראה דם מחמת תשמיש, ולפיכך אסורה להנשא. (80) בגמרא שם, הגירסא: "עד שתברוק עצמה", כלומר, עד שתברוק אם נתרפאה מחולי זה, כמו שיתבאר בסמוך.

18 כֹּב. בִּיצֵד בּוֹדֶקֶת עֲצָמָה לִידַע אִם נִרְפְּאָת או לא
 19 נִרְפְּאָת? מִבִּיַּאֲה שְׁפּוֹפֶרֶת שֶׁל אֲבִיר⁸¹, וּפִיָּה רְצוּף⁸²
 20 לְתוֹכָהּ, וּמִכְנֶסֶת הַשְּׁפּוֹפֶרֶת עַד מְקוֹם שֶׁהִיא יְכוּלָּה,
 21 וּמִכְנֶסֶת בַּתּוֹךְ הַשְּׁפּוֹפֶרֶת מִכְּחוּל⁸³, וּמוֹךְ מִנֶּחַ עַל
 22 רִאשׁוֹ⁸⁴, וְדוֹפְקָת אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּגְיַע הַמוֹךְ לְצִנּוֹר
 23 הָרָחִם⁸⁵, וּמוֹצִיאָה הַמוֹךְ. אִם נִמְצָא דָם עַל רֹאשׁ
 24 הַמוֹךְ - בִּידוּעַ שֶׁהָדָם שֶׁהִיא רֹאָה בְּשַׁעַת הַתְּשֻׁמִּישׁ
 25 מִן הַמְּקוֹר; וְאִם לֹא נִמְצָא עַל הַמוֹךְ כְּלוּם - בִּידוּעַ
 26 שֶׁהָדָם שְׁרֹאָה מִדְּחַק הַצִּדָּדִין, וְטְהוּרָה הִיא, וּמִתְּרַת
 27 לְהִנָּשֵׂא לְאַחֲרִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת⁸⁶.

(81) והוא הדין בשאר מיני מתכת שאינם מסרטים, חוץ מברזל (ש"ך). אבל שפופרת של עץ או של קנה, אינה חלקה בראשה ויסרט ויוצא דם. (82) כפול. (83) שאם אין המכחול תוך השפופרת כשנמצא דם בראש המוך, אין ידוע בוודאות שהדם בא מן המקור. לא כן אם המכחול בתוך השפופרת, ונמצא דם על המוך, ברור שהוא מן המקור שהרי השפופרת חוצצת ומפסקת בינו לצדדים (בית יוסף). (84) שראש המכחול לא יסרט ויוצא דם (שם). (85) המקום שמגיעים לו בתשמיש. (86) פכ"ה ה"ח: "ויוציא ולא יחזיר לעולם (פירוש: אפילו אם נתרפאה) שמא תתרפא ונמצא שלא גמר [בלבן] לגרשה בשעת

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום שני י"ז תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְלֹקַח מִן הַבְּרִיר שְׂבוּ הַקָּנָה הָאֲמֻצָּעִי שְׁלוֹ. שְׁפֹלוֹ 32
כְּמוֹ קָנָה הוּא, וּבְכָל אֶחָד וְאֶחָד שְׁלֹשָׁה קָנִים, וּבְכָל 33
קָנָה שְׁלֹשָׁה עָלִים. וּמִקִּיף הָדָם לַעֲלָה הָאֲמֻצָּעִי 34
שֶׁבִקְנָה הָאֲמֻצָּעִי וְרוֹאֶה בּוֹ³¹. כְּמִימֵי אֲדָמָה פִּיצֵד? 35
יָבִיא אֲדָמָה מִבִּקְעָת סִיכְנִי וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, שֶׁהִיא אֲדָמָה, 36
וְנוֹתֵן עָלֶיהָ מִים בְּכָלִי עַד שֶׁיַּעֲלָה הַמִּים עַל הָעֶפֶר 37
בְּקִלְפַת הַשּׁוֹם³². וְאֵין שְׁעוֹר לְמִים וְלֹא לְעֶפֶר. 38
וּמַעֲבָרָן³³ בְּכָלִי וּמַשְׁעִר בָּהֶן לְשַׁעֲתוֹ וּבִמְקוֹמוֹ³⁴ 39
בְּשִׁהֵן עֲכוּרִין. וְאִם צָלְלוּ - חֹזֵר וּמַעֲבָרָן³⁵. 40

27) גון שלה. 28) שם, ב. 29) וסומך לו. 30) שם כ, א. 31) שם. 32) שם. "ומציף מים", שיהיו המים צפים. 33) שאין בודקים בצלולים אלא בעכורים. 34) כלומר, אפילו כשהדם עוד לח כשהיא באה לחכם לשאול, ולא יאמר אילו היה יבש היה טמא, "דאין לדיין אלא מה שענינו רואות" (שם) ראה בש"ך ובט"ז יו"ד סי' קפח. 35) שם.

ט. אֲרַבְעָה מֵרֵאוֹת³⁶ הִלְלוּ³⁷, אִם הָיָה מֵרֵאָה הָדָם 41
כְּמֵרֵאָה כָּל אֶחָד מֵהֶן אוֹ עֲמֻקָּה³⁸ מֵהֶן - הֲרִי זֶה 42
טָמֵא³⁹; הִנֵּה דִּהְיָה⁴⁰ מִמֶּנּוּ - הֲרִי זֶה טָהוֹר⁴¹. פִּיצֵד? 43
הִנֵּה הָדָם שָׁחֹר יוֹתֵר מִבְּדִיּוֹ⁴² הִיבֵשׁ - טָמֵא; הִנֵּה 44
פָּחוֹת מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מֵרֵאָה פְּעִין הַזֵּית הַשָּׁחֹר 45
אוֹ פְּעִין הַזֵּפֶת אוֹ פְּעִין הָעוֹרֵב - הֲרִי זֶה טָהוֹר. וְכֵן 46
בְּשָׂאָר הַשְּׁלֹשָׁה מֵרֵאוֹת. 47

36) אדום, שחור, כרכום וכמימי אדמה. 37) בכת"י תימן: האלו. 38) יותר אדום או יותר שחור. 39) שם כ, א. 40) פחות אדום או פחות שחור. 41) שם. 42) בכת"י תימן: מן הדיו.

י. כִּיֵּין הַמְּזוּג פִּיצֵד? חֶלֶק אֶחָד יֵין, מִן הַיֵּין 48
הַשְּׂרוּנִי⁴³ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, חֵי⁴⁴ וְחָדֵשׁ, וְשִׁנֵּי חֲלָקִים 49
מִים⁴⁵. הִנֵּה מֵרֵאָה הָדָם עֲמֻק מִמֶּנּוּ אוֹ דִּהְיָה מִמֶּנּוּ - 50
הֲרִי זֶה טָהוֹר⁴⁶, עַד שֶׁהָיָה כְּמִזְג זֶה בְּלִבָּד. וְנִאֲמַנְתָּ 51
אִשָּׁה לֹמַר: כְּמֵרֵאָה זֶה רֵאִיתִי וְאִבְדִּיתִי, וְהִחֲכַם 52
מִטָּמֵא לָהּ אוֹ מִטָּהֵר⁴⁷. 53

43) יין גפנים הנטועות בשרון. 44) לא מזוג. 45) שם יט, א. 46) שם כ, א. 47) שם, ב.

יא. פִּיצֵד מִקִּיף וְרוֹאֶה? לֹקַח הַמְּטָלִית שֵׁישׁ בָּהּ 54
הָדָם בְּדִדּוֹ, וּמִבֵּיט בּוֹ וּבְדִדּוֹ, אוֹ בְּעֲלָה שֶׁל פֶּרֶכֶם, 55
אוֹ בְּדָם הַקָּנָה שֶׁבִּפּוֹס, אוֹ כְּמִימֵי אֲדָמָה, אוֹ בְּמִזְג 56
שֶׁבִּפּוֹס, וְעוֹרָף לָהּ⁴⁸ כְּפִי מַה שֶׁעֵינֶינּוּ רֹאוֹת, וּמִטָּמֵא 57
אוֹ מִטָּהֵר. וְאִינוֹ מִבֵּיט בְּזִכּוּכִית שֶׁל פּוֹס מִבְּחוּץ, 58
אֶלָּא בַּמִּשְׁקָה שֶׁבִּפּוֹס. וְהָיָה הַפּוֹס רָחֵב מִשְׁקָלוֹ מִנָּה 59
וּמִחֲזִיק שְׁנֵי לִגְיָן⁴⁹, כְּדִי שֶׁתִּפְגַּס בּוֹ הָאוֹרָה וְלֹא יִהְיֶה 60
אֶפֶל. 61

48) משער אם יש מראה אדום הדרוש. 49) שם כא, א. כלומר, אם הכוס מחזיקה שני לוגין, לא יהא משקלה יותר ממנה, שהיא נעשית מזכוכית דקה וקלה במשקל, ולא תהיה

לְפִי הָאֲצָבָעוֹת¹². וְלִמְעָלָה מִן הַחֹדֶר וּמִן הַפְּרוּזְדוֹר, 1
בֵּין חֹדֶר לַפְּרוּזְדוֹר, הוּא הַמָּקוֹם שֵׁישׁ בּוֹ שְׁתֵּי בִיצִים 2
שֶׁל אִשָּׁה וְהַשְּׂבִילִים שֶׁבָּהֶן מִתְבַּשְּׁלֵת שְׂכֶבֶת זָרַע 3
שֶׁלָּהּ - מָקוֹם זֶה הוּא הַנִּקְרָא עָלֶיהָ. וְכְמוֹ נִקֵּב פְּתוּחַ 4
מִן הָעֲלִיָּה לְגַג הַפְּרוּזְדוֹר, וְנִקֵּב זֶה קוֹרְאִין אוֹתוֹ 5
לוֹל. וְהָאֵבֶר נִכְנָס לְפָנִים מִן הַלוֹל בְּשַׁעֲת גִּמְר בִּיאָה. 6

12) כינוי לאבר המין "שאיין כל האצבעות שוות" (פסחים קיב:).

ה. דָּם הֵבֵא מִן הַחֹדֶר - בְּלוֹ טָמֵא; חוּץ מִדָּם טָהוֹר¹³ 7
שֶׁהַתּוֹרָה טָהַר¹⁴, וְדָם קָשִׁי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר¹⁵. וְדָם 8
הָעֲלִיָּה - בְּלוֹ טָהוֹר, שֶׁהוּא כְּמוֹ דָּם מִכָּה שֶׁבִּמְעִים 9
אוֹ בִּכְבֵּד אוֹ בִּפְלִיא וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וְדָם הַנִּמְצָא 10
בַּפְּרוּזְדוֹר: אִם נִמְצָא מִן הַלוֹל וּלְפָנִים¹⁶ - הֲרִי זֶה 11
טָמֵא, שֶׁחֲזַקְתּוֹ מִן הַחֹדֶר. וְחִיבִין עָלָיו עַל בִּיאַת 12
מִקְדָּשׁ¹⁷, וְשׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים¹⁸; וְאֵין 13
אוֹמְרִים: שֶׁמָּא מִן הָעֲלִיָּה יֵרֵד דֶּרֶךְ הַנִּקְבִּי, שָׂרֵב 14
הַדָּמִים הַנִּמְצָאִין כָּאֵין¹⁹ - מִן הַחֹדֶר. נִמְצָא הָדָם 15
בַּפְּרוּזְדוֹר חוּץ לְנִקְבֵּי²⁰ - הֲרִי טָמֵא וְנִמְצָא בְּסִפְקָא, שֶׁמָּא 16
מִן הַחֹדֶר בָּא אוֹ מִן הָעֲלִיָּה שְׁתֵּת דֶּרֶךְ הַלוֹל. לְפִיכָף 17
אֵין שׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים, וְאֵין חִיבִין עָלָיו 18
עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ²¹. 19

13) שגם הוא בא מן המקור, כמבואר להלן פ"ו ה"א. 14) כמבואר למעלה פ"ד ה"ב. 15) להלן פ"ז ה"ה. 16) כלומר, לצד החדר. 17) אם נכנסה בשוגג למקדש בטומאת דם זה, חייבת בקרבן. 18) שנגעה בהם בימי טומאתה. 19) בכת"י תימן: הנמצאים שם. 20) שנמצא בפרוזדור, לא לצד החדר אלא לצד חוץ. 21) כדין ספק טומאה.

ו. לֹא כָּל מִשְׁקָה הֵבֵא מִן הַחֹדֶר מִטָּמֵא, אֶלָּא הָדָם 20
בְּלִבָּד; שְׁנֵאֲמַר: דָּם יִהְיֶה זֹכָה. לְפִיכָף, אִם שְׁתֵּת 21
מִן הָרַחֵם לִבָּן אוֹ מִשְׁקָה יִרְקָה²², אָף עַל פִּי 22
שֶׁסְּמִיכְתּוֹ²³ בָּדָם, הוֹאִיל וְאֵין מֵרֵאָה מֵרֵאָה דָּם - 23
הֲרִי זֶה טָהוֹר²⁴. 24

22) כמראה אתרוג ('תוספות'), ויש מפרשים ירוק כזהב (מגיד-משנה, 'הגהות מיימוניות'). וכל-שכן ירוק ככרתי. 23) מעובה כדם. 24) שם יט, א חכמים.

ז. וְחִמְשָׁה דָּמִים²⁵ טָמְאִים בְּאִשָּׁה, וְהַשָּׂאָר טָהוֹרִין. 25
וְאִלוֹ הֵן: הָאֵדָם, וְהַשָּׁחֹר, וְכִקְרָן בְּרַפְסָם²⁶, וְכְמִימֵי 26
אֲדָמָה, וְכִיֵּין הַמְּזוּג. 27

25) שם. 26) "הזך שבכרכום, נגזר מן קרן עור פניו (שמות לד, כט)" (פירוש המשנה לרבינו, שם פ"ב מ"ו).

ח. הָאֵדָם פִּיצֵד הוּא? עֵינָיו כְּעַמּוּד²⁷ שֶׁיִּצָּא רֹאשׁוֹן 28
מִדָּם הַקָּנָה²⁸ שֶׁל בְּנֵי אָדָם. נוֹתֵן הָדָם בְּכּוֹס וּמִקִּיף²⁹ 29
לוֹ וְרוֹאֶהוּ. וְהַשָּׁחֹר - פְּעִין הַדִּיּוֹ הִיבֵשׁ³⁰. כְּקִרְן 30
בְּרַפְסָם פִּיצֵד? יָבִיא בְּרַפְסָם לַח בְּגוֹשׁ אֲדָמָה שֶׁעָלָיו, 31

טו. הפילה כמין חגבים, כמין דגים, שקצים
ורמשים: אם יש עמה דם - טמאה, ואם לא -
טהורה.⁶⁴

(64 ראה למעלה הערה ב.)

טז. האשה שהכניסה שפופרת בפרוזדור, וראתה
הדם בתוך השפופרת - טהורה; שנאמר: דם יהיה
זוכה בכשרה - עד שתראה בכשרה, כדרך שהנשים
רואות, ואין דרך האשה לראות בשפופרת.⁶⁵

(65 שם כא, ב.)

יז. האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגלים,
בין שהשתינה והיא עומדת בין שהשתינה והיא
יושבת - הרי זו טהורה.⁶⁶ ואפלו הרגיש גופה
ונדעצה - אינה חוששת; שהרגשת מי רגלים היא
זו. שאין מי רגלים מן החדר, ודם זה דם מפה הוא
בחלחלת.⁶⁷ או בכליא.

(66 שם נט, ב. (67 "המעי האחרון שהוא שוה ואין בו
עיקום, והוא שהרעי יוצא בו" (פ"ו מהל' שחיטה הט"ז).

יח. דם בתולים - טהור הוא, ואינו לא דם נדה ולא
דם זיבה, שאינו מן המקור, אלא כמו דם חבורה.
וביצד דין הבתולה בדם? אם נשאת קטנה,⁶⁸ בין
לא ראתה דם ממייה בין שראתה דם בבית אביה -
הרי זו מתרת לבעלה עד שתחיה המכה,⁶⁹ שכל דם
שתראה - מחמת המכה הוא. ואם ראתה דם אחר
שתחיה המכה - הרי זו נדה.

(68 לפני שתי-עשרה שנה ויום אחד, כי זמן ראיית דם
מתחיל מימי נערו. (69 שתתרא חבורה הבאה על-ידי
השרת הבתולים.

יט. נשאת כשהיא נערה:⁷⁰ אם לא ראתה ממייה דם
- הרי זו מתרת לבעלה ארבעה ימים⁷¹ ביום ובלילה,
אף על פי שהדם שותת.⁷² והוא שלא חיתה המכה.
ואם ראתה דם בבית אביה ואחר כך נשאת - אין
לו לבא עליה אלא בעילה ראשונה ופירש⁷³, ויהיה
דם בתולים זה כאלו היא תחלת נדה. ובגרת⁷⁴ שלא
ראתה⁷⁵ ממייה - נותנין לה כל לילה הראשון.

(70 שהגיע זמנה לראות. (71 שם סד, ב. (72 שמחמת
מכה הוא. (73 שם סה, ב - כרב ושמואל, ורבינו מפרש
שמדובר בנערה, וראתה בבית אביה (מגיד-משנה).
(74 אחרי עבור ששה חדשים מימי נערו. (75 אבל
ראתה, בועל בעילת מצוה.

כ. ארבעה לילות⁷⁶ שנותנין לנערה שלא ראתה דם
- אף על פי שהן בסרוגין.⁷⁷ בועל לילה הראשון,
וממתין אפלו שני חדשים או שלשה, ובוכל לילה
שני. והוא שלא חיתה המכה.

הכוס אפלה ותראה בה יותר אדמומית היין. אבל כוס עבה,
הזכוכית מאפילה ומראה היין כהה יותר (משקל המנה הוא
בערך ארבע מאות וחמשים גרם, ושני לוגין בערך, שש
מאות ושמונים גרם).

יב. אין בודקין הדם אלא על גבי מטלית לבנה
ובחמה. ועושה צל בידו על הדם, והוא עומד
בחמה, כדי שיראה עינו כמות שהיא. ולא כל
הרואה צריך לכל אלו הדברים בכל עת שיראה,
אלא טביעות עין יש לחכם בדם, ובעת שיראה
מיד יטמא או יטהר. ואם נסתפק לו⁵⁰ במראה מן
המראות - צריך להקיף ולערך לדין או לדם הקזה
או לשאר המראות.

(50 ראה להלן פ"א ה"ג, וב'מגיד משנה' שם.

יג. המפלת חתיכה⁵¹, אף על פי שהיא אדמה: אם
יש עמה דם - טמאה, ואם לא - טהורה.⁵² ואפלו
נקרעה החתיכה ונמצאת מלאה דם - הרי זו
טהורה⁵³; שאין זה דם נדה, אלא דם חתיכה.

(51 של בשר. (52 שם. ואף-על-פי שנפתח הרחם
כשהפילה, מפני שאפשר לפתחת הרחם בלא דם, ולפיכך
אינה טמאה משום נדה, ומשום יולדת אינה טמאה, שהפלת
חתיכה אינה נקראת לידה. (53 דדווקא אם יש דם עמה
טמאה, ולא דם בתוכה (מגיד-משנה).

יד. הפילה חתיכה קרועה⁵⁴, ודם אגור⁵⁵ בתוכה -
טמאה.⁵⁶ הפילה כמין קלפה, כמין שערה, כמין
עפר, כמו יבחושי⁵⁷, אם היה מראה דברים אלו
אדם - תשיל למים פושרין⁵⁸: אם נמוחו⁵⁹ - הרי זו
טמאה, שדם הוא וקפה, וכל הרואה דם יבש⁶⁰ -
טמאה; ואם שהו פושרין מעת לעת⁶¹ ואחר כך⁶²
נמוחו - הרי זו ספק טמאה⁶³; לא נמוחו מעת לעת
- הרי אלו ממכה, וטהורה היא.

(54 שם כא, ב. ולפי גירסתנו בגמרא שם, יש לקרועה
לכתחילה ולבודקה. (55 מכונס. (56 מכיון שיש סדקים
מבחוץ של החתיכה והדם שם, הרי נוגע הדם ברחם דרך
הסדקין, ונקרא זה "דם יהיה זובה מבשרה" ('קרית ספר').
(57 יתושים. (58 חומם כחמימות הרוק ('בית יוסף' בשם
הריטב"א). (59 לפני שעברו עליהם שתי-עשרה שעות
(ראה רש"י שם, ומגיד-משנה כאן). (60 שם. ואפילו יבש
מעיקרו. (61 עשרים וארבע שעות. (62 המלים "ואחר
כך" אין משמעותן אחר עשרים וארבע שעות, אלא הכוונה
היא: אחרי שהו פושרין במשך הזמן שנאמר למעלה,
היינו מן שתי-עשרה עד עשרים וארבע שעות.
(63 הגמרא שם מסתפקת אם גם בדם צריך מעת לעת כשרץ
ונבלה (שמטמאין לחין ולא יבשין) וכשנמוחו תוך המעת
לעת, אפילו אחרי עבור שתיים עשרה שעות, הרי זה דם נדה
וטמאה. או שבדם שהוא רך מספיקה שהייה של שתיים-
עשרה שעות, ואם לא נימוחו אין זה דם נדה, ונשארה
הבעיה בתיקו, ולפיכך היא ספק טמאה (מגיד-משנה).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ח תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 76) כלומר, ארבעה ימים ובליילה, כמבואר למעלה הי"ט.
77) שם סה, ב.
- א. דם הנדה ודם הזבה ודם הקשי² ודם יולדת ודם
טוהר של יולדת - כל דם אחד הוא, ומן המקור
הוא בא, ומעין אחד הוא³, ובזמנים בלבד הוא
ששיתנה דינו, ותהיה רואה דם - זו טהורה, וזו
נדה, וזו זבה.
- 2) "מעוברת שהתחילה להצטער ואחווה חבלי לידה
והתחיל הדם לצאת קודם שתלד, אותו הדם הוא הנקרא דם
הקושי". (3) "מעין אחד הוא, התורה טמאתו והתורה
טהרתו".
- ב. כיצד? פשתראה האשה דם תחלה⁴, או פשתראה
בשעת וסתה, והוא העת שקבעה לנדתה - הרי זו
נדה כל שבעת הימים, בין ראתה כל שבועה בין
שלא ראתה אלא טפה ראשונה בלבד. ראתה דם
ביום השמיני - הרי זה דם זיבה, מפני שהוא בלא
עת נדיתה⁵.
- 4) בפעם הראשונה בחייה. (5) הנאמר בעניין זבה.
- ג. וכן כל דם שתראה בתוך הימים⁶ שבין וסת נדה
לוסת נדה - הרי הוא דם זיבה. והלכה למשה
מסיני, שאין בין זמן נדה לזמן נדה אלא אחד עשר
יום בלבד.
- 6) ואפילו ביום האחד עשר שבין נדה לנדה. וראה לקמן
בהלכה י"א ההבדל שבין יום זה לעשרת הימים שלפניו.
- ד. כל שבעת הימים שנקבעה לה וסת בתחלתן -
הן הנקראין ימי נדיתה, בין ראתה בהן דם בין לא
ראתה בהן דם⁷. ומפני מה נקראין ימי נדה? מפני
שהן ראויין לנדח, וכל דם שתראה בהם - דם נדה
יחשב.
- 7) שיטת רבינו, שכל ימי האשה מהתחלת הווסת עד יומה
האחרון מונה שבעה ואחד עשר יום - זה אחרי זה - אפילו
לא ראתה בהם דם. וכל דם שהיא רואה בשבעת הימים הוא
דם נדה, ודם שהיא רואה בתקופות אחד עשר הימים
שלאחריהם, דם זיבה הוא.
- ה. וכל אחד עשר יום שאחר השבועה - הן הנקראין
ימי זיבתה, בין ראתה בהן דם בין לא ראתה. ולמה
נקראין ימי זיבה? מפני שהן ראויין לזיבה, וכל דם
שתראה בהן - דם זיבה יחשב. והזהר בשני שמות
אלו, שהן: ימי נדיתה וימי זיבתה.
- ו. כל ימי האשה, מיום שיקבע לה וסת עד שתמות
או עד שיעקר הוסת ליום אחר, תספור לעולם שבועה
מתחלת יום הוסת, ואחריהן אחד עשר, [ואחריהן]
שבועה, ואחריהן אחד עשר. ותזהר במנין, כדי
שתדע בעת שתראה דם אם בימי נדה ראתה או
בימי זיבה. שכל ימיה של אשה כן הן: שבועה ימי
- כב. קטנה שנשאת, ונעשת נערה תחת בעלה, ועדין
הדם שותת מחמת המכה - כל בעילות שבעל
פשהיא קטנה נחשבות לו כלילה אחד, ומשלימין
לו כל ארבעה ימים⁷⁹ בימי הנערות. ואפלו היו
השלשה ימים שנותנין לו בימי הנערות בסרוגין,
ובעל בכל שני חדשים לילה אחד - הרי זה מתר.
והוא שלא חיתה המכה.
- 79) שם. כמבואר למעלה הי"ט.
- כג. כיצד יודעין אם חיתה המכה או לא חיתה?
חיתה רואה הדם בעת שתעמד, וכשתשב לא תראה,
ויבעת שתשב על הקרקע תראה, ואם תשב על גבי
כרים וכסתות לא תראה - עדין לא חיתה המכה;
פסק הדם ולא ראתה כלל בין עומדת בין יושבת על
הפר - כבר חיתה המכה. וכן אם לא פסק כלל, אלא
תראה הדם ואפלו פשהיא יושבת על הכרים
והכסתות - אין זה דם מכה, אלא דם נדה⁸⁰.
- 80) שם.
- כד. חיתה רואה בעת תשמיש⁸¹ - הרי זה מחמת
המכה. שמשא מטתה ולא ראתה דם, ואחר כך
ראתה דם שלא מחמת תשמיש - הרי זה דם נדה.
- 81) ומחמת תשמיש (שם סד:).
- כה. הבועל בתולה ולא יצא ממנה דם, וחזר ובעלה
ויצא דם, אפלו חיתה קטנה - הרי זה דם נדה;
שאלו היה דם בתולים - היה בא בתחלה. הבועל
פחותה מבת שלש ויצא דם - הרי זה דם בתולים⁸².
- 82) שם סה, א.
- יום שלישי י"ח תשרי ה'תשפ"א
- פרק נשיי
- 1) יבאר שדם הנדה והזבה והיולדת ודם טוהר הכל אחד;
ימים הנקראים ימי נדחה וימי זיבה; למה נקראו ככה זבה
גדולה וזבה קטנה; הבא על זבה גדולה ביום שביעי של
ספירה אחר הטבילה; זבה שספרה שבעה נקיים ובשביעי
ראתה סמוך לשקיעת החמה; נדה שבדקה עצמה בשני
לנדחה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה עד ימים רבים ומצאה
טמאה; האשה שהיא ספק נדה וספק זבה; וימי לידה אם
עולין לשבעה נקיים.

יג. הבא על זבה גדולה ביום שביעי של ספירה
אחר שטבילה, או על זבה קטנה ביום השמור אחר
שטבילה - פטור מן הקרת; כיון שטבילה בזמן
הראוי לטבילה - טהורה. ולאשה זו יהיה לה
תרבות רעה¹¹, שהרי בעילתה ומגעיה תלויין¹².

(11) כלומר, לימוד וחינוך רע. (12) תלוי ועומד עד
שיבורר.

יד. כיצד הן תלויין? אם נשלם היום אחר הטבילה
ולא ראיתה דם - הרי כל שנגעה בו אחר טבילה
טהור, ובעילתה אחר הטבילה - אין חיבין עליה
כלום¹³; ואם ראיתה דם ביום זה אחר שטבילה -
נמצאת זבה למפרע, וכל שנגעה בו למפרע - טמא,
והיא ובעלה חיבין בקרבן¹⁴. ולפיכך היא אסורה
לבעלה עד לערב, שלא תביא עצמה לידי ספק¹⁵.

(13) לא כרת במזיד ולא קרבן בשוגג. (14) כבא על הזבח.
(15) "אחר תטהר, אחר מעשה תטהר, אבל אמרו חכמים
אסור לעשות כן שמא תבוא לידי ספק".

טו. זבה שספרה ששת ימים נקיים, ובשביעי ראיתה
דם, אפילו סמוך לשקיעת החמה - סותרת הכל,
וחוזרת למנות מאחר היום הטמא שבעה ימים
נקיים.

טז. פלטה שכבת זרע בתוך ימי הספירה¹⁶ - סותרת
יום אחד; מפני שהוא קזב שראה קרי, שפותר יום
אחד¹⁷. ראיתה דם בעשירי מימי זיבתה ובאחד עשר
ובשנים עשר, אף על פי שראתה שלשה ימים זה
אחר זה - אינה זבה גדולה, אלא נצאת מזיבות
קטנה לנדת; שיום שנים עשר מתחלת נדתה,
והרואה בימי נדתה - אינה זבה, כמו שבארנו¹⁸.

(16) והרי היא כאיש שיוצאת ממנו שכבת זרע. (17) ומה
שנאמר בהלכה הקודמת שצריכה להתחיל ולספור שבעה
ימים נקיים, כשהפסיקה יום טמא אפילו ביום השביעי,
היינו אם הפסיקה טומאת זיבה. אבל טומאה אחרת, כגון
קרי בזב או פולטת שכבת זרע בזבה אינה סותרת את הימים
הנקיים שעברו ויכולה להמשיך את ספירתה החל מיום
המחרת אחרי טבילתה לפליטת שכבת הזרע. (18) למעלה
הלכה ד: "וכל דם שתראה בהם, דם נדה ייחשב".

יז. ומה הוא זה שכתוב בתורה: או כי תזוב על
נדתה? שאם ראתה שלשה ימים סמוך לנדתה - הרי
זו זבה. כגון שראתה בשמיני לנדתה ובתשיעי
ובעשירי, שהן ראשון ושני ושלישי מהאחד עשר
יום שהן ימי זיבתה. ראיתה דם באחד עשר מימי
זיבתה וטבילה לערב, שהוא ליל שנים עשר,
ושמשה מטתה, אף על פי שהיא טמאה ובעלה
טמא ועושין משכב ומושב - אינם חיבים פרת¹⁹;
מפני שאין יום שנים עשר מצטרף ליום אחד עשר

1 נדה ואחד עשר ימי זיבה, אלא אם כן הפסיקה
2 הלדה, כמו שיתבאר.

3 ז. אשה שראתה דם בימי זיבתה יום אחד בלבד או
4 שני ימים זה אחר זה - נקראת זבה קטנה, ונקראת
5 שומרת יום כנגד יום. ואם ראתה שלשה ימים זה
6 אחר זה - הרי זו זבה גמורה, והיא הנקראת זבה
7 גדולה, ונקראת זבה סתם. שנאמר: ואשה כי יזוב
8 זוב דמה ימים רבים. מעוט 'ימים' - שנים, 'רבים'
9 - שלשה.

10 ח. אין בין זבה גדולה לזבה קטנה אלא ספירת
11 שבעה והבאת קרבן: שזבה גדולה צריכה לספור
12 שבעה ימים נקיים, וזבה קטנה אינה סופרת אלא
13 יום אחד בלבד; וזבה גדולה מביאה קרבן
14 בשטטה, וזבה קטנה אינה מביאה קרבן
15 בשטטה. אבל לענין טמאה ואסור ביאה - שתיהן
16 שוות.

17 ט. כיצד? ראיתה דם בימי זיבתה, בין שראתה
18 בתחלת הלילה בין שראתה בסוף היום - הרי אותו
19 היום כלו טמא, וכאלו לא פסק הדם מעת שראתה
20 עד ששקעה החמה, ומשמרת כל הלילה. ואם לא
21 ראתה כלום בלילה - משפמת למחר וטובלת אחר
22 שתנץ החמה, ומשמרת כל היום. אם לא ראתה
23 כלום - הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא⁸,
24 והרי היא מתרת לבעלה לערב.

(8) ולפיכך נקראת שומרת יום כנגד יום.

25 י. ראיתה דם גם ביום השני, בין בלילו בין ביומו
26 אחר שטבילה - הרי היום השני טמא, ומשמרת כל
27 ליל שלישי. אם לא ראתה - משפמת למחר
28 וטובלת אחר שתנץ החמה, ומשמרת כל היום. אם
29 לא ראתה כלום - הרי זה יום אחד טהור כנגד שני
30 ימים הטמאים, ומתרת לבעלה לערב.

(9) שאם תראה דם תהא זבה למפרע.

31 יא. ראיתה דם גם בשלישי, בין ביומו בין בלילו -
32 הרי זו זבה גדולה, וצריכה לספור שבעה ימים
33 טהורים¹⁰ בלא דם; שנאמר: וספרה לה שבעת ימים
34 וגומר. וטובלת ביום השביעי אחר הנץ החמה, והרי
35 היא מתרת לבעלה לערב. וביום השמיני מביאה
36 קרבנה, שתי תורים או שני בני יונה.

(10) בלשון התלמוד: שבעה נקיים.

37 יב. זבה קטנה שטבילה בלילה של יום השמור, או
38 זבה גדולה שטבילה בליל שביעי - כאלו לא טבילה,
39 והרי היא כנדה שטבילה בתוך שבעה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ח תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נדרתה. (26) כלומר, בחזקת שלא ראתה דם ולפיכך אינה זבה, וטובלת לנדרתה ותיטרה.

1 לַעֲשׂוֹתָהּ זָבָה, הוֹעִילָהּ לָהּ טְבִילַת לַיִל זֶה לְהַעֲלִילָהּ
2 מִן הַקֶּרֶבֶן.

32 כא. זָבָה שֶׁבִּדְקָה עֲצָמָה בְּרֹאשׁוֹן מִיָּמֵי הַסְּפִירָה
33 וּמִצָּאָה טְהוֹר, וְלֹא בִּדְקָה עַד יוֹם שְׁבִיעִי וּמִצָּאָה
34 טְהוֹר - הִרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה, וּכְאִלוּ בִּדְקָה כָּל
35 שְׁבָעָה וּמִצָּאָה טְהוֹר.

(19) ואם היה שוגג פטור מן הקרבן כבית הלל, אבל אסורה לשמש מדרבנן.

3 יח. טְבִילָה בְּיוֹם שְׁנִים עָשָׂר אַחֵר שֶׁתִּגֹּץ הַחֲמָה -
4 הִרִי זֶה אֲסוּרָה לְבַעֲלָהּ עַד לַעֲרֹב, בְּדִין כָּל זָבָה
5 קְטֻנָּה²⁰; וְאִם עָבַר וּבִעְלָהּ - שְׁגִיחָהּ פְּטוּרִין מִקָּלוּם.
6 וְאִפְלוּ רָאִתָּה דָם אַחֵר שֶׁבָּא עָלֶיהָ בְּיוֹם שְׁנִים עָשָׂר
7 - אֵין בְּכָךְ פְּלוּם²¹; שֶׁזֶה דָם נִדָּה הוּא, וְאֵינוּ מִצָּטְרֵף
8 לְיוֹם שְׁלֹפְנֵיו.

36 כב. וְכֵן אִם בִּדְקָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן מִיָּמֵי הַסְּפִירָה
37 וּמִצָּאָה טְהוֹר, וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי²⁷ וּמִצָּאָה טְהוֹר - הִרִי
38 זֶה בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה. בִּדְקָה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לְזִיבְתָּהּ
39 וּמִצָּאָה שְׁפֶסֶק הָדָם, וְלֹא בִּדְקָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן מִיָּמֵי
40 הַסְּפִירָה, וּבְשִׁבְעִי בִּדְקָה²⁸ וּמִצָּאָה טְהוֹר - הִרִי זֶה
41 בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה. וְהוּא הִדִּין לְזֹב כָּל אֵלוּ הַבְּדִיקוֹת,
42 שֶׁהוּא טְהוֹר וְעָלוּ לוֹ יָמֵי סְפִירָה.

(20) אף על פי שיום אחד עשר לא צריך שימור מן התורה, אך מדרבנן צריך שימור ודינה כשומרת יום כנגד יום מדרבנן. (21) כלומר אינה זבה קטנה, אלא פסקה טומאת זיבה וטמאה כנדה.

(27) אף על פי שלא בדקה בשביעי בסוף ימי הספירה ורק בתחילתם. (28) שהבדיקה הייתה בסוף ימי הספירה ולא בתחילתם.

43 כג. כָּל אִשָּׁה שֶׁהִיא סֶפֶק נִדָּה סֶפֶק זָבָה - צְרִיכָה
44 לֵישֵׁב שְׁבָעַת יָמִים נְקִיִּים מִסֶּפֶק, וְטוֹבֵלָת בְּלֵיל
45 שְׁמִינִי²⁹, וְאַחֵר כֶּף תִּהְיֶה מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ. וּמִבִּיאָה
46 קֶרֶבֶן זָבָה וְאֵינוּ נֶאֱכָל, כִּמּוֹ שִׁיתְּבָאָר בְּמִקְוָמוֹ.

9 יט. רָאִתָּה דָם בְּסוֹף שְׁבִיעִי לְנִדְתָּה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת²²,
10 וְרָאִתָּה בְּתִשְׁעִי וּבַעֲשִׂירִי - הִרִי זֶה סֶפֶק זָבָה²³; שֶׁמָּא
11 רָאִתָּה רִאשׁוֹנָה בְּלֵיל שְׁמִינִי הִתָּה, וְנִמְצָאת שְׂרָאִתָּה
12 שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה מִתְּחִלַּת יָמֵי זִיבְתָּה. וְכֵן אִם
13 רָאִתָּה דָם בְּתִשְׁעִי וּבַעֲשִׂירִי מִיָּמֵי זִיבְתָּה, וְרָאִתָּה
14 בְּסוֹף יוֹם אֶחָד עָשָׂר בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - הִרִי זֶה סֶפֶק
15 זָבָה; שֶׁמָּא רָאִתָּה אַחֲרוֹנָה בְּיוֹם אֶחָד עָשָׂר הִתָּה,
16 וְהִרִי רָאִתָּה שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה בְּיָמֵי זִיבְתָּה.

(29) כנדה שאינה טובלת ביום.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר דם קשוי של לידה והיאך דינו; ואי זו היא יולדת בזוב; ויולדת בזוב שלא פסק דמה; היולדת נקבה ואחר ארבעה עשר שלא נתעברה והתחיל דם הקושי בתוך שמונים; אם אפשר שתראה מאה וארבעה עשר יום דם מן המקור יום אחר יום ולא תהיה זבה.

(22) "משמשקע החמה עד שיראו כוכבים בינונים הוא הזמן הנקרא "בין השמשות" בכל מקום, והוא ספק מן היום ספק מן הלילה ודנים בו להחמיר בכל מקום". (23) גדולה, וסופרת שבעה נקיים ומביאה קרבן ואינו נאכל, ככל קרבן הבא על הספק.

47 א. מַעֲבֵרַת שֶׁהִתְחִילָה לְהַצְטַעַר וְאַחֲזוּזָה חֲבִלִי לִדָּה²,
48 וְהִתְחִיל הָדָם לָצֵאת קֹדֶם שֶׁתֵּלֵד - אוֹתוֹ הָדָם הוּא
49 הַנִּקְרָא דָם הַקָּשִׁי. וְהֵיאֵף דִּינוֹ? אִם פֶּא בְּיָמֵי נִדְתָּה
50 - הִרִי הוּא דָם נִדָּה, וְהִרִי זֶה טְמֵאָה נִדָּה; וְאִם פֶּא
51 בְּיָמֵי זִיבְתָּה - הִרִי זֶה טְהוֹרָה. שְׁנֵאֲמַר בְּזָבָה: דָּם
52 יִהְיֶה זֹכָה בְּבִשְׁרָהּ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוּי: זֹכָה
53 מִחֲמַת עֲצָמָה, וְלֹא מִחֲמַת וָלֵד. וּבִלְבָד שֶׁתֵּלֵד וָלֵד
54 חֵי; אֲבָל אִם הִפִּילָה - אֵין קָשִׁי לְנִפְלִים⁴. אֲפִלוּ הִיָּה
55 הָדָם שׁוֹתֵת וְיוֹרֵד עִם הַחֲבָלִים וְהַצֶּעַר אֲרָבָעָה עָשָׂר⁵
56 יוֹם קֹדֶם שֶׁתֵּלֵד - הִרִי זֶה דָם קָשִׁי וְטְהוֹר; אֲבָל אִם
57 הִתְחִיל הָדָם קֹדֶם הַלִּדָּה בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר יוֹם אוֹ יָתֵר
58 - הִרִי זֶה דָם זִיבָה, וְהִרִי הִיא יוֹלֶדֶת בְּזוֹב⁶.

17 כ. נִדָּה שֶׁבִּדְקָה עֲצָמָה בְּתוֹף יָמֵי נִדְתָּה וּמִצָּאָה
18 שְׁפֶסֶק הָדָם, וְאִפְלוּ פֶּסֶק בְּשָׁנִי לְנִדְתָּה²⁴, וְשִׁגְגָה אוֹ
19 הִזְיָדָה וְלֹא בִּדְקָה עַד לְאַחֵר נִדְתָּה²⁵ יָמִים רַבִּים,
20 וּכְשֶׁבִּדְקָה מִצָּאָה טְמֵאָה - אֵין אוֹמְרִים: שֶׁמָּא כָּל
21 אוֹתָן הַיָּמִים הִתָּה טְמֵאָה וְתִהְיֶה זָבָה, אֲלֹא כָּל אוֹתָן
22 הַיָּמִים שֶׁלֹּא בִּדְקָה בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה²⁶. בִּדְקָה עֲצָמָה
23 וּמִצָּאָה טְמֵאָה, אֲפִלוּ בִּדְקָה בְּשִׁבְעִי לְנִדְתָּה, וּבֵין
24 הַשְּׁמָשׁוֹת לֹא בִּדְקָה עֲצָמָה בְּדִי לְפֶרֶשׁ מִטְּמֵאֵת נִדָּה,
25 אֲלֹא הַמְּתִינָה יָמִים וְאַחֵר כֶּף בִּדְקָה וּמִצָּאָה טְהוֹרָה
26 - הִרִי זֶה סֶפֶק זָבָה. וְאִם מִצָּאָה טְמֵאָה - הִרִי זֶה זָבָה
27 וְרֵאִיתָ; שְׁפִינִן שֶׁבִּתְחִלָּה מִצָּאָה טְמֵאָה וּלְבִסּוֹף
28 טְמֵאָה - הִרִי זֶה בְּחֻזְקַת שֶׁלֹּא פֶּסֶק. וְיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל
29 נִדָּה, אֵף עַל פִּי שֶׁמִּצָּאָה בוֹ טְהוֹרָה - הִרִי זֶה כְּמִי
30 שֶׁמִּצָּאָה טְמֵאָה; שְׁיוֹם רִאשׁוֹן כָּל הַחֻזֶּק הַמַּעֲזִין
31 פְּתוּחִים.

(2) מכאובי אשה העומדת לילד נקראים חבלי לידה, "חבלי יולדה יבאו לו" (הושע יג, ג). (3) נדה לו, ב. (4) שם לח, ב. (5) שם "וטמאה שבועיים כנדרתה (ויקרא יב, ה), כנדרתה ולא כזיבתה. מכלל דזיבתה טהורה, וכמה? שבועיים". ואף-על-פי שתקופת זיבה היא אחד-עשר יום

(24) אבל לא בראשון, שיום ראשון כולו הוחזק המעיין פתוח כמו שמסיים בסוף ההלכה. (25) לאחר שבעת ימי

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ח תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

32 הרי זו טובלת ומתרת לבעלה; ואם שלמו ימי
33 הספירה בתוך ארבעה עשר - הרי זו אסורה לבעלה
34 עד ליל חמשה עשר.

(12) עד ארבעים יום לזכר, ושמונים לנקבה. (13) שם לז,
א. וימי לידתה עולין לה מן המנין, כמו שמבואר לקמן
בה"ר.

35 ו. פיצד? הרי שראתה דם שלשה, וספרה שבעת
36 ימים נקיים - הרי עשרה; ועדין היא אסורה לבעלה
37 עד ליל חמשה עשר, שכל ארבעה עשר¹⁴ היא
38 כנדה¹⁵. ולמה אין מצריכין את היולדת בזוב
39 לספירת שבועה אחר שבועה של זכר ואחר ארבעה
40 עשר של נקבה? מפני שמי לדתה וימי נדתה
41 שאינה רואה בהן עולין לה¹⁶ לספירת שבועה, כמו
42 שיתבאר.

(14) ללידת נקיבה. (15) כמבואר למעלה פ"ד ה"ב.
(16) שם, כרבא.

43 ז. יולדת בזוב שלא פסק דמה - אין לה דם טהר¹⁷,
44 אלא כל דם שתראה - כדם זיבה הוא. אבל אם
45 ספרה שבעת ימים נקיים, ושלמו ארבעה עשר של
46 נקבה וטבלה, ואחר כך ראתה דם בתוך ארבעים של
47 זכר ושמונים של נקבה - הרי זה דם טהר.

(17) שם לה, ב. שכל זמן שלא פסק הדם, הרי הוא כדם
זיבה.

48 ח. ספרה שבועה ימים נקיים ולא טבלה, ואחר כך
49 ראתה דם - הרי זו טובלת ומתרת לבעלה מיד;
50 שכל זמן טהר אינן ראויות לא לנדה ולא לזיבה¹⁸.
51 אבל עצמו של דם - טמא ומטמא¹⁹, כדין דם הנדה,
52 עד שתטבל.

(18) אע"פ שהדם בא מהמעין שממנו דמי נדה וזבה - אינו
סותר בימי הטוהר. (19) כבית-הלל שם. שיוולדת בזוב -
בימים וטבילה תלויה טהרתה, וכל זמן שלא טבלה היא
טמאה, וממילא הדם היוצא ממנה טמא.

53 ט. היולדת נקבה, ואחר ארבעה עשר שלשה
54 נתעברה, והתחיל דם הקשי לבוא לה בתוך שמונים
55 - הרי הוא דם טהר, אף על פי שאין קשי
56 לנפלים²⁰; שכל דמים שתראה בתוך ימי טהר -
57 טהור הוא, עד שתפיל הולד²¹. וכשתפיל - תהיה
58 טמאה לדה: אם הפילה זכר - טמאת זכר, ואם
59 הפילה נקבה - טמאת נקבה. ומונה ימי טמאה וימי
60 מלאת מולד שני. אפלו היו תאומים²², והפילה
61 היום אחד והפילה האחר אפלו אחר כמה ימים -
62 מונה לשני ימי טמאה וימי מלאת.

(20) שם, שמטהרים אותה לא משום דם קושי אלא מפני
שזה דם טוהר. (21) שם לח, ב. (22) שם כה, ב.

בלבד (למעלה פ"ו ה"ג). ביולדת גילתה התורה שהוולד
מטהר ארבעה-עשר יום. (6) כלומר, יש לה דין זבה. ואם
ראתה שלשה ימים לפני ארבעה-עשר יום קודם הלידה, הרי
היא זבה גדולה, ואם יום אחד או שנים - היא זבה קטנה
(מגיד-משנה). וראה לקמן בהלכות ה"ז שאר דיני יולדת
בזוב.

1 ב. כמה דברים אמורים? בשלא פסקו הציורים
2 והחבלים והצער, אלא מתקשה והולכת עד שילדה;
3 אבל אם ראתה דם שלשה ימים או יתר בימי זיבתה
4 בצער וחבלים, ופסק לה הצער ורוח לה מן
5 החבלים אחר השלשה ימים, ועמדה בנחת עשרים
6 וארבע שעות⁷ או יתר, אף על פי שלא פסק הדם⁸
7 ואף על פי שחזר הצער והחבלים אחר עשרים
8 וארבע שעות - הרי זו זבה; שאילו היה הדם מחמת
9 הולד - לא פסק הצער ולא החבלים. ואם ילדה
10 אחרי כן - הרי זו יולדת בזוב.

(7) שם לו, ב. (8) שם.

11 ג. ראתה יום אחד בלא צער ושנים בקשי וילדה,
12 או שנים בלא צער ויום אחד בקשי וילדה, או יום
13 בקשי ויום בלא צער ויום בקשי וילדה - אינה
14 יולדת בזוב. אבל אם ראתה יום אחד בקשי ושנים
15 בלא צער וילדה, או שנים בקשי ואחד בלא צער
16 וילדה, או יום בלא צער ויום בקשי ויום בלא צער
17 וילדה - הרי זו יולדת בזוב. זה הכלל: קשי סמוך
18 ללדה - אין זו יולדת בזוב; שפ"י סמוך ללדה -
19 הרי זו יולדת בזוב.

(9) נחה מן הצער.

20 ד. חל שלישי לראייתה להיות ביום הלדה, אפלו כל
21 היום פלו בשפי - אין זו יולדת בזוב; שהרי יום
22 הלדה סמוך לקשיו¹⁰. ראתה שני ימים ובשלישי
23 הפילה, ואין ידוע מה הפילה - הרי זו ספק יולדת
24 וספק זבה¹¹.

(10) מפני שאנו צריכין שהיום השלישי - יום המביא לידי
זיבה - יהא בשופי, ומכיון שילדה באותו יום - אין לך קושי
גדול מזה, ולכן אין זו יולדת בזוב ('קריית ספר'). (11) שם
כא, ב. כלומר, ספק יולדת שמא הפילה ולד, וספק זבה,
שמא ראתה דם בפתיחת הרחם בלא לידה ונעשית זבה
גדולה, ואולי לא ראתה דם, ונשארו רק שני ימים
הראשונים.

25 ה. פיצד דין יולדת בזוב? צריכה לישוב שבועה ימים
26 נקיים וטובלת לערב, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה,
27 ואחר כך יהיה לה דם טהר¹², ומביאה קרבן זבה
28 וקרבן יולדת. לפיכך, אם ילדה זכר, אפלו פסק
29 הדם ביום הלדה, סופרת שבועת ימים נקיים
30 וטובלת¹³; ואם ילדה נקבה, וספרה שבועה נקיים
31 ושלמו עם ארבעה עשר של לדה או לאחריהן -

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ח תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30 - מְשַׁמֶּרֶת יוֹם אֶחָד טְהוֹר וְטוֹבֵלֶת, וּמִתְּרַת לְשֹׁמֵשׁ
31 לְעֶרְב. וְזָכָה גְדוּלָּה - סוֹפֶרֶת שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים
32 וְטוֹבֵלֶת, וּמִתְּרַת לְשֹׁמֵשׁ בְּלִיל שְׁמִינִי. וְאֵין בֵּין זְמַן
33 נְדָה לְנְדָה אֲלָא אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם בְּלָבָד, וּבְאִתְּנָהּ הָאֶחָד
34 עֶשֶׂר תִּהְיֶה זָכָה קְטָנָה אוֹ גְדוּלָּה.

(38) למעלה פ"ד ה"ו, פ"ו הלכות ט"א.

35 יד. וּמֵאַחַר שֶׁתִּהְיֶה זֹכֶר כָּל אֱלוֹ הָעֶקְרִים, יִתְבָּאֵר
36 לָךְ זֶה שְׁאֵמְרוּ חֻכָּמִים³⁹: הָאִשָּׁה שֶׁהִזְזָה כָּל יָמֶיהָ
37 יוֹם תְּרָאָה⁴⁰ דָּם וְיוֹם לֹא תְרָאָה - בְּתַחֲלָה⁴¹ מְשַׁמֶּשֶׁת
38 בְּלִיל⁴² שְׁמִינִי וּבִיּוֹם שְׁמִינִי⁴³, שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד אַחֵר
39 יָמֵי נְדָתָהּ. וּמְשַׁמֶּשֶׁת כָּכָל שְׁמוֹנָה עֶשֶׂר יוֹם אַרְבַּעַת
40 לַיָּלֹת בְּלָבָד⁴⁴. וְאִינָהּ יוֹכֵלָה לְשֹׁמֵשׁ בֵּימִים
41 הַטְּהוֹרִים, שֶׁהֵיחֹם הַטְּהוֹר הוּא שׁוֹמֵר לַיּוֹם הַטְּמֵא⁴⁵.
42 לְפִיכָךְ, אִם הֵיחֹת רֹאָה הָדָם בְּכָל יוֹם טְמֵא מִתְּחִלָּת
43 הַלַּיְלָה - אֵינָהּ מְשַׁמֶּשֶׁת אֲלָא בְּשְׁמִינִי בְּלָבָד⁴⁶, שֶׁהוּא
44 יוֹם אֶחָד אַחֵר יָמֵי נְדָתָהּ.

39) שם נד, א. (40) כלומר, רק ביום. (41) בראיה ראשונה, שאז מתחילה לספור שבעה ימי נדה. (42) בכתיב תימן: בלילה וביום שמיני. (43) שהרי בשביעי טבלה לערב ולא תראה עד תשיעי, לפיכך משמשת בלילה וביום השמיני, והיום התשיעי לראייתה הראשונה הוא כבר בחשבון של אחד-עשר ימי הזיבה, ויום העשירי הוא יום השימור של יום התשיעי ואסורה לשמש עד הלילה. (44) מלבד ליל השמיני ויום השמיני שאמרנו, והיינו: אור ל-יא, יג, טו ו-יז. (45) ראה למעלה פ"ו ה"י. (46) ששאר הימים הטהורים הם שומרים ליום הטמא, ובערב הרי היא רגילה לראות מתחילת הלילה, ואסור לשמש פן תראה דם.

45 טו. הֵיחֹת רֹאָה שְׁנֵי יָמִים טְמֵאִין וּשְׁנֵי יָמִים
46 טְהוֹרִים - מְשַׁמֶּשֶׁת בְּשְׁמִינִי וּבְשָׁנִים עֶשֶׂר⁴⁷ וּבְשָׁשָׁה
47 עֶשֶׂר וּבְעֶשְׂרִים.

47) שימי ט"י - הימים שהיא רואה, הם מאחד-עשר ימי הזיבה, והיום האחד-עשר הוא יום שימור, ולכן מותרת ביום השנים-עשר וגם בלילה שלפניו, והימים יג-יד שהיא רואה בהם, הם ימי זיבה, ויום חמשה-עשר הוא יום שימור, ומותרת ביום טז, וימי יז-יח הם ימי זיבה, ויום תשעה-עשר הוא יום השימור, ומותרת ביום העשרים ובלילה שלפניו כאמור למעלה.

48 טז. הֵיחֹת רֹאָה שְׁלֹשָׁה יָמִים טְמֵאִין⁴⁸ וּשְׁלֹשָׁה
49 טְהוֹרִין - מְשַׁמֶּשֶׁת שְׁנֵי יָמִים מִהַשְּׁלֹשָׁה הַטְּהוֹרִין
50 שְׁאֵחֵר יָמֵי נְדָתָהּ; שֶׁהָאֶחָד מֵהֶן שְׁמוֹר לְשָׁנִים
51 הַטְּמֵאִין הַסְּמִיכִין לְנְדָתָהּ. וְשׁוֹב אֵינָהּ מְשַׁמֶּשֶׁת
52 לְעוֹלָם; שֶׁהִרִי הִזְזָה זָכָה גְדוּלָּה, וְאֵין לָהּ שְׁבַעַת
53 יָמִים נְקִיִּים.

(48) שראתה דם בימים א, ב, ג בתחילת נדתה, ואחר כן שלשה ימים טהורים, וביום השביעי התחילו שלשה ימים

1 י. זָכָה שְׁפָסַק זָכָה, וְהִתְחִילָה לְמָנוֹת שְׁבַעַת יָמִים
2 נְקִיִּים, וּבָא לָהּ דָם קִשִּׁי בְּתוֹךְ יָמִים נְקִיִּים - אֵינִי
3 סוֹתֶרֶת²³, וְיָמֵי הַקִּשִּׁי עוֹלִים לְמָנֵן שְׁבַעַת²⁴. וְכֵן אִם
4 יָלְדָה בְּשְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים - אֵין הַלְדָּה סוֹתֶרֶת²⁵,
5 וְיָמֵי הַלְדָּה עוֹלִין לָהּ לְמָנֵן שְׁבַעַת²⁶, אִף עַל פִּי
6 שֶׁהִיא טְמֵאָה בָּהֶן²⁷. שְׁנֵאָמַר: וְאִם טְהִירָה מְזוּכָּה.
7 בִּינוֹן שֶׁטְהִירָה מְזוּכָּה, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא טְמֵאָה טְמֵאָה
8 אַחֲרֶת, כְּגוֹן טְמֵאֵת לָדָה אוֹ טְמֵאֵת נְדָה אוֹ טְמֵאֵת
9 צְרַעַת - הִרִי זֶה סוֹפֶרֶת בָּהֶן, וְאֵין טְמֵאוֹת אֱלוֹ
10 וְכִינֵאֻצַּא בָּהֶן סוֹתֶרֶין הַסְּפִירָה.

(23) שם לז, א. (24) מפני שדם זה טהור גמור הוא, שזבה טמאה רק אם היא רואה מחמת עצמה, לא מחמת ולד, ולכן עולים ימי הקושי למנין השבעה, מה-שאינ-כן דם שראתה בתוך ימי טהרה בעודה סופרת, סותר מניינה, מפני שיוולדת בזוב אין לה דם טהור, וממילא הדם הוא טמא, ראה השגת הראב"ד. (25) שם לד, א. אפילו שראתה דם בימי לידתה, כמבואר להלן בה"א. (26) כשלא ראתה דם. (27) שם לו, א. כרבא.

11 יא. יָמֵי לִדְתָהּ וְיָמֵי נְדָתָהּ, אִם לֹא רָאָתָה בָּהֶן דָּם -
12 הִרִי אֱלוֹ עוֹלִין לָהּ לְסְפִירַת שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים; וְאִם
13 רָאָתָה בָּהֶן דָּם - אֵין עוֹלִין לָהּ יָמֵי הָרָאָה וְלֹא
14 סוֹתֶרֶין כָּל הַיָּמִים, אֲלָא מִשְׁלֵמֹת עַל הַיָּמִים שֶׁסְּפָרָה
15 בְּשִׁפְסָק הָדָם. שְׁאֵין סוֹתֶר הַכָּל אֲלָא רָאָה שֶׁל זֹכֶה,
16 אֲבָל אֱלוֹ סוֹתֶרֶין יוֹמָן בְּלָבָד.

17 יב. מֵאַחַר שֶׁתִּכְבֵּין כָּל הָעֶקְרִים שְׁבַעַרְנוּ, יִתְבָּאֵר לָךְ
18 מֵהַ שְׁאֵמְרוּ חֻכָּמִים²⁸, שְׁאֵפְשֶׁר שֶׁתְּרָאָה הָאִשָּׁה דָּם
19 מִן הַמִּקּוֹר יוֹם אַחֵר יוֹם מָאָה וְאַרְבַּעַת עֶשֶׂר יוֹם וְלֹא
20 תִּהְיֶה זָכָה²⁹. בִּינֵי? שְׁנֵים לִפְנֵי נְדָתָהּ³⁰, וְשְׁבַעַת יָמֵי
21 נְדָתָהּ, וּשְׁנֵים לְאַחֵר יָמֵי נְדָתָהּ³¹, וְאַרְבַּעַת עֶשֶׂר
22 קִשִּׁי³², וּשְׁמוֹנִים שָׁל נְקִיָּה, וְשְׁבַעַת יָמֵי נְדָה, וּשְׁנֵים
23 אַחֵר יָמֵי נְדָה³³. הָא לְמַדָּת, שֶׁכָּל דָּם שֶׁתְּרָאָה הָאִשָּׁה
24 אַחֵר יוֹם מְלֵאת - הוּא תְּחִלַּת נְדָתָהּ³⁴, וְאֵין מְשַׁגְּחִין
25 עַל וְסִתּוֹת שְׁמִיכָדָם³⁵. לְפִיכָךְ, הָרֹאָה דָּם בְּסוֹף יוֹם
26 מְלֵאת³⁶ בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת³⁷ - הִרִי זֶה סְפֵק נְדָה; שְׁמֵא
27 בְּלִילָה רָאָתָה הָדָם, שֶׁהוּא תְּחִלַּת יָמֵי נְדָתָהּ.

(28) שם לח, א. (29) גדולה. (30) שני ימים האחרונים של ימי זיבה. (31) שני ימים הראשונים של ימי זיבה. (32) כמבואר למעלה (ה"א). (33) שני ימים הראשונים של ימי זיבה. (34) שהלידה מפסקת המנין, שבלא לידה, דעת רבינו שהיא מונה לפי הסדר: שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה כל ימי חייה, כמבואר למעלה פ"ו ה"ו, אבל הלידה מפסקת. (35) ואם ראתה אחרי ימי הטהרה שלא בשעת וסתה (הקודם) - היא נדה. (36) שם נג, ב. (37) ראה למעלה פ"ו, הערה לח.

28 יג. כָּכָר בְּאַרְנוֹ³⁸, שֶׁנִּהְיָה שְׁרָאָתָה דָּם כָּל שְׁבַעַת -
29 מִתְּרַת לְשֹׁמֵשׁ בְּלִיל שְׁמִינִי אַחֵר שֶׁתְּטַבֵּל. וְזָכָה קְטָנָה

ה"ה, שכל ימיה של אשה כך: שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. ואחר כל אחד-עשר יום, מתחיל מחדש מחזור ימי נדה, שראייתה בימים אלה אינה עושה אותה לזבה. וחשבון השבועות כאן מתאים למספר שמונה-עשר בכל מחזור, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. שמונה-עשרה שבועות הם מאה ועשרים וששה יום, מהם: ארבעים ותשעה ימי נדה, ושבעים ושבעה ימי זיבה. ימי הנדה: מיום 1-7, 19-25, 37-43, 55-61, 73-79, 91-97, 109-115. ימי זיבה: 8-18, 26-36, 44-54, 62-72, 80-90, 98-108, 116-126. (60) בכתב-יד תימן: שבעה ימים. (61) שם: ושבעה ימים. (62) המתחיל מיום ח [שהרי נדה, אפילו רואה כל שבעה - טובלת לערב ומותרת] וגומר ב"י"ד שבהם לא ראתה דם. (63) המתחיל ביום טו וגומר בכ"א, ועד יום יט הם ימי זיבה. וכשראתה בימים ט"ו-יח נקבעה לזבה. (64) המתחיל ביום כב, וגומר ביום כח, שבהם לא ראתה דם, הם ימי ספירה. (65) השבוע השני, מ"ח השבועות והוא הראשון לטהרה. (66) של אשה שדרכה לראות בדרך זו: שבעה ימים טמאים ושבעה טהורים. (67) המתחיל ביום כט, וכל ימי השבוע הם ימי זיבה. (68) המתחיל ביום לו. (69) המתחיל ביום מג, וביום ה"מד מתחילים ימי הזיבה. וכשראתה בהם דם היא זבה. (70) המתחיל ביום נ. (71) המתחיל ביום נז וגומר ב"סג, וימי הנדה גומרים ביום סא. (72) יום סב ו"סג. (73) לשני הימים של זיבה, כדין שומרת יום כנגד יום. (74) המתחיל ביום סד. (75) אחרי טבילתה לערב כדין זבה קטנה. (76) המתחיל ביום עא, וביום עג מתחיל ימי נדה. (77) יום עא ו"עב. (78) ששני ימים הראשונים של השבוע, משלימים לשבעת ימי נדתה ואסורה לבעלה. (79) המתחיל ביום פה וגומר ביום צא. וימי הזיבה נגמרים ביום צ. (80) המתחיל ביום צב, וגומר ביום צח. (81) המתחיל ביום צט וגומר ביום קה, שהם ימי זיבה. (82) המתחיל ביום קו וגומר ביום קיב. (83) המתחיל ביום קיג, וגומר ב"קט. וימי הזיבה מתחילים מיום קטז, וראתה ארבעה ימים בימי הזיבה, ונעשית זבה גדולה. (84) בארבעה שבועות הראשונים משמשת שבוע אחד, בשבוע העשירי - ששה ימים. ובשבוע השנים עשר, חמשה ימים. נמצא בסך-הכל שמונה-עשר יום. (85) שבהן היא טהורה אם לא ראתה דם בימי הזיבה.

35 כא. ובזמן שהיא רואה שבוע טמא ושבוע טהור -
36 משמשת שמונה עשר יום, שהם כמו רביע הימים.⁸⁶
37 וזו היא שאמרו חכמים⁸⁷: משמשת רביע ימיה⁸⁸.

(86) כלומר, בערך, שהרי חסר יום אחד ורביע, שרביע משבעים ושבעה הוא יט ימים ורבע יום. (87) נדה נד, א. (88) כך היא גירסת רבינו בגמרא שם. ראה 'מגיד משנה'.

38 כב. היתה רואה שמונה ימים טמא ושבועה ימים
39 טהור - הרי זו משמשת חמשה עשר יום מתוך
40 ארבעים ושבועה ימים. פיצד? שמונה טמא
41 שבתחלה - שבועה מהן ימי נדתה, ויום אחד זיבות
42 סמוך לנדתה; משמרת לו יום אחד מן השמונה
43 הטהורין, ומשמשת שבועה. ואחר כך יבואו לה

הטמאים ז, ח, ט ושני הימים האחרונים הם מימי זיבה, ויום העשירי הוא יום שימור, ומותרת ביום יא ויב.

1 יז. היתה רואה ארבעה ימים טמאים⁴⁹ וארבעה
2 ימים טהורין⁵⁰ - משמשת יום אחד⁵¹ שאחר נדתה,
3 ושוב אינה משמשת לעולם⁵².

(49) בימים א, ב, ג, ד לתחילת נדתה. (50) ה, ו, ז, ח. (51) יום שמיני. (52) שאין לה שבעה נקיים.

4 יח. היתה רואה חמשה ימים טמאים⁵³ וחמשה
5 ימים טהורים⁵⁴ - משמשת השלשה הסמוכים
6 לנדתה⁵⁵, ושוב אינה משמשת לעולם⁵⁶.

(53) בימים א, ב, ג, ד, ה, לתחילת נדתה. (54) ו, ז, ח, ט, י. (55) שמיני. תשיעי ועשירי, הימים הטהורים. (56) שהיא כבר זבה גדולה שרואה חמשה ימים רצופים בתוך אחד-עשר ימי זיבה.

7 יט. היתה רואה ששה ימים טמאין⁵⁷ וששה ימים
8 טהורין - משמשת בחמשה⁵⁸ ימים הסמוכים לנדתה
9 תחלה, ושוב אינה משמשת לעולם.

(57) ונשאר השביעי טהור. (58) הטהורים מחוץ ליום השביעי שהיתה בנדתה.

10 כ. היתה רואה⁵⁹ שבועה⁶⁰ טמאין ושבועה⁶¹ טהורין
11 - משמשת השבוע הראשון⁶² הטהור הסמוך
12 לנדתה, וכבוא אחריו שבוע טמא⁶³ - תקבע בו זכה,
13 והשבוע הטהור שייבוא אחריו⁶⁴ - לספירה, ואסורה
14 לשמש בו. נמצאת שלא שמשה מטתה בארבעה
15 שבועות אלא שבוע אחד⁶⁵. וכל ימיה⁶⁶ משמשת
16 שמונה עשר יום בכל שמונה עשר שבועות. פיצד?
17 שבוע חמישי⁶⁷ - הרי היא זכה. שבוע ששי⁶⁸, שהיא
18 בו טהורה - לספירה. שבוע שביעי⁶⁹ - זכה. שבוע
19 שמיני⁷⁰ - לספירה. שבוע תשיעי⁷¹, שהיא רואה בו
20 חמשה ימים ממנו מימי נדה, ושנים מתחלת ימי
21 זיבה⁷²; משמרת יום אחד⁷³ מן השבוע העשירי
22 הטהור⁷⁴, ומשמשת⁷⁵ ששה שבוע אחד עשר⁷⁶,
23 שהיא רואה בו - שנים מסוף ימי זוכה⁷⁷, וחמשה
24 מתחלת ימי נדה; ומשמשת חמשה ימים⁷⁸ משבוע
25 שנים עשר הטהור. שבוע שלשה עשר⁷⁹ - זכה,
26 ושבוע ארבעה עשר⁸⁰ - לספירה. וכן שבוע חמשה
27 עשר⁸¹ - זכה, ושבוע ששה עשר⁸² - לספירה,
28 ושבוע שבעה עשר⁸³ - זכה, ושבוע שמונה עשר -
29 לספירה. וסופרת על דרך זו לעולם. נמצאת אומר:
30 שכל שמונה עשר שבועות משמשת שמונה עשר
31 יום⁸⁴. ואלו לא ארע לה חלי זה, והיתה שבוע נדה
32 ואחד עשר יום טהורה - היתה משמשת בכל
33 השמונה עשר שבועות אחד עשר שבועות⁸⁵, שהן
34 שבועה ושבועים יום.

(59) כל הלכה זו, על פי הסדר הקבוע המבואר למעלה פ"ו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ח תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מֵאוֹרֶה וְעֹשֶׂה יוֹם לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, או 31
פָּחוּת או יוֹתֵר. 32

(2) בדפוס רומי, ובכתיב תימן: וזו.

ב. וְקֹדֶם שֶׁיָּבֹא הַדָּם תִּרְגִּישׁ בַּעֲצָמָה: מִפְּהֶקֶת 33
וּמִתַּעֲטָשֶׁת וְחוֹשֶׁשֶׁת פִּי כְּרֶסֶה וְשְׂפּוּלֵי מַעִיָּה, 34
וְיִסְתַּמֵּר שְׁעֵרֶת בְּשָׂרָה או יָחַם בְּשָׂרָה, וְכִיּוֹצֵא 35
בְּמֵאֲרָעוֹת אֱלוֹהִים. וְיִבֹּאוּ לָהּ וְסִתּוֹת אֱלוֹהִים או אֶחָד מֵהֶן 36
בְּשָׂעָה הַקְּבֻעָה לָהּ מִיּוֹם וְסִתָּה. 37

(3) נדה סג, א. (4) ראשה כבד עליה ורותה, שם. "כמו
שנמצא מהן מי שימצא היפוך האצטומכא לבד, ואחרת כאב
הראש, ואחרת התנודדות והיפוך נפש, ואחרת דפוקת הלב"
(פירוש המשניות לרבינו שם).

ג. כָּכֵר בְּאַרְנוֹי, שֶׁכָּל אִשָּׁה שְׂאִין לָהּ וְסֵת - אֲסוּרָה 38
לְשִׁמּוֹשׁ עַד שֶׁתִּבְדֹּק עֲצָמָהּ תַּחֲלָה; וְשִׁישׁ לָהּ וְסֵת - 39
אֲסוּרָה לְשִׁמּוֹשׁ בְּכָל עֲוֹנֵת הַנֶּסֶת: אִם וְסִתָּה בְּיוֹם - 40
אֲסוּרָה לְשִׁמּוֹשׁ כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְאִם וְסִתָּה בְּלֵילָה - 41
אֲסוּרָה לְשִׁמּוֹשׁ כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה. וּמִתַּחֲלֵל יוֹם הַנֶּסֶת 42
תִּסָּפֵר יָמֵי נִדְתָּהּ וְיָמֵי זִיבָתָהּ לְעוֹלָם. 43

(5) למעלה פ"ד ה"ז. (6) שם, הלכות יב"ג. (7) בדפוס
רומי: וכשמתחיל. (8) שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי
זיבה, וכן חזר לעולם. כמבאר למעלה פ"ז.

ד. לְפִיכָף צְרִיכוֹת הַנָּשִׁים לְהִזָּהֵר בְּנִסְתוֹת, עַד שֶׁתִּדַּע 44
הַיּוֹם וְהַשָּׂעָה שֶׁנִּקְבְּעָה בָּהּ וְסִתָּה. הִיָּה דִּרְכָּה לְרִאוֹת 45
בְּיוֹם עֹשְׂרִים, וְכֹא יוֹם עֹשְׂרִים וְלֹא רֵאֲתָהּ, וְכֹא יוֹם 46
שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים וְרֵאֲתָהּ - הָרִי יוֹם עֹשְׂרִים וְיוֹם 47
שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים שְׁנִיָּה אֲסוּרִין. וְכֵן אִם רֵאֲתָהּ פַּעַם 48
שְׁנִיָּה בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים, וְלֹא רֵאֲתָהּ בְּיוֹם עֹשְׂרִים 49
- עֲדִין שְׁנִיָּה אֲסוּרִין. רֵאֲתָהּ פַּעַם שְׁלִישִׁית בְּיוֹם 50
שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים, וְלֹא רֵאֲתָהּ בְּיוֹם עֹשְׂרִים - טָהֵר יוֹם 51
עֹשְׂרִים, וְנִעְקַר הַנֶּסֶת לְיוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים. שְׂאִין 52
הָאִשָּׁה קוֹבֵעַת וְסֵת עַד שֶׁתִּקְבְּעוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים, 53
וְאִינָה מִטְהַרֶּת מִן הַנֶּסֶת עַד שֶׁתִּעְקַר מִמֶּנָּה שְׁלֹשׁ 54
פַּעַמִּים. 55

(9) שם סג, ב. יום העשרים אסור שלא נעקר הווסת שלש
פעמים, ויום השלושה-ועשרים - מכיון שלא ראתה ביום
העשרים, חוששים שמא התחיל הווסת לעבור ליום
השלושה ועשרים, וכן בפעם השנייה.

ה. כָּל וְסֵת 10 שֶׁנִּקְבְּעַ מִחֻמַּת אֲנָס, אֲפִלּוּ רֵאֲתָהּ בּוֹ 56
כְּמָה פַּעַמִּים - אִינּוֹ וְסֵת; שֶׁמִּפְּנֵי הָאֲנָס רֵאֲתָהּ. 57
קִפְצָה וְרֵאֲתָהּ, קִפְצָה וְרֵאֲתָהּ 11 - קִבְּעָה לָהּ וְסֵת 58
לְיָמִים בְּלֹא קִפְצוֹת. כִּי־צֵד? קִפְצָה בְּאֶחָד בְּשִׁבְתָּ 59
וְרֵאֲתָהּ דָּם, וְלֹאֲחֵר עֹשְׂרִים יוֹם קִפְצָה בְּאֶחָד בְּשִׁבְתָּ 60
וְרֵאֲתָהּ דָּם, וְלֹאֲחֵר תִּשְׁעָה עֶשְׂרִים קִפְצָה בְּיוֹם הַשִּׁבְתָּ 61
וְלֹא רֵאֲתָהּ דָּם, וְלֹאֲחֵר שִׁבְתָּ רֵאֲתָהּ בְּלֹא קִפְצָה - 62

שְׁמוֹנָה טַמְאִין 89 - מֵהֶן שְׁנַיִם תְּשֻׁלוּם יָמֵי זִיבָתָהּ 90,
וְשִׁשָּׁה מִיָּמֵי נִדְתָּהּ. וְיִבֹּאוּ שְׁמוֹנָה טַהוֹרִין 91 - יוֹם
אֶחָד מֵהֶן תְּשֻׁלוּם יָמֵי נִדְתָּהּ 92, וּמִשְׁמֶשֶׁת שְׂבָעָה
שְׁנִיּוֹת. וְאַחֵר כֹּף יִבֹּאוּ לָהּ שְׁמוֹנָה טַמְאִים 93 - מֵהֶן
אַרְבָּעָה תְּשֻׁלוּם יָמֵי זִיבָתָהּ 94, וְאַרְבָּעָה מִיָּמֵי נִדְתָּהּ.
נִמְצָאת זִבָּה גְּדוּלָּה, וְצָרִיכָה סְפִירַת שְׂבָעָה. יִבֹּאוּ
לָהּ שְׁמוֹנָה טַהוֹרִים - סוֹפְרֶת מֵהֶן שְׂבָעָה, וּמִשְׁמֶשֶׁת
יוֹם אֶחָד. נִמְצָאת מִשְׁמֶשֶׁת חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי יוֹם בְּכָל
אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה.

(89) מיום השבעה עשר. (90) שהמחזור נשלם ביום
השמונה-עשר. (91) מיום עשרים וחמש. (92) יום שביעי
למחזור שהתחיל ביום התשעה עשר. (93) אחרי שלושים
ושנים ימים. (94) הנגמרים ביום שלושים ושש.

כג. הִיתָה רוֹאָה תִּשְׁעָה יָמִים טַמְאִים וְתִשְׁעָה יָמִים
טַהוֹרִין - מִשְׁמֶשֶׁת שְׁמוֹנָה יָמִים בְּכָל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרִי
יוֹם לְעוֹלָם. כִּי־צֵד? תִּשְׁעָה הַטַּמְאִים - שְׂבָעָה מֵהֶן
נִדְתָּה, וְשְׁנַיִם זִיבוֹת סְמוּךְ לְנִדְתָּה; מִשְׁמֶרֶת לָהּ יוֹם
אֶחָד מִן הַתִּשְׁעָה הַטַּהוֹרִין, וּמִשְׁמֶשֶׁת שְׁמוֹנָה. וְכֵן
לְעוֹלָם.

כד. הִיתָה רוֹאָה עֶשְׂרִי יָמִים טַמָּא וְעֶשְׂרִי טַהוֹר,
וּמִעֶשְׂרִי וּלְמַעַלָּה אֲפִלּוּ אֶלֶף יוֹם טַמָּא וְאֶלֶף יוֹם
טַהוֹר - יִהְיֶה יָמֵי שְׁמוֹשָׁה 95 כְּמִנְיָן זִיבָתָהּ 96. כִּי־צֵד?
עֶשְׂרִי הַטַּמְאִים - מֵהֶם שְׂבָעָה נִדָּה וּשְׁלֹשָׁה זִיבָּה;
עֶשְׂרִי הַטַּהוֹרִים - סוֹפְרֶת מֵהֶן שְׂבָעָה, וּמִשְׁמֶשֶׁת
שְׁלֹשָׁה; נִמְצָאוּ יָמֵי הַשְּׁמוֹשׁ שְׁלֹשָׁה, וְיָמֵי הַזִּיבוֹת
שְׁלֹשָׁה. וְכֵן מֵאָה יוֹם טַמְאִין וּמֵאָה טַהוֹרִין: וּמֵאָה
הַטַּמְאִין - שְׂבָעָה מֵהֶן לְנִדָּה, וְתִשְׁעִים וּשְׁלֹשָׁה
זִיבוֹת; מֵאָה הַטַּהוֹרִין - שְׂבָעָה מֵהֶן לְסְפִירָה,
וְתִשְׁעִים וּשְׁלֹשָׁה לְשְׁמוֹשׁ. וְכֵן אֶלֶף. וְכֵן כָּל מִנְיָן
וּמִנְיָן עַל דֶּרֶךְ זוֹ.

(95) בימים הטהורים. (96) כלומר, כמנין ימי טומאת
זיבתה, ששבעת הימים הראשונים מימי טהרה הם ימי
הספירה.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) יבאר שיש אשה שיש לה וסת ויש אשה שאין לה; וסת
שנקבע מחמת אונס אם הוא וסת; אם האשה קובעת וסת
בתוך ימי נדתה או בימי זיבתה; קפצה; וסתות לדילוגין;
ודין אשה שלא בדקה עצמה משעת וסתה ולאחר ימים
בדקה ומצאה טמאה; ודין אשה שטעתה ולא ידעה עת
וסתה וכיצד היא עושה לתקן וסתה.

א. יֵשׁ אִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וְסֵת, וְיֵשׁ אִשָּׁה שְׂאִין לָהּ וְסֵת,
אֲלֹא לֹא תִרְגִּישׁ בַּעֲצָמָה עַד שֶׁיֵּצֵא הַדָּם, וְאִין לָהּ
יוֹם קְבֻעַ לְרֵאֲתָהּ. וְזוֹ שִׁישׁ לָהּ וְסֵת, הִיא שִׁישׁ לָהּ
יוֹם קְבֻעַ, או מְעֹשְׂרִים יוֹם לְעֹשְׂרִים יוֹם, או

ט. אין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה²⁴ 24
 שראתה בהן; בין שראתה יום אחד - אינה קובעת 25
 לה וסת בכל השבועה. וכן אין האשה קובעת וסת 26
 בימי זיבתה²⁵, שהן אחד עשר²⁶ יום. אבל קובעת 27
 היא וסת בימי נדתה שאינה רואה בהן²⁷. ואם נקבע 28
 לה וסת בימי זיבתה - הרי זו חוששת לוסתה²⁸. וכל 29
 וסת שנקבעה בימי זיבתה²⁹, אם נעקרה אפילו פעם 30
 אחת - נעקרה, ואינה צריכה להעקר שלש פעמים, 31
 שחזקת דמים מסלקין³⁰ הן³⁰ בימים אלו. 32

(24) שם לט, ב. (25) שם. (26) בדפוס רומי, ובכת"י 24
 תימן: האחד עשר. (27) כגון שראתה בראש חודש ניסן, 25
 ובראש חודש אייר, ובעשרים וחמשה באייר, ובסוף חודש 26
 סיון קבעה לה וסת בראש—חודש, מכיוון ששתי הראיות 27
 הראשונות היו בימי נדותה שלא ראתה בהם. ואף-על-פי 28
 שראיה שלישית היתה בימי נדה שהתחילו בעשרים וחמשה 29
 באייר. (28) כמבואר בהלכה הסמוכה. (29) אפילו קבעה 30
 שלש פעמים. (30) ולפיכך אין האשה קובעת וסתה בימי 31
 זיבתה, כמבואר למעלה. 32

י. כיצד חוששת³¹ לוסת? אם ראתה דם בוסת זו³² 33
 אפילו יום אחד - תשב לנדתה מספק³³, ואסורה 34
 לשמש באותו היום³⁴, ואפילו לא ראתה בשאר ימי 35
 הוסתות. ואם ראתה שלשה ימים³⁵ - הרי זו זבה. 36

(31) הנזכר בהלכה הקודמת. (32) אחרי שראתה שלש 31
 פעמים בימי זיבתה. (33) אף-על-פי שבימי זיבה אינו 32
 נקבע הוסת, מכל-מקום חוששת לוסתה. כלומר, אנו נותנין 33
 עליה שתי החומרות, חומר נדה, שהיא טמאה שבעה אפילו 34
 בראיה אחת, וחומר זיבה שצריכה שבעה נקיים אם ראתה 35
 שלשה ימים. (34) אפילו לא ראתה, כדין עונה סמוך 36
 לוסתה. (35) אנו נותנים לה חומר זבה, מאחר שלפי הוסת 37
 הראשון עומדת היא בימי זיבה, והיא זבה. 38

יא. כל אשה שמרבה לבדק עצמה תמיד - הרי זו 37
 משבחת³⁶, ואף על פי שיש לה וסת קבועה; 38
 שאפשר שיבוא דם בלא שעת הוסת. וכל אחד עשר 39
 יום של ימי זיבתה - הרי היא בהן בחזקת טהרה³⁷, 40
 ואינה צריכה בדיקה³⁸; אבל אחר ימי זיבתה³⁹ - 41
 צריכה לבדק. 42

(36) שם יג, א. (37) שחזקת דמים מסולקים, כמבואר 37
 למעלה ה"ט. (38) שם לט, א. (39) ששוב מתחילים ימי 38
 נדה. 39

יב. שכתה⁴⁰ ולא בדיקה, בין באנס בין ברצון - הרי 43
 זו בחזקת טהרה⁴¹, עד שתבדק ותמצא טמאה. 44

(40) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ישבה, וכן הגירסא במשנה. 43
 (41) שם. 44

יג. האשה שלא בדיקה עצמה בשעת וסתה, ולאחר 45
 ימים בדיקה ומצאה טמא, אף על פי שהיא טמאה 46
 למפרע עד שעת וסתה, כמו שיתבאר⁴² בענין טמאה 47

1 הרי נקבע אחד בשבת אחר עשרים; שהרי נודע 1
 2 שהיום גרם לה לראות ולא הקפיעה¹², וכבר נקבע 2
 3 יום זה שלש פעמים. וכן כל פיוצא בזה. 3

(10) שם יא, א. (11) [בכל הספרים, הגירסא שתי פעמים 10
 "קפצה וראתה", ואף-על-פי-כן נראה שבטעות הושטו 11
 המלים "קפצה ולא ראתה", או יותר נכון "קפצה וראתה" 12
 בשלישית. כלומר, לא ראתה בו ביום אלא למחרתו. ראה 13
 'מגיד משנה' שגם הוא גורס רק פעמיים]. (12) שם. מפני 14
 שביום האחד בשבת האחרון, ראתה בלא קפיעה, וביום 15
 השבת שלפני-זה קפצה ולא ראתה, הוכח שהווסת נקבע לא 16
 מחמת אונס, ורק היום גרם לה לראות. 17

ו. ראתה יום חמשה עשר בחדש זה, ויום ששה 4
 עשר בחדש של אחריו, ויום שבעה עשר בחדש של 5
 אחריו, ויום שמונה עשר לחדש של אחריו¹³ - הרי 6
 7 קבעה לה וסת לדלוג¹⁴. בא חדש רביעי וראתה ביום 7
 8 שבעה עשר¹⁵ - צדין לא נקבע לה וסת¹⁶, וכל יום 8
 9 שראתה בו חוששת לו להבא¹⁷. בין שגיעה אותו 9
 10 היום ולא תראה - טהר אותו היום מן הוסת; שאין 10
 11 צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע שלש 11
 12 פעמים. 12

(13) שם סד, א. (14) כלומר, שיש לחשוש ליום תשעה- 13
 עשר מן החודש הבא. (15) אותו היום שראתה בו בפעם 14
 השלישית. (16) כי לדילוג אין עוד שילוש, וגם יום יז 15
 ראתה רק שתי פעמים. (17) ליום השבעה-עשר אולי תראה 16
 בו פעם שלישית ויקבע הווסת, אבל ימי שתי הראיות 17
 הראשונות נעקרו על-ידי האחרונות. 18

ז. היה דרכה להיות רואה יום חמשה עשר, ושנתה 13
 14 לששה עשר - שניהם אסורין¹⁸. שנתה לשבעה עשר 14
 15 - הטר ששה עשר¹⁹ ונאסר שבעה עשר, וחמשה 15
 16 עשר באסור עומד²⁰. שנתה לשמונה עשר²¹ - נאסר 16
 17 שמונה עשר²², והטר כלם. 17

(18) כמו למעלה ה"ד, ובהערה ח. (19) שהרי ראתה רק 18
 פעם אחת, ואין צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע 19
 שלש פעמים, כמבואר בהלכה הקודמת. (20) מפני שהיה 20
 קבוע, ולא נעקר רק שתי פעמים. (21) הרי קבעה לה וסת 21
 לדילוג, ונעקר הוסת מיום טו. (22) אף-על-פי שקבעה לה 22
 וסת לדילוג, ובחודש הבא תהיה אסורה ביום יט, אסורה 23
 היא גם ביום יח שמא תחזור לראות בו, עד שיעקר פעם 24
 אחת (כסף-משנה). 25

ח. היה דרכה לראות יום עשרים, ושנתה ליום שנים 18
 19 ועשרים - שניהם אסורין. הגיע יום עשרים ולא 19
 20 ראתה, שנים ועשרים וראתה - צדין שניהם אסורין. 20
 21 הגיע יום עשרים וראתה - טהר יום שנים ועשרים; 21
 22 שהרי חזרה לוסתה הקבוע²³, ונעקר שנים ועשרים 22
 23 מפני שלא נקבע שלש פעמים. 23

(23) כל זמן שלא נעקר שלש פעמים. 24

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

61) מספק שמא באו ימי נדתה אחרי ראייה אחת או שנים ויהא נדה, לכן משלימה חמשה ימים לנדתה. (62) ורווח הזמן משפסק הדם עד ימי הנדה - טז יום.

יט. וכן אם ראתה תשעה ימים - הרי זו ספק זבה; 26 שָׁמָּא שְׁנַיִם קָדָם יָמֵי נִדָּה, וְשָׁבְעָה שָׁל נִדָּה. וּמִתְחַלֵּת 27 לַמָּנוּת אֶחָד עָשָׂר יוֹם מֵאַחֵר הַתְּשָׁעָה שִׁפְסָק הַדָּם⁶³. 28 וְכֵן אִם רָאָתָה אֶחָד עָשָׂר יוֹם - הָרִי זוֹ סָפֵק זָבָה; 29 שָׁמָּא שְׁנַיִם קָדָם הַנִּדָּה, וְשָׁבְעָה שָׁל נִדָּה, וְשְׁנַיִם שָׁל 30 אַחֵר הַנִּדָּה. וְנִשְׁאַר לָהּ מִיָּמֵי זִבְתָּהּ תְּשָׁעָה. 31

(63) שכבר השלימה שבעה לנדתה מתוך התשעה.

כ. ראתה שנים עשר יום - הרי זו זבה ונדאית. 32 שָׁאֲפִלוּ הָיוּ מִהֵן שְׁנַיִם לִפְנֵי הַנִּדָּה וְשָׁבְעָה שָׁל נִדָּה 33 - הָרִי שְׁלֹשָׁה לְאַחֵר הַנִּדָּה. וְיִשְׁאַר לָהּ מִיָּמֵי זִבְתָּהּ 34 שְׁמוֹנֶה. וְכֵן אִם רָאָתָה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר יוֹם - יִשְׁאַר לָהּ 35 מִיָּמֵי זִבְתָּהּ שְׁבַעָה, וְהֵן יָמֵי הַסְּפִירָה⁶⁴. 36

(64) ואחר-כך מתחילים ימי נדתה.

כא. משכה בראית הדם, אפילו ראתה אלה יום - 37 בְּשִׁפְסָק הַדָּם סוּפְרַת שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים, וְאַחֵר 38 הַשְּׁבַעָה יִתְחִילוּ יָמֵי הַנִּדָּה לְזוֹ שְׁטַעְתָּהּ⁶⁵. 39

(65) שאחרי שבעה נקיים, מתחיל המנין החדש.

כב. הגה למדת, שכל הטועה - אינה מונה משפסק 40 הַדָּם פָּחוֹת מִשְׁבַּעָה⁶⁶ ולא יותר על שבעה עשר⁶⁷, 41 וְיִבְאוּ יָמֵי נִדָּתָהּ. פִּיּוּד? רָאָתָה יוֹם אֶחָד וּפְסָק הַדָּם 42 - מוֹנֶה שְׁבַעָה עָשָׂר: שֶׁשָּׁה לְתִשְׁלוּם נִדָּתָהּ, וְאַחֵד 43 עָשָׂר יָמֵי זִבְתָּהּ, וְיִבְאוּ יָמֵי נִדָּתָהּ. וְאִם רָאָתָה 44 שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אוֹ יָתֵר - מוֹנֶה שְׁבַעָה⁶⁸ מִשְׁפִּיפְסָק הַדָּם 45 וְיִבְאוּ יָמֵי נִדָּתָהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי. 46

(66) שאפילו ראתה יום אחד או שנים, שמא נדה היא ומשלמת שבעה, כמבואר למעלה. (67) שאם ראתה יום אחד ופסק הדם, מונה שבעה-עשר יום, ששה לתשלום שבעה של נדה, ואחד-עשר ימי זיבה. נמצא רווח זמן בין נדה לנדה בטועה שבעה-עשר יום, ואם ראתה יותר ימים, אז באים ימי נדתה בפחות משבעה-עשר יום, לפי החשבון. (68) נקיים, כמבואר בה"כ.

יום רביעי י"ט תשרי ה'תשפ"א

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1) יבאר הרואה כתם דם על בשרה או על בגדה ולא הרגישה בו; ודין הרואה דם בלא עת וסתה או בוסתה אם מתטמאה למפרע; ודין מעוברת ומניקה בתולה וזקנה אם דיין שעת; וכל דיני כתמים; ואם [כתמים] עושין נדה או זבה; כל שיכולה לתלות כתמה בדבר טהור; ודין השאילה חלוקה; שלוש נשים שלבשו חלוק זו אחר זו ונמצא עליו כתם; שלוש נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו ונמצא

1 וְטָהֲרָה - הָרִי זוֹ אֵינָה מְטַמְּאָה אֶת בּוֹעֲלָהּ לְמַפְרַע⁴³.
2 וְאֵינָה מוֹנֶה אֲלֵא מִשְׁעָה שֶׁרָאָתָה דָּם⁴⁴. וְאִם מִצָּאָה
3 עֲצָמָה טְהוֹרָה - הָרִי זוֹ בְּחֻזָּקַת טְהוֹרָה⁴⁵.

(42) פ"ג מהל' משכב ומושב ה"ה. (43) שם ו, א. כלומר, שיטמא שבעה כנדה, שהבועל את הנדה טמא שבעה - כאן הקילו, מפני שווסתות דרבנן. (44) שם. (45) שם טז, א.

4 יד. וכן אשה שראתה דם מחמת מכה שיש לה
5 במקור, אף על פי שראתה בשעת וסתה - היא
6 טהורה⁴⁶, והדם טהור⁴⁷. שְׁהוֹסְתוֹת מִדְּבָרֶיהָ⁴⁸, כְּמוֹ
7 שִׁיתְבָּאָר בְּהִלְכוֹת מְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב⁴⁹.

(46) דתלינן במכה. (47) שאינו דם נדה ואינו מטמא. (48) כלומר, מה שהיא צריכה בדיקה מפני שהחזקה לראות ביום וסתה, מדרבנן הוא, אבל מן התורה אין חוששים לווסת, ולפיכך אם לא בדקה - טהורה. וכן כשיש לה מכה, תולים בה ואינה טמאה. (49) פ"ג ה"ט.

8 טו. הסומא - בודקת עצמה ומראה לחברתה⁵⁰. אָבָל
9 הַחֲרָשֶׁת⁵¹ וְהַשּׁוֹטָה - צְרִיכוֹת פְּקֻחוֹת לְבִדָּק אוֹתָן⁵²
10 וְלִקְבָּע לָהֶן וְסֻתוֹת, וְאַחֵר כָּף יְהִי מִתְּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן.

(50) נדה יג, ב. (51) שאינה מדברת ואינה שומעת, שדינה כשוטה. (52) שם.

11 טז. כָּל אִשָּׁה שֹׁטְטָהּ וְלֹא יָדָעָה עֵת וְסֻתָּהּ, וְרָאָתָה
12 דָּם - חוֹשֶׁשֶׁת לְזִיבוֹת⁵³. לְפִיכָף, אִם רָאָתָה יוֹם אֶחָד
13 אוֹ שְׁנַיִם - יוֹשֶׁבֶת תְּשֻׁלוּם שְׁבַעָה, שָׁמָּא דָּם זֶה בִּיָּמֵי
14 נִדָּתָהּ הִיא; וְאִם רָאָתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים - סוּפְרַת שְׁבַעַת
15 יָמִים נְקִיִּים, שָׁמָּא בִּיָּמֵי זִבְתָּהּ הִיא עוֹמֶדֶת.

(53) מספק וגם לנדות.

16 יז. וְכִיּוֹדֵעַ הִיא עוֹשָׂה לְתֵקֵן וְסֻתָּהּ⁵⁴, וְלִידַע אִם הִיא
17 זָבָה וְדֹאֵית⁵⁵ אוֹ סָפֵק זָבָה⁵⁶, וְלִידַע יָמֵי זִבְתָּהּ⁵⁷;
18 הַכֹּל לְפִי יָמִים שֶׁתִּרְאֶה בָּהֶן. פִּיּוּד? רָאָתָה יוֹם אֶחָד⁵⁸
19 אוֹ שְׁנַיִם - מִשְׁלֵמַת עֲלֵיהֶן הַשְּׁבַעָה⁵⁹, וּמִתְחִיל
20 לַמָּנוּת⁶⁰ הָאֶחָד עָשָׂר יוֹם מֵאַחֵר הַשְּׁבַעָה.

(54) שממנו יתחיל המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. (55) מבואר לקמן ה"כ. (56) יבואר בהלכה הסמוכה. (57) להבא. (58) גמרא ערכין ח, א. (59) שמא דם זה בימי נדתה היא, כמבואר למעלה ה"טז. (60) באשה טועה שלא תשאר מקולקלת למניינה, דנו אותה חכמים כמי שעוקרת וסתה, וקובעת בהתחלת הוסת השני (מגיד-משנה). ומאז מתחיל המנין החדש.

21 יח. רָאָתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים - הָרִי זוֹ סָפֵק זָבָה; שָׁמָּא
22 יוֹם אֶחָד מִהֵן קָדָם נִדָּתָהּ, וְשְׁנַיִם בְּתַחֲלַת הַנִּדָּה. וְכֵן
23 אִם רָאָתָה אַרְבָּעָה - שָׁמָּא שְׁנַיִם קָדָם הַנִּדָּה, וְשְׁנַיִם
24 מִתְּחִלַּת הַנִּדָּה. וְיִשְׁבֶּת חֲמִשָּׁה תְּשֻׁלוּם יָמֵי נִדָּה⁶¹,
25 וְאַחֵד עָשָׂר יָמֵי זִבְתָּהּ⁶² אַחֵר הַחֲמִשָּׁה.

הנשים". (10) "שאינן הטעם תלוי ביניקת הוולד אלא מתוך צער לידה אבריה מתפרקין ודמה מסתלק ואינו חוזר עד כ"ד חודש, הילכך לא שנא מת לא שנא חי".

- ה. בתולה¹¹ - כל שלא ראתה דם מימיה, אף על פי שראתה מחמת נשואין או מחמת לדה. זקנה - כל שעברו עליה תשעים יום¹² סמוך לזקנתה. ואי זו היא זקנה? כל שקוראין לה זקנה ואינה מקפדת. מעברת ומניקה וזקנה - כתמן פראיתן, ואינו מטמא למפרע. בתולה שלא ראתה דם מימיה ועדין היא קטנה - כתמה טהור, עד שתראה דם שלש וסתות.

(11) בלשון התלמוד: "בתולת דם", כלומר, במובן זה, בראיית דם היא עדיין בתולה אף על פי שנבעלה. (12) והוא שלושה וסתות. שעונה בינונית - הווסת הרגיל באשה - שלושים יום בין ראייה לראייה.

- ו. מה בין כתם הנמצא על בשרה לכתם הנמצא על בגדה? שהכתם הנמצא על בשרה - אין לו שעור¹³, והנמצא על הבגד - אינו מטמא עד שיהיה בגדים הקילקיל¹⁴, שהוא¹⁵ מרבע שלש בו כדי תשע עדשות, שלש על שלש. היה פחות משעור זה - טהור. נמצא טפין טפין - אין מצטרפות¹⁶; היה ארוך¹⁷ - הרי זה מצטרף.

(13) "הרואה כתם על בשרה, ספק טמא ספק טהור, טמא. על חלוקה, ספק טמא ספק טהור, טהור". וסובר רבינו, שבבגדים, כשהכתם הוא פחות מכגריס, הוא ספק, אם זה דם מאכולת (כנה) ולכן ספיקו טהור, אבל בבשרה, שכל הגוף כבדוק הוא אצל דם מאכולת, אפילו בפחות מהשיעור של כגריס הוא טמא. (14) "והוא חצי פול ואמרו שזה הפול מהמקום הנקרא קילקי". ודעת רבינו שכגריס האמור בטומאת כתם גם כן פירושו גריס הקילקי. (15) כלומר, לא שהגריס הקילקי הוא מרובע, אלא מוסיפין עליו הריבוע ולא צריך שהכתם יהיה בצורה מרובעת, אלא שכל שטח הכתם יוכל להצטרף לכגריס מרובע. וזה שכתב רבינו: ארוך מצטרף. (16) בכתם שנמצא על בגדיה, שכתם הנמצא על בשרה אין צריך שיעור. (17) כרצועה, אבל שיעורו בין הכל - כגריס הקילקי.

- ז. כתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טמאה - טהור, ואינה חוששת לו. כיצד? ישיבה על פלי אבנים, פלי אדמה וכלי גללים, או על עור הדג, או על פלי חרש מגבוע¹⁸, או על בגד שאין בו שלש אצבעות על שלש¹⁹ אצבעות, ונמצא עליהן דם - טהורה. אפילו בדיקה הקרקע וישיבה עליה, ונמצא כתם על הקרקע פשעמדה - הרי זו טהורה. שכל שאינו מקבל טמאה - לא גזרו על כתם שימצא בו. ולא במקבל טמאה²⁰, אלא אם פן היה לבן; אכל פלי צבעונין - אין חוששין לכתם הנמצא בהן. לפיכך תקנו חכמים, שתלפוש האשה בגדי צבעונין, כדי להצילנה מדין הפתמים.

דם תחת האמצעות; כתם שנסתפק אם הוא צבע אדום מה יעשו להכירו.

- א. אין האשה מתטמאה מן התורה בנדה או בזיבה עד שתרגיש ותראה דם ויצא בבשרה², כמו שבארנו³. ותהיה טמאה מעת שתראה ולהבא בלבד. ואם לא הרגיש, ובדיקה ומצאה הדם לפניו בפרוזדור - הרי זה בחזקת שבא בהרגשה, כמו שבארנו⁴.

(2) ואפילו לא יצא לחוץ. (3) למעלה פרק ה הלכה ב "שאם נעקר מן הרחם ולא שחת הואיל ויצא מבין השנינים הרי זו טמאה". (4) למעלה שם הלכה ה "ודם הנמצא בפרוזדור אם נמצא מן הלול ולפנים הרי זה טמא שחזקתו מן המקור". והרי זו בחזקת שבא בהרגשה מן החדר.

- ב. ומדברי סופרים: שכל הרואה כתם על בשרה או על בגדיה, אף על פי שלא הרגיש, אף על פי שבדיקה עצמה ולא מצאה דם - הרי זו טמאה, וכלו מצאה דם לפניו בבשרה. וטמאה זו בספק, שמה כתם זה מדם החדר בא.

- ג. וכן מדברי סופרים: שכל הרואה דם בלא עת וסטה, וכל הרואה כתם - טמאה למפרע עד עשרים וארבע שעות. ואם בדיקה בתוך זמן זה ומצאה טהור - טמאה למפרע עד זמן בדיקה⁵. ואף על פי שהיא טמאה למפרע מדבריהם - אינה מטמאה את בועלה למפרע, כמו שבארנו. ואינה מונה לנדתה או לכתמה אלא מעת שתראה הדם או שמצאה הפתם. וכל הרואה כתם - הרי זו מקלקלת (למנינה), שמה מן החדר בא ונתקלקלה וסתה⁶.

(5) "מעט לעת ממעט על יד מפקידה לפקידה, ומפקידה לפקידה ממעט על יד מעט לעת". פקידה משמעותה בדיקה. לפיכך טמאה למפרע רק עד זמן בדיקה, כשבדיקה תוך מעט לעת. (6) שאינה יודעת יום ראייתה ואינה יודעת אם היא בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה והרי היא טועה.

- ד. הרואה דם בשעת וסתה - אינה מטמאה למפרע, אלא בשעתה בלבד⁷. וכן מעברת ומניקה, בתולה וזקנה - דין שעתן⁸, ואינן מטמאות למפרע. איזו היא מעברת? משיפר עברה, והוא שלשה חדשים. מניקה - כל ארבעה ועשרים חדש⁹. אפילו מת בנה או גמלתו או נתנתו למניקה¹⁰.

(7) ואינה מטמאת כ"ד שעות למפרע כאשר שאין לה וסת, שחזקה אורח [דם הנדות] בזמנו בא, בשעת וסתה הקבוע ולא ראתה דם קודם. (8) ואפילו אם לא בדקה קודם, שנשים אלו הדמים מסולקים מהן ולפיכך הדמים מסתלקים ממנה ודייה שעתה. (9) "אבל אחר עשרים וארבעה חודש אף על פי שהיא מניקה והולכת הרי זו טמאה למפרע ככל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ימים או יתר בלא עת נדתה³², ובדקה ומצאה עליו
שלושה כתמים, או כתם אחד גדול שיש בו שעור
שלושה כתמים³³ - הרי זו ספק זבה; שמא כתם נטף
ממנה בכל יום. וכן אם לבשה שלשה בגדים
בדוקים³⁴, ושהו עליה שלשה ימים בימי זיבתה,
ומצאה כתם בכל אחד מהן, אף על פי שזה כנגד
זה³⁵ - הרי זו ספק זבה.

(32) בימי זיבתה. (33) כלומר, כשלושה גריסי קילקי.
(34) ואפילו אם לבשה אותם בבת אחת. (35) ואפשר לומר
שהכל כתם אחד הוא והדם חדר דרך שלושת הבגדים.

יג. מצאה כתם אחד שאין בו כדי שלשה כתמים³⁶:
אם בדקה עצמה כל³⁷ בין השמשות של יום ראשון
ומצאה טהור, ולא בדקה חלוקה, וביום השלישי
מצאה זה הכתם שאינו בשלושה כתמים - אינה
חוששת לזיבות; ואם לא בדקה עצמה כל בין
השמשות, הואיל ולא בדקה חלוקה ושהה עליה
שלושה ימים בימי זיבתה - חוששת לזיבות, ואף על
פי שאין הכתם כדי שלשה כתמים.

(36) כשלושה גריסי קילקי. (37) כלומר, שכל הזמן של בין
השמשות לא סילקה ידה מהבדיקה.

יד. מצאה כתם על חלוקה היום, וראתה דם אחר
כף שני ימים זה אחר זה; או שראתה שני ימים,
וביום השלישי ראתה כתם - הרי זו ספק זבה.

טו. הרואה כתם ואחר כף ראתה דם - תולה כתמה
בראייתה כל מעת לעת³⁸, בין שבדקה עצמה בעת
שמצאה הכתם ומצאה טהור בין שלא בדקה. אבל
הרואה כתם אחר כתם בתוך עשרים וארבע שעות
- אינה תולה כתם בכתם, אלא אם כן בדקה
ביניהם; שאם הפסיקה טהרה בין הכתמים - אין
מצטרפין למנן זיבות.

(38) אם ראתה דם בתוך כ"ד שעות, תולים שהכתם בא
מהם ואינה טמאה למפרע.

טז. כיצד? ראתה כתם ערב שבת בשעה ראשונה
מן היום, אף על פי שלא בדקה עצמה ולא ידעה
אם טהורה היא אם טמאה, וראתה דם אחר כף עד
שעה ראשונה מיום השבת - אינה מונה לפתם, אלא
תולה הכתם בראיה. ואם ראתה באחד בשבת ובשני
בשבת - תהיה זבה. ראתה דם ביום שבת בשעה
שניה - הרי זו טמאה שני ימים: ערב שבת שמצאה
בו הכתם, ובשבת שראתה הדם; שהרי אין שניהם
בתוך מעת לעת. ואם ראתה הדם באחד בשבת -
חוששת לזיבות.

יז. לא ראתה דם בשבת, אבל ראתה כתם אחר

(18) שאין כלי חרס מטמא מבנו. (19) שאינו ראוי לשום
איש אפילו לעני ואינו מקבל טומאה. (20) כלומר, ואפילו
בדבר שמקבל טומאה.

ח. לא בכל מקום שנמצא הדם על בשרה תטמא
משום כתם, עד שימצא כנגד בית התרפה²¹. כיצד?
נמצא על עקבה - טמאה, שמא נגע בבית תרפה
בעת ישיבתה. וכן אם נמצא על שוקה או על
פרסותיה מבפנים, והם המקומות הנדבקות זו בזו
בעת שתעמד ותדבק רגל לרגל ושוק לשוק - הרי
זו טמאה. נמצא על ראש גודל רגלה - טמאה,
שמא נטף מן החדר על רגלה בעת שהלכה. וכן כל
מקום שאפשר שיגעו עליו דם נדתה כשתהלך,
ונמצא שם דם - טמאה. וכן אם נמצא הדם על
ידיה, אפילו על קשרי²² אצבעות ידיה - טמאה;
שהידים עסקניות הן²³. אבל אם נמצא הדם על
שוקה ועל פרסותיה מבחוץ או מן הצדדין²⁴, ואין
צריך לומר אם נמצא מן הירכיים ולמעלה - הרי זו
טהורה²⁵; שאין זה אלא דם שנזף עליה ממקום
אחר.

(21) בית הערוה. (22) גב היד. (23) ונגעו שלא בכוונה
בבית התורפה. (24) "מה שיטה אל הפנים או מה שיטה
אל השדרה". (25) שאין דם זה בא מגופה.

ט. הכתם הנמצא על בשרה שהוא ארף כרצועה או
עגל, או שהיו טפין טפין, או שהיה ארף הכתם על
רחב ירכה, או שהיה נראה כאלו הוא ממטה
למעלה²⁶, הואיל והוא כנגד בית תרפה - הרי זו
טמאה; ואין אומרים: אלו נטף מן הגוף - לא היה
בזה. שכל דם הנמצא במקומות אלו - מחמירין בו
אף על פי שהוא ספק²⁷.

(26) כלומר, נראה כאילו מתחיל למטה ונמשך למעלה
ואפשר לומר, שאילו בא מאותו מקום היה יורד למטה אף
על פי כן החמירו חכמים. (27) "על בשרה ספק טמא ספק
טהור, טמא".

י. הכתם הנמצא על החלוק שלשה: מחגורה ולמטה
- טמאה, מחגורה ולמעלה - טהורה. נמצא על בית
יד שלשה: אם מגיע²⁸ כנגד בית תרפה - טמאה²⁹,
ואם לאו - טהורה.

(28) אפילו אם אינו מגיע אלא בזמן שהיא שוחה.
(29) שאנו חוששין שמה שחתה ונגעה בבית התורפה.

יא. היתה פושטת ומתפסה בו בלילה³⁰ - כל מקום
שימצא בו דם טמאה. וכן האזור שלשה - כל מקום
שימצא בו הדם טמאה³¹.

(30) ואפילו לא כסתה בו אלא ראשה. (31) מפני שעשוי
להסתובב אילך ואילך ואולי נתהפך ונגע שם.

יב. היתה לובשת חלוק אחד, ושהה עליה שלשה

הוא. ועד כמה? עד פגרים. אבל אם מצאה הפתם
יתר מפגרים - אינה תולה במאכלת. ואפלו היתה
מאכלת רצוצה בפתם, הואיל והוא יתר מפגרים -
אינה תולה במאכלת.

(44) כמו שהיה נמצא על הבגד לבד, דווקא אם נמצא על
בשרה לבד, אזי ספקו טמא, מפני שאם הדם הוא ממקום
אחר, היה צריך להימצא על בגדה ולא על בשרה לבד, אבל
כשנמצא על בשרה ועל בגדה אנו תולים בכל מה שיש
לתלות. (45) ואף על פי שלא ראינו שהרגה.

כד. וכן תולה בבנה ובבעלה. אם היו עסוקין בדם,
או שהיו ידיו מלכלכות, או שהיתה בהן מפה -
תולה בהן ואומרת: הן נגעו בה והיא לא ידעה, ודם
זה מחמתן הוא.

כה. אין מחזיקין דם ממקום למקום לתלות בו.
פיצד? היתה לה מפה בכתפה, ונמצא פתם על
שוקה - אין אומרים: שמה בידיה נגעה במפה
ונגעה במקום זה. וכן כל פיוצא בזה - אין תולין
בו, בין בגופה בין בחלוקה.

כו. שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד, ואין בו אלא
פסלע דם, ונמצא על כל אחת משתייהן פתם פסלע
- שתייהן טמאות⁴⁶. נתעסקה⁴⁷ בדם שאי אפשר
שהיתה ממנו פתם אלא כגריס, ונמצא עליה פתם
פשיני גריסין - הרי זו תולה כגריס בדם שנתעסקה
בו, וכגריס במאכלת⁴⁸. נמצא הפתם יתר מפשיני
גריסין - טמאה⁴⁹.

(46) שאי אפשר לתלות בדם ציפור שהרי בציפור יש דם רק
כסלע ועל שתייהן נמצא כשני סלעים, ולתלות באחת מהן
בדם ציפור, מה ראית לתלות בזו? תלה בשנייה.
(47) אשה אחת. (48) שבכגריס אנו תולים במאכולת.
(49) שאין במה לתלות.

כז. נתעסקה באדם - אין תולה בו שחר. נתעסקה
בעוף שיש בו מיני דם הרבה, ונמצא עליה מראה
אחד מהן - תולה בו. היתה לובשת שלשה
חלוקות⁵⁰: אם יכולה לתלות - תולה אף בפתחון,
ואם אינה יכולה לתלות⁵¹ - אינה תולה אף בעליון.
פיצד? עברה בשוק של טפחים, אף על פי שנמצא
הפתם על הפתחון לבדו - תולה בדם הטפחים; לא
עברה בשוק הטפחים וכיוצא בו, אף על פי שנמצא
הפתם בעליון לבדו - הרי זו טמאה. ספק עברה⁵²
ספק לא עברה, ספק נתעסקה ספק לא נתעסקה -
אינה תולה.

(50) זה על גבי זה. (51) שהדם בא ממקום אחר.
(52) שספק אם יש לתלות או לא.

בשעה ראשונה מיום השבת: אם בדיקה עצמה בערב
שבת ומצאה טהור - אינה מונה אלא לכתם אחד,
שהוא ביום השבת, הואיל ושניהם בתוך מעת לעת;
ואם לא בדיקה, ולא ידעה אם הפסיקה טהרה ביניהן
אם לא הפסיקה - הרי זו מונה לערב שבת, ואם
ראתה באחד בשבת - חוששת לזיבות.

יח. ראתה הפתם השני בשעה שניה מיום שבת, בין
בדיקה בין לא בדיקה - הרי זו טמאה שני ימים,
שהרי אין שניהם בתוך מעת לעת, ואם ראתה באחד
בשבת אחר מעת לעת - חוששת לזיבות. ראתה
בשעה ראשונה מיום אחד בשבת פתם שלישי: אם
הפסיקה טהרה ביניהן - אין מצטרפין, ואינה
חוששת לזיבות; ואם לא בדיקה - חוששת לזיבות.

יט. כל פתם שאמרנו שהיא טמאה בגללו, אם יש
לה דבר לתלות בו ולומר: שמה פתם זה מדבר
פלוני הוא - אם נמצא על הבגד - הרי זו טהורה;
שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר, אלא להקל. ואם
נמצא על בשרה - ספקו טמא³⁹, ואינה תולה בו.
ואם היה לה לתלות בבשרה⁴⁰ יתר מחלוקה - אף
על בשרה תולה, וספקו טהור.

(39) "על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא; על חלוקה ספק
טמא ספק טהור, טהור". (40) כגון שהייתה בה מכה.

כ. פיצד? שחטה בהמה או חיה או עוף, או
שנתעסקה בכתמים, או שישבה בצד העוסקין בהן,
או שעברה בשוק של טפחים, ונמצא דם על חלוקה
- טהורה, ותולה בדברים אלו שמהן בא הפתם.

כא. נמצא הפתם על בשרה בלבד, אם הפתם
מחגור ולמטה⁴¹ - טמאה. ואם נתהפכה וקפצה⁴² -
אפלו מחגור ולמעלה טמאה. שאילו היה דם זה מן
השחיטה או מן השוק - היה לה שיימצא גם על
בגדיה; והואיל ונמצא על בשרה ולא בבגדה -
טמאה.

(41) שהוא כנגד בית התורפה. (42) "כגון דאזקרא",
"זקפה עצמה לאחוריה".

כב. היתה בה מפה, אף על פי שחיתה, אם יכולה
להתגלע ולהוציא דם, ונמצא דם על בשרה - תולה
במפה⁴³. וכן כל פיוצא בזה.

(43) דווקא שיש אפשרות שנטף הדם מן המכה עצמה על
מקום הכתם.

כג. נמצא הפתם על בגדיה ובשרה באחד - תולה
בכל שיש לה לתלות⁴⁴. ותולה במאכלת⁴⁵, שמה
בעת שישבה נהרגה מאכלת, ודם זה דם מאכלת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הזקנה טהורה. בתולה ושאונה בתולה - הבתולה
טהורה. היו כלן מעברות, כלן זקנות, כלן מניקות,
כלן בתולות - הרי כלן טמאות.

לד. שלש נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו
כלן, ונמצא דם תחת האמצעיית - שלשתן טמאות.
תחת הפנימית⁶⁵ - היא ושבצדה טמאות,
והחיצונה⁶⁶ טהורה. תחת החיצונה - היא ושבצדה
טמאות, והפנימית טהורה. ואם לא עלו דרך
מרגלות המטה, שהרי אין להם סדר, ונמצא דם
תחת אחת מהן - כלן טמאות.

(65) שאצל הקיר. (66) לצד החדר.

לה. במה דברים אמורים? שבדקו כלן ומצאו
טהור, ולא תוכל אחת מהן לתלות בבחירתה, כמו
שבארנו; אבל אם בדקה אחת ומצאה עצמה
טהורה, ובחירתה לא בדקה - תולה הטהורה בזו
שלא בדקה, והרי זו שלא בדקה טמאה.

לו. כל כהן שנמצא על הבגד שאין לו במה יתלה
- אינו מטמא עד שיודע שהוא דם. ואם נסתפק
להם שמא הוא דם או צבע אדם - מעבירין עליו
שבועה סמנין אלו על הסדר: אם עבר או כה עינו
- הרי זה כהן דם וטמא; ואם עמד כמות שהוא
- הרי זה צבע וטהורה⁶⁷.

(67) גם לבעלה.

לז. ואלו הן השבועה סמנים על סדרן: רק תפל,
ולעיסת גריסין של פול, ומי רגלים שהחמיצו,
וברית, ונתר, וקומיזא, ואשגל. וצריך לכססם⁶⁸
שלש פעמים על כל סם וסם, ומוליך ומביא בכל
כספוס. העבירין שלא על הסדר, או שהעבירין כאחד
- לא עשה כלום. הקדים האחרונים לראשונים -
אלו שהעביר באחרונה, שהן הראשונים, עלו לו,
וחזור ומעביר אחריהם אחרונים שהקדים, עד
שיעברו השבועה על הסדר.

(68) לשפשף שלוש פעמים "בין שתי ידיו כדרך כיבוס בגדים
שכופל צידו עם צידו ומשפשף ומוליך ומביא".

לח. אי זהו רק תפל? שלא טעם כלום מתחלת
הלילה, והיה ישן מחצי הלילה האחרון, למחר
קדם ושיאכל נקרא רק תפל. והוא שלא יצא רב
דבורו עד שלש שעות ביום. ואם השקים ושנה
פרקו קדם שלש שעות - אין זה רק תפל, שהדבור
מבטל חזק הרק ומחזירו כמים. ואי זו היא לעיסת
גריסין? הוא שילעס הגריסין עד שיתערב עם הפול
רק הרבה מפיו. ואי זהו מי רגלים שהחמיצו? אחר
שלשה ימים או יתר.

כח. עיר שיש בה חזירים⁵³, או שהם באין לה תמיד
- אין חוששין⁵⁴ לכתמיה הנמצאין בחלוקה.

(53) חזירים אוכלים שקצים ומתזים דם. (54) כי אומרים
שזה בא מהחזירים.

כט. האשה שהשאילה חלוקה לגדה, בין עובדת
כוכבים ומזלות בין ישראלית, וחזרה ולבשה אותו
קדם בדיקה⁵⁵, ומצאה עליו כהן - הרי זו תולה
בגדה שלבשה אותו. השאילה אותו לזכה קטנה
ביום הטמא שלה⁵⁶, או ליושבת על דם טהר, או
לבתולה שדמיה טהורין⁵⁷ - הרי זו תולה בה. אבל
אם השאילה אותו לזכה קטנה ביום השמור⁵⁸, או
לזכה גדולה בשבועה ימים נקיים, וחזרה ולבשה
אותו קדם בדיקה, ונמצא עליו כהן - שתייהן
מקלקלות⁵⁹: השואלת והמשאלת אותה, שמא מזו
שמא מזו. השאילה אותו ליושבת על הכהן - אינה
תולה בה; שאין תולין כהן בכהן.

(55) כלומר, אחרי שהשואלת החזירה את החלוקה לא בדקה
אותו, אבל בזמן השאלה היה בחזקת בדיק. (56) ביום
ראייתה. (57) דם בתולים. (58) בשני לראייתה.
(59) כלומר, שאינה תולה בשואלת לבד.

ל. בדקה חלוקה ובדקה עצמה ומצאה טהור,
והשאילה החלוקה לבחירתה ולבשתו, ונמצא עליו
כהן כשהחזירתי לה - השואלת טמאה; ואינה
תולה בבעלת החלוקה, שהרי בדקה אותו קדם
שמשאילהו לה.

לא. ארפה שלבשה חלוקה של קצרה ונמצא בו
כהן: אם מגיע כנגד בית התרפה⁶⁰ - טמאה⁶¹, ואם
לאו - טהורה⁶²; שכהן זה של קצרה הוא.

(60) של ארוכה. (61) כלומר, שתייהן טמאות, שמא מזו
ושמא מזו. (62) הארוכה.

לב. שלש נשים שלבשו חלוקה אחד זו אחר זו ואחר
כך נמצא עליו כהן, וכן אם ישנות במטה אחת
באחת⁶³ ונמצא דם תחת אחת מהן - כלן טמאות.
ואם בדקה אחת מהן עצמה מיד ומצאה עצמה
טמאה - הרי השפים טהורות⁶⁴.

(63) צפופות ודבוקות יחד. בגמרא: "משולבות". (64) ואף
בחלוקה אם אחת מהן בדקה ומצאה טמאה השתיים האחרות
טהורות.

לג. בדקו כלן ומצאו עצמן טהורות - תולה מי
שאינה ראוייה לראות דם במי שהיא ראוייה, ומהיה
שאינה ראוייה טהורה, והראוייה טמאה. כיצד?
היתה אחת מעברת ואחת אינה מעברת - המעברת
טהורה, ושאונה מעברת טמאה. מניקה ושאונה
מניקה - המניקה טהורה. זקנה ושאונה זקנה -

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(פירוש המשנה לרבינו, ראש השנה פ"א). כלומר, לא ניכר
אם זה זכר או נקבה. (12) נדה כד, ב.

ג. אי זה הוא שפיר מרקם? ¹³ תחלת ברייתו של אדם
- גופו ¹⁴ בעדשה, שתי עיניו כשתי טפי זכוב ¹⁵
מרחקות זו מזו, שני חטמיו כשתי טפי זכוב
מקרבות זו לזו, פיו פתוח כחוט השערה, וחתוף
ידיים ורגלים אין לו. נחבאה צורתו יתר מזה, ועדין
אינו נפר בין זכר לנקבה - אין בודקין אותו במים ¹⁶
אלא בשמן, שהשמן מצחצחו. ומביא קיסם שראשו
חלק ומנוענע באותו מקום ¹⁷ מלמעלה למטה, אם
מסכסך ¹⁸ - בידוע שהוא זכר. ואם ראה אותו מקום
כשעורה סדוקה - הרי זו נקבה, ואינה צריכה
בדיקה. וכל אלו הרכימות של נפלים - אין נותנין
להן ימי טהרה עד שישעיר ¹⁹ הולד.

(13) שם כה, א. (14) שם. "וגוייתו כעדשה", ודעת רבינו
שגוייתו, פירושו: גופו. וראה שם ברש"י וב'תוספות יום
טוב' (נגעים פ"ו מ"ז). (15) שם. כלומר, "עיני זכוב"
(רש"י). "ויש מפרשים, כשתי טיפין שמשליך הזכוב" (ר'
אברהם בן הגר"א, תוספתא נדה פ"ד, ה"ד). (16) שם.
"שהמים עזים וטורדין אותו". כלומר, הם ממחים את
השפיר. (17) של אברי המין. (18) "יש דבר המעכב,
והיינו גיד" (רש"י). (19) שם: "עד שיהא לו שערות
בראשו" (רש"י).

ד. הפילה חתיכה לבנה ²⁰, אם נקרעה ונמצא בה
עצם - הרי זו טמאה לדה. הפילה שפיר מלא
מים ²¹, מלא דם, מלא גנונים ²², מלא בשר, הואיל
ואינו מרקם - אינה חוששת לולד.

(20) שם כא, ב. (21) שם כד, ב. (22) "מין התולעת כאילו
הוא בשר חתוך, בתבנית התולעת" (פירוש המשנה לרבינו
שם).

ה. יוצא דפן ²³ - אין אמו טמאה לדה, ואין לה ימי
טמאה וימי טהרה; שנאמר: אשה כי תזריע וילדה
זכר - עד שתלד ממקום שמזרעת. המקשה וילדה
ולד דרך הדפן - הרי דם הקשי הבא דרך הרחם ²⁴
זיבות ²⁵ או נדה ²⁶. ודם היוצא דרך הדפן - טמא ²⁷.
ואם לא יצא דם דרך הרחם - הרי האשה טהורה,
אף על פי שהדם שיצא מדפנה טמא ²⁸; שאין
האשה טמאה עד שייצא מדנה דרך ערותה ²⁹.

(23) שם מ, א: "והוא שישוסע חלצי האשה אם תקשה עליה
הלידה ויצא העובר משם" (פירוש המשנה שם). (24) שם
מא, א. (25) שם: "הרי זו יולדת בזוב". כלומר, זבה היא
וטמאה, כי מה שטהרה התורה דם הקושי מטומאת זיבה
- אינו אלא בלידה, אבל דרך דופן לא נקראת לידה (רש"י
שם). (26) שם בימי נדה. (27) שהדם גופו טמא, ואם
אחד נגע בו נטמא טומאת ערב. (28) שם: "שמקור מקומו
טמא". ואף-על-פי שראיית דם דרך דופן אינה מטמאה את

1 לט. כל אשה שהיא טמאה משום פתם, אם מצאה
2 הפתם בימי נדתה - הרי זו ספק נדה, ויושבת עליו
3 שכבה ימים, וטובלת בליל שמיני, ואחר כך תהיה
4 מתרת לבעלה. ואם מצאה אותו בימי זיבתה - הרי
5 זו ספק זבה גדולה או קטנה, כמו שנתבאר בפרק
6 זה, ויושבת יום אחד, אם היתה קטנה, או שכעת
7 ימים נקיים, אם היתה גדולה מספק. והכל מדברי
8 סופרים, כמו שבארנו. לפיכך, הבא עליה בזדון -
9 מפין אותו מפת מרדות ⁶⁹, ופטורין מקרבן ⁷⁰.

(69) שעבר על דברי סופרים. (70) אם בא עליה בשוגג.

פרק עשירי

(1) יבאר שאין צורה לולד פחות מארבעים יום ואם הפילה
ביום ארבעים; המפלת צורת אדם דקה ביותר ואינה ניכרת;
ודין יוצא דופן או נחתך הולד במעיה אם טמאה לידה; ודין
המפלת כמין בהמה חיה ועוף ופניו כצורת אדם; ודין
המפלת דמות נחש או בעין אחת וירד אחת; ודין הפילה זכר
וסנרל עמו; או הפילה שלייה ואח"כ ולד של קיימא; ודין
הפילה ואינה יודעת מה; ודין כל מקום שאמרו תשב לזכר
ולנקבה - כיצד.

א. כל יולדת - טמאה כנדה, ואף על פי שלא ראתה
10 דם ². ואחד היולדת חי או מת ³ או אפילו נפל ⁵. אם
11 זכר - יושבת לזכר, ואם נקבה יושבת לנקבה. והוא
12 שתגמר צורתו. ואין צורת הולד נגמרת לפחות
13 מארבעים יום, אחד הזכר ואחד הנקבה ⁶.

(2) דאפשר לפתחת הרחם בלא דם (נדה כא.). (3) 'ספרא'
תוריע, פרשה י' "זכר, לרבות את המת". (4) בדפוס רומי,
ובכת"י תימן: ואפילו. (5) 'ספרא' שם: "וילדה... כל
שתלד". ואין זה דומה למפלת חתיכה אדומה שאין עמה
דם, שפסק רבינו למעלה פ"ה ה"ג שהיא טהורה, כי שם
מדובר בחתיכה שאין לה צורת ולד. (6) נדה ל, א.

ב. והמפלת בתוך ארבעים יום - אינה טמאה לדה.
15 אפילו ביום ארבעים. הפילה ביום ארבעים ואחד
16 מאחר התשמיש ⁸ - הרי זו ספק יולדת, ותשב לזכר
17 ולנקבה ולנדה ¹⁰. היתה צורת האדם דקה ביותר
18 ואינה נפרת בפעליל ¹¹ - הרי זו תשב לזכר ולנקבה.
19 וזהו הנקרא שפיר מרקם ¹².

(7) שם. (8) הראשון אחרי טבילתה. (9) אולי נתעברה
מהבעילה הראשונה שלאחר טבילתה, ובארבעים יום כבר
נגמרה צורת הולד, ויולדת היא וטמאה. (10) שם. כלומר,
נותנין עליה חומר של יולדת נקבה שהיא טמאה שבועיים,
וחומר של יולדת זכר. שאם ראתה בימים 44 עד 47 הרי
דם זה ספק דם נידות, ספק זיבות. וכן אם ראתה בימים
62-65, אבל אם ראתה בימים 40-43 טמאה כנדה אפילו
בלי חומרת זכר, כי אלה הם ימי נדה. וגם חומר של נדה,
שאם ראתה תוך ארבעים היא טמאה כנדה, ואין לה ימי
טהרה כיוולדת. ראה להלן הכ"א. (11) "נגלה ומפורסם"

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27 בְּעֵין אַחַת וְיָרֵךְ אַחַת⁴²: אִם הָיוּ מִן הַצֵּד⁴³ - הָרִי
28 הוּא כְּחֵצֵי אָדָם, וְאִמּוֹ⁴⁴ טִמְאָה לְדָה⁴⁵; וְאִם הָיוּ
29 בְּאֶמְצַע - אִמּוֹ טְהוֹרָה, שֶׁהָרִי זֶה בְּרִיָּה אַחֶרֶת.

(40) שם כד, ב. דעת רבינו, שהמפלת דמות נחש, מכיון שגלגל עין של נחש דומה לשל אדם יותר מעיניהם של בהמה חיה ועוף, חשוב ולד. מה-שאין-כן שאר בהמה חיה ועוף שאין בהם שום אבר הדומה לשל אדם, אינו ולד עד שתהא כל הצורה כפני אדם, כמבואר למעלה בהלכה ח"ט (כסף-משנה). ראה 'השגת הראב"ד' וב'מגיד משנה'. (41) שם. (42) שם כג, ב. (43) בכתי' תימן: שהרי. (44) בדפוס רומי, ובכתי' תימן: אמו. (45) "ולא יסופק בשכלך שהוא נמנע מצד הטבע שילד אדם כל מה שזכרתי, אבל זה אפשר, וכבר העידו יותר מזה. וכתבו הפילוסופים מה שהוא זר יותר מכל אלה, הענינים הטבעיים, כולם הולכים על הרוב ויפול בהם הזרות והפליאה" (פירוש המשנה, נדה פ"ג).

30 יֵא. נִבְרָא וְשֵׁט שָׁלוֹ אָטוּם⁴⁶, או שֶׁהָיָה חָסֵר
31 מִטְּבוּרוֹ⁴⁷ וְלִמְטָה⁴⁸ וְהָרִי הוּא אָטוּם, או שֶׁהָיָה
32 גִּלְגֻּלָּתוֹ אָטוּמָה⁴⁹, או שֶׁהָיוּ פָּנָיו טוּחוֹת⁵⁰ וְאֵין בֵּהֶן
33 הָפֵר פָּנִים, או שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי גִבִּין וְשְׁתֵּי שְׁדָרוֹת⁵¹, או
34 שֶׁהָפִילָה בְּרִית רֹאשׁ שְׁאִינוֹ חֲתוּף⁵², או יָד שְׁאִינוֹ
35 חֲתוּף⁵³ - כָּל גִּפְל מֵאֵלּוֹ אִינוֹ וָלָד, וְאֵין אִמּוֹ טִמְאָה
36 לְדָה. אָכֵל אִם הָפִילָה יָד חֲתוּכָה וְרָגֶל חֲתוּכָה⁵⁴ -
37 הָרִי חֲזָקָתָהּ מוֹלֵד שָׁלֵם, וּמִצְטָרְפִין לָרֵב אֵיכָרִיו⁵⁵.

(46) שם, כלומר, סתום. (47) שרר, השקוע בעור הבטן ככפתור. (48) שם כד, א. אבל אם חפר מלמטה מטבורו, כגון נקביו או כל הארכובה, הרי זה נקרא ולד וטמאה לידה. [דעת רבינו, שילודת טריפה אמו טמאה לידה, אף-על-פי שטריפה אינה חיה, רק במקרה שהולד אינו ראוי לקבלת חיות כלל טמאה, לכן פסק כאן שאפילו חסר למעלה מן הארכובה שהוא טריפה, אמו טמאה, ומטהר רק כשחסר מטבורו. אולם בסוגיה שם משמע שלא כדבריו]. ראה 'כסף משנה'. (49) שם. כלומר, שלמות אין קשר עם חוט השדרה. ראה שם ברש"י. (50) שם. "שארין צורה ניכרת בהן לגמרי" (רש"י). (51) שם. (52) שם כד, ב: "שאינו ניכר החיתוך כתיקונו" ('זר וזהב', פירוש לתוספתא נדה פ"ד ה"ז). כלומר, צורת פנים יש בו, רק החיתוך שבאברי הראש אינו ניכר כתיקונו, וכשאין לו צורת הפנים, מבואר למעלה (הלכה ח) שאמו אינה טמאה לידה. (53) תוספתא נדה פ"ד ה"ז: "יד אטומה . . . אינו ולד", שאנו אומרים מגוף אטום באה היד. (54) נדה יח, א: "מחוטכת כצורתה בחיתוך אצבעות" (רש"י שם). (55) כלומר, "שיצאו כבר רוב אברים עם היד הזאת שמשלמת לרוב (הנחשבת ללידה גמורה), ומתוך שהיא חתוכה, אין חוששין לגוף אטום" ('חכמת בצלאל' - פתחי נדה לרבי בצלאל רנשבורג, נדה כח.). רבינו מפרש מה שאמרו שם: המפלת יד חתוכה, אמו טמאה לידה, הכוונה שיצאו לפני-כן חלקי גוף אחרים, וביחד עם יד זו יהיה רוב אברים. ראה 'מגיד משנה'.

38 יב. פְּעֻמִּים יִקְפֶּה מִשְׁאֵר הַדְּמִים שֶׁנּוֹצֵר מֵהֶם הָאָדָם

האשה בטומאת נדה, אכל הדם עצמו מטמא במגע, מפני שזה נגע במקור, ומקור מקומו טמא (רש"י שם). (29) שם. "שנאמר ואיש אשר ישכב את אשה דוה, וגלה את ערותה (ויקרא כ, יח) מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה".

1 ו. נִחְתָּף הוֹלֵד בְּמַעֲיָה וְיֵצֵא אָבֵר, בֵּין שְׁיֵצֵא
2 עַל סֵדֶר הָאֵבָרִים, כְּגוֹן שְׁיֵצֵא הָרֶגֶל וְאַחֲרֶיהָ
3 הַשּׁוֹק וְאַחֲרֶיהָ הָיֵרֶךְ, בֵּין שְׁיֵצֵא שְׁלֵא עַל הַסֶּדֶר³⁰ -
4 אִינָה טִמְאָה לְדָה עַד שְׁיֵצֵא רֶבֹ. וְאִם יֵצֵא רֹאשׁוֹ
5 בְּלֹוֹ³¹ כְּאֶחָד - הָרִי זֶה כְּרֶבֹ. וְאִם לֹא נִחְתָּף וְיֵצֵא
6 כְּדִרְכּוֹ - מִשְׁתַּעַצ רֶבֹ³² פְּדַחְתּוֹ³³ הָרִי זֶה כְּלֹוֹד, אֵף
7 עַל פִּי שְׁנִחְתָּף אַחֵר כֶּף.

(30) שם כח, א. (31) שם כט, א. ודעת רבינו, שאם הוולד יצא מחותך, לא אמרינן: רוב הראש ככולו, וצריכין כל הראש (מגיד-משנה). (32) שם כח, א. "יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו, ואיזהו רוב ראשו, משיצא פדחתו". ורבינו מפרש: ש"רוב" השנוי במשנה, מכיון גם על פדחתו, כלומר רוב פדחתו (כסף-משנה). (33) מצחו (פירוש המשנה, שם).

8 ז. הוֹצִיא הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ וְהִחֲזִירָה - אִמּוֹ טִמְאָה לְדָה
9 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים³⁴. וְאֵין לָהּ יָמֵי טָהָר עַד שְׁיֵצֵא הוֹלֵד
10 כָּלּוֹ אוֹ רֶבֹ, כְּמוֹ שְׁאִמְרָנוֹ³⁵.

(34) שם. ומדין התורה, אינה חשובה לידה אלא עד שיצא רוב הולד. (35) בהלכה הקודמת.

11 ח. הַמִּפְלֵת כְּמִין בְּהֵמָה חִיָּה אוֹ עוֹף: אִם הָיוּ פָּנָיו
12 כְּפָנֵי אָדָם³⁶ - הָרִי זֶה וָלָד. אִם זָכָר - תִּשָּׁב לְזָכָר;
13 וְאִם נִקְבָּה תִּשָּׁב לְנִקְבָּה; וְאִם אִינוֹ נָכָר בֵּין זָכָר
14 לְנִקְבָּה - תִּשָּׁב לְזָכָר וְלְנִקְבָּה. אֵף עַל פִּי שְׁשִׁאָר
15 הַגּוּף דּוֹמָה לְבְּהֵמָה אוֹ לְחִיָּה אוֹ לְעוֹף. וְאִם אֵין
16 פָּנָיו כְּצוּרַת פָּנֵי הָאָדָם, אֵף עַל פִּי שְׁשִׁאָר הַגּוּף גּוֹף
17 אָדָם שָׁלֵם³⁷, וְיִידֵיו וְרַגְלָיו יָדֵי וְרַגְלָיו³⁸ אָדָם, וְהָרִי
18 הוּא זָכָר אוֹ נִקְבָּה - אִינוֹ וָלָד, וְאֵין אִמּוֹ טִמְאָה
19 לְדָה.

(36) שם כא, א. (37) שם כג, ב. (38) בכתי' תימן: ידי אדם ורגליו.

20 ט. אִי זֶה הִיא צוּרַת פָּנֵי הָאָדָם? שְׁיִהִיָּה הַמַּצַּח
21 וְהַגְבִּינִין וְהָעֵינַיִם וְהַלְסָתוֹת וְגִבּוֹת הַזָּקֵן כְּצוּרַת
22 הָאָדָם³⁹; אָכֵל הַפֶּה וְהָאָזְנִים וְהָאֵף, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן
23 כְּשֵׁל בְּהֵמָה וְחִיָּה - הָרִי זֶה וָלָד.

(39) שם. אבל אם דבר אחד מהם הוא כצורת בהמה, אינה טמאה לידה, וכן אם אחד מחלקי הפנים הזוגיים שנמנו הוא כצורת בהמה.

24 י. הַמִּפְלֵת דְּמוּת נָחֵשׁ - אִמּוֹ טִמְאָה לְדָה, מִפְּנֵי
25 שֶׁגִּלְגֵּל עֵינָיו עַל פֶּסֶל אָדָם⁴⁰. הַמִּפְלֵת דְּמוּת אָדָם
26 שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּפָנִים שֶׁל בֶּשָׂר⁴¹ - אִמּוֹ טִמְאָה לְדָה. נִבְרָא

אֹתָהּ בְּיֹלֶד הַבָּא אַחֲרֶיהָ⁶⁹; שְׁאִין דְּרָפָה שֶׁל שְׁלִיָּא
לְצֵאת לִפְנֵי הַיֶּלֶד. וְצֵאת מִקְצַת הַשְּׁלִיָּא בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן⁷⁰ וּמִקְצַתָּה בַּשָּׁנִי - מוֹנִין⁷¹ לָהּ מִיּוֹם
הָרִאשׁוֹן⁷², וְאִין נוֹתֵנִין לָהּ יָמֵי טְהוּרָה אֲלֵא מִיּוֹם
שְׁנִי, לְהַחֲמִיר⁷³.

(69 שם. 70 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ראשון.
71 בבא-קמא יא, א. מפני שאין מקצת שליא בלא ולד,
ושמא רוב מיחוי הולד יצא באותו מקצת, וחוששין להחמיר
לטמא טהרות שנגעה ביום ראשון. 72 בדפוס רומי,
ובכת"י תימן: ראשון. 73 אבל לא להקל, ונותנים לה רק
ל"ט ימי טוהר.

טז. הפילה דמות בהמה חיה ועוף, ושלִיָּא קְשׁוּרָה
בו - אִין חוֹשְׁשִׁין לְיֹלֶד⁷⁴. וְאִם אֵינָה קְשׁוּרָה בו -
מְטִילִין⁷⁵ עָלֶיהָ חֲמֵר שְׁתִּי⁷⁶ וְלִדּוֹת. שְׁאִין אֹמְרִים:
שְׁמָא נְמוּחַ שְׁפִיר מִרְקָם שְׁהִיָּה בְּשְׁלִיָּא זו, וְשְׁמָא
נְמוּחָה הַשְּׁלִיָּא שֶׁל שְׁפִיר זֶה שְׁהוּא דְּמוּת בְּהֵמָה
וְחִתָּה.

(74 נדה כו, ב. 75 שם כו, ב. ודף כז, א: "מטיל עליהן
חומר שני ולדות". ורבינו גורס "שתי ולדות" (כן הוא ברוב
הספרים, וראה בהערה הסמוכה) וכן היא גירסת רש"י
(חולין עז:). והכוונה: שתי לידות. כלומר, לידה האחת של
דמות בהמה חיה ועוף, שאינו ולד כמבואר למעלה (הלכה
ח), ואין לה דין יולדת ואין לה ימי טוהר, ואנו חוששין גם
ללידה שניה, שבתוך השליא היה ולד ואולי נקבה, לכן
מטילין עליה חומר שתי הלידות, חומר של לידת נקבה
וטמאה ארבעה-עשר יום, וחומר של לידת דמות בהמה
שאין לה ימי טוהר כלל. ראה רש"י חולין עז, ב.
76 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שני.

יז. כָּל אֵלוֹ שְׁחוֹשְׁשִׁין לְשְׁלִיָּא - אִין נוֹתֵנִין לָהּ יָמֵי
טְהוּרָה⁷⁷. וְכָל מִי שֶׁהִפִּילָה דָּבָר שְׁאִינוֹ וְלָד, אוֹ שְׁפִיר
בְּתוֹךְ אֲרָבָעִים יוֹם שְׁעֵדִין לֹא נִגְמְרָה צוּרְתּוֹ: אִם
יָצָא עִמּוֹ דָּם - הֲרִי זוֹ נִדָּה אוֹ זָבָה, וְאִם יָצָא יָבֵשׁ
בְּלֹא דָם⁷⁸ - הֲרִי זוֹ טְהוּרָה⁷⁹.

(77 שספק הוא, שמא לא ילדה ואין לה דין יולדת.
78 שאפשר לפתיחת הרוחם בלי דם, כמבואר למעלה
(ה"א). 79 מכיוון שאין זו לידה אינה טמאה.

יח. מִי שִׁילְדָה זָכָר וְנִקְבָּה תְּאוּמִים - תֵּשֵׁב לְנִקְבָּה⁸⁰.
יִלְדָה טְמֵטוֹם אוֹ אֲנִדְרוּגִינוֹס - תֵּשֵׁב לְזָכָר וְלְנִקְבָּה⁸¹.
יִלְדָה תְּאוּמִים, אֶחָד זָכָר וְהַשְּׁנִי טְמֵטוֹם אוֹ
אֲנִדְרוּגִינוֹס - תֵּשֵׁב לְזָכָר וְלְנִקְבָּה. הָאֶחָת נִקְבָּה
וְהַשְּׁנִי טְמֵטוֹם אוֹ אֲנִדְרוּגִינוֹס - תֵּשֵׁב לְנִקְבָּה
בְּלִבְדָּה⁸². שְׁהַטְמֵטוֹם וְהָאֲנִדְרוּגִינוֹס סָפֵק הֵן, שְׁמָא
זָכָר הֵן שְׁמָא נִקְבָּה.

(80 ואין נותנים לה חומרת זכר כמו בה"ב. 81 שם כח,
א. כמבואר בסוף ההלכה "שהטמטום והאנדרוגינוס ספק
הם, שמא זכר הם, שמא נקבה". 82 שם. שאפילו אם

חֲתִיכָה כְּמוֹ לְשׁוֹן הַשּׁוּר⁵⁶, וְתִהְיֶה כְּרוּכָה עַל מִקְצַת
הַיֶּלֶד. וְהִיא הַנִּקְרָאת סַנְדֵּל. וְלַעוֹלָם לֹא יַעֲשֶׂה סַנְדֵּל
זֶה אֲלֵא עִם וָלֶד⁵⁷. אָבֵל חֲתִיכָה שְׁנוּצָרָה לְבִדָּה בְּלֹא
וָלֶד - אֵינָה נִקְרָאת סַנְדֵּל. וְרֹב הַעֲבָרִים לֹא יִהְיֶה
עִמָּהֶם סַנְדֵּל. וּפְעָמִים יָכֹה הַמַּעֲבֶרֶת דָּבָר עַל בִּטְנָה,
וְיִפְסַד הָעֶבֶר וְיַעֲשֶׂה כְּסַנְדֵּל זֶה. וּפְעָמִים יִשְׁאָר בוֹ
הָכָר פָּנִים, וּפְעָמִים יִיבֵשׁ הַיֶּלֶד וְיִשְׁתַּנָּה, וְיִקְפְּאוּ
עָלָיו הַדָּמִים, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר בוֹ הָכָר פָּנִים. לְפִיכָךְ,
הַמַּפְלֵת זָכָר וְסַנְדֵּל עִמּוֹ, אָף עַל פִּי שְׁאִין הָכָר פָּנִים
לְסַנְדֵּל - הֲרִי זוֹ תֵּשֵׁב לְזָכָר וְלְנִקְבָּה, שְׁמָא סַנְדֵּל זֶה
נִקְבָּה הִנֵּה⁵⁸. וְחִמְרָא הַחֲמִירוֹ בוֹ לְטַמְאָה בוֹ מִשּׁוּם
וָלֶד אָף עַל פִּי שְׁאִין בוֹ צוּרְת פָּנִים⁵⁹, הוֹאִיל וְהִיא
טַמְאָה לָדָה מִפְּנֵי הַיֶּלֶד שְׁעִמּוֹ.

(56 שם כה, ב. 57 שם. 58 שם. 59 שם.)

יג. הַחוֹתֵלֶת⁶⁰ הָעֵבֶה, שֶׁהִיא כְּמוֹ חֲמַת⁶¹, שֶׁבִּתּוּכָה
נֹצֵר הַיֶּלֶד, וְהִיא מִקְפַּת אוֹתוֹ וְאֵת הַסַּנְדֵּל, אִם הִיָּה
עִמּוֹ סַנְדֵּל, וְכַשְׁגִּיעַ זְמַנּוֹ לְצֵאת קוֹרֵעַ אוֹתָהּ וְיוֹצֵא
- הִיא הַנִּקְרָאת שְׁלִיָּא. וְתַחֲלַת בְּרִיתָהּ דּוּמָה לַחוּט
שֶׁל עֶרְבָה⁶², וְתַחֲלִילָה בַּחֲצוּצָתָהּ, וְעֵבֶה קָקָרְבָן⁶³
הַתְּרַנְּגוּלִים. וְאִין שְׁלִיָּא פְחוּתָה מִשְׁפַּח.

(60 העוטפת וכורכת את העובר, לשון המקרא (איוב לח, ט)
וערפל חתלתו. 61 נאד של מים. 62 שם כ, א. פירושו:
דקה כחוט הרחוב של אריג. 63 "שהדקין יוצאין ממנה".
גמרא שם.

יד. הַמַּפְלֵת שְׁלִיָּא - תֵּשֵׁב לְזָכָר וְלְנִקְבָּה⁶⁴. לֹא
שֶׁהַשְּׁלִיָּא וָלֶד, אֲלֵא שְׁאִין שְׁלִיָּא בְּלֹא וָלֶד⁶⁵. הַפִּילָה
נָפֵל וְאַחֵר כֶּף הַפִּילָה שְׁלִיָּא - חוֹשְׁשִׁין לְשְׁלִיָּא וְהֲרִי
הוּא כְּוֹלֵד אַחֵר. וְאִין אוֹמְרִין: זוֹ שְׁלִיַּת הַנָּפֵל; שְׁאִין
תּוֹלִין אֵת הַשְּׁלִיָּא אֲלֵא בְּוֹלֵד שֶׁל קִימָא⁶⁶. לְפִיכָךְ,
אִם יִלְדָה וָלֶד שֶׁל קִימָא וְהִפִּילָה שְׁלִיָּא, אֲפִלּוּ אַחֵר
שְׁלִשָּׁה וְעֶשְׂרִים יוֹם⁶⁷ - תּוֹלִין אוֹתוֹ⁶⁸ בְּוֹלֵד, וְאִין
חוֹשְׁשִׁין לְוֹלֵד אַחֵר; שֶׁהוֹלֵד קָרַע הַשְּׁלִיָּא וְיָצָא.

(64 שם כד, ב. 65 שם כו, א. 66 שם, ב. 67 שם
כו, א: "מעשה ותלו את השליא כולה עד עשרים ושלוש
ימים". וכוונת רבינו, עשרים ושלוש חוץ מיום יציאת
השליא, שיצאה אחר עשרים ושלוש ימים ללידת הולד
(ב"ח ס' קצד). ראה 'כסף משנה' וב'בית יוסף' ס' קצד.
'ובספר 'תפארת למשה' כתב בשם מהרש"ק, דהאי אחר
שכתב הרמב"ם צריך לקראו אחר, בצירה תחת האלף ופתח
תחת החית, ורצה לומר, שנתעכבה השליא אחר הולד
עשרים ושלוש יום, ומעתה יש לומר שאלה העשרים
ושלושה ימים, עם יום יציאת השליא הם" ('סדרי טהרה')
ס' קצד ס"ק טו). 68 בכת"י תימן: אותה.

טו. הַפִּילָה שְׁלִיָּא תַּחֲלָה וְאַחֵר כֶּף יִלְדָה וָלֶד שֶׁל
קִימָא - חוֹשְׁשִׁין לְשְׁלִיָּא שֶׁהִיא וָלֶד אַחֵר, וְאִין תּוֹלִין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואחר מלאת היא תחילת נדתה, ושמה נקבה ילדה, ולכן היא נדה מספק.

הטומטום או האנדרוגיניוס הוא זכר, הרי ילדה זכר ונקבה תאומים, ותשב לנקבה בלבד, כמבואר בתחילת ההלכה.

כא. כל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה ולנדה 19
- כיצד דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר 20
יום - כיוולדת נקבה⁹⁷. ואם ראתה דם ביום אחד 21
ושמונים⁹⁸ - הרי זו ספק נדה⁹⁹. וכן אם ראתה ביום 22
ארבעה ושבעים וביום אחד ושמונים - הרי זו ספק 23
נדה¹⁰⁰. וכן אם ראתה ביום אחד וארבעים, אף על 24
פי שראתה ביום ארבעה ושלשים - הרי זו ספק 25
נדה¹⁰¹, ואסורה לבעלה עד ליל שמונה וארבעים - 26
כיוולדת זכר. ואין נותנין לה ימי טהרה כלל - 27
כנדה¹⁰², והרי היא כמי שלא ילדה. וכל דם שתראה 28
מיום שהפילה עד שמונים יום: אם בא בימי 29
נדתה¹⁰³ - הרי זו ספק נדה מאחר השבעה¹⁰⁴ מיום 30
שהפילה, ואם בא בימי זיבתה¹⁰⁵ - הרי זו ספק 31
זבה; שכל ימי מלאת אין בהן וסת. וכן אם ראתה 32
ביום אחד ושמונים - צדין היא מקלקלת, ותהיה 33
ספק נדה, כמו שבארנו¹⁰⁶, אף על פי שלא ראתה 34
אלא יום אחד. וכשיקבע לה הוסת¹⁰⁷ אחר השמונים 35
- יסור קלקולה, ותחזור להיות נדה ודאית¹⁰⁸ או זבה 36
ודאית¹⁰⁹. וכן מיום שהפילה עד שבעה ימים 37
ותהיה¹¹⁰ נדה ודאית¹¹¹, אם הפילה בתוך ימי נדתה, 38
כמו שבארנו¹¹².

יט. האשה שהחזקה מעברת וילדה, ואין ידוע מה 1
ילדה, כגון שעברה בנהר⁸³ והפילה שם, או 2
שהפילה לבור, או שהפילה וגררתו חיה - הרי זו 3
בחזקת שהפילה ולד⁸⁴, ותשב לזכר ולנקבה. אבל 4
אם לא החזקה מעברת, והפילה, ואין ידוע מה 5
הפילה - הרי זו ספק יולדת⁸⁵, ותשב לזכר ולנקבה 6
ולנדה⁸⁶.

(83) בכת"י תימן: בנהר. (84) שם כט, א. מפני שרוב נשים המפילות, ולדות שלמים הן מפילות. (85) כי שמה רוח הפילה או דמות בהמה חיה ועוף, והמדובר ביצא ממנה דם. (86) שם, כמבואר להלן הכ"א.

כ. כל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה - כיצד 8
דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום - 9
כיוולדת נקבה. שבעה הראשונים ודאי⁸⁷, והשבעה 10
האחרונים⁸⁸ ספק⁸⁹. ואין נותנין לה ימי טהרה אלא 11
עד ארבעים יום - כיוולדת זכר⁹⁰. ואם ראתה דם 12
אחר הארבעים עד שמונים - אינו דם טהרה, אלא 13
ספק דם נדה⁹¹ או ספק דם זיבות⁹², אם בא בימי 14
הזיבה⁹³, כמו שבארנו⁹⁴. וכן אם ראתה דם יום אחד 15
ושמונים בלבד⁹⁵ - הרי זו ספק נדה, ותשב שבעת 16
ימי הנדה; שמה נקבה ילדה, שאין לה וסת נדות 17
עד אחר מלאת, כמו שבארנו⁹⁶.

(87) טמאה, שהרי גם יולדת זכר טמאה שבעת ימים. (88) בכת"י תימן: השניים. (89) שמה ילדה נקבה. (90) מפני הספק, שמה ילדה זכר. (91) וספק דם טהרה, שמה ילדה נקבה. (92) ואם ראתה שלש פעמים, הרי היא ספק זבה גדולה, ודינה נתבאר למעלה פ"ו הכ"ג. (93) כגון שראתה אחר הארבעים יום, ולאחר שבעת ימי הנדה חזרה וראתה, הרי זה ספק דם זיבה, ספק דם טהרה, אבל ספק נדות אין כאן, שהרי אם ילדה זכר היא עומדת כבר בתקופת הזיבה. (94) למעלה שם ה"ה. לפי חשבון המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. (95) [כך היא הגירסה בכל הדפוסים, ובכתה"י שהגיעו לידינו. אבל אין שום אפשרות לקיים גירסה זו, שהרי גם אם ילדה זכר, היא ודאי נדה בראיה ראשונה שאחר הלידה, לדעת רבינו למעלה בפ"ו ה"ו ופ"ז ה"ב, ולמה כתב כאן "ספק נדה" . . . שמה נקבה ילדה? ונראה שטעות-סופר לפנינו, ויש למחוק כאן את התיבה "בלבד", ולהעבירה להלכה כא (ראה הערה צב*).] ודין זה הוא המשך הדין שלמעלה במקרה שראתה פעם אחת אחר מ' יום, ושוב ראתה ביום פ"א. ומשמיענו רבינו שאע"פ שראתה כבר פעם אחת, ולפי חשבון המחזור חל יום פ"א בימי זיבה, הרי זו ספק נדה, כמנומק בסוף ההלכה "שמה נקבה ילדה", כי אם זכר ילדה - אינה נדה אלא שומרת יום כנגד יום. (96) למעלה פ"ז שם. שהלידה מפסקת המנין,

(97) שמה הפילה נקבה. (98) [כאן יש להוסיף את המלה "בלבד", שנעקרה בטעות ממקומה ונשתרבה להלכה כ (ראה הערה צ*).] ולמה "ספק" ולא ודאי נדה? מפני שאפשר שלא ילדה כלל, ודם נדות ראתה לפני פ"א. ויוצא לפי חשבון המחזור שיום פ"א נופל בתקופת הזיבה (ארבע פעמים יח הם שבעים ושנים ימים, ולאחריהם שבעה ימי נדה הרי שבעים ותשעה, ולאחריהם מתחילה תקופת הזיבה) והיא טמאה רק יום אחד ככל זבה קטנה. (99) כלומר, ספק נדה ספק זבה קטנה, שהרי אם אין לה דין יולדת כלל, אלא נדה היתה, נמצא שהיא עומדת בימי זיבה לפי חשבון המחזור. (100) כלומר, אין אנו אומרים ביום ע"ד התחילו ימי נידות, ונשלמו ביום פ'. ואם כן ביום פ"א מתחילים ימי זיבה, ודינה כשומרת יום כנגד יום. (101) שמה ילדה זכר, וביום השלושים וארבעה היתה בתוך מלאת, ויום הארבעים ואחד תחילת נדתה. ואין אנו אומרים שהיא שומרת יום כנגד יום אחרי שהיתה טמאה כספק נדה שבעת ימים. (102) שמה לא ילדה כלל. (103) לפי חשבון המחזור של שמונה-עשר יום. (104) שבתוך השבעה היא טמאה ודאי, או כיוולדת או כנדה. (105) לפי חשבון המחזור. (106) למעלה הלכה כט, שמה אין כאן לידה כלל אלא נידות. ואם כן יום פ"א הוא בימי זיבה, והרי היא שומרת יום כנגד יום וטמאה רק יום אחד. (107) שלש פעמים. (108) אם תראה בתוך שבעה ימים אחרי הוסת. (109) כשתראה אחרי שבעה ימי הנדה, עד שמונה-עשר

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

110) בכת"י תימן: תהיה. 111) היא טמאה ודאית, או משום יולדת או משום נדה. 112) למעלה הלכה כ.

פרק אחד עשר

15) למעלה פ"ד ה"ד. 16) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שתולד. וגירסה זו היא הנכונה. 17) אחרי שבעת ימי נדה, אחד עשר ימי זיבה, כמבורק למעלה פרק ו הלכה ו.

ג. ובימי¹⁸ חכמי הגמרא¹⁹ נסתפק הדבר הרבה בראית²⁰ הדמים ונתקלקלו הוסתות²¹, לפי שלא היה בל בל הנשים למנות ימי נדה וימי זיבה. לפיכך החמירו חכמים²² בדבר זה, וגזרו: שיהיו כל ימי האשה כימי זיבה, ויהיה כל דם שתראה ספק דם זיבות.

18) נדה כ: 19) בדפוס רומי ובכת"י תימן: התלמוד. 20) במראות הדמים. 21) הרי"ף (שבועות, פ"ב, הלכות נדה) "וכיון דאימעוט (נתמעט) רבנן דהוה (שהיו) בקיאי . . . ולא הוו כלי (ולא היו יכולים) לאפרושי (להבדיל) בין דם טמא לדם טהור . . . וחזו נמי (וראו גם) דלא ידעי נשי (שהנשים אינן יודעות) תיקון וסתות (חשבון הוסתות) . . . חשו רבנן למילתא (חששו רבנן לדבר) ואצריכו למיתב (והצריכו לישב) שבעה נקיים על כל דם". 22) נדה סו, א.

ד. ועוד החמירו²³ בנות ישראל על עצמן חמרא יתרה על זה, ונהגו כלם בכל מקום שיש ישראל: שכל בת ישראל שרואה דם, אפלו לא ראתה אלא טפה בחרדל בלבד ופסק הדם - סופרת לה שבעה ימים נקיים. ואפלו ראתה בעת נדתה, בין שראתה יום אחד או שנים או השבעה כלן או יתר - משיפסק הדם סופרת שבעת ימים נקיים בזיבה גדולה²⁴. וטובלת בלילה²⁵ שמיני, אף על פי שהיא ספק זיבה²⁶, או ביום שמיני, אם היה שם דחק, כמו שאמרנו²⁷, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה.

23) שם. "ומפני מה החמירו בנות ישראל כך, ולא הספיק להן בתקנתן של חכמים, כדי שיהיו בכל זמן מונות מנין אחד, ולא תשתנה מנהגן בין ראה אחת לשלשה ימים, הרי שראתה שלשה (ימים) ונעשית זבה, התחילה וספרה עד ששה נקיים, וראתה בשביעי טפה כחרדל, ודאי צריכה לישב עליהן (שוב) שבעה נקיים, שהרי סתרה כל המנין. ויש שאינן בקיאות בין תחילת ראה לסתירת הספירה ויבוא הדבר לכלל טעות" (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). 24) שמן התורה היא צריכה לספור שבעה נקיים. 25) שם סז, ב. 26) וזבה הרי יכולה לטבול גם ביום השביעי, כמבואר למעלה פ"ו ה"א, אלא שחכמים אסרו לטבול ביום השביעי "שמא תשמש בו ביום, ותראה מיד לאחר תשמיש, ונמצאת סותרת כל מה שלפניה, וטבילתה פסולה" (רש"י שם). 27) למעלה פ"ד ה"ח.

ה. וכן כל היולדת בזמן הזה - הרי היא פולדת בזוב²⁸, וצריכה שבעת ימים נקיים, כמו שאמרנו²⁹. ומנהג פשוט³⁰ בשנער³¹ ובארוץ הצבי³² ובספרד

1) יבאר הכרת הדמים על יד בית דין הגדול; שגזרו שכל דם שתראה האשה תהיה ספק זבה; ודין מה שהחמירו בנות ישראל על עצמן; ודין דם שראתה בימי טוהר אחר ספירה וטבילה; ודין דם בתולים ודם חמוד; ואם היה בה מכה היה דם שותת ממנה; ודין מי שלא ראתה דם אלא יום אחד אם (צריך) [צריכה] שבעה נקיים מלבד הראשון(נים); אם האשה עולה מטומאתה עד שתטבול; המלאכות שהנדה עושה לבעלה.

א. כל שאמרנו² בנדה וזבה ויולדת - הוא דין תורה³. וכמשפטים אלו היו עושין כשהיו בית דין הגדול מצויין, והיו שם⁴ חכמים גדולים שםפריים הדמים, ואם נולד להם⁵ ספק בראיות או בימי נדה וזיבה⁷ - יעלו⁸ לבית דין וישאלו. כמו שהבטיחה תורה עליהן¹⁰, שאמר: כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין - בין דם נדה לדם זיבה. ובאותן הימים¹¹ היו בנות ישראל נזהרות מדבר זה¹², ומשמרות וסתותיהן¹³, וסופרות תמיד ימי הנדה וימי הזיבה¹⁴.

2) בפרקים הקודמים. 3) כלומר, דין התורה המקורי, קודם שהחמירו החכמים, כמבואר להלן (הלכות ג"ו). 4) כשירצו החכמים לומר שיש בעולם או בנמצא דבר אחד, יאמרו שיש שם . . . רומזים במלה שם אל המציאות, ואין זה נמצא בלשון עברי . . . נמשך (רבינו) אחר דברי החכמים בלשון הערבי" (ר' שמואל אבן תיכון בפתיחתו ל"מורה נבוכים"). וראה פ"א מהל' יסודי התורה ה"א, וב'כסף משנה' שם. 5) לחכמים. 6) במראות הדמים. 7) כלומר, בדיני נדה וזבה. 8) החכמים מעלים את הספק לבית-דין הגדול. 9) סנהדרין פו, א. 10) כלומר, שהתורה הסתמכה ונשענה על הוראותיהן, שכל ההוראות היוצאות מבית-דין הגדול נחשבות לגופי תורה. "בית-דין הגדול שבירושלים הם עיקרי תורה שבעל-פה, והם עמודי ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן הבטיחה תורה, שנאמר (דברים יז, יא) על פי התורה אשר יורוך, זו מצות-עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו, חייב לסמוך מעשה הדת עליהם ולישען עליהם" (פ"א מהל' ממרים ה"א). 11) כשבית-דין הגדול היה קיים. 12) מדם נדה ודם זיבה. 13) כלומר, בדייקנות ובקביעות. 14) כל מחזור של שמונה-עשר יום.

ב. וטרח גדול יש במנין הימים, ופעמים רבות יבואו לידי ספק. ואפלו ראתה הבת דם ביום הלדה - מאותו היום מתחילין למנות לה ימי נדה וימי זיבה, כמו שאמרנו¹⁵. ולפיכך לא תטמא הבת בזיבה אלא בת עשרה ימים. שאם ראתה ביום שנולדה¹⁶ - הרי זו נדה שבעת ימים; ושלשת ימים סמוך לנדתה - הרי עשרה ימים. הנה למדת, שמתחלת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 דם טפה אחת ולא הרגיש בה. בין שהיתה האשה
26 גדולה בין שהיתה קטנה⁴⁷ - צריכה לישב שבעה
27 נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך תטבל ותבטל.

(44) עוד יותר החמירו. (45) נדה סו, א. (46) אחר טבילה,
כמבואר בסוף ההלכה. (47) שם.

28 י. וכל הדברים האלו חמרא יתרה שנהגו בה בנות
29 ישראל מימי חכמי הגמרא⁴⁸, ואין לסור ממנה
30 לעולם. לפיכך⁴⁹, כל⁵⁰ אשה שרצתה כשתבעוה
31 להנשא - לא תנשא עד שתספור ותטבל. ואם נשאת
32 לתלמיד חכם - מתרת להנשא⁵¹ מיד, ותספור⁵²
33 מאחר שנשאתו ותטבל; שתלמיד חכם יודע שהיא
34 אסורה, ונזהר מזה, ולא יקרב⁵³ לה⁵⁴ עד שתטבל.

(48) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: תלמוד. (49) כלומר, מפני
שחומרא זו נתקבלה בכל תפוצות ישראל. (50) מאיוז ארץ
שהיא. (51) יבמות לו, ב. (52) שבעה נקיים. (53) כוונת
רבינו, שיזהר אפילו מלהתייחד עמה (כסף-משנה). ראה
השגת הראב"ד. (54) אליה.

35 יא. דין הפתמים בזמן הזה - כמו שבארנו⁵⁵, ואין
36 בדבר חדוש⁵⁶ ולא מנהג. אלא כל פתם שאמרנו
37 שהיא טהורה - הרי היא טהורה; וכל פתם שאמרנו
38 טמאה: (אם⁵⁷ אין בפתם שעור כדי לחוש לזיבות)
39 - סופרת שבעת ימים⁵⁸ מיום שנמצא בו הפתם⁵⁹;
40 ואם היה שעור הפתם כדי לחוש לזיבות⁶⁰ - סופרת
41 שבעת ימים⁶¹ מאחר⁶² יום שנמצא בו הפתם. שאין
42 הרוצה דם פרוצה פתם⁶³.

(55) למעלה פ"ט. (56) כלומר, לא נתחדשה כל חומרא על
הכתמים, לא מתקנת חכמי התלמוד ולא מגזירת הגאונים,
וגם לא על-ידי 'קבלה' שבנות ישראל קיבלו עליהן
(כמבואר למעלה הלכה ג-ה). (57) המוקף בסוגריים, לא
נמצא בדפוס רומי ובכת"י תימן. (58) ורק ששה מהם
צריכים להיות נקיים. (59) נדה סו, א: "ראתה יום אחד,
תשב ששה והוא", ודעת רבינו, שבמציאת כתם נשארה
תקנה זו, ואינה צריכה הפסק טהרה, ויום מציאת הכתם
נחשב בכלל השבעה ימים. ראה השגת הראב"ד.
(60) כשיעור שלשה כתמים, והוא כגודל שלשה גריסין,
ולבשה הבגד שלשה ימים, כמבואר למעלה פ"ט הי"ב.
(61) נקיים כדין זבה. (62) ממחרת היום. (63) שברואה
דם אפילו טיפה כחורל, קיבלו עליהן בנות ישראל לשבת
שבעה נקיים, אבל הרואה כתם אינה צריכה רק ששה נקיים,
כתקנת רבי, שאינה צריכה הפסק טהרה, שעל הכתמים לא
היתה הקבלה.

43 יב. וכן כל מה שאמרנו ביולדת שאמו טהורה -
44 הרי היא טהורה בזמן הזה⁶⁴. וכן האשה שראתה
45 לבן או דם ירק⁶⁵ או שהשליכה חתיכה אדמה⁶⁶
46 שאין עמה דם⁶⁷ - הרי היא טהורה אף בזמן הזה;
47 שלא החמירו אלא פרוצה דם טמא, ואין זה דם
48 טמא⁶⁸.

1 ובמערב³³: שאם ראתה דם בתוך ימי מלאכת³⁴, אף
2 על פי שראתה אחר שספרה שבעת ימים נקיים
3 וטבלה - הרי זו סופרת שבעת ימים נקיים אחר
4 שפיסק הדם. ואין נותנין לה ימי טהר כלל; אלא
5 כל דם שתראה האשה, בין דם קשי בין דם טהר -
6 הכל טמא, וסופרת שבעת ימים נקיים אחר שפיסק
7 הדם.

(28) שאנו חוששין שמא ראתה טיפת דם בפתיחת הרחם
ונעשית זבה, לפי החומרא שקיבלו עליהן, והלידה אחר-כך
הוא יולדת בזוב (ראה רש"י נדה לח. דיבורה-מתחיל קמ"ל
דאפשר). (29) למעלה פ"ז ה"ה. (30) כלומר, שנתפשט.
(31) בבל. (32) ארץ ישראל. (33) מרוקו וכל צפון
אפריקה. (34) הארבעים יום לזכר והשמונים לנקבה -
נקראים ימי מלאת, לשון המקרא "ובמלאת ימי טהרה"
(ויקרא יב, ו).

8 ו. ודין זה³⁵ בימי הגאונים נתחדש, והם גזרו³⁶ שלא
9 יהיה שם דם טהר כלל. שזה שהחמירו על עצמן
10 בימי חכמי הגמרא³⁷ - אינו אלא פרוצה דם שהוא
11 טמא, שיושבת עליו שבעה נקיים; אבל דם שתראה
12 בימי טהר אחר ספירה וטבילה - אין לחוש לו, שאין
13 ימי טהר ראויין לא לנדה ולא לזיבה, כמו שבארנו³⁸.

(35) כלומר, הדין שאפילו בתוך ימי מלאת היא טמאה
וצריכה שבעה נקיים. (36) בכת"י תימן: שגזרו.
(37) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: תלמוד. (38) למעלה פ"ז
ה"ז.

14 ז. ושמענו, שבפרפת בועלים על דם טהר כדין
15 הגמרא³⁹ עד היום⁴⁰, אחר ספירה וטבילה מטמאת
16 יולדת בזוב. ודבר זה תלוי במנהג.

(39) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: התלמוד. (40) שלא קבלו
עליהם חומרת הגאונים.

17 ח. וכן⁴¹ דין דם בתולים בזמן הזה: שאפילו היתה
18 קטנה שלא הגיע זמנה לראות⁴² ולא ראתה דם
19 ממימה - בועל בעילת מצוה ופורש. וכל זמן
20 שתראה הדם מחמת המכה⁴³ - הרי היא טמאה.
21 ואחר שפיסק הדם - סופרת שבעת ימים נקיים.

(41) נאסר בימי הגאונים. ראה 'כסף משנה' (למעלה פ"ה
ה"ח). (42) שמדינה דגמרא - אפילו אם ראתה כבר בבית
אביה - מותרת לבעלה עד שתחיה המכה (למעלה פ"ה
ה"ח), והגאונים החמירו לפרוש אחר הבעילה. ובהגיע זמנה
לראות - וראתה בבית אביה - היא טמאה מדינה דגמרא, ואם
עדיין לא ראתה, מותרת היא לבעלה עד ארבעה ימים אפילו
הדם שותת (שם, ה"ט). (43) של השרת הבתולים.

22 ט. יתרה⁴⁴ על זה: כל פת שתבעוה להנשא ורצתה -
23 שוה⁴⁵ שבעת ימים נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך
24 תהיה מתרת להבטל⁴⁶; שמא מחמודה לאיש ראתה

שֶׁהָיָה סֶפֶק, אִם טְבִילָה בָּהֶן - כָּאֵלּוּ לֹא טְבִילָה⁷⁴. וְאִם
טְבִילָה בְּשָׂבִיעִי, אָף עַל פִּי שְׂאִסּוֹר לַעֲשׂוֹת בֶּן
לְכַתְּחִלָּה שְׂמָא יָבֹא לְכַעַל בְּשָׂבִיעִי אַחֵר הַטְּבִילָה,
הוֹאִיל וְטְבִילָה בְּזִמְנָה אֲפִלּוּ הִיְתָה זָכָה וְדָאִית - הֲרִי
זו עֲלֵתָה לָּהּ טְבִילָה⁷⁵.

74) שהרי נדה וזבה אם טבלו בתוך שבעת הימים אין
טבילתן טבילה. (75) שאם היא זבה - הרי טבלה כדין,
שזבה יכולה לטבול ביום השביעי לספירתה. ואם היא נדה,
הרי יום זה אצלה, כיום השמיני או יותר, שנדה אינה צריכה
לספור אלא שבעה ימים בין טמאים בין טהורים, והיא הלא
ספרה שבעה ימים נקיים מלבד הטמאים, ולכן עלתה לה
טבילתה.

יח. וְאִסּוֹר לְאָדָם שִׁידֵּבֶק בְּאִשְׁתּוֹ בְּשִׁבְעַת יָמִים
נְקִיִּים אֵלּוּ, וְאָף עַל פִּי שְׂהִיָּא בְּכִסּוּתָהּ⁷⁶ וְהוּא
בְּכִסּוּתוֹ, וְלֹא יִקְרֶב לָהּ⁷⁷ וְלֹא יֵגַע בָּהּ אֲפִלּוּ בְּאֶצְבַּע
קִטְנָהּ⁷⁸, וְלֹא יֵאָכֵל עִמָּה בְּקַעְרָה אַחַת⁷⁹. כָּלָּל שֶׁל
דָּבָר: יִנְהַג עִמָּה בִּימֵי סְפִירָה כְּמוֹ שִׁיְנַהֵג בִּימֵי נִדָּה;
שְׂעִדֵּן הִיא בְּכֶרֶת עַד שֶׁתִּטְבֹּל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁸⁰.

76) שבת יג, ב. (77) כלומר, לא יתקרב אליה. (78) שם.
79) שם. ראה השגת הראב"ד. (80) למעלה הט"ז.

יט. כָּל מְלָאכָה שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעֲלָהּ - נִדָּה
עוֹשָׂה לְבַעֲלָהּ, חוּץ מִהִרְחִיצַת פָּנָיו וְדִּיּו וְרַגְלָיו⁸¹,
וּמִזִּיגַת הַכּוֹס⁸², וְהִצָּעַת הַמָּטָה בְּפָנָיו. גִּזְרָה שְׂמָא
יָבֹא לְדַבֵּר עִבְרָה. וּמִפְּנֵי זֶה לֹא תֵאָכֵל עִמּוֹ בְּקַעְרָה
אַחַת, וְלֹא יֵגַע בְּבִשְׂרָהּ, מִפְּנֵי הֶרְגֵּל עִבְרָה. וְכֵן
בְּשִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים לֹא תַעֲשֶׂה לוֹ שְׁלֹשׁ מְלָאכָה
אֵלּוּ. וּמִתְרִי⁸³ לְאִשָּׁה לְהִתְקַשֵּׁט בִּימֵי נִדָּתָה, כְּדִי שֶׁלֹּא
תִתְגַּנֵּה עַל בַּעֲלָהּ.

81) אפילו אינה נוגעת בו, שהוא רוחץ והיא מצקת מים
(מגיד-משנה, פכ"א מהל' אישות ה"ח). (82) של יין, אבל
של מים מותר (מגיד-משנה). (83) שבת סד, ב.

יום חמישי כ' תשרי ה'תשפ"א

פֶּרֶק שְׁנִינִי עָשְׂרִי

1) יבאר הבא על הגוייה דרך אישות או זנות; הבא על הגוייה
שקנאין פוגעים בו - כיצד; הבוועל שהרג את הקנאי; וגדול
עוון בוועל גוייה אע"פ שאינו כתוב בתורה; עבדים שהטבילו
אותם לשם עבדות והבא על השפחה; ולד ישראל שנתערב
עם ולד שפחה; דין שבעה עממין ושאר האומות כשיתגיירו.

א. יִשְׂרָאֵל שֶׁבַעַל עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת² מִשְׁאָר
הָאֻמוֹת³ דֶּרֶךְ אִישׁוֹת, אוֹ יִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּבְעֵלָה לְעוֹבֶד
כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת דֶּרֶךְ אִישׁוֹת - הֲרִי אֵלּוּ לֹזְקִין⁴ מִן
הַתּוֹרָה; שְׁנֵאֲמַר: לֹא תִתְחַתֵּן בָּם⁵, בְּתָף לֹא תִתֵּן לָבָנוּ
וּבִתּוֹ לֹא תִקַּח לְבָנָהּ. אֶחָד שֶׁבַעַה עֲמָמִין וְאֶחָד כָּל
אֻמוֹת בְּאִסּוֹר זֶה⁶. וְכֵן מִפְּרֹשׁ עַל יְדֵי עֲזָרָא⁷: וְאִשָּׁר

64) ואין לא חומרת קבלת נשים ולא חומרת הגאונים.
65) בין ירוק ככרתי בין ירוק כזהב (מגיד-משנה).
66) כלומר, אף-על-פי שהיא אדומה (למעלה פ"ה הי"ג).
67) שדעת רבינו, שאפשר לפתיחת הרחם בלא דם. ראה
בהשגת הראב"ד וב'מגיד משנה'. (68) בדפוס רומי,
ובכתיב"י תימן: ואין זו רואה דם טמא.

1 יג. וְכֵן אִם הִיְתָה בָּהּ מִכָּה וְהִיָּה הָדָם שׁוֹתֵת מִמֶּנָּה,
אוֹ שֶׁבֹּא הָדָם עִם מִימֵי רִגְלִים - הֲרִי זֶה טְהוֹרָה.
3 וְלֹא נִתְחַדֵּשׁ דְּבָר⁶⁹, אֶלָּא סְפִירַת שִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים
4 לְכָל רוֹאֶה דָם טָמֵא, כְּמוֹ שְׂאֲמַרְנוּ, וְשִׁיְהִי כָּל
5 מִרְאֶה דָּמִים טָמֵאִים.

69) שום חומרא אחרת.

6 יד. זֶה שֶׁתִּמְצָא בְּמִקְצַת הַמְּקוֹמוֹת, שֶׁהִנֵּדָה יוֹשֶׁבֶת
7 שִׁבְעַת יָמִים בְּנִדְתָּהּ אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאִתָּה דָם אֶלָּא
8 יוֹם אֶחָד, וְאַחֵר הַשִּׁבְעָה תֵּשֵׁב שִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים -
9 אֵין זֶה מִנְהַג, אֶלָּא טְעוּת הוּא מִמִּי שֶׁהוֹרָה לָהֶם כֶּף,
10 וְאֵין רְאוּי לַפְנוֹת לְדָבָר זֶה כָּלָּל. אֶלָּא אִם רָאִתָּה יוֹם
11 אֶחָד - סוֹפְרַת אַחֲרָיו שִׁבְעָה (נְקִיִּים), וְטוֹבֵלָת בְּלִיל
12 שְׂמִינִי⁷⁰, שֶׁהוּא לִיל שְׁנֵי שְׁלֹאֲחֵר נִדְתָּה, וּמִתְרַת
13 לְבַעֲלָהּ.

70) כדין נדה.

14 טו. וְכֵן זֶה שֶׁתִּמְצָא בְּמִקְצַת מְקוֹמוֹת, וְתִמְצָא
15 תְּשׁוּבוֹת לְמִקְצַת הַגְּאוּנוֹים, שִׁיּוֹלְדֵת זָכָר לֹא תִשְׁמַשׁ
16 מִטָּהָה עַד סוֹף אַרְבָּעִים, וְיּוֹלְדֵת נִקְבָּה אַחֵר שְׂמוֹנִים,
17 וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאִתָּה דָם אֶלָּא בְּתוֹךְ הַשִּׁבְעָה -
18 אֵין זֶה מִנְהַג, אֶלָּא טְעוּת הוּא בְּאוֹתָן הַתְּשׁוּבוֹת,
19 וְדֶרֶךְ אֶפִּיקוֹרוֹסוֹת⁷¹ בְּאוֹתָן הַמְּקוֹמוֹת⁷², וּמִן
20 הַצִּדּוּקִין לְמִדּוֹ דָּבָר זֶה. וּמַצּוּה לְכוּפֵן כְּדִי לְהוֹצִיא
21 מִלְּפָנָיו, וְלִהְיוֹזִירֵן לְדַבְּרֵי חֻכָּמִים שֶׁתִּסְפֹּר שִׁבְעָה יָמִים
22 נְקִיִּים בְּלִבָּד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

71) בדפוס רומי, ובכתיב"י תימן: מינות. (72) שנוהגים מנהג זה.

23 טז. אֵין הָאִשָּׁה עוֹלָה מִטְּמֵאָתָהּ⁷³ וְיוֹצֵא מִיָּדִי עֲרוּה
24 עַד שֶׁתִּטְבֹּל בְּמִי מְקוּהָ כָּשֶׁר, וְלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוּצָין
25 בֵּין בִּשְׂרָה וּבֵין הַמִּים. וּבִהֲלֻכוֹת מְקוּאוֹת יִתְבָּאֵר
26 הַמְּקוּהָ הַכָּשֶׁר וְהַפְּסוּל, וְדֶרֶךְ הַטְּבִילָה, וּמִשְׁפָּטֵי
27 הַחֲצִיצָה. אֲבָל אִם רָחֲצָה בְּמַרְחֵץ, אֲפִלּוּ נָפְלוּ עָלֶיהָ
28 כָּל מִימוֹת שִׁבְעוֹלָם - הֲרִי הִיא אַחֵר הִרְחִיצָה כְּמוֹת
29 שֶׁהִיְתָה קֹדֶם הִרְחִיצָה בְּכֶרֶת. שְׂאֵין לָף דָּבָר שֶׁמַּעֲלָה
30 מִטְּמֵאָה לְטְהָרָה אֶלָּא טְבִילָה בְּמִי מְקוּהָ אוֹ בְּמַעֲיָן
31 אוֹ בִּימִים שֶׁהֵם כְּמַעֲיָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּהֲלֻכוֹת
32 מְקוּאוֹת.

73) כמבואר למעלה פ"ד ה"ג.

33 יז. כָּל שִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים שֶׁבִּזְמַן הַזֶּה, אָף עַל פִּי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לוקה משום זונה אלא עד שיקח (פירוש, שיקדש) ויבעול.
אמנם הוא לוקה משום לא תהיה קדשה דלא גרע מירשאל.

1 לא נתן בנתינו לעמי הארץ, ואת בנתינהם לא נקח
2 לבנינו.

14 ד. כל הבועל פותית, בין דרך חתנות בין דרך זנות,
15 אם בעלה בפרהסיא¹³, והוא שיבעל לעיני עשרה
16 מישראל או יתר, אם פגעו בו קנאין והרגוהו - הרי
17 אלו משפחין וזרזין. ודבר זה הלכה למשה מסיני
18 הוא. ראיה לדבר זה: מעשה פינחס בזמרי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והוא שיבעל לעיני עשרה מירשאל או יתר".

ולכאורה קשה א: המילים "או יתר" מיותרות. ב: המשך
ההלכה "ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא, וראיה לדבר -
מעשה פנחס בזמרי", הרי גדרה של הלכה למשה מסיני
הוא שאין לה רמז בכתוב, והלא כאן נכתב הדבר בפרשה
שלמה. ג: לשם מה צריך הלכה למשה מסיני, והלא מעשה
רב הוא - מעשה פנחס.

והביאור בזה: ההלכה למשה מסיני היא על הבועל בפני
עשרה מירשאל, ועל זה אין מעשה רב, כי בפנחס היו יותר
מעשרה, ולכן כתב הרמב"ם "עשרה או יתר" כי על עשרה
צריך הל"מ, ועל יתר מעשרה יש מעשה רב. ועוד, שמה
שמזכיר "ראיה לדבר מעשה פנחס בזמרי" הוא גם ביאור
להלכה שאח"כ "ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת
מעשה כזמרי".

(על"פ לק"ש חלק י"ג עמוד 254)

13 "אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם וכולהו ישראל".

19 ה. ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה,
20 בזמרי; שנאמר: ואת האשה אל קבתה. אבל אם
21 פרגש¹⁴ - אין הורגין אותו¹⁵; ואם הרגו - נהרג
22 עליו¹⁶. ואם בא הקנאי לטל רשות מבית דין להרגו
23 - אין מורין לו¹⁷, ואף על פי שהוא בשעת מעשה.
24 ולא עוד, אלא אם בא הקנאי להרג את הבועל,
25 ונשטט¹⁸ הבועל והרג הקנאי כדי להציל עצמו מידו
26 - אין הבועל נהרג עליו¹⁹. והבא על בת גר תושב²⁰
27 - אין הקנאין פוגעים בו; אבל מפין אותו מפת
28 מרדות²¹.

14 מן האשה. 15 "שלא נאמרה הלכה זו אלא בשעת
מעשה". 16 אם התרו בו, כרוצח. 17 "שלא ניתנה
רשות אלא למקנא מעצמו, דעושה מעשה על-ידי עצמו,
אבל על-ידי שליח לא, והאי כי אתי (וזה שבא) ומימלך
(ושואל), אי אמרינן ליה (אם נאמר לו) זיל קטול (לך והרוג)
הוה להו שלוחן" (נמצא שהוא שליח שלהם). 18 אף על
פי שלא פירש. 19 "נהפך זמרי והרגו לפינחס אין נהרג
עליו". דפינחס רודף הווה, שהרי אין מצוה להרגו [=לזמרי]
אלא רשות בעלמא הוא, שהרי אין מורין לו [=לפינחס],
וכשם שניתן רשות לפינחס להרוג לזמרי, כך ניתנה רשות
לזמרי להציל את עצמו בנפשו של פינחס". 20 "איזהו

2 בפרקים הקודמים מדובר באיסורי ביאה בגברים ונשים
מישראל ופרק זה עוסק באומות האחרות. 3 כן הוא
מדרכי הלשון, כשיש חלק יוצא מן הכלל, מכונה הכלל -
ואף אם הוא החלק היותר גדול - בשם "שאר", "בשאר
מדינות המלך מה עשו"; "איני כשאר כל אדם איסטניס
אני". נדעת רבינו שאיסור חיתון נוהג בכל האומות ולפני
גיוור. ורבים חלקו עליו וסבורים, שרק שבע האומות שישבו
בארץ בזמן כיבושה על ידי יהושע נאסרו בחיתון
כשנתגייירו, אבל לפני גיוור לא שייך כלל חיתון, כי אין
קידושין תופסים בהם. ומתוך כך יוצא, שבשאר אומות לא
שייך איסור חיתון כלל, כי אחרי שנתגייירו הם כישראל לכל
דבר. 4 אם התרו בהם. 5 רבינו מפרש פסוק זה
בגיוור ולא בגיוורתו ובדרך אישות, ולכן מביא רבינו גם את
סוף הפסוק: "בתך לא תיתן לבנו ובתו לא תקח לבנך". שזה
כביאור ל"לא תתחתן בהם". 6 עבודה זרה לו: "כי יסיר
לרבות כל המסירין". 7 למרות שהפסוק הוא בספר
נחמיה כתב רבינו "עזרא", כי ספר עזרא כולל גם את ספר
נחמיה, ובהלכות ספר תורה פרק ד' הלכה ט"ו לא הזכיר
רבינו כלל את ספר נחמיה בין 24 ספרי התנ"ך. וכן אמרו:
"ונחמיה מאי טעמא לא איקרי ספרא על שמיה", אין אנו
יודעים מתי ועל ידי מי נתחלק ספר עזרא לשניים.

3 ב. ולא אסרה תורה אלא דרך חתנות; אבל הבא על
4 הפותית דרך זנות - מפין אותו מפת מרדות⁸ מדברי
5 סופרים. גזירה שפא יבא להתחתן. ואם יחדה לו
6 בזנות⁹ - חייב עליה משום נדה¹⁰, ומשום שפחה,
7 ומשום פותית, ומשום זונה¹¹. ואם לא יחדה לו,
8 אלא נקראת מקרה - אינו חייב אלא משום פותית.
9 וכל חיובין אלו מדבריהן.

8 "ולמה קורין אותן מכת מרדות? שמרד בדברי תורה
ובדברי סופרים". ולא קבעו חכמים מספר המכות ונמסר
לבית דין להחליט בכל מקרה ומקרה לפי שיקול דעתם.
9 "בית-דין של חשמונאי גזרו: ישראל הבא על גוייה חייב
משום נשג"ז" (נדה, שפחה, גוייה, זונה). ומסקנת הגמרא
שם - לפי גירסת רבינו - "התם דמיחד לה". כלומר,
שהגזירה של החשמונאים הייתה רק אם זה באופן קבוע.
10 "וישראל הרגיל בכך הואיל ובה עליה בנדתה, אתי
(יבוא) למבעל נמי (גם) נדה ישראלית, ואתי למנסב (לקחת)
שפחה ועבר משום לא יהיה קדש ואתי למנסבה לגוייה
ועבר על לא תתחתן". 11 אם הוא ישראל, אבל כהן
לוקה מן התורה.

10 ג. במה דברים אמורים? פשהה הבועל ישראל;
11 אבל כהן הבא על הפותית - לוקה מן התורה משום
12 זונה. ואחזר זונה פותית ואחזר זונה ישראלית.
13 ובבעילה¹² בלבד לוקה, שהרי אינה בת קדושין.

12 בגוייה, אבל כהן הבא על זונה ישראלית דרך זנות אינו

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 אִשָּׁת אִישׁ הִיא - נִהְרָג עָלֶיהָ; וְאִם פְּנוּיָהּ הִיא - אֵינוֹ
21 נִהְרָג.

22 י. אֲבָל יִשְׂרָאֵל הֵבֵא עַל הַפּוֹתִית, בֵּין קִטְנָה בֵּת שְׁלֹשׁ
23 שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד²⁷ בֵּין גְּדוּלָּה, בֵּין פְּנוּיָהּ בֵּין אִשָּׁת
24 אִישׁ, וְאִפְלוּ יִהְיֶה קָטָן בֶּן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד²⁸,
25 בֵּין שָׁבָא עַל הַפּוֹתִית בְּדוּדוֹן²⁹ - הָרִי זֶה נִהְרָגָת³⁰,
26 מִפְּנֵי שָׁבָא לְיִשְׂרָאֵל תִּקְלָה עַל יָדֶיהָ, כַּבְּהֶמָה. וְדָבָר
27 זֶה מִפְּרֹשׁ בַּתּוֹרָה, שְׁנֵאֲמָר: הֵן הִנָּה הִיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל
28 בְּדָבָר בְּלָעָם, וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁפַּח וְזָכָר
29 הָרָגוּ.

(27) שהיא ראוייה לביאה. (28) שביאתו ביאה.
(29) דבשווג אין תקלה. "והשוכב עם הבהמה בשגגה... אין
הבהמה נסקלת." (30) והוא - הבעל - נהרג על ידי קנאים
שפוגעין בו, בשעת מעשה. או שעונשו כרת.

30 יא. הַעֲבָדִים שֶׁהִטְבִּילוּ אוֹתָם לְשֵׁם עֲבֻדוֹת, וְקִבְּלוּ
31 עֲלֵיהֶם מִצּוֹת שֶׁהַעֲבָדִים חִיבִים בָּהֶם³¹ - יֵצְאוּ מִכָּלל
32 הָעוֹבְדֵי פוֹכְכִים וּמְזֻלּוֹת, וְלִכְלָל יִשְׂרָאֵל לֹא בָּאוּ.
33 לְפִיכָּךְ הַשְּׁפָחָה³² אֲסוּרָה³³ לְבֶן חוֹרִין, אֶחָד שֶׁפָּחַתָּ
34 וְאֶחָד שֶׁפָּחַת חֲבֵרוֹ³⁴. וְהָבָא עַל הַשְּׁפָחָה - מִפֶּן
35 אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. שֶׁהָרִי מִפְּרֹשׁ
36 בַּתּוֹרָה שֶׁהָאֲדוֹן נֹתֵן שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית לְעַבְדוֹ הָעֶבְרִי
37 וְהִיא מִתֵּרֵת לוֹ³⁵, שְׁנֵאֲמָר: אִם אֲדָנִיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה.

(31) היינו המצוות שהאשה חייבת. (32) כנענית.
(33) מדרבנן. (34) "לישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן
חוורין". (35) שאם הייתה אסורה לעבד עברי מן התורה,
איך נותן לו האדון שפחה כנענית לאשה.

38 יב. וְלֹא גִזְרוּ חֻקִּים בְּדָבָר זֶה³⁶. וְלֹא חִיבָהּ תּוֹרָה
39 מְלָקוֹת בְּשִׁפְחָה, אֲלָא אִם כֵּן הִיְתָה נִחְרַפֶּת לְאִישׁ³⁷,
40 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(36) בעבד עברי. (37) חצייה שפחה וחצייה בת חורין
המקודשת לעבד עברי.

41 יג. אַל יְהִי עוֹן זֶה קָל בְּעֵינֶיךָ מִפְּנֵי שְׂאִין בּוֹ מְלָקוֹת
42 מִן הַתּוֹרָה, שְׁגָם זֶה גּוֹרֵם לְבֶן לְסוֹר מֵאַחֲרֵי יָי.
43 שֶׁהֵבֵן מִן הַשְּׁפָחָה הוּא עֶבֶד וְאֵינוֹ מִיִּשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא
44 גּוֹרֵם לְזָרַע הַקֹּדֶשׁ לְהַתְחַלֵּל וְלַהֲיִתָּם עֲבָדִים. הָרִי
45 אֲנָקְלוֹס³⁸ פָּלַל בְּעִילַת עֶבֶד וּשְׁפָחָה בְּכָלל
46 לֹא יְהִיהָ קֹדֶשׁ וְלֹא תִהְיֶה קֹדֶשָּׁה.

(38) אמנם רבינו אינו מסכים לדעתו של אונקלוס - שהלאו
"לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה" כולל בעילת עבד ושפחה
- ולדעתו, זו רק גזירת חכמים, אולם רבינו מסתמך על
אונקלוס - בזה - שמבאר המלים: "קדש" ו"קדשה" עבד
ושפחה, כהוכחה שישראל המוליד עבד או שפחה "גורם
לזרע הקודש להתחלל".

47 יד. הֵבֵא עַל שְׁפָחָה וְאִפְלוּ בְּפִרְהֶסְיָא וּבִשְׁעַת עֲבָרָה

גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם
שאר המצוות של בני נח ולא מל ולא טבל... ולמה נקרא
שמו תושב? לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל".
ובת גר תושב, פירוש, שהיא בעצמה קיבלה לא לעבוד
עבודה זרה. (21) שכל הבא ביאה אסורה בית דין מכין
אותו מכת מרדות.

1 ו. לֹא פָּגַעוּ בּוֹ קְנָאִים²², וְלֹא הִלְקוּהוּ בֵּית דִּין²³ -
2 הָרִי עֲנָשׁוֹ מִפְּרֹשׁ בְּדָבָרֵי קִבְּלָה²⁴ שֶׁהוּא בְּכָרַת.
3 שְׁנֵאֲמָר: כִּי חָלַל יְהוּדָה קֹדֶשׁ יְיָ אֲשֶׁר אָהָב וּבָעַל בֵּת
4 אֶל גִּבּוֹר, וְכָרַת יְיָ לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָה עֵר וְעוֹנָה. אִם
5 יִשְׂרָאֵל הוּא - לֹא יְהִיהָ לוֹ עֵר²⁵ בְּחֻקִּים וְלֹא עוֹנָה
6 בְּתַלְמִידִים; וְאִם כֹּהֵן הוּא - לֹא יְהִיהָ לוֹ מְגִישׁ
7 מִנְחָה לַיהוָה עֲבָאוֹת. הִנֵּה לְמַדָּת, שֶׁהַבּוֹעֵל פּוֹתִית -
8 כָּאֵלּוּ נִתְחַתֵּן לְעִבּוּדַת פּוֹכְכִים וּמְזֻלּוֹת; שְׁנֵאֲמָר:
9 וּבָעַל בֵּת אֶל גִּבּוֹר. וְנִקְרָא מִחֻלָּל קֹדֶשׁ ה'.

(22) בשעת מעשה. (23) מכת מרדות. אבל אם הלקוהו
נפטר מעונשו אחר. (24) בספרי נביאים הנקראים דברי
קבלה. (25) "חרף להבין ולהורות בין החכמים".

10 ז. עוֹן זֶה, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין, אַל
11 יְהִי קָל בְּעֵינֶיךָ; אֲלָא יֵשׁ בּוֹ הַפֶּסֶד²⁶ שְׂאִין בְּכָל
12 הָעֲרִיּוֹת כְּמוֹתוֹ. שֶׁהֵבֵן מִן הָעֵרָה - בָּנוּ הוּא לְכָל
13 דָּבָר, וּבְכָלל יִשְׂרָאֵל נִחְשָׁב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִמֶּזֶר;
14 וְהֵבֵן מִן הַפּוֹתִית - אֵינוֹ בָּנוּ, שְׁנֵאֲמָר: כִּי יִסִּיר אֶת
15 בְּנֵךְ מֵאַחֲרֵי - מִסִּיר אוֹתוֹ מִלְּהִיּוֹת אַחֲרֵי יָי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עוון זה אף-על-פי שאין בו מיתת בית-דין, אל יהי קל
בעיניך אלא שיש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו".

חומרתו של חטא ביאות אסורות הוא שביאה היא עניין
ש"תופס" את כל האדם, ונלקח מהנפש שהיא למעלה
מהכוחות הגלויים, שלכן אפשר להוליד בן שיש בו את כל
עשרה כוחות הנפש, כי ההולדה נמשכת מעצם הנפש.
ונמצא שעל-ידי ביאה אסורה לוקחים את עצם הנפש
למקום הקליפה ר"ל.

חמור מזה הוא החטא של "בועל ארמית" ש"יש בו הפסד
שאין בכל העריות כמותו" כי בו מוציא האדם את עצם
נפשו מחוץ לכלל ישראל, כי בן שנולד מהערוה ואפילו
ממזר חייב בכל המצוות, אבל "הבן מן הכותית אינו בנו"
אינו יהודי ויוצא מחוץ לגבולות עם ישראל.

(על-פי לקו"ש חלק ז' עמוד 154)

(26) לעם ישראל כולו.

16 ח. וְדָבָר זֶה גּוֹרֵם לְהִדְבֵּק בְּעוֹבְדֵי פוֹכְכִים וּמְזֻלּוֹת,
17 שֶׁהַבְּדִילָנוּ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהֶם, וְלָשׁוֹב מֵאַחֲרֵי
18 יְיָ וְלִמְעַל בּוֹ.

19 ט. עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלּוֹת הֵבֵא עַל בֵּת יִשְׂרָאֵל: אִם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 יט. מצרי ואדומי, אחד זכרים ואחד נקבות: דור
2 ראשון ודור שני - אסורין לבא בישראל, ודור
3 שלישי - מתר; שנאמר: בנים אשר יולדו להם
4 וגומר.

5 כ. מצרית מעברת שנתגירה - בנה שני. מצרי שני
6 שנשא מצרית ראשונה, או מצרי ראשון שנשא
7 מצרית שניה - הולד שני. שנאמר: בנים אשר יולדו
8 להם - הכתוב תלאן בלדה⁵¹.

9 (51) כרב דימי בשם ר' יוחנן שם. ואף על פי שהוא אמר רק
במצרי שני שנשא מצרית ראשונה, סובר רבינו, שהוא הדין
במצרי ראשון שנשא שנייה, ומפרש מה שאמרו שם "הכתוב
תלאן בלדה" הכוונה: אי אפשר ללידה בלא אב ואם, וכל
שאינו שלישי לשניהם אסור לבוא בקהל.

10 כא. גר עמוני שנשא מצרית - הולד עמוני⁵². גר
11 מצרי שנשא עמונית - הולד מצרי⁵³. זה הפלל:
12 באמות - הלף אחר הזכר⁵⁴; נתגירו - הלף אחר
13 הפחיתות.

14 (52) ואם הוולד הוא זכר, איסורו - לבוא בקהל - איסור
עולם, אבל אם נקבה היא, דינה כמצרית ואסורה עד דור
שלישי, שלעולם הולכים להחמיר. (53) ואסור עד דור
שלישי, כיוון שהזכר הוא הפגום. (54) אם גוי עמוני בא
על גוייה מאומה אחרת והוליד בן, דינו כעמוני וכשיתגייר
אסור לבוא בקהל, גוי מאומה אחרת שבא על גוייה עמונית
והוליד בן, אינו עמוני, וכשיתגייר מותר לבוא בקהל.

15 כב. מי שנתגיר משבעה עממין - אינן אסורין מן
16 התורה לבוא בקהל. והדבר ידוע, שלא נתגירו מהן
17 אלא הגבעונים, ויהושע גזר עליהם שיהיו אסורים
18 לבא בקהל, אחד זכרים ואחד נקבות. ולא אסר
19 אותם אלא בזמן שיש מקדש; שנאמר: וחטבי עצים
20 ושאבי מים לבית אלהי - תלה הרחקתם במקדש.

21 כג. והם הנקראים נתינים, לפי שנתנם לעבדות
22 המקדש. בא דוד וגזר עליהם שלא יפנסו בקהל
23 לעולם, ואפלו בזמן שאין מקדש. וכן מפרש
24 בעזרא: ומן הנתינים שנתן דוד והשרים לעבדות
25 הלזים. הא למדת, שלא תלה אותם במקדש.

26 כד. ולמה גזר עליהם הוא ובית דינו? לפי שראה
27 עזרת ואכזריות שהיתה בהם בעת שבקשו שבעת בני
28 שאול בחיר ה' לתלולם, והרגום ולא רחמו
29 עליהם⁵⁵.

30 (55) "והני (ואלו) גבעונים כיוון דלא מרחמי אינן ראיין
לידבק בהן, מיד גזר עליהן דוד".

31 כה. כשעלה סנהריב מלך אשור, בלבל כל האמות
32 וערבם זה בזה, והגלה אותם ממקומם. ואלו

1 - אין הקנאין פוגעין בו³⁹. וכן אם לקח שפחה דרך
2 חתנות - אינו לוקה מן התורה. שמעת שטבלה
3 וקבלה מצות יצתה מקלל העובדי כוכבים ומזלות.
4 (39) שלא נאמרה ההלכה אלא בבוועל ארמית (גוייה) וזו
5 יצאה מכלל הגויים.

6 טו. נתערב וולד ישראלית בולד שפחה - הרי שניהן
7 ספק, וכל אחד מהן ספק עבד; וכופין⁴⁰ בעל
8 השפחה ומשחרר את שניהם. ואם היה הדין שהוא
9 בן האדון⁴¹ של עבד - כשיגדלו⁴² ישחררו זה את
10 זה, ויהיו מתרין לבא בקהל.

11 (40) מפני ביטול מצות פריה ורביה, שאינם יכולים לישא לא
שפחה ולא בת חורין, כמו בחצי עבד וחצי בן חורין.
12 (41) כלומר, שבעל השפחה מת והניח בן, ונתערב עם בן
השפחה, ונמצא שאחד משני הוולדות הוא האדון של השני.
13 (42) אבל בהיותם קטנים אינם יכולים לשחרר, שקטן אינו
יכול לשחרר.

14 טז. היו התערבות בנות - הרי שתיהן ספק
15 שפחות⁴³, והפא על כל אחת מהן - הולד ספק עבד.
16 וכן אם נתערב וולד עובדת כוכבים ומזלות בולד
17 ישראלית⁴⁴ - מטבילים את שניהן⁴⁵ לשם גרות, וכל
18 אחת מהן ספק גיורת⁴⁶.

19 (43) ואין כופין את האדון שישחרר את שתיהן, שהאשה
אינה מצווה על פריה ורביה, ודינן כדין חצייה שפחה
והחצייה בת חורין שאין כופין את האדון לשחררה. (44) והן
בנות. (45) שני הוולדות. (46) ואסורה לכהן.

20 יז. כל העובדי כוכבים כלם כשיתגירו ויקבלו
21 עליהן כל המצות שבתורה, והעבדים כשיתחררו⁴⁷
22 - הרי הן בישראל לכל דבר; שנאמר: הקהל חקה
23 אחת יהיה לכם. ומתריין להפגס בקהל יי מיד.
24 והוא⁴⁸ שישא הגר או המשחרר בת ישראל, וישא
25 הישראלי גיורת ומשחררת. חוץ מארבעה עממין
26 בלבד, והם: עמון ומואב ומצרים ואדם; שהאמות
27 האלו, כשיתגיר אחד מהן - הרי הוא בישראל לכל
28 דבר, אלא⁴⁹ לענין ביאה בקהל.

29 (47) עבד לא צריך לקבל המצוות כשיתחרר, "שכבר
הודיעוהו כשטבל לשם עבדות". (48) היינו. (49) חוץ.

30 יח. וכיצד דינן? עמון ומואב - אסורין אסור עולם.
31 זכרים ולא נקבות. שנאמר: לא יבא עמוני ומואבי
32 בקהל יי וגומר. הלכה למשה מסיני, שהעמוני
33 הזכר והמואבי הזכר⁵⁰ הוא שאסור לעולם לשא בת
34 ישראל, אפלו בן בנו, עד סוף העולם; אבל עמונית
35 ומואבית מתרת מיד בשאר האמות.

36 (50) "כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי: עמוני ולא
עמונית, מואבי ולא מואבית".

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והביאור בזה: הגם שבשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, יש הבדל בין מילה וטבילה לבין קרבן, שמילה וטבילה הם עניינים חיוביים הפועלים את הכניסה בברית, אבל קרבן הוא הסרת המניעה והמעכב את הכניסה, על־דרך שעל־מנת להכנס לבית, צריך גם להסיר את הדבר המעכב את הכניסה בבחינת "ארי' הוא דרביע עלי", וממילא בזמן הזה כשאין קרבן הרי שעל־פי תורה אין הדבר מעכב, ועל ידי מילה וטבילה נעשה גר גמור (ובלשון הרוג'צ'ובי לא מחסר כלל). ולכן נקט הרמב"ם הלשון "שקרבנו עיכבו להיות גר גמור" ולא בלשון של חיוב - "עושה אותו גר גמור" או "מגיירו" וכיוצא בזה.

(על־פי י"ן מלכות' ספר קדושה סימן א)

(2 כריתות ט, א. 3) "בברית המקום וליבדל משאר אומות" ('תוספות' שם).

11 **ב. מילה⁴ היתה במצרים, שנאמר: וְכָל עָרֶל לֹא יֵאָכֵל בּוֹ.⁵ מִלֵּא אוֹתָם מִשָּׁה רַבְּנוּ. שְׁפָלָם⁶ בָּטְלוּ בְּרִית מִלָּה בְּמִצְרַיִם, חוּץ מִשְׁבֹּט לֵוִי.⁸ וְעַל זֶה נֶאֱמַר:**
14 **וּבְרִיתָךְ יִנְצְרוּ.**

(4) רבינו מבאר, שכל השלושה דברים סידרו בני ישראל לפני מתן־תורה. כלומר, לפני שנכנסו לברית. (5) ואיך אכלו במצרים את הפסח? ומוכח, שעוד בהיותם במצרים נימולו. (6) כלומר, על־ידי משה רבינו ובפקודתו. (7) 'שמות רבה' פרשה יט, ה: "לא ביקשו ישראל למול במצרים, אלא כולם ביטלו את המילה במצרים חוץ משבט של לוי, שנאמר (דברים לג, ט) 'וללוי אמר תומך ואורייך', למה? 'כי שמרו אמרתך ובריתך יצורו' - במצרים. והיה הקדוש־ברוך־הוא מבקש לגאלן ולא היה להם זכות, מה עשה הקב"ה? קרא למשה ואמר לו: לך ומהול אותם." (8) ובני שבט לוי היו המוהלים, שאין לומר שמשה רבינו לבדו מל אותם, כי איך אפשר שמוהל יחידי ימול כמליון איש בזמן קצר, וכל ישראל שביטלו את המילה - פסולים היו לימול, "שמומר לערלות, דינו כגוי" ("יד ס"י רסד, ס"א, ברמ"א).

15 **ג. וטבילה היתה במדבר קדם מתן תורה, שנאמר:**
16 **וְקִדְשָׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבַּסְתֶּם שְׂמֹלֹתֶם.⁹ וְקָרְבָּן,**
17 **שְׁנֵאֵמַר: וַיִּשְׁלַח אֶת נָעֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֵלָה.**
18 **עַל יְדֵי כָל יִשְׂרָאֵל¹⁰ הַקְרִיבוּם.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"וטבילה היתה במדבר קדם מתן תורה, שנאמר וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם".

וצריך להבין: הלא הלימוד מפסוק זה היה רק הקס"ד של הגמרא, אבל למסקנה נלמד מזה ש"ש"אין הזאה בלא טבילה". ובב"ח (לטויו"ד ס' רסח) פירש שכוונת הגמרא היא רק שאין להוכיח מכתוב זה שהכוונה לטבילה, כי אולי היתה לנקיות, אבל לאחר המסקנא שהיתה טבילה מהטעם שהוזכרה הזאה "ואין הזאה בלא

1 **המצרים שפארין מצרים עתה - אנשים אחרים**
2 **הם⁵⁶, וכן האדומים שבשדה אדום. והואיל ונתערבו**
3 **ארבע אמות האסורים בכל אמות העולם שהן**
4 **מתרים - התר הכל; שכל הפורש מהן להתגיר -**
5 **חזקתו שפרש מן הרב. לפיכך, כשיתגיר הגר בזמן**
6 **הזה בכל מקום, בין אדומי בין מצרי, בין עמוני בין**
7 **מואבי, בין כושי בין שאר האמות, אחד הזכרים**
8 **ואחד הנקבות - מתירין לבא בקהל מיד.**

(56) "אמר לו ר' עקיבא בנימין טעית, הלכה, משעלה סנחריב ובלבל את כל האומות, לא עמונים ולא מואבין במקומן ולא מצרי ואדומי במקומן".

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שהגר צריך מילה וטבילה והוצאת דמים; גר קטן על דעת מי מטבילין אותו; ומעוברת שנתגיירה וטבילה; ודין מי שבא ואמר נתגיירתי בבית דין פלוני; אם מלין ומטבילין העבדים הנלקחים מן הגויים; ואם צריך שיטבול העבד בבית דין; וכשישתחרר אם צריך טבילה; וששלמה המלך ושמשון גיירו הנשים שנשאו.

9 **א. בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית: במילה**
10 **וטבילה וקרבן.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבן בו".

וממשיך בהלכה שאח"כ "ובזמן הזה שאין שם קרבן, צריך מילה וטבילה. וכשיבנה בית־המקדש יביא קרבן". ומשמע שנעשה גר גמור על־ידי מילה וטבילה בלבד, ורק שיש עליו חיוב לכשיבנה בית־המקדש להביא קרבן. ובביאור הדבר כתב הרוג'צ'ובי ש"רק לקדשים לא מקרי עדיין גר גמור, אבל לשאר דברים הוה כישראל לכל דבר, וא"כ בזמן הזה לא מחסר כלל בשביל הקרבן".

וצריך להבין, הן אמת שאכילת קדשים אינה שייכת בזמן הזה, ואעפ"כ הטעם שגר אסור באכילת קדשים בזמן הבית הוא כיון שלא מקרי עדיין ישראל גמור, ואין עליו דין ישראל ומקרי כמו בן־נח לקדשים, וא"כ מוכח שגם הגירות בזמן הזה אינה בשלימות, וא"כ איך יתכן לומר על כל הגרים שהתגייירו מאז שחרב בית־המקדש שאין עליהם דין ישראל גמור.

ובפרט שידועה תשובת הרמב"ם לר' עובדיה הגר, שמעלתו גדולה ביותר ממעלת שאר ישראל המתייחסים לאברהם יצחק ויעקב, ואילו הגרים המתייחסים ל"מי שאמר והיה העולם". ועל־פי האמור לעיל שבזמן הזה הרי הם (לעניין מסויים) כבן נח, כיצד כותב הרמב"ם שמעלתו גדולה ממעלת שאר ישראל, ופשיטא שהרמב"ם לא יכתוב ח"ו דבר שאינו מכוון ל"תורת אמת", רק בכדי לעודד את ר' עובדיה הגר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טבילה", מוכח שגם כוונת הכתוב ב"וכבסו שמלותם" הוא לעניין טבילה.
(על"פ לקו"ש זקק ל"ג עמוד 26 הערה 4)
(9) יבמות מו, ב: "ומה במקום שאין טעון (שאינו צריך) כיבוס (בעל קרי . . . דכתיב ורחץ במים, ולא כתב יכבס בגדיו". רש"י) טעון טבילה, מקום שטעון כיבוס (בקיבול תורה, דכתיב וכבסו שמלותם. רש"י), אינו דין שטעון טבילה. (10) שלוחי כל ישראל.

- 1 ד. וכן לדורות, פשיטתא העובד פוכבים ומזלות
- 2 להפנס לברית ולהסתופף תחת פנפי השכינה ויקבל
- 3 עליו על תורה¹¹ - צריך¹² מילה וטבילה והרצאת
- 4 קרבן. ואם נקבה¹³ היא¹⁴ - טבילה וקרבן. שנאמר:
- 5 פכם בגר. מה אתם - במילה וטבילה והרצאת קרבן,
- 6 אף הגר לדורות - במילה¹⁵ וטבילה והרצאת קרבן.

(11) כמבואר להלן הי"ד. (12) כריתות ט, א. (13) יבמות מו, ב. (14) בכת"י תימן: צריכה. (15) מילה קודמת לטבילה.

- 7 ה. ומהו קרבן הגר? עולת בהמה¹⁶, או שתי תורים
- 8 או שני בני יונה¹⁷, ושניהם עולה¹⁸. ובזמן הזה
- 9 שאין שם קרבן - צריך מילה וטבילה, וכשיפנה¹⁹
- 10 בית המקדש יביא קרבן²⁰.

(16) כריתות ח, ב. (17) שם. (18) שם. (19) שם ט, א (20) בכת"י תימן: קרבנו.

- 11 ו. גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל - אינו גר,
- 12 עד שימול ויטבל²¹. וצריך לטבל בפני שלשה²².
- 13 והואיל והדבר צריך בית דין²³ - אין מטבילין אותו
- 14 בשבת ולא ביום טוב²⁴ ולא בלילה²⁵. ואם
- 15 הטבילה²⁶ - הרי זה גר²⁷.

(21) יבמות מו, א. (22) שם מו, ב: "גר צריך שלשה, משפט כתיב ביה" (משפט אחד יהיה לכם ולגר" (במדבר טו, טז) ואין משפט פחות משלשה (רש"י). (23) והרי זה דין. (24) שם. ש"אין דנין בשבת" (פכ"ג מהל' שבת הי"ד) "כל שאסור בשבת . . . אסור ביום טוב" (פ"א מהל' יום טוב הי"ז). ראה ט"ז (י"ד סי' רסח, אות יא). (25) "שאין מתחילין את הדינין בלילה" (פ"ג מהל' סנהדרין הי"ג). (26) בלילה. (27) "דטבילה בדיעבד כגמר דין דמי, כיון שכבר קיבל (המצוות) ומל" (רשב"א מס' יבמות). "ובדיני ממונות אם התחילו ביום, מותר לגמור הדין בלילה" (הל' סנהדרין ה"ד).

- 16 ז. גר קטן - מטבילין אותו על דעת בית דין, שזכות
- 17 היא לו²⁸. מעברת שנתגירה וטבלה - אין פנה צריך
- 18 טבילה²⁹. טבל³⁰ בינו לבין עצמו ונתגיר³¹ בינו לבין
- 19 עצמו, ואפלו בפני שנים³² - אינו גר. בא ואמר:
- 20 נתגירתי בבית דינו של פלוני והטבילוני - אינו
- 21 נאמן לבא בקהל עד שיקרא עדים³³.

- 22 ח. הנה נשוי לישראלית או לגיורת ויש לו בנים,
- 23 ואמר: נתגירתי ביני לבין עצמי - נאמן לפסל את
- 24 עצמו³⁴, ואינו נאמן לפסל את הבנים³⁵. וחזיר
- 25 וטובל בבית דין³⁶.

(34) שם מו, א. ואסור לו לדור עם האשה הישראלית, שבהודאתו אסרה על עצמו. (35) מכיון שהוחזקו כשרים. (36) שם. מכיון שלפי דבריו לא היו הגירות והטבילה בפני שלשה, וכמבואר בהלכה הקודמת. אבל הטפת דם ברית אינו צריך, שמילה אינה צריכה שלשה. ראה בב"ח י"ד סי' רסח.

- 26 ט. גיורת שראינה נזהגת בדרך ישראל תמיד, פגון
- 27 שחטבל לנדתה³⁷ ותפריש תרומה מעסתה וכיצא
- 28 בזה; וכן גר שנהג בדרך ישראל, שחטבל לקריו
- 29 ועושה כל המצות - הרי אלו בחזקת גרי צדק, ואף
- 30 על פי שאין שם עדים שמעידין לפני מי שנתגירו.
- 31 ואף על פי כן, אם באו להתערב בישראל - אין
- 32 משיאין אותם עד שיקראו עדים או עד שיתטבלו
- 33 לפנינו; הואיל והחזקו עובדי פוכבים ומזלות.

(37) שם מה, ב: "מי לא טבלה לנידוטה", "מי לא טבל לקריו". רבינו פירט שני דברים: טבילה לנדוטה ותרומת חלה מעיסתה, כי יתר המצוות שהיא מקיימת אינן מוכיחות שהיא ישראלית, שאולי היא שומרת אותן כגויה וכאינה מצווה ועושה. אבל בטבילת נדוטה, שאם היא נשאת בגיורת, הלא הטבילה אינה מועילה כלום בגויים, כי מן התורה "הגוים אין מטמאין לא בזיבה ולא בנידות ולא בלידות" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב הי"י) "ואין חייבים עליהם משום נדה ולא משום זבה ולא משום יולדת" (למעלה פ"ד ה"ד), ומדברנן הן טמאות אפילו אם לא ראו "וחכמים גזרו על כל הגוים הזכרים והנקבות שיהיו כזבים תמיד, בין ראו בין לא ראו" (שם), והטבילה לגוים אינה כלום; וכשהיא זחירה בטבילה, הרי זו הוכחה שנתגיירה, ואותו הדבר בהפרשת תרומת חלה מעיסתה, שעיסת גוי פטורה מחלה "גוי שהפריש חלה . . . אינה חלה" (פ"ו מהל' ביכורים הי"י). והוא הדין בגר, "שככת זרעו של גוי טהורה" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב

22 יג. ובמקנה הפשר לטבילת נדה - שם⁵⁶ מטבילין
23 את הגרים ואת העבדים ואת המשחררים. וכל דבר
24 שחוצץ בנדה - חוצץ⁵⁷ בגרים ובעבדים
25 ובמשחררים.

(56) שם מז, ב. (57) שם.

26 יד. אל יעלה על דעתך, שמשמון המושיע את
27 ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא⁵⁸ ידיד יידי
28 נשאו נשים נכריות בגיותן. אלא סוד⁶⁰ הדבר כך
29 הוא: שהמצוה הנכונה, כשיכא הגר או הגיורת
30 להתגר - בודקין אחריו שמה בגלל ממון שיש לו
31 בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להכנס
32 לדת. ואם איש הוא - בודקין אחריו שמה עיניו נתן
33 באשה יהודית; ואם אשה היא - בודקין שמה עיניה
34 נתנה בבחור מבחורי ישראל⁶¹. אם לא נמצא להם
35 עלה⁶² - מודיעין אותן⁶³ ככד על התורה וטורח שיש
36 בעשייתה על עמי הארצות, כדי שייפרשו. אם קבלו
37 ולא פרשו, וראו אותן שחזרו מאהבה - מקבלים
38 אותן⁶⁴; שנאמר: ותרא כי מתאמצת היא ללכת אִתָּה
39 ותחדל לדבר אליה.

(58) בדפוס רומי, קושטא, שונצין ווינצאי, ובכת"י תימן:
חסרה המלה "שנקרא". (59) בדפוסים אחרים, הגירסא:
ידידי ה', כלומר, שניהם שמשון ושלמה. בדפוס רומי
ובכת"י תימן הגירסה: ידידיה, "ויקרא את שמו ידידיה"
(שמואל ב' יב, כה). (60) ענין הדבר, השווה פ"א מהל'
קידוש החודש ה"ד, "סוד העיבור". (61) יבמות כד, ב.
(62) שום סיבה במה לתלות רצון הגירות. (63) שם מז, א.
(64) שם.

40 טו. לפיכך לא קבלו⁶⁵ בית דין גרים כל ימי דוד
41 ושלמה. בימי דוד - שמה מן הפחד חזרו; ובימי
42 שלמה - שמה בשביל המלכות והטובה והגדלה
43 שהיו בה ישראל חזרו. שכל החזרו מן עבודת
44 כוכבים ומזלות בשביל דבר מהבלי העולם - אינו
45 מגרי הצדק⁶⁶. ואף על פי כן היו גרים הרבה⁶⁷
46 מתגירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות⁶⁸. והיו
47 בית דין הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן אחר
48 שטבלו מכל מקום⁶⁹, ולא מקריבין אותן עד שתראה
49 אחריתם.

(65) שם כד, ב. (66) אלא גרים גרורים. ראה שם
ב'תוספות' דיבור-המתחיל בימי דוד. (67) שם עט, א.
(68) שלא ידעו ההלכה, שאין מקבלים גרים בימים אלו.
(69) בכל אופן, והרי הם גרים.

50 טז. ולפי שגיר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גיר
51 ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל
52 דבר, ולא על פי בית דין⁷⁰ גירים - חשכן הכתוב⁷¹
53 כאלו הן עובדות כוכבים ומזלות ובאסורן עומדין.

ה"י. וטבילתו הוכחה גמורה שנתגייר (לפי 'חמדת שלמה'
י"ד ס' כט).

1 י. אבל מי שפא ואמר³⁸ שהיה עובד כוכבים ומזלות
2 ונתגייר בבית דין - נאמן; שהיה שאסר³⁹ הוא הפה
3 שהתיר⁴⁰. במה דברים אמורים? בארץ ישראל⁴¹
4 ובאותן הימים⁴², שחזקת הכל שם בחזקת ישראל⁴³;
5 אבל בחוצה לארץ - צריך להביא ראיה ואחר כך
6 ישא ישראלית. ואני אומר: שזו⁴⁴ מעלה ביוחסין⁴⁵.

(38) כלומר, שמעולם לא היה מוחזק כגוי. (39) שאמר: גוי
הייתי. (40) שאמר: נתגיירתי. (41) "חביבה ארץ ישראל
שמכשרת גרים, האומר בארץ ישראל גר אני - מקבלין אותו
מיד, ובחוצה לארץ אין מקבלין אותו אלא-אם-כן עדיו
עמו" (מסכת גרים, פ"ד). (42) שיד ישראל תקיפה,
ש"אסור לנו להניח גוי עובד עבודה-זרה בינינו" (פ"י מהל'
עבודה-זרה ה"ו). דכל שבא סתם הוא בחזקת ישראל
(מרכבת המשנה). (43) וכן דעת בעל 'הלכות גדולות'
(מגדל עז). (44) בדפוס רומי: מעלה עשו ביוחסין.
(45) שמן הדין גם בחוצה לארץ נאמן, שהיה שאסר הוא
הפה שהתיר.

7 יא. כשם⁴⁶ שמלין ומטבילין את הגרים, כך מלין
8 ומטבילין את העבדים הנלקחים מן העובדי כוכבים
9 ומזלות לשם עבדות. הלקח⁴⁷ עבד מן העובד
10 כוכבים ומזלות, וקדם⁴⁸ העבד וטבל לשם בן חורין
11 - קנה עצמו⁴⁹; והוא⁵⁰ שאמר בעת טבילה: הריני
12 טובל בפניכם לשם גרות. ואם טבל בפני רבו - אינו
13 צריך לפרשו⁵¹, אלא פיון שטבל ושתחרר. לפיכך
14 צריך רבו לתקפו⁵² במים עד שיעלה והוא תחת
15 שעבודו, ומודיעו בפני הדיין שישלשם עבדות
16 מטבילו. ואין העבד טובל אלא בפני שלשה וביום,
17 כגר; שמקצת גרות הוא⁵³.

(46) יבמות מח, א. (47) הקונה. (48) כלומר, לפני
שהטבילו הכהן לשם עבדות. (49) שם מה, ב. שהמוכר
עצמו אין לו קנין בגופו של גוי אחר, ואין בכוחו להקנות
לישראל הקונה יותר ממה שיש לו, היינו השעבוד לעבודה,
ומכיון שהעבד הקדים עצמו וטבל לשם בן חורין, הוציא
עצמו משעבודו של הישראל שקנאו. (50) שם מז, א.
(51) שם. כיון דרבו עומד אצלו, ומיהר לטבול לפני שרבו
יטבלנו, הוי כאילו פירש שהוא טובל לשם גירות. (52) שם.
"לתת עליו עול מלאכה במים, כדי שתהא נראית כטבילת
עבדות" (רש"י שם). (53) שהעבד חייב במצוות כאשה.

18 יב. כשישתחרר העבד - צריך טבילה אחרת⁵⁴ בפני
19 שלשה ביום, שבה⁵⁵ תגמר גרותו ויהיה כישאאל.
20 ואין צריך לקבל עליו מצות ולהודיעו עקרי הדת.
21 שפכר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות.

(54) מדרבנן (מגיד-משנה). (55) בדפוס רומי, ובכת"י
תימן: שבה, כלומר בטבילה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 וְעוֹד, שְׁהוּכִיחַ סוֹפֵן עַל תַּחֲלָתָן⁷², שֶׁהֵן עוֹבְדוֹת
2 כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת שֶׁלֹּהֶן, וּבְנוּ לָהֶן כְּמוֹת. וְהַעֲלָה עָלָיו
3 הַקְּתוּב בְּאֵלֵי הוּא⁷³ בְּנֶאֱזַן, שֶׁנֶּאֱמָר: אֲזַ יִבְנֶה שְׁלֹמָה
4 בְּמָה.

(2) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "אחד" ליתא. (3) כמבואר
למעלה פי"ג הי"ד. (4) יבמות מז, א. (5) "שפלים
וכפויין" (רש"י). (6) "ואיני ראוי להשתתף בצרתם, ומי
יתן ואזכה לכך" (רש"י).

ב. וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עֲקָרֵי הַדֶּת, שֶׁהוּא יְחִיד הַשֵּׁם
וְאִסּוּר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, וּמֵאֲרִיכִין⁷⁴ בְּדָבָר
הַזֶּה. וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ מִקְצַת מִצְוֹת קְלוֹת וּמִקְצַת
מִצְוֹת חֲמּוּרוֹת, וְאֵין מֵאֲרִיכִין בְּדָבָר זֶה. וּמוֹדִיעִין
אוֹתוֹ עוֹן לִקְטָה⁷⁵ שְׂכָחָה⁷⁶ וּפִאָה⁷⁷ וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי⁷⁸.
וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ עֲנָשׁוֹן שֶׁל מִצְוֹת. פִּיזֵד? אוֹמְרִים לוֹ:
הוּי יוֹדֵעַ, שֶׁעַד שֶׁלֹּא בָאתָ לְדֵת זֶה, אִם אֲכַלְתָּ חֶלֶב
- אִי אֲתָה עֲנוּשׁ כְּרַת, אִם חִלַּלְתָּ שִׁבְתָּ - אִי אֲתָה
עֲנוּשׁ סְקִילָה; וְעַכְשִׁיו אַחֵר שֶׁתִּתְגַּדֵּר, אִם אֲכַלְתָּ חֶלֶב
- אֲתָה עֲנוּשׁ כְּרַת, אִם חִלַּלְתָּ שִׁבְתָּ - אֲתָה עֲנוּשׁ
סְקִילָה. וְאֵין מְרַבֵּין עָלָיו⁷⁹, וְאֵין מְדַקְדָּקִין⁸⁰ עָלָיו,
שֶׁמָּא יִגְרַם לְטָרְדוֹ וּלְהַטּוֹתוֹ מְדַרְדָּר טוֹבָה לְדָרֵךְ רָעָה.
שֶׁבַתְחָלָה אֵין מוֹשְׁכִין אֶת הָאָדָם אֲלֵא בְּדָבָר רִצּוֹן
וְרַפִּים⁸¹. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: בְּחֶבְלֵי אָדָם אֲמַשְׁכֶּם,
וְאַחֵר כֶּף בַּעֲבוֹתוֹת אֲהַבֶּה.

(7) להסביר לו' בהרחבה, כדי שידע להכיר את ה' ותשתרש
בו אמונת הייחוד. (8) "כשקוצר ומאלם לא ילקט השבילים
הנושרות בשעת הקציר אלא יניחם לעניים, שנאמר (ויקרא
כג, כב) ולקט קצירך לא תלקט... לעני ולגר תעזוב אותם"
(פ"א מהל' מתנות עניים ה"ד). (9) "המעמר ושכח אלומה
אחת בשדה, הרי זה לא יקחנה, שנאמר (דברים כד, יט)
ושכחת עומר בשדה, לא תשוב לקחתו" (שם ה"ה).
(10) "הקוצר את שדהו, לא יקצור את כל השדה כולה אלא
יניח מעט קמה לעניים בסוף השדה, שנאמר (ויקרא כג, כב)
לא תכלה פאת שדך בקוצרך" (שם ה"א). רבינו סידר "לקט
שכחה ופאה", וכן הוא בגמרא (שם). סדר זה נמצא שנוי
במשנה (פאה פ"ד, מ"ו) "מן הלקט ומן השכחה ומן
הפאה". "נקטינהו (אחזם וסדרם) בסדר שרגיל להיות, שכן
בתחילת הקצירה, אפשר ושכח להיות נושר, אבל שכחת
עומר או קמה אינו רגיל שישכח בתחילת הקצירה, והדר
(ואחר-כך) תנא (למד) פאה, שמקומה בסוף השדה"
(תוספות יום-טוב, שם). (11) כנראה, טעות-סופר כאן,
ויש להגיה מעשר "עני". וכן הגירסא בגמרא (שם) ובכת"י
תימן. "בשלישית ובשישית מן השבוע (בשנה השלישית
והשישית מן השמיטה) אחר שמפרישים מעשר ראשון,
מפריש מן השאר מעשר אחר ונותנו לעניים, והוא הנקרא
מעשר עני" (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ד). רבינו פירט רק
מתנות עניים אלו (וכן בגמרא), ולא חשב תרומות ומעשר
ראשון גם לא מצות צדקה, מפני שמתנות אלו שונות
מתרומות ומעשר ראשון וצדקה. מתנות כהונה ולויה "הם
של בעלים ליתן לכל כהן שירצו, שנאמר (במדבר ה, י)

(70) שבית-דין הגדול חוששין להם, כמבואר בהלכה
הקודמת. (71) שופטים יד, ג; מלכים-א, יא, ד.
(72) נראה אחריתו. (73) שבת נו, ב.

יז. גר שלא בִּדְקוּ אַחֲרָיו, או שֶׁלֹּא הוֹדִיעֵהוּ הַמִּצְוֹת
וְעֲנָשָׁן, וְכָל וְכָל בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה הִדְיוּטוֹת - הֲרִי זֶה
גר. אֲפִלּוּ נוֹדַע שֶׁבְּשִׁבְלֵי דָבָר הוּא מִתְגַּדֵּר, הוּאִיל
וְכָל וְכָל - יֵצֵא מִקְּלָל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת,
וְחוֹשְׁשִׁין⁷⁴ לוֹ עַד שֶׁיִּתְבָּאֵר צִדְקוֹתוֹ. וְאֲפִלּוּ חֲזַר
וְעָבַד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת - הֲרִי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל מוֹמְרָ⁷⁵,
שֶׁקְדוּשְׁתּוֹ קְדוּשִׁין⁷⁶ וּמִצְוָה לְהַחֲזִיר אֲבֹתָיו⁷⁷. מֵאֲחֵר
שֶׁטָּבַל - נַעֲשֶׂה כְּיִשְׂרָאֵל. וּלְפִיכָף קִיַּמוּ שְׁמִשׁוֹן
וּשְׁלֹמָה נְשׁוּתִיהֶן⁷⁸, וְאַף עַל פִּי שֶׁנֶּגְלָה סוֹדָן⁷⁹.

(74) לא דוחים אותו ולא מקרבים אותו עד שתראה אחריתו,
כמבואר בהט"ז. (75) [זה] נמשך למה שכתב למעלה
"הואיל ומל וטבל, יצא מכלל הגויים" (כסף-משנה). אמנם
מלשוננו של ה'מגיד משנה' משמע שהמדובר בחזר לסורו
ועבד עבודה-זרה, אבל עלינו לדחוק וליישב דבריו,
שהתכוון לחזור לסורו, אבל לא עבד עבודה-זרה, כי אם
עבד - הרי לא עדיף מגוי שגם הוא עובד מחמת רגילותו.
ואפשר גם ליישב דברי ה'מגיד משנה' באופן אחר, ואין כאן
המקום להאריך]. (76) יבמות מז, ב. (77) עבודה זרה כו,
ב. (78) מפני שמן הדין הן ישראליות גמורות. (79) יתכן
שצריך להכתב "סורין", וכן בדפוס אמשטרדם. כלומר,
אף-על-פי שחזרו לסורן (מנהגן הרע) ועבדו עבודה-זרה,
נחשבות הן כישראליות.

יח. וּמִפְּנֵי זֶה אֲמָרוּ חֻכְמִים: קָשִׁים לָהֶם גְּרִים
לְיִשְׂרָאֵל בְּנֶגַע צִרְעָת⁸⁰. שֶׁרָבֵן חוֹזְרִין בְּשִׁבְלֵי דְבָרָיו⁸¹,
וּמַטְעִין אֶת יִשְׂרָאֵל, וְקָשָׁה הַדָּבָר לְפָרֵשׁ מֵהֶם אַחֵר
שֶׁנִּתְגַּדֵּרוּ. יָצָא וְלָמַד מֶה אֶרֶץ בְּמִדְבָּר בְּמַעֲשֶׂה הָעֶגְלָה
וּבִקְבֻרוֹת הַתַּאֲוָה, וְכֵן רַב הִנְסִינּוֹת⁸² הָאֶסְפָּסוּף⁸³ הָיוּ
בָּהֶן תַּחֲלָה.

(80) יבמות מז, ב. (81) איזה מקרה שהוא. (82) ככתוב:
וינסו אותי זה עשר פעמים (במדבר יד, כב). (83) ערב רב.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

(1) יבאר כיצד מקבלין גרי הצדק; ואי זה הוא גר תושב ואם
מקבלין אותו [בזמן הזה]; עבד שנלקח מן הגויים אומרים
לו מה ראת שבתא; גר שנתגייר כקטן שנולד דמי; וכיצד
דין הגרים בעריות ובשניות.

א. פִּיזֵד מִקְּבָלִין גְּרֵי הַצִּדֵּק? כְּשִׁיבּוֹא אֶחָד² לְהִתְגַּדֵּר
מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, וְיִבְדְּקוּ³ אַחֲרָיו וְלֹא
יִמָּצֵאוּ עָלָה - אוֹמְרִים לוֹ⁴: מָה רָאִיתָ שֶׁבָּאתָ
לְהִתְגַּדֵּר? אִי אֲתָה יוֹדֵעַ שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּזִמְנָה הַזֶּה דְּיוּחִים⁵

21) שם. (22) 'נחומא' פרשת נצבים: "אבל ישראל נופלין ועומדין". (23) מסכת גרים פ"א, ב. (24) יבמות מז, ב: "שהויי מצוה לא משהינן" (אין מעכבים עשיית מצוה). (25) שבת קלה, א. ראה 'כסף משנה' פ"א מהל' מילה ה"ז. (26) יבמות, שם: "נתרפא מטבילין אותו". שהמים "מכבידין את חולי המכה" (רש"י).

ו. וישלשה²⁷ עומדין על גבי ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות פעם שניה²⁸, והוא עומד במים. ואם היתה אשה²⁹ - נשים מושיבות אותה במים³⁰ עד צוארה, והדינן מבחוי, ומודיעין אותה מקצת מצות קלות וחמורות, והיא יושבת³¹ במים. ואחר כך טובלת בפניהם. והן מתזרין פניהן ויוצאין, כדי שלא יראו אותה כשתעלה מן המים.

27) שם. (28) שם. "על-ידי טבילה הוא נכנס לכלל גירות, הילכך בשעת טבילת מצוה - צריך לקבל עליו עול מצוות" (רש"י שם). (29) שם. (30) שגופה לא יראה. (31) כלומר, היא נשאת יושבת במים עד צוארה.

ז. אי זה הוא גר תושב? זה עובד פוככים ומזלות שקבל³² עליו שלא יעבד פוככים ומזלות עם שאר המצות שנצטוו בני נח, ולא מל ולא טבל - הרי זה מקבלין אותו, והוא מחסידי אמות העולם. ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמתר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, כמו שבארנו בהלכות עבודת פוככים ומזלות³³.

(32) עבודה זרה סד, ב. (33) פ"י ה"ו.

ח. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיוכל נוהג³⁴; אבל בזמן הזה, אפלו קבל עליו כל התורה בלה חוץ מקדוה אחד - אין מקבלין אותו³⁵.

(34) ערכין כט, א. ראה השגת הראב"ד. "ולדעת רבינו נראה לומר . . . שאם מעצמו קיבל עליו שבע מצוות שאין מונעין אותו משיבת הארץ, ולא בא לומר אלא שאין בית-דין מקבלין אותו" (כסף-משנה, פ"י מהל' עבודה-זרה ה"ו). (35) בכורות ל, ב: "נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד . . . אין מקבלין אותו . . . ואפילו דקדוק אחד". ודעת רבינו, שהגמרא מדברת בנכרי הרוצה להשאר בגיותו ולהיות גר תושב, ובזמן שאין היוכל נוהג, לכן אין מקבלין אותו.

ט. העבד הנלקח מן העובד פוככים ומזלות³⁶ - אין אומרים לו: מה ראית שפאת? אלא אומרים לו: רצונך שתפנס לכלל עבדי ישראל ותהיה מן הקשרים או לא? אם רצה³⁷ - מודיעין לו³⁸ עקרי הדת, ומקצת מצות קלות וחמורות, וענשן ושכרן, כמו שמודיעין את הגר. ומטבילין אותו כגר, ומודיעין אותו כשהוא במים. ואם לא רצה לקבל - מגלגלין עליו³⁹ כל שנים עשר חדש⁴⁰ ומוכרו

ואיש את קדשיו לו יהיו" (פ"ב מהל' תרומות ה"ו), וכן בצדקה, "עני שהוא קרוב קודם לכל אדם" (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ג). לא כן במתנות עניים: "כל מתנת עניים אלו (לקט שכחה ופאה) אין בהן טובת הנייה לבעלים, אלא העניים באין ונוטלין אותן על כרחן של בעלים" (שם פ"א ה"ח); "ומעשר עני המתחלק בגורן, אין בו טובת הנאה לבעלים אלא העניים באים ונוטלין על כרחן" (שם פ"ו ה"י). לכן מודיעים - לגוי הבא להתגיר - רק מתנות עניים אלו, שנפצעה זכות הבעלים מהן לגמרי, אולי ידיעה זו תשפיע עליו להתחרט מרצון גירות: "הואיל והן מקפידין על הממון כל כך . . . דנהרג על פחות משהו פרוטה . . . שמה יחזור בו מלהתגיר" (רש"י שם). (12) הזכרת עונשין (סמ"ג). (13) שם. "דאף באותן מקצת עונשין, אין להודיעו כל דקדוקי העונשין" (ב"ח לטור' יו"ד סי' רסח). (14) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "רכים".

ג. וכשם שמודיעין אותו ענשן של מצות, כך מודיעין אותו¹⁵ שכן של מצות. ומודיעין אותו שבעשית מצות אלו יזכה לחיי העולם הבא, ושאין שום¹⁶ צדיק גמור אלא בעל החכמה שעושה מצות אלו ויודעין¹⁷.

(15) שם. (16) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "שם", כלומר במציאות. ראה ביאורנו למעלה (פרק יא, אות ג). (17) "וכל העושה כל הכתוב בה (בתורה) ויודעו דעה גמורה נכונה, זוכה בה לחיי העולם הבא" (פ"ט מהל' תשובה ה"א).

ד. ואומרים לו: הוי¹⁸ יודע, שהעולם הבא אינו צפון¹⁹ אלא לצדיקים, והם ישראל. וזה שתראה ישראל בצער בעולם הזה - טובה היא צפונה להם, שאינן יכולין לקבל רב טובה בעולם הזה²⁰ באמות, שמא ירום לבם ויתעו ויפסידו שכן העולם הבא, פענן שפאמר: וישמן ישרון ויבעט.

(18) שם. (19) גנוז, שמור, כלומר מקומם בעולם הבא מובטח, כמו שמבאר, שהצער שיש לישראל בעולם הזה, הוא בכדי שרוב הטובה לא יסיר לבם מה' ותורתו, ויפסידו שחרם בעולם הבא. אכן זה רק לישראל, אבל הגויים, אף-על-פי שחסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא" (פ"ג מהל' תשובה ה"ה) - חלקם אינו שמור וגנוז, ההשגחה העליונה אינה שומרת עליהם שלא יבעטו ושלא יפסידו שחר עולם הבא. ראה בהגהות רבי צבי חיות, שם. (20) שם.

ה. ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהן רב פרענות²¹, כדי שלא יאבדו; אלא כל העובדי פוככים ומזלות פלין, והן עומדין²². ומאריכין בדבר הזה, כדי לחבקן. אם חזר בו ולא רצה לקבל - הולך לדרכו²³; ואם קבל - אין משהין אותו, אלא מלין אותו מיד²⁴. ואם היה מהול - מטיפין ממנו דם ברית²⁵. ומשהים אותו עד שיתרפא רפואה שלמה²⁶, ואחר כך מטבילין אותו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחותה מן האם. (6) אחות אמו מן האם. (7) אשת אחי מאמו. (45) סנהדרין נח, ב. (46) פ"ט ה"ה.

יא. עובד פוכבים ומזלות שנתגזר⁴⁷ ועבד שנתגזר⁴⁸ - הרי הוא פקטן שנוגד, וכל שאר פשוט שהיו לו פשהוא עובד פוכבים ומזלות או פשהוא עבד - אינן שאר פשוט, ואם נתגזר הוא והם - אינו חביב⁴⁹ על אחת מהם משום ערוה כלל.

(47) יבמות כב, א. (48) שם צז, ב. (49) מן התורה.

יב. דין תורה⁵⁰, שמתר לעובד פוכבים ומזלות⁵¹ שישא אמו או אחותו מאמו שנתגזר; אבל חכמים אסרו⁵² דבר זה, כדי שלא יאמרו: באנו מקדשה חמורה לקדשה קלה; שאמש⁵³ היתה לו זו אסורה⁵⁴, והיום⁵⁵ מתרת. וכן גר שפא על אמו או אחותו והיא בגיטתה - הרי זה קבא על הנכרית⁵⁶.

(50) שם כב, א. (51) בכת"י תימן: "לגר", וכן הוא לשון ה'שולחן ערוך' יו"ד סי' רסט ס"א. (52) שם. (53) כלומר, לפני שנתגיירו. (54) כמבואר למעלה ה"י. (55) משנתגיירו. (56) שאסורה לישראל מדרבנן.

יג. פיצד דין הגרים בעריות של שאר פשוט? אם היה נשוי פשהוא עובד פוכבים ומזלות לאמו או לאחותו⁵⁷ ונתגזר - מפרישין אותן, כמו שפארנו⁵⁸; ואם היה נשוי לשאר עריות⁵⁹ ונתגזר הוא ואשתו - אין מפרישין אותן⁶⁰. גר אסור פשאר האם אחר שנתגזר מדברי סופרים, ומתר פשאר האב⁶¹. אף על פי שיוצא בודאי שזה שאר מאביו, כגון תאומים⁶², שדבר ברור שאביו של זה הוא אביו של זה, אף על פי כן לא גזרו על שאר אביו. לפיכך נושא הגר אשת אחיו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אביו או לאחי אביו או לבנו אחר שנתגזר. וכן אחות אמו מאביה, ואחותו מאביו, ובתו שנתגזרה - מתרת לו. אבל אינו נושא לא אחותו מאמו, ולא אחות אמו מאמה, ולא אשת אחיו מאמו ששפאה אחיו מאמו אחר שנתגזר; אבל אם נשאה אחיו פשהוא עובד פוכבים ומזלות⁶³ - הרי זה מתרת לו.

(57) מאמו שהיתה ערוה עליו עוד בגיותו (כמבואר בה"י). (58) בהלכה הקודמת, שאסורות לגר, שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. (59) אלו שפירטנו למעלה (באות מג). (60) ואינן דומין לאמו ואחותו מאמו, ששם הטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, לכן מפרישים אותם, אבל בשאר עריות אין לחוש לזה, שהרי רואים שלא קלה הקדושה, שאמו ואחותו מאמו כן אסורות, אלא יאמרו שאחרי שקיבלו התורה נתחדשה אצלם ההלכה (כסף-משנה). (61) אפילו באשת אביו שהיתה אסורה עליו בגיותו. שרק בעריות שאין בו צד אב, אנו חוששין שיבואו לטעות ולהתיר בישראל, אבל בקורבת האב לא יבואו

לעובד פוכבים ומזלות, ואסור לקימו יותר על כן⁴¹. ואם התנה עליו מתחלה שלא ימול ולא יטבל אלא יהיה גר תושב⁴² - מתר לקימו בעבודתו פשהוא גר תושב. ואין מקימין עבד כזה אלא בזמן היוכל⁴³.

(36) שהרי לא בא מאליה מהתעוררות עצמית. (37) יבמות מח, א. (38) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "אותו". (39) יש להגיה "עמו", וכן בגמרא ובכת"י תימן, ובהל' עבדים (פ"ח ה"ב). (40) שם, ב. (41) שם. (42) אם מקבל עליו שבע מצוות בני נח, ואז מותר לקימו (מגיד-משנה). (43) כמבואר בהלכה הקודמת.

י. העובדי פוכבים ומזלות⁴⁴ אין אסורים עליהם משום ערוה אלא אמו⁴⁵, ואשת אביו, ואחותו מאמו, ואשת איש, וזכר, ובהמה, כמו שיתבאר בהלכות מלקים ומלקחמותיהן⁴⁶; אבל שאר עריות - מתירין להן.

(44) להבין דברי רבינו בהלכות י"ט, ניתן הקדמה קצרה. העריות האסורות לישראל נחלקות לארבע דרגות: א) שאינן מצד קורבה כלל, והן ארבע: (1) אשת איש. (2) נדה. (3) זכור. (4) בהמה. כל אלו אסורות גם לגוי, חוץ מנדה. ב) קרובות מצד עצמו, והן שבע: (1) בתו. (2) בת בתו. (3) בת בנו. (4) אמו. (5) אחותו. (6) אחות אביו. (7) אחות אמו. והן מותרות לגוי חוץ מאמו ואחותו מאמו. ג) קרובות מצד אשתו, ושבע הן: (1) בתה. (2) בת בתה. (3) בת בנה. (4) אמה. (5) אם אמה. (6) אם אביה. (7) אחותה. וכולן מותרות לבני נח. ד) נשי קרובים, והן ארבע: (1) אשת אביו. (2) אשת אחי אביו. (3) אשת בנו. (4) אשת אחיו. וכולן מותרות לגוי חוץ מאשת אביו. העריות האסורות לישראל, מדין התורה הן עשרים ושנים. ורק שש מהן אסורות לגוי: שלש מדרגה א, שנים מדרגה ב, ואחת מדרגה ג. ובגרים: כל הארבע מדרגה א, אסורות לגר מן התורה ואף נדה. יתר העריות משלש הדרגות, אלו שיש בהן צד אב מותרות לגרים אפילו מדרבנן. אפילו הערוה שהיתה אסורה עליו בהיותו בגיותו, כגון אשת אביו, ובוה הוא קל מגוי, והעריות שיש בהן רק צד אם: אלו שהיו אסורין עליו גם בגיותו, כמו אמו ואחותו מאמו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, ואפילו אם נשא אותן באיסור בגיותו, כשמתגייר מפרישין אותם. והעריות שהיו מותרות לו בגיותו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יבואו לטעות ולומר, שגם ישראל מותר באלו העריות, ועל הקרובות שמצד האב, לא גזרו רבנן, כי לא יאמרו כבר שבאו מקדושה חמורה לקדושה קלה, מאחר שקרובות מצד האם כן אסורות, וגם לא יבואו להתיר בישראל, כי ידוע הכלל, שהתורה אפקריה לזרע של הגויים. העריות האסורות לגר מדרבנן, הן תשע: שנים מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, אמו ואחותו מאמו. ושבע מהטעם שלא יטעו ויחשבו שגם לישראל מותרות, והן: (1) בת אשתו הגויה. (2) בת בתה. (3) אמה. (4) אם אמה. (5)

19 יח. וַיִּרְאָה לִי, שְׁאֵם בָּא הָעֶבֶד עַל הַזְכוּר וּבִהְמָה -
20 יִהְיֶהגוֹ; 80; שְׁאִסּוּר שְׁתֵּי עֲרִיּוֹת אֱלוֹ שְׁוֶה בְּכָל הָאָדָם⁸¹.

(80) שניהם, כלומר גם העבד - הרובע, וגם הבהמה הנרבעת. לא כגוי הבא על הבהמה שהוא לבדו נהרג ואין הורגים את הבהמה (פ"ט מהל' מלכים ה"ו). ראה 'אור שמח'; חידושים ומקורות מבעל ה'מנחת חינוך'. (81) וכן הם אסורים באשת איש של ישראל ובנדה אפילו שפחה שאיסורן אינן משום קורבה (ה'חינוך' ומגיד-משנה).

21 יט. עֲבָדִים שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָרוּ - הָרִי הֵן פְּגָרִים. פֶּל שְׁאִסּוּר
22 לְגָרִים - אִסּוּר לָהֶן, וְכָל הַמֵּתָר לְגָרִים - מֵתָר לָהֶן.
23 נִוְתָן⁸² אָדָם שֶׁפָּחַתוֹ לַעֲבָדוֹ אוֹ לַעֲבֵד חֲבֵרוֹ, וּמוֹסֵר
24 שְׁפָחָה אֶחָת לְשֵׁנֵי עֲבָדִים לְכַתְּחָלָה⁸³, וְאִינָן צְרִיכִין
25 שׁוּם דָּבָר, אֲלָא הָרִי הֵן בְּבִהְמוֹת. וְשְׁפָחָה שֶׁהִיא
26 מִיִּחְדָּת לַעֲבָד אוֹ שְׁאִינָה מִיִּחְדָּת - אֶחָת הִיא; לְפִי
27 שְׁאִין אִישׁוֹת⁸⁴ אֲלָא לְיִשְׂרָאֵל⁸⁵ אוֹ לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
28 וּמִזְלֹת⁸⁶ עַל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלֹת⁸⁷, אֲבָל לֹא
29 לַעֲבָדִים⁸⁸ עַל הָעֲבָדִים⁸⁹ וְלֹא לַעֲבָדִים⁹⁰ עַל יִשְׂרָאֵל⁹¹.

(82) נדה מז, א. (83) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ד) "יכול לא יתן לעבדיו הכנענים שפחה אחת לשנים? תלמוד-לומר (בעבד עברי) אדוניו יתן לו אשה, לו אינו נותן שפחה אחת לשנים, נותן הוא לעבדיו הכנענים שפחה אחת לשנים". ראה פ"ג מהל' עבדים ה"ה. (84) שתקרא אשת איש לחייב מי שבא עליה. (85) אשת איש של ישראל, וכל מי שבא עליה, בין ישראל, בין גוי ובין עבד - חייב. (86) אשת איש של גוי. (87) שגוי הבא עליה חייב. אבל ישראל הבא על אשת גוי, פטור משום אשת איש "אשת רעהו, פטור לאשת אחרים" (סנהדרין נב:). ועבד הבא על אשת גוי - גם כן פטור, שיצא מכלל גוי כמבואר למעלה (ה"ז). (88) אשת עבד. (89) לחייב את העבד הבא עליה. (90) אשת עבד. (91) שישראל הבא על אשת עבד - פטור. אבל גוי הבא על אשת עבד - חייב. ראה 'מנחת חינוך' מצוה לה, ד"ה ועכו"ם.

יום שישי כ"א תשרי ה'תשפ"א

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

(1) יבאר אי זה הוא ממזר האמור בתורה; המחזיר גרושתו; וגוי ועבד שבא על ישראלית; ממזר שנשא שפחה; ומי שחציו עבד וחציו בן חורין שבא על אשת איש; וגוי הבא על השפחה; ממזר אם מותר לישא גיורת או איפכא; שלושה מיני ממזרים הם; ומי הוא שתוקי ואסופי; פנויה שנתעברה אם נאמין [לה] על בנה [של] מי הוא; האב אם נאמן על בנו שהוא ממזר; ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה; אשה שיצאה עליה קול שהיא מזנה תחת בעלה אם חוששין לבניה.

30 א. אִי זֶהוּ מִמְזֵר הָאָמּוֹר בְּתוֹרָה²? זֶה הֵבֵא מַעֲרֹה³
31 מִן הָעֲרִיּוֹת. חוּץ מִן הַנִּדָּה, שֶׁהֵבֵן מִמֶּנָּה פְּגוּם⁴ וְאִינוּ
32 מִמְזֵר⁵. אֲבָל הֵבֵא עַל שְׁאָר הָעֲרִיּוֹת, בֵּין פְּגוּם⁶ בֵּין

לטעות, שכולם יודעים שבגוים אין יחס לזרע האב ('תוספות' יבמות כב.). (62) שם צח, א. שחכמים לא אסרו אלא מן האם לבד, אבל לא מן האב ומן האם, מפני שהן נקראות על שם האב, ולא יבואו לטעות ולהתיר גם בישראל. (63) שם.

1 יד. שְׁנֵי אָחִים תְּאוּמִים שֶׁהָיְתָה הוֹרְתָן שְׁלֹא
2 בְּקִדְשָׁה⁶⁴ וְלִדְתָן בְּקִדְשָׁה⁶⁵ - חֵיבִין מִשּׁוּם אִשְׁת
3 אָח⁶⁶.

(64) לפני הגירות. (65) לאחר שנתגיירו ההורים. (66) שם צח, א. כאשר אח מן האם "שהרי היא כישראלית שילדה בנים" (רש"י שם).

4 טו. הַנוֹשֵׂא⁶⁷ גִּיּוֹרָת וּבִתָּהּ הַגִּיּוֹרָת⁶⁸, אוֹ שְׁתֵּי אֶחָיוֹת
5 מִן הָאֵם - יוֹשֵׁב עִם אֶחָת מֵהֶן, וּמִגֵּרֶשׁ הַשְּׁנִינָה⁶⁹.
6 נִשָּׂא גִיּוֹרָת וּמִתָּה - הָרִי זֶה מֵתָר לְשֵׂא אִמָּה אוֹ
7 בִּתָּה; שְׁלֹא גִזְרוּ אֲלָא בְּחִיּוּהֵן⁷⁰. וּמֵתָר לְאָדָם לְשֵׂא
8 שְׁתֵּי אֶחָיוֹת גִּיּוֹרָת מִן הָאֵב; שְׁלֹא גִזְרוּ בְּשֵׂאֵר הָאֵב,
9 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁷¹.

(67) ואפילו זה שנשאן הוא ישראל. (68) לאחר שנתגיירו. (69) שם צח, ב. שהקידושין תופסים בשתייהן, שגר שנתגייר כקטן שנולד, אבל מדרבנן אסור לו לקיים שתייהן, שלא יבואו להחליף ולהתיר גם בישראל. (70) שם: "כולי האי לא גזרו" (עד כדי כך לא גזרו). (71) בה"ג.

10 טז. הַשְּׁנִינֹת⁷² פֶּלֶן - לֹא גִזְרוּ עֲלֵיהֶן בְּגָרִים⁷³. לְפִיכָן
11 מֵתָר הֵגֵר לְשֵׂא אִם אִמּוֹ. וְנוֹשֵׂא אָדָם גִּיּוֹרָת וְאִם⁷⁴
12 אִמָּה אוֹ בֵּת בֵּת בִּתָּה. וְכֵן בְּשֵׂאֵר הַשְּׁנִינֹת.

(72) "האסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים, והן הנקראות שניות מפני שהן שניות לעריות" (פ"א מהל' אישות ה"ו). (73) שם כב, א. (74) יש להגיה "ואם אם אמה", שהיא שניה (פ"א מהל' אישות ה"ו), שאילו "אם אמה" היא ערוה מן התורה (למעלה פ"ב ה"ז - ש"ך י"ד סי' רסט ס"ק יב). וכן הגירסא בכת"י תימן.

13 יז. הָעֶבֶד מֵתָר לְשֵׂא אִמּוֹ כְּשֶׁהוּא עֶבֶד, וְאִין צְרִיךְ
14 לֵזְמֵר בְּתוֹ וְאַחֲוָתוֹ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן. שֶׁכֶּבֶד יֵצֵא מִכָּלָל
15 עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלֹת⁷⁵, וְאִין הָעֲרִיּוֹת⁷⁶ הָאֲסוּרוֹת עַל
16 הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלֹת אֲסוּרוֹת עֲלֵיו; וְלֹא בָּא
17 לְכָלָל יִשְׂרָאֵל⁷⁷, כְּדִי שִׁיֵּאָסְרוּ עֲלָיו עֲרִיּוֹת⁷⁸
18 הָאֲסוּרוֹת⁷⁹ עַל הַגֵּרִים.

(75) סנהדרין נח, ב. (76) כל העריות האסורות משום קורבה. (77) כשמל וטבל לשם עבדות. (78) האסורות משום קורבה, המפורטות למעלה (ה"י). (79) מדרבנן, כגר שגזרו עליו. או משום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה (אמו ואחותו מאמו), או שלא יבואו לטעות ולהתיר גם בישראל (בת אשתו, בת בתה, אמה, אם אמה, אחותה מן האם, אחות אמו מן האם, אשת אחיו מאמו), בעבד לא גזרו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת - הָרִי הוּא פָּאָמוּ, וְאֵין מְשַׁגְּחִין עַל
22 הָאָב. לְפִי דְבַר זֶה, הַתִּירוּ¹³ לְמַמְזֹר לְשֵׁא שְׁפָחָה,
23 כְּדִי לְטַהֵר אֶת בְּנֵי; שֶׁהָרִי הוּא מְשַׁחֵר אוֹתָם
24 וְנִמְצְאוּ בְּנֵי חוֹרִין. וְלֹא גָזַר עַל הַשְּׁפָחָה¹⁴ לְמַמְזֹר,
25 מִפְּנֵי תַּקְנַת הַבְּנִים.

(13) ואפילו לכתחילה. (14) שהרי "השפחה אסורה לכן חורין". וזה מדברי סופרים. אולם בממזר לא גזר.

26 ה. מִי שֶׁחָצִי עֶבֶד¹⁵ וְחָצִי בֶן חוֹרִין הֵבֵא עַל אִשָּׁת
27 אִישׁ - אוֹתוֹ הַבֵּן¹⁶ אֵין לוֹ תַּקְנָה¹⁷, מִפְּנֵי שֶׁצַּד
28 מְמַזְרֹת¹⁸ וְצַד בְּשָׂרוֹת¹⁹ מְעַרְבִין בּוֹ, לְפִיכָף אִסּוּר
29 בְּשִׁפְחָה²⁰, וְנִמְצְאוּ בְּנֵי²¹ כְּמוֹת לְעוֹלָם²².

(15) עבד של שני שותפים ושחרר אחד מהם את חלקו. (16) שנולד מביאה זו. (17) שנאמרה בהלכה הקודמת לישא ממזרת. (18) משום צד חירות שהוא כישראל הבא על אשת איש שהוולד ממזר. (19) משום צד עבד, ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר גם באשת איש. (20) מפני צד כשרות שבו שאסור בשפחה. (21) שנולדו באיסור. (22) שאסורין לישא לא בת ישראל ולא שפחה.

30 ו. עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת הֵבֵא עַל הַשְּׁפָחָה שֶׁטְבָּלָה²³
31 - הָרִי זֶה עֶבֶד; וְעֶבֶד שֶׁטְבָּל שָׂבֵא עַל עוֹבֶדֶת
32 פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת - הַיֹּלֵד עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת. הֵלֵךְ
33 אַחֵר הָאֵם. אָבֵל עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת הֵבֵא עַל
34 שְׁפָחָה עוֹבֶדֶת פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת²⁴, אוֹ עֶבֶד עוֹבֵד
35 פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת²⁵ שָׂבֵא עַל עוֹבֶדֶת פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת
36 בַּת חוֹרִין - הֵלֵךְ אַחֵר הַזָּכָר²⁶.

(23) לשם עבדות. (24) כלומר, שלא טבלה. (25) שלא טבל. (26) "זה הכלל, באומות הלך אחר הזכר". ומכיוון שלא טבלו, עדיין הם בגיותן, שאין להם דין עבדות ושפחות.

37 ז. מְמַזֵּר מֵתֵר לְשֵׁא גִיּוֹרֵת, וְכֵן הַמְּמַזְרֵת מֵתֵרֵת לָגֵר.
38 וְהַבְּנִים מְשַׁנְּיָהֶם מְמַזְרִים, שֶׁהַיֹּלֵד הוֹלֵךְ אַחֵר
39 הַפְּגוּם. שְׁנֵאֲמַר: בְּקָהֵל יִי, וְקָהֵל גְּרִים אֵינּוּ קְרוּי
40 קָהֵל יִי.

41 ח. גִּיּוֹרֵת שֶׁנִּשְׁאָת לָגֵר וְהוֹלִידוּ בֶן, אָף עַל פִּי
42 שְׁהוֹרְתוֹ וְלִדְתוֹ בְּקִדְשָׁה - הָרִי זֶה מֵתֵר בְּמַמְזֻרֵת. וְכֵן
43 בֶּן בֶּן בְּנוֹ, עַד שִׁישְׁתַּקֵּעַ שֵׁם גְּרִיתוֹ מִמֶּנּוּ וְלֹא יוֹדַע
44 שֶׁהוּא גֵר, וְאַחֵר כִּף יֵאָסֵר בְּמַמְזֻרֵת. וְאַחֵר הַגְּרִים
45 וְאַחֵר הָעֶבְדִּים מְשַׁחֲרִין דִּין אֶחָד לְכָל²⁷.

(27) "עבדים שנשחררו הרי הן כגרים, כל שאסור לגרים אסור להן וכל המותר לגרים מותר להן".

46 ט. גֵר שֶׁנִּשְׁאָת בַּת יִשְׂרָאֵל²⁸ אוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁאָת גִּיּוֹרֵת²⁹
47 - הַיֹּלֵד יִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבַר, וְאִסּוּר בְּמַמְזֻרֵת.

(28) לא גרע מגוי הבא על בת ישראל שהוולד כשר ואסור

1 בְּרִצּוֹן, בֵּין בְּרִצּוֹן בֵּין בְּשַׁגָּגָה - הַיֹּלֵד מְמַזֵּר. וְאַחֵד
2 זְכָרִים וְאַחֵד נְקִבּוֹת אִסּוּרִין לְעוֹלָם; שְׁנֵאֲמַר: גַּם דּוֹר
3 עֲשִׂירִי. כְּלוּמַר, לְעוֹלָם.

(2) "לא יבוא ממזר בקהל ה'". (3) "כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת והם האמורות בפרשת אחרי מות הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה, כגון אם ואחות ובת וכיוצא בהן". (4) כלומר, אינו מיוחס. (5) אף על פי, שעונש הבא על הנדה הוא כרת, משום שקידושין תופסין בנדה וממזרות תלויה גם בתפיסת קידושין. (6) שהחילוק בין רצון ואונס, מזיד ושוגג אינו אלא לגבי עונשין.

4 ב. אֶחָד מְמַזֵּר שֶׁנִּשְׁאָת יִשְׂרָאֵלִית אוֹ יִשְׂרָאֵלִי שֶׁנִּשְׁאָת
5 מְמַזְרֵת, בֵּין שֶׁבַעְלוּ אַחֵר הַקִּדּוּשִׁין - לּוֹקִין. קִדְּשׁ
6 וְלֹא בָעַל - אֵינּוּ לּוֹקֵה. בָּעַל³ וְלֹא קִדְּשׁ - אֵינּוּ
7 לּוֹקִין⁴ מִשּׁוּם מְמַזְרֹת¹⁰; שֶׁאֵין לָךְ בְּכָל חֲיָבִי לְאוּיִן
8 מִי שְׁלוּקָה עַל בָּעִילָה בְּלֹא קִדּוּשִׁין אֲלֵא כִּהֵן גְּדוֹל
9 בְּאֻלְמָנָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. הַמְּחַזֵּר גְּרוּשָׁתוֹ מְשַׁנְּשָׁת
10 - הַיֹּלֵד בְּשָׂרָה¹¹, שֶׁהָרִי אֵינָה עֲרוּהָ.

(7) כי בקידושין לבד אין לאו. (8) שהלאו הוא: "לא יבוא בקהל ה'". "וביאה בקהל לא הוי אלא בקידושין". (9) רבינו דקדק בלשונו, בקידש ולא בעל כתב: "אינו לוקה" לשון יחיד, ובבעל ולא קידש כתב: "אינם לוקין" לשון רבים, מפני שבקידושין אף אם היה לאו על הקידושין לבד, גם כן אין היא לוקה, משום שיכולה לקבל קידושה בלי מעשה מצידה, על ידי שיזרוק הקידושין לחצרה או לתוך חיקה ברצונה, ואם כן הרי זה אצלה לאו שאין בו מעשה שאין לוקין עליו. לכן גבי קידש כתב "אינו לוקה" שהחידוש הוא עליו, על המקדש, כי היא פטורה ממלקות, אפילו אם היה לאו על הקידושין, אבל בבעל ולא קידש, כתב "אינם לוקין" כלומר, שניהן, הוא והיא פטורין, שהרי בבעילה נחשבת גם היא כעושה מעשה, מפני הנאתה. (10) אבל לוקה הוא משום לא תהיה קדשה. (11) "היא תועבה ואין בניה תועבין". ואף על פי שכבר כתב בהלכה א' שאין ממזר אלא מעריות, חשש רבינו שלא יטעו להשוות מחזיר גרושתו לעריות, מפני שכתוב בה "תועבה", ולפיכך מצא לנכון להדגיש, שדינו כדין שאר חייבי לאוין.

11 ג. עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת וְעֶבֶד הֵבֵא עַל בַּת יִשְׂרָאֵל
12 - הַיֹּלֵד פָּשָׁר; בֵּין פְּנוּיָה בֵּין בְּאִשָּׁת אִישׁ, בֵּין בְּאֻנָּס
13 בֵּין בְּרִצּוֹן. עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת וְעֶבֶד הַבָּאִים עַל
14 הַמְּמַזְרֵת - הַיֹּלֵד מְמַזֵּר¹²; וּמַמְזֹר הֵבֵא עַל הָעוֹבֶדֶת
15 פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת - הַיֹּלֵד עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת. נִתְגַּזֵּר
16 - הָרִי הוּא פָּשָׁר, כְּשֶׁאֵר גְּרִים. וְאִם בָּא עַל הַשְּׁפָחָה
17 - הַיֹּלֵד עֶבֶד. שֶׁחָרָו - הַיֹּלֵד פָּשָׁר, כְּשֶׁאֵר עֲבָדִים
18 מְשַׁחֲרִין, וּמֵתֵר בְּבַת יִשְׂרָאֵל.

(12) מפני שהוולד כמורה.

19 ד. זֶה הַפֶּלֶל: בֶּן הֵבֵא מִן הָעֶבֶד אוֹ מִן הָעוֹבֵד
20 פּוֹכְכִים וּמְזֻלֹת אוֹ מִן הַשְּׁפָחָה אוֹ מִן בַּת עוֹבֶדֶת

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. אָבֵל הָאֵב שֶׁהִתְזַק שָׁזָה בְּנוֹ, וְאָמַר: בְּנִי זֶה
מִמֶּזֶר הוּא - נֶאֱמָן. וְאִם יֵשׁ לְבֵן בְּנִים - אֵינוֹ נֶאֱמָן.
שֶׁלֹא הָאֻמִּינָה אוֹתוֹ תוֹרָה אֵלָא עַל בְּנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי
אֵת הַבָּכֹר בֶּן הַשְּׁנוּאָה יִכִּיר - יִכִּירֵנוּ לְאַחֵרִים.

טז. וְכֵשֶׁם שֶׁנֶּאֱמָן לוֹמַר: בְּנִי זֶה בָּכוֹר, כִּף נֶאֱמָן
לוֹמַר: בְּנִי זֶה מִמֶּזֶר אוֹ בֶן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶן חִלּוּצָה.
וְכֵן אִם הִיְתָה אִשְׁתּוֹ מְעַבְרָת - נֶאֱמָן לוֹמַר: עֶבֶר זֶה
אֵינוֹ בְּנִי וּמִמֶּזֶר הוּא, וְיִהְיֶה מִמֶּזֶר וְדָאִי. וְהָאוֹמֵר עַל
עַצְמוֹ שֶׁהוּא מִמֶּזֶר - נֶאֱמָן³⁷ לְאַסֹּר עַצְמוֹ בְּכֶת
יִשְׂרָאֵל, וְאִסּוֹר בְּמִמְזַרְת³⁸ עַד שִׁיָּדַע וְדָאִי שֶׁהוּא
מִמֶּזֶר. וּבְנוֹ כְּמוֹהוּ³⁹. וְאִם יֵשׁ לוֹ בְּנֵי בְנִים - אֵינוֹ
נֶאֱמָן לְפָסֵל בְּנֵי בְנוֹ⁴⁰, וְלֹא יִפְסֵל אֵלָא עַצְמוֹ.

(37) שֶׁהוּא עַצְמוֹ אִסּוֹר עָלָיו בֵּת יִשְׂרָאֵל. וּבִלְשׁוֹן הַתַּלְמוּד:
"שְׁוִייהָ אֲנַפְשִׁיהָ חֲתִיכָא דְאִסּוּרָא". (38) כִּי לִהְיוֹת לוֹ
מִמְזַר אֵינוֹ נֶאֱמָן. (39) שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה לֵאב נֶאֱמָנוֹת עַל בְּנוֹ
לְפִסּוּלוֹ. (40) וְגַם עַל בְּנוֹי אֵינוֹ נֶאֱמָן כְּשִׁישׁ לוֹ בְּנֵי בָנִים.

יז. אַרְוִסָּה שֶׁנִּתְעַבְּרָה וְהִיא בְּבֵית אֲבִיהָ - הֲרִי הוֹלֵד
בְּחֻזְקַת מִמֶּזֶר⁴¹, וְאִסּוֹר בְּכֶת יִשְׂרָאֵל וְאִסּוֹר בְּמִמְזַרְת.
וְאִם נִבְדָּקָה אִמּוֹ וְאָמְרָה: מֵאֲרוּסִי נִתְעַבְּרָתִי -
נֶאֱמָנָת, וְהוֹלֵד כָּשֶׁר. וְאִם הִכְחִישָׁה הָאֲרוּס וְאָמַר:
מֵעוֹלָם לֹא בָאתִי עָלֶיהָ - הֲרִי הוֹלֵד מִמֶּזֶר; שֶׁאִפְלוּ
הִיָּה בְּחֻזְקַת בְּנוֹ, וְאָמַר: בְּנִי זֶה מִמֶּזֶר - נֶאֱמָן.
וְהָאִשָּׁה אֵינָה בְּחֻזְקַת זִוְנָה, אֵלָא נֶאֱמָנָת⁴² לוֹמַר:
לְאֲרוּס נִבְעַלְתִּי, וְאֵינָה זִוְנָה. וְאִם נִשְׁאֵת לִכְהֵן - לֹא
תִּצָּא⁴³, וְהוֹלֵדָה מִמֶּנּוּ - כָּשֶׁר⁴⁴.

(41) שֶׁהוּא סָפֵק מִמֶּזֶר וְלֹא מִמֶּזֶר וּדְאִי. (42) שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן
לְפָסֵל אֶת הָאִשָּׁה. (43) אֲבָל לִתְחִילָה אִסּוּרָה לְהִנָּשֵׂא
לִכְהֵן מֵאַחֵר שֶׁהָאֲרוּס מְכַחֵשָׁה. (44) לִכְהוֹנָה, שֶׁאֵינוֹ חָלָל.

יח. הָיוּ הָעַם מְרַנְּנִים אַחֲרֶיהָ, וְהִיא אַרְוִסָּה⁴⁵, עִם
אַרְוִסָּה וְעִם אֲנָשִׁים אַחֲרֵיהֶם⁴⁶, אָף עַל פִּי שֶׁפָּא עָלֶיהָ
אַרְוִסָּה בְּבֵית חָמִיו - הֲרִי זֶה סָפֵק מִמֶּזֶר; כָּשֶׁם
שֶׁהִפְקִירָה עַצְמָהּ לְאַרְוִסָּה, הִפְקִירָה לְאַחֲרֵיהֶם⁴⁷. וְאִם
נִבְדָּקָה וְאָמְרָה: עֶבֶר זֶה מֵאֲרוּסִי - הֲרִי זֶה כָּשֶׁר, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(45) בְּזִמְנָה שֶׁהִיְתָה אֲרוּסָה. (46) חוֹשְׁדִּים אוֹתָהּ וּמְלַעֲזִים
שְׁבֵא עָלֶיהָ אֲרוּסָה וְגַם זִנְתָה עִם אַחֲרֵיהֶם. (47) אֲבָל כְּשֶׁהִיא
אֵינָה חֲשׂוּדָה שִׁזְנוֹתָה עִם אַחֲרֵיהֶם, וְיָדוּעַ שֶׁאֲרוּסָה בֵּא עָלֶיהָ,
הוֹלֵד כָּשֶׁר, וְאֵין צָרִיכִים לְבַדּוֹק אוֹתָהּ.

יט. אִשָּׁת אִישׁ שֶׁהִיְתָה מְעַבְרָת, וְאָמְרָה: עֶבֶר זֶה
אֵינוֹ מְעַבְּרִי - אֵינָה נֶאֱמָנָת לְפָסֵלוֹ, וְהֲרִי הֵבֵן בְּחֻזְקַת
כָּשֶׁר; שֶׁלֹא הָאֻמִּינָה תוֹרָה אֵלָא הָאֵב. אָמַר הָאֵב:
אֵינוֹ בְּנִי, אוֹ שֶׁהִיָּה בְּעֻלָּה בְּמִדְיַנַת הָיִם - הֲרִי זֶה
בְּחֻזְקַת מִמֶּזֶר⁴⁸. וְאִם אָמְרָה: מְעוֹבָד כּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת
וְעֶבֶד נִתְעַבְּרָתִי - הֲרִי הוֹלֵד כָּשֶׁר⁴⁹; שֶׁאֵין הַבְּעַל

בְּמִזְרָת. (29) לְפִי הַכֹּלֵל: "כֹּל מְקוֹם שִׁישׁ קִידוּשִׁין וְאֵין
עֲבִירָה הוֹלֵד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזִּכֹּר", וְהִרִי אֲבִיו יִשְׂרָאֵל.

י. שְׁלֹשָׁה מִמְזָרִים הֵם: מִמֶּזֶר וְדָאִי, וּמִמֶּזֶר סָפֵק,
וּמִמֶּזֶר מִדְּבָרִי סוֹפְרִים. אִי זֶהוּ מִמֶּזֶר וְדָאִי? זֶה שֶׁבֵּא
מִן הָעֲרֻה הַיְּדֵאִית, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וּמִמֶּזֶר סָפֵק - זֶה
שֶׁבֵּא מִסָּפֵק עֲרֻה, כְּגוֹן הַבֵּא עַל הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה
סָפֵק קִדּוּשִׁין אוֹ נִתְגַּרְשָׁה סָפֵק גְּרוּשִׁין, וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן.
מִדְּבָרִי סוֹפְרִים - כְּגוֹן הָאִשָּׁה שֶׁשִּׁמְעָה שְׁמַת בְּעֻלָּה
וְנִשְׁאֵת, וְהִרִי בְּעֻלָּה קֵיָם³⁰, וְכֵא בְּעֻלָּה הָרֵאשׁוֹן עָלֶיהָ
וְהִיא תַּחַת הַשְּׁנִי - הֲרִי הֵבֵן מִמֶּזֶר מִדְּבָרִי סוֹפְרִים.

(30) כְּלוּמַר, שֶׁלֹא גִרְשָׁה, שֶׁמִּדְּרַבְנָן הִיא צָרִיכָה גִט מִהַשְּׁנִי,
וְהִיא אִשָּׁת אִישׁ מִדְּבָרִי סוֹפְרִים. וְהֵבֵן שֶׁנּוֹלֵד הוּא מִמֶּזֶר
מִדְּבָרִי סוֹפְרִים, אֲבָל אִם גִּרְשָׁה הַשְּׁנִי, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא
אִסּוּרָה לְחֻזּוֹר לְרֵאשׁוֹן, אֵין הוֹלֵד מִמֶּזֶר, שֶׁלֹא גִרְע מִמְחֻזֵּר
גִּרְשָׁתָה שֶׁאֵין הוֹלֵד מִמֶּזֶר.

יא. פְּנוּיָה שֶׁנִּתְעַבְּרָה מְזֻנָּת, אָמְרָה לָהּ: מַהוּ הָעֶבֶר
הַזֶּה אוֹ הִילּוּד הַזֶּה? אִם אָמְרָה: בֶּן כָּשֶׁר הוּא,
וְיִלְיָשְׂרָאֵל נִבְעַלְתִּי - הֲרִי זֶה נֶאֱמָנָת, וְהֵבֵן כָּשֶׁר. וְאָף
עַל פִּי שֶׁרַב הָעִיר שֶׁזִּנְתָה בָּהּ פְּסוּלִים³¹.

(31) מִמְזָרִים אוֹ נִתְנִים.

יב. וְאִם לֹא נִבְדָּקָה אִמּוֹ עַד שְׁמַתָּה, אוֹ שֶׁהִיְתָה
חֲרֻשָּׁת אוֹ אֵלְמַת אוֹ שׁוּטָה, אוֹ שֶׁאָמְרָה: לְפָלוּנִי
הַמִּמֶּזֶר נִבְעַלְתִּי³², אוֹ לְפָלוּנִי הַנִּתֵּן, אִפְלוּ אוֹתוֹ
פָּלוּנִי מוֹדָה שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ - הֲרִי זֶה הִילּוּד סָפֵק
מִמֶּזֶר. כָּשֶׁם שֶׁזִּנְתָה עִם זֶה שֶׁהוֹדָה לָהּ, כִּף זִנְתָה עִם
אַחֲרִי³³. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא שְׁתוּקִי, שֶׁמְפִּיר אֶת אִמּוֹ
וְאֵינוֹ מְפִיר אֶת אֲבִיו וְדָאִי.

(32) הָאִשָּׁה נֶאֱמָנָת רַק לְהַכְשִׁיר אֶת הוֹלֵד אֲבָל לֹא לְפִסּוּלוֹ,
שֶׁרַק לֵאב נִתְּנָה הַתּוֹרָה נֶאֱמָנוֹת לְפָסֵלוֹ אֶת בְּנוֹ, אֲבָל לֹא
לֵאם, מִמָּה שֶׁאֲמָרָה תּוֹרָה "יִכִּיר" יִכִּירֵנוּ לְאַחֲרֵיהֶם, לִכֵּן הוּא
סָפֵק מִמֶּזֶר. (33) שֶׁמֵּא אֲבִיו כָּשֶׁר וּבְנוֹ אִסּוּר בְּמִמְזַרְת,
וּלְפִיכֵן אֵין מְחֻזְקִים אוֹתוֹ כְּמִמֶּזֶר וּדְאִי אֵלָא כְּסָפֵק מִמֶּזֶר.

יג. וְכֵן הֵבֵן הַנִּמְצָא בְּשׁוּק, וְהוּא הַנִּקְרָא אֶסּוּפִי -
הֲרִי הוּא סָפֵק מִמֶּזֶר, שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים מַה הוּא.

יד. פְּנוּיָה שֶׁזִּנְתָה, וְאָמְרָה: בֶּן זֶה פָּלוּנִי הוּא,
אִם אוֹתוֹ פָּלוּנִי כָּשֶׁר - הֲרִי הֵבֵן כָּשֶׁר³⁴, וְאֵינָה
נֶאֱמָנָת³⁵ לְהִיּוֹת זֶה בְּנוֹ שֶׁל פָּלוּנִי. וְיִרְאֶה לִּי,
שֶׁחֻשְׁשִׁין לְדִבְרֶיהָ³⁶, וְיִהְיֶה הֵבֵן אִסּוּר בְּקֻרְבּוֹת
אוֹתוֹ פָּלוּנִי מִסָּפֵק. וְאִם אוֹתוֹ פָּלוּנִי מִמֶּזֶר - אֵינָה
נֶאֱמָנָת לְהִיּוֹת הֵבֵן מִמֶּזֶר וְדָאִי עַל פִּיהָ, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ, אֵלָא יִהְיֶה סָפֵק מִמֶּזֶר.

(34) שֶׁנֶּאֱמָנָת לוֹמַר לְכַשֵּׁר נִבְעַלְתִּי. (35) לְפָטוֹר אֶת אִשְׁתּוֹ
מִן הַיִּיבּוּם אוֹ לְיֹרְשׁוֹ. (36) אָף עַל פִּי שֶׁאֵינָה נֶאֱמָנָת
לְהַחְזִיקוֹ בְּבִנוֹ שֶׁל אוֹתוֹ פָּלוּנִי, מִחֲמִירִים בְּאִסּוּר עֲרוּוָה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

56) והטעם, מפני שכלל בדינו "כל קבוע כמחצה על מחצה". אב-דוגמא ל"קבוע" בכמה מקומות: "תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת בשר נבילה ולקח מאחת מחנויות אלו ואינו יודע מאיזו [=חנות] מהן לקח, ספיקו אסור". מפני שהספק נולד במקום שגם המיעוט נמצא בו באופן קבוע. אמנם הברייתא מסתיימת: "ובנמצא הלך אחר הרוב" מפני שפירש ממקומו הקבוע ואף על פי שהבשר הוא מאותן החנויות עצמן, והרי כאן הילד נמצא ופירש ממקומו הקבוע ולמה אין הולכין אחר הרוב? הטעם הוא, שביחוסין החמירו, "מעלה עשו ביוחסין" שמה יתירו גם בקבוע ממש. וכן החמירו גם באיסור אשת אב ואם הלכו אחרי רוב גויים, ובספק נפשות הקילו ולא הלכו בו אחרי רוב ישראל. (57) אפילו בעיר שרובה ישראל.

32 כו. הטבילהו בית דין⁵⁸ לשם גרות, או שטבל
33 משהגדיל - הרי הוא⁵⁹ כשאר אסופים הנמצאים
34 בערי ישראל. היה רב העיר עובדי כוכבים ומזלות⁶⁰
35 - מתר להאכילו נבלות⁶¹. היה רבן ישראל -
36 מחזירין לו אבדתו כשארל. מחצה על מחצה -
37 מצוה להחיותו כשארל, ומפקחין עליו את הגל
38 בשבת⁶². והרי הוא לענין נזקין ככל ספק ממוין:
39 המוציא מחברו עליו הראיה⁶³.

58) "גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין" (59) שדינו כספק ממזר, שהטבילה מועילה רק להוציאו מכלל גוי אבל לא מספק ממזר. ואף על פי שיש כאן שני ספקות, שמה הוא גוי והרי נתגייר, ואפילו אם הוא ישראל שמה אינו ממזר, ביוחסין החמירו אפילו בשני ספקות ואפילו בדין שלפנינו, שהספק שמה הוא ממזר אינו אסור מן התורה כשאר ספקות שספיקו אסור. ויש להוסיף עוד נימוק לאיסור מפני שהוא קבוע. (60) ולא התגייר. (61) כרב פפא, שברוב גויים הולכים אחרי הרוב לענין אכילת איסורים, ואין לדון בזה דין קבוע, כי הילד פירש ממקומו הקבוע, ורק ביוחסין ובאשת איש החמירו כלמעלה בהלכה כ"ה. (62) שהרי גם ספק פיקוח נפש דוחה שבת. (63) אם שור של ישראל נגח שורו, ישראל בעל השור פטור, שיכול לומר לו, הבא ראיה שישראל אתה ואשלם לך, ואם שורו נגח לשור ישראל, והוא שור תם, אינו משלם לישראל אלא חצי נזק, אף על פי ששור תם של גוי חייב נזק שלם, שיכול לומר לניזק: הבא ראיה שגוי אני ואשלם לך את כל הנזק.

40 כז. יראה לי, שכל מדינה שיש⁶⁴ בה שפחה או
41 עובדת כוכבים ומזלות הראויה לילד, הואיל
42 והאסופי הנמצא שם ספק עובד כוכבים ומזלות או
43 ספק עבד, כשישאר הגירות כמו שבארנו - הרי זו
44 ספק אשת איש, והבא עליה - פטור; שאין הורגין
45 על ספק. וכן יראה לי, שהשתוקי שנשא אשה
46 שאפשר שהיא ערוה עליו - והרי היא ספק אשת
47 איש; שאין קדושין תופסין בעריות.

(64) ואפילו בעיר שרובה ישראל.

1 יכול להכחיש בדבריה. ואין העבר משתנה במעי
2 אמו יתר על שנים עשר חדש⁵⁰.

48) כלומר, ספק ממזר, שאולי מגוי נתעברה והוולד כשר. 49) שהיא נאמנת להכשיר וולדה אפילו ברוב פסולין. 50) ואין להכשיר הוולד אלא כשנולד בתוך שנים עשר חודש מיום שבעלה עזב אותה, שיותר משנים עשר חודש אין העובר יכול לשהות במעי אמו.

3 כ. אשת איש שניצא עליה קול שהיתה זונה פחת
4 בעלה, והכל מרננין אחריה - אין חוששין לבניה
5 שמא ממזרים הם, שרב בעילות אצל הפעל, ומת
6 לשא פתה לכתחלה. אבל היא עצמה - חוששין לה
7 משום זונה⁵¹. ואם היתה פרוצה יותר מדי - אף
8 לבניה חוששין⁵².

51) כהן אסור לישא אותה מדין התורה, וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור. (52) בעייה שלא נפשטה, ומספק מחמירים.

9 כא. דין תורה, שספק ממזר מתר לבוא בקהל;
10 שנאמר: לא יבא ממזר בקהל יי - ממזר ודאי אסור
11 לבוא בקהל, ולא ספק. אבל חכמים עשו מעלה
12 ביוחסין, ואסרו גם הספקות לבוא בקהל. לפיכך,
13 ממזר ודאי - מתר לשא ממזרת ודאית, אבל ממזר
14 ספק או שתוקי או אסופי - אסור לשא פת ישראל.

15 כב. ואסור⁵³ לשא ממזרת. ואפלו ממזרת מספק
16 אסורה לו, שמא אחד מהן אינו ממזר והשני ממזר
17 ודאי. וממזר של דבריהם - מתר לשא ממזרת של
18 דבריהם. וכן שאר הספקות - אסורין לשא זה מזה.

53) לספק ממזר, לשתוקי ואסופי.

19 כג. כיצד? שתוקים ואסופים וספק ממזרים -
20 אסורים לבוא זה עם זה. ואם נשאו - לא יקיימו,
21 אלא יוציאו בגט⁵⁴. והולד ספק פאבותיו. ואין
22 לספקות אלו תקנה⁵⁵, אלא שישאו מן הגרים.
23 והולד הולך אחר הפגום.

54) ואף על פי שנשא באיסור צריכה גט, שקידושין תופסים בחיבי לאווין. (55) לשאת אשה.

24 כד. כיצד? שתוקי או אסופי שנשא גיורת או
25 משתחררת, או גר ומשתחרר שנשא שתוקית או
26 אסופית - הולד שתוקי או אסופי.

27 כה. האסופי שנמצא בעיר שיש בה עובדי כוכבים
28 ומזלות, בין שהיה רב עובדי כוכבים ומזלות או רוב
29 ישראל - הרי זה ספק עובד כוכבים ומזלות לענין
30 יוחסין. קדש אשה - צריכה גט מספק⁵⁶. מי שהרגו
31 - אינו נהרג עליו⁵⁷.

או נתין או ממזר; מפני שלא החזק, ואין אנו
יודעין יחוסן. במה דברים אמורים? בשהחזקה
בנאמנות ולא ערער עליה⁷³ אדם; אבל אם ערער
עליה אפלו אחד ואמר: בשקר מעידה - אינה
נאמנת, והרי הכן בחזקת פשר⁷⁴ ואין לו יחוס⁷⁵.

(72) מיילדת. (73) כלומר, על החיה המעידה. (74) זה
שהחיה מעידה עליו שהוא ממזר, מכיוון שהוכחשה על ידי
עד אחד. (75) זה שהעידה עליו שהוא כהן.

לג. דבר ברור⁷⁶, שהשתוקי אסור לשא שתוקית,
ואסופי אסור באסופית, מפני שהן ספקות. אבל
ממזרים ודאים ונתנינים - מתרים לבוא זה בזה,
והולד ממזר. ושתוקי ואסופי - מתרין בנתנינים
ובשאר הגרים, והולד ספק.

(76) בהלכה זו מסכם רבינו דיני ממזרות השנויים בפרק זה.

פרק ששה עשר

(1) יבאר פצוע דכא וכוות שפכה שנשאו בת ישראל; אם
אסור לסרס כל בעלי חיים; ואם יאמר לגוי לסרס; ומסרס
אחר מסרס.

א. פצוע דכא וכוות שפכה שנשאו² בת ישראל
ובעל³ - לוקין; שנאמר: לא יבא פצוע דכא וכוות
שפכה בקהל יי. ומתרינ⁴ לשא גיורת ומשחררת.
ואפלו כהן⁵ שהוא פצוע דכא מתר לשא גיורת
ומשחררת, לפי שאינו בקדשתו⁶. ואפלו נתינה⁷ או
אחד מן הספקות⁸ מתרת לו.

(2) כלומר שקידשו. (3) שאין לך בכל חייבי לאוין מי
שלוה על בעילה בלא קידושין. (4) שקהל גרים אינו
קרוי קהל. (5) שכהן אסור לישא גיורת ומשחררת.
(6) בקדושת כהונתו. (7) שאיסורן מדרבנן, "בא דוד וגזר
עליהם שלא יכנסו בקהל". ובפצוע דכא, לא גזרו. (8) של
ממזרים שמותרים מן התורה, וחכמים אסרו.

ב. הואיל ופצוע דכא אסור לבוא בקהל, לא גזרו
בו על הנתינים ולא על הספקות. אבל פצוע דכא
וכרות שפכה אסור בממזרת ודאית, שהרי אסורה
מן התורה⁹.

(9) ואף-על-פי שגירות לכהן גם כן אסורה מן התורה, ובכל
זאת מותרת היא לפצוע דכא' כהן, סובר רבינו, שפצוע דכא
פוגם רק בקדושת כהונה אבל לא בקדושת ישראל, ולכן
אסור הוא בממזרת.

ג. ואי זהו פצוע דכא? כל שנפצעו הפיצים שלו.
וכרות שפכה? כל שנכרת הגיד שלו. ובשלושה
איברין אפשר שיפסל הזכר: בגיד, ובפיצים,
ובשבלילין שבהן תתבשל שקבת זרע, והן הנקראין
חוטאי פיצים. וכיון שנפצע אחד משלושה איברין
אלו או נדף - הרי זה פסול¹⁰.

כח. ואי זו היא האשה שאפשר שתהיה ערוה
עליו? כל אשה שהיה אביה או אחיה קים
בשנתעברה בו אמו⁶⁵. וכל אשה שנתגרשה או
נתאלמנה⁶⁶, שמא אשת אביה היא או אשת אחי
אביה.

(65) ושמא אחותו או אחות אביה היא. (66) ובעלה הקודם
היה קיים כשנתעברה בו אמו.

כט. ומניין אני אומר, שאין השתוקי והאסופי אסור
בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? שהרי
הפשר שנבדקה אמו - אינו אסור בכל אשה
שאפשר שתהיה ערוה עליו; והרי נאמר בתורה: אל
תחלל את בתך להזנותה, ואמרו חכמים: שאם
יעשה זה, נמצא אב נושא בתו ואח נושא אחותו;
ואלו היה הדין, שכל מי שאינו יודע אביו בודאי -
אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו, לא
היינו באים למדה הזאת לעולם, ולא תהיה הארץ
מלאה זמה. הא למדת, שאין אוסרין עריות
ומחזיקין אותן בשאר פשר בספק, עד שיודע בודאי
שזו ערוה עליו. שאם אתה אומר כן, כל היתומים
שבעולם שלא הכירו אבותיהם היו אסורין להנשא
בכל מקום, שמא יפגעו בערוה.

ל. הולד שהיה משלף בדרך, ובא אחד ואמר: בני
הוא ואני השלכתיו - נאמן. וכן אמו נאמנת. נאסף
מן השוק, ובאו אביו ואמו אחר כן ואמרו: בגנו
הוא - אין נאמנין, הואיל ויצא עליו שם אסופי.
ובשגי רעבון - נאמנין; שמפני רעב השליכוהו, והן
רוצין שיזונו אותו אחרים, ולפיכך שתקו עד
שנאסף.

לא. נמצא הולד מהול, או שהחמל⁶⁷ או שהמלח⁶⁸,
או שהיה הפחל⁶⁹ בעינו או הקמיעין בצוארו, או
שנמצא תחת אילן מסבך שאין חיה נכנסת לו והיה
סמוך לעיר, או שנמצא בבית הנכנסת הסמוך לרשות
הרבים או בצדי רשות הרבים - אין פאן משום
אסופי; מאחר שהן משמרין אותו שלא ימות,
בחזקת פשר הוא⁷⁰. אבל אם נמצא משלף באמצע
הדרך, או רחוק מן העיר אפלו תחת אילן⁷¹, או
בבית הנכנסת, או שנמצא תלוי באילן מקום שחיה
מגיעת לו - הרי זה אסופי.

(67) מעוטף ומכורך בבגדים. (68) שמולחין את הילד כדי
שיתקשו איבריו. (69) משחת עיניים שצבעה כחול.
(70) ואף על פי כן אם בת היא, אסורה לכהן, שמעלה עשו
ביוחסין. (71) נשים שילדו בבית אחד, אשת כהן ולוי
וממזר.

לב. נאמנת חיה⁷² לומר: זה הכן כהן הוא או לוי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10) "כל חולי שיתחדש בכלי הזרע, ממה שיחייב חכמת הטבע שהוא לא יזרע בהן, הרי הוא פסול".

ד. פיצד? נפצע הגיד או נדף, או שנכרת העטרה או¹¹ למעלה מעטרה¹² - פסול. ואם נכרת מראש העטרה ונשתיר ממנה אפלו פחות השערה מקף לכל הגיד¹³ - פשר. נכרת הגיד למעלה מעטרה פקלמוס¹⁴ או פמריב¹⁵ - פשר.

11) שנכרת הגיד. 12) לצד הגוף "שאינ גיד אלא מעטרה ואילך" (רש"י). 13) אבל אם רק לרובו של הגיד, פסול. 14) "כחיתוך קולמוס שמחתכין את חודו באלכסון" (רש"י). 15) שנחקק כסילון ויש לו דפנות משני צדדים, והחקק באמצע כמין צינור" (רש"י).

ה. נקב למטה מעטרה - פשר. נקבה העטרה עצמה, אם פשיראה קרי תצא שכבת זרע מן הנקב - פסול. נסתם הנקב - חזר להכשרו. נקב למטה מעטרה שפנגדו¹⁶ למעלה בתוך העטרה - פסול; שהעטרה פלה מעפכת.

16) שהנקב הולך באלכסון, מתחיל למטה מן העטרה ויוצא כנגדו למעלה מתוך העטרה.

ו. נסתם שביל שכבת זרע, וחזר לראות שכבת זרע משביל שמשתיין בו - הרי זה פסול¹⁷.

17) "במקומה מבשלת, שלא במקומה אינה מבשלת".

ז. נכרתו הביצים או אחת מהן, או שנפצעה אחת מהן, או שנדוכה אחת מהן, או שחטרה¹⁸ או שנקבה - הרי זה פסול. נכרתו חוטי ביצים או אחת, או שנדף או נפצע - הרי זה פסול.

18) אפילו אחת מהן.

ח. נקב חוט מחוטי הביצים לשביל מי רגלים, והרי הוא מטיל מים משגי מקומות: משביל המים ומשביל שכבת זרע - הרי זה פשר.

ט. כל פסול שאמרנו בענין זה - פשלא היו בידי שמים, כגון שפרתו אדם או פלב או הפהו קוץ וכיוצא בדברים אלו; אבל אם נולד פרות שפכה או פצוץ דבא, או שנולד בלא ביצים, או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו אברים אלו, או שנולד בהם שחין והמסה אותן או פרתן - הרי זה פשר לבוא בקהל; שכל אלו בידי שמים.

י. אסור להפסיד איברי זרע, בין באדם בין בבמה חיה ועוף, אחד טמאים ואחד טהורים, בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ. אף על פי שנאמר: ובארצכם לא תעשו - מפי השמועה למדו, שדבר זה נוהג בכל מקום. וענין הפתוב: לא יעשה זאת

19) ודעת רבינו שחיוב מלקות אין, אבל איסור יש, לכן כתב: פטור.

יב. המשקה עקרינו²⁰ לאדם או לשאר מינים כדי לסרסו - הרי זה אסור, ואין לוקין עליו²¹. ואשה - מתרת לשתות עקרין כדי לסרסה עד שלא תלד. הרי שפכה את האדם ושפה בו פלב או שאר חיות עד שעשאוהו פרות שפכה, או שהושיבו במים או בשלג עד שפלט ממנו איברי תשמיש - אינו לוקה, עד שיסרס בידו. וראוי להכותו מפת מרדות.

20) סמים שגורמים לעקרות. 21) כיון שלא נגע באיברי התולדה ומאליו מסתרס.

יג. אסור לומר לעובד פוכבים ומזלות לסרס בהמה שלנו. ואם לקחה הוא מעצמו וסרסה - מתר. ואם הערים ישראל בדבר זה - קונסין אותו ומוכרה לישראל אחר. ואפלו לבנו הגדול מתר למכרה. אבל לבנו הקטן - אינו מוכרה לו ולא נותנה לו.

פרק שבעה עשר

1) יבאר שלוש נשים שאסורות לכהנים וארבע לכהן גדול; איסור בת אחת ואיסור כולל ואיסור מוסיף; כהן גדול אם ישא בוגרת או מוכת עץ; ואם אירס בעולה ונתמנה כהן גדול; יצא עליו קול שגירש את אשתו, והרי היא תחתיו; יצא לה שם מזנה בעיר.

א. שלש נשים נאסרו² על כל הכהנים: גרושה³, זונה⁴ וחללה⁵. ועל כהן גדול - ארבע: אלו השלש והאלמנה⁶. אחד כהן גדול משום פשמן המשחה או המרבה בגדים⁷, ואחד כהן העובד ואחד כהן גדול שמונהו ועבר⁸, וכן כהן משום מלחמה⁹ - פלן¹⁰ מצוין על הבתולה¹¹, ואסורין באלמנה.

2) מן התורה. 3) אשת איש שנתגרשה בגט. 4) כל שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השוה לכל, או שנבעלה לחלל" (להלן פ"ח ה"א). 5) "זו שנולדה מאיסור כהונה" (להלן פ"ט ה"א). כל אלו מפורשות בתורה (ויקרא כא, ז). 6) שם, יד. 7) "מרובה בגדים הוא כהן בבית שני שלא

לוקה משום זונה²⁰; שְהָרִי אֵינָה בַת קְדוּשִׁין²¹, וְהוּא
אָסוּר בְּבָעִילַת זֹנָה בֵּין יִשְׂרָאֵלִית בֵּין כּוּנִית.

(20) תמורה כט, ב. (21) לכן לוקה בבעילה לבד.

ז. הַחְלוּצָה - אָסוּרָה לְכַהֵן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים²², מִפְּנֵי
שְהִיא בְּגֵרוּשָׁה, וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּף מִרְדּוֹת
מִדְּבָרֵיהֶם²³. כֹּהֵן שֶׁנִּשְׁאָ סֶפֶק חְלוּצָה - אֵין מוֹצִיאִין
אוֹתָהּ²⁴ מִתַּחְתּוֹ, וְהִיא כְּשֶׁרָה²⁵ וְיִלְדָה כְּשֶׁרָה²⁶; מִפְּנֵי
שֶׁלֹא²⁷ גָזְרוּ עַל סֶפֶק חְלוּצָה, אֲלֹא עַל חְלוּצָה
וְדֹאֵית. וְכֵן מִי שֶׁהִתְיָה סֶפֶק גְּרוּשָׁה אוֹ סֶפֶק אֱלֻמָּה
אוֹ סֶפֶק זֹנָה וְסֶפֶק חֲלָלָה²⁸ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּף
מִרְדּוֹת, וּמוֹצִיא בִּגְט²⁹.

(22) קידושין עח, א. (23) "מפני שעובר על לא־תעשה של
דבריהם, כדבר שיש לו עיקר מן התורה" (מגיד־משנה, פ"א
מה' שבת ה"ב). ראה ביאורנו למעלה פ"א ה"ח.
(24) יבמות כד, א. אבל לכתחילה אסורה, מפני שדומה
לגרשה. (25) כלומר, ואיננה ספק חללה. (26) ש"הולד
כדיעבד דמי" (ביאור הגר"א אהע"ז ס' ז, ס"ק סו). ומכיון
שאם כנס אותה אין מוציאין אותה מתחתיו, לכן גם הולד
כשר. (27) אבל חלוצה ודאית היא פסולה כחללה, וולדה
פסול (מדברבנן, מגיד־משנה). (28) שכל אלו ספיקא
דאורייתא, ויש להחמיר בהן, שספיקא דאורייתא לחומרא.
(29) שם.

ח. כָּלֵל גְּדוּל הוּא בְּכָל אָסוּרִים שְׁבִיתוֹרָה, שְׁאֵין
אָסוּר חָל עַל אָסוּר³⁰, אֲלֹא אִם בֶּן הָיָה שְׁנֵי אָסוּרִין³¹
בָּאֵין בְּאַחַת³², אוֹ שֶׁהָיָה הָאָסוּר הָאֶחָד מוֹסִיף דְּבָרִים
אֲחֵרִים עַל אוֹתוֹ הָאָסוּר³³, אוֹ אִם הָיָה כּוֹלֵל³⁴ דְּבָרִים
אֲחֵרִים עִם אָסוּר זֶה.

(30) כריתות יד, ב. (31) בכת"י תימן: האיסורין. (32) וזה
נקרא איסור בת אחת (יבמות לג.). (33) כלומר, שנוספו
עוד אנשים שנאסרו באותו הדבר. אנו אומרים מתוך
שהאיסור החדש חל על האנשים האחרים שלא היו בכלל
האיסור הקודם, חל גם על אותו האיש שנאסר כבר ע"י
האיסור הקודם. (34) כלומר, שניתוספו עוד דברים
שנאסרו ולא היו בכלל האיסור הראשון, ואנו אומרים, מתוך
שהאיסור החדש חל על אותם החברים שמקודם היו
מותרים, חל גם על אותו הדבר שכבר היה אסור.

ט. לְפִיכּוֹף³⁵, אִשָּׁה שֶׁהִתְיָה אֱלֻמָּה, וְנִעְשְׂתָ גְרוּשָׁה,
וְנִעְשְׂתָ חֲלָלָה, וְנִעְשְׂתָ זֹנָה, וְכָא עָלֶיהָ כֹּהֵן גְּדוּל
אַחֵר כֶּף - לֹקְהָ אַרְבַּע מַלְקוּתוֹת³⁶ עַל בִּיאָה אַחַת.
לְפִי שֶׁהָאֱלֻמָּה אָסוּרָה לְכַהֵן גְּדוּל, וּמִתַּרְתָּ לְהִדְיוּט.
(35) מפני שבאיסור מוסיף, איסור חל על איסור.
(36) בהלכה הבאה, מבאר רבינו למה ארבע מלקיות.

י. חֲזָרָה לְהִיטָה גְרוּשָׁה - נוֹסֵף בָּהּ אָסוּר וְנִאֲסַרְתָּ
לְכַהֵן הִדְיוּט, לְפִיכּוֹף נוֹסֵף בָּהּ אָסוּר אַחֵר³⁷ עַל אָסוּר
הָאֱלֻמָּה. וְעַדִּין הִיא מִתַּרְתָּ לְאָכֵל בְּתֵרוּמָה. נִעְשְׂתָ

היה להם שמן המשחה, אבל היה כהן גדול בלבישתו בגדי
כהונה גדולה" (פיה"מ לרבינו, מגילה פ"א). (8) "וכהן
שעבר הוא כשאירע (שקרה) פסול בכהן גדול ביום
הכיפורים, ומינו אחר תחתיו. . . . שאחר יום הכיפורים ישוב
הראשון לגדולתו, ויעבור השני שנתמנה ונשתור שניהן" (על
שניהם חלים דיני כהן גדול. שם). (9) "אחד מלחמת מצוה
ואחד מלחמת הרשות, ממנין כהן לדבר אל העם בשעת
המלחמה, ומושחין אותו בשמן המשחה, וזהו הנקרא משוח
מלחמה" (פ"ז מהל' מלכים ה"א). (10) מגילה יב, ב.
(11) כמבואר להלן הי"ג.

ב. כָּל כֹּהֵן שֶׁנִּשְׁאָ¹² אַחַת מִהַשְּׁלֹשׁ נָשִׁים אֵלוֹ, בֵּין
גְּדוּל בֵּין הִדְיוּט, וּבָעַל - לֹקְהָ¹³. וְאִם בָּא עָלֶיהָ דְּרָף
זֵנוֹת - אֵינָה לֹקְהָ מִשּׁוּם זֹנָה¹⁴ אוֹ גְרוּשָׁה אוֹ
חֲלָלָה; שְׁנֵאֵמַר: לֹא יִקְחוּ - עַד שִׁיִּקַּח וְיִבְעַל¹⁵.

(12) שקידש. (13) קידושין עח, א. "בעל - לוקה, לא בעל
- אינו לוקה, משום דכתיב ולא יקח ולא יחלל, מה טעם
לא יקח, משום לא יחלל", כלומר: בכהן גדול כתיב (ויקרא
כא, יד): "אלמנה, גרושה וחללה זונה, את אלה לא יקח.
. . . ולא יחלל וזרעו", "לא יקח קידושין משמע, שהן הקונין
אותה" (רש"י). ולא יחלל, משמעו ביאה, שעל־ידי הביאה
היא מחוללת. והקחה, כלומר הקידושין, אינה אסורה אלא
משום הביאה, וכהן הדיוט אנו לומדים מכהן גדול ב'גזירה
שוה' (שם), שאינו לוקה אלא אם קידש ובעל (מגיד־משנה).
(14) אבל הוא לוקה משום "לא תהיה קדשה". "כל הבעל
אשה לשם זנות בלא קידושין, לוקה מן התורה, לפי שבעל
קדשה" (פ"א מהל' אישות ה"ד). (15) שם.

ג. אֲבָל כֹּהֵן גְּדוּל שֶׁבָּא עַל אֱלֻמָּה - לֹקְהָ אַחַת,
אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא קִדַּשׁ; שְׁנֵאֵמַר¹⁶: לֹא יִחַלֵּל - בֵּין
שְׁבָעָלָה חֲלָלָה וּפְסָלָה לְבִהְיָה. אֲבָל זֹנָה וְחֲלָלָה
וּגְרוּשָׁה - הֵרִי הֵן מַחְלָלוֹת וְעוֹמְדוֹת קִדְּם בְּעִילָתוֹ.
וּלְפִיכּוֹף לֹקְהָ כֹּהֵן גְּדוּל לְבָדוֹ עַל בְּעִילַת אֱלֻמָּה
לְבִדָּה, אֵף עַל פִּי שְׁאֵין שָׁם קְדוּשִׁין; שְׁהָרִי חֲלָלָה,
וְהוּא מְזַהֵר שֶׁלֹא יִחַלֵּל כְּשִׁירִים, לֹא אִשָּׁה וְלֹא זָרְעוֹ.
(16) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: משום.

ד. קִדַּשׁ כֹּהֵן גְּדוּל אֱלֻמָּה וּבָעַלָה - לֹקְהָ שְׁתֵּים¹⁷:
אַחַת מִשּׁוּם אֱלֻמָּה לֹא יִקַּח, וְאַחַת מִשּׁוּם לֹא יִחַלֵּל.
וּבֵין כֹּהֵן גְּדוּל וּבֵין כֹּהֵן הִדְיוּט שֶׁנִּשְׁאָ אִשָּׁה מִן
הָאֲרָבַע וְלֹא בָעַל - אֵינָה לֹקְהָ.

(17) שם.

ה. וְכָל מְקוֹם שֶׁהוּא לֹקְהָ - הִיא לֹקְהָ¹⁸; וְכָל
מְקוֹם שֶׁהוּא אֵינָה לֹקְהָ - הִיא אֵינָה לֹקְהָ. שְׁאֵין
הַפֶּרֶשׁ בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה לְעִנְשֵׁינָן, וְזוֹלָתִי בְּשִׁפְחָה
חֲרוּפָה בְּלִבָּד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁹.

(18) כריתות י, ב. (19) למעלה פ"ג הי"ד.

ו. כָּל כֹּהֵן הַבָּא עַל הַכּוּנִית, בֵּין גְּדוּל בֵּין הִדְיוּט -

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שכבר קנה אותה לפני שנתמנה לכהן גדול. (48) ואסורה לכהן גדול לכונסה, ואם כנסה מוציא בגט, כמבואר למעלה ה"ז.

- יג. מצות עשה על כהן גדול שישא נערה בתולה⁴⁹,
- ומשתבגר⁵⁰ - תאסר עלי. שנאמר: והוא אשה
- בבתוליה יקח. אשה - לא קטנה⁵¹, בבתוליה - ולא
- בוגרת. הא פיצד? יצאת מכלל קטנות, ולכלל
- בגרות לא באה. זו נערה. ואינו נושא שתי נשים
- לעולם⁵² פאחת; שנאמר: אשה - אחת ולא שתיים⁵³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות עשה על כהן גדול שישא נערה בתולה".

אף שהדין שכהן גדול צריך להיות נשוי הוא רק ביום הכיפורים, אבל בשאר הזמנים אין עליו החיוב להיות נשוי, הנה לכמה דעות הכוונה כאן שהוא לאו הבא מכלל עשה, היינו שאסור לשאת מי שאינה בתולה, וכן משמע מלשון הרמב"ם בפירוש המשניות, מזה שלא כתב שאם לא נשא בתולה עובר ב'עשה'.

(נע"פ לקו"ש חלק י"ז עמוד 172 הערה 5)

- (49) שם נט, א. (50) שם. שבוגרת נתמעטו קצת בתוליה, והתורה אמרה "בבתוליה", שישנן אצלה כל הבתולים.
- (51) הבת שגילה למטה מן 12 שנה ויום אחד נקראת קטנה, מגיל זה ולמעלה אם צמחו לה שתי שערות למטה בגוף במקומות ידועים שמתמלאים שער עם גידול הבת - היא נקראת נערה, עד ששה חדשים שלמים. לאחר מכאן נקראת בוגרת. (52) כלומר, לא רק ביום הכיפורים, שלמדו חכמים (יומא יג.) מהכתוב "וכפר בעדו ובעד ביתו" (ויקרא טז, יז), בית אחד ולא שני בתים, אלא לעולם, אפילו בכל ימות השנה, שנאמר: "והוא אשה בבתוליה יקח", אחת ולא שתיים. (53) ה'מגיד משנה' מבאר שרבינו למד דין זה מסוגיא במס' יבמות נט, א. ונדחק לפרש את דברי הגמרא שלא כפירוש רש"י, עיי"ש. וראה בהשגת הראב"ד, שהקשה מהכתוב (דברי הימים ב, כד, ג) "וישא לו יהוידע נשים שתיים", והוא היה כהן גדול. אולם רבים תמחו על הראב"ד, שהרי הפירוש שם, שיהוידע השיא ליואש שתי נשים.

- יד. כהן גדול לא ישא מפת עין⁵⁴, אף על פי שלא
- נבעלה⁵⁵. [נבעלה שלא פדרפה - הרי זו פנבעלה
- פדרפה⁵⁶. נבעלה לבהמה - הרי זו מתרת]⁵⁷.

(54) שנשרו בתוליה מחמת מכה שקיבלה. (55) שם. (56) שם. (57) שם, ב.

- טו. כהן גדול שששא פעולה - אינו לוקה⁵⁸, אכל
- מוציא בגט⁵⁹. נשא בוגרת או מפת עין - הרי זה
- יקים⁶⁰. ארס פעולה ונתמנה כהן גדול - הרי זה
- יכנס אחר שנתמנה⁶¹.

(58) מפני שאינו עובר אלא ב'עשה' "כי אם בתולה", בתולה ולא בעולה, ולאו הבא מכלל עשה, עשה (כתובות ל.). (59) שאסור לקיימה כדין כל חייבי 'עשה'. (60) יבמות ס,

1. חללה - נוסף בה אסור, שהרי נאסרת בתרומה.
2. ועדין היא מתרת לישראל. נעשת זונה, הואיל ויש
3. שם זנות שאוסרה על ישראל, אם זנתה אשתו
4. בוצון - נוסף בה אסור אחר. והוא הדין³⁸ לכהן
5. הדיוט שבא על הגרושה שנעשית חללה ואחר כך
6. זונה, שהוא לוקה שלש על ביאה אחת. אכל אם
7. נשתנה סדר זה - אינו לוקה אלא אחת³⁹.

(37) גם על הכהן הגדול, מתוך שחל על כהן הדיוט. (38) ואף-על-פי שזונה זו היא מאיסור ולא נאסרה לישראל, אבל ישנה זונה שאסורה לישראל, ולכן איסור זונה הוא איסור מוסף. (39) שהאיסורים האחרים שבאו אחרי איסור זונה, לא הוסיפו לא נאסרים ולא איסורים חדשים, ונשאר הכלל: אין איסור חל על איסור. וזה שכתב רבינו, שאינו לוקה אלא אחת, מדובר שזנתה תחילה, שאיסור זונה היה הראשון, לכן לא חל איסור גרושה וחללה, ובכהן גדול איסור האלמנה, אבל אם זנתה באמצע, בין איסור לאיסור, כגון גרושה ונעשית זונה ונעשית חללה, לוקה שתיים, משום גרושה וזונה, שזונה הוא איסור מוסף, ופטור על חללה, שאיסור חללה לא חל (מגיד-משנה).

8. יא. מי שנתאלמנה מאנשים הרבה או נתגרשה
9. מאנשים הרבה - אין לוקין עליה אלא אחת⁴⁰ על
10. כל ביאה. אלמנה בין מן הארוסין בין מן הנשואין
11. - אסורה⁴¹.

(40) קידושין עז, א. (41) יבמות נט, א.

12. יב. כהן גדול שמת אחריו, אף על פי שהוא מן
13. הארוסין⁴² - הרי זה לא ייבם⁴³, אלא חולץ⁴⁴. נפלה
14. לו יבמה והוא כהן הדיוט, ונתמנה להיות כהן
15. גדול, אף על פי שעשה בה מאמר⁴⁵ כשהוא כהן
16. הדיוט - הרי זה לא ייבם אחר שנתמנה⁴⁶. אכל אם
17. ארס את האלמנה, ונתמנה להיות כהן גדול - הרי
18. זה יכנס אחר שנתמנה⁴⁷. היתה מקדשת ספק
19. קדושין, ומת ארוסה - הרי זו ספק אלמנה⁴⁸.

(42) והיא עדיין בתולה, ואין בה איסור 'עשה' של "כי אם בתולה מעמיו יקח". (43) שם כ, א. (44) "ומפני מה צריכה חליצה, מפני שיש בה ליקוחין הואיל וקידושין תופסין בהן הרי הן זקוקות ליבם, ומן הדין היה שיתייבמו שהיבום מצות עשה, וכל מקום שאתה מוצא 'עשה' ולא תעשה יבוא 'עשה' וידחה את 'לא תעשה', אבל חכמים גזרו שלא יתייבמו חייבי לאוין. . . גזירה שמא יבוא עליה פעם שניה, והרי ביאתה אסורה ואין שם מצוה שאין מצות עשה אלא ביאה ראשונה בלבד" (פ"ו מהל' יבום וחליצה, ה"ו). (45) קידושי כסף או שטר ביבמה: "ונקרא מאמר, לפי שאין דין קידושין אלא באמירה ולא בשתיקה" (תוספות יום טוב, יבמות פ"ב, מ"א). וקידושין אלה קונים רק מדרבנן, אבל מן התורה יבמה אינה נקנית אלא בביאה. (46) שם סא, א. "ואין המאמר קונה ביבמה קנין גמור כמו הביאה" (פ"ב מהל' יבום וחליצה ה"א). (47) שם. מפני

קנה שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 **וְהָיָא שְׁפָחָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ⁸², וְתַנְשֵׂא אֶפְלוּ**
 24 **לְכַהֵן. יֵצֵא לָהּ שֵׁם מְזֻנָּה בְּעִיר - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ⁸³.**
 25 **וְאֶפְלוּ הוֹצִיָּאָה בְּעֵלָה מְשֻׁם שְׁעִבְרָה עַל דָּת**
 26 **יְהוּדִית⁸⁴ אוּ בְּעִיר דְּכָר מְכַבֵּר⁸⁵, וּמִת קֹדֶם שְׁתִּין לָהּ**
 27 **גֵּט - הָרִי זֶה מְתֵרֵת לְכַהֵן. שְׂאִין אוֹסְרִין אִשָּׁה מֵאֵלוּ**
 28 **אֶלָּא בְּעִדּוֹת בְּרוּרָה⁸⁶ אוּ בְּהוֹדָאֵת פִּיָּה⁸⁷.**

~ נקודות משיחות קודש ~

יצא עליה קול שהיא מזנה בעיר, אין חוששין לה."

בהלכה זו מודגשת מעלתה של בת ישראל, וגדולתה של אהבת ישראל ואחדות ישראל, שאפילו בהגיעה למצב ש"יצא לה שם מזנה בעיר" אף-על-פי-כן אין חוששין לה אפילו בנוגע לכהונה. כיון שבת ישראל, בת שרה רבקה רחל ולאה, הרי שהיא לעולם בחזקת כשרות, ובלשון חז"ל בעניין שלומית בת דברי "להודיע שבחן של ישראל שלא נמצא בהם אלא זו, ופרסמה הכתוב".

ויש להוסיף: הרי אמרו חז"ל "אפילו בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב", ואין יתכן שהתורה תדבר בגנותה של בת ישראל "ושם אמו שלומית בת דברי" - פרסמה הכתוב. אלא שזה שבחה הגדול שבזכותה נודע לכל, שרק "אחת היתה ופרסמה הכתוב".

ויש לומר שמעשיה אלו נעשו בכוונה כדי שיתפרסם "שבחן של ישראל שלא נמצא בהם אלא זו ופרסמה הכתוב" עד שהתפרסם הדבר גם בקרב אומות העולם, ובשעה שמצרים העבירו את ישראל בפרך "ואם בגופם היו שולטים, ק"ו בנשותיהם" (לשון המדרש שהש"ר) ובאותו זמן ממש אמר הקב"ה "גן נעול אחותי כלה".

ואם יתמה מאן דהו, היתכן לימוד זכות עד כדי כך, אומרים לו: הרי מצינו דוגמתו במקושש עצים שלטובה נתכוון, שהגמרא מספרת אודותיו שכדי שידעו ישראל באיזו מיתה דנין את מחלל השבת, עמד וחילל את השבת כדי שימות במיתה זו וידעו כל ישראל דינו של מחלל השבת. ועל-דרך-זה יש לומר בשלומית בת דברי, שכוונתה היתה לשם שמים ולהודיע שבחן של ישראל, ובזכות זה זכתה ונתפרש שמה בתורה.

והגע בעצמך, בפירוש המשניות כתב הרמב"ם ש"אין הפרש בין 'ובני חם כוש ומצרים' 'ושם אשתו מהיטבאל' 'ותמנע היתה פלגש' ובין 'אנכי הוי' אלוקיך' ו'שמע ישראל' כי הכל מפי הגבורה" שהם פסוקים המדברים קודם מתן תורה, ובנוגע לאומות העולם, על-אחת-כמה- וכמה הפסוקים המדברים בבית ישראל ובמקושש עצים, שעל-ידם נוספו עניינים חדשים בתורה, בירור בהלכות שבת ופרסום שבחן של ישראל.

(על-פי י"ן מלכות ספר קדושה סימן ב)

(80) אפילו שהוחזק הקול בבית-דין. (81) שם. (82) שם,

א. (61) כאירס אלמנה ונתמנה לכהן גדול, המבואר למעלה הי"ב.

1 טז. אַנס נַעֲרָה בְּתוּלָה אוּ פִתָּה אוּתָהּ, אֶפְלוּ אֲנָסָה
 2 אוּ פִתָּה אוּתָהּ כִּשְׁהוּא כֹהֵן הַדִּיּוּט וְנִתְמַנָּה כֹהֵן גָּדוֹל
 3 קֹדֶם שְׁיִכְנָס - הָרִי זֶה לֹא יִכְנָס⁶²; וְאִם כָּנָס -
 4 מוֹצִיא⁶³.

(62) שם. (63) שם נט, א.

5 יז. אַרְס אֶת הַקָּטָנָה וּבִגְרָה תַּחְתִּיו קֹדֶם נִשְׁוֹאִין -
 6 הָרִי זֶה לֹא יִכְנָס, מִפְּנֵי שְׁנִשְׁתַּנָּה גּוּפָהּ⁶⁴; וְאִם כָּנָס
 7 - לֹא יוֹצִיא⁶⁵.

(64) ואין זה דומה לאירס אלמנה ונתמנה לכהן גדול שיכול לכונסה אחר שנתמנה, מפני שנשתנה גופה מקטנה לבוגרת. (65) שהרי בבוגרת אם עבר ונשאה יקיים אותה, כמבואר למעלה הט"ו.

8 יח. אַחַת גְּרוּשָׁה מִן הָאֲרוּסִין אוּ מִן הַנִּשְׁוֹאִין. אֶבֶל
 9 הַמִּמָּאֲנֶת⁶⁶, אֶפְלוּ גְרָשָׁה בְּגֵט וְהִחְזִירָהּ וּמָאֲנָה בּוּ -
 10 הָרִי זֶה מְתֵרֵת לְכַהֵן, כִּמּוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת גְּרוּשִׁין⁶⁷.
 11 וְכָל מִי שְׂאִינָהּ רְאוּיָהּ⁶⁸ לְחִלְצָהּ, אִם נִחְלָצָה - לֹא
 12 נִפְסָלָה לְכַהֵן⁶⁹.

(66) הנושא קטנה יתומה שאין לה אב, והשיאוה אחיה ואמה ולא רצתה בבעלה אינה צריכה ממנו גט, אלא ממאנת והולכת לה, כי רק לאב נתנה תורה זכות לקבל קידושי בתו הקטנה (ראה פ"א מהל' גירושין, ה"א). (67) פ"א, ה"ט: "שכל היוצאת במיאון, אף-על-פי שקדמו גט, הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם" (יבמות קח.). (68) כגון החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת. (69) שם לה, ב.

13 יט. יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל: אִישׁ פְּלוּנִי כֹהֵן כְּתֹב⁷⁰ גֵּט
 14 לְאִשְׁתּוֹ אוּ נָתַן גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְהָרִי הִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחְתִּיו
 15 וּמִשְׁמִשְׁתּוֹ - אֵין מוֹצִיאִין אוּתָהּ מִתַּחַת בְּעֵלָהּ⁷¹. וְאִם
 16 נִשְׁאֵת לְכַהֵן אַחֲרָיָהּ⁷² - תֵּצֵא מִן הַשְּׁנִי⁷³.

(70) ויש אנשים שקורין לנתינת הגט כתיבה. (71) גיטין פא, א. (72) אחר שמת בעלה הראשון. (73) שם. מפני שלגבי הכהן השני, קדם הקול לנישואין.

17 כ. יֵצֵא שְׁמָהּ⁷⁴ בְּעִיר שְׁנֵת קִדְשָׁה וְנִתְגַּרְשָׁה מִן
 18 הַקִּדְוִשִׁין - חוֹשְׁשִׁין⁷⁵ לָהּ⁷⁶, כִּמּוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת
 19 גְּרוּשִׁין⁷⁷. אֶבֶל אִם יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל⁷⁸ שְׁהִיא חִלּוּצָה -
 20 אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ⁷⁹.

(74) והקול הוחזק בבית-דין, כמבואר בפ"ט מהל' אישות הכ"ב. (75) ואסורה לכהן כמגורשת. (76) גמרא שם פט, א. (77) פ"י, ה"כ. (78) אף-על-פי שהוחזק הקול בבית-דין. (79) שהקול אינו אלא כספק, ובספק חלוצה לא גזרו, כמבואר למעלה ה"ז (מגיד-משנה).

21 כא. יֵצֵא קוֹל⁸⁰ עַל הַבְּתוּלָה שְׁהִיא בְּעוּלָה - אֵין
 22 חוֹשְׁשִׁין לָהּ⁸¹, וְתַנְשֵׂא לְכַהֵן גָּדוֹל. יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ב תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 גר עמוני ומואבי או מצרי ואדומי ראשון ושני או
23 פצוע דבא וברות שפכה או חלל שבאו על היהודית
24 - עשו אותה זונה, ונפסלה לכהנה. ואם היתה כהנת
25 - פסולה מן התרומה¹⁰. וכן יבמה¹¹ שבא עליה זר
26 - עשאה זונה. והאילונית¹² - מתרת לכהן, ואינה
27 זונה.

(10) "אמר קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת
הקדשים לא תאכל כיוון שנבעלה לפסול לה (לאדם שהוא
זר לה) פסלה". (11) אשה הזקוקה לייבום ולחליצה
ונבעלה לאחר לפני הייבום והחליצה, שנאמר "לא תהיה
אשת המת החוצה לאיש זר". לאו זה חמור משאר איסורי
לאווין כמבואר בפרק ד' מהלכות אישות הלכה י"ד:
"נסתפק לחכמים אם הקידושין תופסין ביבמה לשוק (לחוץ)
כשאר חייבי לאווין או אין קידושין תופסין בה כערוה",
ולפיכך ברור שפסלה מן הכהונה כשאר חייבי לאווין.
(12) אשה שאינה ראוייה מטבעה ללדת, כאיל זכר:
דוכרניתא דלא ילדה.

ד. הבא על אחת מהשניות¹³ וכיוצא בהן, כגון הבא
28 על קרובת חלוצתו¹⁴ או על חלוצתו¹⁵ - לא עשה
29 אותה זונה, שהרי אינה אסורה להנשא לו מן
30 התורה, כמו שבארנו בהלכות יבום.
31

(13) "שהן אסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים והן
הנקראות שניות". (14) "החולץ ליבמתו ... קרובותיה
אסורות עליו ... הרי היא כאשתו שגרשה". (15) "החולץ
ליבמתו נאסרה החלוצה ... על החולץ".

ה. הא למדת, שאין היותה זונה תולה בכעילה של
32 אסור. שהרי הבא על הנדה ועל הקדשה והנרבעת
33 לבהמה - נבעלה בעילה של אסור ולא נעשת זונה;
34 ומי שנשאת לחלל - נבעלה בעילה של היתר, כמו
35 שיתבאר, ונעשת זונה. ואין הדבר תלוי אלא
36 בפגומה, ומפי השמועה למדו שאינה פגומה אלא
37 מאדם האסור לה או מחלל, כמו שאמרנו.
38

ו. כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה, בין באנס
39 בין ברצון, בין בזדון בין בשגגה, [בין כדרכה בין
40 שלא כדרכה] - משהערה בה נפסלה משום זונה.
41 ובלבד שתהיה בת שלש שנים ויום אחד¹⁶, ויהיה
42 הבועל בן תשע שנים ויום אחד ומעלה¹⁷. לפיכך,
43 אשת איש שנבעלה לאחר, בין באנס בין ברצון -
44 נפסלה לכהנה.
45

(16) שפחות מזה אין ביאתה ביאה. (17) ובפחות אין
ביאתו ביאה.

ז. אשת כהן שנאנסה - בעלה לוקה עליה משום
46 טמאה. שנאמר: לא יוכל בעלה הראשון אשר
47 שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר
48 הטמאה. הכל בכלל, שאם נבעלו - אסורין על
49

לפי שזה פסול משפחה, ואין פוסלין בפסולי משפחה אלא
בראיה ברורה (מגיד-משנה). (83) ומותרת לכהן.
(84) כמבואר בפכ"ד מהל' אישות ה"ב. (85) כמבואר שם
הט"ו. (86) שזנתה. (87) כמבואר להלן פי"ח ה"ט.

יום ש"ק כ"ב תשרי ה'תשפ"א

פרק שמונה עשר

(1) יבאר אי זו היא זונה האמורה בתורה; אשת כהן שאמרה
לבעלה נאנסתי או [שנמצאת] דרוסת איש (נמצאתי); אשה
שקינא לה בעלה ונסתרה; פנויה שאמרה לכשר נבעלתי, אם
נאמנת; שבויה אם אסורה לכהן ואם יש לה עד שלא
נתיחד עמה; וקטן אם נאמן לעדות (זה) [זו]; האשה
שאמרה נשביתי וטהורה אני, אם נאמנת; האב שאמר
קידשתי בתי וגירשתיה או נשבית ופדיתיה אם נאמן; עיר
שבאה במצור ונכבשה, אם הנשים פסולות לכהונה; אשה
שנתפשה ביד גויים על ידי ממון או נפשות.

א. מפי השמועה² למדנו, שהזונה האמורה בתורה
1 היא כל שאינה בת ישראל³; או בת ישראל שנבעלה
2 לאדם שהיא אסורה להנשא לו⁴ אסור השוה לכל;
3 או שנבעלה לחלל⁵, אף על פי שהיא מתרת להנשא
4 לו⁶. לפיכך, הנרבעת לבהמה, אף על פי שהיא
5 בסקילה - לא נעשת זונה⁷ ולא נפסלה לכהנה,
6 שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה, אף על פי
7 שהיא בכרת - לא נעשת זונה ולא נפסלה לכהנה,
8 שהרי אינה אסורה להנשא לו.
9

(2) "דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל
פה". (3) אפילו שלא נבעלה, לפי שבאה מן הגויים
השטופים בזימה. (4) "אין זונה אלא גירת ומשוחררת
ושנבעלה בעילת זנות". (5) הנולד מאיסורי כהונה, כגון
כהן שנשא גרושה והוליד ממנה בן. (6) ואפילו בת כהן
מותרת להינשא לחלל. (7) ומותרת אפילו לכהן גדול אם
נבעלה שלא כדרכה, שאם נבעלה כדרכה הרי היא כמוכת
עץ.

ב. וכן הבא על הפנויה, אפילו היתה קדשה
10 שהפקירה עצמה לכל, אף על פי שהיא במלקות⁸ -
11 לא נעשת זונה ולא נפסלה מן הכהנה, שהרי אינה
12 אסורה להנשא לו. אבל הנבעלת לאחד מאסורי
13 לאווין השווין בכל ואין מיחדין בכהנים, או מאסורי
14 עשה⁹, ואין צריך לומר למי שהיא אסורה לו משום
15 ערוה, או לעובד כוכבים ומזלות ועבד - הואיל
16 והיא אסורה לו להנשא, הרי זו זונה.
17

(8) משום הלאו "לא תהיה קדשה מבנות ישראל". (9) גר
מצרי ואדומי לפני דור שלישי.

ג. וכן הגיורת והמשחררת, אפילו נתגירה
18 ונשתחררה פחותה מבית שלש שנים, הואיל ואינה
19 בת ישראל - הרי זו זונה, ואסורה לכהן. מפאן
20 אמרו: עובד כוכבים ומזלות או נתין או ממזר או
21

שאולי נבעלה לפני הקידושין אין כאן, שהרי אז הייתה פחותה מבת שלוש שנים ויום אחד ובתוליה חוזרים, ומכיוון שלא היו לה בתולים, הרי נבעלה לאחר קידושין.

יב. כל אשה שקנא³¹ לה בעלה ונסתרה³², ולא שנת³⁰ מי סוטה³³ - אסורה לכהן³⁴, מפני שהיא ספק זונה³⁵. בין שלא רצת היא לשנות, בין שלא רצה להשקותה, בין שהיתה שם עדות³⁶ שמונעה מלשנות, בין שקנאו לה בית דין³⁷, בין שהיתה מן הנשים שאין ראיות לשנות - הואיל ולא שנת³⁵ מפל מקום, הרי זו אסורה לכהן מספק.³⁶

(31) "קיניי האמור בתורה וקינא את אשתו הוא, שיאמר לה בפני עדים אל תיסתרי עם איש פלוני." (32) "הסתירה האמורה בתורה ונסתרה, היא שתיסתר עם אותו האיש שאמר לה אל תיסתרי עימו, בפני שני עדים." (33) שאילו שתתה מי סוטה ולא מתה מותרת היא סוטה ששתתה מי המרים ולא מתה מיד הרי היא מותרת לבעלה ואפילו היה כהן. (34) כשמת בעלה. (35) ובהלכות סוטה מבואר שהנשים שאינן שותות אסורות על בעליהן בין ישראל בין כהן. (36) שעד אחד העיד שראה שהיא נבעלה עם זה שקינא לה בעלה [במקרה זה היא אסורה על בעלה, וודאי לא מספק, ומכל שכן לכהונה. ומה שסיים כאן רבינו "מספק" נמשך לשאר המקרים]. (37) "ואלו שבית דין מקנין להן, מי שנתחרש בעלה או שנשתטה או שהיה במדינה אחרת או שהיה חבוש בבית האסורין".

יג. פנויה שראוה שנובעלה לאחד והלך לו, ואמרו לה: מי הוא זה שפא עליה? ואמרה: אדם פשר - הרי זו נאמנת. ולא עוד, אלא אפלו ראוה מעברת, ואמרו לה: ממי נתעברת? ואמרה: מאדם פשר - הרי זו נאמנת, ותהיה³⁸ מתרת לכהן.⁴¹

(38) אם העובר נקבה, ואף על פי שאין לה חזקת כשרות כמו לאמה.

יד. במה דברים אמורים? בשהיה המקום שנובעלה בו פרוש דרכים או בקרנות שפשוט שהכל עוברין שם, והיו רב העוברים שם פשרים, ורב העיר שפרשו אלו העוברין ממנה פשרים. שהחכמים עשו מעלה ביוחסין והצריכו שני רבות³⁹. אבל אם היו רב העוברים פוסלים אותה, כגון עובדי פוסלים ומזלות או ממזרים וכיוצא בהם, אף על פי שרב המקום שפאו ממנה פשרים, או שהיו רב אנשי המקום פסולין, אף על פי שרב העוברין שם פשרים - חוששין לה שמא למי שפוסל אותה נבעלה, ולא תנשא לכהן⁴⁰; ואם נשאת - תצא⁴¹.

(39) רוב תושבי העיר ורוב העוברים שם. (40) אבל הכשיר את הבת היא נאמנת אפילו לכתחילה להינשא לכהן, שהוולד הוא כדעבד. (41) הגירסה הנכונה: "לא תצא", וכן בכתב יד תימן.

1 בעליה¹⁸. פרט לה הפתוב באשת ישראל שגאנסה
2 שהיא מתרת לבעלה, שגאמר: והיא לא נתפשה;
3 אבל אשת כהן - באסורה עומדת, שהרי היא זונה¹⁹.

(18) כלומר בין תחתיו בין אחר שנתגרשה, ובין באונס בין ברצון. (19) כלומר ולוקה אף משום זונה.

4 ח. אשת ישראל שגאנסה, אף על פי שהיא מתרת
5 לבעלה - אסורה לכהנה²⁰. אשת כהן שאמרה
6 לבעלה: נאנסתי או שגנתי ופא עלי אחד, או שפא
7 עד אחד והעיד לו עליה שזונה, בין באנס בין
8 ברצון - הרי זו אינה אסורה עליו; שמא עיניה נתנה
9 באחר²¹. ואם היא נאמנת לו או העד נאמן לו וסמך
10 דעתו לדבריהם - הרי זה יוציא, כדי לצאת ידי²²
11 ספק.

(20) אם מת בעלה. (21) מוסב על היא שאמרה נאנסתי. ובעד אחד אינה נאסרת, מהטעם, שעד אחד אינו נאמן לאסור אשה על בעלה, אלא אם קינא לה ואמר לה אל תיסתרי עם איש פלוני, ונסתרה עם האיש שקינא לו. (22) כלומר לצאת ידי שמים.

12 ט. אשת כהן שאמרה לבעלה: נאנסתי, אף על פי
13 שהיא מתרת לבעלה כמו שפארנו²³ - הרי היא
14 אסורה לכל כהן שבעולם אחר שימות בעלה²⁴;
15 שהרי הודת שהיא זונה, ואסרה עצמה, ונעשת
16 פחתיקה האסורה.

(23) בהלכה הקודמת, שאנו חוששים שמא עיניה נתנה באחר. (24) בכתובות ט"ז. אמרו בפירוש, שאם אמרה שנאנסה אחרי שנתארסה, פסלה עצמה מכהונה.

17 י. כהן שקדש גדולה או קטנה, ואחר זמן²⁵ פא
18 עליה וטען שמצאה דרוסת איש²⁶ - נאסרה עליו
19 מספק, שמא קדם קדושין נבעלה²⁷ או אחר
20 קדושין²⁸. אבל ישראל שטען טענה זו - לא נאסרה
21 עליו. שיש כאן שני ספקות: שמא קדם קדושין
22 ושמא אחר קדושין; ואפלו נאמר לאחר קדושין,
23 שמא באנס שמא ברצון. שהאנוסה מתרת לישראל,
24 כמו שפארנו.

(25) כלומר, שיש לומר שזנתה אחרי הקידושין. (26) שלא מצאה בתולה. (27) ומותרת לו. (28) ואסורה לו אפילו אם נאנסה.

25 יא. לפיכך, אם קדשה אביה לישראל והיא פחותה
26 מבת שלש שנים ויום אחד, וטען שמצאה דרוסת
27 איש - נאסרה עליו מספק²⁹; שאין כאן אלא ספק
28 אחד: שמא באנס שמא ברצון³⁰, וספק אסור של
29 תורה - לחמרא.

(29) ואפילו אם היא קטנה, שדעת רבינו שאפילו קטנה כשזנתה ברצון נאסרה על בעלה ישראל. (30) והספק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ב תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 עֲצִים וְדַעְתִּי עַל אָמִי; וְהָשִׂיאוּ אוֹתָהּ חֲכָמִים לְכַהֵן
26 עַל פִּי.

(49) מספר דבר שלא בכוונה לעדות. (50) דוגמא למסיח לפי תומו.

27 יט. אֵין הַבַּעַל נֶאֱמַן לְהַעֲדִי בְּאִשְׁתּוֹ הַשְּׂבוּיָה שְׁלֹא
28 נִטְמָא, שְׂאִין אָדָם מַעֲדִי לַעֲצֻמוֹ. וְכֵן שִׁפְחָתָהּ לֹא
29 תַּעֲדִי לָהּ. אֲבָל שִׁפְחַת בַּעֲלָהּ - מַעֲדִידָה לָהּ. וְשִׁפְחָתָהּ
30 שְׁהִיתָהּ מְסִיחָה לְפִי תָמָה - נֶאֱמָנָה.

31 כ. כֹּהֵן שֶׁהַעֲדִי לְשְׂבוּיָה שְׁהִיא טְהוֹרָה - הָרִי זֶה לֹא
32 יִשְׁאַנָּה, שְׂמָא עֲנִינוּ נִתֵּן בָּהּ. וְאִם פִּדְאָה וְהַעֲדִי בָּהּ
33 - הָרִי זֶה יִשְׁאַנָּה; שְׂאֵלוֹ לֹא יָדַע שְׁהִיא טְהוֹרָה -
34 לֹא נִתֵּן בָּהּ מַעוֹתָיו.

35 כא. הָאִשָּׁה שֶׁאֲמָרָה: נִשְׁפִּיתִי וְטְהוֹרָה אָנִי - נֶאֱמָנָה;
36 שֶׁהִפָּה שְׂאֵסֶר הוּא הִפָּה שְׁהִתִּיר. אֲפִלוּ הִיא שֵׁם עַד
37 אֶחָד שֶׁמַּעֲדִי שְׁהִיא שְׂבוּיָה⁵¹. אֲבָל אִם יֵשׁ שֵׁם שְׁנֵי
38 עֲדִים שְׁנִשְׁפִּית - אֵינָה נֶאֱמָנָה, עַד שֶׁיַּעֲדִי לָהּ אֶחָד
39 שְׁהִיא טְהוֹרָה. הִיוּ שֵׁם שְׁנֵי עֲדִים שְׁנִשְׁפִּית, וְעַד
40 אֶחָד מַעֲדִי שְׁנִטְמָא, וְאֶחָד מְכַחֵשׁ אוֹתָהּ וּמַעֲדִי לָהּ
41 שְׁהִיא טְהוֹרָה וְלֹא נִתְיַחַד עִמָּה עוֹבֵד כּוֹכָבִים
42 וּמִזְלוֹת עַד שְׁנַפְדִּית, אֲפִלוּ זֶה שֶׁמַּעֲדִי שְׁהִיא טְהוֹרָה
43 אִשָּׁה אוֹ שִׁפְחָה - הָרִי זֶה מִתְּתָר⁵².

(51) שהיא יכולה להכחישו, שאין פוסלין אותה רק בשני עדים שנשבית. (52) ואפילו אם עד המעיד שנטמא, בא תחילה, גם כן מותרת, שבשבויה הקילו להאמין עד אחד להכשירה אפילו בהכחשה.

44 כב. מִי שֶׁאֲמָרָה: נִשְׁפִּיתִי וְטְהוֹרָה אָנִי, וְהִתִּירוּ בֵּית
45 דִּין לְהַנְשֹׂא, וְאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ שְׁנֵי עֲדִים שְׁנִשְׁפִּית - הָרִי
46 זֶה תִּנְשֹׂא לְכַתְּחִלָּה, וְלֹא תִצָּא מִתְּתָרָה. וְאֲפִלוּ נִכְנַס
47 אַחֲרֶיהָ שְׂבָאִי, וְהָרִי הִיא שְׂבוּיָה לְפָנֵינוּ בִּדְ אֲדוֹנֶיהָ
48 - הָרִי זֶה לֹא תִצָּא מִתְּתָרָה שְׁהִתִּירוּ. וּמִשְׁמִירִין
49 אוֹתָהּ מַעֲתָה עַד שִׁתְּפָדָה.

50 כג. בָּאוּ לָהּ שְׁנֵי עֲדִים אַחֲרֵי כֵן שְׁנִטְמָא, אֲפִלוּ
51 נִשְׂאָה וְאֲפִלוּ הָיוּ לָהּ בָּנִים - הָרִי זֶה תִצָּא. וְאִם בָּא
52 עַד אֶחָד - אֵינָה פְּלוּם. אֲמָרָה: נִשְׁפִּיתִי וְטְהוֹרָה אָנִי,
53 וְיֵשׁ לִי עֲדִים שְׂאֵנִי טְהוֹרָה - אֵין אוֹמְרִין: נִמְתִּין עַד
54 שְׁיָבוֹאוּ הָעֲדִים, אֲלֵא מִתִּירִין אוֹתָהּ מִיָּד. וְלֹא עוֹד,
55 אֲלֵא אֲפִלוּ יָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֵׁשׁ עָלֶיהָ עַדִּי טְמָאָה -
56 מִתִּירִין אוֹתָהּ עַד שְׁיָבוֹאוּ. שְׁבִשְׂבוּיָה הִקְלוּ.

57 כד. הָאֵב שֶׁאֲמַר: קִדְּשִׁיתִי אֶת בְּתִי וְגִרְשִׁיתִי, וְהָרִי
58 הִיא קְטָנָה - נֶאֱמָן⁵³. קִדְּשִׁיתִי וְגִרְשִׁיתִי כְּשִׁהִיתָהּ
59 קְטָנָה, וְהָרִי הִיא גְדוּלָּה - אֵינוּ נֶאֱמָן לְהַחֲזִיקָהּ
60 גְרוּשָׁה⁵⁴. נִשְׁבִּית וּפְדִיתִי, בֵּין שְׁהִיא גְדוּלָּה בֵּין

1 טו. רְאוּהָ שְׁנִבְעָלָה בְּעִיר⁴² אוֹ נִתְעַבְרָה בְּעִיר, אֲפִלוּ
2 לֹא הִיא שׁוֹכֵן שֵׁם אֲלֵא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת אֶחָד
3 אוֹ חָלָל אֶחָד וְעַבֵּד וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הָרִי זֶה לֹא תִנְשֹׂא
4 לְכַתְּחִלָּה לְכַהֵן; שֶׁפֶל הַקְּבוּעַ - כְּמַחֲצָה עַל מַחֲצָה
5 הוּא⁴³. וְאִם נִשְׂאָה - לֹא תִצָּא, הוּאִיל וְהִיא אוֹמֶרֶת:
6 לְכָשֶׁר נִבְעַלְתִּי.

(42) שאין לתלות בעוברים ושבים. (43) כל הדין שאנו הולכים אחר הרוב, אינו אלא אם אנו דנין על דבר או אדם שנעקר ממקומו הקבוע והגיע למקום אחר, ואיננו יודעים אם הוא בא מהרוב או מהמיעוט, אז אנו אומרים שהולכין אחר הרוב, "וכל דפריש מרובא פריש", כלומר מאחר שהדבר נד ממקומו הקבוע, וודאי מהרוב הוא בא. אבל כשהרוב והמיעוט עומדים במקומם, והספק הוא על האדם שהלך לשם, למי הוא נגש ובא, אם אל הרוב או אל המיעוט, במקרה זה, אין הדין שהולכין אחרי הרוב, מכיוון שהמיעוט נמצא במקומו ולא נפרש, והרי הוא קבוע, וכמחצה על מחצה הוא. ודעת רבינו שאפילו כשהבועל הלך אצלה, שמצד הדין יש לנו לומר, מכיוון "דפריש מרובא פריש", ורוב בני העיר הרי כשרים הם, אף על פי כן לא תינשא לכתחילה לכהן, גזרה משום מקרים, שהיא - הנבעלת תלך אל הבועל, כלומר, שאז הבועל הוא קבוע, ובמקרה זה הרי אין אנו הולכים אחרי הרוב, ורק כאשר יש שני רובים אנו מכשירין לכתחילה.

7 טז. הִיתָה אֵלְמָת אוֹ חֲרָשֶׁת, אוֹ שֶׁאֲמָרָה: אֵינִי
8 יוֹדַעַת לְמִי נִבְעַלְתִּי, אוֹ שְׁהִיתָה קְטָנָה שְׂאֵינָה מִכְּרַת
9 בֵּין כָּשֶׁר לְפָסוּל - הָרִי זֶה סֶפֶק זוֹנָה⁴⁴. וְאִם נִשְׂאָה
10 לְכַהֵן - תִצָּא. אֲלֵא אִם כֵּן הָיוּ שְׁנֵי הָרָבִין הַמְּצוּיִין
11 אֲצִלָּה כְּשֵׁרִים⁴⁵.

(44) והוולד הוא ספק ממזר. (45) כגון שנבעלה בפרשת דרכים ורוב העוברים שם כשרים ורוב העיר שפרשו אלו ממנה כשרים.

12 יז. הַשְּׂבוּיָה⁴⁶ שְׁנַפְדִּית וְהִיא בַת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם
13 אֶחָד⁴⁷ אוֹ יָתֵר - אִסוּרָה לְכַהֵן; מִפְּנֵי שְׁהִיא סֶפֶק
14 זוֹנָה, שְׂמָא נִבְעָלָה לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת. וְאִם יֵשׁ
15 לָהּ עַד שְׁלֹשׁ נִתְיַחַד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת עִמָּה -
16 הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה לְפָנֵיהָ. וְאֲפִלוּ עַבֵּד אוֹ שִׁפְחָה אוֹ
17 קְרוֹב נֶאֱמָן לַעֲדוֹת זֶה. וְשִׁתִּי שְׂבוּיוֹת שְׁהַעֲדִידָה כָּל
18 אַחַת מֵהֶן לְחִבְרָתָהּ - הָרִי אֵלוֹ נֶאֱמָנָה. הוּאִיל
19 וְאִסוּר כָּל הַסְּפָקוֹת פֶּלֶן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁴⁸, לְפִיקָךְ
20 הִקְלוּ בְּשְׂבוּיָהּ.

(46) בת ישראל שנשבית בין הגויים. (47) שהיא כבר ראוייה לביאה. (48) שזה רק חשש שמא נבעלה לגוי.

21 יח. וְכֵן קִטְּן שְׁהִיא מְסִיחַ לְפִי תִמּוֹ⁴⁹ - נֶאֱמָן.
22 מַעֲשֶׂה⁵⁰ בְּאַחַד שְׁנִשְׁבָּה הוּא וְאָמוֹ, וּבִגְנֵי מְסִיחַ לְפִי
23 תִמּוֹ וְאָמֵר: נִשְׁבִּינוּ לְבֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת
24 אָנִי וְאָמִי, יָצָאתִי לְשֹׂאב מִים וְדַעְתִּי עַל אָמִי, לְלָקֵט

פרק תשעה עשר

(1) יבאר אי זו חללה האמורה בתורה וחלל מדבריהם, ומה בין זה לזה; ספק חלל וגרים ומשחררים שנשאו אלו מאלו; כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות; כל הפוסל את אחרים שחוששין לו; משפחה שקרא עליה ערער; ומי שקורין לו ממזר או נתין או חלל - ושותק; ודין משפחה שנתערב בה ספק חלל.

א. אי זו היא חללה? זו שנולדה מאסור פהנה. וכן אחת מן הנשים האסורות לפהנה שנבעלה לכהן - נתחללה. אבל הפנה עצמו שעבר העברה - לא נתחללה.²

(2) "הוא עצמו... שעבר עבירה ואין מתחלל".

ב. ובין שנבעלה באנס או בשגגה, ובין פדרפה בין שלא פדרפה - משהערה בה נתחללה. והוא³ שיהיה כהן בן תשע שנים ויום אחד ומעלה,⁴ ותהיה זו האסורה לו בת שלש שנים ויום אחד ומעלה.⁵

(3) וזה נאמר. (4) שראוי לביאה. (5) הראויה לביאה.

ג. פיצד? כהן בן תשע שנים ויום אחד שבא על הגרושה או על הזונה, וכהן גדול שבא עליה, או על האלמנה, או שנשא⁶ בעולה ובא עליה - הרי אלו נתחללו לעולם.⁷ ואם הוליד ממנה בן, בין זה שחללה בין כהן אחר - הולד חלל.⁸ אבל כהן שקדש אשה מאסורי כהנה, ונתאלמנה או נתגרשה מן הארוסין - לא נתחללה.⁹ ואם נשאת, אף על פי שלא נבעלה - נתחללה.¹⁰ שכל נשואה בחזקת בעולה היא,¹¹ אף על פי שנמצאת בתולה.

(6) שקידש, אבל אם לא קידש אותה - אינה נעשית חללה. (7) כלומר, אפילו אם לא הולידה מביאה זו. (8) ככתוב: "ולא יחלל זרעו". (9) "נתארמלו או נתגרשו... מן האיסורין כשרות", פירוש: אם נתארמלו כשרות לכהונה, ואם היא בת כהן מותרת בתרומה, ואם נתגרשו לא שייך לומר מותרות לכהונה, שהרי גרושה אסורה לכהן, אלא כשרות לאכול בתרומה אם היא בת כהן, אבל אם היא בת ישראל אינה אוכלת בתרומה. (10) "מן הנישואין פסולות", משמע אפילו לא נבעלו. (11) "בתולה אלמנה... כתובתן מנה" "דבחזקת בעולה קיימא משנכנסה לחופה".

ד. כהן גדול שנשא בוגרת או מפת עץ - לא חללה.¹² וכן אם בעל בעולה בלא נשואין - לא חללה.¹³

(12) שהרי בדיעבד, אם נשאה מותר לקיימה. (13) שרק בנישואין הוא עובר על עשה "והוא אשה בבתוליה יקח", אבל אם בא על הבעולה שלא בדרך נישואין אינו עובר עליה, אמנם כן הוא עובר על לאו "לא תהיה קדשה", אולם לא זה אינו מאיסורי כהונה ואין חלל אלא מאיסורי כהונה.

1 שהיא קטנה - אינו נאמן. שלא האמינה אותו תורה
2 אלא לאסרה משום אישות, שנאמר: את בתי נתתי
3 לאיש הזה, אבל לא לפסלה משום זנות.

(53) להחזיקה גרושה ואסורה לכהן. (54) שיש נאמנות לאב רק בבתו הקטנה ולא בגדולה.

4 כה. אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה, הואיל
5 והדבר ספק - הרי זו מתרת לדור עמו בחצר אחת;
6 ובלבד שיהיו עמו בניו ובני ביתו תמיד לשמרו.

7 כו. עיר שבאה במצור ונכבשה: אם היו העובדי
8 פוכבים ומזלות מקיפין את העיר מפל ורוחותיה,
9 כדי שלא תמלט אשה אחת עד שיראו אותה ותעשה
10 ברוותן - הרי כל הנשים שבתוכה פסולות לפהנה
11 בשביות, שמא נבעלו לעובדי פוכבים ומזלות. אלא
12 מי שהיתה מפת שלש שנים ולמטה, כמו שבארנו.

13 כז. ואם היה אפשר שתמלט אשה אחת ולא ידעו
14 בה, או שתהיה בעיר מחבוא אחת, אפלו אינה
15 מחזקת אלא אשה אחת - הרי זו מצלת על הכל.

16 כח. פיצד מצלת? שכל אשה שאמרה: טהורה אני
17 - נאמנת, ואף על פי שאין לה עד. מתוך שיוכלה
18 לומר: נמלטתי שנכבשה העיר או במחבוא הייתי
19 ונצלת, נאמנת לומר: לא נמלטתי ולא נחבאתי ולא
20 נטמאתי.

21 כט. במה דברים אמורים? בגדוד של אותה מלכות,
22 שהם מתישבין בעיר ואין יראין, לפיכך חוששין
23 להם שמא בעלו; אבל גדוד של מלכות אחרת
24 שפשט ושתף ועבר - לא נאסרו הנשים, מפני שאין
25 להם פנאי לבעל, שהן עוסקים בשלל ובורחין להם.
26 ואם שבו נשים ונעשו ברוותן, אף על פי שרדפו
27 אחריהם ישראל והצילו אותן מידם - הרי הן
28 אסורות.

29 ל. האשה שנכבשה ביד עובדי פוכבים ומזלות, על
30 ידי ממון - מתרת⁵⁵, על ידי נפשות - אסורה לפהנה.
31 ולפיכך, אם היה בעלה כהן - נאסרה עליו.⁵⁶ במה
32 דברים אמורים? בזמן שיד ישראל תקיפה על
33 העובדי פוכבים ומזלות והם יראין מהם; אבל בזמן
34 שיד העובדי פוכבים ומזלות תקיפה - אפלו על ידי
35 ממון, כיון שנעשית ברוות עובדי פוכבים ומזלות
36 נאסרה. אלא אם כן העיד לה אחד, בשבויה, כמו
37 שבארנו.

(55) שמפחדים שיפסידו ממונם אם יבעלו אותה. (56) אבל אשת ישראל מותרת לבעלה שאין חוששים שמה נתרתה היא, ובאונס הרי מותרת לבעלה ישראל.

34 ומטמא למתים; שנאמר: אמר אל הפהנים בני
35 אהרן - אף על פי שהם בני אהרן, עד שיהיו
36 בכהונם.³⁰

(22) כהן שבא על החלוצה. (23) שמא הוא חלל ודאי
שאסור לאכול תרומה "שהחלל כזר לכל דבר". (24) אולי
הוא כהן כשר, שאסור ליטמא. (25) שמא אינו חלל.
(26) תרומה. (27) אבל לא מלקות של תורה, שאין מלקין
מן התורה על הספק. (28) שעל ספק של תורה מכין אותו
מכת מרדות שלא גרע מאיסור של דבריהם. (29) שנותנים
עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל. אבל לענין מלקות, אם
נטמא למתים או אם בא על נשים הפסולות לכהן מלקין
אותו מן התורה, מכיון שמן התורה הוא כהן כשר.
(30) "בני אהרן יכול (להתפרש) חללים, תלמוד לומר:
הכהנים, יצאו חללים".

37 יא. כהן זכר שהוא אסור לשא זונה וחללה - אסור
38 בגיורת ומשחררת, שהיא כזונה, כמו שבארנו. אבל
39 הפהנת מתרת להנשא לחלל ולגר ולמשחרר. שלא
40 הזהירו בשורות להנשא לפסולין; שנאמר: בני אהרן
41 - ולא בנות אהרן. נמצא הגר מתר לשא ממזרת
42 ולשא פהנת.³¹

(31) "והלכתא, גר מותר בכהנת ומותר בממזרת".

43 יב. גרים ומשחררים שנשאו אלו מאלו והולידו
44 בת, אפלו לאחר כמה דורות, הואיל ולא נתערב
45 בהן זרע ישראל - הרי אותה הבת אסורה לכהן.³²
46 ואם נשאת - לא תצא,³³ הואיל והזרתה ולדתה
47 בקדשה. אבל גר או משחרר שנשא בת ישראל, או
48 ישראל שנשא גיורת או משחררת - בתו כשרה
49 לכהנה לבתחלה.³⁴

(32) "ומיום שחרב בית המקדש, נהגו כהנים סלסול (מעלה)
בעצמן כרבי אליעזר בן יעקב" הסובר גר שנשא גיורת, בתו
פסולה לכהונה. (33) "נשא אין מוציאין אותה ממנו" כרבי
יוסי האומר "אף גר שנשא גיורת, בתו כשרה לכהונה".
(34) מפני שנותרב בה זרע ישראל מצד האב או מצד האם.

50 יג. גר עמוני שנשא בת ישראל, וכן מצרי שני
51 שנשא בת ישראל, אף על פי שביאתם בעברה והרי
52 נשותיהן זונות, כמו שבארנו - בנותיהם פשוטות
53 לכהנה לבתחלה.

54 יד. חלל שנשא פשרה - זרעו ממנה חללים. וכן
55 בן בן בנו, ואפלו אחר אלף דור. שכן החלל הזכר
56 הוא חלל לעולם. ואם היתה בת - אסורה היא
57 לכהנה, שהרי היא חללה. אבל ישראל שנשא
58 חללה - הולד פשר. לפיכך, אם היתה בת - הרי זו
59 תנשא לכהנה לבתחלה.

60 טו. כהנים ולויים וישראלים - מתירין לבוא זה בזה,

1 ה. כהן הפא על ערוה מן העריות חוץ מנדה, או
2 על אחת מחיבי לאוין השוין בכל¹⁴ - עשה אותה
3 זונה,¹⁵ כמו שבארנו. חזר וקא עליה ביאה שניה,¹⁶
4 בין הוא בין כהן אחר - נעשית חללה, וזרעו ממנה
5 חללים. לפיכך,¹⁷ כהן שבא¹⁸ על זקוקה ליבם
6 ונתעברה מביאה ראשונה - הולד פשר, לפי שאינו
7 מאסורי כהנה, ונעשית זונה.¹⁹ חזר וקא עליה ביאה
8 שניה, ונתעברה וילדה - היא חללה וילדה חלל, לפי
9 שהוא מאסורי כהנה.

(14) והיא אסורה להנשא לו. (15) ולא חללה, "כהן הבא
על אחותו, זונה משוי לה (עושה אותה), חללה לא משוי
לה", מפני שאין זה מאיסורי כהונה. (16) והיא אסורה לו
מאיסורי כהונה, שהרי נעשית זונה. (17) שביאה שניה
עושה אותה חללה, וזרעו חללים. (18) רבינו לא מצא
דוגמא אחרת שהבן יהא כשר אלא בבא על זקוקה ליבם,
שהרי בחיבי כריתות הבן ממזר, וכן בבא על הממזרת הבן
ממזר. (19) "במה שבא עליה זר, עשאה זונה".

10 ו. וכן כהן הפא על הגיורת והמשחררת - חללה,²⁰
11 וזרעו ממנה חללים. כהן הפא על הנדה - הולד
12 פשר ואינו חלל, שאין אסור הנדה מיחד בכהנים,
13 אלא שוה בכל.

(20) שאסורה לו משום זונה.

14 ז. כהן שנשא גרושה מעברת, בין ממנו בין מאחר,
15 וילדה כשהיא חללה - הולד פשר, שהרי לא בא
16 מטפת עברה.²¹

(21) "חלל יצירתו בעבירה".

17 ח. כבר בארנו שהחלוצה אסורה לכהן מדבריהם.
18 לפיכך, כהן שבא על החלוצה - הרי זו חללה
19 וזרעה מכהן חללים, והפל מדבריהן. אבל כהן שבא
20 על אחת מהשניות - היא כשרה וזרעו ממנה
21 פשרים; שאסור השניות - אסור השוה בכל הוא,
22 ואינו מיחד בכהנים.

23 ט. כהן שבא על ספק זונה, כגון ספק גיורת או
24 משחררת, או שבא על ספק גרושה, וכן כהן גדול
25 שבא על ספק אלמנה - הרי זו ספק חללה, וילדה
26 ספק חלל.

27 י. נמצאו החללים שלשה: חלל מן התורה, וחלל
28 מדבריהם,²² וספק חלל. וכל ספק חלל נותנין עליו
29 חמרי כהנים וחמרי ישראל: אינו אוכל בתרומה,²³
30 ולא מטמא למתים,²⁴ ונושא אשה הראויה לכהן.²⁵
31 ואם אכל²⁶ או נטמא או נשא גרושה - מפין אותו²⁷
32 מבת מדרות.²⁸ והוא הדין בחלל של דבריהם.²⁹ אבל
33 חלל של תורה הנדאי - הרי הוא פזר, ונושא גרושה

עבדות⁴⁵ - הרי זה ספק. ואם משפחת כהנים היא -
לא ישא⁴⁶ ממנה אשה עד שיבדק עליה ארבע
אמהות שהן שמנה⁴⁷: אמה, ואם אמה, ואם אבי
אמה, ואם אב אמה; וכן הוא בודק על אם
אביה, ואם אם אביה, ואם אבי אביה, ואם אם אבי
אביה.

(43) "אין ערעור פחות משנים". מכיון שלפי ההלכה
הקודמת: "כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות" ורוצים
להוציא אותה מחזקתה, לכן צריכים שנים שיעידו.
(44) רבינו לא כתב בפסול עבדות "שנתערב" כמו במזור
ובחלל, מפני שאם נתערב במשפחה עבדות, עדיין אי-אפשר
לפסול את המשפחה שאולי שחרר את כל בני התערובות,
שהרי אם "נתערב ולד ישראלי בולד שפחה... וכופין בעל
השפחה ומשחרר את שניהם". לכן דקדק רבינו בלשונו,
וכתב "שיש בהן עבדות" כלומר, שברגע זה יש במשפחה
עבדות. (45) רבינו לא כתב "או עבד", מפני שעבד אם
נתערב בישראל, כלומר בא על בת ישראל, הולד הרי כשר,
כמבואר למעלה פרק טו הלכה ג. ואפילו לכהונה הוא כשר
לדעת רבינו, לכן כתב רבינו "עבדות". כלומר, דהערעור
הוא שיש במשפחה עבדים ושפחות, שוולד הנולד משפחה
הוא עבד, וכל המשפחה היא ספק עבד, דשמו נולד מן
השפחה. (46) כהן. שעיקר הבדיקה משום פסול חללות
ומשום חללות, הצריכו לבדוק גם פסול ממזרות.
(47) כלומר הן ואמותיהן. "שמפני בדיקת הארבע, צריך
לבדוק האחרות, שאין הארבע נבדקות יפה אלא-אם-כן הוא
בודק שלמעלה מהן".

יט. ואם היתה משפחה זו שקרא עליה ערער לזוים
או ישראלים⁴⁸ - מוסיף לבדק להם זוג אחד⁴⁹,
ונמצא בודק עשר אמהות. שהעירוב בלזוים
וישראלים יתר מן הכהנים.

(48) וכהן רוצה לישא אשה ממשפחה זו. ואף-על-פי
שבליים וישראלים אין חשש פסול חללות "ישראל שנשא
חללה, הולד כשר... אם היתה בת, הרי זו תנשא לכהונה
לכתחילה" (למעלה הלכה יד), אולם מפני שהצריכו לכהן
לבדוק במשפחת כהנים משום פסול חללות, הצריכו לבדוק
גם משום פסול ממזרות, וזה שייך אפילו במשפחות לזוים
וישראלים. (49) אם אם אמה ואם אם אביה. והטעם:
קנס, כדי שידבק האדם בשכניו.

כ. ולמה בודק בנשים בלבד? מפני שהאנשים, כל
עת שיריבו זה עם זה, יחרף את חברו בפסול שיש
ביחוסו; ואלו היה שם פסול - היה נשמע. אבל
הנשים אין מחרפות ביוחסין.

כא. ולמה יבדק האיש כשירצה לשא ממשפחה זו
שהורעה חזקתה, ולא תבדק אשה שתנשא לה? מפני
שלא יזהירו כשרות להנשא לפסולין⁵⁰.

(50) והואיל ולא הקפידה התורה עליהן ביוחסי כהונה, לא

והולד הולך אחר הזכר³⁵. (לזוים וישראלים וחללים
מתרים לבוא זה בזה, והולד הולך אחר הזכר³⁶).
שנאמר: ויתגלדו על משפחתם לבית אבתם - בית
אביהו הוא משפחתו, ואין בית אמו משפחתו.

(35) ואם האב כהן, הולד הוא כהן. ואם האב לוי, הוא לוי.
(36) ואם האב הוא חלל, הולד חלל. ואם האב הוא כשר, גם
הולד כשר, אף-על-פי שהאם היא חללה. "כל מקום שיש
קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר".

טז. לזוים וישראלים וחללים, גרים ועבדים
משחררים - מתרים לבוא זה בזה. והגר והמשחרר
שנשא לזויה או ישראלית או חללה - הרי הן
ישראליות³⁷. וישראל או לוי או חלל שנשא גיורת
או משחררת - הולד הולך אחר הזכר.

(37) ואסור בממזרת, ואף-על-פי שאמרו: כל מקום שיש
קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר, כלומר אחר
האב, והאב הרי הוא גר, וגר מותר בממזרת - כלל זה נאמר
רק כשהאב הוא ישראל, אבל לא כשהוא גר. וכן גר שנשא
ממזרת, שהיא מותרת לו - הולד ממזר כאמו.

יז. כל המשפחות בחזקת כשרות³⁸, ומתיר לשא מהן
לבתחלה. ואף על פי כן, אם ראית שתי משפחות
שמתגרות זו בזו³⁹ תמיד, או ראית משפחה שהיא
בעלת מצה ומריבה⁴⁰ תמיד, או ראית איש שהוא
מריבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר⁴¹ - חוששין
להן, וראוי להתרחק מהן; שאלו סימני פסלות הם.
וכן הפוסל את אחרים תמיד, כגון שנותן שמץ
במשפחות או ביהודים ואומר עליהן שהן ממזרים
- חוששין לו שמו ממזר הוא; ואם אמר להן שהם
עבדים - חוששין לו שמו עבד הוא. שכל הפוסל
- במומו פוסל. וכן כל מי שיש בו עזות פנים או
אכזריות ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד -
חוששין לו ביותר שמו גבועני⁴² הוא. שסימני
ישראל האמה הקדושה: בוששין, רחמים וגומלי
חסדים; ובגבוענים הוא אומר: והגבוענים לא מבני
ישראל המה, לפי שהעזו פניהם ולא נתפסו ולא
רחמו על בני שאול, ולא גמלו לישראל חסד למחל
לבני מלכם, והם עשו עמהם חסד והחיום בתחלה.

(38) "אבל חכמים אומרים, כל משפחות בחזקת כשרות הן
עומדות". (39) "אם ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו,
שמץ פסול יש באחת מהן. (40) "אם ראית שני בני אדם
שמתגרים זה בזה, שמץ פסול יש באחד מהן".
(41) "ארבע מאות עבדיו היו לו לפשחור בן אימר, וכולם
נטמעו בכהונה. וכל כהן שיש בו עזות פנים, אינו אלא
מהם". (42) "ולמה גזר עליהם (על הגבוענים) הוא (דוד)
ובית-דינו, לפי שראה עזות ואכזריות שהיתה בהם".

יח. משפחה שקרא עליה ערער, והוא שיעידו
שנים⁴³ שנתערב בהן ממזר או חלל או שיש בהן⁴⁴

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ב תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. אי זהו כהן מִיִּחָס? כל שֶׁהֶעִידוּ לוֹ שְׁנֵי עֲדִים
שֶׁהוּא כֹהֵן בֶּן פְּלוֹנִי הַכֹּהֵן, וּפְלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי הַכֹּהֵן,
עַד אִישׁ שֶׁאִינוּ צָרִיךְ בְּדִיקָה, וְהוּא הַכֹּהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ
עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ¹⁰; שֶׁאִלוּ לֹא בְּדָקוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל
אֶתְרֵי - לֹא הָיוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ לַעֲבֹד¹¹. לְפִיכָךְ, אֵין
בּוֹדְקִין מִהֲמִזְבֵּחַ וּמַעֲלָה, וְלֹא מִן הַסְּנֵהֲדִירִין וּמַעֲלָה;
שֶׁאִין מְמַנִּין בַּסְּנֵהֲדִירִין אֶלָּא כֹהֲנִים לְוִיִּים וְיִשְׂרָאֵלִים
מִיִּחָס¹².

~ נקודות משיחות קודש ~

..."אין בודקין מהמזבח ולמעלה".

בהלכה זו יש לימוד נפלא על מעלתם של ישראל, שהרי
"תפילות כנגד תמידין תקנום", ונמצא שבזמן שאין בית
המקדש קיים נעשית העבודה על גבי המזבח - תפילות
כנגד תמידין - על-ידי כל אחד ואחד מישראל, כהן לוי
וישראל ואפילו גר.

התפילה היא מצות-עשה מהתורה (רמב"ם הל' תפילה
פ"א ה"א) ומצוה זו אינה שייכת ליחידי סגולה אלא לכל
אחד מישראל הצריך לדבר מה, ללא הבדל במעמדו
ומצבו. ואף אם חסר בו עניין רוחני זה או אחר, גם אז יש
עליו ציווי להתפלל לקב"ה שהוא מקור כל הברכות,
והקב"ה בודאי מקבל תפילתו שהרי הוא שציווה על
התפילה. ועד כדי כך שעבודה זו שייכת גם לנשים, שגם
הן פועלות את כל העניינים שבזמן הבית היו נפעלים רק
על-ידי יחידי סגולה.

ידוע הכלל שהרמב"ם סומך בדבריו על מה שכבר כתב,
אבל לא על הנכתב אחר-כך. ובענייננו, כאשר לומדים את
ההלכה ש"אין בודקין מהמזבח ולמעלה", כבר למדו הלכות
תפילה ואת דברי הרמב"ם שם "תיקנו שיהא מנין
התפילות כמניין הקרבנות", היינו שגם בזמן הזה ישנו
העניין של שימוש על גבי המזבח על ידי תפילה, וא"כ
נמצא שכל אחד ואחד מישראל הוא בבחינת כהן ששימש
על גבי המזבח ש"אינו צריך בדיקה".

עניין זה מודגש ביותר בזמן הגלות, ובפרט ב"עיקבות
משיחא", מבואר ב'תורה אור' שבדורות ראשונים מי שהיה
זכאי היה זכאי במדרגת צדיק גדול או נביא, ומי שהיה
חייב היה רשע גמור. אך בדורות האחרונים אין בהם
רשעים כ"כ ולא צדיקים כ"כ טובים. בזמן הבית כאשר
היה גילוי אלוקות בתוקף, היתה גם התגברות הקליפה
בתוקף, ולכן היה גם יצר הרע של עבודה-זרה בתוקף גדול,
ולאחרי הירידה בגילוי התבטל גם תוקף התגברות
הקליפה, כולל יצר הרע של עבודה-זרה. ונמצא שדווקא
בזמן הגלות לא שייך ענין הע"ז, והקשר של כל אחד ואחד
מישראל עם הקב"ה הוא בתוקף ובשלימות.
העילוי בזמן הבית הוא בגילוי אלוקות בהבנה והשגה, אבל

עשו החכמים בהן מעלה שתצרכנה לבדוק, ואפילו משום
פסול ממזרות.

כב. כל שקורין לו ממזר ושותק, או נתין ושותק,
או חלל ושותק, או עבד ושותק - חוששין לו
וּלְמַשְׁפַּחְתּוֹ, וְאֵין נוֹשְׂאִין מִהֶן אֶלָּא אִם בֶּן בּוֹדְקִין⁵¹,
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(51) והבדיקה מכשרתו, שלא יהא זה השותק גרוע ממשפחה
שהעידו עליה עדים שנתערב בה פסול.

כג. מִשְׁפַּחָה שֶׁנִּתְעַרַּב בָּהּ סֶפֶק חָלָל - כָּל אֱלֻמְנָה⁵²
מֵאוֹתָהּ מִשְׁפַּחָה אֲסוּרָה⁵³ לִכְתּוּחָהּ. וְאִם
נִשְׂאָת - לֹא תִצָּא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁתֵּי סִפְקוֹת: שֶׁמָּא זֶה
אֱלֻמְנָת אוֹתוֹ חָלָל⁵⁴ שֶׁמָּא אֵינָה אֱלֻמְנָתוֹ; וְאִם נֶאֱמַר
שֶׁהִיא אֱלֻמְנָתוֹ, שֶׁמָּא חָלָל הוּא שֶׁמָּא אֵינוּ חָלָל.
אֲבָל אִם נִתְעַרַּב בָּהּ חָלָל וְדַאי - כָּל אִשָּׁה מִהֶן
אֲסוּרָה לִכְתּוּחָהּ עַד שֶׁיִּבְדֵּק; וְאִם נִשְׂאָת - תִּצָּא. וְהוּא
הַדִּין⁵⁵ אִם נִתְעַרַּב בָּהּ סֶפֶק מִמְזָר אוֹ מִמְזָר וְדַאי;
שֶׁאִשְׁתּ מִמְזָר וְאִשְׁתּ חָלָל לִכְתּוּחָהּ אֲסוּר אֶחָד הוּא,
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁶.

(52) כלומר, כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה משפחה
ונתלאמנה. (53) ואף-על-פי שיש כאן שני ספקות, כאמור
למטה, אסורה לכתחילה מפני ש"מעלה עשו ביוחסין".
(54) ואם היא אלמנתו, נאסרה בביאתו. (55) זה מוסב על
כל ההלכה. כלומר, ספק ממזר אם נתערב - דינו כספק חלל,
שאם נישאת לא תצא. וממזר ודאי אם נתערב - דינו כחלל
ודאי, שאם נישאת תצא. (56) למעלה פרק יח הלכה א.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים

(1) יבאר שכל הכהנים בזמן הזה בחזקת כהנים הם; חלה
ותרומה בזמן הזה הם מן התורה; אם מעלין משמרות
לכהונה; ושנים שבאו, זה אומר אני וחברי כהן וכן האחר;
ודין מי שבא ואמר כהן אני אם הוא נאמן; מי שהוחזק אביו
כהן ויצא עליו קול שהוא בן גרושה; אם נתערב ולד כהן
עם ולד ישראל.

א. כָּל כֹּהֲנִים בְּזִמְנָהּ הַזֶּה² - בַּחֲזָקָה³ הֵם כֹּהֲנִים, וְאֵין
אוֹכְלִין⁴ אֶלָּא בְּקִדְשֵׁי הַגְּבוּל⁵. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה תְּרוּמָה
שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁶; אֲבָל תְּרוּמָה⁷ שֶׁל תּוֹרָה וְחֻלָּה⁸ שֶׁל
תּוֹרָה - אֵין אוֹכְלִין אוֹתָהּ⁹ אֶלָּא כֹהֵן מִיִּחָס.

(2) שאין מזבח ואין סנהדרין. (3) כלומר, שהם מוחזקים
לכהנים. (4) כתובות כד, ב. (5) תרומה שהיא נוהגת
בגבולין (בגבולי הארץ) חוץ למקדש ולירושלים (רש"י).
(6) שחיובה אינה אלא מדרבנן. (7) "כל אוכל אדם הנשמר
שגידולו מן הארץ, חייב בתרומה - ומצות-עשה להפריש
ממנו ראשית לכהן, שנאמר (דברים יח, ד) ראשית דגנך
תירושך ויצהרך וגו' תתן לו" (פ"ב מהל' תרומות ה"א).
(8) מצות-עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן, שנאמר
(במדבר טו, כ) ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה"
(פ"ה מהל' ביכורים ה"א). (9) כתובות, שם.

קסו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ב תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על הבנים. מתה ואלו בניה - צריך להביא עדים
שאלו בניה²⁵, ואינו צריך להביא עדים על אמן
שהיא²⁶ פשרה, מפני שכבר החזק שפצא מעמנו
כאשה פשרה.

(22) שבדקה כשנשאת (רש"י). (23) בכת"י תימן: אחריה.
(24) קידושין עט, ב. (25) שם. (26) בכת"י תימן: שהיתה.

ז. יצא פהן מיחס למדינה אחרת, ובא הוא ואשתו
ובניו, ואמר: אשה זו נשאתי ואלו בניה - צריך²⁷
להביא ראיה שאשה זו פשרה, ואינו מביא עדים
שאלו בניה. והוא שיהיו פרוכין אחריה. ואם בא
בשתי נשים, והביא ראיה על האחת, אף על פי
שהבנים קטנים ופרוכין אחריה - צריך²⁸ להביא
ראיה עליהם; שמה בניה מן האחת הם ונכרכו
אחר זה המיחסת.

(27) שם. (28) שם.

ח. בא הוא ובניו, ואמר: אשה נשאתי ומתה ואלו
בניה - מביא עדים²⁹ שאותה האשה פשרה היתה
ואלו בניה. ובדין הזה דנין³⁰ בישראל מיחס ובלי
מיחס. ואחר כך נעיד על בנו זה שהוא מיחס, כדי
שיהיה ראוי לסנהדרין³¹.

(29) שם. (30) שם, שהמשנה אומרת "מי שיצא הוא
ואשתו" וכו', כלומר, בין כהן בין ישראל (מגיד-משנה).
(31) כמבואר למעלה ה"ב.

ט. אין מעלין משטרות לכהנה³². כיצד? הרי שהיה
כתוב בפטר: פלוני פהן לזה מפלוני והלוהו כך
וכך, והעדים מלמשה - אין מחזיקין בהם פהן זה
שהוא מיחס, שמה לא העידו אלא על המלוה. במה
דברים אמורים? לענין יחוס: אבל לחזקה שיהיה
פהן פכהני זמן זה, ויאכל תרומה וחלה של דברי
סופרים³³ ובשאר קדשי הגבול³⁴ - מעלין מן
השטרות³⁵, ועל פי עד אחד, ומנשיאות פפים,
ומקריאה בתורה ראשון.

(32) כתובות פד, ב. (33) כמבואר למעלה ה"א. (34) לתת
לו מתנות כהונה, כמו: פדין הבן, פדין פטר חמור וראשית
הגז. (35) שם.

י. וכן כל פהן שאמר: בני זה פהן - נאמן להאכילו
בתרומה³⁶ ולהיותו בחזקת פהן, ואינו צריך להביא
ראיה לא על הבנים ולא על האשה.

(36) שם כה, ב.

יא. שנים שבאו למדינה, זה אומר: אני וחברי פהן,
זה אומר: אני וחברי פהן, אף על פי שנראין
כגומלין זה את זה - הרי אלו נאמנין³⁷, ושניהם
בחזקת³⁸ פהנים. וכן עד שאמר: ראיתי זה שנשא

בזמן הגלות עניין האמונה הפשוטה הוא בתוקף גדול,
וכידוע ביאור רבותינו נשיאנו על הפסוק "והאיש משה
עניו מאוד" שיעקר ענוותנותו היתה ביחס לדרא דעקבתא
דמשיחא, שלמרות הקשיים, הניסיונות, המלעיגים וכו'
עומדים בתוקף הכי גדול מתוך אמונה פשוטה.

(על"פ התועדויות תשמ"ה חלק ד', עמוד 2508 ואילך)

(10) קידושין עו, א. (11) שם, ב. (12) שם.

ג. חלה בזמן הזה, ואפלו בארץ ישראל - אינה של
תורה. שנאמר: בבאכם אל הארץ - ביאת כלכם ולא
ביאת מקצתכם; וכשעלו בימי עזרא - לא עלו
כלם¹³. וכן תרומה בזמן הזה¹⁴ - של דברי
סופרים¹⁵. ולפיכך¹⁶ אוכלים אותה הפהנים שבזמננו
שהן בחזקה.

(13) כתובות כה, א. (14) "התרומה בזמן הזה וכו' ואפילו
בימי עזרא - אינה מן התורה וכו' שנאמר "כי תבואו אל
הארץ" וגו' בביאת כולכם, כשהיו בירושה ראשונה וכו'"
(פ"א מהל' תרומות הכ"ו). (15) יבמות פב, ב.
(16) כלומר, מפני שזה רק מדרבנן, אבל תרומה דאורייתא
מותרת רק לכהן מיוחס. וכן כתב רבינו בפירוש בהל'
תרומות פ"ו ה"ב. ולמה אין סומכים על החזקה, כמו בכל
איסורי דאורייתא ובית-דין סוקלין ושורפים על סמך חזקה?
גזירה היא שגזר נחמיה, ככתוב בספר עזרא ב, סג. וראה
מס' כתובות, שם.

ד. מי שהעידו עליו [שני] עדים שראוהו שהיה
אוכל בתרומה של תורה - הרי זה מיחס. ואין
מעלין ליוחסין לא מנשיאות¹⁷ פפים¹⁸, ולא
מקריאה¹⁹ בתורה ראשון²⁰, ולא מחלוק תרומה
בבית הגרנות, ולא על פי עד אחד.

(17) הכהנים עולים לדוכן כשמגיע שליח-ציבור לברכת
"רצה" בשמונה-עשרה, ומברכים את הציבור אחרי שגומר
שליח-הציבור את ברכת ההודאה (היינו: ולך נאה להודות).
אם העידו עדים שראוהו עולה לדוכן ומברך את העם, אין
מחזיקים אותו משום כך למיוחס. (18) כתובות כד, ב.
בעיא שלא נפשטה, ולכן אין מעלין. (19) שם כה, ב.
(20) "בכל קריאה וקריאה (קריאת התורה) . . . כהן קורא
ראשון, ואחריו לוי ואחריו ישראל" (פ"ב מהל' תפילה
ה"ח).

ה. פהן מיחס שאמר: בני זה פהן הוא - אין
מעלין²¹ אותו ליוחסין על פיו, עד שביא עדים
שהוא בנו.

(21) שם.

ו. פהן מיחס שפצא הוא ואשתו שידענו²² שהיא
פשרה למדינה אחרת, ובא הוא והיא ובנים פרוכין
אחריה²³, ואמר: אשה שפצאת עמי היא זו ואלו
בניה - אינו²⁴ צריך להביא עדים לא על האשה ולא

1 וְרֵאִיתִי פְּלוּנִי טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּתְרוּמָה לְעֶרֶב, וּמְחִזְקִין
2 אוֹתוֹ בְּכֹהֵנָה בְּעֵדוּתוֹ⁵⁷. מִי שָׂבָא בְּזִמְנָה הִזָּה וְאָמַר:
3 כֹּהֵן אֲנִי, וְעַד אֶחָד מֵעֵיד לֹא: שְׂאֲנִי יוֹדֵעַ שְׂאֲבִיו שֶׁל
4 זֶה כֹּהֵן - אֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכֹהֵנָה בְּעֵדוּת זֶה, שְׂמָא
5 חָלָל הוּא⁵⁸, עַד שְׂפִיעִיד שְׂזָה כֹּהֵן⁵⁹ הוּא. אָכֵל אִם
6 הַחֹזֵק אָבִיו כֹּהֵן, אוֹ שְׂבָאוֹ שְׁנַיִם וְהֵעִידוּ שְׂאֲבִיו שֶׁל
7 זֶה כֹּהֵן - הֲרִי הוּא בְּחֻזְקַת אָבִיו.
8

9 (55 כתובות כח, א. 56) בכת"י תימן: קטן. 57) שדינו
10 כעד אחד. 58) מכיון שלא הוחזק אביו לכהן ויש רק עד
11 אחד, חוששין לבנו אפילו כשלא יצא עליו קול שהוא בן
12 גרושה או בן חללה (מגיד-משנה). 59) כשר, לא חלל.

13 טז. מי שהחזק אביו כהן, ויצא עליו קול שהוא
14 בן גרושה או חלוצה - חוששין לו ומורידין
15 אותו⁶⁰. בָּא עַד אֶחָד אַחֵר כֹּף וְהֵעִיד שֶׂהוּא כֹּשֶׁר
16 - מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכֹהֵנָה עַל פִּיו. בָּאוּ שְׁנַיִם עֵדִים
17 אַחֵר כֹּף וְהֵעִידוּ שֶׂהוּא חָלָל - מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִן
18 הַכֹּהֲנָה. בָּא עַד אֶחָד וְהֵעִיד שֶׂהוּא כֹּשֶׁר - מַעֲלִין
19 אוֹתוֹ לְכֹהֲנָה. שְׂזָה הָאֲחֵרוֹן מַצְטַרֵּף לְעַד רֵאשׁוֹן⁶¹,
20 וְהֲרִי שְׁנַיִם מַעֲרִידִין שֶׂהוּא כֹּשֶׁר וְשְׁנַיִם מַעֲרִידִים
21 שֶׂהוּא פָּסוּל; יִדְחוּ אֵלָיו וְאֵלָיו, וְיִדְּחָה הַקּוֹל,
22 שֶׂהַשְּׁנַיִם כְּמֵאָה, וְיִשְׁאַר כֹּהֵן בְּחֻזְקַת אָבִיו⁶².

23 (60 שם כו, א. 61) שם. 62) כלל הוא בתלמוד, שאם
24 יש שני עדים כנגד שני עדים - אנו מעמידין את האדם על
25 חזקתו (יבמות לא). ואין חוששין לקול במקום עדים,
26 ואפילו כשעדים אחרים מכחישים אותם.

27 יז. אִשָּׁה שֶׁלֹּא שִׁתְּתָה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים אַחֵר בְּעֻלָּה
28 וְיִלְדָּה, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן אוֹ בֶּן
29 שְׁבַע לְאַחֲרוֹן, וְהִנֵּה אֶחָד מֵהֶן כֹּהֵן וְהִשְׁנִי יִשְׂרָאֵל
30 - הֲרִי זֶה סֶפֶק כֹּהֵן⁶³. וְכֵן אִם נִתְעַרֵּב וְלֹד כֹּהֵן בּוֹלֵד
31 יִשְׂרָאֵל וְהַגְדִּילוּ הַתַּעֲרֻבוֹת - כָּל אֶחָד מֵהֶן סֶפֶק
32 כֹּהֵן. וְנוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חֲמֵרֵי יִשְׂרָאֵל וְחֲמֵרֵי כֹהֲנִים:
33 נוֹשְׂאִין נָשִׁים הֶרְאוּיוֹת לְכֹהֲנָה, וְאֵין מִשְׁמָאִים
34 לְמַתִּים, וְלֹא אוֹכְלִין בְּתְרוּמָה; וְאִם נִשְׂאוּ גְרוּשָׁה -
35 מוֹצִיאִין וְאֵינָן לּוֹקִין.

36 (63 שם ק, ב.

37 יח. שְׁנֵי כֹהֲנִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ וְלִדְוִתֵּיהֶם, אוֹ אִשָּׁת כֹּהֵן
38 שֶׁלֹּא שִׁתְּתָה אַחֵר בְּעֻלָּה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים וְנִשְׂאָת
39 לְכֹהֵן אַחֵר וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן אוֹ
40 בֶּן שְׁבַע לְאַחֲרוֹן - נוֹתְנִין לוֹ עַל הַיֶּלֶד חֲמֵרֵי
41 שְׁנֵיהֶם: הוּא אוֹנֵן עֲלֵיהֶם⁶⁴, וְהֵן אוֹנֵנִין עֲלָיו⁶⁵;
42 הוּא אֵין מִשְׁמָא לָהֶם⁶⁶, וְהֵם אֵינָן מִשְׁמָאִין לוֹ⁶⁷;
43 וְעוֹלָה בְּמִשְׁמֹרָה שֶׁל זֶה וְשֶׁל זֶה⁶⁸, וְאֵין חוֹלֵק⁶⁹.
44 וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם בְּמִשְׁמֹרָה אֶחָד וּבֵית אֶב אֶחָד -
45 נוֹטֵל חֵלֶק אֶחָד.

46 (64 ביום המיתה של קרובים, האדם מתאונן על מותו ונקרא

1 כַּפִּי, אוֹ שְׂאֵכֵל בְּתְרוּמָה, אוֹ שִׁחֵלַק עַל הַגֶּחֱן, אוֹ
2 שִׁקְרָא בְּתוֹרָה רֵאשׁוֹן וְקִרָא אַחֲרָיו לֹוִי³⁹ - מְחִזְקִין
3 אוֹתוֹ בְּכֹהֵנָה עַל פִּיו. וְכֵן אִם הֵעִיד שְׂזָה קִרָא שְׁנֵי
4 בְּתוֹרָה אַחֵר כֹּהֵן⁴⁰ - מְחִזְקִין אוֹתוֹ בְּלוּיָה⁴¹.

5 (37 שם כד, א. 38) כמבואר למעלה ה"ט, שמחזיקים
6 בכהונה על פי עד אחד. 39) שם: שאם לא קראו אחריו
7 לוי, בזה שהוא היה הראשון - עוד אין הוכחה שהוא כהן,
8 שאולי קראו אותו ראשון בחזקת שהוא גדול. 40) שם.
9 41) ליתן לו מעשה ראשון.

10 יב. הֵעִיד⁴² שִׁרְאָה זֶה שִׁחֵלַק עִם אָחִיו בְּבֵית דִּין
11 תְּרוּמָה שֶׁהֵנִיחַ לָהֶן אָבִיהֶן הַכֹּהֵן - אֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ
12 לְכֹהֲנָה בְּעֵדוּת זֶה; שְׂמָא חָלָל הוּא, וְלִקַּח חֵלֶק
13 יִרְשֵׁתוֹ מִתְּרוּמָה לְמַכְרָה⁴³.

14 (42) עד אחד (מגיד-משנה). 43) לכהן (שם כו).

15 יג. מִי שָׂבָא בְּזִמְנָה הִזָּה וְאָמַר: כֹּהֵן אֲנִי - אֵינוֹ נֶאֱמָר,
16 וְאֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכֹהֲנָה עַל פִּי עֲצָמוֹ⁴⁴, וְלֹא יִקְרָא
17 בְּתוֹרָה רֵאשׁוֹן, וְלֹא יִשָּׂא אֶת כַּפִּי, וְלֹא יֵאָכֵל
18 בְּקִדְשֵׁי הַגְּבוּלָה⁴⁵, עַד שִׁיְהִיָּה לוֹ עַד אֶחָד. אָכֵל אוֹסֵר
19 עֲצָמוֹ בְּגְרוּשָׁה וְזוֹנָה וְחִלָּלָה⁴⁶, וְאֵינוֹ מִשְׁמָא לְמַתִּים.
20 וְאִם נִשָּׂא אוֹ נִשְׂמָא - לּוֹקָה⁴⁷, וְהַנִּבְעֵלָת⁴⁸ (לוֹ) סֶפֶק
21 חִלָּלָה⁴⁹.

22 (44) שם כג, ב. 45) מפני שמקריאה בתורה ראשון
ומנשיאות כפים ומאכילת וחלוקת תרומה בבית הגורן,
מחזיקין אותו לכהן, כמבואר למעלה ה"ט, ומכיון שאין מי
שיעיד עליו שהוא כהן, רק הוא בעצמו, ואין הוא נאמן על
עצמו (מגיד-משנה). 46) שהרי אומר שכהן הוא, ונעשו
פסולי הכהונה עליו כחתיכה דאיסורא, כמבואר למעלה
פ"ח ה"ט. 47) מכיון שלא הוחזק מתחילה לישראל או
לכהן, ועד אחד נאמן לומר עליו שהוא כהן, נאמן על עצמו
בנוגע אליו ('מחנה אפרים'). 48) מפסולי כהונה, כגון
גרושה וזונה. 49) ואם כהן אחר בא עליה, אינו לוקה. וכן
זרעה מכהן, הם ספק חללים ('חלקת מחוקק').

23 יד. וְאִם הָיָה מְסִיחַ לְפִי תָמוּ - נֶאֱמָן⁵⁰. בִּיצַד?
24 מַעֲשֶׂה⁵¹ בְּאֶחָד שֶׁהִיָּה מְסִיחַ לְפִי תָמוּ וְאָמַר: זָכוֹר
25 אֲנִי כְּשֶׁהִיָּיתִי תִינוּק וְהִיָּיתִי מְרֻכָּב עַל כְּתָפוֹ שֶׁל אָבִי,
26 הוֹצִיאֹנִי מִבֵּית הַסֵּפֶר⁵² וְהַפְּשִׁיטֹנִי כְּתָנָי
27 וְהַטְּבִילֹנִי⁵³ לְאֵכֵל תְּרוּמָה לְעֶרֶב, וְחִבְרִי בּוֹדְלִין
28 מִמֶּנִּי⁵⁴ וְהָיוּ קוֹרְאִין אוֹתִי יוֹחֵן אוֹכֵל חִלּוֹת. וְהֵעֲלָהוּ
29 רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ לְכֹהֲנָה עַל פִּי עֲצָמוֹ.

30 (50) להיות בחזקת כהן ולאכול קדשי הגבול, שדינו כעד
אחד המבואר למעלה ה"ט. 51) כתובות כו, א. 52)
הוכחה שאינו עבד (שעבד כהן מותר בתרומה) "שאסור
לאדם שילמד את עבדו תורה" (פ"ח מהל' עבדים ה"ח).
53) "מפני שסתם תינוק מטפח באשפות, ושרצין מצוין שם"
(רש"י). 54) כדי שלא יטמאו את התרומה.

23 טו. נֶאֱמָן גְּדוֹל לּוֹמַר⁵⁵: זָכוֹר אֲנִי כְּשֶׁהִיָּיתִי תִינוּק⁵⁶

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חולקים ביניהם את עורות הקדשים, ואת חלקם בבשר הקרבנות שהקריבו ביומם. הספק הזה אינו מקבל חלק, כי שני המשמרות דוחים אותו וטוענים: הבא ראה שאתה ממשמר שלנו - ותקח.

1 יט. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזֶמֶן שֶׁהֵן בָּאִין מִכַּף
2 נִשְׁוֹאִין; אֲבָל בְּזִנּוּת - גִּזְרוּ חֲכָמִים⁷⁰ שֶׁמִּשְׁתַּקֵּין
3 אוֹתוֹ מִדִּין כִּהְנֶה כָּלָל, הוֹאִיל וְאִינוּ יוֹדְעֵ אָבִיו
4 הוֹדָאִי. שְׁנֵאֲמַר: וְהִיתָה לוֹ וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו - עַד
5 שִׁיִּהְיֶה זָרְעוֹ מִיָּחָס אַחֲרָיו.

70 שם ק, ב. והסמיכו גזירתם על הכתוב.

6 כ. בַּיָּצֵד? עֲשֶׂה כִּהְנִים שֶׁפָּרַשׁ אֶחָד מֵהֶם וּבָעַל,
7 שֶׁחֲרֵי הַנֶּלֶד כִּהֵן וְדָאִי, וְאֵף עַל פִּי כֵן, הוֹאִיל וְאִינוּ
8 יוֹדְעֵ אָבִיו שִׁתִּיחָס לוֹ - מִשְׁתַּקֵּין אוֹתוֹ מִדִּין כִּהְנֶה,
9 וְאִינוּ עוֹבְדֵ וְלֹא אוֹכֵל וְלֹא חוֹלֵק. וְאִם נִטְמָא לְמַתִּים
10 אוֹ נִשָּׂא גְרוּשָׁה - לֹקָה, שְׁאִין כָּאֵן סָפֵק הָתֵר.

"אונן", ודיני אונן מבוארים בהלכות אבל. 65) "וביום מותו (של הולד) אסורים שניהם בקדשים" (רש"י). ויצויר הדבר ששניהם מתו אחרי לידתו, והאשה לא נתגרשה מן הראשון (אם נתגרשה ונשאה השני, הרי הבן חלל ומותר ליטמא למתים, ובמשנה שם אמרו: "הוא אינו מטמא להם"), כגון שנשאת לראשון ונתעברה ממנו ואחר-כך נתברר שקידושי הראשון היו קידושי טעות, ונשאה לשני בתוך שלשה חדשים, בלא גט, שהרי היא אינה צריכה גט, מכיון שנתברר שקידושי טעות היו (גמרא שם). 66) לכל אחד מהם, שמא לאו אביו הוא. 67) כל אחד מהם אינו מטמא לו, שמא אינו בנו. 68) עשרים וארבעה משמרות של כהנים היו במקדש, והיו מתחלפים כל שבוע לפי תור שנקבע להם ע"י גורל בימי דוד. והמשמרות נחלקו לבתי אב, וכל בית אב היה עובד במקדש יום אחד מימי השבוע של משמרו. ואפילו אם שני הכהנים הללו משתייכים לשני משמרות, אין חברי המשמרות יכולים לעכב עליו מלעבוד בבית המקדש בשבוע שלהם. 69) אנשי כל בית אב

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ז כ"ב תשרי ה'תשפ"א

25 יב) שֶׁחֲסַר אֶפְלוֹ אוֹת אֶחָת. יג) שֶׁהוֹסִיף אֶפְלוֹ אוֹת
26 אֶחָת¹⁷. יד) שֶׁנִּגְעָה אוֹת בְּאוֹת¹⁸. טו) שֶׁנִּפְסְדָה צוּרַת
27 אוֹת אֶחָת עַד שֶׁלֹּא תִקְרָא כָּל עֶקֶר¹⁹, או תִּדְמָה לְאוֹת
28 אֶחָת - בֵּין בְּעֶקֶר הַתִּיבָה²⁰, בֵּין בְּנִקְבִי²¹, בֵּין בְּקִרְעֵ,
29 בֵּין בְּטִשְׁטוּשׁ²². טז) שֶׁהִרְחִיק אוֹ שֶׁהִקְרִיב בֵּין אוֹת
30 לְאוֹת, עַד שֶׁתִּקְרָא הַתִּבָּה כְּשִׁתִּי תְבוֹת, או שִׁתִּי תְבוֹת
31 כְּתִבָּה אֶחָת²³. יז) שֶׁשָּׁנָה צוּרַת הַפְּרָשׁוֹת²⁴. יח)
32 שֶׁשָּׁנָה צוּרַת הַשִּׁירוֹת²⁵. יט) שֶׁכָּתַב בְּשָׂר הַתִּבָּה
33 כְּשִׁירָה²⁶. כ) שֶׁתִּפְרַח הַיָּרִיעוֹת בְּלֹא גִידֵי טְהוֹרָה²⁷.
34 וּשְׂאָר הַדְּבָרִים - לְמַצָּה, לֹא לְעֶכָב²⁸.

2) הלכה זו מסכמת תמצית הדברים שנשנו בפרקים הקודמים. 3) כמבואר לעיל (פ"ז, ה"א). 4) ורבינו בתשובתו, כותב: שמברכים על ספר-תורה פסול, וכך נהגו אנשי המערב - לברך לפניה ולאחריה על ספר-תורה פסול - בפני גאוני עולם, לפי שכולם בעלי בינה היו, וידעו שאין הברכה תלויה בספר, אם כשר הוא אם פסול, אלא בקריאה עצמה וכו', וכנראה שאין זה אלא כשאין להם האפשרות לקרוא בספר כשר, וכאן ידובר כשאפשר להם להשיג ספר כשר. ולפי-זה יוצא, אם נמצאה טעות בספר באמצע הקריאה, מוציאים ס"ת אחר ומתחילים בו ממקום שנמצאה הטעות בראשון, ואין חוזרים על מה שקראו בראשון, כי מאחר שכבר קראו בו, הרי זה כ"אי אפשר" שיוציאים בו. וזהו שדייק רבינו לכתוב: "אין קורין בו", שמשמעו לכתחילה לא - אבל בדיעבד עלתה להם הקריאה (כסף-משנה, וראה במוספנו "תשובות רבינו"). 5) שלא עבדוהו בקמח ובעפצים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ו. 6) שם, הלכה י"א. 7) לצד הבשר, ודינו להכתב במקום השיער, כמבואר

יום ראשון ט"ז תשרי ה'תשפ"א

הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה

פרק עשירי

1) עשרים דברים הפוסלים ספר תורה מקדושתו; איך נוהגים בקדושת ספר תורה ולאיהו דבר מותר למכרו; דיני תשמישי ספר תורה כגון תיק ומטפחת וכיוצא בהם; הזהירות בכבוד ספר תורה.

11 א. נִמְצְאָתָ לְמַד שְׁעֵשְׂרִים דְּבָרִים הֵן, שֶׁבָּכָל אֶחָד
12 מֵהֵן פּוֹסֵל סֵפֶר-תּוֹרָה². וְאִם נִעְשֶׂה בּוֹ אֶחָד מֵהֵן,
13 הָרִי הוּא כְּחֹמֶשׁ מִן הַחֲמִשִּׁין שֶׁמִּלְמִדִּין כִּהֵן
14 הַתִּינוּקוֹת, וְאִין בּוֹ קִדְשַׁת סֵפֶר-תּוֹרָה³, וְאִין קוֹרִין
15 בּוֹ בְּרָבִים⁴. וְאֵלוֹ הֵן:

16 א) אִם נִכְתַּב עַל עוֹר כִּהְנֶה טְמֵאָה. ב) שֶׁנִּכְתַּב עַל עוֹר
17 כִּהְנֶה טְהוֹרָה שְׁאִינוּ מַעֲבֵד⁵. ג) שֶׁהִיהָ מַעֲבֵד שֶׁלֹּא
18 לְשֵׁם סֵפֶר-תּוֹרָה⁶. ד) שֶׁנִּכְתַּב שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם כְּתִיבָה -
19 עַל הַגִּיל בְּמָקוֹם בְּשָׂר⁷, וְעַל הַקֶּלֶף בְּמָקוֹם שְׁעָר. ה)
20 שֶׁנִּכְתַּב מִקְצָתוֹ עַל הַגִּיל וּמִקְצָתוֹ עַל הַקֶּלֶף⁸. ו)
21 שֶׁנִּכְתַּב עַל דּוּקִסוֹסְטוֹס⁹. ז) שֶׁנִּכְתַּב בְּלֹא שְׂרִטוּט¹⁰.
22 ח) שֶׁנִּכְתַּב בְּלֹא שָׁחַר הָעוֹמֵד¹¹. ט) שֶׁנִּכְתַּב בְּשָׂר
23 לְשׁוֹנוֹת¹². י) שֶׁכָּתְבוּ אֶפִיקוֹרוֹס¹³, אוּ פִּיּוּצָא בּוֹ¹⁴
24 מִשְׁאָר פְּסוּלִין. יא) שֶׁכָּתַב הָאֲזָכְרוֹת¹⁵ בְּלֹא כְּוָנָה¹⁶.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ט"ז תשרי - ספר אהבה - הלכות ספר תורה קסט

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(29) כמבואר בסמוך ה"ז. וכן שנינו (אבות פ"ד, מ"ח): "כל המכבד את התורה, גופו מכובד על הבריות", (וראה קידושין לג:). (30) מגילה כז, ע"א: "אמר רבן שמעון בן גמליאל: אפילו אין לו מה יאכל, ומוכר ספר-תורה או בתו - אינו רואה סימן ברכה לעולם" (באותם הדמים). ומוכן שבמקום פיקוח נפש, כגון שאין לו במה להחיות את נפשו ויגוע מרעב - מותר לו למכרו. וכאן ידובר במי שמזונותיו מצומצמים, אבל עדיין לא הגיע למצב של פיקוח נפש (כסף-משנה). (31) שיתפרנס בדמיו כשילמד תורה, וגדול הלימוד שמביא לידי מעשה. (32) מגילה, שם. נישואי אשה יש בהם משום קיום העולם, ככתוב (ישעיה מח, יח): לא תהיה בראה לשבת יצרה. (33) ובלבד. (34) והעירו ב'תוספות' (ב"ב ח:): שגם לצורך מצות פדיון-שבויים, מותר למכור ספר-תורה ('הגהות מיימוניות').

- 8 ג. ספר-תורה שפלה או שנפסל, נותנין אותו
- 9 בכלי-חרש³⁵ וקוברין אותו אצל תלמידי חכמים, וזו
- 10 היא גניזתו. מטפחות³⁶ ספרים שבלו, עושין אותן
- 11 תכריכין למת-מצוה³⁷, וזו היא גניזתן³⁸.

(35) מגילה כו, ע"ב. שמתקיים בו זמן רב, ככתוב (ירמיה לב, יד): ונתתם בכלי חדש למען יעמדו ימים רבים. ואין מניחים אותו בעפר, שלא יקב כל כך מהר. (36) מעילי הספר. (37) אחד מישאל מושלך בדרך, ואין לו קוברין (לשון רבינו ה' אבל פ"ג, ה"ח). (38) מגילה כו, ע"ב. ולדעת ה'בית יוסף' יו"ד סי' רפב, הכוונה, שהרשות לעשות מהן תכריכין למת מצוה אבל אין חיוב בדבר, ויכול לגנון בכלי חרס בעפר.

- 12 ד. תיק שהוכן לספר-תורה והנח בו³⁹; וכן
- 13 המטפחות והארון והמגדל⁴⁰ שפניחין בו ספר-
- 14 תורה, אף-על-פי שהספר בתוך התיק; וכן
- 15 הפסא⁴¹ שהוכן להניח עליו ספר-תורה, והנח עליו
- 16 ספר-תורה - הכל תשמישי קדשה הן, ואסור
- 17 לזרקן, אלא פשיבלו או פשישברו, נגזזין⁴². אכל
- 18 הבימות⁴³ שעומד עליהן שלית צבור ואוחז הספר,
- 19 והלוחות⁴⁴ שכותבין בהן לתניוק להתלמד, אין
- 20 בהן קדשה⁴⁵. וכן רמזי⁴⁶ כסף וזהב וכיציא בהן,
- 21 שעושין לספר-תורה לנזי - תשמישי קדשה הן,
- 22 ואסור להוציאן לחל; אלא-אם-כן מכר אותן
- 23 לקנות בדמיהן ספר-תורה או חמש⁴⁷.

(39) כי אם לא הונח בו, או לא הוכן לכך - אין בו קדושה כלל, כמבואר לעיל פ"ד, ה"ט. (40) ארון - שמצניעים בו ספרי תורה. מגדל - הוא הספסל הגבוה שעל הבימה שעליו מניח הש"ץ הספר כשקורא בו. (ובבתי הכנסת הספרדים משתמשים בו, ונקרא אצלם 'תיבה'). ולשון מקרא הוא (נחמיה ח, ד): ויעמדו... על מגדל עץ אשר עשו לדבר (בית יוסף' יו"ד סי' רפב). (41) יש מקומות המכנים כסא מיוחד להניח עליו ספר-תורה ביום שמוציאים שני ספרים לקריאה (שם). (42) מגילה כו, ע"ב. (43) אחת שבאמצע בית הכנסת, והשניה שלפני 'ארון הקודש' שיש לפניו בימה

לעיל (פ"א, ה"ח). (8) לעיל פ"ז, ה"ד. (9) הוא החלק שממול הבשר, אחרי שחילקו את העור בעביו לשנים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ז. (10) שם, הלכה י"ב. (11) המתקיים זמן רב, ושאר הצבעים פסולים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ה. (12) ואינו נכתב אלא בלשון הקדש ובכתב אשורי, כמבואר שם ה"ט. (13) ובכתי' התימנים: "גוי". (14) כגון ישראל מומר או מוסר, כמבואר לעיל פ"א ה"ג. (15) שמות הקב"ה. (16) שצריך לכון בכתיבתן לשם קדושת השם (לעיל פ"א, ה"ט). (17) שדין של יתר כדין החסר (לעיל פ"ז, ה"טז). (18) וכל אות צריכה להיות מוקפת עור מכל רוחותיה (לעיל פ"א, ה"ט). (19) שנמחקה לגמרי. (20) שמתחילת הכתיבה היתה דומה לאות אחרת. (21) ע"י נקב, תדמה לאות אחרת. (22) שנמחקה מקצתה ולפיכך תדמה לאות אחרת, כגון שנמחקה רגל הוא"ו והרי היא נראית כיו"ד. (23) ראה לעיל פ"ח, סוף ה"ד. (24) שכתב פתוחות - סתומות, וסתומות - פתוחות, כמבואר לעיל פ"ח, ה"א-ג. (25) "שירת הים" ו"האזינו", הנכתבת בצורה מיוחדת, כמבואר לעיל פ"ח, סוף ה"ד. (26) שנתן בו ריוח באמצע השיטות, ופסולו מבואר לעיל פ"ז, ה"א. (27) אלא בגידי בהמה טמאה, ופסול עד שיתירן ויתפרן כהלכה (לעיל פ"ט, ה"ג). (28) והעירו המפרשים שיש עוד פסול, ורבינו בעצמו הביאו לעיל (פ"א, ה"טז): "כתב מקצת השם בשיטה ומקצתו תלוי - פסול". ובתשב"ץ ח"ג סימן רע"ד, העיר ע"ז שבלי ספק שכחו רבינו למנותו כאן.

- 1 ב. ספר-תורה פשר, נוהגין בו קדשה יתרה וכבוד
- 2 גדול²⁹. ואסור לאדם למכר ספר-תורה, אפלו אין
- 3 לו מה יאכל³⁰, ואפלו היו לו ספרים רבים, ואפלו
- 4 יש ישן לקח בו חדש. לעולם אין מוכרין ספר-
- 5 תורה, אלא לשני דברים: שילמד תורה בדמיו³¹, או
- 6 שישא אשה בדמיו³²; והוא³³, שלא יהיה לו דבר
- 7 אחר למכר³⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~
 "או שישא אשה בדמיו."

דין זה תלוי בשני אופני ההסבר במצות "פרו ורבו", לשיטת הרמב"ם מצות "פרו ורבו" בזקנותו היא המשך ישיר לחיוב העיקרי של מצות "פרו ורבו" שגם לאחר שקיים מצוה זו יש עליו חיוב מדברי סופרים לא ליבטל ממצוה זו גם בזקנותו. אבל לאופן השני החיוב בעת זקנותו ואחר שהיו לו בן ובת הוא חיוב בפני עצמו ואינו המשך לחיוב העיקרי. ומכאן הנפק"מ לדין מכירת ספר תורה בשביל לישא אשה: אם הוא דין בפני עצמו הרי קיים כבר מצות "פרו ורבו" ואסור למכור ספר תורה לשם כך, אבל לשיטת הרמב"ם שהוא חיוב תמידי והמשך למצות פו"ר, יש לו למכור ספר תורה כדי לישא אשה בת בנים גם אם קיים כבר מצות פו"ר.

(58) ברכות כה, ע"ב. (59) חדר אחר. (60) שם, כו, ע"א.

(61) ברכות כב, ע"א. ראה תוספתא אהלות פ"ד שאין ס"ת מקבל טומאה. והשווה דברי רבינו לעיל הל' קריאת שמע פ"ד, ה"ח. (62) כמו שאמרו בסוכה כו: לענין תפילין.

63) ע"י האדם הנושא. (64) קידושין לג, ע"ב: "מפני לומדיה עומדין, מפניה לא כל-שכן". (65) אבל אם עמד רק לנוח, דינו כמהלך הואיל ואין עמידתו עמידת קבע (כסף-משנה). (66) כמו שאמרו (קידושין שם): "נשיא עובר, עומד מלפניו מלוא עיניו, ואינו יושב עד שישב במקומו, שנאמר: והביטו אחרי משה עד בואו האהלה". ויש אומרים: שהוא-הדין בשומע את קולו אע"פ שאינו רואהו - חייב לעמוד, כי כן מציינו ברב יוסף שעמד כששמע קול צעדי אמו, אמר: אקום מלפני השכינה (קידושין לא:). וממנע זה נהגו לעשות פעמינים בכתר תורה ('בית יוסף' יו"ד סי' רפב, בשם רבינו מנחם).

67) את המקום. ובכת"י התימנים, הנוסח: "ולכבד את המקום". 68) עשרת הדברות הכתובים על לוחות הברית המונחים בארון שבקודש הקדשים, כמפורש במלכים-א ח, ט. 69) שגם בכל ספר-תורה נמצאות עשרת הדברות.

48) ספר הכתוב בו רק חומש אחד בלבד, ועשוי בגליליה כעין ס"ת. (49) מגילה כז, ע"א. ונביאים וכתובים, מותרים זה על זה (ר"ן, שם). (50) כשיתנם לחבירו, אל יתנם לו בזריקה (עירובין צח.). (51) קלף או נייר שכותבים עליו שמות קדושים, כסגולה לרפואה וכדומה, והאדם קושרו לגופו ונושאו עמו תמיד, וכן מצינו במדרש 'במדבר רבה' פ"ב: "יהא הקמיע הזה עליך, שלא תשלוט בך עין רעה". (52) מקראות של רפואה (שבת ס: וברש"י). (53) שם, סא, ע"א.

54) כי גנאי הוא להכנס בס"ת במקומות מזוהמים אלה (סנהדרין כא:). (55) משום "לועג לרש", כי אין להתראות עסוקים במצוות לפני המתים, שאין בידם לקיים את המצוות, והכתוב אומר: לועג לרש חרף עושהו (משלי יז, ה), ואחיות ספר-תורה בזרועו (מבלי לקרוא בו) יש בה מצוה (ברכות יח.). ע"פ דברי הכסף-משנה בכונת רבינו. (56) כשהספר ערום בלי מטפחת (מגילה לב.). ויש מפרשים: "כשהוא ערום" - כשהאדם ערום, ראה לעיל פ"ד, הלכה ב'ג. וברבד"ב ח"ב סימן תשע"א הביא את שני הפירושים ולא הכריע ביניהם. (57) מנחות לב, ע"ב; ירושלמי ברכות פ"ג, ה"ה): "העשה רבוי אלעזר שהיה יושב על גבי מפסל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני י"ז תשרי – ספר אהבה – הלכות ציצית קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

על זה אומר הרמב"ם שהבטיחה תורה ליהודי המכבד אותה ומקיים אותה שיהיה "גופו מכובד על הבריות", והקפדתו על התורה לא תגרום לו שום היזק גם לא בעניינים הכי פשוטים הקשורים לגופו, ופשיטא שלא לנשמתו שעליה בוודאי אין לגוי כל שליטה.

בעניין כבוד ספר-תורה חייבות הנשים כמו האנשים, ומה שאין חייבות במצוות כתיבת ספר-תורה הוא לא מפני שאין שייכות לזה אלא כמו בחיובים אחרים שהתורה פטרה אותן כדי שיהיה להן הזמן הדרוש לשליחותן בחינוך הילדים – "תינוק הצריך לאמו" – לא הוטלו עליהם חיובים אחרים שהוטלו על האנשים.

אעפ"כ מוסיפה התורה עניין מופלא: בקשר למ"ע שהזמן גרמא, נאמר בכתבי האריז"ל ש"בעשות הזכר את המצוה... (האשה) נכללת עמו בעת שעושה אותה, וזה סוד מה שארז"ל אשתו כגופו דמיה".

יתרה מכך: מכיון שאיש ואשה הם "פלג גופא" הרי שגם טרם הנישואין מזהה האיש שהוא החתן המיועד את הכלה המיועדת במצוות שהוא מקיים, וכן בעניין כתיבת ספר תורה, הגם שאין חיוב על הנשים מ"מ הן זוכות לעילוי הנגרם מקיום המצוה על ידי האיש.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהוא העד הנאמן לכל באי עולם".

הלשון "כל באי עולם" מדבר לכאורה גם בבני נח, ויש לומר שמקורו של הרמב"ם מ'ספרי' ששם הלשון "כתר תורה מונח כדי שלא ליתן פתחון פה לבאי עולם כו' כתר תורה מונח לכל באי העולם" כולל גם אומות העולם. ואף שנכרי שלמד תורה חייב מיתה (הלכות מלכים פ"ה ה"ט) הרי זה רק בנוגע ללימוד תורת מצוות של ישראל, אבל בלימוד המצוות של בני נח, אמרו חז"ל "שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול".

על-פי לקוטי שיחות חלק כ"ז 246 והערה 74

(75) על החמור (הגר"א יו"ד סי' רפב). (76) ברכות יח, ע"א. (77) כמו שאמרו (שם, כג) לענין תפילין. (78) ובמסכת סופרים (פ"ג, ה"א) שנינו: "לא יתן אדם ספר-תורה על ארכובותיו, ושני אציליו (מרפקיו) עליה". (79) על כריתת הברית בין ישראל לאביהם שבשמים. (80) אבות פ"ד, מ"ו. (81) שנאמר (שמואל-א ב, ל): כי מכבדי אכבד וכוזי יקלו. והפך רבינו סדר המשנה שבאבות, כדי לסיים את הל' ס"ת בדבר טוב, כמנהגו בסוף כל הלכה. נגמרו הלכות ספר תורה ברחמי שמיא.

יום שני י"ז תשרי ה'תשפ"א

הלכות ציצית

מצות עשה אחת, והיא: לעשות ציצית על פנפי

12

הקסות¹.

13

וכשם שמצוה לכבד את ארון ברית ה' על הלוחות שבתוכו, כן מצוה לכבד המקום המיוחד לספר-תורה (ביאורי הגר"א, ליו"ד סי' רפב). (70) קל-יחומר מרבו, שאמרו (עירובין צט.): "הרק בפני רבו, עליו הכתוב אומר (משלי ח, לו): כל משנאי אהבו מות". (71) ככתוב (שמות כ, כו): אשר לא תגלה ערותך עליו, ואם במזבח כך, בספר-תורה על-אחת-כמה-וכמה. (72) כנוסח כת"י, 'מעשה רוקח' ועוד. ובנוסח אחר: יפשיט. וראה רש"י לכתובות קח: שהיה דרך בזיון. (73) כמו שמצינו ביומא נג. "תלמיד הנפטר מרבו, אל יחזיר פניו וילך אלא מצדד פניו והולך". (74) שאז הוא נידון כברשות אחרת (ברכות כה:). והרבנים העומדים ודורשים ואחוריהם לארון הקודש – אין בזה איסור, כיון שהס"ת מונח בארון הרי הוא כברשות אחרת (ט"ז יו"ד סי' רפב סק"א).

1 **יא. הִיָּה מְהֵלֵךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְסִפְר־תּוֹרָה עִמּוֹ,**
2 **לֹא יִנִּיחַ סִפְר־תּוֹרָה בְּתוֹךְ הַשֶּׁק, וְיִנִּיחֶנּוּ עַל-גִּבִּי**
3 **הַחֲמור וְיִרְכַּב עָלָיו⁷⁵; וְאִם הִיָּה מִתְפַּחַד מִפְּנֵי**
4 **הַגָּבִימִם - מִתְרַבֵּץ⁷⁶; וְאִם אֵין שָׁם פֶּחַד - מִנִּיחוֹ**
5 **בְּחִיקוֹ⁷⁷ כְּנֶגֶד לְבוֹ, וְהוּא רוֹכֵב עַל הַבִּהְמָה וְהוֹלֵךְ.**
6 **כָּל מִי שִׁיוֹשֵׁב לִפְנֵי סִפְר־תּוֹרָה, יֵשֵׁב בְּכֶבֶד-רֹאשׁ,**
7 **בְּאִמְקָה⁷⁸ וּפֶחַד, שֶׁהוּא הָעֵד הַנֶּאֱמָן לְכָל בָּאֵי**
8 **עוֹלָם⁷⁹, שְׁנֵאָמַר: "וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד". וְיִכְבְּדוּהוּ**
9 **כְּפִי כְחוֹ. אָמְרוּ חֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים⁸⁰: כָּל הַמְחַלֵּל**
10 **אֶת הַתּוֹרָה, גּוֹפּוֹ מְחַלֵּל עַל הַבְּרִיּוֹת; וְכָל הַמְּכַבֵּד**
11 **אֶת הַתּוֹרָה, גּוֹפּוֹ מְכַבֵּד עַל הַבְּרִיּוֹת⁸¹.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"...כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות"

צריך להבין: איך יתכן שאחרי כל האריכות על גדולתה וקדושתה של התורה, מסיים שכדי שיתכבד האדם, עליו לכבד את ספר התורה, והלא גם מי שאינו יהודי מבין שיש לכבד את התורה שהיא תורתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו ועאכ"כ שהוא דבר המובן לכל יהודי ואעפ"כ מביא הרמב"ם את הטעם שע"ז יתכבד האדם.

ובפרט שנקט הלשון "גופו מכובד כו'" והלא הכל מבינים שעיקרו של אדם היא נשמתו ולא גופו, ומדוע מדגיש כבוד גופו. ויתירה מכך כתב שיהיה גופו מכובד על הבריות שהלשון "בריות" מדבר בדרגה הנמוכה ביותר בבני אדם, שכל מעלתם היא שנבראו על ידי הקב"ה.

והביאור: כאשר מצווים על יהודי לכבד את התורה אין צריכים לשום טעם, והוא אכן מבין שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה. אלא, שיש אפשרות שבזמן הגלות ש"אתם המעט מכל העמים" כשיקפיד על דברים הקשורים עם כבוד התורה יגרום לו הגוי קשיים בפרנסה, ובפרט כאשר מדובר על "בריות" היינו אנשים פשוטים שאין בהם לא שכל ולא מידות טובות ואין להם שום מושג בעניינים רוחניים אינם יכולים לסבול אנשים העסוקים ברוחניות, כי הם הגורמים להם להרגיש את הריקנות שלהם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"לעשות ציצית על כנפי הכסות."

את 'ספר אהבה' בכלל, סידר הרמב"ם באופן שמתחיל במצוה היותר תדירה (ק"ש שהיא פעמיים ביום מהתורה) ומסיים בהלכות מילה שהיא הפחות תדירה, וזמנה הוא פעם אחת בחיים.

לכן גם סידר הלכות ציצית לפני הלכות ברכות, הגם שרק בגד שיש בו ארבע כנפות חייב בציצית, כי כוונת המצוה מפורשת בתורה "וזכרתם את כל מצוות ה' גו'" וזכירה זו שייכת לכל היום כולו.

עניין זה מתבטא גם בכותרת להלכות ציצית שלא הוסיף התנאי שרק כסות שיש לה ארבע כנפות חייבת, כפי שכתב בכותרת להלכות ברכות ש"אינו חייב מן התורה אלא-אם-כן שבע".

על-פי דברי רמב"ם חלק ל"ט עמוד 27 הערה 55

(1) שנאמר (במדבר פרק טו, פסוק לח): ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם. משרשי המצוה: למען נזכור כל מצוות ה' תמיד, ואין דבר בעולם יותר טוב לזיכרון כמו נושא חותם אדוניו קבוע בכסותו אשר יכסה בה תמיד, וזה שנאמר בה: "וזכרתם את כל מצוות ה'". ואמרו במדרש רבה (פרשת קורח): מלת ציצית תרמוזו לתרי"ג מצוות ("ציצית" עולה ת"ר) בצירוף שמונה חוטים שבציצית וחמישה קשרים שבה (החינוך מצוה שפ"ו).

ובאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) ציצית מהי; ואם מניין החוטים מן התורה; שהתכלת והלבן אינן מעכבות זו את זו ושתיהן מצוה אחת הן; מעשה הציצית וכריכתה; דין "תעשה ולא מן העשוי".

- 1 א. ענף שעושין על פנה הבגד² ממין³ הבגד, הוא
- 2 הנקרא ציצית. מפני שהוא דומה לציצית⁴ של ראש,
- 3 שנאמר: "ויקחני בציצית ראשי". וזה הענף הוא
- 4 הנקרא לבן, מפני שאין אנו מצוין לצבעו. ואין
- 5 לחוטי הענף מנין מן התורה⁵.

(2) היוצא ממנה כענף היוצא מן העץ. (3) שאם הבגד של צמר, גם הציצית מחוטי צמר, ואם של פישתן, גם ציציתו של פישתן, ראה לקמן (פרק ג, הלכה ה). (4) שיער (מנחות דף מב עמוד א). (5) אבל מדברי סופרים יש להם מניין, כמו שמבואר בסמוך (הלכה ו). וראה (סנהדרין דף פח עמוד ב).

- 6 ב. ולוקחין חוט צמר שנצבע כעין הקריע⁶, וכורכין אותו על הענף; וחוט זה הוא הנקרא תכלת. ואין
- 7 למנין הקריכות שכורף חוט זה שעור מן התורה.

(6) ופרטי צביעתו מפורשים לקמן (פרק ב, הלכה ב).

- 9 ג. נמצאו במצוה זו שני צוויים: שיעשה על הפנה
- 10 ענף יוצא ממצוה, ושיכרך על הענף חוט תכלת,

- 11 שנאמר: "ועשו להם ציצת, ונתנו על ציצת הפנה
- 12 פתיל תכלת".

- 13 ד. והתכלת אינו מעכב את הלבן, והלבן אינו מעכב את התכלת. פיצד? הרי שאין לו תכלת, עושה לבן לבדו; וכן אם עשה לבן ותכלת, ונפסק הלבן ונתמעט עד הפנה ונשאר התכלת לבדו - פשר⁷.

(7) (מנחות דף לח עמוד ב). אבל אם הטיל מתחילה חוט של תכלת בלי חוטי לבן לא יצא, שנאמר: "ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת" - אין התכלת באה אלא עם הלבן (כסף משנה).

- 17 ה. אף-על-פי שאין אחד מהן מעכב את חברו, אינן שתי מצות⁸, אלא מצות עשה אחת. אמרו חכמים הראשונים: "והיה לכם לציצת" - מלמד, ששניהם מצוה אחת. וארבע ציציות מעכבות זו את זו, שארבעתן מצוה אחת. והלובש טלית שיש ביה לבן או תכלת⁹ או שניהם פאחד, הרי קיים מצות עשה אחת¹⁰. אמרו חכמים הראשונים¹¹: והיה לכם לציצית - מלמד ששניהם מצוה אחת, וארבע ציציות¹³ מעכבות זו את זו, שארבעתן מצוה¹⁴ אחת.

(8) כמו תפילין של יד ושל ראש הנמנות לשתי מצוות נפרדות, במניין תרי"ג מצוות, מפני שאינן מעכבות זו את זו, ראה לעיל הלכות תפילין פרק ד, הלכה ד. (9) אחרי שנפסק הלבן ונשארה התכלת לבדה. (10) ואין זה דומה לתפילין של יד ושל ראש שהלובשן קיים שתי מצוות מפני שלבישתן היא על ידי שני מעשים נפרדים, לבישתן זה לחוד, ושל זה לחוד, בעוד שלבישתן טלית שיש בה לבן ותכלת, אינה אלא מעשה אחד. והשווה דברי רבינו בספר המצוות (עשה י"ד). נוסחתנו בנוסח כתב יד התימנים, ובנוסח אחר נשתררב משפט זה לסוף ההלכה. (11) "ספרי" פרשת שלח (הובא ב"מגדל עוז") ובספרי שלפנינו איננו. ומצאתיו ב"ספרי זוטא". (12) בלשון יחיד, ולא "והיו". (13) שבארבע כנפות הבגד. (14) (מנחות דף לו עמוד ב). ולפיכך אסור יהיה לצאת בשבת בטלית המצויצת בשלוש כנפיה, כי אין כאן מצוה אלא משא בעלמא.

- 27 ו. פיצד עושין את הציצית? מתחיל מזורית של טלית, שהיא סוף הארוג, ומרחיק ממנה לא יותר על שלש אצבעות למעלה¹⁵, ולא פחות מקשר גודל¹⁶, ומכניס שם¹⁷ ארבעה חוטיין וכופלן באמצע¹⁸. נמצאו שמונה חוטים משלשליין¹⁹ תלויין מן הקרן. וארבע החוטים השמונה, אין פחות מארבע אצבעות²⁰. ואם היו יותר על פן, אפלו אמה או שתים, פשריין²¹. וכל האצבעות בגודל²². ויהיה אחד משמונה החוטים חוט תכלת²³, והשבעה לבנים.

(15) שלמעלה מזה אינה נקראת כנף. (16) (שם דף מב עמוד

(רש"י שם). (32) בלתי כרוך (מנחות שם). (33) (שם, דף מב עמוד א).

ט. העושה לכן בלא תכלת, לוקח אחד משמונה החוטין, וכורך אותו על שאר החוטין עד שלישן, ומניח שני שלישיתו ענף. וכריכה זו, אם רצה לכוף אותה חליות חליות פנין שפורף בתכלת - הרשות בידו, וזה הוא מנהגנו. ואם רצה לכוף בלא מנין חליות - עושה³⁴. כללו של דבר: תפנון להיות הפרוף שליש והענף שני שלישים. ויש מי שאינו מדקדק בדבר זה בלבד. ואם פרף הלכן על רב החוטין, או שלא כרף אלא חליא אחת - פשעה³⁵.

(34) שלא הקפידו בכריכת חוליות אלא בתכלת. (35) ובלבד שיהיה בהם גדיל וענף, אבל אם כרך את כולה - פסולה. וב"ספרי" פרשת שלח דרשו: "ועשו להם ציצית" יכול יעשה כולה ענף (כמשמעות לשון ציצית), תלמוד לומר: גדילים תעשה לך, אין גדיל אלא עבות, יכול יעשה כולה גדיל, תלמוד לומר: ציצית, הא כיצד? גדיל יוצא מהכנף, וענף יוצא מהגדיל. ואנו נוהגים לעשות חמישה קשרים כפולים וארבעה אווירים ביניהם, אוויר הראשון - שבע כריכות, השני - שמונה, השלישי - אחת עשרה, הרביעי - שלוש עשרה (שולחן ערוך סימן יא).

י. אחד חוטי לכן ואחד חוטי תכלת, אם רצה לעשות שזורין, עושה³⁶. אפילו היה החוט כפול משמונה חוטין ושזור עד שנעשה פתיל אחד, אינו נחשב אלא חוט אחד.

(36) ואנו נוהגים לעשותם שזורים (שולחן ערוך אורח חיים שם, סעיף ב), על פי ה"ספרי" פרשת שלח, אמרה תורה: תן תכלת ותן לבן, מה תכלת שזורה, שנאמר בה: "פתיל" - שזור כעין פתילה - אף לבן שזור. וראה במוספנו "תשובות רבינו".

יא. חוטי הציצית, בין לכן בין תכלת, צריכין טויה³⁷ לשם ציצית³⁸. ואין עושין אותן, לא מן הצמר הנאחז בקוצים פשהצאן רוכצין ביניהם, ולא מן הנימין³⁹ הנתלשין מן הבהמה, ולא משויירי שת⁴⁰יאוהג משייר בסוף הפגד, אלא מן הגזה של צמר או מן הפשתן. ואין עושין אותן מצמר הגזול⁴¹, ולא משל עיר הנדחת⁴², ולא משל קדשים⁴³. ואם עשה - פסול. המשתחוה לבהמה⁴⁴ - צמרה פסול לציצית⁴⁵. אכל המשתחוה לפשתן הנטוע⁴⁶, הרי זה כשר, שהרי נשתנה⁴⁷.

(37) עשיית החוטים מגיזת הצמר וכדומה. (38) שיאמר בתחילת הטווייה שהוא טויה לשם ציצית, שנאמר: "גדילים תעשה לך" - לך לשם חובך (סוכה דף ט עמוד א). (39) שערות. (40) חוטי האורך שבאריג. וטעם פסולם: משום שנאמר: "ציצית הכנף" - ממין הכנף, ושלשה מינים אלה אינם ראויים לעשות מהם בגד, שהם פסולת הצמר, ואין בגד נעשה מכמותם ("המאור הקטן") למסכת סוכה דף ט

א). השיעור שמפרק הראשון שבאצבע גודל עד סוף הציפורן למטה, שנאמר: "על כנפי בגדיהם", צריך שתהא הציצית תלוייה על הקרן (ולא בסוף הקרן ממש). (17) דרך נקב. (18) שנאמר: גדילים תעשה לך (דברים פרק כב, פסוק יב) דרשו חז"ל (מנחות דף לט עמוד ב): "גדיל - שניים (שאין גדיל פחות משניים), גדילים - ארבעה", שישם ארבעה חוטים בחור הטלית, ולכשיכפלים ויעשה מהם גדילים, יהיו שמונה (רש"י שם). גדיל - עבות וקלוע, "מעשה עבות" (שמות פרק כח, פסוק יד) מתרגם אונקלוס: "עובד גדיל" וכן (מלכים א פרק ז פסוק יז): גדילים מעשה שרשרות. (19) תלויים כלפי מטה. (20) ברחבן. (21) ואנו נוהגין לעשות אורך הציצית י"ב אצבעות, שליש מהן גדיל ושני שלישים ענף (הגהות מיימוניות). (22) (מנחות דף מא עמוד ב). וראה לעיל הלכות ספר תורה פרק ט, הלכה ט. (23) שחוט אחד צבוע חציו תכלת, וחציו השני נשאר לבן. וראה במוספנו "תשובות רבינו".

ז. ולוקח חוט אחד מן הלכן, וכורך בו פריכה אחת על שאר החוטין בצד הפגד²⁴, ומניחו; ולוקח חוט התכלת, וכורך בו שתי פריכות בצד הפריכה של לכן וקושר; ואלו השלש פריכות הם הנקראין חליא. ומרחיק מעט, ועושה חליא שניה בחוט של תכלת לבדו; ומרחיק מעט, ועושה חליא שלישית, וכן עד חליא אחרונה²⁵, שהוא כורך בה שתי פריכות של תכלת²⁶ וכריכה אחרונה של לכן. מפני שהתחיל בלבד, מסים בו, שמעלין בקדש ולא מורידין²⁷. ולמה נתחיל בלבד? כדי שיהא סמוך לנפך מינה²⁸. ועל דרך זה הוא עושה בארבע הכנפות²⁹.

(24) בשפתו. (25) ראה בסמוך הלכה ח. (26) לפי שמצוות תכלת שיהיה הפתיל כולו תכלת, לפיכך אינו כורך מהלבן אלא כריכה אחת בלבד סמוכה לכנף והשאר תכלת (מדברי "תשובות רבינו"). (27) מכיוון שהתחיל בלבד משום חשיבותו, שהקדימו הכתוב, אם לא יסיים בו יוריד בזה חשיבות סוף הציצית מתחילתה (מנחות דף לט עמוד א). (28) ורוב הטליתות לבנות הן, והתורה אמרה: "ציצית הכנף פתיל תכלת" - מין כנף תחילה ואחריו תכלת (שם). (29) סדר זה נמצא גם בספר המצוות להגאון רבי שמואל בן חפני הכהן ואחריו נמשך גם רבינו. ראה במוספנו "תשובות רבינו".

ח. במה חליות הוא עושה בכל כנף? לא פחות משבע³⁰, ולא יותר משלש עשרה³¹. וזו היא מצוה מן המבחר. ואם לא כרף עליה אלא חליא אחת - פשעה. ואם פרף התכלת על רב הציצית - פשעה. ונוי התכלת - שיהיו כל החליות בשליש החוטין המשלשלין, ושני שלישיהן ענף³². וצריך לפרדו, עד שיהא בציצית שער הראש³³.

(30) כנגד שבעה רקיעים. (31) יחד עם שישה אווירים שבין רקיע לרקיע (מנחות דף לט עמוד א). ולפי שתכלת דומה לרקיע מדמה סידורה לסידור הרקיעים כדי לזכרנו לטובה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עמוד א). (41) (סוכה שם). שנאמר: "ועשו להם ציצית" - משלהם. (42) שהודחו יושביה לעבוד עבודה זרה. ראה (דברים פרק יג, פסוקים יד-יח). מפני שרכוש עיר הנידחת עומד לשריפה והרי הוא כשרוף, ואין בו שיעור, וציצית צריכה שיעור, כמבואר לעיל הלכה ו' (כסף משנה, וראה חולין דף פט עמוד ב). ויש מפרשים, על פי הירושלמי סוכה (פרק ג, הלכה א) שכל דבר האסור בהנאה אינו נקרא "שלכם" ולפיכך לולב של עיר הנידחת פסול, וגם ציצית של עיר הנידחת - אינה מ"שלכם" והתורה אמרה: "ועשו להם" - משלהם (הגהות אדר"ת). (43) מבהמת הקדש, או צמר שהקדישו להקדש, ואין זה "שלכם" כי זה שייך לגבוה. ראה (סוכה דף לה עמוד א). (44) שעשאה עבודה זרה. (45) אף על פי שאין הבהמה נאסרת להדיוט, כי אין "נעבד" בבעלי חיים, ראה הלכות עבודה זרה פרק ח, הלכה א, אבל לצרכי מצוה נאסרת, כי גנאי הוא לעבוד את ה' בנעבד לעבודה זרה (עבודה זרה דף מז עמוד א בעיני א שלא נפשטה, והולכים להחמיר). (46) כשהוא מחובר ונקרא עץ. (47) שעשאו חוטים, וחלף שמו הקודם ממנו, ומתוך שאין "נעבד" במחובר - להדיוט, מותרים שינויו אפילו לצרכי מצוה (שם), "המשתחוה לקמה, חיטה מותרת למנחות". וראה "מגן אברהם" אורח חיים סימן י"א, סעיף קטן י"ב). והשווה דברי רבינו בהלכות איסורי המזבח פרק ג, הלכה י"ד.

יב. ציצית שעשה אותה פותי, פסול, שנאמר: "ידבר אל בני ישראל" ועשו להם ציצת". אכל אם עשה אותה ישראל בלא כונה⁵⁰ - פשוטה⁵¹. וציצית שנעשה מן העשוי מקדם, פסול.

(48) שתלאם בבגד ועשה קשריהם. (49) (מנחות דף מב עמוד א) "בני ישראל יעשו ולא גויים" ובנוגע לטוויית החוטים, ודאי שפסולה על ידי גוי, כי צריכה להיות לשם ציצית, וכבר פסק רבינו לעיל הלכות תפילין (פרק א, הלכה י"א) "שכל דבר הצריך מעשה לשמו, אם עשהו הגוי פסול". (50) שתלה בבגד, וקשר קשריה שלא לשם ציצית. (51) שאין אנו מצריכים "לשמה" אלא בטווייה בלבד, כי אם גם העשייה צריכה לשמה, למה לנו פסוק מיוחד למעט גוי מעשייתה, הרי מלבד זה פסול מפני שאינו מחשב בה לשמה, מוכח מזה שאין העשייה דורשת כוונה לשמה (כסף משנה).

יג. כיצד? הביא כנה⁵² שיש בה ציצית ותפרה על הבגד, אפלו יש באותה הכנה אמה על אמה⁵³, פסול, שנאמר: "ועשו להם ציצת" - לא מן העשוי, שהרי זה דומה למי שנעשית מאליה⁵⁴. ומתיר להתיר ציצית מבגד זה ולתלותם בבגד אחר⁵⁵, בין לבן בין תכלת.

(52) מטלית אחרת. (53) שהיא למעלה משיעור "כנה" שאינו אלא שלוש אצבעות, וציציותיה לא נתבטלו כמו שמבואר בסמוך הלכה י"ח. (54) (מנחות דף מא עמוד א). שהרי לא עשה את הציצית בבגד זה. ורש"י (שם) מפרש: משום שנאמר "על כנפי בגדיהם" וכנה זו לא הייתה מבגד

יד. תלה החוטין בין שתי כנפים, מזו לזו⁵⁶, וקשר כנה זו פה לכתה וכן זו פה לכתה, ואחר כך⁵⁷ חתך באמצע ונפרדו זה מזה - פסול; שהרי בעת שקשרן היו פסולין, לפי ששתי הכנפים מערות⁵⁸ זו בזו בחוטין שביניהן⁵⁹, ובשעה שפסקן נעשו שתי ציציות - נמצא עושה מן העשוי⁶⁰.

(56) שהכניס ארבע חוטים ארוכים כשיעור שתי ציציות, ראשם אחד בכנה זו, וראשם השני בכנה השנייה, ונמצאו החוטים בין שתי הכנפיים לרוחב הטלית, וכך קשרם בעודם מחוברים. (57) אחרי שקשרם. (58) מחוברות. (59) והתורה אמרה: "על ציצית הכנה" לכנה אחת, ולא לשתיים כאחד. (60) מקודם (סוכה דף יא עמוד א).

טו. הטיל ציצית על הציצית⁶¹ - אם נתפון לבטל את הראשונות⁶², מתיר הראשונה או הותכה וכשרה⁶³; ואם נתפון להוסיף, אף-על-פי שחתך אחת משתייהן⁶⁴, הרי זו פסולה⁶⁵, שהרי כשהוסיף, פסל את הכל, וכשהתיר או חתך התוספת, נמצא השאר נעשה מן העשוי, שעשיתו הראשונה פסולה היתה⁶⁶.

(61) שהייתה לו טלית מצויצת כהלכתה, והטיל בה ארבע ציציות נוספות. (62) כגון, שהשניות נאות יותר מהראשונות. (63) שהטלתו השנייה עשויה בהכשר ואין זה "מן העשוי". (64) אחרי שהוסיף. (65) כדין כל המוסיף גורע (סנהדרין דף פח עמוד ב) והתורה אמרה: לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם (דברים פרק ד, פסוק ב). (66) נפסלה בשעה שהוסיף עליה, וכל שכן אם חתך הראשונות והשאיר התוספת - שפסולה, שהרי תחילת עשייתה בפסול הייתה (מנחות דף מ עמוד ב).

טז. וכן המטיל לבעלת שלש⁶⁷, ואחר כך השלימה לארבע⁶⁸ והטיל לרביעית - פלה פסולה⁶⁹, שנאמר: 'תעשה', ולא מן העשוי.

(67) כנפיים. (68) שהוסיף עליה כנה רביעית. (69) ששלוש הראשונות נעשו שלא כמצוותן, כי טלית בעלת שלוש אינה חייבת בציצית (להלן פרק ג, הלכה ב) וכשחזר והוסיף עליה כנה רביעית - נשאר "מן העשוי" (מנחות שם). ובנוגע לכנה הרביעית - הדעת מחייבת שכשרה שהרי נעשית כהלכתה, וכן מפורש ב"שאלות דרב אחא גאון" פרשת שלח. אך מלשון רבינו: "כולה פסולה" יש לדייק שאף הרביעית פסולה. (וראה "מגן אברהם" אורח חיים סימן י', סעיף קטן ו).

יז. אין כופלין את הטלית לשנים, ומטילין ציצית על ארבע כנפיה כשהיא כפולה⁷⁰; אלא-אם-כן תפרה פלה⁷¹, ואפלו מרוח אחת.

תיבה זו. (5) כשהוא בהיר בלא עננים. מלשון הכתוב (שמות כד, י). ובמנחות מג, ב אמרו: "שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע לכסא הכבוד". ומתוך כך זוכר [האדם] את הקב"ה היושב על כסא הכבוד (רש"י). (6) פרט לתכלת האמורה בבגדי כהונה שאין בה כל החומרות האמורות כאן ('מרכבת המשנה'). (7) צמח שממנו עושים צבע כחול, ונזכר במשנה (שביעית פ"ז, מ"א). (8) לא שחור ממש, שהרי אינו כמראה הרקיע, אלא כחול כהה מאוד הדומה לשחור. (9) מנחות מ, ע"א. (וראה בבא-מציעא סא:). (10) שאמה עז ואביה איל. (11) בכורות יז, ע"א. שאין צמר אלא צמר רחלים, ולפיכך פסול הוא לתכלת שביציצת שאינה אלא מצמר. ושם דרשו: נאמר בתורה (דברים כב, יא) לא תלבש שעטנז צמר ופשתים, מה פשתן שלא נשתנה (שגדל מהאדמה), אף צמר שלא נשתנה, ורחל בת עז חל בה שינוי. ראה לקמן פ"ג ה"ב, ובביאורנו.

ב. כיצד צובעין תכלת של ציצית? לוקחין הצמר ושורין אותו בסיד. ואחר-כך מכבסין אותו עד שיהיה נקי, ומרחיחין אותו באהל¹² וכיוצא בו, כדרך שהצבעין עושין, כדי שיקלט את העין¹³. ואחר-כך מביאין דם חלזון, והוא דג שדומה עינו¹⁴ לעין התכלת¹⁵ ודמו שחור כדיו, ובים המלח¹⁶ הוא מצוי. ונותנין את הדם ליוהרה¹⁷, ונותנין עמו סממנין¹⁸, כמו הקמונא¹⁹ וכיוצא בהן, כדרך שהצבעין עושין, ומרחיחין אותו, ונותנין בו הצמר עד שיעשה כעין רקיע, וזו היא התכלת של ציצית²⁰.

(12) מין צמח, שמשתמשים בו לכביסה, ונזכר (שבת צא.). והזכתי בבור כפי (איוב ט, ל) מתרגם יונתן: "ודכאית באהל ידי. (13) הצבע. כל זה כתב רבינו מדעתו, ממה שידע במלאכת הצביעה (כסף-משנה). (14) מראה גופו (מנחות מד.). (15) כנוסח כתב-יד התימנים, וכן בדפוס מנטובה. ובנוסח אחר: לעין התכלת. (16) רבינו רגיל לקרוא לים התיכון "ים המלח", וכן כתב בסוף פירושו למשנה: ואני עליתי בספינה בים המלח". ודבר ידוע הוא שאין ספינות עוברות בים המלח, וכוונתו לים התיכון שעבר בו ממצרים לארץ ישראל. ובהיותו בדרך חיבר את פירושו למשנה, וכן הדבר מפורש בפירושו למשנה (כלים ט"ו, א) שקורא שם את הים ההולך מארץ ישראל לאלכסנדרה של מצרים - ים המלח. ואולי נקרא כן מפני שמימיו מלוחים, בניגוד למי נהר שמימיו מתוקים, וכן בערבית יקראו כל הימים הגדולים בשם "אל מלח". וכן הדבר מוכרח, שהרי אמרו (מגילה ו.): שהחלזון נמצא בחלקו של זבלון, וים המלח הלא כולו נמצא בחלקו של יהודה (יהושע טו)? אבל הים התיכון נפל בחלקו של שבט זבולון, כמפורש ביהושע יט, יא, וראה בראשית מט, יג (הגהות הרד"ל על הרמב"ם. וראה 'תורה תמימה' פרשת שלח, אות ק"ח). (17) דוד. (18) אבקות צבע. (19) עשב שמייבשים אותו וטוחנים אותו ומנקים בעפרו את הידים להעביר הזוהמא (נדה ט, ו וברע"ב שם). (20) מנחות מב, ע"ב.

(70) שמא תתפשט ונמצאו שתי ציציות של מקום הכפל באמצעיתה. (71) שאז לא תתפשט יותר ותמיד יהיו ציציותיה בארבע כנפיה (מנחות דף מא עמוד א).

יח. נפסק הפנף שיש בה ציצית חוץ לשלש אצבעות, תופרה במקומה; בתוך שלש - לא יתפרי. נתמעטה זוית של בגד שבין חוטי הציצית ובין סוף הארוג⁷³ - אפילו לא נשאר מן הארוג אלא פל שהוא, פשר⁷⁴. וכן אם נתמעטו חוטי הציצית - אפילו לא נשתיר מהם אלא פדי עניבה פשר⁷⁵. ואם נפסק החוט מעקר⁷⁶, אפילו חוט אחד, פסולה⁷⁷.

(72) שפחות משלושה אין בה שיעור כנף, ובטלו הציצית ממנה, וכשחזור ותופרה הרי הוא מן "העשוי מקודם" בפסול. אבל אם יטיל ציצית מחדש בכנף של התפירה - כשרה (מנחות דף מא עמוד א וכפירוש ה"נמוקי יוסף"). (73) שנרחב הנקב וירד הגדיל למטה. (74) אף על פי שלא נשאר בו כ"קשר גודל", ראה לעיל הלכה ו, כי אין אנו מקפידים עליו אלא בשעת העשייה (שם, דף מב עמוד א). שנאמר: "ועשו להם ציצית על כנפי" אין צריך "על כנף" אלא בשעת העשייה (קריית ספר). (75) (מנחות דף לח עמוד ב). ואפילו נפסק "הענף" לגמרי ולא נשתייר אלא כדי עניבה בגדיל (הגהות מיימוניות). ולדעת רש"י (שם דף לח עמוד ב) צריך שיהיה כדי עניבה ב"ענף". ומנהג העולם כדעת רש"י (בית יוסף אורח חיים סימן י"ב). (76) ממקום חיבורו בטלית. (77) (מנחות דף לט עמוד א). וכגון שכל הציצית ממין אחד, אבל ביש לו שני מינים - לבן ותכלת - אז אפילו אם מין אחד נפסק לגמרי ונשאר המין השני כשרה, כדברי רבינו לעיל הלכה ד: "ונפסק הלבן ונתמעט עד הכנף ונשארה התכלת לבדה - כשרה" (כסף משנה, וראה רדב"ז חלק ב "לשונות הרמב"ם סימן צ').

יום שלישי י"ח תשרי ה'תשפ"א

פרק שני

(1) צבע התכלת וסדר צביעתה; כיצד בודקים אותה לידע אם נצבעה כהלכתה; טלית שכולה תכלת מה דין ציציותיה.

א. תכלת האמורה בתורה בכל מקום² היא הצמר הצבוע בפתוך שבפחול³, וזו היא דמות הרקיע הנראית לעין השמש⁴ בטהירו של רקיע⁵. והתכלת האמורה בציצית⁶, צריך שתהיה צביעתה צביעה ידועה, שעומדת בפינה ולא תשתנה. וכל שלא נצבע באותה צביעה, פסול לציצית, אף-על-פי שהוא כעין הרקיע; כגון שצבעו באסטיס⁷ או בשחור או בשאר המשחירין⁸ - הרי זה פסול לציצית⁹. רחל בת עז¹⁰, צמרה פסול לציצית¹¹.

(2) בפרשת ציצית, ובבגדי כהונה (שמות כח, ו). (3) כצבע כחול המעורב בצבע לבן, והוא כחול בהיר (תפארת ישראל' בהקדמתו למשנה סדר מועד). פתוך - מעורב, ונזכר במשנה (נגעים א, ב). "בלולה בשמן" (ויקרא ב, ה) מתרגם יונתן: "פתיכא במשח". (4) בכת"י התימנים, אין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהָיָה חֲתוּמֵם³⁹ בְּשָׁנֵי חֲתוּמֹת⁴⁰, חוֹתֵם בְּתוֹךְ חוֹתֵם -
פְּשָׁרָה, בְּחוֹתֵם אֶחָד - פְּסוּלָה⁴¹.

(36) כפר או מושב, וביחוד בקרבת עיר, ככתוב (דה"א ד, לג): חצריהם אשר סביבות הערים. (37) שמצאו פסול בתכלתם (ע"ז לט). ושם הגירסא: "עד שתיפסל". (38) מתוך שתכלת דמיה יקרים, יזייף להחליפה. (39) סגור. (40) שני סימני הסגר עשויים באופן משונה, שלא כדרך סגירת שאר בני אדם. השווה הל' מאכלות אסורות (י"ג, ה). (41) ע"ז לט, ע"ב. שהוא חשוד לטרוח לזייף ולהחליפה (רש"י).

ז. הַמוֹצָא תְּכֵלֶת בְּשׁוּק, אֶפְלוּ מִצָּא חוּטִין פְּסוּקִין⁴²,
פְּסוּלָה⁴³; וְשׁוּרִין - פְּשָׁרָה⁴⁴. הַלֹּקֵחַ טְלִית מְצִינָה⁴⁵
מִן הַשּׁוּק מִיִּשְׂרָאֵל, הֵרִי הִיא בְּחֻקְהָ⁴⁶; מִן הַפּוֹתִי
הַתִּגְרָר⁴⁷ - פְּשָׁרָה⁴⁸, מִן הַהֲדוּט⁴⁹ - פְּסוּלָה⁵⁰.

(42) שאין דרך לחזור ולקשרם ולארוג מהם בגד, כי יש טורח בקשירתם. (43) חוששים שמא נצבעו לשם אריגת בגד ולא לשם ציצית (עירובין צו:). (44) כי אין דרך לארוג חוטים שזורים, ובוודאי לשם ציצית שזורו ונצבעו (שם). ובנוסח אחר, כתוב: "חוטין פסוקין ושורין פסולה". ראה מנטובה, ונציה ועוד. אבל כבר השיב רבינו בתשובתו, שטעה בזה וצויה לתקן ההעתיקות לפי הנוסח החדש. ראה במוספנו "תשובות רבינו". וברמב"ם דפוס וילנא הדפיסו את הנוסח המוגה והנכון. וכן בשאר הדפוסים המאוחרים. (45) עשויה בציצית. (46) שנעשית כהלכתה. (47) סוחר הקונה דברים ומוכרם. (48) שבוודאי קנאה מישראל מומחה, כי לא ירע לנפשו לקנות ולמכור דברים פסולים (מנחות מג.). (49) שאינו סוחר. (50) שם. שמא הוא בעצמו צבעה ושלא לשמה נצבעה, ואם חוטי לבן הם - שמא הוא טוואם, וציצית שעשאה גוי פסולה (נמוקי יוסף').

ח. טְלִית שֶׁהִיא כְּלָה אֲדָמָה או יִרְקָה או מִשְׁאָר צִבְעוֹנִין, עוֹשֶׂה חוּטִי לָבָן שֶׁלָּה פְּעִין צִבְעָה: אִם יִרְקָה - יִרְקִין, אִם אֲדָמָה - אֲדָמִין⁵¹. הֵיתָה כְּלָה תְּכֵלֶת - עוֹשֶׂה לָבָן שֶׁלָּה מִשְׁאָר צִבְעוֹנִין, חוּץ מִן הַשְּׁחוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאָה כְּתֵכֶלֶת⁵², וְכוּרָף עַל הַפֶּל חוּט אֶחָד תְּכֵלֶת⁵³, כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׂין בְּשָׂאֵר צִיצִיּוֹת שְׂאִינֵן צִבְעוֹנִין.

(51) מנחות מא, ע"ב. שנאמר: "על ציצית הכנף" שיהיו ציציותיה ממין הכנף, והעיד בעל היתוספות יום טוב' בפירושו 'דברי חמודות' על הרא"ש הל' ציצית, שראה בבית-הכנסת בקהילת פראג, ציצית ירוקה בחלומן ביצה בטלית-קטן של משי, שגם היא ירוקה בחלומן ביצה, והובאה מרגנשבורק, והיא היתה טליתו של הקדוש רבי שלמה מולכו הי"ד. (52) והתורה הקפידה על שני מראות בציצית (מנחות מא:). (53) כמפורש לעיל פ"א, ה"ז.

ט. קָשָׂה עֹנֵשׁ מִי שְׂאִינוּ מְנִיחַ לָבָן יוֹתֵר מֵעֹנֵשׁ שֶׁלֹּא הֵנִיחַ תְּכֵלֶת, לְפִי שֶׁהִלָּכָן מְצוּי לִפְלֹ, וְהַתְּכֵלֶת אֵינָה

ג. הַתְּכֵלֶת שֶׁל צִיצִית צְרִיכָה צִבְעָה לְשִׁמָּה²¹. וְאִם צִבְעָה שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, פְּסוּלָה. וְהַיּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הַצִּבְעָה, אִם צִבְעָה בָּהּ מֵעֵט צֶמֶר לְבָדָקוֹ אִם הוּא יָפָה אִם לֹא - נִפְסָלָה הַיּוֹרָה כְּלָה²². אֲלֹא פִּיּוֹד יַעֲשֶׂה? לֹקֵחַ הַצִּבְעָה מִן הַיּוֹרָה בְּכָלִי קָטָן, וּמִנִּיחַ בּוֹ צֶמֶר שְׂבֻדָּק בּוֹ, וְשׁוּרָף אֶת שְׂבֻדָּק, שְׁהָרִי נֶצְבַּע לְבָדִיקָה²³, וְשׁוּפָף הַצִּבְעָה שְׂבֻדָּקִי שְׂבֻדָּק בּוֹ, שְׁהָרִי טֵעֵמ²⁴, וּפְסָלוֹ, וְצוּבַע הַתְּכֵלֶת בְּשָׂאֵר הַצִּבְעָה שֶׁלֹּא נִפְגַּם²⁵.

(21) לשם מצות ציצית. (22) שם, שנאמר (שמות כח, לא): כליל תכלת - שלא יהא דבר אחר (שאינו לשם ציצית) צבוע בה מתחילה. (23) ולא לשם ציצית, ופסול הוא לתכלת של ציצית, ולפיכך שורפים אותו שלא יבואו להשתמש בו לתכלת של ציצית. (24) עשה בו לנסיון, ופסול הוא לתכלת, כמבואר לעיל באות ג'. ובכת"י התימנים, הנוסח: פגמו ופסלו. (25) שלא צבעו בו שום דבר אחר.

ד. הַתְּכֵלֶת אֵינָה נִלְקַחֶת אֲלֹא מִן הַמִּמְחָה²⁶ - חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נֶצְבְּעָה שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה. אֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּלְקַחָה מִן הַמִּמְחָה - אִם נִבְדָּקָה²⁷ וְנִדְּעָה שֶׁנֶּצְבְּעָה בְּאֶחָד מִשְׁאָר צִבְעוֹנִין הַמְּשֻׁחֲרִים שְׂאִינֵן עוֹמְדִין²⁸, פְּסוּלָה.

(26) בקי בצביעתה ומוחזק בכשרות (מנחות שם). (27) במקרה, אבל לכתחילה אין צורך לבדקה. (28) מתקיימים, ראה לעיל ה"א.

ה. פִּיּוֹד בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ עַד שְׂיֻדַּע אִם נֶצְבְּעָה כְּהִלְכָתָהּ אִם לֹא? לֹקֵחִין תִּבֵּן וְיִירֶר²⁹ שֶׁל שְׂבֻלֹל³⁰ וּמִי-יִגְלִים שֶׁנִּתְחַמְצוּ אַרְבָּעִים יוֹם³¹, וְשׁוּרִין הַתְּכֵלֶת בְּכָלִן מַעַת לַעַת - אִם עֲמָדָה כְּעִנְיָה³² וְלֹא כְּהֵתָה, כְּשֶׁרָה. וְאִם כְּהֵתָה, לֹקֵחִין בָּצָק שֶׁל שְׁעוֹרִין שְׂמַעְפֻּשִׁין³³ אוֹתוֹ לְמוּרָס³⁴, וְנוֹתֵנִין אֶת זֶה הַתְּכֵלֶת שֶׁנִּשְׁתַּנְּתִּית בְּתוֹכוֹ, וְאוֹפֶה הַבָּצָק בְּתַנּוּר, וּמוֹצִיאִים הַתְּכֵלֶת מִן הַפֶּת וְרוֹאִין אוֹתָהּ; אִם כְּהֵתָה מִמָּה שֶׁהֵיתָה - פְּסוּלָה; וְאִם הוֹסִיף עֵינָה וְהִשְׁתַּחֲרָה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהֵיתָה קִדְּם הָאֶפֶיָה - כְּשֶׁרָה³⁵.

(29) נזול. (30) מין שרץ רך, הגדל בתוך נרתיק קשה, כמו "שבולל תמס יהלוך" (תהלים נח, ט). (31) שעברו עליהם ארבעים יום משיצאו מגוף האדם. (32) בצבעה. (33) מניחים אותו ימים רבים כדי שיחמץ הרבה. (34) מין דגים הכבושים במלח. (35) מנחות מג, ע"א. ושם נתנו סימן לזה: "שנוי שקר, שנוי אמת" המשנה דברו לרעה - הכל יודעים שרע הוא; המשנה דברו להוסיף עליו ולקיימו - הכל יודעים שכשר וטוב הוא.

ו. חֲצֵרֶה³⁶ שְׂמוּכָרִין בָּהּ תְּכֵלֶת, וְהֵיוּ מְחֻזְקִין בְּכִשְׁרוֹת - לֹקֵחִין מִמָּנָה סֵתָם וְאִין צָרִיף בְּדִיקָה, וְהָרִי הִיא בְּחֻקְהָ עַד שֶׁתִּחְשַׁד³⁷. הַמְּפָקִיד תְּכֵלֶת אֲצֹל הַפּוֹתִי - הָרִי זֶה פְּסוּלָה, שֶׁמָּא הִחֲלִיפָה³⁸; וְאִם הֵיתָה בְּכָלִי

1 **מְצוֹיָהּ בְּכָל מְקוֹם⁵⁴ וְלֹא בְּכָל זְמַן, מִפְּנֵי הַצָּבַע**
2 **שֶׁאֵמָרְנוּ⁵⁵.**

7 **לְשִׁמְרוֹ וְלִילָף עִמּוֹ. וְתִהְיֶה הַכְּסוּת שֶׁל צֶמֶר אוֹ שֶׁל**
8 **פֶּשֶׁתָּן בְּלִבָּד⁵.**

(2) שנאמר (דברים כב, יב): על ארבע כנפות כסותך.
(3) ראה בסמוך ה"ג. (4) מנחות מ, ע"ב. כי פחות מזה אינה נקראת כסות. (5) מפורש בסמוך ה"ב.

9 **ב. אֲבָל טְלִית שֶׁל שָׂאֵר מִיָּנִין, כְּגוֹן בְּגָדֵי מָשִׁי,**
10 **וּבְגָדֵי צֶמֶר-גֶּפֶן, וּבְגָדֵי צֶמֶר גְּמָלִים, וְצֶמֶר אֲרָנָבִים,**
11 **וְנוֹצָה⁶ שֶׁל עֲזִים, וְכִיּוֹצָא בָהֶן, אֵין חֵיבִין בְּמַצְוֹת**
12 **צִיצִית אֲלָא מִדְּבָרֵי חֻכְמִים⁷, פְּדֵי לְהַזְהִיר בְּמַצְוֹת**
13 **צִיצִית. וְהוּא, שֶׁתִּהְיֶה מְרַפֶּעַת אוֹ יוֹתֵר עַל אֲרָפֶעַ,**
14 **וְיִהְיֶה שְׁעוֹרָה פֶּשְׁעוֹר שֶׁאֵמָרְנוּ. שֶׁפֶּל הַבְּגָדִים**
15 **הָאֲמוּרִים בְּתוֹרָה סֵתָם, אֵינָם אֲלָא צֶמֶר וּפֶשֶׁתִּים**
16 **בְּלִבָּד⁸.**

(6) צמר של עזים קרוי נוצה, לפי שאינו רך כשאר צמר, וכן אין גוזזים אותו כשאר צמר אלא מורטים אותו (רש"י שבת כז; מנחות לט:). (7) כי צמר סתם אינו אלא של אילים ורחלים בלבד. וב'ירושלמי' (כלאים פ"ט, ה"א) דרשוה מפסוק, שנאמר (מלכים-ב ג, ד): ומישע מלך מואב היה נוקד והשיב למלך ישראל מאה אלף כרים ומאה אלף אילים צמר - אין לך קרוי צמר אלא צמר אילים ורחלים בלבד. (8) מנחות לט, ע"ב: "הואיל ונאמרו בתורה בגדים סתם (על כנפי בגדיהם), ופרט לך הכתוב באחד מהם צמר ופשתים (בטומאת נגעים ויקרא יג, מז: בבגד צמר או בבגד פשתים), אף כל צמר ופשתים".

17 **ג. "עַל אֲרָפֶעַ כְּסוּתָךְ" - בַּעֲלַת אֲרָפֶעַ וְלֹא**
18 **בַּעֲלַת שֵׁלֶשׁ. אִם-גֵּן, בַּעֲלַת אֲרָפֶעַ וְלֹא בַּעֲלַת**
19 **חֻמָּשׁ?⁹ תִּלְמֹד לֵאמֹר: "אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ¹⁰" - אֶפְלוּ**
20 **בַּעֲלַת חֻמָּשׁ אוֹ יוֹתֵר עַל זֶה. וְלָמָּה אֲנִי מְחִיב בַּעֲלַת**
21 **חֻמָּשׁ¹¹ וּפּוֹטֵר בַּעֲלַת שֵׁלֶשׁ, וּשְׁתִּיחָן אֵינָן בַּעֲלֵי**
22 **אֲרָפֶעַ כְּנָפֹת? מִפְּנֵי שֵׁשׁ בְּכָלֵל הַחֻמָּשׁ אֲרָפֶעַ¹².**
23 **לְפִיכָךְ¹³, כִּשְׁהוּא עוֹשֶׂה צִיצִית לְבַעֲלַת חֻמָּשׁ אוֹ**
24 **שֵׁשׁ, אֵינוֹ עוֹשֶׂה אֲלָא לְאֲרָפֶעַ כְּנָפִים הַמְּרַחֲקוֹת זו**
25 **מִזוּ¹⁴ מְאוֹתָן הַחֻמָּשׁ אוֹ הַשֵּׁשׁ בְּלִבָּד, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל**
26 **אֲרָפֶעַ כְּנָפֹת כְּסוּתָךְ¹⁵".**

(9) ולמה נאמר לעיל הלכה א', שחייבת בציצית?
(10) לרבות כל הראוי לכסות. (11) כגון שחתך מכנף אחת באלכסון ונעשו שתיים. (12) ואין בכלל שלש ארבע (מנחות מג:). (13) הואיל וחייבת בעלת חמש, מפני שאתה יכול לקיים בה: "על ארבע כנפות כסותך". (14) שסברא היא שהכנף המרוחקת מחברתה, היא הנקראת כנף ולא הסמוכה לחברתה. (15) אינו מטיל ציצית אלא על ארבע כנפות בלבד.

27 **ד. כְּסוּת שֶׁל בְּגָד וּכְנָפֶיהָ שֶׁל עוֹר¹⁶ - חֵיבָת; הִיא**
28 **שֶׁל עוֹר וּכְנָפֶיהָ שֶׁל בְּגָד - פְּטוּרָה¹⁷, שֶׁאֵין הוֹלְכִין**
29 **אֲלָא אַחֵר עֶקֶר הַכְּסוּת¹⁸. כְּסוּת שֶׁל שְׁנֵי שְׁתַּפְּיִן,**
30 **חֵיבָת, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל כְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם"; לֹא נֶאֱמַר**

(54) שם, מג, ע"ב: "משל למה הדבר דומה, למלך בשר-ודם שאמר לשני עבדיו: הביאו לי שני חותמות (סימני עבדות שתולים על העבדים), לאחד אמר: הבא לי חותם של טיט. ולאחד אמר: הבא לי חותם של זהב, ופשעו שניהם ולא הביאו. איזה מהם ענשו מרובה? הוי אומר, זה שאמר לו הבא חותם של טיט (שמצוי הוא) ולא הביא". (55) לעיל ה"ב. ורבינו בפירושו למשנה (מנחות ד, א) יאמר: "ואינו נמצא בידינו היום לפי שאין אנו יודעים לצבעו, שאין כל מין תכלת בצמר נקרא תכלת אלא תכלת ידועה, שא"א לעשותה היום, ועל כן אנו עושים בלבן לבדו". גם הרי"ף יאמר בהלכות ציצית: "והאידינא (וכעת) שאין לנו תכלת" וכו'. ובספר ה'חינוך' מצוה שפו, אומר: "וזה ימים רבים לישראל לא שמענו מי שזכה לתכלת בטליתו. וראה ב'טור' אר"ח סי' יא, ובשו"ע אר"ח סי' ט', שבזמן הזה אין לנו תכלת. אולם בתקופת האמוראים עדיין היתה התכלת מצויה כמו שמצינו במנחות (מב: ; מג.). והגאון ר' גרשון חנוך ליינר האדמו"ר מראדזין זצ"ל יאמר: שגם בימי הגאונים עדיין היתה מצוה תכלת נהוגת כמו שמצינו שרב נטרונאי גאון סידר הלכות ציצית בדיני תכלת (הובא בהשגות הראב"ד הל' ציצית פ"א, ה"ז) וכן מרן ה'כסף משנה' (שם) מביא דברי הגאון ר' שמואל בן חפני בענין תכלת, וידוע שהגאונים לא סידרו הלכות כ"אם הצריכות לשעתם, ולדעתם גם הרמב"ם בשעה שכתב את חיבורו "משנה תורה" כבר השיג את החלוצון והיתה לו תכלת, שהרי הוא מסמן בפרק זה פרטי החלוצון וסממני צבע התכלת, ומבאר דרכי עשייתו, ומיכן ידע אם לא השיגו וראה אותו? ולפיכך אינו מזכיר בחיבור זה על ביטול התכלת בימינו כמו שהזכיר זה בפירושו למשנה, שאז עוד לא ידעה (מאמר 'שפוני טמוני חול'). - אולם מדברי רבינו לעיל פ"א ה"ט, משמע שלא היתה לו תכלת. (המפרש). אף הוא התעורר בשנת ה'תרמ"ז, והשתדל להשיג את החלוצון, והחזיר את עטרת מצות התכלת ליושנה, ובימיו לבשו אלפי חסידיו טליתות עם ציצית של תכלת, ועדיין הם מחזיקים בה עד היום הזה, וויכוח גדול נתווכח הגאון הנ"ל עם גאוני דורו, וחיבר בענין זה ספרים רבים, שבהם הוא משיב תשובות סוערות לכל מתנגדיו, והם: "מאמר פתיל תכלת", "עין התכלת" ועוד.

יום רביעי י"ט תשרי ה'תשפ"א

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) איזה בגד חייב בציצית מן התורה; כסות של פשתן אם מטילין בה חוטי תכלת; מי הוא החייב בציצית; שהציצית - חובת האיש ולא חובת הטלית.

3 **א. כְּסוּת שֶׁחֵיב אָדָם לַעֲשׂוֹת בָּהּ צִיצִית מִן הַתּוֹרָה**
4 **הִיא כְּסוּת שֵׁשׁ לָהּ אֲרָפֶעַ כְּנָפִים², או יוֹתֵר עַל**
5 **אֲרָפֶעַ. וְתִהְיֶה מִדָּתָהּ - פְּדֵי שְׁתִּתְּפֶסֶה בָּהּ רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ**
6 **שֶׁל קָטָן⁴ הַמִּתְהַלֵּךְ לְבָדוֹ בְּשׁוּק, וְאֵינוֹ צָרִיךְ אַחֵר**

עשה' ואיך יבוא עשה' הקל וידחה 'לאו' החמור? ולפי הקדמתנו - תשובתה בצדה, שהאזהרה של 'לאו' נאמרה מתחלה על תנאי, שבמקום שתפגע ב'עשה' לא נהיה מזהירים עליה כלל" (מלשון רב נסים גאון לשבת קלג). (31) להטיל חוטי פשתן בכסות של פשתן, אבל כשעושה בה חוטי תכלת שאי אפשר לקיים בה מצות תכלת אלא ע"י שעטנו, בא עשה' של תכלת ודוחה 'לאו' של שעטנו, ואז גם חוטי לבן של צמר הותרו בה, הואיל ובין כך לא קיימנו את שניהם, הוא שהדגיש רבינו בתחילת ההלכה: "לברו בלא תכלת" (כסף-משנה), אלא שחכמינו גזרו בזה, כמבואר בסמוך ה"ז.

- ז. כסות של פשתן, אין מטילין בה תכלת, אלא עושין הלבן בלבד של חוטי פשתן; לא מפני שהציצית נדחית מפני השעטנו³², אלא גזרה מדבריהם³³, שמה ותפסה בה בלילה, שאינה זמן חיוב ציצית, ונמצא עובר על לא-תעשה בעת שאין שם מצות עשה³⁴, שחובת הציצית פיוס ולא בלילה³⁵, שנאמר: "וראייתם אתו" - בשעת ראייה. וסומא חייב בציצית; אף-על-פי שאינו רואה, אחרים רואין אותו.

(32) שכבר אמרנו: "עשה דוחה לא תעשה". (וראה יבמות ד.). (33) מדברי חכמים. (34) מנחות מ, ע"ב. (35) שם מג, ע"א.

- ח. מתר לאדם ללבוש ציצית בליילה, בין בהל³⁶ בין בשבת³⁷, ואף-על-פי שאינו זמנה; ובלבד שלא יברך. ומאימתי יברך על הציצית בשחר? משניפיר בין תכלת שבה ללבן שבה³⁸. וכיצד מברך עליה? "ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית³⁹". וכל זמן שתעטף בה פיוס, מברך עליה⁴⁰ קדם שיתעטף⁴¹. ואינו מברך על הציצית בשעת עשייתה⁴², מפני שסוף המצוה הוא שיתעטף בה⁴³.

(36) שאע"פ שלילה אינו זמן חיוב ציצית, אינו עובר עליהן משום "בל תוסיף". (37) כאן יש חידוש נוסף שאע"פ שאין לילה זמן ציצית, אין הציציות נחשבות כמשא שיהיה אסור לצאת בהן בשבת לרשות הרבים, אלא הרי הן מנוי הבגד ומתכסיסיו (כלשון רבינו בהל' שבת פ"ט, ה"כ). (38) מנחות מג, ע"ב: "וראייתם אותו וזכרתם" - ראה מצוה זו, וזכור מצוה אחרת התלויה בה, ואיזו זו? קריאת-שמע, דתנן: "מאימתי קורין את שמע, משיכיר בין תכלת ללבן" וכפירוש רש"י שם: משתכיר צבע של ציצית, קרא את שמע 'מעשה רוקח'. (39) תוספתא ברכות פ"ו. ואנו נוהגים לברך על טלית-קטן: "על מצות ציצית" (רמ"א או"ח סי' ח' ס"ו). (40) מנחות מג, ע"ב. (41) כי כלל הוא: כל המצוות מברך עליהן קודם לעשייתן (לעיל פ"ד, ה"ו). (42) תלייתה בבגד. (43) וכל מצוה שאין עשייתה גמר מצוותה, אין מברכים על עשייתה (מנחות מב:). והשווה דברי רבינו לקמן הל' ברכות (פרק י"א, ה"ח).

- 1 "כסותה"¹⁹, אלא למעט שאולה²⁰, שהטלית
2 השאולה פטורה מן הציצית שלשים יום, מכאן
3 ואילך חיבת²¹.

(16) שנחתכו כנפיה ותלה בהן עור. (17) כי כסות של עור אינה נקראת בגד, ככתוב (ויקרא יג, נו): מן הבגד או מן העור, ופטורה מציצית אפילו מדברי חכמים. (18) מנחות מ, ע"ב. ובציצית נאמר: "אשר חכסה בה" - ואין אדם מתכסה אלא בעיקר הבגד (כסף-משנה בשם רבינו מנחם). (19) שמשמעה לכאורה "שלך ולא של שותפות". (20) חולין קלו, ע"א. (21) מדברי חכמים, לפי שנראית כשלו, חייבוהו חכמים משלשים יום ואילך, שאין דרך לשאול יותר משלשים יום (שם, קי: ב'תוספות').

- ה. כסות של צמר, עושין לבן של צמר חוטי צמר; וכסות של פשתן, עושין לבן של צמר חוטי פשתן ממין. ושאר בגדים, עושין לבן של כל מין ומין ממין²², כגון: חוטי משי לכסות משי, וחוטי נוצה לכסות נוצה²³. ואם רצה לעשות לבן לכל שאר מינים מצמר או מפשתים - עושה²⁴, מפני שהצמר והפשתן פוטרין, בין במינן, בין שלא במינן; ושאר מינין - במינן פוטרין, שלא במינן אין פוטרין²⁵.

(22) ואין מין אחר, חוץ מצמר ופשתים, פוטר אותה. (23) של עזים. (24) מנחות לט, ע"ב. שעיך מצות ציצית היא מצמר ופשתים, שנאמר (דברים כב, יא): לא תלבש שעטנו צמר ופשתים יחדיו, גדלים תעשה לך - נסמכו זה לזה, לומר: מהם תעשה ציצית. (25) כי שאר בגדים אינם חייבים בציצית אלא מדברי חכמים (לעיל ה"ב), וכך היתה תקנתם שלא יפטור בהם אלא מינם, או צמר ופשתים (כסף-משנה).

- ו. ומה הוא לעשות חוטי צמר בכסות של פשתן, או חוטי פשתן בכסות של צמר, אף-על-פי שהוא לבן לבדו בלא תכלת²⁶? בדין הוא שיהא מתר, שהשעטנו²⁷ מתר לענין ציצית, שהרי התכלת צמר הוא, ומטילין אותה לפשתן²⁸. ומפני מה אין עושין כן? מפני שאפשר לעשות הלבן של צמר ממין; וכל מקום שאמה מוצא עשה ולא-תעשה - אם יכול אתה לקיים את שתייהן, הרי מוטב; ואם לאו²⁹, לבוא עשה וידחה את לא-תעשה³⁰; וכאן אפשר לקיים את שתייהן³¹.

(26) כי חוטי לבן של צמר בכסות של פשתן עם חוטי תכלת - מותר מן התורה, כמבואר בסמוך. (27) שאסרה תורה (דברים כב, יא). (28) שנאמר בתורה (במדבר טו, לח): על כנפי בגדיהם (בין של צמר, בין של פשתים)... ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת. (29) כגון מילה בשבת, ראה לקמן הל' מילה פ"א, ה"ט. (30) מנחות מ, ע"א: "כי האזהרה של ה'לאו' (לא-תעשה) על תנאי זה נאמרה, ובה תתישב קושיית השואל: הרי אזהרת 'לאו' קשה מציווי עשה' (שלוקים על ביטול 'לאו' ואין לוקים על ביטול

18 לְהַצִּיצִית וְאֶחָד־רֶכֶּף יִתְפַּסֶּה בָּהּ; וְאִם נִתְפַּסָּה בָּהּ בְּלֹא
19 צִיצִית, הָרִי בָטָל מִצְוַת עֲשֵׂה. אָבָל בְּגָדִים הָרְאוּיִים
20 לְצִיצִית - כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא יִתְפַּסֶּה בָּהֶן אָדָם, אֵלֹא
21 מִקְפָּלִים וּמְנָחִים, פְּטוּרִין מִן הַצִּיצִית; שְׂאִינָה חֹבֶת
22 הַטְּלִית, אֵלֹא חֹבֶת הָאִישׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ טְלִית⁵⁵.

(55) מנחות מב, ע"ב. ולפיכך אין אנו מברכים על עשייתה:
"לעשות ציצית", כמו שמבואר לעיל ה"ח.

23 יֵא. אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין אָדָם מְחִיב לְקַנּוֹת לוֹ טְלִית
24 וּלְהַתְעַטֵּף בָּהּ כְּדֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהּ צִיצִית - אִין רְאוּי
25 לְאָדָם חֲסִיד שֶׁיִּפְטֹר עֲצָמוֹ מִמִּצְוָה זוֹ⁵⁶; אֵלֹא לְעוֹלָם
26 יִשְׁתַּדֵּל לְהִיּוֹת עֲטוּף בְּכִסּוֹת הַמְּחִיבֶת בְּצִיצִית, כְּדֵי
27 שֶׁיִּקְנֶה מִצְוָה זוֹ⁵⁷. וּבִשְׁעַת הַתְּפִלָּה⁵⁸ צָרִיךְ לְהִזָּהֵר
28 בְּיוֹתֵר. גְּנָאִי גְדוֹל הוּא לְתַלְמִידֵי חֻכְמִים, שֶׁיִּתְפַּלְלוּ
29 וְהֵם אֵינֶם עֲטוּפִים⁵⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין ראוי לאדם חסיד לפטור עצמו ממצוה זו".

ובהלכה י"ב כתב "שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצוות כולן, שנאמר וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'". ורואים שחילק הזהירות וההשתדלות במצוות ציצית לשני פרטים בשתי הלכות. תחילה מדבר על מצוות ציצית עצמה ש"אין ראוי שיפטור עצמו ממצוה זו כו" ובהלכה שאח"כ מבאר את זכירת כל המצוות הבאה ממצוות ציצית - "שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצוות כולן".

אבל ה'טור' חִיבֵרם יחד, כי לשיטתו קיום המצוה כתיקונה הוא רק כאשר ישנו "וראיתם אותו" היינו האפשרות לראות בפועל את הציצית, אבל בשיטת הרמב"ם יש לומר שקיום המצוה הוא בעצם עשייתו ולבישתו, גם כשאין אפשר לקיים "וראיתם אותו".

על-פי לקו"ש חלק ל"ט עמוד 100

(56) מנחות מא, ע"א. (57) שם. וכן אמרו (סוטה יד.): "מפני מה נתאוו משה להכנס לארץ ישראל... הרבה מצוות נצטוו ישראל ואינן מתקיימות אלא בא", אכנס לא"י כדי שיתקיימו על ידיי" ('תוספות' לפסחים קיג:.) ו'טור' (או"ח סי' כד) נאמר: טוב ונכון להיות כל אדם זהיר במצוות ציצית שיהיה לו בגד קטן (טלית-קטן) מצויין שילבשנו כל היום, כי עיקר מצוותה על זכירת המצוות, ובכל שעה ובכל רגע צריך לכך. דוגמא לזה, אדם המזהיר את חבריו על ענין אחד, שקושר קשר באזורו כדי שיזכרו... ועל כן יש לה ארבע כנפים, שבכל צד שפונה יזכור". (58) ובמדרש 'שוחר טוב' הובא ב'ילקוט שמעוני', תהלים תשכג, על הפסוק כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך (תהלים לה, י): "אמר דוד, אני משבחך בכל אברי ומקיים בהם המצוות... בראשי - אני מניח תפילין... מאחרי ומלפני - השלכתי שתי כנפים של טלית כשאני עומד בתפילה, בחזה - אני משים הציצית כנגד הלב, כל זמן שאני קורא קריאת-שמע - מכאן שמצוה לאחוז הציצית בידו כנגד לבו בזמן קריאת-שמע

1 ט. ומִתֵּר לְהַכְנִס בְּצִיצִית לְבֵית-הַפֶּסֶס⁴⁴ וּלְבֵית-
2 הַמֶּרְחֵץ. נִפְסְקוּ לוֹ חוּטֵי לֶבֶן אוֹ תְּכֵלֶת - זֹרֶקוּ
3 בְּאֶשְׁפָּה⁴⁵, מִפְּנֵי שֶׁהֵיא מִצְוָה שְׂאִין בְּגוּפָה קִדְשָׁה⁴⁶.
4 וְאִסּוּר לְמַפְר טְלִית מְצִיצָת לְכוּתִי, עַד שֶׁיִּתִּיר
5 צִיצִיּוֹתֶיהָ; לֹא מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בְּגוּפָה קִדְשָׁה, אֵלֹא שֶׁמֶא
6 יִתְעַטֵּף בָּהּ, וְיִתְלֶה עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְיִדְמָה שֶׁהוּא
7 יִשְׂרָאֵל, וְיִהְיֶהנּוּ⁴⁷. נָשִׁים וְעֲבָדִים וְקִטְנִים, פְּטוּרִין
8 מִן הַצִּיצִית מִן הַתּוֹרָה⁴⁸. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים - שֶׁכָּל
9 קָטָן שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַתְעַטֵּף חֵיב בְּצִיצִית, כְּדֵי לְחַנּוּכוֹ
10 בְּמִצְוֹת⁴⁹. וְנָשִׁים וְעֲבָדִים שֶׁרָצוּ לְהַתְעַטֵּף בְּצִיצִית,
11 מִתְעַטְפִּים בְּלֹא בִּרְכָה⁵⁰. וְכֵן שָׂאֵר מִצְוֹת עֲשֵׂה
12 שֶׁהַנָּשִׁים פְּטוּרוֹת מֵהֶן, אִם רָצוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתָן בְּלֹא
13 בִּרְכָה, אִין מְמַחִין בִּיָּדָן⁵¹. טַמְטוּם⁵² וְאַנְדְּרוּגִינוּס⁵³
14 חֵיבִין בְּכָלֵן מִסְּפֵק⁵⁴; לְפִיכָּה אִין מְבָרְכִין, אֵלֹא
15 עוֹשִׂין בְּלֹא בִּרְכָה.

(44) דעת הגאונים, מובאת ב'נמוקי יוסף' הל' ציצית, והוא מביא ראייה לזו, ממנחות מג. שאמרו על רב יהודה שהיה מברך על טליתו בכל בוקר, ושאלו מדוע לא בירך עליה בכל פעם שלבשה במשך היום? ותיצרו שרב יהודה לא היה פושט טליתו כל היום. אנו רואים שאין צריך לפשטה בכניסתו לבית-הכסא, שאם צריך לסלקה, היה לו לברך שנית עליה אחרי עשיית צרכיו. והעיר ה'טורי זהב' (או"ח סי' כא), שאין הדברים אמורים אלא בבגד בן ארבע כנפות שעשוי למלבוש כל היום, אבל בטליתות של מצוה שלנו שאינן אלא להתפלל בהן, אין נכון להיכנס בהן לבית-הכסא, שהרי אמרו (יומא כג:): "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים" - בגדים שבישל בהם קדירה לרבו - אל ימזוג בהם כוס לרבו, וכל-שכן לטלית המיוחדת לדבר שבקדושה. וכן הקיט"ל (חלוק לבן) שלובשים ביום הכיפורים, אסור להיכנס בו לבית-הכסא, כיון שמייוחד להתפלל בו, ברם הטלית-קטן שאנו לובשים תחת בגדינו, מותר להכנס בו לבית-הכסא - כיון שמכוסה היא. (45) מגילה כו, ע"ב. (46) אבל כל עוד שלא נפסקו מן הטלית ולא עברה מצוותם, אסור להשתמש בהם שום תשמיש של חול. שלא יהיו מצוות בזווית עליו (כסף-משנה בשם ה"שאלות דרב אחא גאון" פ' שלח). (47) מנחות מג, ע"א. וגם יש לחוש שיאכילנו דבר אסור ('נמוקי יוסף'). (48) שהרי היא מצוות-עשה שהזמן גרמא (שאין לילה זמן ציצית) ופטורות, כמבואר במס' קידושין לד. ועבדים - הוקשו לנשים (חגיגה ד.). (49) סוכה מב, ע"א. (50) כי איך יברכו: "וצונו להתעטף" - והן לא נצטוו. (51) עירובין צו, ע"א: "מיכל בת כושי (שאלו) היתה מנחת תפילין ולא מיחו בה חכמים". (52) ספק זכר ספק נקבה. (53) שיש בו מסימני שניהם, וראה בביאורנו לקמן הל' מילה פ"ג, ה"י. (54) תוספתא בכורים פ"ב. והשווה דברי רבינו הל' עבודה זרה (פרק י"ב, ה"ד): "נותנים עליהם חומרי האיש וחומרי האשה".

16 י. הֵיאָךְ חֵיבֵב מִצְוַת הַצִּיצִית? כָּל אָדָם שֶׁחֵיב לַעֲשׂוֹת
17 מִצְוָה זוֹ - אִם יִתְפַּסֶּה בְּכִסּוֹת הָרְאוּי לְצִיצִית, יִטִּיל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(הגהות מיימוניות). (59) בטלית מצויצת, (שבת י.):
 "ומתעטף ומצלי". (במסכת תענית כ.): "נתעטף ועמד
 בתפילה".

ומטעמא¹⁶ אינה צריכה ברכה, לא לפניה ולא¹⁹
 לאחריה, עד רביעית¹⁷.

(ברכות דף לה עמוד א.) (7) פחות מכזית. (8) שאסור
 ליהנות מעולם הזה בלא ברכה (שם). (9) (שם, דף מג
 עמוד ב) שנאמר: כל הנשמה תהלל יה (תהילים פרק ק"ג,
 פסוק ו) איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו, ואין הגוף נהנה
 ממנו, הווי אומר: זה הריח, ונוסח ברכתו מפורש לקמן פרק
 ט, הלכה א. (10) כאילו גזל ונהנה מן ההקדש שנאמר
 (תהילים כד, א): לה' הארץ ומלואה, ואחרי שמברך נעשה
 כאילו נטל רשות מהקדוש-ברוך-הוא, כאדם המקבל רשות
 מבעל הבית לאכול מהנמצא בבית (ברכות דף לה עמוד א;
 "החינוך" מצוה ת"ל. ובירושלמי (ברכות פרק ו, הלכה א)
 אמרו: "אמרת לה' אדוני אתה טובתי בל עליך (תהילים פרק
 טז, פסוק ב) - אם אכלת וברכת, כביכול כאילו משלך
 אכלת". (11) אפילו דברים שאינם משיעיים.

(12) (ברכות דף מד עמוד א.) וסדר ברכותיהם מפורש לקמן
 פרק ג, הלכה י"ג, פרק ח, הלכה א. (13) ובלבד.
 (14) רביעית הלוג, והיא כשיעור ביצה ומחצה (רש"י שבת
 דף עו עמוד ב). וסדר מדידתו מבואר בבאורנו לעיל הלכות
 קריאת שמע פרק ג, הלכה י. (15) (ברכות דף לט עמוד א)
 כי בברכה אחרונה נאמרת לשון "אכילה": "ואכלת...
 וברכת" - ואין אכילה פחותה מכזית (רש"י שם). ועל הריח
 אינו מברך לאחריו (ברכות דף מד עמוד ב). והטעם:
 שהנאתו מועטת (רש"י נדה דף נב עמוד א) כלומר: הוא
 כפחות משיעור, שאין מברכים אחריו (אור שמח). וראה
 ב"טורי זהב" אורח חיים סימן רטז, סעיף קטן א.
 (16) טעימת תבשיל שאדם טועמו, כדי לעמוד על טעמו,
 ואינו מתכוון לאכלו. (17) (ברכות דף יד עמוד א) ואפילו
 בלע את מה שטעם, אינו צריך ברכה, שנאמר: "ואכלת...
 וברכת" - עד שתהא לו כוונת אכילה. אבל טעימת רביעית,
 יש בה כוונת אכילה (כסף משנה).

ג. וכשם שמברכין על ההנהיגה, כך מברכין על כל
 מצוה ומצוה¹⁸, ואחר-כך יעשה אותה. וברכות
 רבות תקנו חכמים דרך שבח והודיה¹⁹ ודרך
 בקשה²⁰, כדי לזכר את הבורא תמיד, אף-על-פי
 שלא נהנה ולא עשה מצוה.

(18) כגון: ציצית ותפילין וכיוצא בזה. (19) כגון: חולה
 שנתרפא. ראה לקמן פרק י, הלכה ח. (20) כגון: הלך
 למוד את גרנו, שמבקש: יהי רצון מלפניך ה' אלוקי
 שתשלח ברכה במעשה ידי (שם הלכה כ"ב).

ד. נמצאו כל הברכות בלן שלשה מינים: ברכות
 הנהיגה, וברכות מצות, וברכות הודאה²¹, שהן דרך
 שבח והודיה ובקשה, כדי לזכר את הבורא תמיד
 ולתקן ממונו.

(21) והן מגויות לקמן פרק י.

ה. ונסח כל הברכות, עזרא ובית-דינו תקנום²². ואין
 ראוי לשנותם, ולא להוסיף על אחת מהם²³ ולא
 לגרע ממנה. וכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים²⁴

יב. לעולם יהא אדם זהיר במצות ציצית, שהרי
 הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות בלן, שנאמר:
 "וראייתם אתו וזכרתם את כל מצות יי"⁶⁰.

(60) "שקולה מצוה זו כנגד כל המצוות" (מנחות מג:). וראה
 לעיל בבאורנו ריש ה' ציצית.

סליק הלכות ציצית

יום חמישי כ' תשרי ה'תשפ"א

הלכות ברכות¹

מצות עשה אחת, והיא לברך את השם הגדול
 והקדוש אחר אכילה.

ובאור מצוה זו בפרקים אלו:
 (1) טעם הברכות: "כדי לזכור הבורא תמיד וליראה ממנו"
 (דברי רבינו בסמוך (הלכה ד). והשווה מורה נבוכים חלק
 ג, פרק מ"ד.

פרק ראשון

(1) שמצוה מדברי סופרים לברך על כל דבר שייהנה ממנו -
 תחילה וסוף; המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות מה
 דינו; שכל העונה אמן אחר המברך הרי הוא כמברך; האוכל
 דבר האסור אם מברך עליו.

א. מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון²,
 שנאמר: ואכלת ושבעת, וברכת את ה' אלהיך.
 ואינו חייב מן התורה אלא-אם-כן שבע, שנאמר:
 ואכלת ושבעת וברכת. ומדברי סופרים⁴ - אכל
 אפילו פזית, מברך אחריו.

(2) (ברכות דף מח עמוד ב.) (3) לחם הנעשה מחמשת מיני
 דגן המנויים לקמן פרק ג, הלכה א, שאין לך דבר המשביע
 אלא הבא מחמשת מינים אלו, והתורה אמרה: "ואכלת
 ושבעת". (4) החכמים. (5) (שם, דף כ עמוד ב) "אמרו
 מלאכי השרת לפני הקדוש-ברוך-הוא! כתוב בתורתך:
 "אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד", והלא אתה נושא פנים
 לישראל, שנאמר: "ישא ה' פניו אליך", אמר להם: וכי לא
 אשא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת
 וברכת, והם מודקקים על עצמם עד כזית". וראה במשנה
 (שם, פרק ז, משנה א).

ב. ומדברי סופרים - לברך על כל מאכל תחלה,
 ואחר-כך יהנה ממנו⁶. ואפילו נתפנו לאכל או
 לשותות בל-שהוא⁷, מברך ואחר-כך יהנה⁸. וכן אם
 הריח ריח טוב, מברך ואחר-כך יהנה ממנו⁹. וכל
 הנהנה בלא ברכה - מעל¹⁰. וכן מדברי סופרים -
 לברך אחר כל מה שייאכל¹¹ וכל מה שישתה¹²;
 והוא¹³ שישתה רביעית¹⁴, והוא שייאכל פזית¹⁵.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ' תשרי - ספר אהבה - הלכות ברכות קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשדך לבהמתך - ואכלת ושבעת", אכילת הבהמה קודמת לאכילתך (ברכות דף מ עמוד א).

- ט. **כָּל הַבְּרֵכּוֹת בָּלֶם, מִתֵּר לְטִמְאָה לְבָרֶךְ אוֹתָן - בֵּין**
- שֶׁהִיָּה טִמְאָה טִמְאָה שֶׁהוּא יָכוֹל לַעֲלוֹת מִמֶּנָּה בּוֹ**
- בַּיּוֹם⁴⁰, בֵּין טִמְאָה שֶׁאִינוּ יָכוֹל לַעֲלוֹת מִמֶּנָּה בּוֹ**
- בַּיּוֹם⁴¹. וְאִסּוּר לְמִבְרֶךְ לְבָרֶךְ כְּשֶׁהוּא עֶרֶם⁴², עַד**
- שֶׁיִּכְסֶּה עֲרוֹתוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאִישׁ, אֲכָל**
- בְּאִשָּׁה - יוֹשֶׁבֶת וּפְנִיָּה⁴³ טוּחוֹת⁴⁴ בְּקִרְקַע וּמִבְרֵכָתָה⁴⁵.**

(40) על ידי טבילה. (41) שנטמא טומאה חמורה שצריך לחכות שבעה ימים עד שיטהר, כי חכמינו כבר ביטלו הטבילה לברכות (שם דף כב עמוד א) וראה לעיל הלכות תפילה פרק ד, הלכה ה. (42) שנאמר (דברים פרק כג, פסוק טו): ולא ייראה בך ערוות דבר בשעה שאתה מדבר בו לא ייראה בך ערוות (תרומות פרק א משנה ו). (43) של מטה. (44) דבוקות. (45) כי כל ערוותה מכוסה (חלה פרק ב, משנה ג; ברכות דף עד עמוד א).

- י. **כָּל הַבְּרֵכּוֹת בָּלֶן, אֶף-עַל-פִּי שֶׁבָּרַךְ וַיֵּצֵא יָדֵי**
- חוּבְתוֹ, מִתֵּר לוֹ לְבָרֶךְ לְאַחֲרִים שֶׁלֹּא יֵצְאוּ יְדֵי חוּבְתָן**
- כְּדֵי לְהוֹצִיאָן⁴⁶; חוּץ מִבְּרֶכֶת הַהִנִּיָּה שֶׁאֵין בָּהּ מִצְוָה,**
- שֶׁאִינוּ מְבָרְךְ לְאַחֲרִים⁴⁷, אֲלֹא-אִם-כֵּן נִהְיָה עִמָּהּ⁴⁸.**
- אֲכָל בְּרֶכֶת הַהִנִּיָּה שֵׁשׁ בָּהּ מִצְוָה, כְּגוֹן אֲכִילַת מִצָּה**
- בְּלִילֵי הַפֶּסַחִים וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם⁴⁹ - הֲרִי זֶה מְבָרְךְ**
- לְאַחֲרִים, וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִים, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאִינוּ אוֹכְלִ**
- עִמָּהּ⁵⁰.**

(46) כגון מקרא מגילה או תקיעת שופר אף על פי שכבר יצא ידי חובתו מותר לו לקרוא לאחרים ולתקוע לפניהם בברכה, מפני שכל ישראל ערבים זה לזה, ואם חבירו לא יצא עוד, הרי זה כאילו הוא לא יצא (ראש השנה דף כט עמוד א וברש"י). (47) שהואיל ואין מצוה בהנאתם, אלא מפני שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה - טעונים ברכה, אין כאן ערבות, כי אין זו חובה על האדם, לא יאכל ולא יכרך (רש"י שם). (48) ומכרך על הנאתו, ואז מוציא גם את האחרים. (49) של שבת ושל יום טוב. (50) ששני הדברים האלה אי אפשר להם בלי הנאה, והנאה אי אפשר לה בלי ברכה, נמצאת המצוה תלויה בברכת ההנאה ושוב נאמר בהם הנימוק של "ערבות" (שם, דף כט עמוד ב).

- יא. **כָּל הַשּׁוֹמֵעַ בְּרֶכֶה מִן הַבְּרֵכּוֹת מִתְחַלֵּלָהּ**
- וְעַד סוּפָה, וְנִתְבָּרֵן לְעֵצָה בָּהּ יְדֵי חוּבְתוֹ - יֵצֵא,**
- וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא עָנָה אָמֵן⁵¹. וְכָל הַעוֹנֶה אָמֵן**
- אַחֵר הַמְבָרֶךְ⁵², הֲרִי זֶה בְּמִבְרָךְ⁵³; וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה**
- הַמְבָרֶךְ חֵיב בְּאוֹתָהּ בְּרֶכֶה⁵⁴. הִיָּה הַמְבָרֶךְ חֵיב**
- מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁵⁵ וְהַעוֹנֶה חֵיב מִן הַתּוֹרָה⁵⁶ - לֹא**
- יֵצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ, עַד שֶׁיַּעֲנֶה, אוֹ עַד שֶׁיִּשְׁמַע**
- מִמִּי שֶׁהוּא חֵיב בָּהּ מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹהוּ⁵⁷.**

(51) (ברכות דף נג עמוד ב; דף מה עמוד ב). ובסוכה דף לח עמוד ב אמרו: "מניין לשומע כעונה, שנאמר (מלכים ב' פרק כב, פסוק טו): את כל דברי הספר אשר קרא (יאשיהו)

- 1 **בְּבְרֵכּוֹת²⁴, אִינוּ אֲלֹא טוּעָה²⁵. וְכָל בְּרֶכֶה שֶׁאֵין בָּהּ**
- 2 **הַזְכָּרַת הַשֵּׁם וּמַלְכוּת²⁶ אֵינָה בְּרֶכֶה²⁷, אֲלֹא-אִם-כֵּן**
- 3 **הִיָּתָה סְמוּכָה לַחֲבֵרְתָּהּ²⁸.**

(22) (ברכות דף לג עמוד א) וכפירוש רש"י שם. (23) בנוסח כל אחת מהן. וראה במוספנו "תשובות רבינו". (24) ששינה את תוכן הברכה, כגון שראה תאנה נאה, אמר: כמה נאה תאנה זו, ברוך המקום שבראה. מטבע - נוסח קבוע. (25) ולא יצא ידי חובתו (ברכות דף מ עמוד ב). והשווה דברי רבינו לעיל הלכות קריאת שמע פרק א, הלכה ז שכתב: "הרי זה טועה וחוזר ומברך כמטבע". (26) שלא אמר בה: "ה' אלוהינו מלך העולם". (27) וחייב לחזור ולברך (ברכות שם). (28) כגון ברכות קריאת שמע, וכן הברכות שבתפילת "שמונה עשרה" שה"מלכות" הנזכרת בברכה הראשונה עולה גם לשנייה הסמוכה לה. ראה (ברכות דף מט עמוד א). והברכה הראשונה שבתפילת "שמונה עשרה" יש בה מלכות בזה שמזכיר סמוך להזכרת השם - "אלוקי אברהם", שאברהם אבינו המליך את הקדוש-ברוך-הוא על כל העולם שהודיע מלכותו. ומטעם זה גם ברכת "מגן אבות" שבתפילת ליל שבת יש בה מלכות שגם בה אנו אומרים: "אלוקי אברהם" (תוספות ברכות דף מ עמוד ב).

- 4 **ו. וְכָל הַבְּרֵכּוֹת בָּלֶן נֶאֱמָרִין בְּכָל לְשׁוֹן²⁹; וְהוּא**
- 5 **שֵׁיאִמַּר כְּעִין³⁰ שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים. וְאִם שִׁנָּה אֶת**
- 6 **הַמִּטְבֵּעַ³¹ - הוּאִיל וְהַזְכִּיר אֶזְכָּרָה וּמַלְכוּת וְעִנֵּין³²**
- 7 **הַבְּרֶכֶה, אֶפְלוּ בְּלִשׁוֹן חַל³³, יֵצֵא³⁴.**

(29) (סוטה דף לב עמוד א). (30) כעניין. (31) ששינה מהנוסח הקבוע. (32) תוכן. (33) יש כאן שתיים לרעה, ששינה מנוסח הברכה, וגם אמרה בלשון חול. (34) (ברכות דף מ עמוד ב).

- 8 **ז. כָּל הַבְּרֵכּוֹת בָּלֶן, צְרִיךְ שִׁישְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ מָה שֶׁהוּא**
- 9 **אוֹמְרֵם³⁵. וְאִם לֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ - יֵצֵא, בֵּין שֶׁהוֹצִיא**
- 10 **בְּשִׁפְתָּיו, בֵּין שֶׁבָּרַךְ בְּלִבּוֹ³⁶.**

(35) (שם, דף טו עמוד ב) כקריאת שמע שנאמר בה: "שמע ישראל" - השמע לאונך מה שאתה מוציא מפיו. (36) ולא ביטא בשפתיו (שם).

- 11 **ח. כָּל הַבְּרֵכּוֹת בָּלֶן, לֹא יִפְסִיק בֵּין הַבְּרֶכֶה וּבֵין**
- 12 **הַדְּבָר שֶׁמְבָרְכִין עָלָיו בְּדְבָרִים אֲחֵרִים. וְאִם הַפֶּסֶק**
- 13 **- צְרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֶךְ שְׁנִיָּה³⁷. וְאִם הַפֶּסֶק בְּדְבָרִים**
- 14 **שֶׁהֵן מַעֲנִין דְּבָרִים שֶׁמְבָרְכִין עָלָיו - אִינוּ צְרִיךְ לְבָרֶךְ**
- 15 **שְׁנִיָּה. בִּיעֵצָה? כְּגוֹן שֶׁבָּרַךְ עַל הַפֶּת, וְקָדַם שֵׁיאֲכָל**
- 16 **אָמַר: הִבֵּיאוּ מֶלֶח³⁸! הִבֵּיאוּ תַבְשִׁיל! תִּנּוּ לְפָלוּגִי**
- 17 **לְאֲכָל! תִּנּוּ מֶאֱכָל לְבַהֲמָה³⁹. וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוּ - אִינוּ**
- 18 **צְרִיךְ לְבָרֶךְ שְׁנִיָּה, וְכֵן כָּל בִּיעוֹצֵא בְּזֶה.**

(37) (מנחות דף לו עמוד א; חולין דף פז עמוד א). (38) "שהוא צורך ברכה, כדי שתהא פרוסה של ברכה נאכלת בטעם" (רש"י ברכות דף מ עמוד א). (39) שאסור לאדם לאכול קודם שייתן מאכל לבהמתו שנאמר "ונתתי עשב

שנוכרהו, או שנשמע זיכרו להוסיף שבת עליו ורוממות או לענות אמן אחרי המשבח" (תשובות הרמב"ם הוצאת פריימן סימן ל"ה). (65) הוא מאנשים שהביא סנחריב מלך אשור מכותה והושיבם בערי שומרון (מלכים ב' פרק יז, פסוק כד) והכתוב מעיד עליהם: את ה' היו יראים ואת אלוהיהם היו עובדים (שם, פסוק לג) והיו שומרים תורה שבכתב, ולפיכך היו מאמינים להם בקצת המצוות, עד שבדקו אחריהם ומצאו להם דמות יונה בראש הר גריזים שהיו עובדים לה ומאז עשאו כגויים לכל דבריהם (חולין דף ו' עמוד א). ורבינו בפירוש המשנה (ברכות פרק ח, משנה ח) יאמר: כל מקום שתמצא במשנה שהכותים עדיפים משאר הגויים אין זה אלא קודם שחקרו עליהם וכו'. (66) שאינו מתכוון לברך אלא להתלמד, אבל כשמפטרים בנביא ביצור ומברכים בתורה ובנביא, עונים אחריהם (ברכות דף ג' עמוד ב). (67) ראה לעיל הלכה ה ובביאורנו, שאינו אלא טועה, וברכתו לבטלה, ואין עונים אמן על ברכה שאינה צריכה כמבואר בסמוך הלכה ט"ו. וכדאי להעיר שבירושלמי (ברכות פרק ח, הלכה ח) אמרו: "גוי שברך את השם עונה אחריו אמן... אם בירך גוי ענה אחריו אמן, שנאמר (דברים פרק ז' פסוק יד): ברוך תהיה מכל העמים" - כלומר: אפילו אם העמים יברכו אותך, תחול עליך הברכה. וכן נפסק להלכה בשולחן ערוך אורח חיים סימן רטו, סעיף ב, אולם מדברי רבינו לא משמע כן.

- יד. פל העונה אמן, לא יענה, לא אמן חטופה⁶⁸ 18
ולא אמן קטופה⁶⁹ ולא אמן קצרה⁷⁰ ולא ארפה⁷¹, 19
אלא אמן בינונית; ולא יגפיה קולו יותר מן 20
המברך⁷². וכל מי שלא שמע את המברך שהוא 21
חייב בה, לא יענה אמן בכלל העונים⁷³. 22

(68) שקורא את האל"ף בחטף פתח, אמן במקום אמן (ברכות דף מז עמוד א). וב"ערוך" פירש: שחוטף ועונה אמן קודם שתכלה הברכה מפי המברך. (69) שמחסר קריאת הנו"ן ומבליעה (רש"י שם). וב"ערוך" ערך אמן פירש: שפוסק אמן לשניים. (70) שאינו מזכיר האל"ף (שם, על פי גירסת הרי"ף). (71) שאין התיבה מובנת היטב כשהוא מאריך בה יותר מדאי, הוא שאמרו שם: "כל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה". (72) (ברכות דף מה עמוד א) שנאמר (תהילים פרק לד, פסוק ד): גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו. (73) ונקראת בלשון התלמוד שם: "אמן יתומה" וכפירוש הירושלמי שם (פרק ח, הלכה ח). אבל ברכה שאינו חייב בה עונה אמן אף על פי שלא שמעה, וכן אמרו (סוכה דף נא עמוד ב) על בית הכנסת הגדול שבאלכסנדריא של מצרים, שהיה גדול ביותר "וחזן הכנסת היה עומד על הבימה וסודרים בידו וכיוון שהגיע לענות אמן הלה מניף בסודר וכל העם עונים אמן" ואף על פי שלא שמעו הברכה מפי המברך, מותר להם לענות אמן ב"קריאת התורה" וכיוצא בזה בדברים שאין הש"ץ מוציא את הרבים ידי חובתם (רב ניסים גאון הובא ב"ערוך" ערך אמן על פי הירושלמי סוכה פרק ה, הלכה א).

- טו. פל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא 23
שם שמנים לשוא⁷⁴, והרי הוא פגושבע לשוא, ואסור 24

מלך יהודה, וכי יאשיהו קראם והלא שפן קראם? (שם, פסוק ח) אלא מכאן לשומע כעונה". (52) וגם שמע כל הברכה ונתכוון לצאת בה. (53) ועדיף משומע ואינו עונה אמן שאמנם יצא, אבל אינו כמברך (ברכות דף ג' עמוד ב). (54) פרט לחרש שוטה וקטן שאינם חייבים במצוות (ראש השנה דף כט עמוד א). (55) כגון שאכל רק כזית שאינו חייב לברך אחריו ברכת המזון אלא מדברי סופרים. (56) שאכל כדי שביעה (ראה לעיל הלכה א). (57) (ברכות דף כ עמוד ב) וזה מוסב גם על הענייה (כסף משנה). ויש מפרשים: "עד שיענה" - כששמע ממי שחייב רק מדברי סופרים, אלא שעונה מלה מלה, כלשון המשנה סוכה (פרק ג, משנה י): "מי שהיה עבד או אשה מקרים אותו (קריאת ההלל) עונה אחריהם מה שהם אומרים", וכן כתב רבינו בהלכות חנוכה פרק ג, הלכה י"ד ובענייה הזאת יוצא אפילו ממי שאינו חייב מן התורה, ובמי שאינו יודע לברך בעצמו ידובר פה (הגהות האדר"ת).

- יב. רבים שנתנו עדו⁵⁸ לאכל פת או לשותות יין, 1
וברך אחד מהן וענו כלם אמן - הרי אלו מתרין 2
לאכל ולשותות⁵⁹. אבל אם לא נתפנו לאכל פאחד, 3
אלא זה בא מעצמו וזה בא מעצמו - אף-על-פי 4
שהן אוכלין מפפר אחד, פל אחד ואחד מברך 5
לעצמו⁶⁰. במה דברים אמורים? בפת ויין בלבד, 6
אבל שאר אכלים ומשקין אינן צריכין הסבה⁶¹; 7
אלא אם ברך אחד מהן וענו כלן אמן, הרי אלו 8
אוכלים ושותין, ואף-על-פי שלא נתפנו להסב 9
פאחד⁶². 10

(58) שנועדו מתחילה לאכול ולשתות בחבורה. (59) בלא ברכה. (60) (ברכות דף מב עמוד א) שאין זו סעודה משותפת. (61) מנהגם היה כשהיו מתוועדים לאכול בחבורה, להסב על מיטות ולאכול כשהם מוטים על צדיהם השמאלי, הסבה - הטייה, ואנו היום כשאוכלים על שולחן אחד יחד וזהו קביעותנו כהסבה שלהם (תוספות ברכות דף מב עמוד א ובשולחן ערוך אורח חיים סימן רי"ג סעיף א). (62) (ברכות דף מג עמוד א) וכ"ל ישנא קמא", מטעם ספק ברכות להקל. והטעם שמצריכים קביעות מיוחדת לפת ויין, מפני שהם דברים חשובים, ולפי חשיבות הדבר ראוי שכל אחד יברך לעצמו, ראה במוספנו "תשובות רבינו".

- יג. פל השומע אחד מישראל מברך ברכה מפל 11
הברכות פלו, אף-על-פי שלא שמע המברך כלה 12
מתחלתה ועד סופה, ואף-על-פי שאינו חייב פאותה 13
ברכה⁶³ - חייב לענות אמן⁶⁴. ואם היה המברך 14
(עפ"ם או) אפיקורוס או כותי⁶⁵, או תינוק 15
המתלמד⁶⁶, או שהיה גדול, ושנה ממטבע המברך⁶⁷ 16
- אין ענין אחריהן אמן. 17

(63) כי אם חייב בה ורוצה לצאת בברכת חבירו צריך הוא לשמעה מתחילתה ועד סופה כמו שמבואר לעיל הלכה י"א. (64) (ברכות דף ג' עמוד ב). "כי מן החוב המוטל עלינו לשבח ולפאר השם הנכבד והנורא, חייבים אנחנו בכל עת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ' תשרי - ספר אהבה - הלכות ברכות קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של חג הסוכות במוצאי שנת השמיטה, אחרי שקורא בתורה פרשיות מסוימות המזוזות את הקהל במצוות - שמונה ברכות זו אחר זו והן מנויות במשנה (סוטה פרק ז, משנה ח). (88) המברך ביום הכיפורים אחרי שכלתה עבודת היום - שמונה ברכות, וגם הן מנויות במשנה (שם, משנה ז). (89) כגון ברכות ההפסטה אחרי הקריאה בנביא. מקור נוסף לדברי רבינו בשלוש הלכות אלו משמשת התוספתא (מגילה פרק ג) האומרת: "הפורס על שמע והמברך על הפירות ועל המצוות, הרי זה לא יענה (אמן) אחר עצמו. אם ענה הרי זה בור וכמו שפירשוהו בירושלמי (ברכות פרק ה, הלכה ד), ואנו נוהגים שלא לענות אמן אחרי כל ברכה שהיא, חוץ מברכת "בונה ירושלים" (אורח חיים סימן רטו על פי תוספות ברכות דף מה עמוד ב).

1. יט. פל האוכל דבר האסור - בין פזדון, בין בשגגה
2. - אינו מברך עליו⁹⁰, לא בתחלה⁹¹ ולא בסוף⁹².
3. פיצד? הרי שאכל טבל⁹³ של דבריהם⁹⁴, או שאכל
4. מעשר ראשון⁹⁵ שלא נטלו תרומותיו⁹⁶, או מעשר
5. שני והקדש⁹⁷ שלא נפדו בהלכתו⁹⁸ - אינו מברך.
6. ואין צריך לומר אם אכל נבלות וטרפות⁹⁹, או שטה
7. יין-נסף¹⁰⁰ וכיוצא בו.

(90) (ברכות שם עמוד א) וירושלמי (חלה פרק א, הלכה ה) אמרו: מצה גזולה אסור לברך עליה, שנאמר (תהילים פרק י, פסוק ג): ובוצע (גזלן) ברך ניאץ ה' אין זה מברך אלא מנאץ, רבי יונה אמר: אין עבירה מצוה (כל מצוה הבאה בעבירה - אינה מצוה)... "אלה המצוות" - אם עשיתן כמצוותן (בלי עבירה), הן מצוות, ואם לאו - "אינן מצוות". וראה (בבא קמא דף צד עמוד א). ובתוספתא (דמאי פרק ב) אמרו: לא יושיט ישראל... כוס יין לנזיר, שאין מאכילים את האדם דבר האסור לו, ועל כולם אין מברכים עליהם ואין מזמנים עליהם ואין עונים אחריהם אמן. (91) לפני אכילתו, וזה מוסב רק על "זדון" כי על "שגגה" אין מקום לומר שלא יברך עליו בתחילה, שהרי אינו יודע שהוא דבר האסור באכילה. (92) מוסב גם על "שגגה" שכשאכל לא ידע וכשהגיע לברכה אחרונה נודע לו שמאכל אסור אכל. (93) שלא הפרישו ממנו תרומות ומעשרות ואסור באכילה, טבל - טב לא (פירוש המשנה לרבינו ברכות פרק ז, משנה א) וכבר פירשנוהו בחלק הראשון ב"מניין המצוות". (94) דברי סופרים, כגון דבר הצומח בעציץ שאינו נקוב שאינו חייב במעשרות אלא מדברי חכמים, ואין צורך לומר בטבל מן התורה, שאסור לברך עליו (ברכות דף מז עמוד ב). (95) אחרי שמפרישים מן התבואה תרומה גדולה לתיתה לכהן, מפרישים ממנה מעשר ראשון ללוי, ואחרי הפרשת מעשר ראשון, מפרישים הבעלים מעשר שני והם עצמם מעלים אותו (או דמי פדיונו) לאכלו בירושלים. (96) שלא הפרישו לפניו תרומה גדולה, או שלא הפריש הלוי ממעשר זה "תרומת מעשר" המחוייב לתיתה לכהן. (97) דבר שהקדישו אותו להכנסת בית המקדש וצרכיו. (98) כגון שפדה את המעשר שני על כסף שאין עליו צורת מטבע, והתורה אמרה (דברים פרק יד, פסוק כה): וצרת הכסף בידך - כסף שיש עליו צורה. וכן פדה את ההקדש

1. לענות אחרי אמן⁷⁵. התינוקות, מלמדין אותן
2. הברכות בתקונן; ואף-על-פי שהן מברכין לבטלה
3. בשעת למוד, הרי זה מתר⁷⁶. ואין עונין אחריהן
4. אמן. והעונה אחריהן אמן⁷⁷, לא יצא ידי חובתו⁷⁸.
(ברכות דף לג עמוד א) וראה לקמן פרק י"א, הלכה ט"ז. (75) שהרי אמרו (ברכות דף נג עמוד ב) אין עונים אמן על ברכת התינוקות, והטעם: שברכתם לבטלה. (76) שמתכוון ללמד. (77) אפילו שלא בשעת לימודם, אלא כשמברכים לפטור את עצמם. (78) לפי "שכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את האחרים ידי חובתם" (ראש השנה דף כט עמוד א).

5. טז. פל העונה אמן אחר ברכותיו⁷⁹, הרי זה מגנה⁸⁰.
6. והעונה אחר ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות, הרי
7. זה משבח⁸¹; כגון אחר "בונה ירושלים" בברכת-
8. המזון, ואחר ברכה אחרונה של קריאת שמע של
9. ערבית, וכן בסוף פל ברכה שהיא סוף ברכות
10. אחרונות⁸², עונה בה אמן אחר עצמו.

(79) אחר כל ברכה מברכותיו שמברך זו אחר זו. (80) שעניית אמן משמעה גמר וסיום, וכשהוא חוזר ומברך הרי הוא מראה שעוד לא סיים, ולפיכך הרי זה מגונה (ברכות דף מה עמוד ב). (81) שאחר גמר ברכותיו הוא מוסיף לשבח את בוראו (שם). (82) כגון ברכות המלך וברכות כהן גדול, ראה בסמוך הלכה י"ח.

11. יז. ולמה יענה אמן אחר "בונה ירושלים", והרי
12. אחריה ברכת "הטוב והמטיב"? מפני שברכה זו
13. בימי חכמי משנה⁸³ תקנה, ובאלו היא תוספת, אבל
14. סוף עקר הברכות של ברכת-המזון היא "בונה
15. ירושלים"⁸⁴. ולמה לא יענה אמן אחר "אהבת
16. עולם", מפני שהיא סוף ברכות ראשונות של
17. קריאת שמע⁸⁵. וכן פל פיוצא בה מברכות שמברכין
18. אותן תחלה לדבר, כגון ברכות שמברכין לפני
19. קריאת מגלה והדלקת נר חנוכה, למען לא יפסיק
20. באמן בין ברכה ובין הדבר שברך עליו.

(83) ראה לקמן פרק ב, הלכה א. (84) ולפיכך עונה אמן אחיה כדי להבדיל בין עיקר הברכות לתוספת (ברכות דף מה עמוד ב). (85) ואין להפסיק בין הברכה ובין הדבר שברך עליו (הוא קריאת שמע) כמו שמבאר והולך.

21. יח. ולמה לא יענה אמן אחר ברכת הפרות וכיוצא
22. בה⁸⁶? מפני שהיא ברכה אחת, ואין עונין אמן אלא
23. אחר ברכה אחרונה, שקדמה אותה ברכה אחרת, או
24. ברכות, כגון ברכות המלך⁸⁷ וברכות פהן גדול⁸⁸.
25. וכיוצא בהן⁸⁹ - להודיע שפבר השלים פל ברכותיו,
26. ולפיכך עונה אמן.

(86) הכוונה לברכה אחרונה שאחרי האכילה, (ראה לקמן פרק ח, הלכה א). (87) שמברך במוצאי יום טוב הראשון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) ונוסח כל הברכות, מביאו רבינו ב"סדר תפילות כל השנה" שבסוף ספר זה. (3) ברכות מח, ע"ב. בשעה שירד להם המן. (4) כשננסו לארץ. (5) דוד תיקן - על ישראל עמך ועל ירושלים עירך, ושלמה תיקן - על הבית הגדול והקדוש, כי אע"פ שעיקר ברכת המזון מן התורה היא, מטבע הברכות תקנת נביאים היא (כסף-משנה בשם הרמב"ן). (6) ברכות מח, ע"ב: "אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה, תיקנו ביבנה "הטוב והמטיב", הטוב - שלא הסריחו, והמטיב - שניתנו לקבורה" (ששמו שזכו לקבורה ושלא הסריחו, רש"י לבבא-בבא קמא:). וקבעו בברכת המזון, שכולה הודאה היא (רא"ש לברכות פ"ז). וב"ירושלמי" (הובא ברא"ש שם) אמרו: "כשנחרבה ביתר, נגדעה קרן ישראל ואין עתידה לחזור עד שיבוא בן דוד, ולכך סמכוה אצל בונה ירושלים". וראה מדרש תנחומא פרשת מסעי אות ו'.

ב. הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית ואכלו פתן - אין מברכין לפניו⁷; ומברכין לאחר סעודתן⁸ שתי ברכות בלבד, פדי שלא יבטלו מלאכת בעל הבית: ברכה ראשונה - בתקונה; שנייה - פותח בברכת הארץ, וכולל בה "בונה ירושלים"⁹, וחותם בברכת הארץ¹⁰. ואם היו עושין בסעודתן¹¹ בלבד, או שהיה בעל הבית מסב¹² עמם - מברכין ארבע ברכות בתקונן, כשאר כל אדם.

(7) שאינה מן התורה (ברכות טז. וברש"י שם). (8) שברכה לאחריה מן התורה היא, כמבואר לעיל (פ"א, ה"א). (9) כי אין מנין הברכות שאחר המזון מן התורה, ולפיכך יכולים לכללן ולקצצן (כסף-משנה). וב"ירושלמי" (ברכות פ"ב, ה"ה) אמרו: "מכאן משמע שאסור לעשות מלאכה בשעה שמברך". (10) כגירסת התוספתא, ברכות פ"ה. (11) בשכר האכילה בלבד. (12) כי כל עוד שהוא אוכל עמהם אין להם למהר ולקצר בברכות, ומברכים כמותו (ברכות, שם). וכיום מברכים לעולם כל ארבע ברכות, שאין דרך בני אדם להקפיד בכך, ועל דעת כן שוכרים פועלים שיברכו כל הברכות ('הגהות מיימוניות' לעיל פ"א; שו"ע או"ח סי' קצא).

ג. ברכת הארץ, צריך לומר הודיה בתחלתה ובסופה¹³, וחותם בה "על הארץ ועל המזון"¹⁴. וכל שלא אמר "ארץ חמדה טובה ורחבה" בברכת הארץ, לא יצא ידי חובתו¹⁵. וצריך להזכיר בה ברית ותורה¹⁶, ולהקדים ברית לתורה; שהברית הזאת, שאומרים בברכת הארץ, היא ברית מילה, שנקרתו עליה שלש-עשרה בריתות¹⁷, והתורה כלה נקרתו עליה¹⁸ שלש בריתות, שנאמר: אלה דברי הברית וגו' מלבד הברית אשר פרת אתם בחורב, אתם נצבים וגו' לעברך בברית וגו'.

(13) שמתחיל בה: נודה לך וכו', ומסיים בה: ועל כולם... אנו מודים לך כו', ראה ב"סדר התפילות" לרבינו. (14) כולה חתימה אחת היא: ארץ המוציאה לנו מזון (ברכות

על קרקע, והתורה אמרה (ויקרא פרק כז, פסוק יט): ויסף חמישית כסף... וקם לו, כסף - ולא קרקע (ברכות דף מז עמוד ב). (99) שהן אסורות מן התורה באכילה, ונוסף על זה - הם דברים שהנפש קצרה (מואסת) בהם (ראה מסכת בכורות דף לז עמוד א) ואין לברך עליהן ברכות ההנאה (אדר"ת). נבלה וטריפה - נתבאר לעיל בביאורנו, הלכות תפילין פרק א, הלכה י. (100) שנתנסך לעבודה זרה ואסור בהנאה מן התורה. וראה לעיל הלכות עבודה זרה פרק ז הלכה ט"ו.

כ. אכל אם אכל דמאי¹⁰¹, אף-על-פי שאינו ראוי אלא לעניים¹⁰², או מעשר ראשון שנטלה תרומתו¹⁰³, אף-על-פי שלא נטל ממנו חשבון תרומה גדולה, והוא¹⁰⁴ שהקדימו בשבילין¹⁰⁵, או מעשר שני והקדש שנפדו, אף-על-פי שלא נתן את החמש¹⁰⁶ - הרי זה מברך תחלה וסוף¹⁰⁷, וכן כל פיוצא בהן¹⁰⁸.

(101) פירות עמי הארץ קרואים דמאי, כלומר: דא - מאי (זה מה) מעושר או בלתי מעושר? לפי שהם חשודים על המעשרות, ואסור חכמים לאכול מפירותיהם עד שיעשר (פירוש המשנה לרבינו ברכות פרק ז, משנה א). ויש מפרשים: דמאי מעושר "דמה" ענייני הרהור וספק: כמדומה מתוקן, כמדומה לא (ירושלמי מעשר שני פרק ה, הלכה ה). (102) (דמאי פרק ג, משנה א) "כדי להקל עלינו הצדקה" (פירוש המשנה לרבינו שם). (103) תרומת מעשר שהלוי נותנה לכהן מעשר מן המעשר (במדבר פרק יח פסוק כו). (104) ובלבד. (105) שקדם הלוי את הכהן ולקח מעשר בעודו בשיבולים קודם שנטל הכהן תרומה גדולה, אבל אחרי שנתמרחת התבואה בגורן, אין קדימתו של הלוי מועלת לו וחייב להפריש ממעשרו תרומה גדולה נוסף על תרומת מעשר, ובתבואה זו ידובר לעיל הלכה י"ט: "שלא נטלו תרומותיו". (106) שלכתחילה צריך להוסיף בפדיונו חומש על הקרן (ויקרא פרק כז, פסוקים יט, לא). (107) (ברכות דף מז עמוד ב). (108) אולי נתכוון רבינו על חולה שאכל ביום הכיפורים, או שאכל דבר איסור במקום סכנה שמחוייב לברך (אורח חיים סימן קצ"ו ובבית יוסף שם).

יום שישי כ"א תשרי ה'תשפ"א

פרק שני

(1) סדר ברכות המזון ומי תיקן; התוספות שבברכת המזון בשבתות ובימים טובים ובבית האבל; נוסח ברכת חתנים; מי ששכח ולא הזכיר מעין היום בברכת המזון מה דינו.

א. סדר ברכת המזון כן היא: ראשונה - ברכת ה"זן", שנייה - ברכת הארץ, שלישית - בונה ירושלים¹, רביעית - "הטוב והמטיב"². ברכה ראשונה - משה רבנו תקנה³; שנייה תקן יהושע⁴; שלישית תקן דוד ושלמה בנו⁵; רביעית - תקמי משנה תקנה⁶.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"א תשרי - ספר אהבה - הלכות ברכות קפה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כבחול (ברכות מח: וב'תוספות' שם). (23) זרזנו, כמו: נחלץ חושים (במדבר לב, יז) רש"י לעירובין לט. וראה 'מדרש רבה' ויקרא פ' לד. (24) תן לנו מנוחה. (25) וחולה שיש בו סכנה שאוכל ביום הכיפורים, מזכיר מעין המאורע ("רצה והחליצנו" - אם חל בשבת, וכן "יעלה ויבוא" בברכת המזון, שהרי בהיתר הוא אוכל, ויום הכיפורים אצלו הרי הוא כשאר ימים-טובים ('הגהות מיימוניות'). ובעירובין מ: אמרו: "תן חלק לשבעה וגם לשמונה". וגם - לברכות ראש-השנה ויום-הכיפורים לברכה, ופירש רבינו חננאל: לברכה - בברכת המזון שמזכיר מעין המאורע, הרי שיום-הכיפורים דינו כשאר יום-טוב. (26) שבת כד, ע"א.

ו. בַּחֲנֻכָּה וּבַפִּיּוּרִים מוֹסִיף בְּאֶמְצַע בְּרַבְתָּ הָאֶרֶץ "עַל הַנְּסִים", בְּדֶרֶךְ שְׁמוּסִיף בְּתַפְלָה²⁷. וְיוֹם-טוֹב אִי רֹאשׁ-חֹדֶשׁ שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, מְזַכֵּיר "רִצָּה וְהַחֲלִיצָנוּ" תַּחֲלָה וְאַחֲרֵיכֶּן "יַעֲלֶה וַיָּבֹא"²⁸. וְכֵן רֹאשׁ-חֹדֶשׁ טֵבֶת²⁹ שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, מְזַכֵּיר "עַל הַנְּסִים" בְּבִרְכַּת הָאֶרֶץ, וְ"רִצָּה וְהַחֲלִיצָנוּ" וְ"יַעֲלֶה וַיָּבֹא" בְּנִחְמָה³⁰.

(27) בברכת הודאה, ש"על הניסים" אינה תפילה אלא הודאה, ולפיכך מזכיר אותה ב"ברכת הארץ" שגם היא אינה אלא הודאה, ולא בברכת "בונה ירושלים" שהיא תפילה ובקשה (שם). (28) על-פי הכלל: "תדיר (תמיד) ושאינו תדיר - תדיר קודם, וברכת שבת תדירה משניהם. (29) שחנכה חלה בו. (30) שהן בקשות ותחנונים, ומקומן בברכת נחמה כאמור.

ז. בַּרְכָּה רְבִיעִית, צְרִיף לְהַזְכִּיר בָּהּ שֶׁלֹּשׁ מַלְכוּתִים³¹. וּכְשֶׁמִּבְרָךְ הָאוֹרֵחַ אֵצֶל בָּעַל הַבֵּית, מוֹסִיף בָּהּ בְּרַכָּה לְבָעַל הַבֵּית. פִּינֵד? אֹמֵר: יְהִי רָצוֹן שְׁלֹא יָבוֹשׁ בָּעַל הַבֵּית בַּעֲוֹלָם הַזֶּה וְלֹא יִפְלֹם לַעֲוֹלָם הַבָּא וְכו'. וְיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהוֹסִיף בְּבִרְכַּת בָּעַל הַבֵּית וּלְהַצְרִיף בָּהּ³².

(31) ברכות מט, ע"א. שאומר: ברוך אתה... מלך העולם.. אבינו מלכנו וכו' המלך הטוב והמטיב וכו', וטעם מלכות אלו, מפני שהזכיר מלכות בית דוד בברכה השלישית, אין זה מדרך הנימוס שלא יזכיר גם מלכות שמים - וגם אין להזכירה בברכה שלישית כדי שלא להשוות מלכות בית דוד למלכות שמים - לפיכך תקנוה בברכה הרביעית, ואגב אזכרה זו, הוא חזור להזכיר "שתי מלכויות" שהחסירן בברכת הארץ ובברכת ירושלים כאמור (שם). והטעם שלא הזכיר "מלכות" בברכת הארץ במקומה, מפני שהיא ברכה הסמוכה לחברתה (הראשונה) ונפטרה ב"מלכות" שבראשונה, ראה לעיל פ"א, ה"ד. (32) ברכות מו, ע"א. ושם הוסיפו: "ויצילח מאד בכל נכסיו... ואל ישלוט שטן לא במעשי ידיו ולא במעשי ידיו ואל יזדקק לפנינו שום דבר חטא ועוון, מעתה ועד עולם.

ח. וּכְשֶׁמִּבְרָכִין בְּבֵית הָאֵבֶל, אֹמֵר בְּבִרְכָּה רְבִיעִית: הַמֶּלֶךְ הַחַי, הַטּוֹב וְהַמְּטִיב, אֵל אֱמֶת, דִּין אֱמֶת,

(מט.). (15) שארץ ישראל נשתבחה בלשונות אלו (ירמיה ג, יט; שמות ג, ח). (16) ברכות מח, ע"ב. ברית - שעל-ידי ברית מילה ניתנה הארץ לאברהם (בראשית יז, ח) ונתתי לך ולזרעך את ארץ מגורך, וכן ע"י התורה ומצוותיה זכו לארץ ישראל, שנאמר (דברים ח, א): כל המצוה... תשמרון לעשות למען תחיו... ובאתם וירשתם את הארץ (רש"י שם). ובירושלמי" (ברכות פ"א, ה"ו) אמרו: משום שנאמר (תהלים קה, מד) ויתן להם ארצות גוים - מפני מה בעבור ישמרו חקותיו ותורותיו יצוורו. (17) והן מנויות לקמן, הלכות מילה פ"ג, ה"ט. (18) על קיום מצוותיה, השווה דברי רבינו שם.

ד. בְּרַכָּה שְׁלִישִׁית פּוֹתַח בָּהּ: "רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ וְעַל צִיּוֹן מְשֻׁכֵּן כְּבוֹדְךָ", או: "נַחֲמֵנו ה' אֱלֹהֵינוּ בִּירוּשָׁלַיִם עִירְךָ, וְחוֹתֵם בָּהּ "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם", או "מְנַחֵם עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּכַנְּנֵן יְרוּשָׁלַיִם"¹⁹. וּלְפִיכֶן נִקְרְאת בְּרַכָּה זוֹ "נִחְמָה". וְכָל מִי שֶׁלֹּא אָמַר מְלָכוּת בֵּית דָּוִד בְּבִרְכָּה זוֹ, לֹא יָצָא יְדֵי חֻבָּתוֹ²⁰, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲנִינָה²¹ הַבְּרָכָה, שְׁאִין נִחְמָה גְּמוּרָה אֲלָא בְּחֻזַּת מְלָכוּת בֵּית דָּוִד.

(19) שבנין ירושלים הוא נחמת ישראל, שנאמר (תהלים קמז, ב): בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס - אימתי בונה ירושלים? בזמן ש'נדחי ישראל יכנס' (ברכות מט.). שם. וב"אבן ירח" מביא בשם מדרש (מצאתיו ב"לקוט שמעוני" שמואל-א ח): "בימי ירבעם בן נבט מאסו ישראל בשלש דברים: במלכות בית דוד, ובבנין בית-המקדש ובמלכות שמים, שנאמר (דה"ב י, טז): "ראה ביתך דוד" - זה שמאסו במלכות בית דוד ובבנין הבית, "איש לאהליך ישראל" - אל תקרא לאהליך אלא "לאהליך", שמאסו במלכות שמים, ואין נגאלים עד שיבקשו שלשתם, שנאמר (הושע ג, ח): ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם, ופחדו אל ה' ואל טובו, טובו - זה בית המקדש, ולפיכך אנו מזכירים את שלשתם בברכת "רחם". (21) תוכן.

ה. בְּשַׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים מִתְחִיל בְּנִחְמָה וּמְסִים בְּנִחְמָה²², וְאֹמֵר קֹדֶשֶׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע. פִּינֵד? מִתְחִיל "נַחֲמֵנו ה' אֱלֹהֵינוּ בְּצִיּוֹן עִירְךָ", או "רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ", וּמְסִים "מְנַחֵם עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּכַנְּנֵן יְרוּשָׁלַיִם", או "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם", וְאֹמֵר בְּאֶמְצַע, בְּשַׁבָּת: אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, רָצָה וְהַחֲלִיצָנוּ²³ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּמַצֻּתֶיךָ וּבְמִצְוֹת יוֹם הַשְּׁבִיעִי, הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, כִּי יוֹם זֶה גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ הוּא מְלֻפָּנִיךָ. נִשְׁבַּת בּוֹ וְנִנְחָה בּוֹ בְּאַהֲבָה בְּמִצְוֹת רָצוֹנֶיךָ. בְּרָצוֹנֶיךָ הִנַּח²⁴ לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ, וְאֵל תְּהֵא עָלֵינוּ צָרָה וָרָעָה וְיִגוֹן וְאִנְחָה בַּיּוֹם מְנוּחָתָנוּ. וּבְיָמִים טוֹבִים אֹמֵר "יַעֲלֶה וַיָּבֹא"²⁵, וְכֵן בְּרָאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד מוֹסִיף בְּאֶמְצַע בְּרַכָּה שְׁלִישִׁית "יַעֲלֶה וַיָּבֹא"²⁶.

(22) הכוונה, שאינו מסיים בשל שבת, אלא חותם ברכתו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 שופט בצדק, שליט בעולמו לעשות בו כרצונו,
2 שאנחנו עמו ועבדיו, ובכל אנחנו חיבין להודות לו
3 ולברכו. ומבקש רחמים על האבל לנחמו, כפי מה
4 שירצה³³, וגומר "הרחמן" וכו'.
- 33 כגון: "גודר פרצות ישראל, הוא יגדור פרצה זו מעלינו
ומעל האבל הזה לחיים ולשלום" (ברכות מו: ובשינוי קצת
ע"פ ה"טור" אר"ח סי' קפט).
- 5 ט. בבית חתנים³⁴ מברכין ברפת חתנים אחר ארבע
6 ברכות אלו, בכל סעודה וסעודה שאוכלים שם.
7 ואין מברכין ברכה זו, לא עבדים ולא קטנים³⁵. עד
8 כמה³⁶ מברכין ברכה זו? אם היה אלמון שנשא
9 אלמנה, מברכין אותה ביום ראשון בלבד; ואם
10 בחור שנשא אלמנה או אלמון שנשא בתולה,
11 מברכין אותה כל שבעת ימי המשתה³⁷.
- 34 כשהחתן נושא את ארוסתו ומכניסה לחופה.
35 שאפילו לצירוף עשרה אינם מצטרפים, ראה לעיל ה' תפילה פ"ח, ה"ד. כל-שכן שאינם כשרים לברכה (כסף-משנה). (36 ימים. 37 כתובות ז, ע"ב.
- 12 י. ברכה זו שמוסיפין בבית חתנים³⁸ היא ברכה
13 אחרונה משבע ברכות של נשואין. כמה דברים
14 אמורים³⁹? פשהיו האוכלין, הם שעמדו בברפת
15 נשואין ושמעו הברכות; אבל אם היו האוכלין
16 אחרים, שלא שמעו ברפת נשואין בשעת נשואין -
17 מברכין בשבילם אחר ברפת מזון שבע ברכות,
18 בדרך שמברכין בשעת נשואין⁴⁰; והוא שיהיו
19 עשרה⁴¹, וחתנים מן המניין⁴².
- 38 על שם שהארוסה עוברת ליום נישואיה מבית אביה
לבית בעלה, והוא עיקר כניסתה לחופה (ראה לשון רבינו
בה' אישות פ"י, ה"א) - נקרא מקום הנישואין - בית
חתנים. 39 היא ברכת "אשר ברא" הנזכרת בסמוך הלכה
יא. 40 שאין מברכים אלא ברכה אחת בלבד.
41 ורבינו אברהם, בנו של רבינו, יאמר: "ואעתיק מאבא
מארי זצ"ל ש"פנים חדשות" - לא פחות משנים, כי פנים
לשון רבים, והפחות שבלשון רבים בלשונו - שנים, כמו
שנאמר (שמות כח, ה): והם יקחו את הזהב, אשר הם
בצלאל ואהליאב (תשובות רבי אברהם בן הרמב"ם, הוצ'
מק"נ סימן ק"י). ומנהגנו היום שאפילו היו האוכלים בשעת
ברכת נישואין ושמעו ברכת נישואין, מברכים בשבילם שבע
ברכות בשעת הסעודה אחרי ברכת המזון, אם לא אכלו שם
עד עתה, ועל-כל-פנים בסעודה הראשונה שאחרי הנישואין
מברכים שבע ברכות אפילו היו כולם במעמד הנישואין
(שו"ע אבן-העזר סי' פב). ושבת - חשובה פנים חדשות,
שאמרו ב'מדרש' (הובא ב'תוספות' כתובות ז:): "מזמור
שיר ליום השבת - אמר הקב"ה: פנים חדשות באו לכאן,
אמרו שירה". (כתובות ז). שנאמר (רות ד, ב): ויקח עשרה
אנשים... ויאמר שבו פה וישבו. 42 שם, ח, ע"ב.
- יא. ואלו הן שבע ברכות: ברוך אתה ה' אלהינו
מלך העולם, יוצר האדם⁴³. ברוך אתה ה' אלהינו
מלך העולם, שהכל ברא לכבודו⁴⁴. ברוך אתה ה'
אלהינו מלך העולם, אשר יצר את האדם⁴⁵ בצלמו,
בצלם דמות תבניתו⁴⁶, והתקין לו ממנו⁴⁷ בגן עד
עד⁴⁸. ברוך אתה ה', יוצר האדם. שוש תשיש ותגל
עקרה⁴⁹ בקבוץ בניה לתוכה בשמחה. ברוך אתה ה',
משמח ציון בבניה. שמח תשמח רעים ואהובים,
כשמחך יצירך בגן עדן מקדם⁵⁰. ברוך אתה ה',
משמח חתן⁵¹ וכלה. ברוך אתה ה' אלהינו מלך
העולם, אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה
ורנה, דיצה וחדוה, אהבה, אחוה, שלום ורעות.
מהרה ה' אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות
ירושלים⁵², קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול
כלה, קול מצהלות חתנים [מחפתם] ונערים
מנגינתם. ברוך⁵³ אתה ה', משמח חתן עם הכלה⁵⁴.
- 43 כנוסח כת"י התימנים א'. ובנוסח אחר, החליפו והקדימו
ברכת "יוצר האדם" לברכת "שהכל", שלא כהלכה. ראה
הל' אישות פ"י, ה"ג. 44 ברכת הודאה על יצירת האדם
בכלל. 45 ברכה זו מכוננת על יצירת הזיווג של זכר
ונקבה, ושלמות מין האנושי בנשמתו ושכלו. 46 גם
דמות תבניתו - שהיא מכוננת לחוה אשת אדם הראשון -
נוצרה בצלם אלהים ("עבודת ישראל"). 47 מגופו
ומצלעותיו. 48 בנין נוהג לדורות, שחיה נקראת בנין
ככתוב: ויבן את הצלע (רש"י כתובות ח.). 49 מכון
לירושלים שהיא בחורבנה כעקרה, ומצוה להעלות את
ירושלים על ראש שמחתנו. כלשון הכתוב (תהלים קלז, ו).
50 כשם ששימחת את אדם הראשון בהביאך את חוה
לפניו, בהיותם עוד בגן-עדן. 51 ובנוסח כת"י התימנים,
וכן בדפוסי שונצניו וונציה, כתוב: "משמח עמו ובונה
ירושלים". 52 מלשון הכתוב ירמיה לג, י. 53 לא מנה
כאן רבינו אלא שש ברכות בלבד, ובתחילת ההלכה פתח
בשבע. אולם בהל' אישות פ"י ה"ד, אומר: "ואם יהיה שם
יין, מביא כוס של יין ומברך על היין תחלה, ומסדר את
כולן על הכוס, ונמצא מברך ז' ברכות". 54 הקפנו הלכה
זו בסוגריים, מפני שבנוסח כת"י תימנים ב' אין כל הלכה
זו, כי אין כאן מקומה, ומקומה בהל' אישות, ואמנם
בהלכות אישות פ"י ה"ג, הביא רבינו כל נוסח הברכות
האלו.
- יב. שבת ולא הזכיר בשבת או ביום-טוב קדשת
היום⁵⁵: אם נזכר קדם שיתחיל בברכה רביעית -
בשבת אומר: ברוך ה'⁵⁶ אשר נתן מנוחה לעמו
ישראל לאות ולברית קדש. ברוך אתה ה', מקדש
השבת. ביום-טוב אומר: ברוך אשר נתן ימים
טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה. ברוך אתה
ה', מקדש ישראל והזמנים⁵⁷. ומתחיל בברכה
רביעית וגומר. ואם נזכר אחר שיתחיל בברכה
רביעית - פוסק וחוזר לראש, שהוא ברפת "הזן"⁵⁸.

יום ש"ק כ"ב תשרי ה'תשפ"א

פרק שְׁלִישִׁי

(1) כמה מיני דגן הם החייבים בברכת "המוציא" ובברכת המזון: דין העיקר והטפלה בברכות; פת הבאה בכיסנין ודין אורו שבשלו לעניין ברכה; נוסח ברכת "מעין שלוש".

- א. חֲמִשָּׁה מִיָּדֵי הַדָּג: הַחֲטִיף, וְהַשְּׂעוּרִין, וְהַפְּסָמִין²,¹⁴
וְשִׁבְלַת שׁוּעַל³, וְשִׁיפּוֹן⁴. הַפְּסָמִין - מִמֵּין הַחֲטִיף,¹⁵
וְשִׁבְלַת שׁוּעַל וְשִׁיפּוֹן - מִמֵּין הַשְּׂעוּרִים⁵. וְחֲמִשָּׁה¹⁶
מִיָּדֵי הָאֵל, כְּשֶׁהֵן שִׁבְלִים, נִקְרָאִים תְּבוּאָה בְּכָל¹⁷
מָקוֹם⁶; וְאַחֵר שְׂדֵשִׁין⁷ וְזוּרִין⁸ אוֹתָן, נִקְרָאִין דְּגָן⁹;
וְכִשְׁטוּחֵינִן אוֹתָן וְלִשִׁין אֶת קִמְחָן וְאוֹפִין אוֹתָן,¹⁸
נִקְרָאִין פֶּת¹⁰. וְהַפֶּת הַנֶּעֱשֶׂה מֵאֶחָד מֵהֵן, הֵיא¹⁹
הַנִּקְרָאת פֶּת בְּכָל מָקוֹם בְּלֹא לִיּוּי²¹.

(2) הם חטים מדבריות (פירוש המשנה לרבינו, כלאים פ"א, מ"א) ונוזרים ביחזקאל (ד, ט). ויש מפרשים: כיסמים - שפעל בלע"ז ('הערוך השלם'). (3) היא השעורה המדברית (פירוש המשנה לרבינו, שם). ויש מפרשים: האפער בלע"ז, והוא מין דגן שזרעונו מארכים ומחודדים כזנב השועל, ומשתמשים בו ביחוד למספוא לסוסים (מילון י. גור). (4) זרע רוגעץ בלע"ז, ונזכר במשנה (כלאים פ"א, מ"א). (5) פסחים לה, ע"א. ויצא מזה לענין הפרשת תרומה, שאין תורמים ממין על שאינו מינו (רש"י שם). וכן כשאמרה תורה (דברים ח, ח): ארץ חטה ושעורה וגו' ואכלת ושבעת וברכת - הכוונה לכל המינים האלה שהם ממשפחת החיטים והשעורים. (6) והנודר מן התבואה, אסור בכל אלה (גדרים פ"ז, מ"ב). (7) חובטים השבלים להוציא גרעיניהן. (8) ברוח, לנקותן מפסולתן. (9) ודגן האמור בתורה (דברים יד, כג ועוד) כולל את חמשת מיני תבואה אחרי זריתם. (10) לענין ברכת המוציא וברכת המזון לאחריה כמבואר בסמוך, וכן לענין עירובי חצרות, ראה הל' עירובין פ"א, ה"ח. ובי'ירושלמי' חלה (פ"א, ה"א) דרשו דרך רמז את הפסוק (ישעיה כח, כח): ושם חטה שורה ושעורה נסמן וכוסמת גבולתו, כל חמשת המינים מנויים בפסוק זה: שורה - זו שובלת שועל, שהיא עשויה כשורה. נסמן - זה השיפון. וכוסמת - זה הכוסמין. גבולתו - עד כאן גבולו של לחם, לומר שאין שאר המינים נקראים לחם. (11) שם נוסף, כי הפת ממין אחר אינה נקראת פת סתם, אלא בשמה הנוסף כגון פת אורז או פת דוחן.

- ב. הָאוֹכֵל פֶּת, חַיֵּב לְבָרֵךְ לִפְנֵיהֶ: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמוֹצִיא¹² לָחֶם מִן הָאָרֶץ,²²
וְלֹאֲחֲרֶיהָ - אַרְבַּע בְּרָכוֹת¹³. אֲכָל דָּגָן שְׁלוּקִים¹⁴ כְּמוֹ שֶׁהוּא¹⁵ - מִכֶּרֶךְ לִפְנֵינוּ "בּוֹרֵא פְרִי הָאֲדָמָה",²³
וְלֹאֲחֲרֵיו "בּוֹרֵא נֶפְשׁוֹת רַבּוֹת"¹⁶. אֲכָל קֶמַח - מִכֶּרֶךְ לִפְנֵינוּ "שֶׁהֶפֶל"¹⁷, וְלֹאֲחֲרֵיו "בּוֹרֵא נֶפְשׁוֹת רַבּוֹת".²⁴
לִפְנֵינוּ²⁵

(12) ברכות לח, ע"ב. ואין לומר "מוציא" כמו "בורא" פרי הגפן, כדי שלא לערב האותיות של העולם - מוציא. שאות מ' תיבלע במבטא ('ירושלמי' ברכות פ"ו, ה"א). ומה שאנו אומרים לחם - מן הארץ, אין להקפיד, שכן הנוסח בתהלים

(55) המבוארת לעיל ה"ה. (56) ומזכיר גם מלכות, שאומר בה "מלך העולם" כי כל ברכה שאין בה הזכרת שם ומלכות - אינה ברכה (לעיל פ"א, ה"ה). וכן דעת רוב המפרשים בדברי רבינו (לחם-משנה ושו"ע או"ח סי' קפח ס"ז). ובכת"י התימנים, הנוסח: ברוך אשר נתן וכו' בלי הזכרת השם באמצע, וכן הנוסח ברי"ף לברכות פ"ז. (57) ברכות מט, ע"א. ואם חל יום-טוב בשבת, ושכח קדושת היום של שניהם, כולל את שניהם ואומר: בא"י, אמ"ה, אשר נתן שבתות לעמו ישראל וכו' ויום-טוב לששון וכו' בא"י מקדש השבת וישראל והזמנים, וכן בשבת וראש-חודש, אלא שאינו חותם בשל ראש-חודש, כמבואר בסמוך ה"ג ('הגהות מיימוניות'). (58) פרט לברכת הזימון, שאינו חייב לחזור ולזמן (כסף-משנה, וכן ב'כלבו' הובא ב'בית יוסף' או"ח סי' קפח).

- יג. בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים שָׂכַח וְלֹא אָמַר "וַיַּעֲלֶה וַיְבֹאֵא":
אם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁתַּחֲחִיל בְּרֵכָה רְבִיעִית - אוֹמַר: בְּרוּךְ
אֲשֶׁר נָתַן רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים לַעֲמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן. וְאִינוּ
חוֹתֵם בָּהֶם⁵⁹, וּמִתַּחֲחִיל בְּבִרְכָּה רְבִיעִית וְגוֹמֵר. וְאִם
נִזְכַּר אַחֵר שֶׁתַּחֲחִיל בְּבִרְכָּה רְבִיעִית - גּוֹמֵר אוֹתָהּ
וְאִינוּ חוֹזְרִים⁶⁰. וְכֵן בְּחֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד⁶¹ וּבְחִגּוּפָה
וּבְפִּזְרוֹת, שָׂכַח וְלֹא הִזְכִּיר הָעֵנָן בְּבִרְכַּת הַמְּזוּן⁶² -
אִינוּ חוֹזְרִים⁶³.

(59) ברכות מט, ע"א. כי הואיל וראש-חודש מותר במלאכה, אינו חשוב כל-כך לחתום בו. (60) ואע"פ שאם שכח של ראש-חודש בתפילה מחזירים אותו (ראה לעיל הלכות תפילה פ"י, ה"י) יש לחלק בין תפילה שהיא חובה, לברכת המזון שאינה אלא רשות, שהרי אם לא רצה לאכול פת בראש-חודש רשאי, ולפיכך אינו חוזר. אבל בשבת ויום-טוב אכילת פת חובה, ולפיכך חוזר (ברכות שם:). (61) אם נזכר לפני הברכה הרביעית, אומר: ברוך אשר נתן ימים טובים וכו' (לחם-משנה), ואם נזכר לאחר שהתחיל בברכה רביעית, דינו כראש-חודש. (62) בברכת הארץ, כמבואר לעיל ה"ו. (63) אפילו עוד לא התחיל בברכת ירושלים, מפני שחונכה ופורים אינם אלא מדברי סופרים, ויש סוברים שבכלל אינו מזכיר על הנסים בברכת המזון (שבת כד). אלא שאנו פוסקים כדעת המחייבים, ועכ"פ אינם חמורים שיצטרך לחזור עליהם (כסף-משנה).

- יד. מִי שֶׁאֲכַל, וְשָׂכַח וְלֹא בִרַךְ⁶⁴ - אם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁתַּעֲבֵל הַמֶּאֱכָל שְׁבַמְעִיו⁶⁵, חוֹזֵר וּמִכֶּרֶךְ; נִתְעַבֵּל הַמְּזוּן שְׁבַמְעִיו - אִינוּ חוֹזֵר וּמִכֶּרֶךְ. וְכֵן אם נֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְלֹא יָדַע אם בִּרַךְ אוֹ לֹא בִרַךְ - חוֹזֵר וּמִכֶּרֶךְ⁶⁶,
וְהוּא שֶׁלֹּא נִתְעַבֵּל הַמְּזוּן שְׁבַמְעִיו.

(64) ברכת המזון. (65) וכל זמן שאינו רעב מחמת אותה האכילה, סימן שעדיין לא נתעכל (ברכות נג: ובפירוש המשנה לרבינו שם). נתעכל - נטחן המאכל ונהפך לחמרי המזון. (66) ירושלמי ברכות פ"א, ה"א. כי ברכת המזון מן התורה. וספק תורה לחומרא. ובנוגע לשאר ספק ברכות - ראה לקמן פ"ח, ה"ב.

- קד, יד): להוציא לחם מן הארץ (תוספות' ברכות לח:).
 13) מנויות לעיל פ"ב, ה"ב. 14) מבושל. 15) כמו שהוא
 בא מן הגורן, שלא הוסרה קליפתו ולא חלקו אותו לשנים.
 (ברכות לו:). "הכוסס את החיטה מברך עליה בורא פרי
 האדמה", וסובר רבינו שאפילו היא מבושלת, הואיל ולא
 הוסרה קליפתה, אין אכילתה חשובה (כסף-משנה).
 16) שם. שלא נאמרה שם ברכה לאחריה, משמע שאין
 מברך אחריה אלא בורא נפשות בלבד (הגר"א אור"ח סי'
 רח). ובכת"י התימנים, הנוסח: נפשות רבות על כל מה
 שברא ברחמיו חי העולמים. וראה לקמן פ"ח ה"א,
 ובביאורנו. 17) ואפילו לא נטחן דק ויש בו עדיין טעם
 חיטה, או קמח של קליות שראוי קצת לאכילה, מברך
 "שהכל" משום שאין דרך בני אדם לאכול קמח (ברכות לו.
 וברי"ף שם). וראה 'טור' אור"ח סי' רח.
- ג. קמח של אחד מחמשת המינין, ששלקוהו¹⁸
 וערכו במים או בשאר משקים - אם היה עבה, פדי
 שיהיה ראוי לאכילה וילעסו, מברך עליו בתחלה
 "בורא מיני מזונות", ולבסוף "על המחיה ועל
 הפלפלה"¹⁹; ואם היה רך, פדי שיהיה ראוי
 לשתייה²⁰ - מברך עליו בתחלה "שהכל"²¹, ולבסוף
 "בורא נפשות רבות"²².
- 18) ובכת"י התימנים, הנוסח: שקלהו. 19) היא ברכה
 אחת מעין שלש, ומפורשת לקמן הלכה יג. 20) כמו
 שעושים לרפואה. 21) כיון שאינו עשוי לסעוד אלא
 לשותות (ברכות לח. וב'תוספות' שם). 22) זה הכלל: כל
 שאין מברכים לפניו "בורא מיני מזונות" - אין מברכים
 לאחריו "על המחיה ועל הכלכלה", וראה לקמן הלכה יא.
- ד. קמח של אחד מחמשת המינין²³ ששלו בקדרה
 - בין לבדו, בין שערבו עם דברים אחרים, כגון
 לביבות²⁴ וכיוצא בהן; וכן הידגן שחלקו²⁵ או
 כתשו²⁶ ובשלו בקדרה, כגון הריפות²⁷ וגרש²⁸
 הפרמל וכיוצא בהן; וכל זה הוא הנקרא מעשה
 קדרה; וכן כל תבשיל²⁹, שערב בו מחמשת המינין,
 בין קמח בין פת - בתחלה מברך עליו "בורא מיני
 מזונות"³⁰.
- 23) שהם מזינים, והאדם חי עליהם. 24) עוגת סולת
 מרובכת במים רותחים תחילה ואחר-כך בשמן (שמואל-ב
 יג, ח וברש"י שם) וכיום נקראים כן גם כיסי בצק ממולאים
 בשר, או גבינה. 25) לשנים. 26) במכתשת להרבה
 חלקים. 27) חיטים קלופות וכתושות, ונוכרות בשמואל-ב
 (יז, יט). 28) חטים טחונות בטחנה של גרוסות, מלשון
 הכתוב (ויקרא ב, יד). 29) שלא מחמשת המינים.
 30) ברכות לו, ע"א.
- ה. במה דברים אמורים³¹? פשהיה המין הזה חשוב
 אצלו ולא היה טפלה; אבל אם היה אחד מחמשת
 המינין שערב טפלה - אינו מברך אלא על העקר,
 ופוטיר את הטפלה. וזה כלל בברכות: כל שהוא
 עקר ועמו טפלה - מברך על העקר ופוטיר את
- 21) הטפלה³², בין שהיתה הטפלה מערבת עם העקר,
 22) בין שלא היתה מערבת.
 31) שכל תבשיל המעורב מחמשת המינים, מברכים עליו:
 "בורא מיני מזונות". 32) ברכות מד, ע"א.
- ו. כיצד היא הטפלה המערבת? כגון לפת³³ או
 כרוב, ששלו וערב בו קמח של אחד מחמשת
 המינין פדי לדבק³⁴ - אינו מברך עליו "בורא מיני
 מזונות", שהלפת הוא העקר וקמחו טפלה. שכל
 דבר שמערבין אותו לדבק או פדי לתן ריח או פדי
 לצבע את התבשיל, הרי זו טפלה³⁵. אבל אם ערב
 פדי לתן טעם בתערובות, הרי הוא עקר³⁶. לפיכך,
 מיני דבש שמבשלין אותן, ונותנין בהן חלב חטה³⁷
 פדי לדבק, ועושין מהן מיני מתיקה, אינו מברך
 עליו "בורא מיני מזונות", מפני שהדבש הוא
 העקר.
- 33) מין ירק גנים, ריבע בלע"ז. 34) להקפותו ולעשותו
 סמך. 35) שם, לט, ע"א. 36) שכל דבר העשוי לטעם,
 אינו בטל (ביצה לח:). 37) כגון עמילן, שמשמשים בו
 לכביסה, והשווה הל' חמץ ומצה (פ"ד, הלכה יא).
- ז. כיצד היא הטפלה שאינה מערבת? הרי שצריך
 לאכל דג מליח³⁸, ואכל הפת עמו פדי שלא יזיק
 המלח גרונו ולשונו - הרי זה מברך על המליח
 ופוטיר את הפת, מפני שהפת טפלה לו³⁹, וכן כל
 פיוצא כזה.
- 38) כגון שאכל פירות מתוקים, וצריך לאכול מליח אחריו
 להסיר את הליחות המתדבקת ונקבצת באיסטומכא (קובה).
 מלשון פירוש המשנה לרבינו (ברכות ו, ז). 39) שם, מד,
 ע"א.
- ח. הפת שפתת אותה פתים⁴⁰, ובשלה בקדרה או
 לשה במרק: אם יש בפתיתין פזית⁴¹, או שגפר שהן
 פת, ולא נשתנה צורתה⁴² - מברך עליה בתחלה
 "המוציא"⁴³; ואם אין בהן פזית⁴⁴, או שעברה צורת
 הפת בבשול⁴⁵ - מברך עליה בתחלה "בורא מיני
 מזונות"⁴⁶.
- 40) פיררה לפרורים. 41) אע"פ שנשתנית צורתה.
 42) ואז אפילו אין בהם כזית. 43) כל זה מדובר בלישה
 במרק ולא בבישול, כי בלישה במרק אין צורת הפת עוברת
 ממנה לגמרי אלא נשתנית במקצת, ולפיכך אם יש בהם
 כזית, ברכתם - המוציא. ולמד רבינו דין זה מדברי חז"ל
 (ברכות לו:): חביצה (פירורין שנילושו במרק, הערוך) -
 מברכים עליה המוציא אע"פ שאין בפירוריה כזית, כדברי
 רב ששת, שם. 44) אע"פ שנשארה צורתה. וכאן חוזר
 רבינו לפרש הדין של פת שבשלה. 45) ואפילו יש בהם
 כזית, הואיל ועברה צורתה לגמרי, כי ע"י בישול עלולה
 צורת הפת לעבור לגמרי, וזה שהדגיש רבינו: "בבישול",
 לומר שכאן מדובר בבישול, לא בלישה במרק. 46) שם,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ב תשרי - ספר אהבה - הלכות ברכות קפט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 אָלֵא אֲרוֹ לְבַדִּי⁵⁶. אָכַל פֶּת דָּחִין⁵⁷, אוּ פֶת שֶׁל שְׁאָר
14 מִיָּנִי קִטְנִית⁵⁸ - בְּתַחֲלָה מְבָרֵךְ "שֶׁהֵכֵל"⁵⁹, וְלִבְסוֹף
15 "בּוֹרֵא נַפְשוֹת רַבּוֹת"⁶⁰.

53 שטחנו ואפאו. 54 ברכות לז, ע"ב. והטעם, כי הוא מזין וסועד הלב ('טור' או"ח סי' רח). 55 ברכות, שם: "לבסוף ולא כלום". וקיימא-לן שכל "לבסוף ולא כלום" מברך בורא נפשות רבות (רי"ף, ע"פ דברי רב אשי שם, מד.). 56 לא כחמשת המינים המעורבים בתבשיל אחר שמברכים עליו "מיני מזונות" (לעיל ה"ד) כי אין האורז מזין כל-כך שיהא חשוב אפילו בתערובת (ברכות לז.). 57 הירדע בלע"ז, ורבינו בפירושו המשנה (שביעית פ"ב, מ"ז) מפרש מי"ל בלע"ז. ונזכר ביחזקאל (ד, ט). 58 זרעוני ירק שפריו עגול ומונה בתרמיל (הערבסין בלע"ז). 59 רי"ף לברכות פ"ו, ממשמעות דברי התלמוד (שם, לז.). שבכל מקום רגילים אורז ודוחן להיות נזכרים כאחד, וכאן אומרת הברייתא "על אורז מברך בורא מיני מזונות", ולא הזכירה גם דוחן, נראה מכאן שאין דין דוחן בכלל אורז לענין ברכה, ואינו מברך עליהם "בורא פרי האדמה", מפני שנשתנו ע"י אפייתם ויצאו מתורת פרי, וגם אין דרך לאכלם פת ואין זו דרך הנאתם - מברכים עליהם "שהכל" שהיא ברכה כוללת הכל, כמבואר לקמן (פ"ח, ה"ו). 60 כי כל שמברכים לפניו "שהכל", מברך לאחריו "בורא נפשות" (לקמן פ"ח, ה"ח).

16 יא. כֹּל שֶׁמְבָרְכִין עָלָיו בְּתַחֲלָה "הַמּוֹצִיא", מְבָרְכִין
17 לְאַחֲרָיו בְּסוֹף בְּרַפְת הַמְּזוֹן פְּסָדָה, אַרְבַּע בְּרִכּוֹת⁶¹;
18 וְכֹל שֶׁמְבָרְכִין עָלָיו בְּתַחֲלָה "בּוֹרֵא מִיָּנִי מְזוֹנוֹת",
19 מְבָרְכִין בְּסוֹף לְאַחֲרָיו בְּרַכָּה אַחַת מֵעֵין שְׁלֹשׁ⁶², חוּץ
20 מִן הָאֲרוֹז⁶³.

61 תוספתא ברכות, פ"ד. 62 מפורשת בסמוך הלכה יג. 63 שאף-על-פי שמברך עליו בתחילה "בורא מיני מזונות", מברך אחריו "בורא נפשות" (ברכות לז.).

21 יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁶⁴? שְׂאֵכֵל מִפְּנֵית
22 וְלִמְעַלָּה⁶⁵; אָכַל אָכַל פָּחוֹת מִפְּנֵית, בֵּין מִן הַפֶּת⁶⁶,
23 בֵּין מִשְׁאֵר אֲכָלִין⁶⁷; וְהַשּׁוֹתָה פָּחוֹת מִרְבִּיעִית⁶⁸, בֵּין
24 מִן הַיֵּין, בֵּין מִשְׁאֵר מִשְׁקִין - מְבָרֵךְ בְּתַחֲלָה בְּרַכָּה
25 הָרְאוּיָה לְאוֹתוֹ הַמֵּינִין⁶⁹, וְלִבְסוֹף אֵינוֹ מְבָרֵךְ כָּלֵל⁷⁰.

64 שכל שמברך לפניו, מברך לאחריו. 65 וכזית שאמר, לא קטן ולא גדול אלא בינוני (ברכות לט.). 66 ברכות מה, ע"א. 67 שם, לט, ע"א. 68 שהוא השיעור החייב עליו בשתיית משקין אסורים - כגון רביעית יין לנזיר, וכן רביעית דם - כמו שיעור כזית במאכלות אסורים, ופחות מרביעית במשקין הוא כפחות מכזית באוכלין (כסף-משנה). 69 שאסור ליהנות בלא ברכה (ברכות לה.) והחמירו בברכה שלפניה שהיא מדברי סופרים, יותר מברכה שלאחריה, הגם שהיא מן התורה. שמה ימלך בדעתו ויאכל כשיעור, ונמצא שהיה צריך לברך ואין בידו לתקן, ובברכה לאחריה אין לחוש לכך כמובן (כסף-משנה). 70 אפילו בורא נפשות רבות ('טור' או"ח סי' רי).

לז, ע"א. פירוש זה הוא ע"פ הכסף-משנה, וכן הובא ברוב"ז ח"ד שני אלפים קמו. הלכה זו, נתבלטו בה חכמי הדורות, שהרי לכאורה דברי רבינו סותרים את עצמם מראשם לסופם, שמתחילה אמר: אם יש בפתיים כזית או שניכר וכו' משמע מזה שמעלה אחת מספיקה לחייבם ברכת המוציא: או כזית, או אפילו פחות מכזית ובלבד שלא תשתנה צורתם, ואח"כ אמר: ואם אין בהם כזית, או שעברה וכו' משמע שמעלה אחת אינה מספיקה לחייבם ברכת "המוציא", ורק כשיש בהם כזית, וגם לא נשתנית צורתם אז מברכים עליהם "המוציא". וכבר נשאלה הלכה זו בבית מדרשו של רבי יצחק אבובב בפומבי רבתי, במעמד חכמים גדולים ובכללם הנשר הגדול רבי יצחק אברבנאל, ואמרו בזה פירושים שונים (ראה כסף-משנה). וב'תומת ישרים' סימן כח, הביא נוסחא בשם 'ספר הבתים' שצ"ל: "אם" במקום "או", וכך כתוב שם: אם יש בפתיים כזית אם ניכר שהם פת וכו' שאמנם שתי מעלות דרושות: כזית, וגם צורתו קיימת, ומעתה אין כל סתירה מה"רישא" ל"סיפא" והכל מכוון בין לבישול בין ללישה במרק. וסיים שם, שזהו הנוסח האמיתי, והחשוב למצוא פירוש לפי הנוסח האחר, אין זה אלא חריפות יתירה. וראה ברוב"ז הנ"ל שגם הוא סובר, שיש כאן טעות סופר, ומציע תיקון אחר.

1 ט. עֶסֶה שְׁנֵאָפִית בְּקִרְקַע, כְּמוֹ שֶׁהָעֲרֵבִים שׁוֹכְנֵי
2 הַמְּדֻבְּרוֹת אוֹפִים - הוֹאִיל וְאֵין עָלֶיהָ צוֹרֵת פֶּת,
3 מְבָרֵךְ עָלֶיהָ בְּתַחֲלָה "בּוֹרֵא מִיָּנִי מְזוֹנוֹת"⁴⁷. וְאִם
4 קָבַע מְזוֹנוֹ עָלֶיהָ - מְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא"⁴⁸. וְכֵן עֶסֶה
5 שְׁלִשָּׁה בְּדִבְשׁ אוֹ כֶּשֶׁמֶן אוֹ בַּחֲלָב, אוֹ שְׁעָרֵב בֵּה
6 מִיָּנִי תְּבִלִין⁴⁹ וְאִפְּאָה, וְהִיא הַנִּקְרָאת פֶּת הַבָּאָה
7 בְּכִסְנִין⁵⁰ - אַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא פֶת, מְבָרֵךְ עָלֶיהָ "בּוֹרֵא
8 מִיָּנִי מְזוֹנוֹת"⁵¹. וְאִם קָבַע סְעוּדָתוֹ עָלֶיהָ - מְבָרֵךְ
9 "הַמּוֹצִיא"⁵².

47 ברכות לח, ע"א. "כובא דארעא" - בורא מיני מזונות, ומפרש רב האי גאון (הובא ברשב"א שם) שזוהי פת הנאפית בקרקע. 48 שם. ובהל' חמץ ומצה (פ"ו, ה"ו) כתב רבינו, שיוצאים במצה זו, ידי חובת מצה בפסח, ובוודאי כשקבע עליה מזון נתכוין, וסמך על מה שפירש כאן ('מעשה רוקח'). 49 מיני מרקחים הנותנים טעם. 50 ברכות מא, ע"ב וברש"י שם. ורבינו חננאל (הובא ב'הערוך') מפרש: כסנין - פת עשויה כמין כיסים מלאים סוכר ושקדים ואגוזים... שעושים אותה כמין כעכים ולועסים אותה בבתי משתאות. ונקודים ובקבוק דבש (מלכים-א יד, ג) מתרגם יונתן: כסנין וזלוע דבש. 51 ברכות מב, ע"א. שאין דרך בני אדם לקבוע סעודתם עליה, ואפילו נתן בעיסה מים הרבה, כל שהרדש והשמן נתנו בה טעמם, מברכים עליה: "בורא מיני מזונות" (כסף-משנה בדעת רבינו). 52 וגם צריך ליטול ידים לפני אכילתה ('או"ח סי' קנח, ס"א. וראה לקמן פ"ו, ה"א).

10 י. אֲרוֹ שְׁבִשְׁלוֹ אוֹ שֶׁעָשָׂה מִמֶּנּוּ פֶת⁵³ - בְּתַחֲלָה
11 מְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא מִיָּנִי מְזוֹנוֹת"⁵⁴, וְלִבְסוֹף "בּוֹרֵא
12 נַפְשׁוֹת"⁵⁵; וּבְלִבְד שְׁלֵא יִהְיֶה מְעָרֵב עִם דְּבַר אֲחֵר,

71) ברכות, שהיא כוללת את תמצית שלש ברכות הראשונות שבברכת המזון. (72) כנגד "ברכת הזן". (73) כנגד "ברכת הארץ". (74) כנגד ברכת "בונה ירושלים". (75) ברכות מר, ע"א בשינויים קלים, ובריי"ף (שם). וראה לקמן פ"ח, ה"ד. (76) ירושלמי (ברכות פ"ו, ה"א) ססמוך לחתימתה, אומר: "ורצה והחליצנו ביום השבת הזה", וביום-טוב אומר: "ושמחנו ביום (פלוגי) הזה". ובחנוכה ובפורים (שהם מדברי סופרים בלבד) אינו צריך לכלול מעין המאורע (ההגות מיימוניות). (77) לעיל פ"ב, ה"ה.

1 יג. וזו היא ברכה אחת מעין שלש⁷¹: ברוך אתה
2 ה', אלהינו מלך העולם, על המחיה ועל הכלכלה⁷²
3 ועל ארץ חמדה טובה ורחבה⁷³ שרצית ושהנחלת
4 את אבותינו. רחם ה' אלהינו עלינו ועל ישראל
5 עמך ועל ירושלים עירך⁷⁴ ועל ציון משכן כבודך,
6 והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה, ונברך עליה
7 בקדשה ובטהרה. ברוך אתה ה', על הארץ ועל
8 המחיה⁷⁵. ובשבתות וימים טובים אומר בברכה זו
9 בכללה מעין קדשת היום⁷⁶, בדרך שמזכיר בברכת
10 המזון⁷⁷.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ז-כ"ב תשרי ה'תשפ"א

יום ראשון ט"ז תשרי ה'תשפ"א

מצות לא תעשה קה. של. שלא.

שלב. שלג. שלד.

36 אֲשֶׁת הָאֵב אִם הִיא אַחֲתוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בֵּת־
37 אֲשֶׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אַחֲוֹתְךָ הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרֹנְתָה"
38 (שם, יא) לֹא זֶה בָּא לְעֲשׂוֹת בֵּת אֲשֶׁת הָאֵב (איסור) עֲרֹנָה
39 בְּפָנֵי עֲצָמָה. וְהָרְאִיהָ שֶׁבֵּת אֲשֶׁת הָאֵב עֲרֹנָה בְּפָנֵי עֲצָמָה
40 הִיא, שֶׁהָבָא עַל אַחֲוֹתוֹ בֵּת נְשׂוֹאת אָבִיו (להוציא בתו
41 שלא מן הנשואין) חַיִּב שְׂתִימָ: מִשּׁוּם אַחֲוֹתוֹ וּמִשּׁוּם בֵּת
42 אֲשֶׁת אָבִיו, כְּמוֹ הָבָא עַל אִמּוֹ שֶׁהוּא חַיִּב שְׂתִימָ: מִשּׁוּם
43 אִמּוֹ וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אָבִיו, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. וְזֶה לְשׁוֹנָם: אָמְרוּ
44 בְּפֶקֶד ב' מִיָּבָמוֹת (כב): "תָּנוּ רַבָּנֵינוּ: הָבָא עַל אַחֲוֹתוֹ וְהִיא
45 בֵּת אֲשֶׁת אָבִיו — חַיִּב מִשּׁוּם אַחֲוֹתוֹ וְחַיִּב מִשּׁוּם בֵּת
46 אֲשֶׁת אָבִיו, רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אִינוּ חַיִּב אֶלָּא
47 מִשּׁוּם אַחֲוֹתוֹ בִּלְבַד. מֵאֵי טַעְמִיהוּ דְּרַבָּנֵינוּ? (מה טעמם של
48 חכמים החולקים על רבי יוסי ומחייבים שתיים) אָמְרִי: מְכַדִּי
49 (הנה ראו): כְּתִיב "עֲרֹנֹת אַחֲוֹתְךָ בֵּת אָבִיךָ" וְגו' —
50 "עֲרֹנֹת בֵּת־אֲשֶׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ" לְמָה לִּי? שְׂמַע
51 מִיָּנָה (מכאן משמע) לְחַיִּבוֹ מִשּׁוּם אַחֲוֹתוֹ וּמִשּׁוּם בֵּת־אֲשֶׁת
52 אָבִיו". וְהַעֲוֹבֵר עַל לֹא זֶה, כְּלוֹמֵר: אַחֲוֹתוֹ בֵּת נְשׂוֹאת
53 אָבִיו — בְּכָרָת, בִּלְבַד אִם הִיא מְזִיד; וּבְשׁוֹגֵג מִקְרִיב
54 חֲטָאת קְבוּעָה.

55 הַמִּצְוָה הַשְּׁלִי"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבֹא עַל
56 בֵּת הַבֵּן, וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרֹנֹת בֵּת־בֶּנְךָ וְגו' לֹא תִגְלֶה"
57 (שם, י).

יום שני י"ז תשרי ה'תשפ"א

מצות לא תעשה שלו. שלה.

שלז. שלח. שלט.

58 הַמִּצְוָה הַשְּׁלִי"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבֹא עַל
59 הַבֵּת עֲצָמָה, וְזֶה לֹא נִתְבָּאֵר בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה, לֹא נֶאֱמַר
60 לָנוּ: עֲרֹנֹת בֵּתְךָ לֹא תִגְלֶה; אֶלָּא שְׂתַק מִמֶּנָּה מִחֲמַת

11 הַמִּצְוָה הַק"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּתֵן לְבוֹנָה
12 (מִזֵּן שֶׁרָף שֶׁל עֵץ בַּשָּׁמַיִם) בְּמִנְחַת סוּטָה, וְהוּא אָמְרוּ
13 יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבָנָה" (דברים ה, טו) וּלְשׁוֹן סִפְרֵי
14 (נשא שם): "מִגִּיד שֶׁאֵם נָתַן שִׁמֶן אוֹ לְבוֹנָה — עוֹבֵר
15 בְּלֹא־תַעֲשֶׂה, כְּשֶׁם שֶׁעוֹבֵר עַל שִׁמְנוֹ כֵּף עוֹבֵר עַל
16 לְבוֹנָתוֹ". וּלְפִיכָךְ גַּם הַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — לֹא־קָה.
17 וּבִמְכֻלָּתָא: "לֹא־יֵצֵק עָלָיו שִׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבָנָה —
18 מִגִּיד שֶׁהֵן שְׂתֵי אֲזַהְרֹת".

19 הַמִּצְוָה הַש"ל — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבֹא עַל
20 הָאֵם, וְהוּא אָמְרוּ: "אִמָּךְ הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרֹנְתָה" (ויקרא
21 יח, ז). וְהַעֲוֹבֵר עַל לֹא זֶה — בְּכָרָת. וְאֵם נִתְקַיְּמָה הַעֲדוֹת
22 עָלָיו — נִסְקַל אִם הִיא מְזִיד; וְאֵם הִיא שׁוֹגֵג — מִקְרִיב
23 חֲטָאת קְבוּעָה.

24 הַמִּצְוָה הַש"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבֹא עַל
25 אֲשֶׁת אָב, וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרֹנֹת אֲשֶׁת־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה"
26 (שם, ח), וְהַעֲוֹבֵר עַל זֶה בְּכָרָת וְאֵם נִתְקַיְּמָה עָלָיו הַעֲדוֹת
27 — בִּסְקִילָה אִם הִיא מְזִיד; וּבְשׁוֹגֵג, מִקְרִיב חֲטָאת
28 קְבוּעָה. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁהָבָא עַל אִמּוֹ חַיִּב עָלֶיהָ מִשּׁוּם
29 אֵם וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת־אָב, בֵּין בְּחַיִּי אָבִיו בֵּין לְאַחֵר מִיתָת
30 אָבִיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִנְהֶדְרִין (נד).

31 הַמִּצְוָה הַש"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבֹא עַל
32 הָאֲחִוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עֲרֹנֹת אַחֲוֹתְךָ בֵּת אָבִיךָ וְגו' לֹא
33 תִגְלֶה עֲרֹנְתֵן" (שם, ט) וְהַעֲוֹבֵר עַל לֹא זֶה בְּמִזִּיד —
34 חַיִּב פְּרָת; וּבְשׁוֹגֵג — חֲטָאת קְבוּעָה.

35 הַמִּצְוָה הַש"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבֹא עַל בֵּת

המצוה השל"ט — האזהרה שהזהרנו מלצרור אשה
ובת בטה, והוא אמרו: תעלה: "ואת-בת-בטה לא תקח" (שם).
והוא בכרת ובשרפה אם היה מזיד ואם היה שוגג
— מקריב חטאת קבועה.

יום שלישי י"ח תשרי ה'תשפ"א

מצות לא תעשה שמ. שמה.

שמב. שמג. שדמ. שמה.

המצוה הש"מ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
אחות האב, והוא אמרו: "ערוות אחות-אביך לא תגלה" (ויקרא יח, יב) והעובר על זה אם היה מזיד — חיב כרת;
ואם היה שוגג מקריב חטאת קבועה.

המצוה השמ"א — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
אחות האם, והוא אמרו: תעלה: "ערוות אחות-אמך לא
תגלה" (שם, יג). והעובר על לאו זה במזיד — חיב כרת;
ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.

המצוה השמ"ב — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
אשת אחי האב, והוא אמרו: "אל-אשתו לא תקרב דירתך
הוא" (שם, יד). והעובר על לאו זה, בכרת אם היה מזיד;
ואם היה שוגג מקריב חטאת קבועה.

המצוה השמ"ג — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
אשת הבן, והוא אמרו: "ערוות בלתיך לא תגלה" (שם,
טו). והעובר על זה — בסקילה. ואם לא נתקיימה העדות
או שלא נודע — הרי הוא בכרת אם היה מזיד; ובשוגג
— מקריב חטאת קבועה.

המצוה השד"מ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
אשת האב, והוא אמרו: "ערוות אשת-אחיד לא תגלה" (שם,
טז). והעובר על לאו זה, בכרת אם היה מזיד; ואם
היה שוגג מקריב חטאת קבועה.

המצוה השמ"ה — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
אחות האשה בחיי האשה, והוא אמרו: תעלה: "ואשה
אל-אחיה לא תקח" (שם, יח). והעובר על לאו זה במזיד
— חיב כרת; ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.

יום רביעי י"ט תשרי ה'תשפ"א

מצות לא תעשה שמח. שמת.

שנ. שאנ.

המצוה השמ"ח — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
הבהמה, בין זכרים בין נקבות, והוא אמרו: "ובכל-בהמה
לא-תתן שכבתך" (ויקרא יט, כג). והעובר על זה בידון —
חיב סקילה, ואם לא נסקל — הרי הוא בכרת; ואם היה
שוגג — מקריב חטאת קבועה.

פשוט הענין, לפי שזכר אסור בת הבן ובת הבת —
כל-שכן הבת. ובגמרא יבמות (ג). אמרו: "בתו עקר
אסורא מדרשא אתיא (נלמד ממדרש ולא במפורש), דאמר
רבא: אמר לי רב יצחק בר אבדימי: אתיא (ב"גורה שזה)
הנה הנה ואתיא זמה זמה", כלומר: שהוא אסור בבת
בנה ובת בתך "ערוותך הנה" (ויקרא יח, י), ואמר באסור
אשה ובתה ובת בנה ובת בטה "שארה הנה זמה הוא"
(שם, יז), כשם שבאסור אשה ובת בנה ובת בטה נאסרה
בטה, כך באסור בת בנו ובת בתו נאסרה גם בתו. ואמר
בענש: "אשר יקח את-אשה ואת-אמה זמה הוא באש
ישלפו אתו ואתה" (שם כ, יד), וכן גם אשה. ובת בנה
ובת בטה בשרפה, לפי שזאמר בהן "זמה" ולמדו
בגזירה שנה "זמה" "זמה". והוא הדין לבתו ובת בתו
לענין ענש, שלמדו זאת מגזירה שנה של "הנה" "הנה"
שלגבי בת בנו ובת בתו כתוב "הנה", כמו שזאמר
"הנה" באשה ובתה. ולשון גמרא ברות (ה): "אל תהי
גזירה שנה קלה בענין, שהרי (איסור) "בתו" אחד מגופי
תורה, ולא למדה הכתוב אלא בגזירה שנה: אתיא הנה
הנה אתיא זמה זמה". והתבונן (בדיוק הלשון) באמרו:
"לא למדה הכתוב", ולא אמרו "לא למדנוה" (חכמים),
לפי שכל-הדברים האלה קבלה מפי השליח (משה רבנו),
והוא פרוש מקבל, כמו שבארנו בהקדמת חבורנו הגדול
בפרוש המשנה, ולא שתק הכתוב מלהזכיר אלא מפני
שאפשר ללמדה בגזירה שנה (אבל לאמיתו של דבר נחשב
כאילו כתוב מפורש בתורה). וזהו ענין אמרו: "לא למדה
הכתוב אלא בגזירה שנה" ומספיק אמרו (= זהו גם
משמעות הביטוי): "גוף תורה". היצא מכל-מה-שקדם
באן שהעובר על בתו או בת בתו או בת בנו —
בשרפה; ואם לא נודע או שלא נתקיימה עליו העדות —
בכרת אם היה מזיד; ואם היה שוגג באחת מהן —
מקריב חטאת קבועה.

המצוה השל"ה — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
בת הבת, והוא אמרו: "ערוות בת-בתך לא תגלה ערוותן
כי ערוותך הנה" (שם, יח).

המצוה השל"ז — האזהרה שהזהרנו מלצרור (לישא
באחד), אשה ובתה. והוא אמרו: "ערוות אשה ובתה לא
תגלה" (שם, יח), והעובר על זה, והוא שתהיה אחת מהן
אשתו ובה על האחרת — חיב שרפה אם נתקיימה עליו
העדות; והוא בכרת אם היה מזיד; ואם היה שוגג
מקריב חטאת קבועה.

המצוה השל"ח — האזהרה שהזהרנו מלצרור אשה
ובת בנה, והוא אמרו: "את-בת בנה" (שם). וגם זה
בשרפה ובת אם היה מזיד, או חטאת קבועה אם היה
שוגג.

וכדרכי יהודה דאמר: גוי הבא על אביו חייב שמים".
 וְשֵׁם בָּאָרוֹ וְאָמְרוּ "מִסְתַּבְּרָא מִלְּתִיָּה דְרַבִּי יְהוּדָה (דברי
 רבי יהודה מתאפשרים) בְּיִשְׂרָאֵל וּבִשְׁוֹגָג וּלְקַדְרָן, וְהָאִי
 דְאָמַר "גוֹי" לְשָׂנְא מַעֲלִיא" (והטעם לביטוי "גוי" — כי זוהי
 לשון נקיה שלא להתבטא במפורש יהודי בעניני חטא),
 כְּלוּמַר: שָׂאֵם שְׁגַג בְּאָבִיו — יָבִיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת כְּמִי
 שֶׁשְׁגַּג בְּשְׁתֵּי עֲרִיּוֹת; וְאֵין כֵּן הַשְׁוֹגָג בְּזָכוֹר דְּעֻלְמָא (זכר
 סתם שאינו אביו), שְׁאִינוֹ מְבִיא אֶלָּא חֲטָאת אַחַת.

יום חמישי כ' תשרי ה'תשפ"א

מצות לא תעשה שנוב.

שמו. שמו.

הַמִּצְוָה הַשְּׁנִיב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוֹ מִלְּבֹאֹ עַל
 אָחִי הָאֵב, וְהוּא אָמַר: "עֲרוֹת אַחִי-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, יד) עַד שֶׁגַּם שְׁוֹגָג בְּאָחִי אָבִיו חֲטָא שְׁתֵּי
 חֲטָאוֹת, כְּמֹ שֶׁבָּאָרְנוּ בְּאָבִיו. וּבִגְמָרָא סְנֵהְדִין (כד).
 אָמְרוּ: הֵבָא עַל אָחִי אָבִיו — חֲטָא שְׁתֵּים לְדַרְבִּי הַפֶּל, דְּכַתִּיב:
 "עֲרוֹת אַחִי-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה".

וְדַע שֶׁעֲנִין אָמְרִי "נִתְקַיְמָה הָעֲדוּת" (בכל איסורי עריות —
 כְּתָנָא לְקִיָּים בְּהַם דִּינֵי מִיתָה) הוּא שְׁיִהְיֹ שֵׁם שְׁנֵי עֲדִים
 כְּשֵׁרִים מִתְרִים בּוֹ אוֹ יוֹתֵר, וּבֵית דִּין כְּשֵׁר שֶׁל עֲשָׂרִים
 וּשְׁלֹשָׁה שֶׁהָעֲדוּת נִגְבִּית לְפָנֵיהֶם, וְיִהְיֶה זֶה בְּזִמְנָא (שבית
 הַמִּקְדָּשׁ קִיָּים, וְתָנָאִים נֹסְפִים) שְׁדִינֵי נִפְשׁוֹת נוֹהֲגִים.
 וּפְשׁוּט הוּא, שְׁכַל-הָעֲרִיּוֹת הָאֵלֶּה שֶׁקֹּדֶם זִכְרָן (שהזכרנו
 קודם) נֶאֱמַר בְּהֵן הַכֶּתֶר בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה, וְהוּא אָמַר אַחֵר
 שְׁמִנָן: "כִּי כָל-אִשָּׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבֶת הָאֵלֶּה וְנִגְזְרָתוֹ
 הַנִּפְשׁוֹת הָעֲשֻׁת" (שם, כט), וְכֵן כָּל-מָה שֶׁהִזְכַּרְנוּ מִהֵן
 שְׁחֵיבִים עָלָיו מִיתַת בֵּית דִּין, גַּם הוּא לִשׁוֹן הַתּוֹרָה. אָבֵל
 שְׁנֵי מִינֵי הַמִּיתָה שֶׁאֲמַרְנוּ מִקְצָתָן בִּסְקִילָה וּמִקְצָתָן
 בְּחִנּוּק וּמִקְצָתָן בְּשִׁרְפָה, הֵרִי יֵשׁ מִהֶם שֶׁבָּאוּ בְּכַזָּה
 (חז"ל) וּמִהֵן מִפְּרָשִׁים בְּפִתּוּב. וּכְבָר נִתְבָּאֵר דִּינֵי כָל-
 הָעֲרִיּוֹת הָאֵלֶּה בְּמִסְכַּת סְנֵהְדִין וּמִסְכַּת כְּרִתוֹת וּבְכַמָּה
 מְקוֹמוֹת בִּיבְמוֹת וּבְחֻבוֹת וְקִדּוּשִׁין.

וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּרִישׁ כְּרִתוֹת (מִשְׁנָה ב) שְׁכַל-חֲטָא שְׁחֵיבִים
 עַל זְדוּנוֹ כְּרִת וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה — חֲטָאִים עַל
 "לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ" (כֹּאשֶׁר הוּא מְסוּפָק אִם חֲטָא) אֲשֶׁם תְּלוֹי.
 וְעֲנִין אָמְרָם "חֲטָאת קְבוּעָה" הוּא שְׁתַּהֲיָה מִן-הַבְּהִמָּה
 דְּקָא: כְּשֶׁבָה אוֹ שְׁעִירָה. וְאֵם תַּעֲזִין כָּל-מִצְוֹת לֹא-
 תַעֲשֶׂה אַחַת אַחַת וְתִתְּבוֹגֵן בְּעֲנִשִׁים שְׁנוֹכְרוּ כָּל-מִצְוָה
 וּמִצְוָה מִהֵן תִּמְצָא, שְׁכַל-חֲטָא שְׁחֵיבִים עַל זְדוּנוֹ כְּרִת
 וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת — אוֹתָהּ הַחֲטָאת — חֲטָאת קְבוּעָה,
 חוּץ מִשְׁנֵי חֲטָאִים שְׁחֵיבִים עַל זְדוּן כָּל-אֶחָד מִהֶם כְּרִת
 וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת שְׁאִינָה קְבוּעָה, אֶלָּא הִיא "עוֹלָה-
 וְיֹזֶד" (= קָרְבַּן הַמִּשְׁתַּנָּה לְפִי יְכוּלַת הַמִּקְרִיב); וְאוֹתָם שְׁנֵי
 הַחֲטָאִים הֵם טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְטְמֵאת קִדְשִׁי (לֹא תַעֲשֶׂה עוֹ,

הַמִּצְוָה הַשְּׁמִיט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוֹ הַנָּשִׁים
 מִלְּהִבִּיא עֲלֵיהֶן בְּהִמּוֹת, וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "וְאִשָּׁה
 לֹא-תַעֲמֹד לִפְנֵי בְּהִמָּה לְרַבְעָה" (שם), וְגַם זֶה מִצְוָה בְּפָנֵי
 עֲצָמָה וְאִינָה נִכְלָלָת בַּמִּצְוָה שֶׁקֹּדֶמָה לָהּ. כִּי בָאָסְרוּ עַל
 הַזָּכָרִים לְבֹאֹ עַל הַבְּהִמּוֹת לֹא נֶאֱסָר עַל הַנָּשִׁים לְהִבִּיא
 בְּהִמּוֹת עֲלֵיהֶן, לֹלָא הִלָּאוּ הַמִּזְחָד שְׂבָא בִּכְךָ. וּבְתַחֲלִיל
 כְּרִתוֹת אָמְרוּ: "שְׁלִשִׁים יוֹשֵׁשׁ כְּרִתוֹת יֵשׁ בַּתּוֹרָה וּמִנּוּ
 אוֹתָן כְּכֻלָּן הֵבָא עַל הַבְּהִמָּה וְאִשָּׁה הַמְבִיאָה אֶת-
 הַבְּהִמָּה עָלֶיהָ אֶף-עַל-פִּי (לְמַרְוֹת) שְׁמִנּוּ שֵׁם כָּלִלִי
 הָעֲנִינִים (שֶׁהַמִּשְׁנָה מוֹנֶה רַק קְבוּצוֹת כְּלָלִיּוֹת שֶׁל חֵיבֵי כְרִת
 וְלֹא מִפְּרִטָּה לְפִרְטִים) כְּמֹ שֶׁבָּאָרְנוּ בְּפִירוּשָׁנוּ ("פִּירוּשׁ
 הַמִּשְׁנִיּוֹת") הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁהִיא מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה מִכָּלִל
 מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. וְהַעוֹבֶרֶת עַל לֹא זֶה — בִּסְקִילָה. וְאֵם
 לֹא נִתְקַיְמָה הָעֲדוּת — הֵרִי הִיא בְּכִרַת אִם הִיָּתָה מִזִּידָה;
 וְאֵם הִיָּתָה שְׁוֹגָגָת — מִקְרִיבָה חֲטָאת קְבוּעָה.

הַמִּצְוָה הַשְּׁנִיב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוֹ מִלְּבֹאֹ עַל
 הַזָּכָר, וְהוּא אָמַר: "וְאֶת-זָכָר לֹא תִשָּׁכַב מִשְׁכְּבִי אִשָּׁה
 תּוֹעֵבָה הוּא" (שם, כב) וּכְבָר נִכְפַּל הִלָּאוּ בְּעֲנִין זֶה בְּעֲצָמוֹ
 וְאָמַר: "וְלֹא-יִהְיֶה קֹדֶשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (דברים כג, יח)
 וְזוֹהִי הַסְּבָרָה הַנִּכּוֹנָה שֶׁלֹּא זֶה נִכְפַּל לְחֻזּוֹק, לֹא שֶׁהוּא
 אֲזַהְרָה לְנִשְׁכָּב; וּמִמָּה-שֶׁאָמַר: "לֹא תִשָּׁכַב" נִלְמָדָה
 אֲזַהְרָה לְשׁוֹכֵב וְנִשְׁכָּב. וּבִגְמָרָא סְנֵהְדִין (נד): נִתְבָּאֵר
 שְׂרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל הוּא שְׁעוּשָׁה "לֹא-יִהְיֶה קֹדֶשׁ" אֲזַהְרָה
 לְנִשְׁכָּב, וּלְפִיכָךְ הֵבָא עַל הַזָּכָר וְהִבִּיא זָכוֹר עָלָיו בְּהָעֵלֶם
 אֶחָד (מִכַּח אוֹתוֹ הָעֵלֶם — אוֹתָהּ טַעוּת) — חֲטָא שְׁתֵּים
 לְדַעַת רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: אִינוּ צָרִיךְ,
 (פְּסוּק מִיּוֹחַד לְהַטִּיל לֹא עַל הַנִּשְׁכָּב) הֵרִי הוּא אוֹמַר
 בַּתּוֹרָה: "וְאֶת-זָכָר לֹא תִשָּׁכַב" — קָרִי בִּיה: לֹא תִשָּׁכַב,
 לְפִיכָךְ הֵבָא עַל הַזָּכוֹר וְהִבִּיא זָכוֹר עָלָיו בְּהָעֵלֶם אֶחָד —
 לְדַעַתוֹ אִינוּ חֲטָא אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ בְּטַעַם עֲנִין זֶה: לֹא
 תִשָּׁכַב וְלֹא תִשָּׁכַב — חֲדָא הִיא, וְלְדַעַתוֹ בָּא "לֹא יִהְיֶה
 קֹדֶשׁ" לְחֻזּוֹק, כְּמֹ שֶׁאָמַר: "לֹא תִנָּאֵךְ" וְהוּא אֲזַהְרָה
 לְאִשָּׁת אִישׁ, כְּמֹ שֶׁבָּאָרְנוּ (מִצְוָה שְׁמוֹ), וְאָמַר (פְּסוּק נֹסֵף
 לְחֻזּוֹק): "וְאֶל-אִשָּׁת עַמִּיתְךָ לֹא-תִתֵּן שְׁכִבְתְּךָ", וְרַבִּים
 כְּמֹ זֶה כְּמֹ שֶׁבָּאָרְנוּ בְּכָלִל הַתְּשִׁיעִי. וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה
 — בִּסְקִילָה. וְאֵם לֹא נִסְקַל — הֵרִי הוּא בְּכִרַת אִם הִיָּה
 מִזִּיד; וְאֵם הִיָּה שְׁוֹגָג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

הַמִּצְוָה הַשְּׁאִיב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוֹ מִלְּבֹאֹ עַל
 הָאֵב, וְהוּא אָמַר: "עֲרוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, ז),
 וְגַם הַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — בִּסְקִילָה, עַד שֶׁיִּהְיֶה הֵבָא עַל
 אָבִיו חֲטָא שְׁתֵּים: מִשּׁוֹם שׁוֹכֵב עִם זָכָר וּמִשּׁוֹם מְגִלָּה
 עֲרוֹת אָבִיו. וּבִגְמָרָא סְנֵהְדִין (נד): נִתְבָּאֵר שֶׁמִּמָּה
 שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲרוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" — אָבִיךָ מִמֶּשׁ. וְהַקְּשׁוּ
 שֵׁם וְאָמְרוּ: "הִיא מִ"וְאֶת-זָכָר לֹא תִשָּׁכַב" נִפְקָא (אִפְשָׁר
 לְלַמּוֹד זֹאת מִ"זֹּאת זָכָר גו'")? וְהַשִּׁיבּוּ: "לְחִיבּוֹ שְׁתֵּים

המצוה השמ"ו — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
הנדה בזמן טמאתה, כלומר: כל-שבעת הימים. והוא
אמרו: "ואל-אשה בנדת טמאתה לא תקרב" (ויקרא יח,
ט); וגם כל-זמן שלא תטבול אחר שבעת הימים היא
נדה. והעובר על לאו זה אם היה מזיד חייב כרת; ובשוגג
— חייב חטאת קבועה.

יום שישי כ"א תשרי ה'תשפ"א

מצות לא תעשה נב. נג.

נה. נד. שנד. שס. שסא.

המצוה הנ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהתחתן
בכופרים, והוא אמרו: "ולא תתחתן בם" (דברים
ג, א), ובאר ההתחנות מה היא אמר: "בתוך לא-תתן
לבנו ובתו לא-תתן לבנו" (שם) ובפרוש אמרו במסכת
עבודה זרה (לו:): "דרך חתנות אסרה תורה". העובר על
לאו זה יש בענשו הפרש והוא: אם בא עליה בפרהסיא
(לעיני רבים) — הרי ההורגו בשעה שהוא עושה את-
העברה, כבר קיים את-ענישו כמו שעשה פינחס בזמרי
(במדבר כה, ח) אמרו (סנהדרין פא:): הבועל ארמית קנאין
פוגעין בו, ודוקא בתנאים שאמרו, והם: שיעול
בפרהסיא ובשעת מעשה וכמעשה שהיה (בדיוק כפי
שהתרחש אצל פנחס וזמרי) אכל אם לא עשה זה
בפרהסיא, או שפרש ולא פגעו בו קנאים — הרי הוא
מחייב כרת. אכל לא נתבאר בו כרת זה בלשון התורה.
אמרו: "לא פגעו בו קנאים מהו?" ונתבאר שהוא כרת,
שנאמר: "כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב וגו' כרת
ה' לאיש אשר יעשה ער וענה" (מלאכי ב, יא-יב), אמרו:
מכלל דכרת. כשמתבאר אם כן שאדם בעל ארמית
בעדים והתראה — לוקה מדאורייתא, ודע זאת. וכבר
נתבארו דיני כל-הדברים האלה בעבודה זרה (לו:)
ובסנהדרין (פב:).

המצוה הנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהתחתן בזכרי
(גברים של) עמון ומואב דוקא — אפלו אחר שנתגירו,
והוא אמרו: "ולא-יבא עמוני ומואבי בקהל ה'"
(דברים כג, ד) העובר על לאו זה — לוקה, כלומר: שגר
עמוני ומואבי שבעל ישראלית בנשואין — לוקין
שניהם מלקות דאורייתא וכבר נתבארו דיני מצוה זו
בפרק ח' מיבמות (עו:) ובסוף קדושין (עד:).

המצוה הנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהרחיק
את-המצרים ומלהתרחק מלהתחתן בהם אחר שנתגירו,
והוא אמרו: "ולא-תתעב מצרי" (שם, ח) וכבר
נתבארו דיני שתי המצות האלה, כלומר: דיני מצרי
ואדומי (אזהרה נד, נדפסה לקמן), בפרק ח' מיבמות (שם)
ובסוף קדושין (עו:).

וקט). פונתי באמרי טמאת מקדש: טמא שנקנס לעזרה:
וטמאת קדשיו; טמא שאכל בשר קדש.
וכן נתבאר לה, שכל-מצות לא-תעשה שחייבין על זדונה
כרת חייבין על שגגתה חטאת, חוץ מחטא אחר, והוא:
המגדף (לא תעשה ט), שזדונו בכרת ואין חייבין על
שגגתו חטאת. וכן נתבאר לה, שכל-אדם שחייב מיתת
בית דין — איזו מיתה שתהיה — הרי אותו אדם בכרת
גם כן אם לא המיתו אותו בית דין או שלא ידעו בו,
חוץ מעשרה שהם מחייבי מיתת בית דין ואין עליהם
כרת, והם: מסית, ומדיח, ונביא-שקר, ומתנבא בשם
עבודה זרה, וזקן ממרא, וכן סורר ומורה, וגונב נפש
מישראל, ורוצח, ומכה אביו ואמו ומקלל אביו ואמו.
כל-אחד מאלו אם נתקיימה עליו העדות — נהרג ואם
לא ידעו בו או שלא היה אפשר לבית דין להרגו —
הרי הוא מתיר עצמו למיתה, אלא שאינו עומד בכרת.
דע כללים אלו וזכרם.

המצוה השמ"ז — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
אשת איש, והוא אמרו: "ואל-אשת עמיתך לא-תתן
שכבתך לזרע" (ויקרא יט, כ). ויש בענש העובר על לאו
זה הפרש, והוא: אם היתה אשת איש זו נצרה מארשה
(אחר קידושין לפני נשואין) — שניהם חייבים סקילה, כמו
שבאר הכתוב (דברים כב, כא); ואם היתה בת כהן —
היא נשרפת, והוא בן-כהן, כלומר: הבועל; ואם היתה בת
ישראל והיתה בעולה (נשואה) — חייבים שניהם חנק
כל-זה אם נתקיימה העדות; אכל אם לא נתקיימה — הרי
הוא בכרת. במה דברים אמורים? כשהיה מזיד, ואם היה
שוגג — מקריב חטאת קבועה. וכבר נכפל הלאו בעברה
זו והוא אמרו בעשרת הדברות: "לא תנאף" (שמות כ,
יד; דברים ה, יו), פונתו בזה האזהרה על ביאת אשת איש.
ולשון המקלטה (פרשת יתרו שם): "לא תנאף, למה
נאמר? לפי שהוא אומר: (ויקרא כ, י) ענש שמענו, אזהרה
לא שמענו — תלמוד לומר: "לא תנאף". ובספרא:
"אשר ינאף את-אשת איש אשר ינאף את-אשת רעהו"
וגו' ("מות-יומת הנאף והנאפת") (שם), ענש שמענו אזהרה
לא שמענו — תלמוד לומר "לא תנאף", אחד האיש
ואחד האשה. ולא עשו "ואל-אשת עמיתך לא-תתן
שכבתך" (ויקרא יח, כ) אזהרה — לפי שהוא לאו שאינו
כולל נואף ונאפת, אלא אזהרה לנואף בלבד. וכן בשאר
העירות אי אפשר להם שלא ילמדו אזהרה גם לאשה,
אמרו (ספרא): "לא תקרבו לגלות ערוה" (שם, ו) — הרי
כאן שנים להזהיר האיש על-ידי האשה, והאשה על-ידי
האיש. ובגמרא סנהדרין (נא:): אמרו: "הכל היו בכלל
נואף ונאפת, הוציא הכתוב (פרט בנפרד) את-בת כהן
לשרפה ואת-נצרה מארשה לסקילה". וכבר קדם לנו
(הפסוק: "אשר ינאף .. מות יומת הנאף והנאפת") פירוש דבר
זה בהקדמת מאמר זה (השורש (הכלל) השביעי).

40 כֹּהֵן הַדְּיוֹט — לוֹקֵה שְׁלֹשׁ. וְשֵׁם אָמְרוּ: "אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה
 41 וְחִלְלָה זֹנָה בְּזִמְנָן שֶׁהֵן בְּסֵדֶר — חֵיב עַל כָּל־אֶחָת
 42 וְאֶחָת", וּבְאֵרוֹ שֶׁזֶּה בְּאִשָּׁה אֶחָת. וְעִנְיָן אָמְרָם "בְּסֵדֶר",
 43 שֶׁחֲלוּ אֵלּוּ הָעִנְיָנִים לְפִי הַסֵּדֶר שֶׁבְּפִסְיוֹ, שֶׁתִּהְיֶה תַּחֲלָה
 44 אֶלְמָנָה, וְאַחֲרֵי־כֵן גְּרוּשָׁה, וְאַחֲרֵי־כֵן תִּהְיֶה חִלְלָה, וְאַחֲרֵי־
 45 כֵּן תִּהְיֶה זֹנָה. וְהַצָּרְכָּנוּ לָזֶה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אִשָּׁה אֶחָת
 46 וּבִבְעִילָהּ אֶחָת אָנוּ רוֹצִים לְחַיְבוֹ אַרְבַּע מַלְקִיּוֹת אֵלּוּ.
 47 וְכִלְל הוּא אֲצִלָּנוּ (שם עו:): אֵין אִסּוּר חָל עַל אִסּוּר
 48 אֶל־אֶם־כֵּן הִיא אִסּוּר מוֹסִיף (שהאסור שבא אחרון מוסיף
 49 חומרה יתרה בפרטי האיסור): או אִסּוּר כּוֹלֵל (שאיסור
 50 האחרון הוא איסור שמקיף יותר "נאסרים": איסור השולט על
 51 תחום רחב יותר) או אִסּוּר בֵּת אֶחָת (שהאיסורים חלים יחדיו
 52 באותו מעשה ובאותה יחידת זמן ואין אחד מקדים), כְּמוֹ
 53 שֶׁבְּאֵרָנוּ בְּמִקּוֹמוֹ בְּמִסְכַּת כְּרִתוֹת בְּפִרְוֹשָׁנוּ ("פירוש
 54 המשניות" פרק ג' משנה ד); וְאִם יִהְיֶה עַל הַסֵּדֶר (בדוגמה
 55 שֶׁלֵּנוּ ב"סדר" זה), יִהְיֶה בְּכֻלָּם אִסּוּר מוֹסִיף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
 56 שָׁם. אָכֵל אִם הָיוּ גּוֹפִים רַבִּים (נשים שונות), כְּגוֹן שֶׁבָּעַל
 57 אִשָּׁה אֶלְמָנָה וְאִשָּׁה אַחֶרֶת חִלְלָה וְאִשָּׁה אַחֶרֶת זֹנָה
 58 וְאִשָּׁה אַחֶרֶת גְּרוּשָׁה — אֵין צְרִיף לומר שֶׁהוּא לוֹקֵה עַל
 59 כָּל־אֶחָת וְאֶחָת. וְאִפְשָׁר שֶׁתִּקָּשֶׁה וְתֹאמַר: כִּיֵּן שֶׁהִכָּל
 60 אֲצִלָּנוּ: אֵין לוֹקִין עַל לֹא שֶׁבִּכְלָלוֹת — מִדּוּעַ לוֹקֵה עַל
 61 כָּל־אֶחָת וְאֶחָת, וְהָרִי כֵּלָן מְזַהֵר עֲלֵיהֶן בְּלֹא אֶחָד? דַּע
 62 שֶׁבְּגִלָּל עִנְיָן זֶה כָּפַל אֶת־הִלְאוֹ בִּכְהֵן גְּדוֹל עַל גְּרוּשָׁה
 63 וְזֹנָה וְחִלְלָה — לְחַשְׁמִיעֵנוּ שְׂדִינוּ בְּהֵן כְּמוֹ דִּין כְּהֵן
 64 הַדְּיוֹט שֶׁלוֹקֵה עַל כָּל־אֶחָת וְאֶחָת, וְנִתְחַיֵּב כֹּהֵן הַדְּיוֹט
 65 מַלְקוֹת עַל כָּל־אֶחָת וְאֶחָת, כִּיֵּן שֶׁנִּתְיַחֵד אֶחָת מֵהֵן
 66 בְּלֹא אֶחָד, נַעֲשֶׂה כֵּלָן לְחֵלֶק, וְהוּא אָמְרוּ: "וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה
 67 מְאִישָׁה לֹא יִקְחוּ" (שם כא, ז). הוּאִיל וְיִתְד הַגְּרוּשָׁה
 68 בְּלֹא, וְהָרִי הוּא לוֹקֵה עַל הַגְּרוּשָׁה בְּפָנֶי עֲצָמָה, כֵּן לוֹקֵה
 69 עַל זֹנָה בְּפָנֶי עֲצָמָה, וְעַל חִלְלָה בְּפָנֶי עֲצָמָה. וְזֶה עִנְיָן
 70 אָמְרָם בְּגִמְרָא קְדוּשִׁין (עו:): "כִּשֵּׁם שֶׁחֲלוּקָה גְּרוּשָׁה
 71 מִחִלְלָה וְזֹנָה בִּכְהֵן הַדְּיוֹט, כֵּן חֲלוּקָה בִּכְהֵן גְּדוֹל". וְשֵׁם
 72 נִתְבָּאָר, שֶׁאִם הַנָּשִׁים גּוֹפִין מִחֲלֻקֵּין לוֹקֵה עַל כָּל־אֶחָת
 73 וְאֶחָת, בֵּין שֶׁהָיוּ עַל הַסֵּדֶר אוֹ שֶׁלֹּא עַל הַסֵּדֶר. הִנֵּה
 74 נִתְבָּאָר לָךְ שֶׁהִלְאוֹ עַל כָּל־אֶחָת מֵהֵן מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצָמָה,
 75 וּלְפִיכֵן לוֹקֵה עַל כָּל־אֶחָת וְאֶחָת. וְשֵׁם (עח): נִתְבָּאָר,
 76 שֶׁאֵין כְּהֵן הַדְּיוֹט חֵיב מַלְקוֹת מִשּׁוּם אֶחָת מֵהֵן עַד שֶׁיִּקָּח
 77 (יקדש) וְיִבְעוֹל, וְהוּא אָמְרָם: "בָּעַל — לוֹקֵה, לֹא בָּעַל
 78 — אֵינוֹ לוֹקֵה; (והכתובים: "אלמנה וגרושה וחללה זונה את
 79 אלה לא יקח .. ולא יחלל זרעו בעמיו" — מובנם לגבי כהן
 80 הדיוט הוא:) מִה־טַעַם קָאָמְרָ: (כלומר:) מִה־טַעַם "לֹא
 81 יִקָּח"? מִשּׁוּם "לֹא יִחְלַל" (ואין ב"לֹא יִחְלַל" אזהרה על
 82 הקידושין). וְכִבֵּר נִתְבָּאָר דִּינֵי אַרְבַּע מִצְוֹת אֵלּוּ (קנח־קסא)
 83 בִּשְׁלֵמוֹת בִּיבְמוֹת וְקְדוּשִׁין.

84 הַמִּצְוָה הַקִּס"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהֵר כְּהֵן גְּדוֹל
 85 מִלְּבֹא עַל הָאֶלְמָנָה אֲפִלּוּ בְּלִי קְדוּשִׁין, וְהוּא אָמְרוּ

1 הַמִּצְוָה הַנ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהֵרנוּ מִלְּהִרְחִיק זֶרַע
 2 עֲשׂוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְגַּדְּרָה, כְּלוּמֹר: שֶׁאָנוּ מְזַהְרִים לְבַל נִתְרַחֵק
 3 מִלְּהִתְחַמֵּן בָּהֶם אַחֵר שֶׁנִּתְגַּדְּרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
 4 "לֹא־תִתַּעַב אָדָמִי כִּי אֲחִידָה הוּא" (שם).

5 הַמִּצְוָה הַשֵּׁנִי"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהֵר הַמַּמְזֹר מִלְּבֹא
 6 עַל בֵּת יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־יִבֹא מִמְזֹר
 7 בִּקְהֵל ה'" (שם, ג). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — לוֹקֵה. וְכִבֵּר
 8 נִתְבָּאָר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח' מִיבְמוֹת (עח): וְכִסּוּף
 9 קְדוּשִׁין (עד:).

10 הַמִּצְוָה הַשִּׁס"ס — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהֵר מִלְּבֹא עַל בֵּת
 11 יִשְׂרָאֵל מִי שֶׁנִּשְׁחַתּוּ אֲבָרֵי הַתְּשָׁמִישׁ שְׁלוֹ עַד שֶׁאֵין אֲפִשָׁר
 12 לוֹ לְהוֹלִיד, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־יִבֹא פְצוּע־דָּבָא
 13 וְכִרּוֹת שֶׁפָּכָה בִּקְהֵל ה'" (שם, ב). וְאִם בָּעַל בֵּת יִשְׂרָאֵל
 14 אַחֲרֵי הַקְדוּשִׁין — לוֹקֵה. וְכִבֵּר נִתְבָּאָר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
 15 בְּפֶרֶק ט' מִיבְמוֹת (עו:).

16 הַמִּצְוָה הַשִּׁס"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהֵרנוּ מִלְּהִשְׁחִית
 17 אֶת אֲבָרֵי הַתְּשָׁמִישׁ שֶׁל זָכָרִים מִכָּל־מִין שֶׁל בָּעַלֵי הַחַיִּים
 18 וְשֶׁזֶה בְּזֶה הָאָדָם וְזוּלָתוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה אַחֵר
 19 שֶׁהִזְכִּיר מַעוּף וְכַתּוּת וְנִתּוּק וְכִרּוֹת — "וּבְאֲרָצְכֶם לֹא
 20 תַעֲשׂוּ" (ויקרא כב, כד), כֹּא הַפְּרוּשׁ (ספרא אמור): "וְכִבְכֶם
 21 לֹא תַעֲשׂוּ". וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — לוֹקֵה, כְּלוּמֹר:
 22 הַמִּסְרָס מִיִּשְׁהוּ מְאִיזָה מִין שִׁיִּהְיֶה. וְכִבְכֶם שְׁמוֹנֶה שָׁרָצִים
 23 (שבת קי): אָמְרוּ: "תִּנְיָא מִנֵּן לְסֵרוּס שֶׁאָדָם שֶׁהוּא אִסּוּר?
 24 תִּלְמוּד לומר: "וּבְאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ". וְאֲפִלּוּ מִסְרָס אַחֵר
 25 מִסְרָס — חֵיב. דְּאָמַר רַבִּי חִיָּא בַר אֲבוֹן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
 26 הַכֹּל מוֹדִים בְּמִחְמָץ אַחֵר מִחְמָץ שֶׁהוּא חֵיב, שֶׁנֶּאֱמַר:
 27 "לֹא תֹאפֶה חֲמִץ" (שם ו, י) וְ"לֹא תַעֲשֶׂה חֲמִץ" (שם ב,
 28 יא); בְּמִסְרָס אַחֵר מִסְרָס שֶׁהוּא חֵיב, שֶׁנֶּאֱמַר: וּמַעוּף
 29 וְכַתּוּת וְכו'. אִם עַל כִּרּוֹת חֵיב, עַל נִתּוּק לֹא כָּל־שָׁכֵן!
 30 אֶל־לֵהִבִּיא נֹתֵק אַחֵר כּוֹרֵת שֶׁהוּא חֵיב". וְכִבֵּר נִתְבָּאָר
 31 דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּכַמָּה מִקּוּמוֹת בְּשִׁבְתָּ (שם) וּבִבְמוֹת (עח:).

יום ש"ק כ"ב תשרי ה'תשפ"א

מצות לא תעשה קסא. קסב.

מצות עשה לח. מצות לא תעשה קס.

קנח. קנט.

32 הַמִּצְוָה הַקִּס"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהֵר כְּהֵן גְּדוֹל בְּלִבְד
 33 מִלְּשֹׂא אֶלְמָנָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה
 34 וְחִלְלָה זֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח" (ויקרא כא, יד) וְכָפַל
 35 (באיסור מיוחד לכהן גדול) אֲזַהְרָה זוֹ בִּכְהֵן גְּדוֹל בְּגְרוּשָׁה
 36 וְחִלְלָה וְזֹנָה (למרות שכבר הוא מזהר על כך ככל כהן
 37 הדיוט) לְעִנְיָן שֶׁבְּאֵרָהוּ בְּגִמְרָא קְדוּשִׁין (עו:). וְהוּא: שֶׁאִם
 38 אַרְעֵי שֶׁתִּהְיֶה אִשָּׁה אֶחָת אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֹנָה וְחִלְלָה,
 39 וּבִבְעִילָהּ כְּהֵן גְּדוֹל — לוֹקֵה אַרְבַּע מַלְקִיּוֹת; וְאִם בָּעַלָּה

26 **הַמִּצְוָה הַל"ח** — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצֶטָה כֹּהֵן גָּדוֹל לִשְׂאֵ
27 בַּתּוֹלָה (שלא נבעלה) בַּבְּתוּלִיָּה וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
28 "וְהוּא אִשָּׁה בַּבְּתוּלִיָּה יִקַּח" (שם, יג) וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ
29 (כתובות ל). "עוֹשֶׂה הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא מִמְּזֹר אֶפְלוּ מִחִיבֵי
30 עֲשֶׂה". וּבְאֲרוֹ אֶת־זֶה, כְּגוֹן: שֶׁבָּעַל כֹּהֵן גָּדוֹל מִי שְׂאִינָה
31 בַּתּוֹלָה — שֶׁהִיא אֲסוּרָה עָלָיו בַּעֲשֶׂה. לִפִּי שֶׁהַכֹּלֶל הוּא
32 אֶצְלָנוּ: לֹא הֵבִיא מִכָּלֵל עֲשֶׂה — עֲשֶׂה. הֵנָּה נִתְבָּאֵר
33 שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֶׂה. וְאָמְרוּ עוֹד (הוריות יא): "וּמִצְוָה עַל
34 הַבְּתוּלָה". וּכְבָּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק ו' מִיְּבֻמֹּת
35 (בט), וּבִמְקוֹמוֹת בְּכַתְּבוֹת (צז): וְקִדּוּשִׁין (סח).

36 **הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלֵּמָה מֵאָה וְשָׁשִׁים** — הָאֲזִזָּה
37 שֶׁהִזְהִיר הַכֹּהֵן מִלִּשָּׂא גְרוּשָׁה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה
38 מֵאִשָּׁה לֹא יִקַּח" (שם, ז) וּכְשֶׁבֶא (ויש גורסין: כֹּל־זִמְן שָׂבָא)
39 עָלֶיהָ — חֵיב מִלְּקוּת.

40 **הַמִּצְוָה הַקֵּנ"ח** — הָאֲזִזָּה שֶׁהִזְהִיר הַכֹּהֵן מִלִּשָּׂא
41 זֹנָה (שאינה בת ישראל או שנבעלה מישראל האסור לה),
42 וְהוּא אָמְרוּ: "אִשָּׁה זֹנָה וְחָלְלָה לֹא יִקַּח" (ויקרא בא, ז)
43 וּכְשֶׁבֶא (ויש גורסין: כֹּל־זִמְן שָׂבָא) עָלֶיהָ — חֵיב מִלְּקוּת.
44 **הַמִּצְוָה הַקֵּנ"ט** — הָאֲזִזָּה שֶׁהִזְהִיר הַכֹּהֵן מִלִּשָּׂא
45 חָלְלָה (שנולדה מן הפסולים לכהונה וכן כשנבעלה לפסול
46 מכהונה — מתחללת), וְהוּא אָמְרוּ: "אִשָּׁה זֹנָה וְחָלְלָה"
47 (שם); וּכְשֶׁבֶא (ויש גורסין: כנ"ל) עָלֶיהָ — חֵיב מִלְּקוּת.

1 יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־יִחַלֵּל וְיָרֶעוּ בְּעַמִּי" (שם, טו). וּפְרוּשׁוֹ שֶׁכֹּהֵן
2 הַדִּיּוֹט נֶאֱסָרוּ עָלָיו הַנִּשְׁוֹאִיִן (ב"גרשה" זונה ו"חללה" —
3 האסורים על כהן הדיוט), שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִקַּח" (שם, ז),
4 וְלִקְיוּחֵין הֵם הַקִּדּוּשִׁין, אֲלֵא שְׂאִינוּ לוֹקָה עַד שִׁיבְעוּל,
5 כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ לְעִיל (ובהמשך: לא תעשה קנה, קס ובסוף
6 קסא); אֲבָל אִם בָּעַל בְּלִי קִדּוּשִׁין, אֶף־עַל־פִּי שֶׁנָּה אֲסוּר
7 וּמִזְהֵר עָלָיו (מצד "לא תהיה קדשה" וּפְסָלָה (עשאה חללה
8 לכהונה ולתרומה) — אִינוּ לוֹקָה מִשּׁוּם זֶה, בִּינּוֹן שֶׁלֹּא
9 נִתְפָּרְשָׁה אֲזִזָּה לְכַף. אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל בָּאוּ בּוֹ שְׁנֵי לְאוּיִן:
10 אֶחָד "לֹא יִקַּח" וְהוּא אֲסוּר הַנִּשְׁוֹאִיִן, וְהַשֵּׁנִי "וְלֹא יִחַלֵּל
11 וְיָרֶעוּ" וְהוּא אֲסוּר הַבִּיאַה אֶפְלוּ בְּלִי קִדּוּשִׁין. וּבִגְמָרָא
12 קִדּוּשִׁין (עח). אָמְרוּ: "וּמִזְוָה רַבָּא בְּכֹהֵן גָּדוֹל בְּאַלְמָנָה,
13 שְׂאֵם בָּעַל וְלֹא קִדָּשׁ שְׁלוֹקָה, "וְלֹא יִחַלֵּל וְיָרֶעוּ" אָמְרוּ
14 וְחִמְנָא — וְהָרִי חָלַל". וְשֵׁם אָמְרוּ: "כֹּהֵן גָּדוֹל בְּאַלְמָנָה
15 — לוֹקָה שְׁתֵּים: לוֹקָה מִשּׁוּם "לֹא יִקַּח", וְלוֹקָה מִשּׁוּם
16 "לֹא יִחַלֵּל". וְלֹא נִתְיַחַד זֶה בְּאַלְמָנָה (על אף שבפשוט
17 הכתובים מתייחס לכל הקבוצה שבפסוק שלפניו) אֲלֵא לִפִּי
18 שֶׁהִיא הַמִּיַּחֲדָת בָּלָאוּ עַל כֹּהֵן גָּדוֹל וְהִיא כְּשֶׁרָה לְכַהֲנָה,
19 וּבְכַעֲלָהּ זֹו חָלְלָה וּפְסָלָה לְכַהֲנָה. אֲבָל גְרוּשָׁה וְזֹנָה
20 וְחָלְלָה הָרִי דִּינֵי בִּשְׁלִשְׁתָּן בְּדִין כֹּהֵן הַדִּיּוֹט, כְּלוּמֹר:
21 שֶׁכֹּל־אַחַת מֵהֶן פְּסוּלָה לְכַהֲנָה מִתְּחִלָּתָה (ולא עשה כאן
22 הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל חִלּוֹל מַעֲיָקָרוּ), וְלֹא כִּפְלֵי אֲסוּרֵן עַל כֹּהֵן גָּדוֹל
23 (לצורך איסור נוסף של חילול, או כדי לאסור גם בביאה) אֲלֵא
24 לְעִנְיָן שֶׁהַזְכָּרְתִּי לָךְ (אזהרה קסא — כדי לייחד לאו לכל
25

אחד.

25

אגרות קודש

ב"ה ז' תשרי, ה'תשי"א

מחוי' הרה"ג והרה"ח הווי"ח

אי"א נו"נ וכו' מוהר"ר גרשון שי'

שלום וברכה!

...ת"ח על השורות האחדות שכותב לי בדבר הכינוס שהי' בח"י אלול, ובטח, כפי המנהג, עשו
פרטי-כל מהשקו"ט והמו"מ שהי' שם.

הנני מסגיר פה קונטרס לשבת תשובה ויוהכ"פ שזה עתה הו"ל ובטח יזכה בו את הרבים באופן
המתאים.

בברכת חתימה וגמר חתימה טובה והצלחה בעבודתו בקדש, המחכה לבשורות טובות.

מנחם שניאורסאהן

ירמיה פרק מז ו-טז

ו אל־יָנוּם הַקָּל וְאֶל־יִמְלֹט הַגִּבּוֹר צִפּוֹנָה עֲלֵיד נְהַר־פָּרָת פֶּשְׁלוֹ וְנָפְלוֹ: ז מִי־זָה פִּיֹּאֵר יַעֲלֶה בְּנִהְרֹת יִתְגַּעֲשׂוּ מִיָּמָיו: ח מְצָרִים פִּיֹּאֵר יַעֲלֶה וּבְנִהְרֹת יִתְגַּעֲשׂוּ מַיִם וַיֹּאמֶר אַעֲלֶה אֶכְסֶה־אֶרֶץ אֲבִידָה עֵיר וַיִּשְׁבִּי בָּהּ: ט עָלוּ הַסּוֹסִים וַהֲתַהַלְלוּ הָרֶכֶב וַיֵּצְאוּ הַגִּבּוֹרִים בָּוֶשׁ וּפּוֹטַי תִּפְשִׁי מִגֶּן וְלֹדִים תִּפְשִׁי דְרָכֵי קָשָׁת: י וְהַיּוֹם הַהוּא לֹאֲדָנִי יְהוָה צְבָאוֹת יוֹם נִקְמָה לְהַנָּקָם מִצָּרָיו וְאֶכְלֶה הָרֶבֶל וְשִׁבְעָה וְרוּתָה מִדְּמָם כִּי זָבַח לֹאֲדָנִי יְהוָה צְבָאוֹת בָּאֶרֶץ צִפּוֹן אֶל־נְהַר־פָּרָת: יא עָלִי גִלְעָד וְקָחִי צָרִי בְּתוּלַת בְּתִמְצָרִים לְשׂוֹא (הַרְבִּיתִי) הַרְבִּית רַפְּאוֹת תַּעֲלֶה אֵין לָךְ: יב שְׁמְעוּ גוֹיִם קְלוֹנָךְ וְצוּחַתְךָ מְלֹאָה הָאֶרֶץ כִּי־גִבּוֹר בְּגִבּוֹר פֶּשְׁלוֹ יַחֲדָיו נָפְלוּ שְׁנֵיהֶם: יג הִדְבֵּר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא לְבֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם: יד הַגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהַשְׁמִיעוּ בְּמִגְדוֹל וְהַשְׁמִיעוּ בְּנֶף וּבְתַחֲפָנְחָם אֲמָרוּ הַתִּיצֵב וְהֵכֵן לָךְ כִּי־אֶכְלֶה חֶרֶב סְבִיבֶיךָ: טו מְדוּעַ נִסְתָּף אֲבִירֶיךָ לֹא עָמַד כִּי יְהוָה הִדְפּוֹ:

רש"י

(ז) כיאור יעלה. שהיה רגיל להעלות גייסות סביביו כמו נהר לשטף סביביו: יתגעשו מימיו. דמטרפין מוהי: (ח) כיאור יעלה. היה רגיל לעלות: אובידה. כמו אאבד: (ט) והתהוללו. לשון סכלות: (י) ורותה. לשון שובע, ל"א לשון שכרון כמו שכר דמתרגמין מרזי: בארץ צפון. שהלך פרעה על נבוכדנצר בכרכמיש וגם נפל ונהרגו גבוריו והוא ברח מן המלחמה: (יב) גבור בגבור כשלו. כשהיו בורחים היו נכשלים ונתקלים זה

מצודת דוד

(ו) אל ינוס הקל. אף הקל ברגליו לא ינוס למלט נפשו כי האויב ישיגו: צפונה. בפאת צפון אצל מקום נהר פרת שמה כשלו ונפלו: (ז) מי זה. אמר המלעיג מי זה העם שהיה עולה ומתפשט כמו היאור העולה ומתפשט על כל פני האדמה ומי הוא העם המרים קול שאון כמו הנהרות אשר מימיו נעים בתנועה חזקה ומרימים קול שאון: (ח) מצרים. כאילו משיב לעצמו הנה זהו מצרים כי היה עולה ומתפשט ברוב חיילותיו כמו היאור המתפשט והיה מרים קול שאון כמו הנהרות אשר ינידו המים בחוזק רב ובהרמת קול: ויאמר. היה חושב בלבו אעלה ואכסה ארץ ברוב חיילותי ואובידה עיר זהו כרכמיש שהיתה ביד מלך אשור: (ט) עלו הסוסים. אתם רוכבי הסוסים עלו למלחמה ואתם אנשי הרכב התהוללו והיו רצים לכאן ולכאן: כוש ופוט. כי גם המה באו בעזרתה: תופשי דורכי קשת. ר"ל תופשי קשת ודורכים בה למתחה היטב לירות למרחוק: (י) והיום וכו'. ר"ל אבל לא יהיה כמחשבתו כי ארכו לו ימי המצור עד שבא עליה נ"נ מלך בבל (והיתה

מצודת ציון

(ו) על יד. אצל מקום וכן כל יד נחל יבוק (דברים ב): (ז) יתגעשו. ענין תנועה חזקה כמו ותגעש הארץ (תהלים יח): (ט) והתהוללו. מלשון הוללות ושגוען כי ברוב המרוצה נאמים כמשתגעים וכן בחוצות יתהוללו הרכב (נחום ב): כוש ופוט. ולודים. שמות אומות: דורכי. שדרך לדרוך ברגל על הקשת למתחה היטב: (י) ושבעה. ענין שביעת הרעב: ורותה. ענין שביעת הצמאון כמו כגן רוח (ישעיה נח): (יא) צרי. הוא שרף הנוסף מעצי הקטף וכן ודבש ושמן וצרי (יחזקאל כז): תעלה. ענין רפואה כמו רפואת תעלה אין לך (לעיל ל) וכפל המלה בשמות נרדפים: (יב) קלונך. מלשון קלון ובזיון: וצוחתך. מלשון צוחה וזעקה: (יד) במגדול. בנוף ובתחפנחס. שמות מקומות בארץ מצרים: (טו) נסתף. ענין שטיפה וגריפה כמו מטר סוחף (משלי כח): אביריך. ענין חוזק וגבורה כמו דהרות אביריו (שופטים ה): הדפו. ענין כתישה ודחיה כמו אל ידפנו (איוב לב):

בגזירת המקום לנקום ממנו נקמת יאשיהו מלך יהודה שהרגו כמ"ש במ"ב): ואכלה חרב. של הכשדים: כי זבח לאד'. ר"ל בגזירת המקום באה הזבח: אל נהר פרת. סמוך לנהר פרת כי שם היתה המלחמה: (יא) עלי גלעד. אמר בדרך לעג את מצרים עלי לגלעד מקום הצרי וקחי שמה צרי לרפאות את תחלואיך: בתולת. קראה בתולה על שלא נכבשה עדיין משום אומה כבתולה שלא משל בה איש לשכב עמה: לשוא הרבית. על חנם הרבית מיני רפואות כי אין לך בהם תעלה ומרפא והוא ענין מליצה: (יב) קלונך. מה שנמסרת ביד בבל: מלאה הארץ. ר"ל בכל מקום יהיה נשמע צעקתם כי כשינוסו הנה והנה יכשלו גבור בגבור בדרך מרוצתם ושניהם יחדיו יפלו ויאבדו: (יג) לבוא. שיבוא נבוכדנאצר על ארץ מצרים להכות אותם בארצם: (יד) הגידו וכו'. אשר נבוכדנאצר מעותד לבוא עליהם: אמרו. אתם המשמיעים קול אמרו למלך מצרים התיצב לעמוד בקשרי המלחמה והכן לך כל צרכי המלחמה כי חרב האויב אכלה אותך מסביב: (טו) נסתף אביריך. הגבורים שבך מדוע כל אחד נשטף וגנף לבל יוכל לעמוד על רגליו: לא עמד. כאילו משיב בעבור זה לא עמד כי ה' הדפו והוא נלחם בו:

דניאל פרק ח יג-יד

יג וַיִּשְׁמְעָה אֶחָד־קְדוֹשׁ מְדַבֵּר וַיֹּאמֶר אֶחָד קְדוֹשׁ לְפִלְמוֹנִי הַמְּדַבֵּר עַד־מָתִי הַחֲזוֹן הַתְּמִיד וְהַפֶּשַׁע שְׁמִם תֵּת וְקֹדֶשׁ וְצָבָא מְרָמָם: יד וַיֹּאמֶר אֵלַי עַד עֵרֵב פֶּקֶר אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְנִצְדָק קֹדֶשׁ:

רש"י

וארבע ועוד אלפי' ושלש מאות הרי אלפים וח' מאות וע"ד: ונצדק קדש. יכופר עון ישראל לבטל גזרות מדרסן ומרפסן מאז גלו גלות ראשונה למצרים עד יגאלו ויושעו תשועת עולמים במלך משיחנו וחשבון זה כלה לסוף אלף ור"ץ מיום הוסר התמיד והוא שנאמר בסוף הספר ומעת הוסר התמיד כדי לתת שיקוץ שומ' ימים אלף ור"ץ יהיה ולא יותר שיבא המלך משיחנו ויסיר שקוץ השומם והתמיד הוסר ו' שנים לפני החורבן ב"ש והעמיד צלם בהיכל ויום י"ז בתמוז היה ששרף אפוסטמוס את התורה וביטל את התמיד והעמיד צלם בהיכל כמו ששנינו במסכת תענית, ושש שנים שכתבתי אין בידי ראייה מפורשת אך יש ראייה ששבע שלם לא בטל התמיד לפני החורבן שכן ניבא דניאל על טיטוס (לקמן ט') וחצי השבוע ישבית זבח ומנחה כלומר מקצת השבוע שלפני החורבן יבטלו הקרבנו' כך מפורש למטה בענין נחזור על הראשונ' כיצד מכוון חשבון ערב ובקר אלפי' ושלש מאות מיום רדת ישראל למצרים להיות כלה לסוף אלף ור"ץ ליום שהוסר התמיד, ר"י היו במצרים ד' מאות ושמונים מיום צאתם עד ויבן הבית ד' מאו' וי' היה הבית וע' שנה גלות בבל וד' מאות וך' בית שני תן עליהם אלף ור"ץ של קץ הימים הרי אלפים וח' מאות צא מהן ו' שנים שהוסר התמיד לפני החורבן שלא מנה הכתוב אלף ור"ץ אלא למעת הוסר התמיד הרי לך חשבון ערב ובקר ואלפים וג' מאות עוד נוסף בחשבון אשרי המחכה ויגיע לקץ הימים מ"ה שנה יתרים על אלף ור"ץ יש לומר על חשבון הראשון יצא המלך המשיח ויחזור ויתכסה מהם אותם מ"ה שנים ורבי אליעזר הקליר יסד (בסילוק יוצר של פרשת החודש) ביסוד שירו שבועים ששה הרי מ"ב, וי"ל הג' שנים שלא באו לחשבון שבוע לא מנה ואני מצאתי כך במדרש רות שעתיד מלך המשיח להתכסות מ"ה שנים לאחר שיגלה ומביא ראייה מן המקראות הללו:

מצודת ציון

(יג) לפלמוני. היא מלה מורכבת מפלא ואלם ופלא הוא ענין מכוסה כמו כי יפלא ממך (דברים יז) ואלם ר"ל לא ידובר בו ועל כי היה שמו נעלם ממנו אמר לפלמוני: שומם. משותק כמו משמים בתוכם (יחזקאל ג): וקדש. וי"ו יתירה:

ואלי. עם כי שהמלאך שאל השיב אמריו אלי ואמר עד ערב ובקר ר"ל עד הערב שנאמר בו והיה לעת ערב יהיה אור (זכריה יד): אלפים ושלש מאות. והיא תהיה בשנת ב' אלפים ושלש מאות אבל לא ידענו מאיזה זמן מתחיל החשבון והוא סתום וחתום ובבוא המשיח ב"ב אז נדע ברור מוצא הדבר אשר רמוזה בו מאיזה זמן מתחיל חשבון הזה וכמ"ש בסוף הספר כי סתומים וחתומים הדברים עד עת קץ: ונצדק קדש. ואז עם קדש ימצא צדקה וחסד ותבוא הטובה המיועדת:

מצודת דוד

(יג) אחד קדוש. מלאך אחד קדוש: לפלמוני המדבר. ר"ל למלאך המדבר הדברים האלה: החזון התמיד. רצה לומר עד מתי יהיה החזון הזה אשר על התמיד להיות הוא מסולק והעכו"ם המשותק כאבן דומם יתן תחתיו: תת וקדש. עד מתי יותן עם קדש וצבא השמים למרמס הרגל: (יד) ויאמר

אלי. עם כי שהמלאך שאל השיב אמריו אלי ואמר עד ערב ובקר ר"ל עד הערב שנאמר בו והיה לעת ערב יהיה אור (זכריה יד): אלפים ושלש מאות. והיא תהיה בשנת ב' אלפים ושלש מאות אבל לא ידענו מאיזה זמן מתחיל החשבון והוא סתום וחתום ובבוא המשיח ב"ב אז נדע ברור מוצא הדבר אשר רמוזה בו מאיזה זמן מתחיל חשבון הזה וכמ"ש בסוף הספר כי סתומים וחתומים הדברים עד עת קץ: ונצדק קדש. ואז עם קדש ימצא צדקה וחסד ותבוא הטובה המיועדת:

ח מפתח של ארכובה שגשבר מתוך ארכובתו – טהור. רבי יהודה מטמא, מפני שהוא פותח בו מבפנים. ושל גם שגשבר מתוך גמז – טהור. היו בו חפין ונקבין – טמא. נטלו חפין – טמא, מפני נקבין. נסתתמו נקבין – טמא, מפני חפין; נטלו חפין ונקתתמו נקבין, או שפצצו זה לתוך זה – טהור. מסננת של חרדל שגפצצו בה שלשה נקבים מלמטן זה לתוך זה – טהורה. והאפרנס של מתכות – טמאה.

פ ר ק ח מ ש ה ע ש ר

א כלי עץ, כלי עור, כלי עצם, כלי זכוכית – פשוטיהן טהורין, ומקבליהן טמאים. נשברו – טהרו. חור ועשה מהן פלים – מקבלין טמאה מפאן ולהבא. השדה, והתבה, והמגדל, פורת הקש, וכורת הקנים, ובור ספינה אלכסנדריה, שיש להם שולים, והן מחזיקין ארבעים סאה בלח, שהם פורים ביבש – הרי אלו טהורין. ושאר כל הפלים, בין מקבלין בין אינם מקבלין – טמאין; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: דרדור עגלה, וקסטות

פירוש ברטנורא

ח מפתח של ארכובה. שמתקפל כארכובה עם השוק. שעשוי כמין גון כפופה שלנו. ורוב מפתחות שבארץ ישמעאל הם כן: רבי יהודה מטמא. ואין הלכה כר' יהודה: ושל גם. כמין ג'ם יוונית שהיא כמין נ"ן הפוכה: היו בו חפין. כשנשבר מתוך גומז, נשתתרו בו חפין או נקבין. חפין הם השינים, נקבין שנכנסים בהן שיני המנועול, שפעמים יש במפתח שינים והן נכנסים בנקבי המנועול ופותחים, ופעמים יש נקבין במפתח ומכנים אותן נקבים בשיני המנועול ופותח: או שפצצו זה לתוך זה. שלא נטלו החפין ולא נסתמו הנקבין, אלא שפצצו, כגון שנעקמו החפין ונתרחבו הנקבין שנוגעים זה בזה: מנסנת של חרדל. כמין נפה של מתכת שהחרדל נתון בה ומסתנן וקולטת את הפסולת: מלמטן. בשולי המנסנת משפצצו בה שלשה נקבין ונעשו שלשתן נקב אחד, תו לא חזיא לסנן בה: אפרנס. כלי של ריחיים רחב מלמעלה ומיצר והולך מלמטה, ונחתים בו חטים והוא מוציא אותם קמעא קמעא בריחיים:

טו א כלי עץ. משנה זו שנויה למעלה בפרק ב', והדר תניא הכא משום דינא דכלי עץ וכלי עור דבעי לאורויי בהו בהך פרקין: השידה, כמין ארון: והתבה. תיבת השולחנין: והמגדל. בית האוצר של עץ. בלע"ז ארמריא"ל, ובערבי אלמנס"ר: וכורת הקש. חשוכה ככלי עץ, לפי שעשויה מזנבות השבולין שהן קשין: ובור ספינה אלכסנדריה. ספינה גדולה שפורשין בה לים הגדול קרויה ספינה אלכסנדריה, לפי שאין פורשים בהם מארץ ישראל לאלכסנדריה אלא בספינה גדולה. ומפני שמי הים מלוחים ואין ראויין לשתיה, עושים בספינות גדולות כעין בור של עץ וממלאים אותו מים מתוקין הראויין לשתיה: שיש להם שולים. שאין תחתיהן חד מלמטה, אלא רחב ויושב על הקרקע: כורים. ששים סאה: ביבש. כגון תבואה וזרעונים ופירות: טהורין. דאתקש כלי עץ וכלי עור, לשק המיטלטל מלא וריקן, וזה אינו מיטלטל מלא, לפי שגדול יותר מראי ואם ויטלטלוהו מלא יעבר: בין מקבלין בין שאינם מקבלין. בין שמקבלין יותר מארבעים סאה, בין שאין מקבלין אלא פחות: דרדור עגלה. חבית של עץ עגולה עשויה לחרות, כעין אותן שעושין בארץ רומי. ואע"פ

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

החל בפרקנו ועד פרק יט (בבבא) עוסקות המשניות בכלי עץ וכלי עור וכלי עצם. פרקנו פותח במשנה שכבר נשתנה לעיל, בפרק ב'.

כלי עץ, כלי עור, כלי עצם, כלי זכוכית, פשוטיהן טהורין – הכלים שאין להם בית קיבול אינם מקבלין טמאה, ומקבליהן טמאים – והכלים שיש להם בית קיבול מקבלין טמאה, כמו שבארנו לעיל (ב, א). נשברו – הכלים, טהרו – מן הטמאה שקיבלו קודם שנשברו; וכן אם נשברו כשהם טהורים, שבריהם אינם מקבלין טמאה. חור ועשה מהן פלים – מן השברים, פלים – שלמים, מקבלין טמאה מפאן ולהבא – אבל אינם חוזרים לטומאתם הישנה, שמשנשברו בטלה טומאתם, וכשחזרו ועשה משבריהם כלים, דינם ככלים חדשים שלא נטמאו עדיין. השדה – מין ארגז, והמגדל – ארון בצורת מגדל, פורת הקש – העשויה מקש, וכורת הקנים – העשויה מקנים, ובור ספינה אלכסנדריה – ספינה גדולה מאלכסנדריה, ולה בור גדול של עץ, שבו מחזיקים מים מתוקים לשתיה, שיש להם – לכל הכלים הללו שנמנו לעיל – שולים – למטה, והם יושבים עליהם, והן מחזיקין ארבעים סאה בלח – במשקים (כ' 500 ליטר). שהם פורים – ששים סאה, ביבש – בדברים יבשים, כגון תבואה ופירות, שכל כלי מחזיק ביבש יותר מאשר בלח פי אחד וחצי על ידי הגודש, הרי אלו טהורין – אינם מקבלין טמאה, שנאמר (ויקרא יא, לב): "מכל כלי עץ או בגד או עור או שק כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם, במים יובא וטמא עד הערב וטהר", ודרשו: מה שק מתלטל מלא וריקן, אף שק משתלטל מלא וריקן, יצאו כלים אלו שאינם מתלטלים מלאים מחמת כובדם. ושאר כל הפלים, בין מקבלין – ארבעים סאה בלח, בין אינם מקבלין – אלא פחות מארבעים סאה, טמאין – מקבלין טמאה: דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: דרדור עגלה – חבית של עץ עגולה, ואף על פי שהיא גדולה, כיון שהיא מחוברת לעגלה, היא מתלטלת גם מלאה על ידי העגלה, וקסטות המלכים – כמין ארגז שיש

יוס ראשון

באור משנה ח

מפתח של ארכובה – מפתח שצורתו ככרך, שגשבר מתוך ארכובתו – במקום שהוא מתעקס, טהור – אינו מקבל טמאה, שאינו ראוי עוד לשימוש. רבי יהודה מטמא, מפני שהוא פותח בו מבפנים – כשהוא בבית, לפי שהוא יכול להכניס שם את המפתח לתוך המנועול, שהוא סמוך לצד פנים, ולפתוח בו, הלכך עדיין כלי הוא, ומקבל טמאה. ברם, חכמים סוברים, שהואיל ועיקרו של מפתח הוא כדי לסגור ולפתוח מבחוץ, והרי אי אפשר לפתוח בו מבחוץ, לפי שאינו מגיע עד למנועול, לפיכך בטל מתורת כלי ואינו מקבל טמאה. ושל גם – מפתח הדומה לאות גמא היוונית, כזה: שגשבר מתוך גמז – בזווית, ולא נשתתיר בו בית יד כשביל להחזיק בו ולסובבו במנועול, טהור – אינו מקבל טמאה, אף לדעת רבי יהודה. היו בו – במפתח שנשבר, חפין – שיניים, ונקבין – והשיניים נכנסות לתוך הנקבים שבמנועול, ושיני המנועול נכנסות לתוך הנקבים שבמפתח, טמא – מקבל טמאה, שעדיין הוא מפתח: נטלו חפין, טמא – עדיין מקבל טמאה, מפני נקבין – שאפשר לפתוח על ידם; נסתתמו נקבין, טמא – עדיין מקבל טמאה, מפני חפין – השיניים שבו; נטלו חפין ונקתתמו נקבין, או שפצצו זה לתוך זה – כגון שנעקמו השיניים ונתרחבו הנקבים עד שנוגעים זה בזה, טהור – אינו מקבל טמאה, שאינו ראוי לשימוש. מסננת של חרדל שגפצצו בה שלשה נקבים מלמטן – במקום שהחרדל מסתנן, זה לתוך זה – נעשו שלשתם נקב אחד גדול, טהור – שאינה ראויה עוד לסינון: והאפרנס של מתכות – כלי של ריחיים בצורת משפך, שנותנים לתוכו חטים והוא מוציאם קימעה קימעה בריחיים, טמאה – שחשוכה היא כלי. והרמב"ם כותב הטעם, לפי שיש לאפרנס שם בפני עצמו (הל' כלים ט, טז).

המלכים, וערבת העבדנין, ובור ספינה קטנה, והארון, אף על פי שמקבלין – טמאין, שאינן עשויין לטלטל אלא במה שבתוכן. ושאר כל הכלים, המקבליים – טהורין; ושאינן מקבלין – טמאין. אין בין דברי רבי מאיר לדברי רבי יהודה אלא ערבת בעל הבית.

ב ארוכות של נחתומים – טמאות; ושל בעלי בתים – טהורות; סרקן או פרקמן – טמאות. דף של נחתומין שקבעו בפל – רבי אליעזר מטהר, וחכמים מטמאים. סרוד של נחתומין – טמא; ושל בעלי בתים – טהור; גפפו מארבע רוחותיו – טמא; נפרץ מרוח אחת – טהור; רבי שמעון אומר: אם התקינו להיות קורץ עליו – טמא. וכן המערוף – טמא.

פירוש ברטנורא

שהיא גדולה, כיון שהיא לעגלה, מיטלטלת מלאה וריקנית, דסבר האי תנא טלטול על ידי שוורים שמה טלטול: וקטנות המלכים. כמין מגדל של עץ עשוי חדרים חדרים, שנותנים בו מיני מאכל וכלים של משקה. והמלכים מוליכין אותו כעגלה שהולכים בה: ועריבת העבדנים. עריבת של עץ שהעבדנים שורין בה עורותיהן: אע"פ שמקבלין טמאים. כלומר, אע"פ שמקבלין מ' סאה או יותר, טמאין. כדמפרש טעמא שאין מיטלטלים אלא במה שבתוכן, כשהן מלאים דרכן לטלטל: עריבת בעל הבית. לר' מאיר טמאה, דהוא טהורין קחשיב, למימרא דהני דוקא טהורין, והשאר טמאין. ולחכמי כרבי יהודה: טמאים קחשיב, למימרא דהני דוקא טמאין, והשאר טהורין. והלכה כרבי יהודה:

ב ארוכות של נחתומים. לוחות שהנחתומים עורכים עליהן את הלחם. ואית ספרים דגרסי עריבות: טמאות. לפי שעשויין בצורת כלי. ואע"ג דפשוטי כלי עץ נינהו, טמאות מדברי סופרים: ושל בעלי בתים טהורות. שאין עליהן צורת כלי: פרקן. יופן בסריקון. והוא ששר בלשון מקרא, ומשוח בששר (ירמיה כ"ב). בערבי ונפולר, ובלעז מנין: כרפמן. צבען בכרכום: דף של נחתומים. דף של מתכת. דאילו דף של עץ, פשוטי כלי עץ אין מקבלין טמאה. ואע"ג דטמא מדרבנן, כשקבעו בכותל טהור לדברי הכל: ר' אליעזר מטהר. ואין הלכה כר' אליעזר: פרוז. היא סרידה דתנן לעיל בכמה דוכתי. והיא עריבת קטנה שהנחתום משתמש בה. כדמתרגמינן את בני דהשרד (שמות ל"א) ית לבושי שימושא: גיפפו. עשה לו מסגרת סביב. תרגום ויחבק, וגפיף: אם התקינו. לסרוד של בעלי בתים: להיות קורץ עליו. כלומר לחתוך עליו הבצק. לשון מחומר קורצתי (איוב ל"ג): טמא. דסבירא ליה לר' שמעון, מפני מה סרוד של נחתומים טמא, מפני שקורץ עליו את הבצק ומולך עליו מקרצות לחתוך, של בעלי בתים נמי אם התקינו להיות קורץ עליו את הבצק ולהולך עליו מקרצות לחתוך, טמא. ואין הלכה כר"ש:

משניות מבווארות – קהתי

טהורות – אינן מקבלות טומאה, לפי שאינן עשויות בצורת כלי: סרקן – צבע בעל הבית את הארוכות בצבע אדום (בסריקון). או פרקמן – צבעם בכרכום, טמאות – מקבלות טומאה, שיחדן לכלי. דף של נחתומין – שנותנים עליו כיכרות הבצק עד שיחמיצו (פירוש הגאונים), שקבעו בפל – שחיברו לכותל, רבי אליעזר מטהר, וחכמים מטמאים – כגמרא (בבא בתרא טו, ב) מבארים, שמדובר כאן בדף של מתכת, וסובר רבי אליעזר, שאף על פי שכלי מתכת מקבל טומאה, מכל מקום הואיל וקבעו בכותל שוב אינו מקבל טומאה; וחכמים סוברים, שאף על פי שקבעו בכותל, עדיין כלי בני עצמו הוא, הלכך מקבל טומאה. ברם, בדף של עץ אף חכמים סוברים שאינו מקבל טומאה, שהרי פשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה; ואף על פי שפשוטי כלי עץ העשויים לקבלה מקבלים טומאה מדברי סופרים, מכל מקום מאחר שקבעו בכותל טהור לדברי הכל. ונקטה המשנה דין זה בין דיני כלי עץ, משום כלי נחתום שהיא עוסקת בהם. סרוד של נחתומין – לוח של עץ שהנחתום מעמיד עליו כלי של מים להשתמש בו בעת הלישה לרחיצת ידיו ולהחלקת פני הבצק (תפארת ישראל; רמב"ם, טמא – מקבל טומאה, לפי שהנחתום ייחדו לשימוש זה, ודינו כשולחן המיוחד לקבל עליו כלים (הגר"א); ושל בעלי בתים – סרוד של בעלי בתים, טהור – שאינו מיוחד לשימוש זה, מאחר שאינו לש אלא לפרקים; גפפו – גיפף בעל הבית את הסרוד, מארבע רוחותיו – שעשה מסגרת סביבו, טמא – מקבל טומאה, שהרי עכשיו יש לו בית קיבול; נפרץ מרוח אחת – שלא היתה המסגרת אלא משלוש רוחותיו, טהור – אינו מקבל טומאה, שאינו חשוב כלי; רבי שמעון אומר: אם התקינו – אם בעל הבית התקין את הסרוד שלו, להיות קורץ עליו – חותך עליו את הבצק, אף על פי שלא גיפפו, טמא – מקבל טומאה, כדן סרוד של נחתומים, הואיל ושימושו זה. וכן המערוף – לוח עץ שעורכים עליו את הבצק לשם רידודו במעגלה או לקריצתו לכיכרות (לפי הרמב"ם); ויש מפרשים, שהמערוף הוא המעגלה, היינו גליל עץ שבו עורכים (מגלגלים) ומרדדים את הבצק (הר"ש בשם גאון; הערוך); ויש מוסיפים, שעל אותו גליל נושאים את הרקיקים להגישם לחתוך, ונמצא עשוי לקבלה (תפארת ישראל), טמא – מקבל טומאה, לפי שמייוחד לקבלה כמו שולחן וכיוצא בו (הגר"א; תפארת ישראל;

למלכים בכותלי המרכבה שלהם (תפארת ישראל; עין רמב"ם; ברטנורא); ויש מפרשים: כדים גדולים של מלכים (הערוך). וערבת העבדנין – עריבת גדולה של עץ שמעבדי העורות משתמשים בה לשרות העורות בתוכה, ובור ספינה קטנה – שמחזיקים בו מים מתוקים לשתיה, והארון, אף על פי שמקבלין – ארבעים סאה בלח, טמאין – מקבלים טומאה, שאינן עשויין לטלטל אלא בשאר שבתוכן – שאין דרכם להיטלטל אלא כשהם מלאים (רמב"ם). ושאר כל הכלים, המקבליים – הכלים הגדולים המחזיקים ארבעים סאה בלח, טהורין – אינם מקבלים טומאה; ושאינן מקבלין – טמאין. אין בין דברי רבי מאיר לדברי רבי יהודה אלא ערבת בעל הבית – שרבי מאיר מנה את הכלים המקבליים שהם טהורים, כדי להשמיענו, שדווקא אלו טהורים, אבל שאר המקבליים טמאים, ובכללם עריבת בעל הבית, שאף על פי שהיא מחזקת ארבעים סאה בלח, מכל מקום היא מקבלת טומאה, ואילו רבי יהודה מנה את הכלים המקבליים שהם טמאים, להשמיענו, שדווקא אלו מקבלים טומאה אף על פי שמחזיקים ארבעים סאה בלח, אבל שאר המקבליים טהורים, ומכאן שלדעתו אף עריבת בעל הבית טהורה.

בארנו את הפיסקה "שאינן עשויין לטלטל אלא במה שבתוכן" לפי הרמב"ם. אבל ב"תוספות יום טוב" מובא פירוש אחר בשם מהר"ם: "שפעמים אינם מלאים אלא יש בהם קצת ומיטלטל שפיר. וכן דרך כל אלו לטלטל. וקוסטות מלכים אין רגילים למלאותן, ומיטלטל כשיש בו קצת, וכן עריבות העבדנין. ובור ספינה קטנה, שאין נכנסים בה הרבה בני אדם, על כן אין נותנים בו מים בבור כי אם מעט. והוא ששנינו, שאינן עשויין לטלטל אלא במה שבתוכן, היינו דבר מועט".

י ו ש נ י

באור משנה ב

ארוכות – ויש גורסים: ארוכות של נחתומים – לוחות עץ ארוכים, שהאופים עורכים עליהם את ככרות הלחם קודם שמכניסים אותן לתנור, טמאות – מקבלות טומאה, ואף על פי שהם פשוטי כלי עץ, מכל מקום גזרו חכמים בהן, שיהו מקבלות טומאה, הואיל ועשויות הן בצורת כלי; ושל בעלי בתים – וארוכות של בעלי בתים,

ג ים נפה של סלתין – טמא; וְשֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים – טָהוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִף שֶׁל גִּדְּלַת טָמֵא מוֹשָׁב, מִפְּנֵי שֶׁהַבָּנוֹת יוֹשְׁבוֹת בְּתוֹכָן וְגִדְּלוֹת.

ד כָּל הַתְּלוּיִם – טָמֵאִין, חוּץ מִתְּלוֹי נֶפֶחַ וּכְבֵּרָה שֶׁל בַּעַל הַבֵּית; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: כָּלֵם טָהוֹרִין, חוּץ מִתְּלוֹי נֶפֶחַ שֶׁל סָלְתִין, וְתְלוֹי כְּבֵרַת גְּרָנוֹת, וְתְלוֹי מִגַּל יָד, וְתְלוֹי מִקַּל הַבִּלְשִׁין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְסִיעִין בְּשַׁעַת הַמְּלָאכָה. זֶה הַכָּלָל: הָעֲשׂוֹי לְסִיעַ בְּשַׁעַת מְלָאכָה – טָמֵא; הָעֲשׂוֹי לְתְלוֹי – טָהוֹר.

ה רַחַת שֶׁל גְּרוֹסוֹת – טָמֵאָה; שֶׁל אוֹצְרוֹת – טָהוֹרָה. שֶׁל גִּתוֹת – טָמֵאָה; שֶׁל גְּרָנוֹת – טָהוֹרָה. זֶה הַכָּלָל: הָעֲשׂוֹי לְקַבְּלָהּ – טָמֵא; לְכַנּוֹס – טָהוֹר.

ו נִבְלֵי הַשָּׂרֵה – טָמֵאִין, וְנִבְלֵי בְּנֵי לֹו – טָהוֹרִין. כָּל הַמְּשָׁקִין – טָמֵאִין, וּמְשָׁקָה בֵּית מִטְבָּחָא – טָהוֹרִין. כָּל

פירוש ברטנורא

ג ים נפה. יריעה ארוגה משער להוציא את הסולת נקי מן הסובין. ולפי שיש סביב היריעה זר של לוח נבות, נקרא ים, כמו שיש סביב הים יבשה: של סלתים. כוררים הסולת: גודלת. האשה שגודלת וקושרת שער הנשים: מפני שהבנות. הנערות בשעה שגודלות ראשן מושיבות אותן בתוך ים נפה, לקבל שם מה שיפול מראשן מן העפרוריות וערבותיה דרישא. והלכה כר' יהודה:

ד כל התלוין. העשויין לכלי לתלותו בו: טמאין. דהו חיבור לכלי: כבדת גרנות. עשויה להוציא החטים ולקלוט המון, ומניחים הכברה על שני עצים ומנהלין, וכשהן גיעים מכניסים ידיהן בתלוי שלה ומנהלין, והיינו דקתין דמסייעין בשעת מלאכה: מקל הבלשין. המחפשים בתוך הכלים לראות אם יש בו דבר שראוי ליתן ממנו מכס למלך. תרגום ויחפש, ובלש: שהם מסייעים בשעת מלאכה. מכניסין ידיהן בתלוי כשרוצים להשתמש בכלי, ומסתייעים בו לעשות מלאכתו. והלכה כחכמים:

ה רחת. שזורים בה תבואה וקטניות. בערבי אלרח"ה, ובלע"ז פאל"א: הגרוסות. העושים גריסים של פול: טמאה. לפי שיש לה בית קיבול ועשויה להכניס בה ליריחים: ושל אוצרות. עשויה ללקט בה החטה שהיא מן הצרדים מכאן ומכאן, ולנקותה שתתישב באוצר: ושל גיתות. להשליך החרצנים והזנין חוץ מן הגת: לכניסם. ממקום פורן, אבל לא לקבל בתוכו:

ו נבלי השירה. נבלים שמשוררים בהם. לשון נבל וכנור: טמאין. שהנבלים והכנורות חלולים הם ומנקבים לצד הנימין להשמיע קול הנגון, ודרך המנגנים

משניות מבוארות – קהתי

– של כברה שמשתמשים בה בגרנות, וְתְלוֹי מִגַּל יָד, וְתְלוֹי מִקַּל הַבִּלְשִׁין – שהבלשים ממששים במקל בתוך קופה של סחורה, כדי לבדוק מה בתוכה, אולי טמון בה דבר שחייבים עליו מכס: כל התלוים הללו מקבלים טומאה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְסִיעִין בְּשַׁעַת הַמְּלָאכָה – שכל הכלים הללו יש בהם מלאכה כבדה וזקוקים לתלוי להכניס בתוכם את היד בשעה שעושים מלאכתם בהם. זֶה הַכָּלָל: הָעֲשׂוֹי לְסִיעַ בְּשַׁעַת מְלָאכָה – תְלוֹי הָעֲשׂוֹי לְסִיעַ בְּשַׁעַת הַמְּלָאכָה, טָמֵא – מקבל טומאה, שהוא חיבור לכלי: הָעֲשׂוֹי לְתְלוֹי – אבל תלוי שאינו עשוי אלא לתלות בו בלבד, טָהוֹר – אינו מקבל טומאה. והלכה כחכמים.

באור משנה ה

רַחַת – שזורים בה תבואה וקטניות, שֶׁל גְּרוֹסוֹת – של עושי גריסים, היינו שטוחנים פולים לגריסים, טָמֵאָה – מקבלת טומאה, לפי שיש בה בית קיבול ועשויה להכניס בה את הפולים ליריחים; שֶׁל אוֹצְרוֹת – רחת משתמשים בה באוצרות התבואה ללקט בה את התבואה המפוזרת למקום אחד, טָהוֹרָה – אינה מקבלת טומאה, לפי שאינה עשויה לקבל. שֶׁל גִּתוֹת – רחת של גיתות, שמשליכים בה את החרצנים והזנין מן הגת לחוץ, טָמֵאָה – מקבלת טומאה; שֶׁל גְּרָנוֹת – רחת של גרנות, העשויה לזרות בה תבואה, טָהוֹרָה – אינה מקבלת טומאה. זֶה הַכָּלָל: הָעֲשׂוֹי לְקַבְּלָהּ – כלי העשוי לקבל לתוכו, טָמֵא – מקבל טומאה, לְכַנּוֹס – כלי העשוי לכנוס דברים המפוזרים למקום אחד, אבל לא לקבל לתוכו, טָהוֹר – אינו מקבל טומאה.

יוס רביעי

באור משנה ו

נִבְלֵי הַשָּׂרֵה – הנבלים של המשוררים בכלי זמר, טָמֵאִין – מקבלים טומאה; ומבואר הטעם בברטנורא, לפי שהנבלים חלולים ומנוקבים בצד הנימין, ודרך המנגנים ליתן בתוכם המעות שמקבצים מהשומעים, והיו שהנבלים עשויים לקבל; וְנִבְלֵי בְּנֵי לֹו – שהיו מזמרים בהם במקדש, טָהוֹרִין – אינם מקבלים טומאה, לפי שאינם עשויים לקבלה.

עיין 'תוספות יום טוב', שמבואר שם, כי לפי הרמב"ם פסקה זו היא מדברי חכמים, ולפי הראב"ד מדברי רבי שמעון היא; ועיין תוספות אנשי (שם).

באור משנה ג

יָם נֶפֶחַ – כלי שמעמידים תחת הנפה כדי שלא תתפזר הסולת המנופה, ואין לו שוליים אלא דפנות בלבד (הגרא"י; 'תפארת ישראל'), שֶׁל סָלְתִין – עושי סולת למכירה, שהנפה שלהם גדולה, טָמֵא – ה"ם" מקבל טומאה, שהוא חשוב כלי. וְשֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים – ים נפה של בעלי בתים, טָהוֹר – אינו מקבל טומאה, יש מבארים הטעם, לפי שהסלתים מקפידים על מה שנשאר דבוק בדפנות, והם מלקטים את הסולת משם, ונמצא ים נפה כפשוטי כלי עץ העשויים לקבלה, אבל בעלי בתים אינם אומנים כל כך לעשות סולת נקיה ומנפים קמח פשוט, ואין הוא חשוב להם כל כך שיטרחו ללקט מה שנדבק בים הנפה, הלכך ים נפה שלהם אינו חשוב כלי העשוי לקבלה, ואינו מקבל טומאה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִף שֶׁל גִּדְּלַת – ים נפה של האשה הגודלת (הקולעת) שער הנשים, טָמֵא מוֹשָׁב – מקבל טומאה משום מושב הזב, מִפְּנֵי שֶׁהַבָּנוֹת יוֹשְׁבוֹת בְּתוֹכָן וְגִדְּלוֹת – בשעה שהנערות גודלות ראשן יושבות הן בתוך ים נפה של הגודלת, כדי שיתאסף שם מה שנופל מראשן, וכיון שהוא ראוי לישיבה, לפיכך אם ישב עליו זב או זבה הריהו נעשה אב הטומאה לטמא אדם. וכן הלכה.

יום שלישי

באור משנה ד

כָּל הַתְּלוּיִם – בתי אחיזה של כלים, שתולים אותם בהם, טָמֵאִין – מקבלים טומאה, מפני שהם חיבור לכלי, חוּץ מִתְּלוֹי נֶפֶחַ וּכְבֵּרָה שֶׁל בַּעַל הַבֵּית – לפי שלפעמים מסלקים אותו ממנה, הלכך אינו חשוב חיבור לכלי ואינו מקבל טומאה, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: כָּלֵם טָהוֹרִין – שלדעתם כל תשימי כלים, אפילו הם מחוברים לכלי, אינם מקבלים טומאה, חוּץ מִתְּלוֹי נֶפֶחַ שֶׁל סָלְתִין – עושי סולת למכירה, שהנפה שלהם גדולה, וְתְלוֹי כְּבֵרַת גְּרָנוֹת

הספרים מממאין את הידים, חוץ מספר העזרה. המפרוף מהור. הפטנון והנקטמון והארום – הרי אלו ממאין. רבי יהודה אומר: הארום טמא מושב, מפני שהאליית יושבת עליו. מצודת החלדה – טמאה; ושל העכברין – מהורה.

פרק ששה עשר

א כל כלי עץ שנחלק לשנים – מהור, חוץ משלחן הכפול, ותמחויו המזנון, והאפיפורין של בעל הבית. רבי יהודה אומר: אף המגס וקוד הבבלי פיוצא בהן. כלי עץ מאימתי מקבלין טמאה? המטה והעריסה – משישופם בעור הדג. גמר שלא לשוף – טמאה. רבי מאיר אומר: המטה משיסרג בה שלשה בתיים.

פירוש ברטנורא

להניח בתוכן המעות שמקבצין מבני אדם הבאים לשמוע, והיו ליה מיטלטל מלא ורקי; נבלי בני לוי. המנגנים על הדוכן; מהורין. שאינן עשוין לתת בתוכן מעות, ואין עשוין לקבל: כל המשקין טמאין. כל אחד משבעה משקין שהן מים יין שמן דבש חלב דם טל, מקבלין טמאה, ומכשירין הורעים לקבל טמאה: ומשקה בית מטבחה. המים והדם שבבית המטבחים שבעזרה: מהורין. שהם אינם מקבלין טמאה, ולא מכשירין האוכלים לקבל טמאה: כל הספרים מטמאין את הידים. לפי שבתחלה היו מצניעים אוכלים של תרומה אצל ס"ת, דאמרי האי קודש והאי קודש, כיון דחוו דקאתו ספרים ליד פסידא, שהעכברים שהיו מצוין אצל האוכלים היו מפסידים אותן, גזרו שיהיו הספרים כל כתבי הקודש פוסלים את התרומה במגען, וגזרו עוד שהידים הנוגעות בספרים יהיו שניות לטומאה ופוסלות את התרומה: מספר העזרה. ספר תורה שכתן גדול קורא בו בעזרת נשים ביום הכיפורים. דלכא למיחש שבא ישימו אוכלים של תרומה אצלו, מפני מוראו וחשיבותו: מרובה. סוס של עץ שעושים הליצנים לרכוב עליו לחק בו: הבטנון. כלי גנון גדול, שהמנגן בו סומכו על בטנו. וקורין לו בלע"ז צימ"א: הנקטמון. מין כלי של גנון עשוי בצורת רגל של עץ שעושים מי שנחבחה רגלו: והארום. עשוי כמין נפה שדפנותיה עגולות ושומחין על פו עור דק ומכין עליו במקל ומוציא קול צלול. ובלע"ז טמבור": טמא מושב. אם ישב עליו זב וזבה נדה ויולדת, נעשה אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים. דכל המיוחד לישיבה הוא: שהאלית. כלומר המקוננת ומיללת יושבת עליו, לפי שרגליה לפסוד ולקונן ע"י גנון של אותו כלי. וכן המנהג היום בארצות הישמעאלים: אליית. לשון אלי כבתולה חגורת שק (ויאל א'). ואין הלכה כר' יהודה: מצודת החולדה טמאה. שיש עליה צורת כלי. משא"כ למצודת עכבר:

טז א כל כלי עץ. שלחן הכפול. עשוי חליות או פרקים, ולאחר שמסירים אותו כופלים חליותיו או פרקיו זו על זו, וכל חלוא הוא כלי בפני עצמו: ותמחויו המזנון. קערה גדולה מאד ובתוכה קערות קטנות, ונותנים בכל קערה מן הקטנות מין אחד של תבשיל. ולפי שיש בתוכה מינים הרבה, נקרא תמחויו המזנון. תרגום למינו לזוהי: אפיפורין. כאם של פרקים: המגס. תרגום קערה מגוסתא: וקוד הבבלי. כמין קערה של עץ. ולשון חכמים הוא, במקדה בויה, פירוש קערה בויה. וכל הכלים הללו אע"פ שנחלקו נשאר לכל חלק מהם צורת כלי. ואין הלכה כר' יהודה: משישופם בעור הדג. להסיר קסמין

משניות מבוארות – קה"ת

ואיש מפרשים, שנבלי המשוררים אינם טמאים אלא מגזירת חכמים, ובנבלי המקדש לא גזרו (הירש). כל המשקין – היינו שבעת המשקים, שהם: מים, יין, שמן, דבש, חלב, דם, טל, טמאין – מקבלים טמאה, וכן (לשיטת הרמב"ם) מכשירים את האוכלים לקבל טמאה, ומשקה בית מטבחה – המים והדם בבית המטבחים שבעזרה, טהורין – אינם מקבלים טמאה, ואינם מכשירים את האוכלים לקבל טמאה (עיין עדיות ח, ד). כל הספרים – של תורה נביאים וכתובים, מטמאין את הידים – הנוגעות בהם, מגזירת חכמים; ומבואר הטעם בגמרא (שבת יד, א), לפי שהיו רגילים להצניע כיכרות של תרומה אצל הספרים, מאחר ששניהם קודש, והיו העכברים באים ומפסידים את הספרים, לפיכך גזרו חכמים, שיהיו הספרים, היינו כל כתבי הקודש, פוסלים את התרומה במגעם, וכן שיטמאו את הידים הנוגעות בהם, שיהיו טמאות לתרומה, חוץ מספר העזרה – מספר התורה שהיה בעזרה (עיין מועד קטן ג, ד). שמפני חשיבותו אין לחשוש שמא ישימו אוכלים של תרומה אצלו, ולא גזרו בו חכמים – דין המשקים והספרים נישנה כאן אגב דין הנבלים, והאיל ובבולס יש הבדל בין חול לקודש (תפארת ישראל). המפרוף – כמין סוס של עץ שהליצנים משחקים עליו; ויש מפרשים: מין כלי של עץ ארו לזמרה (עיין ברטנורא להלן טז, ז).

באור משנה א

כל כלי עץ שנחלק לשנים – לשני חלקים, מהור – כדן שבר כלי, שאם הכלי היה טמא, הרי משנחלק נטהר; ואם היה טהור, אין החלקים מקבלים טמאה (רמב"ם). חוץ משלחן הכפול – העשוי מתחילה שני חלקים המחוברים בצירים, ואפשר לקפל אותו ולפשוטו; ואם שולחן זה נחלק לשניים, הריהו טמא, שכל חלק הוא שולחן בפני עצמו; ותמחויו המזנון – קערה גדולה המחולקת בתוכה לקערות קטנות, ובכל אחת מאכל אחר; והאפיפורין – ויש גורסים: והאפיפורין – של בעל הבית – הדום רגליים המתקפל ומתפשט; כל אלו, אם נחלקו לשניים טמאים, רבי יהודה אומר: אף המגס – מין קערה, וקוד הבבלי – כלי עץ לשתיה, פיוצא בהן – שאם נחלקו לשניים, טמאים, לפי שכל חלק וחלק עדיין שם כלי עליו. כלי עץ מאימתי מקבלין טמאה? המטה והעריסה, משישופם בעור הדג – משישפשף אותן להחליקן, שכן נוהגים היו להחליק מיטה ועריסה בעור של דג; אבל קודם לכן אינם ראוים לשימוש, לפי שמסרטים את גופו של השוכב בהן, והרי שלא נגמרה מלאכתן. גמר – בדעתו, שלא לשוף – להשתמש במיטה או בעריסה מבלי לשפשף, טמאה – מקבלת טמאה אף קודם שיפח. רבי מאיר אומר: המטה משיסרג בה שלשה בתיים – שהיו מסרגים את תחתית המיטה בחבלים שתי וערב, והריווח שבין חבל לחבל נקרא

ויש מפרשים, שנבלי המשוררים אינם טמאים אלא מגזירת חכמים, ובנבלי המקדש לא גזרו (הירש). כל המשקין – היינו שבעת המשקים, שהם: מים, יין, שמן, דבש, חלב, דם, טל, טמאין – מקבלים טמאה, וכן (לשיטת הרמב"ם) מכשירים את האוכלים לקבל טמאה, ומשקה בית מטבחה – המים והדם בבית המטבחים שבעזרה, טהורין – אינם מקבלים טמאה, ואינם מכשירים את האוכלים לקבל טמאה (עיין עדיות ח, ד). כל הספרים – של תורה נביאים וכתובים, מטמאין את הידים – הנוגעות בהם, מגזירת חכמים; ומבואר הטעם בגמרא (שבת יד, א), לפי שהיו רגילים להצניע כיכרות של תרומה אצל הספרים, מאחר ששניהם קודש, והיו העכברים באים ומפסידים את הספרים, לפיכך גזרו חכמים, שיהיו הספרים, היינו כל כתבי הקודש, פוסלים את התרומה במגעם, וכן שיטמאו את הידים הנוגעות בהם, שיהיו טמאות לתרומה, חוץ מספר העזרה – מספר התורה שהיה בעזרה (עיין מועד קטן ג, ד). שמפני חשיבותו אין לחשוש שמא ישימו אוכלים של תרומה אצלו, ולא גזרו בו חכמים – דין המשקים והספרים נישנה כאן אגב דין הנבלים, והאיל ובבולס יש הבדל בין חול לקודש (תפארת ישראל). המפרוף – כמין סוס של עץ שהליצנים משחקים עליו; ויש מפרשים: מין כלי של עץ ארו לזמרה (עיין ברטנורא להלן טז, ז).

ב הפלים של עץ – משיחם וקנב; ושל תמרה, אף על פי שלא קנב מבפנים – טמא, שכן מקימין. בלבלה – משיחם וקנב ויגמר את התלויה. בית הלגנין, ובית הכוסות, אף על פי שלא קנב מבפנים – טמא, שכן מקימין.

ג הקננין הקטנים, והקלתות – משיחם וקנב. הקננים הגדולים, והסוגין הגדולים – משיעשה שני דורים לרחב שלהם. ים נפה, וכברה, וכף של מאזנים – משיעשה דור אחד לרחב שלהן. הקפה – משיעשה שתי צפירות לרחב שלה. והערק – משיעשה בו צפירה אחת.

ד פלי עור מאימתי מקבלין טמאה? התרמל – משיחם וקנב, ויעשה קיחותיו; רבי יהודה אומר: משיעשה

פירוש ברטנורא

שבהם. קדום לכן לא חזו למלאכתו, שמשרטים את הבשר. אבל אם אינן מחוסרין אלא שיפה של צחצוח ומריקה, הא קיימא לן [חולין כ"ה] דגולמי כלי עץ שעתיד לשבץ ולשוף טמאין: גמר שלא לשוף. שגמר בלבו להשתמש בהם אע"פ שלא ישוף עוד: שלשה בתים. כשמשמרים המטה בחבלים, בין כל חבל לחבל קרוי בית. ואין הלכה כר' מאיר:

ב הפלים של עץ. מאימתי גמר מלאכתו: משיחם. כשאדם עושה קופה או סל וגומר את שפתו, זו היא החסימה: וקנב. לאחר שגמר השפה, ונשתירו קסמין ראשי קרומיות הבלטין, פוסקין וקוממין, וזו היא קניבה: של תמרה. סלים העשויין מחריות של דקל: שכן מקיימין. בלא קניבה: בלבלה. סל של גמיר: התלויה. שגמר החבל שתולה בת: בית הלגנין. כלי שמניחים בו לגינין לשמור: בית הכוסות. כלי שמצניעין בו כוסות:

ג הקננין. קנון שבורים בו קטנית. והוא נעשה מחריות של דקל: קלתות. קופות קטנות: סוגים. קופות גדולות: שני דורים לרחב שלהן. לאחר שארגו שולי הקופה, אורגים סביבותיה עגולים כפי מה שרוצה שתהיה רחבה בדפנותיה כנבחה, ואותן עגולים של דפנות קרוין דורים: וכן של מאזנים. הבסים שנותנים עליו המאזנים: דור אחד. משיגיה על שפתו עיגול אחד: שתי צפירות. שתי סיבובים: והערק. שאין שפתו גבוהה כשפת הקופה: משיעשה צפירה אחת טמא. וערק עשוי משעם וארכו יותר מרחבו, כתיבה של רצענים. וקרוי ערק. תרגום ועד שרוך געל (בראשית י"ד) ועד ערקת מסאנא. ומשום דכלי גמי ושעם דין כלי עץ יש להם, הלכך תנינו גבי הדדי עם כלי עץ:

ד תורמל. כים של עור גדול, שחרועה נותן בו מוונות וכל דבר. ודומה לו, ולא הרועה בתרמילו: קיחותיו. מסגרותיו, כמין אונים קטנות סביבות התורמל, ומכניסים באותן אונים חבלים שסוגרים אותו: פקורטיא. עור שלובשים העבדים בשעת מלאכתו: ציציתא. כעין ציצית של מלית, כך עושין לה פתלים

משניות מבוארות – קהתי

של קליעה, לרחב שלהם – בשביל רחבם. ים נפה, וכברה – הדפנות המחוברות לנפה או לכברה למטה, כדי שלא תתפור הסולת המנופה, וכף של מאזנים – כל אלו מקבלים טמאה, משיעשה דור אחד לרחב שלהן – סיבוב אחד של קליעה למידת הרוחב. הקפה – גמר מלאכתה, משיעשה שתי צפירות – שני עיגולים, סיבובים – לרחב שלה. והערק – מין סל או מין נפה, גמר מלאכתו, משיעשה בו צפירה אחת – סיבוב אחד; הגר"א מפרש, ש"צפירה" היא כעין "דור", אלא שהדור הוא, שכל השוליים עשויים מקנה אחד הנקפל סביב סביב, עיגול בתוך עיגול, ואינו עיגול שלם, שבסוף צריך לתחוב ראש הקנה הנשאר בתוך הנקפל, וצפירה היא מקנים הרבה, עיגול עיגול לבדו, עיגול בתוך עיגול, והוא עיגול שלם.

ודע – כותב בעל "תפארת ישראל" – שקופה וערק ושאר הכלים שנוכרו במשנתנו, כולם מיני סלים הם, וכל אחד עשוי קליעה אחרת, וגם צורותיהם של הכלים הללו שונות הן זו מזו, אלא שקופה וערק – כל סיבוב וסיבוב שבקליעתם הוא מקנה אחד המשולב עם הקנה שתחתיו, ונקרא כל סיבוב וסיבוב שבהם "צפירה" (דיינו עיגול שלם). אבל הכלים שהזכירה המשנה למעלה, כל הסיבובים שבכל הכלי הם מקנה אחד ארוך החוזר בכל הסיבובים חלילה, ולפיכך נקרא כל סיבוב שלו בשם "דור" (כפירושו של הגר"א).

"לרוחב שלהם" – מבואר במפרשים: היינו לשוליהם, כי התחלת אריגת הסל היא משוליה, וכשגומר השוליים, אורג וגורל סביבם את הדפנות דור על גבי דור, עד שגמר כל גובהו. ואלו הכלים (הנוכחים במשנתנו) הואיל ושטחם רחב, לפיכך משיעשה שני דורים בגובה על השוליים לקננים הגדולים וכיוצא בהם, או דור אחד לים נפה וכברה וכו', הריהו כבר כלי ראוי לשימוש, ומקבל טמאה אף על פי שלא גמר עדיין כל גובה הדפנות ("סדרי טהרות ע"פ הרא"ש והברטנורא).

י ו ש י

באור משנה ד

פלי עור מאימתי מקבלין טמא – מאימתי גמר מלאכתם לקבל טמאה? **התרמל** – התרמיל, ילקוט רועים של עור, משיחם וקנב – משיעשה קיפול בשפתו יחתוך קצוות העור היוצאים לחוץ (רמב"ם). ויעשה קיחותיו – הרצועות שבשפתו לסגור את התרמיל; **רבי יהודה אומר: משיעשה את אָזְנוֹ** – היינו שתי הידיות

"בית". ואין הלכה כרבי מאיר.

בבאור טעמו של רבי יהודה, האומר: "אף המגס וקוד הבבלי כיוצא בהן", כותב בעל "משנה אחרונה": "נראה שאלו אינם של פרקים, אלא שהם גדולים הרבה, ויש להם מחיצה באמצע, ולפעמים אוכלים בחלק אחד לבד, וסוכר רבי יהודה: כיון שראוי להשתמש בחלק אחד, יש לכל חלק תורת כלי כשנחלק. ותנא קמא סובר: "כל שראוי", אין אומרים, ודווקא כלי של פרקים, שתשימוש תדיר בכל יום, כמו שולחן המזנון, שבכל יום מפרקים אותו לאכול עליו, ואחר האכילה כופלים אותו, ומניחים הפרקים זה על גבי זה, ומשתמש בשולחן לעשות בו שאר מלאכות, והרי עשוי מתחילתו להשתמש בחציו, הלכך הריהו כלי, אבל מגס שאין תשימוש בחציו תדיר, אינו כלי אף על פי שראוי".

י ו ש י

באור משנה ב

משנתנו והמשנה שלאחריה הם המשך המשנה הקודמת, והן מוסיפות ללמד, מאימתי כלי עץ שונים מקבלים טמאה.

הפלים של עץ – גמר מלאכתם לענין טמאה, משיחם – משיגמור ויקשור את שפת הסל, וקנב – ויחתוך את ראשי הקנים הכולטים מן הסל; ושל תמרה – וסלים העשויים מענפי הדקל, אף על פי שלא קנב מבפנים – שלא חתך את ראשי הענפים הכולטים פניהם, טמא – הסל מקבל טמאה, שכן מקימין – את הסלים הללו בלא קניבה. בלבלה – סל של גמיר, שיש לו תלוי, משיחם וקנב ויגמר את התלויה – החבל של גמיר לתלויה בו, הרי זה גמר מלאכתה, ומקבלת טמאה. בית הלגנין – סל עץ שנותנים בו בתוכו את הלגנים (כדים). ובית הכוסות – או סל שנותנים בו כוסות, אף על פי שלא קנב מבפנים, טמא – מקבל טמאה, שכן מקימין – אותם, בלא קניבה.

באור משנה ג

הקננין הקטנים – סלים קטנים העשויים קנים קלועים, והקלתות – קופות קטנות, משיחם וקנב – כמו שבארנו במשנה הקודמת, נגמרה מלאכתם, ומקבלים טמאה. הקננים הגדולים, והסוגין הגדולים – קופות גדולות, משיעשה שני דורים – שני סיבובים

את אֲזַנּוֹ. סְקָרְטִיא – מְשִׁיחֶם וְיִקְנֶב, וְיַעֲשֶׂה אֶת צִיצְתָּהּ; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְשִׁיעָה אֶת טַבְּעוֹתֶיהָ. קָטְבִּלְיָא – מְשִׁיחֶם וְיִקְנֶב; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְשִׁיעָה אֶת קִיחוֹתֶיהָ. הֵכֵר וְהִכְסֵת שֶׁל עוֹר – מְשִׁיחֶם וְיִקְנֶב; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְשִׁיחֶם וְיִשִּׁיר בָּהֶם פְּחוֹת מַחֲמֶשֶׁה מִפָּחִים.

ה פְּטִילִיהָ – טִמְאָה, וְחִסְיָהּ – טְהוֹרָה. סִגְנוֹת שֶׁל עֲלִין – טְהוֹרוֹת; שֶׁל נֶצְרִין – טִמְאוֹת. חוֹתֵל שֶׁהוּא נוֹתֵן לְתוֹכוֹ, וְנוֹטֵל מִתּוֹכוֹ – טִמְאָה; וְאִם אֵינוֹ יוֹכֵל עַד שִׁיקְרָעָנּוּ, אוֹ עַד שִׁיתָרְנוּ – טְהוֹר.

ו קֶסֶיהָ שֶׁל זוּרֵי גִרְנוֹת, שֶׁל הוֹלְכֵי דְרָכִים, שֶׁל עוֹשֵׂי פֶשֶׁתָן – טִמְאָה; אֲבָל שֶׁל צִבְעִין וְשֶׁל נִפְחִים – טְהוֹרָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵף שֶׁל גְּרוֹסוֹת פִּיזָא בִּהְיוֹן. זֶה הִפְלִיל: הָעֹשִׂי לְקַבְּלָהּ – טִמְאָה; מִפְּנֵי הַזְעָה – טְהוֹר.

ז הַמְּלָקוּט שֶׁל בֶּקָר, וְהַחֲסוֹם שֶׁלּוֹ, וְהַמְדָּרָף שֶׁל דְּבוּרִים, וְהַמְנַפֵּה – הָרִי אֶלּוֹ טְהוֹרִין. כִּסּוּי שֶׁל קַפְסָא – טִמְאָה. כִּסּוּי

פירוש ברטנורא

על כנפיה לקשרה בהן. ורמב"ם פירש, סקורטיא, עור שאוכלים עליו. וציציתה, הוא אמצע העור שנותנים בו טם של מתכת לנוי, לשון ציצן הוחב, שהוא טם של זהב; טבעותיה. טבעת נחשת או ברזל שנותנים בקצה הסקורטיא: קטבליא. עור שמציעים על גבי מטה. וקורים לו בערבי נטע. ופשוטי כלי עור מקבלים טומאה מדרבנן בלבד, כפשוטי כלי עץ, ודינן כזה שזה שאין מקבלים טומאה מדאורייתא אלא מדרבנן ככל שאר טומאות, חוץ ממשכב ומושב שהן נעשין משכב ומושב מדאורייתא כשהן מיוחדים לכך: הֵכֵר וְהִכְסֵת. בר קטן מכסת, ועשוי להניח תחת מראשותיו. וכסת תחת כל גופו: פְּחוֹת מַחֲמֶשֶׁה טַפְחִים. משירים משום פתח להכניס משם המוך למלאות הכר והכסת:

ה פְּטִילִיָּה. קופה עשויה ממונים של ערבה, ואוצרים בה גרורות: והסינת. כמין קופה עשויה מקוצים, ומשימין בה מיט: פוגניות. לשון סוגה בשושנים. עושים כמין כפיפה קטנה מן העלים ומכסים בה פירות, ואינה אלא מלאכת עראי: נצרים. מצורו הרקל: חותל. כלי שעושים מחירות של דקל, ומניחין בו תמרים לחים והן מתבשלים בתוכו: נוֹתֵן לְתוֹכוֹ וְנוֹטֵל מִתּוֹכוֹ. אבל אם אינו יכול להוציא התמרים אלא א"כ יקרענו או יתיר החריות שלו, טהור. דכיון דקורעו או מתירו משליכו לאשפה והיו לתשמיש עראי:

ו קַסְיָא. בית יד של עור: של זוּרֵי גִרְנוֹת וְהוֹלְכֵי דְרָכִים וְשֶׁל עוֹשֵׂי פֶשֶׁתָן טִמְאָה. דכיון דהיא עשויה כדי לאחוז הדבר בידו יפה שלא ישמט ממנו, או כדי שלא יתחוב לו קוץ בידו, מקרי עשוי לקבלה, כיון שהדבר שהוא אוהו בו נעשין על הבית יד ומקבלו: של גרורות. העושים גרסות של פול בריחים: מִפְּנֵי הַזְעָה. לשאוב את הזיעה כדי להקיר בשרו שלא יזיע. או נמי, שלא תטנף זיעת ידיו הדבר שהוא אוהו בו: טהור. דתשמיש עראי חשוב: ז מַלְקוּט. עור שמשמין בעינו הפרה כדי שתסבב ותדוש: החסום. כמין מצודה קטנה של חבלים שחוסמים בה פי הפרה כדי שלא תאכל: מדף של דבורים.

משניות מבוארות – קהתי

טִמְאוֹת – מקבלות טומאה, לפי שמתקיימות. חוֹתֵל – כלי שעושים מענפים של דקל, ומניחים בו תמרים לחים, והם מתבשלים בתוכו, שֶׁהוּא נוֹתֵן לְתוֹכוֹ, וְנוֹטֵל מִתּוֹכוֹ – שיש בו מקום פתוח להכניס לתוכו ולהוציא ממנו תמרים, טִמְאָה – מקבל טומאה; וְאִם אֵינוֹ יוֹכֵל – להוציא תמרים מתוכו, עַד שִׁיקְרָעָנּוּ, אוֹ עַד שִׁיתָרְנוּ – שיפרק את קשרי הענפים, טְהוֹר – אינו מקבל טומאה, שכיון שקורעו או מתירו, שוב אינו משתמש בו, ומשליכו לאשפה והרי שאינו עשוי אלא לתשמיש עראי.

שבת קודש

באור משנה ו

קֶסֶיהָ – כסייה של עור, כיסוי ליד, שֶׁל זוּרֵי גִרְנוֹת – העשויה לאחוז בה יפה את המזרה, שלא יישמט; שֶׁל הוֹלְכֵי דְרָכִים – העשויה לאחוז בה יפה את המקל שנשענים עליו בהילוכם; או שלפעמים הולך במקום ברכנים וקוצים, ומשתמש בכסייה לסלקם מן הדרך שלא ישרטו בגדיו ופניו; שֶׁל עוֹשֵׂי פֶשֶׁתָן – העשויה לשמור על ידיהם שלא ישרטו מן הקיסמים, טִמְאָה – מקבלת טומאה, לפי שהיא נחשבת ככלי העשוי לקבלה; אֲבָל שֶׁל צִבְעִין וְשֶׁל נִפְחִים – העשויה לספוג את הזיעה, או כדי שלא תלכלך הזיעה את הדבר שעוסק בו, טְהוֹרָה – אינה מקבלת טומאה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵף שֶׁל גְּרוֹסוֹת – כסייה של עושי גריסים, פִּיזָא בִּהְיוֹן – דינה כשל צבעים ושל נפחים, שאינה מקבלת טומאה. זֶה הִפְלִיל: הָעֹשִׂי לְקַבְּלָהּ – לקבל בו את הכלים או את המקלות שלא ישרטו את ידו, טִמְאָה – מקבל טומאה; מִפְּנֵי הַזְעָה – שיספוג את זיעת היד, או שלא תלכלך זיעת היד את הדבר שהוא אוהו, טְהוֹר – אינו מקבל טומאה.

יש מפרשים: קסיה – כובע של קליפי עצים להגן על הראש מפני האבק (עיון "תוספות יום טוב").

באור משנה ז

הַמְּלָקוּט שֶׁל בֶּקָר – כלי עור שתולים לבהמה מאחוריה בשעת

לאחוז בהן את התרמיל. סְקָרְטִיא – עור העשוי להשתמש בו כסינור, מְשִׁיחֶם וְיִקְנֶב – כמו שבארנו לעיל, וְיַעֲשֶׂה אֶת צִיצְתָּהּ – רצועה היוצאת ממנה לקשור בה את הסקורטיא על הגוף. יש מפרשים: סקורטיא – עור העשוי כמפה לאכול עליו, וציצתה – היינו אמצע העור שנותנים בו טם של מתכת לנוי, מלשון "ציץ הוחב" (ורמב"ם); רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְשִׁיעָה אֶת טַבְּעוֹתֶיהָ – בקצותיה, כדי לסגרה בהן. קָטְבִּלְיָא – שטיח של עור למצע המיטה, מְשִׁיחֶם וְיִקְנֶב – משיעשה תפר סביב השפה ויחתוך ציציות העור הבולטות משפתו; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְשִׁיעָה אֶת קִיחוֹתֶיהָ – הרצועות לקשור אותה בהן למיטה. ופשוטי כלי עור דינם כפשוטי כלי עץ, שמקבלים טומאה מדרבנן, כשהם מיוחדים להניח עליהם דברים מסויימים; ברם, אם הם מיוחדים למשכב או למושב הרי הם מקבלים טומאה מן התורה (ברטנורא: "תפארת ישראל"). הֵכֵר וְהִכְסֵת שֶׁל עוֹר – גמר מלאכתם – מְשִׁיחֶם וְיִקְנֶב – כמו שבארנו לעיל; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְשִׁיחֶם וְיִשִּׁיר בָּהֶם פְּחוֹת מַחֲמֶשֶׁה טַפְחִים – מקום פתוח להכניס שם המוך כדי למלא הכר והכסת.

בענין "התורמל" ששינוי ברישא, כותב בעל "תפארת ישראל": "נראה לי, ש"קירותיו" היינו עניבות קטנות שעושים סביב לשפתו, ובאותן העניבות מכניס חבל, כדי למשוך בו ולסגור על ידו את פי התורמל. אולם במלת "קירותיו" כללות גם האזניים שיש לכיס מזה ומזה בשפתו, כדי לאחוז בהן כשיצאה לפתוח הכיס. והעניבות והאזניים יחד נקראו "קירותיו". וזהו שאומר רבי יהודה: משיעשה את אָזְנוֹ בלבד, כבר נגמרה מלאכתו.

באור משנה ה

פְּטִילִיָּה – כמין סל לגרורות, טִמְאָה – מקבלת טומאה, שתורת כלי עליה. וְחִסְיָהּ – יש מפרשים, כמין סל שנותנים בו טיט (הר"ש); ויש מפרשים, קופה גדולה שאוצרים בה דגן, טְהוֹרָה – אינה מקבלת טומאה, לפי שאינה עשויה להתלטל כלל (הראב"ד); והרמב"ם כותב, שאין תורת כלי עליה. סִגְנוֹת שֶׁל עֲלִין – סלים קטנים עשויים עלים, לכסות בהם פירות, טְהוֹרוֹת – שאין משתמשים בהן אלא למלאכת עראי ואינן מתקיימות; שֶׁל נֶצְרִין – סגניות של ענפים,

קממרא – טהור. כסוי תבה, כסוי מני, והמכבש של חרש, והפסת שתחת התבה, והקמרון שלה, ואגליון של ספר, בית הנגר, בית המנועול, ובית המזוזה, ותיק נבליו, ותיק כנורות, והאמום של גודלי מצנפות, והמרפוף של זמר, ורביעית של אליית, וגנוגנת העני, וסמכות המטה, ומפוס של תפלה, ואמום של עושי סתות – הרי אלו טהורים. זה הפלל אמר רבי יוסי: כל משמשי משמשיו של אדם בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה – טמא. וכל שאינו אלא בשעת מלאכה – טהור.

פירוש ברטנורא

כלי משמשים בו אש וגללי בקר ומעשנים כדי שיברחו הנחילים של דבורים מן הכוורת ויקח הדבש. מלשון אשר תדפנו רוח (תהלים א'): והמנפה. כלי שמניפין בו בימות החמה להביא הרוח: קופסא. כמין ארגו קטן שהאשה נותנת בו תכשיטה ונותנת עליו כסות מלמעלה: קממרא. תיבה ששומרים בה הבגדים. על המלחחה (מלכים ב י'), מתרגמין על קוממרה: והמכבש. [כל חרש עצים] לפי מלאכתו יש לו מקום שכובש ועוצר העץ כשהוא מעוות ועקום עד שמישרו: והקמרון. המכסה שעל התיבה העשוי כעין קובה: אגליון. נרתיק של עור שעושין לספר ומכניסים אותו בתוכו: בית הנגר. נרתיק של עור שנותנים בתוכו הנגר, הוא היתר שמשמשים אותו הדלת: ובית המנועול. הנרתיק של עור שנותנים בו המנועול שנועלים בו הדלת: ובית המזוזה. קנה של מתכות שנותנים בו המזוזה: והאמום של גודלי מצנפות. דפוס כעין ראש של אדם שמתקנים עליו המצנפת: והמרפוף. כמין סוס של עץ שהלוצנים משחקים בו. ואית דמפרשי, כלי של עץ ארו העשוי לזמר: ורביעית של אליית. ובמנועים ובמצלצלים, מתרגמין וברביעין ובצלצלין: של אליית. של המקוננות. כמו (ויאל א' ח') אלי כבתולה חגורת שק: וגנוגנת העני. תרמילו של עני: וסמכות המטה. קורות שסומכים בהן המטה שלא תפול: טפוס של תפילין. כמו דפוס של תפילין: אמום של עושי סאגום. דפוס של עושי שלשלאות. שעושין אותן על גבי אימום היינו [על גבי] דפוס. ורמב"ם גרים, עושי סתות, לשון וברם ענבים סתו (בראשית מ"ט). והוא הדפוס של עץ שאורגין עליו הבגדים: משמשי משמשיו של אדם. כגון כיסוי כלים ונרתיק כלים, שהם נעשו לשמש הכלים המשמשים את האדם: בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה. בזמן שהכסוי משמש את הכלי לשמור מה שבתוכו, והיינו שעת מלאכה דידה, וכשאין כלום בכלי שאינו צריך לכיסוי קרי ליה שלא בשעת מלאכה. ויש כלים שמניחים עליהן הכיסוי תמיד בין כשהוא מלא בין כשהוא ריקן, אע"פ שאין הכסוי מחובר בו, חשיב בכלי מלאכה אפילו בזמן שאינו מחובר בו, כיון שרגיל להיות תמיד עליו. והוא כלל דר' יוסי, אפשרו כל עץ המשמשין את הכלים קאי. אבל כלי קיבול, מוטמאין בכל ענין. והלכה כר"י:

משניות מבאורות – קהתי

מנוענים – שמואל ב' ו' ה). של אליית – של מקוננת וספדנית; וגנוגנת העני – המגינה עליו מפני השמש (שמישה). הרמב"ם מפרש, שהכוונה כאן לכל בעל מלאכה, שכן כל בעל מלאכה קרוי בלשון המקרא בשם "עני", שנאמר (דברים כד, טו): "כי עני הוא", ופירוש הדברים: סוכה שעושה בעל מלאכה להגן על ראשו מפני השמש; וסמכות המטה – המוטות שסומכים בהם את המטה שלא תפול, וטפוס של תפלה – הדפוס שעושים עליו בתי התפילין, ואמום של עושי סתות – הדפוס שאורגים עליו בגדים (רמב"ם). הרי אלו טהורים – אינם מקבלים טומאה. זה הפלל אמר רבי יוסי: כל משמשי משמשיו של אדם – כגון כיסוי כלים ונרתיק כלים שהם פשוטי כלי עץ ועור, והם עשויים לשמש את הכלים המשמשים את האדם, בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה – משמשים את הכלים בהם, כגון נרתיק של כלי הנתון עליו אף בשעה שאין האדם משתמש בו, או כיסוי הנתון על הכלי בין כשהוא מלא בין כשהוא ריקן, טמא – מקבל טומאה ככלי עצמו, לפי שהוא חשוב כגוף הכלי; וכל שאינו אלא בשעת מלאכה – כגון כיסוי כלי שאין מכסים בו את הכלי אלא כשהוא מלא, ולא כשהוא ריקן, וכל שכן אם אינו משמש אלא שלא בשעת מלאכה, כגון תיק נבלים וכינויות ובית נגר ומנועול, טהור – אינו מקבל טומאה, שאינו חשוב כחלק מגוף הכלי, וכיון שבפני עצמו אין לו תורת כלי, לפיכך אינו מקבל טומאה.

כפי שכבר הדגשנו בבאורנו, מוסב ה"כלל" של רבי יוסי על פשוטי כלי עץ ועור המשמשים את הכלים, אבל כלי קיבול מיטמאים בכל אופן (ברטנורא). ולפי זה, אף תיקים ונרתיקים הזוכרים במשנתנו יש לפרשם ככגון שאין להם בית קיבול ("תפארת ישראל"; ועיין "משנה אחרונה", שטפרש בדרך אחרת).

הדישה כדי שלא תטנף את התבואה כשתטיל גללים, והחסום שלו – המחסום שחוסמים בו את פי הבהמה שלא תאכל, והמדף של דבורים – כלי שמעשנים עליו תחת הכוורת, כדי להבריח משם את הדבורים בשעת רדיית הדבש; ויש מפרשים, כמין דף הנתון לפני כוורת הדבורים, כדי שינוחו עליו לפני כניסתן לכוורת, והמנפה – שמנפנים בה להשיב רוח, הרי אלו טהורים – אינם מקבלים טומאה, שכל אלו אין עליהם צורת כלי (רמב"ם). כסוי של קפסא – של תיבה קטנה, שהאשה נותנת בה תכשיטה, טמא – מקבל טומאה, לפי שרגילה להניח בו את הקישוטים שמוציאה מהקופסא, והריחו כעשוי לקבלה. כסוי קמטרא – כיסוי של ארגו לבגדים, טהור – אינו מקבל טומאה, לפי שאינו משמש אלא לכיסוי בלבד. כסוי תבה – כיסוי עץ של תיבה גדולה, כסוי מני – כיסוי של סל, והמכבש של חרש – כלי העשוי שני לוחות והנגר נותן ביניהם העצים העקומים ומהדק את הלוחות, והם כובשים את העצים, כדי ליישרם, והפסת שתחת התבה – שטיח של עור שמניחים תחת התיבה, שלא תתרחק מלחלוחית הקרקע, והקמרון שלה – הכיסוי העגול כמין כיפה, והנתון בראש התיבה, ואגליון של ספר – נרתיק של עור שעושים לספר; ויש גורסים: ואגליון. והוא לשון יווני, ומשמעו: עמוד שנותנים עליו ספר לקריאה; בית הנגר – התיק של הבריח; בית המנועול – התיק של המנועול, ובית המזוזה – הקנה שמכניסים בו את המזוזה, ותיק נבליו, ותיק כנורות – תיקי עור של נבלים וכינויות: והאמום של גודלי מצנפות – הדפוס של עושי מצנפות, והמרפוף של זמר – כמין סוס של עץ, שהלוצנים יושבים עליו ומשחקים. ויש אומרים: מין כלי של עץ ארו לזמרה; ורביעית – כלי זמר המנגן על ידי נענוע הטבעות שבו (רביעין הוא תרגומו של

טבע האדם הוא... כאשר מדובר אודות חינוך בניו, הרי הוא מתייגע ומשתדל ביותר להעניק להם את החינוך הטוב ביותר, בתכלית השלימות.

משיחת יום שמחת תורה תשמ"ב

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

משה מפי הגבורה אמרן – ונעשה שליח לומר: כך אמר לי הקדוש ברוך הוא, שהרי אמורין בלשון "ונתתי" "והפקדתי" "ושלחתי" – מי שהיכולת בידו לעשות. אבל במשנה תורה כתיב "יככה ה'" "ידבק ה' ברך" – משה אמרן מאליו: אם תעברו על מצותיו הוא יקפיד עליכם. **מנמנם** – קרא אותן במרוצה ובקושי. **כארורי** – במשנה תורה. **אכנפשיך** – אם רצונך להפסיק פסוק, הואיל ואתה קץ בקריאתן. **קודם עצרת** – שהוא זמן קציר וזמן פירות האילן, כדמפרש ואזיל. **משום דאפכי להו** – דרבי מאיר לדרכי יהודה, ודרבי יהודה לדרכי מאיר.

דף לא ע"ב: הגבלה לדין שאין מפסיקים בקללות: **אמר אביי, לא שנו** במשנתנו שאין מפסיקים **אלא בקללות שבתורת כהנים** – חומש ויקרא בפרשת בחקותי (כו יד-מג), **אבל בקללות שבמשנה תורה** – חומש דברים בפרשת כי תבוא (כח טו-סח), **פוסק**. מבארת הגמרא: **מאי מעמא, תללו שבתורת כהנים בלשון רבים אמורות**, והיינו שהכוונה לכל ישראל, וגם **משה מפי הגבורה אמרן**, כלומר, כך אמר לי ה' לומר לכם, שהרי אמר שם בלשון 'ונתתי' 'והפקדתי', והיינו מי שבידו לעשות כך, ולכן יש לחשוש להן יותר, **ותללו שבמשנה תורה בלשון יחיד אמורות**, וגם **משה מפי עצמו אמרן**, אם תעבור על מצוותיו יעשה לך כך, ולא בלשון הגבורה, וכיון שאמר זאת בלשונו, העובר אינו נחשב מואס במוסר ה', ולכן יש לחשוש להן פחות מן הקודמים. מעשה בענין קריאת הקללות: **לוי בר בופי היה קרי וקא מנמנם קמיה דרב הונא בארורי** – קרא במרוצה ובקושי את הקללות שבמשנה תורה. **אמר לו רב הונא, אכנפשיך** – קרא כרצונך, ואם רצונך להפסיק כיון שאתה מתקשה בקריאתם, הפסק, שכן **לא שנו** במשנתנו שאין מפסיקים בקריאה **אלא בקללות שבתורת כהנים, אבל בקללות שבמשנה תורה, פוסק**.

בריייתא בזמן קריאת הקללות: **תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, עזרא תיקן להן לישראל שיהיו קורין בקללות שבתורת כהנים קודם עצרת** [חג השבועות], ובקללות שבמשנה תורה קודם ראש השנה. מבררת הגמרא: **מאי מעמא**. משיבה הגמרא: **אמר אביי ואיתימא ריש לקיש, לסימן הוא, כדי שתכלה השנה וקללותיה, תכלה תורה, תכלה שנה, תכלה חמשה** – מתרצת הגמרא: **אין**, אכן **עצרת נמי ראש השנה היא, דתנן** (ר"ה טז), בארבעה פרקים העולם נידון וכו', **ובעצרת על פירות האילן**, ומבואר שראש השנה היא לפירות האילן, כיון שבו זמן הקציר. ברייתא נוספת מדברי רבי שמעון בן אלעזר: **תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, משל למי שיש לו בית ורוצה לבנות עליה על גביו, אם יאמרו לך זקנים סתור את הבית כדי לבנותו עבה יותר שיוכל לסבול כובד העלייה שעליו, וילדים יאמרו לך בנה את העלייה על הבית הקיים ויוכל לסבול כובד העלייה, שמע לזקנים ולא לילדים, וסתור ואל תבנה, מפני שסתירת הזקנים בניהן הוא, שהרי רק מחמת הסתירה והבניה החדש תוכל העלייה הנבנית על גביו להתקיים, ובניהן הנערים סתירה היא, שהרי אם תבנה העלייה על הבית הקיים, יסתור ויפול אף הוא מכובד העלייה שעליו, והזקנים ודאי בקיאים יותר בכך. וסימן לדבר, והוא הנמשל, המעשה ברחבעם בן שלמה (מלכים א' יב ג"ט) שמולך אחרי אביו, וביקשו ממנו העם להקל מעליהם עול המס, והזקנים יעצו לו סתירה שאכן יקל על העם כבקשתם, והיתה עצתם בניהן, שכל העם ירצו בו ותתקיים המלוכה, והילדים יעצו לו בניהן להכביד עול המיסים עליהם כדי להעשיר קופת המלוכה, והיתה עצתם סתירה, כפי שהיה בסוף שמרדו בו ישראל.**

הגמרא עוברת להמשך המשנה בענין הקריאות בשני וחמישי ובשבת במנחה, ומביאה ברייתא המבארת מה קוראים בהם: **תנו רבנן, מקום בתורה שמפסיקין בו בשבת שחרית, שם קורין במנחה, ומקום שמפסיקין בו בשבת במנחה, שם קורין ביום שני, ומקום שמפסיקין בשני, שם קורין בחמישי, בחמישי, שם קורין לשבת הפאה בשחרית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, במקום שמפסיקין בו בשבת שחרית, שם קורין באותה שבת במנחה, וכן בשני ובחמישי ולשבת הפאה בשחרית.**

ההלכה בזה: **אמר רבי יצחק, תלכה כרבי יהודה, שמקום שמפסיקין בשבת שחרית, שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הפאה**. שואלת הגמרא: **ולמא תלכה ברבי יהודה**, ואנו נדע שכוונתו להלכה זו, ומדוע הוצרך לומר את כל ההלכה. משיבה הגמרא: **משום שיש דאפכי להו** שרבי מאיר סבר כרבי יהודה ורבי יהודה כרבי מאיר, ואם יאמר שהלכה כרבי יהודה לא נדע כמי הוא גרס ומה פסק, ולכן פירש מה ההלכה.

59 את כל צד מזרח וצד דרום וצד מערב, עד שהיא שוקעת בקרן
60 צפונית מערבית. ונמצא, שצד העולם שהיא יוצאת מצידו האחד
61 ושוקעת בצידו השני הוא צד צפון (צידו דר).
62 צד העולם שהחמה יוצאה בצידו האחד ביום קצר של תקופת
63 טבת, ושוקעת בצידו השני ביום קצר, זה הוא פני דרום. לפי
64 שבתקופת טבת הימים קצרים והלילות ארוכים, ואין החמה
65 מהלכת ביום אלא את צד דרום בלבד. דהיינו, שהיא זורחת בקרן
66 מזרחית דרומית, ומהלכת את צד דרום עד ששוקעת בקרן
67 מערבית דרומית. ונמצא, שצד העולם שהיא זורחת מצידו האחד
68 ושוקעת מצידו השני הוא צד דרום (צידו ה). ובתקופת ניסן
69 ותקופת תשרי שהימים והלילות שווים, החמה יוצאה בצהרי מורה –
70 באמצע צד מזרח, ומהלכת את חצי צד מזרח וכל צד דרום וחצי
71 צד מערב, ושוקעת בצהרי מערב. באמצע צד מערב.
72 הגמרא מביאה מקרא שממנו יש ללמוד את מהלך החמה: שְׁנֵי
73 אֵלֶּיָּהּ (א) ה'חֹלֶץ אֶל דְּרוֹם וְסוֹבֵב אֶת צִפּוֹן סוֹבֵב סֻבָּב ה'חֹלֶץ הָרוֹחַ/
74 ומקרא זה מכנה את מהלך החמה ביום בשם 'החלץ', ואת מהלך
75 החמה בלילה בשם 'סובב'. ויש לפרש כך, 'החלץ אֶל דְּרוֹם' ביום,
76 כלומר, לעולם החמה מהלכת את צד דרום ביום, שאפילו בימים
77 הקצרים של תקופת טבת היא מהלכת בו ביום ולא בלילה. וְסוֹבֵב
78 אֶת צִפּוֹן בְּלֵילָה, כלומר, לעולם החמה סובבת את צד צפון בלילה,
79 שאפילו בלילות הקצרים של תקופת תמוז היא סובבת אותו
80 בלילה ולא ביום. 'סוֹבֵב סוֹבֵב ה'חֹלֶץ הָרוֹחַ', כאן נקט הכתוב את
81 שתי הלשונות, גם 'חולץ' וגם 'סובב', ולפיכך יש לפרש שאלו שְׁנֵי
82 מִנְּהֵם וּפְנֵי מַעְרָב – צד מזרח וצד מערב, ששְׁנֵי הַיָּמִים הַחֲמָה מְהַלְכִתָּן
83 ביום, בימי הקיץ הארוכים, וּפְנֵי הַיָּמִים הַחֲמָה מְסַבֶּבֶתָן בלילה, בימי
84 החורף הקצרים.
85 הגמרא מביאה דעה החולקת על כללים אלו: אָמַר רַב מִשְׁרָשִׁיא
86 לִיתְנִיָּהוּ לְהֵנִי כָּלְלִי – אין כללים אלו נכונים. דְּתֵנִי – שהרי כך
87 שנינו בברייתא, לֹא יֵצֵא הָחָם מֵעוֹלָם מִקְרָן מְזֻרְחִית צְפוֹנִית מִמֶּשׁ
88 וְשִׁקְעָה בְּקֶרֶן מַעְרֵבִית צְפוֹנִית מִמֶּשׁ, שאף בימי תקופת תמוז אין
89 הימים ארוכים כל כך, אלא יוצאת היא מצד מזרח הנוטה לצפון,
90 ושוקעת בצד מערב הנוטה לצפון. וְכֵמוּ כֵן מֵעוֹלָם לֹא יֵצֵא הָחָם
91 מִקְרָן מְזֻרְחִית דְּרוֹמִית מִמֶּשׁ וְשִׁקְעָה בְּקֶרֶן מַעְרֵבִית דְּרוֹמִית מִמֶּשׁ,
92 שאף בתקופת טבת אין הימים קצרים כל כך, אלא יוצאת היא
93 מצד מזרח הסמוך לדרום, ושוקעת במערב סמוך לדרום.
94 הגמרא מביאה מימרא של שמואל בענין תקופות השנה: אָמַר
95 שְׁמוּאֵל, אֵין תְּקוּפָת נִיסָן נִפְלְתָּ – מתחילת, אֵלָּא בְּאַחַד מֵאַרְבָּעָה
96 רִבְעֵי הַיּוֹם, או בתחילת היום, או בתחילת הלילה, או בצהרי – בחצות
97 היום, או בצהרי הלילה. וְאֵין תְּקוּפָת תַּמּוּז נִפְלְתָּ, אֵלָּא או בשעה
98 אחת וּמִחֲצָה או בשעה שבע וּמִחֲצָה בֵּין יוֹם וּבֵין בְּלֵילָה. וְאֵין
99 תְּקוּפָת תִּשְׁרִי נִפְלְתָּ, אֵלָּא או בשלש שָׁעוֹת – בשעה שלש או
100 בְּתֵשַׁע שָׁעוֹת – בשעה תשע, בֵּין יוֹם וּבֵין בְּלֵילָה. וְאֵין תְּקוּפָת סֻבָּב
101 נִפְלְתָּ, אֵלָּא או בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת וּמִחֲצָה או בְּעֶשֶׂר שָׁעוֹת וּמִחֲצָה, בֵּין
102 יוֹם וּבֵין בְּלֵילָה.
103 וְאֵין הַפֶּרֶשׁ בֵּין תַּחֲלִיל תְּקוּפָה אַחַת לְתַחֲלִיל תְּקוּפָה אַחֶרֶת אֵלָּא
104 תִּשְׁעִים וְאַחַד יוֹם וְשֶׁבַע שָׁעוֹת וּמִחֲצָה. לפי שאורך שנת חמה הוא
105 שלש מאות וששים וחמשה ימים ושש שעות, ומאחר והשנה
106 מתחלקת לארבע תקופות שוות נמצא שאורך כל תקופה הוא
107 תשעים ואחד יום ושבע שעות ומחצה.
108 וּמוֹסָף שְׁמוּאֵל וּמִפְרֹשׁ אֵת הַפֶּרֶשׁ שֶׁבֵּין הַתְּקוּפוֹת לַעֲנִין שִׁימוּשׁ
109 הַכּוֹכָבִים: וְאֵין תְּקוּפָה מוֹשְׁבַת מִתְּחִלָּתָה – נמשכת אחר חברתה
110 אֵלָּא חֲצִי שָׁעָה. כלומר, אֵין הַפֶּרֶשׁ בֵּין תְּקוּפָה אַחַת לזו שאחריה
111 לַעֲנִין מִהֶלֶךְ הַכּוֹכָבִים, אֵלָּא חֲצִי שָׁעָה. לפי שישנם שבעה כוכבי
112 לכת, והם, כוכב, לבנה, שבתאי, צדק, מאדים, חמה, וגוה. וכל כוכב
113 מְשַׁמֵּשׁ שָׁעָה אַחַת. ונמצא, שלאחר שבע שעות נגמר שימושם של
114 כל שבעת הכוכבים ומתחיל סיבוב חדש. ומאחר ונתבאר שהפרש
115 השעות שבין תקופה לתקופה הוא שבע שעות ומחצה, נמצא
116 שאם נפלה תקופת ניסן בתחילת שימושם של 'כוכב', תיפול

1 פֶּת קֶרֶב – פת העשויה מקמח גרוע והמערב בסובין, וְשִׁכָּר חֶדֶשׁ
2 – שיכר שלא עברו עליו ארבעים יום מעשייתו, וְיָרֵק.
3 מבואר מדברי הברייתא שהירק מוּזַק לגוף, וכיצד אמר רב הונא
4 שהוא מועיל.
5 מתרצת הגמרא: לֹא קָשִׁיא – אין להקשות מן הברייתא על רב
6 הונא, לפי שכל אחד מהם עוסק באופן אחר. הָא – רב הונא עוסק
7 בְּתוֹמֵי וְכִרְיָתִי – בשום וכרישית, שהם מיני ירקות המועילים לגוף.
8 הָא – הברייתא עוסקת בְּשִׁאָר יָרֵקִי – בשאר ירקות, שהם מוּזַקִים
9 לגוף.
10 ומביאה הגמרא ראייה מברייתא שהשום והכרישין טובים
11 ומועילים: בְּתֵנִיָּא – כפי ששנינו בברייתא, שום הוא יָרֵק הבריא
12 לגוף, וְכִרְיָשִׁין הֵם חֲצִי יָרֵק, כלומר, מועילים הם למחצה. מקום
13 שְׁנִיָּא בּו צִנּוֹן נִרְאָה בּו פֶּס תִּים, כלומר, שהצנן מועיל לגוף
14 ביותר.
15 מקשה הגמרא: וְהָא תֵּנִיָּא – והרי שנינו בברייתא, שמקום שְׁנִיָּא
16 בּו צִנּוֹן נִרְאָה בּו פֶּס תִּים, דהיינו שהוא מוּזַק לגוף ביותר.
17 מתרצת הגמרא: לֹא קָשִׁיא – אין להקשות סתירה בין הברייתות,
18 לפי שכל אחת מהן עוסקת באופן אחר. כָּאֵן – הברייתא שבה
19 נתבאר שהצנן מוּזַק לגוף עוסקת בְּעֵלֶיָּן – בעלי הצנן, שהם
20 מוּזַקִים, כָּאֵן – הברייתא שבה מבואר שהצנן מועיל לגוף עוסק
21 בְּאִתְּהוֹת – בשרשי הצנן, שהם מועילים לגוף.
22 תירוץ נוסף מתרצת הגמרא: שניתן לפרש ששתי הברייתות
23 עוסקות בשרשי הצנן, ומכל מקום אין להקשות סתירה ביניהן,
24 לפי שכל ברייתא עוסקת בזמן אחר. כָּאֵן – הברייתא שבה מבואר
25 שהצנן מועיל לגוף עוסקת בְּיָמֹת חֲמָה – בקיץ, שהגוף חם,
26 והצנן שדרכו לצנן את הגוף מועיל לו, כָּאֵן – הברייתא הסוברת
27 שהצנן קשה לגוף עוסקת בְּיָמֹת חֲמָה – בחורף, שהגוף צונן,
28 והצנן מוּסָף לצננו, ולפיכך הוא קשה לו.
29 הגמרא מביאה מימרא בענין חסרונותיה של עיר שיש בה מעלות
30 ו–מדרגות: אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב, כֹּל עִיר שֵׁשׁ בָּהּ מַעְלֹת
31 וּמִדְּרוֹת, כלומר, שבניה בצלע הר, וצריך תמיד לעלות ולירד בה
32 ממקום למקום, אָדָם וּבְחֵמָה שֶׁבָּהּ מֵתִים בְּחֵצֵי יָמֵהָ.
33 מקשה הגמרא: מֵתִים סִלְקָא דְּעֵתָהּ – וכי תעלה על דעתך שמחמת
34 מעלות ומורדות אדם ובהמה מתים בחצי ימיהם.
35 מתרצת הגמרא: אֵלָּא אֵימָא – אלא אמור כך, עיר שיש בה מעלות
36 ומורדות אדם ובהמה שבה מוֹקְנִים בְּחֵצֵי יָמֵהָ מִפְּנֵי הַטּוֹרָח. וכעין
37 זה אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, הֵי מוֹקְנִיָּא דְּבִי בִירִי וְדְּבִי גֵרִשׁ
38 אֵלּוּ הַמַּעְלֹת וּמִדְּרוֹת שֶׁבֵּין הָעִירִים 'בִּיר' ו'גֵרִש', אִתְּקִנּוּ – גרמו
39 לי להזקין במהרה, מחמת הטורח שבעליה מזו לזו.
40 הגמרא מביאה ברייתא המפרשת כיצד מרבעים עיר עגולה: תְּנוּ
41 רִבְּנָן בְּבִרְיָתָא, כָּאֵן לְרִבְּעָה לַעִיר עֲגוּלָה, מִרְבָּעָה בְּרִיבּוּעַ עוֹלָם – כפי
42 ריבועו של עולם, דהיינו נותן את צְפוֹנָהּ של העיר לְצִפּוֹן הָעוֹלָם
43 וְאֵת דְּרוֹמָהּ של העיר לְדָרוֹם הָעוֹלָם (צידו א), ואינו מרבעה
44 באלכסון של עולם (צידו ב).
45 עתה מפרשת הברייתא כיצד ידע אדם היכן הם צפון ודרומו של
46 עולם: וְסִימָנָהּ – אם אינך יודע היכן הוא צפון והיכן הוא דרום
47 יהא סימן זה נתון בידך, עֲגִלָּה בְּצִפּוֹן – קבוצת הכוכבים של מזל
48 שור הנראית כעגלה עומדת תמיד בצפון של עולם, וְעֶקֶב דְּרוֹם
49 – קבוצת הכוכבים של מזל עקרב עומדת תמיד בדרומו של עולם
50 (צידו ג).
51 דְּבִי יוֹסִי אוֹמַר, אִם אֵינוּ יוֹדְעִי לְרִבְּעָה בְּרִיבּוּעַ שֶׁל עוֹלָם, לפי שאינו
52 מכיר במזלות אלו, מִרְבָּעָה לַעִיר כְּמִין מִתְּקוּפָה, כלומר, יכול הוא
53 לידע היכן הוא צד דרום והיכן צד צפון לפי סדר הילוך החמה
54 וסיבובה. כִּיצַד, צד העולם שהחמה יוצאה – מתחילה לזרוח בצידו
55 האחד ביום אָרְזָה של תקופת תמוז, ושוקעת בצידו השני ביום אָרְזָה,
56 וְהָא פְּנֵי צִפּוֹן. כלומר, בתקופת תמוז הימים ארוכים והלילות
57 קצרים, והחמה מהלכת ביום בשלשה מצדי העולם, מזרח, דרום
58 ומערב. דהיינו, שהיא זורחת בקרן מזרחית צפונית, ומהלכת ביום

עירובין. פרק חמישי - כיצד מעברין דף נו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רז

כאן בעלן כאן באמדות כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים - פירש הקונטרס: דעלין קשין, ואמדות יפין, אמדות שרשין, בימות החמה יפין שמצננין הגוף, בימות הגשמים קשין. משמע לפירושו דעלין לעולם קשין, ואפילו אמדות אינן יפין אלא בימות החמה. ותימה: דבפרק קמא דעבודה זרה (יא,א) אמר גבי אנטוניוס רבי שלא פסקו מעל שלחנם לא צנון ולא חורת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים ונראה לפרש: רבאן בימות החמה וכאן בימות הגשמים - כלומר, עליו ואמדות חז מעלי בימות החמה, וחד מעלי בימות הגשמים. ואית ספרים דגרסי: ואיבעית אימא הא דא בעלין אבל באמדות לעולם מעל.

ואין בין תקופה לתקופה אלא תשעים ואחד יום ושבע שעות ומחצה - וקשה לרבינו יצחק: דאם יל לעולם בין כיום קצר ובין כיום ארוך שתיים עשרה שעות ביום ושתיים עשרה שעות בלילה, אלא כן אין התקופות שוות, ולעולם האחת ארוכה מהאחרת. שאם תפול תקופת ניסן בתחלת ליל רביעי - תפול תקופת תמוז בשבע שעות ומחצה בלילה ותקופת תשרי בשלש שעות ביום, הרי במקום שבע שעות ומחצה הקטנות שכליל תמוז שלא נפלה תקופת תמוז בתחלת לילה אנו משלימין לה תשעים ואחד יום ושבע שעות ומחצה בלילי תשרי שהן בינוניות, וגם בשבע ומחצה שבסוף תקופת ניסן העורפות על תשעים ואחד היו קצרות ובתקופת תמוז היו בינוניות, ואם נאמר שהשעות לעולם שוות וביום ארוך ובלילה ארוך שמונה עשרה שעות ובלילה קצר שש או להפך - לא משכחת הא דאמרת אין תקופת ניסן נופלת אלא כי אין תקופת תמוז נופלת אלא כי וכן שארי התקופות כולן, וגם לא משכחת הא דאמרין בפרק "מפנין" בסופו (שבת קט"ב) דבתלאת בשבתא ובמעלי שבתא קאי מאדים בווני, ובשאר יומי לא קאי. ולפי זה משכחת לה נמי בדשאר יומי קאי, ובהאי לא קאי. פלגא

צפונית ושקעה בקרן מערבית צפונית, ולא יצאה חמה מקרן מזרחית דרומית ושקעה בקרן מערבית דרומית. אמר שמואל: אין תקופת ניסן נופלת אלא בארבעה רבעי היום, או בתחלת היום, או בתחלת הלילה, או בחצי היום, או בחצי הלילה. ואין תקופת תמוז נופלת אלא או באחת ומחצה, או בשבע ומחצה, בין ביום ובין בלילה. ואין תקופת תשרי נופלת אלא או בשלש שעות, או בתשע שעות, בין ביום ובין בלילה. ואין תקופת סבת נופלת אלא או בארבע ומחצה, או בעשר ומחצה, בין ביום ובין בלילה. ואין בין תקופה לתקופה אלא תשעים ואחד יום ושבע שעות ומחצה. ואין תקופה מושכת מהבחרתה אלא חצי שעה. ואמר שמואל: אין לך תקופת ניסן שנופלת בצדק שאינה משפרת את האילנות, ואין לך תקופת סבת שנופלת בצדק שאינה מייבשת את הזרעים, והוא דאיתליד לבנה או בלבנה או בצדק. חנו

החמה שלש מאות ששים וחמשה ימים ושש שעות, חשוב אותן כולם בשביעית - וישרא בידך יום ורביעי. נמצאת תקופת ניסן בשנה הבאה בחצי ליל חמישי, לשנה השלישית בתחלת יום שישי ובשנה הרביעית בחצי יום שבת, וכן לעולם יום ורביעי בין תקופת שנה לתקופת שנה הבאה, ולעולם הן כלות באחת מן הרביעיות הללו. ואין תקופת תמוז נופלת אלא באחת ומחצה או בשבע ומחצה או ביום או בלילה - שכשתקופת ניסן נופלת בתחלת היום אותה של תמוז בשבעה ומחצה ביום. וכשתקופת ניסן בחצי היום - של תמוז באחד ומחצה בלילה, לפי ששבע שעות ומחצה יש בין תקופה לתקופה, שבאותו יום שז נופלת זו נופלת, אלא נמשכת להלן משעה שנפלה זו שבע שעות ומחצה, שהן שלשים שעות לארבע התקופות, דהיינו יום ורביעי. ולפי זה החשבון אותה של תשרי נופלת או בשלשה או בתשעה אם נפלה תקופת תמוז באחד ומחצה - של תשרי נופלת בתשעה ואם של תמוז בשבעה ומחצה - של תשרי בשלשה, וכן כולם. והו סימן אוג"י ואט"ר, כשתקופת ניסן באחד של תמוז בשבע ומחצה, ושל תשרי בשלשה ושל סבת תשרי בשלשה ושל ט' כדפרישתי. חשוב תשעים ואחד יום כולן שביעיות תמימות הן, ושבע שעות ומחצה היא נמשכת אחריהן, שמי התקופות כך הם תשעים ואחד יום ושבע שעות ומחצה הם, שהן רביע של שלש מאות ששים וחמשה ורביעי. ואין תקופה מושכת מהבחרתה אלא חצי שעה - סימן לחצי איד"ה גי"ח וא"ח ט"ר"ה, שמוש השעות כלא שנה צמח"ן הוא סידורן והילוכן, תחלת ליל אחד בשבת משמש כוכב ואחריו לבנה ואחריו שבת, צדק, מאדים, חמה, נוגה. הרי שבע שעות. ויחורין חלילה, נמצא שעה ראשונה ליום אחד בשבת - חמה, ואחריו נוגה ועוד כלא שנה צמח"ן. תמצא סימני שעות ראשונות של ימות השבוע חל"מ כצונק שלם, ימים וסימני שעות ראשונות של כל לילי השבוע כצונק שלם חל"מ. ורבי שבת דטל"ו הרופא זמר צדיק לברכה פירשו היטב בספר חכמוני שלו למה נסדרו הכוכבים בענין זה, ובין דאין בין תקופה לתקופה אלא שבע שעות ומחצה, נמצא שאם נפלה תקופת ניסן בתחלת כוכב, תקופת תמוז יפול בחצי כוכב, תשרי בראש לבנה, וכן כולם, כשתקופה שבע שעות ומחצה אחר נפלה של זו, תגיע לאותה שעה עצמה, אלא שנמשכת חצי שעה לאחר. והני מילי דאיתליד - מולד לבנה או של סבת בשעת לבנה, או בשעת צדק.

פת קיבר - שנודרה בלעז. חומי וברתי - לא מעלו, כך שמעתי. ונראה בעיני תומי וברתי מעלי, והכי תניא (בבא קמא פ"א,) חמשה דברים נאמרו בשום: משביע, משחין, ומנחיל הפנים, ומרבה את הזרע, ודורג כינה שבמעים, וברישינ נמי תניא בברכות (מד"ב) דייפין לבני מעים. שום ירק - אני שמעתי לגנאי, ואני אומר: לשבת. עלין - קשין. אמדות - יפין. אמדות שרשין. בימות החמה -

יפין, שמצננין את הגוף. בימות הגשמים קשין. מוקינין - מפני הסודות. כי בירי ובי גרש - שתי עיירות, ויש בין זו לזו מעלות ומורדות, והן מולייתא. אוקינן - חוקינני. בריבוע של עולם - כדמפרש ואזיל. נותן צפונה לצפון עולם ודרומה לדרום עולם - ולא אבלכסנו של עולם. וסימננין - אם אינך יודע לכיין צפון ודרום. עלה בצפון ועקיבך בדרום - מלות הן. אם אינך יודע לריבוע בריבוע של עולם - שאינו מכיר במולות הללו. מרבעה כמין התקופה - לפי הילוך סיבוב החמה ניכר איזו רוח דרומית ואיזו רוח צפונית. חמה יוצאה ביום ארוך - אותו רוח שאתה רואה שחמה יוצאה ביום ארוך של ימי תקופת תמוז יוצאה בצידו האחד ושוקעת באותו רוח עצמו בצידו האחר. והו פני צפון - לפי שהחמה לעולם ביום ממוחר לדרום מהלכת, כדאמר קרא (קהלת א') "הולך אל דרום", והליכת החמה ביום היא, אבל בלילה אינו הולך, אלא סובב מחוץ לכיפה. וביום הארוך עומדת בקרן מזרחית צפונית, ומהלכת מזרח דרום ומערב, ושוקעת בקרן צפונית מערבית בדרום - ובלילה סובבת פני צפון, ולמחרת היום נקצר מעט ואינה יוצאה בקרן אלא נמשכת מן הקרן ולמזרח מעט, ויוצאה. ובערב שוקעת בתוך המערב, משוך מן הקרן מעט. ובלילה סובבת אותו מעט וכל הצפון, ומעט במזרח יותר מליל של אמש. וכן בכל יום, עד שיוצאה בתקופת תשרי באמצע המזרח ושוקעת באמצע המערב, לפיכך היום והלילה שוין, ועדיין בכל יום נמשכת לצד דרום ויוצאה, ושקיעתה נמשכת לצד דרום ושוקעת עד שיוצאה ביום בתקופת טבת בקרן מזרחית דרומית, ומהלכת דרום לבדו ושוקעת בקרן מערבית דרומית, והיינו דקאמר: חמה יוצאה ביום קצר ושוקעת ביום קצר - והו פני דרום. פני מזרח ומערב פעמים מהלכת - ביום, בימים הארוכים; פעמים מסבבת בלילה בימי תקופת טבת. ליתנהו להני כללי - דאמרן לעיל חמה יוצאה ביום ארוך כי או בתחלת היום או בתחלת הלילה כי. לפי שהמאורות נתלו בתחלת ליל רביעי בשבת ובחדש ניסן, וימות החמה שלש מאות ששים וחמשה ימים ושש שעות, חשוב אותן כולם בשביעית - וישרא בידך יום ורביעי. נמצאת תקופת ניסן בשנה הבאה בחצי ליל חמישי, לשנה השלישית בתחלת יום שישי ובשנה הרביעית בחצי יום שבת, וכן לעולם יום ורביעי בין תקופת שנה לתקופת שנה הבאה, ולעולם הן כלות באחת מן הרביעיות הללו. ואין תקופת תמוז נופלת אלא באחת ומחצה או בשבע ומחצה או ביום או בלילה - שכשתקופת ניסן נופלת בתחלת היום אותה של תמוז בשבעה ומחצה ביום. וכשתקופת ניסן בחצי היום - של תמוז באחד ומחצה בלילה, לפי ששבע שעות ומחצה יש בין תקופה לתקופה, שבאותו יום שז נופלת זו נופלת, אלא נמשכת להלן משעה שנפלה זו שבע שעות ומחצה, שהן שלשים שעות לארבע התקופות, דהיינו יום ורביעי. ולפי זה החשבון אותה של תשרי נופלת או בשלשה או בתשעה אם נפלה תקופת תמוז באחד ומחצה - של תשרי נופלת בתשעה ואם של תמוז בשבעה ומחצה - של תשרי בשלשה, וכן כולם. והו סימן אוג"י ואט"ר, כשתקופת ניסן באחד של תמוז בשבע ומחצה, ושל תשרי בשלשה ושל סבת תשרי בשלשה ושל ט' כדפרישתי. חשוב תשעים ואחד יום כולן שביעיות תמימות הן, ושבע שעות ומחצה היא נמשכת אחריהן, שמי התקופות כך הם תשעים ואחד יום ושבע שעות ומחצה הם, שהן רביע של שלש מאות ששים וחמשה ורביעי. ואין תקופה מושכת מהבחרתה אלא חצי שעה - סימן לחצי איד"ה גי"ח וא"ח ט"ר"ה, שמוש השעות כלא שנה צמח"ן הוא סידורן והילוכן, תחלת ליל אחד בשבת משמש כוכב ואחריו לבנה ואחריו שבת, צדק, מאדים, חמה, נוגה. הרי שבע שעות. ויחורין חלילה, נמצא שעה ראשונה ליום אחד בשבת - חמה, ואחריו נוגה ועוד כלא שנה צמח"ן. תמצא סימני שעות ראשונות של ימות השבוע חל"מ כצונק שלם, ימים וסימני שעות ראשונות של כל לילי השבוע כצונק שלם חל"מ. ורבי שבת דטל"ו הרופא זמר צדיק לברכה פירשו היטב בספר חכמוני שלו למה נסדרו הכוכבים בענין זה, ובין דאין בין תקופה לתקופה אלא שבע שעות ומחצה, נמצא שאם נפלה תקופת ניסן בתחלת כוכב, תקופת תמוז יפול בחצי כוכב, תשרי בראש לבנה, וכן כולם, כשתקופה שבע שעות ומחצה אחר נפלה של זו, תגיע לאותה שעה עצמה, אלא שנמשכת חצי שעה לאחר. והני מילי דאיתליד - מולד לבנה או של סבת בשעת לבנה, או בשעת צדק.

עירובין. פרק חמישי – כיצד מעברין דף נו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רש"י תוספות

פלגא הוי – פירושו: מגרש דתחומין הוי פלגא דתחומין. ולא רצה לדקדק ולהקשות דמגרש דתחומין והקרתו כך וכך הוי מתחומין וקרתו, משום דפעמים הוי תלתא או רביע או חמש מן התחומין ומן הקרתו, לפי מה שהעיר גדולה או קטנה.

משכחת לה במתא – הקשה השר מקוצי: דמשכחת לה מגרש רביע דתחומין וקרתו במתא דהוי שמונת אלפים

על שמונת אלפים ומגרש הוי שלושים ושש ותחומין וקרתו ומתא הוו קמאן דאמר פעמים אלה על אלה ויש לומר: דערי מקלט אינן גדולים כל כך, כדאמר בפרק "אלו הן הגולין" (מכות דף י"א): ערים הללו אין עושין אותם לא גדולות ולא קטנות. ומורינו הרב רבינו יצחק אומר: שמתרין האמת, והשאתא לקא משמע לן דמגרש אינו מרובע כדמסיק. לרובינא דאן משמע לן דאין מגרש לקרתו. ולרב אשי דאן מגרש אלא לקרתו, אבל בכהאי גזנא לא היה משמיענו שום חידוש.

במה מרובע יתר על העגול רביע – ואומר רבינו יצחק: דהא רביע – בין בדיקה בין בגוף הקרקע, כדאמר הכא נמצא מגרש רביע. וכן משמע גבי ינו שעשה שלמה (עירובין ד"ב). ועל ההקף יש להוכיח בהדיא כדפירש הקונטרס. דכל שברחבו טפח יש בדיקפו שלשה טפחים, ובטפח מרובע יש בדיקפו ארבעה טפחים, ועל הקרקע שבפנים יש להוכיח גמי, שאם תקף טפח עגול סביב בחוץ דקין עד דנקודה האמצעית שבעגול, ותחתון מן הנקודה למטה כל החוץ לשנים ותפסטה, יהיה העליון ארוך שלשה טפחים והאחרים מתקצרים והולכים עד הנקודה שהוא חצי טפח מן החוט העליון. ותחתון שוב כל החוטין לשנים ושים הארוך בצד הקצר – נמצא הרבוע אורכו טפח וחצי ורחבו חצי טפח, והיינו שלש התיבות של חצי טפח על חצי טפח. ובטפח מרובע יש ארבעה חלקים של חצי טפח על חצי טפח.

אבי אמר משכחת – ואם תאמר: לפי מה דמוקי לה לקמן במתא עגולה קשה דתחומין הוו פני כמו שאנו מרובעין העיר, ולא הוי מגרש רביע מהם: ויש לומר: דלא קאמר מגרש רביע אלא מתחומין שבוחר לריבוע העיר. מאי

תני רבנן: **המרבע את העיר** – עושה אותה כמין **טבלא מרובעת**, וחוץ ומרבע את התחומין, ועושה אותן כמין **טבלא מרובעת**. וכשהוא מורד – לא ימירד מאמצע הקרן אלפים אמה, מפני שהוא מפסיד את הזויות. אלא מכא **טבלא מרובעת** שהיא אלפים אמה על אלפים אמה, ומניחה בקרן באלכסונה, נמצאת העיר משתכרת ארבע מאות אמות לכאן וארבע מאות אמות לכאן, נמצאו תחומין משתכרין לשמונה מאות אמות לכאן ואות לכאן, נמצאו העיר ותחומין משתכרין אלה ומאותם לכאן ואלה ומאותם לכאן. אמר אביי: ומשפחת לה כמתא דהויא תרי אלפי אתרי אלפי. תניא, אמר רבי אליעזר ברבי יוסי: תחום ערי לויים אלפים אמה, צא מהן אלה אמה מגרש – נמצא מגרש רביע, והשאר שדות ורכימים. מנא הני מילי? אמר רבא, דאמר קרא: "מקור העיר וחוץה אלה אמה סביב", אמרה תורה: סבב את העיר באלף, נמצא מגרש רביע. רביעי? פלגא הוי! – אמר רבא: בר אדא מושוואה אסברה לי, משפחת לה כמתא דהויא תרי אלפי אתרי אלפי. תחום כמה הויא – שיתסר, קרנות כמה הויין – שיתסר. דל תמניא דתחומין, וארבעה דקרנות, כמה הוי – תריסר. נמצא מגרש רביעי? מפי מתלתא נינהו! אייתי ארבעה דמתא שדי עליהו, אפתי תילתא הוי! מי סברת ברביעא קאמר? בעיגולא קאמר. כמה מרובע יתר על העגול – רביעי, דל רביעי מצינוהו – פשו להו תשעה, ותשעה מתלתין ושיטא ריבועא, הוי. אביי אמר: משפחת לה גמי כמתא דהויא אלפא באלפא. תחומין כמה הוי – תמניא, קרנות כמה הוי – שיתסר, דל

המרבע עיר – עגולה. עושה לה כמין **טבלא מרובעת** – לקמן מוקי לה במתא דהויא תרי אלפי אתרי אלפי בעיגולא, שכשאתה מוסיף ריבוע עליה הרי היא כמין **טבלא מרובעת** אורכה כרוחבה ותחומיה כמין **טבלא מרובעת** – אורכן כרחבן, רחבן למדת העיר על פני חומתה שהיא אלפים, וכן אורכן לחלן מן העיר אלפים. והיינו דקאמר חזון ומרבע את התחומין, כלומר: חזון ומורד לה תחומיה, ועל כדרך מרובעין הן. וכשהוא מורד – תחומי העיר לאחר שריבעה, לא ימירד מאמצע קרן זוית של עיר כנגדו באלכסון אלפים לכל קרן וקרן למתוח חוט מתחום קרן זה לתחום קרן זה. מפני שפסיד את הזויות – לכל קרן וקרן מפסיד מה שאלכסון של אלפים על אלפים עודף על ריבוע, וכשמתוח החוט לא תמצא באורך התחומין מן העיר והאלא לכל צד אלא אלה ומאותים עשרים ושמונה אמות. כיצד? תן תחומין של אלה ומאותים עשרים ושמונה אורך לכל צד כנגד העיר אתה צריך לתת בטלא של אלה ומאותים עשרים ושמונה על אלה ומאותים עשרים ושמונה לכל קרן למלאות פיגמון של אורך ברביע, שיהו התחומין מרובעין, שהרי ריבוע פיגמון כל שובתי שבת. ותמצא באלכסונו של טבלא מכוון כנגד אלכסון קרן העיר אלפים, דקיימא לן כל אמתא ברביעא אמתא ותרי תחומי באלכסונה. טבלא של אלה וארבע מאות עשרים ושמונה על אלה וארבע מאות עשרים ושמונה אלכסון שלה עודף אלפים ושמונה מאות חמשים וששה חומשין, שחן חמש מאות שבעים וששים אמה פחות ארבעה חומשין. תנם על אלה וארבע מאות עשרים ושמונה – הרי אלפים. נמצא כשמודדת מאמצע קרן העיר באלכסון אלפים – קיצרת את התחום, ואינן אלא אלה וארבע מאות עשרים ושמונה, וכל קרן למח – מפני שהפסדת את הזויות, שהיית צריך למדוד אלפים ואלכסונן מאמצע קרן העיר, ולמתוח חוט אחרי כן מתחום קרן לתחום קרן, ותמצא מן החוט ולעיר על פני כל העיר לכל צד אלפים אמה. כיצד? תן אלפים תחום כנגד העיר לארבע רוחותיה, תמצא פיגמית אלפים על אלפים לכל קרן, ועדיין אתה צריך למתוח חוט כמין גאם להשוות תחומי הקרנות לתחומי העיר, ותמצא לכל קרן טבלא של אלפים על

אלפים, ומכוון אלכסונה כנגד אלכסון קרן העיר. ומהו אלכסונה – אלפים ותלמוד תורה אמה, שכן עולה חשבון ארבעת אלפים חומשין לשמונה מאות אמה. לפיכך, הבא למדוד תחומי העיר כמביא טבלא – רואה כאילו הביא טבלא שהיא אלפים על אלפים, ומניחה כנגד העיר באלכסון, אלכסון של טבלא כנגד אלכסון של קרן. כלומר: מורד אלפים ושמונה מאות כנגד הקרן באלכסון, ואחר כך מותח חוט מתחום קרן לתחום קרן. נמצא העיר משתכרת – במה שרבענה ארבע מאות אמה לכל קרן וקרן. שכשהייתה עגולה לא היה לה אלכסון, ועכשיו שריבענה נתנו לה אלכסון, והייצא דרך הקרן משתכר ארבע מאות אמה לקרן זו, וארבע מאות אמה לקרן זו. נמצא תחומי הקרנות משתכרין – במה שנתנו טבלא באלכסון כנגד הקרן, שמונה מאות לכל קרן. צא מהן – סביב העיר אלה אמה למגרש, שאין נטעין ולא זורעין שם, אלא מניחין אותו לנוי העיר, כדמזכירם רוחזי קריא. נמצא מגרש רביעי – לקמן מפרש. והשאר – שאר התחום שדות ורכימים חוץ לתחום לא היה להן כלום. מנהגי מיל – דמגרש אלה אמה. מקור העיר וגו' – רישא דקרא "ומגרש הערים אשר תתנו. בר אדא – שם האיש. מושוואה – מציין תחומי העיר. תחומין כמה הוו שיתסר – שש עשרה רבעין של אלה על אלה יש בהן. כיצד? אלפים על אלפים לכל צד חלקם שתי וערב – הרי ארבעה רבעין של אלה על אלה, וכן לכל רוח של עיר. קרנות כמה הוו – תחומי הקרנות של תחומין גמי שיתסר נינהו, שהרי לכל קרן יש טבלא של אלפים על אלפים, כדפרשין לעיל. דל – לצורך מגרש. שמונת דתחומין וארבע דקרנות – דהא אמרת סבב את העיר באלף, הרי לכל התחום אלפים על פני העיר באורך וברוחב אלה להלן מן העיר. וכיון שנתת אלה בליתט מגרש לארבע רוחות, צריך אתה ליתן לכל קרן טבלא של אלה על אלה, הא ארבעה מן הקרנות למגרש, הא תריסר לצורך מגרש כולן אלה על אלה. נמצא מגרש רביע – בתמיה. אייתי ארבעה ריבועי שדי עליהו – דתלתין ותרי, והוו להו תלתין ושית. דהא דקתני מגרש רביע – אכולה מילתא קאי, רביע החשבון כולו של עיר ותחומין וקרנות. כמה מרובע יתר על העגול רביעי? דל ריבועא מצינו בו – את חשבת בעיר מרובעת, ועברת מגרש סביב גמי ברביע, לפיכך עלה חשבון העיר ומגרשה ארבעת אלפים על ארבעת אלפים מרובעין שחן שש עשרה רבעין של אלה על אלה, ומחן שלשה חלקים למגרש, והיינו תריסר וחלק הרביעי לעיר. ואנן במתא עגולתא עסקינו, כדמוקמין לקמן. ומכל מקום אנו מוסיפין עליה לתת ללויים ריבועא עמה, וקרנותיה ותחומין אלפים לכל רוח, הרי חלק הלויים סך הכל ששת אלפים שחן תלתין ושית רבעין של אלה על אלה והעיר באמצעיתן עגולה אלפים, ומגרשה סביב לה אלה רוחב. נמצאת עיר ומגרשה ארבעת אלפים על ארבעת אלפים עגולין. ואם היו ארבע על ארבע מרובעת – הוו שיתסר, השתא דעגולין – דל ריבועא, הוו תריסר. ומחן שלשה חלקים למגרש והרביעי לעיר, והוו להו תשעה ומגרשין ותשעה מתלתין ושית הניתנין ללויים ריבועא הוו. משכחת לה גמי כמתא דהויא אלפא באלפא – ולא תחשוב העיר עליהן, אלא נמצא מגרש רביע אתחומין וקרנות קאי. תחומין כמה הוו תמניא – רבעין של אלה על אלה, שהרי תחום לכל צד אלפים אורך להלן מן העיר ואף רוחב על פני העיר, וקרנות שיתסר – דכיון דאורך התחומין משוכין אלפים לכל צד, אתה צריך למלאות פגם לכל קרן בטבלא אלפים על אלפים, דל

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת באופן מדידת העיר ותחומיה: תנו
 רבנן בברייתא, אדם המרצע את העיר העגולה, עושה אותה כמין
 סבלא – לוח מרובעת, כלומר, מוסיף לה זווית, וחוזר ומרצע את
 התחומין שלה, ועושה אף אותן כמין סבלא מרובעת, כגון בעיר
 שהיא אלפיים אמה על אלפיים אמה, הוא מוסיף בכל אחד מצדדי
 העיר ריבוע של אלפיים אמה על אלפיים אמה וצויר א, ונמצא
 שכל אחד מתחומי העיר מרובע.
 וכשהוא מויד את תחומי העיר לאחר שריבעה, לא ימדיד מאמצע
 הקרן זוית של העיר באלכסון אלפים אמה, כלומר, לא ימדוד
 אלפיים אמה באלכסון מכל קרן ואחר כך ימתח חוט בין קרן לקרן
 וצויר ב, מפני שהיה מפקיד בכך את הזווית. כלומר, מאחר והוא
 מודד אלפיים אמה באלכסון מקרן העיר, הוא מפסיד לכל זוית
 שמונה מאות אמה, שאילו היה מודד אלפיים אמה בקו ישר היה
 שיעור התחום באלכסון הקרנות אלפיים ושמונה מאות אמה וצויר
 ג, ומשום כך הוא גם ממעט את התחום להולכים מאמצע העיר,
 שאינו אלא אלה ארבע מאות ועשרים ושמונה אמות וצויר ד. אלא
 ורואים כאילו מביא סבלא מרובעת שהיא אלפים אמה על אלפים
 אמה ומניחה בקרן זוית של העיר באלכסונה, וכן בכל קרן וקרן
 וצויר ה, ולאחר מכן מותח חוט בין תחום קרן אחת לתחום קרן
 אחרת וצויר ו, ונמצא שתחום העיר להולכים מאמצע הוא
 אלפיים אמה לכל רוח, ואילו להולכים דרך קרנות העיר באלכסון
 יש אלפיים ושמונה מאות אמה.
 נמצאת העיר משתפחת במה שריבענו אותה שיעור ארבע מאות
 אמות לבאן וארבע מאות אמות לבאן, שהרי כשהיתה עגולה לא
 היו לה קרנות, ועתה לאחר שריבענו אותה נוסף עליה באלכסון
 ארבע מאות אמה לכל קרן וקרן וצויר ז. נמצא תחומין של העיר
 משתפחת שמונה מאות אמות לבאן ושמונה מאות אמות לבאן,
 כלומר, מאחר ואנו מודדים את תחומי העיר על ידי הוספת טבלה
 של אלפיים אמה באלכסון הקרנות, ולא על ידי מדידת
 אלפיים אמה בלבד באלכסון מקרן העיר, נמצא שנוסף על
 התחומין לכל אחד מקרנות העיר ולמהלך באלכסון שמונה מאות
 אמה וצויר ח. נמצא תחומין משתפחת יחדיו אלה ופאתים
 אמות לבאן ואלה ופאתים אמות לבאן, כלומר, מאחר וריבענו גם
 את העיר וגם את תחומיה, מעתה משתכח ההולך דרך קרנות
 העיר באלכסון אלה ומאתיים אמה לכל קרן וקרן.
 הגמרא מפרשת באיזה אופן עוסקת הברייתא: אמר רבי, ומשפחת
 לה – דין זה של הברייתא ניתן למצוא רק בכתא דהויה תרי אלפי
 אמה ארבי – בעיר עגולה שיש בה אלפיים אמה על אלפיים אמה
 בעיגול, שבעיר כזו נאמרו כל שיעורי הברייתא שנתבארנו לעיל.
 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת במגרשי ערי הלויים: תנו
 בברייתא, אמר רבי אליעזר רבי יוסי, תחום ערי הלויים הוא אלפים
 אמה מסביב לעיר לכל רוח, צא – והוצא מהן אלה אמה סמוך לעיר
 לצורך מגרש – שטח פתוח שאין בונים בו בתים ואין נוטעים בו
 אילנות, אלא מניחים אותו ריק לנוי העיר, נמצא שהמגרש תופס
 רביע – רבע מן התחום, והשאר משמש לצורך שדות וקרימים.
 מבררת הגמרא: מאי הני מילי – מנין לומדים דין זה שמגרשי
 הערים הם אלה אמה סביב לכל רוח. אמר רבא, יש ללמוד זאת
 מדאמר קרא (במדבר לה ד) ומגרשי הערים אשר תתנו ללויים מקרי
 העיר וחוצה אלה אמה סביב, ומבואר מדברי המקרא שכן אמרה
 תורה, סבב את העיר באלף אמה של מגרש.
 הגמרא מבררת את דברי הברייתא 'נמצא מגרש רביע': שנינו
 בברייתא, 'נמצא מגרש רביע'. מקשה הגמרא: וכי המגרש הוא
 רביע מן התחום, הרי פלגא הוי – הוא תופס חצי מתחומי העיר,
 שהרי תחום העיר הוא אלפיים אמה סביב, ומתוכם אלה אמה
 מגרש.
 מתרצת הגמרא: אמר רבא, אדם ששמו פר אדא שתפקידו הוא
 משוחזה – מודד ומציין את תחומי העיר, אספריה לי – הסביר לי
 את דברי הברייתא. משפחת לה – ניתן למצוא אופן שהמגרש
 תופס רבע מן התחום, בכתא דהויה תרי אלפי אמה ארבי – בעיר

שהיא אלפיים אמה על אלפיים אמה.
 שבה הגמרא ומקשה: כיצד יתבאר דברי הברייתא בעיר כזו, הרי
 תחום העיר כמה הויה – כמה הוא, שיתפר – ששה עשר ריבועים
 של אלה אמה על אלה אמה, שהרי מודדים לתחום העיר ריבוע
 של אלפיים אמה על אלפיים אמה בכל אחד מצדדי העיר, ובכל
 ריבוע כזה יש ארבעה ריבועים של אלה אמה על אלה אמה, נמצא
 שבארבעת תחומי העיר יחדיו יש ששה עשר ריבועים וצויר י.
 קרנות העיר כמה הוין – כמה יש בהם, שיתפר – ששה עשר
 ריבועים של אלה אמה על אלה אמה, שכן מודדים בכל אחת
 מקרנות העיר ריבוע של אלפיים אמה על אלפיים אמה לצורך
 נתינת פיאות לתחומיה וצויר יא. ונמצא שסך כל תחומי העיר
 וקרנותיה הוא שלשים ושנים ריבועים של אלה אמה על אלה
 אמה. דל – הוצא מהן לצורך מגרשי העיר אלה אמה לכל צד,
 שהם תמניא ותחומין וארבעה קרנות – שמונה ריבועים של אלה
 אמה על אלה אמה מן התחומין וארבעה ריבועים מן הקרנות, כמה
 הוי – כמה הוא שיעור שטח מגרשי העיר, תפר – שנים עשר
 ריבועים וצויר יב. ומעתה יש להקשות, כיצד יתבאר דברי
 הברייתא 'נמצא מגרש רביע', הרי מפי מתילתא ניהו – המגרש
 תופס יותר משליש מתחומי העיר וקרנותיה, שכן שיעור תחומי
 העיר והקרנות הוא שלשים ושנים ריבועים, והמגרש תופס מתוכם
 שנים עשר ריבועים.
 מתרצת הגמרא: אייתי ארבעה דמתא שדי עליהו – יש להביא עוד
 ארבעה ריבועים של אלה אמה על אלה אמה של שטח העיר
 עצמה, שהיא אלפיים אמה על אלפיים אמה, ולהוסיף אותו על
 שטח התחומים והקרנות. כלומר, אין כוונת הברייתא שהמגרש
 תופס רבע מן התחומין והקרנות בלבד, אלא רבע מכל השטח של
 העיר עם תחומיה וקרנותיה.
 שבה הגמרא ומקשה: אפתי תילתא הוי – מכל מקום עדיין אין
 המגרש תופס רבע מכל השטח אלא שליש, שהרי שטח העיר עם
 התחומין והקרנות הוא שלשים וששה ריבועים של אלה אמה על
 אלה אמה, ואילו המגרש הוא שנים עשר ריבועים.
 מתרצת הגמרא: מי כפרת בריבועא קאמר – האם סבור אתה
 שהתנא של הברייתא עוסק בעיר מרובעת, אין הדבר כן, אלא
 בעיגולא קאמר – בעיר עגולה הוא עוסק, ומאחר והעיגול קטן מן
 המרובע, אף שיעור מגרש של עיר עגולה קטן משיעור מגרש של
 עיר מרובעת, ועל כן, אף ששיעור מגרש של עיר מרובעת ושיש
 בה אלפיים אמה על אלפיים אמה הוא שליש משיעור העיר
 ותחומיה וקרנותיה, מכל מקום שיעור המגרש של עיר עגולה
 ושיש בה אלפיים אמה אינו אלא רבע משטח העיר ותחומיה
 וקרנותיה. שהרי כמה שטחו של מרובע יתר על שטחו של עיגול,
 רביע, ומעתה, דל רביע מינייהו – הורד רבע משיעור שנים עשר
 ריבועים של מגרש בעיר מרובעת, פשו להו תשעה – נשאר
 תשעה ריבועים לשיעור מגרש בעיר עגולה, ותשעה מתילתין
 ושייתא רביעא הוי – ותשעה ריבועים של מגרש הם רבע מתוך
 שלשים וששה ריבועים של העיר ותחומיה וקרנותיה וצויר יג.
 ולכן נתכון התנא של הברייתא באומרו 'נמצא מגרש רביע'.
 אביי מבאר באופן נוסף את דברי הברייתא 'נמצא מגרש רביע':
 אפתי אמר, משפחת לה נמי – ניתן למצוא אופן נוסף שהמגרש הוא
 רבע מן התחום, בכתא דהויה תרי אלפי אמה ארבי – בעיר שהיא אלה
 אמה על אלה אמה, וכונת הברייתא היא שהמגרש הוא רבע מן
 התחומים והקרנות, ללא העיר עצמה.
 מקשה הגמרא: כיצד ניתן להעמיד את דברי הברייתא בעיר כזו,
 הרי תחומין כמה הוי – תחומי העיר כמה הם, תמניא – שמונה
 ריבועים של אלה אמה על אלה אמה, שכן בכל צד של העיר יש
 תחום של אלפיים אמה על אלה, והיינו שני ריבועים של אלה על
 אלה, ובצירוף ארבעת צדדי העיר יש בתחומי העיר שמונה
 ריבועים וצויר יד. קרנות העיר כמה הוי – כמה הוא שיעור שטחן.
 שיתפר – ששה עשר ריבועים, שזה הוא שיעור הקרנות בכל עיר,
 כדי למלאות את זווית התחומין.

אָשִׁי, כיצד פירשו רבא ואבאי שהבחייתא עוסקת בעיר עגולה
שנותנים לה אלף אמה מגרש בעיגול מסביב לעיר, וְהָא אִיכָא
מִדְּרָשָׁא דְּרַבְנָהּ – והרי יש לעיר בליטת קרנות, שמאחר והדין הוא
שמרבעים עיר עגולה, נידונית היא מנתה כמרובעת, ומכיון
שנותנים לה מגרש בעיגול סביב נמצא שקרנות העיר תופסים חלק
ממקום המגרש, ואין כנגד הקרנות מגרש אלף אמה (צירור ה').
אמר לו רב אשי: אין הבחייתא עוסקת בעיר מרובעת, אלא בְּמִתָּא
עִיּוּלָא – בעיר עגולה שאין לה קרנות, ולפיכך אין העיר תופסת
ממקום המגרש כלום.
שב רב חביבי והקשה לרב אשי: וְהָא רִיבְעָה – והרי הדין הוא שיש
לרבע עיר עגולה וליתן לה קרנות, ומעתה הרי היא כעיר
מרובעת, וקרנותיה תופסות חלק מאלף אמה של המגרש.
שב רב אשי והשיב לו: אִימור דְּאִמְרֵינָן חֵוֹינָן בְּמִתָּא דְּרַבְנָהּ – מה
שאמרנו שמרבעים את העיר היינו רק לענין כך שמודדים את
תחומיה כאילו היא מרובעת, בין לגבי תחומי שבת, ובין לגבי
תחומי ערי הלויים, אבל רְבִיעֵי דְּרָאִי מִי בְּרַבְנָהּ – האם עשינו את
העיר מרובעת ממש, כלומר, האם הוספנו עליה בתים עד
שנעשתה מרובעת, הרי ודאי אין הדבר כן, ומאחר שהעיר עגולה
היא נמצא שיש לה אלף אמה של מגרש ריק סביבה, אף כנגד
קרנות העיר.
הגמרא מקשה על מה שנתבאר לעיל (נז) שתחומי העיר נשכרים
שמונה מאות אמה: אָמַר לִיה רַב חֲנִילָאִי מְחַוְנָא לְרַב אָשִׁי, כיצד
יתכן הדבר שמאחר ומודדים את תחומי העיר על ידי הנחת טבלה
בקרנותיה משתכרים התחומים שמונה מאות אמה לכל צד,
כלומר, שאלכסון של ריבוע אלפיים אמה על אלפיים אמה הוא
אלפיים ושמונה מאות אמה, מְכַרֵּי – הרי אין עדיפות האלכסון
אלא מפני הריבוע, שכן עיגול אין לו אלכסון וריבוע יש לו
אלכסון, ונמצא שאורכו של אלכסון יותר מקו ישר הוא כפי
ההפרש שיש בין ריבוע לעיגול, והרי כלל הוא בידינו, בְּמִתָּא מְרֻבְּעָה
יֵתֵר עַל הָעִיּוּלָא רְבִיעֵי, כלומר, ששיטחו של מרובע גדול ברבע
משטחו של עיגול השהו לו באורכו, דהיינו, שיש להוסיף על
העיגול שליש כדי להגיע לשטחו של המרובע, ומעתה יש
להקשות, הֲנִי תִּמְנִי מֵאָה – וכי בריבוע של אלפיים אמה נוספים
על האלכסון עוד שמונה מאות אמה, שֵׁית מֵאָה וְשִׁיתִּין וְשִׁבְעִין נְבִי
תִּלְתָּא הָיוּ – הרי לפי חשבון זה אין להוסיף אלא שליש של
אלפיים אמה, שהם שש מאות וששים ושבע אמות פחות שליש,
ונמצא שאורכו של אלכסון של אלפיים אמה הוא רק אלפיים
ושש מאות וששים ושש ושתים שליש אמות.
רב אשי משיב על הקושיא: אָמַר לִיה רַב אָשִׁי לְרַב חֲנִילָאִי
מְחַוְנָא, אין חשבון זה נכון כאן, משום דְּהֵינָן מִלֵּי בְּעִיּוּלָא מְנִי
רְבִיעֵי – ההפרש שהזכרת בין עיגול לריבוע הוא נכון רק לענין
עיגול הנמצא בתוך ריבוע, ששטחו הוא פחות ברבע משטחו של
הריבוע, לפי שההפרש שביניהם מתחלק לכל קרנות הריבוע ואינו
עומד במקום אחד (צירור ו'). אָבָל בְּאַלְכֶסוֹנָא בְּעִיּוֹנָא מְנִי – אבל
ההפרש שבין אלכסון של ריבוע לקו ישר של ריבוע גדול יותר
משיעור זה, לפי שכל ההפרש שביניהם הוא בזוית זו, ועל כך יש
בידינו כלל אחר, דְּאָמַר מֶר, כָּל אִמְתָּא בְּרִיבּוּעֵי אִמְתָּא וְתֵרִי חֻמְשִׁי
בְּאַלְכֶסוֹנָא – כל ריבוע שאורכו אמה אחת אורך אלכסונו הוא
אמה ושתים חמישיות, ולפיכך ריבוע שאורכו אלפיים אמה יש
להוסיף עליו שתי חמישיות שהם שמונה מאות אמה, ונמצא
שיעור אלכסונו הוא אלפיים ושמונה מאות אמה.

משנה

משנה זו דנה מהיכן מודדים תחום אלפיים אמה של עיר: נִתְּנִין
קֶרְפֶּף לְעִיר, דְּכָרִי רְבִי מֵאִיר. כלומר, כאשר באים למדוד תחום
אלפיים אמה שמחוץ לעיר, אין מתחילים למנות מן החומה של
העיר, אלא מניחים תחילה שטח ריק של שבעים אמה ושני שליש,
שהוא נידון כמו העיר עצמה, ומשם והלאה מונים אלפיים אמה

דל – הוצא לצורך מגרשי העיר אֶרְבַּע דְּתַחֲמוֹמִין וְאֶרְבַּע דְּקֶרְנֹת –
ארבעה ריבועים של אלף אמה על אלף אמה מן התחומין וארבעה
ריבועים מן הקרנות, בְּמִתָּא הָיוּ – כמה הוא שיעור שטחו של
המגרש, תִּמְנִינָא – שמונה ריבועים (צירור א), ואם כן יש לתמונה הרי
תִּלְתָּא הָיוּ – שטח זה הוא שליש משטח קרנות העיר ותחומיה
ובלא שטח העיר עצמה, שכן שיעור התחומין והקרנות הוא
עשרים וארבעה ריבועים, וכיצד יתבאר דברי הבחייתא 'נמצא
מגרש רביעי'.
מתרצת הגמרא: מִי בְּכֶרֶת בְּרַבְנָהּ קְאָמַר – וכי סובר אתה שהתנא
של הבחייתא עוסק בעיר מרובעת, אין הדבר כן, אלא בְּעִיּוּלָא
קְאָמַר – בעיר עגולה הוא עוסק, ומעתה יש לצמצם את שיעור
מגרשי העיר, שכן בְּמִתָּא שטחו של מְרֻבְּעָה יֵתֵר עַל שטחו של הָעִיּוּלָא,
רְבִיעֵי, דל רְבִיעֵי – הוצא רבע משיעור שמונה ריבועים של מגרשי
עיר מרובעת, שִׁשּׁוּ לְהֵוֹ שִׁיתָא – נותרו ששה ריבועים לצורך מגרשי
עיר עגולה, וְשִׁיתָא מְעֻשְׂרִים וְאֶרְבַּע רִיבְעָא הָיוּ – וששה ריבועים
למגרש הם רבע מתוך עשרים וארבעה ריבועים של תחומי העיר
וקרנותיה (צירור ב).
הגמרא מביאה ביאורים נוספים בדברי הבחייתא: רְבִיעִינָא אָמַר, מֵאִי
רְבִיעֵי – מה כוונת הבחייתא באומרה 'נמצא מגרש רביעי', רְבִיעֵי
דְּתַחֲמוֹמִין. כלומר, הבחייתא אינה עוסקת במגרש של קרנות העיר
אלא במגרש של תחומיה בלבד. ומעתה ניתן לפרש את דברי
הבחייתא כפי שסברה הגמרא מתחילה, בעיר שהיא אלפיים אמה
על אלפיים אמה, ובלא צירוף העיר עצמה לחשבון. שכן שיעור
תחומי העיר וקרנותיה הם שלושים ושנים ריבועים של אלף אמה
על אלף אמה, ואילו שיעור המגרש של התחומין בלבד הוא
שמונה ריבועים, ונמצא שהמגרש הוא רבע מתחומי העיר
וקרנותיה (צירור ג).
רַב אָשִׁי אָמַר, מֵאִי רְבִיעֵי – מה כוונת הבחייתא באומרה 'נמצא
מגרש רביעי', רְבִיעֵי דְּקֶרְנֹת. כלומר, דעת רב אשי היא שאין נותנים
מגרש לתחומי העיר אלא לקרנותיה בלבד. ומעתה ניתן לפרש
את דברי הבחייתא בכל עיר שבעולם, בין גדולה בין קטנה, בין
עגולה ובין מרובעת, שכן לעולם יש לכל עיר קרנות בשיעור
אלפיים אמה על אלפיים אמה, שהם ארבעה ריבועים של אלף
אמה על אלף אמה לכל קרן, ובסך הכל ששה עשר ריבועים לכל
קרנות העיר, ושיעור המגרש שבתוך הקרנות הוא ריבוע אחד של
אלף אמה על אלף אמה לכל קרן, שהם ארבעה ריבועים לכל
קרנות העיר, ונמצא ששיעור מגרש העיר הוא רבע משיעור
קרנות העיר (צירור ד).
הגמרא מקשה על דברי רב אשי: אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אָשִׁי, כיצד
מפרש אתה שאין נותנים מגרש אלא לקרנות העיר, וְהָא 'סְבִיב'
בְּתִיב – והרי נאמר במקרא (במדבר לה ד) 'וּמִגְרָשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתֵּן
לְלוֹזִים מִקִּרְיַת הָעִיר וְחוּצָא אֵלָּהּ אִמְנָה סְבִיב' ולמודים מכך שיש ליתן
את המגרשים 'סביב' לעיר, והיינו לכאורה מסביב לעיר כולה, ולא
רק בקרנותיה.
השיב רב אשי לרבינא: מֵאִי – מה היא כוונת הכתוב 'סְבִיב', סְבִיב
דְּקֶרְנֹת – שיש ליתן את המגרשים מסביב לעיר בקרנותיה, שכן
בְּתִיב 'סביב' יכולה להתפרש אף על הקרנות לבדן. דָּאִי לֹא תִּמְנִי
הָכִי – שאם לא תאמר כן, אלא ש'סביב' היינו מסביב לכל העיר
ממש, אם כן גְּבִי קֶרֶב עוֹלָה דְּבִתִּיב (ויקרא א ה) 'וּרְקוֹן (בְּגִי אֶרְחֵן) אֶת
הָיָם עַל הַמִּזְבֵּחַ סְבִיב', הָכִי נְמִי – האם אף כאן תאמר שהכוונה
היא סְבִיב מְנִשָּׁה, והרי אין זורקים את דם העולה מסביב למזבח
ממש אלא רק בזוויתיו. אֵלֶּא בהכרח צריך אתה לומר, מֵאִי – מה
היא כוונת הכתוב באומרו 'סְבִיב', סְבִיב דְּקֶרְנֹת – לזרוק את הדם
על זוויות המזבח. הָכִי נְמִי – אף כאן לענין מגרשי הערים יש לומר
כן, מֵאִי – מה היא כוונת הכתוב 'סְבִיב', סְבִיב דְּקֶרְנֹת – שיש ליתן
את המגרשים מסביב לעיר בקרנותיה.
הגמרא מקשה על מה שנתבאר לעיל שבעיר עגולה מודדים אף
את המגרש סביב לה בעיגול: אָמַר לִיה רַב חֲבִיבִי מְחַוְנָא לְרַב

עירובין. פרק חמישי – כיצד מעברין דף נז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ)
רש"י
תוספות

דל – לצורך מגרש ארבע מן התחומין, שהרי אלף לכל צד חלקו העיר ועל פני העיר אלף הוא דהוי כמות העיר, ודאי אלף על אלף מגרש לכל צד, וכן לקירות – הוא תמניא במה מרובע יתר כו' – לפי שחשבת בעיר מרובעת, והצרכת על כרחך לתת מגרשה ברביעו אפים, לפיכך על לשלש את האלפים. וחשוב העיר עגולה ומגרשה עגולין, ודאי חן שלש את אלהים, על שלשת אלפיהם עגולין, ואילו

הוּ מְרֻבֶּעֵן הוּוּ תִשְׁעָה, שְׁמוֹנֶה לְמֹגֶשׁ
 וְהַתְּשִׁיעִי לַעִיר. עֲבָשׂיו שֶׁחָבֵל עֶגּוּל — נִתְמַעַט
 רִבְעֵי הָעִיר וְרִבְעֵי הַמִּגְרֵשׁ. וּפְשׁוֹ לֹהוּ שִׁירָא
 מִגְרֵשׁ וְשִׁירָא מִקְשִׁירִים וְאִרְבַּע — הַנִּתְּנִין לְלוּיִם
 לְבֵן הָעִיר, רִבְעֵה הָעִיר שָׁאָה עַל פִּי שִׁישׁוּב הָעִיר
 עֶגְלוֹהֶ, וּמִגְרֵשָׁה עֶגְלוֹן — מִכָּל מִקְוֶה לִעֵצִים
 חֶלֶק הַלוּיִם וְלַעֲנִין תַּחֲמוּיָם שֶׁבֶת אֲנֹו מוֹסִיפִין עָלֶיהָ
 יִבְעֵה, וְנוֹתְנִין לָהּ תַּחֲמוּיָן אֶלֶף רוּחַ לְמֹדֶת
 הָעִיר לְכָל צֶדֶ, וְהַאֲרֹךְ אֲלֵפִים וְקִרְוֹתֶיהָ
 לְמִלְאוֹת פְּגָמֶיהָ אֲלֵפִים עַל אֲלֵפִים, הִרִי סָךְ
 הַכֵּל חֲמֵשֶׁת אֲלֵפֵי עַל חֲמֵשֶׁת אֲלֵפֵי מְרֻבֶּעֵן.
 אֲלֵפִים תּוֹסֵם לְכָאֵן וְלִכְאֵן, וְהָעִיר אֵלֶּי בִּימֵינֶה.
 דְּהוּוּ לֹהוּ תַּחֲמוּיָן תַּמְנִיא, וְקִרְוֶת שִׁתְסֵר. נִמְצָא
 מִגְרֵשׁ רִבְעֵי הַתַּחֲמוּיָן וְהַקִּרְוֶת, רִבְעִיא אֲמֵר —
 לְעוֹלָם כְּדַמְעִיקָא בְּמֹאֵת מְרֻבֶּעֲתָא, וְבִתְרִי
 אֲלֵפִי אֲתֵרִי אֲלֵפִי דְּהוּוּ לֹהוּ תַּחֲמוּיָן שִׁתְסֵר
 וְקִרְוֶת שִׁתְסֵר, וּמִגְרֵשׁ מִנִּיּוּהוּ תִּיסֵר. וּמֹאִי
 רִבְעֵי דִקְתָּי — בְּתַחֲמוּיָן דְּקִאֲמֹר: מִגְרֵשׁ
 דְּתַחֲמוּיָן רִבְעֵי דְתַחֲמוּיָן, וְקִרְוֶת נִמְצָא
 דְּתַחֲמוּיָן תַּמְנִיא, כְּדִאֲמֵרִינִן מְעִיקָא, וְהוּא
 רִיבְעָא דְחִלְתָּן וְתִרְיָן. רַב אִישׁ — נִמִּי כִרְבִּינָא
 מוֹקִי לָהּ בְּמֹאֵת מְרֻבֶּעֲתָא, דְּהִרִי אֲלֵפִי אֲתֵרִי
 אֲלֵפִי. וּמֹאִי נִמְצָא מִגְרֵשׁ דִּקְתָּי — הָכִי
 אֲקֹמֹר: מִגְרֵשׁ דְּקִרְוֶת הָרִי רִבְעֵי דְקִרְוֶת,
 דִּשְׁתִּירָא דְקִרְוֶת הָרִי רִבְעֵי מִגְרֵשׁ. וְהָא סָבִיב
 כְּתִיב — בִּקְרָא, גְּבִי מִגְרֵשׁ, וְתִנָּח בִּן רִהֶטָא דְקִרָא
 נָקֹט וְתִנָּח: לִישָׁנָא אַחֲרִינָא: רַב אִישׁ סְבִירָא לִיה
 דֹּאֵן נֹתְנִין מִגְרֵשׁ אֵלֶּא לְקִרְוֶת הָעִיר אֶלֶף עַל
 אֶלֶף, הֵלֶכֶךְ, לְעוֹלָם בִּין הָעִיר גְּדוּלָה בִּין הָעִיר
 סָנֶה מִגְרֵשׁ שֶׁלָּה רִיבֵי, וְדִלְעוֹלִים דְּקִרְוֶת
 שִׁתְסֵר וּמִגְרֵשׁ אֲרַבְעֵי, וְהָא אִיכָא מִוִּרְשָׁא
 דְּקִרְוֶת — לְמֹאִי: דְּאֲמֵר לַעֲלִי כִמָּה מְרֻבֶּעֵי יוֹתֵר
 כִּי דְּמֹדֵרִינִן מִגְרֵשׁ בְּעִיגוּלָא, וְקִשְׂיָא לִיה לִרְב
 כְּחִיבָא: כִּיּוֹן דְּתִנָּח מְרֻבֶּעֵי אֵת הָעִיר — הָרִי הִיא
 מְרֻבֶּעֲתָא, וְכִי יִהְיֶה מִגְרֵשׁ בְּעִיגוּל אֵלֶּא סְבִיב לָהּ
 — נִמְצָאוּ קִרְוֶת הָעִיר אוֹכְלִין בְּתוֹךְ הַמִּגְרֵשׁ,
 וְאֵין כְּגֹדֶר הַקִּרְוֶת אֶלֶף מִגְרֵשׁ. כְּמֹאֵת עֶגְלוֹהֶא
 — לְדִלִּית לָהּ מִוִּרְשָׁא דְקִרְוֶתָא. אִימֹר דְּאֲמֵרִינִן
 חֲזִייה כְּמֹאֵן דְּמִרְבַּעָא — לַעֲנִין לְהוֹסִיף לָהּ
 תַּחֲמוּיָן, בִּין לְחִילוֹף שֶׁבֶת בִּין לַעֲנִין נִתְּנֶת לִיּוֹם.
 אֲבֵל רִבְעִי וְהִיא אֵל מְרֻבֶּעֲנָא, כְּלוֹם הוֹסִפְנוּ
 בְּתִים כְּתוּסֶת רִיבְעוּעֵי, שִׁימַעְטוּ אֲנִי הוּ מִגְרֵשׁ.
 הִנֵּי שְׁמוֹנֶה מֹאֹת — תַּבְּנִידָא: דְּקִתָּי לַעֲלִי נִמְצָאוּ
 תַּחֲמוּיָן מִשְׁתַּבְּרִין בְּמֹה שְׁחִזְנוּ טַבֵּל אֲבֵלכֶסן
 שְׁמוֹנֶה מִשְׁתַּבְּרִין אֲמַה, וְהֵלֵךְ אֵין עוֹדָה הֵאלֶכְסֵן

אלא מפני הריבוי, דרבר עגול אין לו אלכסון, והמרובר יש לו אלכסון. וכמה מרובע וזו שישתין ושבע נבי תלתא דאמתא הוו – דהיינו תלתא דאלפים. הני מילי – הוא דרביעי וזה כל הכא דאיירי בעגול הנשעה מתוך המרובע, זה הריבוע יותר על העגול שאנו עוסקין בו רביעי. שהרי יער עגולה אלפים, הקופה ששת אלפים, כדילפינן בפרק קמא (יד.) מ'יקון באת לחלק התוספת לפי חשבון לכל העיר – לא רבתה המדה על מה שבתחילה אלא ר כאן שאנו עוסקין לידע כמה ניתוסף הליוך האלכסון בשביל רבוה זה שהוספת – איבא כלום. שמתחילה אלפים ועשבי וחורב, והשכר חוז חרובי אחדים לשנות קרנות ומיעוט לסט למודד לתחומין אין מודדין סוף החומה, אלא מרחקים שבעה או שיריםיה בחצר המושל. וכו'. והוציא לבתר דרך חברתה חוצה על מודד מחומות חברתה ואילך.

רביע רביע דתחומא — קסבר דאין מגרש לקרנות, ורב אשי סבר: דאדרבה אין מגרש
אלא לקרנות ולא לתחומין. (ומה שפירש רש"י דרב אשי איירי במתא דתרי אלפי —
לא נהירא, דבכל עיר בקרנות הוי מגרש רביע).

כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסנטא — ואין החשבון מכוון. שאם תחתוך טבלא של עשר על עשר שתי וערב, יהיו בה ארבע טבלאות של חמש על חמש. ועשה ריבוע בפנים שיך באלכסן של ארבע טבלאות, תמצא בריבוע הפנים מושבים אמתא על אמה, שדריה אן חצין ??????????של חיצון שהוא חמשה. ואם אין באלכסון של חמשה אלא כמו שעולה בחשבון אמתא ותרי חומשי באלכסנטא — או לא היה לו להיות בריבוע הפנים אלא מאי טעמא אמתא על אמה, כדן שבע על שבע. והאלכסון נמי של ריבוע הפנים לא היה לו להיות עשר, אלא תשע אמות וארבע חומשי. אי ש מעט יורר מאמתא ותרי חומשי באלכסנטא.

רב הוּנָא אַמֵּר נוֹתֵנִין קֶרֶפֶף לֹוּ וּקְרָפֵף לֹוּ - **נָמִי: מַאי סָבִיב - סָבִיב**
 18 בְּרַחֲמֵי רַבִּינֵינוּ יַצְחָק: דְּדֹקָא בִּשְׁתֵּי עֵינִית
 19 נוֹתֵנִין קֶרֶפֶף לֹוּ וּקְרָפֵף לֹוּ רַבְּנָן, דְּבִמּוֹ שְׁלֹרֵבִי
 20 מֵאִיר עֵיר דְּדֹקָא דְּהָא קֵרָא קֶרֶדְרִי - הוּא הֵדִין
 21 לְרַבְּנָן דְּשֵׁתֵי עֵינִית דְּדֹקָא, אַבְל עַד וּבֵית אֵין
 22 נוֹתֵנִין לָהֶם עֵינֵי קֶרֶפֶיפּוֹת, אֲלָא דְּדֹקָא הוּא הוּא דִּין
 23 שְׁבַעִים אַמְהָ וְשִׁירֵייהָ לְעִיר מִתְעַבְרַת לְעִיר, וְכֵן
 24 אִם שֵׁי בֵית אַחֵר תּוֹךְ שְׁבַעִים אַמּוֹת וְשִׁירֵייהָ לְאוֹתוֹ
 25 בֵּית שֵׁל עֵיר אַחַת - יוֹכִיל לְעֹשֶׂת בְּרִיגְנָן בְּמֹו
 26 שִׁירָצוֹ, כְּדַמְרָא בִּ"עֶשְׂרֵן פִּסְסִי" (עִירֹובִין בֵּא,א);
 27 אִתִּיתוּ מְכַרְשֵׁי לְבִי כְּנִישְׁתָּא דְּנִידָלָא דְּהוּוּ תִּלְתָּא
 28 פְּרִישׁ בּוֹ, אִמָּאֵי סְמִכּוּתָא אֲבוּרֹגְנִין, כִּי נָפֵק מֵאִיר
 29 לִיהֵא מִתּוֹתָא דְּמַבְלָנָא תּוֹךְ שְׁבַעִים אַמּוֹת וְשִׁירֵייהָ
 30 וְחִשְׁתָּא אֵתִי שְׁפִיר אֵת דְּבִשְׁמַעְתָּא דְּאִמְרֵי לִיהֵא רַב
 31 סְפָרָא לְרַבָּא הֵי בְּנֵי אֶקְטִיסְפוֹן דְּמִשְׁחוּ לְהוּ
 32 תְּתוּמָא מֵהָאֵי גִיסָא דְּאִרְדִּישִׁיר - הָא מִסְפָּקָא
 33 יִדְגִּלַּת לְהוּ סְפִי מִמָּוָה אֲרוּבַעִים וְאַחַת אַמּוֹת
 34 שְׁלֵשִׁי, הִשְׁתָּא מִזְכִּיר שְׁלֵשִׁי וְנִמְשָׁא וְאֲרַבַּעִים
 35 וְאַחַת אַמּוֹת, דְּהוּוּ שְׁנֵי קֶרֶפֶיפּוֹת - מִשּׁוּם דְּאִירִיר
 36 בִּשְׁתֵּי עֵינִיתוֹ, וְגַבִּי רַבָּא נֶקֶט דְּאִחוּי לִיהֵא אִסְטַמְחָתָא
 37 דְּשׁוּרָא דְּמַבְלָנָא תּוֹךְ תְּחוּם שְׁבַעִים אַמּוֹת וְשִׁירֵייהָ
 38 - דְּלַחְבָּר לְעִיר צִרְיִי שִׁידָהָ תּוֹךְ שְׁבַעִים אַמּוֹת
 39 וְשִׁירֵייהָ, וְהִנָּה דְּאִפְּלוּ בֵּית וּבֵית בִּלָּא עֵיר נוֹתְנִים
 40 לְהֵם קֶרֶפֶף אַחַת לְשִׁתְּהֵי, דְּאִי לֹא תִימָא הִכִּי -
 41 עַד שְׁאֵין לֵה חֻמְהָ בְּמֹו יִתְחַבְּרוּ כְּכֹחָהּ, אִם לֹא
 42 עַל דְּדִי מְסַבְּלֵמֵי שִׁידָה תּוֹךְ שְׁבַעִים אַמּוֹת וְשִׁירֵייהָ;
 43 דְּאֵין סְבָרָא לְהַצְרִיךְ שִׁידָה זֶה לְזֶה, וּלְפִי זֶה, לְרַב
 44 חֵיָא בְּרַב דְּאִמְרֵי קֶרֶפֶף אַחַד לְשִׁתְּהֵי - לֹא
 45 דְּדֹקָא אֵת דְּקִאמְרֵי רַבְּנָן שְׁתֵּי עֵינִית - דְּהוּא הֵדִין
 46 בֵּית וּבֵית, אֲלָא אֵנֶב דְּנֶקֶט רַבִּי מֵאִיר עֵיר אַחַת
 47 נֶקֶטִי רַבְּנָן שְׁתֵּי עֵינִיתוֹ, הוּא דְּתוֹנָא בִּרְשִׁי
 סוֹכְנָה

וַיֹּאמֶר תְּהִיָּהּ תְּהִיבְתִּיהָ דְחִיָּיא בַּר רַב! אָמַר לָךְ חֲזִיא בַּר רַב:

ול העגול – רביעי, ורביעא אייטו עלה מלבר, שהוא חלק שלישי מלגו. והני שית מאה – הני מילי בעיגולא דנפיק מגו ריבוע. כי אמרינן רביעי – הני מילי בעלמא, ת החלל כולו כמה נשכר כל החלל בתוספת וזו בין בחיזקין בין בחללו – לא נשכר אלא ששים באמא יסוב אותו' וגו' עיור מרובעת היקפה שמותה אלפים. וכן למדת חללה, אם דהי קים להו לרבנן שהמרובע יותר על העגול רביעי. אבל באלכסונא – כלומר: אבל מרביעי. לפי שכל הרבוע הזה שהוספת נתנו לקרנותיה, ולא נשתכרו בו אמצעי העיד לתוך מכאן ומכאן, לפי האלכסון יותר על הרבוע. **משנה** תננין קרפא לעיר – כשבא תלשח למדוד. מאה ארבעים ואחת ושיש אמה – היינו שתי קרפיות. לחיות אחת – לחיות שתיים המשולשין – ואחת ששגמרא. גמרא תן חוצה – קרפא.

סוכה (ג.) בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות אין עושין אותו עיבור בין שתי עירות, קצת קשה: מאי נפקא מינה מאותו בית, דבלאי הכי נותנין קרפף לעיר! ואי משום שעל ידי הבית יוכל ללכת יותר - אם כן מה היה לו לחזכיר שתי עירות? אלא הלמה לי אין עושין אותו עיבור לעיר! ואומר רבינו שמואל בן מאיר: דגרסינן דהם "אין עושין אותו עיבור לעיר".

ועוד יש לומר: דנקט שתי עירות - משום דא

גילות לעשות בורגנין ללכת מזו לזו, כשרחוקין

יותר מארבעת אלפים, שאין יכולין לבא על ידי

עירוב. ואומר רבינו תם: דהלכה כרב הונא, דאמר

קרפף לזו וקרפף לזו, דגדול היה בחכמה ובנבון

מחייא בר רב דדוסר מניה טובא, כדמוכח בסוף

פרק "יש" בערכין (טז), שהיה רב הונא מוכיחו.

דהנה אמוראי דקאמר: לאו משולשין ממש -

סביר דרב הונא, דלחייא בר רב יכול להיות

משולשין ממש, ורב ספרא דקאמר דא מפסכת

דיגלת דהוה יותר מנאה ארבעים ואחת ושלש,

משמע דאי לאו טפי שפיר עבדי - והיינו כרב

הונא, ועוד, אפילו לחייא בר רב הא משני ספא

דמתניתין דקתני לזו שבעים אמה ושיריים ולזו

שבעים אמה ושיריים כרבי מאיר, דהוי מחלוקת

ואחר כך סתם - ואם כן בלידיה הוה הלכה כרבי

מאיר.

הא ליכא אמצעי לא תיובתא דרב הונא - ואם

תאמר: לחייא בר רב נמי קשה, דהא אוקי

סיפא כרבי מאיר ולא בעי אמצעי ויש לומר:

דלדידיה איכא לפרש דהך סיפא דשלשה כפרים

אחיא כרבנן, ובא להשמיענו דעושים בורגנין

הרבה זה אחר זה, כל אחד תוך שבעים אמה

ושיריים של חבירו, ליחשב הכל אחד, כמו שבאן

עושה אמצעי שלשתן להיות אחד.

אלא כל שאילו מטיל כן - ובין שתי החיצונות

היינו בין החיצונות לאמצעית, ויש מאה

ארבעים ואחד ושלש לכאן ומאה ארבעים ואחד

ושלש לכאן כמו שפירש הקונטרס. ואם תאמר:

מעיקרא נמי דקא סלקא דעתך משולשין ממש,

יפרש נמי כן דבין אמצעית לחיצונות קאמר, ולא

יקשה לרב הונא ויש לומר: דבמשולשין ממש אין

שייך לפרש כן, דאם כן לא הוה ליה למתני בין

שתי החיצונות, אלא הוה ליה למימר: אם יש בין זה

לזה מאה ארבעים ואחת ושלש, אבל כי לא איירי

במשולשין ממש לא מצי למתני בין זה לזה, בין

שאר האמצעי שם ביניהן, ונראה דלחייא בר רב

נמי צריך לומר דלאו משולשין ממש, דאי

משולשין ממש קאמר - אמאי נקט בין שנים

החיצונות מאה ארבעים ואחת אמה ושלש,

ובלל אירי שמכאן ומכאן בבת אחת? הלמה לי

אם יש בין זה לזה שבעים אמה ושיריים. ואם כן

דמודא חייא בר רב למסקנא זו, אין ראייה מכאן

דהלכה כרב הונא. **התם** ליכא למימר מלי -

פירוש: דהם לבני אמצעי הקשה, אין מודדין להם

מן היתר. וליכא למימר: מלי בענין זה כאילו

בתיהם שבקשת נטונים ביתר, דאם כן מפסידין

לצד אחד. דאם הוה היתר למודד מפסידין למערב.

והכי נמי לא אמרינן מלי להיות רואין בני אמצעית

כאילו עומדין בין החיצונות, למודד להם משם

אלפים. ודוקא לחיצונה דאמר מלי, כשבאין בני חיצונה זו ללך דרך חיצונה האחרת, שמודדין לכל אחת מפתח חברתה. והכי נמי בני ראש קשת האחד שבאו ללך לצד ראש הקשת האחר

דאמר מלי, ומודדין להם אלפים מראש הקשת האחר, אפילו יש בין שני ראשי הקשת יותר מארבע אלפים, ובלבד שלא יהא בין יתר לקשת יותר מאלפים כמו בין אמצעית לחיצונות דהבא,

דלא שרי אלא עד אלפים. ועוד יש לומר: דהתם לא אמרינן מלי - כיון דאיכא יותר מאלפים, דאביי לטעמיה דאמר כוותיה דרבא בריה דרבה בר רב הונא מסתברא, וביתר מאלפים לא

אמרינן מלי, דכא איכא למימר מלי, דאוקימנא דליכא אלא אלפים בין האמצעית לחיצונה. ועוד יש לומר: דהתם ליכא למימר מלי - כיון דהאירי שביתר אין יכול להחזיק בין הקשת, והוא

חזין הכא אם היה אמצעית גדולה יותר מן האירי שבין שתי החיצונות, דליכא למימר מלי.

הא מצי - רבי מאיר היא. אי רבי מאיר היא, הא תני

ליה רישא: נותנין קרפף לעיר דברי רבי מאיר! צריכא,

דאי מההיא הוה אמינא: חד לחדא, וחד לתרתי,

קא משמע לן דלתרתי תרי תבינין להו. ואי אשמעינן

הכא - משום דדחיקא תשמישתייהו, אבל התם דלא

דחיקא תשמישתייהו - איכא לא, צריכא. תנן: וכן

שלשה כפרים המשולשין, אם יש בין שנים החיצונים

מאה וארבעים ואחת אמה ושלש - עושה אמצעי

את שלשתן להיות אחד. טעמא דאיכא אמצעי, הא

ליכא אמצעי - לא. תיובתא דרב הונא! אמר לך

רב הונא: הא אתמר עלה, אמר רבה אמר רב אידי,

אמר רבי חנינא: לא משולשין ממש, אלא רואין:

כל שאילו מטיל אמצעי ביניהן ויהיו משולשין, ואין

בין זה לזה אלא מאה וארבעים אמה ואחת ושלש

- עשה אמצעי את שלשתן להיות אחד. אמר ליה

רבא לאביי: כמה יהא בין חיצון לאמצעי? אמר ליה:

אלפים אמה. והא אתה הוא דאמר: כוותיה דרבא

בריה דרבה בר רב הונא מסתברא, דאמר: יותר

מאלפים אמה! הכי השתא! התם - איכא בתים,

הכא - ליכא בתים. ואמר ליה רבא לאביי: כמה יהא

בין חיצון לחיצון? כמה יהא? מאי נפקא לך מינה?

כל שאילו מכנים אמצעי ביניהן ואין בין זה לזה אלא

מאה וארבעים ואחת ושלש. ואפילו ארבעת אלפים

אמה? אמר ליה: אין. והאמר רב הונא: עיר העשויה

פקשת, אם יש בין שני ראשיה פחות מארבעת אלפים

אמה - מודדין לה מן היתר, ואם לאו - מודדין לה מן

הקשת! אמר ליה: התם - ליכא למימר "מלי", הכא

- איכא למימר "מלי". אמר ליה רב ספרא לרבא:

הרי בני אקיסטפון דמשחינן להו תחומא מהאי גיסא

דארדשי, ובני תחומא דארדשי משחינן להו תחומא

מהאי גיסא דאקיסטפון, הא איכא דגלת דמפסקא

יתר ממאה וארבעים ואחת ושלש! נפק אחוי ליה

הנך אטמרתא דשורא, דמכלעי בדגלת בשבעים אמה

ושיריים. משנה אין מודדין אלא בתכל של חמישים

אמה, לא פחות ולא יותר. ולא ימודד אלא כנגד

לבו. הוה מודד והגיע לגיא או לגדר - מבליעו

וחזור למדתו. הגיע להר - מבליעו וחזור למדתו,

ובלבד

הא מני רבי מאיר היא - דך סיפא סתמא היא. ולא מסקנא דמלתא דרבנן היא. ואי

מהא - מסיפא דמיירי בשתי עירות התם הוא דקאמר רבי מאיר דאף על גב דאיכא

קרפף לכל חדא אמרינן חדא היא. משום דדחיקא תשמישתייהו - דהואיל וקרובות אין

לחן נויי העיר בשתי קרפפות עד דאיכא טפי, הלכך, עשה קרפף את שתיהן להיות אחת.

אבל חדא דלא דחיקא תשמישתייהו, שאין עיר

אחרת מסוכה לה ויש לה אירי הרבה. איכא לא

נתיב לה קרפף ככל, קא משמע לן. **טעמא**

דאיכא אמצעי - דהשתא אין בין עיר לעיר

אלא קרפף אחד. לא משולשין ממש - בשורה

אחת, אלא שלש עמוד מורוק כנגד בין שני

החיצונים. כל שאילו מטיל אמצעי ביניהן -

כלומר: דאדקתן במתניתין אם יש בין שני

החיצונים מאה ארבעים ואחת - לא כדסלקא

דעתך מעיקרא שאין ביניהן יותר, אלא מתניתין

דמרחקי מהדרי טובא, והכי קאמר: אם יש אירי

בין שני החיצונים כדי להתמלאות אמצעי

ולעמוד אירי העשאר בין אמצעי ולחיצונים

מכאן ומכאן על מאה ארבעים ואחת לכאן,

ומאה וארבעים ואחת לכאן - והיינו שתי

קרפפות לשניהן, רואין כאילו הוא נתון ביניהן

וחרי כולן אחת. והוציא מאחת מהן לילך דרך

אחת מחברותיה מודד מחומת חברתה. אבל אם

רבה אירי יותר מכאן - לא אמרינן רואין. ונבא

- יהא רחוק אמצעי מהן דאמרין רואין. **אלפים**

הואיל ויכול לבוא מזו לזו בלא עירוב,

אמרינן רואין. והא אתה הוא דאמר: לעיל

(נהב) גבי עיר שעשויה כקשת, דאפילו יש בין

יתר לקשת יותר מאלפים - הרי היא אחת,

ומודדין לה מן היתר. איכא בתים - בקשת,

וחרי הדר בקשת יכול לבוא לראשיה דרך בתי

הקשת. הכא - בין אמצעי לחיצונים. ואפילו

טובא - ובלבד שיהא שיעור באמצעי למלואת

כדאמרין. ליכא למימר מליה - מלא הארץ

שביניהן, דאין לך במה למלואתו. **משנה לא**

פחות ולא יותר - בגמרא מפרש טעמא. ולא

ימודד אלא כנגד לבו - קבע לו חכמים מקום

לשום כנגדו ראש החבל, שלא יתן זה כנגד

צוארו וזה כנגד רגליו והחבל מתקצר, והתחומם

מתמעטין. פבליעו - אם אינו רחוק מעל פני שיש

משפתו לשפתו מלמעלה, אף על פי שיש

במדרונו הילוך יותר מאלפים - אין אומרים

תעלה מדת מדרונו למדת התחום, אלא יעמוד

זה על שפתו מכאן וזה על שפתו מכאן ויבליע

מדרונו בחבל אחד. לגדר - חומת אבנים

שנפלה ונעשה גל גבוה ומשופע, ובני אדם

מהלכין עליו. וחזור למדתו - בגמרא מפרש

דמדקתני "חזור למדתו" - משמע שאם היה

רוחבו כנגד העיר יותר מחמששים, ואינו יכול

להכליעו בחבל, ובאחד מראשיו שלא כנגד

העיר יכול להכליעו - הולך ומבליעו שם

ומודד והולך שם משפתו והלאה עד כנגד מקום

שכלה בו שם רוחב הגיא כנגד העיר, וחזור

למדרונו כנגד העיר ומשלים למדת תחומין.

ובלבד

שיעור המרחק בין כל אחד מן הכפרים החיצונים אל הכפר
האמצעי הוא כשיעור שני קרפיות, כשיטת רב הונא הסובר
שנותנים שני קרפיות לשתי עיירות.
הגמרא מבררת את האופן שבו עומדים כפרים משולשים אלו:
אָמַר לִיה רַבָּא לֵאבִי, כְּמָה יֵהָא שִׁיעוּר הַמֵּרְחָק בֵּין חִיצוֹן לְאַמְצָעִי.
כלומר, עד כמה יתא הכפר האמצעי מרוחק מן הכפרים
החיצוניים, ועדיין יתא נידון הוא עומד ביניהם.
אָמַר לִיה אַבִּי לְרַבָּא, שִׁיעוּר הַמֵּרְחָק הוּא עַד אֲלֻפִּים אָמָה. שאם
האמצעי רחוק מן החיצונים עד שיעור זה דנים אותו כאילו עומד
ביניהם ומחברם (ציור ד), הואיל וניתן לילך בשבת מזה לזה בלא
עירוב.
הקשה רבא לאבבי: **וְהָא אֵת הוּא דְאִמְרַת – וְהָרִי אֵתָּה הוּא זֶה**
שֶׁאִמְרַת, כְּפֻתִיָּה דְרַבָּא בְּרִיה דְרַבָּה פֶּר רַב הוּנָא מְסַתְפָּרָא –
שֶׁמִּסְתַּבֵּר לֹמֵר כְּשִׁיתּוֹ שֶׁל רַבָּא בְּנוֹ שֶׁל רַבָּה בִּר רַב הוּנָא, לִגְבִי
עִיר הָעוֹשִׂיָה כְּקֶשֶׁת (לעיל ב:). דְאָמַר – שהוא סובר שאפילו אם יש
בין הָתֵר ו-הַחוּט המחבר בין שני ראשי הקשת לקשת יוֹתֵר
מֵאֲלָפִים אָמָה מכל מקום דנים את כל חלל הקשת כאילו הוא עיר
אחת (ציור ה). ואם כן, אף כאן לגבי כפרים משולשים יש לומר כן,
שאפילו אם הכפר האמצעי רחוק מן החיצוניים יותר מאלפיים
אמה, מכל מקום יתא כל החלל שביניהם נידון כעיר אחת.
אמר לו אבבי לרבא: **הָכִי הֵשְׁתָּא –** וכי כך נראה בעיניך להשוות
הדברים זה לזה, הרי יש לחלק ביניהם, הָתֵם – שם, לגבי עיר
העוֹשִׂיָה כְּקֶשֶׁת, **אֵיכָּא בְּתִים –** יש בתים לאורך הקשת, ונמצא
שאדם שדר בקשת יכול לילך דרך אותם הבתים עד שיגיע לכל
אחד משני ראשי הקשת, אפילו אם הקשת רחוקה מן היתר יוֹתֵר
מאלפיים אמה, אבל הָכָּא – כאן, לגבי כפרים המשולשים, **לֵיכָּא**
בְּתִים – אין בתים המחברים בין הכפר האמצעי לכפרים
החיצוניים, ונמצא, שאם רחוק הוא מהם יותר מאלפיים אמה אי
אפשר לילך בשבת מזה לזה, ולפיכך אין דנים אותם כמקום אחד
אלא באופן שאין ביניהם אלפיים אמה.
הגמרא מבררת פרט נוסף בדיון הכפרים המשולשים: **וְאָמַר לִיה רַבָּא**
לֵאבִי, כְּמָה יֵהָא בֵּין חִיצוֹן לְחִיצוֹן – כמה הוא שיעור המרחק בין
שני הכפרים החיצונים, שעדיין יועיל הכפר האמצעי לחברם
להיות אחד.
אמר לו אבבי לרבא: מדוע שואל אתה כְּמָה יֵהָא המרחק ביניהם,
וכי **מַאי נִפְקָא לָךְ מִיָּתָּה –** איזה דין יצא לך מביטוי שאלה זה, הרי
כבר נתבאר שהכלל בזה הוא **כָּל שְׂאִילוֹ מְכַנֵּים אֶת הַכֶּפֶר לְאַמְצָעִי**
בִּינְיָהֶן – בין החיצונים, ואין זה לֹוֹה – בין האמצעי לכל אחד מן
החיצונים, אֵלָּא **מֵאָה וְאַרְבַּעִים וָאַחַת אֲמוֹת וְשָׁלֹשׁ, אִזִּי עוֹשָׂה**
האמצעי את שלושתן להיות אחד, ונמצא, שאין כל חילוק בדיון
בשיעור המרחק שבין החיצונים.
שב רבא ושאל מאבבי: **וְאֵפִילוּ אִם יֵשׁ בֵּין חִיצוֹנִים מֵרְחָק שֶׁל**
אַרְבַּעַת אֲלָפִים אָמָה מועיל האמצעי לצרפם, כשאין בינם לבינו
אלא מאה וארבעים ואחת אמות ושליש (ציור ו 8).
אָמַר לִיה אַבִּי לְרַבָּא, אֵין – אכן כן.
הקשה לו רבא לאבבי: **וְהָאָמַר (וְהָרִי אֵתָּה) רַב הוּנָא, עִיר הָעוֹשִׂיָה**
כְּקֶשֶׁת, אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנֵי רֵאשֵׁיָּה – בין שני ראשי הקשת, פָּחוֹת
מֵאַרְבַּעַת אֲלָפִים אָמָה מוֹדְדִין לָהּ – לאנשים הדרים בקשת, מֵן
הִתֵּר, שאם רוצים הם לילך מן היתר והלאה, אינם מתחילים
למדוד אלפיים אמה מביתם, אלא מן היתר, לפי שכל חלל הקשת
נידון כעיר אחת, וְאֵם לֹאוּ – ואם אין המרחק כזה, אלא יש בין שני
ראשי הקשת יותר מארבעת אלפים אמה, מוֹדְדִין לָהּ מֵן הַקֶּשֶׁת,
ואין דנים הכל כעיר אחת (ציור ז 8). ואם כן, אף לגבי כפרים
משולשים יש לומר כן, שאינם נידונים כעיר אחת אלא באופן
שאין בין שני החיצונים ארבעת אלפים אמה.
אָמַר לִיה אַבִּי לְרַבָּא, אֵין לְדִמּוּת הָעֵנִינִים זֶה לָזֶה, מִשּׁוּם דְּהָתֵם
לֵיכָּא לְמִימַר מִלִּי – שם, לגבי עיר העוֹשִׂיָה כְּקֶשֶׁת, אי אפשר לומר
שדנים את החלל שבין ראשי הקשת כאילו הוא מלא, ולפיכך אין

הָא מְנִי – שסיפא זו כשיטת מי נאמרה, כשיטת רבי מאיר היא,
כלומר, אין הסיפא המשך של דברי חכמים, אלא כדברי רבי מאיר
היא, הסובר שנותנים קרפף אפילו לעיר אחת, ולשיטתו אכן
נותנים שני קרפיות לשתי עיירות, אך לדברי חכמים אין נותנים
לשתי עיירות אלא קרפף אחד.
מקשה הגמרא: **אִי –** אם הסיפא של המשנה כשיטת רבי מאיר היא,
הָא תֵּנִי לִיה רִישָׁא – הרי כבר שנינו דין זה ברישא של המשנה,
נֹוֹתֵנִי קֶרֶפֶף לְעִיר, דְּכָרִי רַבִּי מַאִיר, דְּהֵיִינוּ שֶׁאִפִּילוּ לְעִיר אֶחָת
נֹוֹתֵנִים קֶרֶפֶף, וְאִם כֵּן פֶּשׁוּט הַדְּבַר שְׁלֹשִׁי עִירוֹת יֵשׁ לִיתֵן שְׁנֵי
קֶרֶפִּיּוֹת, וּמִדּוּעַ הוֹצֵרְכָה הַמִּשְׁנָה לְשׁוּב וּלְהַשְׁמִיעֵנוּ זֹאת בְּסִיפָא.
מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: צְרִיכָא – הוצרכה המשנה להשמיע את דינו של
רבי מאיר בשני אופנים. **דְּאִי מְהֵיָּא –** שאילו היתה שונה את דינו
רק ברישא של המשנה, שנותנים קרפף לעיר אחת, הָיָה אֲמֵינָא –
סבורים היינו לומר, הֵךְ לְתַרְא וְהֵךְ לְתַרְיָא – שלדברי רבי מאיר
לעולם נותנים רק קרפף אחד, בין לעיר אחת ובין לשתי עיירות,
כָּא מְשַׁמְעֵן לָן – לפיכך הוצרכה המשנה לשוב ולהשמיענו בסיפא,
דְּלִתְרֵי תֵּרִי יִהְיֶינָן לָהּ – שלשתי עיירות יש ליתן שני קרפיות,
ואם אין ביניהן יותר משיעור זה הן מתחברות להיות אחת.
וְאִי אֲשַׁמְעִינוּ הָכָּא – ואילו היתה המשנה משמיעה את דינו של רבי
מאיר רק בסיפא, לענין כך שנותנים שני קרפיות לשתי עיירות,
סבורים היינו לומר שרק בשתי עיירות נהוג דין קרפף, מִשּׁוּם
דְּרַחֲמָא תְּשַׁמְשְׁתִּיהוּ – משום שצר להן המקום להשתמש ביניהן,
לפי שכל עיירה צריכה שטח ריק לנו, ולפיכך אם אין שם אלא
שיעור שני קרפיות הן נידונות כעיר אחת, אֲכָל הָתֵם – ברישא
של המשנה, העוסקת בדיון עיר אחת, **דְּלֵא דְרַחֲמָא תְּשַׁמְשְׁתִּיהוּ –**
שאי צר לה המקום להשתמש מחוץ לעיר, לפי שאין עיר אחת
סמוכה לה, **אֵימָא לֹא –** שמה יש לומר שאין נותנים לה אפילו
קרפף אחד. **צְרִיכָא –** לפיכך הוצרכה המשנה להשמיענו ברישא
שגם לעיר אחת נותנים קרפף.
הגמרא מקשה על דברי רב הונא ממשנתנו: **תָּנִן –** שנינו במשנה
(לעיל ע"א), **וְכֵן שְׁלֹשָׁה כְּפָרִים מְשׁוּלְשִׁין, אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנֵים הַחִיצוֹנִים**
מֵאָה וְאַרְבַּעִים וָאַחַת אֲמוֹת וְשָׁלֹשׁ, עוֹשֶׂה אֲמֵצָעִי אֶת שְׁלֹשֶׁתָּהּ לְהִיּוֹת
אֶחָד. סברה הגמרא, שכונת המשנה היא ששלושת הכפרים
עומדים בשורה אחת בזה אחר זה, ויש בין כפר לכפר ריוח של
שבעים אמה ושייריים (ציור א), ובצירוף שני הרווחים יש בין
הכפרים החיצונים מאה וארבעים ואחת אמה ושליש. ועל כן היא
מיתקת: **מֵעָמָּה –** טעם הדבר שאם יש בין החיצונים עד מאה
וארבעים ואחת אמות ושליש נעשים ככפר אחד, מִשּׁוּם דְּאֵיכָּא
אֲמֵצָעִי – שיש כפר אמצעי ביניהם, ונמצא שבין האמצעי לכל
אחד מן החיצונים יש רק שבעים אמה ושייריים, שהוא שיעור
קרפף אחד. **הָא לֵיכָּא אֲמֵצָעִי –** אבל אם אין כפר אמצעי ביניהם,
אלא יש שני כפרים שביניהם מאה וארבעים ואחת אמות ושליש,
לֹא הִיוּ מִתְחַבְּרִים לְהִיּוֹת כֶּאֱחָד, והיינו משום שאין נותנים בין שתי
עיירות אלא קרפף אחד של שבעים אמה ושייריים, והרי זה
תִּיבְרָתָא – פירכא על מִימַרָא דְרַב הוּנָא, הסובר שנותנים שני
קרפיות לשתי עיירות.
מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ רַב הוּנָא –** רב הונא יתֵּרֶץ קוּשִׁיא זֶה, הָא
אֲתַמַּר עָלָה – הרי נאמר בבית המדרש על דין זה שבמשנה, **אָמַר**
רַבָּה אָמַר רַב אִידִי אָמַר רַבִּי חִנְיָא, לֹא מְשׁוּלְשִׁין מְכַשׁ – אין כונת
המשנה ששלושת כפרים אלו עומדים בשורה אחת בזה אחר זה,
אֵלָּא מדובר באופן שהכפר האמצעי עומד בריחוק מקום, כנגד
החלל שבין השנים החיצונים, ויש הפרש גדול בין שני הכפרים
החיצונים, והדיון בזה כך הוא, דוֹאֵין (בודדים) **כָּל שְׂאִילוֹ מְסִיל –**
מְכַנֵּים את הכפר האמצעי בִּינְיָהֶן – בין הכפרים החיצונים, וְהָיוּ
שלושת הכפרים מְשׁוּלְשִׁין – עומדים בשורה אחת, וְאֵין בֵּין זֶה לָזֶה
– בין כל אחד מן החיצונים לאמצעי, אֵלָּא **מֵאָה וְאַרְבַּעִים אָמָה**
וָאַחַת וְשָׁלֹשׁ, אִזִּי עוֹשֶׂה הַכֶּפֶר הָאֲמֵצָעִי אֶת שְׁלֹשֶׁתָּהּ לְהִיּוֹת מְקוֹם אֶחָד
(ציור ב). וממילא מתפרשת המשנה היטב כדברי רב הונא, שהרי

למדידתו יותר משלשלאות של פרוגל, שאינן נמתחות יותר מדאי, 59
אבל מה נעשה שהרי אמרה תורה (וכריה ב) 'וכפרו חבל מדה', 60
דהיינו, שהיו מודדים בחבל, ולא בשלשלאות של ברזל. 61
מקשה הגמרא: והכתיב לגבי מדידת בית המקדש (ויחזקאל מ ה) 'וכפרו
האיש קנה המדה', ומשמע שהיו מודדים על ידי קנה, ולא בחבל. 62
מתרצת הגמרא: הווא לתרני – קנה מדה זה שימש רק לצורך 63
מדידת רוחב השערים שבבית המקדש, אבל שאר מדידות היו 64
עושים בחבל. 65
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תני רב יוסף, שלשה מיני 66
תכלים הם, כלומר, מצינו שלשה ענינים הצריכים חבל, וכל אחד 67
מהם נצרך למין חבל בפני עצמו. חבל אחד הוא של מנג – העשוי 68
מקני סוף. השני הוא של נצר – העשוי מעלי נצרים ו-ערבה 69
קלופה, ויש אומרים סיב הגדל סביב הדקל. והשלישי הוא חבל 70
של פשתן. 71
ועתה מפרשת הברייתא לאיזה צורך משמש כל אחד מחבילים 72
אלו: חבל של מנג משמש לצורך פרה אדומה, דתני – שכן שנינו 73
במסכת פרה (פ"ג מט) 'פשתן – קשרוה לפרה אדומה כחבל המנג, 74
ונהנהג על גב מערבקה'. חבל של נצרים משמש לקשירת בגדי 75
סוטה, דתני – שכן שנינו במסכת סוטה (ט) 'ואחר כך מביא חבל 76
המצרי ו-של נצרים וקושרו למעלה מדיקה, שמאחר והכחן קורע 77
את בגדיה צריך היה לקושרם שלא יפלו מעליה. חבל של פשתן 78
משמש לצורך מדידה של תחומי שבת ותחומי ערי מקלט, ומדידת 79
הערים לגבי עגלה ערופה. 80
שנינו במשנה: היה מויד והניע לגיא או לגדר מבליעו וחזרו 81
למידתו. 82
מדיקת הגמרא: מדתני – מאחר ששנינו במשנה, שלאחר שמבליע 83
המודד את הגיא או הגדר הוא חוזר למידתו, מכלל – משמע מכך, 84
דאם אינו יכול להבליעו לגיא או לגדר כנגד העיר, לפי שרוחבו של 85
הגיא כנגד העיר הוא יותר מחמישים אמה, הולך לצידי העיר 86
חוצה לה, למקום שיש בו להבליעו, כגון שנעשה הגיא צר ביציד 87
העיר ואינו רחב שם אלא חמישים אמה, ובכילוי שם בחבל של 88
חמישים אמה, ולאחר מכן צופה המודד כנגד מידתו, כלומר, הוא 89
צופה מרחוק לראות עד היכן הוא רחבו של הגיא ממול לעיר, 90
ועד כנגד אותו המקום הוא מודד ביציד העיר, ולאחר מכן הוא 91
חוזר למדידתו הראשונה שכנגד העיר, להשלים מדידת תחום 92
אלפיים אמה. 93
ומאחר ויש לדייק דין זה מדברי המשנה, נמצא שהניחא במשנתנו 94
להא דתני רבנן – לדין זה ששנו חכמים ברייתא, היה מויד את 95
תחומי העיר והניע המדה לניא, אם יכול להבליעו, בחבל של 96
חמישים אמה מבליעו, ואם לאו – שהגיא רחב יותר מחמישים אמה 97
ואינו יכול להבליעו, הולך לצידי העיר למקום שיש בו להבליעו 98
בחבל של חמישים אמה, ובכילוי שם, וצופה על הגיא שכנגד 99
העיר לראות היכן הוא מסתיים, ומודד עד כנגד אותו מקום ביציד 100
העיר, ולאחר מכן חוזר למידתו ו-למדידתו הראשונה שכנגד 101
העיר. 102
ואם היה הניא מעוקם, כלומר, שהוא מתעקם וסובב את העיר 103
משתי רוחות, ואי אפשר להבליעו באותה הרוח שכנגד העיר לפי 104
שהוא רחב שם יותר מחמישים אמה, ורק לאחר שמתעקם לצידי 105
העיר הוא נעשה צר, אין המודד רשאי להבליעו בצד ולשוב 106
למדידתו כנגד העיר וצידו ה, אלא מקדיד ועולה מקדיד ויודד. 107
כלומר, עליו למדוד את התחום שכנגד העיר על ידי קידור ולא 108
על ידי הבלעה. והיינו, שמתחילה ירד במדרון הגיא וימדדנו על 109
ידי קידור עד שיגיע לתחתיתו, ואז ימדוד את השטח הישר 110
שבתחתית הגיא במדידה ישירה, ולאחר מכן יעלה במדרון הגיא 111
שבעבר השני וימדוד אף אותו על ידי קידור וצידו ו. 112
היה מודד את תחום העיר והניע לבותל, אין אומרים יקוב הבותל 113
– יעשה בו נקב, כלומר, אין מטריחים אותו להעמיד מוטות משני 114
צידי הכותל ולמתוח חבל מזה לזה כדי להבליעו במדידה ישירה 115
כאילו יש בו נקב, אלא אומרו והולך לו – די בכך שישער כמה 116
כאילו יש בו נקב, אלא אומרו והולך לו – די בכך שישער כמה 117

ובלבד שלא יצא במדידתו זו חוץ לתחום העיר. דהיינו, שאם אין 1
הגיא הולך ומיצר אלא מחוץ לתחום אלפיים אמה של העיר, לא 2
ילך לשם על מנת להבליעו ולחזור למידתו וצידו א, לפי שיש 3
לחוש שיסבירו אנשים שאותו מקום שהוא מבליע בו נכנס בתוך 4
תחומי העיר. 5
אם אינו יכול להבליעו להר, כגון שרוחבו כנגד תחומי העיר הוא 6
יותר מחמישים אמה, כיו אחר רבי דוסתאי בר ינאי משום רבי 7
מאיר, שמעתי מרבותי שמקדידו בחרים – רואים כאילו נוקבים את 8
החרים. כלומר, אין מודדים את שיפועם, אלא דנים אותם כאילו 9
יש נקב בתחתיתם, ודרך הנקב מעבירים את החבל. וכיצד עושים 10
זאת, אחד מן המודדים עומד בתחתית ההר, והשני עומד למעלה 11
ממנו, ואוחזים שניהם בחבל שאורכו ארבע אמות, התחתון 12
מחזיקו כנגד ליבו והעליון כנגד רגליו, ונמצא שהחבל מונח בקו 13
ישר, וכן עושים עוד בכל ארבע אמות שבמעלה ההר, והרי זה 14
כאילו נקבו חור בהר והעבירו החבל דרכו וצידו ד. 15

גמרא

הגמרא מבררת את מקור הדין שיהא החבל של חמישים אמה: 16
מנא הני מילי – מנין לומדים דין זה, שיהא אורך החבל המשמש 17
למדידת תחומי חמישים אמה. אמר רב יהודה אמר רב, יש ללמוד 18
זאת ממנה דאמר קרא לגבי מידות חצר המשכן (שמות כו יח) 'אורך 19
החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים', וממקרא זה למדים אנו 20
שכן אמרה תורה, כחבל של חמשים אמה מויד. 21
מקשה הגמרא: האי – מקרא זה, מיכני ליה – נצרך לענין אחר, 22
ליפול חמשים ולסבב חמשים. כלומר, ממקרא זה למדה הגמרא 23
לעיל (כג) שיעור קרפה, שהוא שבעים אמה ושייריים ו-שני שליש 24
אמה על שבעים אמה ושייריים, שכן כאשר נוטלים את חמשים 25
האמה שהיה אורך חצר המשכן יתר על רוחבו ומסבבים בהם את 26
רוחבו, דהיינו, שהפכים את שטח חצר המשכן לריבוע שאורכו 27
ורוחבו שווים זה לזה, עומדת מידתו על שבעים אמה ושייריים על 28
שבעים אמה ושייריים, ואם כן, כיצד ניתן ללמוד ממקרא זה 29
שמדידת תחומין נעשית בחבל של חמשים אמה. 30
מתרצת הגמרא: אם כן, שאין למדים ממקרא זה אלא לענין טול 31
חמשים וסבב חמשים, לימא קרא – היה הכתוב צריך לומר ו'רוחב 32
חמשים חמשים', מאי – מדוע נקט בלשון 'חמשים בחמשים', שמעתי 33
מינה תרתי – שומע אתה מכך את שני הדינים, האחד, ששיעור 34
קרפה הוא שבעים אמה ושייריים על שבעים אמה ושייריים, והשני, 35
שמדידת תחומין נעשית בחבל שאורכו חמשים אמה. 36
שנינו במשנה: אורך חבל המדידה הוא חמשים אמה, לא פחות 37
ולא יותר. 38

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעם הדבר: תנא, לא ימדוד 39
בחבל שהוא פחות מחמשים אמה מפני שמקרה את התחום, לפי 40
שחבל קצר נמתח יותר מחבל ארוך, ועל ידי כן מתרבת מידתו 41
יותר מחמשים אמה. ולא ימדוד בחבל שהוא יותר מחמשים אמה, 42
מפני שמקרה את מידת התחומין, לפי שחבל שהוא ארוך יותר מדי 43
נכפל באמצעותו ומתקצר, ואי אפשר למוותחו כראוי, ונמצא 44
שמדידתו מתקצרת פחות מחמשים אמה. 45

הגמרא מבארת ממה עשוי חבל המדידה: אמר רבי אסי, אין מוידין 46
אלא כחבל של אפסקימא. מבררת הגמרא: מאי – מה הוא 47
אפסקימא. אמר רבי אבא, אפסקימא הוא נרגילא. שבה הגמרא 48
ומבררת: מאי – מה הוא נרגילא. אמר רבי יעקב, נרגילא הוא דיקלא 49
דחד נכרא – סיב הגדל ומתגלגל סביב הדקל. 50

אמר דאמרי – ויש האומרים פיסקא זו באופן אחר. מבררת 51
הגמרא: מאי – מה הוא אפסקימא. מביאה הגמרא מחלוקת בענין 52
זה: רבי אבא אמר, אפסקימא הוא נרגילא – חבל שעושים מקליפת 53
אילן של אגוז. רבי יעקב אמר, אפסקימא הוא דיקלא דחד נכרא – 54
סיב הגדל סביב הדקל. 55

הגמרא מביאה ברייתא בענין המין הראוי למדידה: תנא 56
בברייתא, אמר רבי יהושע בן חנניא, אין לה מין שישפה ו-שראון 57
58

עירובין. פרק חמישי – כיצד מעברין דף נח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רטו

ובלכר שלא יצא חוץ לתחום — שאם היה רחבו של גיא כנגד העיר יוצא חוץ לתחום, וזה הלך והבליעו שלא כנגד העיר ומורד משפתו ולהלך, לא ימורד אלא עד כדי השלמת התחומין, וצופה כנגד מקום שמדרו כלה כנגד העיר בתוך הגיא, ויצין סימני התחום אבל לא ימורד, וילך חוץ לתחום עד כנגד מקום תכלית שפת הגיא שכנגד העיר לידע כמה אמות יצא, וכמנין אותן אמות יחזור ויכנס לתוך הגיא ויצין, משום גזירה, שהוראה אותו מורד והלך שם יאמר שמידת התחומין עד כאן, לישנא אחרינא: שלא יצא חוץ לתחום, אם היה ארוך וראשו יוצאין חוץ לתחומי העיר ואין יכול להבליעו בחבל כנגד התחומין מפני רחבו, ויכול להבליעו שלא כנגד התחומין — לא יצא להבליעו שם, גזירה שמה יאמרו מדת תחומין של צדי העיר באה לכאן, כו אמר רבי יוסתא: ברבי ינאי — בזו למעוטי עיר מקלט ועגלה ערופה, דאין מקדירין בהן, כדמפרש בגמרא ולקמן ב. פקידין — נוקבין, רואין כאלו נוקבין אותן ומורדין דרך הנקב, למעט מדת מדרונו. כדאמר בגמרא שמורדין אותו בחבל של ארבע אמות, והתחומין מניח את החבל כנגד לבו והעלין כנגד מרגלותיו, ומתמעט מדרונו כל ארבע אמות חצי קומת אדם. גמרא מפני שטרבה — כשהחבל קצר יכול למתוח ומאריך המדה, והתורה אמרה בחבל של חמישים אמה ימורד. מפני שפתמעט — שכבודו מכפילו, ומתקצר באמצעייתו. נבאר — סיב שגדל ומתגלגל כסיב הדקל, כעין ויגילא של גפנים. ובידו חבל מרה — במשכן של יחזקאל. וביד האיש קנה המדה — במשכן של יחזקאל. בדתרע — למורד רוחב השערים. מנע — וינע בלעו. לפי שאינה מקבלת טומאה, שיהו כל מעשה פרה בטוהרה. נצרים — ערבה קלופה, לישנא אחרינא: צור דקל, והוא סיב. הך דרב יוסף פליג אדרב אסי. הולך למקום בו — כדפרשתי לעיל. ואם היה גיא מעוקם — שהיה מדרונו משופע ונוח להילוך — מקדר ועולה, כדפרשתי תחתון כנגד לבו כך ששמעתי, וקשה לי בה לקמן. ובתוספתא ופרק רביעי' הבי גרסינן: ואם היה גיא מעוקם ואינו יכול להבליעו — מקדר וכו' והבי קאמר: אם היה גיא מתעקם והולך ורסוא אדרב את העיר, וכשהוא מורד תחתון מערב אינו יכול להבליעו בחבל של חמישים אמה ברוח מערבית, עד שהוא מתעקם לצפון הוא מתחיל להשוות — אותה הבלעה אינה מועלת למידת תחום מערב, ומקדר ועולה. בדניחא תשמישיתיה — נוה להילוך קצת, כגון מתלקט עשרה מתוך ארבעה, התם קתני: מבליעו אם יכול, ואם לאו — מקדר. הבא — בכותל זקוף יותר מרא, דכיון דלא חזי להילוך אין גובה שיפועו עולה למידת התחום. לא שנו — דמקדר אלא דניחא תשמישיתיה, שמעוקם כל כך שאין חוט המשקולת יורד כנגדו שכשמיניה חוט משקולת הבנאים אצל שפתו והיא יורדת לעומקו מנקפת בשיפועו, ומעכבת המדרוך מלייר כנגדו אלא מדרוהו מלמטה. כנגדו — משמע מכון, ולקמן יעמוד בו מפרש דעד ארבע אמות קרי ליה יורד כנגדו, שירחקו השיפוע את המשקולת לקרקעיתו ארבע אמות מכנגד שפתו העליונה.

אין אמורים יקוב את הכותל — פירושו: שיעמיד כלונסות ארוכין מכאן ומכאן, וימתח החבל מזה לזה להבליעו. אלא הקילו חכמים לסמוך על אמירה בעלמא, ותאמרו בלבו דהולך לו. כדמוקי לה בדלא ניהא תשמישיתיה, וטורח לעלות על גביו. ומיהו, אם זקוף יותר מדאי עד שחוט יורד כנגדו, אפילו אמירה אין צריך, ומדלג כל שיפוע הכותל, כדאמר שמואל בסמוך גבי גיא. ודוקא גבי כותל וחר הקילו היכא דלא ניהא תשמישו דאומדין — משום דצריך לעלות על גביו כשרוצה להבליע, וטריחא דמילתא טובא. אבל גבי גיא (מעוקם) לעולם מבליע אף על גב דלא ניהא תשמישיתא. כל זמן שאין החוט יורד כנגדו, כדאמר שמואל — משום דאין טורח להבליע כולי האי.

ובלכר שלא יצא חוץ לתחום. — שאם היה רחבו של גיא כנגד העיר יוצא חוץ לתחום, וזה הלך והבליעו שלא כנגד העיר ומורד משפתו ולהלך, לא ימורד אלא עד כדי השלמת התחומין, וצופה כנגד מקום שמדרו כלה כנגד העיר בתוך הגיא, ויצין סימני התחום אבל לא ימורד, וילך חוץ לתחום עד כנגד מקום תכלית שפת הגיא שכנגד העיר לידע כמה אמות יצא, וכמנין אותן אמות יחזור ויכנס לתוך הגיא ויצין, משום גזירה, שהוראה אותו מורד והלך שם יאמר שמידת התחומין עד כאן, לישנא אחרינא: שלא יצא חוץ לתחום, אם היה ארוך וראשו יוצאין חוץ לתחומי העיר ואין יכול להבליעו בחבל כנגד התחומין מפני רחבו, ויכול להבליעו שלא כנגד התחומין — לא יצא להבליעו שם, גזירה שמה יאמרו מדת תחומין של צדי העיר באה לכאן, כו אמר רבי יוסתא: ברבי ינאי — בזו למעוטי עיר מקלט ועגלה ערופה, דאין מקדירין בהן, כדמפרש בגמרא ולקמן ב. פקידין — נוקבין, רואין כאלו נוקבין אותן ומורדין דרך הנקב, למעט מדת מדרונו. כדאמר בגמרא שמורדין אותו בחבל של ארבע אמות, והתחומין מניח את החבל כנגד לבו והעלין כנגד מרגלותיו, ומתמעט מדרונו כל ארבע אמות חצי קומת אדם. גמרא מפני שטרבה — כשהחבל קצר יכול למתוח ומאריך המדה, והתורה אמרה בחבל של חמישים אמה ימורד. מפני שפתמעט — שכבודו מכפילו, ומתקצר באמצעייתו. נבאר — סיב שגדל ומתגלגל כסיב הדקל, כעין ויגילא של גפנים. ובידו חבל מרה — במשכן של יחזקאל. וביד האיש קנה המדה — במשכן של יחזקאל. בדתרע — למורד רוחב השערים. מנע — וינע בלעו. לפי שאינה מקבלת טומאה, שיהו כל מעשה פרה בטוהרה. נצרים — ערבה קלופה, לישנא אחרינא: צור דקל, והוא סיב. הך דרב יוסף פליג אדרב אסי. הולך למקום בו — כדפרשתי לעיל. ואם היה גיא מעוקם — שהיה מדרונו משופע ונוח להילוך — מקדר ועולה, כדפרשתי תחתון כנגד לבו כך ששמעתי, וקשה לי בה לקמן. ובתוספתא ופרק רביעי' הבי גרסינן: ואם היה גיא מעוקם ואינו יכול להבליעו — מקדר וכו' והבי קאמר: אם היה גיא מתעקם והולך ורסוא אדרב את העיר, וכשהוא מורד תחתון מערב אינו יכול להבליעו בחבל של חמישים אמה ברוח מערבית, עד שהוא מתעקם לצפון הוא מתחיל להשוות — אותה הבלעה אינה מועלת למידת תחום מערב, ומקדר ועולה. בדניחא תשמישיתיה — נוה להילוך קצת, כגון מתלקט עשרה מתוך ארבעה, התם קתני: מבליעו אם יכול, ואם לאו — מקדר. הבא — בכותל זקוף יותר מרא, דכיון דלא חזי להילוך אין גובה שיפועו עולה למידת התחום. לא שנו — דמקדר אלא דניחא תשמישיתיה, שמעוקם כל כך שאין חוט המשקולת יורד כנגדו שכשמיניה חוט משקולת הבנאים אצל שפתו והיא יורדת לעומקו מנקפת בשיפועו, ומעכבת המדרוך מלייר כנגדו אלא מדרוהו מלמטה. כנגדו — משמע מכון, ולקמן יעמוד בו מפרש דעד ארבע אמות קרי ליה יורד כנגדו, שירחקו השיפוע את המשקולת לקרקעיתו ארבע אמות מכנגד שפתו העליונה.

אבל

אין אמורים יקוב את הכותל — פירושו: שיעמיד כלונסות ארוכין מכאן ומכאן, וימתח החבל מזה לזה להבליעו. אלא הקילו חכמים לסמוך על אמירה בעלמא, ותאמרו בלבו דהולך לו. כדמוקי לה בדלא ניהא תשמישיתיה, וטורח לעלות על גביו. ומיהו, אם זקוף יותר מדאי עד שחוט יורד כנגדו, אפילו אמירה אין צריך, ומדלג כל שיפוע הכותל, כדאמר שמואל בסמוך גבי גיא. ודוקא גבי כותל וחר הקילו היכא דלא ניהא תשמישו דאומדין — משום דצריך לעלות על גביו כשרוצה להבליע, וטריחא דמילתא טובא. אבל גבי גיא (מעוקם) לעולם מבליע אף על גב דלא ניהא תשמישיתא. כל זמן שאין החוט יורד כנגדו, כדאמר שמואל — משום דאין טורח להבליע כולי האי.

איכא דאמרי אמר רב יוסף אפילו יותר מאלפים – ומסר רב יוסף: כשהחוט יורד כנגדו איירי. ולפי המסקנא זו לא קאי רב יוסף אהבלעה כדאמר עד השתא. דהא אמרין לעיל דמודדו מדידה יפה, אלא אדרבא יהודה קאי, דאמר כשהחוט יורד כנגדו מודדו מדידה יפה. וקא משמע לן, דאפילו יתר מאלפים מודדו מדידה יפה.

וכי אין חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה אמר

אבימי עד ארבע אמות – פירש רבינו שמואל: ואין חילוק בין עמוק ומשיב למאה או אלף או אלפים, אף על פי ששתי אמות שיפוע של דבר מועט נוח להשתמש יותר מארבע אמות שיפוע של דבר גדול.

אבל מתלקט עשרה מתוך חמש מודדו מדידה יפה – והאי מודדו מדידה יפה! והכא לא פירש הקונטרס: כההיא דלעיל שמדלג לא השיפוע, אלא אדרבא: אין מבליע ואין מקדר, אלא מודד כל השיפוע דבקרקע חלקה דמיא. ונראה דהוא הדין בגימא וגדר אם מתלקט עשרה מתוך חמש, דבקרקע חלקה דמי. והשתא איכא ארבעה דינים בבית חור: דאם מתלקט עשרה מתוך חמש – מודד בקרקע חלקה, ואם מתלקט עשרה מתוך ארבע – מבליע, ואם אין יכול להבליע – מקדר, ואי לא נחת תשמישתא – אומדו והולך לו. ואם חוט יורד כנגדו – מדלג כל השיפוע. ובגמא אין חילוק בין נחת תשמישתא ללא נחת תשמישתא, כדפירשית. ולהאי לישנא דרבא לא ידענא מאי קורין "ניחא תשמישתא" ומאי קורין "לא נחת תשמישתא". אבל בלשון אחרון דרבא דאמר מתלקט עשרה מתוך חמש מבליע – והיינו נחת תשמישתא. ובמתלקט עשרה מתוך ארבע אומדו והולך לו. והיינו "לא נחת תשמישתא". ולפי זה הלשון "אין בבית חור" כי אם שלשה דינים: מתלקט עשרה מתוך חמש – מבליע, ומתוך ארבע – אומדו, וחוט יורד כנגדו – מדלג כל השיפוע. כך סוגיא זו מפורשת לפי שיטת הקונטרס. ורבינו תם מפרש: דחוט המשקולת קרי לכל דבר משופע חלק שאין בו מודד ועיכוב שיוכל אדם לעמוד שם, והיינו משקולת. ותרומא "יתארוהו בשרד" (ישעיה מד) – "יססר במתקלא", אפילו יחד משופע בשיפוע הרבה נקרא משקולת, והואל הוא משופע חלק ביותר. ופירש: לא שנו אלא שאין חוט המשקולת יורד כנגדו, פירשו: שאין בחוט המשקולת שיוכל אדם לרדת בו ולעלות, דהואל

דלא חוי להילוך – הקילו בו להבליע. אבל חוט המשקולת יורד כנגדו, שיש בו מודד לירד ולעלות – לא הקילו להבליעו אלא מודדו מדידה יפה לגמרי, כי והאי דלקמן דמן הדין בכל מקום היה למדוד כל השיפוע כדאמרין לקמן: אין מקדרין לא בערי מקלט בו, אלא שבתחומין הקילו להבליעו בשאין חוט המשקולת יורד כנגדו. וכמה עומקו של גיא דמבליעין – אמר רב יוסף: אלפים, אבל מאלפים ואילך – לא, דכיון דהוי כתחום שבת – אין להקל בו. והם כשאין חוט המשקולת יורד כנגדו. פירשו: רב יוסף קאי אמתניתין, כשאין (מודד ב) חוט המשקולת יורד כנגדו, ולכן מבליעין אפילו ביותר מאלפים. ורבנן ואחרים כשחוט המשקולת יורד כנגדו, דחוי להילוך. ואפילו הכי מבליעין למר עד מאה אמה ולמר עד אלפים, להאי לישנא בתרא דרב יוסף הא דמפליג רב יהודה לעיל בחוט המשקולת יורד כנגדו – היינו ביותר ממאה לרבנן, או ביותר מאלפים לאחרים, "עד כמה", פירשו: עד כמה יהיה הגיא שמבליעין – עד ארבע, אבל פחות מארבע – הוי בקרקע חלקה, ומודד הכל. אבל מתלקט עשרה מתוך ארבע – אומדו והולך לו. פירוש רבינו תם: דדוקא בדר שעשוי בידי שמים הקילו להיות אומדו, אבל גיא שעשוי בידי אדם כדרך שעושין גיאות ועמקים סביבות העיר לחוץ – לא הקילו להיות אומדו, אלא אפילו אין חוט המשקולת יורד כנגדו, דלא חוי להילוך – מבליעו, וכן גר. ורבינו שמואל גרס לעיל בבביתא: הגיע לבית ימוד את הבית, הכי איתא בתוספתא ופרק רביעי, פירשו: ימוד כל שיפוע הבית. ומקי לה בדניחא תשמישתא. והיינו במתלקט עשרה מתוך חמש. ומתניתין דמבליעו – היינו במתלקט מתוך ארבע. והכי נמי מוקי לה רבא בלישנא קמא. והא דקאמר התם בדניחא כו' – היינו משום דבביתא גופא מיימי אגב גררא. ושייך שפיר לישנא התם: לא שנו מבליעו אלא כשאין חוט המשקולת יורד כנגדו, כיון דאיכא ארבע אמות לא בטלי וצריך להבליע. אבל חוט המשקולת יורד כנגדו, כיון דאין בשיפוע ארבע אמות, ועוד, דאוקמנא מתניתין דרבא נחת תשמישתא – מדלג השיפוע ומודדו מדידה יפה. וכמה עומקו של גיא דלא בטלי ארבע אמות ומבליע – אמר רב יוסף: אלפים, אבל טפי מאלפים, אפילו ארבע אמות אריז או יותר – מדלג כל השיפוע. ומידת חכמים כך הוא, דפחות מארבע אמות לא חשיבי, ואפילו בפחות ממאה וארבע אמות או יותר חשיבי עד אלפים, טפי לא חשיבי. איתבייה אביי: עמוק מאה מבליעו, ואם לאו – אין מבליעו, אלא מדלג כל השיפוע. הוא דאמר כאחרים. איכא דאמרי, אמר רב יוסף: אפילו ביותר מאלפים לא בטלי ארבע אמות, ומבליע. הכי גרסין: התם כשחוט יורד כנגדו. פירשו: דרבנן ודאחרים דפחות מארבע חשיבי עד מאה לרבנן, או עד אלפים לאחרים. הכא כשאין חוט בו, דארבע אמות חשיבי ולא בטלי אפילו ביותר מאלפים.

אין מודדין אלא מן המומחה – פירוש רבינו תנאל: דרך ישרה ומכוונת כנגד העיר. ו"מומחה" מלשון "מוחה על כתף מי כנרת" (במדבר לד). שלא ילך לצדי העיר למדוד שם אלפים, לפי שפעמים יש שם קרקע חלקה ונוח למדוד, ואחר כך יהיה צופה ואל בו כנגד העיר, וצופה כנגד מידתו – אין לו לעשות כן, משום דפעמים יש כנגד העיר הרים וגאיות שיש לו להבליע או לקדר.

אבל חוט המשקולת יורד כנגדו – מודדו מדידה יפה. וכמה עומקו של גיא? אמר רב יוסף: אלפים. איתבייה אביי: עמוק מאה ורובח חמשים מבליעו, ואם לאו – אין מבליעו. הוא דאמר פאחרים; דתניא, אחרים אומרים: אפילו עמוק אלפים ורובח חמשים מבליעו. איכא דאמרי, אמר רב יוסף: אפילו יתר מאלפים. כמאן? דלא פתנא קמא ולא פאחרים! התם – שאין חוט המשקולת יורד כנגדו, הכא – בחוט המשקולת יורד כנגדו. וכי אין חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה? אמר אבימי: ארבע. וכן תני רמי בר יחזקאל: ארבע. "הגיע לחר, מבליעו, והווי למידתו". אמר רבא: לא שנו אלא בהר המתלקט עשרה מתוך ארבע, אבל בהר המתלקט עשרה מתוך חמש – מודדו מדידה יפה. רב הונא בריה דרב נתן מתני לקולא; אמר רבא: לא שנו אלא בהר המתלקט עשרה מתוך חמש, אבל בהר המתלקט עשרה מתוך ארבע – אומדו והולך לו. "וכלבד שלא יצא חוץ לתחום". מאי מעמא? אמר רב פהנא: גזירה שמא יאמרו "מידת תחומין באה לבאן". אם אינו יכול להבליעו". תנו רבנן: כיצד מקדרין? תחתון כנגד לבו, עליון כנגד מרגלותיו. אמר אביי: נקטינן: אין מקדרין אלא בבית של ארבע אמות. אמר רב נחמן, אמר רבא בר אבהו, נקטינן: אין מקדרין לא בעגלה ערופה ולא בערי מקלט, מפני שהן של תורה. משנה אין מודדין אלא מן המומחה. ריבה למקום אחר ומיעט למקום אחר – שומעין למקום.

שריפה. ריבה לאחד ומיעט לאחר – שומעין למרובה. ואפילו עבר אפילו שפחה נאמן

לומר "עד כאן תחום שבת". שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר, אלא להקל.

גמרא

אבל אם היה חוט המשקולת יורד כנגדו – שפתו זקופה מאד, שאין מתרחקת שפת תחתיתו מכנגד שפת גובהו. ארבע אמות אין מידת מדרגו ממעט מידת התחום על ידי קידור, אלא נכנס לתוכו ומודד קרקעיתו מדידה יפה כקרקע חלקה, ויוצא לשפתו ומשלים מדרגו והולך. כמה עומקו של גיא – דגימא מבליעו כשהוא רחב חמשים. אלפים – אבל יותר מכאן, אפילו יכול להבליעו – אינו מבליעו אלא מקדר. התם כשאין חוט המשקולת יורד כנגדו – פלוגתא דתנא קמא ואחרים – הלכך, כיון דחוי להילוך קצת – אוליין ביה לחומרא. עד כמה – יתרחק המשקולת מכנגדו, דקרי ליה אין יורד, ותנאמר ביה. במתלקט עשרה מתוך ארבע – הבא ללקוט כמה הוא מגביה והולך – מוצא עשרה טפחים גובה קודם שיעגי להילוך ארבע אמות. אבל מתוך חמש – כקרקע חלקה דמי, ומודדו מדידה יפה, ואין כאן לא הבלעה ולא קידור. מתני לקולא – בדר משופע הוא דבעינן הבלעה או קידור, אבל בוקוף – אומד בעלמא. שלא יצא חוץ לתחום – הא פרישין לעיל: בערי מקלט – בתחום ערי מקלט לקלוט, דתנן (מכות יא,ב). כשם שהעיר קולטת, כך תחומה קולטת. בעגלה ערופה – כשמודדין לידע איזו היא קרובה אל החלל, מפני שמדידתן מן התורה – הלכך, לא משערין בהו מדיד, אלא מודדין הרים וגאיות כקרקע חלקה.

משנה הכי גרסין: אין מודדין אלא מומחה – בפי במדידה. ריבה במקום אחד ומיעט במקום אחר – שנמצאו סימני תחום קרן זה ארוכין ובולטין מכנגד סימני תחום קרן שכנגדו. שומעין למקום שריבה – (ומה) ומוציאין מידה הקצרה כנגדה, מפני שלא מתח מתחילה החבל כל צרכו ונתקצר, וצריך למותחו בכל כחו והכי תניא גמי בתוספתא ופרק רביעי. ריבה לאחד ומיעט לאחר – מפרש בגמרא (נטא), שלא אמרו חכמים כו' – כשגדור שלא לצאת חוץ לתחום לא אמרו להחמיר בתחומין, אלא להקל בתחומין.

גמרא

למקום

אבל אם היה חוט המשקולת יורד כנגדו – שפתו זקופה מאד, שאין מתרחקת שפת תחתיתו מכנגד שפת גובהו. ארבע אמות אין מידת מדרגו ממעט מידת התחום על ידי קידור, אלא נכנס לתוכו ומודד קרקעיתו מדידה יפה כקרקע חלקה, ויוצא לשפתו ומשלים מדרגו והולך. כמה עומקו של גיא – דגימא מבליעו כשהוא רחב חמשים. אלפים – אבל יותר מכאן, אפילו יכול להבליעו – אינו מבליעו אלא מקדר. התם כשאין חוט המשקולת יורד כנגדו – פלוגתא דתנא קמא ואחרים – הלכך, כיון דחוי להילוך קצת – אוליין ביה לחומרא. עד כמה – יתרחק המשקולת מכנגדו, דקרי ליה אין יורד, ותנאמר ביה. במתלקט עשרה מתוך ארבע – הבא ללקוט כמה הוא מגביה והולך – מוצא עשרה טפחים גובה קודם שיעגי להילוך ארבע אמות. אבל מתוך חמש – כקרקע חלקה דמי, ומודדו מדידה יפה, ואין כאן לא הבלעה ולא קידור. מתני לקולא – בדר משופע הוא דבעינן הבלעה או קידור, אבל בוקוף – אומד בעלמא. שלא יצא חוץ לתחום – הא פרישין לעיל: בערי מקלט – בתחום ערי מקלט לקלוט, דתנן (מכות יא,ב). כשם שהעיר קולטת, כך תחומה קולטת. בעגלה ערופה – כשמודדין לידע איזו היא קרובה אל החלל, מפני שמדידתן מן התורה – הלכך, לא משערין בהו מדיד, אלא מודדין הרים וגאיות כקרקע חלקה.

משנה הכי גרסין: אין מודדין אלא מומחה – בפי במדידה. ריבה במקום אחד ומיעט במקום אחר – שנמצאו סימני תחום קרן זה ארוכין ובולטין מכנגד סימני תחום קרן שכנגדו. שומעין למקום שריבה – (ומה) ומוציאין מידה הקצרה כנגדה, מפני שלא מתח מתחילה החבל כל צרכו ונתקצר, וצריך למותחו בכל כחו והכי תניא גמי בתוספתא ופרק רביעי. ריבה לאחד ומיעט לאחר – מפרש בגמרא (נטא), שלא אמרו חכמים כו' – כשגדור שלא לצאת חוץ לתחום לא אמרו להחמיר בתחומין, אלא להקל בתחומין.

גמרא

למקום

גמרא

למקום

גמרא

למקום

גמרא

למקום

גמרא

למקום

גמרא

למקום

גמרא

למקום

גמרא

למקום

גמרא

למקום

גמרא

למקום

גמרא

למקום

גמרא

למקום

גמרא

למקום

גמרא

טפחים וצויר ד', נמצא שאין שיפועו זקוף, ונוח להלך בו, ולפיכך
לא הקילו בו חכמים להבליעו או לקדרו, אלא מודדו מדידה יפה
– יש למדוד את כל שיפוע החר במדידה רגילה, כאילו היה קרקע
חלקה.
הגמרא מביאה דעה הסוברת שרבא אמר דין זה באופן אחר: רב
הנא בריה דרב נתן מתני – שונה היה דין זה בשמו של רבא לקולא.
וכך היה שונה, אמר רבא, לא שנו חכמים במשנה שצריך להבליע
הר או לקדרו, אלא בחר המהלך עשרה טפחים מתוך חמש אמות,
דהיינו שאינו זקוף כל כך, ולפיכך הצריכו חכמים להבליעו או
לקדרו, אבל בחר המהלך עשרה טפחים מתוך ארבע אמות,
ששיפועו זקוף ביותר, לא הצריכו חכמים להבליע או לקדר, אלא
אומרו וחולף לו, די בזה שישער את רוחבו של החר, וימשיך
במידתו.
שנינו במשנה: הגיע להר מבליעו וחוזר למדתו, ובלבד שלא יצא
חיון לתחום.
מבררת הגמרא: מאי טעמא – מה הוא טעם הדבר שאין המודד
רשאי לצאת מן התחום לצורך המדידה.
מבאר הגמרא: אמר רב כהנא, טעם הדבר הוא משום גזירה, שפא
יאמרו האנשים הרואים את המודד עומד מחוץ לתחומי העיר
שמדת תחומין של העיר כהא לכהן. כלומר, הרואים אותו מחוץ
לתחום יסברו שהמקום שבו הוא עומד נמצא בתוך תחומי העיר,
וזה אינם יודעים שיצא לשם רק לצורך הבלעה, ולפיכך אסרו
עליו חכמים להבליע מחוץ לתחומי העיר.
שנינו במשנה: אם אינו יכול להבליעו, בזו אמר רבי דוסתאי בר ינאי
משום רבי מאיר, שמעתי שמקדירין בהרים.
הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את אופן הקידור: תנו רבנן,
כיצד מקדירין בהרים, המודד התחלתו אחוז את חבל המדידה כנגד
לבו, ואילו המודד העליון אחוז את החבל כנגד מרגליתו ורגליו,
ונמצא שהחבל עומד בקו ישר, ועל ידי מדידה זו יתווסף שיעור
ההפרש שבין רגליו של העליון לליבו, שהרי במדידה בשטח ישר
צריכים שני המודדים לאחוז החבל כנגד ליבם.
אמר אביי, נקיטין – מסורת היא בידינו, שאין מקדירין אלא בחבל
של ארבע אמות.
אמר רב נתן אמר רבא בר אבית, (נקיטין) אין מקדירין את ההרים
והגאיות לא במדידת הערים הסמוכות אל החלל לצורך הבאת
עגלה ערופה, ולא במדידת תחום ערי מקלט לקלוט את הרוצח,
מפני שהן של תורה – מאחר שמדידות אלו מן התורה הן, ולפיכך
אין להקל בהן, אבל דין תחומי שבת מדברי חכמים הוא, ולפיכך
הקילו במדידתו.

משנה

משנה זו מפרשת דינים שונים במדידת תחומי שבת: אין מודדין את
תחומי העיר אלא מן – על ידי אדם המומחה – בקי במדידה.
ריבה המודד את התחום למקום אחד ומיעט למקום אחר, דהיינו
שמדד את תחום העיר לצד אחד בשני מקומות, כגון בקרן מזרחית
צפונית ובקרן מזרחית דרומית, והרבה את תחום העיר באחד
המקומות יותר מן השני וצויר ו', שומעין למקום שריבה, וקובעים
את התחום לפי מידה זו אף במקום שמיעט, שיש לתלות להקל
שלא מתח את החבל כפי הצורך במקום שמיעט.
ריבה לאחד ומיעט לאחר שומעין למרובה. כלומר, באופן שמדדו
שני אנשים את התחום באותו מקום, והרבה אחד מהם במידת
התחום יותר מחבירו, שומעים אנו לזה שהרבה ולא לזה שמיעט.
ואפילו עבד ואפילו שפחה נאמנין לומר עד כאן תחום שבת, דהיינו,
שאושרם שראו את המודד שמדד התחום והגיע עד מקום זה.
וטעם הדבר שמקלים במדידת התחומין בכל דינים אלו, לפי שאלו
אמרו חכמים את הדבר – את דין איסור תחומין כדי להחמיר אלא
כדי להקל. כלומר, כשגזרו חכמים שלא לצאת מחוץ לתחום קבעו
מתחילה שאין צריך להחמיר בדינים אלו אלא ניתן להקל בהם.

אבל באופן ששיפוע הגיא זקוף ביותר, עד שהוט המשקולת יורד
כנגדו, כלומר, שכאשר משלשלים אותו משפת הגיא לתחתיתו
הוא יורד בקו ישר עד למטה, ואין השיפוע מסלקו לצדדים וצויר
אן, באופן כזה אין מודדים את שיפוע הגיא כלל, אלא יורד
לקרקעיתו ומודדו מדידה יפה, כלומר, מודד רק את השטח הישר
שבתחתית הגיא, ויוצא לשפת הגיא ומשללים את מדידת תחומי
העיר וצויר בן.
הגמרא מבררת באיזה גיא נאמר דין הבלעה: ועד כמה הוא עומקו
של גיא שנאמר בו דין הבלעה? וכשאינו רחב יותר מחמישים אמה.
אמר רב יוסף, עד אלפים אמה. אבל אם הגיא עמוק יותר משיעור
זה אינו רשאי להבליעו, אף אם אינו רחב יותר מחמישים אמה,
אלא מקדרו.
הגמרא מקשה על דברי רב יוסף: אייתיביה – (הקשה) אביי לרב
יוסף. שנינו בברייתא, שאם הגיא עמוק מאה אמה ורוחב חמשים
אמה מבליעו, ואם לאו – שאין שיעור עומקו ורוחבו כן, אלא עמוק
הוא יותר ממאה אמה או רחב יותר מחמישים אמה, אין מבליעו.
ומבואר מדברי הברייתא, ששיעור עומק הגיא לגבי דין הבלעה
הוא מאה אמה, ושלא כדברי רב יוסף הסובר שעד אלפים אמה
רשאי להבליעו.
מתרצת הגמרא: דין זה במחלוקת תנאים הוא עומד, ואכן דעת
תנא קמא היא שאין מבליעים אלא גיא שעומקו עד מאה אמה,
אך הוא – רב יוסף, הסובר שניתן להבליע גיא שעומקו עד אלפים
אמה, דאמר רבא חריס – סובר כדעת אחרים, החולקים על תנא
קמא בדין זה, דתניא בברייתא, אחרים אומרים, אפילו גיא שעמוק
אלפים אמה ורוחב חמשים אמה מבליעו.
הגמרא מביאה גירסא אחרת בדברי רב יוסף: איבא דאמר – ויש
שאמרו את דברי רב יוסף באופן אחר. אמר רב יוסף, אפילו גיא
שעומקו יותר מאלפים אמה ניתן להבליעו.
מקשה הגמרא: כהא – כשיטת מי סובר רב יוסף, הרי דבריו הם
דלא כשיטת תנא קמא הסובר שניתן להבליע רק גיא שעומקו עד
מאה אמה, ואף לא כשיטת אחרים הסוברים שניתן להבליע גיא
שעומקו עד אלפים אמה.
מתרצת הגמרא: הים – שם, לגבי מחלוקת תנא קמא ואחרים,
מדובר בגיא שאין חוט המשקולת יורד כנגדו, דהיינו, שאין שיפועו
זקוף כל כך, ומאחר והוא ראוי קצת להילוך החמירו בו שלא
להבליעו, אלא אם כן אינו עמוק יותר ממאה אמה לתנא קמא, או
אלפים אמה לאחרים. אבל כהא – כאן רב יוסף עוסק בגיא שהוא
זקוף ביותר, באופן שהוט המשקולת יורד כנגדו, ומאחר ואינו ראוי
להילוך הקילו בו חכמים להבליעו אפילו כשהוא עמוק יותר
מאלפים אמה.
הגמרא מבררת כמה הוא שיעור המרחק של חוט המשקולת: וכי
אין חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה, כלומר, עד כמה יתרחק
חוט המשקולת משפת הגיא לענין כך שיהא נקרא 'אין יורד
כנגדו'.
אמר אביי, ארבע אמות. דהיינו, שאם רוחב דופן הגיא היא ארבע
אמות הרי זה בכלל 'אין חוט המשקולת יורד כנגדו'. וכן תני
[– שנה] רבי בר יוחנאל, ששיעור המרחק של חוט המשקולת הוא
ארבע אמות.
שנינו במשנה: הגיע להר מבליעו וחוזר למדידתו.
הגמרא מבאר באיזה הר נאמר דין הבלעה: אמר רבא, לא שנו
חכמים במשנה שמבליעים הר שאינו רחב יותר מחמישים אמה,
או מקדרים אותו אם הוא רחב יותר מחמישים אמה, אלא בחר
המהלך – (המתאסר) עשרה טפחים מתוך ארבע אמות. כלומר,
שקודם שיהלך אדם ארבע אמות בשיפוע כבר עומד הוא בגובה
עשרה טפחים וצויר ג', ונמצא ששיפוע החר זקוף ואינו נוח
להילוך, ולפיכך הקילו בו חכמים להבליעו או לקדרו. אבל בחר
המהלך עשרה טפחים מתוך חמש אמות, דהיינו, שרק לאחר
שמהלך אדם חמש אמות בשיפועו עומד הוא בגובה עשרה

גמרא

שנינו במשנה: ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחר שומעין
למקום שריבה. סברה הגמרא, שכונת המשנה היא שאין שומעים
למקום שמיעט כלל, דהיינו, שאין רשאים לילך באותו הצד אפילו
עד המקום שמיעט, לפי שתולים אנו שמדידתו שם מוטעית היא.
ועל כך תמחה הגמרא: וכי רק לִמְקוֹם שְׁרִיבָה אֵין – שומעים לו,
אבל לִמְקוֹם שְׁמִיעַט לא – אין שומעים לו, והרי 'בכלל מאתיים
מנה', ונמצא, שנאחר ושומעים אנו לו לילך למקום שריבה, כל
שכן שיש לנו לשמוע לו לילך עד מקום שמיעט.
מבאר הגמרא: אין כוונת המשנה ששומעים לו לילך רק למקום
שריבה ולא למקום שמיעט, אלא אֵימָא – אמור כך, שומעים לו
לילך אֵף לִמְקוֹם שְׁרִיבָה, כלומר, מותר לילך אף במקום שמיעט כפי
השיעור במקום שריבה, לפי שתולים אנו שהמדידה המרובה היא
הנכונה, ואילו המדידה המועטת היא מחמת שלא מתח החבל
כראוי.

שנינו במשנה: רִיבָה לְאַחַד וּמִיעַט לְאַחַד בִּי שומעין למרובה.
סברה הגמרא, שאף כאן כוונת המשנה היא שאם מדד אדם בשני
מקומות, וריבה באחד מהם ומיעט באחר, שומעים למקום שריבה.
ועל כך מקשה הגמרא: הָא תו – דין נוסף זה לָמָּה לִי, הֲיֵינוּ הָךְ –
הרי זה ממש כמו הדין שנתבאר לעיל במשנה שאם ריבה למקום
אחד ומיעט למקום אחר שומעין למקום שריבה.

מתרצת הגמרא: הָכִי קָאָמַר – כך היא כוונת המשנה לומר, שאם
רִיבָה אדם אֶחָד במדידת התחום וּמִיעַט אדם אֶחָד במדידתו, שוֹמְעִין
לָזוֹ שְׁרִיבָה. כלומר, אין המשנה עוסקת כאן באותו אופן שעסקה
מתחילה במדידה בשני מקומות, אלא עוסקת היא בשני אנשים
שמדדו התחום באותו מקום, אחד מהם הרבה במדידת התחום
והשני מיעט, ועל כך אומרת המשנה שהולכים אחר מדידתו של
המרובה להקל.

הגמרא מבאר עד כמה ידא ההפרש בין מדידת השנים: אֶמַר
אֲבִי, דין זה שנתבאר במשנה, שבאופן שמדדו שני בני אדם את
אותו התחום הולכים אנו אחר המרובה להקל, אינו בכל ענין, אלא
תנאי יש בדבר, ובלבד שֶׁלֹא יִרְבֶּה יוֹתֵר מִמֶּדֶת הָעִיר בְּאַלְכֶסָן.
כלומר, דין זה נאמר רק באופן שאפשר לתלות את ההפרש
שביניהם בכך שהממעט טעה במדידת התחום. שאם הפרש מועט
הוא ניתן לתלותו בכך שהממעט לא מתח החבל בכל כוחו, ואף
אם הפרש מרובה הוא ניתן לתלותו בכך שהממעט טעה בדין
האלכסון. דהיינו, שמדד תחום אלפיים אמה של העיר באלכסון
מן הקרנות, ולאחר מכן מתח חוט בין הצדדים, ונמצא שמיעט את
מדידת תחום העיר, שאינו אלא אלפיים אמה בקרנות ואלף ארבע
מאות עשרים ושמונה אמות באמצע העיר (ציר א), ואילו המרבה
עשה כהלכה, ומדד אלפיים ושמונה מאות אמה באלכסון מן
הקרנות, ולאחר מכן מתח חוט בין הצדדים, ונמצא שתחומי העיר
הם אלפיים אמה באמצע העיר לכל צד (ציר ב), אבל אם ההפרש
שביניהם הוא יותר משיעור זה (של חמש מאות שבעים ושתיים
אמות באמצע העיר, או שמונה מאות אמה בקרנות), אין הולכים
אחר המרבה להקל, לפי שאין לנו לתלות במה טעה הממעט.

שנינו במשנה: שֶׁלֹא אָמְרוּ חֻכְמֵיהֶם אֶת הַדֶּבֶר לְהַחֲמִיר אֲלָא לְהַקֵּל.
מקשה הגמרא: וְהֵתֵנָּה – והרי שנינו בברייתא שלא אָמְרוּ חֻכְמֵיהֶם
אֶת הַדֶּבֶר ו–דין תחומין לְהַקֵּל אֲלָא לְהַחֲמִיר.

מתרצת הגמרא: אֶמַר רַבִּינָא, כוונת משנתנו כך היא, לא אמרו
חכמים דין תחומין לְהַקֵּל עַל דִּבְרֵי תוֹרָה אֲלָא לְהַחֲמִיר עַל דִּבְרֵי
תוֹרָה, שהרי מן התורה רשאי אדם לצאת מחוץ לתחום בשבת,
וחכמים גזרו שלא ליצא, ונמצא שהחמירו יותר מדין תורה,
וְאִמְנָם דִּין תְּחוּמִין הוּא דִּרְבָּנָן, ולפיכך יש לדון בכל ספק שבו
להקל, שהרי כלל הוא בדינינו 'ספיקא דרבנן לקולא'.

כלומר, מה שנתבאר בברייתא שלא אמרו חכמים להקל אלא
להחמיר היינו כלפי עיקר גזירת תחומין, שבוה החמירו חכמים על
דין תורה, אמנם מה שנתבאר במשנה שלא אמרו חכמים להחמיר
אלא להקל היינו כלפי ספיקות המתעוררים בדינים אלו, שבוה

הולכים להקל ולא להחמיר, כיון שעיקר דין תחומין אינו מן
התורה אלא מדברי חכמים.

משנה

משנה זו אינה עוסקת בדיני תחומין, כשאר המשניות שבפרק זה,
אלא בדין עירובי חצירות ושיתופי מבואות.
כדי לבאר את הדין שבו עוסקת המשנה, יש להקדים הקדמה
קצרה. דיירי עיר הרוצים להתיר את הטלטול בכל העיר צריכים
תחילה להניח עירובי חצירות, כל חצר בפני עצמה, ולאחר מכן
להניח 'שיתוף מבואות' אחד לכל דיירי העיר. כל זאת, בתנאי
שהעיר מוקפת מחיצות, ואין רשות הרבים עוברת בתוכה. אמנם
עדיין חששו חכמים שלא יידעו האנשים שטעם היתר הטלטול
בעיר הוא מפני העירוב, ויסברו שמותר לטלטל ברשות הרבים,
ולפיכך הצריכו לעשות היכר שטעם ההיתר הוא משום העירוב.
והיכר זה הוא על ידי שאין מערבים את העיר כולה כאחת, אלא
רוב אנשי העיר מערבים יחדיו, ומיעוטם מניחים עירוב לעצמם,
ואסורים הם לטלטל מזה לזה. אמנם לא אמרו חכמים דין זה אלא
ב'עיר של רבים', שיש לחוש שיבואו לטלטל בה ברשות הרבים, אמנם
ולא ב'עיר של יחיד' שאין חשש כזה. במשנה זו יתבאר דין 'עיר
של יחיד' שנעשית 'עיר של רבים' ולהיפך.

עִיר שֶׁל יָחִיד, כלומר, עיר הנידונית ברשות היחיד, לפי שלא היו
נכנסים בה תמיד שישים ריבוא בני אדם, וְנִעְשִׂית לְאַחַר מִכֵּן שֶׁל
רַבִּים, על ידי שנתוספו בה דיירים, או שנקבעו בה שווקים ובאים
אליהם אנשים ממקומות אחרים, ומעתה נכנסים בה שישים ריבוא
בני אדם, מְעַרְבִין אֶת כּוֹלָהּ כאחת בעירוב אחד, ואין צריך לשיר
מקצת מדיירי העיר שלא יערבו עם השאר.

כלומר, אף על פי שאסרו חכמים להניח עירוב אחד לכל דיירי עיר
של רבים, אלא גזרו שיניחו מקצת מדיירי העיר עירוב לעצמם,
כדי שיהא ניכר שטעם היתר הטלטול בעיר הוא מפני העירוב,
ולא יבואו לטלטל ברשות הרבים, מכל מקום עיר שהיתה
מתחילה של יחיד ונעשית של רבים נידונית לענין זה כעיר של
יחיד, שלא הצריכו בה חכמים היכר זה.

וְעִיר שְׁהִיְתָה שֶׁל רַבִּים וְנִעְשִׂית שֶׁל יָחִיד, כלומר, שהיו נכנסים בה
מתחילה שישים ריבוא בני אדם, ולאחר מכן נתמעטו הדיירים בה
או העוברים בתוכה ואין בהם שישים ריבוא, אֵין מְעַרְבִין אֶת כּוֹלָהּ
כאחת, אֲלָא אִם בֵּין עֶשֶׂה חוּצָה לָהּ שִׁיור, כלומר ששיר מקצת
מקומות שדייריהם אינם משתתפים בעירוב העיר, ואפילו אם
דרים הם מחוץ לעיר בסמוך לה. וטעם הדבר הוא, לפי שיש לחוש
שמה תשוב עיר זו להיות עיר של רבים ויערבו את כולה כאחת,
ולא יחא ניכר שטעם היתר הטלטול הוא משום העירוב, ויבואו
לטלטל ברשות הרבים.

ושיעור השיור הוא כמספר דיירי עיר קטנה ששמה 'חֲדָשָׁה',
שְׁבָאֲרַץ יְהוּדָה, שִׁיש בָּהּ חֲמִשִּׁים דִּיּוֹרִין. דהיינו, שצריך לשיר
חמישים בתים שלא יערבו עם שאר בני העיר. אלו דִּבְרֵי רַבִּי
יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אין צריך לשיר כל כך, אלא די לשיר
שֶׁלֹש חֲצִירוֹת שֶׁל ו–שיש בכל אחת מהן שְׁנֵי [שְׁנֵי] בָתִּים שהם יניחו
עירוב בפני עצמם ולא ישתתפו בעירוב העיר.

גמרא

הגמרא מבררת איזו היא עיר של יחיד הנעשית של רבים: הִכִּי
דָּמִי – היכן מצינו עיר שֶׁל יָחִיד וְנִעְשִׂית שֶׁל רַבִּים. אֶמַר רַב יְהוּדָה,
בְּגִין דִּיפְסָקְתָּא דִּרְיָש גְּלוּתָא – העיר של ראש הגולה, שבתחילה
לא היו נכנסים בה שישים ריבוא בני אדם, ולאחר מכן נתרבו
דייריה.

הגמרא מקשה על דברי רב יהודה: אֶמַר לִיָּה רַב נִחְמָן לרב יהודה,
מֵאִי מַעְמָא – מה הוא טעם הדבר שהבאת דוגמא לעיר של יחיד
הנעשית של רבים מן העיר של ראש הגולה בדווקא. אֲמַלְיָא – אם
תאמר שאין המשנה מתירה לערב את העיר כולה בלא שיוור אלא

עירובין. פרק חמישי - כיצד מעברין דף נט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) ר"ט תוספות

למקום שריבה אין למקום שמיעט לא — פירש הקונטרס: והלא יש בכלל מאתים מנה. ותימה: דמאי קשיא? דדאי אין שומעין למקום שמיעט, אלא הולכין עד מקום המרובה. ועוד: לישנא דמשני אף למקום שריבה — לא אתי שפיר. דלמקום שריבה דוקא הוא ולא אף למקום שריבה. ונראה לפרש: דהולכין למקום שריבה — משמע ליה דאף במקום שמיעט מצד שני, מאותו רוח מוציאין המדה עד כנגד מקום שריבה. ומתמיה: נדי דאולינן ממקום שריבה עד מקום שציון ואומר דשפיר ציון, למקום שמיעט נמי אית לן למימר דשפיר ציון? וש תלות בהבלעה ובקידורין ובמידה יפה שמודדין בהר המתלקט עשרה מתוך חמש ולא נחלה בטעות! ומשני: אף למקום שריבה, וכל שכן דאולינן נמי אחר מקום שמיעט להחמיר. גרסת רבינו חננאל: ובלבד שלא ירבה מדהוהו אלכסון, ולא גרס "באלכסון" אלא גרסין "זאלכסון". ומיירי שמדוד שניחן מצד אחד. ולא הוי דמאי דרישא, והכי פירשו: דאם האחרון הריק ציון שלו יותר מן הראשון כמות העיר ואלכסון, אין לנו לומר שטעה, אלא יש לנו לומר שהראשון קיצר ציון שלו לעיר בקרן מערבית דרומית, כי באותה טעה לא הוי בעיר אלא שנים ושלשה בתים בקרן מזרחית צפונית ומדד משם, וזה מדד אחר שנתישבה העיר ולא טעה.

אפילו עבד אפילו שפחה נאנמים כר — ואם תאמר: והא אפילו עד אחד אינו נאמן, כדתינא בפרק שני דכתובות (כח,א): אלו נאמנים להעיד בגדולן מה שראו בקושתן: והו כחב ידו של אבא, ועד כאן היינו מזהלין בשבת. ומוקי לה בגמרא — והוא דיש גדול עמו. משמע דגדול בפני עצמו לא מהדימן? ויש לומר: דהכי נמי איירי בגדול עמו, ולא חש כאן לפרש, והואיל וכבר פירש שם. ועוד יש לומר: דהא דקאמר התם והוא דגדול עמו — לא קאי אכולהו. דעל כרחך לא קאי אאש פלוני שזהו יוצא מביט הספר לכולל בתרומהו, דמוקי לה בתרומה דרבנן וסגי בגדול לחוד, דהא אין מעלין מתרומה דרבנן ליחסין. **ותחומין** דרבנן — משמע אי הוה דאורייתא — לא מהדימני. ואף על גב דמעשה בבלי יום שמאמינן לנשים בשחיטה וניקור ולתרום חלה — היינו משום דהוי בידה קודם שנעשית השחיטה, הוי בידה לשחוט. אבל תחומין — לא הוי כלל בידה. ולהכי נאמן קטן ספי בבדיקת חמץ מביתחומין, שאינו נאמן בקושתו לומר: עד כאן היינו מזהלין, משום דבדיקת חמץ בידו. והא דקאמר גבי בדיקת חמץ בנשים ועבדים דהימננהו רבנן דברבנן, משמע דאי הוי דאורייתא — לא הנימננס, אף על גב דבידו? היינו משום דבדיקת חמץ צריך דקדוק וטוהר גדול, לפיכך יש לחוש לעצלות הנשים טפי ממקום אחר. וכן משמע בירושלמי, דאיכא מאן דאמר דנשים אינן נאמנות בבדיקת חמץ מפני שזו עצילות, ובודקת כל שהוא. **עיר** של יחיד — פירש בקונטרס: שלא נבנסין של תמידי שריבה רבא, ולא חשיב רשות הרבים, דלא דמי לדגלי מדבר. ונעשית של רבים — שניתוספו בה דיוורין, או נקבעו שווקין, או מערבין את כולה כבתחלה. ואין מבואתיה צריכין תיקון שהרי היא כחצר אחת, כגון שאין בה רשות הרבים שבתוכה. ושל רבים שנעשית של יחיד — רבותא אשמועינן דאף על גב דנעשית של יחיד — אין מערבין את כולה. והואיל ותחלתה של רבים, דדילמא הדרא ומתעבדא של רבים ואתו לערובה כולה, ואסור לערב עיר של רבים בלא שיוור. ואף על גב דאין בה רשות הרבים גמורה, שלא תשתבח תורת רשות הרבים. והדוא שיוור הוי הכירא דטעמא משום עירוב הוא. **אלא אם כן עשה חוצה לה** — שיוור, שלא עירבו עם שאר העיר, אלא לבדן. **בעיר חדשה** — כך שמה. **גמרא מאי מערבין** — תלו טעמא בה דלא משכבה עיר של יחיד ונעשית של רבים אחרית. משום דשכיחי רבים נבי הרמנא — אצל המושל, דהיינו ריש גלותא, לטוול רשות לדון ולהחריז בכבודו ולסמון. **מודרי אחרים** — דלא אתו למישרי של רבים, והרי היא של רבים. **בצפרא אשכנא שכיחי אחרים** — לשמוע דרשה. **אלא אם כן נחמן** — כל בעיר של יחיד ונעשית של רבים שריא. כגון דיסקרתא דנתואי — כרך של אותו האיש. ורשות הרבים עוברת בתוכה — של שש עשרה אמה רחב. **לחי מכאן ולחי מכאן** — לראשי רשות הרבים. ובעיירות שאין להם חומה עסקנן, שראשי רשות הרבים מפולשין. ובשל רבים. והרי היא של רבים, לא שר רבנן להא תקנתא. דכל מבואתיה המפולשין הוו כרשות הרבים, ובעו תקנתא מדרבנן דמיחלפי ברשות הרבים אבל בעיר של יחיד מוכחא מילתיה. ואין מערבין אותה לחצאין — דכיון דמעיקרא דהא היא — אסרי הני אחני, והוא כמבי ששכא אחד מן החצירות ולא נשתתפה בה, דאסרה אכולהו. או מבוי מבוי — ולקמן פריך: השתא נמי ליסרו אחרים.

הרבים גמורה של שש עשרה אמה. ואם יש בה — מפרש בגמרא: תקנתא לרשות הרבים שבתוכה. עד כאן לשון הקונטרס. והדין עמו. דדאי מתניתין לא איירי ברשות הרבים גמורה, מדלא קתני: ורשות הרבים עוברת בתוכה, כדקתני בברייתא בגמרא. ואיתא מתניתין נמי רבנן דלית להו תקנתא דרבי יהודה לערב רשות הרבים. ומיהו, בגמרא נמי לא איירי ברחב שש עשרה אמה, דטפי משלש עשרה אמה ושלש לא הוי שרבי יהודה בלחוד וקורה, כדפירשנו בפרק קמא (ו,א). אלא יש לומר: ורשות הרבים עוברת בתוכה — שאינו רחב שש עשרה אמה, אלא יש רשות הרבים רחב שש עשרה אמה מבאן ומכאן, ובוקעין דרך העיר מזו לזו, והוי רשות הרבים אף לתוכה דליכא שש עשרה אמה. כמו בין העמודין דפרק קמא דרשב (ו,א). כדפירשנו בפרק קמא (ו,ב). (שייך לעמוד ב) **במאן** — דלא כרבי עקיבא — ואם תאמר: ולרבנן, לארכה נמי יערבו לחצאין, שיערבו מצד אחד כל מבוי ומבוי בפני עצמו וליתבי כולה רשות הרבים לצד הפק, דהשתא בני כל מבוי ומבוי מותרין כל אחד ואחד במקומן ולא יאסרו שלא במקומן? ויש לומר: דלא דמי, דשני חצירות זו לפנים מזו — רגל הפנימי המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה על החיצונה, דאדחא לרשא ומשתמשא ומסתלקא מלהשתמש בחיצונה. דעיקר תשמיש דחצר החיצונה לבני חיצונה היה. והוא פנימית בחיצונה שלא במקומה. אבל הכא, אף על גבי דכל מבוי ומבוי מותר כל אחד ואחד במקומו — מודו רבנן דאסרי רשות הרבים על צד האחד, דהא מקומן הוא רשות הרבים הוי להני כמו להני. ולרחבה דמערבין מדמי השתא לשתי חצירות משום דיש לאלו רשות הרבים ופתח, וכן לאלו, ואין צריכין להשתמש בני פתח זה בצד פתח האחר. ובדאיכא דאמרי קאמר אפילו לרחבה אין מערבין, דלא מצי להסתלק מרשות הרבים כלל, אף על גב דאית להו רשות הרבים כנגדו.

למקום שריבה אין למקום שמיעט לא — פירש הקונטרס: והלא יש בכלל מאתים מנה. ותימה: דמאי קשיא? דדאי אין שומעין למקום שמיעט, אלא הולכין עד מקום המרובה. ועוד: לישנא דמשני אף למקום שריבה — לא אתי שפיר. דלמקום שריבה דוקא הוא ולא אף למקום שריבה. ונראה לפרש: דהולכין למקום שריבה — משמע ליה דאף במקום שמיעט מצד שני, מאותו רוח מוציאין המדה עד כנגד מקום שריבה. ומתמיה: נדי דאולינן ממקום שריבה עד מקום שציון ואומר דשפיר ציון, למקום שמיעט נמי אית לן למימר דשפיר ציון? וש תלות בהבלעה ובקידורין ובמידה יפה שמודדין בהר המתלקט עשרה מתוך חמש ולא נחלה בטעות! ומשני: אף למקום שריבה, וכל שכן דאולינן נמי אחר מקום שמיעט להחמיר. גרסת רבינו חננאל: ובלבד שלא ירבה מדהוהו אלכסון, ולא גרס "באלכסון" אלא גרסין "זאלכסון". ומיירי שמדוד שניחן מצד אחד. ולא הוי דמאי דרישא, והכי פירשו: דאם האחרון הריק ציון שלו יותר מן הראשון כמות העיר ואלכסון, אין לנו לומר שטעה, אלא יש לנו לומר שהראשון קיצר ציון שלו לעיר בקרן מערבית דרומית, כי באותה טעה לא הוי בעיר אלא שנים ושלשה בתים בקרן מזרחית צפונית ומדד משם, וזה מדד אחר שנתישבה העיר ולא טעה.

אפילו עבד אפילו שפחה נאנמים כר — ואם תאמר: והא אפילו עד אחד אינו נאמן, כדתינא בפרק שני דכתובות (כח,א): אלו נאמנים להעיד בגדולן מה שראו בקושתן: והו כחב ידו של אבא, ועד כאן היינו מזהלין בשבת. ומוקי לה בגמרא — והוא דיש גדול עמו. משמע דגדול בפני עצמו לא מהדימן? ויש לומר: דהכי נמי איירי בגדול עמו, ולא חש כאן לפרש, והואיל וכבר פירש שם. ועוד יש לומר: דהא דקאמר התם והוא דגדול עמו — לא קאי אכולהו. דעל כרחך לא קאי אאש פלוני שזהו יוצא מביט הספר לכולל בתרומהו, דמוקי לה בתרומה דרבנן וסגי בגדול לחוד, דהא אין מעלין מתרומה דרבנן ליחסין. **ותחומין** דרבנן — משמע אי הוה דאורייתא — לא מהדימני. ואף על גב דמעשה בבלי יום שמאמינן לנשים בשחיטה וניקור ולתרום חלה — היינו משום דהוי בידה קודם שנעשית השחיטה, הוי בידה לשחוט. אבל תחומין — לא הוי כלל בידה. ולהכי נאמן קטן ספי בבדיקת חמץ מביתחומין, שאינו נאמן בקושתו לומר: עד כאן היינו מזהלין, משום דבדיקת חמץ בידו. והא דקאמר גבי בדיקת חמץ בנשים ועבדים דהימננהו רבנן דברבנן, משמע דאי הוי דאורייתא — לא הנימננס, אף על גב דבידו? היינו משום דבדיקת חמץ צריך דקדוק וטוהר גדול, לפיכך יש לחוש לעצלות הנשים טפי ממקום אחר. וכן משמע בירושלמי, דאיכא מאן דאמר דנשים אינן נאמנות בבדיקת חמץ מפני שזו עצילות, ובודקת כל שהוא. **עיר** של יחיד — פירש בקונטרס: שלא נבנסין של תמידי שריבה רבא, ולא חשיב רשות הרבים, דלא דמי לדגלי מדבר. ונעשית של רבים — שניתוספו בה דיוורין, או נקבעו שווקין, או מערבין את כולה כבתחלה. ואין מבואתיה צריכין תיקון שהרי היא כחצר אחת, כגון שאין בה רשות הרבים שבתוכה. ושל רבים שנעשית של יחיד — רבותא אשמועינן דאף על גב דנעשית של יחיד — אין מערבין את כולה. והואיל ותחלתה של רבים, דדילמא הדרא ומתעבדא של רבים ואתו לערובה כולה, ואסור לערב עיר של רבים בלא שיוור. ואף על גב דאין בה רשות הרבים גמורה, שלא תשתבח תורת רשות הרבים. והדוא שיוור הוי הכירא דטעמא משום עירוב הוא. **אלא אם כן עשה חוצה לה** — שיוור, שלא עירבו עם שאר העיר, אלא לבדן. **בעיר חדשה** — כך שמה. **גמרא מאי מערבין** — תלו טעמא בה דלא משכבה עיר של יחיד ונעשית של רבים אחרית. משום דשכיחי רבים נבי הרמנא — אצל המושל, דהיינו ריש גלותא, לטוול רשות לדון ולהחריז בכבודו ולסמון. **מודרי אחרים** — דלא אתו למישרי של רבים, והרי היא של רבים. **בצפרא אשכנא שכיחי אחרים** — לשמוע דרשה. **אלא אם כן נחמן** — כל בעיר של יחיד ונעשית של רבים שריא. כגון דיסקרתא דנתואי — כרך של אותו האיש. ורשות הרבים עוברת בתוכה — של שש עשרה אמה רחב. **לחי מכאן ולחי מכאן** — לראשי רשות הרבים. ובעיירות שאין להם חומה עסקנן, שראשי רשות הרבים מפולשין. ובשל רבים. והרי היא של רבים, לא שר רבנן להא תקנתא. דכל מבואתיה המפולשין הוו כרשות הרבים, ובעו תקנתא מדרבנן דמיחלפי ברשות הרבים אבל בעיר של יחיד מוכחא מילתיה. ואין מערבין אותה לחצאין — דכיון דמעיקרא דהא היא — אסרי הני אחני, והוא כמבי ששכא אחד מן החצירות ולא נשתתפה בה, דאסרה אכולהו. או מבוי מבוי — ולקמן פריך: השתא נמי ליסרו אחרים.

גמרא למקום שמיעט לא — בתמיה: והלא יש בכלל מאתים מנה. היינו חך — דהיינו אחד, היינו למקום אחד. הכי קאמר ריבה אחד ומיעט אחד — שמדרוס שני בני אדם, זה מיעט זה ריבה, שלא ירבה יותר מדרת העיר **באלכסון** — דאפילו ריבה שיעור גדול, דליכא למיתלי במתיחת החבל — תלינן ביה בטעות האלכסון. דאמרין: זה היה בקי במדידה, והניח טבלא של תחומין כנגד הקרן באלכסון, כדאמרין (ג,ב) וזה מדד אלפים מאמצע הקרן, והפסיד את החיות כל אלכסון של אלפים. אבל אם ריבה יותר מכך — אין לנו במה לחלות. ולכי מגמגם בלשון. לא להקל על דברי תורה — כל מה שגזרו חכמים בתחומין — להחמיר על דברי תורה באו, דמדאורייתא לא מתסרי מידי, ואינהו גזרו. הלכך, אולינן בהו לקולא. דהא תחומין עצמן מדרבנן: מתניתין עיר של יחיד — שלא היו נבנסין בה תמיד ששים רבוא של בני אדם, ולא חשיבא רשות הרבים, דלא דמאי לדגלי מדבר. ונעשית של רבים — שניתוספו בה דיוורין, או נקבעו בה שווקים. **מערבין את כולה** — כבתחלה, ואין מבואתיה צריכין תיקון, שהרי היא כחצר אחת. וכגון שאין בה רשות הרבים גמורה של שש עשרה אמה. ואם יש בה — מפרש בגמרא תקנתא לרשות הרבים שבתוכה. ושל רבים שנעשית של יחיד — רבותא אשמועינן דאף על גב דנעשית של יחיד — אין מערבין את כולה. והואיל ותחלתה של רבים, דדילמא הדרא ומתעבדא של רבים ואתו לערובה כולה, ואסור לערב עיר של רבים בלא שיוור. ואף על גב דאין בה רשות הרבים גמורה, שלא תשתבח תורת רשות הרבים. והדוא שיוור הוי הכירא דטעמא משום עירוב הוא. **אלא אם כן עשה חוצה לה** — שיוור, שלא עירבו עם שאר העיר, אלא לבדן. **בעיר חדשה** — כך שמה. **גמרא מאי מערבין** — תלו טעמא בה דלא משכבה עיר של יחיד ונעשית של רבים אחרית. משום דשכיחי רבים נבי הרמנא — אצל המושל, דהיינו ריש גלותא, לטוול רשות לדון ולהחריז בכבודו ולסמון. **מודרי אחרים** — דלא אתו למישרי של רבים, והרי היא של רבים. **בצפרא אשכנא שכיחי אחרים** — לשמוע דרשה. **אלא אם כן נחמן** — כל בעיר של יחיד ונעשית של רבים שריא. כגון דיסקרתא דנתואי — כרך של אותו האיש. ורשות הרבים עוברת בתוכה — של שש עשרה אמה רחב. **לחי מכאן ולחי מכאן** — לראשי רשות הרבים. ובעיירות שאין להם חומה עסקנן, שראשי רשות הרבים מפולשין. ובשל רבים. והרי היא של רבים, לא שר רבנן להא תקנתא. דכל מבואתיה המפולשין הוו כרשות הרבים, ובעו תקנתא מדרבנן דמיחלפי ברשות הרבים אבל בעיר של יחיד מוכחא מילתיה. ואין מערבין אותה לחצאין — דכיון דמעיקרא דהא היא — אסרי הני אחני, והוא כמבי ששכא אחד מן החצירות ולא נשתתפה בה, דאסרה אכולהו. או מבוי מבוי — ולקמן פריך: השתא נמי ליסרו אחרים.

גמרא למקום שריבה - אין, למקום שמיעט - לא? אימא: אף למקום שריבה. "ריבה לאחד ומיעט לאחד כו'". הא תו למה לי? היינו הקד? הכי קאמר: ריבה אחד ומיעט אחד - שומעין לזה שריבה. אמר אביי: ובלבד שלא ירבה יותר מדרת העיר באלכסון. "שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר, אלא להקל". והתניא: לא אמרו חכמים את הדבר להקל, אלא להחמיר! אמר רבינא: לא להקל על דברי תורה, אלא להחמיר על דברי תורה, ותחומין דרבנן. משנה עיר של יחיד ונעשית של רבים - מערבין את כולה. ושל רבים ונעשית של יחיד - אין מערבין את כולה, אלא אם כן עשה חוצה לה פעור חרשה שביהודה, שיש בה חמשים דיוורין, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: שלש חצירות של שני בתים. גמרא היכי דמי עיר של יחיד ונעשית של רבים? אמר רב יהודה: כגון דיסקרתא דריש גלותא. אמר ליה רב נחמן: מאי מעמא? אילימא משום דשכיחי גבי הרמנא מדרבי אהרדי - פוליהו ישראל נמי בצפרא דשבתא שכיחי גבי הדדי! אלא אמר רב נחמן: כגון דיסקרתא דנתואי. תנו רבנן: עיר של יחיד ונעשית של רבים ורשות הרבים עוברת בתוכה פיצד מערבין אותה? עושה לחי מכאן ולחי מכאן, או קורה מכאן וקורה מכאן, ונושא ונותן באמצע. ואין מערבין אותה לחצאין, אלא: או פוליה, או מבוי מבוי בפני עצמו. היתה של רבים והרי היא של רבים, ואין

הרבים גמורה של שש עשרה אמה. ואם יש בה — מפרש בגמרא: תקנתא לרשות הרבים שבתוכה. עד כאן לשון הקונטרס. והדין עמו. דדאי מתניתין לא איירי ברשות הרבים גמורה, מדלא קתני: ורשות הרבים עוברת בתוכה, כדקתני בברייתא בגמרא. ואיתא מתניתין נמי רבנן דלית להו תקנתא דרבי יהודה לערב רשות הרבים. ומיהו, בגמרא נמי לא איירי ברחב שש עשרה אמה, דטפי משלש עשרה אמה ושלש לא הוי שרבי יהודה בלחוד וקורה, כדפירשנו בפרק קמא (ו,א). אלא יש לומר: ורשות הרבים עוברת בתוכה — שאינו רחב שש עשרה אמה, אלא יש רשות הרבים רחב שש עשרה אמה מבאן ומכאן, ובוקעין דרך העיר מזו לזו, והוי רשות הרבים אף לתוכה דליכא שש עשרה אמה. כמו בין העמודין דפרק קמא דרשב (ו,א). כדפירשנו בפרק קמא (ו,ב). (שייך לעמוד ב) **במאן** — דלא כרבי עקיבא — ואם תאמר: ולרבנן, לארכה נמי יערבו לחצאין, שיערבו מצד אחד כל מבוי ומבוי בפני עצמו וליתבי כולה רשות הרבים לצד הפק, דהשתא בני כל מבוי ומבוי מותרין כל אחד ואחד במקומן ולא יאסרו שלא במקומן? ויש לומר: דלא דמי, דשני חצירות זו לפנים מזו — רגל הפנימי המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה על החיצונה, דאדחא לרשא ומשתמשא ומסתלקא מלהשתמש בחיצונה. דעיקר תשמיש דחצר החיצונה לבני חיצונה היה. והוא פנימית בחיצונה שלא במקומה. אבל הכא, אף על גבי דכל מבוי ומבוי מותר כל אחד ואחד במקומו — מודו רבנן דאסרי רשות הרבים על צד האחד, דהא מקומן הוא רשות הרבים הוי להני כמו להני. ולרחבה דמערבין מדמי השתא לשתי חצירות משום דיש לאלו רשות הרבים ופתח, וכן לאלו, ואין צריכין להשתמש בני פתח זה בצד פתח האחר. ובדאיכא דאמרי קאמר אפילו לרחבה אין מערבין, דלא מצי להסתלק מרשות הרבים כלל, אף על גב דאית להו רשות הרבים כנגדו.

דפנימית אחדא דשא ומשתמשא – ומה שפירש בקונטרס: שלא יהא לה דריסת הרגל על החיצונה – לאו דוקא, דליכא קפידא בדריסת הרגל, דאם כן היתה מסתלקת לגמרי מרשות הרבים, דהא דרך חיצונה נפקא. ואין לנו לסלקה מרשות הרבים, כדאמרינן הכא: מי מצוי מסלקי ליהו רשות הרבים מהכא? אלא תיחוד דשא מלהשתמש בחיצונה קאמר. וכן עשיית דקה דשמעתין –

וְאִין לָהּ אֵלֶּא פֶּתַח אֶחָד - מְעַרְבִין אֶת פּוֹלָהּ, מֵאֵן תִּנָּא דְּמִיעַרְבָא רְשׁוּת הָרֵבִים? אֲמַר רַב הוֹנָא בְּרִיהַ דְּרַב יְהוֹשֻעַ: רַבִּי יְהוּדָה הֵיא; דְּתַנָּי, יֵתֵר עַל פֶּן אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה: כִּי שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי בָתִּים בְּשְׁנֵי צִדֵּי רְשׁוּת הָרֵבִים - עוֹשֶׂה לְחֵי מִכָּאן וְלְחֵי מִכָּאן, אוֹ קוֹרֶה מִכָּאן וְקוֹרֶה מִכָּאן, וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּאֶמְצַע. אֲמַרְוּ לוֹ: אִין מְעַרְבִין רְשׁוּת הָרֵבִים בְּכַךְ. אֲמַר מַר: "וְאִין מְעַרְבִין אוֹתָהּ לְחֻצְאִין". אֲמַר רַב פֶּפְא: לֹא אֲמַרְוּ אֵלֶּא לְאַרְפָּה, אֲבָל לְרַחֲבָה - מְעַרְבִין. בְּמֵאן - דְּלֹא פְּרָבִי עֲקִיבָא, דְּאִי פְּרָבִי עֲקִיבָא - הָא אֲמַר רַגְלָא הַמְּוֹתֶרֶת בְּמִקְוֵמָה אוֹסֶרֶת אֶפְּלוּ שְׁלֹא בְּמִקְוֵמָה! אֶפְּלוּ תִּימָא רַבִּי עֲקִיבָא, עַד פֶּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא הֵתֵם - אֵלֶּא בְּשִׁתֵּי חֲצִירוֹת זֹו לְפָנִים מִזֹּו, דְּפִנְיָמִית לִית לָהּ פִּתְחָא אַחֲרָנִיא. אֲבָל הָכָא - הֵנִי נִפְקִי בְּהֵיא פִּתְחָא, וְהֵנִי נִפְקִי בְּהֵיא פִּתְחָא. אֵיכָא דְּאֲמַרְוּ, אֲמַר רַב פֶּפְא: לֹא תִימָא לְאַרְפָּה הוּא דְּלֹא מְעַרְבִין, אֲבָל לְרַחֲבָה מְעַרְבִין, אֵלֶּא אֶפְּלוּ לְרַחֲבָה נָמִי לֹא מְעַרְבִין. בְּמֵאן - פְּרָבִי עֲקִיבָא! אֶפְּלוּ תִּימָא רַבְּנָן, עַד פֶּאן לֹא קָאָמַרְוּ רַבְּנָן הֵתֵם - אֵלֶּא בְּשִׁתֵּי חֲצִירוֹת זֹו לְפָנִים מִזֹּו, דְּפִנְיָמִית אַחֲרָא לְרֵשָׁא וּמִשְׁתַּמְשָׁא. אֲבָל הָכָא - מִי מִצּוּ מְסַלְקִי רְשׁוּת הָרֵבִים מִהָכָא. אֲמַר מַר: "אוּ פּוֹלָה, אוּ מְכּוּי מְכּוּי בְּפִנְי עֲצֻמּוּ". מֵאִי שְׁנֵא דְּלֻחְצָאִין דְּלֹא - דְּאֲסִרִי אַהֲרִירִי, מְכּוּי מְכּוּי נָמִי אֲסִרִי אַהֲרִירִי! הָכָא בְּמֵאִי עֲסָקִין פְּגוֹן דְּעִבּוּר דְּקָה. וְכִי הָא דְּאֲמַר רַב אִידִי פֶּר אֲבִין אֲמַר רַב חֲסֵדָא: אֶחָד מִבְּנֵי מְכּוּי שְׁעִשְׂהָ דְּקָה לְפִתְחוֹ - אִינוּ אוֹסֵר עַל בְּנֵי מְכּוּי. "הִיתָה שֶׁל רַבִּים וְהִרִי הִיא כּו'". רַבִּי יוֹרְאָ עֲרָבָה לְמִתָּא דְּכִי רַבִּי חִיָּא וְלֹא שֶׁבַק לָהּ שִׁיּוּר. אֲמַר לִיהּ אֲבִי: מֵאִי מַעֲמָא עֲבַד מַר הַכִּי? אֲמַר לִיהּ: סְבִי דִּידָהּ אֲמַרִי לִי: רַב חִיָּא פֶּר אֲסִי מְעַרְבַּ פּוֹלָה. וְאִמּוּנָא: שְׁמַע מִינָּה עִיר שֶׁל יְחִיד וְנִעֲשִׂית שֶׁל רַבִּים הִיא. אֲמַר לִיהּ: לְדִידִי אֲמַרְוּ לִי הֵנָּהוּ סְבִי תְּהִיא אֲשֶׁפָּה תְּהוּ לָהּ מַחֵד גִּיסָא, וְהִשְׁתָּא דְּאִפְּנִיא

לָהּ אֲשֶׁפָּה - הוּא לָהּ בְּשְׁנֵי פִתְחִים, וְאִסִּיר. אֲמַר לִיהּ: לֹא אֲדַעְתָּאִי. בְּעֵי מִינָּה רַב אִמִּי פֶּר אִידָא הִרְפָּנְאָה מְרָבָה: סוּלָם מִכָּאן וּפֶתַח מִכָּאן מַהוּ? אֲמַר לִיהּ: הַכִּי אֲמַר רַב: סוּלָם תּוֹרֵת פֶּתַח עֲלִיו. אֲמַר לָהּ רַב נַחֲמָן: לֹא תִצִּיתוּ לִיהּ, הַכִּי אֲמַר רַב אִידָא אֲמַר רַב: סוּלָם תּוֹרֵת פֶּתַח עֲלִיו, וְתוֹרֵת מַחֲצִיפָה עֲלִיו. תּוֹרֵת מַחֲצִיפָה עֲלִיו - בְּרֵאשִׁמּוֹן, תּוֹרֵת פֶּתַח עֲלִיו - בְּסוּלָם שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצִירוֹת, רָצוּ - אֶחָד מְעַרְבַּ, רָצוּ - שְׁנַיִם מְעַרְבִין. וְכִי אֲמַר רַב נַחֲמָן הַכִּי? וְהָאֲמַר רַב נַחֲמָן אֲמַר שְׁמוּאֵל: אֲנִישׁ חָצֵר וְאֲנִישׁ מִרְפֶּסֶת שֶׁשְׁבָחוּ וְלֹא

גובה הכותל, ודרך נקבים וסדיקין. דאי לא הוי פתח – אין מערבין אחד, ולא מצו לאשתמשו דרך חורין וסדיקין. רצו שנים מערבין – שני עירובין, אלו לעצמן בני בתים של חצר שלא יאסרו זה על זה להוציא מבתיהן שהן רשות המיוחדת לכל אחד לתוך החצר שהוא רשות כולו, ואלו לעצמן שיתמשו זו בזו. ואמר רב נחמן הכי – דתורת מדיצה עליו לקולא. ויפסדו על זה להוציא מבתיהן. דדור עליות מסבות זו לזו ופתוחות לחצר ועושין מרפסת על פני אורך פתחיה, ופתוחין כל פתחיה כולו ועלין ויורדין דרך סולם של מרפסת לחצר ודריסת רגליהן וציאתן לרשות הרבים דרך החצר היא. לפיכך, אם אינן מערבין עם הדירורין התחתונים – אוסרים אלו על אלו להוציא כלי החצר.

ואין לה אלא פתח אחד – ולא מפולשת היא, ולא דמי לדגלי מדבר. אלא לאורכה – דרך עיירות להיות פתחי פילושיהן לאורכם, ורשות הרבים עוברת מפתח לפתח וחלוקה לאורכה. הלכך, אין בני עבר הלו רשאין לערב לבדן, ובני עבר הלו לבדן משום דהני והני דרסי בהך רשות הרבים, ויוצאין ונכנסין דרך פתחים לבאן ולכאן, ורשות הרבים זו מחברתם שכולם מעורבין בה, ואסרי אהדדי.

אבל לרחבה – בני שני העברים לראש האחד לבד, ובני שני העברים לראש השני לבד – מערבין, שהרי יכולין להסתלק אלו מאלו ולא יהא דרך לאלו על אלו, ובוררין להן אלו פתח שאצלן ואלו פתח שאצלן. פלוגתא דרבנן ורבי עקיבא בפרק "הדר" (עירובין עה.א). רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה – כגון שתי חצירות זו לפנים מזו, והחיצונה פתוחה לרשות הרבים והפנימית אין לה פתח לרשות הרבים, אלא יוצאת דרך חיצונה. ולא מביעאי היכא דעירבו דירורין שבחיצונה לבדן, ובני פנימית לא עירבו בנייהן לבדן להיות מותרין בתשמש חצר לעצמו – דהויא רגל האסורה במקומה דאסרה דריסת הרגל וידהו אחיצונה, אפילו לרבנן. דכין דבבצר דעפיהו אסור, ליכא למכפיהו למיחד דשא ידיהו, ויחולל על דריסת הרגל שיש להן על החיצונה. אלא אפילו עירבו זו לעצמה וזו לעצמה, דהויא פנימית מותרת במקומה – פליג רבי עקיבא, ואומר: דריסת הרגל ידיה אסרה אחיצונה, ופנימית מותרת החיצונה אסורה. והכי נא ניתסר אהדדי. דפנימית אחדא דשא ומשתמשא – דכין דמותרת במקומה. כגון זו כופין על מדת סדום שלא יתא לה היום דריסת הרגל על החיצונה. אלא חסור דלת שביניהן ותשמש במקומה. אבל הכא – הרי רשות הרבים של אלו ושל אלו אחד הוא, שאין בו חילוק באמצע אורכו ולא רמז של מחיצה, לומר: תיחוד דשא ותשמש את כולה במקומה, והכי מצית לסלק הני מהני? מביי נמי אסרי אהדדי – דכין דמעיקרא של יחיד הוה, והוי מערבין את כולה והורגלו להיות אחד – אסרי אהדדי. ואפילו איכא לחי או קורה למבוי – לא מהני. דעבד דקה – פתח נמוך בראש כל מבוי, דגלו אדעתיהו דאסתלקו לך חד מחבירה. לפתחו – לפתח חצירו. אינו אוסר על המבוי – אם לא נשתתף עמו, דגלי אדעתיה דאסתלק. ולא שבק לה שיוור – ועיר של רבים והרי היא של רבים הוה, מדקאמר ליה עיר של יחיד ונעשית של רבים אלמא: הדאי שעתא דרבים הוה, ואמרו ליה אינהו מעיקרא נמי דרבים הוה, אלא אשפה הוה לה שסותם אחד וסגי להן מפתחיה, ולא היה לה אלא פתח אחד. ואמר לעיל דאפילו של רבים בבחי הוה סגי ליה. סולם – שעולין ויורדין בו חוץ לחומתה. תורת מחיצה עליו – כלומר: אינו מבטל את הסתימה להיות כפתח. כסולם שבין שתי חצירות – ואין ביניהן פתח, וזה הסולם רוב אדעתיה – ביניהן הרי הוא כשתי חצירות ופתח ביניהן, דאמרין בפרק "חלקן" (עירובין עה.א): רצו – מערבין אחד, עירוב אחד לשתייהן וישתמשו זו בזו דרך

ולערב את שני חלקיה כל אחד בפני עצמו אינם כשיטת רבי
עקיבא, שכן לדברי רבי עקיבא מאחר ורשאים בני החלק האחד
לילך דרך רשות הרבים שבחלק השני אוסרים הם עליהם, אף
שהם מותרים לטלטל במקומם מחמת עירובם.
דוחה הגמרא: **אפילו תימא** – אפילו אם תאמר שדברי רב פפא הם
כשיטת רבי עקיבא אין בכך קושיא, **דעד כן לא קאמר רבי עקיבא**
התם – שלא אמר רבי עקיבא שם שדיירי הפנימית אוסרים על
החיצונה, **אלא את רבנן בשתי חצירות זו לפנין מזו, דפנימית לית לה**
פיתחא אחריתא – שהחצר הפנימית אין לה פתח אחר לצאת בו
לרשות הרבים, וחיבת היא לילך דרך החיצונה, ולפיכך היא
אוסרת עליה אם לא עירבה עמה, **אבל הקא** – כאן, לענין עיר
שעירבוה לחצאין לרוחבה, אין אוסרים בני החלק האחד על בני
החלק השני, משום **דהני דפנין פיתחא והני דפנין פיתחא**
– אלו יוצאים בפתח זה ואלו יוצאים בפתח זה, כלומר, לכל אחד
מן החצאים יש פתח בפני עצמו, ואינם צריכים לדרוס אלו על
אלו, ולפיכך מודה רבי עקיבא שאינם אוסרים זה על זה.
הגמרא מביאה שיטה אחרת בדברי רב פפא: **אימא דאמר** – יש
אומרים שרב פפא אמר את דינו באופן אחר. וכך **אמר רב פפא**,
לא תימא – אל תאמר, **לארבעה** הוא **דלא מערבין** – שרק לאורכה
של העיר אין חוצים אותה כדי לערב כל חלק בפני עצמו, **אבל**
לחצותה של העיר חוצים אותה ומערבין את החצאים לעצמם, אין
הדבר כן, **אלא אפילו לרבעה** של העיר נמי [גם כן] **לא מערבין**,
מבשרת הגמרא: **כמאן** – כשיטת מי אמר רב פפא את דינו זה,
לכאורה **כרבי עקיבא**, הסובר ש'רגל המותרת במקומה אוסרת
שלא במקומה, אבל לחכמים הסוברים שאינה אוסרת שלא
במקומה ניתן לחצות העיר לרוחבה ולערב כל חלק בפני עצמו.
דוחה הגמרא: **אפילו תימא** – אפילו אם תאמר שדינו של רב פפא
הוא כשיטת רבנן אין בכך קושיא, **דעד כן לא קאמר רבנן התם**
– שלא אמרו חכמים שם ש'רגל המותרת במקומה אינה אוסרת
שלא במקומה, **אלא דווקא בשתי חצירות זו לפנין מזו, דפנימית**
אחריתא ופיתחא – שדיירי החצר הפנימית אוסרת את
הדלת שבינם ובין החצר החיצונה ומשתמשים לעצמם וכלומר,
שניתן לכפותם שלא להשתמש בשבת זו בחצר החיצונה, ולפיכך
אין הם נידונים כדרים שם ואינם אוסרים על אלו הדרים בה, **אבל**
הקא – כאן, לגבי עיר המתחלקת לרוחבה, **מי מצו מסלקין רשות**
הרבים מהקא – וכי יכולים דיירי החצי האחד לסלק את דיירי
החצי השני מלהשתמש ברשות הרבים שבחלקם, הרי אינם
יכולים לעשות כן, ולפיכך נידונים הכל כדרים במקום אחד,
ובאופן זה מודים חכמים שאוסרים הם אלו על אלו.
הגמרא ממשיכה לברר את דברי הברייתא: **אמר מר** – הובא לעיל
בברייתא, שאין מערבים את העיר לחצאין, אלא **אז בולח ביחד**,
אז מבוי מבוי בפני עצמו.
שואלת הגמרא: **מאי שנא דלחצאין דלא** – מה הוא טעם הדבר
שאין לערב את העיר לחצאין, משום **דאסרי אחרדי** – שאוסרים
בני החצי האחד על בני החצי האחר, שמאחר והכל נידונים
כדרים במבוי אחד חייבים הם לערב יחדיו. ואם כן, **מבוי מבוי נמי**
אסרי אחרדי – אף אם יערבו דיירי כל מבוי לעצמם עדיין יאסרו
אלו על אלו, שמאחר וכל דיירי המבואות נידונים כדרים במקום
אחד, ולא עירבו המבואות אלו עם אלו, ממילא אוסרים הם זה
על זה.
משיבה הגמרא: **הקא כמאי עסקין** – כאן, בברייתא, באיזה אופן
מדובר, **כגון דעבוד דקה** – שעשו בני כל מבוי פתח נמוך בראש
המבוי וצורו לו, ובכך גילו דעתם שחפצים הם להסתלק זה מזה,
ומעתה אין דנים את בני העיר כדרים במבוי אחד, ואינם אוסרים
זה על זה. אמנם אין תקנה זו מועילה אלא למבואות, ולא לענין
חלוקת רשות הרבים לשני חלקים, ולפיכך אין מערבין את העיר
לחצאין. וכי **הא** – וכמו הדין **דאמר רב אידי בר אבין אמר רב**
הסדא, אחי מנני חצרות המבוי שעשה דקה [פתח נמוך] **לפתחו** –
לפתח חצירו, **אינו אוסר על בני המבוי** אם לא השתתף עמם

ואין לה לעיר זו אלא פתח אחד, רשאים בני העיר להיות מערבין
את בולח בלא שיוור.
כלומר, אף על פי שהיא עיר של רבים לא אסרו חכמים לערב את
כולה, לפי שאין עיר נידונית כרשות הרבים אלא באופן שיש בה
רחוב המפולש מעבר לעבר, דהיינו שהוא פתוח משני צידי, אבל
באופן שהרחוב פתוח מצד אחד וסתום מצידו השני נידונית
כרשות היחיד, אפילו אם נכנסים בה שישים ריבוא אנשים,
ולפיכך לא גזרו חכמים שלא לערב את כולה, שהרי אין חשש
שיבואו להתיר לטלטל עקב כך ברשות הרבים.
הגמרא מבררת מי הוא התנא של הברייתא: **מאן תנא דמערבא**
רשות הרבים – מי הוא התנא של הברייתא, הסובר שיש תקנה
לערב עיר שיש בה רשות הרבים, על ידי שיעשה לחי או קורה
בשני ראשיה של רשות הרבים.
מבאר הגמרא: **אמר רב הונא בריה דרב יהושע**, ברייתא זו דברי
רבי יהודה היא, **דתניא** – שכן שנינו בברייתא, **יתר על כן** – חידוש
גדול יותר **אמר רבי יהודה, מי שיש לו שני בתים בשני צדי רשות**
הרבים, ורוצה לטלטל מזה לזה דרך רשות הרבים, **עושה לחי מבוא**
– מצידו האחד של ביתו, **ולחי מבוא** – מצידו השני של אותו הבית
[צויר א], **אז קורה מבוא וקורה מבוא** [צויר ב], ועל ידי מחיצות אלו
[בצירוף מחיצות הבתים] הוא מבטל את שם רשות הרבים, ורשאי
להיות נושא ונותן [מטלטל] **במבוא**. אמרו לו חכמים לרבי יהודה,
אין מערבין רשות הרבים בקה, כלומר, אין די בשני לחיים או שתי
קורות כדי להפוך את רשות הרבים לרשות היחיד. נמצא, שהתנא
של הברייתא המתיר לטלטל ברשות הרבים על ידי עשיית לחי או
קורה, רבי יהודה הוא.
הגמרא מבררת את דברי הברייתא: **אמר מר** – הובא לעיל
בברייתא, לגבי עיר של יחיד הנעשית של רבים, **ואין מערבין אותה**
לחצאין, **אמר רב פפא**, **לא אמרו** חכמים שאין מערבין את העיר
לחצאין, **אלא כשחוצים את העיר לארבעה**, כגון באופן שרשות
הרבים שבה עוברת ממרח מערבה, אסרו חכמים לחצות את
העיר ולערב את מבואות צפון העיר לעצמם ומבואות דרום העיר
לעצמם [צויר ג], לפי ששני חלקי העיר משתמשים ברשות הרבים
אחת, ונכנסים ויוצאים דרך פתחיה לכאן ולכאן, ועל ידי כן הם
מתחברים להיות נידונים כדרים במבוי אחד, ומאחר ולא עירבו
אלו עם אלו אוסרים הם זה על זה. **אבל אם חוצים את העיר**
לרבעה, דהיינו, שמערבים את מבואות מזרח העיר משני צידי
רשות הרבים לעצמם, וכן את מבואות מערב העיר משני צידי
רשות הרבים לעצמם [צויר ד], **מערבין** – רשאים הם לעשות כן,
לפי שמסתלקים הם זה מזה, וכל אחד מן החצאים משתמש
ברשות הרבים לעצמו, ויוצא מן העיר ונכנס אליה דרך הפתח
הסמוך אליו, וממילא אין הם אוסרים זה על זה.
הגמרא מבררת כשיטת מי אמר רב פפא את דינו: **כמאן** – כשיטת
מי נאמר דין זה, לכאורה **דלא כרבי עקיבא**, **דאי** [שאם] **כרבי**
עקיבא, **הא** [הרי] **אמר רבי עקיבא שרגל המותרת במקומה אוסרת**
(אפילו) שלא במקומה.
דהיינו, נחלקו רבי עקיבא וחכמים [להלן עה] לגבי שתי חצירות
העומדות זו לפנין מזו, החיצונה פתוחה לרשות הרבים, ואילו
הפנימית אין לה פתח לרשות הרבים אלא היא פתוחה לחיצונה
ויוצאת דרך שם [צויר ה], ועירבו דיירי החצר החיצונה בינם לבין
עצמם, וכן דיירי הפנימית בינם לבין עצמם, אך לא עירבו דיירי
הפנימית עם דיירי החיצונה. דעת רבי עקיבא היא, שאפילו רגל
המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה, כלומר, אם על פי
שדיירי הפנימית רשאים לטלטל בתוך החצר שלהם, שהרי עירבו
ביניהם, מכל מקום אוסרים הם על דיירי החיצונה, שמאחר ויש
להם דריסת הרגל עליהם הם נידונים כאילו דרים אף בחיצונה,
ומאחר ולא עירבו עמהם אוסרים עליהם. אמנם דעת חכמים היא
שמאחר ודיירי הפנימית מותרים לטלטל במקומם אינם אוסרים
על דיירי החיצונה.
נמצא, שדברי רב פפא [הסובר שניתן לחצות את העיר לרוחבה]

ונמצא שהסולם דינו כפתח לענין להחמיר, ואין דנים אותו
 כמחיצה להקל.
 מתרצת הגמרא: **הָאָם** – כאן בדין זה, **בְּמֵאֵי עֲסָקִינָּה** – באיזה אופן
 מדובר, **דְּלֵא גְבוּהַ מְרַפֶּסֶת עֲשָׂרָה** – שאין המרפסת גבוהה עשרה
 טפחים מעל החצר, ונמצא שאף בלא הסולם פתוחה היא לחצר,
 ואי אפשר לדנו כמחיצה לפי שאין בו עשרה טפחים.
 שבה הגמרא ומקשה: **וְאִי לֹא גְבוּהַ מְרַפֶּסֶת עֲשָׂרָה** – אם אין
 המרפסת גבוהה עשרה טפחים מן החצר, **כִּי עֲבִיד דְּקָה מֵאֵי הָיוּ** –
 מה יועיל אם עושים דיירי המרפסת 'דקה' לפני הסולם, הרי
 נידונים הם כדרים למטה, ואין 'דקה' מועילה להפריד בין שתי
 חצירות שאין כותל ביניהם.
 מתרצת הגמרא: **בְּמִנְפַּסְתָּ עַד עֲשָׂרָה אַמּוֹת** – מדובר כאן במרפסת
 המוקפת מחיצה גמורה, אלא שיש בה פתח ברוחב עשר אמות,
 ולפיכך מועילה כאן עשיית 'דקה', **דְּכִין דְּעֲבִיד דְּקָה אִסְתַּלְּקִין**
מִהַסְתַּלֵּק גְבוּהָא – שמאחר ועשו 'דקה' גילו דעתם שחפצים
 להסתלק מלהשתמש בחצר.
 הגמרא מביאה מעשה בעיר שהוצרכה לעירוב עם שיו: **הָנָהוּ בְּנֵי**
קְקוּנָא – מעשה היה בבני העיר קקונוא, **דְּאָתוּ לְקָמִיָּה וְשָׁבִאוּ**
לְפָנֵינוּ דְּרַב יוֹסֵף, אֲמַרְוּ לֵיהּ הֵב לָנוּ גְבוּהַ דְּלִיעָרְבָּה לָנוּ מֵאֲתָתִין – נתן לנו
 אדם שיערב את עירנו. ועיר זו היתה עיר של רבים מתחילתה,
 ולפיכך אסור לערב את כולה כאחת, אלא צריך להניח לה שיו.
אֲמַר רַב יוֹסֵף לְאֲבָי, יוֹל עָרְבָּה לָנוּ – כך עשה להם עירוב, ו**הָיוּ**
דְּלֹא מְצִינְתָּהּ עֲלֵיהּ כְּבִי מְרַפֶּשָׁא – אך ראה לעשות זאת באופן שלא
 יבואו לאחר מכן להתלונן עליך בבית המדרש.
אָזַל – הלך אביי לאותה העיר, **חֹזַא לְהָנָהוּ בְּתֵי דְּפִתְיָחִי לְנִתְרָא** –
 ראה שיש בסוף העיר בתים העומדים על שפת הנהר, ופתחיהם
 לצד הנהר, ואין להם פתח או חלון לצד העיר. **אֲמַר אַבְי לַעֲצֻמּוֹ**
הָנִי לָהּוּ שִׁיּוֹר לְמָתָא – בתים אלו אניח בתורת שיו לעירוב העיר,
 ועל ידי כן יהיו רשאים שאר בני העיר לערב בינם לבין עצמם.
הָדֵד אֲמַר – חזר אביי ואמר לעצמו שאין נכון הדבר להניח בתים
 אלו בתורת שיו לעיר, משום שאין **מְעָרְבִין אֶת בּוֹלָה תָּנָן** – שנינו
 במשנתנו (לעיל נט). שיעיר שהיתה מתחילה של רבים אין מערבין
 את כולה כאחת, **[מְכַלְלִין]** – ויש לדייק מדברי המשנה, **דְּאִי בְּעִי**
לְעִירוּבֵי מְצִי מְעָרְבִין – שאם היו רוצים לערב את העיר כולה כאחת
 היו רשאים לעשות כן מעיקר הדין, אלא שתיקנו חכמים שלא
 יעשו כן משום שיהא היכר שהיתר הטלטול בעיר הוא משום
 עירוב, ולא יבואו לטלטל ברשות הרבים. אבל בתים אלו
 העומדים על שפת הנהר הרי אינם יכולים לערב עם דיירי העיר
 כלל, מאחר שאין להם שום פתח או חלון לצד העיר המצרפם עם
 שאר בני העיר, וממילא אין מועיל להניחם בתורת שיו לעיר.
 וממשיך אביי ואומר: **אֲלֵא אֲמַרְבִּיד לָהּוּ בְּזוּי** – אעשה לבתים אלו
 חלונות לצד העיר, **דְּאִי בְּעִי לְעִירוּבֵי דְּרֶךְ חֲלוּנוֹת מְצִי מְעָרְבִין** –
 שבאופן כזה אם ירצו לערב עם בני העיר יוכלו לעשות כן, מאחר
 שהחלונות מחברים אותם עם שאר בתי העיר להיות נידונים
 כמקום אחד, ולאחר מכן אוכל להניחם בתורת שיו לעיר, שלא
 יעורבו עמם אלא יעשו עירוב לעצמם.
הָדֵד אֲמַר – חזר אביי ואמר לעצמו, **לֹא בְּעִי** – אין צריך לעשות
 חלונות לבתים אלו, אלא ניתן להניחם בתורת שיו לעיר אף
 שאינם רשאים לערב עם בני העיר. **דְּהָא וְשִׁיחָא דְּרָבָה בְּרַ אֲבוּהַ**
מְעָרְבִין לָהּ לְבוֹלָה מְחֻזָּא – היה מערב את כל העיר מחוזא, **עֲרִיבְתָּהּ**
עֲרִיבְתָּהּ – שכונות שכונות, כלומר, היה מערב כל שכונה בפני
 עצמה, ולא עירב את העיר כולה כאחת. וטעם הדבר שהיה עושה
 כן, **מִשּׁוּם שְׂפִירָא דְּבִי תִירִי** – מאחר שהיו בין שכונה לשכונה גומות
 ארוכות שבהם היו מצניעים גרעני תמרים לצורך מאכל בהמות,
 וגומות אלו הפרידו בין השכונות (ציוו ד' 8), ואי אפשר היה לערב
 את כולן כאחת. ומאחר והיה רבה בר אבוא מערב כל שכונה
 בשלימותה, בלא לשירי חלק ממנה, נמצא בהכרח דָּבָל חָד וְחָד הָיוּ
 שִׁיּוֹר לְחֻבְרִיָּה – שכל שכונה משמשת כשיו לחבירתה, שאם לא
 כן היה לו להניח שיו בכל שכונה בפני עצמה. ו**נָא עַל גַּב דְּאִי בְּעִי**

וְלֹא עֲרִיבּוּ דיירי החצר עם דיירי העליה, אלא עירבו דיירי החצר
 לעצמם ודיירי העליה לעצמם, **אִם יֵשׁ לְפָנֶיהָ דְּקָה אֲרֻכָּעָה** – אם יש
 לפני הסולם של המרפסת פתח נמוך בגובה ארבעה טפחים, **אֵינָהּ**
אוֹסְרָתָה – אין המרפסת אוסרת, כלומר, אין דיירי העליה אוסרים
 על דיירי החצר, לפי שגילו דעתם שחפצים הם להסתלק
 מלהשתמש בחצר. **וְאִם לֹא** – ואם לאו עשו פתח נמוך לרגלי
 הסולם, **אוֹסְרָתָה** המרפסת, כלומר, אוסרים דיירי העליה על דיירי
 החצר, שמאחר ויש להם דריסת רגל אצלם הרי זה כחצר שמקצת
 דייריה עירבו זה עם זה ומקצתם לא עירבו, שכולם אוסרים
 להשתמש בחצר.
 מתבאר מדין זה שרב נחמן סובר שסולם יש עליו תורת פתח אף
 להחמיר, ולפיכך נידונים דיירי העליה כדרים למטה משום הסולם
 המחבר ביניהם, שאילו היתה עליו תורת מחיצה להקל לא היו
 אוסרים על בני החצר, אף אם אין 'דקה' לפני הסולם, וכיצד אמר
 רב נחמן לעיל שסולם נידון ממיד להקל.
 מתרצת הגמרא: **הָאָם בְּמֵאֵי עֲסָקִינָּה** – באיזה אופן מדובר כאן,
בְּדֵלֵא גְבוּהַ מְרַפֶּסֶת עֲשָׂרָה – שאין המרפסת גבוהה עשרה טפחים
 מקרקע החצר (ציוו א'), ולפיכך נידונים דיירי העליה כאילו דרים
 למטה, אף בלא הסולם המחבר ביניהם, ואי אפשר לדון את
 הסולם כמחיצה מאחר ואינו גבוה עשרה טפחים.
 שבה הגמרא ומקשה: **וְאִי לֹא גְבוּהַ מְרַפֶּסֶת עֲשָׂרָה** – אם מדובר
 באופן שאין המרפסת גבוהה עשרה טפחים מן הקרקע, אם כן, **כִּי**
קָא עֲבִיד דְּקָה מֵאֵי הָיוּ – כאשר עושים בני העליה 'דקה', **דהיינו**,
 פתח נמוך לפני הסולם, מה הועילו בכך, הרי עדיין המרפסת אינה
 גבוהה עשרה טפחים מקרקע החצר, ולפיכך נידונים דיירי העליה
 כאילו דרים למטה, ומאחר ולא עירבו עם דיירי החצר אוסרים הם
 עליהם, כדן שתי חצירות שאין כותל ביניהן, שאוסרים דיירי חצר
 זו על דיירי החצר השניה, ואין מועיל לעשות 'דקה' ביניהם.
 מתרצת הגמרא: מימרא זו עוסקת ב**מִרְפֶּסֶת הַמְּנוּפֶּסֶת עַד עֲשָׂרָה**
אַמּוֹת – שיש מחיצה גמורה סביב לכל המרפסת, ולפיכך נידונים
 דיירי העליה כדרים ברשות אחרת, אלא שיש במחיצה זו פתח
 ברוחב עשר אמות (ציוו ב'), ולפיכך עדיין הם נידונים כדרים
 בחצר, שהרי אין המרפסת גבוהה הימנה עשרה טפחים, אך לענין
 זה מועיל לעשות 'דקה', **דְּכִין דְּעֲבִיד דְּקָה אִסְתַּלְּקִין מִהַסְתַּלֵּק לֵיהּ**
מִהַסְתַּלֵּק – שמאחר ועשו פתח נמוך ביניהם גילו דיירי העליה את
 דעתם שחפצים הם להסתלק משימוש בחצר, וממילא אינם
 צריכים להניח עירוב אחד עם הדרים בה.
 הגמרא מביאה דין נוסף לגבי סולם: **אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל,**
בּוֹתֵל שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצִירוֹת, שְׂרָפָא בְּסוּלָמֹתָא – שהניח עליו כמה
 סולמות ברציפות זה ליד זה (ציוו ג' 8), **אֲפִילוּ בִּתְרָא מְעָשֵׁר** – אפילו
 אם עשה כן ברוחב של יותר מעשר אמות, מכל מקום עדיין כותל
 זה תורת מחיצה עָלָיו. כלומר, הדין הוא שכותל שבין שתי חצירות
 שנפרץ ביותר מעשר אמות מבטל את המחיצה שביניהם, ומעתה
 חייבים הם להניח עירוב אחד בין כולם, ואם עירבה כל חצר
 לעצמה אוסרים הם זה על זה. ועל כך אמר שמואל, שאם יש
 מחיצה שלימה ביניהם, אלא שהניח סולמות ברוחב יותר מעשר
 אמות, אין אומרים שעל ידי סולמות אלו נידון הכותל כנפרץ יותר
 מעשר אמות, אלא נותנים לסולמות תורת מחיצה להקל, ולפיכך
 דינם כמו שתי חצירות שיש ביניהם כותל ובו פתח, שהדין בה
 הוא שאם רצו לערב ביחד רשאים להניח עירוב אחד, אך אם רצו
 לערב כל חצר בפני עצמה אינם אוסרים זה על זה.
 הגמרא מקשה סתירה בדברי שמואל: **רַבִּי לִיָּהּ וְהִקְשָׁה לוֹ רַב**
בְּרִינְתָא לְרַב יְהוּדָה, בְּמִעְצָרְתָּא וּמִקוֹם שְׁדוּרִים בּו זִיתִּים וְעֻגְבִּינִים
דְּבִי וְשִׁל בֵּיתוֹ רַב חֲנִינְתָּא מִי וְכוּ' אֲמַר שְׁמוּאֵל שְׁדוּרִים יֵשׁ תּוֹרָתָה
מִחֻצָּה עָלָיו לְהַקֵּל, וְהָאֲמַר וְהָרִי אֲמַר רַב נַחֲמָן אֲמַר שְׁמוּאֵל,
אֲנִשִּׁי מְרַפֶּסֶת וְאֲנִשִּׁי חֲצֵר שֶׁשֶּׁבָּחוּ וְלֹא עֲרִיבּוּ בִּיחָד, אֲלֵא עִירְבוּ
 דיירי החצר לעצמם ודיירי המרפסת לעצמם, **אִם יֵשׁ לְפָנֶיהָ** – לפני
 הסולם של המרפסת, **דְּקָה** – פתח נמוך בגובה ארבעה טפחים, **אֵינָהּ**
אוֹסְרָתָה המרפסת על החצר, **וְאִם לֹא** – ואם אין שם 'דקה', **אוֹסְרָתָה**

עירובין. פרק חמישי – כיצד מעברין דף ס עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רכג רש"י תוספות

דליעריב לן מאתן — מה שפירש בקונטרס דעיר של רבים ונעשית של יחיד הואי — לא בא לאפוקי חזרי היא של רבים, אלא לאפוקי של יחיד ונעשית של רבים.

ושויה שויר לפומבדיתא — בודי שויר דלשל חצירות של שני בתים בעינן, והלכה כרבי שמעון. **היינו** דאמר (ליה) חזי לאפוקי מוצראו — שאם היז מוקוקים לעשות כויר על חנם, היא חסרתא תני בתיהם.

וְחִדְרָשָׁה שמה – בספר יהושע (טו) כתובה בתורה
בגזלת יחודה: **נִמְרָא:** שהיה לו
קבלה משום תנא, או סברא שמשכבא דיהא אומר
שכך נראה, אף על פי שאין שום תנא סובר כן.
ולא לפסוק הדלכה בא. אלא שכך היו דברים
נראים. וקאמרו: מאי נפקא לן מינה, כלומר: הא
פסקין לעיל רבוי שמעון? ומשני: גמרא גמור כר'
— מכל מקום יש לנו לחקור ולידע אם גמרא או
סברא.

ב יהודה במעצרתא דבי
מורת מחיצה עליו, והאמר רב נחמן אמר שמואל: אנשי מרפסת
יבנו, אם יש לפניה דקה ארבעה - אינה אוסרת, ואם לאו -
דלא גבוה מרפסת עשרה. ואי לא גבוה מרפסת עשרה, פי
קת עד עשר אמות, דכיון דעביד דקה - איסתלוקי איסתלק
והי לקמיה דרב יוסף, אמרו ליה: הב לן גברא דלעירב לן מאתני.
להו, וחזי דלא מצווחת עלה בבי מדרשא. אול, חזא להנהו
הני להי שיור למתא. הדר אמר: "אין מערבין את פולח" תנו,
י מערבי, אלא איעביד להו פווי דאי בעו לערובי דרך חלונות
בעי - דתא רבה בר אבון מערב לה לבולה מחזיא ערסייתא
רי, דכל חד וחד הוי שיור לחבריה, ואף על גב דאי בעו לערובי
הדר אמר: לא דמי, התם - אי בעי לערובי דרך גגות ותני לא
דר אמר: פווי נמי לא בעי, דההוא בי תיבנא דהוה ליה למר בר
שיור לפומבדיתא. אמר: היינו דאמר לי מר "חזי דלא מצווחת
עם כן עשה חוצה לה פער חדשה". תניא, אמר רבי יהודה:
שה שמה, והוי בה חמישים דיורים אנשים וגשים וטף, ובה היו
שיור. איבעיא להו: חדשה מהו? חדשה, פי חיכי דאיהי הווא
יאי שיור לקמנה! אלא: פערין חדשה מהו? רב הונא ורב יהודה;
אמר: לא בעיא שיור. "רבי שמעון אומר שלש חצירות וכו'".
מר רב: הלכה פרבי שמעון. רבי יצחק אמר: אפילו בית אחד
א דעתך? אלא אימא: בית אחד בחצר אחת. אמר ליה אביי
ורא או סברא? אמר ליה: מאי נפקא לן מינה? אמר ליה: גמרא
מי שהיה במזרח ואמר לבנו "ערב לי במערב", במערב ואמר
ש הימנו ולביתו אלפים אמה ולעירובי יותר מכאן - מותר לביתו
עם אמה ולביתו יתר מכאן - אסור לביתו ומותר לעירובו. הנותן
- לא עשה ולא כלום. נתנו חוץ לתחום, אפילו אמה אחת
מה

קטנה אחרת של חמשים דיוורין ואינה סמוכה לגדולה. **הצר אחת סלקא רעתך** — חצר
ההוא **כי תבנא בו'** — ואמרין לקמן: הלכה כרבי שמעון דלא בעי חמשים דיוורין לשויר.
היה מו — לעירובי באנפה נפשה, כולה בלא שויר. **בעין חדשה** — עיר קטנה אחרת של
בית אחר בחצר אחר — חצר ובית לתוכה לא להיות שויר. **משנה מי שהיה במורה**
— שנתן לו העירוב מביתו והלאה. **מותי לביתו** — לדין ביתו, כלומר, למנות שבתיו
ש עליו היום דרוח מעירובו ותר מאלפים, במצא שאינו יכול להלך וליטל, שהרי אן
תתחם ביתו הוה. ואף על גב דאוקמיא בשיליה "מי שהוציאנה" לא מוקמת ליה באידך
יולי בבא בדרך, דכיון דבמקום פלוני לא יכול לקנות דרוחון מאלפים הוה, ובמקום רגליו
והעירוב במקום שאינו עירוב — יש לו שבתיה בביתו, ומסתמא בביתו ניהא ליה למיקמי
במקום מבעוד יום ספק משחשיכה — הרי זה חמר גמל, ולא קתני לא יוזח ממקומו. שמעין
לכל רוח. **כעבורה אמות עיר** — באחד מן הבתים העומדין בתוך שבעה אמות ושירים. **לא**
— כל ארבע אמות. **תנן חוץ לתחום** — מפרש בגמרא: חוץ לעירוביה של עיר.

לא עירבו – בני מרפסת עם בני חצר אלא אלו לבדן ואלו לבדן. **אם יש לפנים** – לפני המרפסת, לרגלי הכבש בחתול עלייה. דקה – פתח קטן, גובה ארבעה, אין אוסרין בני מרפסת עם בני החצר. דהא איסתלק לזו. **ואם לא אוסרת** – אלאמה: תורת פתח עליה. אפילו לחומרא. ברלא גבוה עשרה – דליבא ליממר תורת מחיצה עליה. **בי עברי דקה** – **חיו** – הרי כל המדרגה סביבותיה

וּמְבֹרָכָה וּפְתוּחָה לְחֵצֶר, וְהָיָה הָן כְּשֶׁתִּי חֲצִירוֹתִי
שֶׁאֵין כּוֹתֵל בֵּינֵיהֶן. מְנוּפֶּטֶת — מוֹקֶפֶת מַחֲצִיזָה
נִכְבֵּד, אֵלֶּא שֶׁנִּשְׁאָר לִפְנֵיהֶן עֶשְׂרֵי אַמּוֹת דְּרִין פֶּתַח
לְכָל הַיָּקָה. דָּאִי עֲבֹד הָתָם דְּקָה — סִלּוֹק
וְהוּא, הָאֵילֵל דְּלֵית גְּבוּהָ עֲשָׂרָה. שְׂרִיפָא — זֶקֶף
סוּלָא, אֵלֶּא סוּלָא. תּוֹרֵת מַחֲצִיזָה עָלֵיו — וְאֵין
לְבַטְלֵין הַמַּחֲצִיזָה לְמַדּוּי כְּנַפְרֵץ הַכּוֹתֵל יוֹתֵר
וְנִשְׁעָר, דְּאִמְרֵי לָקֶמֶן: מַעֲרֵבִין אֶחָד וְאֵין מַעֲרֵבִין
שְׁנַיִם. אֵלֶּא, רְצוּ אֶחָד מַעֲרֵבִין וּלְקוּלָא, וְהוּי
נִפְתַּח: רְצוּ שְׁנַיִם מַעֲרֵבִין, דְּלִחְזִמְרָא לֹא
מִגְמָרִין דְּלִיבְטָלִיה לְמַחֲצִיזָה, דְּכָל בַּעֲיֹרִבִין
לְהִלְכֵל. וְכִי אִמְרֵי שְׂמוּאֵל — דְּלֹא מְבַטְלֵא סוּלָם
לְמַחֲצִיזָה לְחֻזְמָתָא. וְכִי לֹא עֲשִׂיתִי — אֲלַמֵּן:
אֵיךְ עָל גֵּב דְּבִגְבָה מִרְפֶּסֶת עֲשִׂיתִי שָׂרֵי אֵתִי סוּלָם
מְבַטְלִי לִיה. בְּרָלָא גְבוּהָ כּוּ' — דְּבָלָא סוּלָם נִמְי
לְכָל. דְּלַעֲרֵב מֵאֵתִין — וְעִיר שֶׁל רִבִּים וְנַעֲשִׂית
שֶׁל יָחִיד הָיָא, וּבַעֲיָא שִׁיּוּר. דְּפִתְחִי לְהִרָא —
וּפְתוּחָהן אַחֲרֵי הָעִיר לְנֹהֵר, וְלֹא הָיָה לָהֶם פֶּתַח
מִפְּתוֹחַ לַעֲרִי. דָּאִי בְּעוּ לְעִירֵיב — הֵנָּה דְּמִשְׁרֵי
מִצּוֹ מַעֲרֵבִי. אֵי עֲבִיד לָהּ כּוּי — חֲלוּשֹׁת שִׁיּוּר
לְמִצּוֹ מַעֲרֵבִי. וְכִי אֲרַבְעָה לְצֵד הָעִיר, דָּאִי בְּעוּ הָתָם
לְמִצּוֹ מַעֲרֵבִי, וְאֲרַבְעִידוּ שִׁיּוּר לְמֵתָא דְּלֹא
לְעִירָבָה בְּחִדְיָה. עֲרִישִׁיתָא עֲרִישִׁיתָא — שְׁכֻנוֹת
שְׁכֻנוֹת, וְלֹא הָיָה מַעֲרֵבִין כָּל הָעִיר כְּאֶחָת. פִּירָא
יְבִי תוּרִי — גּוֹמָא דְּגוֹלָהּ מִגְּמַעֲנִים שֶׁם גְּרַעֲנִי
מְמַרִים לְמֵאֲכָל בְּהֵמָה. וְהוּי אוֹתוֹן גּוֹמּוֹת
לְמִצּוֹת פְּרִיטוֹת בְּתֵי חֲשׁוֹכוֹת מִתַּחַת, וּבְכָל שְׁכֻנָּה הָיָה
מִבְּאוֹת הַרְבֵּה, וּמַעֲרֵבִין יָחִיד. לֹא הָיָה מִתְקַבֵּין
לְהָא לְחַיִּים, מִשּׁוּם דַּעֲרִי שֶׁל רִבִּים וְנַעֲשִׂית
יָחִיד הָיָא, וְכָל חַד וְחַד הָיָה שִׁיּוּר לְחִבְרִיָּה, דָּאִי
לֹא הָיָה שִׁיּוּר — הִכִּי מִצּוֹ לְעִרְבִי מִבְּאוֹת הַרְבֵּה
שֶׁבְכָל שְׁכֻנָּה יָחִיד. כָּל עִיר שֶׁל רִבִּים וְנַעֲשִׂית
שֶׁל יָחִיד כָּל חַד וְחַד בְּאַנְפִּי נִפְשִׁיהָ בְּעוּ עִירֹרְבִי,
וּבְעוּ לְעוּלָא וְקוֹרָה כָּל עִירוֹת שֶׁל רִבִּים. וְכִי עָל
בְּעוּ דָּאִי בְּעוּ לְעִירוֹרְבִי לֹא מִצֵּי מַעֲרִיב — מִשּׁוּם
פִּירָא דְּמִנְטִישֵׁן, וְאֵין יִסְכּוּן לְהִלְכֵל מִשְׁכּוֹנָה
לְשִׁכּוֹנָה, וְהוּי חֲרִיץ שְׁבִיתִי חֲצִירוֹת, דְּאִמְרִין
לָקֶמֶן (עֲהָב): מַעֲרֵבִין שְׁנַיִם וְאֵין מַעֲרֵבִין אֶחָד.
דִּירֵךְ גּוֹת — שְׁהִי לִירֵטָאוֹת עֹבְרוֹת מִגְּגִי
שְׁכֻנוֹתָא וְלִגְגֵי שְׁכֻנוֹתָא. וְהָהֵאָה כִּי תִבְנֵא כּוּ' —
וְאִמְרִין לָקֶמֶן: הִלְכָה כְּרִבִּי שִׁמְעוֹן דְּלֹא בְּעִי
מֵיִשִׁים דִּירֹרִין לְשִׁיּוּר. וְכִי שִׁיעִרִי חֲכָמִים —
שִׁיעִרִי עִירוֹת, וְהָיָה עֲצֻמָּה הִתַּת שִׁיּוּר לְעִיר

גדולה הסמוכה לה. חרשה מהו – לעירובי באפנה נפשה, כולה בלא שיויר. כעין חרשה – כלא בית מי הוי דירה! בית אחד בחצר להם דיומאות עוברות מגני שכונה זו לגני שכונה הבאה שיערו חכמים – שיריו עיירות והיא עצמה הדתה שיויר לעיר גדולה הסמוכה לה. המנמשים דירון ואינה סמוכה לגדולה. חצר אחת סלקא דעתך – חצר בלא בית מי הוי חצר (בשדה), וקדש עליו שם האדם. לערב מבעוד יום למערב. לעירובו יותר – מציבתו באילו לא אלא **עירובי עירוב**, לדין עירוב, מערב שבתיו מעירובו. דרין עירובו קונה לו ארבע אלפים לכל רוח. וכיון דאני עירוב – הוי לה שבתיו בביתו. חסא דאילן קם ליה כר' אלמא: אמר שבתיו רחוק מאלפים, דרי זה לא יוז ממקומו – הלא זה היה תיחא ליה דליקני ליה – אין לו שבתיו כלל, לפיכך לא יוז ממקומו, אבל בעמדו – ששאין עירובו עירוב. בדרתן בפרק "בבל מעריבך" (עירובין ק"ח) גבי תתגלגל חוץ לתחתו. מינה דאם אני עירוב יש לו שבתיה בביתו. **אסור ליה** – לדין ביתו, למעט מביתו. וכל עשה ולי **ביום** – שהיה יום עירוב מי יש לו מה העיר אלפים כלל. וכל

באן שכלתה מדרתו בסוף העיר - תימה: ולרבנן, דאמרי בפרק "מי שהוציאיהו" (עירובין מהא), בישן בדרך שיש לו שמונה על שמונה, ומסתמא דהוא הדין לנותן עירובו, כיון דקיס לן דנותן עירובו יש לו ארבע אמות כמו שבת, הוא נשכר ארבע אמות. שאם נתן עירובו למזרח העיר ארבע אמות חוץ לעיבורה של עיר - הרי הולך למזרח שמונה אמות ואפלים, ולמעבר אפלים פחות ארבע אמות מה שהעיר

נחשב לו ויש לומר: דלרבי אליעזר דאמר והוא באמצען, או לרבי יהודה דאמר בדרך לו ארבע אמות בכל רוח שירצה מה שנשכר הוא מפסיד, שנשכר ארבע אמות במקום העירוב ומפסיד ארבע אמות העיר דמנין לו העיר כארבע אמות. ואם תאמר: לרמי בר חמא דמפסיד ליה בסוף "מי שהוציאיהו" (עירובין נבא), בנותן עירובו אם יש לו ארבע אמות, תפסס מזרח, דאי אין לו ארבע אמות - אם כן מפסיד יותר ממה שנשכר, שאם נותן עירוב ארבע אמות חוץ לעיבורה של עיר לצד מזרח, נשכר ארבע אמות לצד מזרח ומפסיד שמונה אמות לצד מערב דמנין לו ארבע אמות שחוץ לעיבורה של עיר והעיר ארבע אמות ואומר רבינו יצחק: דלרמי בר חמא, אם נותן עירובו אין לו ארבע אמות, גם העיר אם מובלעת תוך תחום העירוב נחשבת לו כמשהו, ואין מפסיד כלום במשך העיר. דהאמר בסוף פרק דהנותן עירובו בתוך העיר או בתוך מערה שיש בה דיריון - יש לו אפלים חוצה לה, ואמאי יש לו אפלים שלימית? כיון דנחשבה כארבע אמות, ונאמר שהנותן עירובו אין לו ארבע אמות. אלא ודאי סבירא לא שיהא אין לו ארבע אמות - העיר נחשבת לו כמשהו. ואם תאמר: ולרבי אליעזר דאמר והוא באמצען, כשנותן עירובו באמה אחרונה של עיבור העיר לצד מזרח - יהיה לו לצד מזרח שתי אמות ואפלים, ולצד מערב אפלים פחות שתי אמות, דהעיר נחשבת לו כארבע אמות. ולעירוב נותן שתי אמות ושתי אמות שניות של עיר יעלו לחשבון אפלים, ואמאי תנן: המניח עירובו בעיבורה של עיר לא עשה ולא כלום; ויש לומר: כשעומד תוך המחיצות או במקום שנחשב כארבע אמות - אין חילוק בין עומד באמצע לעומד בסוף, דאפילו עומד בסוף כאילו עומד באמצע, ואין נותנין דעה לה כלום. דאמר במי שהוציאיהו חוץ לתחום ונתנהו בדרך או בסתר -

הוא עומד בסופה. **אין** אלו אלא דברי נביאות - אומר רבינו יצחק: דבכל מקום שאומר אין אלו אלא דברי נביאות - הוי לשבת, כלומר: אין חכמה כוז שמכין לחלק כל כך סבירא מועטה, וברוח הקדש אמר. דהכי משמע בפרק קמא דבבא בתרא (י"ב.) גבי מנת בכרם אני מוכר לך, סומכוס אומר: לא יפחות לו משלשה קבין. אמר רבי יוסי: אין אלו אלא דברי נביאות. ומייתיה עלה: מיום שחרב בית המקדש נטלה נבואה מן הנביאים ונתנה לחכמים. משמע דלשבח קאמר. ובפרק "אלו מומין" (בבא בתרא מהא) דאשכחן דלא הוי לשבת, לא קאמר בהאי לישנא, אלא "עשו דבריהם כדברי נביאות", פירוש: לאומרים בלא טעם. דפריך: אי אבר הוא - באהל נמי ליטענא. והכא נמי ליה לשבת, כהוא דבבא בתרא. וקאמר רבא: תריוויה תננה, ומאי קא משמע לן רבי יהושע בן לוי? ומסיק: דסוף העיר איצטריכא ליה לרבי יהושע בן לוי לאשמעינן, דלא תנן. אבל אין לפרש דרב אידי קורא אותן דברי נביאות לומר שאין נראה לחלק דבר, ורבא קאמר תריוויה תננה ושפיר חילק רבי יהושע בן לוי. אין על גב דפרק "ביתמה המקשה" (חולין ע"א.) גבי הא דאמר רבה כשם שטומאה בלועה בר, קאמר: תריוויה תננה, והתם הוי פירוש מאי קא משמע לן רבה: מדקא משני. כי קאמר רבה - כגון שבלע שתי טבעות. מכל מקום אשכחן נמי בפרק "אין מעמידין" תריוויה תננה ודלא להקשות מאי קא משמע לן קאתי, אלא להביא סייעתא דלבריו. גבי הא דקאמר (רבא) המקדש (בשור) הנסקל בר, מכל מקום, הכא משמע דרבא בא להקשות מאי קא משמע לן רבי יהושע בן לוי, מדרסיק סוף העיר איצטריכא ליה. ומיהו, רבינו שמואל לא גרס "איצטריך" אלא סוף העיר לא תנן, ודחוק הוא. שמוקד הספריים. ועוד: לא מצינו למימר דרבי אידי לא סבר כרבי יהושע, דהא לא מתרצא מתניתין וברייתא אלא כרבי יהושע, כדאמר לעיל. ומורינו הרב רבי יצחק אומר: דמתניתין וברייתא איירי בלן בה, ולהכי כי כלתה מדרתו בסוף העיר - כל העיר נחשבת לו כארבע אמות למנין אפלים. דהא אפילו כלתה מדרתו בחצי העיר בלן בה, נחשבת לו כארבע אמות להלך את כולה. כדמשמע בית הללדר" (עירובין ע"ג.) דקאמר: דהרי נותן עירובו בסוף אפלים וקאתי וביית בביתיה. אלמא: בלן בה, אפילו כלל אפלים שלו בתחילת העיר - נעשית כל העיר כארבע אמות, וכן בפרק "בבב מערבין" (עירובין להב.) דקאמר: מי סברת דמנח ליה בסוף אפלים לכאן. ופירש רש"י: דכל העיר נעשית לו כארבע אמות, כיון דלן בה. ורבי אידי לא מתמה אלא ארבי יהושע, דאמר אפילו במודד כשכלתה מדרתו בסוף העיר - כל העיר נעשית לו כארבע אמות. ולהכי מתמה: כיון כשכלתה מדרתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר, ולא נעשית לו כארבע אמות אפילו להלך את כולה, כי כלתה בסוף העיר נמי אין נעשית כל העיר כארבע אמות להשלים לו את השאר. וחסתא אתי שפיר מאי דפריך לעיל מה שנשכר וכו' לא, והתניא בר. ולא פריך ממתניתין והתנן ולמודד שאמרו בר. דלגבי מורד הוה ידע דיש לחלק בין כלתה מדרתו בחצי העיר לכלתה בסוף העיר. ולהכי פריך מנותן דהוה לן בה. ומשנה: דבכלן בה נמי יש לחלק, דבכלתה מדרתו בחצי העיר נהי דנעשית לו כארבע אמות שיכול להלך כל העיר, לענן שיוכל לצאת לצד אחר של עיר - לא נעשית לו כארבע אמות. ולפסיקם דגרסי נמי סוף העיר איצטריכא ליה דלא תנן - אתי שפיר. אף על גב דסוף העיר נמי תנן, דאם לא כן תיקשה ממתניתין אברייא. כדאקשי לעיל - מכל מקום במודד איצטריכא ליה, דהא לא שמעי' ממתניתין, כדפירשתי.

עירובין. פרק חמישי - כיצד מעברין דף ס עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רש"י

מה שנשכר - לרוח זה נפסד לרוח שכנגדה. שהרי מנה מן העירוב אפלים לכל רוח, ואם נתנו בסוף אלף למזרח - נמצא שכלות אפלים של מזרח בסוף שלשת אפלים לעיר, ונשתכר אלף. ואפלים של מערב כלות בסוף אלף של מערב העיר, והפסיד האלף. וקא משמע לן דאין העיר עולה לו מן החשבון האפלים של מערב, אלא כולה כארבע אמות. **גמרא** למזרח ביתו - ואמר לבנו לערב לו במערב ביתו, נמצא שביתו עומד בינו לבין עירובו. והכי תני "ממנו ולעירובו אפלים ולביתו יותר מכאן", הא ודאי עירובו מרחיק טפי. **רמ"י** לביתיה - שהיה יכול לילך לביתו בלא עירוב, אבל לעירוביה לא הוה מטי. **באלכסנא** - בני לבין עירובו משוך עירובו למערב יותר מביתו ואף על פי כן פענמים שהאלכסון רב, והרי ביתו רחוק ממנו יותר מעירובו. חזין לתחום **סלקא** דעתך - הא לא הוי עירוב. **משתכר איתא אמה** - לרוח העירוב, והפסיד מדת כל העיר לרוח שכנגדה. שכשימודד אפלים מעירובו לצד העיר - תעלה לו מדת העיר מן החשבון. שכלתה מדרתו בחצי העיר - אם היתה עיר גדולה, או שהרוקק עירובו מן העיר עד שאין כל העיר נבלעת במדת אפלים של עירוב - תעלה לו העיר מן החשבון, ומפסידה. ואם היתה כל העיר נבלעת באפלים של עירוב - היא לא כולה כארבע אמות. היה מורד **ובא** - שבת חוץ לעיר, ולא היה יודע שיש עיר סמוך לו. ותנן בפרק "מי שהוציאיהו" (עירובין מהא) הואיל ולא היתה כוונתו לכך - לא יכנס להעיר אלא עד אפלים ממקום שבינתו. והתחיל למנות אפלים פסיעות בינונית וכלתה מדרתו בר' והוא הדין נמי לנותן עירובו חוץ לעיר וקנה שבינתו. **אמר רבי אידי אין אלו אלא דברי נביאות** - כמתנאב מפני הגבורה, שאינו נותן טעם לדבריו אמרין רבי יהושע בן לוי לדברים הללו. ואי לא דגמירי להו מרביה לא הוה אמר כי האי מילתא בלא טעמא. **אמר רבא** - ומאי נביאותיה? תריוויה תננה במתניתין דאנשי עיר גדולה שהיתה להן עיר קטנה בתוך אפלים, ויוצאין מעירן והולכין לילך דרך הקטנה מהלכין את כל העיר הקטנה הסמוכה להן, ועל כרחך הכי קאמר. מהלכין את כולה כארבע אמות, ומשלימין מדרתן חוצה לה. דאי סלקא דעתך מדרת העיר סליק להו - מאי אתא לאשמעינן? פשיטא דעד אפלים יכול להלך.

אמר רבי יוסי: אין אלו אלא דברי נביאות. ומייתיה עלה: מיום שחרב בית המקדש נטלה נבואה מן הנביאים ונתנה לחכמים. משמע דלשבח קאמר. ובפרק "אלו מומין" (בבא בתרא מהא) דאשכחן דלא הוי לשבת, לא קאמר בהאי לישנא, אלא "עשו דבריהם כדברי נביאות", פירוש: לאומרים בלא טעם. דפריך: אי אבר הוא - באהל נמי ליטענא. והכא נמי ליה לשבת, כהוא דבבא בתרא. וקאמר רבא: תריוויה תננה, ומאי קא משמע לן רבי יהושע בן לוי? ומסיק: דסוף העיר איצטריכא ליה לרבי יהושע בן לוי לאשמעינן, דלא תנן. אבל אין לפרש דרב אידי קורא אותן דברי נביאות לומר שאין נראה לחלק דבר, ורבא קאמר תריוויה תננה ושפיר חילק רבי יהושע בן לוי. אין על גב דפרק "ביתמה המקשה" (חולין ע"א.) גבי הא דאמר רבה כשם שטומאה בלועה בר, קאמר: תריוויה תננה, והתם הוי פירוש מאי קא משמע לן רבה: מדקא משני. כי קאמר רבה - כגון שבלע שתי טבעות. מכל מקום אשכחן נמי בפרק "אין מעמידין" תריוויה תננה ודלא להקשות מאי קא משמע לן קאתי, אלא להביא סייעתא דלבריו. גבי הא דקאמר (רבא) המקדש (בשור) הנסקל בר, מכל מקום, הכא משמע דרבא בא להקשות מאי קא משמע לן רבי יהושע בן לוי, מדרסיק סוף העיר איצטריכא ליה. ומיהו, רבינו שמואל לא גרס "איצטריך" אלא סוף העיר לא תנן, ודחוק הוא. שמוקד הספריים. ועוד: לא מצינו למימר דרבי אידי לא סבר כרבי יהושע, דהא לא מתרצא מתניתין וברייתא אלא כרבי יהושע, כדאמר לעיל. ומורינו הרב רבי יצחק אומר: דמתניתין וברייתא איירי בלן בה, ולהכי כי כלתה מדרתו בסוף העיר - כל העיר נחשבת לו כארבע אמות למנין אפלים. דהא אפילו כלתה מדרתו בחצי העיר בלן בה, נחשבת לו כארבע אמות להלך את כולה. כדמשמע בית הללדר" (עירובין ע"ג.) דקאמר: דהרי נותן עירובו בסוף אפלים וקאתי וביית בביתיה. אלמא: בלן בה, אפילו כלל אפלים שלו בתחילת העיר - נעשית כל העיר כארבע אמות, וכן בפרק "בבב מערבין" (עירובין להב.) דקאמר: מי סברת דמנח ליה בסוף אפלים לכאן. ופירש רש"י: דכל העיר נעשית לו כארבע אמות, כיון דלן בה. ורבי אידי לא מתמה אלא ארבי יהושע, דאמר אפילו במודד כשכלתה מדרתו בסוף העיר - כל העיר נעשית לו כארבע אמות. ולהכי מתמה: כיון כשכלתה מדרתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר, ולא נעשית לו כארבע אמות אפילו להלך את כולה, כי כלתה בסוף העיר נמי אין נעשית כל העיר כארבע אמות להשלים לו את השאר. וחסתא אתי שפיר מאי דפריך לעיל מה שנשכר וכו' לא, והתניא בר. ולא פריך ממתניתין והתנן ולמודד שאמרו בר. דלגבי מורד הוה ידע דיש לחלק בין כלתה מדרתו בחצי העיר לכלתה בסוף העיר. ולהכי פריך מנותן דהוה לן בה. ומשנה: דבכלן בה נמי יש לחלק, דבכלתה מדרתו בחצי העיר נהי דנעשית לו כארבע אמות שיכול להלך כל העיר, לענן שיוכל לצאת לצד אחר של עיר - לא נעשית לו כארבע אמות. ולפסיקם דגרסי נמי סוף העיר איצטריכא ליה דלא תנן - אתי שפיר. אף על גב דסוף העיר נמי תנן, דאם לא כן תיקשה ממתניתין אברייא. כדאקשי לעיל - מכל מקום במודד איצטריכא ליה, דהא לא שמעי' ממתניתין, כדפירשתי.

את העיר ועיבורה ואלפיים אמה סביב לה לכל רוח. אבל אם
נתנו לעירובו מחוץ לעיבורה של עיר, אפילו אמה אחת בלבד,
הרי זה כשחבר אמה אחת לצד שהניח את עירובו, כגון אם
הניחו בריחוק אמה אחת מחוץ לעיבורה של עיר לצד מזרח,
רשאי הוא לילך משם עוד אלפיים אמות לצד מזרח, ויפסיד
את שיעור רוחב כל העיר כולה לצד מערב, כפי שפירש רוחבה
של העיר עולה לו כמדת התחום. כלומר, אדם הדר בעיר רשאי
להלך את כולה כאילו היא ארבע אמות, ומסוף העיר ואילך
יש לו אלפיים אמה לכל רוח. אבל אדם המניח את עירובו חוץ
לעיר, אפילו אמה אחת בלבד, אינו נידון כדר בעיר, ולפיכך
אין העיר נידונית לו כארבע אמות, אלא כפי שיעור רוחבה
האמיתי. כגון בעיר שרוחבה אלף אמה, והניח עירובו בריחוק
אמה אחת חוצה לה לצד מזרח, רשאי הוא להלך משם עוד
אלפיים אמה לצד מזרח, אך אם רוצה לילך מן המקום שבו
הניח את עירובו לצד מערב הולך אמה אחת עד העיר, ולאחר
מכן מודד אלף אמה של רוחב העיר, ומסוף העיר ואילך
ממשיך לילך לצד מערב עוד כאלף אמה להשלים תחום
אלפיים אמה שלו, ונמצא שנשכר אמה אחת למזרח והפסיד
אלף אמה למערב, וכיצד כותבת משנתנו 'מה שנשכר הוא
מפסיד'.

מתרצת הגמרא: לא קשיא – אין להקשות סתירה בין המשנה
לברייתא, לפי שכל אחת מהן עוסקת באופן אחר. כגון – הברייתא
עוסקת באופן שפירשנו בפרק ה' עיר. כלומר, שהיתה העיר
רחבה אלפיים אמה, או שהניח עירובו במרחק רב מן העיר לצד
מזרח, ונמצא שכאשר מונה הוא אלפיים אמה מעירובו לצד
מערב כלה תחומו באמצע העיר, ובאופן כזה נמדדת העיר עצמה
למנין אלפיים אמה שלו, ונמצא שנשכר אמה אחת למזרח והפסיד
אלף אמה למערב. כגון – אך המשנה עוסקת באופן שפירשנו בפרק
ה' עיר, כלומר, שהיתה העיר קטנה מאלפיים אמה, והניח
עירובו בסמוך לעיר, ונמצא שכאשר הוא מהלך אלפיים אמה
מעירובו לצד מערב אין תחומו כלה באמצע העיר אלא בסופה,
ובאופן כזה נידונית לו העיר כולה כארבע אמות, ואין רוחבה
ממעט מתחום אלפיים אמה שלו. ועל כך אמרה המשנה 'מה
שנשכר הוא מפסיד', שכן באופן זה הוא נשכר אמה אחת למזרח
ומפסיד אמה אחת למערב, ולא יותר, שאין העיר עצמה עולה לו
מן החשבון.

וחילוק זה בין כלתה מידתו בחצי העיר לבין כלתה מידתו בסופה
הוא כדברי אבי, דאמר רבי אידי אמר רבי יהושע בן לוי, אדם שהיה
מוקד אלפיים אמה לתחומו ונבא בתוך העיר, וכלתה מידתו בחצי
העיר, אין לו לילך אלא את חצי העיר. אבל אם כלתה מידתו בסוף
העיר נעשית לו העיר כולה כאילו היא רחבה ארבע אמות,
ומשלימין לו את השאר – ורשאי להמשיך ולהלך למערב העיר
והלאה, עד שישלים תחום אלפיים אמה שלו.

הגמרא מביאה את תמיהתו של רבי אידי על דין זה שאמר משמו
של רבי יהושע בן לוי: אמר רבי אידי, אין דברים אלו אלא דברי
נביאות. כלומר, חילוק זה לא נתפרש טעמו, כשם שהנביא
המתנבא מפי הגבורה אינו נותן טעם לנבואתו, ואם לא שקיבל
רבי יהושע בן לוי כך מרבו לא היה אומר כן. שהרי יש לתמוה, מה
לי אם כלתה מידתו בחצי העיר שיעולה לו העיר לחשבון אלפיים
אמה שלו, ומה לי אם כלתה מידתו בסוף העיר שאינה נידונית לו
אלא כארבע אמות בלבד.

רבא תמה על דברי רבי אידי: אמר רבא, מדוע מכנה רבי אידי
דינים אלו כדברי נביאות, והרי תרוייהו תננה – שני הדינים נשנו
במשנתנו, שכן שנינו (להלן סא), אנשי עיר גדולה מהלכין את כל
עיר קמנה הסמוכה להם בתוך אלפיים אמה, כלומר, נידונית היא
להם כארבע אמות, ואין רוחבה עולה למידת אלפיים אמה של
תחומם,

מה ששקבך הוא מפיסד. כלומר, מה שהוא מרויח לאותו צד שמניח
את עירובו, הוא מפסיד לצד האחר. כגון, אם הניח את עירובו
במרחק אלף אמה מן העיר לצד מזרח, רשאי הוא מעתה לילך מן
העיר שלושת אלפים אמה לצד מזרח, אך אינו רשאי לילך לצד
מערב אלא אלף אמה, ונמצא שהרויח אלף אמה לצד מזרח,
והפסיד אלף אמה לצד מערב.

גמרא

הגמרא מבררת באיזה אופן עוסקת המשנה: קא סלקא דעתך –
סבורים אנו לומר, שכונת המשנה באומרה שהיה אותו אדם
עומד למקרה ואמר לבנו ערב לי במערב, היינו שהיה עומד למקרה
ביתו, ואמר לבנו שיניח עליו עירוב למערב ביתו, וכונת המשנה
באומרה שהיה אותו אדם עומד למקרה ואמר לבנו ערב לי במזרח,
היינו שעמד למקרה ביתו ואמר לבנו שיניח עליו עירוב למזרח
ביתו, ונמצא שבכל ענין עומד ביתו בינו לבין העירוב שהניח בנו.
ועל כך יש להקשות, בשלמא – דברי המשנה האומרת שאם היה
הימנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יתר מכאן, קבע שביתה בביתו,
מיושבים הם, שכן משפחת לה דקמי לבייתיה ולא קמי לעירובי –
ניתן למצוא אופן שיכול הוא להגיע עד ביתו ולא עד עירובו,
שהרי ביתו עומד בינו לבין עירובו, ולפיכך יתכן שיש ממנו ולביתו
אלפיים אמה ולעירובו יותר מאלפיים אמה. אלא דברי המשנה
האומרת שאם היה הימנו ולעירובו אלפים אמה ולביתו יתר מכאן,
קבע שביתה במקום עירובו, קשים הם, היכי משפחת לה – כיצד
ניתן למצוא אופן שיהא עירובו סמוך אליו יותר מביתו, הרי ביתו
עומד בינו לבין עירובו.

הגמרא מביאה שני תירוצים על קושיא זו: אמר רבי יצחק, מי שקבך
– וכי סבור אתה שכונת דברי המשנה 'מי שהיה עומד למקרה'
היינו למקרה ביתו ואילו למקרה היינו למקרה ביתו, לא – אין הדבר
כן, אלא 'למקרה' היינו שהיה עומד למקרה בנו, ואילו 'למקרה' היינו
למקרה בנו. כלומר, שלעולם היה עומד בין ביתו ובין בנו שהניח
עברו עירובו, אלא שפעמים היה ביתו סמוך אליו יותר מעירובו
[צירוף א], ופעמים שהיה עירובו סמוך אליו יותר מביתו [צירוף ב].

רבא בר רב שילא אמר, אפילו אם תרצה לומר,
שכונת דברי המשנה 'למקרה' היינו למקרה ביתו, ולמקרה היינו
למקרה ביתו, מכל מקום אין קושיא בדבר, כגון דקמי לבייתיה
באלכסון – והיינו באופן שעומד ביתו באלכסון למקום עמידתו,
ואילו עירובו עומד בקו ישר למקום עמידתו, שבאופן כזה יתכן
הדבר שיהא ביתו עומד בינו לבין עירובו, ואף על פי כן יהא
עירובו סמוך אליו יותר מביתו [צירוף ו].

שנינו במשנה: הנותן עירובו בתוך עיבורה וכו' של עיר לא עשה
ולא כלום, נתנו חוץ לתחום אפילו אמה אחת מה שנשכר הוא
מפסיד.

הגמרא מקשה על דברי המשנה: חוץ לתחום סלקא דעתך – וכי
עולה על דעתך לומר שנתן את עירובו מחוץ לאלפיים אמה של
תחום העיר, הרי באופן כזה אין העירוב מועיל כלל, מאחר שאינו
יכול לילך בשבת למקום עירובו.

מתרצת הגמרא: אלא אימא – אמור את דברי המשנה באופן כזה,
שנתנו חוץ לעיבורה של עיר. דהיינו, שהניחו מחוץ לשבעים אמה
ושני שליש הסמוכים לעיר.

שנינו במשנה: נתנו חוץ לתחום אפילו אמה אחת מה ששקבך הוא
מפיסד.

מקשה הגמרא: וכי רק מה ששהא נשקבך לצד עירובו הוא מפסיד
לצד השני, ותו לא – ולא יותר מכך, דהיינו שאינו מפסיד
מאומה מרוחב העיר, אלא נידונית היא לו כארבע אמות,
והתנא – והרי שנינו בברייתא, אדם הנותן את עירובו בתוך
עיבורה של עיר – בתוך שבעים אמה ושיירם הסמוכים לעיר,
לא עשה ולא כלום, שהרי גם בלא עירוב זה רשאי היה להלך

הגדולה, לא מִשְׁתַּבֵּשׁ – אף הוא אינו טועה, דְּמוֹקִים לָהּ – לפי
 שהוא מעמיד את המשנה בְּאֶדָם שקבע שביתה בעיר הקטנה
 וּמוֹדֵר והולך אל העיר הגדולה, שמאחר ולא קבע בה את שביתתו
 אין היא נידונית לו כארבע אמות, ואינו רשאי להלך בה אלא עד
 סוף תחום אלפיים אמה שלו. וְחִסְרוֹי מִחֻסְרָא – ולגירסא זו צריך
 לומר שיש בדברי המשנה חסרון של כמה תיבות, וְהָכִי קָתְנִי – וכך
 יש לשנותה, אֲנִישִׁי עִיר גְּדוּלָה מְהַלְכִין אֶת כָּל עִיר קְטָנָה, לפי שכולה
 מובלעת בתוך תחום אלפיים אמה שלהם, וְאֵין אֲנִישִׁי עִיר קְטָנָה
 מְהַלְכִין אֶת כָּל עִיר גְּדוּלָה, לפי שאינה מובלעת כולה בתוך
 תחומם. כָּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים, בְּאֶדָם שקבע שביתתו בעירו וּמוֹדֵר
 והולך אל העיר השכנה, אֲכָל מִי שִׁהָיָה דֶר פְּעִיר הַגְּדוּלָה וְהִנֵּה אֶת
 עִירָיו בְּעִיר הַקְּטָנָה, או שִׁהָיָה דֶר פְּעִיר הַקְּטָנָה וְהִנֵּה אֶת עִירָיו
 בְּעִיר הַגְּדוּלָה, הרי זה מְהַלֵּךְ אֶת כּוֹלָה – את כל העיר שנתן בה את
 עירובו, וְחוּצָה לָהּ אֲלֵפִים אֲמָה לכל רוח, שמאחר ונתן בה את
 עירובו נידון הוא כאנשי אותה העיר, ונעשית לו כל העיר כארבע
 אמות.
 הגמרא מבארת את דינה של עיר היושבת על שפת הנחל: אֲמַר רַב
 יוֹסֵף אֲמַר רַבִּי בְרַי אָבָא אֲמַר רַב הוּנָא, עִיר שִׁוְשִׁבְתָּהּ עַל שִׁפְתֵי הַנַּחַל,
 אִם יֵשׁ לָפָנֶיהָ – בין העיר והנחל, דָּקָה – מחיצה, בגובה (ארבעה)
 [ארבע] אמות, מוֹדְדִים לָהּ [ולעיר] את תחום אלפיים אמה שלה
 מִשְׁפַּת הַנַּחַל, כשאר ערים שמודדים את תחומן מקצה העיר, וְאִם
 לֹא – שאין מחיצה המפסיקה בין העיר לנחל, אֵין מוֹדְדִין לָהּ
 משפת הנחל, אֲלָא כִּל אֶחָד מִדִּירֵי הָעִיר מוֹדֵד אֶת מִשְׁפַּת
 בֵּיתוֹ, לפי שבכל עת חוששים דיירי העיר שמא יעלה הנחל על
 גדותיו ויציק את בתיהם, ולפיכך אין ישיבתם במקום נידונית
 כישיבת קבע אלא כישיבת עראי, ודינם כיושבי צריפים, שנתבאר
 לעיל (הב) שאינם נידונים כעיר אחת למדוד התחום מפתח העיר,
 אלא כל אחד מוֹדֵד מפתח ביתו.
 אביי מברר דין זה: אֲמַר לִיה אֲבִי רַב יוֹסֵף, דָּקָה אֲרִבַּע אֲמוֹת אֲמַתָּה
 לִי עֲלָה – אמרת לנו שצריך מחיצה בגובה ארבע אמות בין העיר
 לנחל, כדי שיהא ניתן למנות אלפיים אמה משפת הנחל. ויש
 לתמוה על כך, מֵאִי שָׁנָא מְכַל דְּפִי דְּעִלְמָא דְּאֲרִבַּע – מדוע שונה
 דין 'דקה' [–מחיצה] זו מדין שאר 'דקין', שהרי נתבאר לעיל (ס),
 לגבי אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו זה עם זה,
 שתקנתם היא על ידי שיעשו דיירי המרפסת 'דקה' בגובה ארבעה
 טפחים, ומדוע כאן צריך שתהא המחיצה בגובה ארבע אמות.
 אֲמַר לִיה רַב יוֹסֵף לֵאבִי, הָתָם – שם, לגבי מרפסת, לֹא בְּעִתָּא
 תִּשְׁמִיטָהּ – אין דייריה פוחדים להשתמש במקומם, ואין המחיצה
 נצרכת אלא להיכיר, להפסיק בין המרפסת ובין החצר, ולפיכך די
 במחיצה של ארבעה טפחים, אבל הָתָם – כאן, לגבי עיר העומדת
 על שפת הנחל, בְּעִתָּא תִּשְׁמִיטָהּ – פוחדים אנשי המקום
 להשתמש במקומם, שמא יעלה הנחל ויציפם, ולפיכך צריך
 שתהא המחיצה בגובה ארבע אמות, שבכך היא עשויה לעמוד
 ולהגן בפני המים שלא יציפו העיר.
 הגמרא מביאה מקור לדין זה של עשיית 'דקה' על שפת הנחל:
 אֲמַר רַב יוֹסֵף, מָנָא אֲמִינָא לָהּ – עשיתי למדתי לומר דין זה,
 שעשיית ה'דקה' גורמת למדוד את התחום משער העיר, דְּתִנָּא
 בברייתא, הָתִיד רַבִּי שִׁהָיָה בְּנֵי הָעִיר 'גֶּדֶר' היושבת בגובה ההר
 ויִרְדִּין בשבת לְעִיר 'חִמְתָּן' היושבת בשיפוע ההר מתחתם, וְאֵין בְּנֵי
 הָעִיר 'חִמְתָּן' עוֹלִין בשבת לְעִיר 'גֶּדֶר'. ויש לברר, מֵאִי מִשְׁתַּבֵּשׁ – מה
 הוא טעם החילוק בזה, לֹא – האם אין לומר, שהטעם הוא מִשּׁוּם
 דְּקָתְנִי – אלו, בני גדר, עָבֹד דָּקָה – עשו מחיצה בתחתית עירם,
 ומחמת כן הם יושבים בטח בערים, ואינם חוששים ליפול לעמק,
 ולפיכך הם נידונים כשאר ערים שיושביהם מודדים תחום אלפיים
 אמה מחומת העיר, ומאחר והעיר חמתן מובלעת בתוך אלפיים
 אמה לחומת העיר גדר רשאים בני גדר להלך בכל העיר חמתן.
 וְהָכִי – אבל אלו, בני חמתן, לֹא עָבֹד דָּקָה – לא עשו מחיצה
 בתחתית עירם, ופוחדים הם להשתמש במקומם, שמא יפלו
 לעמק, ולפיכך הם נידונים כיושבי צריפים המונים אלפיים אמה

וְאֵין אֲנִישִׁי עִיר קְטָנָה מְהַלְכִין אֶת כָּל עִיר גְּדוּלָה הסמוכה להם,
 כלומר, אין היא נידונית להם כארבע אמות, אלא רשאים להלך
 בה עד שיכלה תחום אלפיים אמה שלהם ולא יותר. ויש לברר,
 מֵאִי מִשְׁתַּבֵּשׁ – מה הוא טעם החילוק ביניהם, לֹא – האם אין הביאור
 בזה, מִשּׁוּם דְּקָתְנִי – אלו, אנשי עיר קטנה, בְּלָתָה מְדָתָן – מידת
 אלפיים אמה שלהם, בְּחֻצֵי הָעִיר הגדולה, ולפיכך אין העיר
 נידונית להם כארבע אמות, וְהָכִי – ואלו, אנשי העיר הגדולה,
 בְּלָתָה מְדָתָן בְּסוֹף הָעִיר קטנה, ולפיכך היא נידונית להם כארבע
 אמות, ורשאים להלך הימנה ולהלך עד שישלימו שיעור אלפיים
 אמה שלהם.
 נמצא, שחילוק זה שחילק רבי יהושע בן לוי בין כלתה מידתו
 בחצי העיר לבין כלתה מידתו בסוף העיר כבר נתבאר בדברי
 המשנה, ואם כן, מדוע תמה על כך רבי אידי ואמר שדברי נביאות
 הם, ואדרבה, היה לו לתמוה על רבי יהושע בן לוי מה חידוש יש
 בדבריו, שמאחר שכבר נתפרשו במשנה.
 מתרצת הגמרא: וְרַבִּי אִידִי אֲנִישִׁי אֲנִישִׁי תָנִי, כלומר, גירסא אחרת
 היתה לו בדברי המשנה להלך, שלא היה גורס כפי שגרס רבא
 'ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה, אלא היה גורס
 'ואנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה, ודְּמוֹקִים לָהּ בְּנוֹתָן –
 ומעמיד היה את המשנה באדם הנותן עירובו בתוך העיר, שלענין
 זה אין חילוק בין אם הוא מאנשי העיר הגדולה ונתן את עירובו
 בעיר הקטנה, לבין אם הוא מאנשי העיר הקטנה ונתן עירובו
 בגדולה, שבכל ענין נידונית לו העיר שנתן בה את עירובו כארבע
 אמות, ורשאי להלך את כולה ואלפיים אמה סביב לה לכל רוח,
 אֲכָל מוֹדֵד לֹא תָנִי – אך דינו של אדם שלא נתן את עירובו בתוך
 העיר השכנה אלא קבע שביתתו בעירו ומדד משם ולהלך אלפיים
 אמה לתחום שבת, לא נתבאר בדברי המשנה, וממילא אין לנו
 ללמוד משם שיש חילוק בין כלתה מידתו בסוף העיר לכלתה
 מידתו בחצי העיר, ועל כן אמר רבי אידי שדברי רבי יהושע בן לוי
 דברי נביאות הם.
 שבה הגמרא ומקשה: וְלֹא – וכי לא נתבאר במשנה שכן הוא הדין
 אף לגבי מוֹדֵד, וְהָתָנִי – והרי שנינו בסיפא של המשנה שם, 'וְלִמּוֹדֵד
 שְׁאֵמְרוּ נֹתְנִין לוֹ אֲלֵפִים אֲמָה, שְׁאֵפִילוּ סוֹף מְדָתָהּ כָּלָה בְּמַעְרָה'.
 כלומר, שאם מוֹדֵד אדם אלפיים אמה ממקום שביתתו וכלתה
 מידתו באמצע מערה, אינו רשאי להלך משם ולהלך כלל, ואין
 אומרים שנידונית לו כל המערה כארבע אמות. ויש ללמוד מכאן
 בדברי רבי יהושע בן לוי, שאדם שכלתה מידתו בחצי העיר אין
 היא נידונית להם כארבע אמות. ומעתה יש לשוב ולתמוה על רבי
 אידי, מדוע אמר שדברי נביאות הן, הרי כבר נתבאר דין זה
 במשנה, ואדרבה, היה לו לתמוה על רבי יהושע בן לוי מדוע
 הוצרך להשמיענו דין זה המפורש במשנה.
 מתרצת הגמרא: אִבֵּן יֵשׁ ללמוד מדברי המשנה שאם כלתה מידתו
 בחצי העיר אין היא נעשית לו כארבע אמות, אבל מכל מקום סוֹף
 הָעִיר אֵינָה מְדָתָהּ לִיה דְּלֹא תָנִי – הוצרך רבי יהושע בן לוי
 להשמיענו שאם כלתה מידתו בסוף העיר נידונית היא לו כארבע
 אמות, לפי שדין זה לא נתבאר בדברי המשנה, ועל כך אמר רבי
 אידי שדברי נביאות הם.
 הגמרא מביאה מימרא בענין הגירסא הנכונה במשנת 'אנשי עיר
 גדולה: אֲמַר רַב נָחֳמִי, מָנָא דְּתָנִי – מי ששונה הגירסא במשנה
 להלך 'אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה, לֹא מִשְׁתַּבֵּשׁ –
 אינו טועה, וְמָנָא דְּתָנִי – מי ששונה הגירסא 'אין אנשי עיר קטנה
 מהלכין את כל עיר גדולה, לֹא מִשְׁתַּבֵּשׁ – אף הוא אינו טועה.
 ועתה הוא מבאר כיצד יתכן הדבר ששתי הגירסאות נכונות הן:
 מָנָא דְּתָנִי – מי ששונה שְׁאֵנִישִׁי עִיר קטנה רשאים להלך את כל
 העיר הגדולה לֹא מִשְׁתַּבֵּשׁ – אינו טועה, משום דְּמוֹקִים לָהּ – הוא
 מעמיד את המשנה, בְּאֶדָם הדר בעיר הקטנה ונותן את עירובו
 בעיר הגדולה, ומאחר וקבע בה את שביתתו נעשית היא לו
 כארבע אמות, ומהלך את כולה ועוד אלפיים אמה לכל רוח. וְמָנָא
 דְּתָנִי – ומי ששונה שְׁאֵין אֲנִישִׁי עִיר הקטנה מהלכים את כל העיר

עירובין. פרק חמישי – כיצד מעברין דף סא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכז

ועוד התיר רבי – רבינו שמואל לא גרסין "ועוד", דהאי "ועוד" אמילתא דלעיל מיניה קאי. והכי איתא בתוספתא דמכילתין: מעשה ברועה זקן שבא לפני רבי, ואמר לו: זכור הייתי שהיו בני מגדל יורדין לחמתן עד החצר החיצונה הסמוכה לגשר ועוד, והורר קאמר שהתיר רבי שיהו בני גדר כר. ומיהו, יש תוספתא שכתבו בה בטר עדותו דרועה "התיר רבי שיהו בני מגדל יורדין לחמתן עד החצר החיצונה הסמוכה לעיר". וניחא השתא דגרס "ועוד התיר רבי שיהו בני גדר כר", כיון דמירר לעיל במה שהתיר רבי לבני מגדל על פי עדותו של רועה. ובפירוש רבינו חננאל כתוב: "ועוד זאת התיר רבי".

עיר העשויה בקשת הואי – פירש בקונטרס: חמתן, ובין שני ראשיה יותר מארבעת אלפים, דאמר לעיל מודדין לה מן הקשת וכלה תחומן של בני הקשת בראש של גדר, ואין יכולין ליכנס בה, אבל בני גדר יורדין לחמתן דמודדין לגדר מחומותן וכל חמתן מובלעת בתחומיה. ופירושו תמוה, דאי בני הקשת מובלעין בתחומן של גדר – אם כן גם הם מותרין לעלות לגדר. ואם בבני ראש הקשת קאמר דמובלעין בתחום גדר – אכתי כל היכא דשרי להני שרי להני, דבני ראש הקשת ובני גדר באין מזה לזה, ואותן שבאמצע הקשת ובני גדר תרוייהו אסרי בהדרי. ונראה כפירוש רבינו תם: דגדר עיר העשויה בקשת הוא, ולא היה בין ראשיה ארבעה אלפים ומודדין לה מן היתר, לפיכך באין לחמתן. אבל בני חמתן אינן יכולין לעלות לגדר לאמצע הקשת, ואפשר שאף מחמתן לא ראשי הקשת של גדר היה יותר מאלפים, ואף שם לא היו יכולין לילך.

לית מפתח ביתו. אמר ליה אב"י: דקה ארבע אמות אמרת לן עלה. מאי שנא מכל דקי דעלמא דארבעה? אמר ליה: התם לא בעיתא תשמישתא הכא בעיתא תשמישתא. אמר רב יוסף: מנא אמינא לה – דתניא: התיר רבי שיהו בני גדר יורדין לחמתן, ואין בני חמתן עולין לגדר. מאי טעמא – לאו משום דהני עבדי דקה והני לא עבדי דקה? כי אתא רב דימי, אמר: מטרגי מטרגי להו בני גדר לבני חמתן, ומאי התיר – התקין, ומאי שנא שבט? דשכיחא בה שפורות. כי אולי להתם נמי מטרגי להו! פלגא פלא מתיה שב שגין לא נבה. השתא נמי מטרגי בני חמתן לבני גדר? כולי האי לא בייפי להו. רב ספרא אמר: עיר העשויה בקשת הואי. רב דימי בר חיינא אמר: אנשי עיר גדולה ואנשי עיר קטנה הואי. רב פהנא מתני הכי. רב טביומי מתני הכי: רב ספרא ורב דימי בר חיינא: חד אמר: עיר העשויה בקשת הואי, וחד אמר: אנשי עיר קטנה ואנשי עיר גדולה הואי. **משנה** אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה, ואנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה. כיצד? מי שהיה בעיר גדולה ונתן את עירובו בעיר קטנה, ונתן את עירובו בעיר גדולה – מהלך את פולא וחוצה לה אלפים אמה. רבי עקיבא אומר: אין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה. אמר להן רבי עקיבא: אי אתם מודים לי בנותן עירובו במערה, שאין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה? אמרו לו: אימתי – בזמן שאין בה דיורין, אבל יש בה דיורין – מהלך את פולא וחוצה לה אלפים אמה. נמצא קל תוכה מעל גבה. ולמודר שאמרו נותנין אלפים אמה – שאפילו סוף מדרתו פלה במערה.

גמרא

ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את גדולה – כולה כארבע אמות, לפי שהעיר עולה לה במדת התחומין. ורבי אירי – דאמר דברי נבואה הן אנשי אנשי דקתני במתניתין בתרייהו תני מהלכין, ומוקי לה בנותן עירובו בעיר, כדמפרש במתניתין: כיצד מי שהיה בעיר גדולה ונתן עירובו בעיר קטנה הסמוכה לה בתוך אלפים, מהלך את כולה, שעירוב קונה לו כל העיר כארבע אמות, כאילו שבת

הוא שם. ורבא תני: "אין אנשי", כדאמר לקמן מאן דתני "אין אנשי" לא משתבש. אבל מורד – מחוץ לעיר ובא לעיר, לא תנן מידי חלוק בין כלתה בחצייה לכלתה בסופה. ולמודר – ממקום שבינתו או ממקום עירובו, שאמרו ליתן לו אלפים – אפילו סוף מדרת אלפים כלה במערה – לא יכנס מאלפים והלאה. אלמא: כלתה מדרתו בחצי העיר נתן דרעה לו מדרת העיר, ומאי נביאותיה. סוף העיר איצטריבא ליה – לרבי יהושע בן לוי, לאשמעינן דהיכא דכלתה מדרתו בסוף העיר הואי כל העיר כארבע אמות. דלא תנן לה. מוקי לה בנותן – כדקתני במתניתין בהדיא. ומאן דתני אין אנשי עיר קטנה בו' לא משתבש מוקי לה במורד – אנשי עיר גדולה שיוצאין מעירן לעיר קטנה הנבלעת כולה בתוך אלפים שלהן. כגון שרוחקה מעירן אלף והיא עצמה אלף, מהלכין את כולה כארבע אמות ומשלימין אלף חוצה לה. ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה הרוחקה מעירן אלף והיא עצמה אלפים הואיל ואין כולה נבלעת באלפים שלהן – עולה לה במדרת התחום, ואין כנסת לה אלא באלף ומתניתין דמפרשא ואזלא בנותן עירובו – חסורי מיחטא כר. שפת הנחל – עמוק, אם יש לפניו דקח – מחיצה ארבע אמות גובה על פני העיר כולה משפת הנחל, מורד משפת הנחל – שהיא כלה שם כשאר עיריות. ואם לאו – כיון דבעיתא תשמישתיהו – לא הוי ישוב קבוע, והווי להו כיזשבי צריפין, ואין מונין לכל אחד אלא מפתח ביתו. דקה ארבע אמות אמרת לן – בניחומא. והשתא בעינן מינן טעמא מאי שנא מכל דקי דעלמא, דסגי להו בגובה ארבעה טפחים, כדאמרו לעיל גבי מרפסת שלפניה דקה ארבעה כו'. לאו משום דעבוד דקה בו' – דתני וחמתן שובין בהר בשופיע, גדר למעלה וחמתן למטה. והואיל ושתיהן וישבות בשופיע, צריכות שתיהן דקה בשפולן, וקא סלקא דעתך שהיו תתיהן מובלעות זו כולה בתוך אלפים של חברתה. וקתני בני גדר יורדים לחמתן כר' לאו משום דבני גדר עבדי דקה, לפיכך כל יושביה כשירוצין לילך לחמתן מתחילין למנות ולמודר מחומתה לצד חמתן כשאר עיריות והרי חמתן כולה מובלעת בתחומן. והני בני חמתן לא עבדי דקה לשיפולה, לפיכך לא היא עיר ומודדין לכל אחד מפתח ביתו. ואילו שבגובין הקרובין בתוך אלפים לגדר, וכולה מובלעת בתחומין – כנסתין לה כולה. אבל אם היו יושבין בשפוליה – אין עולין לה. מטרגי להו בני גדר לחמתן – מכין והורגין היו בני גדר לבני חמתן. כי הו אולי – בני גדר לחמתן נמי מטרגי להו בני גדר לבני חמתן. כולי האי דאי לא בייפי להו – בני גדר, דאפילו בלא מתיהו ליטרגו להו בני גדר לחמתן – מן הקשת כל אחד מפתח ביתו, ויתר שלה לצד גדר. הלכך, יורדין בני גדר לחמתן, שריי מודדין לגדר מחומתה, וכל חמתן מובלעת בתחומה. ובני חמתן דיושבים בקשת ומודדין לון מן הקשת כלה תחומין בראשיה של גדר, ואין יכולין לכנס לה: גדר – עיר גדולה, וכשעולין בני חמתן לגדר, כלתה מדרתן בחצי העיר. וחמתן עיר קטנה, וכשירוצין לה בני גדר, כלתה מדרתן בסוף העיר. והכי קאמר רבי שיהו בני גדר יורדין לחמתן להיות לון כולה כארבע אמות. ומשלימין לון את השאר. אבל גדר עולה לבני חמתן במדת התחום. רב כהנא טתני הכי – מפרש בהדיא מר אמר לא ומר אמר דא. **משנה** את כל עיר קטנה – לכד מדרת תחומין. נמצא קל תוכה – משום דיריין. מעל גבה – שאין שם דיורין, ואילו נתנו על גבה – לא היו לו אלא אלפים מקום עירובו. ולמודר שאמרו בו' – ואף על פי שחלוקין חכמים על רבי עקיבא בנותן עירובו בעיר, לומר שכל העיר לו כארבע אמות – מודין הן בבא מעיר אחר או ממקום שבינתו, וכלתה מדרתו של אלפים פסיעות בינוניות אפילו במערה (שש בה) דיורין, שאינו כנס להלן ממדרת כלום.

לית דחש להא דרבי עקיבא – דקיימא לן בדברי המיקל בעירוב כדפרש בקונטרס ותחזיקו
דרבנן, כדפרש בפרק "מי שהוציא אחד" (עירובין מו.א.).

הדרן עלך כיצד מעברין

גמרא אמר רב יהודה, אמר שמואל: שבת בעיר
חריבה – לרבנן מהלך את פולה וחוצה לה אלפים
אמה. הניח את עירובו בעיר חריבה – אין לו ממקום
עירובו אלא אלפים אמה. רבי אלעזר אומר: אחד
שבת ואחד הניח – מהלך את פולה וחוצה לה אלפים
אמה. מיתבי, אמר להן רבי עקיבא: אי אתם מודים
לי בנותן את עירובו במערה, שאין לו ממקום עירובו
אלא אלפים אמה? אמרו לו: אימתי – בזמן שאין בה
דיוורין, הא באין בה דיוורין – מודו ליה! מאי "אין בה
דיוורין"? אינה ראויה לדירה. תא שמע: שבת בעיר,
אפילו היא גדולה פאנטיכיא, במערה, אפילו היא
במערת צדקיהו מלך יהודה – מהלך את פולה וחוצה
לה אלפים אמה. קתני עיר דומיא דמערה, מה מערה
חריבה, אף עיר חריבה, ושבת – אין, אבל הניח – לא.
מני? אילימא רבי עקיבא – מאי איריא חריבה? אפילו
ישיבה נמי! אלא לאו – רבנן. וטעמא: דשבת – אין,
אבל הניח – לא! לא תימא עיר דומיא דמערה, אלא
אימא: מערה דומיא דעיר, מה עיר ישיבה – אף מערה
ישיבה, ורבי עקיבא היא, דאמר: אין לו ממקום עירובו
אלא אלפים אמה, ובשבת מודי. והא במערת צדקיהו
קתני! במערת צדקיהו – ולא במערת צדקיהו, במערת
צדקיהו – גדולה, ולא במערת צדקיהו – דאילו התיס
חריבה, והיא ישיבה. מר יהודה אשפחניהו לכני
מברכתא דקא מותבי עירוביהו בבי כנישתא דבי
אגובר. אמר להו: גוי ביה טפי, כי היכי דלישתרי לכו
טפי. אמר ליה רבא: פלגא! בעירובין לית דחש להא
דרי עקיבא.

הדרן עלך כיצד מעברין

משנה הדר עם הנכרי בחצר, או עם מי שאינו מודה
בעירוב – הרי זה אוסר עליו. רבי אליעזר בן
יעקב אומר: לעולם אינו אוסר עד שיהיה שני ישראלים
אוסרין זה על זה. אמר רבן גמליאל: מעשה בצדוקי
אחד שהיה דר עמנו במקבו בירושלים, ואמר לנו אבא:
מהרו והוציאו את הכלים למבוי עד שלא יוציא ויאסר
עליכם. רבי יהודה אומר בלשון אחר: מהרו ועשו
צרכיכם במקבו, עד שלא יוציא ויאסר עליכם.

גמרא

ישראל הוא ונהפך למיעוט ואינו מודה בתורה שבעל פה. כיון דישראל הוא – יכול לבטל
רשותו בלא שום שכירות. מעשה בצדוקי שהיה דר עמנו במקבו – וביטלו רשותו. ואמר
לנו אבא מהרו והוציאו כלים למבוי – והחזיקו בו כיון דקדש היום מיד, כדי שלא יחזור
בו. עד שלא יוציא – כליו תחילה, ויחזור ויחזיק ברשותו ויאסור עליכם. ושמע מנה
דאינו כנכרי, דאי אנדור מניה – היכי מצי למחזר? אף על גב דמפיק לא אסר, דהא נקט

לאבול

דמי. מהו ועשו צרכיכם במקבו – מבעוד יום, דבשבת לא מהני לכו האי ביטול. שמא יוציא ויאסור עליכם. דקסבר רבי יהודה: אף על גב דהחזיקו בני מבוי במבוי תחילה – מצי
לאחזריה ביה.

גמרא בעיר חריבה – מדיוורה, אבל מחיצותיה קיימות סביב לה. ארבנן מהלך את
כולה – דהא שבת באורי מחיצות, והוא הדין לרבי עקיבא. והא דנקט רבנן – משום
המניח עירובו, דבעי למיתני חילוק בין חריבה לישיבה, ולרבי עקיבא אפילו בישיבה אין
לו ממקום עירובו אלא אלפים. הניח עירובו בעיר חריבה בו – דכי אמור רבנן כל העיר
לו כארבע אמות – במיושבת, כדתנן בהדיא:
אימתי – בזמן שאין בה דיוורין, אלמא: בחריבה
מודה. כמי גרסינן. הא באין בה דיוורין מודין ליה.
אינה ראויה לדירה – שפולו מחיצותיה. בערת
צדקיהו – גדולה היתה, והיא שיצא בה צדקיהו
לילה מירושלים לברוח מפני הכשדים, כדכתיב
בירמיה (נב): "ותבעק העיר" וגו': אף עיר חריבה
– ועל כרחק חריבה מדיוורין ולא מחומה, דאי
מחומה – לא הוי תני מהלך את כולה, כיון
דלא שבת באורי מחיצות. (והוא הדין רבי
עקיבא) ואף על גב דיש חומה, קתני שבת ולא
קתני חניח. מני – הא דלא תני הניח. אי נימא
רבי עקיבא – דלית ליה בחניח מהלך את כולה,
אמאי תני עיר דומיא דמערה, למימר דבחריבה
קאי. אפילו ישיבה נמי – הניח לרבי עקיבא לא,
והא ליכא למימר דהא דנקט חריבה משום שבת
נקט למימר אף על גב דהיא חריבה, היכא
דשבת מהלך את כולה הא מאי איריא עיר?
אפילו תל תל נקט וקמה קצורה ושיבולת מקיפות
אותה אמרן בפרקין קמא (טו.א) מהלך את
כולה. אלא לאו רבנן – ושמע מנה: בחריבה
מודה. דהא על כרחק הא דנקט חריבה משום
שירא דשיר ולא תנא "הניח" נקט לה. אף
מעה ישיבה – ולאשמועינן דאפילו הכי שבת
– אין, הניח – לא, כרבי עקיבא. והא במערת
צדקיהו קתני – ואין שם דיוורין ודיוורין דהא של
מלך היתה. אי נמי: השתא לית בה דיוורין. בבי
כנישתא דבי אגובר – בית הכנסת גדול היה,
ובלו מובלע באלפים של תרוס מבוכרתא. והם
לא היו חוששין לחולץ העירוב עד סופו
ולהניחו שם, דסבידא לכו כרבנן דכיון דמונח
באורי מחיצות – מהלכין את כולו וחוצה לו
אלפים. נון ביה טפי – העמיקו עוד להעמיד
העירוב עד סופו ולהניחו שם. כי היכי דלישתרי
לכו טפי – דהא ממקום העירוב יעשו למחזר.
פלגא – חולק על חכמים אתר. בעירובין לית
דחש להא דרבי עקיבא – דקיימא לן הלכה
כדברי המיקל בעירוב:

הדרן עלך כיצד מעברין

משנה הדר עם הנכרי או עם מי שאינו מודה
בעירוב – הרי זה אוסר עליו. רבי אליעזר בן
יעקב אומר: לעולם אינו אוסר עד שיהיה שני ישראלים
אוסרין זה על זה. אמר רבן גמליאל: מעשה בצדוקי
אחד שהיה דר עמנו במקבו בירושלים, ואמר לנו אבא:
מהרו והוציאו את הכלים למבוי עד שלא יוציא ויאסר
עליכם. רבי יהודה אומר בלשון אחר: מהרו ועשו
צרכיכם במקבו, עד שלא יוציא ויאסר עליכם.

ישראל הוא ונהפך למיעוט ואינו מודה בתורה שבעל פה. כיון דישראל הוא – יכול לבטל
רשותו בלא שום שכירות. מעשה בצדוקי שהיה דר עמנו במקבו – וביטלו רשותו. ואמר
לנו אבא מהרו והוציאו כלים למבוי – והחזיקו בו כיון דקדש היום מיד, כדי שלא יחזור
בו. עד שלא יוציא – כליו תחילה, ויחזור ויחזיק ברשותו ויאסור עליכם. ושמע מנה
דאינו כנכרי, דאי אנדור מניה – היכי מצי למחזר? אף על גב דמפיק לא אסר, דהא נקט
לאבול

גמרא

שנינו במשנה, הדר עם העכו"ם בחצר או עם מי שאינו מודה בעירוב, הרי זה אוסר עליו, רבי אלעזר בן יעקב אומר, לעולם אינו אוסר עד שיהיו שני ישראלים אוסרין זה על זה. הגמרא מבארת את טעמו של תנא קמא, הוא רבי מאיר, ואת טעם רבי אלעזר בן יעקב החולק עליו: יתיב – ישבו יחד אפי' בר אבין ורב חנינא בר אבין, וייתיב – וישבו אפי' נפיהו ו-אצלם, וייתיב וקאמרי – וישבו ושאלו אביי בר אבין ורב חנינא בר אבין, בשללם – מובנת דעתו של רבי מאיר שאמר שנכרי אוסר אפילו על ישראל יחידי דהו עמו, לפי שקפריסא ו-שהוא סובר] שדירת עובד בוכבים שמה דירה לענין עירובי חצרות, ונחשב שיש לו רשות בחצר, ולא שפא חד ולא שפא תרי – ועל כן אין חילוק בין אם דר שם ישראל אחד או דרים שם שני ישראלים, אלא רבי אלעזר בן יעקב המחלוק בין אם דר שם ישראל אחד לבין אם דרים שם שני ישראלים, מאי קפריסא – מה הוא סובר, אי קפריסא – אם הוא סובר שדירת עובד בוכבים שמה דירה, כרבי מאיר, אפילו חד נמי ניתפר – גם אם דר בה רק ישראל אחד, יאסר על ידי הנכרי להוציא לחצר, ואי – ואם הוא סובר שדירת עובד בוכבים לא שמה דירה, ואין הנכרי נחשב כמתגורר בחצר, אפילו תרי נמי לא ניתפר – לא יאסור אפילו אם דרים שם שני ישראלים.

אמר להו ו-להם אפי', וקפר – והאם ניתן לומר שסובר רבי מאיר שדירת עובד בוכבים שמה דירה, והתנא בברייתא, חצירו של עובד בוכבים תרי הוא בדיד של פתחיה, שכשם שאין לבהמות כל זכות בחצר, ואין החצר נחשבת כאילו יש בה כמה רשויות ויאסר להוציא ולהכניס מהבתים לחצר ומהחצר לבתים, אף חצר שדרים בה כמה נכרים אינה נחשבת כאילו יש בה כמה רשויות, וואף שבמשנה רבי מאיר אוסר, המדובר בברייתא כאשר אינו נמצא בחצר, שישאל אוסר על האחרים בין אם הוא נמצא בחצר או ובין כשאינו נמצא בה, לפי שדירתו שמה דירה, ואילו דירת נכרי אין שמה דירה ועל כן כאשר אינו נמצא בה אינו אוסר, וכיצד תוכלו לומר שדעתו היא שדירת נכרי שמה דירה.

אלא אמר אביי, דכילי עלמא – לדברי הכל, בין לרבי מאיר ובין לרבי אלעזר בן יעקב, דירה עובד בוכבים לא שמה דירה, ומעיקר הדין אין הנכרי אוסר על ישראלים הדרים עמו להוציא מביתם לחצר, בין שדר עמו ישראל אחד ובין שדרים שם ישראלים רבים, והקא ו-ובאן בגיורא שפא ולמד הישראל ממעשיו של הנכרי קא מיפלגי – נחלקו. שלדעת הכל רצו חכמים למנוע מישאל לדור עם נכרי בחצר אחת, שמא ילמד ממעשיו, ועל כן גזרו ואמרו שהנכרי אוסר על הישראל את ההוצאה מביתו לחצר עד שישכור ממנו את רשותו, בכדי שיקשה לישראל לעשות כן, לתת לנכרי שכר מדי שבת, ויעביר את דירתו למקום אחר. ונחלקו רבי מאיר ורבי אלעזר בן יעקב אם שכיח הדבר שידור ישראל יחידי עם נכרי בחצר אחת, ויש לגזור גם באופן זה, או שאין הדבר שכיח ואין צורך לגזור בו. רבי אלעזר בן יעקב קרי, ביין דעובד בוכבים חשוד אשפיות דמים – על רציחה, ישראל יחידי חושש לדור עמו בחצר אחת משום הסכנה, ורק שני ישראלים עשויים לדור שם, ועל כן תרי דשכיחי דדירי – בשני ישראלים שמצוי שידורו עם הנכרי בחצר אחת, שכיון שהם שנים הוא חושש מהם ואינו מנסה להורגם, גזרו פהו – גזרו בהם חכמים שהנכרי יאסור עליהם את ההוצאה מביתם לחצר כדי שיעברו משם, ואילו בתר דלא שכיחי – בישראל אחד שאינו עשוי לדור לבדו עם הנכרי, לא גזרו פיה ו-בן דקנן. ורבי מאיר קרי, גם בישראל יחידי ומניין דמקרי דדיר – לפעמים מוזמן שהוא דר עם נכרי בחצר אחת לבדו, ויש לגזור גם בו. ואמרי רבנן, אין עירוב מועיל במקום ו-בחצר שדר בהו עובד בוכבים, ואין ביטול רשות מועיל במקום עובד בוכבים, עד שישכיר הנכרי לישראל את רשותו בחצר, והתועלת שבכך שהלא עובד בוכבים לא מוגר – לא יחפץ להשכיר, ועל ידי כך יקשה על הישראל לדור במקום, ויצא משם.

הגמרא מבארת מדוע לא יחפץ הנכרי להשכיר את רשותו.

מבארת הגמרא: מאי טעמא – מדוע לא יחפץ הנכרי להשכיר את רשותו לישראל, אלימא – אם נאמר משום דקפריסא הנכרי דלמא תתי לאחזיקי ברישותו – שמא יבוא הישראל על ידי שכירות זו להחזיק ברישות שיש לו בחצר, כלומר שישתמש בחצר כשוכר גמור ולא יסתפק רק בכך שהוא יכול להוציא לחצר על ידה, הניחא למאן דאמר – מובן דבר זה לסובר ששכירות פריאה בעיני – שהשכירות צריכה להיות חזקה, כללית, מובן שיחשוש הנכרי לכך, ולא ישכיר לו את רשותו, אלא למאן דאמר ו-לסובר] ששכירות רעועה ששת אמר, די בשכירות רעועה וחלשה.

הגמרא דנה במה נחלקו. מבררת הגמרא: מאי ו-מה]ן שכירות רעועה, ומאי ו-מה]ן שכירות פריאה, אלימא – אם נאמר ששכירות פריאה היא שכירות הנעשית בפריאה, ואילו שכירות רעועה היא הנעשית בפחות משונה פריאה, ובהו נחלקו אם יש צורך לשכור ממנו בשוה פרוטה דווקא או די גם בפחות, מי איכא למאן דאמר – האם יש מי שסובר שמעובד בוכבים בפחות משונה פריאה לא שוכרים, אלא בפרוטה דווקא, והא ו-הרי]ן שלח רבי יצחק בריי יעקב ברי גיורי משפחה ו-בשמו]ן דרבי יוחנן, הווי יודעין ששוכרין מן העובד בוכבים אפילו בפחות משונה פריאה, ויש ללמוד זאת ממה שאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, בן נח ו-נכרין]ן נהג על גול אפילו של פחות משונה פריאה, ולא ניתן איסור גול זה להשכין – לתיקון בהשבה לבעלים, שבישראל נאמר ויקרא ה' אלהים את הגזול, ועל כן בהשבת הגזולה הוא מתקן את הלאו של 'לא תגזול' ואינו לוקה, אולם בן נח, שלא נאמרה בו מצוה זו של השבה, אין תקנה לאיסור שעבר, ולכן נהרג עליו. מדברי רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן שכן נח נהרג על פחות משוה פרוטה, יש ללמוד שגם פחות משוה פרוטה נחשב ממון אצל נכרי, ועל כן מועילה השכירות ממנו גם בסכום זה. נמצא שאין לומר שרוב חסדא ורב ששת שנחלקו אם השכירות בריאה או רעועה, התכוונו לחלוק אם אפשר לשכור מן הנכרי בפחות משוה פרוטה, מאחר שברור שאכן אפשר לעשות כן.

הגמרא מבארת את המחלוקת: אלא שכירות פריאה היא בשכירות שהנכר עשה רשותו רשאי למלא את החצר בפריאה ו-בפריאה – ספסלים וקתדראות ומיני כסאות, ושכירות רעועה היא בשכירות הנעשית בלא התנאי שיהא רשאי למלא את החצר בפריאה ו-בפריאה. רב חסדא סובר שבכדי להחזיר את ההוצאה לחצר על השכירות לכלול גם זכות זו, ורב ששת סובר שאין שכירות שאין בה זכות זו מתירה את ההוצאה.

הגמרא שבה לקשייתה הראשונה. מקשה הגמרא: הניחא – מובן הדבר, מה שנאמר לעיל שהצריכו חכמים שכירות זו מתוך שידעו שהנכרי יסרב לה, למאן דאמר – לסובר ששכירות פריאה בעיני ו-צריך, והיינו שכירות שתכלול זכות למלא את החצר בכלים, שודאי שהנכרי לא יסכים לכך, אלא למאן דאמר ו-לסובר]ן ששכירות רעועה בעיני ו-צריך, שדי בשכירות שאינה כוללת זכות זו, מאי איכא למימר – כיצד נבאר את האמור לעיל שהנכרי אינו חפץ להשכיר את רשותו, ומדוע לא יחפץ בכך.

מתרצת הגמרא: אפילו קרי – אף על פי שאין כלל השכירות רשות לישראל למלא את החצר בכלים, חיש ו-חושש]ן העובד בוכבים לקשפים שהוא מדמה שיש בשכירות זו, ולא מוגר – והוא מסרב להשכיר את החצר.

הגמרא שבה לברייתא אודות חצר שדר בה נכרי: גופא – נשוב לדברי הברייתא ונבאר את דבריה, חצר שדרים בה כמה ישראלים, אסור להוציא ולהכניס מהבתים לחצר ומהחצר לבתים, לפי שיש בחצר רשות לכמה בני אדם, אולם חצירו של

גמרא לא שניא חד — ישראל יחיד דר עמו. שמה דירה — ויש לו רשות בחצר, ונמצא ישראל המוציא לחצר מביתו שהוא מיוחד לו, מוציא מרשות לרשות — ורבנן גזרו שלא להוציא מרשות לרשות בלא עירוב, דלמא אתי לאפוקי מרשות היחיד לרשות הרבים. **הרי הוא כדיר של בהמה** — ואין לו כח לאסור. ורבי מאיר קאמר לה לקמן בברייתא בשמעתין, ורמינן

גמרא ותיב אפי' בר אבין ורב חנינא בר אבין, ותיב אפי' גפיהו. ותיב וקאמרי: בשלמא רבי מאיר קסבר: דירת נכרי שמה דירה, ולא שניא חד ולא שניא תרי. אלא רבי אליעזר בן יעקב מאי קסבר? אי קסבר דירת גוי שמה דירה - אפילו חד נמי ניתסר! ואי לא שמה דירה - אפילו תרי נמי לא ניתסר! אמר להו אביי: וסבר רבי מאיר דירת נכרי שמה דירה? והתנאי: חצירו של נכרי הרי הוא כדיר של בהמה! אלא דכולי עלמא דירת גוי - לא שמה דירה, והכא בגזירה שמה ילמד ממשעשויו קא מיפלגי, רבי אליעזר בן יעקב סבר: כיון דנכרי חשוד אשפיכות דמים, תרי דשכיחי דדיירי - גזרו בהו, חד לא שכיח - לא גזרו ביה רבנן, ורבין מאיר סבר: זמנין דמקרי דדיירי. ואמרו רבנן: אין עירוב מועיל במקום גוי, ואין ביטול רשות מועיל במקום גוי עד שישפיר, וגוי לא מוגר. מאי מעמא? אילימא משום דסבר: דלמא אתי לאחזוקי ברשותו, הניחא למאן דאמר "שכירות רעועה בעינן", מאי אפקא למאן דאמר: "שכירות רעועה בעינן" מאי אפקא למימר? דאתמר, רב חסדא אמר: שכירות בריאה, ורב ששת אמר: שכירות רעועה. מאי רעועה, מאי בריאה? אילימא: בריאה - בפרוטה, רעועה - פחות משוה פרוטה, מי איכא למאן דאמר מגוי פחות משוה פרוטה לא? והא שלח רבי יצחק ברבי יעקב בר גיורא מושמיה דרבי יוחנן: הווי יודעין ששולחין מן הגוי אפילו בפחות משוה פרוטה. ואמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה, ולא ניתן להשבות! אלא: בריאה - במזהרין ואבורגני, רעועה - בלא מזהרין ואבורגני. הניחא למאן דאמר שכירות בריאה בעינן, אלא למאן דאמר שכירות רעועה בעינן, מאי איכא למימר? אפילו הכי חשיש גוי לכשפים ולא מוגר. גופא: חצירו של גוי הרי הוא כדיר של בהמה, ומותר להכניס ולהוציא מן חצר לבתים ומן בתים לחצר. ואם יש שם ישראל אחד - אסור, דכרי רבי מאיר. רבי אליעזר בן יעקב אומר: לעולם אינו אסור עד שיהו שני ישראלים אוסרים זה על זה.

אמר

לאכול משחיתתו. אלא ודאי רבן גמליאל דיבנה הוה, ותחלה גזר על שחיטה דאורייתא ושבק סתם יינם דרבנן, ואף על גב דרבן גמליאל קודם דרבי מאיר הוה — תלי אותו בדרכי מאיר, משום דפשיטא לן בכל דוכתא דחיישי רבי מאיר למיעוט. ולפסיקא נמי דגרסי הכא רבן שמעון בן גמליאל, הא שמעינן ליה בפרק קמא דחולין (ד, טא) דסבירא ליה כותים גירי אמת ון גבי מצת כותי מותרת, דקתני, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל מצה שהחזיקו בה כותים, יותר מדקדקין בה מישראל. ועוד: דאם בן מה חדשו רבי אמי ורבי אסי במה שעשאו נכרים גמורים לבטל רשות וליתן רשות ודלא כן היו מעולם לכולי עלמא! דליכא למימר דמיעקרא גזרו ולא קבלו מיניה. ולענין שחיטה ויין נסך חזק דקאמר התם גזרו ולא קבלו מיניה ונראה לרבינו יצחק דבין צדוק ובין כותי ליהדי חסידים נכרים ומה שלא חסידים כותי בחסורי מיסא בגמרא רבן גמליאל אומר צדוקים וכותים אינם נכרים, היינו משום שלא בא המותרץ אלא לתקן שלא יקשה צדוק מאן דכר שמיה. ועוד יש לומר: דאפילו רבן גמליאל עצמו לא הוכיז בדבריו כשלח על תנא קמא אלא צדוק לבדו — לפי שלא הביא ראייה אלא מצדוק. ואמר: אי גרס רבן שמעון בן גמליאל הכי פסקין בגמרא כרבי אליעזר בן יעקב? ורבי יוחנן נמי דקאמר נהוג כרבי אליעזר בן יעקב, הא רבי יוחנן נמי אמר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו! ויש לומר: דלא פסקין בגמרא כרבי אליעזר בן יעקב אלא על עיקר דבריו, דלא אסר בחד ישראל עד שיהו שנים. אבל בהא דסבר ליה כותא קמא דכותים נכרים — לא פסקין כוותיה, ואפשר דבהא הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאין נכרים. ועוד: דהאידיא לא נפקא לן מידי לענין כותים — לבסוף כשעשאו נכרים גמורים:

חצירו של נכרי הרי הוא כדיר של בהמה — ואם בתי הרבה של נכרים פתוחין בחצר — מותר לישראל להכניס ולהוציא לשם מאחר שאין ישראל דר שם. **ונכרי** לא מוגר — ואם תאמר: ומיעקרא דסלקא דעתך דטעמא משום דדירת נכרי שמה דירה, מאי טעמא דעירוב? אלא מהני ושכירות מהני? ויש לומר: דעירוב וביטול דיע הוא דלא מהני, שאין הנכרי נכרי בהו, אבל יודע הוא שישראל קונה רשותו בשכירות, אבל השתא דאסיקנא שהוא כדיר של בהמה, ומן הדין לא בעי מידי, צריך הוא לפרש מאי טעמא תקינו רבנן שכירות טפי מעירוב וביטול.

בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה ולא ניתן להשבות — פירש בקונטרס: דגבי ישראל כתיב: "והשיב את הגולה אשר גול", אבל נכרי לא כתיב. הלכך, כיון שעבר — נהרג ואין משלם. משמע מתוך פירושו דאפילו בגול מנכרי בחיור לא מחייב בהשבה. ולא יתכן לומר כן, לפי אותה שיטה דפרק בתרא דעבודה זרה (עא"ב) דבעי

למידק דמשיכה בנכרי קונה, דאי אינה קונה — אמאי נהרג? אבל בהא נהרג על שוה פרוטה לא קשיא ליה, דברין הוא שיהרג אף על גב דלא קני ביה משיכה — כיון דהוי ממון חשוב. אבל בפחות משוה פרוטה, דלאו ממון הוא, ובמשיכה נמי לא קני אמאי נהרג? ואי בגול מנכרי איירי — אם כן אפילו בפחות משוה פרוטה ממון חשוב הוא לגבי נכרי, דלא מחיל על פחות משוה פרוטה, ובדין הוא שיהרג. אף על גב דלא קני ליה — כיון דחשיב ממון לגביה כמו שוה פרוטה לישראל, וכל הגולנים דמחייבי על הגוליה אף על גב דלא קנו ליה. אבל מהא נדחה על גול פחות משוה פרוטה מישראל דייק שפיר, כדפרשתי. ומשמע ליה דאיירי בגול מישראל, מדקתני ולא ניתן להשבות, כלומר, דאינו חייב להחזיר ובגול מנכרי היה חייב, כיון דקפיד. ולא כפירוש הקונטרס דפטר בגול מן הנכרי משום דלא כתיבא ביה "השבה". ומשום קם ליה בדבריה מניח לא מיפטר, דלא שייך גבי נכרי. דהא נטלו לטסין סכותו ב"הגולה" בתרא (בבא קמא קד, א), משמע דלא קנו אלא בייאוש, ומוקמינן בלסטם נכרי. ועוד: דאפילו בישראל אי הוי בעין חייב להחזיר ולא אמרינן קים ליה בדבריה מניח כדמוכח בפרק "בן סורר" (סנהדרין עב, א) גבי בא במתחרת. ומשני: דהא דמחייב מיתה — משום דמצער לישראל. כלומר, שהוא חשוב ממון ביד נכרי, דאין סברא לומר שאם יצטרע בשום ענין שיתחייב מיתה. ומאי "לא ניתן להשבות" — כלומר, כיון דלא קניא במשיכה, אם כן כל היכא דאיתיה — ש לישראל הוא. דאי משום דמייאש — ומינן דלא מייאש. ומפרש: "שאנו בתורת השבן" — כלומר, אם אכלו שאינו בעין לא מחייב ליתן ומי אכל כל זמן שהוא בעין ודאי חייב להחזיר. אבל אין לפרש: "אינו בתורת השבן" לענין שיפטר בהשבתו ממיתה כמו ישראל ממלקות, דהוי בכך ניתק לעשה דאם כן דחק בתם להעמידה בישראל ומשום דמצערנא דלוקמה בגול מנכרי. **מוזהרין** ואבורגני — פירוש "מוזהרין" — כתיבה וחתמות, כמו "מוזהרין דהני בטפא דמלכא מנח" בסוף "החולץ" (בבמות מ"ב). ואבורגני שלוחים ורבינו חננאל פירש מוזהרין ואבורגני כמו בניין.

ורבי יוחנן אמר נהוג העם כרבי אליעזר בן יעקב — במסכת תענית בפרק "שלשה פרקים" (ב"ב), מפרש דהלכה דרשין בפרקא, ומנהגא בפרקא לא דרשין, אבל אורזי מורין. ומאן דאמר נהוג — אורזי נמי לא מורין, אבל אי עבדי — לא מחזין בידיהו. ואף על גב דבבבלי דוכתא קיימא לן כרבי יוחנן לגבי שמואל — דהא קיימא לן כשמואל, דאמר הלכה אפילו בפרקא דריש לה. דקיימא לן: הלכה כדברי

המיקל בעירובי, כדפסיק רבי יוחנן על לוי לעיל. וקיימא לן כוותיה לגבי רבינו יצחק. ואפילו כביעתא כבותרא חשבי ליה אבוי ורב יוסף להא דרבי אליעזר בן יעקב. ורבא נמי מודה לאבוי גבי עובדא דהמן בר ריסתא, אי לא משום דביטלת תורת עירוב מאותו מבי. ואומר רבינו יצחק דאותן ישראלים הדרים יחידים בכרכים המוקפים חומה שיש להם מחיצות גמורות, ולתלותן נעולות בלילה — שרש לטלטל בבילה בשבת, כיון דליכא ישראל אחר דאסר עליה.

מהו לאורזי במקום רביה — אומר רבינו יצחק: כל הני הוראות — כגון שבא מעשה לפניו ומורה לעשות כן, אבל אם שואלן לחלמדי הלכה כדברי מי, יכול לומר כל מה שברעתו, ובלבד שלא יורה על מעשה שבא.

אפילו ביעתא כבותרא — מפרש בערוך: דלא בסתם ביצים איירי, דאותן אין צריכין היתר, דאין לך עם הארץ שלא ידע שמותרות בחלב, אלא כששחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות שמותר לאוכלן בחלב. כדחתיא בפרק קמא דביצה (ו"ב). ואם תאמר: אמאי מותר לאוכלן בחלב, מאי שנא מביצת נבילה דאסרינן אפילו כמזה נמכרת בשוק, כדתנן במסכת עדיות (פרק רביעי משנה א') ותיריך בהלכות גדולות: דגבי איסור נבילה דאורייתא — החמירו, אבל בבשר עוף בחלב דרבנן — הקילו. ואם תאמר: אם כן, מאי "אפילו" דקאמרין אפילו ביעתא כבותרא, דאטו מי פשיט היתר טפי משאר דבריפסא? דלמאן דאמר בשר עוף בחלב דאורייתא — אסירי, מיד דהוה אביצת נבילה ואומר רבינו יצחק: דלחבי קאמר "אפילו", שאף על פי שכל העולם נוהגין בו היתר. ובפרק קמא דביצה (ו"ב) נמי פשיטא ליה להתלמוד דשרייא,

גבי הא דאמר רבי: ביצה עם יציאתה נגמרה. דקאמרין: למאי, אלימא דשרי לאוכלה בחלב — הא במעי אמו אסורה, והא תניא: השהות את התרנגולת כו'. משמע דפשיטא ליה דלא דוח פליג רב. ולפירוש רבינו תם אתי שפיר, שפירש דביצת נבילה דחמירו — משום דנבילה דבר האסור הוא, אבל בבשר בחלב לא חמירו, דכל חד וחד באפי נפשיה שרי.

כגון מגלת תענית — פירש בקונטרס: דבתיבא ומנחא אלן ימים האסורין להתענות. ואי אפשר לומר הכי דאפשרי מאיסורא שרי במקום רביה, כדאמרין לקמן: "אין חכמה ואין תבונה כו'". אלא בימים המותרים איירי, אי שרי לאורזי. וכי ההוא דמקצתן הוו דלא

למספר ברוך, דמורידי מנייהו שרי ולפניו אסור ולאחרי מותר. ובזמן שהיה מגלת תענית נהוגת קאמרין, כי האידינא בטלה מגלת תענית, כדפסיק בפרק קמא דראש השנה (ט"ב). **רב** חסדא אורי בכפרי בשני דרב הונא — כדמשמע הקונטרס, שלא היה שם מקום של רב הונא ובפומבדיתא היתה מקומו. וצריך לומר דתלמיד חבר דרב הונא היה, כמו רב המנונא דאורי בחרתא דארגו בשני דרב חסדא, דמפרש בסמוך משום דתלמיד חבר דיליה היה. אבל תלמיד גמור אין יכול להורות אפילו שלא במקום רביה, כדאמרין בשני דרב הונא לא אורי רב המנונא בחרתא דארגו, אף על פי שהיה מקומו של רב הונא בפומבדיתא, ואפילו רחוק ממנו שלש פרסאות או אפילו טפי — אסור, ואינו חייב מיתה. דפריך עלה מאותו תלמיד שנתחייב מיתה על שהורה ברוח של פרסאות מרבי אליעזר. אבל אם לא נתחייב מיתה — לא היה קשיא מידי, אפילו איכא איסורא במילתיה. ורבינא דסר סכינא בבבלי — משמע שהיה רחוק הרבה מרב אשי, והיה אסור שם אם היה תלמידו גמור כו'. והא דאמרין בפרק קמא דסנהדרין (ה"ב) תנחום בריה דרבי אמאי איקלע לאתרא, דרש להו מותר ללכתו חטין בפסח. אמרו ליה: לאו רבי מני דמן צור איכא הכא? ותנא: תלמיד לא יורה הלכה במקום רבו, אלא אם כן רחוק ממנו שלש פרסאות כנגד מנתה ישראל. צריך לומר דתלמיד חבר הוה, ומשום הכי חוץ לשלש פרסאות שרי. והא דאמרין: בפניו אסור חייב מיתה, כל הני שלש פרסאות חשיב בפניו, כדמשמע באותו תלמיד שהורה לפני רבי אליעזר, דאם היה הניך שלש פרסאות ברין היה חייב מיתה. ומסתמא נמי לא בפניו ממש היה. וכן בני אחרן מסתמא לא חזרו בפני משה ממש. ועיקר שיעור דגמרין שלש פרסאות כנגד מנתה ישראל — מבני אחרן גמרין לה, והחם חייבי מיתה הוו. ואומר רבינו יצחק: דווקא דבבר שראה חידוש לשואל, ואפילו ביעתא כבותרא ומגלת תענית כבי האי גזנא איירי, ולא נקטיהו אלא לאשמעינן דאפילו בהני שהתלמיד בעצמו יודע שאינו טועה — אסור להורות. אבל דבר שהשואל יודע שידוע מנהוג של דבר זה, כגון נוהג טעם לפגם וכיוצא בו, כשמונהג לו היתר אין דומה לו דבר חידוש — שרי. ורבינא דסר סכינא בבבלי — כעין דבר חידוש הוא. שנטול שררה כדאמרין (חולין י"ב). לא אמור להראות סכין לחכם אלא מפני בדרו של חכם.

אמר מר הרי הוא חצירו של גוי הרי הוא כדיר של בהמה. **והא** אנו תנן: הדר עם הנכרי בחצר הרי זה אוסר עליו! — לא קשיא; הא — דאיתיה, הא — דליתיה. **ומאי** קסבר? אי קסבר דירה בלא בעלים שמה דירה — אפילו גוי נמי ניתסר. ואי קסבר: דירה בלא בעלים לא שמה דירה — אפילו ישראל נמי לא ניתסר! לעולם קסבר: דירה בלא בעלים — לא שמה דירה. **וישראל**, דכי איתיה — אסר, כי ליתיה — גזרו ביה רבנן. גוי דכי איתיה — גזירה שפא ולמד ממעשיו; כי איתיה — אסר, כי ליתיה — לא אסר. וכי ליתיה לא אסר?! **והתנן**: המניח את ביתו והלך לו לשבות בעיר אחרת, אחד נכרי ואחד ישראל — אסר, דכרי רבי מאיר! **התם** דאחי ביומיה. **אמר** רב יהודה **אמר** שמואל: הלכה כרבי אליעזר בן יעקב. **ורב** הונא **אמר**: מנהג כרבי אליעזר בן יעקב. **ורבי** יוחנן **אמר**: נהגו העם כרבי אליעזר בן יעקב. **אמר** ליה אבוי **לרב** יוסף: קיימא לן, משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי, ואמר רב יהודה **אמר** שמואל: הלכה כרבי אליעזר בן יעקב. **מהו** לאורזי במקום רבו? **אמר** ליה: אפילו ביעתא כבותרא בעו מיניה מרב חסדא כל שני דרב הונא, ולא אורי. **אמר** ליה רבי יעקב **בר** אבא **לאבוי**: כגון מגלת תענית, דכתיבא ומנחא, מהו לאורזי באתריה דרביה? **אמר** ליה, הכי **אמר** רבי יוסף: אפילו ביעתא כבותרא בעו מיניה מרב חסדא כל שני דרב הונא, ולא אורי. **רב** חסדא **אורי** בכפרי בשני דרב הונא.

רב

ביצה לאוכלה. כבותרא — שיש בו ניסויי דחלבא. דמילתא פשיטא הוא. **כעו** מיניה **מרב** חסדא — אם מותר אם אסור, ולנסותו היה מתכוין, אם יורה במקום רבו. **ולא** אורי — בשני דרב הונא רביה. כגון מגלת תענית דבתיבא ומנחא — אלו ימים אסורין להתענות. להכי נקט מגלת תענית שלא היתה דבר הלכה כתובה בימין אפילו אות אחת חוץ ממגלת תענית. ולהכי קרי לה מגלה. **בכפרי** — שם מקום, ולא היה מקומו של רב הונא. ומקומו בפומבדיתא, ושתיין בבבלי.

חרתא

למספר ברוך, דמורידי מנייהו שרי ולפניו אסור ולאחרי מותר. ובזמן שהיה מגלת תענית נהוגת קאמרין, כי האידינא בטלה מגלת תענית, כדפסיק בפרק קמא דראש השנה (ט"ב). **רב** חסדא אורי בכפרי בשני דרב הונא — כדמשמע הקונטרס, שלא היה שם מקום של רב הונא ובפומבדיתא היתה מקומו. וצריך לומר דתלמיד חבר דרב הונא היה, כמו רב המנונא דאורי בחרתא דארגו בשני דרב חסדא, דמפרש בסמוך משום דתלמיד חבר דיליה היה. אבל תלמיד גמור אין יכול להורות אפילו שלא במקום רביה, כדאמרין בשני דרב הונא לא אורי רב המנונא בחרתא דארגו, אף על פי שהיה מקומו של רב הונא בפומבדיתא, ואפילו רחוק ממנו שלש פרסאות או אפילו טפי — אסור, ואינו חייב מיתה. דפריך עלה מאותו תלמיד שנתחייב מיתה על שהורה ברוח של פרסאות מרבי אליעזר. אבל אם לא נתחייב מיתה — לא היה קשיא מידי, אפילו איכא איסורא במילתיה. ורבינא דסר סכינא בבבלי — משמע שהיה רחוק הרבה מרב אשי, והיה אסור שם אם היה תלמידו גמור כו'. והא דאמרין בפרק קמא דסנהדרין (ה"ב) תנחום בריה דרבי אמאי איקלע לאתרא, דרש להו מותר ללכתו חטין בפסח. אמרו ליה: לאו רבי מני דמן צור איכא הכא? ותנא: תלמיד לא יורה הלכה במקום רבו, אלא אם כן רחוק ממנו שלש פרסאות כנגד מנתה ישראל. צריך לומר דתלמיד חבר הוה, ומשום הכי חוץ לשלש פרסאות שרי. והא דאמרין: בפניו אסור חייב מיתה, כל הני שלש פרסאות חשיב בפניו, כדמשמע באותו תלמיד שהורה לפני רבי אליעזר, דאם היה הניך שלש פרסאות ברין היה חייב מיתה. ומסתמא נמי לא בפניו ממש היה. וכן בני אחרן מסתמא לא חזרו בפני משה ממש. ועיקר שיעור דגמרין שלש פרסאות כנגד מנתה ישראל — מבני אחרן גמרין לה, והחם חייבי מיתה הוו. ואומר רבינו יצחק: דווקא דבבר שראה חידוש לשואל, ואפילו ביעתא כבותרא ומגלת תענית כבי האי גזנא איירי, ולא נקטיהו אלא לאשמעינן דאפילו בהני שהתלמיד בעצמו יודע שאינו טועה — אסור להורות. אבל דבר שהשואל יודע שידוע מנהוג של דבר זה, כגון נוהג טעם לפגם וכיוצא בו, כשמונהג לו היתר אין דומה לו דבר חידוש — שרי. ורבינא דסר סכינא בבבלי — כעין דבר חידוש הוא. שנטול שררה כדאמרין (חולין י"ב). לא אמור להראות סכין לחכם אלא מפני בדרו של חכם.

רב

אמר מר הרי הוא כדיר של בהמה — דנכרי לא אסר מידי, וכי דייר ישראל גביה קאמר רבי מאיר דישאל אוסר על ביתו של נכרי, אבל נכרי אינו אוסר על ביתו של ישראל, והתנן כו'. הא דליתיה — לנכרי לא אסר, ואם יש שם ישראל אחר — אוסר על ביתו של נכרי, ואפילו ליתא לישראל: (ו')—הכי גרסינן. לעולם קסבר דירה בלא בעלים לאו שמה דירה — ישראל דכי איתיה אסר — משום דירה, דדירת ישראל שמה דירה. כי ליתיה גזרו רבנן — משום כי איתיה, אבל נכרי, דאפילו כי איתיה לאו שמה דירה, אלא משום שמוא ילמד כו'. דאחי ביומיה — שהלך למקום קרוב, ויבא בו ביום. ואי שרית להו קודם שיבא — מטלטלי נמי אחר שיבא. ולא מסקי אדעתיה: לישנא אחרנא: הכי גרסינן: ואם יש שם ישראל אחר, שדר ישראל עם ישראל אחר בבית אחד — הרי זה הנכרי אוסר עליו. דהכי שכיח דרייה. וירושא דקתני הרי הוא כדיר של בהמה — בישראל הדר יחידי עמו, דלא שכיח דרייה. ואתא רבי אליעזר למימר עד שהיו דרין בשני בתים. ומשום הכי מותבין לרבי מאיר: וביחדי לא אסר, והתנן כו' ואי אפשר לומר כן, דהא משנין הא דאיתיה הא דליתיה. וכיון דבליה מוקמינן לה, כי יש שם ישראל אחר דע עם הנכרי בבית מאי טעמא אסר נכרי? ועוד, דבתוספתא (פרק חמישי) הכי גרסינן: ואם יש שם ישראל אחר — הרי זה אוסר, מפני שהוא בחצירו. ואי האי אוסר נכרי קאמר — מאי "מפני" שהוא בחצירו? ועוד, הא טעמא משום שמוא ילמד הוא. הלכה — ודרשין לה בפרקא ברבים. מנהג — בפרקא לא דרשין, אבל אורזי מורין לה בבא לישאל. ומאן דאמר נהגו — אורזי נמי לא מורין, אבל אי עבדי — לא מחזין בידיה. קיימא לן — ביבמות פרק "החולץ" בסופה (מ"ט). משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי. כלומר: במקומו מועטין מוחזר במשנה, אבל נקי הוא — דהלכה כמותו בכל מקום. והכא אמר שמואל דהלכה כמותו, ומשמע דפשיטא לן דהכי הילכתא. מהו לאורזי תלמיד במקום רבו — כיון דלא תליא כסברא ומילתא פשיטא היא — שרי, או דילמא חוצפא הוא. **כיתא** —

הגמרא מבארת את דברי הברייתא: אָמַר מִי, שנינו בברייתא, 1
 הַצִּירָיוּ שֶׁל עֹבֵד בּוֹכְבִּים – חצר שפתוחים אליה בתים שמתגוררים 2
 בהם נכרים בלבד, הֲרִי הוּא פְּדִיר שֶׁל בְּהֶמָה וכו', ואם יש שם 3
 ישראל אחד אוסר. כלומר, הנכרי אינו אוסר כלל, ומותר להוציא 4
 מביתו לחצר, לפי שביתו כדיר של בהמה, ואולם אם דר בחצר גם 5
 ישראל, אוסר הישראל להוציא ולהכניס מביתו של הנכרי לחצר 6
 ושבבית הנכרי אין לו רשות, ובחצר יש לו, והרי הן רשויות 7
 חלוקות, ואין להוציא מכאן לכאן. ומשמע, שמביתו של הישראל 8
 מותר להכניס ולהוציא לחצר, שרשותו של הנכרי בחצר אינה 9
 חשובה לאסור על ישראל להוציא מביתו אליה. וקשה, וְהָאֵין 10
 תֵּנִן – והלא אנו שנינו במשנה שְׁהָדָר עִם הָעֹבֵד בּוֹכְבִּים בְּחָצֵר הֲרִי 11
 וְהַנִּכְרִי אוֹסֵר עָלָיו –על הישראל הדר עמו] להוציא ולהכניס 12
 מביתו שלו לחצר, ושלא כדברי הברייתא. 13
 מתרצת הגמרא: לֹא קִשְׁיָא, הָא – מה ששנינו במשנה שהנכרי אוסר 14
 להכניס ולהוציא מביתו של ישראל לחצר, מדובר בְּאִיתִיה – 15
 שהנכרי נמצא בביתו באותה שבת, הָא – ומה ששנינו בברייתא 16
 שאין נכרי אוסר את ביתו של ישראל, ורק ישראל אוסר את ביתו 17
 של הנכרי, מדובר שם בְּלִיתִיה – שאין הנכרי נמצא שם בשבת זו, 18
 ולפיכך אינו אוסר. 19
 הגמרא מבררת את התירוץ. שואלת הגמרא: וּמַאי קָשְׁיָא – ומה 20
 סובר רבי מאיר, האומר שאין נכרי אוסר את ביתו של הישראל 21
 כאשר אין הנכרי בשבת זו בחצר. אִי קָשְׁיָא – אם הוא סובר שדירה 22
 בְּלֹא בְּעָלִים שְׂמָה שָׁמָּה, שאף שהנכרי אינו שם בשבת, עדיין הוא 23
 נחשב כדר שם ויש לו רשות בחצר, אם כן אֲפִילוּ עֹבֵד בּוֹכְבִּים נִמְי 24
 נִתְקַסֵּר – גם הנכרי יאסור להוציא מביתו של ישראל אפילו אינו 25
 שם בשבת זו, כשם שהוא אוסר כשהוא נמצא שם. וְאִי קָשְׁיָא – 26
 ואם הוא סובר שדירה בְּלֹא בְּעָלִים לֹא שְׂמָה דִּירָה, אֲפִילוּ יִשְׂרָאֵל 27
 נִמְי לֹא נִתְקַסֵּר – גם ישראל שאינו בביתו לא יאסור על האחרים 28
 את ההוצאה לחצר. והלא אין הדין כן, הישראל הדר בחצר אוסר 29
 לאחרים את ההוצאה גם כאשר אינו נמצא בחצר. 30
 מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם קָשְׁיָא – סובר רבי מאיר שדירה בְּלֹא בְּעָלִים 31
 לֹא שְׂמָה דִּירָה, ושורת הדין שמי שאינו נמצא בחצר בשבת, בין 32
 נכרי ובין ישראל, אינו אוסר על אחרים להוציא ולהכניס מבתיהם 33
 לחצר, וְיִשְׂרָאֵל דְּכִי אִיתִיה אָסֵר – שכאשר הוא נמצא שם הוא 34
 אוסר מעיקר הדין, שדירת ישראל שמה דירה, כִּי לִיתִיה גְּזֵרוֹ בִּיה 35
 בְּרִנָּן – אף כאשר אינו נמצא בחצר גזרו חכמים שיאסור אגב 36
 האופן שהוא נמצא בחצר, אבל עֹבֵד בּוֹכְבִּים, דְּכִי אִיתִיה – שגם 37
 כאשר הוא נמצא בחצר אינו אוסר מעיקר הדין אלא משום גְּזֵירָה שְׂמָה 38
 ישראל הדר עמו בחצר וְלִמַּד מִמֶּנּוּ, על כן כִּי אִיתִיה אָסֵר – 39
 כאשר הוא בחצר, הוא אוסר על ההוצאה וההכנסה מבית ישראל 40
 לחצר, משום הגזירה האמורה, אבל כִּי לִיתִיה לֹא אָסֵר – כאשר 41
 אינו בחצר לא גזרו שיאסור. 42
 הגמרא מבררת את הדין האמור, שנכרי אינו אוסר כאשר אינו 43
 בחצר באותה שבת. מקשה הגמרא: וְכִי כאשר הנכרי לִיתִיה – אינו 44
 בחצר, לֹא אָסֵר להוציא ולהכניס מהבתים לחצר, וְהֵתֵנִן – והלא 45
 שנינו במשנה (להלן פא), הַמֵּנִית אֶת בֵּיתוֹ וְחָלַף לוֹ לְשִׁבּוֹת בְּעִיר 46
 אַחֲרָה, אָחֵד נִכְרִי וְאָחֵד יִשְׂרָאֵל – בין אם ההולך הזה נכרי ובין 47
 אם הוא ישראל, אוֹסֵר על הנשארים להוציא לחצר, עד שיעברו 48
 עמו או שיבטל את רשותו (ואם הוא ישראל) או עד שישכרו ממנו 49
 את רשותו (ואם הוא נכרי), דְּכִרִי רִבִּי מַאִיר. הרי שנכרי אוסר גם 50
 כאשר אינו בחצר. 51
 מתרצת הגמרא: הָתָם – שם במשנה מדובר בְּאִתִּי בְּיִמִּיה – שנכרי 52

זה שהניח את ביתו וחלף לו, הלך למקום קרוב והוא עתיד לחזור 53
 בו ביום, ואף שכל עוד הנכרי אינו שם הרי שמעיקר הדין אינו 54
 אוסר את ההוצאה מהבתים לחצר, וכאמור לעיל, מכל מקום גזרו 55
 חכמים שיאסור, שמא ימשיכו להוציא לחצר גם אחר שיחזור, 56
 שלא יעלה על דעתם שמעתה שחזר ההוצאה אסורה. 57
 הגמרא מביאה את פסק ההלכה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, 58
 הַלֵּכָה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, שאין הנכרי אוסר אלא כאשר דרים 59
 בחצר לפחות שני ישראלים. וכיון שהלכה פסוקה היא, אפשר 60
 לדורשה בדרשה לרבים. וְרַב הוּנָא אָמַר, אין זו הלכה, אלא רק 61
 מִתְּנֵה הוּא שנהגו בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב. על כן, אין לדרוש זאת 62
 ברבים, אולם מורים כן למי שבא לשאול מה לעשות. וְרַבִּי יוֹחָנָן 63
 אָמַר, נִתְּנוּ הָעָם בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, אף שאין דורשים כן ואין 64
 מורים כן, שלא הוכרע כן להלכה, מכל מקום אין מוחזים במי 65
 שנהגו כרבי אליעזר בן יעקב ומיקל להוציא ולהכניס מבית לחצר 66
 במקום שאין דר שם אלא ישראל אחד. 67
 כהמשך לאמור לעיל שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב, דנה הגמרא 68
 אם מותר למורה הוראה להורות הלכה זו אף במקום רבו: אָמַר 69
 לִיה אֲבִי רַב יוֹסֵף, קִיָּיָא לִן –מקובל בידנו] ביבמות (טז) כי מִשְׁנֵת 70
 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב קָב וְנָקִי, כלומר דבריה מועטים כקב שהוא 71
 מידה קטנה, שלא הובא מדבריו במשניות (ובברייתות) אלא מעט, 72
 אולם כל אשר הובא בהן הוא סולת נקיה, שהלכה כמותו בכל 73
 מקום, ולפיכך ודאי שהלכה כמותו במה שאמר במשנתו (לעיל סא) 74
 שאין נכרי אוסר על ישראל לטלטל בחצר עד שיהיו שם שני 75
 ישראלים האוסרים זה על זה, וכן אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל 76
 שְׁהֵלָה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב בכך, ומעתה יש לשאול, מֵהוּ 77
 לתלמיד לְאֹדוּרִי –(להורות) הלכה זו בְּמִקּוֹם רַבּוֹ, האם נאמר שכיון 78
 שהלכה פשוטה היא ואינה תלויה בסברא, מותר הדבר, או שמא 79
 גם הלכה זו אין לתלמיד להורות במקום רבו, שחוצפה היא. 80
 אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף לאביי, הלא אֲפִילוּ את דין אכילתה של בִּיעֲתָא 81
 בְּכוֹתָתָא –(ביצה בכותח) (בעו) [בְּעִי] מִיָּנִיה –שאלתי ממנו] מִרַב 82
 חֲסִדָּא כָּל שְׁנֵי –(שנותיו) דְּרַב הוּנָא רַבּוֹ, שחפצתי לנסות את רב 83
 חסדא אם יורה הלכה זו במקום רבו, ועל כן שאלתי בכל אותן 84
 שנים אם מותר לאכול ביצה בכותח, וְלֹא אֻדְרַי – לא הורה דבר, 85
 משום 'מורה הלכה במקום רבו', ואף שהיא הלכה פשוטה ביותר, 86
 וכל שכן שהוראה זו, שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב, שאינה 87
 פשוטה כמותה, שאין לתלמיד להורות אותה במקום רבו. 88
 הגמרא מביאה מה שלמד אביי מדברי רב יוסף הללו: אָמַר לִיה רַב 89
 יַעֲקֹב בְּרַב אָבָא לְאָבִי, בְּגוֹן מְגִלַּת תַּעֲנִית, שנכתב בה אלו ימים בשנה 90
 אסורים בתענית, דְּכִתְבָא וּמָנָא –(שהיא תשובה ומונחת) וגלויה 91
 לכל לראות מה כתוב בה, מֵהוּ לְאֹדוּרִי בְּאִתְרִיה דְּרַבִּיה – האם 92
 מותר לתלמיד להורות ממנה הלכה במקום רבו, שמאחר שדבריה 93
 גלויים לכל, שמא אין איסור בדבר. אָמַר לִיה אביי יעקב בר 94
 אבא, הָכִי –[כך] אָמַר רַב יוֹסֵף, אֲפִילוּ את דין אכילתה של בִּיעֲתָא 95
 בְּכוֹתָתָא –(ביצה בכותח) (בעו) [בְּעִי] מִיָּנִיה –שאלתי ממנו] מִרַב 96
 חֲסִדָּא כָּל שְׁנֵי –(שנותיו) דְּרַב הוּנָא רַבּוֹ, וְלֹא אֻדְרַי – ולא הורה לי 97
 דבר, משום 'מורה הלכה במקום רבו', ואף שהיא הלכה פשוטה 98
 ביותר, כדלעיל, ומכאן יש ללמוד שכל שכן שאין לתלמיד 99
 להורות ממגילת תענית במקום רבו. 100
 הגמרא מביאה מעשים של תלמידים שהורו בחיי רבותיהם שלא 101
 במקומם: רַב חֲסִדָּא אֻדְרַי – הורה הלכה בְּכַפְרִי (שם מקום), בְּעִנֵּי 102
 ו–בשנותיו] דְּרַב הוּנָא, לפי שלא היה מקומו של רב הונא שם אלא 103
 בפומבדיתא. 104

ש"ר שלא יערבו עם השאר, או שמאחר ועיר זו קטנה היא ביותר
 אין צריך להניח לה ש"ר, וניתן לערב את כולה כאחת.
 מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בדין זה: נחלקו בזה רב הונא
 ורב יהודה, חד אמר – אחד מהם סובר שעיר אחרת כעין
 חדשה בְּעֵינֵי ש"ר – צריך לש"ר חלק מדייריה שלא יערבו
 עם השאר, וחד אמר – ואחד מאמוראים אלו סובר דלא בְּעֵינֵי
 ש"ר – שאין צריך לש"ר ממנה כלל, מאחר והיא קטנה
 ביותר.
 שנינו במשנה: רבי שמעון אומר שְׁלֹשׁ חֲצִירוֹת וכו' של שני בתים.
 הגמרא מביאה מחלוקת כיצד יש לפסוק להלכה: אמר רב חמא בר
 גוריא אמר רב, הִלֵּכָה בְּרֵבִי שְׁמַעוֹן, שיש לש"ר שלש חצירות
 שבכל אחת מהן יש שני בתים. רבי יצחק אמר, אֲפִילוּ אִם מְשִׁיר
 בֵּית אֶחָד וְחָצֵר אֶחָת דִּי בִּכְךָ.
 סברה הגמרא שכונתו לומר שדי לש"ר בית אחד, ובנוסף לכך
 חצר אחת שאין בה בית דירה. ועל כך מקשה הגמרא: חָצֵר אֶחָת
 סָלְקָא דְעֵתָךְ – וכי עולה על דעתך לומר שמועיל לש"ר חצר שאין
 בה בית, הלא אינה ראויה לדירה כלל.
 ומחמת קושיא זו מפרשת הגמרא את דברי רבי יצחק באופן אחר:
 אֵלֶּא אֵימָא – אמור כך, אפילו אם מְשִׁיר בֵּית אֶחָד העומד בְּחָצֵר
 אֶחָת דִּי בִּכְךָ.
 הגמרא מבררת מנין למד רבי יצחק את דינו: אמר ליה אב"י לרב
 יוסה, הָא – דין זה דְּרָבִי יצחק, שדי לש"ר בית אחד העומד בחצר
 אחת. נִמְרָא אִי סָבְרָא – האם קיבל כן מרביתו, או שאמר זאת
 מסברת עצמו.
 אמר ליה רב יוסף לאב"י, מָאִי נִפְקָא לָן מִיְנָה – מה חילוק יוצא לנו
 לדינא מספק זה, הרי ממילא פוסקים אנו להלכה כדברי רבי
 שמעון, שצריך לש"ר שלש חצירות שיש בכל אחת מהן שני
 בתים.
 אמר ליה אב"י לרב יוסף, נִמְרָא נְמוֹר וְמוֹרְתָא תְּהָא – וכי חפץ אתה
 שאלמד גמרא הן אמת והן שיבוש כאילו זה זמר ושיר. כלומר,
 יש לי להבין מנין למד רבי יצחק את דינו, אף על פי שאין הלכה
 כמותו.

משנה

משנה זו שבה לעסוק בדיני תחומין, ומפרשת דינים שונים באדם
 שאמר לבנו להניח עליו עירובי תחומין: מִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּעֶרֶב שַׁבָּת
 בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת בַּשָּׂדֶה בְּצַד מוֹרְתָא הָעִיר, וְאָמַר לְבִנּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם עָרֵב
 לִי – הֵנָּח עָלֶי עִירֻבֵי תַּחְמוּמִין בְּצַד מְעָרָה הָעִיר, או שהיה עומד
 בְּמְעָרָה וְאָמַר לְבִנּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם עָרֵב לִי בְּמוֹרְתָא, אִם יֵשׁ חֵימָנוּ וְאִם
 וְלִבִּיתוֹ מֵרַחֵק שֶׁל אֲלֵפִים אַמָּה, וּמִמֶּנּוּ לְעִירֻבוֹ יוֹתֵר מִכָּאֵן – יותר
 מאלפיים אמה, שהניח בנו את העירוב מצד ביתו והלואה [ציור
 ו 8], הרי זה מוֹתֵר לְתַחוּם בֵּיתוֹ וְאִסּוּר לְתַחוּם עִירֻבוֹ. כלומר, מאחר
 ועירובו רחוק יותר מאלפיים אמה מן המקום שהוא עומד בו בין
 השמשות אין הוא חל כלל, לפי שאינו יכול להגיע אליו בשבת,
 ומכיון שהוא עומד בתוך תחום ביתו הוא קונה שבתה בביתו
 כאילו לא הניח עירוב תחומין כלל.
 ואם יש ממנו ולעירובו אֲלֵפִים אַמָּה ואילו ממנו ולביתו יוֹתֵר מִכָּאֵן
 – יותר מאלפיים אמה, הרי זה אִסּוּר לְתַחוּם בֵּיתוֹ וְמוֹתֵר לְתַחוּם
 עִירֻבוֹ, שמאחר ועירובו אינו רחוק מן המקום שהוא עומד בו יותר
 מאלפיים אמה חל העירוב, ונמצא שקבע שבתה במקום עירובו,
 ויש לו משם אלפיים אמה לכל רוח.
 הַנּוֹתֵן אֶת עִירֻבוֹ בְּעִיבוֹרָה שֶׁל עִיר – באחד מן הבתים העומדים
 בתוך שבעים אמה ושני שליש לעיר, לא עָשָׂה וְלֹא כָלוּם, שהרי אף
 בלא העירוב יש לו רשות לילך בכל העיר ועיבורה, ומשם ואילך
 אלפיים אמה לכל רוח. אבל אם תָּנָה לעירוב חוץ לְתַחוּם, אֲפִילוּ
 אַמָּה אֶחָת בלבד,

לְעִירֻבֵי בְּתֵי הָרָדִי לֹא מִצּוֹ מְעָרָב – ואף על פי שאילו רצו דיירי
 השכונות לערב זה עם זה לא היו יכולים לעשות זאת, שכן הגומות
 מפסיקות ביניהם, מכל מקום שימשה כל שכונה כש"ר לחברתה.
 ויש להוכיח מכאן, שניתן להניח חלק מן העיר בתורת ש"ר
 לעירוב העיר אף באופן שהדיירים באותו ש"ר אינם רשאים
 לערב עם העיר כולה, ולפיכך סבר אב"י שרשאי הוא לעשות כן
 אף בעיר קקוניא, להניח בתורת ש"ר את הבתים הפתוחים לנהר,
 אף שאינם רשאים לערב עם בני העיר.
 הָרָדִי אָמַר – חזר אב"י ואמר לעצמו, לֹא דָמִי – אין לדמות את דין
 העיר קקוניא לדין העיר מחוזה. הָתָם – שם, בעיר מחוזה, אִי בְּעֵי
 לְעִירֻבֵי דְרָךְ גָּזוֹת – אילו היו רוצים בני העיר יכולים היו לערב זה
 עם זה, משום שגגות הבתים היו מחוברים זה לזה מעל הגומות
 וציור ה 8, ולפיכך רשאי היה רבה בר אבוח לטמון על בתי
 השכונה האחת בתורת ש"ר לשכונה השניה, וְהָנִי – אך אלו
 הבתים העומדים על שפת הנהר בעיר קקוניא, לֹא מְעָרָב – אינם
 רשאים לערב כלל עם שאר בני העיר, מאחר שאין שום דבר
 המחבר ביניהם, וממילא אי אפשר להניחם בתורת ש"ר לעיר,
 הִילָכָה נִפְקָא בְּזוּי – ולפיכך יש לעשות חלונות לבתים אלו לצד
 העיר, ועל ידי כך יהיו רשאים לערב עם בני העיר, וממילא יהיה
 ניתן להניחם בתורת ש"ר לעיר.
 הָרָדִי אָמַר – חזר אב"י ואמר לעצמו, בְּזוּי גָמִי לֹא בְּעֵי – אין צריך
 לעשות חלונות לבתים אלו, דְּהָהוּא בִּי תִּבְנָא – שהרי מעשה היה
 בבית התבן, דְּהָיָה לֵיהּ וְשָׂדֵה לֹא לְמָר בַּר פּוֹפִידָתָא וְשֵׁם אַדָּם מִן
 הָעִיר פּוֹמְבִידָתָא, וְשָׂדֵה שִׁיּוֹר לְפּוֹמְבִידָתָא – והניחו בתורת ש"ר
 לעירוב העיר פומבדיתא, ואף על פי שאי אפשר לערב בית תבן
 יחד עם שאר בני העיר, שהרי אינו צריך כלל לעירוב. ומוכח מכך,
 שניתן להניח חלק מן העיר בתורת ש"ר לעיר אף אם אינו רשאי
 לערב עמו, ועל כן ניתן להניח בתים אלו הפתוחים לנהר בתורת
 ש"ר לעירוב העיר קקוניא, ואין צריך לפתוח בהם חלונות לצד
 העיר.
 אָמַר אב"י, הֵינָּה דְאָמַר לִי מַר – זו היתה כוונת רב יוסף שאמר לי
 הָיָה דְלֹא מִצּוֹנְחָת עָלָה בְּבִי מוֹרְשָׁא – ראה שלא יצעקו על כך בבית
 המדרש, שהרי אם הייתי מצריכם לפתוח חלונות לצד העיר היו
 סותרים בחינם את כתליהם.
 שנינו במשנה: ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה
 אֵלֶּא אִם בֵּן עָשָׂה חוֹצֵה לָהּ [ש"ר] בְּעִיר חֲדָשָׁה.
 הגמרא מביאה בריתא המבארת את ענין עיר 'חדשה': תִּנְיָא
 בְּבִרְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, עִיר אֶחָת הָיְתָה בְּאַרְץ יְהוּדָה, וְחֲדָשָׁה
 שָׁמָּה, וְהָיוּ בָּהּ בְּעִיר זו חֲמִשִּׁים דִּיּוֹרִים, אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְנָתַתָּה, וְכָה הָיוּ
 מְשַׁעְרִים חֲמִשִּׁים את הש"ר הנצרך לעיר כדי שלא לערב את כולה
 כאחת, וְהָיָה עֲצֻמָּה הָיְתָה שִׁיּוֹר לעיר גדולה הסמוכה לה.
 הגמרא מביאה ספק בדין עיר 'חדשה': אִיבְעִיָא לָהּ – נסתפקו בני
 הישיבה, 'חֲדָשָׁה' מהו – העיר 'חדשה' עֲצֻמָּה מה דינה, האם ניתן
 לערב את כולה בלא ש"ר, או שצריך להניח בה ש"ר.
 מקשה הגמרא: מה מקום יש לספק זה, הרי העיר 'חֲדָשָׁה'
 היתה סמוכה לעיר אחרת גדולה הימנה, והיא היתה ש"ר
 לעיר הגדולה, וממילא יש לומר דְּכִי הֵיכָּה דְאִיְהִי הָיָא שִׁיּוֹר
 לְגוֹדֹלָה גְּדוֹלָה גָמִי הָיָא שִׁיּוֹר לְקִמְנָה – שכשם שהיא היתה
 ש"ר לעיר הגדולה, כך העיר הגדולה היא ש"ר לעיר
 'חדשה' הקטנה, ומדוע שיהא צריך לש"ר עוד מן העיר
 חדשה עצמה.
 מתרצת הגמרא: אכן לגבי העיר 'חדשה' עצמה פשוט הדבר שאין
 צריך ש"ר, אֵלֶּא סְפִיקָם של בני הישיבה היה לגבי עיר אחרת
 שהיא בְּעֵינֵי חֲדָשָׁה – כמו העיר 'חדשה', לענין כך שמספר דיוריה
 הוא חמשים בלבד, אך אין עיר אחרת הסמוכה לה שתוכל להיות
 ש"ר עבורה, מהו, האם צריך להניח מקצת מתושבי העיר בתורת

קטנה, ונמצא, שכאשר היו יוצאים בני חמתן מעירם לילך לגדר
היה כלה תחומם באמצע העיר, ובאופן כזה נתבאר בדברי הגמרא
לעיל (ס) שאין העיר כולה נידונית להם כארבע אמות, ואינם
רשאים להמשיך ולילך עוד, אך בני גדר כשהיו יוצאים מעירם
לילך לחמתן היה תחומם כלה בסוף העיר, ובאופן כזה נתבאר שם
שכל העיר נידונית להם כארבע אמות, ולפיכך רשאים היו
להמשיך ולילך עוד חוץ לעיר חמתן, עד להשלמת תחום אלפיים
אמה שלהם (צ"ע 18 ג). נמצא לפירוש זה, שלא אסר רבי על דיירי
חמתן לילך לגדר, אלא כוונת הדברים כך היא, שהתיר רבי לבני
גדר לילך בכל העיר חמתן כאילו היא ארבע אמות, ואין מנכים
להם את רוחבה מתחום אלפיים אמה שלהם, אך לא התיר לבני
חמתן לילך בכל העיר גדר כארבע אמות, אלא עד מקום שכלה
תחומם בלבד.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד יש לשנות את מחלוקת
רב ספרא ורב דימי: **רב כהנא מְתִיב הָיְ** – שונה היה את מחלוקתם
של רב ספרא ורב דימי בביאור דברי רבי באופן כזה, כמו שנתבאר
עתה בגמרא, שרב ספרא העמיד בעיר העשויה כקשת ואילו רב
דימי העמיד בעיר גדולה וקטנה, אבל **רב מְתִיב מְתִיב הָיְ** – שונה
היה את מחלוקתם באופן כזה, נחלקו **רב ספרא ורב דימי בְּרִי הִינָּה**
מדוע התיר רבי לבני גדר לירד לחמתן ואסר על בני חמתן לעלות
לגדר. **הָאֵמֶר** – אחד מאמוראים אלו מבאר שחמתן עיר העשויה
בְּקִשְׁתִּי הוּא, וזה **אָמַר** – ואחד מהאמוראים מבאר, **מְתִיב עִיר**
קִשְׁתָּהּ וְאֵנְשֵׁי עִיר גְּדוּלָּה הוּא. כלומר, לדברי רב טבימי לא נתפרש
מה היא דעת רב ספרא ומה היא דעת רב דימי, אלא רק יודעים
אנו שאחד מהם אמר כך והשני כך, ואילו לדברי רב כהנא נתבאר
במפורש מה אמר כל אחד מהם.

משנה

משנה זו עוסקת בדין עיר גדולה ועיר קטנה הסמוכות זו לזו: **אֲנִשֵּׁי**
עִיר גְּדוּלָּה רְשָׁאִים לְהִיטּוּ מִחֻלְכִּין אֶת כָּל עִיר קְטָנָה הסמוכה להם,
וְכָן אֲנִשֵּׁי עִיר קְטָנָה רְשָׁאִים לְהִיטּוּ מִחֻלְכִּין אֶת כָּל עִיר גְּדוּלָּה, כיצד,
מִי שֶׁהָיָה דָר בְּעִיר גְּדוּלָּה וְנָתַן אֶת עִירָוּבוֹ בְּעִיר קְטָנָה הסמוכה
לעיר, או מי שהיה דר בְּעִיר קְטָנָה וְנָתַן אֶת עִירָוּבוֹ בְּעִיר גְּדוּלָּה,
הרי זה **מְחַלֵּף אֶת בּוֹלָה** – את כל העיר שנתן בה את עירובו כאילו
היא ארבע אמות, וְחֻצָּהּ לָהּ מוֹנֶה עוֹד **אֶלְפִּים אָמָה** לכל רוח
לתחומה. זו היא דעת חכמים.
רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אִין לֹא רְשׁוּת לִילֵךְ אֱלָא מִמָּקוֹם עִירָוּבוֹ **אֶלְפִּים**
אָמָה לכל רוח. כלומר, אין העיר שהניח בה את עירובו נידונית לו
כארבע אמות, אלא אף היא עולה למנין אלפיים אמה של תחומה.
אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא לחכמים, **אִי אָתָּם מוֹדִים לִי בְּכַדֵּם הַנּוֹתֵן**
אֶת עִירָוּבוֹ בְּמִקְצֵהוּ, שֶׁאִין לֹא רְשׁוּת לִילֵךְ אֱלָא מִמָּקוֹם עִירָוּבוֹ
אֶלְפִּים אָמָה לכל רוח ותו לא, ואין המערה נידונית לו כארבע
אמות, ואם כן אף בנותן עירובו בעיר הדין כך, שאין היא נידונית
לו כארבע אמות, אלא מהלך אלפיים אמה ממקום עירובו
בלבד.
אָמְרוּ לֹא חֲכָמִים, אכן מודים אנו לך בנותן עירובו במערה שאין
היא נידונית לו כארבע אמות, אך **אִימְרִי מוֹדִים אֲנִי בְּזֶמַן שֶׁאִין**
בָּהּ דִּיּוּרִין – שאין דרים אנשים במערה זו, **אָכֵל** אם נתן עירובו
במערה שיש בה דִּיּוּרִין הרי זה **מְחַלֵּף אֶת בּוֹלָה** כארבע אמות,
וְחֻצָּה לָהּ **אֶלְפִּים אָמָה** לכל רוח. ולפיכך אף בנותן עירובו בעיר
סוברים אנו כן, שאם נתן עירובו בעיר שדרים בה אנשים נידונית
היא לו כארבע אמות, ומודר חוצה לה אלפיים אמה לכל רוח.
נִמְצָא לדברי חכמים, קל תוֹכָה של מערה מִעַל גָּבֶה. כלומר, דינו
של הנותן עירובו בתוך מערה שדרים בה אנשים קל מדינו של
הנותן עירובו על גבה מבחוץ. שאם נתן עירובו בתוכה נידונית
היא לו כארבע אמות, מאחר ויש בה דִּיּוּרִים, ומודר אלפיים אמה
מסוף המערה, אבל אם נתן עירובו על גבה מבחוץ אינה נידונית
לו כארבע אמות, מאחר ואין דרים אנשים על גבה, ואינו מודר
אלפיים אמה אלא ממקום עירובו בלבד.

לכל אחד מפתח ביתו, ועל כן אינם רשאים לילך בכל העיר גדר,
אלא כל אחד מהם מהלך עד שכלים אלפיים אמה שמודר מביתו.
נמצא, שיש להוכיח ממה שהתיר רבי לבני גדר לירד לחמתן ולא
התיר לבני חמתן לעלות לגדר, שעיר העומדת על שפת הנחל
צריכה מחיצה בין העיר לנחל, כדי שתהיה ישיבתה בטוחה, ועל
יד כן יוכלו למנות לה אלפיים אמה מחומתה.
הגמרא דוחה את הראיה שהביא רב יוסף מדברי רבי: **כִּי אָתָּא**
[-כאשר בא] רַב דִּימִי מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לִבְבֶּל, אָמַר, אִין דִּינוּ שֶׁל רַבִּי
לִגְבֵי הָעִירִים גְּדֵר וְחֻמָּתָן עוֹסֵק בְּהַלְבוֹת תְּחוּמֵיהֶן כָּלל, אֲלָא מְטִירָנִי
מְטִירָנִי לָהּ – מכים וחובטים היו גְּבֵי גְדֵר לִבְנֵי חֻמָּתָן, כאשר היו
אלו מגיעים לעירם, ולפיכך הוצרך רבי לתקן שלא יעלו בני חמתן
לבני גדר, אלא רק בני גדר יירדו לחמתן, ונמצא, שאי אפשר
להביא כלל ראיה מדברי רבי לדין עיר היושבת על שפת הנחל.
שואלת הגמרא: **וְכָאֵי** – מה היא כוונת דברי הגמרא 'התיר רבי',
הרי לפי דברי רב דימי אין באן פסק הלכה אלא תקנה בלבד.
משיבה הגמרא: הכוונה בזה שֶׁחֻמָּתָן רַבִּי תִקְנָה זו.
שבה הגמרא ושואלת: **וְכָאֵי שְׁנָא שְׁבֶת** – ומדוע נשתנה יום השבת,
שלא אסר רבי על בני חמתן לעלות לעיר גדר אלא ביום השבת,
הרי אף בימות החול יש לחוש שמא יכו בני גדר לבני חמתן.
משיבה הגמרא: משום **דְּשִׁבְיָהּ בָּהּ** – ביום השבת מצויה השְׁבִיחוֹת,
ובשעת שכרותם היו בני גדר מכים את בני חמתן, ולפיכך הוצרך
רבי לתקן שלא יעלו אליהם ביום השבת, אבל בימות החול אין
לחוש לכך.
שבה הגמרא ושואלת: מה הועיל רבי בתקנתו שלא יעלו בני חמתן
לגדר, הרי מאחר והתיר לבני גדר לירד לחמתן יש מקום לחוש
דְּכִי אֱוִלִי לְהִתֵּם נִמִּי מְטִירָנִי לָהּ – שכאשר יבואו בני גדר לעיר
חמתן גם כן יכו את יושביה.
משיבה הגמרא: **כִּלְבָּא בְּלֵא מְתִיב שְׁבִי שְׁנִי לֹא נָכַח** – כלב שאינו
עומד בעירו, אפילו במשך שבע שנים אינו נובח. משל הוא,
והכוונה בזה שמאחר ובני גדר היוורדים לבני חמתן אינם נמצאים
בעירם אין הם מכים את בני חמתן, לפי שאינם מרגישים בטוחים
שלא במקומם.
שבה הגמרא ושואלת: מאחר שאין בני גדר בטוחים בעיר חמתן,
אם כן **הִשְׁתָּא נִמִּי מְטִירָנִי בְּנֵי חֻמָּתָן לִבְנֵי גְדֵר** – עתה יש מקום
לחשוש שבני חמתן יכו את בני גדר היוורדים אליהם, לפי שהם
עומדים בעירם ובטוחים בה, ומדוע התיר רבי לבני גדר לירד
לחמתן.
משיבה הגמרא: **בּוֹלִי הָאִי לֹא בִּיפִי לָהּ** – עד כדי כך אין בני גדר
כפופים לבני חמתן, שאף על פי שאינם עומדים בעירם ואינם
מעזים להכות את בני חמתן מכל מקום אינם נכנעים להם, ולפיכך
אין בני חמתן מכים את בני גדר.
הגמרא מביאה ביאורים נוספים באיזה אופן נאמר דינו של רבי
לגבי הערים גדר וחמתן: **רַב סְפָרָא אָמַר**, העיר חמתן עיר העשויה
בְּקִשְׁתִּי הוּא [-היתה]. כלומר, רב ספרא סובר שלא היתה זו תקנה
של עשיית שלום בין הערים, אלא פסק דין בהלכות תחומין, ומכל
מקום אין להביא משם ראיה לענין עיר העומדת על שפת הנחל,
לפי שאין טעם ההיתר והאיסור תלוי בעשיית 'דקה', אלא שהעיר
חמתן היתה עשויה כקשת, ובין שני ראשיה יותר מארבעת אלפים
אמה, ובאופן כזה נתבאר בדברי הגמרא לעיל (גה) שאין מודדים
ליושביה את תחומם מן ה'יָתֵר' ו-חוט הקשת, אלא כל אחד מודד
שפת ביתו. ומאחר וה'קשת' היתה מרוחקת מן העיר גדר, נמצא
שלא היו רשאים בני העיר חמתן לילך אלא עד תחילת העיר גדר,
ששם כלו אלפיים אמה שלהם, אבל העיר גדר מרובעת היתה,
ומונים לה אלפיים אמה מחומתה, ומאחר וכל העיר חמתן
מובלעת היתה בתוך אלפיים אמה שמחומת העיר גדר רשאים היו
בני גדר לילך בכל חמתן (צ"ע 18 ג).
רַב דִּימִי בְּרִי הִינָּה אָמַר, **אֲנִשֵּׁי עִיר גְּדוּלָּה וְאֵנְשֵׁי עִיר קְטָנָה הוּא**.
כלומר, טעם הדבר שהתיר רבי לבני גדר לירד לחמתן ואסר על
בני חמתן לעלות לגדר, לפי שגדר היתה עיר גדולה וחמתן עיר

ב"ה, ה' חשון, ה' תשי"א
ברוקלין,

הרה"ח וו"ח אי"א וכו' מוהר"מ שי

שלום וברכה!

במענה על מכתביו מיום ו' עש"ק לס' ולתתך עליון, ה' דעשי"ת וה' אסרו-חג, אשר מפני הטרדות דחודש תשרי לא היו עתותי בידי לענות עליהם עד עתה, וגם עתה הזמן קצר ובכן אכתוב בקיצור,

הפדיונות ששלח עם רשימת התלמידים קראתי על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בערב ר"ה, ובהיכלו, אשר נכנסים שם ליחידות ולנתינת פדיונות, בימי ר"ה. ובטח צדיק הדור הנשיא הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ נתן ברכותיו והשי"ת יקיימן במילואן בגשמיות וברוחניות,

כן הזכרתי על הציון את שלשת הבעלי - בתים מעיר מידלת שמזכיר ביחוד, ומוסג"פ המכתבים אליהם כפי הצעתו, ובטח יודיע מהנעשה בזה....

מה שכותב בענין הדוחק בכספים, הנה היו בזה כמה סיבות צדדיות, ובכל אופן תקותי שהמצב ילך הלך וטוב ומסודר יותר...

בטח קבלו כל הקונטרסים, גם קונט' שמע"צ בתוכם, עם המכתבים המצורפים אליהם.

ואתענין לדעת אם ה' שעת הכושר לפרסם תוכן השיחות עכ"פ שבקונטרסים הנ"ל בחוגים הרחבים ובעיירות שונות.

ות"ח על שלחו הספר שנתן לו הרב דמידלת ומטובו להזכירו מזמן לזמן ע"ד שאר הספרים. כן אם ישנם שם עוד מחברים או מגזע מחברים של ספרי קדש, מהנכון שיעוררם לשלוח ספריהם בתור תשורה להספרי' שלנו, ומובן אשר אם רק ירצו... ישלחו להם מהספרים הנדפסים על ידינו. ובטח יודיעני מאיזה סוג ספרים נכון לשלוח לפב"פ או לפב"פ בפרט....

טוב במאד מאד שמנצל כל אפשריות לבאר ענין של חסידות בכל מקום האפשרי, ולידיעות נוספות בזה אחכה. ובלי ספק ברכת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ תלוה אותו גם בעבודתו זו שתהי' בהצלחה רבה.

להרב דמידלת ג"כ אכתוב בל"נ בימים אלו.

בענין התלמיד מר.... כדאי לקרבו באופן המתאים, ובהזדמנות מטובו לשאול אותו בשמי אם קבל מכתבי ומה נעשה אתו בהסתדרות בכלל. כבקשתו אכתוב ימים אלו לזוג' שתחי'.

בטח יודיע אשר מסתדר ענין הויזה שלו ובודאי על ידי ההיכרות שיש לו כבר שם יראה שיהי' הכל באופן היותר מתאים.

מה שכותב שמרגיש הוא את עצמו בדד וגלמוד וכו' וכו' ונופלת עליו חולשה גדולה בכל העבודה, הנה סוף דבריו מוכיח על תחילתו אשר זהו מעצת היצר המשתדל להחליש את כל אחד במילוי שליחותו באותיות המתאימות למהות השליח. ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, אז חסידות האט אויפגעטאן אז מ' איז ניט עלנד. וואו מ' געפינט זיך זיינען דא רביים. ובפרט בנוגע לכ"ק מו"ח

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד הקודם

אדמו"ר הכ"מ אשר הוא עצמו כתב בהסתלקות אביו כ"ק אדני"ע אשר רועי ישראל לא יעזבו את צאן מרעיתם, כפי המבואר באגה"ק סכ"ז] וביאור[ה], אשר סרו עתה ההגבלות הגשמיות, הנה נמצאים הם עם כל אחד ואחת מהשייכים ומקושרים אליהם בכל מקום שהם, בפרט במקומות שנשלחו על ידם למלא שליחות, ובפרטי פרטיות אשר השליחות היא להפיץ מעינות הבעש"ט חוצה, אשר זהו הכנה והקדמה לביאת המשיח ולתחית המתים והקיצו ורגנו שוכני עפר והוא בתוכם. וראה בשיחת י"ג תמוז תשי"ט שנדפס בקונט' י"ב תמוז השי"ת אשר משם יוכל לשאוב חיות והתעוררות והתחזקות בעבודתו במקומו עתה, ומשם יוכח אשר אפילו בשכל אנושי מובן אשר אין כל מקום למחשבה שהוא בודד וגלמוד ח"י, ופשיטא שאין כל יסוד לחולשה בעבודה. והלואי היו מדקדקים אנ"ש, ובפרט התמימים, בדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ אפילו בשיחותיו ובפרט אלו משנת השי"ת והשנה שקדמה לה.

מה שכותב בענין האתרוגים שלוקחים במקומו עתה אתרוגים הגדלים שם והרב אומר שמוחזקים הם לכשרים ואינם מורכבים, וכאשר בדק אותם לא מצא בהם גרעינים, הנה אם בטוח הדבר שיש חזקת כשרות בהם הרי הם כשרים למצות הד' מינים, באשר הסימנים שנאמרו אינם מדאורייתא וגדולה כח חזקה אם רק ברור הדבר שיש בהם חזקת כשרות. וראה בקונט' חג הסוכות אשר בידינו יש קבלה להדר אחר אתרוגי קאלאבריא דוקא ואדה"ז אמר על זה שהוא מטעם הידוע לו, אבל בכל זאת כיון שבכמה מדינות לוקחים אתרוגים אחרים ולקחתם היא בחזקה מכמה דורות, קשה עלי הדבר להטיל ספק אצלם, אריינווארפן זיי אין א ספק. ומובן שאין זה נוגע לנו חסידי חב"ד וכל השייכים אליהם שאין לנו אלא מנהג אדמו"ר הזקן והוא לברך על אתרוגי קאלאבריא. ובענין הסימנים ראה ג"כ בספרים המובאים בשער הכולל פרק ל"ז, ומובא שם משו"ת חתם סופר אשר אתרוגים הבאים מיאנאווא אין צריך שום סימן עליהם.

ולכאורה משמע מזה שגם להחמיר אין נוגע כ"כ הסימנים. ואתענין לדעת מאין הם לוקחים לולבים וערבות במדינתו עתה.

המחכה לבשורות טובות ופ"ש כל הדו"ש

מנחם שניאורסאהן

במה ששואל בענין ברכת המזון, מובא בס' לקוטי מאיר ובס' ברכת יעקב מעיקרי הד"ט ס"ט סעל"ו ומשו"ת תשורת שי אות תקע"א שאם בירך על המח' במקום ברהמ"ז לא יצא וצריך לברך ברכת המזון. ואין ספרים הנ"ל תחת ידי, אבל, כנראה, טעמם מפני שאין בה ברית ותורה וראה שו"ע או"ח סקפ"ז.

עתה נתקבל מכתבו מיום ב' נח והעתקת המכ' של ד' נח, וכבר כתבתי שישודר ענין הכספים וכותבים היום לפריז ע"ד סדר קבוע בזה... והלואי שיהיו לנו די שלוחים ודי כספים להקיף את כל העבודה הנצרכה במארוקו ושכנותי.

בענין הגמרות והקונטרסים שמבקש מסרתי עד"ז למשרד.

השיעור[נ] ערב לאותם המבקרים ביום בבתי ספר אליאנס אין כדאי להרחיב הדבר, כי זהו מעין הכשר לאלו הרוצים לחנך ילידיהם בבתי ספר אליאנס.

בכלל רשת הבתי חינוך שלנו יקראו בשם כללי "אהלי יוסף יצחק", וזה מתחלק לסוגים: תלמוד תורה, תפארת בחורים וכו'.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **כז** אסור להכריז בשבת על קרקע הנמכרת, שכל מי שיש לו זכות עליה יבא ויגיד ואם לא יאבד זכותו,
- 2 מפני שמה שאומר "ואם לא יאבד זכותו", הוא כדן את הדין, ואין דנין בשבת²³⁸.
- 3 ואף אם מכריז סתם "כל מי שיש לו זכות יבא ויגיד", שאינו כדן את הדין, אף שיש תקנה בעיר שאם
- 4 לא יגיד במל זכותו - מכל-מקום אסור משום "ודבר דבר" קלח.
- 5 אלא שםמקום שנהגו להקל להכריז סתם - אין למחות בידם, פי יש מקום לומר שנהגו בצרכי רבים שמתר
- 6 לדבר בהם בשבת, שכל דבר שהוא תקון המדינה והוא מזדמן תדיר נקרא צרך רבים, כיון שהוא מזדמן
- 7 תדיר קלח. ומטעם זה נקראו הדינין צרכי רבים לענין חלו של מועד, כמו שיתבאר בסמן תקמ"ה²⁴⁰. ומה
- 8 שאין דנין בשבת, הוא משום שהוא שבות גמור, כמו שיתבאר בסמן של"ט²⁴¹. ולא התירו שבות גמור
- 9 לצרכי רבים אלא הדבור בלבד, כמו שנתבאר למעלה²⁴². אבל במקום שאין שם מנהג זה - אין לנהוג כן
- 10 לכתחלה:

הלכות שבת, חלק ב סימן שו, באיזה חפצים מותר לדבר בשבת סעיף כז

ביאורי הלכה

קלה] ודבר דבר - אף שאינו כדן את הדין - מכל-מקום
אסור משום ודבר דבר²³⁹.
קלח] שהוא מזדמן תדיר - אף שכל פעם נעשה תיקון

צינונים והוספות

- (238) מהטעם המובא להלן מסי' שלט ס"ג.
- (239) ואם חייבים להכריז קודם המכירה ייתכן שיש בזה גם משום "ממצוא חפצין", אבל אם אין חובה בהכרזה זו או שלא יאבד זכותו על אף ההכרזה, עדיין יש בזה משום "ודבר דבר", ובמ"א סקכ"ו הגירסא: שאין תקנה בעיר (שמכל-מקום אסור משום "ודבר דבר"), ובשו"ע החידוש הוא שלמרות שיש תקנה בעיר אינו נחשב כדן את הדין (ובא לבאר ההמשך ההלכה שנהגו להכריז).
- (240) סי' זה בשו"ע לא הגיע לידינו, ובשו"ע שם סעיף ה: מותר לכתוב... שטרי ברויין ופסקי דינין. ובמג"א שם ס"ק יז: וטעם היתר כל אלו מפני שהם צרכי רבים להעמיד המשפט ואף על פי שבכל פעם הוא לאיש מיוחד מ"מ כיון שמזדמן תדיר מקרי צרכי רבים.
- (241) סעיף ג: אין דנין דיני ממונות, גזירה שמא יכתבו.
- (242) סעיף יב: כל דבר האסור משום שבות גמור לא התירו לצרכי רבים כמו שלא התירו לצורך מצוה.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

- 1 **כו** המשכים בבקר וראה שהקדיחה תבשילו שבקדרה שעל
- 2 פי הכירה שאינה גרופה וקטומה שהשהה עליה באחד
- 3 מדרכי ההיתר שנתבאר למעלה ומתיירא פן יקדיח יותר
- 4 יכול להסיר הקדרה מהכירה ולהניח קדרה ישנה ריקנית על
- 5 פי הכירה [אבל לא קדרה] חדשה מטעם שיתבאר בסי'
- 6 תק"ב ואז ישים הקדרה שהתבשיל בתוכה על גבי הקדרה
- 7 הריקנית ואין כאן איסור במה שמחזיר בשבת לכירה שאינה
- 8 גרופה וקטומה דכיון שהקדרה הריקנית סותמת פי הכירה
- 9 תחת הקדרה שהתבשיל בתוכה הרי זה כגרופה וקטומה.
- 10 וכן מותר ליתן תבשיל בשבת על פי קדרת חמין הטמונה
- 11 על גבי האש (שבכירה) ע"ד שיתבאר בסי' רנ"ז אף על פי
- 12 שהיד סולדת שם ואין חוששין לחיתוי בגחלים כיון
- 13 שהקדרה מפסקת בין תבשיל זה להגחלים.
- 14 ואפילו אם הסיר תבשיל זה מהכירה מבעוד יום ולא היה
- 15 בדעתו להחזירו והניחו על גבי קרקע ואפילו פינהו מקדרה
- 16 לקדרה ואפילו הוא תבשיל ישן ונצטנן לגמרי אלא שהוא
- 17 בענין שאין בו משום בישול כגון שאין בו מרק שאף שבכל
- 18 אחד מאלו אסור להחזירו בשבת אפילו על גבי כירה
- 19 הגרופה וקטומה מפני שנראה כמבשל לכתחלה בשבת מכל
- 20 מקום כשמניחו על גבי הקדרה שעל גבי הגחלים (שבכירה)
- 21 אינו נראה כמבשל לכתחלה לפי שאין דרך בישול בכך.
- 22 ולפי זה יש לומר בתנור שלנו שיש עליו מעזיבה שאף אם
- 23 אינו גרוף וקטום וכן תנור בית החורף שאינו גרוף וקטום
- 24 ואפילו האש בתוכו מותר ליתן על גביו בשבת אף על פי
- 25 שהיד סולדת שם כל מה שמותר ליתן על פי קדרה הטמונה
- 26 על גבי הגחלים כיון שהמעזיבה מפסקת בין האש להקדרה
- 27 שהתבשיל בתוכה.
- 28 ויש אומרים שאע"פ שאין היד סולדת שם צריך שיניח עתה

ואפילו אם אין לו חפץ כלל במים שיתחממו אסור לו ליתן
המים בעצמו אפילו קודם שהוסק התנור:

ולפי המנהג שנהגו כסברא הראשונה (דסעיף כ"ח) אף אם
כוונתו בנתינת המים כדי לחממם מותר כיון שעיקר כוונתו
בהסיקו הוא בשביל הבית ואם נתן המים בקדרה לאחר
שהסיק התנור אע"פ שהיתה הקדרה צוננת עדיין כשנתן בה
המים אם ידוע בבירור שנתנן כדי לחממם הרי הם אסורים
עד מוצאי שבת בכדי שיעשו לדברי הכל כדין נכרי שעשה
מלאכה גמורה בשביל ישראל אבל מן הסתם לא נתנן אלא
כדי שלא תבקע הקדרה:

חלק ב סימן רנג דין כירה ותנור ליתן עליה הקדרות בערב שבת:

א כבר נתבאר בסי' רנ"ג שבשר חי מותר להשהותו סמוך
לחשכה אפילו בתנור שאינו גרוף וקטום במה דברים
אמורים במבושל בקדרה שאינה ממהרת להתבשל ומסיח
דעתו ממנה עד למחר ובכל הלילה יכולה להתבשל בלא
חיתוי בגחלים והוא הדין בצלי שנצלה בקדרה אבל בצלי
שאצל הגחלים או שעל גבי הגחלים אסור להשהותו שם
אפילו הוא חי ואפילו אם הוא בתנור וכסה פי התנור לפי
שהצלי שאין קדרה מפסקת בינו לגחלים ממהר הוא לצלות
ויוכל להגמר שיהא ראוי לסעודת הלילה ויש לחוש שמא
ישכח שהוא שבת ויסיר כיסוי התנור ויחתה בגחלים לגמור
צליתו אלא א"כ טח בטיט סביב הכיסוי שאז אין חוששים
שמא יטרח כל כך לסתור הטיחוי ולא יזכור על השבת
לפיכך מותר להשהותו בתוכו בין צלי שעל גבי הגחלים בין
מבושל בקדרה בין חי לגמרי בין שהתחיל לצלות או
להתבשל ולא נצלה ונתבשל עדיין כמאכל בן דרוסאי:

* * *

ב וכל זה בבשר שור ועז או איל גדול וכיוצא בהם ממינים
שבשרם קשה ואין הרוח מזיק לו אבל בשר גדי ועוף
וכיוצא בהם ממינים שבשרם רך והרוח מזיק לו מותר
לצלותו על הגחלים או אצל הגחלים בתוך התנור מכוסה
אף על פי שאינו טוח בטיט בין שהוא חי לגמרי בין
שהתחיל לצלות ולא נצלה כמאכל בן דרוסאי לפי שבדואי
לא יגלה פי התנור כדי לחתות בגחלים כיון שהרוח מזיק
לבשר.

במה דברים אמורים כשהגדי והעוף הם מנותחים לחתיכות
אבל אם הם שלמים אין הרוח מזיק להם והרי דינם כבשר
שור ועז וכל זמן שחלל הגוף שלם אף על פי שאין עליו
ראשו וכרעיו נקרא שלם לענין זה שהצלעות מגינות עליו
מבפנים שלא יזיק לו הרוח.

ומכל מקום אם נצלה מבעוד יום משני צדדיו כמאכל בן
דרוסאי מותר להשהותו אפילו הוא שלם ואפילו בשר שור
ועז ואפילו חוץ לתנור על הגחלים או אצל הגחלים.

ואף להאוסרים להשהות קדרה בכירה שאינה גרופה
וקטומה כל זמן שמצטמק ויפה לו מכל מקום בצלי שמונח
על גבי הגחלים ממש מודים הם שמותר כשנצלה כמאכל
בן דרוסאי מבעוד יום דכיון שהגיע למאכל בן דרוסאי אם
יחתה בגחלים יחרוך הבשר אבל בצלי שאינו על גבי

שום דבר תחת הקדרה להפסיק בינה להגחלים שבתנור כדי
שיהיה לו היכר בזה ולא יבא לחתות אבל המעזיבה שהיא
עשויה מכבר אינה חשובה הפסק והיכר למונעו מלחתות
וכן עיקר.

ומכל מקום קודם שהוסק התנור נהגו להקל ליתן על גביו
בלא הפסק אע"פ שיתחמם אח"כ כשיוסק ואז יהיה חשש
שלא יחתה אע"כ אין למחות בידם כיון שיש להם על מי
שיסמוכו:

* * *

כז אבל לסמוך אצל תנור בית החורף שאינו גרוף וקטום
ואפילו האש בתוכו מותר בכל ענין לפי מנהגינו כמו
שנתבאר למעלה רק שיהיה התבשיל חם קצת אם יש בו
מרק והיד סולדת במקום שסומך לתנור אבל אם אין היד
סולדת שם אצל התנור אף על פי שנצטנן התבשיל לגמרי
מותר לסמוך בכל ענין כמו שנתבאר למעלה.

ומכל מקום אם ידוע שהנכרי יסיק אח"כ את התנור לחמם
את הבית שזהו מותר בשבת על דרך שיתבאר בסי' רע"ו
וכשיתחמם התנור מאד יתחמם גם כן התבשיל שאצלו עד
שהיד סולדת בו אסור להניחו שם אלא יטלנו משם קודם
שיסיק הנכרי לפי שזהו כאחד מניח את הקדרה ואחד נותן
את האור שתחתיה שהראשון פטור אבל אסור מדברי
סופרים:

כח אבל מותר לומר לנכרי שיניח שם את התבשיל ואח"כ
יסיק התנור לחמם הבית ונרתח התבשיל מאליו לפי
שעיקר כוונת הנכרי בהסיקו אינה בשביל התבשיל אלא
בשביל חימום הבית שהוא דבר המותר והתבשיל נרתח
מאליו ואף שהוא פסיק רישיה ולא ימות אין בזה איסור
באמירה לנכרי מטעם שנתבאר למעלה ויש מי שאוסר בזה
כיון שהנכרי מתכוין בהסיקו גם בשביל התבשיל שהרי
הניחו על גבי התנור או אצלו אף שעיקר כוונתו בשביל
הבית אין זה מועיל כלום והמנהג כסברא הראשונה ומכל
מקום כל בעל נפש יחמיר לעצמו במקום שאין שם צורך
כל כך:

* * *

כט אבל אם נתן נכרי מים לתוך הקדרה הקבועה בתנור
כדי שלא תבקע כשיסיק התנור ואח"כ הסיק התנור
ונרתחו המים מותר ליהנות הישראל מהם בשבת ואפילו
לכתחלה מותר לומר לו שיתן מים בקדרה קודם שיסיק
התנור לדברי הכל שהרי אין כוונתו כלל לחמם המים אלא
לחמם הבית שאין נותנים מים בקדרה אלא כדי שלא תבקע
הקדרה.

(ומכל מקום אם הישראל חפץ באותן המים שיתחממו
להדיח בהם כלים אסור לומר לנכרי שיתנם לקדרה דכיון
שהישראל בעצמו אסור לו ליתנם שם אפילו סמוך לחשכה
אם חפץ בהם להדחת כלים) משום גזירה שמא יחתה
בגחלים לאחר שיוסק התנור כמו שיתבאר בסי' רנ"ד אסור
לומר לנכרי ליתנם שם שכל דבר מדברים אלו שנתבארו
בסימן זה שאסור לעשותו משום גזירה שמא יחתה או
משום שנראה כמבשל בתחלה אסור לומר לנכרי לעשותו

חי כמו תפוחים וכיוצא בהם והוא הדין כל דבר שאין טוב
לאכלו חי אסור לצלותו סמוך לחשכה אלא אם כן יש שהות
ביום שיעלה כמאכל בן דרוסאי אבל אם לא נצלה כמאכל
בן דרוסאי מבעוד יום אסור להשהותו בכל מקום שאסור
להשהות בשר שור ועז שלא נצלה כמאכל בן דרוסאי:

* * *

ף אסור ליתן סמוך לחשכה פת לתנור שהיה בימיהם אע"פ
שהוא גרוף וקטום או לתנור שלנו שאינו גרוף וקטום
ולא חררה על גבי גחלים אלא אם כן יש שהות ביום כדי
שיקרמו פני הפת המדובקים בתנור ופניה של צד חלל
התנור וכן בחררה שאז אין לחוש שמא יחתה שלא יפסיד
הפת ועיסה הממולאה בבשר או בדגים (או בגבינה) צריך
שיקרמו פניה מלמעלה ומלמטה ויתבשל המילוי שבתוכה
כמאכל בן דרוסאי וכל פת שנאפית כל כך עד שאם פורסה
אין חוטים נמשכים הימנה בידוע שקרמו פניה כראוי עיין
סי' תס"א.

ויש אומרים שאיזה צד הפת שקרם תחלה די בכך ויש
לסמוך על דבריהם בדיעבד שאם עבר ונתן פת לתנור סמוך
לחשכה ולא קרמו אלא פניה המדובקים בתנור שמן הסתם
אותו הצד קרם תחלה וכן פני החררה שלצד הגחלים מותר
לו לאכלה בשבת.

אבל אם לא קרמו פניה כלל אסורה בין לו בין לאחרים עד
למוצאי שבת בכדי שיעשו אפילו נתנה סמוך לחשכה ממש
בענין שכיוצא בזה גבי בשר שבקדירה היה מותר אפילו
לכתחלה כיון שהוא חי לגמרי סמוך לחשכה מכל מקום
בפת וכל כיוצא בזה כגון עוגה ומיני בצק שאופין בקדירה
אין זה מועיל כלום לפי שהן אינן צריכים שהות גדול
לאפייתו כמו שצריך לבישול בשר ויכולין הן להגמר שיהיו
ראויין לסעודת הלילה ויש לחוש שמא יחתה בגחלים
לגמור אפייתן לצורך סעודת הלילה:

ץ במה דברים אמורים שנתנה במזיד אבל אם היה שוגג
מותר לו לרדות ממנה כדי מזון שלש סעודות של שבת
אם אין לו פת אחרת לשבת ויכול לומר לאחרים שאין להם
פת לשבת באו ורדו לכם מזון ג' סעודות וכשהוא רודה לא
ירדה במרדה אלא בסכין וכיוצא בו שלא יעשה כדרך שהוא
עושה בחול ואם אי אפשר לו לרדות בשינוי יכול לרדות
במרדה כדרכו:

* * *

ח ולמה לא קנסו על השוגג כמו שקנסו על המשהה
תבשיל בשוגג אע"פ שאין לו תבשיל אחר לפי שאין
חיוב כל כך לאכול תבשיל בשבת אבל בלא פת אי אפשר
לקיים מצות ג' סעודות בשבת כמו שיתבאר בסי' רע"ד
ומכל מקום אם אין לו מה לאכול כלל בשבת כי אם אותו
התבשיל בלבד שהשהה בשוגג מותר לו לאכול מפני כבוד
השבת שאסור להתענות בו כמו שיתבאר בסי' רפ"ח ואם
יש לו חתיכת פת גדולה מספקת לשלש סעודות אסור לו
לאכול בשבת מפת זו שנאפית באיסור כדי לברך על לחם
משנה שלמים כיון שעיקר מצות שלש סעודות בשבת יכול
לקיים בלא פת זו:

הגחלים ממש אסור להשהותו שם אלא אם כן נצלה כל כך
מבעוד יום עד שהוא מצטמק ורע לו להאוסרים שם
להשהות קדרה על גבי כירה כל זמן שמצטמק ויפה לו.

וכבר נתבאר שם שהמנהג כהמתירין להשהות קדרה כל
שנתבשלה כמאכל בן דרוסאי מבעוד יום ולפי זה מותר
להשהות הצלי שנצלה כמאכל בן דרוסאי מבעוד יום אף
שהוא חוץ לתנור סמוך לגחלים וכל שכן על גבי הגחלים
ממש רק שצריך ליוזר שימתין להסיר הבשר מעל גבי
הגחלים בשבת עד לאחר שכבו הגחלים שלא יכבה כלום
בסילוקו הבשר שעליהם שאינו דומה לקדרה שמותר
לסלקה מעל גבי הגחלים בשבת כמ"ש בסי' רנ"ג לפי שאין
הקדרה מכבה אותם כלל אבל הבשר מכבה אותם קצת
(במוהל הנוטף ממנו) בסילוקו מהם:

* * *

ג אם עבר והשהה צלי שלא נצלה כמאכל בן דרוסאי
במקום שאסור להשהות בין בשוגג בין במזיד אסור בין
לו בין לאחרים עד למוצאי שבת בכדי שיעשו.

ומכל מקום אם השהה בתנור מכוסה אפילו אינו טוח בטיט
מותר בדיעבד אפילו הוא בשר שור ועז לפי שיש מתירים
אפילו לכתחלה שאין חוששים שיגלה פי התנור כדי לחתות
ויש לסמוך על דבריהם בדיעבד.

וכן אם השהה בשר גדי מנותח וכיוצא בו אצל הגחלים לא
על הגחלים ממש בין בתוך התנור אפילו מגולה בין חוץ
לתנור יש להתיר בדיעבד לפי שיש מתירים אפילו לכתחלה
שאין חוששים שיחתה בגחלים דכיון שהבשר הוא רך אם
יחתה בגחלים יתחרך הבשר שאין צריך אלא חמימות האש
בלבד אבל על גבי הגחלים ממש אפילו בשר גדי אסור
לדברי הכל אפילו בדיעבד אם לא נצלה כמאכל בן דרוסאי
מבעוד יום דכיון שהניחו על גבי הגחלים ממש אינו חושש
אלא שיעלה מהרה אע"פ שיתחרך ושמא יחתה אבל
כשנצלה כמאכל בן דרוסאי מאחר שראוי לאכילה קצת למה
יחתה להפסידו ולפיכך מותר אפילו להאוסרים לכתחלה אף
בקדרה:

ד פירות הנאכלים חיינן כגון תפוחים וכיוצא בהם מותר
לצלותם סמוך לחשכה אע"פ שאין שהות שיעלו מבעוד
יום ומותר להשהותם אפילו שלא על גבי הגחלים ממש לפי
מנהגו שנתבאר שכל שנצלה כמאכל בן דרוסאי מותר
להשהותו ופירות שנאכלים חיינן אינן גרועים מצלי שנצלה
כמאכל בן דרוסאי.

ומכל מקום בשבת עצמה אסור להניחם בכל מקום שיוכלו
להתחמם עד שהיד סולדת בו ואפילו לסמכם אצל התנור
קודם שיוסק התנור אסור אלא אם כן נצלו כל צרכן מבעוד
יום כמ"ש בסי' רנ"ג אפילו אם הטמינם מבעוד יום אצל
קדרה חמה המכוסה בבגדים או בשאר דבר שאינו מוסיף
הבל ובשבת נפל הכיסוי אסור להחזירו עליהם אם עדיין
לא נתבשלו כל צרכן והיד סולדת שם וכן אסור להוסיף עוד
בגד אחר בשבת מפני שממהר לגמור בישולם בשבת:

ה אבל פירות שאין נאכלים כשהם חיים ואפילו בצל
שלפעמים אוכלים אותו חי מכל מקום אין טוב לאכול

אין דעתו לאכול ממנה אסור להוציאה אפילו ע"י שינוי
שאסור להכין משבת לחול אפילו בענין שאין בו שום סרך
מלאכה אלא טלטול בעלמא כגון להביא יין מהמרתף לבית
בשבת לצורך הבדלה במוצאי שבת וכל כיוצא בזה וכמו
שיתבאר בס' תק"ג לענין יו"ט עיין שם:

יא אפילו אם אין דעתו לאכול מהפת בשבת אסור ליתנה
לתנור שלנו שאינו גרוף וקטום סמוך לחשכה כל כך
שאינן שהות שיקרמו פניה מבעוד יום אע"פ שהוא אופה
אותה לצורך מוצאי שבת ובכל השבת כולה יכולה להאפות
בלא חיתוי מכל מקום חוששים שמא ימלך אח"כ לאכלה
בשבת שהרי מותר לו להוציאה מתנור שלנו שאין בו רדייה
וכיון שיהיה דעתו עליה לאכלה שמא ישכח ויחתה בגחלים
לגמור אפייתה שמתעם זה אסור להשהות תבשיל לצורך
סעודת שחרית בכל מקום שאסור להשהותו לצורך סעודת
הלילה משום גזרת שמא יחתה כמו שנתבאר בס' רנ"ג
אע"פ שעד סעודת שחרית יוכל להתבשל בלא חיתוי:

חלק ב סימן רנד דיני תבשילים המוכנים מערב שבת כדי להגמר
בשבת:

ט לא הצריכו לרדות בשינוי אלא כשנאפית באיסור אבל
אם נאפית בהיתר כגון שקרמו פניה מבעוד יום או
בתנור שלנו הגרוף וקטום או שפי התנור מכוסה וטוח בטיט
שאו אין לחוש לחיתוי כמו שנתבאר למעלה מותר לרדות
במרדה כדרכו כיון שהוא צורך שבת שאין לו פת אחרת
אבל אם יש לו פת אחרת אסור לרדות אפילו בשינוי
שרדיית הפת היא אסורה מדברי סופרים ולא התירוה אלא
לצורך שבת.

במה דברים אמורים בתנורים שבימיהם שהיה כעין קדירה
והיו מדביקים פת לדופני התנור ושייך בהם רדייה אבל
בתנורים שלנו שהפת מונחת על שולי התנור לא שייך בהם
כלל רדייה ומותר להוציא מהתנור כל הפת שנאפית בהיתר
אע"פ שיש לו פת אחרת ומכל מקום לא יוציא ברכת שלא
יעשה כדרך שהוא עושה בחול אלא יתחוב בה סכין וכיוצא
בו או יוציאה במקל:

י במה דברים אמורים כשדעתו לאכול בשבת מהפת
שמוציא אע"פ שאינו צריך לה שיש לו אחרת אבל אם

'לקוטי תורה' שמיני עצרת - הפרשה החסידית

ביום השמיני עצרת תהיה לכם [א]

ולהבין זה - איך הוא השמחה למעלה בו יתברך
ש"איך" לו דמות הגוף וכו'?"⁵
הנה כתיב (משלי י, א): "בן חכם ישמח אב". פירוש: על
דרך משל אב שרוצה להבין חכמת בנו, איז מסתיר את
עצמו ממנו בכדי לידע ולהכיר חכמת הבן, שייבין
שההסתר וההעלם הזה אינו אלא בכדי שייבקשנו הבן
וימצאנו, ואז תגדל השמחה באביו, בשביל חכמת בנו
והפרכתו בזה, כי יחפשונו בחפש מחופש? לרדוף אחריו.
כך הנה כתיב (תהלים פא, ד): "בפסח ליום חגיגו" - שמסתיר

השלישי.

(5) נעניין מה שנתבאר: על פסוק "שזש אשיש בהנ"ה" (לעיל מז, א
ואילך). וגבי פורים, בפירוש (תהלים לג, א) - "דננו צדיקים בהנ"ה" (תורה
אור צט, ג).

(6) (ראה פירוש אבן עזרא: בן חכם ישמח אב - בעבור שהוא יכיר חכמתו).

(7) (והא בהא תליא, וכאשר מכיר שאינו הסתר וסילוק אמיתי כי אם בכדי
שיבקשנו ממילא הרי הוא מחפש בו" - ספר המאמרים תרס"ה עמוד פח).

(8) (וכמו שכתוב במדרש רבה שיר השירים על פסוק יותני בחגי הסלע: משל
למלך שהיה לו בת יחידה והיה מתאנה לשמוע שיחתה בו עד: והתחילה
צווחת אבא אבא בו" - ספר המאמרים תרע"ז עמוד ט. וראה לעיל תבא מא,
ד. ובארוכה בהקדמת שער האמונה לאדמו"ר האמצעי).

(9) (חפשו חפשו לשון הכתוב תהלים סד, ז).

"ביום השמיני - עצרת תהיה לכם" (פנחס כט, לה):
ובכל המועדים כתיב (ראה טז, א): "ועשית פסח לה'
אלקיה"; "ועשית חג שבועות לה' אלקיה" (שם, י);
ובסוכות כתיב בפרשת אמור (כג, מא): "והגותם אתו חג
לה". פירוש: שמביאין שמחה בהקדוש ברוך הוא,
במאמר: "וישמחו בך ישראל מקדשי שמך", ש"ישראל
מקדשי שמך" מביאין השמחה בך. ו"אין שמחה אלא
ביו",³ כמו שכתוב גבי יין (שופטים ט, יג): "המשמח אלקים
ואנשים כו".

(1) (ביום השמיני עצרת: נדפס (בשינויים) במאמר אדמו"ר הנזקן - אהלה
לאוניא (עמוד נב) ופנאזה הנחת אדמו"ר האמצעי. - הערת כבוד קדושת
אדמו"ר בהערות וצינונים. וב"אתהלה לאוניא" שם מעיר שהמאמר שלפנינו הוא
בתוספת ביאור, הערות וכו').

נאמר בשמיני עצרת תק"ס. נוסח המאמר לפנינו הוא על פי הנחת המהרי"ל.

קיצורים וביאור על הנוסח שב"אתהלה לאוניא" - נדפסו באור התורה שמיני
עצרת (דברים כרך ה) עמוד ב'קנר. בכמה מקומות ברא"ח מצינים לדרוש זה
בשם "ביום השמיני עצרת - בן חכם ישמח אב" בהתחלתו ב"אתהלה לאוניא".
מיוסד על מאמר זה - דבור המתחיל זה בספר המאמרים תרע"ז עמוד מג.
נתבאר ב"חסידות מבוארת" - מועדים חלק א עמוד רלג ואילך).

(2) (נוסח תפלת שחרית ומוסף ליום טוב).

(3) (פסחים קט, א).

(4) (פיוט "נגדל" - על פי פירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין פרק חלק היסוד

1 ומכסה את עצמו בראש־השנה¹⁰ בשביל שתגדל
2 השמחה במועד חג הסוכות.

3 וביאור הענין הזה:

4 כי הנה ראש־השנה הוא יום הדין ו"משפט לאלהי
5 יעקב"¹¹ (שם, ה), שמראה את עצמו כאלו מסתלק
6 השראתו, ואינו רוצה כי אם להיות דין ומשפט על
7 אלהותו יתברך, איך לשבון ביעקב¹². ומדקדקין על כל
8 מעשי האדם, להביא במשפט כל המשכות אלהותו
9 שהמשיך כל אחד ואחד על נפשו לפי בחינת מדרגתו
10 בשנה העברה, וכל מה שימשיך עליו עוד על להבא
11 בשנה זו, ואם הוא ראוי לכך – והרי הוא כאלו מסתיר
12 את עצמו ממנו כו'.

13 אבל "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" בתיב
14 בפרשת וילך (לא, יח), שבחינת ההסתר וההעלם בזה אינו
15 בבחינת הסתר והעלם אמיתי¹³ על צד עצם ההעלם,
16 לומר שהוא תכלית כוונת המכוון חס־ושלום להיות כמו
17 רוגז אמיתי חס־ושלום, אלא שכדי שיבקש פניו¹⁴,
18 ולהתגלות גילוי אלקות יתברך בחג הסוכות עשה כן –
19 שיחא שמחתנו, שתתגדל השמחה בהתגלות מההעלם
20 אל הגילוי¹⁵. וזהו "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא",
21 דהיינו בחינת "ועבר הלוי הוא" (פרק יח, כג), שהוא בחינת
22 יין "המשמח אלקים ואנשים", כמו שנתבאר במקום אחר¹⁶.
23 ולכן אנו מבקשים פניו בכל התפלות ותחנונים
24 שמראש־השנה ועד יום כפור – במלכיות, זכרונות
25 ושופרות, וצוּעקים: מלך! מלך! – להמשיך מלכותו עלינו
26 מראש־השנה ועד יום־כפור, דהיינו התגלות רצונו, כמו
27 שכתוב (נשא ו, כח): "יאר ה' פניו אליך".

(10) (ראה ראש השנה ח, א: "תקנו בחדש שופר בכסה ליום חגנו – איהו חג שהחדש מתכסה בו יזי אומר זה ראש השנה". וראה גם לעיל ראש השנה נד, ג).

(11) (ראש השנה טז, א. מדרש תהלים כז, ד).

(12) (ראה דבור המתחיל "בי חק" תשי" סוף פרק ז – ספר המאמרים תשי" עמוד 15).

(13) (ראה לקוטי שיחות חלק יח עמוד 199 ואילך).

(14) (שייבש פניו: – על דרך מה שכתוב (תהלים כז, ח) "לך אמר לבי בקשו פני את פניו ה' אבקש". – אור התורה וילך (דברים כרך ג) עמוד א'תנא. וראה אור התורה נ"ך כרך ב עמוד תתקכב).

(15) ("שמתחילה היתה כוונת האב בהסתירו את עצמו רק בשביל השמחה שירידה לו כשימצאנו בנו, וגם נתרצה השמחה אצל בנו מהמת שנודע לו שהסתרת אביו לא היתה בשביל איזו רוגז רק בשביל תוספת שמחה" – אתהלה לאנזיא).

ראה תורה אור מגלת אסתר צ, ד. צג, ד. מאמרי אדמו"ר האמצעי על נ"ך מגילת אסתר עמוד תיז. תכא ואילך).

(16) (לעיל סוכות עט, ד. ושם: "שמביא אלקות לידי גילוי לאנשים", וראה דבור המתחיל "ושאבתם" ספר המאמרים תרח"ץ עמוד נה).

28 שהוא על דרך משל: כמו כאשר יחטא איש לאיש
29 הרי הוא ברוגז עמו, וכאשר הוא מבקש פניו – מוחל לו
30 ומעביר ממנו פניו של זעם, ומראה לו פנים של אהבה
31 ורצון להגלות לו אהבתו:
32 כך השם יתברך מוחל¹⁷ עוונות עמו, ומעביר מהם
33 הפנים של הרוגז וההסתר, בהגלות נגלות עליהם אור
34 פניו, כמו שכתוב: "יאר ה' פניו אליך". עד שבחג הסוכות
35 נגלה כבוד ה' מההעלם אל הגילוי. ולכן הוא "זמן
36 שמחתנו".

37 וזהו שכתוב "ישא ה' פניו אליך" (נשא ו, כו): "ישא" –
38 מלשון הסתלקות ונשיאות פניו למעלה. כלומר, שמסלק
39 עצמו בביכול ממנו, ומתראה בפניו של רוגז ודין. וכל
40 כך למח? בשביל "אליך", דהיינו שיומשך גילוי אלקותו
41 יתברך מההעלם אל הגילוי, ואז תהיה השמחה ביתר
42 שאת¹⁸.

43 ב. והנה סיבה הגורמת ההעלם וההסתר, הוא מה
44 שכתוב: "עונותיכם" [..] מבדלים ביניכם כו"¹⁹.

45 וצריך להבין, דהא בתיב (תהלים קלט, יב): "גם חשך לא
46 יחשיך ממך, ולילה כיום יאיר כחשיכה באורה", ואיך
47 העון שהוא חושך יהיה הבדל נגד אור ה'?

48 אף יש ב' בחינות²⁰ – היינו בחינת חיצוניות, ובחינת
49 פנימיות:

50 חיצוניות הוא שמהווה כל הנבראים מאין ליש
51 ומחיה את פולם, שהוא מבחינת חיצוניות מלכותו
52 יתברך, כמו שנתבאר במקום אחר²¹. ובבחינה זו אין הבדל
53 והסתר מסתיר ומעלים אורו יתברך, בדכתיב (ישעיה ו, ג):

(17) (מונח 2 .. ומעיה: על פי תפלת "אל מלך").

(18) ונעין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ושאבתם מים" מענין "בן חכם ישמח אב כו" (לעיל סוכות פד, ו. ובהור: חלק א' כ"ב, א'. ודף ס', עמוד ב'. חלק ג': ע"ד, ב'. ודף רע"ט, סוף עמוד ב')

(19) ("לבין אלקיכם". ישעיה נט, ב)

ראה ספר המאמרים תרס"ה עמוד פט: "הגם דסילוק דראש השנה הוא בשביל שיחפש הבן כנ"ל, עם כל זה הוא נמשך מבחינת 'כי עונותיכם מבדילים ביניכם כו'". ולכן ראש השנה הוא יום הדין כו, ובאמת הדין ומשפט דראש השנה אף הכוונה חס ושלום בחינת הדין ומשפט מצד עצמו, כי אם שעל ידי זה יומשך בחינה ומדריגה עליונה יותר", עיין שם.

וראה גם ספר המאמרים תרע"ז עמוד מד: "סיבת ההסתר וההסתלקות הוא מפני שבעבודה לא יש בחינת הפנימיות כו'. והגם שנתבאר שההסתר הוא רק מה שמסתיר את עצמו בכיכול בשביל החיפוש כו, הענין הוא .. בנשמות ישראל להיות שישיר בהם עליה, משום זה ההנהגה עמהם שמסתירים את עצמו על ידי הירידה שלהם בכדי שיהיה להם עליה".

(20) (ראה אור התורה בשלח (שמות כרך ב) ב עמוד תקכא).

(21) (ראה לעיל יום כפור דבור המתחיל "לכא ענין יום כפור" פרק א – סח, א. ובכמה מקומות).

עמוק²⁸ עד כלות הנפש, לבטל רצונו ממש עד שלא
יהיה לו רצון אחר כלל וזאת עבודתו יתברך ותורת ה'
להיות חפצו²⁹, רק הוא על עמדו ומצבו יעמוד כמו
קודם קריאת שמו; ואינו אלא בחינת הודאה³⁰, שמודה
ומסכים בלבו ש"אין עוד מלבדו" (ואתחנן ד, לה), ו"אפס
זולתו"³¹, ו"כולא קמיה בלא חשיב"³². אך לא אתכפייא
סטרא אחרא להיות כל רצון הגוף וזחותיו נכנעים
לעשות רצון נפשו האלהית באמת לאמיתו³³; ונקרא
בחינה זו פריעה³⁴ – שפוער על ברפיו³⁵, שהם "לבר
מגופא"³⁶, שהגוף עומד על עמדו.
מה שאין בן ביטול רצונו לגמרי, וכלות הנפש אליו
יתברך לדבקה בו בפנימיות נקודת לבו, זה הוא בחינת
השתחוואה, שכופף קומתו וראשו ששם מקור הדעת;
ש"רעותא דליבא" נמשך מחמת שמקשר דעתו בחוץ
בגדולת ה', ואין נכנס בעומקא דליבא ונגע עד הנפש,
בחינת פנימית נקודת לבבו ממש, עד שאתכפייא סטרא
אחרא ואין לו רצון אחר כלל³⁷. וזהו "וכל קומה לפניך
תשתחוה" – שהקומה זקופה תלוי בנשיאת ראש,
שהוא ענין הדעת³⁸:

"מלא כל הארץ כבודו" וכתוב (תהלים קג, יט): "ומלכותו
בכל משלה".
אך בחינה פנימית, הוא ענין המשכות אלקותו
וקדושתו עלינו מבחינת פנימיות רצונו יתברך, ובבחינה
זו – "עונותיכם מבדילים ביניכם" דוקא, שלא יתגלה
ויאיר "ביניכם" – בתוך פנימיות נקודת הלב²².
כי הנה פתיב: "פנים בפנים וכו"²³, שגם באדם יש
בחינות פנימיות וחינוניות: חיצוניות הוא מה שכתוב
(ימיה ב, כז): "כי פנו אלי עורף כו", וכמו שנתבאר במקום אחר²⁴.
ופנימיות נקרא מה שהוא עיקר רצונו ומגמתו וחפצו.
ויש ב' בחינות אלו הן ב"סור מרע"²⁵ הן ב"ועשה
טוב". כי בסור מרע פתיב: "עונותיכם מבדילים כו",
וב"ועשה טוב" הנה אומרים: "כל בך לך תכרע, וכל
קומה לפניך תשתחוה"²⁶, שיש ב' בחינות – בחינת
פריעה ובחינת השתחוואה:
כי הנה כולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים
ומיחדים אותו בקריאת שמו. אך לא כל אפין²⁷ שוין.
שיש מי שאינו נתפס כל כך בלבו מ"קרב איש ולב

(משפטים כד, א) כו" – אור התורה תרומה עמוד א'תכו. נזכר גם לעיל ראש
השנה נח, א).

וענין מה שנתבאר: סוף דבור המיתחיל "והיה ביום ההוא יתקע" בענין
"השתחוה לה" (לעיל ראש השנה ס, א), וסוף דבור המיתחיל "והיה מדי
חודש", בענין "להשתחוות לפני" (לקמן ברכה צח, א).

וצריך להבין מה שכתוב בזוהר (בראשית, דף מ"ג, ב'): "הבא
השתחוואה", דהיינו בהיכל הנצח.

ואפשר לומר, כי נצח הוא ענף החכמה, שהוא בחינת ראייה,
שמוזה נמשך השתחוואה וביטול; כי "אינו דומה שמיעה
לראיה" (מכילתא יתרו יט, ט. פסיקתא וזרתא שלח יג, יח), והיינו כי
הזר – ענף הבינה, שהיא בחינת שמיעה כו.

וזהו שכתב ב"פרי עץ חיים", בכוונת תפלת ערבית דשבת, כי
"בחול איהי בהוד, ובערבית דשבת גם איהי בנצח". והיינו
לפי כי בשבת פתיב (בראשית ב, א): "ויברך אלקים את יום
השביעי", ובנודע דברכה היא למעלה מבחינת הודאה, וכמו
שנתבאר על פסוק "ציון במשפט תפודה", עיין שם (לעיל דברים א, א).

יותר נראה – על פי מה שנתבאר בדבור המיתחיל "מזמור שיר
חנוכת הבית" (לקמן צח, ב): שיש ב' בחינות בהשתחוואה: דהיינו,
השתחוואה חיצונית שמכניע את הגוף שלא ימרוד במלך
בפועל ממש, אבל עיקר רצון ופנימית הנפש אינה מבוסלת
כו, מה שאין בן ההשתחוואה בבחינת פנימיות הוא בחינת
"בטל רצונו מפני רצונו" (אבות ב, ד) – שאין לו רצון וחפץ אחר
כלל.

(בספר המאמרים תרס"ח עמוד קנב: "ונראה בלקוטי תורה... וכאן, דהשתחוואה
בנצח) דהיינו השתחוואה פנימית כו. וצריך עיון. ואפשר זה מקושר עם מה
שכתוב לפני זה "נצח ענף החכמה, בחינת ראייה כו". ומה שכתוב "יותר
נראה" – היינו לענין ברכה והודאה).

(22) עיין ב"אגרת התשובה" פרקים ד' ה'. ועיין מה שנתבאר בפרשת
תצוה על פסוק "ועשית ציין", בפירוש וענין "מחיצה של ברזל
המפסקת בין ישראל כו" (תורה אור פג, א). ועיין מה שנתבאר סוף דבור
המיתחיל "למנצח על השמינית" (לעיל תורה כב, א).

(23) (דבר ה' עמכם. ואתחנן ד, ד).

(24) (ראה הנסמן שם בהגהת הצמח צדק לעיל ראש השנה ריש דבור המיתחיל
שיר המעלות" – סב, ב).

(25) (תהלים לד, טו: "סור מרע ועשה טוב").

(26) (תפלת "נשמת").

(27) (פנים).

(28) (תהלים סד, ז).

(29) (על פי תהלים א, ב: "בתורת ה' חפצו").

(30) (ראה לעיל דברים א, ב. ג. תורה אור ויחי מה, ג. מז, ב).

(31) (נוסח תפלת "עלינו לשבח").

(32) (על פי דניאל ד, לב. זהר חלק א יא, ב).

(33) (ראה ספר המאמרים תרס"ח עמוד קנב: תש"ט עמוד 77).

(34) (וזהו שכתוב בזוהר (בראשית, דף מ"ב, עמוד ב'): "הבא הכרעה".
והיינו בהיכל ההוד, שהוא בחינת הודאה (ראה ספר המאמרים
תרס"ח עמוד קנב. תרפ"ד עמוד רפא. תש"ט עמוד קט).

(35) (פריעה שפוער על בריי... השתחוואה שכופף קומתו וראשו: ברכות לד, ב).

(36) (מחזן לגוף. ראה לקוטי שיחות חלק ה עמוד 212 הערה 45).

(37) (ד"מה שהוא היפר מבחינת אחדות הין נוגע לו ממש בבחינת פנימיות
נקודת לבבו" – דבור המיתחיל "קול דודי" הנ"ל).

(38) (ועיין ממשלת השתחוואה – ברבות ונרא פרשה נ"ו ("על פסוק
"ונשתחוה ונשובה אליכם" (וירא כב, ה) כו) – הכל בזכות השתחוואה כו/
התורה לא ניתנה אלא בזכות השתחוואה שנאמר "והשתחיתם מרחק"

שְׁלֵשִׁים, טו): "פְּרִי עֵץ הָדָר (אָמור כג, מ) – זֶה הַקָּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ-הוּא כו"⁴⁵, וְגַם אָמְרוּ: "פְּרִי עֵץ הָדָר – הָדָר בְּאֵילָנוֹ
 וְכוּ"⁴⁶.
 "בִּי הָאָדָם עֵץ הַשְּׂדֵה" (שופטים כ, יט) – פִּירוּשׁ: "הָאָדָם"
 זֶה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְעַל דְּמוּת הַכֶּסֶּא
 דְּמוּת כְּמִרְאָה אָדָם" (יחזקאל א, כו), נִמְשַׁל ל"עֵץ
 הַשְּׂדֵה", וְהוּא עֵנִן "עֵץ הַחַיִּים"⁴⁷ (בראשית ב, ט), כְּמוֹ שֶׁנֶּחְבָּר
 בְּמָקוֹם אַחֵר⁴⁸.
 וְ"הָדָר בְּאֵילָנוֹ" הוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הָאֵילָן⁴⁹, שֶׁהוּא
 עֵנִן פְּנִימִיּוּת הָאֵהָבָה שִׁישׁ לְהוֹי"ה עָלֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
 (שיר השירים ד, ט): "לִבְבַתְּנִי אַחוּתִי כָלָה כו'", שֶׁהָאֵהָבָה הוּא
 עַל דֶּרֶךְ מִשַּׁל בְּבָחִינַת פְּנִימִיּוּת נְקוּדַת הַלֵּב יִשְׂרָאֵל,
 "בְּתוֹנָא דְּלֵבָא יְתִיב"⁵⁰, וְנִפְלְאָה⁵¹ אֵהָבָתוֹ לָהֶם⁵².
 וְהָאֵתְרוּג מַחְבְּרִים אוֹתוֹ עִם הַלּוּלָב⁵³, שֶׁהוּא גְבוּהָ
 בְּמִינוֹ⁵⁴, דִּהְיִינוּ הַשֶּׁרֶשׁ הַמוֹשְׁרֵשׁ לְמַעַלָּה הַעוֹשָׂה פְּרִי
 לְמִטָּה בְּיִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת לֹו־לֵב⁵⁵, לְהִיּוֹת לֵב אֶחָד לוֹ
 יִתְבָּרֵךְ לְבַד, "וּלְדַבְּקָה בּוֹ" (עֲקָב יא, כב), דִּהְיִינוּ לְבָחִינַת
 עֲצֻמּוּתוֹ וּמַהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, בְּדִבְקָה וַחֲשִׁיקָה מְעוֹמָקָא
 דְּלֵבָא, לְקַרָּא אֵלָיו לְפִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עג, כו): "צוּר
 לִבִּי", שֶׁהוּא הוּא כְּפִיכּוֹל פְּנִימִיּוּת נְקוּדַת לְבָב, וְאֵין לוֹ
 לֵב אַחֵר אֶלָּא "צוּר לִבִּי".
 וּמַנְעֲנָעִים אֶת הַלּוּלָב לְשֵׁשׁ קְצוֹת⁵⁶ – שֶׁהִנְעֲנָעוּ
 הוּא עֵנִן הַתְּעוּרָרוּת⁵⁷, וְהוּא לְעוֹרֵר בְּהִלִּיכָה – לְבָחִינַת

ג. וְזֶהוּ עֵנִן כָּל סֵדֵר עֲבוּדָה שְׂמֵרָאשׁ-הַשְּׂנָה וְעַד
 יוֹם-הַכַּפּוּרִים – בְּמַלְכִּיּוּת, זְכוּרֹנוּת וְשׁוּפְרוֹת, וְתַפְלוּת
 וְתַחְנוּגִּים שְׂמֵרָאשׁ-הַשְּׂנָה עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים – לַעֲלוֹת
 מִבְּחִינַת כְּרִיעָה לְבָחִינַת הַשְׁתַּחֲוָּאָה, וְאִזִּי מִתְגַּלֶּה בְּיוֹם
 הַכַּפּוּרִים פְּנִימִיּוּת רִצּוֹנוֹ וְאֵהָבָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְיֵאִיר פְּנִי
 אֵלֵינוּ אֶל תוֹךְ פְּנִימִיּוּת נְקוּדַת-הַלֵּב. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים
 כו, ח): "לֵךְ אָמַר לְבִי בִקְשׁוּ פָנַי, אֶת פְּנֵיךָ ה' אֲבִקֶּשׁ",
 "פְּנֵיךָ" דִּיִּיקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת אֵהָבָתוֹ יִתְבָּרֵךְ
 וּרִצּוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ³⁹.

וְהִינּוּ עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה. כִּי עִיקַר הַתְּשׁוּבָה⁴⁰ הִיא
 חֲרִטָּה בְּלֵב. דִּהְיִינוּ לַעֲקוֹר הָרִצּוֹן, שֶׁלֹּא יִרְצֶה עוֹד כָּלֵל
 לְשׁוּב לְכִסְלָה⁴¹, וְעַל יְדֵי זֶה אֵתְּכִפִּיָּא סִטְרָא-אַחֲרָא,
 "וְנִגְלָה כְבוֹד ה'" (ישעיה מ, ה), "יֵאֵר ה' פְּנֵיו" (נשא ו, כה), "כִּי
 רִצְצָה ה' בְּעַמּוֹ" (תהלים קמט, ד), כְּמִשַּׁל הָאָדָם שֶׁמוּחַל
 לְחִבְרִיו אַחֵר שֶׁמִּתְחַרֵּט וּמִרְאָה לוֹ שֶׁאֵין לוֹ רִצּוֹן וַחֲפֵץ
 עוֹד בְּדַבָּר אֲשֶׁר זָדָה⁴² לוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה יִרְצֶה פְּנֵיו וְיָשׁוּב
 וְיִרְחַמְהוּ⁴³.

וְזֶהוּ "כָּל הָאֲזוּרָה בְּיִשְׂרָאֵל יוֹשֵׁב בְּסוּפֹת" (אָמור כג, מב)
 – פִּירוּשׁ: "הָאֲזוּרָה" – מִה שְׁזוּרָה וּמֵאִיר בְּיִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ
 פְּנִימִיּוּת נְקוּדַת-הַלֵּב⁴⁴, "יֹשְׁבֵי בְּסוּפֹת" – זְמַן שֶׁמִּתְחַנֵּן
 עַל יְדֵי הָאֲרָה וְהַתְּגַלּוּת שֶׁנִּתְגַּלֶּה בְּיוֹם-הַכַּפּוּרִים כְּנ"ל.

וְזֶהוּ עֵנִן סֵדֵר נְטִילַת לּוּלָב וְהָאֵתְרוּג:

כִּי הִנֵּה אָמְרוּ רז"ל (במדבר רבא פְּרָשָׁה אָמור, פְּרָשָׁה

(52) וְזֶה הוּא מִה שֶׁכָּתוּב בְּ"מִשְׁנַת חֲסִידִים", מִסְכַּת אוֹרוֹת ז"א, פֶּרֶק
 ג', מְשֻׁנָּה ז': "וּבְפְּנִימִיּוּתוֹ כו" וַיֵּשׁ לוֹ פְּרָצוֹן נִזְקָא אַחַת הַנִּקְרָא כְּנֶסֶת
 יִשְׂרָאֵל וְהִיא שְׁוָה לַתְּפֹאֶרֶת שֶׁלֹּא כִּי הִיא גְדוּלָּה כְּמוֹהוּ מִמֶּשׁ. וְנִתְבָּרָר מִזֶּה
 לַעֲלִי בְּשִׁיר הַשִּׁירִים עַל פֶּסוּק (ו, חט) "שִׁשִּׁים הֵמָּה כו", אַחַת הִיא יוֹנְתִי
 תַּמְתִּי" (נדרס לְקַמֵּן שִׁיר הַשִּׁירִים לט, א) – עֵינִן שֶׁם בִּיאֹוֹר דְּבָרֵי הַ"מִּשְׁנַת
 חֲסִידִים" הֵנ"ל.

וְ"תַמְתִּי – תַּאֲוִמְתִּי" (שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה פְּרָשָׁה ה עַל הַפֶּסוּק "אֲנִי יִשְׁנָה"),
 עַל זֶה מִרְמֵז גַּם כֵּן הַתִּיּוֹמָת דְּלוּלָב (סוּכָה לב, א, וּבְרַשִׁי: "הַתִּיּוֹמָת
 – שְׁנֵי עֲלִין עֲלִיוֹנִים אֲמָצְעִים, שֶׁשֶּׁם הַשְּׂדֵהָה כָּלָה. תִּיּוֹמָת – לְפִי שֶׁמִּדְּבָקִין
 כְּתַאֲוִמִּים").

(53) שְׁלַחַן עֲרוּךְ סִימֵן תְּרַנָּא סְעִיף יא. פְּרִי עֵץ חַיִּים שֶׁעַר הַלּוּלָב פֶּרֶק ב. מִשְׁנַת
 חֲסִידִים מִסְכַּת יְמִי מִצּוֹחַ וְסוּכָה פֶּרֶק ה מִשְׁנָה ב. הוּבָא בְּסִידוּר אֲדִמּוּר הַזֶּקֶן –
 דִּינִי הַלּוּלָב (קוֹדֶם הַלֵּל): "יִקְרָה הַלּוּלָב תַּחֲלָה לְבָדוֹ בִּימִינוֹ וּיְבָרֵךְ, וְאַחֵר כֵּר יִקְרָה
 הָאֵתְרוּגוֹ בְּשִׁמְאָלוֹ, וּבְמָקוֹם סִיּוֹם הַלּוּלָב וְהִדָּס וְעִרְבָה וְיַחֲבֵר הָאֵתְרוּגוֹ עִם הַלּוּלָב
 וְיִנְעֲנֵעַ לְשֵׁשׁ קְצוֹת כו".

(54) (סוּכָה לו, ב): "וּבְמִינוֹ גְבוּהָ מְכוּלָן".

(55) (רַאזָה זֹהר ח"א רסו, ב ח"ב רעא, א) (תוֹסֵפוֹת מִסְפֵּר הַבְּהִיר סִימֵן מִד. וְקָא,
 בּוּ). תַּקוּנֵי זֹהר תַּקוּן כֹּא (נו, ב). רַאזָה גַם לַעֲלִי נו, ד).

(56) (טוֹר וְשְׁלַחַן עֲרוּךְ אוֹרֵךְ חַיִּים סִימֵן תְּרַנָּא סְעִיף ט. סִידוּר אֲדִמּוּר הַזֶּקֶן שֶׁם.
 וְרַאזָה סִידוּר עִם ד"א ח"א רסב, ג וּשְׁפָא, ג, רסד, ב וּשְׁפָא, ב וְאֵלֶּיךָ. לְקַמֵּן פּו, ב).

(57) (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִפֵּר "עִמְקֵי הַמִּלָּךְ" שֶׁעַר שֶׁשְׁשׁוּעַ הַמִּלָּךְ (פֶּרֶק ג, א)
 וְעֵינִן מִה שֶׁנִּתְבָּרָר בְּפֶרֶשֶׁת שְׁלַח, עַל פֶּסוּק "אֲנִי כו" דְּפֶרֶשֶׁת צִיצִית,

(39) (רַאזָה גַם לַעֲלִי נֶצְבִּים מִד, ב).

(40) (רַאזָה תַּנְיָא פֶּרֶק כט. אֲגֵרַת הַתְּשׁוּבָה פֶּרֶק א. אֲגֵרַת הַקָּדֵשׁ סִימֵן י).

(41) (עַל פִּי תַהֲלִים פּוה, ט: וְאֵל יֹשֻׁבוֹ לְכִסְלָה").

(42) (עַל פִּי יִתְרוֹ ית, יא: "אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם", זָדוּ – חֲשָׁבוּ (עַל פִּי אוֹנְקֵלוֹס).
 וּבְרַשִׁי: "הַרְשִׁיעִנו").

(43) (עַל פִּי יִשְׁעִיהָ נִה, ז: וְיָשֻׁב אֶל ה' וְיִרְחַמְהוּ").

(44) (עֵינִן מִה שֶׁנִּתְבָּרָר עַל פֶּסוּק "רַאזָה אֲנִכִּי", בְּפִירוּשׁ (תַּהֲלִים פט, א)
 "לֵאֲיִתָּן הָאֲזוּרָה", בְּפִירוּשׁ "לֵאֲיִתָּן הָאֲזוּרָה" כו" וּ"מִלְשׁוֹן אֲזוּרָה הָאֲרִץ,
 שִׁישׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּחִינָה זֹו מֵאֵז, מְעוֹלָם" (לַעֲלִי ית, א). וְכִ"אֲגֵרַת הַקָּדֵשׁ"
 בְּסוּפּוֹ עַל פֶּסוּק "וְצִדְקָה כִנְחַל אֵיתָן" (תַּנְיָא. קוֹנְטֵרַס אַחֲרוֹן סִימֵן ז).

(45) ("שֶׁכָּתוּב בּו (תַּהֲלִים קד, א): הוּד וְהָדָר לְבִשְׁתִּי").

(46) (מִדְרַשׁ רַבָּה שֶׁם, ח. סוּכָה לא, ב. לִה, א).

(47) (וְעֵינִן מִזֶּה בְּזִרְהָ: אָמור דָּף צ"ו, עֲמוּד ב'. וְדָף צ"ז, עֲמוּד א').

(48) (רַאזָה בִּיאֹוֹרֵי הַזֹּהַר אָמור עט, ד. אור הַתּוֹרָה וְרַאזָה (בְּרַאשִׁית כָּךְ ד) עֲמוּד
 תַּשֵּׁס, ב. תַּשְׁפֵּר, ב. תַּשֵּׁס, ב. סִפֵּר הַמֵּאֲמָרִים תְּרַכ"ז עֲמוּד קמד. וְרַאזָה לַעֲלִי בְּלָק
 עג, ד).

(49) (רַאזָה אור הַתּוֹרָה בְּרַאשִׁית כָּךְ ג תַּקְמו, א).

(50) (תַּרְגוּמוֹ: בְּחִדְרֵי הַלֵּב יוֹשְׁבִים. לְשׁוֹן חִזָּל נִדָּה כ, ב. וְרַאזָה מְגִלָּה כד, ב.
 עֲבוּדָה וְרָה כח, ב וּבְפִירוּשׁ רש"י).

(51) (עַל פִּי שְׁמוּאֵל-ב א, כו: "נִפְלְאָתָהּ אֵהָבָתָךְ לִי").

מַעֲלָה מִמְדִּירֵיגַת חֲכָמָה עֵילָאָה. וְזֶהוּ "וַיֵּרָם קֶרֶן כִּי" 69 – שְׁנוֹתָן הִתְרוֹמְמוֹת גְּדוּלָּה עַד אֵין קֶץ, לְמַעֲלָה מִעֲלָה מִבְּחִינַת גִּילּוֹי אֹרֶךְ פָּנָיו כִּי 70 – וְהֵינּוּ לְפִי שֵׁי יִשְׂרָאֵל עִם קְרֹבּוֹ".

וְזֶהוּ "עֲצֶרֶת תְּהִיָּה לָכֶם": פִּירוּשׁ "עֲצֶרֶת" – כְּתִירוֹנוֹ: "כְּנִישׁוֹ", שְׁמֵתֶאֱסֹף וּמִתְקַבֵּץ לְהִיּוֹת לָכֶם לְמִשְׁמַחַת לְכָל הַשָּׁנָה קְבֵלַת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכַת־תּוֹרָה 71. וְהֵינּוּ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שׁוֹפְטִים יז, טו): "שׁוֹם תִּשִּׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ" 72, שֶׁהוּא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, "כִּי מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ הִיא" 73 (מְלָכִים ב יח, לו).

וְתִהְיֶה הַשְׁמָחָה גְּדוּלָּה לְאַלְהִים – יוֹתֵר מִשְׁמַחַת הַנֶּפֶשׁ בְּדִבְקוּתָהּ בְּאַלְהִים חַיִּים, עַד שֶׁאֵין הַשְׁמָחָה נִקְרָא אֲלָא בְּשֵׁם "גִּילָה" 74. פִּירוּשׁ: שְׁמַחָה הִיא מַלְשׁוֹן הַתְּגִלּוֹת הַחֲדוּדָה, וְגִילָה הוּא עֵינִן שְׁמַחָה אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ. וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קמט, ב): "בְּנִי צִיּוֹן יִגִּילוּ בְּמִלְפָּם", כִּי מִפְּנֵי אֵימַת הַמֶּלֶךְ נֶאֱסָף הַשְׁמָחָה בְּקִרְבּוֹ 75 וְלֹא תִתְרָאָה הַחֲדוּדָה 76:

(שְׁכַת נח, א). וְהַחֲתוּם הוּא בְּחִינַת עֲשִׂיָּה לְגַבִּי עֲצֻמִּיּוֹת שְׁמוֹ הַגְּדוֹל. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה שְׁמִינִי עֲצֶרֶת הוּא לְמַעֲלָה מִבְּחִינַת הַחֲתוּם דְּהוֹשְׁעָא רַבְּהִי. וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, עַל פְּסוּק "צִדְקַת פְּרוּזֹנוֹ כִּי" (מֵאמֶרִי אֲדַמְּוִיר הִזְקֵן תִּסְסִיָּה חֶלֶק ב עמוד תתקטס).

וְעֵינִן מִה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפִרְשֵׁת וַיִּשָּׁב, בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "כִּכָּהֵן בְּכִסְלָה" (תּוֹרָה אור כט, ד) "בְּחִינַת "כּוֹבֵעַ יִשׁוּעָה" (יִשְׁעִיָּה נט, יז) – לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת "הַדְרַת פָּנִים". וְהֵינּוּ, שֶׁבְּחִינַת "כּוֹבֵעַ יִשׁוּעָה" זֶהוּ מְקוֹר "הַדְרַת פָּנִים". וְנִקְרָא "עֲטֶרֶת תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה כִּי" (מִשְׁלִי טו, לא) – עֲטֶרֶת הוּא בְּחִינַת כְּתֵר וְעֲטֶרֶה.

(71) שֶׁ"נִקְלַט בְּחִינַת קְבֵלַת עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים בְּפִנְיּוֹת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל עַל כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה". – אֹרֶךְ הַתּוֹרָה בְּבִיאָרוֹ.

(72) (רֵאָה לְקוּשִׁי שִׁיחוֹת חֶלֶק יד עמוד 164 הַעֲרָה 11).

(73) (וְעֵינִן בְּזִהָרָא אֲמֹר דָּף צ"ו סוֹף עמוד ב'. וְעֵינִן לְקוּשִׁי עַל פְּסוּק "בִּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח כִּי" (פֹּה, סוֹף עמוד ג)).

(74) (עֵינִן בְּזִהָרָא סוֹף פֶּרֶשֶׁת פִּנְחָס, דָּף רנ"ט, עמוד ב'): "בִּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תְּהִיָּה לָכֶם .. וְלֹא לְאַחֲרָא. לְמַתְּדִי אַתּוֹן בְּמֵאֲרִיכוֹן וְאִיהוּ בְּהִדְיָכוֹ. וְעַל דָּא כְּתִיב (תְּהִלִּים לב, יא) שְׁמוֹחַ בֵּין וְגִילָה צִדִּיקִים".

(75) (רֵאָה תּוֹרַת שְׁלוֹם סֵפֶר הַשִּׁיחוֹת עמוד 33 וְאֵילֶךְ מִשְׁלַח לִזְוֹה מִשְׁמֹת הַעֲבָדִים בְּשִׁמְחַת הַמֶּלֶךְ שֶׁהִיא כְּמוֹכָה בְּקֵבֶלַת עוֹל. עֵינִן שָׁם. וְרֵאָה סוֹף דְּבִיר הַמִּתְחִיל "בִּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת" תרס"ז – הַמִּשְׁךְ תרס"ו שֶׁעַתָּה וְאַחֲרָא. וְרֵאָה שִׁיחַת לִיל שְׁמַחַת תּוֹרָה תשד"מ – תּוֹרַת מִנְחָם הַתּוֹעֲדוּת תשד"מ חֶלֶק א עמוד 301 וְאֵילֶךְ).

"וְלָכֵן שְׁמִינִי עֲצֶרֶת הוּא "רִגְלִי בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ" (סוֹכָה מִח, א). דָּעָם הִיּוֹתוֹ זְמַן שְׁמַחְתּוֹ, אֵין זֶה כְּמוֹ הַשְׁמָחָה דְּסוֹכּוֹת שֶׁהִיא בְּחִינַת "שְׁמַחָה", וְהַשְׁמָחָה דְּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת הִיא בְּחִינַת "גִּילָה". – סֵפֶר הַמֵּאֲמָרִים תרע"ז בְּסוֹף הַמֵּאֲמָר.

(76) (וְעֵינִן מִה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק (יִשְׁעִיָּה סא, י) "שׁוֹשׁ אִשִּׁישׁ כִּי תִגַּל נִפְשִׁי כִי" (לְעֵיל נִצְבִּים מִח, ב). וְעֵינִן מִה שֶׁנִּתְבָּאָר סוֹף דְּבִיר הַמִּתְחִיל "וְהִי בְּשִׁלַּח פֶּרְעֹה" (תּוֹרָה אור סא, ד)).

פְּנִימִיַּת הַדַּעַת, שֶׁהוּא שׁוֹרֵשׁ הַמַּדּוּת וְקִיּוּמָן הַמִּתְגַּלִּים בְּלֵב, שֶׁהֵם נִמְשָׁכִים מִמֶּנָּה; וּבְהוֹבָאָה לְחֻזָּה שֶׁל אֲדָם 58 – לְפִנְיּוֹת נִקְדוּת־הַלֵּב שֶׁל הָאָדָם בְּעֲצָמוֹ, לְהִיּוֹת לָהּ "הָאֲזִרָה בְּיִשְׂרָאֵל" – שִׁיָּה זֹרֵחַ וּמֵאִיר בְּהַתְגַּלּוֹת לְבוֹ. וְזֶהוּ עֵינִן ד' מוֹעֲדִים לְשְׁמַחָה 59 – שִׁיָּה שְׁמַחָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בְּהַתְגַּלּוֹת אֲהַבְתּוֹ מִהָעֶלֶם אֶל הַגִּילּוֹי, וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְחִגּוּתָם אוֹתוֹ חֵג לָהּ" כ"ל:

ד. אֵין "בִּיּוֹם הַשְּׁמִינִי – עֲצֶרֶת תְּהִיָּה לָכֶם": כִּי יוֹם הַשְּׁמִינִי הוּא שְׁמַחַת־תּוֹרָה. וְהַתּוֹרָה נִקְרָא כְּתֵר, כְּמֵאמֶר רז"ל: "כְּתֵר תּוֹרָה" 60. וְכֵן תִּרְי"ג מִצְוֹת דְּאֻרִּיִּיתָא ז' מִצְוֹת דְּרַבְּנָן 61 עוֹלִים תר"ך 62. וְכֵן אֲמָרוּ רז"ל: "דְּאִשְׁתַּמַּשׁ בְּתַגָּא חֶלֶף" 63 – "זֶה הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִי שְׁשׁוֹנָה הַלְכוּת" 64, שֶׁנִּקְרָא "תַּגָּא דְּמַלְכָּא" 65.

וְהֵינּוּ עַל דֶּרֶךְ מִשְׁלַח: כְּמוֹ הַמֶּלֶךְ שֶׁאֹהֵב אֶחָד מֵאִדּוֹ וּבִשְׁבִיל אֲהַבְתּוֹ נוֹטֵל כְּתֵרוֹ מֵעַל רֹאשׁוֹ וְנוֹתֵן לְאוֹהֲבּוֹ 66 – כִּי הֵנָּה בְּאֲהַבְתּוֹ ה' וּבְשְׁמַחְתּוֹ שֶׁשְׁמֹחַ נוֹטֵל כְּתֵרוֹ בְּכִיכּוֹל מֵעַל רֹאשׁוֹ וְנוֹתֵן לָהֶם 67, וְהֵינּוּ "כְּתֵר תּוֹרָה". ד' אֻרִּיִּיתָא מִחֲכָמָה נִפְקֵת 68, אֲבָל שְׂרָשָׁה הִיא לְמַעֲלָה

בְּפִירוּשׁ עֵינִן מֵאמֶר רז"ל: "בְּשִׁעָה שִׁיִּשְׂרָאֵל אוֹמְרִים 'אֵמֵן הִיא שְׁמִיָּה רַבָּה מְבֹרָךְ' – הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנַעֵנֵנֵנוּ רֹאשׁוֹ כִּי" (לְעֵיל שִׁלַּח מִח, סוֹף עמוד ב – ג).

(58) (סִידוּר אֲדַמְּוִיר הִזְקֵן דִּינֵי הַלּוֹבֵב (קוֹדֶם הַלֵּל). וְרֵאָה מִשְׁנֵת חֲסִידִים מִסְכַּת ימי מִצְוֹת וְסוֹכָה פֶּרֶק ה מִשְׁנָה ג).

(59) (נוֹסַח הַתְּפִלָּה וְקִדּוּשׁ שֶׁל יוֹם טוֹב).

(60) (אֲבוֹת פֶּרֶק ד מִשְׁנָה יג. וְרֵאָה תּוֹרָה אור סט, ב).

(61) (רֵאָה סֵפֶר הַמֵּאֲמָרִים ח' שִׁיחַת עמוד 50 בְּהַעֲרָה. לְקוּשִׁי שִׁיחוֹת חֶלֶק כט עמוד 110).

(62) (תְּפִלַּת רַבִּי נְחוֹנְיָא בֶן הַקָּנָה – הוֹבָאָה בְּפִרְדֵּס שַׁעַר ח (שַׁעַר מְהוּת וְהַנְּהָגָה) פֶּרֶק ג. וּבְשִׁיעוּר קוּמָה לְהַרְמִ"ק סִימָן צג. תִּנְיָא אֲגָרַת הַקְדוּשׁ סִימָן כט (קמט, סוֹף עמוד ב). תּוֹרַת מִנְחָם – סֵפֶר הַמֵּאֲמָרִים מְלֻקָּט חֶלֶק ב (בְּסִלְרִי שְׁבֶט) עמוד רצו).

(63) (אֲבוֹת א, יג. וּבְפִירוּשׁ רַבִּי עוֹבַדְיָה מְבִרְסֶנְטְרָא: "הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַתֵּרָה שֶׁל תּוֹרָה כְּאֲדָם הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכִלְיוֹ, חֶלֶף וְעֵבֶר מִן הָעוֹלָם. תַּגָּא בְּלִשׁוֹן יִשְׁמַעְאֵל – כְּתֵר").

(64) (מִגִּילָה כח, ב).

(65) (רֵאָה קִדּוּשִׁין ט, ב).

(66) ("עַל דֶּרֶךְ שֶׁאֲמָרוּ בְּמִדְרַשׁ פֶּרֶשֶׁת קְדוּשִׁים: מִשְׁלַח לְמֶלֶךְ שֶׁעָשׂוֹ לוֹ ג' עֲטֹרוֹת, לָקַח אַחַת לְעֲצָמוֹ וְשִׁתִּים בְּרֹאשׁ כְּנִיּוֹ. – אֹרֶךְ הַתּוֹרָה בְּבִיאָרוֹ).

(67) (וְעֵינִן מִה שֶׁנִּתְבָּאָר סוֹף דְּבִיר הַמִּתְחִיל "יְבִיאֻ אוֹתוֹ מַלְכוּת" (תּוֹרָה אור מְגִלַּת אֶסְתֵּר צא, ב וְאֵילֶךְ)).

(68) (זִהָרָא חֶלֶק ב סב, א. פֹּה, א. קבא, א).

(69) (תְּהִלִּים קמח, יד: "וַיֵּרָם קֶרֶן לְעַמּוֹ .. לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל עִם קְרֹבּוֹ הַלֵּלָהּ").

(70) (שְׁבִיחַת הָאֲרֵת פָּנִים, הוּא הָאֲרָה בְּעִלְמָא הַנִּמְשָׁךְ מִבְּחִינָה זוֹ דְּכְתֵר תּוֹרָה. עֵינִן מִה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר – בְּבִיאָרוֹ עַל פְּסוּק (מִסְעִי לג, אב) "אֵלֶּה מִסְעֵי כִי, וַיִּכְתֹּב מִשְׁה" (לְעֵיל מִסְעֵי צג, ב), שֶׁבְּחִינַת "אֹרֶךְ פָּנָיו" נִקְרָא תִּיקוּן וְ"אֲמַת", שֶׁנִּקְרָא "חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא"

לראשי" (שיר השירים ב, ו), מזה נמשך חרדה ויראה להיות "גילו
ברעדה" (תהלים ב, יא). ובסופו, לפי שהוא בחינת "ומינו
תחבקני" (שיר השירים שם), על כן הוא בחינת "שוש אשיש" (ישעיה
סא, י) ושמחה.
אמנם שמיני-עצרת "דהא כדן ויוגא דגופא"⁸⁰, הוא
בחינת תפארת, וכולל חסד וגבורה שהן "תרין דרועין". וכמו
שכתוב בזהר תרומה (קע"ה, ב'): "דאחיד להאי ואחיד להאי"⁸¹.
ועל כן, מצד היותו כולל ב' הבחינות יחד השמחה היא
בחינת גילה כו, כענין "וכל הלכות ייראוך, וכל קרב וכליות
יומרו לשמך" (ובנ"ל)⁸².

וזהו "וכל הלכות ייראוך, וכל קרב וכליות יומרו
לשמך"⁷⁷: מחמת ש"הלכות ייראוך" ומקבלים עול
מלכותך עליהם – אין שמחה וזמר – רק בקרב וכליות
לבד⁷⁸.
וזהו "עצרת": שנקלטה ומסתתרת השמחה וגילה
בתוך בחינת אימת עול מלכות-שמים, שמקבל עליו כל
השנה לקיום תר"ך מצות המלך באהבה וברצון.
(⁷⁹ וזהו צריך להבין, דלעיל על פסוק "שוש אשיש"
נתבאר דבחינת גילה – "תגל נפשי" זהו בחינת ראש-השנה.
אך המעיין בזהר (פרשת פנחס, דף ר"ד, עמוד ב') יבין הענין:
כי לפי דבעשרת ימי תשובה הוא בחינת "שמאלו תחת

קיצור על פסוק "ביום השמיני עצרת כו, ובכל המועדים"

אלא בחינת הודאה, וכו' על ברכיו שהן "לבר מגופא";
ובין "וכל קומה לפניך תשתחוה" – שגופה קומתו וראשו, ששם
מקור הדעת.
ועל דרך זה אמרו רז"ל⁸³ ש"אין השכינה שורה אלא על
בעלי קומה". המכון – שיהיה בו גילוי כל עשר ספירות
שבגופו, בבחינת "וכל קומה לפניך תשתחוה":
(ג) וזהו סדר העבודה שמראש-השנה עד יום-הכפורים –
לעלות מבחינת כריעה לבחינת השתחוה. וזהו ענין
השתחוואות שבסדר עבודה במוסף יום-הכפורים. ועל ידי זה
נמשך "יאר ה' פניו אליך", "לפני הוי"ה תטהרו" – פנימיות שם
הוי"ה.
וזהו "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר" – וזה
הקדוש ברוך-הוא כו, וגם "עץ הדר" בחינת "האדם עץ
השדה". ופרי עץ" הוא מקור נשמות הצדיקים, שהוא בחינת
"הדר באילנו". והלולב – לו לב, בחינת "צור לבבי וחלקי
אלקים לעולם". וגם "זאת קומתך דמתה לתמר" (שיר השירים ו,
ח) – בחינת "וכל קומה לפניך תשתחוה".
ושמחתם לפני ה' (אמור כג, מ): השמחה על ידי גילוי המוחין

(א) פירוש "בן חכם ישמח אב" – כשהבן מבין שההסתר
שאביו מסתיר את עצמו ממנו הוא רק בכדי שיחפשנו. וזהו
בפסוק. ראש-השנה – יום הדין, והוא ענין הנסירה בראש-
השנה⁸⁴, שהוא הסתלקות פנימיות המוחין מהמדות⁸⁵.
אבל כוונת ההתכסות – בשביל "ליום חגנו", הוא
הגילוי בחג הסוכות. והיינו על ידי שמחפשים ומבקשים
פניו בעשרת ימי תשובה. וזהו "ישמח אב": שמביאים
שמחה בהקדוש ברוך-הוא כמו שכתוב (אמור כג, מא): "חג
לה". ועל דרך זה נאמר (ישעיה ח, יז): "וחביתי לה' המסתיר
פניו מבית יעקב".
(ב) והגורם ההסתר, הוא בחינת "עונותיכם מבדילים",
שלגבי בחינת הגילוי מפנימיות זהו מקר מבדיל. וכעין מה
שאמרו רז"ל⁸⁶ בענין "אור שנברא ביום ראשון": "וכיון
שנסתכל במעשה כו"⁸⁷ – עמד וגנזו מהן. ומעין זה יובן
בגילוי פנימיות, שצריך להיות על דרך "פנים בפנים
דבר", שגם באדם יש היצוניות ופנימיות. והיינו אפילו
ב"נעשה טוב".
וזהו ההפך בין בחינת "וכל ברוך לך תכרע"⁸⁷ – שאינו

(82) (ועין בזהר: חלק א', ס"ד, ב' – מענין "ביום השמיני עצרת". ודף
ר"ח, ב'. ובסוף חלק א', סוף סימן כ"ד וכו'). חלק ב': קל"ה, א'. חלק
ג': צ"ו, ב'. ק"ד, ב'. רנ"ט, ב'. ודף ר"ד, עמוד ב').

(83) (ראה תניא. אגרת הקדש סימן יד. ושם נסקח).
(84) (ראה אור התורה: תהלים (נ"ך כרך ב) עמוד תתכב. מגלת אסתר עמוד
ב"שא).

(85) (חגיגה יב, א. בראשית רבה יא, ב).

(86) ("בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים").

(87) (תפלת "נשמת": "וכל ברוך לך תכרע. וכל קומה, לפניך תשתחוה").

(88) (שבת צב, א).

(77) (תפלת "נשמת").

(78) (ועיין מה שנתבאר מזה בפרישת ואתחנן, על פסוק "וידעת היום"
(לעיל ואתחנן ח, ב)).

(79) והמשכת הידא מבחינת כתר תורה, יובן עוד ממה שנתבאר
בפרישת מקין, בביאור על פסוק "כי אתה נר" (תורה אור מ, ד). וגבי
שבועות בדבור המתחיל "וידבר אלקים כו" (לעיל שבועות טו, ג. י. א
ואילך בביאור). וממה שנתבאר בדבור המתחיל "תקעו בחדש", בפירוש
(תהלים קל, ד) "כי עמך הסליחה למען תנא" (לעיל ראש השנה נד, ב"א).

(80) (זהר פנחס רטו, א: "ביומא תמינא, תדווקא דאורייתא הוא, דהא כדן
זווגא דגופא").

(81) (שאוהו לזה (חסד) ואוהו לזה (גבורה)).

- 1 - חב"ד כו'. כי "בן חכם ישמח אב", שגם מוחין דאבא באים
2 בגילוי כו'. וזהו "ושמחתם" - כמו בהשכיל שכל חדש מתמלא
3 תענוג ושמחה. :
- 4 (ד) אף "ביום השמיני עצרת" שהוא שמחת תורה, היינו
5 שמאיר בחינת בתריתורה שהוא למעלה מהמוחין, כמו
6 "גלגלתא דחפאי על מוחא", על ידי שהוא מבחינה שלמעלה
7 מהשכל המושג⁹³. וזהו "וירם קרן".
8 ואזי "עצרת תהיה לכם" - בניסת ואסיפת המוחין תחת
9 גלגלתא וכתר החופף עליהם, בבחינת "בטל רצונה"⁹⁰
10 לגמרי⁹¹.
- 11 ופירוש "עצרת" - שנקלטת ומסתתרת השמחה בתוך בחינת
12 אימת עול מלכות שמים עד שאין השמחה נקרא אלא בשם
13 "גילה", על דרך "וכל הלכבות ייראוך, וכל קרב וכליות
- 14 יזמרו"⁹².
15 ואפשר לומר, מראש השנה עד שמיני עצרת הוא ג'
16 בתרים, היינו:
17 בראש השנה - "אמרו לפני מלכות"⁹³ וזהו המלכות בתר-
18 מלכות⁹⁴.
19 וביום הכפורים - בתר-בהונה - שנכנס הכהן גדול "לפני
20 ולפנים"⁹⁵, וממשיך להיות "וכל קומה לפניך תשתחוה"
21 ועליות הנשמות - על דרך "בהעלותך את הנרת אל מול
22 פני כו'" (בהעלותך ח, ב).
23 ואחר כך בתריתורה בשמיני עצרת - הוא ההמשכה
24 למעלה למטה.
25 ו"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה" - בחינת בתר שם
26 טוב⁹⁶.

ובשאלתו מהו ענינו של "בתר שם טוב"? ענה אז, שהוא ענין הריקודים
בשעת ההקפות. עד כאן דברי הרב.

ויש לתנוף ב' הביאורים: בחודש תשרי להיותו חודש הכללי - כלולה העבודה
דכל השנה, גם הענין דקיום המצות בפועל, אלא שבתשרי כל זה הוא כבח
עדיין. והריקודים (מעשה בפועל) בשעת ההקפות ענינם הוא - הקבלה בשמחה
לקיום המצות בפועל במשך כל השנה. - לקוטי שיחות חלק ד עמוד 1215
הערה 13. ובלקוטי שיחות חלק יז עמוד 310 הערה 65 מוסיף ד"כתר שם טוב
הוא (גם) פרט במעלת התורה", עיין שם.

(95) "תוספת תיבות אלו ו"לפני ולפנים" - דלכאורה בכדי להביא ראיה
שבהונה (גדולה) שייכת ליום הכפורים, הנה צריך לומר שהעבודה דיום כפור
- גם שבחוץ מלפני ולפנים - הוא ככהן גדול" - נתבאר בלקוטי שיחות חלק ד
עמוד 1216.

(96) ויש להעיר לענין "שלשה כתרים הן כו' וכתר שם טוב" - מע[נ]ן
מה שנתבאר בדבור המתחיל "מי מנה כו'" גבי פירוש (בלק כג, י) "רובע
ישלאל" (לעיל בלק סו, ד ואילך).

(89) עיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "אני ה' אלקיכם" דפרשת
ציצית (לעיל שלח מח, ב).

(90) (אבות ב, ד).

(91) ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "את שבתותי תשמרו", בענין
כתר - לשון (איוב לו, ב) "כתר לי זעיר" (לעיל בהר מג, א). ומה שנתבאר
סוף דבור המתחיל "וידבר" כו' במדבר סיני" בענין "שאו את ראש כו'
לגלגלתם, מן עשרים שנה כו'", עיין שם (לעיל פרשת במדבר ב, א).

(92) ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "וידעת היום והשבות"
(לעיל ואתחנן ח, ב).

(93) (ראש השנה טז, א).

(94) (כתר מלכות... בהנה... תורה... שם טוב: (אבות פרק ד, משנה יג - כסידור
אדמו"ר הזקן. ובש"ס וילנא הוא משנה יב ולכאורה הוא פעות הדפוס דמוכח.
שגרי חסרה שם משנה טו. - לקוטי שיחות חלק יז עמוד 308 הערה 6 עיין שם.
"בשנת תרצ"ט (שיחת יום שמחת תורה) סיפר כבוד קדושת מורי ורמי אדמו"ר:
פעם ביאר כבוד קדושת אדמו"ר הצמח צדק ענינם של ג' הכתרים בעל פה,
אותו הביאור המבואר בלקוטי תורה ולא סיים אז הביאור ד"כתר שם טוב".

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

- 1 (ח) ולהבין ענין זה בפרטות. הנה אנו רואים כל זה
2 בנפש האדם שהוא כלול מחומר וצורה
3 שנק' אדם ובהמה מ"ה וב"ן כמ"ש (תהלים לו, ז) אדם
4 ובהמה תושע כו' כידוע שהוא נפש השכלית ונפש
5 הטבעית. והנה ידוע במדות שבאדם בנפש הטבעית
6 היינו התפעלות המדות בלב שהן נולדים מן השכל
7 והתבוננות דוקא שנק' מדות שבשכל (שהן ז"ת
- 8 דאימא) עד שאין עיקר מציאותם ותולדותם בלב בא
9 רק מן השכל והטעם שבמוח הבינה דוקא לפי אופן
10 ההתבוננות בכלי השכל במוחו כו'. וכמו שנראה לעין
11 שגם במדות הטבעיים שנטבע האדם בטבע בתולדתו
12 מבטן לאהוב דבר הטוב ולמאוס ולברוח מן דבר הרע
13 ומזיק שזהו ג"כ תלוי ע"פ השכל ודעת שבמוחו דוקא.
14 שכאש' יתבונן במוח בדב' הטוב ונאהב איכות טובו

ביותר וכל שאינו מעמיק בזה לא יומשך ויתפעל לבו
 כ"כ עד שבמיעוט המחשב' והתבוננות לגמרי מזה לא
 יתפעל באהבה ותשוקה כלל אעפ"י שזהו כטבע בנפשו
 מתולדתו לאהוב עושר וכבוד כו' אבל אינו מתעורר
 בזה כלל רק ע"י התעוררות השכל והתבוננו' בזה
 דוקא. וכן להיפוכו במדת הירא' ופחד מן העניות
 והפסד והיזק כל שיעמיק שכלו יותר. יתפעל יותר
 בפחד ויראה. ובמיעוט התבוננות בזה לא יתפעל וידאג
 כלל. אעפ"י שטבעיות הוא לירא מן הדלות שיחסר
 לחמו כו'. וכן במדות קמצנות ופזרנות או חסד או דין
 עם הבריות הכל הוא לפי אופן שיעור של השכל ומח'.
 לפי יושר דעתו יחייב וינהוג במדות אלה. אעפ"י שלא
 יהפוך השכל הטבע שלו מן הקימוץ אל הפיזור וכן מן
 האכזריות לרחמנות. עכ"ז לא יתפעלו המדות בלב רק
 עפ"י אופן הוראת והתעוררות השכל דוקא כידוע ודל'.
 (וכך הוא בעבודה שבלב במדות אוי"ר טבעיים
 שנולדים רק מן השכל והתבוננות לפ"ע העמקת הדעת
 וההשגה האלקית במוח בינתו ודעתו. כי כמו שבמדות
 טבעיים דנפש הבהמית לאהוב הטוב הגשמי ולברוח
 מן הרע הגשמי כנ"ל. כך בטבע תולדות הנשמה האלקי'
 לאהוב החיים והטוב שהוא קרבת אלקים כמ"ש
 העדותי כו' החיים והמות כו' ובחרת בחיים כו' ולברוח
 מן הרע המזיק לנפשו האלקית כמות ממש כו'. ועכ"ז
 אם אינו מעמיק דעתו ומחשבתו בהשגה במוחו איכות
 החיים והטוב בהתבוננות גדולת ה' בהפלגתו לא
 יתפעל בלבו באהבת אלקי' כ"כ ואם יסיח דעתו לגמרי
 לא יתפעל כלל וכלל כנ"ל. וכן בענין היראה ופחד
 אלקי' כל שיעמיק מחשבתו ודעתו יותר בדבר הרע
 המנגד לקדושה האלקי' ויתן לבו ליראה זו אז יפחד
 מן הרע ביותר וכשאינו נותן דעתו לזה אין פחד אלקי'
 בלבו כלל כו'. וכמו"כ במדות דאוי"ר שלענין מעשה
 בפו"מ בסו"מ וע"ט ממילא תלויים בזה אעפ"י שכבר
 מוטבעים בנפשו האלקי' להיות בורח מן הרע ואוהב
 הטוב. שהרי גם ע"ה וקטן חסירי דעת. המה סו"מ
 וע"ט כל ימיהם לפי שזהו כמו טבע בנפשם כידוע.
 וכמו"כ גם בבחי' גדלות המדות דאוי"ר האלקי'
 הטבעיים תלויים לפי שיעור גדלות ההשגה וההתבוננות
 באלקי' חיים כמ"ש לפי שכלו יהולל איש (משלי יב,
 ח) שגדלות המדות תלויים בגדלות השכל דוקא
 כמשי"ת):

בעומק יותר. יותר יתפעל בלבו באהבה להתמשך
 אחריו בתאוה וחמדה יתירה וכל שיעמיק מחשבתו
 ביותר בטוב ההתבוננות בהפלגת דבר הטוב ההוא יולד
 מיד התפעלות הלב באהבה ותשוקה יתירה אבל
 כשאינו מעמיק מחשבתו ולא יתבונן כ"כ במהות
 ואיכות הדבר הטוב והנאהב הזה לא יתפעל בלבו
 באהבה ותשוקה כ"כ רק בקרירות וחיצוניות מאד. עד
 שיכול להיות שכאשר יסיח דעתו ומחשבתו לגמרי
 מדבר זה לא יתפעל בלבו כלל לדבר זה אף שרואה
 אותו מקרוב לא יומשך לבו כלל אחריו. כמו גם כשילך
 אדם סמוך לאוצר נחמד או שאר דבר תאוה לעיני'
 ונחמד בלב. שלב הטבעי נמשך ומתפעל בטבעו מזה
 אם לא יתן את דעתו ומחשבתו ע"ז כלל לא יתפעל
 בלבו כלל לדבר הזה באהב'. וכן בענין היראה הטבעי'
 שטבע האדם בתולדתו לירא מדבר הרע ומזיק לנפשו
 ולמאוס בו ביותר כל שיעמיק מחשבתו ודעתו בטוב
 ההתבוננות בהפלגת הדבר שירא ממנו באיכות ומהות
 הרע בהפלגתו ביותר יותר יולד ההתפעלו' היראה
 ופחד בלבו עד שיגיע לעומק לבו ביותר. אבל להיפוך
 כל שאינו מעמיק מחשבתו ובינתו בדבר הנורא לא
 יומשך לבו להתפעל ביראה כ"כ ולא יפחד כ"כ עד
 שיכול לדחותו מלבו לגמרי ואם יסיח דעתו ויבטלנו
 במחשבתו לגמרי יכול להיות שהגם שעומד מקרוב
 לאריה ולסטים וכה"ג לא יפחד כלל וכן ביראה ואהבה
 שאינם בטו"ר הטבעיים (שהן מוטבעי' בתינוק קטן
 וגם בבהמה לאהוב הטוב ולמאוס ברע במאכל ולאהוב
 כסף וזהב ולברוח מן האש והנחש וכה"ג) כמו במדות
 הגדולים יותר כאהבת העושר והכבוד ויראת העני'
 ודלות ושפלות שהוא הריח או ההפסד בעסק מו"מ
 וכה"ג במדת הרחמניות והאכזריות קמצנות או פזרנות.
 כי להתחסד עם הבריות או לרחם או הקימוץ שכליו
 רעים או הפיזור שכליו טובים גם מדות אלה מוטבעים
 בנפש האדם בתולדתו מבטן בריבוי אופנים שונים
 ככאו"א שאין א' דומה לחבירו (שגם בעופות וחיות
 יש מדות אלה רחמני כנשר ואכזרי כעורב כו' וטורפי'
 ומזיקים וטובי' כחסידה שעושה חסידות כו') (חולין
 סג, א). עכ"ז תלויים הם ע"פ אופן ההתבוננות
 וההשגה כל שמשיג ומתבונן בהעמקת דעתו ומחשבתו
 ביותר איך שהעושר והכבוד טוב לנפשו כך יתפעל
 בלבו יותר לרדוף אחריהם באהבה ותשוקה גדולה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

1 (יא) הַעֲיָקָרָה ה'ד' – שְׁאִין לוֹ יִתְבָּרַךְ הַתְּלוּת בְּזִמְנָה.
 2 וּבִיאֹר זֶה: הֵיִינוּ שְׂהוּא יִתְבָּרַךְ קְדָמוֹן, רוּצָה לוֹמַר
 3 שְׁאִין לוֹ הַתְּחִלָּה, וְכָל מַה שְׂזוּלְתוֹ אִינוּ קְדָמוֹן אֶלָּא
 4 מִחוּדָשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ וְקְדָמָם הַהֶעֱדֵר כו'. וְהַפְתּוּב הַמּוֹרָה
 5 עַל זֶה, הוּא מַה שְׁפָתוֹב⁸: "מַעֲוָנָה אֱלֹהֵי קָדָם כו'".
 6 וְהַנּוּה, לְפִי מַה שְׁנִבְאָר שְׂהוּא יִתְבָּרַךְ אֵין לוֹ הַתְּלוּת
 7 בְּזִמְנָה בְּלָל, אִם בֶּן, אוֹמְרִינוּ "קְדָמוֹן" אִינוּ קְדִימָה וְזִמְנִית
 8 חֲלִילָה, שְׁנֵאמַר שְׁקָדָם לְהַעֲלוֹם בְּזִמְנָה, כְּמוֹ שְׂאֵתָה אוֹמַר
 9 שֶׁנֶּחַ קְדָמוֹן מִדּוּד, שְׁשִׁנְיָהֶם הִזְמֵן מִגְבִּילָם, וְזֶה קָדָם וְזֶמֶן
 10 מַה לָּזֶה – וְזֶה אִינוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ.
 11 אֶלָּא עֲנִין הַקְדָּמוֹת שְׂאֵנוּ אוֹמְרִים בּוֹ, הוּא שְׂהוּא קָדָם
 12 לְכָל וְגַם לְבַחֲנִית הִזְמֵן. כִּי גַם הִזְמֵן הוּא נִבְרָא מִמֶּנּוּ
 13 יִתְבָּרַךְ כְּשֶׁאֵר כָּל הַבְּרוּאִים. וְאֵין זֶה קְדִימָה וְזִמְנִית, אֶלָּא
 14 שְׂהוּא יִתְבָּרַךְ, הוּא לְבָדוּ הִיָּה טָרָם מְצִיאת הִזְמֵן,
 15 וְכְשֶׁבִרָא הַעֲלוֹם בִּרָא גַם בֶּן הִזְמֵן, וְנִמְצָא הִזְמֵן נִתְהוּה
 16 אַחֲרֵי כֵן, וְכָל הַעֲלוֹם בְּכֻלּוֹ – שְׂהֵם מִחוּדָשִׁים, וְהָרִי הוּא
 17 יִתְבָּרַךְ קוֹדָם לָהֶם.
 18 אֶלָּא שְׁקְדִימָה זֶה נִפְלָאָה בְּיוֹתֵר מִקְדִּימָה וְזִמְנִית,
 19 שְׂהִיא קְדִימָה מוֹגְבִּלָת, כִּי הִזְמֵן הוּא בַּעַל גְּבוּל לְהִיזוֹתוֹ
 20 נִבְרָא, כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר אִם יִרְצָה הַשֵּׁם, וְזֶה הִיא בְּלָתִי
 21 מוֹגְבִּלָת, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ הַמְּחַיֵּיב הַמְּצִיאוֹת הִיָּה מַעֲלוֹם,
 22 וְלֹא שְׁנִתְהוּה חֹס וְשׁוֹלָם, אֶלָּא נִמְצָא תָמִיד.
 23 וְאוֹמְרִינוּ "נִמְצָא תָמִיד", הֵיִינוּ עַל דֶּרֶךְ מִשְׁלֵי אֵילוֹ
 24 תֵּאמַר "זִמְנָן בְּלִי גְבוּל מִמֶּשׁ". אֲבָל בְּאֵמַת הוּא נִמְצָא
 25 שְׂלֹא בְּזִמְנָן, רוּצָה לוֹמַר, בְּבַחֲנִיהַ שְׁלִמְעֵלָה מִבַּחֲנִית וְזִמְנָן
 26 בְּלָל, וְגַם עֵתָה הוּא הוּהָ לְמַעֲלָה מִבַּחֲנִית וְזִמְנָן, אֶלָּא
 27 שְׂהִזְמֵן הוּא רַק בְּנִבְרָאִים כו'.
 28 וּבִיאֹר הַעֲנִין:

(6) טַעֲמֵי יֵא: טַעֲמֵי רֵאשׁ בַּתְּחִלָּתוֹ. – הִקְרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר.

פְּרָקִים יֵאִיב מִיּוֹסִידִים עַל מֵאָמַר אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן דְּבוֹר הַמְּתַחֲוִיל "סִדִּין עֲשִׂתָה" –
 מֵאָמַרִי אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן תִּקְסִיָּה חֶלֶק אַ עֲמוּדֵי שֵׁט, וּבִתְּסִפָּה הַגְּהוּת – בִּיאֹרִי הַזֶּה
 לְהַצְמַח צֶדֶק חֶלֶק אַ עֲמוּדֵי רֵנוּ וְאֵילָךְ. וְרֵאָה סֵפֶר הַמֵּאָמְרִים תִּרְנ"ב עֲמוּדֵי לוֹ
 וְאֵילָךְ. לְכַלְלֵת חֶלֶק הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פְּרָק יֵא – רֵאָה גַם סֵפֶר הַתְּקִירָה לְהַצְמַח צֶדֶק
 ל. א. קִיא. ב.

(7) רֵאָה סֵפֶר הַעֲיָקָרִים פְּרָק טו.

(8) בְּרָכָה לֵג, כו.

(9) רֵאָה פִּירוּשׁוֹ לְמִשְׁלֵי ח, כב. וּבִאֹר הַתּוֹרָה דְּבָרִים חֶלֶק גַּ עֲמוּדֵי אִתְקַבֵּא:
 "וְכִמּוֹ שְׂהִסְכִּימוּ גַם בֶּן הַחֲוָקִירִים בְּמוֹפְתִים וְרֵאִיוֹת בְּרִירוֹת: הַגָּאוֹן ר' סַעֲדִיָּה
 וְאִמְנוֹנוֹת וְדַעֲוֹת מֵאָמַר גַּ דְּבוֹר הַמְּתַחֲוִיל "וְהָרֵאָה ה'ד'" וּבִסְפֶּר הַתּוֹרָה מֵאָמַר
 ה' וְהָרֵאָה, וְהָרֵאָה גַם בְּמוֹרָה נְבוֹכִים וְחֶלֶק ב פְּרָק לוֹ, וְהָרֵאָה, וְכַעַל

הַנּוּה גַם חֲכָמֵי הַפְּלִסְטוֹפִים הַסְכִּימוּ וְהוֹכִיחוּ שְׂהִזְמֵן הוּא
 נִבְרָא. וּבִרְאָשׁ הָרֵב רַבִּי אֲבֵרָהָם בֶּן עֲזָרָא⁹. וְלִקְרָב
 הַדְּבָר אֶל הַשֶּׁכֶּל בִּרְאָיָה בְּרוּרָה וּמִכְרַחַת¹⁰, הוּא:
 שְׂהָרִי אֵנוּ רֹאִים שְׂהִזְמֵן הוּא דְּבָר הַמְּתַחֲלֵק לְחֻלְקִים:
 הַיּוֹם – אֶחָד מִשְׁט"ה חֲלָקֵי הַשָּׁנָה, וְשָׁעָה – אֶחָד מִכ"ד
 בְּיוֹם, וְרָגַע – אֶחָד מִתַּתֵּר"ף בְּשָׁעָה¹¹, וְהָרָגַע הִיא גְבוּלִית
 – כְּמִמְרִיָּה¹², וּבִהֲקָבֵץ תַּתֵּר"ף חֲלָקִים גְּבוּלִיִּים כְּאֵילוֹ
 יִהְיֶה מִשְׁךְ שָׁעָה, וּבִהֲקָבֵץ כ"ד שְׁעוֹת יִהְיֶה מִשְׁךְ יוֹם
 (שְׂהוּא מִשְׁךְ הַקֶּפֶת הַגִּלְגָּל הַיּוֹמִי¹³), וּבִהֲקָבֵץ שִׁס"ה יָמִים
 יִהְיֶה שָׁנָה, וּבִקְבוּצָה שָׁנִים רַבּוֹת יִהְיֶה שְׁמִיטָה יוֹבֵל, אוֹ
 אֶלְף שָׁנָה, אוֹ "שִׁית אֶלְפֵי שָׁנֵי דְהוּי עֲלֵמָא"¹⁴.
 וּמֵאֲחֵר שְׂהוּא מְקוּבֵץ מִחֻלְקִים, הָרִי נִמְנַע שְׂהִיָּה בְּלִי
 מוֹגְבִּל בְּפוֹעַל. וְרוּצָה לוֹמַר, שְׂתֵּאמַר שְׂכָבֵר הִיָּה זִמְנָן בְּלִי
 גְבוּל, וְהֵיִינוּ שְׂהָיו חֲלָקִים גְּבוּלִיִּים נִקְבָּצִים הָרֵבָה מֵאֹד
 עַד שְׂהִיָּה מִזֶּה בְּלִי גְבוּל, וְהוּא דְּבָר נִמְנַע, כִּי מִן הַגְּבוּל
 לֹא יִתְהוּה הַבְּלָתִי בַּעַל גְּבוּל; אֲפִילוֹ אִם תִּקְבָּץ חֲלָקִים
 בְּרַבּוּי הַיּוֹתֵר מוֹפְלָג – הַכָּל יִהְיֶה גְבוּל, מֵאֲחֵר שְׂכָל חֶלֶק
 הוּא גְבוּלִי;
 שְׂהָרִי לְגַבִּי בְּלָתִי בַּעַל גְּבוּל מוֹכְרָהִים אֵנוּ לוֹמַר
 שְׂשׂוּה רַבּוּא רַבּוּת עִם אֶחָד מִמֶּשׁ, שְׂלֹא תִמְצָא בּוֹ
 חֲלָקִים רַבּוּא רַבּוּת, פָּחוֹת מִמֶּה שְׂתִּמְצָא בּוֹ חֲלָקִים שֶׁל
 אֶחָד, שְׂשָׁם בֶּן הִיָּה גְבוּלִי, כְּמוֹ שְׂנִתְבָּאֵר בְּ"לִקוּטֵי
 אֲמָרִים"¹⁵ בְּפִירוּשׁ "אֵין עֲרוּךְ כו'";
 וּמֵאֲחֵר שְׂאֶחָד עִם רַבּוּא רַבּוּת, עַל דֶּרֶךְ מִשְׁלֵי, שְׂוָה
 מִמֶּשׁ, אִם בֶּן אֵיךְ יִתְבֵּן שְׂמֵן הָרַבּוּי שֶׁל הָאֲחָדִים יִתְהוּה
 הַבְּלָתִי בַּעַל גְּבוּל? וּמִמֶּשׁ כְּמוֹ שְׂרָגַע אֶחָד – פְּשִׁטָּא
 שְׂרַחוּקָה מֵאֹד מַעֲנִין בְּלָתִי הַהִגְבֵּלָה, שְׂהָרִי אֵין לָךְ
 מוֹגְבִּלָת יוֹתֵר מִדִּיּוֹתָה "כְּמִמְרִיָּה בְּעֵלְמָא", כְּכָה מִמֶּשׁ מִן
 הָרַבּוּי שֶׁל הָאֲחָדִים לֹא יִהְיֶה רַק גְּבוּל כו'.

הַעֲיָקָרִים וּמֵאָמַר שְׁנֵי פְּרָק יחו וְשֵׁאֵר חֲכָמִים.

וּבִלְקוּטֵי שִׁיחוֹת חֲלָקֵי עֲמוּד 176, אֲגִירוֹת קֶדֶשׁ חֶלֶק ב עֲמוּד רַכֵּד מוֹסִיף: רִשְׁבֵּי א
 (שׁוֹרִת וְסִימָן תי"ח) רמ"ע מִפָּאֵנו (עֲשִׂרָה מֵאָמְרוֹת מֵאָמַר "אִם כָּל חִי" חֶלֶק א
 פְּרָק טז) סְפִירוֹנוּ בַּתְּחִילַת פִּירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה. וְעוֹד.

(10) עַל פִּי הָרִס"ג שֵׁם. וּבִסְפֶּר הַתְּקִירָה ל, א נִתְבָּאֵר בְּאִרְכּוּת יוֹתֵר.

(11) רֵאָה קִהֲלַת יַעֲקֹב עֲרֵךְ שָׁעָה. וְרֵאָה רַמְבַּם הַלְכוֹת קְדוּשַׁת הַחוּדָשׁ פְּרָק ו
 הַלְכָה ב.

(12) בְּרַכּוֹת ז, א: "רָגַע כְּמִמְרִיָּה".

(13) רֵאָה רַמְבַּם הַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה פְּרָק גַּ הַלְכָה א.

(14) רֵאָה סִנְהֶדְרִין צו, א.

(15) פְּרָק מו.

השגת המהות" שנתבאר פרק ב'.
 וכמו¹⁶ שאנו יודעים ברור מציאת הרוחנית באופן
 שלמעלה מגדר ההגבלה במקום, שהרי כל החוקרים
 הסכימו פה אחד שלמעלה מגלגל הט' אין מציאת מקום
 כלל, כמו שכתוב בפרדס מהרמ"ק¹⁷, והוכיחו בראיות
 ברורות.
 ודעת לנבון נקל¹⁸, שהראיה הנזכרת לעיל על
 שהזמן מוגבל תתפרש גם כן ביתר שאת, כמעט נראה
 לעין, שהמקום - רוצה לומר, אפילו הריקות שבחלל
 העולם - מוגבל, שהרי הוא מתחלק לחלקים, לאמות
 וטפחים ואצבעות כו' וכנ"ל.
 והנה המציאות שלמעלה מגלגל הט' מושלל
 ממצאות מקום כמו מציאת הריקות שבחלל העולם,
 שזהו המקום באמת, וכיון שאינו שם, יתפלא המשכיל
 על מהות המציאות ההוא - איך יכול להיות בלי מקום?
 שכל גשם שבעולם השפל, מדומם, צומח, חי, מדבר -
 אי אפשר להיות עומד אלא במקום, שהוא הריקות
 הנ"ל, ועל כרחק מכל מקום כן הוא, וזהו "דיעת
 המציאות ולא השגת המהות".
 וכמו כן הוא על המציאות שבלתי זמן, אנו יודעים
 ברור מציאות הנ"ל ולא השגת מהות, וזהו לא נפלא
 כלל, כי כמו שאין המקום מחוייב אלא לגשמיות,
 והרוחני אינו בערכו, כמו כן הזמן כו' :

מצות האמנות אלקות, פדשת יתרו

ועוד, שמאחר שהרגע והשעה היא חלק מן כללות
 הזמן שהיה מעת היותו, הרי בהכרח שיש בו מספר כמה
 חלקים כמוהו, שהרי אנו רואים שכל שיומשך עוד
 יתרבה הזמן, והרי מאחר שמתרבה עם חלק גבולי
 הנוסף עליו, בהכרח שהוא עצמו היה גם כן גבול;
 שאילו היה בלתי בעל גבול - לא יתרבה מדבר
 גבולי, מאחר שאין ערוך לו הגבול כנ"ל, שאם לא כן,
 הרי מצאת בלתי בעל גבול גדול יותר מבלתי בעל גבול
 אחר, כאילו תאמר שבמשך אלף שנה נתגדל ונתרבה
 הזמן שהיה בלתי בעל גבול, וזה אי אפשר כו'.
 אלא ודאי שהזמן הוא מוגבל בעצם, ולכך יתוסף
 מרובי חלקים גבוליים, ושכל שיעור גבולי הוא באמת
 חלק ממנו, ויתגדל ברובי החלקים כו'. ומאחר שהוא
 מוגבל - הרי קדמו ההעדר.
 והנה מה שהיה לפניו הרי בהכרח שלא היה בחינת
 זמן כלל. והנה התבאר שהזמן הוא נברא ומיוחדש מאין
 ליש בכל הברואים, והוא יתברך היה לבד בלי בחינת
 זמן;
 ואפילו המשך הבלתי משוער על ידי הגלגל, בזמן
 שלנו, לא היה חס ושלום, כי סוף כל סוף הרי הוא
 מתחלק לחלקים גבוליים, ובהכרח שהוא בעל גבול,
 ואם כן הוא מיוחדש כנ"ל. אלא היה למעלה מעלה
 עילוי רב ממצאות שבזמן. ואיך ומה הוא - נעלם
 מאתנו כמו שעצמותו יתברך נעלם, אבל יודעים אנו
 בברור שכן הוא, וזהו מעין "דיעת המציאות ולא

(16) דעת לנבון נקל: על פי משלי יד, ו.

(16) בהבא לקמן - ראה באריכות יותר בספר החקירה לב, סוף עמוד א ואילך.

(17) שער שיש סוף פרק ג.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

גם בבשר עוף השליו, ששורש חיות השליו הוא מבחי'
 פני נשר שהוא מבחי' המרכבה שבוורות כמראה
 הלפידים, ועכ"ז נתחבר בחי' חו"ג היינו בחי' חסד
 דאבא בחי' שמן עם גבורות דבשר עד שנעשה השליו
 שמן כ"כ דמסקינן לי' אתליסר ריפתא כנ"ל.
 וזהו כענין העלאת והדלקת נרות המנורה שאהרן
 כה"ג הדליק והעלה את הנרות הוא בחי' נר ה'
 נשמת אדם, שהמנורה היא בחי' מל' בחי' כנס"י
 דלעילא, וע"י בחי' השמן שנתלבש בהפתילה נעשה
 האור וך ובהיר, ואם כי ריבוי התלהבות נעשה מריבוי

ואי לזאת בטלה טענת משה שטען מאין לי בשר, איך
 יוכל להשפיל מבחי' אין בבחי' בשר, הלא אדרבה
 מחמת כי הוא ית' הוא כל יכול, יכול לבוא גם בבחי'
 בשר, וכמו שיהי' לע"ל שיבא גם כל בשר להשתחוות
 בעת מן העיתים כו', כן מצד היותו כל יכול הי' יכול
 להיות גם בבחי' גבורות דבשר מבחי' האין. ולהורות
 שטעה בזה הראה לו דוגמתו גם בעוה"ז והו"ע השליו
 שהי' עוף שמן כ"כ עד שארז"ל דמסקינן לי' אתליסר
 ריפתא והתחתונה אינה נאכלת אלא ע"י תערובות,
 וכ"ש העליונות, הרי נמשך השומן ששרשו מבחי' שמן

בכורסי' בחי' עולם הבריאה האהבה ברשפי אש
שנתעורר הוא עדיין בבחי' יש מי שאוהב. משא"כ
העלאת אהרן כה"ג את הנרות היא בחי' נר ה' נשמת
אדם, אם כי גם זהו ע"י היותו שושבינא דמטרוניתא
שזהו ע"י בחי' גבורות דאימא, וכנ"ל שכל העלאת
בהכרח שתהי' ע"י בחי' הגבורה, מ"מ אינו דומה כלל
לבחי' אימא מה שמקנא בכורסי' (ואפי' גם לפי מה
שבאצי' עצמו נק' בינה בריאה ואכמ"ל בזה), ומה גם
שזהו ע"י השמן שהוא בחי' אבא מח' עילאה,
שמתאחד עם הפתילה ונבלע בהפתילה ועי"ז נעשה
האור זך ובהיר, וכנ"ל דהגם שהלהב מתרבה
מהפתילה א"ז כ"א הלהב, אבל זכות האור תלוי בשמן
זך, והרי בחי' ביטול היש זה דפתילה גבוה מדריגתו
מבחי' ביטול היש דגבורות דבשר שהוא ע"ד יש מי
שאוהב, כ"א נכלל בבחי' האין והגברת בחי' האין
נגעה בה. ואם כי גם בזה צ"ל בחי' הגבורות שז"ע
נהורא תיכלא המכלה היש דפתילה, מ"מ ע"ז אמרו
אם אין חכ' אין יראה פי' שיר"ת שהוא בחי' מל'
שורש כנס"י, הנה אבא יסד ברתא ושורשה מבחי'
אבא שמוחין דאבא הוא למעלה מהשתלשלות,
וגבורות דאבא הם באו"א ממש ואין שייך כלל לאמר
בהם ח"ו שום שמץ דין.

בס"ד. ש"פ דברים.

בג בג הא הא כט' תוכחה בדרך נסתור כ' אכילה

הפתילה, אמנם זהו רק הלהב, אבל האור וזכותו זהו
תלוי בהשמן, שכל מה שהשמן זך ביותר נעשה האור
בהיר, ואם כי גם זה ע"י גבורות שכל העלאת בהכרח
שתהי' ע"י הגבורה דוקא, וז"ע מה שנק' אהרן בשם
שושדמ"ט שהוא המשפיע במנורה בחי' כנס"י דלעילא
בחי' גבורות שתוכל להתעלות, מ"מ זהו בחי' גבוה
ונעלה יותר מהקרבת הקרבנות שע"י בחי' הכהן איש
החסד כו', שהקרבת הקרבנות ה"ז בחי' העלאת הבשר
מבשר הבקר וצאן, שע"ז ארז"ל ע"פ ואם האכל יאכל
בשתי אכילות הכתוב מדבר, אחת אכילת מזבח ואחת
אכילת כהנים, שענין אכילת כהנים שכהנים אוכלים
ובעלים מתכפרים זהו קרוב לענין בירור הבשר שע"י
אכילת ת"ח שאוכל לש"ש, וגם אכילת מזבח נק' בשם
אכילה בל' רז"ל וגם בל' הכתוב נא' את קרבני לחמי,
שנק' בשם לחם, רק שזהו בחי' ומדריגה גבוה יותר
נעלה מאכילת ת"ח לש"ש, ומ"מ נק' ג"כ בשם אכילה,
וארז"ל משחבר בהמק"ד שולחנו של אדם מכפר עליו
כמ"ש מזה במ"א. והיינו כי כל ענין עליית הבשר
שנכלל בגבו' דקדושה הוא מה שנתעלה מבחי' י"ב
בקר דבריאה בבחי' ביטול באהבה דרשפי אש, שהוא
עדיין בבחי' יש מי שאוהב, והגם כי אימא עילאה
מקנא בכורסי', מ"מ מבחי' זו דבינה מה שמקנא

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

במענה על שאלתם בהמבואר בתורה אור במאמר
"אסרי לגפן" ובספר של בינונים פרק מ"ג, היינו: במעלת
מדריגת הצדיקים, ומעלת עבודת הבעלי תשובה,
ובעניני מדריגת המשכתן בלבושי הנשמה בגן עדן;
ומדריגת "אהבה רבה" ו"אהבה בתענוגים".

* * *

הנה ג' סוגי אהבה הם: "אהבת עולם", "אהבה
רבה", "אהבה בתענוגים". וכל אחת מהן פלולה
ממדריגות ובחינות רבות חלוקות זו מזו, וענפיהן
מרוובים. ולעוצם דקות ענינם יש בהם יחס פנימי, הגם
שבכליותם הם רחוקות זה מזה.

הוספה - מכתב פבד קדושת אדמו"ר (מוהרי"צ) נשמתו
עדן)

בתורה אור דבור המתחיל "אסרי לגפן" וספר של בינונים
פרק מג, בחינות אהבת עולם, אהבה רבה ובתענוגים. בצדיקים
ובעלי תשובה ג' בחינות¹

ב"ה ד' שבת תרצ"א

רינא

אל ידידנו אנ"ש אשר בעיר תהלה בילגורייא, יגן
עליהם אלקים
ה' עליהם יחיו
שלום וברכה

מכל מקום שתייהם באות על פי השכל והשגה, היינו לפי
 ערך השכל וההשגה.
"אהבת עולם" – עולם לשון נצחי, ופירוש אהבה
 נצחית, היינו טבעית ועצמית, שאין בה שינוי וחילוף
 ותמורה, ואינה תלויה בזמן ומקום. ובה כמה בחינות
 ומדרגות בעצם מהות ענינה. וכנ"ל במדריגה הא' שיש
 הפרש במדרגות נר"נ ומעלת המוחין ומדות, אשר כן
 הוא גם במדריגה זו, וכנ"ל אשר כן הוא בכל המדרגות,
 אלא שיש הפרש עצמי ביניהם – היינו בין "אהבת
 עולם" הא' ל"אהבת עולם" הב'; דבמדריגה הא', הרי
 עצם מהות האהבה היא לפי מעלת מדרגת הנר"נ וכו'
 כנ"ל. אמנם במדריגה הב' הוא רק מה שהתגלות אהבה
 זו ד"אהבת עולם" הב' בכללותה, וכן אופן התגלותה –
 הוא לפי ערך מעלת מדרגת הנר"נ וכו'. אבל עצם
 מהותה, הנה בכללותה היא שזה בכלם.
 וטעם הדבר הוא פשוט, דמדריגה הא' היא באה
 מסיבה, והיינו שהיא מסובבת ובאה כעין בדרך ממילא,
 אם כן הרי האהבה היא מסובבת. מה שאין כן במדריגה
 ב' – אהבה נצחית – הרי הסיבה והמסובב כאחד ובענין
 אחד.
 אמנם לנגד זה הרי יש מעלה בהמדריגה הא' לגבי
 הב', דלהיותה מסובבת, לכן הרי יש לה פעולות מה
 שהיא פועלת, והיינו דהאהבה יש לה תוצאות,
 והתוצאות המה פעולות הגורמות גידול האהבה. וכמו
 בשאובב חיי נפשו, הנה אהבה זו יש לה פעולות, והוא
 לאכול ולשתות ולנוח. וכן בשארי הענינים הבאים
 מאהבת החיים, אשר כל הענינים הללו הם תוצאות
 אהבתו לחיים. ותוצאות האלו הם פעולות הגורמות
 תוספות קישור החיות באברי הגוף, ועילוי אברי הגוף
 והודבכותם לקבל בדיקות ועילוי יותר חיות הנפש.
 וכמבואר ענינו במקום אחר, באופני התקשרות החיות
 והאברים וכו'.

ובדוגמא כזאת יובן גם בענין האהבה הא' שהיא
 מסובבת ולהיות כן היא פועלת, והיינו שיש לה תוצאות.
 והתוצאות המה קיום התורה ומצות בחפץ ורצון.
 וכמאמר רבינו נשמתו ע"ן (ספר של בינונים פרק ד'): "כי
 המקיימן באמת הוא האוהב את שם הוי"ו".
 אבל האהבה הב' אינה מסובבת, ולזאת אינה

עולם הוא לשון העולם³, וגם לשון נצחי וכמו שכתוב⁴
 "ועבדו לעולם". והגם שהוא רק עד היובל, ויובל הוא
 נון שנה, אמנם לגבי האדם ש"ימי שנותינו בהם שבעים
 שנה ואם בגבורות שמונים שנה"⁵; "והיו ימיו מאה
 ועשרים שנה"⁶ – המספר דנו"ן שנה הוא מספר גדול,
 ומכונה בשם עולם – לשון נצחי, ועל למעלה בתיב
 "לעולמי עד"⁷, שהוא נצחי, "לעלם ולעלמי עלמאי"⁸.
 והנה שני פירושים אלו בתיבת "עולם", הם הפכים
 ממש. דעולם לשון העלם – הוא מוגבל בגבול ממש, וזה
 כל ענינו, שהוא מוגבל. ועולם לשון נצחי – הוא בלי
 גבול, וגבול וכלי גבול הרי אין ערך ביניהם כלל. והם
 שתי בחינות אהבה החלוקות בעצם מהותם, ועם זה הרי
 שתייהם נקראות בשם אחד: "אהבת עולם".
"אהבת עולם" – עולם לשון העלם פירושה: אהבה
 הלקוחה מעניני עולם. ובה כמה מיני מדרגות חלוקות
 זו מזו, וכל בחינה ומדריגה מתחלקת לאלפים ורבבות
 מדרגות, להיות שאהבה זו היא לפי מעלת מדרגת
 הנשמה ורוח ונפש שלו, ולפי מעלת שכלו, ולפי מזיגת
 והרכבת מדותיו, אשר התחלקות זו היא לאו דוקא
 במדרגת אהבה זו, אלא כן היא בכל מדרגה וסוג
 אהבה, וכן הוא גם במדת היראה וכו'. ובאהבה זו, הנה
 כל זה נוגע ביותר שאת יותר עז, להיותה בחינת ומדרגת
 אהבה היותר נמוכה.
 ובכללותה הנה היא נקראת "אהבת עולם", לפי
 שהיא מה שגלקחה מעניני עולם, וכמו שכתוב: "לאהבה
 את ה' אלקיך..." כי הוא חייך¹⁰, וכשם שהאדם אוהב
 חיי נפשו – כן הוא אוהב את ה', להיות שזהו חיותו.
 ונקראת "אהבת עולם", דחיות העולם הוא אלקות. ובה
 גופא עוד מדרגה אחת כללית – היפך הראשונה –
 והוא, דכל מקור העולם הוא רק מבחינת הארה בעלמא
 בלבד, שאינה תופסת מקום כלל לגבי אור אין סוף ברוך
 הוא.

הרי בבחינה ומדרגה כללית אחת, הנה יש בה שני
 ענפים מיוחדים שלכל אחד מהם השכלה מיוחדת
 והתבוננות מיוחדת, ומכל מקום הרי שתייהם באות
 ממחצב אחד שהוא גבול ומדה דעולם לשון העלם.
 ושתייהם כאחד, עם כי מחולקות המה בעצם מהותם,
 דהמדריגה הא' בקירוב והמדרגה הב' בהפלאה, הנה

(7) תפלת "עלינו לשבח": "ולעולמי עד תמלוך ככבוד".

(8) נוסח הקריש. "הוא תרגום של... לעולם ולעולמי עולמים" – שלחן ערוך
 אדמו"ר זקוק אורח חיים סימן נו סעיף ג.

(9) ראה תורה אור ויחי דבור המתחיל "חבילי עינים" וביאורו. מז, א.

(10) נצבים ל, כ.

(3) לקושי תורה במדבר ה, ג. שלח לו, ד. ובנסמן בלקושי שיחות חלק לד עמוד
 112 הערה 63.

(4) משפטים כא, ו.

(5) תהלים צ, י.

(6) נח ו, ג.

ובכמו שני שכנים בדירה אחת שאין ביניהם ולא כלום, 29
הנה על ידי זה מה ששניהם נמצאים בדירה אחת, הנה 30
הם פועלים זה על זה, והפעולות מה שפועלים זה על 31
זה הוא באופן טבעי. והיינו שאין זה בדרך פועל ופעולה. 32
דהנה בפועל ופעולה, הרי הפועל מתלבש בהפעולה, 33
שהוא בקירוב והתלבשות. אבל כאן אינו כן, והוא רק 34
שמעניות תהום רבה שוכנים בארץ. אמנם מזה שהם 35
שוכנים בהארץ הרי בהארץ דוקא יש בה טבע 36
הרטיבות. 37
ובכל המשל הזה יובן בענין אהבה זו. ד"א **אהבת** 38
עולם הנצחית, הנה מעצם מציאות היותה נמצאת 39
במציאות נמצא, היא פועלת תמיד. והיינו בדוגמת דבר 40
המעניות של תהום רבה השוכנים בארץ, הנה משכינה 41
זו הרי נעשה דבר מה, הנה כמו כן הוא בטבע אהבה זו, 42
אלא שהיא עוד בגדר העצמי. הכוונה בזה, דהתהום 43
הוא עצמי בנבראים הגולמים, ומדריגת אהבה זו היא 44
עצמי נפשי. לכן הנה בשעה¹⁴ שאנו מייחסים לה ענין 45
הפעולה, הנה לפי ענינה, אופן הפעולה היא בלולה 46
מטבע ועצם באחד. הרי דבחינה ומדריגה אחת היא 47
כפולה בשתי מעלות רחוקות והפכיות: א. טבעית. ב. 48
עצמית. אשר עם היות דכל אחת מהן מוגדרת 49
בהגדרתה, הנה עם זה באים בנפעל אחד. 50
ובכללות כלם היינו: 51
א. "אהבת עולם" עם שני חלקיה: א. קירוב ב. 52
הפלאה. 53
ב. "אהבת עולם" עם שני סוגים: א. טבעי ב. עצמי – 54
נכללים בשם אחד "אהבת עולם". 55
* * *

מוכרחת שתפעול מעצמה, ולהיותה טבעית ועצמית, 1
היא פועלת תמיד כפי אופן פעולת הטבע בגדר העצמי, 2
אשר אינו משתנה לגדרי פעולותיו של זיו והארה. 3
וביאור דבר זה יובן מהמבואר במקום אחר¹¹ בענין 4
"מעניות תהום רבה"¹² הנוזלים עמוק עמוק בבטן 5
האדמה ואינם מתגלים לעולם; כי אלו המתגלים בסבות 6
או על ידי חפירה, הם מגידי הארץ הגלויים, אבל מעניות 7
התהום הם עמוק עמוק בבטן האדמה ובלתי מתגלים. 8
אמנם להיות כי המעניות ד"תהום רבה" נמצאים בארץ, 9
אף כי אינם בעלי פועל לפעול דבר, ואינם שייכים לשום 10
פעולה, ואינם אלא רק מה שהם נמצאים במציאות 11
נמצא בארץ, לזאת הנה טבע הארץ להיות רטובה. 12
והגם שאין יחס כלל בין מעניות התהום לרטיבת הארץ, 13
מכל מקום, הנה מזה שבארץ נמצאים המעניות דהתהום 14
רבה, לזאת בסיבת מסיבות דבעל הסיבות ברוך הוא, 15
הנה טבע הארץ להיות רטובה. 16
והנה, להיות כי בארץ דוקא יש טבע הרטיבות 17
(הנקרא בלשון העולם פייכטקייט¹³), הנה הארץ דוקא הרי 18
יש בה טבע הצמיחה. והגם דמים דוקא הם המצמיחים. 19
אמנם הנה זה מה שהמים מצמיחים, הוא בהמטרם על 20
הארץ דוקא והראיה, דבהיות המים בהעננים הרי אז 21
אינם מצמיחים, ורק כאשר המים בארץ אז הם מטיבים 22
את הצמיחה. אבל גוף ועצם הצמיחה הוא בארץ דוקא, 23
שהוא מטבע הרטיבה שיש בארץ. 24
והנה, ענין הרטיבה שישנו בארץ דוקא, הנה זה בא 25
מזה שמעניות התהום שוכנים בארץ. והגם שאין ביניהם 26
יחס כנ"ל, מכל מקום הרי שכינה זו מה שמעניות תהום 27
רבה שוכנים בארץ היא פעולה טבעית. 28

(11) ראה ספר המאמרים תרנ"ב עמוד צג. וראה ספר השיחות תרצ"א עמוד 150.
(12) נח ז, יא.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

פי' הסכת ושמע ישראל, הם – שתיקה דחכמה, כת – הבנה דבינה, כדי שהשמיעה הפנימית של "ישראל" תבוא לידי גילוי.

"הסכת ושמע ישראל, היום הנה נהיית לעם לה' 3
אלקיך", ופרש רש"י: בכל יום יהיו בעיניך 4
כאלו היום באת עמו בבית. ובגמרא (ברכות דף סג 5

(*) נדפס בספר המאמרים – קונטרסים חלק א עמוד 514 ואילך.

גיהערט, ער קאן הערין דאס און קאן הערין נאך עפעס
אויף, און אפלו אז דיא אנדער זאך איז א דבר הסותר
צוא דער זאך. דער הערין איז אז עס פארנעמט אים,
עס איז עס נוגע און עס בלייבט ניט קיין ארט פאר
קיין אנדער זאך, ער איז אין אינגאנצין פאר נומען מים
דעם, ולכן ההפך בין הערין און דער הערין, הערין,
אין לו תולדות כי אינו נוגע אל הפעל כלל, ואינו אלא
זה דבשעה ששמע זאת היה עסוק בזה ולא שמע דבר
וענין אחר, ועוד זאת, כי יכול להיות אז פון הערין,
ובפרט בעת רצון אשר שערי רחמים פתוחים, זאל פון
דעם הערין אויף ווערין א דער הערין, כמו בעת השמחה
וזמן עת רצון אז שערי גלויים זאיינען פתוחים
ויושבים בסעודת מצוה דשמחת תורה, קאן פון הערין
וערין א דער הערין, ואיילע באמת איז דאך דער דעהער
פראן בא יעדער אידן, נאר ער איז פארשטאפט, און אז
מיה נעמט אראפ די פארשטאפונג איז שייס פראן דער
דעהער, און א דעהער יש לו תולדות אין פעלות
טובות ממש. וזהו "הסכת ושמע ישראל", כל ענינו של
הסכת שהוא נקדת השפלה דחכמה, והבנה וההשגה
דבינה הוא בה"שמע ישראל", אז עס זאל זאין דער
דעהער פון ישראל בגלוי, כי בהעלם ישנו תמיד,
ועקר העבודה הוא שיהיה ה"שמע" של ישראל בגלוי
בעבודה בפעל, ואס דאס הייסט דעהערט, אז דער
דעהער האט תולדות אין אי פעלות ומעשים טובים.

מישבת לך, ואחר פתחה והקשה עליה מה שיש לך
להקשות, ותרג תרוצן עד שתתישב לך, "כדברא"
(שם) דאמר רבא לעולם ילמד אדם תורה ואחר כך
יהגה, ופרש רש"י: "יעין", דרך היא ענינה ודרך של
השגה, דתחלה צריכין לקבל השמועה עד שתהא
שגורה בפה, וזהו אמרת ענין קבלת דברי הרב, דבעת
שהוא שומע אל יחשב בהשגת הענין והבנתו, כי אם
לקבל דברי הרב כמו שהן, ויחזיר עליהן רבוי פעמים
עד שיהיו שגורים בפיו כמו שאמר הרב, ואחר כך
יהגה, שיענין בכל פרט ופרט. וזהו "הסכת – הס", הוא
חכמה שהיא נקדה, וגדר החכמה הוא שתיקה, וכמאמר
"סיג לחכמה – שתיקה", ולכן פרש רש"י "שתק",
וענין השתיקה הוא כמו "ויחם בלב", שהשתיק את
המבלבלים אל האמת, כמו כן ענין הס, שהוא שתיקה
להשתיק כל הסברות העולות בהשקפה ראשונה, ואחר
כך יהגה, שהוא ענין ההבנה וההשגה דבינה דענינה
העיון וההסתכלות החזקה בכל פרטי ההשפלה ההיא
עם כל פרטי סברותיהם, וזהו "הסכת ושמע ישראל",
דהלמוד וקבלת דברי ההשפלה וההבנה בעיון הוא
ב"שמע ישראל", אז א איד זאל האבין דעם דער הערין,
והינו דכל תכלית ענין העבודה הפנימית הוא שיהיה
ה"שמע", עס זאל זיין דער דעהער, עס איז פראן
הערין און עס איז פראן וואס מי רופט דער הערין,
הערין איז אויף א מדרגה, אבער עס איז מער ניט ויא

תוצאת "שמע ישראל" הוא העסק בתורה בחבורה. וצ"ל מהו לשון עסק בתורה שהיא
חכמה. התורה צ"ל קנין בנפש האדם ולהתענג בה.

ולמדו תורה, דתורה היא חכמה והשפלה, ובכל חכמה
והשפלה שיהי רק הלשון למוד והגיון, וכמו שכתוב
(דברים ה, א) "ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם", וכתוב
(יהושע א, ח) "לא ימוש ספר התורה הזה מפיה ויהיית
בו" וגו', ומהו אמרו "עשו כמות כמות ועסקו בתורה",
שאמר הלשון התעסקות, ודבר זה לעשות כמות כמות
ולתעסק בתורה לומדין מ"הסכת", דלכאורה הרי הס

וזהו "הסכת ושמע ישראל", ואמרו רבותינו ז"ל (שם)
"עשו כמות כמות ועסקו בתורה, לפי שאין
התורה נקנית אלא בחבורה", שנהו הפעל טוב הבא
מגלוי ה"שמע" של ישראל, אז עס איז פראן דער
דעהער פון ישראל, איז יעמולט פראן דער פעל טוב
פניי עסק התורה, וצריך להבין מהו ענין העסק של
תורה, דלכאורה הנה ליה לומר "עשו כמות כמות

א. כפי ש(אמר) רבא. ב. שליהודי תהיה השמיעה הפנימית (קליטה). ג. שתהיה שמיעה פנימית (קליטה), יש "לשמוע",
ויש מה שנקרא "להפנים" (לקלוט) (בשפת האידיש זה נשמע דומה), לשמוע זו גם מדרגה, אבל זה לא יותר מלשמוע,
הוא יכול לשמוע דבר זה, ויכול לשמוע גם דבר נוסף, ואפילו שהדבר הנוסף הוא סותר לדבר הראשון. "להפנים" (שמיעה
פנימית - קליטה) הפרוש שהדבר תופס אותו, זה נוגע לו, ולא נשאר מקום לדבר אחר, והוא כולו תפוס בזה. ד. לשמוע
ולשמוע בפנימיות (לקלוט), שבשמיעה. ה. אשר מלשמוע. ו. שמהשמיעה גם תוצר שמיעה-פנימית (קליטה). ז. ששערי
גלויים הם. ח. יכול גם מהשמיעה להוצר שמיעה-פנימית (קליטה), כי באמת הרי גם חוש ה"הפנמה" ישנו אצל כל יהודי,
רק שזה סתום, וכשמורידים את הסתימה, הרי כבר ישנה השמיעה-פנימית (הקליטה), ושמיעה-פנימית. ט. בפעולות.
י. שתהיה השמיעה-פנימית (הקליטה) של ישראל. יא. שזה נקרא שמיעה-פנימית (הפנמה וקליטה), שלשמיעה זו ישנן
תולדות ב. יב. כאשר ישנה השמיעה-פנימית (הקליטה) של ישראל, אזי ישנו הפועל טוב (התוצאה) של. יג. היה לו.

25 שתהיה התורה קנן בנפשו, זאת אומרת דגם כֹּאֲשֶׁר
26 למודו בתורה הוא כדבְּעֵי לְמִיָּהוּיט, על מִנֵּת לְשֹׁמֵר
27 וְלִקְיָם בְּמִצְוֹת בְּפֶעַל מַמַּשׁ, אֵין זֶה עֲדִין אֲמַתַּת הָעֵנִין
28 הַנִּרְצָה בַּתּוֹרָה, כִּי הָעֶקֶר הוּא אֲשֶׁר הַתּוֹרָה תִּהְיֶה קִנְיָן
29 בְּנַפְשׁוֹ, וְיִרְבֶּן זֶה בְּמִשְׁלֵי גִשְׁמִי, מִמָּה שֶׁאֵינוֹ רוֹאִין
30 בְּמוֹחַשׁ בְּטַבְּעֵי בְּנֵי אָדָם הַפְּעָלִי עֲסָקִים, דְּתַכְלִית
31 הַמִּכְנֶן, הֵן בְּמִסְחָר וְקִנְיָן, וְהֵן בְּעִבּוּדָה וּמִלְאכָה, הוּא
32 הַפְּרָסָה וְהַשְׁכָּר שֶׁמְרוּיָח בְּפִרְסָתוֹ וּבִשְׁכָּרוֹ, וּמִכָּל
33 מְקוֹם יֵשׁ בְּזֶה חִלּוּקִים בְּטַבְּעֵי בְּנֵי אָדָם, דִּישׁ מִי דְכָל
34 עֲסָקוֹ בְּמִסְחָרוֹ וּבְעִבּוּדָתוֹ הוּא רַק בְּשִׁבִּיל הַתַּכְלִית שֶׁל
35 הָרוּחַ, אָבֵל גּוֹף וְעֵצִים הָעִבּוּדָה אֵינוֹ נֹגֵעַ לוֹ כָּלֵל,
36 וְאִדְרָבָּא הוּא עָלָיו כְּמַשָּׂא כְּבֹדָה בִּיתוֹר, וְיֵשׁ מִי אֲשֶׁר
37 הוּא אוֹהֵב אֶת מִסְחָרוֹ וְעִבּוּדָתוֹ, דְּגַם הוּא חִפֵּץ בְּהִרְנוּחַ
38 וְהַשְׁכָּר שֶׁהֵם עֹקְרִים אֲצִלּוֹ, אָבֵל הוּא בְּעֵצִים אוֹהֵב אֶת
39 הַמִּסְחָר וְהָעִבּוּדָה וּמִתְעַנֵּג בְּזֶה, הֵגֵם דְּגַם הוּא עֹמֵל
40 וְיִגַּע בְּזֶה בְּהַתְעַסְקוֹת מְרַבָּה, וּמִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לוֹ חֵיוֹת
41 וְעֵנֵג בִּיגִיעָתוֹ זֹאת, עַס אִזוֹ אִים דִּיא עֵצִים הַתְעַסְקוֹת
42 זִייעֵר טִייעֵר און גִּישְׁמָאקִי, וְלִהְיוֹת שֶׁהִדְבָּר יָקָר לוֹ
43 בְּמֵאֵד אִזוֹ עַר אֵין גֵּאנְצִין אִיבְּעֶרְגֶּעֱבִין אֵין דַּעַסִּי,
44 וְטַעַם הַדְּבָר הוּא לְפִי שֶׁעֲסָקוֹ זֶה אוֹ מִלְאכָתוֹ זֹאת
45 שֶׁהוּא עֹסֵק בָּהֶם הֵם קִנְיָן נַפְשׁוֹ, וּבִדְבָר שֶׁהוּא קִנְיָן
46 נַפְשׁוֹ הַתְעַסְקוֹת עֲצָמָה הוּא הַתַּכְלִית וְהַשְׁכָּר, וְהֵינוּ
47 דִּהְרַחוּ שֶׁל הַמִּסְחָר וְהַמִּלְאכָה אֵינוֹ בְּעֶרְףַּ עֵנֵג נַפְשׁוֹ
48 מִגּוֹף וְעֵצִים הַתְעַסְקוֹת בְּהַמִּסְחָר וְהָעִבּוּדָה.

1 וְכִתְּתָה הֵם חֻקָּמָה וּבִינָה, וְיִדּוּעַ דְּמַחֲיָן הֵם לְעֲצָמוֹ, דְּזִהוּ
2 הַהִפְרָשׁ בֵּין מַחֲיָן לְמִדּוֹת, דְּמִדּוֹת שִׁנְכִים לְזוּלָת, וְהֵינוּ
3 דְּאִי אֲפָשֶׁר לִהְיוֹת גְּלוּי הַמִּדָּה וְהַתְפַּשְׁטוּתָהּ, כִּי אִם
4 כְּשִׁישׁ זוּלָת עַל מִי לְרַחֵם וְעַם מִי לְהַתְחַסֵּד, שֶׁהָרִי עַל
5 עֲצָמוֹ אֵינוֹ שִׁיף עֵנִין הַרְחָמִים וְהַתְחַסֵּד כִּי אִם עַל הַזוּלָת,
6 מִה שֶׁאֵין בֶּן עֵנִין הַמַּחֲיָן הֵם לְעֲצָמוֹ, דְּיָכוֹל לִישֹׁב
7 לְעֲצָמוֹ וְלִהְשָׁכִיל הַשְּׁפָלוּת, אִם בֶּן אִיף הוּא דִּהִסְתָּה
8 שֶׁהֵם חֻקָּמָה וּבִינָה הֵנָּה מִזֶּה דּוֹקָא לְמִדּוֹ דַּעֲנִיגוֹ הָאֲמָתִי
9 הוּא "עֲשׂוּ כְתוּבֹת כְּתוּבֹת וְעֲסָקוּ בַּתּוֹרָה" בְּהַתְעַסְקוֹת
10 דּוֹקָא, וְצִירִף לְהַבִּין מִהוּ הַמַּעֲלָה בְּהַתְעַסְקוֹת וּמִהוּ עֵנִין
11 הַתְעַסְקוֹת, וּבְאֲמַת הֵנָּה כָּל כֶּף גָּדֵל עֵנִין הַתְעַסְקוֹת
12 בַּתּוֹרָה עַד כִּי הָעֵדֶר הַתְעַסְקוֹת הוּא עֲלִבּוֹן לַתּוֹרָה,
13 וְכֵהָ דְאֲמָרִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי (אֲבוֹת פָּרָק ו' מִשְׁנָה ב)
14 "בְּכָל יוֹם יוֹם בְּתִּקּוֹל יוֹצֵאת מִהָרָב וּמִכְרֹת
15 וְאוֹמְרָת, אוֹי לָהֶם לְבָרִיּוֹת מַעֲלָבוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה",
16 וְעֲלִבּוֹן שֶׁל תּוֹרָה הוּא הָעֵדֶר הַתְעַסְקוֹת בַּתּוֹרָה,
17 כְּאֲמָרוֹ שֶׁ"כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה נִקְרָא, רַחֲמָנָא
18 לְצִלָּן, נְזוּף", וּמִרְבָּה מִדָּה טוֹבָה, כְּאֲמָרוֹ "וְכָל מִי
19 שֶׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה הָרִי זֶה מִתְעַלָּה", דְּמִי שֶׁעוֹסֵק
20 וּמִשְׁתַּדֵּל בְּתַלְמוּד תּוֹרָה אִזוֹ עַס זָאל זַעַף לְעֶרְעֵנִין
21 תּוֹרָה הָרִי זֶה מִתְעַלָּה, דְּהַתְעַסְקוֹת בַּתּוֹרָה הוּא עֶקֶר,
22 וְטַעַם הַדְּבָר הוּא לְפִי שֶׁאֵין הַתּוֹרָה נִקְנִית אֲלָא
23 בְּחִבּוּדָה, דְּעֶקֶר עֵנִין לְמוֹד הַתּוֹרָה שֶׁתִּהְיֶה קִנְיָן בְּנַפְשׁוֹ,
24 וְהֵינוּ דְּלְמוּד וּשְׁקִידָה בַּתּוֹרָה אֵינוֹ מִסְפִּיק עֲדִין, כִּי אִם

קנין תורה דוקא בחבורה, בפרסום והתעוררות. וגם מקיים מצות צדקה וגמ"ח ברוחניות

65 מצויים שם, ומשתדל להיות מקום עסקו במקום
66 שהרבה אנשים עוברים ושבים דרך שם, וממציא כֶּמֶה
67 המצאות באֲפִנים שוֹנִים להיות מקום מסְחָרוֹ גְּלוּי לְעֵינֵי
68 הָעוֹבְרִים וְשֹׁבִים, וּמְכִרָיו כְּכֵמָה אֲפִנֵי הַכְרֹזָה, דְּגַם אִם
69 הָעוֹבֵר וְשֹׁב הוּא טְרוּד בִּיתוֹר, הֵנָּה גַם הוּא יִתְעוֹרֵר עַל
70 יְדֵי הַהִכְרֹזוֹת לְשׁוּם עֵינֹו עַל מְקוֹם מִסְחָרוֹ, וְגַם אִם
71 אֲפִלּוּ בְּפַעַם זֶה לֹא יִקְנֶה אֶת סְחוּרָתוֹ, אָבֵל עַל כָּל פְּנִים
72 יִחְקַק אֲצִלּוֹ אוֹ לְכָל הַפְּחוֹת יִהְיֶה רְשׁוּם בְּזִכְרוֹנוֹ אֲשֶׁר
73 בְּמְקוֹם פְּלוּנִי נִמְכְּרָת סְחוּרָה זֹו, וְלַעֲתָ מִן הָעֵתִים יָבוֹא
74 וְיִקְנֶה, וְכֵן הוּא בְּעֵנִין לְמוֹד הַתּוֹרָה, שֶׁתַּלְמוּד צִירִף
75 לִהְיוֹת בְּרַבִּים דּוֹקָא בְּמְקוֹם שֶׁהַרְבִּים מְצוּיִים שָׁם,
76 וְצִירִכִים לְעֲשׂוֹת כָּל מִינֵי הַשְּׁתַּדְּלוּת בְּפִרְסוּם הַדְּבָר
77 וּבְהַתְעוֹרוּת, אֲשֶׁר בְּתַלְמוּד הַתּוֹרָה בְּרַבִּים דּוֹקָא מְקִימִים
78 בְּזֶה מִצְוֹת צְדָקָה וּגְמִילוּת חֶסֶדִים בְּרוּחָנִיּוֹת, דִּהְנֶה
79 אֵיתָא בְּסִפְרִים דְּאִבְרָהָם אֲבִינוֹ עָלָיו הַשְּׁלוֹם הִיָּה נָדִיב

50 וְזִהוּ "הַתּוֹרָה נִקְנִית", הַתּוֹרָה צִירִכָה לִהְיוֹת קִנְיָן נַפְשִׁי,
51 וְהֵינוּ דְּלִבְד זֹאת שֶׁצִּירִכִים לְלִמּוֹד תּוֹרָה בְּשִׁבִּיל
52 לִידַע אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת, וְכֵן לְמוֹד
53 הַתּוֹרָה שֶׁהִיא עֲצָמָה מְצוּה, דִּידִיעַת הַתּוֹרָה הִיא עֲצָמָה
54 מְצוּה, דְּכָל זֶה הוּא בְּדִגְמַת הַפְּעַל עֲסָק שֶׁעוֹסֵק בְּמִסְחָרוֹ
55 אוֹ בְּעִבּוּדָת מִלְאכָתוֹ בְּשִׁבִּיל הָרוּחַ, הֵנָּה הַתּוֹרָה צִירִכָה
56 לִהְיוֹת קִנְיָן נַפְשִׁי, וְקִנְיָן זֶה הוּא נִקְנָה כְּאֲשֶׁר הוּא לְמוֹד
57 תּוֹרָה בְּחִבּוּרָה, אֲשֶׁר אִישׁ אֶת רַעְהוֹ יִדְבְּרוּ בְּעֵת הַלְמוּד
58 בְּפִרְטִיּוֹת הַסִּגְנָא אוֹ הַהִלְכָה שְׁלוּמִדִּים, שֶׁהַדְּבָר הַלְזָה
59 מוֹרָה עַל הַחֵיוֹת פְּנִימִי שִׁישׁ לָהֶם בְּלִמּוּדָם, וְהֵינוּ
60 שֶׁהִדְבָּר נֹגֵעַ לוֹ, עַר אִזוֹ אֵין דַּעַם אַרִיזְנִיגִילִיגִט און עַס
61 אַרְט אִים דַּעַר עֵנִין, און דַּעַס אִיזִיט עֵנֵג נַפְשׁוֹ, וְקִנְיָן זֶה
62 הוּא בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּחִבּוּרָה וּבְרַבִּים דּוֹקָא בְּכַתִּי בְּנִסְיוֹת
63 וּבְכַתִּי מְדַרְשִׁים, וְכֵמוֹ בְּעֵסֵק גִּשְׁמִי דְּמִסְחָר וְקִנְיָן הָרִי כָּל
64 אֶחָד מִשְׁתַּדֵּל לִהְיוֹת עֲסָקוֹ דּוֹקָא בְּמְקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם

יד. וכפי שאמר. טו. שילמד (שילמד מעצמו, בלי פעולות מיוחדות). טז. כפי שצריך להיות. יז. עצם ההתעסקות מאוד יקרה לו וגורמת לו עונג. יח. הרי הוא לגמרי מסור לזה. יט. הוא מונח בזה ואכפת לו הענין, וזה.

15 זאת היתה במקסירות נפש ממש. והמסירות נפש של
16 אברהם אבינו עליו השלום היה באפן כזה שלא חשב
17 זה לענין כלל, כי העקר היה אצלו לפרסם אלקותו
18 ותברך, ולא חש כלל להמגדד ומה שיעשה לו. וכן הוא
19 בענין למוד התורה בפרים דוקא, וזהו הסבת, דכאשר
20 הסתכלה ואחר כך פתח, דכאשר הוא לומד תורה
21 ומשפיל השפלות בידיעת התורה ומענין בהם, הנה זה
22 מביא לידי "שמע ישראל", שיתגלה ה"שמע" של
23 ישראל, עם זאל נתגלה ווערין דער דער הער, אז
24 במילא יהיה תולדות בפעולות טובות, והפעל טוב פון
25 דעם דער הער, הוא "עשו כמות פתות ועסקו
26 בתורה", שיהיה ההתעסקות בתורה ללמוד תורה בפרים
27 ולהשתדל בכל מיני השתדלות להביא את הרבים לידי
28 למוד התורה.

29 מהו פי' עלבונה של תורה. ישנם כמה סוגי בני אדם בקירובם לתומו"צ. כשאדם נמשך
30 אחרי תענוג גשמי, נחלש הרגש הפנימי בענינים רוחניים.

31 גרעבט גיווארין. וישנם פאלו שהם בטבעם בעלי מדות
32 קשות, אבירי לב וקשי ערף, ובכל זה הנה בכללות יש
33 להם רגש טוב כללי, הנקרא בלשון בני אדם "א
34 איידעלין געפיל", והתורה היא קנן נפשי אצלו,
35 ותפסים מקום חשוב אצלו, ומכבדים תלמידי חכמים
36 ומישרים בעלי מדות טובות כמו שהוא על פי תורה,
37 וישנם זמנים ועתים קרובים שמתקרב אליהם בקרוב
38 גדול, וזה גופא מה שמתקרבם לתלמידי חכמים יקר
39 וחשוב להם במאד, ובענינים שונים מתלמדים
40 מהתלמידי חכמים ומבעלי מדות טובות, ובמשך הזמן
41 הנה לפי ערכם הרי הם נמשכים בעניניהם, ובאפן
42 האפשרי להם הנה גם במעשיהם הרי הם משתדלים
43 להתנהג לפי ארחות הנהגותיהם של התלמידי חכמים
44 ובעלי מדות טובות, וכמו שאנו רואין במוחש בטבע
45 כמה בני אדם באפן הנהגותיהם בעתים וזמנים ידועים
46 בשנה, כמו בקמים נוראים וימים טובים, שהם באפן
47 אחר מכמו שהוא מעמדם ומצבם ביראת שמים. ויש
48 פאלו שהם רחוקים יותר מעניגי תורה וקיום המצות
49 מהנ"ל, והגם שביניהם יש אלו שאוהבים בגי תורה
50 ונוהגים כבוד לתלמידי חכמים, ויראי אלקים ותפסים
51 מקום חשוב אצלו, ומקל מקום אינם מתקרבם
52 אליהם, רק לעתים רחוקים ובזמנים ידועים מתקרבם
53 לתלמידי חכמים, ואם לפעמים פועל בהם איזה
54 התעוררות בהנהגה טובה, ולפעמים גם בקיום המצות,
55 אבל במהרה נשכח מאתם וחולף ועובר והיה כלא היה,
56 וטעם הדבר הוא לפי שנתעמם ונחלש אצלו ההרגש

1 בממונו גופו ונפשו, דעבודתו היה שהיה מכנים
2 אורחים ומאכילם ומשקם והיה טורח בעצמו לשרתם
3 בכל המצטרף להם, דכל זה היה בשביל פונה אלקית
4 לפרסם אלקותו ותברך בעולם, וזהו שהיה נדיב
5 בנפשו, דהגם שהיה משפיל נפלא בהשגות גדולות,
6 הנה הניח וצמצם את עצמו ללמד עם אנשים גסים
7 ופשוטים ביותר ללמדם דעה, לבאר להם כי יש בורא
8 עולם יחיד ומיוחד, והוא ותברך ברא את העולם וכל
9 הנבראים, ומנהיג את העולם כלו, ומשגיח על כל נברא
10 ונברא בפרט להזמין לו מזונותיו בעתו ובזמנו, וזהו
11 נדיב בנפשו, דהגם כשהיה לומד לעצמו היה לומד
12 חכמות צמיקות בחקר אלקה והיה מתענג בהם תענוג
13 אין סוף, מפל מקום הרי הניח את עצמו לגמרי מכל
14 וכל והתעסק ללמד עם אנשים פשוטים דוקא, ועבודתו

31 והנה מפל הנ"ל מוכן דההתעסקות בתורה היא מעלה
32 גדולה בפולה ומכפלת כזה שלומד תורה
33 בקביעות זמן ומקום, ועל ידי הלמוד בפרים הנה דברי
34 תורה נקנים בנפשו, והתורה היא קנן נפשי אצלו,
35 ומקים מצות צדקה וגמילות חסדים שגורם טובה
36 גדולה גם לזולתו, ובהעדר ההתעסקות חסרים כל
37 המעלות האלו, אבל מפני מה נקרא זה בשם עלבון
38 דאומר "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה", דעלכון
39 הוא בזיון ורחצפה, וכמאמר (גטין דף לו עמוד ב) "עלובה
40 כלה", ופרש רש"י חצופה, וזהו "עלבונה של תורה",
41 החצפה שמבזים חס ושלום את התורה, דלכאורה אין
42 מוכן כלל, דאמת הדבר דההתעסקות בתורה הוא עקר
43 גדול ומעלה נפלאה, והעדר ההתעסקות הוא חסרון,
44 והן אמת דמרוממות הפלאת ענין המעלה מוכן גדל
45 פחיתות ענין החסרון, אבל בכל זה הרי ענין החסרון
46 אינו ענין הבזיון, ומפל שכן ענין החצפה לבזות חס
47 ושלום את התורה, ואם כן איך הוא דהעדר ההתעסקות
48 בתורה הוא עלכון התורה שמביא לידי בזיון ורחצפה.
49 אף הענין הוא, דהנה אנו רואין שיש הרבה חלוקי
50 דרגות בסוגי בני אדם בטבעם ובהנהגתם, דיש פאלו
51 שהגם שהם בעצמם אינם בעלי תורה וחכמה, וגם
52 במדותיהם והנהגותיהם אינם במעלה גבוהה, ויש כזה
53 גם כן חלוקי מדרגות, ישנם פאלו שהם בעצמם הם
54 בעלי מדות ישרות, ואם היו יודעי תורה היתה הנהגתם
55 גם במדותיהם והנהגותיהם בטוב ביותר, אלא מפני
56 העדר הידיעה התעבו והתגשמו ביותר, וזי זאינען פאר

1 פְּנִימִי, בֹּא זֵי אִיז פֿאַרשטעמפֿט און אָפּגִישוואַכט
2 גִּיּוואָהרִין דער געפֿיל פון אַיידעלקייט, הָבָא בִּסְבֵּת
3 הַמִּשְׁכָּתָם אַחֲרֵי תַעֲנוּגִים בְּשָׂרִים, שְׁזָה מַעֲבָה אוֹתָם כֹּל

6 גם במנגדים לתומ"צ אין מסתלק הטוב לגמרי, אלא נשאר עליו בבחי' מקיף. חלק
7 הנשמה שבגוף אינה שומעת הבת-קול, מפני ההתקשרות בחומריות.

8 וְהִנֵּה יֵשׁ כָּאֵלֹו שֶׁהֵגֵם שֶׁהֵם נִמְשָׁכִים אַחֲרֵי הַחַיִּים
9 הַבְּשָׂרִיִּים בְּתַעֲנוּגִים שׁוֹנִים, וּבְכָל זֶה הָרִי לַעַת
10 מִן הַעֲתִים בָּאִים לַהֲתַקְרֹב לַתְּלִמִּידֵי חֻכְמִים, וְהֵגֵם דָּגֵם
11 בְּבֹאֵם הָרִי הֵם רְחוּקִים מִכָּל רָגֶשׁ וְרוּחָנִי, וְהֵם בְּתַכְלִית
12 הַקְּרִירוֹת בְּיוֹתֵר, מִכָּל מְקוֹם הֵנָּה בְּפִנִּימִיּוֹת לְבָבָם יֵשׁ
13 לָהֶם רָגֶשׁ שֶׁל יָקָר, עַם אִיז בֹּא זֵי פֶּרָאן אַ גִּיפִיל צוּא
14 אַיידעלקייט פון תורה ויראת שמים, ומכבדים בגי
15 תורה ובעלי מדות טובות. וישנם כאלו שהם קשורים
16 בְּכָל מִינֵי רָע, וְהֵם שׁוֹנְאִים לַתּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם,
17 וּמִכַּבְּדִים אֶת הַתְּלִמִּידֵי חֻכְמִים וְיִרְאֵי אֱלֹקִים. וְיֵשׁ כָּאֵלֹו
18 אֲשֶׁר הֵם בְּעֵצָם מֵהוֹתָם בְּאֲשֶׁר הֵם הָיוּ יְכוּלִים לִהְיוֹת
19 בְּאִפְּן אַחֵר לַגְּמָרִי, וְהָיוּ יְכוּלִים לַהֲתַקְרֹב לְבִגְנֵי תּוֹרָה
20 וְיִרְאַת שָׁמַיִם, כִּי בְּפִנִּימִיּוֹת הֵם מִתְּכַבְּבִים בְּגִי תּוֹרָה
21 וּמִיִּקְרִים בְּשׁוּמְרֵי מִצְוָה, וְרַק לִהְיוֹתָם בְּסִבִּיבָה לֹא
22 טוֹבָה, וּכְמֵאמֹר "הִרְבֵּה חֲבָרִים רָעִים עוֹשִׂים", וּמִזְמָן
23 לְזִמְן הָרִי הֵם מִתְּרַחֲקִים מֵהַתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְיִוְרָדִים
24 רַחֲמָנָא לְצִלָּן מִדְּחֵי אֵל דְּחֵי עַד שְׁנַעֲשִׂים מִגִּנְדִּים אֵל
25 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְשׁוֹנְאִים וְרוֹדְפִים אֶת הַבְּגִי תּוֹרָה וְיִרְאֵי
26 אֱלֹקִים, וְעוֹלָבִים אֶת הַתּוֹרָה בְּעִזּוֹת וְחִצְפָּה, וְאַחֵר כֹּל
27 זֶה אוֹמֵר רַבְּנֵי נִשְׁמָתוֹ עַד [בְּסֵפֶר הַתְּנָיִ] סוֹף פֶּרָק יֹא
28 דָּגֵם רָשָׁע וְרָע לוֹ, שֶׁהָרַע שֶׁבִּנְפְּשׁוֹ הוּא לְבִדּוֹ נִשְׁאָר
29 בְּקִרְבּוֹ, וּמִפְּנֵי הַמִּשְׁכָּחֹו אַחֲרֵי הַעֲנִינִים הַגִּשְׁמִיִּים
30 וְהַחֲמָרִיִּים גָּבַר כֹּל כֶּף עַל הַטּוֹב עַד אֲשֶׁר נִסְתַּלַּק וְנִשְׁאָר
31 הָרַע לְבִדּוֹ הַמוֹשֵׁל וְשׁוֹלֵט בְּהַגּוֹף וּמִנְהִיגוֹ כְּרִצּוֹנוֹ בְּכָל
32 מִינֵי רָע, וּבְכָל זֶה הֵנָּה מִחֻסָּד ה' הוּא שֶׁהַטּוֹב נִשְׁאָר
33 עוֹמֵד בְּבִחִינַת מְקִיף עָלָיו מִלְּמַעְלָה. וּבִזְהַ יֵשׁ חֲלוּקִים
34 אִם הוּא נִשְׁאָר בְּמִקְיָף הַקְּרוֹב אוֹ הוּא רַק בְּמִקְיָף
35 הַרְחוּק, אֲבָל לֹא נִסְתַּלַּק הַטּוֹב לַגְּמָרִי, וְלִזְזַת הֵנָּה מִי
36 שֶׁהוּא רַחֲמָנָא לְצִלָּן רְחוּק לַגְּמָרִי מֵתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְיִרַד
37 רַחֲמָנָא לְצִלָּן בְּתַכְלִית הַפְּחִיתוּת וְהַשְׁפָּלוּת בְּכָל מִינֵי רָע
38 נִגְדַּת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, מִכָּל מְקוֹם הֵנָּה גַּם הוּא יְכוּלֹ

39 לַהֲתַקְרֹב אֶל ה' עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה מְעוּמָקָא דְּלִבָּא כִּי. וְהִנֵּה
40 כֹּל הַיְּרִידוֹת הָאֵלֹו בְּחֲלוּקֵי דְּרָגוֹת בְּגִי אֲדָם הַנִּל, הַסִּבָּה
41 לָזֶה הוּא הַעֲדָר הַהֲתַעֲפָקוֹת בְּתוֹרָה, וְאִם הִיָּה עֲנִין
42 הַהֲתַעֲפָקוֹת בְּתוֹרָה כְּדָבָרֵי לְמִיְהוּיָהּ, לֹא הִיָּה יְרִידוֹת
43 וְשִׁפְלוּת כְּזוֹ. דִּהֵנָּה לְכַאוֹרָה אֵין מוּכָן מֵהוּ הַתּוֹעֲלַת שֶׁל
44 הַבַּת קוֹל הַמְּכַרִּיז וְאוֹמֵר "אוֹי לָהֶם לְבָרִיּוֹת מַעֲלָבוֹנָה
45 שֶׁל תּוֹרָה", דְּהָרִי עָקָר עֲנִינוֹ הוּא לְעוֹרֵר עַל הַתְּשׁוּבָה,
46 וְכַאֲשֶׁר בְּגִי אֲדָם אֵינָם שׁוֹמְעִים כְּרוּזֵי הַבַּת-קוֹל מֵהוּ
47 תּוֹעֲלַת שֶׁל הַהֲכָרָזָה. אִךְ הַעֲנִין הוּא, דִּהֵנָּה זֶה מֵה שֶׁבְּגִי
48 אֲדָם אֵינָם שׁוֹמְעִים הַהֲכָרָזָה שֶׁל הַבַּת-קוֹל הוּא רַק
49 בְּחֵלֶק הַנִּשְׁמָה שֶׁמִּלְּבַשׁ בְּגוֹף, שֶׁחֲמָרִיּוֹת הַגּוֹף וְגִסּוֹת
50 הַנֶּפֶשׁ הַבְּחִמִּית מַעֲלִימִים וּמְסַתִּירִים עַל אוֹר הַנִּשְׁמָה,
51 וְנוֹסֵף לָזֶה הַהֲמַשְׁכָּה לְעֲנִינֵי עוֹלָם וְיִטְרָדוֹת שׁוֹנוֹת
52 מִגִּדּוּלִים וּמִחֻזְקִים אֶת הַהֲעֲלָמוֹת וְהַהֲסָתִירִים, וּבִפְרָט
53 בְּאֵלֹו שֶׁהַדְּרָכָתָם הִיָּתָה בְּלֹא הַשְׁנָחָה שֶׁל יִרְאַת שָׁמַיִם
54 וּבִהֲנָהָה שֶׁל קְרִירוֹת, שֶׁעֲנִינֵי גִשְׁמִיּוֹת הַעוֹלָם פּוֹעֵל
55 עָלֵיהֶם בְּיוֹתֵר שִׁמְתָעֵבִים וְנַעֲשִׂים חֲמָרִים בְּיוֹתֵר, וּמִפְּנֵי
56 זֶה אֵינָם שׁוֹמְעִים כְּרוּזִים הַעֲלִינִים, אֲבָל בְּאֵמַת הֵנָּה
57 אֵין זֶה שְׂאִין שׁוֹמְעִים כְּרוּזִים שֶׁלְּמַעְלָה, אֲלֹא הוּא לְפִי
58 שֶׁשׁוֹמְעִים עֲנִינִים אַחֲרִים וּמִקְשָׁרִים בָּהֶם בְּהַתְּקַשְׁרוֹת
59 עֲצוּמָה, לִזְזַת הוּא כָּאֵלֹו אֵינוֹ נִרְגָּשׁ, וְהֵינּוּ דִּהֲתַקְשְׁרוֹת
60 הַחֲמָרִיּוֹת מִתְּגַבֵּר עַל הַהֲרָגֶשׁ הַרוּחָנִי. וְהַמִּשְׁכָּל, כְּמוֹ
61 שֶׁאֵינוֹ רוֹאִין בְּמוֹחַשׁ בְּטִבֵּעַ בְּגִי אֲדָם, דְּכַאֲשֶׁר הוּא טְרוּד
62 בְּאִיָּה עֲנִין וְשִׁקּוּעַ בּוֹ בְּמֵאֹד, הָרִי יְכוּל לַעֲמֹד יוֹם
63 וְיוֹמִים בְּלֹא אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה וְשִׁנָּה, וְכֵאלֹו שִׁכַּח עָלֵיהֶם
64 לַגְּמָרִי, דְּכִנְמָן טְרָדוֹ אֵינוֹ חֲפֵץ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת, דְּכַאֲמַת
65 הָרִי אֵין זֶה שֶׁלֹא חֲפֵץ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת, אֲלֹא לִהְיוֹתוֹ
66 קְשׁוּר מֵאֹד בְּטְרָדוֹ הַגְּדוּלָּה הָרִי לֹא הָרָגִישׁ כֹּל בְּכֶסֶף
67 וְהַכֶּרֶם הָאֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה, וְכֵן הוּא בְּרוּחָנִיּוּת, דְּגִדּוּל עֵצָם
68 הַהֲתַקְשְׁרוֹת בְּהַחֲמָרִיּוֹת מִתְּגַבֵּר עַל הַהֲרָגֶשׁ הַרוּחָנִי
69 שֶׁיִּשְׁנֹו בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל.

70 פי' אני ישנה ולבי ער, ע"י נר מצוה. ג' דברים בנר, הפתילה – הגוף, השמן – תומ"צ,
71 האור – זיכרון המדות. ע"י אש אהבת ה', גם לנה"ב תהיה תשוקה לאלקות.

72 וְזֶהוּ דְּכִתִּיב (שִׁיר הַשִּׁירִים ה, ב) "אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עֹר"
73 וְגו', דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְפִי מַעֲמָדוֹ וּמַעֲבָו
74 בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת וּבְיִרְאַת שָׁמַיִם, אִם כִּי

טבעה לעלות למעלה, וטיב הארתה תלוי בהשמן
 ופתילה דוקא, הינו בקיום המצות מעשיות שהם
 מלבשים בדברים גשמיים וכשהוא מלבש בגוף,
 וכלמוד התורה שנהו השמן, והאור הוא העבודה
 שבלב שפועל ברור וזכוף המדות, דהנה כתיב "ונשמות
 אני עשיתי", דכל אחד ואחד משראל יש בו שתי
 נפשות, נפש האלקית ונפש הבחמית, דהנפש האלקית
 הוא נמשך תמיד לאלקות ותורה ומצוות, והנפש
 הבחמית המשכתו הוא לעניני הגוף והחמריות וחומר
 כל עניני עולם, ועבודת האדם הוא לפעל בהנפש
 הבחמית דגם הוא יהיה לו רצון ותשוקה לאלקות, וזהו
 דכתיב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", ואמרו רז"ל
 "בשני יצריך, בנצר טוב ובנצר הרע", והינו דהאדם על
 ידי עבודתו ויגיעתו בתורה ומצוות, ובעבודה שבלב זו
 תפלה, ופעל בהנפש הבחמית דגם הוא יהיה נמשך
 לאלקות, ואז הרי גר נשמתו מאירה, ובכדי שיהיה
 האור הוא על ידי האש דוקא, שהוא רשפי אש האהבה
 לאלקות. וידוע כי דלקת אור הנר בכלל ובהירותה
 בפרט תלוי בהאור והסביבה, דבמקום אור טוב הרי
 גם נר דק מאיר בכי טוב ומגיע אורה גם למרחוק,
 ובמקום שהאור גם צריכים נר גדול יותר, וגם אז אינו
 מאיר רק בהסמוך לו, ובמרחקו שהאור גם ביותר
 צריכים מדורה גדולה, ובמקום שהאור הוא מעפוש
 הנה הוא דוחה את האור, וצריכים תחלה להכניס אש
 השורף ומכלה את העביות והגסות של האור המעפוש
 שלא ידחה את האור, ואחר כך מכניסין בו את האור,
 ואז הנה מעט אור דוחה חשך הרבה.

ישנה מן המצות ולבי ער לגמילות חסדים, אני ישנה
 מן הצדקות ולבי ער לעשותן, ד"אני ישנה" איתא
 בזהר – בגלותא, דומן הגלות נמשל לשנה, דכל הכחות
 והחוששים הם בהתעלמות ובהעלם, אבל "לבי ער",
 דנקדח הלב שהוא נקדח היתדות הוא ער, רק שצריכים
 לעוררו ולהוציאו מן ההעלם אל הגלוי, והוא על ידי
 הוסרת ההעלמות והמניעות ועפובים, וכתיב "כי נר
 מצה ותורה אור" וגו', והנה בנר יש ג' דברים, שמן
 ופתילה ואור, דהאור בא על ידי האש הנאחז בהפתילה
 והשמן, והשמן ופתילה שניהם מוכרחים להיות, דכל
 אחד מהם מוכרח אל השני, דבכדי שיהיה אור המאיר
 הוא דוקא על ידי שניהם כאחד, וכל ענין טיב האור
 שצריך בהירות יותר תלוי בטיב השמן והפתילה
 ובאופן הרפכותם ומזיגתם, ולכן ישנם פתילות ושמינים
 שאין מדליקין בהם נר של שבת לפי שאינם דולקים
 יפה, ובהור הפתילה ושמן שיהיה פעלת האור הוא על
 ידי האש דוקא, וענינו ברוחניות הוא דהגוף הוא
 הפתילה, ושמן הם תורה ומצוות, דהנה כתיב (קהלת
 ט, ח) "בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל
 יחסר", ואיתא במדרש רבה במקומו, "אמר רבן יוחנן
 בן זכאי, כל הכתוב אינו מדבר אלא במצוות ובמעשים
 טובים, בכל עת יהיו בגדיך לבנים מן העברות, ושמן
 על ראשך אל יחסר ממצוות ומעשים טובים", וכשם
 דבנר הגשמי הרי טיב האור ובהירתו תלוי בהשמן
 ופתילה, כמו כן הנה בגר הנשמה דכתיב "גר ה' נשמת
 אדם", ואמר רבנו נשמתו צדן בספר התניא פרק יט,
 ששראל הקרויים אדם נשמתם היא למשל כאור הנר
 שמתנענע תמיד למעלה בטבעו, והינו דגר הנשמה

גילוי אור הנשמה תלוי באור, אור יו"ד. אור מעופש – סיבה למחלות ר"ל. טהרת האור

– ע"י אש דבר ה' ששורף את הרע, טמטום הלב וספיקות.

דנדמה לו כי גם בעברו על מצוות ה' בעשה או בלא
 תעשה עורנו ביהדותו, כי חס ושלום להפריד מאלקות
 ולצאת מהיהדות זה לא יעשה שום יהודי בשום אופן,
 ומוכן למסר נפשו בפעל ממש בעד אמונתו בה'
 ובתורתו יתברך, כי נקדח יהדותו שלמה היא אלא
 שאורה של הנקדח בלתי מאירה, והוא בסבת העביות
 והגסות המכסה ומסתיר, וידוע דאור מעפוש הוא סבה
 למחלות שונות רחמנא לצלן, ובעקר גורם רחמנא
 לצלן דבר ומגפה, דענין חלי זו רחמנא לצלן, הנה לבד
 זאת שהיא קשה ביותר היא מחלה מתדבקת, ועקרי
 העצות המה לטהר את האור בכל האפשרי, וכן הוא
 ברוחניות, שהעקר הוא להסיר את העביות והגסות,
 אראפנעמען די גראבאקייט אין דיא בהמיות

והנה ככל המשל הזה יוכן גם ברוחניות, דגלוי אור
 דגר הנשמה תלוי בהאור, וכאשר ישנו עביות
 וגסות של עפוש מקלקל את האור, והינו דהעביות
 וגסות העפוש מתגבר על האור הטוב שאינו נרגש
 כלל, אבל באמת הרי ישנו אלא שהוא מכסה ונעלם
 במאד לפי שהעביות וגסות של העפרורית מקיף אותו
 מכל צד ופנה מבלי נתון לו מקום להתגלות כלל. והנה
 אורי"ר הוא ראשי תבות אור יו"ד, דהאור של הי"ד
 שהוא נקדח היתדות דישנן בכל אחד ואחד משראל
 תלוי בהסביבה, כי כל סוגי בני אדם הנ"ל הרי עצם
 מהותן הוא טוב, אלא שהסביבה שהם נמצאים בה
 מנולתן, וכמאמר "אין אדם עובר עברה אלא אם כן
 נכנס בו רוח שטות", דהרוע שטות מכסה על האמת

אָחד הָרִי לְפִתּוֹעַ פִּתְאוּם נֶאֱחָז הָאֵשׁ גַּם בְּמָקוֹם רְחוֹק, וּבִפְרָט כְּשֵׁי־שׁ רֹחַ אֵז אֵין מָקוֹם רְחוֹק לְפָנֵי הָאֵשׁ, ד' בְּכָל מָקוֹם שְׂבוּעֵר הוּא שׁוֹרֵף וּמַכְלֶה, וְאֵין זֶה כְּמוֹ דְּבָר הַמִּתְפַּשֵּׁט אֲשֶׁר בְּעֶקְרוֹ הוּא רַב וְחֹזֵק וּבִהֲתַפְשׁוּתוֹ מִתְמַעֵט, אֲלֵא בְּכָל מָקוֹם הוּא בְּשָׁנָה, ה' חֵם הָאֵשׁ וְאוּרוֹ מְגִיעַ לְמִרְחוֹק בְּיוֹתֵר, ו' בְּטֻבְעוֹ מְטִיל תְּרִדָּה, ז' מְגִלָּה אֶת הָאֱמֶת, כ' כָּל דְּבָר גִּשְׁמִי אֵין לוֹ קִיּוֹם וּבֵן לִלְלָה אָבֹד, וְכָל הָעֲנִינִים הָאֵלּוּ יִשְׁנֵם בְּרוּחַנִיּוֹת בְּתוֹרָה, דְּלִמּוּד הַתּוֹרָה שׁוֹרֵף וּמַכְלֶה כָּל עֲנִינֵי הָרַע וְשׁוֹרְפֵתָן הוּא בְּתֻקָּה עֲצָמִי, וּכְשִׁלּוּמֵדִים בְּמָקוֹם אָחֵד גּוֹרָמִים שְׁלִמְדוֹ בְּעוֹד מְקוֹמוֹת, וּבִפְרָט כְּאֲשֶׁר הִלְמּוּד הוּא בְּחִיּוֹת פְּנִימִי דְּפָנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, דְּאֵז הָאוֹר וְהַחֵם מִתְפַּשֵּׁט לְמִרְחוֹק וּמִרְבֵּה יִרְאֵת שְׁמַיִם וּמְגִלָּה אֶת הָאֱמֶת כִּי הָעֵקֶר הוּא אֱלֻקוּת. וְזֶהוּ "הַסִּכֵּת וְשִׁמְעַ יִשְׂרָאֵל", דְּכָל עֵקֶר עֲנִין הָעֲבוּדָה הוּא לְהִיּוֹת ה'"שְׁמַע", עַם זָאֵל זֵיין דְּעֵר דְּעֵר-הָעֵר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, עַם זָאֵל זֵעֵף דְּעֵר הָעֵרִין דְּעֵר יו"ד, שֶׁהוּא נִקְבֵּית הַיְּהוּדוֹת דִּישְׁנֵן בְּכָל עַם ה', וְהוּא עַל יְדֵי הַהֲתַעֲסָקוֹת בְּתוֹרָה, וְעַל זֶה הִכְרַת הִכְרִית, וּבְכָל יוֹם יְהִי בְּעִינֵיךָ כְּאֵלּוּ הַיּוֹם בְּאֶת עֲמּוֹ בְּכִרִית לְהִיּוֹת תְּחִלָּה בְּעֲבוּדַת הַהֲתַעֲסָקוֹת בְּתוֹרָה, וְאֶמְרוּ רַ"ל (עֲבוּדָה זָרָה יט, ב) "כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה נִכְסֵיו מְצָלִיחִין לוֹ".

שמחת תורה [תרצ"ג] בסעודה

פּוֹנִיחַ תְּאוּוֹת בְּשָׂרִים, דִּישְׁנֵם כְּאֵלּוּ דְּכָל עֲנִינֵם הוּא בְּדְבוּרֵי נְבוּל פֶּה וְהִדּוּמָה שְׂבֻעָה מַעֲבִים וּמַגִּסִּים וּמְקַלְקָלִים אֶת הָאֵוִיר, וְטִהֲרַת הָאֵוִיר הוּא עַל יְדֵי הָאֵשׁ, דְּהִנֵּה כְּתִיב (יִרְמְיָהוּ כג, כט) "הֲלוֹא כֹה דְּבָרִי כְּאֵשׁ נֶאֱמַר ה', וּכְפִשְׁיִשׁ יִפְצֹץ סַלַע", וְאֶמְרוּ רַ"ל (סִפְּה נב, ב) "אִם פָּגַע בָּךְ מְגִלָּה זֶה מְשַׁכְּהוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, אִם אֲבָן הוּא נִמּוּחַ, וְאִם בְּרִזָּל הוּא מִתְפּוֹצֵץ", דִּשְׁנֵי סִרְסוּרֵי הַיָּצָר הָרַע הָאֶחָד הוּא הִטְמָטוּם, וְעֲנִינֵי אַחֲיוֹת עֲיִנִּים, שְׁסוּגֵר אֶת הָעֲיִנִּים מִבְּלִי לְרְאוֹת הַטּוֹב דְּתוֹרָה וּמַצּוּוֹת, וּמִרְבֵּה לְצַיֵּר לְהֶאֱדָם צִיּוּרִים רָעִים בְּתַאוּת בְּשָׂרִים וּמַחֲסִיאוֹ בְּכִמְהָ אֲפָנִים שׁוֹנִים, תַּחֲלָה בְּאַנְס וְאַחֵר כֶּף בְּרִצּוֹן וּבְעִנְיָ, עַד שְׁמִטְמָטֵם לְבוֹ וּמַחוֹ וּמִשְׁעַבְדּוֹ, וְזֶהוּ קְלִפַּת אָבִן, דְּלְבוֹ וּמַחוֹ נַעֲשִׂים רַחֲמָנָא לְצִלָּן קָשִׁים כְּאָבִן. וְהִב' הוּא הַסִּפְּקוֹת, שֶׁהוּא קְלִפַּת עֲמָלֵק, בְּגִימְטְרִיא בְּרִזָּל עַם הַכּוֹלָל, דְּעֲנִינֵי לְהַטִּיל סִפְּק בְּכָל דְּבָר, כִּי עַל כָּל עֲנִין אֱלֻקִּי בְּתוֹרָה וּמַצּוּוֹת הוּא שׁוֹאֵל וְאֹמֵר "וְעַר זָאֵגֵט אֵז עַם אִיז אֲזִי"כט, וְהוּא בְּקִרְיוֹת וּבִהְעֵזָה וְחֻצְפָּה גְדוּלָּה, וְהַעֲצָה לָזֶה הוּא תוֹרָה, וְזֶהוּ "הֲלוֹא כֹה דְּבָרִי כְּאֵשׁ", דְּהִנֵּה בְּטֻבְעַ הָאֵשׁ, א' דְּשׁוֹרֵף וּמַכְלֶה לְגִמְרִי, ב' אֲפִן שְׁרַפְתּוֹ הוּא בְּתֻקָּה גְדוּלָּה, וּבְדְבָר שְׁאִינוֹ נִדְּלָק תַּכְּף הִנֵּה כְּשִׁנְאָחֵז בּוֹ יִתְגַּדֵּל תַּחֲף שְׁרַפְתּוֹ, ג' גַּם אִם דוֹלָק בְּמָקוֹם

כח. להסיר את הגסות והבהמיות של. כט. מי אומר שזה כך. ל. שתהיה השמיעה פנימית (הפנמה וקליטה) של ישראל, שיופנם ה"יו"ד".

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

רשימה ג.

שבאו מויטבסק, מלווים את המנגנים בכינורותיהם בקול דממה, מתאים לתנועות הניגון, מה שהרעיש את מיתרי לב המסובים והעומדים צפופים. בחדר הושלך הס כאילו אין איש, והמחזה נהדר בחרדת קודש והדרתו. שלש פעמים בזה אחר זה ניגנו את הניגון, בכל פעם ופעם הגביהו המנגנים בפה ובכינור את קולם, נוסף על זה אשר כל בבא ובבא מהניגון היא בהגבהת הקול לגבי הבבא הקודמת. כשכלו לנגן, פתח הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את עיני קדשו, וכיבד את המסובים והעומדים במשקה, ויואיל לומר: קבלה בידינו אשר ניגון זה קראו הבעל-שם-טוב נ"ע בשם "ניגון התעוררות רחמים רבים". על ניגון זה, אמר לי אבי - הוד כ"ק אאמו"ר אדמו"ר מוהר"ש - שקבלה בידו ממה ששמע מאביו

(קטע משיחתו הקדושה של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בסעודת 'שבע ברכות' של י"ז אלול, ליל אור ליום ח"י אלול, תרנ"ז, בהנוגע לניגון המיוחד אל הצדיק רבי מיכעלע מזלוצ'וב שניגן אותו לפני מורנו הבעל-שם-טוב נ"ע) - י"ז אלול תרנ"ז. הצדיק ר' מיכעלע מזלוצ'וב היה אחד ממסדרי הניגונים לפני הבעל-שם-טוב נ"ע. - הרב ר' יעקב מרדכי ור' אשר גרוסמן מנגנים את הניגון המיוחס להצדיק רבי מיכעלע מזלוצ'וב, והוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק עיני קדשו סגורות ומנגן עמהם בלחישת ובדביקות, ודמעותיו נגרות על לחיו. האברך החסידי ר' מענדל ב"ר זכריה יפה - מיקטרינוסלב - ושנים מבחירי בעלי כלי-זמר -

1 - הוד כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק' - בשם כ"ק זקנו
2 אדמו"ר הזקן, שקיבל ממורו הרב המגיד ממזריטש
3 שהיה נוכח באותו מעמד, שלפני ההסתלקות ציווה
4 הבעל-שם-טוב לנגן את 'ניגון התעוררות רחמים
5 רבים' שחיבר הצדיק רבי מיכעלע מזלוצ'וב,
6 וכשסיימו לנגן הואיל הבעל-שם-טוב לומר:

7 אני מבטיח לדורותיכם, מתי, היכן ומי שישיר
8 ניגון זה של התעוררות רחמים רבים בהתעוררות
9 של תשובה, הרי בכל היכל שאמצא בו אשמע, -
10 ישנם מלאכים המעבירים ידיעות ובשורות לנשמות
11 - ואצטרף לשירה ואעורר רחמים רבים על השרים
12 בעלי-התשובה.

* * *

13
14 הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק היה בחדוה גדולה,
15 והואיל להכריז שמכבד הוא בריקוד את כל
16 הנמצאים, ומבקש אותם לשתות כוס 'לחיים' עם כל
17 הפירושים, ומאפס מקום לצאת במחול כנהוג - הוא
18 מציע שכל אחד ירקוד על מקומו.

19 המסובים והעומדים, ממלאים את בקשת הוד
20 כ"ק אדמו"ר הרה"ק באוות נפש, וקריאות 'לחיים'
21 נשמעו מכל עבר. פתאום נשמע קולו של החסיד
22 המקובל ר' יהודה ליב הופמן במצהלות שמחה, וכל
23 המסובים עמדו ממושבים ויתנו יד על כתף חברו
24 וירקדו.

25 כשכלו לרקוד, הואיל הוד כ"ק אדמו"ר לומר:
26 כ"ק אדמו"ר - כ"ק אדמו"ר - מוהר"ש -
27 הסביר לי את נשמתם של רוב הניגונים המיוסדים -
28 כוונתו להתוכנייים⁹³ - ובתוכם את נשמתו ותוכנו של
29 ניגון "התעוררות רחמים רבים" המיוחס לרבי
30 מיכעלע מזלוצ'וב, לאמר: הנשמה של הניגון היא
31 "אשה קשת רוח אנכי"⁹⁴ והתוכן של הניגון הוא
32 "ואשפוך את נפשי לפני הוי"⁹⁵. "אשה קשת רוח
33 אנכי" מוסב על כנסת ישראל, מלכות דאצילות, אלא
34 שכמו שזה בעולם האצילות היא חדוה ושמחה בלבד,
35 ואילו למטה בנשמות ישראל הנמשכות מכנסת
36 ישראל כפי שהיא בעולם האצילות, שייך הענין של
37 "קשת רוח" ממש⁹⁶, הרי שהתוכן של הניגון הוא
38 ה"ואשפוך את נפשי לפני הוי", ה"התעוררות רחמים
39 רבים" להמשיך את החדוה והשמחה שבכנסת ישראל
40 שתהיה שמחה בנשמות ישראל.

41 הבעל-שם-טוב מבטיח - ממשיך הוד כ"ק
42 אדמו"ר הרה"ק את שיחתו הקדושה - כשישירו ניגון
43 זה מתוך התעוררות של תשובה, יעזור בהתעוררות
44 הרחמים רבים, והיום כבר ח"י אלול, התחלת ההכנה
45 לעבודת ראש-השנה⁹⁷, הבה ונשיר את "ניגון
46 התעוררות רחמים רבים" בהתעוררות של תשובה.
47 שיחה ה.

48 'חינוך' הוא שם המקיף מהקטן ביותר עד הגדול
49 ביותר, ו'חינוך' הוא היסוד להדרכה שהאדם מדריך
50 את עצמו.

51 העולם הסתמי מבין במלה 'חינוך' שזה אמור רק
52 כלפי ילדים, בנים ובנות, והדרכת ילדים בשנות
53 התבגרותם. חסידות חב"ד מבינה במלה 'חינוך' גם
54 אנשים מבוגרים, ו'הדרכה' פירושה מה שהאדם
55 צריך להדריך את עצמו.

56 הרבי - רבנו הזקן - לפני שהוא מתחיל את 'שער
57 היחוד והאמונה', להסביר את הענינים של 'יחודא
58 תתאה' ו'יחודא עילאה', כותב מאמר בענין החינוך.
59 בעבודת הבורא ברוך-הוא, יכול האדם להגיע
60 לדרגות הנעלות ביותר בעבודה אלקית, וכמאמר
61 הידוע⁹⁸ מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, אברהם
62 יצחק ויעקב.

63 כל יהודי המוסר את עצמו בלבו ובנפשו לעבודת
64 הבורא, יכול להגיע לדרגה של 'יחודא תתאה',
65 וממדרגת 'יחודא תתאה' מגיעים לדרגה של 'יחודא
66 עילאה'.

67 להגיע לדרגה של 'יחודא תתאה' ובמיוחד לדרגה
68 של 'יחודא עילאה', הרי זה רק על-ידי הדרכה
69 שהאדם מדריך את עצמו, הדרכה שיכולה להיות רק
70 אם קדם לה החינוך החסידי, לא רק החינוך בשנות
71 הילדות, אלא החינוך של אדם מבוגר, שמשמעו,
72 שהוא מסתכל על כל דבר בתשומת הלב הגדולה
73 ביותר כדי למדוד את עצמו, עד כמה מאוסות
74 תכונותיו הלא-טובות של האדם, ועד כמה יפות
75 וטובות התכונות הטובות של האדם.

76 משמעות החינוך של מבוגר היא שימת הלב
77 התמידית של האדם, הן על בעלי המעלות והן על
78 בעלי החסרונות, דבר המביא אותו שהחסרון יהיה
79 מאוס עליו. ואילו את המעלה, להעריך מתוך שאיפה
80 פנימית לרכישת מעלה זו.

81 ההתבוננות בתשומת לב על הקטנות והטיפשות

הלקוטים ס"פ בראשית.

(97) ראה לעיל שיחת חה"פ אות סג.

(98) תדבא"ר פכ"ה.

(93) ראה ג"כ לעיל שיחת חה"פ אות עד, צב ואילך.

(94) שמואל א. א, טו.

(95) שם.

(96) דיוק חיבת ממש - יש להעיר מתיקוני זוהר ריש תי' סט וס'

38 ר' יעקב לייב היה בוכה רבות באמירת סליחות.
39 כששאלוהו: ר' יעקב לייב מדוע אתם בוכים? ענה:
40 חלילה, אינני בוכה, אני מנגב את הבוץ המתאסף
41 במשך כל השנה.
42 המלמד שלי החסיד ר' ניסן נ"ע סיפר על תשובתו
43 זו של ר' יעקב לייב לאבי, ואמר אבי: במאמרי
44 הגמרא והמדרש המשבחים את היהודים הפשוטים,
45 ישנן שתי התבטאויות. בגמרא¹⁰¹ כתוב: אפילו ריקנין
46 שבך, מלאים מצות כרימון. במדרש¹⁰² כתוב: הריקין
47 שבכם, רצוף תשובות כרימון. מצוות ותשובות הן
48 יראת-שמים והשכלה, יהודי ירא-שמים פשוט הוא
49 גם בעל השכלה, אלא שזה מתבטא בצורה עצמית
50 פשוטה.
51 תשובתו של ר' יעקב לייב שאין הוא בוכה, הוא
52 רק מנגב את הבוץ שהתאסף במשך כל השנה - הרי
53 היא כל אריכות הענין שאב-הסבא, הרבי האמצעי,
54 מסביר¹⁰³ בהסברות השכלה עמוקות בענין של
55 "חומת בת ציון, הוריתי כנחל דמעה"¹⁰⁴, "היתה לי
56 דמעתי לחם יומם ולילה"¹⁰⁵, "אם תכבסי בנתר"
57 וגו'¹⁰⁶. יש בכיה ויש בכיה, יש בכיה הבאה
58 מהתרגשות גדולה ומכיוון המוח, ויש בכיה הבאה
59 מתוך הלב. אכן גם בבכיה זו ישנה התרגשות, אך אין
60 היא העיקר. אב-הסבא מסביר את כל הדרגות
61 שבדמעות, ור' יעקב לייב, היהודי הפשוט, אינו יודע
62 מכל הביאורים והסברי ההשכלה הללו, ואומר
63 בשפתו הפשוטה שאין הוא בוכה חלילה, ואם הוא
64 כן בוכה, הרי אין זה שהוא בוכה, הוא רק מנגב את
65 הכלכלוך.
66 שני הסיפורים אודות ר' יעקב לייב, דברי הסבא
67 ודברי אבי - כל אלה סיפר לי המלמד שלי ר' ניסן.
68 מכל סיפור, אפילו מחסיד, יש ללמוד דרך
69 בעבודה, מכל-שכן שמסיפור של רבי, צריכים ללמוד
70 דרך סלולה בעבודה.
71 עד כמה העריכו רבותינו הקדושים, כ"ק אבותי
72 נ"ע, גם את היהודי הפשוט ביותר, כל הנהגה טובה
73 היתה אצלם מעין טהור של מעלות ישראל, והם
74 התייחסו ליהודים הפשוטים ביותר באהבת ישראל
75 בלתי מוגבלת.

1 של "הרודף אחר הכבוד", על ה"אחד בפה ואחד בלב"
2 של צבוע, חניפותיו הזולות וחיוכיו השקרניים,
3 מיאוסו של השקרן וכזביו המגוחכים, ריקנותו של
4 בעל הגאווה והתנפחותו של גס הרוח, בראשיהם
5 הנטויים ובצעדיהם המטופפים, העזתם של הגבירים
6 בני יומם, חוצפתם של ה'משכילים' מכוח עצמם - כל
7 אלה מעוררים במתבונן הישר והמתון, רגש של
8 בחילה ותיעוב, ומביאים אותו לבדיקה עצמית
9 מסויימת: אם גם בו מקוננת הזוהמא הרוחנית
10 האמורה, ומעוררים בו כוח הכחדה לשרש גם שמץ
11 של מידות רעות.
12 שימת לבו והערכתו של האדם למעשים טובים
13 אפילו של יהודי פשוט לגמרי, מביאה לתוצאות
14 טובות מאד.

* * *

15
16 בליובאוויטש היה יהודי בשם ר' יעקב לייב, יהודי
17 פשוט אך ירא-שמים גדול. עוד בהיותו ילד יתום -
18 נולד בראסאסנע, כעשרים וויערסט מליובאוויטש -
19 שמע מר' אברהם המלמד שני מאמרים שנחרטו
20 עמוק בלבו.
21 שני המאמרים הם: א) מאמר הגמרא⁹⁹ המתפלל
22 צריך שיראה עצמו כאילו שכנה כנגדו. ב) מאמר
23 הגמרא¹⁰⁰ נשאת ונתת באמונה. וכשאותו בחור יעקב
24 לייב נעשה לחתנו של אליהו הבדחן והתפרנס כחנווני
25 - קיים את ה"נשאת ונתת באמונה".
26 בשנות ילדותי, היה כבר ר' יעקב לייב אדם ישיש.
27 בגיל ששים מסר את חנותו לילדיו, לו ולאשתו היתה
28 דירת-חורבה קטנה ליד "בנימינ'ס שטיבל" [בית
29 הכנסת של בנימין], בו שימש כשמש בהתנדבות,
30 והתפרנס מגנו ומעבודת אשתו במריטת עופות,
31 העמדת ירקות שונים ועזרה בשמחות.
32 הסבא, הרבי מהר"ש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע,
33 אמר לאחד מגדולי החסידים באותה תקופה, משכיל
34 חסידי שהיה בקי בכל ספרי החסידות הנדפסים,
35 ודיבר חסידות בביאורים והסברים עמוקים: עליך
36 להסתכל על תפילתו של יעקב לייב השמש, תפילה
37 אחת שלו שווה יותר מכל ה'השכלה' שלך.

ד' ג' כסלו (תרנ"ז, ליובאוויטש).

שנה אחת-עשרה לילה.

י"ב, כתבים.

104 איכה ב, יח.

105 תהלים מב, ד.

106 ירמיה ב, כב.

99 סנהדרין כב, א.

100 שבת לא, א.

101 סנהדרין לו, א.

102 בראשית רבה פל"ב.

103 דרך חיים ד"א ס"ג ואילך. שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו ס"א

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ל"ה – היהודים הראשונים בוויטבסק

- 1 עוד בזמן בו השתכר ברוך לפרנסתו בנפחייתו של ר' אליעזר ראובן - מצא לו, לא הרחק
- 2 מהנפחייה פינה מבודדת שבה יכול היה - בזמנו הפנוי - להתעמק במחשבותיו, כפי שאהב משחר
- 3 נעוריו. הייתה זו גבעה מוסתרת בעצים שהשקיפה על הנחל שפיפה למרגלותיה.
- 4 בכל פעם שברוך היה מעוניין בהתבודדות, בהזדמנויות ביקוריו אצל אליעזר ראובן, היה
- 5 סר לעבר הגבעה האמורה ושוהה שם. גם עתה עשה כן, אלא שעתה היה לו חומר למחשבה רב
- 6 יותר מאשר אי פעם. יצחק שאול, חתנו הצעיר של הנפת, השאיר עליו רושם עז. היה זה לא
- 7 רק משום דרך החסידות שעליה נודע לו ממנו, כי אם גם בגלל העובדה שלמרות שיצחק שאול
- 8 היה מבוגר ממנו רק בארבע שנים - היה כבר יציב ועצמאי לגמרי בהשקפותיו ובהתנהגותו,
- 9 בשעה שברוך היה אז עדיין בשלבי חיפושם וביקוש דרך לרוות נשמתו הצמאה.
- 10 עתה היה מסוגל ברוך לערוך השוואה בין יצחק שאול לבין שני חתניו הבכירים של הנפת.
- 11 אמנם הללו היו למדנים גדולים, וברוך שמע מהם חידושי-תורה רבים, אבל יצחק שאול היה
- 12 איש כלבבו. הוא עזר לחותנו הן בהכנת הבית לפסח והן בעבודתו בנפחייה. כשעולה בדעתו
- 13 דבר תורה או פתגם נאה הריהו משמיעו מיד תוך כדי עבודה, והוא תמיד שמח וטוב לב, שונה
- 14 לגמרי מגיסיו השרויים תמיד באווירה של רצינות.
- 15 ברוך מתעניין גם לפרטים נוספים בקשר לשני הגיסים, ראשי הישיבה. שניהם למדו
- 16 בצעירותם בישיבות בוויטבסק. החתן המבוגר יותר, ר' זלמן מאיר למד בישיבה שמעבר לנהר
- 17 (ב"גדה הקטנה", כפי שנקראה גדה זו), תחילה בהנהגתו של רבי ישראל יצחק מוויילקומיר,
- 18 ולאחר מכן בהנהגתו של רבי פלטיאל, ואילו ר' משה לייב, החתן השני, למד בישיבה הנקראת
- 19 בשם "ישיבת נחמה של ר' נחום ב"ר טעוויל", והייתה ידועה גם בשם "ישיבת נחמה של דבורה".
- 20 תולדותיה של ישיבה זו שנשאה שמה של אשה, דבר נדיר בתולדות הישיבות, מהווה פרק
- 21 מעניין של ההיסטוריה היהודית של וויטבסק. בעיר זו, שהייתה אחר-כך לעיר ואם בישראל, לא
- 22 נמצאו כמעט יהודים עד שנת שי"א לאלף השישי. וויטבסק שימשה מרכז מסחרי שהיה כולו
- 23 בידים לא-יהודיות. הסביבה עשירה בתוצרת של תבואה, כרמים ופרדסי פרי שונים. קומץ
- 24 היהודים שגר עד אז בוויטבסק היה עני ודל, הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית.
- 25 עוד בשנת שי"א לאלף השישי, לפי מספרנו, החלו סוחרים יהודים להתיישב בוויטבסק.
- 26 ברם, מיד הגיעה פקודה מהממשלה, המונעת הרחבת ההתיישבות היהודית בעיר זו. מספר
- 27 היהודים שהורשה לדור בעיר היה מוגבל ביותר. רק בשנת שס"ה השתקע בעיר יהודי בשם ר'
- 28 טעוויל שהכניס בה רוח חדשה.
- 29 לאותו ר' טעוויל היה בן בשם ר' נחום. ר' נחום, אשתו דבורה ובתם נחמה היו חובבי תורה
- 30 במידה כבירה, והם שפתחו והחזיקו את הישיבה שנקראה על שם הבת, כפי שסופר לעיל.
- 31 אלא שבאמור אין די כדי להכירנו עם משפחתו המעניינת של ר' טעוויל. משום כך עלינו
- 32 לחזור לתולדותיו של ר' טעוויל. כך נתוודע גם לפרק מפואר בהיסטוריה היהודית.
- 33 היה זה בשנת ש"ל. יהודי בשם ר' נחום העתיק דירתו מפראג לסגזש. עיירה זו שכנה על

1 הגבול שבין פולין של אותה תקופה לבין שבדיה, והיותה חלק מאחוזתו של האציל הפולני
2 בנטש זינקוויטש. אציל זה התייחס בידידות ליהודי סגזש, ובמיוחד למשפחה שהגיעה מפראג,
3 והקהילה היהודית בסגזש הלכה והתרחבה.

4 כעבור שנים מספר, החליט זינקוויטש להעביר את משכנו לאחוזותיו שליד קראקא, והיה
5 מעוניין לכן למכור את אחוזותיו בסביבת סגזש, על כל הכפרים והחוות שכללו יחד כ-600
6 נפשות, הוא פנה אפוא, אל ר' נחום, שהיה ראש הקהילה היהודית בסגזש, בבקשה שימצא קונה
7 לאחוזותיו.

8 האחוזות הסמוכות, שהיו מצויות בתחום שבדיה של אז, היו שייכות לאחד הנסיכים
9 השבדיים, בשם יוהן קומברי, והלה היה נוהג לבקר מפעם לפעם באחוזותיו אלו ולשהות בהם
10 זמן ממושך. בדעתו של ר' נחום עלה הרעיון להציע לנסיך שבדי זה את אחוזות האציל הפולני
11 זינקוויטש. המתין, אפוא, ר' נחום לביקורו של הנסיך באחוזותיו, ואז נכנס אליו.

12 הנסיך קומברי קיבל את ר' נחום בידידות גדולה. בשיחה שהתנהלה העלה הנסיך נושאים
13 שונים, אך על הצעת הקנייה לא השיב. הוא ביקש את ר' נחום לבוא אליו כעבור
14 שבועיים-שלושה.

15 ר' נחום חזר לביתו. וכעבור שבועות מספר נסע שוב אל הנסיך קומברי. הפעם התקבל ר'
16 נחום ביתר ידידות מהפעם הקודמת, כשבית מיוחד היה מוכן עבורו, מצויד במיטב הנוחיות -
17 בו ביום התקבל ר' נחום על-ידי הנסיך, שדן איתו ברצינות בפרטי הרכישה של האחוזות. יחד
18 עם זאת רצה הנסיך שר' נחום יספר לו ביתר פירוט על היהודים. היה ברור שהנסיך מעוניין
19 לשמוע הרבה על היהודים שידעיותיו אודותם היו קלושות ביותר. ר' נחום החל לספר לו את
20 כל ההיסטוריה היהודית, למן אברהם אבינו, והנסיך ישב והקשיב בתשומת לב גדולה. - "הייתי
21 מעוניין מאד שתשהה כאן כמה ימים" - אמר הנסיך לר' נחום - "שכן רצוני לשמוע הרבה יותר
22 על היהודים. מוטב היה אם כן שתשלח להודיע למשפחתך על כך, כדי שלא ידאגו לך".

23 ר' נחום נענה לנסיך ושלח לביתו את ר' שילם, מלווהו ועוזרו, להודיע על כך ולהביא לחם
24 וחמאה ומאכלים אחרים שכמותם לא רצה לאכול באחוזת הגוי, שכן מלכתחילה לא לקח איתו
25 כמות מספקת.

26 הנסיך הזמין את ר' נחום אליו מידי יום ועיכבו שעות רבות בשאלות על היהודים, אמנותם
27 ואורח חייהם. ניכר היה שכל מה ששמע מר' נחום - לא סיפק עדיין את סקרנותו. ר' נחום לא
28 היה מסוגל להבין את פשר התופעה הזאת, מעולם לא נתקל בהתעניינות כזאת ביהדות מצידו
29 של גוי.

30 כשחזר ר' שילם משליחותו הביא איתו לא רק מאכלים כי-אם גם בגדים. הוא הביא
31 בחישוביו את העובדה שר' נחום ישהה במבצר הנסיך גם בשבת, ולכן הביא איתו גם יין ומאכלי
32 שבת, ואף את בגדי השבת של ר' נחום, ובכללם את הכובע הזעיר המיוחד, בעל שלש עשרה
33 הקצוות, ואת הטלית המיוחדת לשבת בעלת "עטרה" של זהב. כן הביא איתו את ספר-התורה
34 הזעיר שהיה לר' נחום בביתו, יחד עם ארון-הקודש הקטן שבו הוחזק ספר-התורה.

35 ר' נחום היה מצאצאי משפחה יהודית שגורשה מספרד בשעת גזירת הגירוש. ספר-התורה
36 וארון הקודש הגיעו אליו בירושה מזקניו הספרדים, ועברו מאב לבן משך דורות רבים.
37 ספר-התורה היה נתון בנרתיק כסף, וארון-הקודש היה עשוי באמנות מעץ, מעשה חושב. ר' נחום

1 היה נוהג בכל יום חמישי לעבור על פרשת השבוע מתוך ספר-תורה זה, נוסף על קריאת "שנים
2 מקרא ואחד תרגום" ביום שישי אחר הצהריים.

3 עם בוא השבת חש ר' נחום כבביתו, והתנהג בהתאם לכך. ביום השבת הגיע לר' נחום שליח
4 מהנסיך השבדי המזמינו אל המבצר. ר' נחום הלך אל הנסיך כשהוא לבוש בגדי השבת שלו
5 וחבוש בכובע המיוחד. בהיכנסו אל חדרו של הנסיך - התרומם הלה ממושבו ביראת כבוד
6 מיוחדת. ר' נחום עמד משתומם. - האם בשל בגדי השבת התרשם הנסיך כל-כך? הוא הרגיש
7 שטמונה משמעות מיוחדת בהתעניינותו הגדולה של הנסיך ביהדות. הרגשתו זו התחזקה יותר
8 כאשר במהלך השיחה החל הנסיך להציג שאלות על הדרך בה שומרים היהודים את השבת ועל
9 המשמעות שבכך. ר' נחום היה נרגש מאד: הוא חש שפניו של הנסיך קומברי לבשו ארשת של
10 צער עמוק. הוא אף הבחין בדמעות הנקוות בעיניו.

11 לא עבר זמן רב והכול התבהר לפני ר' נחום. אל החדר נכנסה אשה קשישה, והנסיך הציגה
12 כדורתו, אחות אימו. ר' נחום נוכח מיד כי לפניו אשה נבונה המעוניינת באופן מיוחד להכיר
13 אותו. גם היא חקרה הרבה על היהודים ועל אורח חייהם, ור' נחום הרגיש שיש לה סוד שהיא
14 רוצה לגלותו אלא שטרם הוחלט הדבר אצלה. ביום שני הבא נקרא שוב ר' נחום אל המבצר,
15 שם המתינו לו הנסיך ודודתו שקידמו פניו כאדם קרוב. הפעם הייתה הדודה גלוית לב, וכפי
16 הנראה נגוזו כל היסוסיה. התברר עתה לר' נחום שמוצאם של הנסיך ודודתו הוא מהיהודים, אף
17 הם מצאצאי מגורשי ספרד.

18 הדודה סיפרה לר' נחום את כל הידוע לה על מוצאם. הייתה בידם תמונה של סבו של
19 הנסיך, אביה של הדודה, ששמו היה יוסף גבריאלי והיה ממגורשי ספרד. יוסף גבריאלי היה
20 בספרד עשיר גדול. הוא השיא אותה, ואת אחותה רגינה, לצעירים עשירים. עם גירוש ספרד
21 יצאו לגלות. הם נדדו מארץ לארץ עד שהגיעו למדינת מערן (כיום בסלובקיה), שם השתקעו.
22 לאחר מכן פרצה מגפה במדינה זו, ובעלה (של הדודה) נפטרה. היא העתיקה מגוריה לבית אחותה,
23 שלה נולד אז בן ונקרא שמו יהודה. מצבם הגשמי היה דחוק מאד, שכן איבדו את כל רכושם.

24 כעבור שנה נפטרה גם בעלה של רגינה, ומצבם הוחמר יותר. הם רעבו ממש ללחם. בינתיים
25 התוודעה רגינה לצעיר ממוצא רם מעלה. הלה היה מבני משפחה שבדית אצילית, היא משפחת
26 קומברי. הוא גילה לה בסוד את היותו יהודי, וביקשה להינשא לו.

27 היא ניאותה לכך, ואחרי נישואיהם נסעו לשבדיה. שניהם חשו עצמם כיהודים ושאפו תמיד
28 לחזור לצור מחצבתם, אך לא עלה בידם להינתק ממשפחתם העשירה ורבת ההשפעה.

29 יהודה, בנה של רגינה מנישואיה הקודמים, קיבל את השם יוהן, וגדל כנסיך לבית קומברי.
30 לפני מות רגינה ביקשה את אחותה שכאשר יגדל בנה תגלה לו את סוד היותו יהודי. לפני שנתיים
31 מת אביו חורגו של יוהן, ודודתו גילתה לו סוף סוף את סוד מוצאו. היא אף נתנה לו את תמונת
32 סבו יוסף גבריאלי.

33 האשה שסיפרה את סיפורה הארוך לר' נחום, המשיכה:

34 - זה כשנה שהחלטנו לעזוב את מקום מגורינו הקודם ולהשתקע במקום שבו נוכל להתנהג
35 כיהודים. זו הסיבה לבואנו לכאן - לקרבת הגבול הפולני. במשך כל הזמן תרנו אחרי אדם מתאים
36 שיוכל לסייע לנו לשוב להיות יהודים. כשבן אחותי הודיע לי לפני זמן קצר שהכיר יהודי נכבד

- 1 מפולניה, נתבקשתי על ידו לבוא אליו ולדון בינינו אם להתגלות לפניו ולבקש הדרכתו. "כפי
- 2 שהינך רואה" - סיימה את דבריה - "החלטנו לתת בך אימון מלא".
- 3 הסיפור השאיר על ר' נחום רושם כביר, כך שבקושי הצליח לרכז את רעיונותיו ולהציע להם
- 4 דרכי פעולה.
- 5 כעבור ימים מספר הייתה לר' נחום תכנית מושלמת. לפי תכנית זו היה על הנסיך ודודתו
- 6 לעבור לפראג. במשך חדשים מספר יסדיר ר' נחום את ענייניו ואת ענייני הקהילה, כדי שיוכל
- 7 גם הוא לבוא לפראג ולסייע להם כפי הדרוש במעברם לחיים יהודיים. עד אז, הוא יעץ, על
- 8 הדבר להישמר בסוד. בתוך כך חזר ר' נחום לביתו, והודיע לאציל הפולני שיש לו קונה
- 9 לאחוזותיו. חסרו רק סיכום המחירים וחתימת החוזים. והעסקה בוצעה תוך זמן קצר, והאחוזות
- 10 של סגוש עברו לרשותו של קומברי, הנסיך השבדי. ר' נחום קיבל סכום הגון כדמי תיווך. נוסף
- 11 על מזומן העניק לו האציל זינקוויטש אחוזה ליד העיר, אורווה עם סוסים, ו-40 עגלים.

אגרות קודש

[תחלת מ"ח תרפ"ב]

ב"ה

קודש עבודתם, אשר זאת היא התעודה הנתונה להם, 19
מאת אל חי, אבינו שבשמים יתברך. 20

עמידתי בתור מזכיר ואיש סודו של הוד כ"ק אאמו"ר 21
הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, במשך כעשרים שנה, בכל 22
עניני הכלל, הנוגעים לנשמת ישראל, רכוש הנפשי 23
והבשרי, רקמה בקרבי השאלה הנזכרה. כהיום מדפדף 24
הנני בספר היומי, מכל העבר לעיני, מחזות שונות 25
מאסיפות רבנים, ועסקני הכלל, שיחתם התלהבותם 26
ונבואתם, ובאזני שמעתי דברים, דברי אלקים חיים, 27
יוצאים בלהבת אש קדש הקדשים, מעולפים בסיפורי 28
תבונה, והן המה ידרשו פתרון השאלה הנזכרה. 29

באחרית הימים מימי אלול תרס"ח, נתועדו אחדים 30
מראשי מגיני היהודים והיהדות, בארץ אשכנז, וכיוונו 31
התועדותם, עת נסוע הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק 32
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מקארלסבאד, לביתו דרך 33
בערלין, ונקראתי לבוא שמה, התועדותם נמשכה כיומים 34
לשוחח בענינים שונים. בהמשך הדברים, התעוררה 35
השאלה, ע"ד הענינים, שאחינו החפשים לוקחים חלק 36
בזה ויכלכלום רק ברוח מדיני, אשר מהראוי הי' כי 37
הרבנים הגדולים יתקברו לזה, ויעמדו בראש באופן 38
שיתאים אל התורה, האם אי אפשר למצוא פשרה, כי 39
התורה וחיי עולם יתאימו, ואז היתה לב ישראל במנוחה, 40
כי דרכם בטוחה. 41

ויאמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לאמר, כן הדבר 42

כבוד ידידי עוז הרה"ג המפורסם נכבד 1
ומרום וו"ח אי"א כש"ת מוה"ר 2
ישראל איסר יעקב נ"י 3

1 שלום וברכה,

2 מכתב כת"ר מעש"ק תבוא קבלתי קודם הו"ר העבר 3
ובקשת כת"ר ע"ד הפ"נ מלאתי ושומע תפלה יקבל תפלתו 4
ויתחזק בריאותו ויוכל לשקוד על התורה והעבודה 5
באריכות ימים ושנים, ועיני כת"ר תחזינה רוב נחת וענג 6
בעדתו, ובכל אחב"י ברו"ג.

7 וע"ד שעניתי לידידינו רד"ק שי' על שאלתו, דבר 8
ההשתתפות עם הנראים כאוהבים ודורשים שלו' ארצנו 9
הקדושה תובב"א, הנה בטח ראה כבו' המענה כולה. ובגוף 10
ועצם הדבר לא אוכל הגד מאומה, עדי ידעו בבירור פרטי 11
הדברים, דבר שלם ולא חצי דבר.

12 עתה בהגיעני מכתב כבו', דמיתי אשר ממנו אדע פשר 13
דבר הענין ומטרתו באשר הוא, ואדיר חפצי הוא לדעת, 14
מי ומי הן המה מכבוד הרבנים הגדולים, עמודי התורה, 15
והוראה, ד' עליהם יחיו, אשר אנחנו כל בית ישראל נוכל 16
ללכת אחריהם, בנדון כזה, בתום לבב, כי בקיאים 17
ומומחים המה בדבר ואשר יוכלו לקחת עליהם אחריות 18
אחרית דבר, כי ממלאים הם בזה פקודתם, ומשמרת

44 התורה ולדרוש טובת העם ואשרו, כאשר יצונו האלקים
45 בתורתו, ובה נראה הצלחת שושנת יעקב.
46 הנה לעיני ניצב כהיום מחזה אסיפת הרבנים ועסקני
47 הכלל בעיר וילנא בשנת תרס"ט בחדש אייר, בהתברר
48 שאלת הרבנים והרבנות, ע"ד הצענו, וחדרי ישראל
49 ומלמדיו, אשר רבים מהנאספים שאמרו, והוכיחו בטובת
50 הדבר והכרחו. אמנם גדולי ישראל וגאוניו, גם בידעם
51 המצב הכללי מבט הממשלה על אחינו, אשר הי' חד
52 ומלוטש ביותר, וכוכב רע עלה לעומת אבירי הרועים,
53 ושבת הפרעות בידו לאמר, קבלו דעתי, כי כה העניינים
54 הכלולים דורשים, בכל זה תומת לב ישרים לא נוכלה
55 וותר על מחמד ישראל. ואז טרם שהועמדו השאלות על
56 רוב דיעות, יצא הוד כ"ק אמו"ר הרה"ק בנאומו ויאמר:
57 האלקים נתן אותנו בגולה. לא בבחירתנו אנחנו,
58 וברצוננו, עזבנו את ארצינו, וכל הקדוש לנו, בזכרון
59 ראשונים. מני היום שעבר אבינו הראשון, אברהם העברי,
60 ראש המאמינים, את עבר הנהר ללכת אחרי אלקינו,
61 באמונה טהורה, ויבוא ארצה כנען, עד יום צאת רבינו,
62 רבי יוחנן בן זכאי בחרב בית אלקינו, משך אלף שמונה
63 מאות עשרים וחמשה שנה, על כל פסת גרגיר ארץ
64 קדשינו, חרות גאון צור מחצבתנו, החקוק בלב כ"א ואחד
65 מעמנו לעד.
66 והאלקים הוא יגאלינו. לא בכחינו ובזרוע ידינו נשוב
67 אל ארץ אבות אבותינו, אשר בחטאינו אחרי אלפי
68 התראות נביאינו, בשם ה', מעלי' נגרשנו, ויתן ה' אלקינו
69 אותנו בגולה, ונלך מגוי אל גוי, ונמלכנו אל ארצות
70 נכר, עד כי לארבע רוחות השמים, התפזרה עם האלקים.
71 ובכל מקום מושב אחינו - ירחם ה' וירם קרניו - מבלי
72 התחשב עם ברכת הארץ בקנין וסחר הבאה לרגלם,
73 מוכים ורדוים, שנואים ורדופים אנחנו. גם דור עשירי
74 וחמש עשרה, כגר בארץ נחשבו, וכל חלאת בני אדם
75 בלעילת רשע ומשטמה, עלינו יתגלגלו, ויתנונו למוצצי דם
76 אזרחי הארץ, אוכלי בשר אדם, ולמופרי ברית תושבים.
77 זה לנו, כאלף שמונה מאות וארבעים שנה, אשר הלכנו
78 בראש גולים - יחיש האלקים פדות נפשנו - מני אז עד
79 היום חליפות היו בעמינו, דור דור גאונו ותפארתו,
80 ולעומתו גם מעיקיו וצורריו, אבל בכל זה דגל הלאום
81 האלקי, טהור וקדוש הי' ביד כל בני העם, ועליו יתנוסס
82 "האלקים דתו תורתו ועמו אחד" כתובה על יריעת דעת
83 מרוקמה בפיתולין אהבה, על אריגת להבת שלהבת עוז
84 התמסרות הבשר והדם כאחד.
85 היום אומרים לנו, לשנות מטעי כרמינו, לקצוץ זמרת
86 גפנינו, הוא החדר, מקור אמונה הטהורה, להעמיס על

1 התורה והחיים מתאימות הנה, אמנם רק כשהחיים הוא
2 עפ"י התורה. למראה עין השכל הלא עצה ישרה היא אשר
3 הרבנים יעמדו בראש ההנהגה, ואז התקוה כי יתנהג הכל
4 על צד ההכשר. אבל האמת אינו כן, תעודת הרבנים
5 כתעודת הלאום כולו, היא תורתנו הקדושה, בה כוחם
6 גדול, ובה יוכלו לדרוש מאת העם, כי ישמעו אליהם,
7 ויבטלו דעתם ורצונם, ובהיות כי דבר הוי' זו תורתנו
8 הקדושה, רבני ישראל וגאוניו קרובים אלי' יותר
9 בהתמסרותם אלי' ברוח ובפועל, אשר ע"כ להם הכח
10 והעוז, להגיד לעם הקדש, כה תעשו וכה תלכו, ועל עם
11 הקודש החובה, חובת אלקים וגזרתו ית' לשמוע בקולם,
12 ולהשליך יהבם עליהם, לילך תום ובטוח, ולהביא בפועל
13 בחיים את כל אשר יצונו, בכח התורה, בשם הדת, ובשם
14 אלקינו אלקי אבותינו.
15 תורתנו תורת אל חי, היא המקפת אותנו, ואת כל בן
16 עם קדשנו, מיום יצירתו, בקדושת וטהרת בית ישראל, עד
17 יום האחרון בחיי בשר בעבור האדם מחיי גוף לחיי נשמה,
18 בה נחי' חיי עולם זה, במאכל במשתה, בארצי הבית
19 בהעמדת דורות ישרי לב, בעבודה בשדה, בחברת המדיני,
20 ובעבודה האלקית במזוני הנפש והרוח, ובה נחי' חיי עולם
21 הבא, באור כי טוב, לעמוד לפני הוי' עד עת בא פקודת כל
22 יצורי עולמים, אשר ישני עפר יקומו, והאלקים יבנה עירו,
23 ויִסַּד היכלו ובית קדשו יפאר, כיעוד האמור.
24 גאוני ישראל והדרתו, הן הנה העומדים בין הוי'
25 אלקינו, ובין עם הקודש, להגיד להם את דבר ה' באשר
26 הוא, עפ"י התורה והמצוה, מבלי התחשב עם ידיעת העם,
27 חפצו ומיאונו, צירי אלקים המה, וזאת תעודתם עלי
28 אדמות, מהם יודרש, נוסף על חובתם, כחובת כל בן
29 הלאום, לדרוש זכות העם מיד עושקיו, ולהגן עליו,
30 מהתנפלות מחללי, וחפצי רעתו ח"ו, גם זאת כי ישימו
31 נפשם בכפם תמיד, רק בעד טובת עמנו, הזמני והנצחי.
32 אמנם כ"ז כאשר החיים עפ"י התורה והמצוה נוסדה,
33 אבל בעניינים, אשר רק החיים סובב הולך, הולך ושואף,
34 מבלי התחשב עם תורתנו הקדושה, מי הוא זה מאתנו
35 אלה פה היום, או מגאוני ישראל ופרנסיו, אשר בעלם
36 ומלואו, אשר לו העוז והכח לאמר, בכח התורה והיראה,
37 אשר כה העניינים דורשים, וא"כ עלינו להתפשר, בה בשעה
38 אשר אנחנו כולנו וכל עם הקודש יודעים, כי תורתנו
39 נצחית היא, לא תכיר שום פשרה, ובלתי נותנת רשות פנות
40 ימין ושמאל, וכל אשר אמר האלקים על ידי נביאיו
41 ועבדיו, ורבני ישראל וגאוניו, במה איפוא יוכלו לקחת
42 עליהם אחריות עם הקודש ותומו הניתן על ידם, לעבדם
43 ולשמרם. לנו ונלכה בדרך העולה לרבים, לחזק בתי

18 בשם הדת, בשם התורה, ובשם לב עם הקודש, הטהור
19 מכל שמץ דופי, הנני פונה אל באי כח הממשלה, לאמר
20 להם, עם ישראל חפשי הנהו מכל עול ומועקה אשר ישימו
21 על דתינו ותורתינו. דרכינו דרך קדש סלולה היא לפנינו,
22 בה הלכו אבותינו, בה הולכים אנחנו, ובה ילכו בנינו ובני
23 בנינו עדי עד.
24 ועתה אם ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכ', אז הלא
25 ההוה יקח מופת העבר ובעקביו יהלך, הנה לא חדשה היא
26 בארץ, אשר עם ישראל מתנוודד, אנה ילך ואנה ישים
27 פעמיו. עלינו לדעת כי התורה רק היא מעוזנו והאיש
28 החפץ חיים ולעודד נשמת ישראל, ירביץ תורה ויאדירה,
29 ייסדו חדרים וישיבות, להקים דור ישרים, ולקבוע עתים
30 לתורה, כאשר בימי קדם, ואז אור יהי' במושבי אחינו בית
31 ישראל, ד' עליהם יחיו.
32 ויקבל החוה"ש והברכה מאדוה"ש כאו"נ וידידו
33 הדו"ש מוקירו ומכבדו בן מו"ר.

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

1 הרב - דואג הציבורי, ורוח החי בכל עניני החיים
2 הרוחניים בעדתו - משאת עול בלימודי חול והדומה.
3 רבני ישראל, עליכם לעמוד בחזקה ולאמר גלוי לעין
4 כל, הביטו אל דגל העתיק הזה, נס שתול על פלגי דם
5 הנהו, הם דמי הבנים והבנות, נערים גם זקנים מקדשי
6 שם שמים, ועוז נצחם נשאר לעד. אל תגעו בתורתנו, אל
7 תמיתו את ילדינו, ואל תשודדו את נשמת חיינו. את
8 בשרינו נתן האלקים בגולה, אמנם נפשינו, דתינו ותורתנו
9 חפשים הם.
10 **אלקים אחד הוא, תורה ומצות אחת המה.** את
11 האלקים התורה והמצוה, שעבדו וקיימו אבותינו,
12 בארצנו, אותו נעבוד, ואת תורתו ומצותיו נשמור אנחנו,
13 וכן יעשו בנינו ובני בנינו עדי עד.
14 על גבינו חרשו חורשים, האריכו לענותינו. בני הרוגים
15 אנחנו, בני שרופים אנחנו, אבל בכל זה, בעזרת צור
16 עולמים, על במתי עולם עמינו תעמוד תורתנו שלמה אחת
17 היא, כלולה בהדרה ובלולה בדמינו.

המשך מעמוד o

כ"ה תשרי, ה'תש"ל

1 (ואח"כ אמר:) בפירוש המשנה⁶³ "רבי חנני' בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך
2 הרבה להם תורה ומצוות" – דלכאורה, איפכא מסתברא – כותב הרמב"ם ש"כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג
3 מצוות כראוי וכהוגן... הנה זכה בה לחיי העולם הבא, ועל זה אמר ר"ח כי המצוות בהיותם הרבה, אי
4 אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתכונתה ושלמותה, ובעשותו אותה המצוה תחי' נפשו
5 באותו מעשה".
6 כלומר⁶⁴: הסיבה לכך ש"הרבה להם תורה ומצוות", היא, כדי שכאו"א מישראל יוכל למצוא מצוה
7 מיוחדת – בהתאם לה"חוש" שלו – שיעסוק בה מתוך חיות ולהט ("קאָכן זיך אין דעם").
8 ועד"ז בעניננו: צריכים להדפיס תרי"ג ספרים של חסידות, ואז בודאי יוכל כאו"א למצוא (ולא ימלט
9 שלא ימצא) ספר וענין המתאים ל"חוש" שלו, ויעסוק בו מתוך חיות ולהט.
10 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) העיקר הוא שילמדו חסידות, ובפרט שאפילו לא תובעים את התנאי
11 ד"לבו דואג בקרבנו"⁶⁵.

(63) ראה לעיל ס"א.

(64) מכות בסופה.

(65) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 410 ואילך.

קריאת התורה למנחת שבת קודש
א בראשית ברא אלהים את השמים ואת
הארץ: והארץ היתה תהו ובהו וחשך על-
פני תהום ורוח אלהים מרחפת על-פני המים:
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי אוֹר וַיְהי־אוֹר: וַיֵּרָא
אֱלֹהִים אֶת־הָאוֹר בְּיָטוֹב וַיִּבְרָל אֱלֹהִים בֵּין
הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים | לאור יום
וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהי־עֶרֶב וַיְהי־בֹקֶר יום
אֶחָד: פ (לוי) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי רָקיעַ בְּתוֹךְ
הַמַּיִם ויְהי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם: וַיַּעַשׂ
אֱלֹהִים אֶת־הַרְקִיעַ וַיִּבְרָל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁל
מִתַּחַת לָרָקיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁל מֵעַל לָרָקיעַ

וַיְהי־כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקיעַ שָׁמַיִם וַיְהי־
עֶרֶב וַיְהי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי: פ (ישראל) וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים יִקְווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם
אֶחָד וְתֵרָאֶה הַיַּבֶּשֶׁה וַיְהי־כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים |
לַיַּבֶּשֶׁה אֶרֶץ וּלְמָקוֹה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיֵּרָא
אֱלֹהִים בְּיָטוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ
דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֵּרִיעַ זֶרַע עֵץ פָּרִי עֵשֶׂה פְרִי לְמִינוֹ
אֲשֶׁר זֶרְעוּבָו עַל־הָאָרֶץ וַיְהי־כֵן: וַתֵּצֵא
הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֵּרִיעַ זֶרַע לְמִינָהּ וָעֵץ
עֵשֶׂה־פְרִי אֲשֶׁר זֶרְעוּבָו לְמִינָהּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים
בְּיָטוֹב: וַיְהי־עֶרֶב וַיְהי־בֹקֶר יוֹם
שְׁלִישִׁי: פ (ע"ב בחול)

המשך ביאור למס' עירובין ליום רביעי עמ' ב

בשיתופי מבואות, לפי שגילה בכך את דעתו שחפץ להסתלק
ממבוי זה.
שנינו בברייתא (לעיל ע"א): היתה של רבים והרי היא כו' של רבים,
ואין לה אלא פתח אחד, מערבין את כולה.
הגמרא מביאה מעשה בענין עיר שלא היה לה אלא פתח אחד:
רבי יודא ערבה למתא דבי רבי חייא – הניח עירוב לעירו של רבי
חייא, ולא שָׁבַק לה שִׁיור – ולא שייר מקצת מאנשי העיר שיניחו
עירוב לעצמם, דהיינו שנהג בה כדון עיר שהיתה מתחילתה של
יחיד, שנתבאר במשנה שמותר לערב את כולה כאחת.
אמר ליה אביי לרבי זירא, מאי מעמא עבד מר חבי – מה הוא טעם
הדבר שעשה רבינו כך, הרי עיר זו של רבים היא, וצריך להניח
לה שיור מקצת מבני העיר שלא יערבו עמה.
אמר ליה רבי זירא לאביי, קבי דידה אמרי לי – זקני עיר זו אמרו
לי, שרב חייא בר אשי מערב היה את העיר כולה בעירוב אחד בלא
שיור, ואמרינא – ולפיכך אמרתי לעצמי, שפע מינה – שיש ללמוד
מכך, שעיר זו עיר של יחיד ונעשית של רבים היא, דהיינו, שמאחר
והיתה מתחילתה של רבי חייא מותר לערבה בלא שיור, אף
שנעשית של רבים, כמו שנתבאר לעיל במשנה.
אמר ליה אביי לרבי זירא, לדדיי אמרי לי הנהו קבי – לי אמרו אלו
הזקנים טעם אחר לכך שהיה רב חייא בר אשי מערב את כולה
כאחת. התיא – אותה העיר, אשפה הוה לה מחר ניסא – היתה
אשפה מונחת בצד אחד של העיר וסותמת את הפתח שהיה שם,
ונמצא שלא היה לעיר אלא פתח אחד, ולפיכך אפילו אם היתה
מתחילתה עיר של רבים מותר היה לערב את כולה כאחת, שלא
נאמר דין 'שיור' אלא בעיר מפולשת שיש לה שני פתחים,
כמבואר לעיל בדברי הברייתא, ולפיכך עירב רב חייא בר אשי את
כולה כאחת. והשתא דאשפא לא אשפה – אמנם עתה שפינו את
האשפה מן הפתח, הוה לה כשני פתחים – נמצא שהיא עיר
מפולשת שיש לה שני פתחים, ואמרי – וממילא אסור לערב את
כולה כאחת, שכן עיר שהיתה של רבים מתחילתה ויש לה שני
פתחים אסור לערבה בלא שיור.
אמר ליה רבי זירא, לאו אדעתאי – לא ידעתי שכך הוא, ושווג
דייתי בדבר זה, ואכן הצדק עמך שאין לערב עיר זו בלא שיור.
הגמרא מביאה ספק בדין עיר שיש לה שני פתחים: קבי מינה
[שאל ממנו] רב אמרי בר אבא הרפניא [מעריר הרפניא] מרבה, עיר
שיש לה סולם מִבְּנָן – מצד אחד, ופתח מִבְּנָן – מצד שני, מהו –

מה דינה, כלומר, נתבאר לעיל בברייתא שעיר של רבים שיש לה
שני פתחים אסור לערב את כולה כאחת, אלא צריך להניח לה
שיור, אך אם אין לה אלא פתח אחד אין צריך להניח לה שיור.
ומעתה יש לדון בעיר שיש לה פתח מצד אחד, ובצידה השני יש
חומה בלא פתח, אלא שבחומה זו קבוע סולם שאפשר לטפס עליו
וכך להכנס ולצאת מן העיר, האם יש לדון סולם זה כמו פתח
גמור, וממילא נידונית העיר כאילו יש לה שני פתחים ואסור
לערבה בלא שיור, או שאין הסולם נידון כפתח, והרי זו עיר שיש
לה פתח אחד שמותר לערב את כולה בלא שיור.
אמר ליה רבה לרב אמי בר אדא, הכי אמר רב, סולם תורת פתח
עליו, כלומר, דין הסולם כדון פתח גמור בחומה, וממילא יש לדון
את העיר כאילו יש לה שני פתחים ואסור לערבה בלא שיור.
אמר ליה רב נחמן, לא תציתו ליה – אל תקשיבו לדין זה שאומר
רבה בשם רב, לפי שלא אמר רב כן, אלא הכי אמר רב אבא
ובר אהבה אמר רב, סולם פעמים יש תורת פתח עליו ופעמים
יש תורת מחיצה עליו, ושניהם להקל. דהיינו, באופן שיש קולא
בדין מחיצה נידון הסולם כמחיצה, ובאופן שיש קולא בדין פתח
נידון הסולם כפתח. והוא מפרש הדברים, סולם יש תורת מחיצה
עליו להקל, כדאמרינן – באופן שנתבאר, לענין עיר שיש לה פתח
גמור מצד אחד וסולם מצד שני, שבוז דנים את הסולם
כמחיצה להקל, ונמצא שאין לעיר אלא פתח אחד, ולפיכך
מותר לערב את כולה בלא שיור. והאופן שסולם יש תורת פתח
עליו להקל הוא בסולם שנין שתי חצירות, כלומר, שיש כותל
בין שתי חצירות ואין בו פתח, אלא שקבוע בו סולם שרוחבו
ארבעה טפחים, ודרכו ניתן לעבור בין החצרות, כזה נידון
הסולם כפתח להקל, ולפיכך הדין הוא שאם רצו בעלי החצרות
אחד מַעְרָב – רשאים הם להניח עירוב אחד ביניהם, לפי
שהסולם הנידון כפתח מחברם להיות אחד, אך אם רצו שני
מַעְרָבִין – מניחים שני עירובין, כל אחד לעצמו, ואינם אוסרים
זה על זה.
הגמרא מקשה סתירה בדברי רב נחמן: ומי אמר רב נחמן הכי – וכי
אמר רב נחמן שסולם יש עליו גם תורת מחיצה להקל, והאמר
[והרי אמרו] רב נחמן אמר שמואל, אנשי חצר ואנשי מרפסת,
כלומר, חצר שיש בה בתים בקרקע ובתים בעליה, והבתים
שבעליה פתוחים למרפסת [פרוודור], ודיירי העליה עולים
למרפסת דרך סולם שבחצר [ציור חן], ששכחו

לוח זמנים לשבוע שמיני-עצרת ושמחת-תורה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:40	6:37	8:58	8:57	9:31	9:32	10:32	10:32	12:59	12:58	18:22	18:15	18:48	18:40	17:56	18:51
חיפה (ק)	6:41	6:36	8:58	8:56	9:30	9:32	10:31	10:31	12:59	12:57	18:23	18:16	18:47	18:39	17:44	18:49
ירושלים (ק)	6:39	6:35	8:57	8:56	9:29	9:30	10:30	10:30	12:58	12:56	18:25	18:17	18:46	18:39	17:38	18:49
תל אביב (ק)	6:41	6:37	8:58	8:57	9:31	9:32	10:32	10:32	12:59	12:58	18:22	18:14	18:48	18:40	17:53	18:50
אוסטריה, וינה (ק)	7:07	6:58	9:05	9:09	9:49	9:52	10:48	10:50	13:13	13:11	18:27	18:15	19:00	18:48	17:59	19:01
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:42	6:51	9:21	9:15	9:58	9:53	11:03	10:59	13:40	13:39	19:28	19:34	19:55	20:01	19:14	20:13
אוקראינה, אודסה (ק)	7:08	7:00	9:09	9:12	9:51	9:54	10:50	10:52	13:16	13:14	18:31	18:19	19:03	18:51	18:03	19:04
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:41	6:33	8:39	8:43	9:23	9:26	10:22	10:24	12:47	12:46	18:01	17:49	18:34	18:23	17:33	18:35
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	6:53	6:44	8:50	8:54	9:34	9:37	10:33	10:35	12:58	12:57	18:12	18:00	18:45	18:33	17:44	18:46
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	7:20	7:11	9:14	9:18	10:00	10:04	10:59	11:01	13:24	13:22	18:36	18:24	19:11	18:58	18:08	19:12
אוקראינה, קייב (ק)	7:13	7:03	9:07	9:11	9:53	9:57	10:52	10:54	13:16	13:15	18:29	18:16	19:03	18:51	18:00	19:04
איטליה, מילאנו (ק)	7:33	7:26	9:35	9:38	10:17	10:20	11:16	11:18	13:42	13:40	19:00	18:48	19:29	19:18	18:30	19:30
אקוודור, קיטו (ח)	5:57	5:59	8:30	8:29	8:59	8:57	10:01	10:00	12:33	12:31	18:06	18:04	18:28	18:26	17:46	18:35
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:26	6:17	8:56	8:51	9:32	9:27	10:37	10:33	13:14	13:12	19:00	19:05	19:27	19:31	18:45	19:42
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:13	7:03	9:42	9:35	10:22	10:16	11:27	11:23	14:05	14:04	19:55	20:01	20:25	20:31	19:42	20:43
ארה"ב, בולטימור (ק)	7:12	7:06	9:21	9:23	9:58	10:00	10:58	10:59	13:25	13:23	18:43	18:34	19:12	19:03	18:18	19:14
ארה"ב, ברוקלין (ק)	7:02	6:56	9:10	9:12	9:48	9:50	10:48	10:49	13:14	13:13	18:32	18:22	19:01	18:52	18:06	19:03
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	7:03	6:56	9:10	9:13	9:48	9:51	10:48	10:49	13:15	13:13	18:33	18:23	19:02	18:52	18:06	19:04
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:40	7:33	9:46	9:48	10:25	10:27	11:25	11:26	13:51	13:49	19:08	18:57	19:37	19:27	18:41	19:39
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:20	7:17	9:38	9:39	10:11	10:12	11:12	11:12	13:40	13:38	19:03	18:56	19:28	19:21	18:39	19:31
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:49	6:54	9:08	9:09	9:43	9:44	10:43	10:44	13:10	13:09	18:31	18:23	18:58	18:50	18:07	19:01
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:17	7:15	9:38	9:39	10:10	10:10	11:11	11:11	13:39	13:38	19:04	18:58	19:28	19:22	18:41	19:32
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:52	6:59	9:06	9:08	9:44	9:46	10:44	10:45	13:10	13:08	18:28	18:18	18:57	18:47	18:01	18:59
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	7:20	7:26	9:34	9:36	10:12	10:14	11:12	11:13	13:38	13:37	18:56	18:47	19:25	19:16	18:30	19:27
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:51	6:58	9:04	9:07	9:43	9:45	10:43	10:44	13:09	13:07	18:26	18:16	18:56	18:46	18:00	18:57
בוליביה, לה-פס (ח)	6:12	6:08	8:45	8:41	9:15	9:12	10:18	10:16	12:52	12:50	18:30	18:31	18:53	18:54	18:13	19:04
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:48	7:58	9:51	9:55	10:37	10:41	11:36	11:39	14:01	13:59	19:13	18:59	19:48	19:35	18:44	19:49
בלגיה, בריסל (ק)	7:48	7:58	9:51	9:55	10:37	10:41	11:37	11:39	14:01	13:59	19:13	19:00	19:48	19:35	18:44	19:49
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:44	5:38	8:16	8:12	8:47	8:44	9:51	9:48	12:26	12:25	18:11	18:14	18:31	18:34	17:51	18:43
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:32	5:26	8:04	8:00	8:36	8:32	9:40	9:37	12:14	12:13	17:55	17:57	18:19	18:21	17:39	18:31
בריטניה, לונדון (ק)	7:07	7:17	9:09	9:13	9:56	10:00	10:55	10:57	13:19	13:17	18:32	18:19	19:06	18:53	18:04	19:07
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	7:17	7:17	9:16	9:20	10:05	10:09	11:03	11:06	13:27	13:26	18:37	18:23	19:14	19:00	18:11	19:15
גרמניה, ברלין (ק)	7:13	7:13	9:14	9:18	10:02	10:06	11:01	11:03	13:25	13:23	18:37	18:23	19:12	18:58	18:06	19:13
גרמניה, פרנקפורט (ק)	7:31	7:40	9:35	9:39	10:20	10:24	11:19	11:21	13:44	13:42	18:56	18:44	19:31	19:18	18:28	19:32
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:43	5:37	8:15	8:11	8:48	8:44	9:52	9:49	12:27	12:26	18:15	18:18	18:34	18:37	17:53	18:47
הודו, מומבאי (ח)	6:30	6:31	8:56	8:56	9:26	9:26	10:28	10:27	12:57	12:55	18:24	18:19	18:47	18:43	18:02	18:52
הודו, פונה (ח)	6:26	6:27	8:52	8:52	9:22	9:22	10:24	10:23	12:53	12:52	18:20	18:16	18:44	18:39	17:58	18:48
הונגריה, בודפשט (ק)	6:47	6:56	8:55	8:58	9:37	9:41	10:37	10:39	13:02	13:01	18:17	18:05	18:49	18:38	17:49	18:50
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:00	6:07	8:14	8:17	8:52	8:55	9:53	9:53	12:19	12:17	17:37	17:27	18:06	17:57	17:11	18:08
יוון, אתונה (ק)	7:24	7:29	9:40	9:42	10:17	10:18	11:17	11:18	13:44	13:42	19:03	18:54	19:31	19:22	18:38	19:33
מולדובה, קישינב (ק)	7:08	7:16	9:16	9:19	9:58	10:02	10:58	10:59	13:23	13:22	18:38	18:26	19:10	18:59	18:10	19:11

לוח זמנים לשבוע שמיני-עצרת ושמחת-תורה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:27	6:29	8:54	8:53	9:24	9:24	10:25	10:25	12:54	12:53	18:21	18:16	18:44	18:39	17:59	18:49
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	5:43	5:32	8:13	8:06	8:58	8:51	10:05	10:01	12:49	12:48	18:51	18:59	19:23	19:32	18:39	19:45
נפאל, קטמנדו (ח)	5:58	6:01	8:21	8:21	8:53	8:54	9:54	9:54	12:22	12:21	17:46	17:40	18:11	18:05	17:23	18:14
סין, בייג'ין (ח)	6:13	6:19	8:28	8:31	9:06	9:08	10:06	10:07	12:33	12:31	17:52	17:42	18:20	18:11	17:24	18:22
סינגפור, סינגפור (ח)	6:50	6:49	9:21	9:20	9:50	9:48	10:52	10:51	13:23	13:22	18:56	18:54	19:18	19:16	18:36	19:25
פולין, ורשא (ק)	6:43	6:53	8:44	8:48	9:31	9:36	10:30	10:33	12:55	12:53	18:06	17:52	18:42	18:28	17:36	18:42
פרו, לימה (ח)	5:49	5:46	8:22	8:19	8:51	8:48	9:54	9:52	12:27	12:26	18:04	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליון (ק)	7:43	7:51	9:52	9:56	10:34	10:37	11:34	11:35	13:59	13:58	19:15	19:03	19:46	19:35	18:47	19:47
צרפת, פריז (ק)	7:55	8:04	10:01	10:04	10:45	10:49	11:44	11:46	14:09	14:08	19:24	19:12	19:56	19:44	18:54	19:57
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:42	8:13	8:12	8:42	8:41	9:44	9:43	12:15	12:13	17:47	17:44	18:09	18:06	17:27	18:15
קנדה, טורונטו (ק)	7:19	7:26	9:30	9:33	10:10	10:13	11:10	11:11	13:36	13:34	18:55	18:44	19:23	19:12	18:25	19:24
קנדה, מונטריאול (ק)	6:57	7:05	9:06	9:09	9:48	9:51	10:47	10:49	13:13	13:11	18:29	18:18	18:59	18:48	18:01	19:01
קפריסין, לרנקה (ק)	6:43	6:47	9:01	9:03	9:36	9:38	10:37	10:37	13:04	13:02	18:25	18:17	18:52	18:44	18:00	18:54
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	7:05	7:16	9:01	9:07	9:52	9:57	10:51	10:54	13:15	13:13	18:24	18:09	19:02	18:47	17:53	19:02
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:39	6:51	8:34	8:39	9:26	9:31	10:25	10:28	12:48	12:46	18:00	17:44	18:36	18:20	17:26	18:36
רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)	6:24	6:33	8:32	8:35	9:15	9:18	10:14	10:16	12:40	12:38	17:54	17:43	18:27	18:15	17:27	18:28
שווייץ, ציריך (ק)	7:29	7:38	9:37	9:40	10:20	10:23	11:19	11:21	13:44	13:43	19:03	18:51	19:31	19:20	18:31	19:32
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:08	6:08	8:36	8:35	9:05	9:05	10:07	10:06	12:37	12:35	18:06	18:02	18:28	18:25	17:44	18:33

(* הזמנים נערכו על פי תוכנת חזון שמים.

המשך ביאור למס' עירובין ליום שישי עמ' ב

פרק שישי - הדר

1 פרק זה עוסק בדיני חצר שגרים בה כמה אנשים, אימתי הם
2 צריכים לערב ביניהם בכדי להתיר את ההוצאה לחצר. כמו כן
3 יתבאר דינה של חצר שמתגורר בה נכרי.
4

משנה

5 המשנה מבארת את דין ההוצאה מבתים לחצר שבבתים הפתוחים
6 אליה מתגוררים ישראלים ונכרים: ישראל הדר עם העוֹבֵד בַּזְבִּיבִים
7 [ואחד או יותר] בַּחֲצֵר אחת, או שהוא דר עם מי שאינו מודה בַּעֲרִיב,
8 דהיינו כותי, הרי זה הנכרי או הכותי, אוסר עָלָיו - על הישראל,
9 להוציא מביתו לחצר וממחצרו לביתו, שמחמת שותפות הנכרי או
10 הכותי בחצר אסורה ההוצאה לשם, ואין עירוב מועיל בחצר זו
11 להתיר את ההוצאה, ואף אין מועיל שהנכרי יבטל את רשותו, עד
12 שישכור הישראל מהנכרי את רשותו בחצר. דין זה הוא אף
13 בישראל יחידי הדר עם הנכרי או הכותי בחצר אחת. זו היא שיטת
14 רבי מאיר.
15

16 רבי אֵלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, לְעוֹלָם הנכרי או הכותי אינו אוֹסֵר על
17 ישראל הדר עמו להוציא מביתו לחצר, עַד שֶׁיְהִי דרים באותה
18 חצר שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים בשני בתים האוֹסְרִין זֶה עַל זֶה להוציא מבתיהם
19 לחצר בלא עירוב. כלומר, כאשר שני ישראלים ויותר הדרים
20 בחצר אחת, באים לערב בחצרם בכדי להתיר את ההוצאה
21 מהבתים לחצר, אין עירובם מועיל, מפני הנכרי הדר עמם, עד

22 שישכרו את רשותו.
23 כאמור לעיל נכרי וכותי אוסרים על בני החצר להוציא מהבתים
24 לחצר, ועירוב או ביטול רשות אינם מועילים להתיר זאת. עד
25 שהישראלים ישכרו מהם את רשותם. דין זה, לדעת תנא קמא,
26 נוהג גם בצדוקי, שדינו כנכרי. רבן גמליאל חולק על כך: אָמַר רַבִּין
27 גַּמְלִיאֵל, צדוקי אינו כנכרי, והוא יכול לבטל את רשותו על מנת
28 להתיר להוציא לחצר, וראיה לדבר שמוֹעֵשֶׂה בְּצִדּוּקִי אַחֵר שֶׁהָיָה
29 דֵּר עִמָּנוּ בְּמִבּוֹי בִּירוּשָׁלַיִם, וְאָמַר לָנוּ אַבָּא, מִהָרֹּץ וְהוֹצִיאוּ אֶת
30 הַבָּתִּים שֶׁלָּנוּ לְמִבּוֹי מִיד אַחֲרֵי כְּנִיסַת שַׁבָּת, וּבִזָּה תַּחֲזִיקוּ אֶת הַמִּבּוֹי
31 לַהֲיִית שִׁלְכֶם לַשַּׁבָּת זֶה, עַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא [–בשעדיין לא הוציא] הוא
32 וְיֹאמֵר עֲלֵיכֶם אֶת הַהוֹצָאָה עַל יְדֵי הוֹצָאתוֹ. מדברים אלו מובן
33 שהנידון היה סביב ביטול רשות, שהנכרי ביטל להם את רשותו,
34 ומי שביטל רשותו לשאר בני החצר ושוב הוציא מביתו לחצר
35 קודם שהוציאו הם, חוזר ומחזיק ברשותו בחצר ואוסר עליהם,
36 ועל כן אמר להם שיחזיקו בחצר קודם שיוציאו הוא יבטל את
37 ביטולו ויחזור ויאסור עליהם. מכאן יש ללמוד שצדוקי אינו
38 כנכרי, ודי שביטל את רשותו כדי להתיר לאחרים להוציא
39 מבתיהם לחצר.
40 רבי יהודה אוֹמֵר, בְּלִשׁוֹן אַחֵר אמר להם אביו של רבן גמליאל, וכך
41 אמר, מִהָרֹץ וְעָשׂוּ צָרְכֵיכֶם בְּמִבּוֹי מִמְּבֹעַד יוֹם, עַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא וְיֹאמֵר
42 עֲלֵיכֶם, לִפִּי שִׁלְדַעְתּוֹ אֵף אִם יַחֲזִיקוּ הֵם בְּמִבּוֹי תַּחֲלִילָה, כֹּאשֶׁר
43 יוֹצִיא הַצְדּוּקִי מִחֲצִירוֹ לְמִבּוֹי הָרִי הוּא חוֹזֵר וּמַחֲזִיק בְּרִשְׁתּוֹ,
44 ויאסור עליהם להוציא לשם.

סדר מצות הדלקת נרות לשמיני עצרת ולשמחת תורה

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בערב שבת (שמיני עצרת) נותנים (בחול"ל) גם עבור היום השני (שמחת תורה)) אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר ההבדלה במוצאי שבת ובחול"ל עד לאחר ההבדלה במוצאי שמחת תורה.

ליל שמיני עצרת ושמחת תורה (בחול"ל ליל שמיני עצרת) שחל בשבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

יש להדליק – בחול"ל לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני של שמחת תורה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שִׁשָּׁת וְשֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִנֵּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחול"ל ליל שמחת תורה

לאחר צאת הכוכבים ולפני כל ההכנות שעושים עבור היום השני כולל ההכנה להדלקה והדלקת נרות החג מברכים:

בְּרוּךְ הַמְּבָרִיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְקוֹדֶשׁ:

זמן הדלקת הנרות וכן הדלקה לצורך דברים אחרים - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, על ידי העברה מאש הדלוקה לפני שמיני עצרת. . אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת 'שהחיינו' תביט בו או שתלבש בגד חדש, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש, ואת הפרי הנ"ל תאכל תיכף לאחר הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים - בכל זאת תברך 'שהחיינו'.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִנֵּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵז חֲפִצֵּנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמֻחָה וְלִשְׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הנרות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00753
04/10/2020

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

